

HALLITUKSEN ESITYS EDUSKUNNALLE VALTION
TALOUSARVIOKSI VUODELLE 2017

HELSINKI 2016

ISSN 1237-4318

Editä Prima Oy, Helsinki 2016

Viitaten yleisperusteluihin ja yksityiskohtaisten perustelujen selvitysoosiin ehdotetaan,

että Eduskunta päättäisi hyväksyä oheen liitetyn ehdotuksen valtion talous-arvioksi vuodelle 2017.

Helsingissä 15 syyskuuta 2016

Pääministeri

JUHA SIPILÄ

Valtiovarainministeri *Petteri Orpo*

SISÄLLYSLUETTELO

YLEISPERUSTELUT	Y	7
1. Yhteenveto	Y	7
2. Talouden näkymät	Y	13
2.1 Suhdannenäkymät	Y	13
2.2 Julkisen talouden näkymät	Y	15
3. Hallituksen finanssipolitiikka	Y	17
3.1 Finanssipolitiikan tavoitteet	Y	17
3.2 Finanssipolitiikan toimenpiteet	Y	18
4. Talousarviesityksen tuloarviot	Y	19
4.1 Keskeiset veroperustemuutokset vuonna 2017	Y	21
4.2 Veronalaisten tulojen ja muun veropohjan kehitys	Y	22
4.3 Verotuloarvioiden riski- ja herkkyystarkastelu	Y	23
4.4 Verotuet	Y	24
4.5 Muiden tulojen arviot	Y	24
5. Talousarviesityksen määrärahat	Y	25
5.1 Talousarviesitys ja valtiontalouden kehys	Y	26
5.2 Määrärahat hallinnonaloittain	Y	29
5.3 Tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikka	Y	54
5.4 Alueiden kehittäminen ja rakennerahastot	Y	57
6. Hallinnon kehittäminen	Y	58
6.1 Hallinnon toimintatapojen, rakenteiden ja prosessien kehittäminen	Y	59
6.2 Julkisen hallinnon ICT-toiminnan kehittäminen	Y	61
6.3 Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka	Y	62
7. Kuntatalous	Y	64
7.1 Vero- ja maksuperustemuutosten vaikutus kuntatalouteen	Y	64
7.2 Kuntien valtionavut	Y	65
7.3 Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen	Y	69
8. Budjetin ulkopuolinen valtiontalous	Y	71
8.1 Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot	Y	72
8.2 Liikelaitokset	Y	77
8.3 Valtion omistajapolitiikka	Y	78
9. Valtion tuotto- ja kululaskelma ja tase	Y	78
9.1 Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelma ajalta 1.1.—30.6.2016	Y	78
9.2 Valtion kokonaistase 30.6.2016	Y	81
9.3 Liikenneväylien korjausvelka	Y	86
9.4 Valtion suoraan omistamat julkisesti noteeratut osakkeet	Y	87
9.5 Valtion negatiivinen oma pääoma	Y	87

VALTION TALOUSARVIO VUODELLE 2017	1
Taulukko-osa	1
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	26
Yleiset määräykset	26
Tuloarviot	1 35
11. Verot ja veronluonteiset tulot	1 35
12. Sekalaiset tulot	2 60
13. Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	4 89
15. Lainat	5 93
Määrärahat	6 96
21. Eduskunta	6 96
22. Tasavallan presidentti	7 105
23. Valtioneuvoston kanslia	7 109
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	8 122
25. Oikeusministeriön hallinnonala	9 149
26. Sisäministeriön hallinnonala	10 189
27. Puolustusministeriön hallinnonala	11 245
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	11 269
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	13 349
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	16 465
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	18 549
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	19 598
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	21 690
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	24 795
36. Valtionvelan korot	25 838

Liite: Taloudellinen katsaus

YLEISPERUSTELUT

1. Yhteenveto

Budjettitalous

Rahastotalous

Rahastotalouden tulot
5,2 mrd. €

Rahastotalouden menot
4,8 mrd. €

Valtionvelka
Arvio vuoden 2017 lopussa
111 mrd. €

Valtionvelka suhteessa BKT:hen
Arvio vuoden 2017 lopussa
51 %

Menot hallinnonaloittain ja eräät menoerät

Mrd. € / % kaikista menoista

Talouden näkymät

Maaialmantalouden ja -kaupan kasvunäkymät ovat heikentyneet viime aikoina. Maailmankaupan kasvu jää v. 2016 vain 2 prosenttiin ollen prosenttiyksikön alhaisempaa kuin maailmantalouden kasvu. Maailmankaupan ennustetaan hieman piristyvän mutta yltävän vain 4 prosenttiin v. 2018. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet, ja kasvuvauhti taantuu 6 prosenttiin v. 2018. Kiinan talouskasvun hidastuminen heijastuu muiden kehittyvien maiden talousnäkyymiin erityisesti aiempaa hitaamman raaka-aineiden kysynnän johdosta.

Vuonna 2016 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 1,1 %. Maltillisen kasvun taustalla on etupäässä yksityisen kulutuksen ja investointien varovaisen myönteinen kehitys. Taloudellisen aktiiviteetin elpymisen myötä myös työllisyys kääntyy hitaaseen kasvuun. Myös v. 2017, jolloin kasvuksi ennustetaan 0,9 %, kasvun taustalla ovat edelleenkin yksityinen kulutus ja investoinnit. Vienti piristyy v. 2017 maailmankaupan elpymisen vanavedessä, mutta kasvu on edelleen historiaansa verrattuna vaisua. Työllisten määrän arvioidaan lisääntyvän 0,3 %, ja työttömyysasteen arvioidaan laskevan 8,8 prosenttiin v. 2017. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy 1,1 prosenttiin mutta jää edelleen tavanomaista hitaammaksi.

Talouspolitiikan linja

Pääministeri Juha Sipilän hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestävä kasvun ja koheenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus. Velkaantumisen suhteessa bruttokansantuotteeseen taitetaan vaalikauden loppuun mennessä, ja velaksi eläminen lopetetaan v. 2021. Hallitus sitoutuu julkisen talouden 10 mrd. euron kestävyysvajeen kattamiseen tarvittavien säästöjä ja rakenteellisia uudistuksia koskevien päätösten tekemiseen hallituskauden aikana. Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin. Kokonaisveroaste ei nouse vaalikauden aikana. Hallitusohjelman mukaisesti julkisen talouden tasapainottaminen on käynnistetty välittömästi.

Määrärahat

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 55,2 mrd. euroa, mikä on 0,8 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Hintatason nousu ja talousarvioesityksen rakennemuutokset huomioiden hallinnonalojen määrärahat kasvavat reaalisesti n. 0,7 % vuoden 2016 varsinaisen talousarvioon verrattuna.

Määrärahatasoa nostaa mm. kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvat nettomääräiset määrärahalisäykset sekä v. 2017 kasvavat panostukset kärkihankkeisiin. Määrärahatasoa toisaalta alentavat hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet.

Tuloarviot

Valtion budjettitalouden tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 49,7 mrd. euroa v. 2017 ja verotuloiksi 41,6 mrd. euroa. Vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna verotulojen arvioidaan kasvavan n. 0,8 mrd. euroa ja budjettitalouden varsinaisten tulojen vastaavasti n. 0,7 mrd. euroa.

Hidas talouskasvu rajoittaa veropohjien kasvua edelleen v. 2017, jonka lisäksi veroperustemuutokset myös vähentävät verotulojen kertymää.

Valtiontalouden tasapaino ja velka

Valtion talousarvioesitys vuodelle 2017 on 5,5 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Alijäämä pienenee hieman verrattuna vuodelle 2016 budjetoituun (huomioiden jo hyväksytyt lisätalousarviot). Kansantalouden tilinpidon käsittein valtiontalouden alijäämän arvioidaan olevan v. 2017 n. 2,8 % suhteessa bruttokansantuotteeseen.

Vuoden 2017 lopussa valtionvelan (ml. rahastotalouden velan) arvioidaan olevan n. 111 mrd. euroa, mikä on n. 51 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Valtionvelan korkomenoiksi arvioidaan n. 1,3 mrd. euroa, mikä on n. 0,2 mrd. euroa vähemmän kuin vuodelle 2016 on arvioitu.

Budjettitalouden tuloarviot, määrärahat ja tasapaino, milj. euroa

	2015 tilinpäätös	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys	Muutos, % 2016—2017
Ansio- ja pääomatuloverot	9 094	9 210	8 929	-3
Yhteisövero	2 761	2 877	3 567	24
Arvonlisävero	16 628	16 868	17 131	2
Muut verot	11 457	11 822	11 937	1
Muut tulot	9 030	8 282	8 185	-1
Yhteensä	48 971	49 059	49 749	1
Nettolainanotto ja velanhallinta ¹⁾	4 406	5 332	5 487	3
Tuloarviot yhteensä	53 377	54 391	55 236	2
Kulutusmenot	14 118	14 631	14 824	1
Siirtomenot	36 246	37 062	37 900	2
Sijoitusmenot	1 741	1 093	1 135	4
Muut menot	1 596	1 605	1 377	-14
Määrärahat yhteensä	53 700	54 391	55 236	2
Tilinpäätösali jäämä (ml. edelliset vuodet)	-6 622			

¹⁾ Sisältää nettoutettuna velanhallinnan menoja 63 milj. euroa v. 2015, -50 milj. euroa v. 2016 ja -50 milj. euroa v. 2017.

Kilpailukyky sopimus

Työmarkkinajärjestöt allekirjoittivat niin sanotun kilpailukyky sopimuksen kesäkuussa. Sopimuksen tavoitteena on parantaa suomalaisten yritysten hintakilpailukykyä ja lisätä tätä kautta vientiä ja työllisyyttä. Sopimus pidentää vuosityöaika 24 tunnilla, leikkaa julkisen sektorin lomarahoja sekä alentaa työntekijän sosiaaliturvamaksuja ja siirtää niitä osittain palkansaajien maksettavaksi. Osana sopimusta voimassa olevia palkkasopimuksia jatketaan vuoteen 2017 ilman korotuksia.

Kilpailukykykysopimuksen mukaisten työ- ja virkaehtosopimusten kattavuus on 91 %. Kilpailukykykysopimuksella on laajasti vaikutuksia sekä talousarvioesityksen määrärahoihin (kts. tarkemmin luku 5.2) että tuloarvioihin. Nettovaikutuksena talousarvioesityksen määrärahat nousevat yli 400 milj. eurolla kilpailukykykysopimuksen seurauksena. Työn verotus kevenee 515 milj. euroa kilpailukykykysopimuksen sekä hallituksen verokevennyksen johdosta. Vuonna 2017 kilpailukykykysopimus heikentää budjettitalouden tasapainoa vajaalla 900 milj. eurolla.

Työllisyyspaketti

Talousarvioesitykseen sisältyy uusia toimenpiteitä työllisyyden ja yrittäjyyden edistämiseksi jo aiemmin päätettyjen lisäksi. Toimenpiteisiin kuuluu mm. työvoimapalvelukokonaisuuden tehostaminen ja yksityisten palveluntuottajien käytön lisääminen, joihin liittyen TE-toimistojen toimintamenoihin ehdotetaan 17 milj. euron lisäystä. Nuorten aikuisten osaamisohjelmaan, työpa-jatoiminaan ja etsivään nuorisotyöhön kohdennetaan yhteensä 14,5 milj. euroa. Työllisyyspakettiin kuuluu myös useita asuntorakentamista edistäviä toimia. Valtion tukemien asuntojen kohdentumista niitä eniten tarvitseville parannetaan asettamalla pääkaupunkiseudulla 3 000 euron kuukausituloraja uusille asukkaille ja ARA-asuntoa vaihtaville. Yli 60-vuotiaille pitkäaikaistyöttömille kohdistetaan kertaluonteinen eläketuki. Lisäksi hallitus käynnistää valmistelun kannustinloukkujen purkamiseksi ja työvoiman liikkumisen edistämiseksi sekä valmistelun työllisyyden lisäämiseksi ja työttömyyden keston lyhentämiseksi vuoropuhelussa työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Maahanmuuttomenot

Maahanmuuttoon käytettävät menot nousevat hieman vuoden 2016 talousarvioon verrattuna. Vuoden 2016 lisätalousarvioissa maahanmuuttoon liittyviä menoarvioita on korotettu huomattavasti, ja kuluvalle vuodelle budjetoituun nähden (ml. lisätalousarviot) nämä menot alenevat n. 180 milj. eurolla v. 2017. Turvapaikanhakijamääräksi oletetaan 10 000 hakijaa vuosina 2016 ja 2017. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saavien osuus arvioidaan 24 prosentiksi v. 2016 ja 30 prosentiksi v. 2017.

Toimet valtiontalouden sopeuttamiseksi vuonna 2017

Määrärahoissa on huomioitu hallitusohjelmassa päätetyt sopeutustoimet, joita täydennettiin v. 2017—2020 julkisen talouden suunnitelmassa. Vuonna 2017 voimaan tulevia merkittäviä valtion menoja vähentäviä sopeutustoimia ovat muun muassa säästöt ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan, opintotukeen ja Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston opetus- ja tutkimustoiminnan erityiseen valtionrahoitukseen sekä indeksisidottuihin menoihin tehtävä 0,85 prosentin tasa-suuruinen vähennys. Lisäksi useiden säästötoimien vaikutus kasvaa v. 2017.

Veroperustemuutokset

Vuonna 2017 toteutetaan useita hallitusohjelman mukaisia verotusta keventäviä muutoksia. Lisäksi kevennetään ansiotuloverotusta kilpailukykykysopimuksen tukemiseksi.

Työn verotus kevenee 515 milj. euroa kilpailukykykysopimuksen sekä hallituksen verokevennyksen johdosta. Eläketulon verotusta kevennetään vastaavasti, mikä vähentää verotuloja vuositason

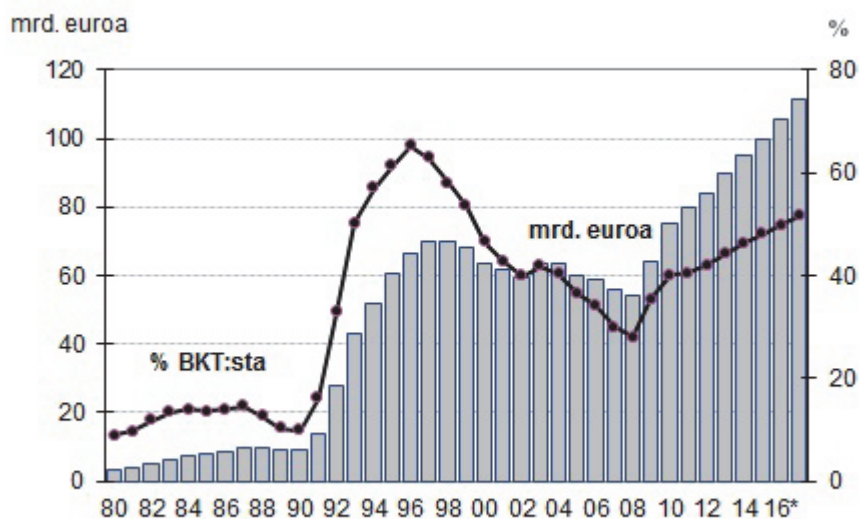
la n. 135 milj. euroa. Lisäksi ansiotuloveroperusteisiin tehdään kuluttajahintaindeksin nousua vastaava tarkistus. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan. Vuonna 2017 otetaan käyttöön ns. yrittäjävähennys. Metsätilojen sukupolvenvaihdoksia tuetaan ottamalla käyttöön ns. metsälahjavähennys. Kotitalousvähennystä kasvatetaan. Perintö- ja lahja-verotusta kevennetään maatilojen ja muiden yritysten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi.

Tupakkaveroa korotetaan asteittain vuosina 2016—2019. Vuonna 2017 tupakkaveroa korotetaan kaksivaiheisesti, 1.1.2017 ja 1.7.2017. Makeisten ja jäätelön vero poistetaan, koska Euroopan komissio on epäillyt veroon liittyvän kiellettyä valtiontukea veron ulkopuolelle jääville tuotteille. Samassa yhteydessä virvoitusjuomaveron veropohjaan tehdään muutoksia. Lisäksi liikenteen polttoaineiden sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Ajoneuvoveroa korotetaan v. 2017. Lisäksi vuoden 2017 alkupuolella on tarkoitus ottaa käyttöön vene- ja kevyiden moottoriajoneuvojen vero. Autoverotuksen asteittaista keventämistä jatketaan.

Vaalikauden kehys ja jakamaton varaus

Vaalikauden kehysten taso vuodelle 2017 on 44 805 milj. euroa. Talousarvioesityksen kehysseen luettaviksi määrärahoiksi ehdotetaan 44 352 milj. euroa. Näin ollen vuodelle 2017 jää 153 milj. euron jakamaton varaus 300 milj. euron lisätalousarviovarauksen ohella.

Kuvio 1. Valtionvelan kehitys, mrd. euroa ja suhteessa BKT:hen

Kuntatalous

Kuntien valtionapuihin osoitetaan yhteensä 10,3 mrd. euroa v. 2017. Valtioavut alenevat vuodelle 2016 budjetoidusta n. 7 %. Laskennallisiin valtionosuuksiin osoitetaan yhteensä 9,4 mrd. euroa, mikä on 5 % vuodelle 2016 budjetoitua vähemmän. Valtionapujen alenemiseen vaikuttavat useat tekijät, joista merkittävimmät ovat perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto kunnilta Kelalle ja kilpailukyky sopimuksen perusteella tehtävät valtionosuuden vähennykset. Valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus kuntatalouteen on n. 40 milj. euroa vahvistava v. 2017. Kuntatalouteen vaikuttavat v. 2017 merkittävästi myös muut kuin valtion päätökset. Näitä ovat mm. eläkeuudistus, joka alentaa kuntatyönantajan eläkemaksua, sekä kilpailukyky sopimus, joka alentaa kuntien työvoimakustannuksia. Kuntatalous pysyy kansantalouden tilinpidon käsittein alijäämäisenä v. 2017, mutta vahvistuu hieman edellisvuodesta.

Julkinen talous

Suomen julkinen talous pysyy alijäämäisenä lähivuodet. Julkiseen talouteen on eri hallitusten toimesta kohdentunut mittavia sopeutustoimia, mutta niistä huolimatta alijäämä ei ole supistunut merkittävästi. Talouden hidas kasvu ei tuota tarpeeksi verotuloja rahoittamaan julkisia menoja. Lisäksi julkisia menoja kasvattaa väestön ikääntyminen.

Valtiovarainministeriön syyskuun ennusteen mukaan julkisen talouden alijäämä on v. 2016 2,4 % ja 2,6 % BKT:sta v. 2017 ja julkisen talouden velkasuhde nousee v. 2016 64,3 ja 65,8 prosenttiin v. 2017.

2. Talouden näkymät

2.1. Suhdannäkymät

Maailmantalouden ja -kaupan kasvunäkymät ovat heikentyneet viime aikoina. Maailmankaupan kasvu jää v. 2016 vain 2 prosenttiin ollen prosenttiyksikön alhaisempaa kuin maailmantalouden kasvu. Maailmankaupan ennustetaan hieman piristyvän, mutta kasvu jää 4 prosenttiin v. 2018. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet ja kasvuvauhti taantuu 6 prosenttiin v. 2018. Kiinan talouskasvun hidastuminen heijastuu muiden kehittyvien maiden talousnäkyymiin erityisesti aiempaa hitaamman raaka-aineiden kysynnän johdosta.

Vuonna 2016 Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 1,1 %. Maltillisen kasvun taustalla on etupäässä yksityisen kulutuksen ja investointien suotuisa kehitys. Yksityinen kulutus lisääntyy 1,2 prosentilla viimevuotisesta johtuen lähinnä kotitalouksien suotuisasta reaalityulojen kehityksestä ja työllisyydessä tapahtuneesta käänteestä parempaan. Yksityisten investointien ennustetaan kasvavan 4,3 % ja kasvu on laajapohjaista, sillä vain t&k-investoinnit vähenevät.

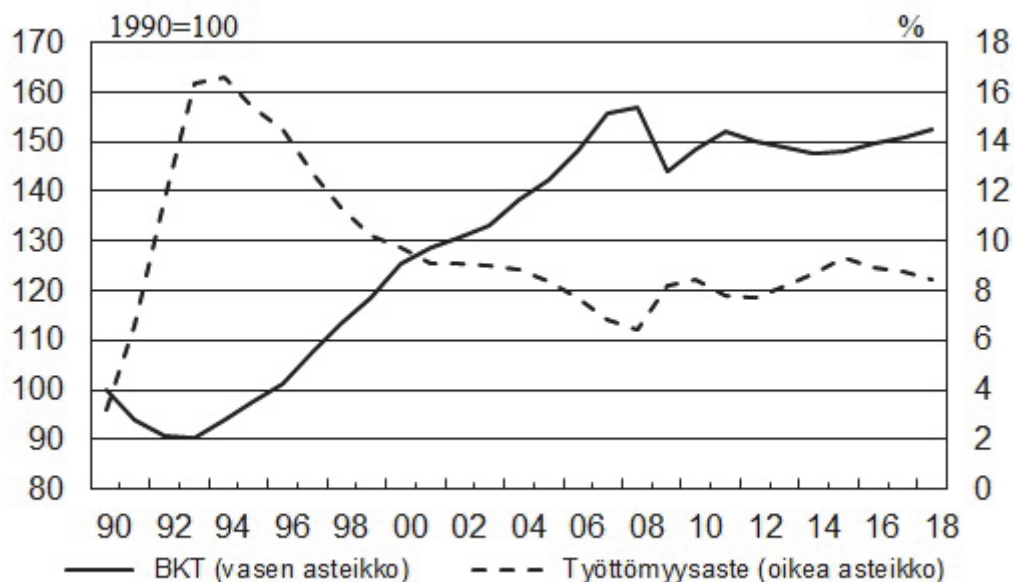
Vuoden 2017 kasvuksi ennustetaan 0,9 %. Kasvun taustalla on edelleen investointien suotuisa kehitys ja yksityinen kulutus. Vienti piristyy maailmankaupan elpymisen vanavedessä, mutta kasvu on edelleen historiaansa verrattuna vaisua. Yksityiset investoinnit kehittyvät edelleen suotuisasti vaikka rakennusinvestointien kovin nousu on jo takana. Toisaalta kone- ja laiteinvestoinnit lisääntyvät ja t&k-investoinnit kääntyvät myös nousuun.

Yksityisen kulutuksen määrän kasvu hidastuu hieman, ollen 0,7 % v. 2017. Kilpailukykysojimuksen seurauksena nimellisansioden ennustetaan nousevan vain 0,8 %. Paraneva työllisyystilanne omalta osaltaan tukee yksityistä kulutusta. Teollisuustuotannon ennustetaan vihdoinkin kääntyvän n. 2 prosentin nousuun etupäässä metalliteollisuuden ansiosta. Palvelutuotannossa ei ole merkittävää lisäpiristymistä näköpiirissä. Työllisten määrä lisääntyy 0,3 % ja työttömyysasteen arvioidaan laskevan 8,8 prosenttiin. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy 1,1 prosenttiin mutta jää edelleen tavanomaista hitaammaksi.

Kokonaiskuva vuosista 2016—2018 on talouskasvun kannalta erittäin vaisu. Syynä alhaiseen kasvuun on se, että viennin kehitys jää koko tarkastelukauden ajan heikoksi. Viennin kehitys jää edelleen maailmankauppaa vaisummaksi ja siten markkinaosuuksien menettäminen kansainvälisessä kaupassa jatkuu.

Kansantalouden kehitys

	2014*	2015*	2016**	2017**
BKT:n arvo, mrd. euroa	203	205	206	212
BKT, määrän muutos, %	-0,7	0,2	1,1	0,9
Työttömyysaste, %	8,7	9,4	9,0	8,8
Työllisyysaste, %	68,3	68,1	68,5	68,8
Kuluttajahintaindeksi, muutos-%	1,0	-0,2	0,4	1,1
Pitkä korko, 10 v, %	1,4	0,7	0,3	0,4

Kuvio 2. BKT ja työttömyysaste 1990—2018

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.2. Julkisen talouden näkymät

Suomen julkinen talous pysyy alijäämäisenä lähivuodet. Julkiseen talouteen on eri hallitusten toimesta kohdentunut mittavia sopeutustoimia, mutta niistä huolimatta alijäämä ei ole supistunut merkittävästi. Talouden hidas kasvu ei tuota tarpeeksi verotuloja rahoittamaan julkisia menoja. Lisäksi julkisia menoja kasvattaa myös väestön ikääntyminen. Näistä johtuen julkinen sektori on velkaantunut nopealla tahdilla jo usean vuoden ajan, ja velkaantuminen jatkuu lähivuosina. Jotta julkinen talous selviäisi ikääntymisen aiheuttamista menopaineista tulevana vuosikymmeninä ilman lisätoimia, tulisi julkisyhteisöjen rahoitusjäämän olla n. 2 % ylijäämäinen suhteessa BKT:hen ensi vuosikymmenen alussa. Tämän hetken ennusteen mukaan ylijäämän sijasta se on alijäämäinen 1,2 % BKT:sta.

Veroaste eli verojen ja veroluonteisten maksujen suhde BKT:hen alenee lähivuosina. Kilpailukykykysopimus laskee veroastetta merkittävästi, sillä työnantajien sairausvakuutusmaksua alennetaan ja palkansaajien ansiotuloverotusta kevennetään v. 2017. Menoaste, eli menojen suhde BKT:hen, alenee myös ennusteperiodilla, sillä kilpailukykykysopimus pienentää julkisen sektorin toimintamenoja. Lisäksi työttömyyteen liittyvien menojen supistuminen sekä sopeutustoimet laskevat menoastetta.

Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja kansantalouden tilinpidon mukaan

% BKT:sta	2014*	2015*	2016**	2017**
Verot ja sosiaaliturvamaksut	43,9	44,1	44,3	43,3
Julkisyhteisöjen menot	58,1	57,7	57,4	56,6
Julkisyhteisöjen nettoluotonanto	-3,2	-2,8	-2,4	-2,6
— Valtionhallinto	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8
— Paikallishallinto	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4
— Työeläkelaitokset	1,7	1,3	1,1	0,8
— Muut sosiaaliturvarahastot	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1
Perusjäämä	-2,9	-2,5	-2,1	-2,4
Rakenteellinen jäämä	-1,6	-1,2	-1,2	-1,6
Julkisyhteisöjen bruttovelka	59,3	62,6	64,3	65,8
Valtionvelka	46,3	47,7	49,7	51,2

Keskeiset muutokset suhteessa kevään julkisen talouden suunnitelmaan**Julkisen talouden rahoitusasemaan vaikuttavat muutokset suhteessa kevään 2016 julkisen talouden suunnitelmaan**

Kansantalouden tilinpidon mukaan, % BKT:sta	2016	2017
Julkisen talouden rahoitusasema, kevät 2016	-2,5	-2,1
Valtio:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	-0,4
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1	0,3
Paikallishallinto:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1	0,2
Työeläkerahastot:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,1	-0,1
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	-0,2	-0,5
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	-0,1
Muiden tekijöiden vaikutus	0,1	0,3
Muut sosiaaliturvarahastot:		
Muuttuneen tilastolähtökohdan vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	0,0
Muuttuneen makroennusteen vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,1	0,1
Päätösperäisten toimenpiteiden vaikutus tulo- ja menoarvioon	0,0	-0,2
Muiden tekijöiden vaikutus	0,0	0,0
Julkisen talouden rahoitusasema, syksy 2016	-2,4	-2,6

3. Hallituksen finanssipolitiikka

Hallituksen finanssipolitiikan linja

Pääministeri Sipilän hallitus on asettanut tavoitteeksi, että julkisen talouden velkaantuminen suhteessa BKT:hen taittuu vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen loppuu v. 2021. Velkatavoitteen rinnalle ja konkretisoimiseksi hallitus on asettanut julkisen talouden rahoitusasemalle tavoitteet, jotka koskevat yhtäältä valtion, paikallishallinnon ja sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa hallituskaudella ja toisaalta julkisyhteisöjen yhteenlaskettua rakenteellista rahoitusasemaa keskipitkällä aikavälillä. Jos tavoitteet saavutetaan, julkisyhteisöjen rahoitusaseman pitäisi lähes tasapainottua hallituskaudella.

Finanssipoliittiset tavoitteet ovat välietappeja matkalla kohti julkisen talouden kestävästä rahoituksesta. Keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi ovat välittömät säästöt, julkisen hallinnon ja palvelutuotannon tehostaminen sekä toimet talouden kasvun edellytysten vahvistamiseksi.

Finanssipoliittisten tavoitteiden lisäksi hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työllisyysaste nousee 72 prosenttiin ja työllisten määrä kasvaa 110 000 hengellä hallituskaudella. Työllisyyden lisäämiseen ja työttömyyden vähentämiseen tähtäävät toimet edistävät kasvua ja vahvistavat julkista taloutta.

3.1. Finanssipolitiikan tavoitteet

Hallitus on päättänyt seuraavista vaalikauden nimellisistä rahoitusasematavoitteistaan:

- valtiontalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa BKT:seen.
- kuntatalouden alijäämä korkeintaan ½ % suhteessa BKT:seen.
- työeläkerahastojen ylijäämä n. 1 % suhteessa BKT:seen.
- muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema n. 0 % suhteessa BKT:seen.

EU-lainsäädäntö asettaa julkisen talouden hoidolle kolme finanssipoliittista sääntöä. Julkisen talouden alijäämä saa olla enintään 3 % ja velka enintään 60 % suhteessa bruttokansantuotteeseen. Lisäksi julkisen talouden rakenteelliselle rahoitusasemalle asetetaan keskipitkän aikavälin tavoite (MTO).

Keväällä 2013 vakausohjelmassa asetettu ja keväällä 2016 vahvistettu keskipitkän aikavälin tavoite rakenteelliselle rahoitusasemalle, -0,5 % suhteessa BKT:seen, pidetään ennallaan. Hallitus tavoittelee MTO:n saavuttamista viimeistään v. 2019. Keskeisessä asemassa on kilpailukykyso-
pimus ja kokonaisuutta tarvittaessa täydentävät toimet, joilla varmistetaan, että hallituksen toimien julkista taloutta kohentavat vaikutukset toteutuvat hallitusohjelmassa tavoitteeksi asetetussa mitassa. Lisäksi julkisen talouden hoitoon kohdistuvat uudistukset, erityisesti sote- ja aluehallintouudistus kohentavat julkisen talouden tilaa. Suomelta edellytetty rakenteellinen sopeutus kohti keskipitkän aikavälin tavoitetta on 0,5 % v. 2016. Vuodesta 2017 eteenpäin sopeutusvaatimus kohoa 0,6 prosenttiin suhteessa bruttokansantuotteeseen ja pysyy siellä kunnes keskipitkän aikavälin tavoite on saavutettu.

3.2. Finanssipolitiikan toimenpiteet

Toimenpiteet finanssipolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi

Ennusteen mukaan talouden orastava elpyminen perustuu kotimaiseen kysyntään. Viennin näkymät eivät ole vahvistumassa. Kilpailukyky sopimus tukee vientiä, mutta ei yksin riitä viennin kääntämiseksi nousuun. Lisäksi teollisuuden rakennemuutos, pitkittyessään rakenteelliseksi muodostunut työttömyys ja väestön ikärakenteen muutos ovat heikentäneet talouden kasvun edellytyksiä. On varauduttava siihen, että Suomen talouskasvu ei palaudu finanssikriisiä edeltävien vuosien ja vuosikymmenten tasolle.

Talouden iso kuva on pysynyt ennallaan. Siksi hallitusohjelmassa päätetyn julkista taloutta vahvistavan toimenpidekokonaisuuden mittaluokasta, sisällöstä ja toimeenpanosta ei ole tarkoitussenkä mukaista tai syytä tinkiä.

Talouden matalasuhdanteen väistyessä julkisen talouden rahoitusasema kohenee vähitellen. Myös hallituksen toimet julkisen talouden vakauttamiseksi kohentavat rahoitusasemaa. Silti julkisen talouden rahoitusasema uhkaa lukkiutua rakenteelliseen epätasapainoon. Nähtävissä oleva talouskasvu ei riitä rahoittamaan julkisen talouden nykyisiä rakenteita ja lainsäädännön kansalaisille takaamia etuuksia ja julkisia palveluja pitkällä aikavälillä.

Hallitusohjelman mukaiset välittömät sopeuttamistoimet on kirjattu valtiontalouden kehyksiin ja ne sisältyvät vuoden 2017 osalta talousarvioesitykseen. Välittömien sopeutustoimien myötä 10 mrd. euron toimenpidekokonaisuudesta on koossa n. 4 mrd. Loput 6 mrd. euroa lepää julkisen taloutta vahvistavien ja työllisyyttä lisäävien rakenneuudistusten varassa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelu etenee suunnitellusti. Se sekä muut toimet julkisen hallinnon uudistamiseksi voivat onnistuessaan vahvistaa julkista taloutta 4 mrd. eurolla, mutta vasta pitkällä aikavälillä.

Maltilliset palkkaratkaisut, kilpailukyky sopimus ja siihen kytkeytyvä verotuksen keveneminen tukevat työllisyyttä ja talouden kasvua. Valtio tukee kasvua myös investoinnein ja takauksin. Julkiset investoinnit ovat korkealla tasolla ja julkisen sektorin takaukset ovat kasvaneet erittäin nopeasti viime vuosina. Näyttää kuitenkin siltä, että ilman lisätoimia työllisyysasteelle ja työllisten määrälle asetettuja tavoitteita ei olla saavuttamassa eikä julkisen talouden rahoitusasema kohene tavoitellusti.

Korkea työllisyys ja tuottavuus ovat oleellisia talouden kasvun ja julkisen talouden vakauden kannalta. Monet kansainväliset järjestöt (mm. IMF ja OECD) korostavat talouden rakenteiden uudistamisen merkitystä uuden kasvun käynnistäjänä. Talousarvioesitykseen sisältyy uusia toimenpiteitä työllisyyden ja yrittäjyyden edistämiseksi jo aiemmin päätettyjen lisäksi. Lisäksi hallitus käynnistää valmistelun kannustinloukkujen purkamiseksi ja työvoiman liikkumisen edistämiseksi sekä valmistelun työllisyyden lisäämiseksi ja työttömyyden keston lyhentämiseksi vuoropuhelussa työmarkkinajärjestöjen kanssa.

Näkymät finanssipolitiikan tavoitteiden saavuttamiseksi

Julkisen talouden alijäämä oli 2,8 % BKT:sta v. 2015. Valtionvarainministeriön syyskuun ennusteen mukaan alijäämä on v. 2016 2,4 % ja 2,6 % BKT:sta v. 2017. Näin ollen Suomi täyttää alijäämää koskevan kriteerin, kuten Euroopan komissio arvioi toukokuussa 2016.

Komissio totesi samassa yhteydessä Suomen täyttävän myös velkakriteerin, vaikka julkisen talouden velka ylitti 60 prosentin rajan v. 2015. Velkakriteerin täyttymistä perusteltiin yhtäältä ns. suhdannekorjatun velan jäämisellä edelleen 60 prosentin rajan alle ja toisaalta vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan noudattamisella. Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan velka-suhde nousee v. 2016 64,3 ja 65,8 prosenttiin v. 2017.

Suomi täytti vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevän osan vaatimukset v. 2015.

Valtiovarainministeriön ennusteen mukaan erityisesti vuoden 2017 osalta on riski, että Suomi ei noudata vakaus- ja kasvusopimusta. Asiaa käsitellään tarkemmin lokakuussa hyväksyttävässä EU:lle toimitettavassa vuoden 2017 alustavassa talousarviosuunnitelmassa.

Hallituksen julkiselle taloudelle vuoteen 2019 asettamien alasektorikohtaisten rahoitusasematavoitteiden osalta valtiovarainministeriön ennusteen perusteella valtiontalous ei tule saavuttamaan tavoitettaan. Sosiaaliturvarahastojen ja paikallishallinnon rahoitusasematavoitteet näyttäisivät toteutuvan.

4. Talousarvioesityksen tuloarviot

Valtion budjettitalouden tuloiksi ilman nettolainanottoa arvioidaan 49,7 mrd. euroa v. 2017. Tuloista 41,6 mrd. euroa (84 %) on veroja ja veronluonteisia tuloja. Hidas talouskasvu rajoittaa veropohjien kasvua edelleen v. 2017. Valtion verotulojen kasvuksi arvioidaan vajaa 2 % v. 2017, eli n. 0,6 mrd. euroa vuodelle 2016 budjetoituun verrattuna (talousarvio ml. lisätalousarviot).

Tuloarviot osastoittain vuosina 2015—2017¹⁾

Tunnus	Osasto	v. 2015	v. 2016	v. 2017	Muutos 2016—2017	
		tilinpäätös milj. €	varsinainen talousarvio milj. €	esitys milj. €	milj. €	%
11.	Verot ja veronluonteiset tulot	39 941	40 777	41 564	787	2
12.	Sekalaiset tulot	6 147	5 367	5 241	-127	-2
13.	Korkotulot, osakkeiden myyntitulot ja voiton tuloutukset	2 362	2 448	2 485	37	2
15.	Lainat, pl. nettolainanotto ja velanhallinta	521	467	459	-8	-2
	Yhteensä	48 971	49 059	49 749	690	1

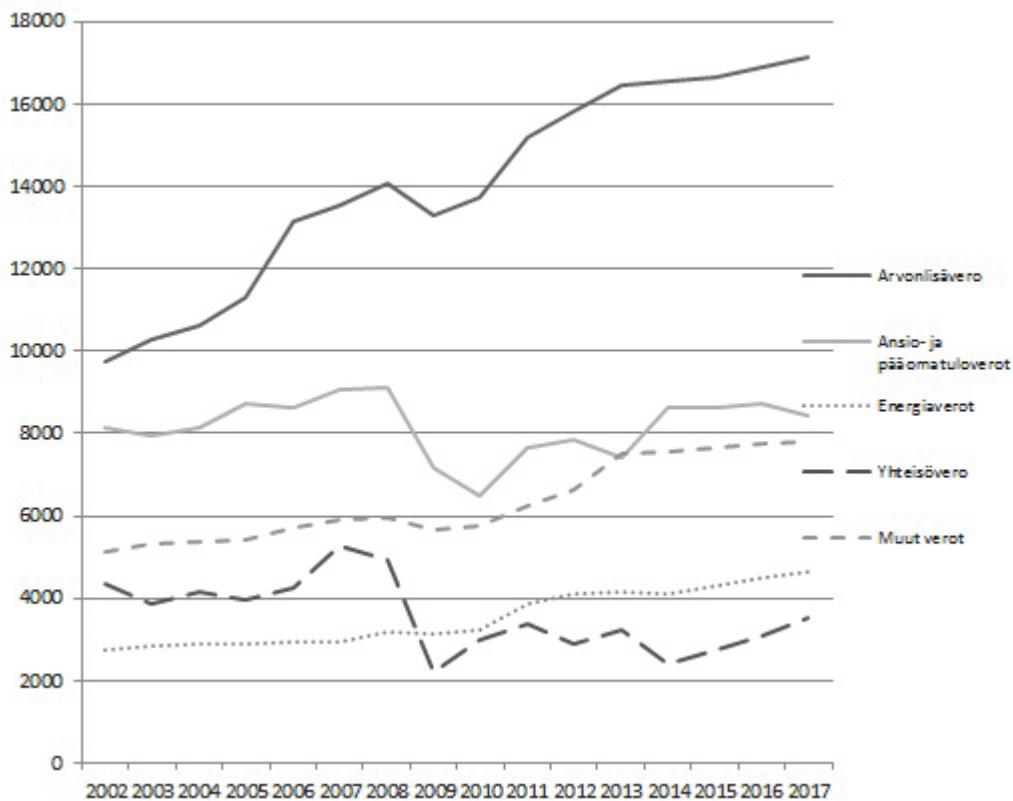
Tuloarviot osastoittain vuosina 2015—2017¹⁾

15.03.01 Nettolainanotto ja velan-					
hallinta	4 406	5 332	5 487	156	3
Yhteensä	53 377	54 391	55 236	845	2

¹⁾ Jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

Vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna verotulojen arvioidaan kasvavan n. 0,8 mrd. euroa ja budjettitalouden varsinaisten tulojen vastaavasti n. 0,7 mrd. euroa. Talousarvioesityksen mukainen nettolainanoton tarve on n. 5,5 mrd. euroa.

Vuoden 2016 ensimmäisessä ja toisessa lisätalousarviossa varsinaisten tulojen (tuloarviot pl. nettolainanotto ja velanhallinta) arvioita korotettiin nettomääräisesti yhteensä n. 250 milj. euroa. Eumääräisesti merkittävin muutos oli yhteisöveroarvion korotus.

Kuvio 3. Valtion verotulot verolajeittain vuosina 2002—2017 (milj. euroa)

Kuviossa 3 on esitetty valtion verotulojen kehitys verolajeittain v. 2002—2017. Vuoteen 2008 saakka talouskasvu oli kohtuullisen nopeaa, mikä laajensi veropohjia ja kasvatti verotuloja. Vuosina 2008—2009 koettu finanssikriisi aiheutti merkittävän kokonaistuotannon pienenemisen (reaalisesti n. 8 % v. 2009). Tämän jälkeen kokonaistuotannon kasvu on jäänyt vaatimattomaksi, eikä finanssikriisiä edeltänyttä reaalista bruttokansantuotteen tasoa ole vielä saavutettu. Ve-

rokertymien kasvu finanssikriisin jälkeen onkin seurausta suureksi osaksi verotuksen kiristämisestä. Veronkiristykset on kohdistettu pääasiassa välilliseen verotukseen, tärkeimpänä arvonlisäveroon sekä energiaveroon. Arvonlisäveron suhteellinen osuus verojen kokonaiskertymästä on kasvanut johtuen veropohjan kasvusta sekä ALV-kannan korotuksesta v. 2013. Ansio- ja pääomatuloveron tuotto ei ole juuri kasvanut, kun verotuotossa ei oteta huomioon v. 2013 käyttöön otettua yleisradioveroa. Yhteisöverotuoton pienenemiseen ovat vaikuttaneet yritysten heikon tulokehityksen lisäksi yhteisöverokannan alentaminen vuosina 2012 ja 2014 sekä Suomen talouden tuotantorakenteen muutos.

4.1. Keskeiset veroperustemuutokset vuonna 2017

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelman mukaiset verotuksen kärkitavoitteet vaalikaudella ovat:

- Verotus kannustaa tekemään työtä, yrittämään, työllistämään, ottamaan riskiä, omistamaan, investoimaan ja sijoittamaan Suomessa. Kokonaisveroaste ei nouse vaalikauden aikana.
- Verotus on ennakoitavaa ja johdonmukaista. Verotuksen yleislinjasta sovitaan vaalikauden alussa ja vältetään epävarmuutta aiheuttavia linjanmuutoksia vaalikauden aikana.
- Verotuksen keventämisen painopiste on pieni- ja keskituloisissa. Kannustinloukkuja puretaan. Palkkatulojen verotus ei millään tulotasolla kiristy.
- Verotusta kehitetään niin, että yrittäminen, omistaminen ja investoiminen ovat nykyistä kannattavampaa. Verotuksen rakenne tukee Suomen kilpailukykyä ja hallituksen asettamia kärkitavoitteita. Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin.
- Verotuksen peruseriaate on laaja veropohja, matalat verokannat. Suomi toimii aktiivisesti kansainvälisen veronkierron estämiseksi.
- Verotusmenettelyt ovat asiakaslähtöisiä ottaen huomioon verotuksen johdonmukaisuuden, ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden sekä tietojen saannin.

Muutokset vuonna 2017

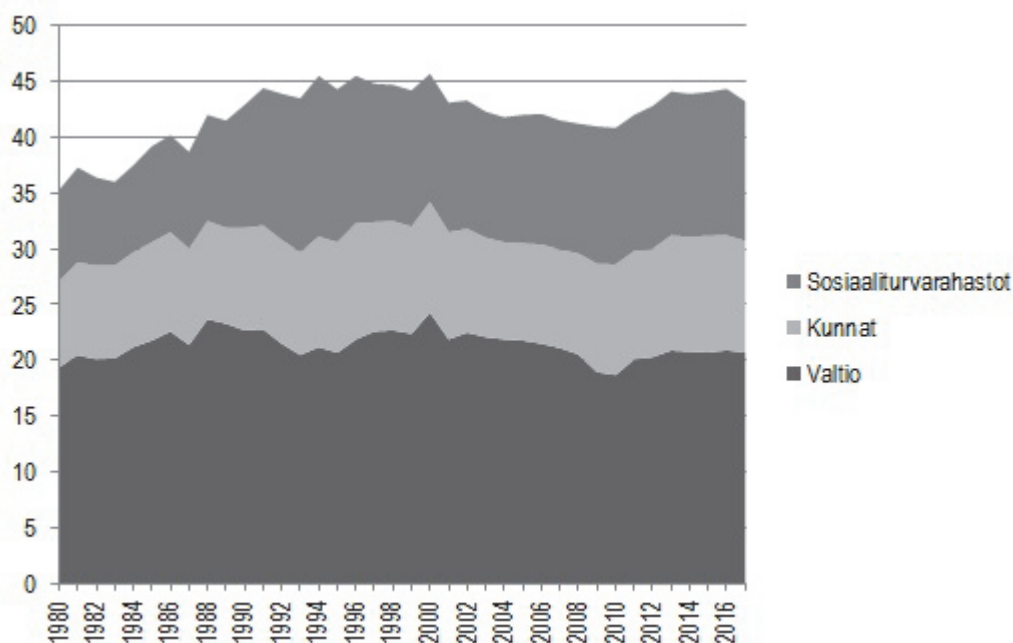
Vuonna 2017 hallituksen finanssipolitiikan liikkumavaraa määrittää edelleen hidas talouskasvu ja julkisen talouden alijäämä. Vuonna 2017 toteutetaan kuitenkin useita hallitusohjelman mukaisia verotusta keventäviä muutoksia. Lisäksi kevennetään ansiotuloverotusta kilpailukykyopimuksen tukemiseksi.

Työn verotus kevenee 515 milj. euroa kilpailukykyopimuksen sekä hallituksen verokevennyksen johdosta. Eläketulon verotusta kevennetään vastaavasti, mikä vähentää verotuloja vuositasolla n. 135 milj. euroa. Lisäksi ansiotuloveroperusteisiin tehdään kuluttajahintaindeksin nousua vastaava tarkistus. Hallitusohjelman mukaisesti v. 2017 otetaan käyttöön ns. yrittäjävähennys. Metsätilojen sukupolvenvaihdoksia tuetaan ottamalla käyttöön ns. metsälahjavähennys. Kotitalousvähennystä kasvatetaan. Perintö- ja lahjaverotusta kevennetään maatilojen ja muiden yritysten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan.

Tupakkaveroa korotetaan asteittain vuosina 2016—2019. Vuonna 2017 tupakkaveroa korotetaan kaksivaiheisesti, 1.1.2017 ja 1.7.2017, ja sähkösavukkeille otetaan käyttöön vero. Makeisten ja jäätelön vero poistetaan, koska Euroopan komissio on epäillyt veroon liittyvän kiellettyä valtiontukea veron ulkopuolelle jääville tuotteille. Samassa yhteydessä virvoitusjuomaveron veropohjaan tehdään muutoksia. Lisäksi liikenteen polttoaineiden sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Ajoneuvoveroa korotetaan v. 2017. Lisäksi vuoden 2017 alkupuolella on tarkoitus ottaa käyttöön vene- ja kevyiden moottoriajoneuvojen vero. Autoverotuksen asteittaista keventämistä jatketaan.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Kuvio 4. Julkisyhteisöjen verotulot sektoreittain suhteessa kokonaistuotantoon 1980—2017 (kokonaisveroaste)

4.2. Veronalaisten tulojen ja muun veropohjan kehitys

Verokertymiin vaikuttaa veroperustemuutosten ohella veropohjan kehitys, joka on puolestaan riippuvainen kansantalouden ja sen eri osien kehityksestä. Tuloarvioiden perustana käytetyt veropohjan kehitysarviot (oheinen taulukko) on johdettu valtiovarainministeriön syyskuun ennusteista ja arvioista.

Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitys-arviot

	2014	2015	2016	2017
	vuosimuutos, %			
Veronalaiset ansio- ja pääomatulot	3,1	2,0	2,1	1,5
— palkkatulot	0,8	0,8	1,7	0,8
— eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	6,6	3,2	2,5	2,3
— pääomatulot	12,6	7,8	2,9	3,1
Ansiotasoindeksi	1,4	1,3	1,2	0,8
Toimintaylijäämä	3,3	6,1	1,1	8,1
Kotitalouksien verollisten kulutus-				
menojen veropohja	0,6	-0,3	1,2	1,4
Arvonlisäveron pohja	0,4	0,1	2,0	1,6
Bensiinin kulutus	-2,5	-1,4	0	-2½
Dieselöljyn kulutus	-1,2	1,6	3	½
Sähkön kulutus	-1,3	-0,9	3	1
Verollisen alkoholin kulutus	-11,3	1,7	-4½	-4½
Verotettavat uudet henkilöautot (kpl)	101 100	105 700	112 000	116 000
Kuluttajahintaindeksi	1,0	-0,2	0,4	1,1

4.3. Verotuloarvioiden riski- ja herkkyystarkastelu

Talousarvioesityksen verotuloarvio pohjautuu valtiovarainministeriön talousennusteeseen ja sen mukaiseen arvioon veropohjien kehitykseen. Peruslaskelmasta poikkeavan talouskehityksen vaikutukset kokonaisverokertymään riippuvat siitä, minkä talouden kysyntäerien ja tekijöiden osalta talousennuste poikkeaa aiemmin arvioidusta. Esimerkiksi muutokset kotimaisessa kysynnässä vaikuttavat verotulokertymään voimakkaammin kuin ulkoisen kysynnän kautta tulleet muutokset. Historiatietojen perusteella talouden kasvun hidastuminen prosenttiyksiköllä heikentäisi keskimäärin valtion rahoitusasemaa 0,2—0,3 prosenttiyksikköä suhteessa kokonaistuotantoon. Tästä valtaosa perustuu verotulojen heikkenemiseen. Vuoden 2017 kokonaistuotannon tasoon suhteutettuna prosenttiyksikön muutos talouskasvussa heijastuisi valtion rahoitusasemaan 0,5 mrd. euron vaikutuksena.

Oheisessa taulukossa on esitetty arvioita eräiden verolajien tuoton herkkyydestä veropohjassa tapahtuviin muutoksiin.

Verotuloennusteiden laatimista on selostettu tarkemmin valtiovarainministeriön 28.9.2015 päivätyssä muistiossa Budjettitalouden tuloarvioiden laadintamenettelyt valtiovarainministeriössä (www.vm.fi).

Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus valtion verotuottoon

Verolaji	Veropohja / kysyntäerä	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	384 (ml. maksut), josta valtio 125
	Eläketulot	1%-yks.	121, josta valtio 30
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	35
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	47, josta valtio 33
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	121
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1 000 kpl	6
Energiavero	Sähkön I kulutus	1 %	9
	Bensiinin kulutus	1 %	13
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomavero	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkavero	Savukkeiden kulutus	1 %	9

4.4. Verotuet

Verotuet ovat verolainsäädännössä tukemistarkoituksessa määritellyjä poikkeuksia verotuksen normaalista perusrakenteesta. Verotukia on tutkimuksissa tunnistettu vajaat 190 kappaletta, joista kaikkien euromääristä arvoa ei ole kuitenkaan mahdollista arvioida. Verotukien arvioidaan alentavan verotuottoja n. 25,3 mrd. eurolla v. 2017. Valtion verotuottoihin tästä kohdistuu n. 16,5 mrd. euroa. Verotukien kokonaismäärää arvioitaessa on otettava huomioon, että osa tuista on päällekkäisiä eikä verotuen poistaminen välttämättä lisää verotuloja vastaavalla määrällä, koska tuet vaikuttavat hintoihin ja käyttäytymiseen. Verotukia ja niiden vaikutuksia verotuottoihin on käsitelty verolajeittain tuloarviomomenttien selvitysosassa.

Vuonna 2017 verotukia kasvattaa kilpailukyky sopimukseen liittyvään tuloverokevennykseen sisältyvä työtulovähennyksen korottaminen. Asuntolainan korkovähennyksen supistaminen pienentää verotukien euromäärää. Yrittäjävähennyksestä sekä metsälahjavähennyksestä muodostuu uusi verotuki. Tuotannollisten investointien korotetuista poistoista aiheutuva verotuki puolestaan poistuu tukiohjelman päättyessä vuoden 2016 lopussa.

4.5. Muiden tulojen arviot

	2015 tilinpäätös	2016 arvio	2017 esitys	2016—2017 muutos, %
Sekalaiset tulot, milj. euroa	6 147	5 434	5 241	-4
— siirto valtion eläkerahastosta	2 263	1 785	1 827	2
— EU-tulot	1 115	1 142	1 061	-7
— valtion osuus veikkauksen ja rahapajaisten voittovaroista	542	537	546	2
— Raha-automaattiyhdistyksen tuotto	426	427	449	5
— siirto valtion asuntorahastosta	66	47	27	-44
— muut	1 734	1 496	1 330	-11

	2015 tilinpäätös	2016 arvio	2017 esitys	2016—2017 muutos, %
Korkotulot ja voiton tuloutukset, milj. euroa	2 362	2 458	2 485	1
— korkotulot	141	131	96	-27
— osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1 603	1 967	2 110	7
— osuus Suomen Pankin voitosta	138	130	98	-25
— valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	480	230	181	-21

Valtion sekalaisiksi tuloiksi v. 2017 arvioidaan 5 241 milj. euroa eli n. 193 milj. euroa vähemmän kuin on budjetoitu vuodelle 2016. EU:lta saatavien tulojen arvioidaan alenevan n. 100 milj. euroa vuoteen 2016 nähden. Euroopan unionilta saatavista tuloista merkittävimmät erät koostuvat maatalouden ja maaseudun kehittämisen tuista sekä rakennepoliittisesta tuesta. Valtion eläkerahastosta tuloutetaan valtion budjettitalouteen arvion mukaan 1 827 milj. euroa.

Korkotuloja ja voitontuloutuksia arvioidaan kertyvän 2 485 milj. euroa, mikä on n. 27 milj. euroa enemmän kuin vuodelle 2016 on budjetoitu. Korkotuloiksi arvioidaan n. 96 milj. euroa, mihin vaikuttaa euroalueen poikkeuksellisen matala korkoympäristö. Valtion korkotulot kertyvät valtion myöntämistä pitkäaikaisten lainojen sekä päivittäisen tarpeen ylittävien kassareservien sijoitustoiminnan koroista. Valtion kassareservien arvioidaan olevan 6 mrd. euroa, mutta poikkeuksellisen korkomarkkinatilanteen johdosta sijoituksille ei ennakoida saatavan tuottoa.

Osinkotuloiksi ja osakkeiden myyntituloiksi arvioidaan 2 110 milj. euroa. Vuoteen 2016 nähden osinkoihin sekä myyntituloihin perustuvan tuloutuksen arvioidaan nousevan n. 140 milj. eurolla, johtuen hallituksen kärkihankkeiden rahoituksen osana päätetyistä kertaluonteisista tuloutusta kasvattavista toimista.

Suomen Pankista annetun lain mukaan Suomen Pankki tulouttaa valtiolle 50 % edellisen vuoden tuloksestaan. Pankkivaltuusto voi päättää tätä suuremman osuuden tulouttamisesta. Vuodelle 2017 on oletettu tuloutukseksi 98 milj. euroa, mikä on viime vuosina toteutunutta vähemmän johtuen niin ikään poikkeuksellisesta korkomarkkinatilanteesta, jossa korkotasot ovat painuneet hyvin mataliksi. Valtion liikelaitosten voitontuloutukseksi arvioidaan 181 milj. euroa, josta Metsähallituksen osuus on 86 milj. euroa ja Senaatti-kiinteistöjen 95 milj. euroa.

5. Talousarvioesityksen määrärahat

Talousarvioesityksen määrärahoiksi ehdotetaan 55,2 mrd. euroa, mikä on 0,8 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Verrattuna vuodelle 2016 budjetoituun lisätalousarviot mukaan lukien määrärahataso nousee n. 0,3 mrd. eurolla. Hintatason nousu ja talousarvioesityksen rakennemuutokset huomioiden hallinnonalojen määrärahat nousevat n. 0,7 % vuoden 2016 talousarviosta ja alenevat n. 0,4 % vuodelle 2016 budjetoidusta huomioiden kuluvan vuoden lisätalousarviot, joissa määrärahoja on lisätty.

Menotaso nostavat mm. kärkihankkeisiin käytettävien määrärahojen kasvu runsaalla 200 milj. eurolla vuodesta 2016 sekä kilpailukyypaketista aiheutuvat muutokset, jotka nettomääräisesti lisäävät menoja yli 400 milj. eurolla. Menoja lisäävät myös eräät automaattitekijät kuten ikäsidonnaisten valtion eläkemenojen kasvu. Menotaso toisaalta alentavat hallitusohjelman liitteen 6

mukaiset sopeutustoimet, joiden vaikutuksena valtion menot alenevat n. 0,5 mrd. eurolla vuodesta 2016. Maahanmuuttoon käytettävät menot alenevat n. 180 milj. eurolla kuluvalle vuodelle budjetoituun verrattuna.

Määrärahat pääluokittain vuosina 2015—2017¹⁾

Tunnus	Pääluokka	v. 2015 tilinpäätös milj. €	v. 2016 varsinainen talousarvio milj. €	v. 2017 esitys milj. €	Muutos 2016—2017	
					milj. €	%
21.	Eduskunta	175	163	180	17	11
22.	Tasavallan presidentti	16	13	14	0	2
23.	Valtioneuvoston kanslia	183	208	210	3	1
24.	Ulkoasiainministeriön hallinnonala	1 210	1 048	1 067	19	2
25.	Oikeusministeriön hallinnonala	920	926	916	-11	-1
26.	Sisäministeriön hallinnonala	1 397	1 710	1 508	-202	-12
27.	Puolustusministeriön hallinnonala	2 692	2 886	2 824	-62	-2
28.	Valtiovarainministeriön hallinnonala	16 702	17 317	16 967	-350	-2
29.	Opetus- ja kulttuuri- ministeriön hallinnonala	6 685	6 801	6 773	-28	-0
30.	Maa- ja metsätalous- ministeriön hallinnonala	2 501	2 560	2 545	-14	-1
31.	Liikenne- ja viestintä- ministeriön hallinnonala	2 957	2 932	3 236	303	10
32.	Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	3 747	2 936	2 928	-8	-0
33.	Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonala	12 781	13 115	14 580	1 466	11
35.	Ympäristöministeriön hallinnonala	203	202	180	-22	-11
36.	Valtionvelan korot	1 530	1 573	1 308	-266	-17
Yhteensä		53 700	54 391	55 236	845	2

¹⁾ Jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

5.1. Talousarvioesitys ja valtiontalouden kehys

Hallituksen ohjelmaan sisältyy budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava koko vaalikauden kattava menosääntö. Se asettaa enimmäismäärän pääosalle, noin neljälle viidennekselle, talousarviomenoista. Menosäännön ja sen pohjalta vahvistettavan valtiontalouden menokehysten ulkopuolelle jäävät mm. suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, valtionvelan korkomenot sekä finanssisijoitukset.

Kevään 2016 julkisen talouden suunnitelmassa vuosien 2017—2020 kehys muutettiin vuoden 2017 hinta- ja kustannustasoon. Hinta- ja kustannusarviot ovat tarkentuneet tämän jälkeen, minkä johdosta kehysmenojen hintakorjausta alennetaan yhteensä 104 milj. eurolla.

Kehyksen hinta- ja kustannustasotarkistukset, milj. euroa

	2017	2018	2019
Tarkistus kehystasoon verrattuna kevääseen 2016:			
Lakisääteisesti indeksisidonnaiset menot (eläkkeet, kuntien valtionosuudet sekä muut lakisääteisesti indeksoitavat valtionavut, EU-jäsenmaksu)	-61,2	-61,1	-61,1
Muut kehykseen kuuluvat menot	-42,9	-43,7	-44,9
Yhteensä	-104,0	-104,8	-105,9

Vuoden 2017 kehystasossa otetaan lisäksi huomioon kehyksen rakenteellisia muutoksia, jotka nostavat vuoden 2017 kehystasoa n. 63 milj. eurolla. Rakennemuutokset on eritelty tarkemmin seuraavassa taulukossa. Niiden lisäksi vuoden 2016 toisen lisätalousarvion yhteydessä tehtiin rakenteellisia korjauksia, jotka korottivat vuoden 2017 kehystasoa 12 milj. eurolla. Siten rakennekorjaukset nostavat kehystasoa yhteensä 75 milj. eurolla kevään 2016 julkisen talouden suunnitelmaan verrattuna. Suurin korjaus on kilpailukyky sopimuksen vaikutus budjetin menoihin. Hallituksen kehyssäännön mukaan kehystarkistuksin varmistetaan tarvittaessa, että kehys kohtelee samalla tavalla erilaisia verotuksen muutoksia, jos niillä on sama julkistaloudellinen vaikutus. Työnantajamaksujen alentaminen lisää valtion menoja siirtoina sosiaaliturvarahastoihin 736 milj. euroa, mikä tuloverotuksen alennuksena toteutettuna lisäisi valtiontalouden alijäämää vastaavasti. Tämä huomioidaan kehystasossa korotuksena. Toisaalta kilpailukyky sopimus aiheuttaa toimintamenojen ja valtionosuuksien vähenemistä. Näistä aiheutuva menojen aleneminen 507 milj. eurolla, huomioidaan kehystasoa alentavana tekijänä, jotta muut kehysmenot eivät kasvaisi vastaavasti, vaan menojen vähenemisellä voidaan kattaa sopimusta tukevien veronalennusten aiheuttamaa valtiontalouden heikkenemistä. Alennus on tarpeellinen myös hallitusohjelman kestävyysvajeen kattamiseen tähtäävän kokonaisuuden kannalta. Kehystasoa korotetaan näiden tekijöiden nettomääräisellä yhteisvaikutuksella, joka on 229 milj. euroa kehystasoa nostava.

Kehyksen rakennemuutokset, milj. euroa

Momentti	Asia	2016	2017	2018	2019
Eri momentteja					
24.01.20	Kilpailukyky sopimuksen vaikutus		229,5	229,5	229,5
24.01.20	Ulkomaan instituutiksiinteistöjen vuokratulojen bruttobudjetointi, vastaavat tulot momentilla 12.24.99.		1,0	1,0	1,0
24.30.66	Yhteistoiminnassa muiden maiden kanssa toteutettavien hankkeiden menoja. Vastaavat tulot momentilla 12.24.99 (läpivirtauserä).		7,0		
29.80.59	Kansalliskallian säätiön pääomituksen uudelleenbudjetointi.		10,0		
31.10.20	Perusvaylänpidon kärkihankerahoituksen ajoitusmuutos vuodelta 2017 vuodelle 2018.		-100,0	100,0	
32.60.40	Maksatuksien siirtyminen energiatuessa biojalostamohankkeiden viivästymisen vuoksi.	-8,4	8,4		

Kehyksen rakennemuutokset, milj. euroa

Momentti	Asia	2016	2017	2018	2019
32.60.41	Maksatuksien siirtyminen LNG-terminaalituen Haminan terminaalihankkeen viivästymisen vuoksi.	-5,5	5,5		
33.10.54, 33.10.57	Opiskelijoiden asumistuen siirtäminen yleisen asumistuen piiriin. Siirto vähentää kehysmenoja ja lisää kehyksen ulkopuolisia menoja nettona 112 milj. euroa v. 2017 ja 250 milj. euroa vuositasolla.		-112,0	-250,0	-250,0
33.20.52	Kertaluonteisen eläketuen johdosta kehyksen ulkopuoliset työttömyysturvamenot alenevat.		14,0	14,0	14,0
	Yhteensä	-13,9	63,4	94,5	-5,5

Jakamaton varaus

Kaikki edellä mainitut tarkistukset mukaan lukien vuoden 2017 kehystaso on 44 805 milj. euroa sisältäen 300 milj. euron lisätalousarviovarauksen.

Talousarvioesityksen kehykseen luettaviksi määrärahoiksi ehdotetaan 44 352 milj. euroa. Näin ollen vuoden 2017 jakamaton varaus on 153 milj. euroa. Lisäksi vuodelle 2017 on kehyksessä varattu 300 milj. euroa lisätalousarvioita varten.

Kehyksen ulkopuoliset menot

Valtiontalouden kehyksen ulkopuolella ovat ennen kaikkea suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki, sekä perustoimeentulotuki. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehyksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonlisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä.

Kehyksen ulkopuolisiksi menoiksi ehdotetaan 10,9 mrd. euroa, mikä on n. 1,0 mrd. euroa enemmän kuin vuodelle 2016 on budjetoitu (ml. lisätalousarviot). Merkittävin tekijä kasvuun on v. 2017 voimaan tuleva kehysten kannalta tekninen muutos, jossa perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirtyy kunnilta Kansaeläkelaitokselle. Vastaavasti starttirahan ja palkkatuetun työn rahoituksen osittainen siirtäminen työttömyysetuusmäärärahoihin kasvattaa kehyksen ulkopuolisia menoja. Myös opiskelijoiden siirtäminen yleisen asumistuen piiriin nostaa kehyksen ulkopuolisten menojen tasoa. Toisaalta hallitusohjelmassa ja vuosien 2017–2020 julkisen talouden suunnitelmassa päätetyt säästöt alentavat työttömyysturvamenoja.

Finanssisijoitusmenot nousevat vuodesta 2016 johtuen etenkin valtion rahoituksesta yliopistojen pääomasijoituksiin, joka kasvaa 150 milj. eurolla.

Arvonlisäveromenot nousevat vuodesta 2016 liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenojen nousun seurauksena.

Verokevennysten kompensatiot kunnille nousevat vajaalla 400 milj. eurolla johtuen tehdyistä veroperustemuutoksista etenkin kilpailukyky sopimukseen liittyen.

Valtionvelan korkomenot ovat arviolta n. 1,3 mrd. euroa, eli 0,2 mrd. euroa vähemmän kuin vuodelle 2016 on budjetoitu korkotason alenemisen johdosta.

Kehyksen ulkopuolelle jäävät määrärahat, milj. euroa

	2017 esitys
Työttömyysturvamenot, asumistuki ja palkkaturva	4 832
Veronkevennysten kompensatiot kunnille	652
EU:lta saatavia tuloja vastaavat menot	1 109
Veikkausvoittovaroja ja RAY:n tuloutusta sekä tolopeleistä kertyviä tuloja vastaavat menot	961
Korkomenot	1 308
Finanssisijoitukset	584
Tekniset läpivirtauserät	215
Arvonlisäveromäärärahat	1 223
Yhteensä	10 884

5.2. Määrärahat hallinnonaloittain

Kilpailukyky sopimuksen vaikutukset määrärahoihin

Kilpailukyky sopimus lisää määrärahatarvetta yli 400 milj. eurolla v. 2017. Valtion toimintamenoja alennetaan sosiaalivakuutuksen maksumuutosten, lomarahojen vähennysten ja työajan pidentämisen seurauksena. Valtionosuuksia kunnille alennetaan lomarahojen vähennysten ja työajan pidentämisestä syntyvän säästön seurauksena. Valtion rahoitusta yliopistoille ja ammattikorkeakouluille vähennetään työnantajamaksujen alenemisen johdosta. Yksityisen sektorin sosiaalivakuutuksen maksumuutosten johdosta valtion rahoitus Kelalle kasvaa.

Kilpailukyky sopimuksen mukaiset valtion virka- ja työehtosopimuksista aiheutuvat kustannusvaikutukset on vähennetty täysimääräisesti. Määrärahavähennykset aiheutuvat valtion henkilöstön lomarahojen leikkaamisesta 30 %:lla ja työajan pidentämisestä sekä toisaalta työnantajan työeläke- ja sosiaalivakuutusmaksujen alentamisesta. Vähennyksen vaikutus valtionhallinnon toimintamenoihin on 127 milj. euroa v. 2017.

Yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen osalta kilpailukyky sopimuksen perusteella on kustannusvaikutuksina otettu huomioon ainoastaan työnantajamaksujen alentamisesta aiheutuva säästö, jonka vaikutus v. 2017 on 21 milj. euroa. Laskelmassa ei ole arvioitu vuosittaisen työajan pidentämisen vaikutuksia, eikä vuoden 2017 palkankorotusten jäädyttämistä.

Kuntien työvoimakustannusten aleneminen on huomioitu kuntien valtionosuuksissa siten, että lomarahojen leikkauksen arvioidun kustannussäästön vaikutus on vähennetty täysimääräisesti. Työajan pidentämisen arvioidaan toteutuessaan kuntien menosäästönä asteittain, ja lisäksi on arvioitu, että työajan pidentäminen ei tuota säästöä opetussektorilla. Työajan pidentämisen arvioitu kustannussäästö on otettu peruspalkvelujen valtionosuuden mitoituksessa huomioon osittain

v. 2017. Työnantajamaksujen alenemisesta seuraavaa säästöä ei sen sijaan ole otettu huomioon valtionosuuksien mitoituksessa. Näillä oletuksilla laskettuna kuntien peruspalvelujen valtionosuudesta sekä OKM:n hallinnonalan valtionosuuksista vähennetään yhteensä n. 370 milj. euroa. Kilpailukyky sopimukseen liittyvien veronkevennysten kompensatiot puolestaan kasvattavat peruspalvelujen valtionosuutta 273 milj. eurolla.

Työnantajan sosiaaliturvamaksun 0,94 prosenttiyksikön alentamisen, palkansaajien sairaanhoitomaksujen alentamisen sekä vakuutettujen päivärahamaksun noston seurauksena valtion rahoitusosuutta sairausvakuutusmenoista on nostettu 706 milj. eurolla. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla on tehty myös eräitä muita muutoksia kilpailukyky sopimuksesta johtuen.

Toimintamenoihin kohdistuvat säästöt

Kilpailukyky sopimuksen lisäksi kaikkien valtionhallinnon toimintamenoihin vaikuttaa useat toimintamenoihin kohdistetut säästöt. Hallitusohjelman mukainen toimintameno säästö kasvaa 30 milj. eurolla v. 2017. Muita nykyisen hallituksen päättämiä toimintameno säästöjä on esimerkiksi hankintaprosessin tehostaminen, jolla tavoitellaan 5 milj. euron säästöä v. 2017. Lisäksi toimintamenoihin kohdistuu edellisen vaalikauden perintönä vuosittainen 0,5 prosentin tuottavuussäästö, jonka säästöä kasvattava vaikutus v. 2017 on runsas 20 milj. euroa.

Turvapaikanhakijoihin liittyvät menot

Turvapaikanhakijatilanteesta johtuvat menoarviot vähenevät n. 180 milj. euroa vuodelle 2016 budjetoidusta. Turvapaikanhakijamääräksi oletetaan 10 000 hakijaa vuosina 2016 ja 2017. Myönteisen turvapaikkapäätöksen saavien osuus arvioidaan 24 prosentiksi v. 2016 ja 30 prosentiksi v. 2017. Vastaanotto- ym. menot sisäministeriön hallinnonalalla vähenevät 287 eurolla vuodesta 2016. Oikeusministeriön hallinnonalalla turvapaikanhakijatilanteesta johtuvat menot vähenevät 4 milj. euroa. Kotouttamismenot puolestaan kasvavat turvapaikan saaneiden siirtyessä vastaanottokeskuksista kuntiin. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla menot kasvavat 37 milj. eurolla. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla menoarviot mm. kotokoulutukseen ja kunnille kotouttamisesta maksettaviin korvauksiin nousevat 53 milj. euroa. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla menoarviot nousevat 16 milj. euroa verrattuna vuodelle 2016 budjetoituun.

Valtioneuvoston kanslia (pääluokka 23)

Valtioneuvoston kanslian pääluokkaan ehdotetaan määrärahoja yhteensä 210,4 milj. euroa, missä on lisäystä 2,8 milj. euroa vuoden 2016 talousarvioon verrattuna. Lisäys johtuu valtioneuvostotasoihin kehittämishankkeisiin ehdotetusta määrärahasta sekä Suomen 100-vuotisjuhlavuoden toteutuksesta.

Valtioneuvoston kanslian pääluokan määrärahoilla tuetaan hallitusohjelman toteutumista. Hallitusohjelman kärkihankkeista ”Otetaan käyttöön kokeilukulttuuri” kuuluu valtioneuvoston kanslian vastuulle. Lisäksi hallituksen kivijalkahankkeet kestävä kehitys ja hallituksen tulevaisuustyö ovat valtioneuvoston kanslian toteutettavina.

Hallituksen linjauksen mukaisesti valtion omistajapolitiikalla tavoitellaan yhteiskunnallisesti ja liikeloudellisesti kestävää tulosta. Valtion yhtiömuotoisen varallisuuden omistajaohjauksessa tavoitellaan nykyistä aktiivisemmin omistaja-arvon kasvua sekä arvonnousun käyttämistä yhteiskunnan kannalta tärkeän yritystoiminnan synnyttämiseen.

Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuotta vietetään v. 2017. Juhlavuoden ohjelma rakennetaan teemalla yhdessä eri toimijoiden kanssa. Tavoitteena on synnyttää mukaansatempaava ja kiinnostava juhluvuosi, joka lisää yhteistä ymmärrystä Suomen valtiollisesta itsenäistymisestä ja kansakunnan kehityksestä. Juhlavuoden ohjelman toteuttamiseen ehdotetaan 10,1 milj. euroa vuodelle 2017.

Ulkoasiainministeriön hallinnonala (pääluokka 24)

Hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 1,1 mrd. euroa, mikä on 18,9 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin kehitysyhteistyömäärärahojen tason noususta. Pääluokan määrärahoista ulkoasiainhallinnon osuus on 23 %, kansainvälisen kehitysyhteistyön 63 %, kriisinhallinnan 5 % ja muiden menojen 9 %.

Ulkoasiainhallinto

Ulkoasiainhallinnolle ehdotetaan 247,1 milj. euroa, mikä on 7,4 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Ulkoasiainhallinnon toimintamenoihin ehdotetaan 219,8 milj. euroa. Ulkoasiainhallinnon voimavaroja painotetaan niihin maihin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys Suomen kannalta kasvaa. Suomen ulkoisen rakenteen kehittämistä jatketaan Suomen edustautumisen tavat ja mallit -hankkeen linjausten pohjalta. Kehittämistyössä otetaan huomioon yhteistyömahdollisuudet Pohjoismaiden, Baltian maiden ja EU:n ulkosuhdehallinnon kanssa sekä Team Finland -toimintamalli. Osana hallituksen kärkihankekokonaisuutta Team Finland -verkostoa on vahvistettu palkkaamalla kaupallis-taloudellisiin kysymyksiin keskittyviä erityisasiantuntijoita valittuihin Suomen edustustojen toimipisteisiin, josta aiheutuu v. 2017 1,6 milj. euroa lisämenoja. Toimintamenoissa on otettu huomioon kasvaneesta turvapaikanhakijamäärästä johtuvat lisääntyneet menot edustustoissa liittyen mm. perheen yhdistämisprosesseihin. Suomi toimii puheenjohtajana Arktisessa neuvostossa v. 2017—2019.

Ulkomailla sijaitsevien valtion omistamien tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen omistajahallinto siirtyy valtiovarainministeriöstä ulkoasiainministeriöön 1.1.2017. Ulkoasiainministeriö jatkaa instituuttikiinteistötilojen vuokraamista nykyisille säätiövuokralaisille. Omistajahallinnon siirto ei vaikuta säätiöiden tulosohtaukseen. Vuoden 2017 aikana on tarkoitus peruskorjata Suomen Ranskan instituutin tilat Pariisissa, johon ehdotetaan 1,3 milj. euron lisämäärärahaa.

Kriisinhallinta

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan osuus suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoista on 37,9 milj. euroa, mikä on 11,1 milj. euroa vähemmän kuin v. 2016 varsinaisessa talousarviossa. Siviilikriisinhallintaan ehdotetaan 15,4 milj. euroa. Määrärahaan sisältyy 0,5 milj. euron osuus rauhanvälittämiseen. Sotilaallisissa ja siviilikriisinhallintaoperaatioissa arvioidaan olevan palkattua henkilöstöä v. 2017 yhteensä n. 510 henkilöä.

Kehitysyhteistyö

Kansainväliseen kehitysyhteistyöhön ehdotetaan yhteensä 0,9 mrd. euroa. Kehitysyhteistyömäärärahojen tason arvioidaan v. 2017 olevan 0,40 % suhteessa bruttokansantuloon. Varsinaiseen kehitysyhteistyöhön ehdotetaan myönnettäväksi 535,2 milj. euroa sekä 366 milj. euron sitoumusvaltuuksia, joista aiheutuvat menot ajoittuvat vuoden 2016 jälkeisille vuosille. Kehitysyhteistyölainoihin ehdotetaan 100 milj. euroa, Finnfundin pääoman korottamiseen 10 milj. euroa ja kehitysyhteistyön finanssisijoituksiin 30 milj. euroa.

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot

Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin ja rahoitusavustuksiin ehdotetaan 87,2 milj. euroa sekä Itämeren, Barentsin ja Arktisen alueen yhteistyöhön 1,8 milj. euroa. Toiminnassa painotetaan ensisijaisesti pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa, monenvälistä yhteistyötä pohjoisissa alue-neuvostoissa ja hallituksen Venäjä-politiikan toimeenpanoa sekä Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuutta tukevia hankkeita.

Oikeusministeriön hallinnonala (pääluokka 25)

Oikeusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 915,8 milj. euroa. Kun vuosittain vaihtelevia vaalimenoja ei oteta huomioon, hallinnonalan määrärahataso on 16,4 milj. euroa pienempi kuin v. 2016. Pääluokan määrärahoista ministeriön ja hallinnon osuus on 14 %, tuomioistuinten ja oikeusavun 46 %, ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan 11 %, syyttäjien 5 %, rangaistusten täytäntöönpanon 24 % ja vaalimenojen 1 %.

Oikeusturva

Tavoitteena on, että oikeusjärjestelmä muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden, joka tukee ennakoitavuutta ja yhdenvertaisuutta, ja että oikeusturva toteutuu käytännössä. Oikeusturvaa kehitetään ja sopeutetaan kiristysiin talouden reunaehtoihin vuosille 2013—2025 laaditun oikeudenhoidon uudistamisohjelman ja siitä tehtyjen linjausten pohjalta.

Käräjäoikeuksien määrää on tarkoitus vähentää muodostamalla suurempia yksiköitä. Uudistuksen tavoitteena on luoda edellytykset lainsäädännön laadun parantamiselle ja hyödyntää tuomarien osaamista aiempaa monipuolisemmin sekä parantaa tuomioistuinten toiminnan tehokkuutta. Rakenneuudistuksessa pidentyvien etäisyyksien haittoja vähennetään lisäämällä sähköisiä asiointimahdollisuuksia ja paikasta riippumattomia työskentelytapoja.

Riidattomat velkomusasiat ja eräät muut siviilioikeudelliset asiat on tarkoitus keskittää muutamaa käräjäoikeuteen, mitä koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa keväällä 2017.

Oikeusaputoimistojen rakennetta uudistetaan lokakuussa 2016 voimaan tulevalla uudistuksella. Tavoitteena on keventää ja selkeyttää hallintoa, jotta voimavaroja voidaan jatkossa kohdentaa nykyistä enemmän asiakastyöhön. Tehostamistoimilla vastataan tiukkenevaan määrärahatilanteeseen. Rakenneuudistuksen voimaantulon johdosta vaikutukset näkyvät v. 2017 lukien. Kuudesta oikeusapupiiristä muodostetaan kuusi virastoa. Uudistuksessa ei ole tarkoitus tehdä muutoksia toimipaikkoihin.

Ulosottotoimen rakenneuudistuksessa tavoitteena on tietojärjestelmien, työnkulkujen ja organisaation kehittäminen. Asetettujen tavoitteiden mukaan hanke on valmis v. 2018.

Oikeusministeriön hallinnonalalla on käynnissä viisi laajaa toimintojen uudistamishanketta ICT:n avulla. Tarkoitus on tehostaa tuomioistuinten, syyttäjälaitoksen, ulosottolaitoksen ja Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa. Tietojärjestelmien kehittämiseen ehdotetaan 17 milj. euroa vuodelle 2017. Tämän lisäksi ehdotetaan 3 milj. euroa yleisten tuomioistuinten istuntosalien varustamiseksi aineistojen sähköisen käsittelyn edellyttämällä laitteistolla.

Eduskunta on hyväksynyt hallituksen esitykseen (HE 32/2016) sisältyneet ehdotukset laeiksi ulkomaalaislain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamiseksi. Muutokset tulivat voimaan 1.9.2016. Jatkossa oikeudellisena avustajana hallintoasian käsittelyssä on pääasiassa oikeusapu-toimiston julkinen oikeusavustaja oikeusapulain nojalla, mikä merkitsee painopisteen siirtymistä turvapaikka-asioissa nykyistä enemmän yksityisestä oikeusavusta julkiseen oikeusapuun.

Rikollisuuden torjunta

Tavoitteena on, että rikosvastuu toteutuu tehokkaasti, rikollisuus ja sen haitat vähenevät, ja että turvallisuus ja sen tunne lisääntyvät. Korruption vastaisia toimenpiteitä toteutetaan v. 2016 laaditun strategian mukaisesti.

Valtiolle menetetyksi tuomittuja menettämisseuraamuksia vastaaviin korvauksiin ehdotetaan 8 milj. euron määrärahaa. Rikosasioissa asianomistajalla on mahdollisuus hakea Oikeusrekisterikeskukselta korvausta tapauksissa, joissa rikoksella saatu hyöty on tuomittu menetetyksi valtiolle ja menettämisseuraamus on pantu täytäntöön. Menettelyssä on kyse rikoksentehtäjän tai kolmannen henkilön saaman rikoshyödyn ja siihen liittyvän vahingonkorvauksen yhteensovittamisesta.

Vuonna 2017 valmistellaan syyttäjälaitoksen organisaatiouudistusta toiminnallisista lähtökohdista siten, että uusi organisaatio voi aloittaa vuoden 2018 alusta. Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa kehitetään nykyisessä vankilaverkostossa. Toimintakyvyn turvaamiseksi Rikosseuraamuslaitokselle ehdotetaan 3,7 milj. euron määrärahalisäystä. Hämeenlinnan naisvankilan, Keravan avovankilan ja Jyväskylän uudisrakennuksen rakentaminen alkavat vuoden 2017 aikana.

Sisäministeriön hallinnonala (pääluokka 26)

Sisäministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä n. 1,5 mrd. euroa, mikä on 202 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahojen lasku johtuu suurimmaksi osaksi pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoon tarvittavan arviomäärärahan pienenemisestä suhteessa edelliseen vuoteen. Pääluokan määrärahoista poliisitoimen osuus on 49 %, Rajavartiolaitoksen 16 %, pelastustoimen ja Häätakeskuslaitoksen 5 % sekä maahanmuuton 22 %.

Sisäisen turvallisuuden resursseja on kyetty lisäämään vaikeasta taloudellisesta tilanteesta huolimatta. Sisäisen turvallisuuden palveluiden ja viranomaisten palvelukyvyn turvaamisesta huolehditaan koko maassa. Välttämättömiä sopeutustoimia joudutaan tekemään ennen kaikkea priorisoimalla tehtäviä ja voimavaroja sekä investointeja ja lykkäämällä hankintoja. Toukokuussa 2016 julkistetun sisäisen turvallisuuden selonteon pohjalta laaditaan sisäisen turvallisuuden stra-

tegia, jossa määritellään ne toimenpiteet, joilla Suomesta tulee maailman turvallisim maa asua, elää, yrittää ja tehdä työtä.

Poliisitoimi

Poliisitoiminta sopeutetaan käytössä oleviin resursseihin siten, että poliisien määrän laskua voidaan hillitellä. Poliisikoulutuksen aloituspaikkamäärä nostetaan 400 henkilöön ja tähän tarkoitukseen ehdotetaan myönnettäväksi 0,4 milj. euron lisämääräraha. Valtioneuvoston sisäisen turvallisuuden selonteon 2016 mukaan poliisien määrä vakiinnutetaan kuluvalle kehyskaudella n. 7 000 poliisiin tasolle. Tehtävät suoritetaan tehokkaalla ja tarkoituksenmukaisella tavalla olosuhteiden vaatimassa tärkeysjärjestyksessä. Kiireellisten hälytyspalveluiden saatavuudesta huolehditaan. Poliisin turvallisuuteen liittyvien tehtävien näkyvyyttä ja palvelujen saatavuutta lisätään muun muassa teknisillä ratkaisulla. Automaattista liikennevalvontaa lisätään. Harmaan talouden ja talousrikollisuuden torjuntaa tehostetaan entistä paremmalla yhteistyöllä viranomaisten ja yksityissektorin välillä.

Suojelupoliisin keskeisenä tavoitteena on kansallista turvallisuutta uhkaavien tekojen ja hankkeiden ennalta estäminen ja oikea-aikaisen tiedon tuottaminen yhteiskunnan turvallisuuden edistämiseksi ja päätöksenteon tueksi. Suojelupoliisin alueellinen toimintakyky varmistetaan ja jatketaan toimenpiteitä nykyisen toiminnallisen tietojärjestelmän uusimiseksi ja laajentamiseksi.

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksen toimintaan vaikuttavat merkittävimmin tilanne Venäjällä ja Itämeren alueella. Rajavartiolaitoksen tavoitteena on vahvistaa sisäistä ja ulkoista turvallisuutta itärajalta. Rajanylitysliikenne pidetään turvallisena. Rajavartiolaitos pitää kriisivalmiuden ja kyvyn sotilaalliseen maanpuolustukseen korkealla tasolla. Rajavartiolaitos perustaa EU:n raja- ja merivartiostajärjestelmän edellyttämän nopean toiminnan rajavartijareservin.

Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta

Pelastustoimen tavoitteena on, että pelastustoimella on jatkuvaan analyysiin perustuva kokonaiskuva yhteiskunnan riskeistä ja valmius vastata niihin omalla toimialallaan. Pelastustoiminnan ja varautumisen valtakunnallista johtamista, suunnittelua, ohjausta, valvontaa ja koordinaatiota vahvistetaan ja parannetaan. Sisäministeriö jatkaa vuoden 2017 aikana hanketta, jonka tavoitteena on valmistella vuoden 2019 alusta voimaan tulevaksi tarkoitettu pelastustoimen uudistus. Uudistuksessa pelastustoimen tehtävät siirretään kunnilta maakuntatasolle.

Hätäkeskusten ja hätäkeskuspalveluita käyttävien viranomaisten toimintaa yhdenmukaistetaan hälytyspalveluiden osalta valtakunnan tasolla. Tavoitteena on parantaa hätäkeskusten toimintaa ja viranomaisyhteistyötä ja sitä kautta väestön turvallisuuspalveluja. Hätäkeskustoimintaa kehitetään ottamalla käyttöön viranomaisten yhteinen hätäkeskusjärjestelmä kaikissa hätäkeskuksissa.

Maahanmuutto

Maahanmuuttohallinnon toimintaan vaikuttaa turvapaikanhakijoiden lisääntynyt määrä. Talousarvioesityksen määrärahat on mitoitettu 10 000 turvapaikanhakijan mukaan, vastaanottojärjestelmän piirissä on keskimäärin 13 000 henkilöä ja vastaanoton menot ovat arviolta 50 eur/hlö/kk. Myönteisen turvapaikkapäätöksen (arvio n. 30 % hakijoista) saaneet henkilöt sijoitetaan mahdollisimman nopeasti kuntiin. Vuoden 2017 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä. Suomeen vaikuttavat myös EU:n yhteiset päätökset siirtää (ns. sisäiset siirrot) ja uudelleensijoittaa turvapaikanhakijoita EU:n sisällä.

Ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) tuoma tuottavuuden lisäys hyödynnetään täysimääräisesti työprosesseja kehittämällä. Sujuva ja nopea turvapaikkahakemusten käsittely hillitsee pitkällä tähtäimellä turvapaikanhakijoiden vastaanoton kokonaiskustannuksia, kun turvapaikanhakijoiden odotusaika vastaanottokeskuksissa ei pitkity.

Puolustusministeriön hallinnonala (pääluokka 27)

Puolustusministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 2,8 mrd. euroa, missä on vähennystä 62,2 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna johtuen lähinnä materiaalihankintojen ajoituksesta ja toimintamenosäästöjen lisäyksestä.

Puolustusvoimien toimintamenoihin (pl. palkkamenot), puolustusmateriaalihankintoihin sekä sotilaallisen kriisinhallinnan menoihin on tehty vakiintuneen käytännön mukaisesti 1,5 % ennakkollinen kustannustasotarkistus. Sotilaallisen maanpuolustuksen osuus pääluokan määrärahoista on 85 %, josta materiaaliseen valmiuteen laskettavia menoja on 38 % (914 milj. euroa). Sotilaallisen kriisinhallinnan osuus on 2 %.

Vuoden 2017 talousarvioesityksen mukaisista uusista ja aiemmin myönnettyistä puolustusvoimien tilausvaltuuksista aiheutuu menoja v. 2017 yhteensä 653 milj. euroa ja talousarviovuoden jälkeisinä vuosina yhteensä 1 290 milj. euroa.

Sotilaallinen maanpuolustus

Puolustusvoimien toimintamenoihin ehdotetaan 1,9 mrd. euroa, mikä on 3,4 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Toimintamenomäärärahoja vähentävät kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvat säästöt joita on yhteensä n. 26 milj. euroa. Puolustusmateriaalihankinnoista on siirretty määrärahaa toimintamenoihin 40 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2016 talousarviossa.

Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotetaan määrärahoja 479,8 milj. euroa, mikä on 65 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Tämä johtuu pääosin edellä mainitusta määrärahasiirrosta sekä aiemmin tehdyistä tilausvaltuuksien menoajoitusmuutoksista, mitkä vähentävät puolustusmateriaalihankintoihin ehdotettavia määrärahoja yhteensä 99 milj. eurolla vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahoja vähentää lisäksi aiemmin kotimaisen teollisuuden työllisyyden tukemiseksi myönnetyn kertaluonteisen lisärahoituksen pieneneminen 4 milj. eurolla vuodesta 2016. Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotettavia määrärahoja lisäävät lähinnä hallitusohjelman mukainen määrärahalisäys, joka kasvaa 30 milj.

eurolla vuoden 2016 talousarvioon verrattuna, sekä 8 milj. euron ennakollinen kustannustasotarkistus.

Talousarvioesitys sisältää kolme uutta tilausvaltuutta. Puolustusmateriaalihankintoihin ehdotettavan 519 milj. euron suuruisen Puolustusvoimien materiaalin kehittäminen 2017 -tilausvaltuuden menot ajoittuvat vuosille 2017—2025. Puolustusvoimien toimintamenoihin ehdotetaan 181 milj. euron tilausvaltuutta, jolla on tarkoitus hankkia mm. ajoneuvoja, varaosia sekä materiaalin huolto- ja ylläpitopalveluita. Tilausvaltuuden menot ajoittuvat vuosille 2017—2020. Ilmavoimien Vinka-koulutuksen korvaavan koulutusjärjestelmän ylläpito- ja lentokoulutuspalvelujen hankkimiseksi ehdotetaan 32 milj. euron tilausvaltuutta, jonka menot ajoittuvat vuosille 2017—2024.

Sotilaallinen kriisinhallinta

Puolustusministeriön hallinnonalalle sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenoihin ehdotetaan määrärahoja 47,0 milj. euroa, missä on lisäystä 10,4 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Lisäys aiheutuu pääosin Irakin koulutusoperaatiosta. Kriisinhallintaa käsitellään myös ulkoasiainministeriön hallinnonalan yleisperusteluissa kohdassa kriisinhallinta.

Valtiovarainministeriön hallinnonala (pääluokka 28)

Valtiovarainministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 17 mrd. euroa, missä on vähennystä 350 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Hallinnonalan määrärahoista kunnille maksettavien avustusten osuus on 51 %, valtion maksamien eläkkeiden ja korvausten 29 % ja EU-maksujen 11 %. Pääluokan määrärahoista virastojen toimintamenojen osuus on 4 %. Useimpia toimintaménomäärärahoja vähentävät hallitusohjelman mukaiset useat toimintamenoihin kohdistuvat säästöt.

Verotus ja tullitoimi

Verohallinnon toimintamenoja ehdotetaan vähennettäväksi n. 1,8 milj. eurolla ja Tullin toimintamenoja 11,4 milj. eurolla vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Esityksessä on huomioitu joidenkin verotustehtävien siirto Tullista Verohallinnolle. Verohallinto jatkaa Valmishanketta vaihteittaisilla käyttöönotoilla. Hankkeessa toteutetaan Verohallinnon sähköiset palvelut uudelle alustalle.

Tulli toteuttaa tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistuksen. Hallitusohjelmassa on päätetty auto-, valmiste- ja maahantuonnin arvonlisäverotuksen siirtämisestä Tullista Verohallintoon. Kansallisten verotustehtävien siirrosta huolimatta Tulli vastaa edelleen valmisteverotuksen ja maahantuonnin arvonlisäverotuksen merkittävistä valvonta- ja rikostorjuntatehtävistä ja hoitaa näiden verotuksen tietyissä maahantuontitilanteissa.

Valtion eläkemenot

Valtion maksamiin eläkkeisiin ja korvauksiin ehdotetaan 4,8 mrd. euroa, missä on lisäystä n. 100 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Kasvu johtuu indeksitarkistuksista, eläkkeiden volyymikasvusta sekä muutoksesta korkoennusteessa.

Kuntien tukeminen

Kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen ehdotetaan 8,5 mrd. euroa, missä on vähennystä 444 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Valtionosuutta alentaa kilpailukyky sopimuksen perusteella tehtävä 356 milj. euron vähennys. Valtionosuutta vähentää lisäksi myös se, että vuodesta 2017 lukien perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksatus siirtyvät kunnilta Kelan tehtäväksi. Tähän muutokseen liittyen valtion ja kuntien välisen rahoitussuhteen (50/50 %) säilyttämiseksi kuntien rahoitusosuutta vastaava erä, 331 milj. euroa, vähennetään kuntien peruspalvelujen valtionosuuden määrärahasta. Valtionosuutta vähentävät myös indeksisidonnaisten menojen säästöön liittyvä leikkaus, 75 milj. euroa, sekä edellisellä vaalikaudella päätetty valtionosuuden leikkaus, 50 milj. euroa. Kuntien menoja alentavat säästötoimet, kuten alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen, vanhuspalveluiden henkilöstömitoituksen muutos ja vanhuspalvelulain eräiden osatehtävien poistaminen, on myös otettu huomioon valtionosuuden mitoituksessa.

Valtionosuudessa on huomioitu lisäyksinä omais- ja perhehoidon sekä vanhuspalveluiden kehittäminen siten, että valtionosuusprosentti on 100. Kuntatalouden kannalta neutraalit veroperuste-muutosten kompensatiot kasvavat 390 milj. euroa.

Sote- ja maakuntauudistuksen valmisteluun osoitetaan lisärahoitusta. Uudistusten valmisteluun varattu rahoitus on yhteensä 21 milj. euroa valtiovarainministeriön pääluokassa. VM:n pääluokan määrärahat kohdistetaan erityisesti maakuntien hallinnon käynnistämiseen, palvelukeskusten perustamiseen ja ICT-muutostukeen.

Kuntataloutta, valtion tukea kunnille sekä valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen käsitellään yleisperustelujen luvussa 7 Kuntatalous.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala (pääluokka 29)

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 6,8 mrd. euroa, joka on 28,4 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Pääluokan määrärahoista korkeakouluopetuksen ja tutkimuksen valtionrahoituksen osuus on 49 %, yleissivistävän koulutuksen ja vapaan sivistystyön 14 %, ammatillisen koulutuksen 11 %, opintotuen 12 % sekä kulttuurin, taiteen, liikuntatoimen ja nuorisotyön 10 %. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan valtionosuuksissa sekä yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen valtionrahoituksessa on huomioitu kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvat muutokset, joista tarkemmin luvussa 5.2. Hallinnonalan valtionosuuksia koskevien toimenpiteiden sisältöä ja vaikutuksia käsitellään tarkemmin kuntataloutta koskevassa luvussa 7.

Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslain valmistelua jatketaan. Esiopetuksessa olevien lasten varhaiskasvatusoikeutta muutetaan siten, että kunnille mahdollistetaan esiopetuksessa olevan lapsen hoidon toteuttaminen maksullisena kerhotoimintana. Digitaalisia oppimisympäristöjä otetaan käyttöön ja pedagogiikkaa uudistetaan. Alaikäisten tunnistautumiskäytäntöä kehitetään osana kansallista palveluarkkitehtuuria. Yleissivistävässä koulutuksessa edistetään siirtymistä kohti digitaalisia materiaaleja ja kehitetään tapoja tukea opettajien omaa oppimateriaalien tuotantoa ja levitystä muidenkin käyttöön. Koulutuspilvipalvelujen standardointia edistetään. Luonnontieteiden ja matematiikan osaamista vahvistetaan valtakunnallisella kehittämisohjelmalla. Kielitaidon vahvistamista jatketaan tukemalla kielikylpytoimintaa ja kielikokeiluilla.

Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän ja järjestäjäverkon uudistamista valmistellaan. Tavoitteena on, että lukiokoulutuksen vaikuttavuus, laatu ja tehokkuus parantuvat ja että lukiokoulutuksen alueellinen saatavuus turvataan. Ylioppilastutkintoa kehitetään tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan tutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Tieto- ja viestintätekniikan käyttöönotto toteutetaan tutkinnossa asteittain vuoteen 2019 mennessä.

Ammatillinen koulutus

Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseksi toteutetaan ammatillisen koulutuksen reformi. Reformin tarkoituksena on poistaa koulutuksen päällekkäisyyksiä sekä raja-aidat nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen väliltä ja koota koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus yhtenäiseksi kokonaisuudeksi huolehtien samalla kattavasta koulutustarjonnasta. Reformissa luodaan uusi ammatillisen koulutuksen ohjaus- ja rahoitusjärjestelmä sekä otetaan käyttöön yhtenäinen henkilökohtaistamisprosessi ja tutkinnon suorittamistapa. Rahoitusjärjestelmän uudistuksilla tavoitellaan koulutuksen järjestämisen tehostumista lisäämällä opintosuorituksen ja koulutuksen vaikuttavuuden painoarvoa rahoituksen määräytymisessä. Lisäksi tavoitteena on parantaa koulutuksen läpäisyä, aiemmin hankitun osaamisen tunnustamista, mahdollistaa eri koulutuksen järjestämismuotojen yhdistely sekä lisätä työpaikalla tapahtuvaa oppimista. Reformin valmistelu saatetaan päätökseen vuoden 2017 aikana, ja uudistukset tulevat voimaan pääsääntöisesti vuoden 2018 alusta lukien.

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten työllisyyden edistämiseksi nuorten aikuisten osaamisohjelman jatkamiseen kohdistetaan 10 milj. euron lisärahoitus.

Korkeakouluopetus ja tutkimus

Korkeakoulut jatkavat toiminnallista ja rakenteellista kehittämistä. Korkeakoulut profiloituvat, selkeyttävät ja tiivistävät yhteistyötä ja työnjakoa keskenään sekä tutkimuslaitosten kanssa. Tavoitteena on osaamisen kokoaminen ja epätarkoituksenmukaisten päällekkäisyyksien purkaminen. Voimavaroja keskitetään harvempiin, vaikuttavampiin ja taloudelliselta kantokyvyltään vahvempiin toiminnallisiin yksiköihin.

Korkeakoulut nostavat koulutuksen laatua uudistamalla koulutussisältöjä, opetusmenetelmiä, oppimisympäristöjä ja opettajien osaamista sekä lisäämällä yhteistyötä. Digitalisaation tuomia mah-

dollisuuksia hyödynnetään täysimääräisesti. Korkeakoulut kehittävät opiskelijavalintoja, joustavia opiskelumahdollisuuksia, aiemmin hankitun osaamisen hyväksilukumenettelyjä ja tutkintoja niin, että kansallinen ja kansainvälinen liikkuvuus lisääntyy ja työurat pitenevät.

Tutkimusrahoituksella vahvistetaan huippututkimuksen edellytyksiä ja tutkimusinfrastruktuureja sekä kansallisia vahvuuksia tukevaa ja synnyttävää tutkimusta ja innovaatiotoimintaa. Tutkimuslaitosten ja -rahoituksen kokonaisuudistuksen puitteissa tehostetaan korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä ja sen vaikuttavuutta sekä suunnataan voimavaroja uudelleen yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaisesti. Suomen Akatemian myöntövaltuutta lisätään 30 milj. eurolla nuorten tutkijoiden tieteen tekemisen edistämiseksi.

Opintotuki

Opintotukijärjestelmän uudistamisen pitkän aikavälin säästövaikutus on n. 112 milj. euroa. Korkea-asteen ja toisen asteen opintorahan tasoja yhtenäistetään 250,28 euroon kuukaudessa 1.8.2017 alkaen. Samalla luovutaan vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta opintorahaan itsenäisesti asuvien 18- ja 19-vuotiaiden toisen asteen opiskelijoiden osalta.

Kaikkiin korkeakouluopintoihin tarkoitettu tukiaika lyhenee 64 kuukaudesta 54 tukikuukauteen. Tutkintokohtainen tukiaika lyhenee kahdella kuukaudella. Opintolainan valtiontakauksen määrää nostetaan. Opiskelijan omat tulorajat sidotaan ansiotasoindeksiin ja niitä tarkistetaan määräajoin kuitenkin niin, että tulorajat eivät laske. Opiskelijan omien tulojen perusteella takaisinperittäväksi määrätyn opintorahan ja asumislisän määrän korotusta kohtuullistetaan 15 prosentista 7,5 prosenttiin.

Opiskelijat siirretään yleisen asumistuen piiriin. Muutos on julkisen talouden näkökulmasta kustannusneutraali ja siitä johtuvat lisäkustannukset katetaan sosiaali- ja terveysministeriön päälukasta.

Taide ja kulttuuri

Kulttuurin toimialan valtionavustuspolitiikkaa ja valtionosuusjärjestelmiä kehitetään aiempaa strategisemmiksi. Kulttuuriperintöpolitiikkaa ohjaavaa lainsäädäntöä ja ohjelmaohjausta kehitetään vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä. Kulttuuriperintöaineistojen digitaalista saatavuutta ja pitkäaikaissäilytystä lisätään.

Yleisistä kirjastoista tapahtuvasta lainaamisesta maksettavan lainauskorvauksen tasoa nostetaan muiden Pohjoismaiden tasolle, 15,6 milj. euroon, v. 2017 (sisältäen arvonlisäveron).

Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen avulla edistetään taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia ja saavutettavuutta kaikille kansalaisille lisäämällä taide- ja kulttuuripalveluiden käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asiakastyössä. Lasten ja nuorten taiteen ja kulttuurin harrastamista tuetaan viemällä harrastustoimintaa koulupäivän yhteyteen. Näitä tavoitteita edistetään taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden kärkihankkeessa.

Liikuntatoimi

Tavoitteena on koko väestön liikunnallisen elämäntavan edistäminen ja sen avulla osallisuuden kasvattaminen sekä väestön hyvinvoinnin ja terveyden lisääminen. Liikkuva koulu -ohjelman tuki laajennetaan kattamaan kaikki perusasteen koulut. Eettistä ja yhteiskuntavastuullista huippu-urheilutoimintaa ja urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksia tuetaan.

Nuorisotyö

Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön palvelut pyritään varmistamaan ja samalla kehittämään kyseisiä työmuotoja vastaamaan entistä paremmin nuorten tarpeisiin. Määrärahaan esitetään 4,5 milj. euron lisäystä. Tavoitteena on vahvistaa nuorten elämänhallintaa ja vähentää nuorisotyöttömyyttä, ennaltaehkäistä nuorten syrjäytymistä ja kehittää olemassa olevia prosesseja nuorten tukemiseen.

Rahapelitoiminnan voittovarojen käyttö

Rahapelitoiminnan voittovaroja arvioidaan kertyvän hallinnonalan hyväksi 545,7 milj. euroa, josta 19,4 milj. euroa on rahastoituja jakamattomia voittovaroja. Voittovaroista käytetään vähintään 25 % urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen, 9 % nuorisotyön edistämiseen, 17,5 % tieteen edistämiseen ja 38,5 % taiteen edistämiseen. Tieteen menoista 23 % rahoitetaan rahapelitoiminnan tuotoilla ja taiteen, kulttuurin, liikuntatoimen ja nuorisotyön menoista yhteensä 64 %.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala (pääluokka 30)

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2,5 mrd. euroa, missä on vähennystä 14,4 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Tulokertymäarvio vuodelle 2017 on 886 milj. euroa, mikä on 84 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Pääluokan määrärahoista hallinnon ja tutkimuksen osuus on 5 %, maaseudun kehittämisen 13 %, maa- ja elintarviketalouden 72 %, luonnonvaratalouden 8 %, Metsähallituksen 0,2 % sekä maanmittaustoiminnan ja tietovarantojen 2 %.

Hallinto ja tutkimus

Hallinto ja tutkimus -luvussa on budjetoitu maa- ja metsätalousministeriön ja hallinnonalan merkittävimmän tutkimuslaitoksen, Luonnonvarakeskuksen, menot. Toimintamenojen määrärahat vähenevät 8,8 milj. eurolla johtuen valtion tutkimusrakenneuudistuksesta sekä virastojen ja laitosten toimintamenoihin kohdistetuista säästöistä.

Maaseudun kehittäminen

Maaseudun kehittämisen määrärahat kasvavat 22,3 milj. eurolla johtuen lähinnä maaseutuohjelman toimeenpanon etenemisestä. Maaseudun kehittämistä tuetaan muun muassa maaseudun yritystukien, tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä maaseudun neuvonnan avulla. Keskeisenä välineenä on Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014—2020 (maaseutuohjelma) sekä työ, joka tehdään maaseutupolitiikan neuvostossa ja saaristoasiain neuvottelukunnassa. Luopumistukeen ja -korvauksiin varattu määräraha vähenee tarkentuneiden tarve-arvioiden mukaisesti.

Maa- ja elintarviketalous

Määrärahat vähenevät 24,8 milj. eurolla, mikä johtuu pääosin EU-tulotuen maksuaikataulujen normalisoitumisesta. Määrärahaa käytetään biotalouteen ja ruokaan perustuvien liiketoimintojen kilpailukykyisen kasvun parantamiseen. Samalla varmistetaan vastuullisella toiminnalla ihmisten, eläinten ja kasvien terveys, hyvinvointi ja turvallisuus. Maatalouden kannattavuustilanteen vuoksi hallitus päätti vuosien 2017—2020 julkisen talouden suunnitelmassaan 20,3 milj. euron lisäyksestä luonnonhaittakorvauksien ja 6,7 milj. euron lisäyksestä kansallisen tuen määrärahan kehystasoihin vuodelle 2017.

Lisäksi määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategisen painopistealueen kärkihankerahoituksena 38 milj. euroa (11 milj. euroa v. 2016), joka on tarkoitettu siirrettäväksi Maatilatalouden kehittämisrahaan. Kärkihankerahoitusta kohdennetaan myös vientiä ja kotimaisten elintarvikkeiden käyttöä edistäviin toimiin 2,5 milj. euroa (1 milj. euroa v. 2016) kauppataseen saamiseksi nousuun.

Luonnonvaratalous

Määrärahat kasvavat 1,2 milj. euroa, mikä osin johtuu Biotalous ja puhtaat ratkaisut –kärkihankerahoituksen kasvusta. Luonnonvaratalouden, jonka muodostavat kala-, riista-, metsä- ja vesitalous sekä yleiset luonnonvara-asiat, tavoitteena on uusiutuvien luonnonvarojen kestävä hoito ja käyttö ja niihin liittyvien riskien hallinta.

Maanmittaus ja tietovarannot

Määrärahat vähenevät 2,8 milj. eurolla johtuen säästöjen lisäyksestä sekä tilusjärjestelyjen lisäyksen poistosta. Tietovarantojen avaamista jatketaan suunnitelmien mukaisesti.

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala (pääluokka 31)

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 3,2 mrd. euroa, missä on lisäystä 303,4 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon. Pääluokan määrärahoista liikenneverkon ylläpidon ja kehittämisen osuus on 59 %, liikenteen viranomaispalvelujen 2 %, liikenteen tukemisen ja ostopalvelujen 6 %, viestintäpalvelujen ja -verkkojen 16 % ja sää-, meri- ja ilmastopalvelujen 1 %.

Hallinnonala luo toimivan markkinaympäristön erilaisten liikenne-, viestintä- ja digitaalisten palveluiden kysynnälle ja tarjonnalle siten, että syntyy uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja vientiä sekä palvelujen valikoima kasvaa. Sääntelyä sujuvoitetaan ja hallinnollista taakkaa kevennetään. Vanhentuneita tai markkinatoimijoiden toimintaa haittaavia normeja poistetaan. Uusia toimintatapoja edistetään kokeilu- ja innovatiivisin hankinnoin.

Liikenne- ja viestintäpalvelut järjestetään lähtökohtaisesti markkinaehtoisesti. Tilanteissa, joissa riittävät liikennepalvelut eivät ole markkinaehtoisesti toteutettavissa, varmistetaan palvelujen perustasoa. Media-alalla hallinnonalan toimilla varmistetaan, että suomalainen media-ala säilyttää elinvoimaisuutensa ja kilpailukykyä internetin kehityksen ja digitalisaation muokkaamassa kansainvälistyvässä toimintaympäristössä.

Hallinnonala pyrkii toimenpiteillään luomaan nykyistä paremmat edellytykset datan hyödyntämiseen ja jakamiseen perustuvalla liiketoiminnalla. Hallinnonalan tavoitteena on käyttäjien luotamuksen vahvistaminen digitaalisiin palveluihin ja uusiin digitaalisiin liiketoimintamalleihin. Lisäksi ylläpidetään ja kasvatetaan tietoturvaosaamista ja riskienhallintaa.

Viestintäpolitiikka

Viestintäverkkojen osalta panostetaan siihen, että uusien digitaalisten ja automaatiota hyödyntävien palveluiden tarvitsemien langattomien ja kiinteiden viestintäyhteyksien tarjonta sekä huippunopean laajakaistan kaupallinen saatavuus paranevat. Viestinnän hallinnollisia tehtäviä hoitavan Viestintäviraston 31,9 milj. euron toimintamenot rahoitetaan 11,0 milj. euron määräraharahoituksella ja loput viraston maksutulolla. Valtakunnallista haja-asutusalueiden laajakaistahanketta toteutetaan aiemmilta vuosilta siirtyneillä määrärahoilla (25,2 milj. euroa). Valtion televisio- ja radorahastoon siirretään Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi 508 milj. euroa.

Liikennepolitiikka

Väylänpidossa panostetaan erityisesti liikenneväylien kuntoon ja laatuun. Tavoitteena on korjausvelan kasvun merkittävä hidastuminen. Maankäyttöä, asumista, liikennettä ja palveluja yhteen sovitetaan siten, että maamme kilpailukyky vahvistuu. Liikenteen hinnoittelulla vaikutetaan rahoitusnäkökulman lisäksi liikenteen ohjaamiseen. Liikenneverkon kehittämistä liiketaloudellisesti selvitetään. Tavoitteena on luoda pitkän aikavälin edellytykset liikenteen infrastruktuurin ja ylläpidon kestäväälle rahoitukselle.

Liikenteen palvelutason ylläpidosta valtion liikenneväylillä sekä liikennejärjestelmän toimivuudessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa vastaavan Liikenneviraston toimintamenoihin osoitetaan 74 milj. euroa. Perusväylänpidon menoksi arvioidaan 1,329 mrd. euroa, josta määräraharahoituksen osuus on 1,279 mrd. euroa. Korjausvelan vähentämiseen käytetään 304 milj. euroa, josta kärkihankerahoitusta on 200 milj. euroa ja 104 milj. euroa siirtoa väylähankkeiden kehittämismomentilta. Lisäksi Helsinki—Turku nopean ratayhteyden jatkosuunnitteluun ehdotetaan 40 milj. euroa, josta 10 milj. euroa kohdistuisi vuodelle 2017. Liikenneinvestointeihin ml. jälkirahoitus- ja elinkaarihankkeet ehdotetaan 444 milj. euroa. Vuonna 2017 ehdotetaan aloitettavaksi uusina investointihankkeina Luumäki—Imatra—Venäjän raja, ratayhteyden parantaminen (165 milj. euroa), vt 4 Oulu—Kemi (125 milj. euroa), vt 5 Mikkeli—Juva (121 milj. euroa) ja vt 12 Lahden eteläinen kehätie (198 milj. euroa).

Liikennejärjestelmän turvallisuuteen, tietovarantoihin, toimintavarmuuteen ja markkinoihin liittyvistä liikenteen viranomaispalveluista vastaa Liikenteen turvallisuusvirasto. Liikenteen viranomaispalvelujen menoksi arvioidaan 140 milj. euroa, josta 91 milj. euroa rahoitetaan maksutuloilla ja 49 milj. euron määrärahalla. Tieliikenteen turvallisuustoiminnan edistämiseen ehdotetaan 9,1 milj. euron määräraha, jota vastaava tulo on otettu huomioon tuloarviossa.

Liikenteen tukemiseen ja ostopalveluihin ehdotetaan 209,2 milj. euroa, josta merenkulun ja muun vesiliikenteen edistämiseen osoitetaan 105 milj. euroa, joukkoliikenteen palvelujen ostoihin ja kehittämiseen 84 milj. euroa sekä saariston yhteysalusliikennepalvelujen ylläpitoon, ostoihin ja ostosopimuksiin 18 milj. euroa.

Tutkimus

Ilmatieteen laitoksen menoiksi arvioidaan 72 milj. euroa, josta 26 milj. euroa rahoitetaan tuloilla ja 45,2 milj. euroa määrärahalla. Säättökaverkoston korjausinvestointien rahoittamiseksi esitetään 1 milj. euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala (pääluokka 32)

Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä 2,9 mrd. euroa, jossa on vähennystä 8 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Ministeriön organisaatiouudistuksista johtuen määrärahoja on siirretty lukujen 01, 20, 30 ja 50 välillä. Nykyisellä rakenteella pääluokan määrärahoista hallinnon osuus on 9 %, elinkeino- ja innovaatiopolitiikan 29 %, työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan 20 %, yritysten toimintaympäristön, markkinoiden sääntelyn ja työelämän 3 %, alueiden kehittämisen ja rakennerrahastopolitiikan 15 %, energiapolitiikan 16 % ja kotouttamisen 8 %.

Hallinto

Hallinnon määrärahoiksi ehdotetaan 271,4 milj. euroa, joka on 13,2 milj. euroa vähemmän kuin v. 2016 varsinaisessa talousarviossa. Vähennys aiheutuu Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten (ELY-keskukset) toimintamenoihin kohdistuvista erilaisista säästö- ja tehostamispäätöksistä.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

Politiikkalohkolle ehdotetaan 860 milj. euroa, missä on 65,5 milj. euroa vähennystä vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon nähden. Vähennys aiheutuu määrärahavähennyksistä, jotka kohdistuvat pääosin tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukemiseen ja lainoihin Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoitustoimintaan. Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoitustoiminnan aiemmin myönnettyjen luottojen maksatuksiin ehdotetaan 82,4 milj. euroa, jossa on vähennystä 23,9 milj. euroa.

Innovaatorahoituskeskus Tekesin avustus valtuudeksi ehdotetaan 240,5 milj. euroa ja lainavaltuudeksi 147 milj. euroa. Rahoitusta kohdistetaan erityisesti elinkeinorakenteiden uudistumista nopeuttaviin riskipitoisiin hankkeisiin.

Tekesin avustusvaltuutta ehdotetaan lisättäväksi 9,5 milj. eurolla audiovisuaalisen alan tuotantokannustimen käyttöönotosta johtuen. Uuden kannustimen tavoitteena on nostaa Suomen kilpailukykyä sekä kotimaisten että kansainvälisten tuottajien toteuttamispaikkana.

Suomen Teollisuussijoitus Oy:n pääomittamisen määrärahaksi ehdotetaan 29,5 milj. euroa. Teollisuussijoituksen vuoden 2017 määräraha suunnataan suomalaisiin kasvuyrityksiin sijoitaviin rahastoihin pääomasijoitusmarkkinoiden kehittämiseksi ja monipuolistamiseksi Suomessa.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikan määrärahaksi ehdotetaan 595,3 milj. euroa, jossa on vähennystä 155,2 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon nähden. Vähennys aiheutuu pääosin julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahojen vähennyksestä.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelujen määrärahaksi ehdotetaan 422,2 milj. euroa, jossa on vähennystä 163,2 milj. euroa edellisvuoden varsinaiseen talousarvioon nähden. Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi, jonka mukaisesti aktiivitoimenpiteiden määrää lisätään laajentamalla työttömyysetuuksien käyttötarkoitusta. Valtion työttömyysetuuksiin osoittamia määrärahoja käytetään liikkuvuusavustuksen, starttirahan ja palkkatuen rahoittamiseen. Palkkatuetta työtä ja yrittäjiksi ryhtyville työttömille maksettavaa starttirahaa rahoitetaan työttömyysetuuksiin varatuista määrärahoista siten, että niistä rahoitetaan peruspäivärahan määrä ja sen ylittävä osa rahoitetaan työllisyysmäärärahoista. Käyttötarkoituksen laajentamisella vastataan nykyistä paremmin työttömien palvelutarpeisiin. Tämän johdosta momentilta 32.30.51 siirretään STM:n pääluokan momenteille 33.20.50, 51 ja 52 yhteensä 151 milj. euroa. Momentin määrärahan mitoitukseen vaikuttavat myös mm. julkisen talouden sopeutustoimet (-20 milj. euroa).

Osana hallituksen työllisyyspakettia TE-toimistojen toimintamenoihin ehdotetaan 17 milj. euron lisäystä käytettäväksi palvelutoiminnan tehostamiseen siten, että kaikille työttömille työnhakijoille laaditaan työllistymissuunnitelma ja järjestetään 3 kuukauden välein haastattelu sekä varmistetaan sanktiosäännösten toimeenpanto nykylaisäädännön puitteissa.

Hallitus valmistelee TE-palvelujen järjestämisvastuun siirron maakunnille vuoden 2019 alusta lähtien. Vuosina 2017—2018 toteutetaan työnhakija- ja työnantajalähtöisen työllisyyspalvelun alueellisia kokeiluja, joilla luodaan työnhakija- ja työnantaja-asiakaslähtöinen hallinnonalarajat ylittävä toimintamalli. Kokeilualueilla julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen järjestämisvastuu siirretään maakunnalliselle toimijalle.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun uudistuksessa resurssien käyttöä kohdennetaan työnhakijoiden aktivointiin. TE-toimiston tehtäväksi määritellään yritys- ja työnantajalähtöinen työnvälitys, joka tukee nopeaa työllistymistä ja avoimien työpaikkojen mahdollisimman tehokasta täyttämistä. Yksityisten työvoimapalveluiden roolia palvelujen tuottajana lisätään. Nuorten kiinnittymistä työmarkkinoille tuetaan laajapohjaisessa yhteistyössä toteutettavan nuorisotakuun avulla. Tavoitteena on malli, jossa nuori saa tukea monialaisen palveluperiaatteen mukaisesti.

Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä

Politiikkalohkon määrärahaksi ehdotetaan 76,3 milj. euroa, jossa on vähennystä 9,3 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Vähennys aiheutuu pääosin palkkaturvan määrärahojen pienentymisestä. Hallitusohjelman mukaisesti yrityksiin kohdistuvaa sääntelyä puretaan. Lisäksi toteutetaan hallinnonalan lupa- ja ilmoitusmenettelysäännösten karsiminen ja keventäminen. Kilpailulainsäädäntöä tarkistetaan siten, että kilpailurikkomuksesta vahinkoa kärsineiden asema paranee. EU:n direktiivi uudistuksen mukaisesti saatetaan voimaan säännökset, jotka selkeyttävät ja helpottavat korvauksen hakemista kilpailurikkomuksesta aiheutuneesta vahingosta.

Hallitus antoi kesäkuussa 2016 esityksen hankintamenettelyä koskevaksi uudeksi lainsäädännöksi, johon liittyen Kilpailu- ja kuluttajavirastolle esitetään tehtäväksi valvoa erityisesti laittomia suorahankintoja. Uusien tehtävien hoitamiseen Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenoihin ehdotetaan 1 milj. euron lisämäärärahaa.

Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka

Alueiden kehittämisen ja rakennerahastopolitiikan määrärahoiksi ehdotetaan 437,5 milj. euroa, jossa on kasvua 95,3 milj. euroa. Kasvu aiheutuu osin määrärahasiirroista ja osin määrärahojen kasvusta momentilla EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin. Momentin määrärahat ovat 357 milj. euroa, jossa on kasvua 115 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Määrärahan nousu johtuu osin suoritusvarauksen ennakkobudjetoinnista. Määrärahan kasvuun vaikutta myös osin maksatusten ajoittuminen vuodelle 2017, sillä maksatukset eivät ole toteutuneet suunnitelmien mukaan aiempina vuosina.

Energiapolitiikka

Energiapolitiikan määrärahoiksi ehdotetaan 464,5 milj. euroa, jossa on lisäystä 81,1 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon nähden. Määrärahojen kasvu aiheutuu pääosin lisäpanostuksista uusiutuvaan energiaan ja päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensaatiotuen käyttöönotosta.

Uusiutuvan energian tuotantotukeen varatut määrärahat kasvavat 39 milj. eurolla ja hallituksen kärkihankerahoitus momentilla Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki 20 milj. eurolla. Hallitusohjelman mukaisesti otetaan käyttöön päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensaatiotuki, johon ehdotetaan 43,0 milj. euron määrärahaa vuodelle 2017. Hallitus antaa eduskunnalle talousarviesitykseen liittyvän esityksen laiksi päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensaatiotuesta. Laissa määritellyt hiilivuodon riskille erityisen alttiit toimialat voisivat saada tukea päästöoikeuden hinnasta johtuvan korkeamman sähkön hinnan kompensoimiseksi. Lain voimaantulo edellyttää, että Euroopan unionin komissio on hyväksynyt lakiehdotukseen sisältyvän valtiontuen.

Kotouttaminen

Kotouttamispolitiikan määrärahoiksi ehdotetaan 223,0 milj. euroa, joka on 58,6 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys johtuu korvausten piiriin kuuluvien henkilöiden määrän voimakkaasta kasvusta.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala (pääluokka 33)

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja 14,6 mrd. euroa, joka on 1,5 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Suurimmat määrärahalisäykset aiheutuvat kilpailukykysojimuksen mukaisista toimenpiteistä, perustoimeentulotuen maksatuksen siirrosta Kansaneläkelaitokselle (KELA), opiskelijoiden siirrosta yleiseen asumistukeen, oleskeluluvan saaneista turvapaikanhakijoista aiheutuvista menoista sekä palkkatuen ja starttirahan osittaisesta siirrosta työ- ja elinkeinoministeriön pääluokasta. Myös hallitusohjelman

mukaisten uudistusten toteuttaminen sekä sosiaaliturva- ja toimeentuloturvaetuuksien tarvearvioiden tarkistukset muuttavat määrärahatarvetta.

Hallinnonalan määrärahoista käytetään eläkemenoihin 31 %, perhe- ja asumiskustannusten tasaukseen 28 %, työttömyysturvaan 19 %, maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoimintaan 1 %, sairausvakuutukseen 13 %, avustuksiin terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen 2 %, veteraanien tukemiseen 2 %, kuntien järjestämään sosiaali- ja terveydenhuoltoon 1 %, tutkimus- ja kehittämistoimintaan 1 % sekä hallintoon ja valvontaan 1 %.

Julkisen talouden suunnitelmassa päätetty hallitusohjelman liitteen 6 indeksisäästöihin sisältyvien menojen kokonaisuuteen kohdistettu säästö toteutetaan kansaneläkeindeksin pistelukua alentamalla ja asumistukien ja lapsilisien määräytymistekijöitä muuttamalla. Perustoimeentulotuen vaikutus huomioiden säästötoimenpiteiden nettovaikutus on sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa 67,3 milj. euroa. Talousarvioehdotuksessa on otettu huomioon 1.3.2017 voimaan tuleva sukupuolineutraali avioliittolaki.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Genomistrategian toimeenpanoon ehdotetaan 5,8 milj. euron määrärahaa. Strategian mukaisesti Suomeen perustetaan genomikeskus, jolla tavoitellaan Suomen kehittymistä edelläkävijämaaksi ja kansainvälisesti halutuksi yhteistyökumppaniksi genomitietoa hyödyntävälle terveydenhuololle, huippututkimukselle ja globaalille liiketoiminnalle. Koska genomitietoa hyödyntävä tutkimus tapahtuu pitkälti biopankkitoiminnan puitteissa, tehostetaan samalla myös julkisten biopankkien toimintoja ja varmistetaan tehokas yhteistyö genomikeskuksen kanssa. Lisäksi perustetaan kansallinen syöpäkeskus. Perustamiskustannuksiin kohdennetaan kaikkiaan yhteensä 17 milj. euroa v. 2017—2020.

Työllisyyden edistäminen

Palkkatuen ja starttirahan perusosaa vastaava tuen rahoitusosuus 151,1 milj. euroa siirretään työ- ja elinkeinoministeriön pääluokasta sosiaali- ja terveysministeriöön. Palkkatuetun työn ja starttirahan rahoitusjärjestelmiä ehdotetaan muutettavaksi siten, että em. palveluja rahoitettaisiin myös valtion työttömyysetuusmäärärahoista. Työttömyysetuudella omaehtoisesti opiskelevien kulukorvauksen poistaminen säästää valtion menoja n. 29 milj. euroa. Kulukorvauksen maksaminen työkokeilun ajalta ammatillista koulutusta vailla oleville nuorille lisää valtion kustannuksia 7 milj. eurolla. Edellä mainittujen muutosten ylijäämällä mahdollistetaan palkkatukea saavien määrän lisääminen. Matka-avustus ja muuttokustannusten korvaus yhdistetään liikkuvuusavutukseksi. Uudistusten myötä starttirahaan ja palkkatukeen on yhteensä käytettävissä n. 257 milj. euroa.

Kannustinloukkujen purkamiseksi nuorten kuntoutusraha ja nuorille maksettavan ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusraha korotetaan takuueläkkeen tasolle, ammatillisen kuntoutuksen kuntoutusrahan käyttö laajennetaan myös yleissivistävään koulutukseen, kaikille nuoren kuntoutusrahaa saaville maksetaan myös matkakorvausta ja koulutarvikemäärärahaa ja kuntoutusrahan vähimmäismäärä sidotaan KEL-indeksiin. Ehdotus lisää valtion menoja 14,2 milj. euroa.

Toimenpiteet ovat osa hallituksen kärkihankkeita työn vastaanottamista estävien kannustinloukujen purkamiseksi ja rakenteellisen työttömyyden alentamiseksi sekä työvoimahallinnon uudistamiseksi työllisyyttä tukevaksi.

Nuorten naisten tasa-arvoisen kohtelun, työllistymisen edistämisen sekä perhevapaista työnantajille aiheutuvien kustannusten tasaamiseksi esitetään työnantajille maksettavaa kertakorvausta, jonka kustannusvaikutus on vuositasolla 75 milj. euroa ja 45 milj. euroa v. 2017. Lisäkustannukset rahoitetaan työnantajien sairausvakuutusmaksulla, joten se ei vaikuta valtion menoihin.

EU:n direktiivit kolmansien maiden kansalaisten maahantulon ja oleskelun edellytyksistä yrityksen sisäisen siirron yhteydessä sekä kausityöntekijänä työskentelyä varten on huomioitu talousarviovalmistelussa. Direktiivi yrityksen sisällä siirtyvistä työntekijöistä vaikutus sosiaali- ja terveysministeriön pääluokassa on arviolta 5,6 milj. euroa ja kausityöntekijädirektiivin arviolta 4,2 milj. euroa.

Perhe- ja asumiskustannusten taseus, perustoimeentulotuki ja eräät palvelut

Perhe- ja asumiskustannusten tasaukselle, perustoimeentulotuelle ja eräille palveluille ehdotetaan määrärahoja 4,1 mrd. euroa, mikä on 731,4 milj. euroa enemmän kuin v. 2016 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin perustoimeentulotuen ja asumistuen määrärahojen kasvusta sekä opiskelijoiden siirtämisestä yleisen asumistuen piiriin, joka toteutetaan julkisen talouden näkökulmasta kustannusneutraalisti. Siirrosta aiheutuvat lisämenot katetaan jättämällä enimmäisasumismenot korottamatta ja alentamalla kuntaryhmien 3 ja 4 enimmäisasumismenoja 4 %:lla.

Perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksatus siirtyvät kunnilta KELAn tehtäväksi vuoden 2017 alusta lukien. KELA:n toimintakuluihin lisätään siirrosta johtuen 27,3 milj. euroa. Siirrosta johtuen määrärahan tarve perustoimeentulon momentilla kasvaa 478,6 milj. euroa. Kuntien osuus perustoimeentulotuen arvioituista menoista vähennetään kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentilta 28.90.30.

Indeksisidonnaisten menojen säästön toteuttamiseksi yleisen ja eläkkeensaajien asumistuen sekä lapsilisien määräytymistekijöitä muutetaan siten, että valtion menot alenevat 67,3 milj. euroa v. 2017.

Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden määrän kasvu on huomioitu yhteensä 105 milj. euron määrärahalisäyksinä v. 2017. Määrärahaa esitetään lisättäväksi lapsilisämomentille, yleiseen asumistukeen varattavaan rahoitukseen, työmarkkinatuen momentille sekä sairausvakuutuksen valtion rahoitukseen.

Sosiaalivakuutusmaksut**Sosiaalivakuutusmaksut, % palkasta**

	2014	2015	2016	2017
Työnantajat:				
<i>Sairausvakuutus</i>				
Kaikki työnantajat	2,14	2,08	2,12	1,06
<i>Työttömyysvakuutus¹⁾</i>				
alempi maksu	0,75	0,80	1,00	0,80
ylempi maksu	2,95	3,15	3,90	3,30
<i>Työeläkevakuutus²⁾</i>				
Työnantajien keskimääräinen TyEL-maksu	17,75	18,00	18,00	17,95
Vakuutetut:				
<i>Sairausvakuutus</i>				
<i>Sairaushoitovakuutus</i>				
— <i>Sairaanhoitomaksu</i>				
Etuudensaajat (Eläke- ja etuustulot)	1,49	1,49	1,47	1,45
Palkansaajat ja yrittäjät	1,32	1,32	1,30	0,06
<i>Työtulovakuutus</i>				
— <i>Päivärahamaksu</i>				
Palkansaajat	0,84	0,78	0,82	1,54
Yrittäjät	0,97	0,91	0,91	1,61
<i>Työttömyysvakuutus</i>	0,50	0,65	1,15	1,60
<i>Työeläkevakuutus, alle 53-vuotiaat</i>	5,55	5,70	5,70	6,15
53 vuotta täyttäneet	7,05	7,20	7,20	7,65
Yrittäjät ja maatalousyrittäjät:				
<i>Työeläkevakuutus, alle 53-vuotiaat</i>	23,3	23,7	23,6	24,1
53 vuotta täyttäneet	24,8	25,2	25,1	25,6

¹⁾ Työnantajan alempaa maksua maksetaan palkkasumman tiettyyn rajaan saakka. Vuonna 2015 raja on 2 025 000 euroa ja v. 2016 2 044 500 euroa. Sen ylittävältä palkkasumman osalta maksetaan ylempää maksua.

²⁾ Työeläkemaksuissa on huomioitu tilapäinen 0,4 prosenttiyksikön suuruinen alennus vuonna 2016, joka on kohdennettu sekä työntekijöille että pienille työnantajille.

Sairausvakuutus

Sairausvakuutuksen rahoitukseen ehdotetaan määrärahoja 1,9 mrd. euroa, mikä on 0,7 mrd. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu pääosin kilpailukyky-sopimuksen vaikutuksista. Työnantajan sosiaaliturvamaksun alentamisen, palkansaajien sairaan-hoitomaksujen alentamisen ja vakuutettujen päivärahamaksun noston seurauksena sairausvakuu-

tuslaista aiheutuvat menot lisääntyvät 706 milj. eurolla. Pienituloisimpien palkansaajien maksurasitukseen tehdään 30 milj. euron kevennys osana ehdotettuja veroperustemuutoksia.

Lääkekorvauksia alennetaan vuoden 2017 alusta lukien 134 milj. eurolla, josta valtion osuus 60 milj. euroa.

Sairaanhoidon kustannusten korvaamista yksityisen terveydenhuollon palveluista jatketaan edelleen vuoden 2018 loppuun saakka silloin, kun palvelut on järjestetty kunnallisissa tiloissa. Esitys lisää valtion menoja 0,1 milj. euroa.

Sairaus- ja kuntoutusrahojen tulorajoja ja korvausastetta ehdotetaan alennettavaksi ylimpien tulorajojen osalta, jolloin työtulovakuutuksen kustannukset pienenisivät vuositasolla 25 milj. euroa ja 18 milj. euroa v. 2017. Toimenpiteellä ei ole vaikutusta valtion menoihin.

Eläkkeet

Eläkkeisiin ehdotetaan 4,5 mrd. euroa määrärahoja, mikä on 47 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. KELA:n toimihenkilöeläkkeiden eläkevastuun katteena olevien eläkevastuurahastojen varojen kattamisprosenttia lasketaan, jotta se vastaa julkisen ja yksityisen sektorin eläkevarojen rahastoimisastetta. Tämä vähentää valtion osuutta Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista 6,5 milj. eurolla. Lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvän eläkkeen valtion osuuden maksaminen muutetaan ennakkomenettelyksi.

Yli 60-vuotiaille pitkäaikaistyöttömille kohdistetaan kertaluonteinen eläketuki. Eläketuki koskee 5 vuotta työttömänä olleita yli 60-vuotiaille ja sen nettovaikutus STM:n pääluokassa on 38 milj. euroa.

Indeksimuutokset ja palkkakerroin

KEL- ja KHI-sidonnaisten etuuksien indeksikorotukset jätetään tekemättä 2017–2019. Lisäksi indeksisidonnaisten menojen säästöjen toteuttamiseksi kansaneläkeindeksin pistelukua alennetaan v. 2017.

	2014	2015	2016	2017
Työeläkeindeksi	2 509	2 519	2 519	2 533
KEL-indeksi	1 630	1 637	1 631	1 617
KHI-indeksi, %	1,0	-0,2	0,4	1,1
Palkkakerroin	1,35	1,36	1,37	1,39

Työttömyysturva

Työttömyysturvan määrärahoiksi ehdotetaan 2,8 mrd. euroa.

Hallitusohjelman mukaisen 200 milj. euron säästön toteuttamiseksi omavastuuaikaa pidennetään, ansiosidonnaisen työttömyysturvan korotusosia pienennetään, pitkän työuran korotusosasta luovutaan kokonaan ja työttömyyspäivärahan enimmäiskesto lyhennetään 100 päivällä. Muutos säästää valtion menoja 20 milj. euroa.

Ulkomaalaislain perusteella oleskeluluvan Suomesta saaneille työttömille työnhakijoille ehdotetaan maksettavan työmarkkinatuen sijasta kotoutumistukea. Muutoksen arvioidaan vähentävän työmarkkinatukimenoja 3,4 milj. eurolla ja lisäävän toimeentulotukimenoja 1 milj. eurolla v. 2017.

Valtio luopuu aikuiskoulutustuen perusosan rahoituksesta. Tuen enimmäispituutta lyhennetään 15 kuukauteen ja perusosaa alennetaan 15 prosenttia.

Veteraanit

Veteraanien tukemiseen ehdotetaan yhteensä 226,9 milj. euroa, mikä on 9,0 milj. euroa vähemmän kuin v. 2016 varsinaisessa talousarviossa. Määrärahoista 104,5 milj. euroa kohdentuu sotilasvammakorvauksiin, 57,0 milj. euroa sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, 16,0 milj. euroa rintamalisiin ja 41,3 milj. euroa rintamaveteraanien kuntoutukseen. Sotilasinvalidien puolisojen kuntoutukseen, eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutukseen ja rintama-avustukseen eräille ulkomaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille ehdotetaan yhteensä 6,7 milj. euroa sekä valtion korvaukseksi sodista kärsineiden huoltoon 1,5 milj. euroa.

Sotavammalain mukaisten avohuoltopalvelujen kustannusten korvaamiseen osoitetaan 20 milj. euron lisäys rahapelitoiminnan tuottovaroista. Lisäksi määrärahassa on huomioitu kunnallisiin avopalveluihin oikeuttavan haitta-asterajan alentaminen 1.1.2017 lähtien lievävammaisille sotainvalideille 15 prosentista 10 prosenttiin, jonka kustannusvaikutus on 4,7 milj. euroa v. 2017.

Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto

Kuntien järjestämälle sosiaali- ja terveydenhuollolle ehdotetaan määrärahoja 181,8 milj. euroa, joka on 22,0 milj. euroa vähemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Vähennys aiheutuu pääosin siitä, että valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavan lastensairaalan perustamiskustannuksiin (mom. 33.60.50) ei enää myönnetä erillistä valtionavustusta.

Hallituksen hyvinvointi ja terveys -kärkihankkeiden toteuttamiseen osoitetaan 56 milj. euroa vuodelle 2017, jossa on lisäystä 32,5 milj. euroa. Kärkihankkeet sisältävät muun muassa palveluseteli- ja perustulokokeilut sekä asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisen arvioinnin. Lisäksi sosiaali- ja terveydenhuollon nuorten palvelujen toimintaprosessien uudistamiseen nuorisotakuun mukaisesti osoitetaan 1,5 milj. euroa v. 2017.

Turvakotipaikkojen lisäämiseksi toiminnan rahoitukseen ehdotetaan yhteensä 13,6 milj. euron määrärahaa, jossa on lisäystä 2,0 milj. euroa vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna.

Valtion rahoituksen lääkäri- ja lääkintähelikopteritoimintaan ehdotetaan olevan edellisvuoden tasolla eli 29 milj. euroa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen valmisteluun ja tukeen ehdotetaan määrärahaa n. 5,6 milj. euroa, mikä on 3,4 milj. enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Lisäksi valtakunnallisen SoteDigi-muutosohjelman rahoitukseen on varattu 3,0 milj. euroa. Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen laskee 3 milj. euroa ja valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen nousee 1,6 milj. euroa.

Kuntataloutta, valtionapuja kunnille sekä valtion toimenpiteiden vaikutusta kuntatalouteen käsitellään tarkemmin yleisperustelujen luvussa 7.

Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen

Terveyden ja toimintakyvyn edistämiseksi ehdotetaan 34,5 milj. euroa, mikä on 9,0 milj. euroa enemmän kuin vuoden 2016 varsinaisessa talousarviossa. Lisäys aiheutuu rokotteiden hankinnan määrärahojen kasvusta. Vesirokkorokote ehdotetaan sisällytettäväksi kansalliseen rokotusohjelmaan, mikä lisää määräraahatarvetta 4,2 milj. eurolla. Puutiaisaivokuumerokote (TBE) ehdotetaan sisällytettäväksi kansalliseen rokotusohjelmaan kaikille niille alueille, joilla ilmaantuvuus ylittää 15/100 000 tapausta vuodessa. Ahvenanmaan lisäksi rokotetta tarjotaan jatkossa Paraisten ja Simon kuntien asukkaille sekä näillä alueilla yli 4 viikkoa luonnossa liikkuville muiden kuntien asukkaille. Laajennuksen kustannusarvio on n. 120 000 euroa.

Lomitustoiminta ja sijaisapu

Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminnan menot alenevat 8,3 milj. euroa edellisvuoden tasosta ja ovat 162,2 milj. euroa. Lasku johtuu vuoden 2016 alusta voimaan tulleesta lomitustalain muutoksesta ja tarvearvion muutoksesta. Lomituspalvelujen hallintomenoihin ehdotetaan 16,1 milj. euron määrärahaa. Maatalouden kriisipakettiin liittyen määrärahassa on huomioitu lomitustoimintaan lisäyksenä 10 milj. euroa, joka käytetään mm. viljelijöiden maksujen alentamiseen, sekä maatalousyrittäjien jaksamisen tukemiseen 1 milj. euroa.

Virastot ja laitokset

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan virastojen ja laitosten toimintamenomomenteille ehdotetaan 180,5 milj. euroa, jossa on huomioitu yhteensä 8,6 milj. euron säästötoimenpiteet. Suurimmat säästöt syntyvät strategisen tutkimuksen rahoitusvälineestä 3,9 milj. euroa, sektoritutkimussäästöistä 3,1 milj. euroa sekä muista toimintamenosäästöistä 1,6 milj. euroa.

Rahapeliyhtiöiden yhdistämiseen liittyen Raha-automaattiyhdistyksen avustustoiminto siirretään ministeriön yhteyteen 2017 alusta lukien. Tähän liittyen ministeriön toimintamenomomentilla on huomioitu 3,38 milj. euron lisäys, joka vastaa puolta avustustoiminnan arvioituista kustannuksista. Määräraha katetaan peliyhtiön tuottomomentilta 12.33.90 ja toinen puoli kustannuksista laskutetaan peliyhtiöltä.

Ympäristöministeriön hallinnonala (pääluokka 35)

Ympäristöministeriön hallinnonalalle ehdotetaan määrärahoja yhteensä n. 180,1 milj. euroa, mikä on 21,8 milj. euroa vähemmän kuin vuonna 2016. Vähennyksestä 8 milj. euroa johtuu Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien rahoituksen supistuksesta, koska suojelutoimenpiteet on saatettu loppuun jo perustetuilla luonnonsuojelualueilla sekä 5 milj. euroa vesien- ja ympäristön hoidon määrärahojen vähennyksestä. Pääluokan määrärahoista ympäristöhallinnon toimintamenojen osuus on 35 %, ympäristön ja luonnonsuojelun 51 % sekä yhdyskuntien, rakentamisen ja asumisen 14 %.

Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toimeenpano sekä Natura 2000 -verkoston ja aiemmin päätettyjen luonnonsuojeluohjelmien toteutus jatkuu. Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin ehdotetaan ympäristöministeriön pääluokassa kaikkiaan n. 29,4 milj. euroa. Suomen itsenäisyyden juhluvuoden kansallispuisto avataan kesäkuussa 2017.

Itämeren tilan parantamista edistetään kansainvälisenä ja kansallisena eri hallinnonalojen yhteistyönä, jossa tavoitteena on suojelutoimien mahdollisimman hyvä vaikuttavuus ja kustannustehokkuus. Itämeren ja sisävesien tilan parantamistoimet kohdentuvat erityisesti maataloudesta peräisin olevan ravinnekuormituksen vähentämiseen. Merentutkimusalue Arandaa peruskorjataan. Pidä Saaristo Siistinä ry:lle ehdotetaan avustuksena 0,5 milj. euron lisämäärärahaa uuden huoltoaluksen hankintaa varten.

Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen

Asumisen tuet maksetaan valtion asuntorahastosta korjausavustuksia lukuun ottamatta. Talousarvioesitykseen sisältyy useita asuntorakentamista edistäviä toimia osana työllisyyden edistämiseksi päätettyä kokonaisuutta. Asuntorakentamista tullaan lisäämään liittämällä lyhyiden korkotukilainojen valtuus osaksi yleistä korkotukilainavaltuutta ja nostamalla asumisoikeusasuntojen valtuutta 160 milj. eurolla. Asuntorahastosta maksettavia korkotukivaltuuksia valtion tukemaan asuntotuotantoon kohdennetaan kaiken kaikkiaan 1 410 milj. euroa vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain ja vuokratalojen rakentamislainojen lyhytaikaisesta korkotuesta annetun lain perusteella. Lisäksi 40 vuoden korkotukilainoja koskeva omavastuukorko alennetaan nykyisestä 3,4 %:sta 1,7 %:iin vuoden 2019 loppuun asti sekä muutetaan lainanlyhennysohjelmat etupainotteiseksi rahoituksen saannin helpottamiseksi talojen tullessa peruskorjausikään. Tulorajat otetaan pääkaupunkiseudulla käyttöön valtion tukemissa asunnoissa ja rajaksi asetetaan 3 000 euroa. Erityisryhmien investointiavustusten myöntämisvaltuus nostetaan 130 milj. euroon ja tuki kohdennetaan ensisijaisesti heikoimpien ryhmien asuntotuotannon edistämiseen.

Valtion tukeman vuokra-asuntotuotannon lisäämiseksi Helsingin seudun MAL- sopimuskunnille voidaan myöntää määräaikaista käynnistysavustuksia yhteensä enintään 20 milj. euroa. MAL-sopimusalueilla asuntotuotantoa edistetään lisäksi kunnallistekniikan rakentamisen avustuksilla, joita myönnetään enintään 15 milj. euroa. Korjausavustuksiin on varattu 35 milj. euroa, josta 15 milj. euroa asuntorahaston varoista. Avustukset suunnataan pääosin hissien jälkiasennusten sekä

vanhusten ja vammaisten asuntojen korjausten tukemiseen. Korjausavustusten käsittely siirretään kunnista Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseen, mikä säästää julkisen sektorin menoja.

Määrärahat taloudellisen laadun mukaan vuosina 2015—2017¹⁾

Tunnus	Menolaji	v. 2015 tilinpäätös milj. €	v. 2016 varsinainen talousarvio milj. €	v. 2017 esitys milj. €	Muutos 2016—2017	
					milj. €	%
01-14	Toimintamenot	6 444	6 520	6 351	-169	-3
15-17	Eläkkeet	4 439	4 495	4 601	106	2
18-19	Puolustusmateriaalin hankkiminen	474	545	480	-65	-12
20-28	Muut kulutusmenot	1 613	1 935	2 170	234	12
29	Arvonlisäveromenot	1 148	1 136	1 223	87	8
01-29	Kulutusmenot	14 118	14 631	14 824	193	1
30-39	Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ym.	10 841	11 356	11 038	-318	-3
40-49	Valtionavut elinkeinoelämälle	3 522	3 733	3 712	-21	-1
50-59	Valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille	12 518	12 940	13 240	300	2
60	Siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin ja kansaneläkelaitokselle	5 737	5 637	6 405	768	14
61-65	EU:n rakennerahasto-osuudet, muiden EU:n rahastojen rahoitusosuudet, vastaavat valtion rahoitusosuudet ja muut siirrot kotimaahan	894	812	931	119	15
66-69	Siirrot EU:lle ja ulkomaille	2 734	2 584	2 574	-10	-0
30-69	Siirtomenot	36 246	37 062	37 900	838	2
70-73	Kaluston hankinta	92	27	20	-6	-23
74-75	Talonrakennukset	60	54	62	8	14
76	Maa-alueet, rakennukset ja kiinteistöt	24	36	35	-1	-4
77-79	Maa- ja vesirakennukset	483	505	434	-71	-14
70-79	<i>Reaalisijoitukset</i>	659	622	552	-71	-11
80-86	Valtion varoista myönnettävät lainat	687	248	322	74	30
87-89	Muut finanssisijoitukset	395	223	261	39	17
80-89	<i>Lainat ja muut finanssisijoitukset</i>	1 082	471	584	113	24
70-89	Sijoitusmenot	1 741	1 093	1 135	42	4

Määrärahat taloudellisen laadun mukaan vuosina 2015—2017¹⁾

90-92	Valtionvelan korot	1 524	1 536	1 296	-240	-16
93-94	Valtionvelan nettokuoletukset ja velanhallinta ²⁾	0	0	0	0	—
95-99	Muut ja erittelemättömät menot	72	69	81	12	17
90-99	Muut menot	1 596	1 605	1 377	-228	-14
	Yhteensä	53 700	54 391	55 236	845	2

¹⁾ Menot on koottu taloudellisen laadun mukaisiin ryhmiin momentin numerotunnuksen perusteella. Jokainen luku on pyöristetty erikseen tarkasta arvosta, joten laskutoimitukset eivät kaikilta osin täsmää.

²⁾ Velanhallinnan menot otetaan huomioon momentilla Nettolainanotto ja velanhallinta (15.03.01), mikäli talousarvio on alijäämäinen.

5.3. Tiede-, teknologia- ja innovaatiopolitiikka

Tiede- ja innovaatiopolitiikalla (t&i) vahvistetaan Suomen kansainvälistä kilpailukykyä, kansalaisten hyvinvointia ja ympäristöllisesti kestävä kasvun edellytyksiä. Hallitus on joutunut sopeuttamaan t&i-toimintaa julkisen talouden reunaehtoihin toteuttaen samalla uudistuksia, joilla luodaan maailmanluokan edellytykset uuden tiedon luomiselle, menestyville innovaatioille, kasvuyrityksille sekä korkean jalostusarvon liiketoiminnalle. Hallitus käynnistää uutta kasvua tukevia toimia sekä huolehtii, että julkistalouden haasteista riippumatta rahoitus varmistetaan talouden, tuottavuuden ja työllisyyden kannalta tärkeimmissä kohteissa.

Politiikkatoimia ohjaavat hallitusohjelma ja sen kärkihankkeet sekä tutkimus- ja innovaationeuvoston linjaus (2015—2020). Hallituskauden keskeinen tavoite on kääntää tutkimus- ja innovaatiotoiminnan laatu ja vaikuttavuus jälleen nousuun. Korkeakoulujen rakenteellista ja toiminnallista uudistamista ja vahvuusaloilleen profiloitumista vauhditetaan. Tutkimustulosten hyödyntämistä ja vaikuttavuutta edistetään korkeakoulujen, elinkeinoelämän ja hallinnon yhteisin toimin. Suotuisasti kehittyntä ja kansainvälistyvää yrityskulttuuria tuetaan. Hallitus vahvistaa pääomamarkkinoita yhdessä yksityisten toimijoiden kanssa. Julkista tukea ja riskinjakoa kohdennetaan lupaaviin alkaviin ja innovatiivisiin (kasvu)yrityksiin sekä viennin edistämiseen.

Sekä julkisen että yrityssektorin rahoituksen vähenemisestä johtuen v. 2015 Suomen t&k-intensiteetti (t&k-menot/bkt) laski 3,1 prosenttiin. Vuonna 2016 jäädään nykytiedolla n. 2,9 prosentin tasolle. Tämä olisi jo seitsemäs perättäinen laskevan intensiteetin vuosi. Valtion t&k-rahoituksen bkt-osuus oli n. 1 % v. 2015, mutta se laskee v. 2016 alle 0,9 prosenttiin ja edelleen lähivuosina 0,8 prosentin tasolle.

Valtion tutkimuslaitosjärjestelmän ja t&k-rahoituksen uudistamista jatketaan valtioneuvoston linjausten mukaisesti. Suomen Akatemian strategisen tutkimuksen neuvosto on rahoittanut v. 2015—2016 ensimmäiset pitkäjänteiset tutkimushankkeensa. Valtioneuvosto valitsee neuvoston ohjelmien pääteemat. Tutkimuslaitoksia on lakkautettu, yhdistetty ja siirretty yliopistoihin. Vuonna 2014 tutkimuslaitoksia oli 18, mutta v. 2016 enää 12. Näistä VTT on osakeyhtiömuotoinen. Uudistusten rinnalla on tutkimuslaitosten rahoitusta supistettu ja keskitetty strategisen tutkimuksen rahoitusväliseeseen sekä päätöksentekoa tukevan tutkimuksen rahoittamiseen. Valtioneuvoston kanslian jakama tutkimus-, ennakointi- ja selvitysrahoitus on vakiintunut n. 11 milj. euroon.

Korkeakoulujen rahoitus- ja ohjausjärjestelmiä kehitetään. Yliopistojen uudistettu rahoitusmalli otetaan käyttöön v. 2017. Malli tukee tutkimuksen ja opetuksen laadun parantamista, nopeampaa siirtymistä työelämään, tutkimustulosten hyödyntämistä, kansainvälistymistä ja yliopistojen profiloitumista vahvuusaloilleen.

Yliopistojen profiloitumista, tutkimusalapainotuksia ja valintoja tuetaan Suomen Akatemian erityisrahoituksella. Tämä toteutetaan siirtämällä asteittain 50 milj. euroa yliopistojen valtionrahoituksesta Akatemian kautta jaettavaksi. Kilpaillun rahoituksen osuutta lisätään korkeakoulujen rahoituksessa. Yliopistoja ja ammattikorkeakouluja pääomitetaan, ja sen kriteerit painottavat korkeakoulujen laatua, vaikuttavuutta ja kykyä hankkia ulkopuolista rahoitusta.

Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten rakenteiden yhteiskehittämistä jatketaan. Tavoitteena on, että Suomeen syntyy lähivuosina vahvoja alueellisia ja aloittaisia korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten kansainvälisesti tunnettuja osaamiskeskittymiä. Korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyön, työnjaon ja rakenneuudistusten onnistumisen arviointi toteutetaan vuoteen 2018 mennessä.

Tutkimuksen infrastruktuurien kehittämiseksi ja EU:n yhteisiin tutkimusinfrastruktuureihin osallistumiseksi toteutetaan kansallista strategiaa ja tiekarttaa (v. 2014—2020). Infrastruktuureja ja kehitysympäristöjä tuetaan cleantechissä, biotaloudessa ja myös muilla, hallitusohjelmassa linjatuilla painoaloilla. Julkisten tietovarantojen sekä tutkimusaineistojen, -menetelmien ja -tulosten avointa saatavuutta ja hyödyntämistä parannetaan määrätietoisesti. Kansallisen avoimen tieteen ja tutkimuksen tiekartan (v. 2014—2017) toteutusta jatketaan ja valmistellaan seuraavan vaiheen kehittämistoimia ja politiikkalinjauksia.

EU:n Horisontti 2020 -hankkeiden valmistelussa ja kansainvälistä tasoa olevissa infrastruktuuri-investoinneissa hyödynnetään Strategisen tutkimuksen neuvoston, Akatemian ja Tekesin rahoitusta sekä Euroopan strategista investointirahastoa (EFSI) ja EU:n rakennerahastoja. Koulutusvientiä kaikilta koulutusasteilta edistetään poistamalla tilauskoulutuksen esteet ja nostamalla koulutusviennin volyymiä. Lukukausimaksut ja stipendijärjestelmä EU/ETA-alueen ulkopuolelta tuleville opiskelijoille otetaan käyttöön. Ulkomaisia opiskelijoita kannustetaan jäämään Suomeen.

Terveysalan tutkimus- ja innovaatiotoiminnan kasvustrategiaa ja tätä tukevaa tiekarttaa vuosille 2016—2018 toteutetaan monien hallinnonalojen sekä yksityisten ja julkisten toimijoiden yhteistyönä. Kansainvälisesti kilpailukykyistä toimintaympäristöä luodaan. Investointeja ja vientiä lisätään mm. vahvistamalla alan osaamiskeskittymiä ja tukemalla tutkimuksen kaupallistamista.

Tutkimus- ja pääomarahoitajien työnjakoa ja yhteistyötä kirkastetaan. Tekesin rahoituksessa tapahtuu suuri muutos: v. 2016 Tekesin resursseja leikataan 130 milj. eurolla ja v. 2017 yli 20 milj. euroa lisää. Innovaatiosetelikoelu käynnistetään v. 2016. Setelit (ä 5000 €) kohdennetaan mikro- ja pk-yrityksille, jotka hankkivat innovoinnin asiantuntijapalveluja yrityksiltä, korkeakouluilta ja tutkimuslaitoksilta.

Strategisen huippuosaamisen keskittymille (SHOK) varatusta julkisesta rahoituksesta luovutaan. Innovatiiviset kaupungit (INKA) -ohjelma lakkautetaan. Kansainvälisesti näkyvien, houkuttele-

vien keskittymien kehittämistä jatketaan. Keskittymäpolitiikkaa ja yhteistyöalustoja uudistetaan kokoamalla osaaminen ja hyödyntäen em. instrumenttien kokemuksia ja käytäntöjä.

Team Finland -verkostoa tehostetaan tiivistämällä edelleen yhteistyötä ja tukemalla investointeja edistäviä kasvuhankkeita. Team Finland -palveluja kehitetään viennin vauhdittamiseksi, pk-sektorin kansainvälistämiseksi ja ulkomaisten investointien saamiseksi Suomeen.

Aiemmasta kokonaan uudistettu tutkimus- ja innovaationeuvosto aloittaa toimintansa syksyllä 2016. Neuvosto käsittelee keskeiset t&i-poliittiset kehittämistoimet, edistää hallinnonalojen ja eri toimijoiden keskinäistä yhteistyötä sekä ylläpitää kokonaiskuvaa innovaatiojärjestelmän tilasta.

OECD toteuttaa Suomen innovaatiojärjestelmän kansainvälisen riippumattoman arvioinnin, joka valmistuu keväällä 2017. Arvioinnin päähavaintoja ja politiikkasuosituksia hyödynnetään hallituskauden puolivälitarkastelussa ja muissa t&i-politiikan kehittämistoimissa.

Keskeisten tutkimus- ja kehittämismäärärahojen muutos, milj. euroa¹⁾

	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys	2016—2017 muutos	2016—2017 muutos, %
Korkeakoulut ²⁾	581	561	-20	-3
Valtion tutkimuslaitokset ³⁾	197	186	-11	-6
— josta VTT ⁴⁾	78	76	-2	-2
Tutkimusorganisaatioiden tutkimusmäärä- rahat, yhteensä	778	747	-31	-4
Suomen Akatemia	441	450	+9	+2
— josta strateginen tutkimus	56	56	0	0
Tekes - teknologian ja innovaatioiden kehittämiskeskus	486	487	+1	0
— josta t&k-rahoitus ⁵⁾	381	378	-3	-1
Rahoitusorganisaatiot yhteensä	927	936	+10	+1
Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta	11	11	0	0

Keskeisten tutkimus- ja kehittämismäärärahojen muutos, milj. euroa¹⁾

	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys	2016—2017 muutos	2016—2017 muutos, %
Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille erikoissairaanhoidon mukaiseen tutkimus- toimintaan	18	15	-3	-17
Yhteensä	1 734	1 710	-24	-1
— vain t&k-rahoitus, yhteensä	1 629	1 601	-28	-2
Arvio valtion koko t&k-rahoituksesta	1 845	1 820	-25	-1

¹⁾ Metodologisista ja muista muutoksista johtuen vuosien 2016 ja 2017 t&k-rahoitusluvut eivät ole suoraan vertailukelpoisia aiempien vuosien tietojen kanssa.

²⁾ T&K-rahoituksen kehityksen vertailukelpoisuuden parantamiseksi yliopistojen valtionrahoitukseen ei ole laskettu mukaan työnantajan työttömyysvakuutusmaksua ja arvonlisäverokompensaatiota. Tutkimukseen kohdentuvaa osuutta valtionrahoituksesta on nostettu vuodesta 2016 alkaen kahdella prosenttiyksiköllä. Tämä parantaa taulukon tietojen verrattavuutta Tilastokeskuksen t&k-budjettianalyysin tietoihin.

³⁾ Tutkimuslaitosten voimavarojen väheneminen selittyy valtion tutkimuslaitosten ja tutkimusrahoituksen kokonais-uudistuksella.

⁴⁾ VTT:n t&k-rahoitus on arvioitu vähentämällä talousarvion mukaisesta valtionavustuksesta siihen sisältyvä arvonlisäverosuus VTT:ltä ja Tilastokeskukselta saatujen tietojen perusteella.

⁵⁾ Osa Tekesin rahoituksesta kohdistuu muuhun kuin kansainväliset tilastokriteerit täyttävään t&k-toimintaan kuten innovaatio- ja pääomasijoitustoimintaan. Taulukkoon on merkitty erikseen vain t&k-rahoitus.

5.4. Alueiden kehittäminen ja rakennerahastot**Alueiden kehittäminen**

Alueiden kehittämisestä vastaavat valtio, kunnat ja alueilla aluekehittämisviranomaisina toimivat maakuntien liitot. Tavoitteena on viranomaisten ja muiden alueiden kehittämisen kannalta keskeisten tahojen vuorovaikutukseen, eri toimijoiden työnjakoon ja yhteisiin tavoitteisiin perustuva alueiden kehittämisen järjestelmä, joka luo edellytykset aluelähtöiselle kestävästä kehityksestä perustuvalla kasvulla ja uudistumisella sekä hyvinvoinnille ja sosiaaliselle eheydelle.

Alueiden kehittämistä suunnataan ja tärkeimmät toimenpiteet määritellään hallitusohjelmassa ja valtioneuvoston päätöksessä valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä. Alueellista kehittämistyötä toteutetaan sekä kansallisilla että EU:n osittain rahoittamilla ohjelmilla ja toimenpiteillä. Kansallinen aluepolitiikka ja EU:n alue- ja rakennepolitiikan toteuttaminen sovitaan yhteen toimivaksi järjestelmäksi.

Alueiden kehittämisen toimintajärjestelmää sekä valtakunnallisia alueiden kehittämisen painopisteitä toteuttavia toimenpiteitä käsitellään tarkemmin työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan luvussa 32.50.

EU:n rakennerahastojen toiminta Suomessa ja rakennerahastovarat vuoden 2017 talousarvioesityksessä

Ohjelmakaudelle 2014—2020 laaditun Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman tavoitteena on alueiden elinkeinorakenteen uudistaminen ja monipuolistaminen sekä työllisyyden edistäminen, PK-yritysten kasvumahdollisuuksien parantaminen, uusiutuvan energian osuuden ja energiatehokkuuden lisääminen, rakenteellisen työttömyyden vähentäminen ja työelämän laadun kehittäminen, osaamisen ja uuden tiedon hyödyntäminen kilpailukyvyyn vahvistamiseksi, työmarkkinoiden ja elinkeinoelämän tarpeita vastaavan osaavan työvoiman varmistaminen ja elinikäisen oppimisen tukeminen sekä sosiaalisen osallisuuden edistäminen. Rakennerahasto-ohjelmalla toteutetaan Eurooppa 2020 -strategiaa ja sen kansallista ohjelmaa.

Ohjelmakauden 2014—2020 Euroopan alueellisen yhteistyön -tavoitteen ja Eurooppalaisen naapurisuuden välineen rajayhteistyöosion (ENI CBC) toimenpitein tuetaan raja-alueiden ja laajempien yhteistyöalueiden kokemusten vaihtoa, yhteistyötä ja verkostojen syntymistä.

Rakennerahastovaroja arvioidaan tuloutuvan valtion talousarvioon v. 2017 yhteensä 150 milj. euroa. Tässä ovat mukana Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta ohjelmakaudelta 2007—2013 saatavat tulot sekä ohjelmakauden 2014—2020 tulot.

EU:n rakennerahasto-ohjelma 2014—2020 ja vuoden 2017 TAE:ssa esitetty rahoitus (EU:n ja valtion rahoitus yhteensä) milj. euroa

Ohjelma/-osio/prioriteetti	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys valtuutena	Myöntämisvaltuus v. 2017
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)	1 336,9	212,3
Euroopan sosiaalirahasto (ESR)	897,2	138,3
Eurooppalainen alueellinen yhteistyö (EAY) ja Eurooppalaisen naapurisuuden välineen rajayhteistyöosio (ENI CBC)	121,0	24,3
Eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)	26,5	3,8
Pk-yritysaloiteohjelma	40,0	0,0
Yhteensä	2 421,6	378,7

6. Hallinnon kehittäminen

Hallintopoliittisten toimien tavoitteena on varmistaa julkisten palvelujen laatu ja lisätä julkisen hallinnon tuottavuutta ja sitä kautta osaltaan tukea julkisen talouden kestävyyttä.

Kansalaisten oikeus hyvään hallintoon turvataan koko maassa. Avointa hallintoa edistetään valtionhallinnossa toimeenpanemalla kaksivuotista avoimen hallinnon toimintasuunnitelmaa: Avoin, vastuullinen ja osallisuutta edistävä hallinto. Poikkileikkaavina teemoina ovat lasten, nuorten ja ikääntyvien osallisuuden edistäminen sekä digitalisaatio ja tuottavuus. Erilaisia menetelmiä lasten, nuorten sekä ikääntyneiden kuulemisessa kokeillaan hallituksen kärkihankkeissa ja reformeissa 1) lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma, 2) digitalisaatio, 3) ikääntyneiden kotihoitoon sekä kaikenikäisten omaishoidon kehittäminen (I/O-hanke) ja 4) Tulevaisuuden kunta.

Julkisen hallinnon johtamisen laatua parannetaan johtamisen uudistamisella, joka sisältää kaksi toimenpidekokonaisuutta. Ensimmäinen koskee yhtenäisempää valtioneuvostoa ja valtionhallintoa ja toinen johtamisen ja toimeenpanon toimintatapojen uudistamista. Näiden kokonaisuuksien kautta valtioneuvoston ja valtionhallinnon johtamisprosessit sovitetaan yhteen strategisen hallitustyöskentelyn kanssa ja vahvistetaan hallinnonalojen rajat ylittävää, tietoon perustuvaa johtamista ja toimeenpanoa.

6.1. Hallinnon toimintatapojen, rakenteiden ja prosessien kehittäminen

Valtion keskushallinto

Keskushallinnon virastorakenteen uudistamista jatketaan Kehu- ja Virsu-hankkeissa omaksuttujen kehittämisperiaatteiden pohjalta. Uudistuksessa kiinnitetään erityistä huomiota johtamisjärjestelmän selkiennyttämiseen ja kokonaisuuden hallintaan hallinnolliset sektorirajat ylittäen. Uudistuksessa huomioidaan myös sote- ja maakuntauudistuksen vaikutukset keskushallinnon virastoihin. Hallitus toteuttaa uudistuksen noudattamalla hyvää henkilöstöpolitiikkaa.

Valtion ja kuntien yhteiset Asiointipistepilotit jatkavat toimintaansa.

Johtamisen kehittämisen osalta käynnistetään ja toimeenpannaan useita toimenpiteitä. Ministeriöiden johtamisjärjestelmien uudistamisen toimeenpano käynnistyy vuoden 2017 alussa. Samoin kaikissa ministeriöissä otetaan vuonna 2017 käyttöön valtionhallinnon uudistumista edistävät johtamissopimukset ylimmälle johdolle mukaan lukien kansliapäälliköt. Lisäksi virastot käyvät läpi keskeiset palvelunsa ja määrittävät niille palvelulupauksen. Myös käynnissä olevat johtamiskokeilut saatetaan päätökseen ja niiden tulokset arvioidaan.

Selvitys virkamieslainsäädännön uudistamiseksi käynnistetään v. 2017.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon uudistus

Vuonna 2008 käynnistynyt Kieku-hankevaihe päättyy suunnitellusti vuoden 2016 loppuun. Kieku on valtion talous- ja henkilöstöhallinnon yhteinen toimintamalli, joka kattaa prosessit, tietorakenteet, palvelukeskuspalveluiden yhtenäisen käytön sekä näitä toimintoja tukevan tietojärjestelmäkokonaisuuden. Vuoden 2017 alusta tietojärjestelmän omistajuus siirretään Valtiokonttorista Palkeisiin. Järjestelmän kehittämisessä ja elinkaaren hallinnassa otetaan käyttöön hallintamalli, jolla ylläpidetään järjestelmän yhtenäisyyttä ja mahdollistetaan käyttäjien osallistuminen kehittämiseen.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon tuottavuutta kehitetään hallitusohjelman mukaisesti siirtämällä kirjanpidon ja tilinpäätöksen tehtäviä edelleen kirjanpitoyksiköiltä Palkeisiin sekä keskitämällä, yksinkertaistamalla ja sähköistämällä Hankinnasta maksuun -prosessia. Ministeriöt ohjaavat osaltaan hallinnonalaansa talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävien siirtämiseksi palvelukeskuksen hoidettavaksi.

Valtion toimitilojen käytön tehostaminen

Tilatehokkuutta parannetaan valtion uuden toimitilastrategian mukaisesti vastaamaan asetettuja tilatehokkuustavoitteita, muuttuneita työnteon tapoja ja kansalaisten sähköisen asioinnin lisääntymistä. Tilatehokkuuden parantamisella tavoitellaan parempia työsuorituksia ja alempia vuokrakustannuksia. Valtiovarainministeriön, Valtiokonttorin, Senaatti-kiinteistön ja Valtorin yhteistyöhanke Työ 2.0 antaa työkaluja, käytännön malleja ja vinkkejä valtionhallinnon työn tekemisen tapojen uudistamiseen, jotka muuttuvat digitalisaation myötä kaikissa valtionhallinnon töissä. Virastot ja laitokset ovat yhteistyössä Senaatti-kiinteistöjen kanssa tehneet toimitilastrategian toimeenpanosuunnitelmia, joiden toteuttamisella tavoitellaan yli 10 milj. euron säästöjä toimitilamenoissa v. 2017.

Valtion hankintojen kehittäminen

Valtion hankintatoimen kehittämishankkeen toimenpide-ehdotusten toimeenpanoa jatketaan. Valtion hankintojen digitalisoinnin toteutusohjelma käynnistyi v. 2016 ja sen toimeenpanon osalta pääpaino on vuodella 2017. Valtion hankintatoimen kehittämisen ja digitalisoinnin osalta keskitytään koko hankintatoimen prosessien kehittämiseen aina hankintasuunnittelusta arkistointiin sekä tietojärjestelmien yhteensovittamiseen. Vuoden 2017 aikana viedään päätökseen sähköisen kilpailuttamisjärjestelmän käyttöönotto valtion virastoissa ja laitoksissa sekä jatketaan koko hankintaprosessin sähköistämistä. Valtion hankintatoimen neuvottelukunta seuraa hankintatoimen kehittämisen etenemistä ja konsernitavoitteiden saavuttamista.

Sote- ja maakuntauudistus

Hallitus valmistelee ja toimeenpanee sekä sosiaali- ja terveydenhuollon (sote) että maakuntauudistuksen. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenne uudistetaan. Eduskunnalle syksyllä 2016 annettavaan sosiaali- ja terveydenhuollon uudistusta koskevaan hallituksen esitykseen sisältyy mm. ehdotukset maakuntalaiksi, jossa tullaan säätämään maakuntien hallinnon ja talouden järjestämisen lisäksi maakuntien kaikista tehtäväalueista. Maakuntauudistuksen tavoitteena on sovittaa yhteen valtion aluehallinto ja maakuntahallinto sekä yksinkertaistaa julkisen aluehallinnon järjestämistä (valtio, alueet ja kunnat). Maakuntauudistuksen täytäntöönpano tulee edellyttämään lukuisia muutoksia voimassa olevaan lainsäädäntöön. Hallitus pyrkii antamaan esitykset maakuntauudistuksen edellyttämäksi lainsäädännöksi vuoden 2017 aikana. Edellä mainittuja uudistuksia koskeva lainsäädäntökokonaisuus tulee voimaan vuoden 2019 alusta.

Vuoden 2017 aikana sote- ja maakuntauudistuksen toimeenpano etenee 30.6.2017 saakka ministeriöiden ja muiden viranomaisten esivalmisteluna ja 1.7.2017 alkaen sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislain ja maakuntalain voimaantulolailla perustettavien maakuntien väliaikaisten valmistelutoimielinten tekemänä valmisteluna. Näiden toimielinten toimikausi päättyy, kun helmikuussa 2018 pidettävien ensimmäisten maakuntavaalien tuloksen vahvistamisen jälkeen maakuntavaltuustot aloittavat toimintansa maaliskuun 2018 alusta lukien. Alueilla tapahtuvan valmistelun ohella ministeriöt jatkavat samanaikaisesti uudistuksen valmistelua omalta osaltaan.

Hallintomenojen säästö toimintamenoista

Hallitusohjelman mukaisesti hallintomenoihin kohdistetaan kehyskaudella 2016—2019 yhteensä 120 milj. euron säästö. Vuosittain 30 milj. eurolla kasvava säästö toteutetaan muun muassa tehtäviä ja velvoitteita purkamalla, henkilömenoissa eläkepoistumaa hyödyntämällä, lisäämällä digitalisaatiota ja uudistamalla rakenteita. Säästövelvoitteet koskevat kaikkia hallinnonaloja. Vuoden 2017 säästö on kohdistettu ministeriöiden esitysten pohjalta talousarvioesityksessä suoraan toimintamenomomenteille.

6.2. Julkisen hallinnon ICT-toiminnan kehittäminen

Hallituskaudelle on asetettu tavoitteeksi käyttäjälähtöiset, tuottavuutta ja tuloksellisuutta nostavat yhden luukun digitaaliset julkiset palvelut. Kaikkia julkisia palveluita koskevat digitalisoinnin periaatteet hyväksyttiin v. 2016 ja periaatteiden toimeenpanoa tuetaan. Vuonna 2017 jatketaan ja käynnistetään uusia hallinnon digitalisoinnin edistämishankkeita sekä toteutetaan yhdessä kuntien kanssa asiakaslähtöisiä, palveluja uudistavia ja kustannussäästöjä mahdollistavia digikuntakokeiluja. Hallinnossa kerätyn ja käytetyn tiedon yhteiskäyttöä lisätään muun muassa Yhteisen tiedon palvelumalli -hankkeessa.

Kansallisen palveluarkkitehtuurin toteuttamisohjelma päättyy vuoden 2017 lopussa. Vuonna 2017 edistetään palveluiden käyttöönottoa koko julkisessa hallinnossa ja siirrytään kansalaisen, yrittäjän ja viranomaisen näkymissä beta-vaiheesta varsinaiseen tuotantosivustoon. Palvelutietovaranto otetaan käyttöön ja nykyinen Suomi.fi-portaali ajetaan alas vuoden loppuun mennessä. Uusia palveluita liitetään palveluväylään, ja sähköinen valtakirja otetaan käyttöön. Tunnistamisen palvelun asiakkaiksi ovat liittyneet Vetuma-palvelua käyttävät toimijat.

Tieto- ja kyberturvallisuuden tärkeys korostuu yhteiskunnan ja julkishallinnon digitalisaation edistymisen myötä. Vuonna 2017 kehitetään organisaatioiden ennakkoivaa tieto- ja kyberturvallisuuden osaamista, toiminnan jatkuvuutta edistäviä prosesseja ja toimintamalleja sekä erilaisten häiriötilanteiden hallintaa.

Valtiovarainministeriö ohjaa uusien maakunta- ja sote-alueiden valmistelua ja tuottaa ohjauksen tarvitsemia linjauksia julkisen hallinnon viranomaisten ohjaustehtävänsä mukaisesti. Valtiovarainministeriö tukee maakuntauudistuksen valmistelua sen eri vaiheissa maakunnan palvelujen kehittämiseksi asiakaslähtöisiksi sekä maakunnille siirtyvien tehtävien aiheuttaman muutoksen toteuttamiseksi. Vuonna 2017 käynnistetään valtakunnallinen ohjelma maakunnissa ja kunnissa tapahtuvan valmistelun tueksi.

Vuonna 2017 jatketaan kuntien taloustietojen tilastoinnin ja tietohuollon kehittämiseksi asetetun ohjelman tietojen standardoinnin toteuttamista, aloitetaan standardien päivittäminen vuoden 2019 kuntien tehtäviä vastaavaksi sekä valmistellaan käyttöönottoon liittyvät mallit kuntien ja kuntayhtymien käyttöön. Lisäksi ohjelmasta tuetaan kuntien ja maakuntien yhteisen automaattisen talousraportoinnin käyttöönottoa valtionhallinnossa.

6.3. Valtion työnantaja- ja henkilöstöpolitiikka

Valtion budjettitalouden piirissä työskentelee v. 2017 n. 71 500 henkilöä ja työvoimakustannukset ovat n. 4,1 mrd. euroa.

Valtion sopimusratkaisu sopimuskaudelle 1.2.2017—31.1.2018 on kilpailukyksopimuksen mukainen. Valtion virka- ja työehtosopimukseen sisältyy lomarahan määräaikainen alentaminen 30 %:lla vuosina 2017—2019 sekä vuosittaisen työajan pidentäminen 24 tunnilla säännöllisiä työaikoja korottamalla 1.2.2017 lukien. Sopimukseen ei sisälly palkkojen tarkistuksia. Vuonna 2017 lomarahojen alentaminen vähentää virastojen kustannuksia keskimäärin 1,6 %:lla eli yhteensä 56 milj. eurolla ja työajan pidentäminen 1,1 %:lla eli 38 milj. eurolla. Kilpailukyksopimukseen liittyy hallituksen toimenpiteinä työnantajien sairausvakuutusmaksun ja eläkemaksun alentaminen. Näistä johtuvat virastojen menosäästöt ovat yhteensä 34 milj. euroa. Kilpailukyksopimuksesta ja siihen liittyvistä hallituksen toimenpiteistä johtuvat edellä sanotut menosäästöt v. 2017 ovat yhteensä 127 milj. euroa ja ne on otettu huomioon vähennyksinä virastojen toimintamenoissa.

Kevään 2014 julkisen talouden suunnitelman ja valtioneuvoston 28.5.2014 antaman päätöksen mukaan valtion palkkaliukuma rajoitetaan muiden työmarkkinoiden keskimääräiselle tasolle. Tästä johtuva säästö on vuoden 2017 osalta toteutettu vähentämällä virastojen budjettirahoitteisia määrärahoja yhteensä 13 milj. eurolla.

Valtion henkilöstöpolitiikan tavoitteena on kilpailukykyyn vahvistaminen työnantajana ja henkilöstövoimavarojen joustava ja tarkoituksenmukainen käyttö valtionhallinnon sisällä. Valtion virkamieslain muutosesitys henkilöstövoimavarojen joustavammasta käytöstä (HE 90/2016 vp) on annettu eduskunnalle. Esityksen tavoitteena on asiantuntijuuden hyödyntäminen nykyistä joustavammin hallinnonalojen ja virastojen välillä sekä työtehtävien määrän tasaaminen suuntaamalla henkilöstövoimavaroja tilapäisesti tarpeiden mukaisesti. Virkamieslakiin esitetään lisättäväksi myös säännös karenssisopimuksesta, palvelussuhteen jälkeiseen aikaan sijoittuvasta erityisestä rajoitusajasta ja sen ajalta maksettavasta korvauksesta. Esityksen mukaan arkaluontoista tai merkittävää taloudellista arvoa omaavia tietoja käsitteleville virkamiehille voitaisiin asettaa sopimuksella enintään 12 kuukauden pituinen määräaika, jonka aikana ehdollisesti rajoitetaan virkamiehen oikeutta siirtyä toisiin tehtäviin.

Työelämän laatua, työn tuottavuutta sekä henkilöstön työhyvinvointia ja osaamista kehitetään yhteistyössä muiden työmarkkinatoimijoiden kanssa. Valtio tukee myös työnantajana kansantalouden kehitysedellytyksiä pidentämällä työuria valtionhallinnossa. Henkilöstön eläkkeellesiirtymisikä on noussut viime vuosina ja työhyvinvointi on jatkuvasti parantunut työtyytyväisyyttä ja sairauspoissaolojen kehitystä kuvaavien mittarien valossa.

Valtiokonttori tekee valtiovarainministeriön pyynnöstä selvityksen valtion henkilöstöjohtamisen ja valtion henkilöstön osaamisen vahvistamisesta 30.9.2016 mennessä. Selvitys on osa hallitusohjelman mukaista Johtamisen ja toimeenpanon parantaminen -kärkihanketta.

Valtionhallinnon johtamisen kehittämisen yleisiä lähtökohtia ovat poikkihallinnollisuus, ammatillinen ja tuloksellinen johtaminen sekä hallinnon tuottavuus ja kestävä kehitys. Osana halli-

tuksen kärkihankkeen toteutusta vahvistetaan hallinnonalojen rajat ylittävää, tietoon perustuvaa johtamista ja toimeenpanoa.

Johtajien eläkepoistuma on lähivuosina nopeaa, joten valtiolle on työnantajana tärkeää kyetä hankkimaan palvelukseensa, kehittämään ja kannustamaan päteviä johtajia. Tätä tuetaan uuden ylimmän johdon virka- ja tehtävärakenteen käyttöönotolla, määräaikaissäillä johtamistehtävillä, johdon liikkuvuudella ja kehittämistoimilla. Valtiovarainministeriö vahvistaa tukitoimintoa, jonka tehtävänä on uusien johtamismallien ja yleisen johtajapolitiikan valmistelu, johdon valintamettelyjen ja -kriteerien yhdenmukaistaminen ja palvelussuhteiden hallinta, urahallinnan ja ammatillisen kehittymisen tuki sekä johtamisen arvioinnin ja suorituksen johtamisen kehittäminen. Käytännön tukitoimia ovat muun muassa avautuvista tehtävistä viestintä, tehtävästä toiseen siirtymisen tuki sekä yhteisen valmennuksen ja verkostojen koordinointi.

Valtionhallinnon viranomaisten ja virkamiesten toiminnan eettisyys on keskeinen asia valtion toimintojen julkisen luotettavuuden kannalta. Virkamieseetiikan korkeaa tasoa edistetään parhaiten arvopohjaisella johtamisella ja ennakoivalla lähestymistavalla. Tätä kehitystä vahvistamaan valtiovarainministeriö on asettanut pysyvän neuvon-antavan virkamieseettisen neuvottelukunnan.

Budjettitalouden henkilöstöä kuvaavia tunnuslukuja vuosina 2014—2017

Tunnusluku	2014	2015	2016 ¹⁾	2017
Henkilöstön lukumäärä	78 800	73 700	72 600	71 500
Muutos edell. vuodesta, %	-3,0	-6,5	-1,5	-1,5
Henkilötyövuodet, lukumäärä	78 600	73 100	72 000	70 900
Muutos edell. vuodesta, %	-2,2	-7,0	-1,5	-1,5
Palkkasumma, milj. euroa	3 755	3 520	3 509	3 365
Työvoimakustannukset, milj. euroa	4 693	4 389	4 304	4 082
Keskimääräinen kokonaisansio euroa/kk/henkilö	3 845	3 900	3 945	3 965
Palkkojen sivukulut, %	61,7	60,0	57,4	52,6
Valtion maksamat kaikki eläkemenot, milj. euroa	4 344	4 431	4 487	4 576
Naisten osuus, %	48,6	48,8	48,8	48,8
Henkilöstön keski-ikä, vuotta	46,3	46,4	46,4	46,3

¹⁾ Vuosien 2016 ja 2017 tiedot ovat arvioita. Vuosina 2016 ja 2017 on otettu huomioon tuottavuuden parantamisen mahdollistamat valtion henkilöstön vähenemiset, palkkaliikumasäästöt ja kilpailukykysovimuksesta tehdyn valtion sopimusratkaisun kustannuksia alentavat vaikutukset.

7. Kuntatalous

Kuntatalouden tilaa ja sen näkymiä sekä valtion toimenpiteiden vaikutuksia kuntatalouteen tarkastellaan myös talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä laaditussa kuntatalousohjelmassa.

Kuntatalouden yhteenlaskettu tilikauden tulos vahvistuu v. 2017. Kansantalouden tilinpidon käsittein paikallishallinto on 0,4 % alijäämäinen suhteessa BKT:hen. Kuntataloutta vahvistavat etenkin hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset suorat sopeutustoimet. Palvelutarpeen kasvu aiheuttaa kuitenkin edelleen menopaineita kuntatalouteen. Myös investointitarpeet, korjausvelka ja kasvukeskusten palvelujen ja infrastruktuurin laajentaminen, pysyvät mittavina. Tilikauden tuloksen ylijäämästä huolimatta tulorahoitus ei riitä kattamaan nettoinvestointeja, ja kuntatalouden velkaantuminen jatkuu.

Kuntien ja kuntayhtymien omia toimia vuodelle 2017 arvioidaan vasta kuntien ja kuntayhtymien talousarvioesitysten valmistumisen jälkeen. Kilpailukyky sopimukseen liittyvät henkilöstömenosäästöt ja hallituksen kuntataloutta vahvistavat toimet voivat osin syrjäyttää kuntien omia sopeutustoimia tulevina vuosina. Lisäksi kehitysarvioon sisältyvien hallituksen kuntataloutta vahvistavien toimien ja kilpailukyky sopimuksen vaikutusarvioon liittyy epävarmuutta. Niiden lopullinen vaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan riippuu mm. siitä, miten kunnat ja kuntayhtymät toimeenpaneavat niitä.

7.1. Vero- ja maksuperustemuutosten vaikutus kuntatalouteen

Kunnallisvero

Ansiotulooveroperusteita lievennetään v. 2017 kuluttajahintaindeksin muutosta vastaavasti. Indeksitarkistus vähentää kunnallisveron tuottoa arviolta 64 milj. eurolla. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan hallitusohjelman mukaisesti, mikä lisää kunnallisveron tuottoa 13 milj. eurolla. Vuonna 2017 otetaan käyttöön ns. yrittäjävähennys, jonka arvioidaan alentavan kunnallisveron tuottoa 53 milj. eurolla. Työllisyyden edistämiseksi myös kotitalousvähennystä korotetaan, mikä puolestaan vähentää kunnallisveron tuottoa 13 milj. eurolla.

Kilpailukyky sopimuksen tukemiseksi työtulojen verotusta kevennetään yhteensä 423 milj. eurolla v. 2017. Verotus kevenee tasaisesti kaikissa tuloryhmissä. Kevennys vähentää kunnallisveron tuottoa 211 milj. eurolla. Eläketulon verotusta kevennetään yhteensä 136 milj. eurolla, josta kunnallisveron osuus on 62 milj. euroa. Nämä verotulomenetykset kompensoidaan kunnille täysimääräisesti valtionosuusjärjestelmän kautta. Kilpailukyky sopimuksella on myös epäsuoria, työntekijöiden sosiaalivakuutusmaksujen muutoksista ja palkkasumman pienenemisestä aiheutuvia vaikutuksia kunnallisveron tuottoon. Näitä verotuottomenetyksiä ei kuitenkaan kompensoida.

Yhteensä veroperustemuutokset alentavat kunnallisveron tuottoa nettomääräisesti 390 milj. eurolla, ja valtionosuuksiin tehdään vastaavansuuruinen lisäys kompensationsa.

Kiinteistövero

Pääministeri Sipilän hallitusohjelmassa on linjattu, että kiinteistöveroa korotetaan hallituskauden aikana siten, että korotusten vaikutuksesta veron tuotto kasvaisi yhteensä 100 milj. eurolla. Korotuksista on toteutettu vuosina 2016 ja 2017 voimaantulevat muutokset, joilla saavutetaan puolet mainitusta lisätuottotavoitteesta. Näiden hallitusohjelmalinjausten lisäksi v. 2017 kiinteistöveroa korotetaan 50 milj. eurolla, eli yhteensä vuoden 2017 korotus on 75 milj. euroa. Korotuksesta noin 9 milj. euroa kohdistuu rakentamattoman, asuinkäyttöön kaavoitetun rakennusmaan kiinteistöveroon asuntotuotannon vauhdittamiseksi.

Talousarvioesitykseen liittyvien veroperustemuutosten vaikutukset kuntien verotuloihin v. 2017 (milj. euroa)

Veroperusteiden indeksitarkistus	-64
Yrittäjävähennyksen käyttöönotto	-53
Kotitalousvähennyksen korottaminen	-13
Asuntolainan korkovähennyksen supistaminen	13
Kilpailukyky sopimukseen liittyvä veronkevennys	-211
Eläketulon veronkevennys	-62
Kiinteistöveron kiristäminen	75
Yhteensä	-315

Maksuperusteiden muutokset

Hallitus on päättänyt jättää toteuttamatta varhaiskasvatusmaksujen korotukset. Työnteon kannustavuuden lisäämiseksi eduskunnalle annettuun hallituksen esitykseen sisältyneet pienituloisten 2-3 hengen perheiden varhaiskasvatuksen maksujen kevennykset kuitenkin toteutetaan. Muutoksen seurauksena maksutuoton arvioidaan alenevan vuositasolla 10 milj. euroa. Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korotus 1.8.2016 alkaen vahvistaa kuntataloutta arviolta 26 milj. euroa.

7.2. Kuntien valtionavut

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2015—2017 (milj. euroa) ja muutos 2016—2017 (%)

	2015 budjetoitu ¹⁾	2016 budjetoitu	2017 esitys	2016—2017, %
Valtionosuusjärjestelmän piirissä olevat laskennalliset valtionosuudet tasausarvineen				
VM	8 500	9 028	8 543	-5,4
OKM	926	928	905	-2,5
— siitä kuntayhtymät	1 082	1 041	1 033	-0,8
Laskennalliset valtionosuudet yhteensä	9 426	9 956	9 448	-5,1

Kuntien ja kuntayhtymien valtionavut 2015—2017 (milj. euroa) ja muutos 2016—2017 (%)

	2015 budjetoitu ¹⁾	2016 budjetoitu	2017 esitys	2016—2017, %
Muut valtionavustukset				
OM, vaalimenot	9	0	0	
SM, palosuojelurahastosta kunnille maksettavat avustukset	4	4	4	
VM, kuntien yhdistymisavustukset	36	26	27	
VM, paikallisten kuntakokeilujen rahoitus	1	1	0	
OKM, harkinnanvaraiset avustukset	237	194	209	
MMM:n hallinnonalan valtionavut	6	5	5	
LVM, joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen	38	34	34	
LVM:n muut valtionavut kunnille	1	1	1	
TEM, palkkatuki kunnille	70	62	24	
TEM, pakolaisista ja turvapaikanhakijoista maksettavat korvaukset	106	162	182	
STM, hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen		12	24	
STM, oikeuspsykiatriset tutkimukset sekä potilassiirrot	14	15	15	
STM, terveydenhoitolain mukainen tutkimus (EVO)	22	18	15	
STM, lääkäri- ja hammaslääkärikoulutus (EVO)	97	93	94	
STM, sote-uudistuksen tuki	7	2	6	
STM, valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin	1	1	1	
STM, sotilasvammakorvaukset	35	34	33	
STM, rintamaveteraanien kuntoutus	31	25	40	
STM, valtionosuus kunnille perustoimeentulotuen kustannuksiin	314	331	0	
STM, kuntouttava työtoiminta	34	32	27	
STM, valtion korvaus lääkärihelikopteri-toimintaan	29	29	29	
STM, maatalousyrittäjien lomituspalvelujen hallintomenot	16	15	16	
STM, sosiaalialan osaamiskeskukset	2	3	2	
STM, korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin	6	6	6	
STM, saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalveluiden turvaaminen	0,5	0,5	0,5	
YM:n hallinnonalan valtionavut kunnille	29	35	35	
Muut valtionavustukset yhteensä	1 150	1 131	823	-27,3
Kuntien valtionavut yhteensä	10 576	11 088	10 271	-7,4

¹⁾ Talousarvio ja lisätalousarviot

Kuntien valtionapuihin osoitetaan yhteensä 10,3 mrd. euroa v. 2017. Valtioavut alenevat vuodelle 2016 budjetoidusta 7 %. Laskennallisiin valtionosuuksiin osoitetaan yhteensä 9,4 mrd. euroa, mikä on 5 % vuodelle 2016 budjetoitua vähemmän. Valtionapujen alenemiseen vaikuttavat useat tekijät, joista merkittävimmät ovat perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto kunnilta Kelalle sekä kilpailukykykysöimykseen perusteella tehtävät valtionosuuden vähennykset.

Peruspalvelujen valtionosuuteen osoitetaan 8,5 mrd. euroa. Valtionosuusprosentti on 25,23. Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus tehdään vuosittain, ja vuoden 2014 tietojen perusteella tehtävä tarkistus lisää peruspalvelujen valtionosuutta 34,5 milj. eurolla. Vuonna 2017 peruspalvelujen valtionosuuteen kohdistetaan indeksisidonnaisten menojen lisästä, 75 milj. euroa. Valtionosuutta alentaa myös edellisellä vaalikaudella päätetty valtionosuusleikkaus, 50 milj. euroa. Valtionosuusjärjestelmän kautta tehtävät veroperustemuutosten kompensatiot puolestaan kasvavat 390 milj. eurolla. Valtionosuuksien indeksitarkistus on -0,7 % v. 2017, mikä vähentää peruspalvelujen valtionosuutta n. 50 milj. eurolla.

Vuonna 2017 otetaan käyttöön yli 60-vuotiaiden pitkäaikaistyöttömien kertaluonteinen eläketuki. Muutos vähentää kuntien kustannuksia työmarkkinatuesta arviolta noin 33 milj. eurolla, ja peruspalvelujen valtionosuuteen tehdään vastaavan suuruinen vähennys.

Kilpailukykykysöimus vaikuttaa sekä kuntatalouden menoihin että tuloihin. Se alentaa kuntien verotuloja mm. työntekijämaksujen muutosten kautta. Kilpailukykykysöimykseen liittyvä ansiotuloverojen kevennys ei sen sijaan vaikuta kuntatalouden rahoitusasemaan, koska verotulojen aleneminen kompensoidaan kunnille valtionosuusjärjestelmän kautta. Sopimuksen arvioidaan alentavan kuntien työvoimakustannuksia vajaalla 700 milj. eurolla v. 2017. Työnantajamaksujen alenemisesta ja lomarahaleikkauksesta seuraava säästö toteutuu välittömästi; sen sijaan työajan pidennyksestä syntyvän säästön arvioidaan realisoituvan asteittain. Työajan pidennyksen ei kuitenkaan arvioida tuottavan säästöä opetussektorilla. Työajan pidennyksen arvioitu kustannussäästö otetaan osittain huomioon peruspalvelujen valtionosuuden mitoituksessa v. 2017. Lomarahaleikkausta vastaava säästö vähennetään valtionosuuksista sen sijaan täysimääräisesti. Kilpailukykykysöimykseen liittyvä valtionosuuden vähennys on OKM:n hallinnonalalla yhteensä n. 16 milj. euroa ja peruspalvelujen valtionosuudessa n. 356 milj. euroa. Valtionosuusvähennysten jälkeen kilpailukykykysöimykseen kokonaisvaikutus kuntatalouden rahoitusasemaan arvioidaan n. 90 milj. euroa heikentäväksi v. 2017. Pidemmällä aikavälillä myös kuntatalous hyötyy kilpailukykykysöimykseen suotuisista vaikutuksista kasvuun ja työllisyyteen.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

Aiemmin päätetyn mukaisesti perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus siirretään kunnista Kelalle. Tämä vaikuttaa sekä kuntien menoihin että tuloihin, mutta kokonaisvaikutus on valtio-kunta-suhteessa neutraali. Siirron arvioidaan hieman vähentävän toimeentulotuen alikäyttöä ja lisäävän toimeentulotukimenoja.

Omaishoidon tuesta annettua lakia ja sosiaalihuoltolakia koskevat muutokset ovat tulleet voimaan 1.7.2016 alkaen. Muutoksella turvataan omaishoitajien oikeus kolmeen vapaapäivään kalenterikuukaudta kohti ja veloitetaan kunta järjestämään tarvittaessa omaishoitajille valmennusta sekä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia. Kunnan tulisi järjestää omaishoitajan vapaan aikainen sijaishoito. Perhehoitolakia koskevat muutokset ovat myös tulleet voimaan 1.7.2016 alkaen.

Muutoksella toimeksiantosuhteisten perhehoitajien vähimmäispalkkiota korotetaan 775 euroon kuukaudessa ja perhehoitajien oikeutta vapaaseen lisätään. Omais- ja perhehoidon kehittämistä varten valtionosuuksiin lisätään 90 milj. euroa v. 2017 vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon verrattuna. Toisaalta toimenpiteet aiheuttavat kunnille säästöjä kalliimman laitoshoidon tarpeen vähenemisen kautta. Peruspalvelujen valtionosuudessa on huomioitu nettolisäyksenä 59,6 milj. euroa muutosten johdosta.

Terveysten- ja sosiaalihuollon päivystystä sekä erikoissairaanhoidon keskitetään viiteen yliopistolliseen sairaalaan ja seitsemään muuhun päivystyspalvelun sairaalaan. Kuntien menojen arvioidaan alenevan muutosten seurauksena 75 milj. euroa vuoteen 2016 verrattuna. Valtionosuuden mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 19,2 milj. euroa muutoksen johdosta.

Vanhuspalvelujen henkilöstömitoitusta tarkistetaan tehostetussa palveluasumisessa ja vanhainkodeissa. Kuntien menojen arvioidaan tämän seurauksena vähenevän 25 milj. eurolla ja valtionosuutta vähennetään tätä vastaavasti 6 milj. eurolla. Osana kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämisen toimenpideohjelmalla vanhuspalvelulaista poistetaan eräitä osatehtäviä. Tämän arvioidaan vähentävän kuntien menoja n. 27 milj. euroa. Valtionosuudessa otetaan vähennyksenä huomioon n. 7 milj. euroa. Ikääntyneiden ihmisten kotiin vietävien palvelujen lisäämiseen osoitetaan 4,8 milj. euron valtionosuuden lisäys täydellä valtion rahoituksella.

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus vähentää OKM:n hallinnonalan kuntien valtionosuuksia n. 3 milj. eurolla.

Varhaiskasvatusoikeuden muutos sekä varhaiskasvatuksen kasvattajien ja yli 3-vuotiaiden lasten määrän suhdetta koskevat muutokset tulivat voimaan 1.8.2016. Näiden muutosten on arvioitu vähentävän kuntatalouden menoja vuositasolla n. 67 milj. euroa, jota vastaava valtionosuuden vähennys on 17 milj. euroa.

Esiopetuksessa olevien lasten varhaiskasvatusoikeutta muutetaan siten, että kunnille mahdollistetaan esiopetuksessa olevan lapsen hoidon toteuttaminen maksullisena kerhotoimintana.

Perusopetukseen valmistavan opetuksen oppilaskohtaisen rahoituksen määräävää kerrointa alennetaan 2,49:stä 1,67:ään, mikä vähentää maahanmuuttajien perusopetukseen valmistavaan opetukseen kuntien saamaa rahoitusta n. 34 milj. euroa. Perusopetukseen valmistavan opetuksen rahoitus on tarkoitus uudistaa vuodesta 2017 siten, että se perustuisi vuosittaisen laskentapäivän oppilasmäärän sijasta läsnäolokuukausien määrään, jolloin rahoitus reagoisi nykyistä paremmin oppilasmäärissä tapahtuviin muutoksiin. Vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen ja muun opetuksen tukemiseen varattua rahoitusta lisätään 3 milj. eurolla valtionavustusprosentin pitämiseksi ennallaan 86 prosentissa opetustarpeen kasvaessa.

Ammatillisen peruskoulutuksen rahoitusta alennetaan ammatillisen koulutuksen reformin toteutukseen liittyen 190 milj. eurolla. Säästö toteutetaan määräämällä oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä 12,5 prosenttia järjestämislupien mukaista enimmäisopiskelijamäärää alaisemmalle tasolle. Säästö kohdennetaan kokonaisuudessaan kuntien rahoitusosuuteen valtionosuusprosenttia muuttamalla, minkä seurauksena

lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen rahoituksen valtionosuusprosentit eriytyvät toisistaan.

Työelämän ja koulutuksen ulkopuolella olevien nuorten työllisyyden edistämiseksi nuorten aikuisten osaamisohjelman jatkamiseen kohdistetaan 10 milj. euron lisärahoitus, mistä kuntatalouteen kohdistuu n. 6 milj. euroa.

Kirjastojen valtionavustuksiin osoitetaan 3,5 milj. euroa v. 2017. Teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksiin edellisellä hallituskaudella pysyviksi päätetyt säästöt toteutetaan yksikköhintoja alentamalla. Säästö vähentää valtionosuuksia 2,9 milj. eurolla v. 2017 edellisvuoteen verrattuna, mistä suuri osa kohdistuu kuntiin.

Muut hallinnonalat

Maahanmuuttajista kunnille maksettavat korvaukset nousevat n. 180 milj. euroon. Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden määräksi oletetaan v. 2016 noin 7 200 ja v. 2017 noin 4 500. Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirtyessä Kelalle maksetaan korvaus perustoimeentulotuen osalta kuntien sijasta Kelalle.

7.3. Valtion toimenpiteiden vaikutus kuntatalouteen

Oheinen taulukko sisältää kaikki talousarvioesitykseen sisältyvät valtion toimenpiteet, joilla on vaikutusta kuntatalouteen. Valtion toimenpiteiden vaikutus on nettomääräisesti noin 40 milj. euroa kuntataloutta vahvistava v. 2017. Hallitusohjelma sisältää useita toimenpiteitä, joiden tavoitteena on vähentää kuntien menoja. Näitä ovat mm. varhaiskasvatusta koskevat muutokset, erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen ja omais- ja perhehoidon kehittäminen. Kunnat voivat kuitenkin omilla päätöksillään vaikuttaa merkittävästi siihen, miten näiden toimien vaikutukset realisoituvat.

Kuntatalouteen vaikuttavat v. 2017 merkittävästi myös muut tekijät kuin valtion päätökset. Näitä ovat mm. eläkeuudistus, joka alentaa kuntatyönantajan eläkemaksua, sekä kilpailukyky sopimus, joka alentaa kuntien työvoimakustannuksia. Taulukkoon sisältyy kilpailukyky sopimuksen vaikutuksista vain valtionosuuden vähennys, noin 370 milj. euroa, jolla jaetaan sopimuksesta julkiselle taloudelle aiheutuvaa kustannusrasitusta valtion- ja kuntatalouden kesken.

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2016—2017¹⁾

	Menot	Tulot	Netto
1. Toiminnan muutokset ja budjettipäätökset			
VM, Peruspalvelujen valtionosuus:			
Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden muutos	-36	-9	27
Varhaiskasvatuksen henkilöstömitoituksen muutos	-37	-9	28
Erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen	-75	-19	56
Lisäys vanhusten kotihoitoon	5	5	0
Vanhuspalvelujen henkilöstömitoituksen muutos	-25	-6	19

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2016—2017¹⁾

	Menot	Tulot	Netto
Perhehoidon kehittäminen ²⁾	5	5	0
Omais- ja perhehoitajien vapaat ²	36	36	0
Omais- ja perhehoidon kehittämisestä seuraava säästö ²	-75	-19	56
Vanhuspalvelulain eräiden osatehtävien poistaminen	-27	-7	21
Indeksisidonnaisten menojen 0,85 prosentin lisävähennys		-75	-75
Kilpailukyksopimukseen liittyvä vähennys		-356	-356
Pitkäaikaistyöttömien eläketuki	-33	-43	-10
Valtionosuusleikkaus (edellisellä vaalikaudella päätetty)		-50	-50
Päivystysjärjestelmän uudistus (edellinen vaalikausi)	-8	-2	6
Aikuisten hammashuollon säästötoimet (edellinen vaalikausi)	-5	-1	3
Valtionosuusmenetysten kompensatiot		3	3
Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto Kelalle, vähennys kuntien hallintomenoissa	-61	-31	31
Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto Kelalle	-662	-331	331
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala:			
Osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeet	14	14	0
Koulutukselliseen tasa-arvoon, esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen, siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen sekä opetusryhmäkoon pienentämiseen suunnattujen avustusten vähentäminen	-5	-5	0
Mahdollisuus toteuttaa esiopetuksessa olevan lapsen hoito maksullisena kerhotoimintana	-5		5
Varhaiskasvatuksen kehittäminen	-4	-4	0
Lukiokoulutukseen valmistava koulutus maahanmuuttajille	2	1	-1
Vieraskielisten oppilaiden opetuksen tukeminen	3	3	0
Maahanmuuttajien perusopetukseen valmistavan opetuksen rahoituksen alentaminen	-34	-34	0
Lisäys ammatilliseen peruskoulutukseen maahanmuuttajien lisääntyneeseen koulutustarpeeseen vastaamiseksi	16	16	0
Ammatillisen koulutuksen reformi	-190	0	190
Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön rahoitustason nettomuutos	1	1	0
Kerhotoiminnan tukeminen	-2	-2	0
Vapaan sivistystyön rahoituksen vähentäminen	-8	-4	3
Kouluttamattomien varannon purku ammatillisessa lisä- ja oppisopimuskoulutuksessa	-7	-7	0
Teattereiden ja orkestereiden menosäästön uudelleenkohdennus	-1	-1	0
Museoiden menosäästön uudelleenkohdennus	-1	-1	0
Ammatilliseen lisäkoulutukseen suunnatun kertaluontoisen lisäyksen poistuminen	-2	-2	0
Kilpailukyksopimukseen liittyvä vähennys		-16	-16
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala			
Kärkihanke: Palvelut asiakaslähtöisiksi	4	4	0
Kärkihanke: Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma	12	8	-4
Kärkihanke: Kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa	2	1	-2

Valtion toimenpiteiden vaikutukset kuntien ja kuntayhtymien talouteen, milj. euroa, muutos 2016—2017¹⁾

	Menot	Tulot	Netto
Sote-uudistuksen tuki	3	3	0
Koulutus-EVO-korvaukset	2	2	0
Kuntouttava työtoiminta	-5	-5	0
Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen siirto Kelalle, valtionosuus kunnille perustoimeentulotuen menoihin		-331	-331
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala:			
Kärkihanke: Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen	1	1	0
Yhteensä	-1 202	-1 269	-67
2. Verotuksen ja maksujen muutokset			
Tuloveroperustemuutoksista seuraava verotuottomenetyt ja niiden valtionosuuskompensaatio (390 milj. euroa)		0	0
Kiinteistöveron korottaminen		75	75
Varhaiskasvatuksen maksujen alentaminen		-10	-10
Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korottaminen 1.8.2016 lukien		10	10
Yhteensä		75	75
3. Kustannustenjaon tarkistus			
VM		34	34
OKM		-3	-3
Yhteensä		31	31
Valtion toimenpiteiden vaikutukset yhteensä	-1 202	-1 163	39

¹⁾ Valtion budjetilla on kuntatalouteen myös välillisiä vaikutuksia, joita ei ole huomioitu tässä taulukossa. Taulukossa luvut on pyöristetty lähimpään täyteen miljoonaan euroon.

²⁾ Omais- ja perhehoidon kehittämiseen kohdennettiin peruspalvelujen valtionosuuteen vuoden 2016 lisätalousarviossa 49 milj. euron lisäys sekä omais- ja perhehoidon kehittämisestä seuraavaa kustannussäästöön liittyvä 11 milj. euron suuruinen vähennys. Verrattuna vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon valtionosuuden lisäys on 90 milj. euroa ja vähennys 30,4 milj. euroa.

8. Budjetin ulkopuolinen valtiontalous

Kansantalouden tilinpidossa valtiosektoriin luetaan kuuluvaksi valtion budjettitalouden ohella budjettitalouden ulkopuolella olevat valtion rahastot (pl. Valtion Eläkerahasto, joka luokitellaan kansantalouden tilinpidossa työeläkelaitosten sektoriin) sekä yliopistot, Yleisradio Oy, Solidium Oy, Senaatti-kiinteistöt, yliopistokiinteistöyhtiöt (Helsingin Yliopistokiinteistöt Oy, Aalto-yliopistokiinteistöt Oy, Suomen Yliopistokiinteistöt Oy), HAUS Kehittämiskeskus Oy, Leijona Catering Oy sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy.

8.1. Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot

Valtiolla on tällä hetkellä yksitoista talousarvion ulkopuolista rahastoa. Niiden yhteenlaskettujen tulojen arvioidaan v. 2017 olevan n. 5,2 mrd. euroa ja menojen n. 4,8 mrd. euroa. Rahastotalouden nettomääräiseksi ylijäämäksi muodostuu n. 391 milj. euroa v. 2017 (ilman Valtioneläkerahaston huomioon ottamista ylijäämä on n. 308 milj. euroa).

Rahastoista ehdotetaan tuloutettavaksi valtion talousarvioon yhteensä n. 1,9 mrd. euroa ja niihin ehdotetaan siirrettäväksi n. 0,5 mrd. euroa v. 2017.

Budjetin ulkopuoliset valtion rahastot, milj. euroa

	2015	2016**	2017**
Verot ja veronluonteiset tulot yhteensä	222	246	241
Sekalaiset tulot	396	208	147
Eläkemaksut	1 621	1 460	1 449
Korkotulot ja voiton tuloutukset	1 121	553	556
Siirrot talousarviosta	512	522	549
Tulot pl. rahoitustaloustoimet	3 871	2 989	2 942
Myönnettyjen lainojen takaisinmaksut	2 333	2 360	2 273
Tulot yhteensä	6 205	5 348	5 215
Kulutusmenot	267	84	130
Siirtomenot	941	887	912
Korkomenot	1	1	1
Siirrot talousarvioon	2 330	1 892	1 854
Muut menot	0	0	0
Menot pl. rahoitustaloustoimet	3 539	2 863	2 897
Myönnetyt lainat ja muut finanssisijoitukset	1 850	1 888	1 927
Menot yhteensä	5 388	4 751	4 824
Nettorahoitusylijäämä	816	597	391

Valtion asuntorahasto (VAR)

Rahasto saa varansa aravalainojen koroista ja lyhennyksistä sekä valtioneuvostoon liittyvistä takausmaksuista. Rahoitusta rahastolle voidaan hankkia myös osana valtion lainanottoa. Talousarviovuoden alussa rahasto on kuitenkin velaton eikä varainhankintatarvetta ole. Valtion asuntorahaston asuntolainasaatavien pääomien ennakoidaan olevan vuoden 2017 alussa n. 5,5 mrd. euroa ja rahastosta suoritettavan korkotuen piirissä olevan lainakannan n. 13,7 mrd. euroa. Takausvastuita rahastolla ennakoidaan olevan korkotukilainoissa n. 12 mrd. euroa, omistusasuntolainojen osatakauksissa n. 2,1 mrd. euroa, aravalainojen ensisijaislainoissa n. 0,1 mrd. euroa ja vanhojen aravalainojen konvertointitakauksista n. 0,3 mrd. euroa. Lisäksi vuokratalojen rakentamislainoista aiheutuvia vastuuta ennakoidaan olevan n. 0,5 mrd. euroa. Korkotukilainojen takausvastuut kasvavat edelleen lähivuosina tuotantotukien muututtua korkotukilainoitukseksi ja erilaisten takausmallien lisääntyessä.

Vuonna 2017 rahaston tuloiksi asuntolainoista ja takausmaksuista ennakoidaan n. 510 milj. euroa. Uusien myönnettävien korkotukilainojen ja vuokratalojen lyhytaikaisten korkotukilainojen valtuudeksi ehdotetaan yhteensä 1 410 milj. euroa, vuokra-asuntojen rakentamislainojen takausvaltuudeksi 285 milj. euroa ja asunto-osakeyhtiöiden perusparantamislainojen takausvaltuudeksi 100 milj. euroa. Rahastosta maksettavien avustusten, akordien ja kehittämisrahan valtuudeksi ehdotetaan yhteensä 191,2 milj. euroa. Vuonna 2017 rahastosta ehdotetaan siirrettäväksi valtion talousarvioon 26,5 milj. euroa, joka vastaa valtion talousarvion puolella kannettavaa rahaston oman pääoman korkokustannusta.

Omistusasuntojen voimassa olevien lainatakausten enimmäismääräksi vapaarahoitteisissa ja asplainoissa vuoden 2017 lopussa ehdotetaan yhteensä 2,6 mrd. euroa, joka vastaa n. 14,3 mrd. euron lainakantaa.

Valtion eläkerahasto (VER)

Valtion eläkerahaston avulla varaudutaan valtion eläkejärjestelmän piiriin kuuluvien tulevien eläkkeiden maksamiseen ja pyritään tasaamaan tulevien vuosien eläkemenoja. Rahastoon kerätään työnantajan eläkemaksuina 1 113 milj. euroa v. 2017. Työntekijän eläkemaksuja ja työttömyysvakuutusmaksuja kerätään rahastoon yhteensä 404 milj. euroa. Näiden lisäksi rahastolle tilitetään siirtymämaksuina yhteensä 29 milj. euroa.

Valtion eläkerahaston sijoitussalkku oli maaliskuun 2016 lopussa 17,6 mrd. euroa, mikä on n. 18 % suhteessa valtion eläkevastuuseen. Rahastolla on valtion eläkelaissa säädetty rahastointitavoite. Lain mukaan rahastoa kartutetaan, kunnes rahaston arvo vastaa 25 % valtion eläkevastuusta. Valtion eläkevastuu oli vuoden 2015 lopussa 95,7 mrd. euroa.

Rahaston tuloista siirretään valtion talousarvioon vuosittain enintään 40 % valtion vuotuisesta eläkemenosta. Siirto talousarvioon on 1 827 milj. euroa v. 2017.

Valtiovarainministeriön asettama strateginen tulostavoite on, että Valtion eläkerahaston sijoitustoiminta tuottaa pitkällä aikavälillä enemmän kuin valtion näkökulmasta riskitön sijoitusvaihtoehto, jolla tarkoitetaan valtion nettovelan kustannusta. Toiminnallisena tulostavoitteena on saavuttaa riskikorjattu sijoitustuotto, joka ylittää rahaston sijoitussuunnitelmassa määritellyn vertailuindeksin tuoton.

Maatilatalouden kehittämisrahasto (MAKERA)

Maatilatalouden rakenteen kehittämisen tavoitteena on maatalouden kannattavuuden ja kilpailukyvyn parantaminen. Vuodesta 2015 alkaen Makerasta on rahoitettu ainoastaan kokonaan kansallisesti rahoitettavat avustukset. EU-osarahoitteiset avustukset rahoitetaan talousarviosta. Lisäksi Makerasta myönnetään eräitä lainoja.

Vuonna 2017 rahaston käytettävissä olevat varat ovat arviolta 145,6 milj. euroa, kun huomioon on otettu vuodelta 2016 siirtyväksi arvioidut erät. Määrärahan mitoituksessa on v. 2017 otettu huomioon hallitusohjelman toimeenpanosuunnitelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategisen painopistealueen kärkihankerahoituksena 38 milj. euroa (11 milj. euroa v. 2016) siirtona Maatilatalouden kehittämisrahastoon. Lisävaroin turvataan tuotantorakennetta parantavien, kustannuk-

sia vähentävien sekä uuden teknologian ja prosessien käyttöönottoa tukevien investointien rahoitus ja panostetaan erityisesti ympäristön tilaa, eläinten hyvinvointia sekä uusiutuvan energian käyttöä edistävien investointien rahoitukseen. Avustuksia arvioidaan myönnettävän 44,5 milj. euroa.

Valtion ydinjätehuoltorahasto

Valtion ydinjätehuoltorahasto muodostuu Varautumisrahastosta, Ydinturvallisuustutkimusrahastosta ja Ydinjätetutkimusrahastosta. Varautumisrahaston pääoma muodostuu ydinjätehuoltomaksuista ja rahaston lainaustoiminnan voitosta. Rahastoinnin tavoitteena on varmistaa, että ydinjätehuollon vaatimat varat ovat käytettävissä. Ydinjätehuoltomaksuja ovat velvollisia suorittamaan ne, joiden toiminnasta aiheutuu ydinjätettä eli voimayhtiöt Teollisuuden Voima Oyj ja Fortum Power and Heat Oy sekä Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, jolla on FiR 1 -tutkimusreaktori. Varautumisrahaston tase on vuoden 2015 tilinpäätöksen mukaan n. 2,5 mrd. euroa.

Valtion ydinjätehuoltorahaston tehtävänä on lisäksi periä ydinenergialaissa määriteltyt veronluonteiset maksut ja jakaa kaikki näin kerätyt varat vuosittain ydinturvallisuuteen ja ydinjätehuoltoon liittyville tutkimushankkeille. Ydinlaitosten haltijoilta v. 2016 kerättävät maksut ovat yhteensä n. 8,8 milj. euroa ja jätehuoltovelvollisilta kerättävät maksut 3,2 milj. euroa. Tiedossa on, että osa ydinturvallisuuden ja ydinjätehuollon tutkimushankkeisiin tarkoitetuista varoista jää käyttämättä ja varat palautetaan ydinlaitosten haltijoille sekä jätehuoltovelvollisille maksujen suhteessa. Näin ollen v. 2016 ydinturvallisuustutkimukseen käytetään n. 8,0 milj. euroa ja ydinjätetutkimukseen n. 2,9 milj. euroa. Ydinlaitosten haltijoilta v. 2017 kerättävien maksujen arvioidaan pysyvän jotakuinkin vuoden 2016 tasolla eli olevan yhteensä n. 12,0 milj. euroa.

Huoltovarmuusrahasto

Huoltovarmuuskeskuksen hoidossa olevaan huoltovarmuusrahastoon tuloutetaan polttoaineiden ja sähkön valmisteverotuksen yhteydessä kannettava huoltovarmuusmaksu. Taloustaantumien aiheuttama sähkön kulutuksen laskun ja liikennepolttonesteiden kulutuksen pienenemisen johdosta maksun tuotto on alentunut n. 10 %, ja se on vakiintunut vajaaseen 45 milj. euroon vuodessa.

Rahaston varoilla turvataan kansalaisten, elinkeinoelämän ja maanpuolustuksen kannalta välttämättömien taloudellisten toimintojen jatkuvuus normaaliaikojen vakavissa häiriöissä ja poikkeusoloissa. Keskeisiä rahoitettavia toimintoja ovat varmuusvarastointi ja erilaiset tekniset varajärjestelyt, kriittisen infrastruktuurin turvaaminen sekä huoltovarmuuskriittisten toimipaikkojen varautumissuunnittelu.

Varmuusvarastoja kierrätetään kauppatoimilla, joiden tuotto vaihtelee suuresti. Öljyn varmuusvarastoissa on meneillään laaja ympäristönormien muuttumisesta johtuva kierrätysohjelma, joka jatkuu vuoteen 2017. Tilinpäätöksessä öljyvarastojen arvoja jouduttiin alentamaan 222 milj. eurolla vuodelta 2015 öljyn maailmanmarkkinahintojen laskettua voimakkaasti. Vaihto-omaisuuden arvon laskun vuoksi tilikauden tulos oli 143 milj. euroa tappiollinen. Alennuksen vuoksi rahaston taseen loppusumma aleni 137 milj. eurolla 1 608 milj. euroon. Öljyn varmuusvarastojen arvoja on alennettu kahtena vuotena peräkkäin yhteensä 422 milj. euroa. Maailmamarkkinahintojen mahdollisesti noustessa öljyvarastojen arvojen alennukset palautetaan enintään alkuperäiseen hankintahintaan, jolloin Huoltovarmuuskeskukselle kirjautuu merkittävä voitto.

Valtioneuvoston alennettua öljyn ja viljan varmuusvarastointitavoitteita rahastosta tuloutetaan valtion talousarvioon vuoden 2015 realisointien tuottoina 65 milj. euroa. Varastotasojen alentaminen jatkuu, minkä vuoksi valtiolle tuloutetaan vuosien 2016 ja 2017 realisoinneista arviolta 100 milj. euroa. Tuloutettava summa riippuu ratkaisevasti öljynmaailmamarkkinahinnan ja dollarin eurokurssin muutoksista.

Valtiontakuurahasto

Valtiontakuurahaston tarkoituksena on turvata Finnvera Oyj:n antamien vientitakuiden, takauksien ja muiden valtiontakuurahastolain (444/1998) 4 §:ssä tarkoitettujen sitoumusten täyttäminen. Rahaston varoista hoidetaan myös entisen Valtiontakuuksituksen ja sitä edeltäneiden Vientitakuulaitoksen ja Valtiontakauslaitoksen antamat takuut, takaukset ja muut vastuusitoumukset.

Valtiontakuurahaston vastuulla oleva Finnvera Oyj:n vientitakuu- ja erityistakauskanta oli vuoden 2015 lopussa n. 17,3 mrd. euroa. Vastuukanta kasvoi edellisen vuoden lopusta n. 4,7 mrd. euroa (37 %). Vastuiden nousu johtui siitä, että telakoiden ja varustamoiden vastuut kaksinkertaistuivat ja telesektorin vastuut kasvoivat neljänneksen. Suurimpia vastuumaita ovat Yhdysvallat, Saksa, Brasilia, Venäjä ja Espanja. Vastuukannasta ns. vanhan vastuukannan (Finnvera Oyj:n edeltäjien vastuukanta) osuus oli 2,8 milj. euroa ja sen arvioidaan päättyvän v. 2018. Valtiontakuurahaston ns. vanhan kannan takaisinperintäsaamiset olivat 285 milj. euroa vuoden 2015 lopussa, josta sopimusten mukaan suurin osa saadaan perittyä vuoteen 2038 mennessä. Valtiontakuurahastossa oli vuoden 2015 lopussa varoja n. 660,5 milj. euroa. Rahastoon kertyy vuosittain tuloja pääasiassa takaisinperintäsaamistuloina n. 5 milj. euroa.

Vuoden 2017 aikana rahaston kokonaisvastuiden määrä tulee kasvamaan ja vastuukanta saattaa kehittyä riskipitoisempaan suuntaan ottaen huomioon 15.4.2016 voimaan tulleet lakimuutokset Finnvera Oyj:n vienti- ja alusluottojen rahoitusvaltuuksien ja vientitakuuvaltuuksien lisäyksestä. Vientitakuiden ja suojausjärjestelyiden yhteenlaskettu enimmäisvaltuus korotettiin 17 mrd. eurosta 19 mrd. euroon. Rahaston vastuulla olevien vientitakuu- ja erityistakauskannan vastuiden riskitasoa on jaettu jälleenvakuutussopimuksilla. Yksittäisten jälleenvakuutusten ja portfoliojälleenvakuutuksen arvioidaan vähentävän vientitakuukannan riskiä n. 20 %. Suuret riskikeskittymät, epävarmuus maailman ja Venäjän talouskehityksestä sekä yksittäiset riskipitoiset vastuut pitävät riskitason korkeana. Rahaston vastuut edellyttävät rahaston likvidien varojen ylläpitoa riskipositivista vastaavana rahaston maksuvalmiuden säilyttämiseksi.

Rahoitusvakausrahoitus

Vuonna 2015 perustettu Rahoitusvakaustalvirasto hallinnoi talousarvion ulkopuolista rahoitusvakausrahoitusta. Rahoitusvakaustalvirasto muodostuu vakaustalmaksuina kartutettavasta kriisinratkaisurahoituksesta ja talletussuojatmaksuina kartutettavasta talletussuojatrahastosta. Kansallinen rahasto siirtää luottolaitosten vakaustalmaksut edelleen EU:n vakaustalmaksuina EU:n yhteiseen kriisinratkaisurahoitukseen. Rahoitusvakaustalvirasto perustettaessa valtion vakaustalvirasto lakkautettiin vuoden 2015 alussa.

Luottolaitosten maksamat vakaustalmaksut tilitetään edelleen EU:n yhteiseen kriisinratkaisurahoitukseen. Vuonna 2017 arvioidaan vakaustalmaksuja kertyvän yhteensä 125 milj. euroa. Yhteisen krii-

sinratkaisurahaston varoja käytetään silloin, kun omistajan- ja sijoittajanvastuu ei riitä kattamaan laitoksen tappioita.

Talletussuojarahasto kartutetaan luottolaitosten maksamilla talletussuojamaksuilla talletussuoja-direktiivin edellyttämälle vähimmäistasolle 10 vuodessa. Talletussuojamaksuja arvioidaan kertyvän 42 milj. euroa v. 2017. Rahoitusvakuusvirasto päättää korvausten maksamisesta ja vastaa korvausten maksatuksesta tallettajille, jos tallettajien suojaamiseksi on tarpeen maksaa korvauksia talletussuojarahastosta.

Valtion televisio- ja radiorahasto

Valtion televisio- ja radiorahaston hallintoa hoitaa Viestintävirasto. Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi on vuodesta 2013 alkaen ollut käytössä yleisradiovero. Julkisen palvelun kustannukset katetaan valtion televisio- ja radiorahastoon tehtävällä siirrolla, jonka suuruus v. 2017 on 508 milj. euroa. Yleisradio Oy:n rahoituksen indeksikorotus jätetään tekemättä vuoden 2017 osalta.

Maatalouden interventiorahasto (MIRA)

Maatalouden interventiorahastosta rahoitetaan EU -komission säätelemää maatalouden interventiotoimintaa. Vuodesta 2012 lähtien interventioon hyväksytyjen tuotteiden varastoon ostoja tai varastosta myyntejä ei ole ollut muutoin kun syksyllä 2015 maitojauhetta toimitettiin interventioon 1,340 milj. euron arvosta. Interventioon ostot ovat jatkuneet keväällä 2016. Arvioiden mukaan viljojen markkinahinnat pysyvät edelleen riittävän korkealla, ettei kiinnostusta interventiovarastointiin ole. Maitosektorin heikko markkinatilanne saattaa johtaa siihen, että komissio avaa edelleen ajoittain rasvattoman maitojauheen interventiovarastoinnin.

Valtion talousarviosta interventiorahastoon tehtävällä siirrolla katetaan niitä rahaston menoja, joita ei rahoiteta EU:n maataloustukirahastosta. Vuonna 2017 valtion vastattavaksi arvioidaan jäävän lähinnä interventiovarastoinnista aiheutuvia menoja 0,217 milj. euroa, josta 0,200 milj. euroa katetaan valtion talousarviosta tehtävällä siirrolla ja loppu rahaston omasta pääomasta.

Palosuojaelurahasto

Palosuojaelurahastolain (306/2003) mukaan tulipalojen ehkäisyn ja pelastustoiminnan edistämiseksi on Suomessa olevasta palovakuutetusta kiinteästä ja irtaimesta omaisuudesta vuosittain suoritettava palosuojaelumaksu. Palosuojaelumaksun on velvollinen suorittamaan jokainen, joka harjoittaa vakuutusliikettä Suomessa. Palosuojaelumaksukertymän arvioidaan v. 2017 olevan n. 11,4 milj. euroa.

Palosuojaelurahaston keskeisimmät avustuskohdeet ovat pelastusalan järjestöjen valistus- ja koulutustoiminta, pelastusalan tutkimus- ja kehittämistoiminta sekä pelastustoimen alueiden, kuntien ja sopimuspalokuntien paloasema- ja kalustohankkeet. Rahastolla on merkittävä rooli erilaisten pelastustoimen kehittämishankkeiden sekä paloasemien ja kalustohankintojen rahoittajana pelastustoimen toimialalla.

Öljysuojarahasto (ÖSRA)

Öljysuojarahastosta korvataan öljyvahingoista, niiden torjunnasta ja ympäristön ennallistamisesta, öljyntorjuntakaluston hankinnasta ja ylläpidosta sekä torjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuvia kustannuksia. Öljysuojarahasto saa varansa maahantuodusta ja Suomen kautta kuljetetusta öljystä perittävästä öljysuojamaksusta. Öljyisten maiden kunnostukseen siirretään lisäksi valtion talousarviossa öljyjättemaksuina kertyneitä tuloja. Rahastoon ehdotetaan siirrettäväksi 3,0 milj. euroa v. 2017. Öljyn merikuljetusten kasvu Suomenlahdella lisää valtion ja alueiden pelastustoimien torjuntavalmiushankintoja ja niistä aiheutuvia korvaustarpeita. Vuonna 2015 rahastosta maksettiin korvauksia lähes 23 milj. euroa. Torjuntaviranomaisten hankintoja on hidastanut jo pidempään jatkunut talouden yleinen heikko tilanne. Määräaikainen öljysuojamaksun korotus (1.1.2010—31.12.2015) on päättynyt ja maksu on palannut normaalille tasolle. Öljysuojamaksu on 0,50 euroa öljytonnilta.

8.2. Liikelaitokset

Valtiolla on kaksi liikelaitosta, Metsähallitus ja Senaatti-kiinteistöt. Senaatti-kiinteistöihin sovelletaan vuoden 2010 lakia valtion liikelaitoksista (1062/2010). Metsähallituksen liiketoimintaan sovelletaan metsähallituslakia (234/2016). Metsähallituksesta on 15.4.2016 alkaen muodostettu valtion liikelaitos, jonka yleistehtävänä on käyttää, hoitaa ja suojella hallinnassaan olevaa valtion maa- ja vesiomaisuutta kestävästi sekä toimia tuloksellisesti. Metsähallitus harjoittaa metsätaloutta ja muuta markkinaehtoista liiketoimintaa omistamiensa tytäryhtiöiden kautta.

Liikelaitosten talous on valtion talousarvion ulkopuolella. Liikelaitosten voitontuloutuksista vuodelta 2016 arvioidaan kertyvän valtion vuoden 2017 talousarvioon momentille 13.05.01 181 milj. euroa josta 95 milj. euroa Senaatti-kiinteistöiltä ja 86 milj. euroa Metsähallitukselta.

Senaatti-kiinteistöjen tuloarviossa on huomioitu lisätuloutuksena 10 milj. euroa v. 2017 aiheutuen hallituksen säästö päätöksestä, jonka mukaisesti Senaatti-kiinteistöjen investointivaltuutta rajataan.

Valtion liikelaitostoiminta v. 2017

Liikelaitos (konserni)	Liikevaihto		Tilikauden tulos		Sijoitetun	Oma-	Investointi-	Henkilöstö
	milj. €	muutos, %	milj. €	liike- vaihdosta (%)	pääoman tuotto (%)	varaisuus- aste (%)		
							menot milj. €	keskim. lkm
Senaatti-kiinteistöt	583,0	1,9	98	16,7	3,3	61,8	300	320
(konserni)	591,0	1,9	100	16,9	3,1	61,6		322
Metsähallitus	97,5	-31,8	107,5	110,0	4,4	98,0	25	149
(konserni)	345,7	-3,3	115,3	33,0	4,8	98,0		997
Yhteensä	680,5		205,5				325	469

Valtion liikelaitosten tuloutukset ja määrärahat v. 2017 (milj. euroa)

Liikelaitos	Senaatti- kiinteistöt	Metsähallitus	Yhteensä
Tuloutukset talousarvioon			
— takausmaksut	7,9	-	7,9
— korot	9,1	-	9,1
— voiton tuloutukset	95,0	86,0	181
— lainojen takaisinmaksut	68,3	-	68,3
Yhteensä	180,3	86,0	266,3
Erityistehtävien määrärahat	-	39,8	39,8

8.3. Valtion omistajapolitiikka

Valtion omistajapolitiikan lähtökohtana on yhteiskunnallisesti ja liiketaloudellisesti kestävä tulos. Tavoitteena on vahvistaa ja vakauttaa kotimaista omistusta kansallisesti tärkeissä yhtiöissä, ja valtio sitoutuu omistamiensa yritysten omistaja-arvon pitkäjänteiseen kasvattamiseen. Valtion yhtiöomaisuutta kehitetään palvelemaan kasvua ja työllisyyttä. Omaisuutta käytetään tehokkaasti sekä nykyisen omistuksen aktiiviseen kehittämiseen että uuden yritystoiminnan synnyttämiseen.

Valtio noudattaa omistajaohjauksessaan osakeyhtiölain mukaista tehtävien ja vastuiden jakoa yhtiön toimielinten ja omistajan välillä. Omistusjärjestelyt harkitaan aina yhtiökohtaisesti voimassa olevien eduskunnan antamien valtuuksien rajoissa. Valtio-omistajan tavoite on, että kaikki yhtiöt ottavat yritysvastuun koko liiketoimintaansa ohjaavaksi teemaksi, osaksi strategiaa, riskiarviointoja sekä hallitus- ja johtoryhmätyöskentelyä sekä asettavat sille tavoitteet.

9. Valtion tuotto- ja kululaskelma ja tase

Tämän luvun tarkoituksena on hallitusohjelman mukaisesti lisätä valtiontalouden tilinpitokäytäntöjen läpinäkyvyyttä ja avoimuutta sekä kuvata valtiontalouden tilaa kansantaloudellisten tarkastelujen lisäksi yrityksissä ja muissa yhteisöissä yleisesti käytössä olevien tilinpäätöslaskelmien avulla.

Luvun sisältöä on kehitetty vuoden 2017 talousarvioesityksen yleisperusteluista siten, että luku sisältää talousarviotalouden, talousarvion ulkopuolella olevien valtion rahastojen (11 kpl) sekä valtion liikelaitosten (Metsähallitus ja Senaatti-kiinteistöt) tuotto- ja kululaskelmista sekä taseista yhdistellyt valtion kokonaistuotto- ja kululaskelman ajanjaksolta 1.1.—30.6.2016 ja kokonaistaseen tilanteesta 30.6.2016. Kokonaislaskelmien tarkoituksena on yleiskatsauksellisen kokonaiskuvan saaminen suoraan eduskunnan ja valtioneuvoston ohjausvallan alaisesta valtiontaloudesta (valtio -oikeushenkilöstä).

9.1. Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelma ajalta 1.1.—30.6.2016

Talousarviotalous, talousarvion ulkopuolella olevat valtion rahastot ja valtion liikelaitokset eivät laadi välitilinpäätöstä 30.6.2016 tilanteesta. Ajanjakson 1.1.—30.6.2016 kokonaistuotto- ja kululaskelman kulujäämä ei siten ole suoraan vertailukelpoinen koko vuodelta kertyvien tuottojen ja

kulujen erotuksen kanssa. Esimerkiksi eräitä loppuvuodesta maksuun tulevia menoja ei ole jaotettu kuluksi alkuvuodelle.

Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelman alijäämä 1.1.—30.6.2016 oli 1 933 milj. euroa (v. 2015 1 930 milj. euroa). Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelman alijäämä on kokonaislaskelmassa tehtävistä eliminoinneista johtuen 789 milj. euroa (v. 2015 785 milj. euroa) suurempi kuin talousarvionalouden, rahastojen ja liikelaitosten erilliset ja suoraan yhteenlasketut yli- ja alijäämät.

Kokonaistuotto- ja kulujäämät tarkasteluajanjaksoilta 1.1.—30.6.2016 ja 1.1.—30.6.2015 (milj. euroa)

	Talousarvionalouden kulujäämä	Rahastojen tuottojäämä	Liikelaitosten voitto	Kokonaislaskelmien kulujäämä
1—6/2016	-2 005	726	135	-1 933
1—6/2015	-2 106	869	160	-1 930

Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelma 1.1.—30.6.2016 (1 000 euroa)

	Talousarvio- talous	Rahastot	Liikelaitokset	Eliminoinnit	1.1.— 30.6.2016	1.1.— 30.6.2015
TOIMINNAN TUOTOT						
Maksullisen toiminnan tuotot	359 882	97 920	111 063	990	567 876	633 002
Vuokrat ja käyttökorvaukset	22 597	1 468	305 237	260 393	68 910	70 843
Muut toiminnan tuotot	288 433	768 826	45 492	300 815	801 937	853 029
TOIMINNAN KULUT						
Aineet, tarvikkeet ja tavarat						
Ostot tilikauden aikana	257 582	24 952	25 562	258	307 838	287 530
Varastojen lisäys (-) tai vähennys (+)	296	-4 197	-2 062		-5 962	-35 128
Henkilöstökulut	2 287 916	3 145	38 568	258 360	2 071 268	2 092 092
Vuokrat	353 769	2 071	34 682	260 208	130 314	134 097
Palvelujen ostot	1 359 701	12 345	93 116	977	1 464 184	1 166 059
Muut kulut	297 644	1 492	51 014	5 204	344 946	290 639
Valmisteveraston lisäys (-) tai vähennys (+)	-276				-276	-6
Valmistus omaan käyttöön	-13 741				-13 741	-23 662
Poistot	508 090	5 737	93 353		607 181	567 902
JÄÄMÄ I	-4 380 060	822 662	127 559		-3 467 028	-2 922 648

Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelma 1.1.—30.6.2016 (1 000 euroa)

	Talousarvio- talous	Rahastot	Liikelaitokset	Eliminoinnit	1.1.— 30.6.2016	1.1.— 30.6.2015
RAHOITUSTUOTOT JA -KULUT						
Rahoitustuotot	1 162 413	449 474	8 661	225 069	1 395 479	1 512 823
Rahoituskulut	-487 308	-83 673	-20 172		-591 153	-909 849
SATUNNAISET TUOTOT JA KULUT						
Satunnaiset tuotot	4 376				4 376	18 462
Satunnaiset kulut	-2 972				-2 972	-8 111
JÄÄMÄ II	-3 703 551	1 188 463	116 048		-2 661 299	-2 309 324
SIIRTOTALOUDEN TUOTOT JA KULUT						
Tuotot						
Paikallishallinnolta	74 795				74 795	76 446
Euroopan unionin toimielimiltä ja muilta elimiltä	664 238	22			664 259	957 470
Muut siirtotalouden tuotot	938 873	24 481	18 686	910 911	71 130	46 053
Kulut						
Paikallishallinnolle	5 632 333	20 087			5 652 420	6 225 702
Sosiaaliturvarahastoille	6 440 508				6 440 508	6 113 263
Elinkeinoelämälle	2 014 022	24 979		18 686	2 020 315	1 677 355
Voittoa tavoittelemattomille yhteisöille	1 297 227	92 059			1 389 286	1 353 788
Kotitalouksille	2 110 018	866			2 110 884	2 093 379
Euroopan unionin toimielimille ja muille elimille	841 720	111 594			953 315	1 124 814
Ulkomaille	350 545				350 545	585 973
Muut siirtotalouden kulut (ml. yliopistot)	2 650 315	275 748		323 689	2 602 374	2 199 060
JÄÄMÄ III	-23 362 334	687 633	134 733		-23 370 762	-22 602 688

Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelma 1.1.—30.6.2016 (1 000 euroa)

	Talousarvio- talous	Rahastot	Liikelaitokset	Eliminoinnit	1.1.— 30.6.2016	1.1.— 30.6.2015
TUOTOT VEROISTA JA PAKOLLISISTA MAKSUISTA						
Verot ja veronluonteiset maksut	21 257 256	38 737		-42 136	21 338 129	20 595 436
Muut pakolliset maksut	99 822				99 822	77 396
TILIKAUDEN TUOTTO-/KULU- JÄÄMÄ						
	-2 005 255	726 370	134 733		-1 932 810	-1 929 856

Valtion kokonaistuotto- ja kululaskelman erien keskeisimmät muutokset verrattaessa alkuvuotta 2016 alkuvuoteen 2015 olivat:

- Tuotot veroista ja pakollisista maksuista kasvoivat 765 milj. euroa
- Siirtotalouden tuotot vähenivät 270 milj. euroa
- Rahoitustuotot vähenivät 117 milj. euroa
- Toiminnan tuotot vähenivät 118 milj. euroa. Toiminnan tuottojen vähenemiseen vaikutti maksullisen toiminnan tuottojen pieneneminen 65 milj. eurolla
- Toiminnan kulut kasvoivat 426 milj. euroa. Euromääräisesti merkittävintä kulujen kasvu oli palvelujen ostoissa, 298 milj. euroa, sekä muissa kuluissa, 54 milj. euroa. Kulujen pieneneminen puolestaan oli euromääräisesti merkittävintä henkilöstökuluissa, 21 milj. euroa
- Siirtotalouden kulut kasvoivat 146 milj. euroa
- Rahoituskulut vähenivät 319 milj. euroa ja olivat 591 milj. euroa. Tämä johtuu osin siitä, että vuosina 2015 ja 2016 koronmaksut ajoittuivat eri tavalla.

9.2. Valtion kokonaistase 30.6.2016

Valtion kokonaistase on pienentynyt 30.6.2015 ja 30.6.2016 välillä 6 282 milj. euroa. Tämä johtuu pääasiassa muiden lyhytaikaisten euromääräisten sijoitusten vähentymisestä 5 630 milj. eurolla. Sijoituksista realisoituneet varat ovat menneet sekä juokseviin kuluihin, mikä näkyy oman pääoman vähentymisenä 4 823 milj. eurolla että velkojen maksuun, mikä näkyy vieraan pääoman vähentymisenä 1 457 milj. eurolla.

Kokonaistaseen omaisuusrakenne poikkeaa valtion talousarviotalouden taseen omaisuusraken-
teesta. Liikelaitosten omaisuuserät, kuten rakennukset ja maa-alueet, näkyvät talousarviotalou-
den taseessa sijoituksina liikelaitosten peruspääomiin, kun taas kokonaistaseessa ne raportoidaan
omaisuuserän luonteen mukaisesti.

Valtion kokonaistase 30.6.2016 (1 000 euroa)

	Talousarvio- talous	Rahastot	Liikelaitokset	Eliminoinnit	30.6.2016	30.6.2015
VASTAAVAA						
KANSALLIS- OMAISSUUS						
Maa- ja vesialueet	56 226		928 038		984 264	1 194 809
Rakennusmaa- ja vesi- alueet	16 124		38 303		54 427	56 352
Rakennukset	306 741		208 878		515 619	406 932
Muu kansallisomaisuus	46 748				46 748	44 685
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	46 876				46 876	10 403
KÄYTTÖ- OMAISSUUS JA MUUT PITKÄ- AIKAISET SIJOITUKSET AINEETTOMAT HYÖDYKKEET						
Aineettomat oikeudet	42 951	1 314	1 203		45 468	47 424
Muut pitkävaikutteiset menot	389 167		2 434		391 601	292 003
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	206 699				206 699	160 082
AINEELLISET HYÖDYKKEET						
Maa- ja vesialueet	14 848	1 182	2 875 208		2 891 238	2 568 632
Rakennusmaa- ja vesi- alueet	1 060 864		534 848		1 595 713	1 594 397
Rakennukset ja rakennelmat	217 526	17	3 015 732		3 233 275	3 281 537
Rakenteet	17 613 686		28 188		17 641 873	17 268 604
Koneet ja laitteet ja kalusteet	516 569	22 681	1 968		541 218	585 971
Muut aineelliset hyödykkeet	11 880	18 374	89 224		119 477	115 976
Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	1 200 698		215 274		1 415 972	1 845 801

Valtion kokonaistase 30.6.2016 (1 000 euroa)

	Talousarvio- talous	Rahastot	Liikelaitokset	Eliminoinnit	30.6.2016	30.6.2015
KÄYTTÖ- OMAISSUUSARVO- PAPERIT JA MUUT PITKÄAIKAISET SIJOITUKSET						
Käyttöomaisuusarvo- paperit	20 852 630	485 947	424 122	5 909 781	15 852 918	15 506 629
Euromääräiset sijoitukset	1 954 793	16 396 232			18 351 024	18 772 761
Valuuttamääräiset sijoitukset		3 474 683			3 474 683	3 255 702
KÄYTTÖ- OMAISSUUS JA MUUT PITKÄ- AIKAISET SIJOITUKSET YHTEENSÄ						
	44 082 310	20 400 430	7 188 201		65 761 159	65 295 518
VAIHTO- JA RAHOITUS- OMAISSUUS VAIHTO-OMAISSUUS						
Aineet ja tarvikkeet	423 440	5 542			428 982	391 299
Keskeneräinen tuotanto	13 693				13 693	12 795
Valmiit tuotteet/Tavarat	73 800	964 832	1 844		1 040 477	1 307 402
PITKÄAIKAISET SAAMISET						
Pitkäaikaiset saamiset	6 326 717	32 831	-19 969		6 339 579	5 991 737
LYHYTAIKAISET SAAMISET						
Myyntisaamiset	95 100	14 628	25 789	48 840	86 677	164 890
Lainasaamiset	167 672		34 956		202 628	2 278 411
Siirtosaamiset	81 690	112 289	1 450	1 229	194 199	205 837
Muut lyhytaikaiset saamiset	119 412	2 150 152	24 975	29 110	2 265 428	320 487
Ennakkomaksut	881 728	366		25 034	857 059	1 121 333

Valtion kokonaistase 30.6.2016 (1 000 euroa)

	Talousarvio- talous	Rahastot	Liikelaitokset	Eliminoinnit	30.6.2016	30.6.2015
RAHOITUS- OMAIUSUSARVO- PAPERIT JA MUUT LYHYTAIKAiset SIJOITUKSET						
Euromääräiset joukko- velkakirjalainojen ostot		682 417	4 998		687 415	1 050 801
Muut euromääräiset sijoitukset	575 000				575 000	6 204 991
Valuuttamääräiset joukkovelkakirjojen ostot		100 030			100 030	
RAHAT, PANKKI- SAAMISET JA MUUT RAHOITUSVARAT						
	1 786 526	2 219 763	110 387	2 184 573	1 932 103	2 355 883
VAIHTO- JA RAHOITUS- OMAIUS YHT.						
	10 544 778	6 282 849	184 430		14 723 270	21 405 866
VASTAAVAA YHTEENSÄ						
	55 099 803	26 683 278	8 547 850		82 132 363	88 414 564
VASTATTAVAA OMA PÄÄOMA						
Valtion pääoma 1.1.1998	-30 048 198				-30 048 198	-30 048 198
Talousarvion ulko- puolella olevien valtion rahastojen pääomat		-14 870 283			-14 870 283	-13 098 069
Siirrot talousarvio- talouteen / liikelaitosten pääomat			5 995 003	5 909 781	85 222	-10 607
Talousarviosiirrot		-610 850		-610 850		
Edellisten tilikausien pääoman muutos	-25 017 899	41 356 982	666 991	-225 069	17 231 143	20 374 527
Tilikauden tuotto-/kulu- jäämä	-2 005 255	726 370	134 733		-1 932 810	-1 929 856
RAHASTOJEN PÄÄ- OMAT						
Muut valtion rahastot ja lahjoitetut varat	7 914				7 914	7 521

Valtion kokonaistase 30.6.2016 (1 000 euroa)

	Talousarvio- talous	Rahastot	Liikelaitokset	Eliminoinnit	30.6.2016	30.6.2015
VARAUKSET						
Varaukset			3 237		3 237	6 200
VIERAS PÄÄOMA						
PITKÄAIKAINEN						
Otetut euromääräiset lainat	94 300 194		1 604 954		95 905 148	90 827 889
Otetut valuutta- määräiset lainat	1 478 266		6 286		1 484 551	1 656 932
Pitkäaikaiset siirtovelat	67 110				67 110	127 007
Muut pitkäaikaiset velat	487 256		821		488 077	495 521
LYHYTAIKAINEN						
Seuraavana tilikautena maksettavat lyhennykset	241 958				241 958	6 914 908
Lyhytaikaiset lainat	6 469 754	7 000	46 936	2 184 573	4 339 117	3 608 907
Valtion hoitoon jätetyt vieraat varat	241 203				241 203	250 887
Saadut ennakot	224 228		32 029	25 034	231 224	209 774
Ostovelat	228 869	14 417	14 222	48 840	208 669	234 499
Siirtovelat	1 717 770	25 715	27 518		1 771 004	1 856 204
Muut lyhytaikaiset velat	6 706 632	33 928	15 119	77 600	6 678 078	6 930 520
VIERAS PÄÄOMA						
YHTEENSÄ	112 163 242	81 060	1 747 886		111 656 139	113 113 047
VASTATTAVAA						
YHTEENSÄ	55 099 803	26 683 278	8 547 850		82 132 363	88 414 564

Talousarviotalouden, talousarvion ulkopuolisten valtion rahastojen ja valtion liikelaitosten taseiden ulkopuoliset kokonaisvastuut olivat valtion vuoden 2015 tilinpäätöksessä yhteensä 177,3 mrd. euroa. Suurin yksittäinen vastuu oli valtion eläkevastuu, n. 95,7 mrd. euroa.

Myönnettyt valtiontakaukset ja -takuut 30.6.2016 olivat yhteensä 45 153 milj. euroa. Tämä on 911 milj. euroa enemmän kuin valtion vuoden 2015 tilinpäätöksessä (44 242 milj. euroa). Valtiontakauksien ja -takuiden käytettävissä oleva enimmäismäärä oli 30.6.2016 yhteensä 60 313 milj. euroa.

Valtiontakaukset ja -takuut 30.6.2016 (milj. euroa)

	Voimassa 30.6.2016	Voimassa 31.12.2015	Muutos 2016—2015	Käytettävissä enimmäismäärä
Valtiontakaukset yhteensä	29 350	27 842	1 509	43 449
Valtiontakuut yhteensä	15 803	16 400	-597	16 864
Valtiontakaukset ja -takuut yhteensä	45 153	44 242	911	60 313

9.3. Liikenneväylien korjausvelka

Liikenneväyliin liittyvän infrastruktuurin hankintamenopohjainen tasearvo oli 19,6 mrd. euroa 31.12.2015. Liikenneväylät muodostivat 44,4 % valtion käyttöomaisuudesta ja muista pitkäaikaisista sijoituksista, jotka olivat yhteensä 44,1 mrd. euroa.

Valtion käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset (mrd. euroa)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Väylärakenteet ja maapohjat	17,9	17,8	18,2	18,6	18,8	18,9	19,0	19,1	19,6	19,6
Käyttöomaisuusarvopaperit ja muut pitkäaikaiset sijoitukset	17,3	17,1	20,0	20,4	20,7	21,6	22,7	22,0	22,5	22,7
Muu käyttöomaisuus	1,9	1,8	1,6	1,7	1,6	1,7	1,7	1,8	1,8	1,8
Käyttöomaisuus ja muut pitkäaikaiset sijoitukset yht.	37,0	36,7	39,7	40,6	41,0	42,2	43,3	42,9	43,8	44,1

Vuosina 2000—2015 väylärakenteisiin ja niiden maapohjiin on investoitu n. 13,4 mrd. euroa. Poistot ovat olleet vastaavana ajankohtana n. 11,7 mrd. euroa. Väyläomaisuuden hankintamenopohjainen tasearvo on siten kasvanut n. 1,7 mrd. euroa kyseisenä ajanjaksona.

Liikenneväyläinvestoinnit, poistot ja tasearvojen muutos vuosina 2000—2015 (milj. euroa)

	Tie			Rata			Vesi			Väylät yhteensä		
	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos
2000	291	399	-107	282	203	78	5	15	-10	578	617	-38
2001	224	399	-175	143	211	-68	6	16	-10	372	626	-253
2002	591	488	103	250	224	26	15	14	1	857	726	131
2003	398	508	-110	290	229	61	8	14	-6	696	751	-55
2004	628	555	73	348	137	211	1	14	-12	977	706	271
2005	420	582	-161	303	148	155	6	12	-6	729	742	-13
2006	425	609	-184	255	141	115	11	12	0	692	761	-69
2007	455	633	-178	256	153	103	9	11	-2	721	797	-77
2008	642	484	158	363	162	202	6	12	-6	1 011	658	353
2009	753	507	245	357	179	178	5	12	-7	1 115	699	416
2010	542	515	27	381	239	142	29	10	19	951	764	188

Liikenneväyläinvestoinnit, poistot ja tasearvojen muutos vuosina 2000—2015 (milj. euroa)

	Tie			Rata			Vesi			Väylät yhteensä		
	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos	Inves- toinnit	Poistot	Muutos
2011	619	536	83	320	243	76	5	10	-5	944	789	155
2012	504	560	-56	372	246	126	0	10	-9	877	816	61
2013	481	562	-81	412	160	252	8	10	-2	901	732	169
2014	729	579	149	427	162	266	8	10	-2	1 164	751	413
2015	559	596	-38	259	174	85	6	11	-5	824	781	42
Yht.	8 261	8 513	-252	5 019	3 011	2 008	129	192	-63	13 410	11 716	1 693

Väyläomaisuuden investoinnit sisältävät sekä uusinvestointeja että korvaus- ja korjausinvestointeja. Koko väyläomaisuuden hankintamenopohjaisen tasearvon kasvusta huolimatta väyliin liittyy korjausvelkaa. Tieväylien poistot ovat olleet tarkastelukaudella n. 252 milj. euroa suuremmat kuin investoinnit ja vesiväylien osalta vastaavasti n. 63 milj. euroa. Väylien investointien ja poistojen erotusta voidaan hankintamenopohjaisessa tarkastelussa pitää 2000-luvulla syntyneenä minimikorjausvelkana. Rataväylien investoinnit ovat 2000-luvulla puolestaan olleet n. 2 mrd. euroa suuremmat kuin poistot.

9.4. Valtion suoraan omistamat julkisesti noteeratut osakkeet

Käyttöomaisuuteen ja muihin pitkävaikutteisiin sijoituksiin sisältyvät budjettivaltion suoraan omistamat julkisesti noteeratut Finnair Oyj:n, Fortum Oyj:n ja Neste Oil Oyj:n osakkeet. Niiden kirjanpitoarvo oli n. 5,7 mrd. euroa ja markkina-arvo 11,4 mrd. euroa 1.8.2016.

Valtion suoraan omistamien julkisesti noteerattujen osakkeiden arvon kehitys vuosina 2006—2016 (mrd. euroa)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	1.8.2016
Julkisesti noteerattujen osakkeiden markkina-arvo	25,2	28,0	8,8	10,4	12,1	8,6	7,8	9,5	10,9	10,2	11,4
Julkisesti noteerattujen osakkeiden kirjanpitoarvo	9,0	8,8	5,8	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7	5,7
Markkina-arvon ja kirjanpitoarvon erotus	16,3	19,3	2,9	4,8	6,4	3,0	2,2	3,9	5,2	3,8	5,7

9.5. Valtion negatiivinen oma pääoma

Sekä valtion talousarviotalouden taseen että talousarviotalouden, rahastotalouden ja liikelaitosten muodostaman valtion kokonaistaseen osoittama valtion oma pääoma on negatiivinen. Valtion kokonaistaseen osoittama negatiivinen oma pääoma 30.6.2016 (29,5 mrd. euroa) on rahastojen ja liikelaitosten positiivista omista pääomista johtuen talousarviotalouden negatiivista omaa pääomaa (57,1 mrd. euroa) olennaisesti pienempi.

Valtion oman pääoman kehitys 2006—30.6.2016 (mrd. euroa)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	6/2016
Talousarviotalouden oma pääoma	-14,2	-11,9	-8,1	-15,8	-24,9	-30,4	-37,1	-44,2	-50,3	-55,1	-57,1
Rahastojen oma pääoma ¹⁾									26,7	26,5	26,6
Liikelaitosten oma pääoma									6,8	6,7	6,8
Kokonaistaseen oma pääoma									-22,7	-27,7	-29,5

¹⁾ Rahastojen ja liikelaitosten oma pääoma on esitetty vain valtion kokonaistaseen laatimisvuosilta.

Valtion talousarviotalouden aloittavassa taseessa 1.1.1998 oma pääoma oli n. 30 mrd. euroa negatiivinen. Tilanne johtui sekä valtion ankarasta velkaantumisesta 1990-luvun alussa että aloittavan taseen laatimisessa tehdyistä ratkaisuista. Osa kansallisomaisuudesta jätettiin taseen ulkopuolelle ja valtion yhtiöomaisuus arvostettiin erittäin varovaisesti.

Vuosina 1998—2008 valtion tuotto- ja kululaskelmat olivat pääsääntöisesti positiivisia. Tämä vahvisti valtion varallisuusasemaa ja v. 2008 valtion talousarviotalouden oma pääoma oli enää 8,1 mrd. euroa negatiivinen.

Finanssikriisin vuoksi valtion talousarviotalouden tilinpäätökset ovat olleet tappiollisia vuodesta 2009 lähtien. Tämä on heikentänyt valtion varallisuusasemaa ja johtanut valtion negatiivisen oman pääoman kasvuun. Vuodesta 2012 alkaen valtion varallisuusasema on ollut nimellisarvoisesti heikompi kuin vuoden 1998 aloittavassa taseessa. Valtion omaisuus ei ole kasvanut samassa suhteessa kuin vieras pääoma, mikä tarkoittaa, että lainanotolla on katettu myös juoksevia kuluja.

Valtion talousarvio vuodelle 2017

TULOARVIOT

Osasto 11	€
11. VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT	41 564 184 000
01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	13 049 000 000
01. Ansio- ja pääomatuloverot	8 929 000 000
02. Yhteisövero	3 567 000 000
03. Korkotulojen lähdevero	43 000 000
04. Perintö- ja lahjaverot	510 000 000
04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut	18 111 200 000
01. Arvonlisävero	17 131 000 000
02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero	812 000 000
03. Apteekkimaksut	168 200 000
08. Valmisteverot	7 190 000 000
01. Tupakkaverot	998 000 000
04. Alkoholijuomaverot	1 373 000 000
05. Virvoitusjuomaverot	158 000 000
07. Energiaverot	4 647 000 000
08. Eräiden juomapakkausten valmisteverot	14 000 000

Osasto 12

10. Muut verot	3 077 000 000
03. Autovero	853 000 000
05. Varainsiirtovero	817 000 000
06. Arpajaisvero	230 000 000
07. Ajoneuvovero	1 155 000 000
08. Jätevero	22 000 000
19. Muut veronluonteiset tulot	136 984 000
03. Ratavero	5 184 000
04. Eräät viestinnän maksut	40 704 000
05. Eräät liikenteen maksut	28 851 000
06. Väylämaksut	46 200 000
08. Öljyjättemaksu	4 000 000
09. Muut verotulot	6 000 000
10. Sähkö- ja maakaasuverkkomaksut ja Perämeren tuulivoima-alueella perittävä tuulivoimamaksu	3 595 000
11. Rahoitusvakausviraston hallintomaksut	2 450 000

Osasto 12

12. SEKALAISET TULOT	5 240 658 000
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	30 685 000
20. Tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen vuokratulot	982 000
99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot	29 703 000
25. Oikeusministeriön hallinnonala	145 250 000
10. Tuomioistuintulot	46 200 000
15. Yleisen edunvalvonnan tulot	23 300 000
20. Ulosottomaksut	73 000 000
99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot	2 750 000
26. Sisäministeriön hallinnonala	2 984 000
98. EU:lta saatavat tulot	2 534 000
99. Sisäministeriön hallinnonalan muut tulot	450 000
27. Puolustusministeriön hallinnonala	3 376 000
01. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot	8 000
20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojaltimaksuista	18 000
99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot	3 350 000
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	2 288 528 000
10. Tullin tulot	2 320 000
11. Kuntien osuudet verotuskustannuksista	135 473 000
12. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista	25 951 000

Osasto 12

3

13. Evangelisluterilaisten seurakuntien osuudet verotuskustannuksista	14 854 000
20. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen eräät tulot	4 500 000
25. Metallirahatulot	15 000 000
50. Siirto valtion eläkerahastosta	1 827 079 000
51. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen hyvitykset	198 471 000
52. Vakuutusmaksuja vastaavat maksut	18 230 000
60. Työturvallisuusmaksu	850 000
92. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot	31 300 000
93. Euroopan unionilta saatavat tulot matkamenojen korvaamiseen	1 500 000
99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot	13 000 000
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala	573 686 000
70. Opintotukitoiminnan tulot	24 000 000
88. Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus rahapelitoiminnan voittovo-roista	545 686 000
99. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan muut tulot	4 000 000
30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala	886 031 000
01. EU:n maataloustukirahastosta saatavat tulot	534 503 000
02. Maaseudun kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	310 000 000
03. Elinkeinokalatalouden kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	8 000 000
04. EU:lta saatavat muut tulot	718 000
20. Hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen käytettävä osuus rahapelitoiminnan tuotosta	1 080 000
40. Vesioikeudelliset kalatalousmaksut	3 000 000
41. Tenojoen kalastuslupamaksut	500 000
42. Hirvieläinten metsästysmaksut	3 400 000
44. Kalastonhoitomaksut	8 700 000
45. Riistanhoitomaksut	10 130 000
99. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut tulot	6 000 000
31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala	4 995 000
10. Liikenneviraston tulot	4 145 000
99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot	850 000
32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala	357 205 000
20. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tulot	2 840 000
31. Palkkaturvamaksujen palautukset	31 865 000
50. EU:n rakennerahastoista ja muista koheesiopolitiikan rahastoista saatavat tulot	170 000 000
99. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muut tulot	152 500 000
33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala	545 768 000
02. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulot	1 600 000
03. Terveystieteiden tutkimuskeskuksen tulot	500 000
90. Rahapelitoiminnan tuotto	449 163 000
98. Valtionapujen palautukset	93 200 000
99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot	1 305 000

Osasto 13

35. Ympäristöministeriön hallinnonala	31 650 000
10. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista	1 650 000
20. Siirto valtion asuntorahastosta	26 500 000
99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot	3 500 000
39. Muut sekalaiset tulot	370 500 000
01. Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksuseuraamuksista	193 000 000
02. Verotukseen liittyvät korkotulot	75 000 000
04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	100 000 000
10. Muut sekalaiset tulot	2 500 000

Osasto 13

13. KORKOTULOT, OSAKKEIDEN MYYNTITULOT JA VOITON TULOUTUKSET	2 484 964 000
01. Korkotulot	95 964 000
04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille	9 100 000
05. Korot muista lainoista	71 131 000
09. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen ja valtion muille eläkelaitoksille maksamien ennakoiden korkotulot	15 733 000
03. Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	2 110 000 000
01. Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden myyntitulot	2 110 000 000
04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta	98 000 000
01. Osuus Suomen Pankin voitosta	98 000 000
05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	181 000 000
01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	181 000 000

Osasto 15

15. LAINAT	5 946 670 000
01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat	459 241 000
02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	68 300 000
04. Muiden lainojen lyhennykset	390 941 000
03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	5 487 429 000
01. Nettolainanotto ja velanhallinta	5 487 429 000

Tuloarvioiden kokonaismäärä:**55 236 476 000**

MÄÄRÄRAHAT

	Pääluokka 21	€
21. EDUSKUNTA		179 988 000
01. Kansanedustajat		21 639 000
01. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)		21 639 000
10. Eduskunnan kanslia		128 542 000
01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)		54 034 000
02. Peruskorjaukseen liittyvät toimintamenot (arviomääräraha)		6 893 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)		15 500 000
51. Avustajatuki eduskuntaryhmille (arviomääräraha)		2 790 000
70. Tietohallinnon laitehankinnat ja kehittämishankkeet (siirtomääräraha 3 v)		5 325 000
74. Eduskunnan rakennusten peruskorjaukset (siirtomääräraha 3 v)		44 000 000
20. Eduskunnan oikeusasiamies		6 201 000
01. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimintamenot (arviomääräraha)		6 201 000
30. Ulkopoliittinen instituutti		3 608 000
01. Ulkopoliittisen instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)		3 398 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)		210 000
40. Valtiontalouden tarkastusvirasto		15 915 000
01. Valtiontalouden tarkastusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)		15 325 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)		590 000
90. Eduskunnan muut menot		4 083 000
50. Eduskuntaryhmien ryhmäkanslioiden tukeminen (kiinteä määräraha)		4 083 000

Pääluokka 22

22. TASAVALLAN PRESIDENTTI	13 729 000
01. Tasavallan presidentti	2 875 000
01. Tasavallan presidentin palkkio (kiinteä määräraha)	126 000
02. Tasavallan presidentin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	199 000
20. Vierailuista ja kokousmatkoista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	2 550 000
02. Tasavallan presidentin kanslia	10 854 000
01. Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 754 000
02. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (siirtomääräraha 2 v)	600 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	2 500 000

Pääluokka 23

23. VALTIONEUVOSTON KANSLIA	210 391 000
01. Hallinto	160 789 000
01. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	122 501 000
02. Ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkaukset (arviomääräraha)	5 575 000
03. Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 000 000
04. Pääministerin, kansliassa toimivien ministereiden ja heidän avustajiensa matkat (siirtomääräraha 2 v)	867 000
22. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirtomääräraha 3 v)	11 400 000
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	19 446 000
10. Omistajaohjaus	5 700 000
88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	5 700 000
20. Poliittisen toiminnan avustaminen	29 635 000
50. Puoluetoiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	29 635 000
30. Oikeuskanslerinvirasto	3 467 000
01. Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 467 000
90. Muut menot	10 800 000
21. Kunniamerkit (arviomääräraha)	700 000
26. Suomi 100 (siirtomääräraha 3 v)	10 100 000

Pääluokka 24

24. ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 066 939 000
01. Ulkoasiainhallinto	247 074 000
01. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	219 828 000
20. Tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen menot (siirtomääräraha 3 v)	2 282 000
21. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 155 000
29. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	16 059 000
74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	7 750 000
10. Kriisinhallinta	53 218 000
20. Suomalaisen kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot (siirtomääräraha 2 v)	37 858 000
21. Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (kiinteä määräraha)	15 360 000
30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö	675 195 000
50. Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle	—
66. Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	535 195 000
80. Kehitysyhteistyölainat (siirtomääräraha 3 v)	100 000 000
88. Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääoman korottaminen (siirtomääräraha 3 v)	10 000 000
89. Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset (siirtomääräraha 3 v)	30 000 000
90. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	91 452 000
50. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	1 341 000
51. Hädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)	45 000
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	87 166 000
67. Kansainvälisen ilmastopimuksen alaisen yhteistyön menot (siirtomääräraha 3 v)	100 000
68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	1 800 000
95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)	1 000 000

Pääluokka 25

25. OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	915 834 000
01. Ministeriö ja hallinto	126 708 000
01. Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 458 000
03. Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 188 000
05. Oikeusrekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 591 000
20. Erityismenot (arviomääräraha)	19 032 000
21. Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	245 000
22. Toimisto- ja viestintäjärjestelmien valtavirtaistaminen (siirtomääräraha 3 v)	2 184 000
29. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	43 705 000
50. Avustukset (kiinteä määräraha)	8 305 000
51. Eräät valtion maksamat korvaukset (arviomääräraha)	19 000 000
10. Tuomioistuimet ja oikeusapu	416 803 000
01. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 627 000
02. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 109 000
03. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	256 702 000
04. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	61 165 000
50. Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset (arviomääräraha)	77 200 000
20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	103 383 000
01. Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	103 383 000
30. Syyttäjät	44 758 000
01. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	44 758 000
40. Rangaistusten täytäntöönpano	215 729 000
01. Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	210 329 000
74. Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)	5 400 000
50. Vaalimenot	8 453 000
20. Vaalimenot (arviomääräraha)	8 453 000

Pääluokka 26

26. SISÄMINISTERIÖN HALLINNONALA	1 508 153 000
01. Hallinto	132 203 000
01. Sisäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	13 781 000
04. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet (siirtomääräraha 2 v) ...	1 439 000
20. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)	8 517 000
24. EU:n osuus sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	32 224 000
29. Sisäministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomäärä- raha)	75 000 000
50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 2 v)	225 000
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksusuudet ulkomail- le (arviomääräraha)	1 017 000
10. Poliisitoimi	735 235 000
01. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	687 678 000
02. Suojelupoliisin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	25 891 000
20. Maasta poistamis- ja noutokuljetuksista aiheutuvat menot (arvio- määräraha)	17 666 000
21. KEJO-hankkeen yhteiset toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	4 000 000
20. Rajavartiolaitos	239 879 000
01. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	230 479 000
70. Ilma- ja vartioalusten hankinta (siirtomääräraha 5 v)	9 400 000
30. Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta	73 015 000
01. Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 914 000
02. Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	49 595 000
20. Erityismenot (arviomääräraha)	2 406 000
43. Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot (siirtomääräraha 3 v) ...	8 100 000
40. Maahanmuutto	327 821 000
01. Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanottokeskusten toimintame- not (siirtomääräraha 2 v)	59 777 000
21. Pakolaisten ja turvapaikanhakijoiden vastaanotto (arviomääräraha)	225 244 000
22. Vapaaehtoinen paluu (siirtomääräraha 2 v)	5 800 000
63. Vastaanottotoiminnan asiakkaille maksettavat tuet (arviomäärä- raha)	37 000 000

Pääluokka 27

27. PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA	2 824 125 000
01. Puolustuspolitiikka ja hallinto	381 689 000
01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	14 716 000
21. Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	2 875 000
29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	364 098 000
10. Sotilaallinen maanpuolustus	2 395 433 000
01. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 914 035 000
18. Puolustusmateriaalihankinnat (siirtomääräraha 5 v)	475 173 000
19. Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi (siirtomääräraha 3 v)	4 600 000
50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	1 625 000
30. Sotilaallinen kriisinhallinta	47 003 000
20. Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot (siirtomääräraha 2 v)	46 993 000
95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)	10 000

Pääluokka 28

28. VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA	16 967 305 000
01. Hallinto	135 575 000
01. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	29 330 000
20. Valtion kiinteistöstrategian toteuttaminen ja hallinnonalan omistajaohjaus (siirtomääräraha 2 v)	245 000
29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	106 000 000
10. Verotus ja tulli	608 679 000
01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	405 929 000
02. Tullin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	159 150 000
63. Takaisin maksetut verot (arviomääräraha)	15 900 000
95. Verotukseen liittyvät korkomenot (arviomääräraha)	22 700 000
97. Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)	5 000 000
20. Palvelut valtioyhteisölle	38 488 000
01. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 487 000
02. Keskitettyjen valuuttatilien kurssierot (arviomääräraha)	1 000

06. Sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteiset palvelut (siirtomääräraha 2 v)	1 000 000
07. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	2 000 000
09. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 000 000
10. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen investointimenot (siirtomääräraha 2 v)	10 000 000
88. Senaatti-kiinteistöt	—
30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto	59 868 000
01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	47 138 000
02. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 382 000
03. Väestörekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	9 348 000
40. Valtion alue- ja paikallishallinto	81 998 000
01. Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	53 300 000
02. Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 346 000
03. Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet (siirtomääräraha 3 v)	352 000
50. Eläkkeet ja korvaukset	4 836 002 000
15. Eläkkeet (arviomääräraha)	4 577 377 000
16. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)	2 096 000
17. Muut eläkemenot (arviomääräraha)	2 625 000
50. Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)	39 700 000
63. Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot (arviomääräraha)	198 471 000
95. Muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen ja valtiolle maksamien ennakoiden korkomenot (arviomääräraha)	15 733 000
60. Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	16 105 000
02. Erikseen budjetoidut palkkamenot (arviomääräraha)	25 000
10. Työturvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	850 000
12. Osaamisen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	15 000 000
60. Siirto Koulutusrahastolle (arviomääräraha)	230 000
70. Valtionhallinnon kehittäminen	127 880 000
01. Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	7 000 000
02. Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon tietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	5 300 000
03. Kansallisen tietotalon ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	27 500 000
20. Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	55 580 000
21. Kansallisen tulorekisterin toteutus (siirtomääräraha 3 v)	10 828 000
22. Hallinnon palveluiden digitalisoinnin tuki (siirtomääräraha 3 v)	21 672 000
80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	251 871 000
30. Ahvenanmaan tasoituskasvu (arviomääräraha)	223 871 000

Pääluokka 29

13

31. Verohyvitys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	15 000 000
33. Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	13 000 000
90. Kuntien tukeminen	8 594 339 000
20. Valtion, maakuntien ja kuntien yhteisen tietohallinnon ja tiedon hallinnan kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	10 000 000
22. Maakuntien sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	14 300 000
30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)	8 542 914 000
31. Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki (arviomääräraha)	27 125 000
91. Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	251 000 000
41. Energiaverotuki (arviomääräraha)	251 000 000
92. EU ja kansainväliset järjestöt	1 930 050 000
03. Rahoitusvakausviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 450 000
20. Euroopan unionin osallistuminen matkamenojen korvauksiin (siirtomääräraha 2 v)	1 500 000
40. Isäntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille (kiinteä määräraha)	11 100 000
67. Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen (arviomääräraha)	170 000
69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)	1 903 000 000
87. Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta (arviomääräraha)	11 030 000
95. Valtion takaussuoritukset (arviomääräraha)	800 000
99. Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot	35 450 000
95. Satunnaiset säädösperusteiset menot (arviomääräraha)	300 000
96. Ennakoimattomat menot (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000
97. Valtion saatavien turvaaminen (arviomääräraha)	150 000
98. Kassasijoitusten riskienhallinta (siirtomääräraha 3 v)	30 000 000

Pääluokka 29**29. OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA****6 772 812 000****01. Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot****242 453 000**

01. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 032 000
02. Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	46 077 000
04. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 687 000

Pääluokka 29

21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	3 008 000
22. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	14 203 000
29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	28 540 000
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	1 277 000
51. Avustukset kirkolliseen ja uskonnolliseen toimintaan (kiinteä määräraha)	3 313 000
52. Valtion rahoitus evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin (arviomääräraha)	114 000 000
53. Eräät turvapaikanhakijoista ja maahanmuuttajista aiheutuvat avustukset (siirtomääräraha 2 v)	8 090 000
66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	2 226 000

10. Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus 951 467 000

01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 990 000
02. Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 285 000
20. Yleissivistävän koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja vapaan sivistystyön yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	32 046 000
30. Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	720 558 000
31. Valtionosuus ja -avustus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	146 325 000
51. Valtionavustus yleissivistävän koulutuksen järjestöille (kiinteä määräraha)	976 000
52. Valtionavustus vapaan sivistystyön järjestöille (kiinteä määräraha)	6 287 000

20. Ammatillinen koulutus 767 446 000

01. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 975 000
21. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	8 541 000
30. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	725 789 000
33. Nuorten aikuisten osaamisohjelma (arviomääräraha)	25 141 000

40. Korkeakouluopetus ja tutkimus 3 331 063 000

01. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 081 000
02. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	17 850 000
03. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 145 000
04. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 681 000
20. Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	91 857 000
22. Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitus (siirtomääräraha 3 v)	8 500 000
50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 795 674 000
51. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (arviomääräraha)	246 231 000
53. Rahapelitoiminnan voittovarot tieteen edistämiseen (arviomääräraha)	104 383 000
54. Strateginen tutkimusrahoitus (arviomääräraha)	47 000 000
55. Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	834 915 000

Pääluokka 29

15

66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	19 746 000
89. Valtion rahoitus yliopistojen pääomasijoituksiin (kiinteä määräraha)	
	150 000 000

70. Opintotuki 780 958 000

01. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	621 000
52. Opintolainojen valtiontakaus (arviomääräraha)	40 200 000
55. Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)	655 381 000
57. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki (arviomääräraha)	31 456 000
59. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuki (arviomääräraha)	53 300 000

80. Taide ja kulttuuri 462 827 000

01. Taiteen edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ..	4 052 000
03. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ..	2 121 000
04. Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 993 000
05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) ...	4 937 000
06. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 080 000
16. Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet (arviomääräraha)	18 848 000
20. Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyshankkeiden tilakustannukset (siirtomääräraha 2 v)	15 400 000
30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan (kiinteä määräraha)	3 700 000
31. Valtionosuus ja -avustus teattereiden, orkestereiden ja museoiden käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	48 661 000
35. Valtionavustus Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	8 000 000
40. Korvaus Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon (arviomääräraha)	252 000
41. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	26 648 000
50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	8 143 000
51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)	14 508 000
52. Rahapelitoiminnan voittovarat taiteen edistämiseen (arviomääräraha)	233 589 000
53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kiinteä määräraha)	27 257 000
55. Digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuus ja säilyttäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 950 000
59. Eräät avustukset Kansallisgallerialle (siirtomääräraha 2 v)	10 000 000
72. Kansallisgallerian kokoelman kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)	739 000
75. Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	4 899 000
95. Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	50 000

90. Liikuntatoimi 161 958 000

30. Avustus Liikkuva koulu -ohjelmaan (siirtomääräraha 3 v)	7 000 000
50. Rahapelitoiminnan voittovarat urheilun ja liikuntakasvatukseen edistämiseen (arviomääräraha)	154 097 000

Pääluokka 30

52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille ja rahoitus liikuntatie- teellisten hankkeiden arviointikustannuksiin (kiinteä määräraha) ..	861 000
--	---------

91. Nuorisotyö 74 640 000

50. Rahapelitoiminnan voittovarot nuorisotyön edistämiseen (arviomää- räraha)	53 617 000
51. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö (siirtomääräraha 2 v)	19 523 000
52. Eräät avustukset (siirtomääräraha 2 v)	1 500 000

Pääluokka 30**30. MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLIN-
NONALA 2 545 240 000****01. Hallinto ja tutkimus 125 988 000**

01. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 171 000
05. Luonnonvarakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	70 311 000
22. Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 343 000
23. Hallinnolliset järjestelyt (siirtomääräraha 2 v)	420 000
29. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	27 390 000
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)	4 353 000

10. Maaseudun kehittäminen 330 962 000

40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)	71 976 000
41. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (arviomääräraha)	14 000 000
42. Luopumistuet ja -eläkkeet (siirtomääräraha 2 v)	57 230 000
43. Eläinten hyvinvointikorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	67 767 000
50. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)	3 466 000
51. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 843 000
54. Hevostalouden edistäminen hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen tarkoitetulla rahapelitoiminnan tuotolla (siirtomäärära- ha 2 v)	912 000
55. Valtionapu 4H-toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 305 000
63. Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 023 000
64. EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseu- dun kehittämiseen (arviomääräraha)	109 440 000

20. Maa- ja elintarviketalous 1 840 193 000

02. Elintarviketurvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	39 941 000
03. Maaseutuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	24 202 000
20. Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta (arviomääräraha) .	6 028 000
40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v) ...	335 400 000

Päälukka 30

17

41. EU-tulotuki ja EU-markkinatuki (arviomääräraha)	530 000 000
43. Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit (siirtomääräraha 3 v)	300 043 000
44. Luonnonhaittakorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	551 888 000
46. EU:n osarahoittama ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	4 605 000
47. Kansallinen ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	4 169 000
60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)	200 000
61. Siirto Maatilatalouden kehittämisrahastoon (siirtomääräraha 3 v) .	38 000 000
62. Eräät valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	5 717 000
40. Luonnonvaratalous	194 231 000
20. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
21. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)	13 520 000
22. Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	16 880 000
31. Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	7 136 000
40. Eräät luonnonvaratalouden korvaukset (arviomääräraha)	1 245 000
41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	3 400 000
42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	7 900 000
44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha) .	56 230 000
45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 027 000
46. Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)	40 800 000
50. Riistatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	10 130 000
51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	8 700 000
53. Eräät luonnonvaratalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	1 332 000
62. Elinkeinokalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	20 881 000
83. Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (siirtomääräraha 3 v)	50 000
64. Metsähallitus	5 514 000
50. Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	5 514 000
70. Maanmittaus ja tietovarannot	48 352 000
01. Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	45 352 000
40. Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	3 000 000

Pääluokka 31

31. LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA	3 235 870 000
01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot	485 242 000
01. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	15 188 000
21. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 660 000
29. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	468 394 000
10. Liikenneverkko	1 919 510 000
01. Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	74 313 000
20. Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)	1 279 000 000
35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v) ...	83 000 000
41. Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)	1 000 000
50. Valtionavustus yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)	13 000 000
76. Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (arviomääräraha)	34 997 000
77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	272 800 000
78. Eräät väylähankkeet (siirtomääräraha 3 v)	54 400 000
79. Elinkaarirahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	107 000 000
20. Liikenteen viranomaispalvelut	57 709 000
01. Liikenteen turvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	48 609 000
41. Tieliikenteen turvallisuustoiminnan edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	9 100 000
30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	209 228 000
42. Valtionavustus koulutuksesta (siirtomääräraha 3 v)	841 000
43. Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantaminen (arviomääräraha)	101 420 000
51. Luotsauksen hintatuki (siirtomääräraha 2 v)	4 200 000
63. Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	84 474 000
64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	12 990 000
66. Yhteysalusliikennepalvelujen ostosopimukset (siirtomääräraha 3 v)	5 303 000
40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	518 997 000
01. Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	11 049 000
50. Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)	—
60. Siirto valtion televisio- ja radiorahastoon (siirtomääräraha 3 v)	507 948 000

Pääluokka 32

19

50. Sää-, meri- ja ilmastopalvelut	45 184 000
01. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	45 184 000

Pääluokka 32**32. TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA 2 928 060 000****01. Hallinto 271 373 000**

01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	33 650 000
02. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	179 626 000
20. Siviilipalvelus (arviomääräraha)	4 939 000
21. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 3 v)	526 000
29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	30 854 000
40. Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)	13 251 000
60. Siirrot hallinnonalan rahastoihin (arviomääräraha)	20 000
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	8 507 000

20. Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka 860 042 000

01. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 557 000
06. Innovaatorahoituskeskus Tekesin toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	36 557 000
28. Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	400 000
40. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)	274 500 000
41. Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (arviomääräraha)	2 500 000
42. Innovaatiokeskittymien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 300 000
43. Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	43 000 000
47. Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset (arviomääräraha)	64 643 000
48. Korko- ja muu tuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)	40 300 000
49. Valtionavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	87 303 000
51. Naisille suunnattu innovaatiopalkinto (siirtomääräraha 2 v)	110 000
80. Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoitustoimintaan (arviomääräraha)	82 462 000
82. Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan (arviomääräraha)	10 000
83. Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)	139 900 000
87. Pääomalaina Finnvera Oyj:lle (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000

88. Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	29 500 000
89. Pääomasijoitus Tekes Pääomasijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	20 000 000
30. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka	595 331 000
01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v) .	173 131 000
51. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (siirtomääräraha 2 v)	422 200 000
40. Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	76 331 000
01. Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 619 000
03. Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	6 055 000
05. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 482 000
31. Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (siirtomääräraha 2 v)	4 731 000
50. Valtionavustus kuluttajajärjestölle (kiinteä määräraha)	822 000
51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)	2 572 000
52. Palkkaturva (arviomääräraha)	32 000 000
95. Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (arviomääräraha)	50 000
50. Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka	437 451 000
40. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (siirtomääräraha 3 v)	11 000 000
41. Valtionavustus Finpron toimintaan (siirtomääräraha 3 v)	33 600 000
42. Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)	20 078 000
43. Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)	5 315 000
44. Alueellinen kuljetustuki (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000
64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin (arviomääräraha)	357 458 000
65. Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (arviomääräraha)	5 000 000
60. Energiapolitiikka	464 483 000
01. Energiaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 407 000
20. Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 500 000
40. Energiatuki (arviomääräraha)	70 076 000
41. LNG-terminaalien investointituki (arviomääräraha)	28 465 000
42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi (arviomääräraha)	385 000
43. Kioton mekanismit (arviomääräraha)	250 000
44. Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha)	273 400 000
45. Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki (siirtomääräraha 3 v)	40 000 000
46. Päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatiotuki (arviomääräraha)	43 000 000

Pääluokka 33

21

70. Kotouttaminen	223 049 000
03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 091 000
30. Valtion korvaukset kotouttamisesta (arviomääräraha)	220 958 000

Pääluokka 33

33. SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA	14 580 451 000
---	-----------------------

01. Hallinto	95 404 000
01. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 399 000
02. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 536 000
03. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	5 102 000
04. Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	563 000
05. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lastensuojeluyksiköiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 011 000
06. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen vankiterveydenhuollon yksikön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 085 000
25. Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	16 330 000
29. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	18 671 000
66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksusuudet (siirtomääräraha 2 v)	3 707 000
02. Valvonta	59 951 000
03. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	12 438 000
05. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 762 000
06. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 879 000
07. Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	24 308 000
20. Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot (arviomääräraha)	8 564 000
03. Tutkimus- ja kehittämistoiminta	137 247 000
04. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	49 153 000
25. Kansallinen genomikeskus ja kansallinen syöpäkeskus (siirtomääräraha 2 v)	5 800 000
31. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	56 000 000
50. Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v) ...	23 222 000
63. Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)	3 072 000

10. Perhe- ja asumiskustannusten taseus, perustoimeentulotuki ja eräät palvelut	4 098 685 000
50. Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen adoptioon (arviomääräraha)	10 500 000
51. Lapsilisät (arviomääräraha)	1 360 500 000
52. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)	4 600 000
53. Sotilasavustus (arviomääräraha)	16 500 000
54. Asumistuki (arviomääräraha)	1 268 500 000
55. Elatustuki (arviomääräraha)	213 500 000
56. Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut (arviomääräraha)	46 900 000
57. Perustoimeentulotuki (arviomääräraha)	830 938 000
60. Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)	346 747 000
20. Työttömyysturva	2 806 840 000
31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)	26 840 000
50. Valtionosuus ansiopäivärahasta (arviomääräraha)	1 086 000 000
51. Valtionosuus peruspäivärahasta (arviomääräraha)	112 000 000
52. Valtionosuus työmarkkinatuesta (arviomääräraha)	1 503 000 000
55. Valtionosuus aikuiskoulutustuesta (arviomääräraha)	53 000 000
56. Valtionosuus vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha)	26 000 000
30. Sairausvakuutus	1 918 000 000
60. Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 918 000 000
40. Eläkkeet	4 525 300 000
50. Valtion osuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha)	60 100 000
51. Valtion osuus maatalousyrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	660 000 000
52. Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	149 000 000
53. Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä (arviomääräraha)	12 200 000
54. Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)	15 000 000
60. Valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)	3 629 000 000
50. Veteraanien tukeminen	226 896 000
30. Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arviomääräraha)	1 450 000
50. Rintamalisät (arviomääräraha)	16 000 000
51. Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)	104 500 000
52. Valtion korvaus sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	57 000 000
53. Valtionapu sotainvalidien puolisoitten kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 100 000

54. Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille (siirtomääräraha 2 v)	50 000
55. Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	3 500 000
56. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	37 688 000
57. Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 608 000
60. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	181 760 000
30. Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	500 000
31. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen tuki ja eräät muut menot (siirtomääräraha 3 v)	5 600 000
32. Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen (kiinteä määräraha)	15 000 000
33. Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkäriskoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	94 140 000
34. Valtion korvaus terveydenhuollon toimintayksiköille oikeuspsykiatrisista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	15 200 000
36. Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi (kiinteä määräraha)	480 000
40. Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan menoihin (siirtomääräraha 3 v)	28 990 000
52. Valtion rahoitus turvakotitoiminnan menoihin (siirtomääräraha 2 v)	13 550 000
63. Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (kiinteä määräraha)	2 000 000
64. Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	6 300 000
70. Terveiden ja toimintakyvyn edistäminen	34 478 000
20. Rokotteiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)	27 990 000
21. Terveysvalvonta (siirtomääräraha 2 v)	750 000
22. Tartuntatautien valvonta (siirtomääräraha 2 v)	580 000
50. Terveiden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 330 000
51. Valtion korvaus työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	1 900 000
52. Valtionavustus UKK-instituutin toimintaan (siirtomääräraha 2 v) ..	928 000
80. Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta	178 290 000
40. Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)	159 300 000
41. Valtion korvaus turkistuottajien lomituspalvelujen kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	2 550 000
42. Valtion korvaus poronhoitajien sijaisavun kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	300 000
50. Valtion korvaus maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen hallintomenoihin (kiinteä määräraha)	16 140 000

Pääluokka 35

90. Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen	317 600 000
50. Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)	317 600 000

Pääluokka 35**35. YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA 180 069 000****01. Ympäristöhallinnon toimintamenot 62 295 000**

01. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	27 782 000
04. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	25 878 000
29. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	6 405 000
65. Avustukset järjestöille ja ympäristöhoitoon (siirtomääräraha 3 v)	2 230 000

10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu 92 083 000

20. Ympäristövahinkojen torjunta (siirtomääräraha 2 v)	5 900 000
21. Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)	2 440 000
22. Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)	14 725 000
52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	29 406 000
60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)	3 000 000
61. Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	6 042 000
63. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)	18 630 000
64. EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	4 500 000
65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)	1 000 000
66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	1 440 000
70. Alusinvestoinnit (siirtomääräraha 3 v)	5 000 000

20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen 25 691 000

01. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 841 000
55. Avustukset korjaustoimintaan (siirtomääräraha 3 v)	20 000 000
60. Siirto valtion asuntorahastoon	—
64. Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)	850 000

Pääluokka 36

36. VALTIONVELAN KOROT	1 307 510 000
01. Valtionvelan korko	1 296 000 000
90. Valtionvelan korko (arviomääräraha)	1 296 000 000
09. Muut menot valtionvelasta	11 510 000
20. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arviomääräraha)	11 510 000

Määrärahojen kokonaismäärä:**55 236 476 000**

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

YLEISET MÄÄRÄYKSET

Brutto- ja nettobudjetointi

Valtion talousarviossa noudatetaan pääsääntönä bruttobudjetointia. Nettobudjetointi on talousarviosta annetussa laissa tarkoin rajoitettu poikkeus pääsäännöstä.

Talousarviossa voidaan nettobudjetoida

1) uudet valtionlainat, valtionlainoista saatavat emissiovoitot ja pääomavoitot ja valtionlainojen pääomaa suojaavista johdannaisista kertyvät tulot sekä valtionvelan kuoletukset, valtionlainoihin liittyvät pääomatappiot ja emissiotappiot ja valtionlainojen pääomaa suojaavista johdannaisista aiheutuvat menot;

2) valtionlainoista saatavat korkotulot ja valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista kertyvät tulot sekä valtionlainoista aiheutuvat korkomenot ja valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista aiheutuvat menot;

3) viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat menot;

4) osakkeiden myynnistä kertyvät tulot sekä myyntiin liittyvät myyntipalkkiot ja valtion ostajan puolesta vastattavaksi ottamat maksuvelvoitteet;

5) eläkelaitokselle lain nojalla maksettava maksuvalmiussuoritus ja suorituksen palautus valtiolle;

6) lakiin perustuva valtionapu kunnalle ja kunnan maksettavaksi valtiolle valtionapujärjestelmän määräytymisperusteiden mukaan tuleva määrä.

Viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvinä tuloina voidaan nettobudjetoida seuraavat tulot vähentämällä ne asianomaiselta toimintamenomomentilta, vaikka sille ei olisi momentin perusteissa merkitty myönnetyn nettomäärärahaa:

1) toimintamenomomentin vakioisällön kuvauksessa mainitut virastolle työnantajana maksetut, mutta työntekijälle myönnetty sairausvakuutuksen mukaiset sairaus- ja äitiyspäivärahat, työkyvyttömyyseläke ja kuntoutusraha silloin, kun virasto maksaa työntekijälle palkan sairaus- ja äitiysloman ajalta tahi työkyvyttömyyseläkeajalta tai kuntoutusrahakaudelta sekä saadut korvaukset työterveydenhuollon kustannuksiin;

2) viraston tai laitoksen saamat vakuutus- ja vahingonkorvaukset;

3) viraston tai laitoksen saamat korvaukset työpaikkaruokaloiden käytöstä;

4) viraston tai laitoksen saamat tulot sen toimitilojen satunnaisesta luovuttamisesta ulkopuolisille yksittäisiä tilaisuuksia varten;

5) virastolle tai laitokselle maksetut korvaukset korkeakouluharjoittelijoista ja siviilipalvelusvelvollisista;

6) myyntituotot sellaisesta irtaimesta käyttöomaisuudesta, jonka hankinta rahoitetaan toimintamenomäärärahasta. Kiinteän omaisuuden, finanssisijoitusten (esim. osakkeet ym. arvopaperit) ja erillismomenteilta rahoitettavan irtaimen käyttöomaisuuden myyntituottoja ei saa kuitenkaan nettouttaa toimintamenomäärärahan kanssa.

Jos viraston tai laitoksen toimintamenomomentille on momentin perusteluissa merkitty myönnetyin nettomäärärahaa, tai jos viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvien tulojen ja siitä aiheutuviin menojen erotus on otettu nettomääräisenä tuloarviona tulomomentille, kuuluvat nettobudjetoinnin piiriin kaikki viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat, toimintamenomomentin vakiosisällön kuvauksen ja momentin perusteluiden päätösosan mukaiset menot. Nettobudjetoitavia tuloja ja menoja ovat tällöin muun muassa:

1) valtion maksuperustelain (150/1992) tai vastaavien erityislakien mukaista maksullista toimintaa harjoittavan viraston toiminnasta tai toiminnan osasta kertyvät tulot ja siitä aiheutuvat menot;

2) viraston tai laitoksen vastuulla toteutettavasta tutkimus- tms. yhteishankkeesta tai yhteisestä toiminnasta tuloina saatavat muiden osapuolten maksuosuudet ja hankkeesta tai toiminnasta aiheutuvat menot;

3) viraston tai laitoksen toimintaan liittyvät EU:lta saatavat tulot ja näihin tuloihin liittyvät menot;

4) viraston tai laitoksen lahjoituksena ja testamentilla saamat varat sekä sponsoreilta saatavat tulot silloin, kun virastolla tai laitoksella on oikeus ottaa ne vastaan eikä kysymys ole viraston tai laitoksen tavanomaiseen toimintaan ja talouteen nähden epätavallisen suurista määristä; ja

5) valtion sisäiset palvelumaksut (esimerkiksi maksut palvelukeskuksille).

Jos viraston tai laitoksen toiminnasta kertyvistä tuloista vain osa on budjetoitu toimintamenomomentille, jolle on momentin perusteluiden päätösosassa merkitty myönnetyin nettomäärärahaa, on asianomaisen momentin perusteluiden päätösosassa lisäksi yksilöity, mitkä tulot momentille on nettoutettu tai mitä tuloja ei ole momentille nettoutettu. Vastaavasti, jos nettobudjetoitu tulomomentti sisältää vain osan viraston tai laitoksen toiminnasta aiheutuvista menoista, on asianomaisen tulomomentin perusteluiden päätösosassa yksilöity, mitkä menot momentille on nettoutettu taikka mitä menoja ei sille ole nettoutettu.

Nettobudjetoitavia tuloja eivät ole verot, veronluonteiset maksut tai sakkomaksut. Nettobudjetoinnin kohteena eivät voi olla siirtomenot tai niiden palautukset lukuun ottamatta lain nojalla maksettavaa maksuvalmiussuoritusta eläkelaitokselle ja suorituksen palautusta sekä lakiin perustuvaa valtionapua kunnalle ja kunnan maksettavaksi valtiolle valtionapujärjestelmän määräytymisperusteiden mukaan tulevaa määrää. Nettobudjetoinnin kohteena eivät myöskään voi olla sijoitusmenot tai omaisuuden myyntitulot lukuun ottamatta osakkeiden myyntiä taikka viraston tai laitoksen toimintaan tarkoitetun irtaimen omaisuuden hankintaa tai irtaimen omaisuuden myyntiä.

Nettobudjetoidun toimintamenomomentin menojen vakiosisältöön kuuluvat jäljempänä ilmenevät toimintamenomomenttien vakiosisällön mukaiset menot.

Nettoutetusta toiminnasta kertyviä tuloja saa käyttää tästä toiminnasta aiheutuviin menoihin ilman, että siitä on mainintaa luku- tai momenttiperusteluissa.

Menomomentteja koskevat yleiset määräykset

Menot on jaettu talousarviossa momenteiksi tehtävän tai menojen laadun mukaan.

Tehtävän mukaan budjetoituja määrärahoja ovat jäljempänä käsiteltävät virastojen toimintameno määrärahat sekä eräät kulutusmenoihin luettavat projektiluonteiset määrärahat. Tehtävän mukaan budjetoitua määrärahaa saa käyttää kaikkiin kyseisestä tehtävästä säännönmukaisesti aiheutuviin menoihin, ellei talousarviosta muuta johdu.

Pääjaotteluna on seuraava menojen laadun mukainen pääryhmitys (suluissa vastaavat momenttien numerotunnukset):

- 1) kulutusmenot (01—29): menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa varainhoitovuonna käytettäviä tuotannon tekijöitä, kuten työpanosta, tavaroita ja palveluksia,
- 2) siirtomenot (30—69): menot, joista valtio ei saa välitöntä vastiketta,
- 3) sijoitusmenot (70—89): menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa pitkävaikutteisia tuotannon tekijöitä tai rahoitusvaateita, joista valtio saa tuloa tai muuta hyötyä useana varainhoitovuonna, ja
- 4) muut menot (90—99): edellä mainittuihin pääryhmiin kuulumattomat menot, kuten valtionvelan hoitomenot.

Momentin määrärahaa saa käyttää ainoastaan momentin numerotunnuksen osoittaman menoryhmän menoihin. Siten kulutusmenoihin tarkoitettua määrärahaa ei saa käyttää siirtomenoihin eikä siirtomenoihin tarkoitettua määrärahaa kulutusmenoihin, ellei momentin perusteluissa ole määrätty toisin.

Momentilla yksilöityyn käyttötarkoitukseen ei saa käyttää muuta käyttötarkoitukseltaan yleisempää määrärahaa (esim. toimintamenomomentin määrärahaa), vaikka kyseisen yleisemmän määrärahan perusteluissa mainittua yksilöityä käyttötarkoitusta ei olisi suljettu pois. Tästä voidaan poiketa, jos momentin perusteluissa on asiaa koskeva maininta.

Määrärahat henkilöstön palkkaamiseen on budjetoitu pääsääntöisesti toimintamenomenteille (01—14). Muun momentin määrärahaa saadaan käyttää henkilöstön palkkaamiseen virastoihin ja laitoksiin vain, jos palkkauksesta ja momentin määrarahalla palkattavien henkilöiden enimmäismäärästä ilmaistuna henkilötyövuosina on maininta momentin perustelujen päätösosassa. Milloin määrärahaa saa käyttää palkkoihin tai palkkioihin, sitä käytetään myös näihin liittyviin sosiaaliturva- ja eläkemaksuihin ja muihin henkilösivumenoihin. Määrärahaan, jota käytetään palkkoihin, voidaan nettobudjetoida palkkoihin liittyvät virastolle työnantajana maksetut, mutta työntekijälle myönnetty sairausvakuutuksen mukaiset sairaus- ja äitiyspäivärahat, työkyvyttömyyselä-

ke ja kuntoutusraha silloin, kun virasto maksaa työntekijälle palkan sairaus- ja äitiysloman ajalta tahi työkyvyttömyyseläkeajalta tai kuntoutusrahakaudelta.

Momentin määrärahaa saa käyttää myös kyseiseen toimintaan liittyvien tavanomaisten ennakko-maksujen maksamiseen.

Menojen ja tulojen kohdentaminen varainhoitovuoteen kuuluviksi

Määrärahaa saa käyttää vain momentille sovellettavan kohdentamisperusteen mukaan varainhoitovuoteen kohdentuviin menoihin.

Jos asianomaisen momentin perusteluiden päätösosassa ei ole toisin mainittu, on määrarahat ja tuloarviot kohdennettu talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi valtion talousarviosta annetun asetuksen 5 a ja 5 b §:ssä säädetyillä perusteilla.

Vakiosisältöiset menomomentit

Toimintamenomomenteille ja momenteille 29, 70, 74—75, 76 ja 77—79 on määritelty sellaisia vakiosisältöisiä käyttötarkoituksia, joihin ao. momenteille budjetoituja määrärahoja saa käyttää ilman, että siitä on maininta ao. momentin perusteluissa. Toimintamenomomentin vakiosisältöä sovelletaan myös silloin, kun toimintamenot on nettobudjetoinnin johdosta budjetoitu osittain tai kokonaan tulopuolelle osaksi nettotuloarviota.

Määrärahoja käytettäessä momenttien perustelut ovat vakiosisältömääritykseen nähden ensisijaisessa asemassa. Siten momentin perusteluissa voidaan poiketa vakiosisällöstä joko sulkemalla osa vakiokäyttötarkoituksista pois tai täydentämällä niitä muilla käyttötarkoituksilla. Vakiosisältöisten käyttötarkoitusten täydentäminen ilmaistaan ”myös”-sanalla.

Toimintamenomäärärahat

Viraston toiminnasta aiheutuvat menot budjetoidaan yhtenä määrarahana menomomenteille 01—14. Toimintamenomäärärahaa saa käyttää viraston tai laitoksen laissa tai asetuksessa säädettyjen tehtävien hoidosta aiheutuviin palkkausmenoihin ja muihin kulutusmenoihin, koneiden ja kaluston sekä muun aineellisen tai aineettoman käyttöomaisuuden hankintamenoihin sekä muihin viraston toiminnasta välittömästi aiheutuneisiin menoihin, kuten leasingkorkoihin ym. korkomaihin ja vahingonkorvauksiin.

Virastot ja laitokset voivat ilman niille talousarvion yhteydessä erikseen myönnettyä valtuutta tehdä lakisääteisten velvoitteidensa täyttämiseksi välttämättä tarvittavia, ehdoiltaan ja laajuudeltaan viraston tai laitoksen talouteen ja toimintaan nähden tavanomaisia sopimuksia ja sitoumuksia, joista voi aiheutua menoja myös tulevana varainhoitovuosina. Tällaiset sopimukset ja sitoumukset voivat koskea kulutusmenon luonteisia eriä, esimerkiksi vuokria ja tarvehankintoja.

Erillisinä menojen laadun mukaisina määrärahoina on budjetoitu siirtomenot, talonrakennus- ja maa- ja vesirakennusinvestointimenot ja osakkeiden ja osuuksien hankinta- ja lainananto- ym. finanssisijoitusmenot sekä eräät poikkeuksellisen suuret kalustoinvestoinnit. Näihin ei siten saa käyttää toimintamenomäärärahaa, ellei määrärahan perusteluissa ole toisin määrätty.

Ellei tarkoitukseen ole osoitettu muuta määrärahaa, kuten rakennerahasto-ohjelmien määrärahaa, toimintamenomäärärahaa saa käyttää viraston toimialaan kuuluvien, EU:n hyväksymien ja osarahoittamien hankkeiden rahoittamiseen sekä ao. hankkeiden tarjouksiin osallistumisen edellyttämään rahoitukseen.

Toimintamenomomentille nettobudjetoidaan virastolle työnantajana maksetut, mutta työntekijälle myönnetty sairausvakuutuksen mukaiset sairaus- ja äitiyspäivärahat, työkyvyttömyyseläke ja kuntoutusraha silloin, kun virasto maksaa työntekijälle palkan sairaus- ja äitiysloman ajalta tahi työkyvyttömyyseläkeajalta tai kuntoutusrahakaudelta sekä saadut korvaukset työterveydenhuollon kustannuksiin. Lisäksi toimintamenomomentille nettobudjetoidaan viraston saamat kohdassa ”Brutto- ja nettobudjetointi” tarkoitetut irtaimen käyttöomaisuuden myyntituotot, korvaukset työpaikkaruokalojen käytöstä ja viraston saamat vakuutus- ja vahingonkorvaukset, viraston saamat tulot sen toimitilojen satunnaisesta luovuttamisesta ulkopuolisille yksittäisiä tilaisuuksia varten sekä virastolle maksetut korvaukset korkeakouluharjoittelijoista ja siviilipalvelusvelvollisista.

Lisäksi toimintamenomomentin määrärahaa saa käyttää maksullisen toiminnan menoihin, mikäli viraston tai laitoksen maksullista toimintaa ei ole budjetoitu omaksi momentikseen.

Menojen laadun mukaiset momentit

Kulutusmenot (01—29)

Kulutusmenoja ovat menot, joiden välittömänä vastikkeena valtio saa varainhoitovuonna käytettäviä tuotannon tekijöitä. Kulutusmenoihin luetaan valtion palveluksessa olevan henkilöstön palkkaukset, muut palkkiot, sosiaaliturvamaksut, eläkemaksut, tavaroiden ja palvelusten ostomenot, puolustusmateriaalin sekä arvoltaan vähäisten tai taloudelliselta pitoajaltaan lyhytikäisten koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenot sekä muut sellaiset valtion toiminnasta johtuvat tai toimintaan liittyvät menot, mikäli niitä ei ole luettava siirto- tai sijoitusmenoihin.

Kulutusmenoihin luetaan myös EU-ohjelmien vaatima tekninen apu.

Valtion henkilöstön palkkauksiin saa käyttää kulutusmenomomentteja seuraavasti:

- a) toimintamenomomentteja (numerotunnus 01—14) ja
- b) muita kulutusmenomomentteja työsopimussuhteisen henkilöstön ja valtion virkamieslain (750/1994) 9 §:n 1 momentissa tarkoitettujen määräaikaiseen virkasuhteeseen nimitettyjen virkamiesten palkkauksiin, jos momentin vakiokäyttötarkoituksessa tai päätösosassa on niin määrätty sekä
- c) valtion virkamieslain mukaan valtioneuvoston käytettäväksi asetetun virkamiehen palkkaukseen kyseessä olevan hallinnonalan ministeriön toimintamenomomenttia.

Virkaan nimitettyjen virkamiesten palkkauksia ei saa maksaa muilta kuin toimintamenomomentilta.

15—17. Eläkkeet

Momenteille on merkitty lakiin, asetukseen tai valtiota sitovaan sopimukseen perustuvat tai perusteluissa erikseen määritellyt vakinaiset eläkkeet, perhe-eläkkeet, ylimääräiset eläkkeet sekä eräät lähinnä eläkkeen luonteiset avustukset.

18—19. Puolustusmateriaalin hankkiminen

Momenteille on merkitty puolustusmateriaalin hankkimisesta aiheutuvat menot. Lisäksi momentille voidaan vähennyksenä merkitä viraston saamat puolustusmateriaalihankintoihin liittyvät vaakuutus- ja vahingonkorvaukset sekä sopimussakot, vaikka tästä ei olisi mainintaa momentin perusteluissa.

29. Arvonlisäveromenot

Määrärahaa saa käyttää pääluokassa 21 eduskunta ja pääluokassa 22 tasavallan presidentti tavaroiden ja palveluiden ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen sekä muissa pääluokissa valtioneuvoston ja ministeriöiden hallinnonalojen muiden kuin erikseen arvonlisäverovelvollisten virastojen ja laitosten tavaroiden ja palveluiden ostoihin sisältyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Jos menoa, johon liittyvä arvonlisävero maksetaan hallinnonalan arvonlisäveromenomäärärahas-
ta, vastaan saadaan tuloa (kuten maksullinen toiminta, EU- ja muu yhteisrahoitus), tulon arvon-
lisäveromenoa vastaava osuus tuloutetaan momentille 12.39.10 Muut sekalaiset tulot. Valtion vi-
raston tai laitoksen arvonlisäverollisten suoritteiden myynnistä arvonlisäverolain mukaan suori-
tettava vero tuloutetaan kuitenkin momentille 11.04.01 Arvonlisävero.

Valtion kulutus- ja investointimenot (momentit 01—28 ja 70—79) on budjetoitu ilman arvonlisä-
veroa. Muille kuin erikseen verovelvollisille valtion virastoille ja laitoksille myönnetään määrä-
rahat verottomin hinnoin.

Siirtomenot (30—69)

Siirtomenoihin luetaan kunnille, muille julkisille yhteisöille, elinkeinoelämälle, kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille maksettavat valtionavut ja valtion välityksellä tapahtuvat varainsiir-
rot sekä vastikkeetta tapahtuvat varainsiirrot talousarvion ulkopuolella oleviin valtion rahastoi-
hin, kansaneläkelaitokselle ja ulkomaille. Valtio ei saa siirtomenoista välitöntä tai suoranaista ai-
neellista vastiketta, kuten rahaa, tavaraa tai palvelusta siirron saajalta. Välillisesti siirtomenot
edistävät valtion tehtävien toteuttamista. Siirtomenomomenteilta maksettavat kulutus- ja inves-
tointimenot budjetoidaan arvonlisäverollisina.

Siirtomenot on yleensä luokiteltu saajan mukaan. Valtionavut rakennustoimintaan sekä koneiden
ja kaluston hankintaan on pyritty merkitsemään eri momenteille kuin kulutukseen tai muihin
käyttötarkoituksiin menevät valtionavut. Mikäli määräraha koskee useaa siirronsaajaryhmää, on
esitetty jaottelu saajaryhmittäin tarvittaessa edelleen jaoteltuna käyttötalouteen ja pääomatalou-
teen tarkoitettuihin siirtoihin.

Momenteille 30—69 on budjetoitu korvaukset liiketoimintaa harjoittaville yksiköille niiden ylei-
sen edun vuoksi suorittamista tehtävistä, milloin etu koituu muille kuin valtiolle.

Lakisääteisesti määräytyvät ja harkinnanvaraiset siirtomenot on pyritty merkitsemään eri momenteille.

30—39. Valtionavut kunnille ja kuntayhtymille ym.

Momenteille on merkitty kunnille ja kuntayhtymille sekä Ahvenanmaan maakunnalle suoritettavat valtionavut.

40—49. Valtionavut elinkeinoelämälle

Momenteille on merkitty elinkeinoelämän edistämiseksi tarkoitettut valtionavut yrityksille ja yksityisille elinkeinonharjoittajille sekä yrittäjien ja elinkeinonharjoittajien yms. etuja edistävälle keskusjärjestöille, yhdistyksille ym.

50—59. Valtionavut kotitalouksille ja yleishyödyllisille yhteisöille

Momenteille on merkitty siirrot kotitalouksille (yksityisille kuluttajille) sekä valtionavut yleishyödyllisille järjestöille, laitoksille, yhdistyksille, seuroille jne. Tällaisia ovat esimerkiksi urheilujärjestöt, yksityiset oppilaitokset, yksityiset sairaalat ja sellaiset yksityiset tutkimuslaitokset, jotka eivät välittömästi palvele liike- tai elinkeinoelämää.

60. Siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin ja kansaneläkelaitokselle

Momentille on merkitty siirrot talousarvion ulkopuolisiin valtion rahastoihin sekä siirrot kansaneläkelaitokselle.

61—65. EU:n rakennerahasto-osuudet, muiden EU:n rahastojen rahoitusosuudet, vastaavat valtion rahoitusosuudet ja muut siirrot kotimaahan

Momenteille on merkitty sellaiset erittelemättömät siirrot, joiden jakamista kuntien, elinkeinoelämän ja kotitaloussektorin kesken ei ole voitu edeltäkäsien suorittaa. EU:n osallistuminen rakennerahasto-ohjelmiin sekä vastaava valtion rahoitus on merkitty momentille 32.50.64.

66—69. Siirrot EU:lle ja ulkomaille

Momenteille on merkitty sellaiset ulkomaille siirrettävät varat, joista ei saada välitöntä vastiketta tai joiden vastike on vähäinen suhteessa menon suuruuteen. Tällaisia ovat esim. kehitysyhteistyötoiminnan puitteissa myönnettävät avustukset sekä kansainvälisten yhteisöjen jäsenmaksut ja muut sellaiset avustusluonteiset jäsenmaksut, jotka ao. yhteisöt käyttävät toimintansa rahoitukseen tai välittävät edelleen avustuksina kolmansille tahoille.

Sijoitusmenot (70—89)

Sijoitusmenoihin luetaan muut kuin puolustusmateriaalin ja arvoltaan vähäisten tai taloudelliselta pitoajaltaan lyhytikäisten koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenot, talonrakennusten sekä maa- ja vesirakenteiden rakentamismenot, arvopapereiden, maa-alueiden ja rakennusten hankintamenot sekä lainananto.

Reaalisijoitukset (70—79)

Reaalisijoituksiin luetaan sellaiset valtion käyttöomaisuuden hankinnat, jotka täyttävät jäljempänä eri vakiomomenttiryhmien kohdalla esitetyt tunnusmerkit. Koneiden, laitteiden ja kaluston

hankintamenot on merkitty momenteille 70—73. Talonrakennukset on merkitty momenteille 74—75 ja muut rakennustyöt momenteille 77—79. Maa-alueiden, rakennusten ja kiinteistöjen ostomenot on merkitty momentille 76.

70—73. Kaluston hankinta

Mikäli viraston tai laitoksen toimintamenot on budjetoitu toimintamenomomentille (01—14), on tälle yleensä sisällytetty myös määrärahat kaluston ja aineettoman käyttöomaisuuden hankintaan.

Poikkeustapauksissa (hankinnan suuruus, kertaluonteisuus, valtuuden käyttö, poikkeuksellinen hankintamenettely) voidaan momentilla erikseen määriteltävän kaluston hankintamenot budjetoida momentille 70 (Kaluston hankinta), jonka määrärahaa saa käyttää mainitunlaisten, viraston tai laitoksen (tai nimetyn hallinnonalan) toiminnan edellyttämien koneiden, laitteiden ja kaluston hankintamenoihin.

74—75. Talonrakennukset

Momenteille on merkitty ja niiden määrärahoja saa käyttää niiden perusteluiden mukaisista valtion uudisrakennustöistä ja rakennusten perusparannustöistä aiheutuviin tarpeellisiin muun kuin vakinaisesti virkaan nimitetyn henkilöstön palkkausmenoihin ja muihin rakentamismenoihin. Perusparannuksiksi katsotaan sellaiset muutos- tai korjaustyöt, joiden johdosta rakennuksen arvo lisääntyy oleellisesti. Määrärahoja saa käyttää myös rakennusten turva- ja muista teknisistä järjestelmistä aiheutuviin menoihin. Momenttien määrärahoja saa käyttää myös uudisrakennustöiden ja perusparannustöiden suunnittelusta ja siihen liittyvien konsulttipalvelujen ostoista aiheutuviin menoihin, lukuun ottamatta sitä hankkeittain erittelemätöntä suunnittelutyötä, jota vastaavat palkkausmenot on merkitty toimintamenomomentille.

Momenteilla yksilöityjen hankkeiden kustannusarviot vastaavat rakennuskustannusindeksin pistelukua, joka ilmoitetaan kehyspäättöksen yhteydessä. Jos hankkeesta on tehty urakkasopimus, kustannusarvio perustuu sopimukseen. Kustannusarviot eivät sisällä arvonlisäveroa.

76. Maa-alueet, rakennukset ja kiinteistöt

Momentille on merkitty maa-alueiden, rakennusten ja kiinteistöjen ostomenot.

77—79. Maa- ja vesirakennukset

Momenteille on merkitty ja niiden määrärahoja saa käyttää niiden perusteluiden mukaisten muiden valtion rakennustöistä kuin talonrakennuksista aiheutuviin muun kuin vakinaisesti virkaan nimitetyn henkilöstön palkkausmenoihin ja muihin menoihin. Tällaisia töitä voivat olla esim. maanteiden, rautateiden, satamien, kanavien ja siltojen rakentamis- ja peruskorjaustyöt, maankuivatustyöt, vesi- ja viemärijohtotyöt, koskien ja vesiväylien perkaamis-, uittoväylien rakentamis- sekä pengerrys- ja patoamistyöt. Momenttien määrärahoja saa käyttää myös mainitunlaisten rakennustöiden suunnittelusta ja siihen liittyvien konsulttipalvelujen ostoista aiheutuviin menoihin, lukuun ottamatta sitä hankkeittain erittelemätöntä suunnittelutyötä, jota vastaavat palkkausmenot on merkitty toimintamenomomentille.

Lainat ja muut finanssisijoitukset (80—89)**80—86. Valtion varoista myönnettävät lainat**

Momenteille on merkitty valtion varoista myönnettävät lainat.

87—89. Muut finanssisijoitukset

Momenteille on merkitty osakkeiden ja muiden arvopapereiden ostomenot sekä oman pääoman ehtoiset sijoitukset osakeyhtiöihin ym. finanssisijoitukset.

Muut menot (90—99)

Muihin menoihin luetaan valtionvelan korot sekä muut kulutus-, siirto- ja sijoitusmenoihin kuumattomat menot.

90—92. Valtionvelan korot

Momenteille on merkitty valtionvelan korot.

93—94. Valtionvelan nettokuoletukset ja velanhallinta

Momenteille on merkitty valtionvelan nettokuoletukset, pääomatappiot ja emissiotappiot nettoutettuina.

95—99. Muut ja erittelemättömät menot

Momenteille on merkitty edellä luokittelemattomat menot, kuten alijäämän kattamiseen tarkoitetut menot.

TULOARVIOT

Osasto 11

VEROT JA VERONLUONTEISET TULOT

Selvitysosa: Valtiolla arvioidaan kertyvän verotuloja n. 41,6 mrd. euroa vuonna 2017. Verotulojen arvioidaan kasvavan n. 1,5 % vuodelle 2016 budjetoituun (talousarvio ml. lisätalousarviot) verrattuna. Verotulojen kehitykseen vaikuttavat veropohjien kehitys sekä veroperusteisiin tehtävät muutokset. Arviot keskeisten veropohjaerien kehityksestä vuonna 2017 on esitetty tuloarviomomenttien selvityksissä. Verotuloennusteiden laatimista on selostettu tarkemmin valtiovarainministeriön 28.9.2015 päivätyssä muistiossa *Budjettitalouden tuloarvioiden laadintamennettelyt valtiovarainministeriössä* (www.vm.fi).

Hallituksen veropolitiikka ja keskeiset veroperustemuutokset

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman veropolitiikka tähtää kasvun, yrittäjyyden ja työllisyyden vahvistamiseen. Hallitusohjelman mukaiset verotuksen kärkitavoitteet vaalikaudella ovat:

- Verotus kannustaa tekemään työtä, yrittämään, työllistämään, ottamaan riskiä, omistamaan, investoimaan ja sijoittamaan Suomessa. Kokonaisveroaste ei nouse vaalikauden aikana
- Verotus on ennakoitavaa ja johdonmukaista. Verotuksen yleislinjasta sovitaan vaalikauden alussa ja vältetään epävarmuutta aiheuttavia linjanmuutoksia vaalikauden aikana
- Verotuksen keventämisen painopiste on pieni- ja keskituloisissa. Kannustinloukkuja puretaan. Palkkatulojen verotus ei millään tulotasolla kiristy
- Verotusta kehitetään niin, että yrittäminen, omistaminen ja investoiminen ovat nykyistä kannattavampaa. Verotuksen rakenne tukee Suomen kilpailukykyä ja hallituksen asettamia kärkitavoitteita. Verotuksen painopistettä siirretään työn ja yrittämisen verotuksesta erityisesti haittaveroihin

— Verotuksen peruseriaate on laaja veropohja, matalat verokannat. Suomi toimii aktiivisesti kansainvälisen veronkierron estämiseksi

— Verotusmenettelyt ovat asiakaslähtöisiä ottaen huomioon verotuksen johdonmukaisuuden, ennakoitavuuden ja oikeusvarmuuden sekä tietojen saannin.

Vuonna 2017 hallituksen veropolitiikan liikkumavaraa määrittää edelleen hidas talouskasvu ja julkisen talouden alijäämä. Vuonna 2017 toteutetaan kuitenkin useita hallitusohjelman mukaisia verotusta keventäviä muutoksia.

Keskeiset veroperustemuutokset vuonna 2017

Työn verotus kevenee 515 milj. euroa kilpailukykysovimuksen sekä hallituksen verokevennyksen johdosta. Eläketulon verotusta kevennetään vastaavasti, mikä vähentää verotuloja 136 milj. euroa. Lisäksi ansiotuloveron veroperusteisiin tehdään kuluttajahintaindeksin muutosta vastaava indeksitarkistus. Hallitusohjelman mukaisesti otetaan käyttöön yrittäjävähennys. Metsätilojen sukupolvenvaihdoksia tuetaan ottamalla käyttöön metsälahjavähennys. Kotitalousvähennystä kasvatetaan. Perintö- ja lahjaveroasteikkoja kevennetään maatilojen ja muiden yritysten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi. Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisen osuuden pienentämistä jatketaan hallitusohjelman mukaisesti.

Tupakkaveroa korotetaan hallitusohjelman mukaisesti. Korotus toteutetaan asteittain vuosina 2016—2019 käyttäytymisvaikutusten hillitsemiseksi. Vuonna 2017 tupakkaveroa korotetaan kaksivaiheisesti, 1.1.2017 ja 1.7.2017 ja sähkösavukkeille otetaan käyttöön vero. Makeisten ja jäätelön vero poistetaan, ja samassa yhteydessä virvoitusjuomaveron veropohjaan tehdään muutoksia. Lisäksi liikenteen polttoaineiden sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan. Kaivostoiminta palautetaan alemman sähköverokannan piiriin. Ajoneuvoveroa korotetaan vuonna 2017 ja autoverotusta kevennetään hallituskaudella asteittain, yhteensä n. 182 milj. euroa. Muutoksen asteittaisella voimaantulolla pyritään hillitsemään käyttäytymisvaikutuksia sekä välttämään kertaluonteisen suuren veromuutoksen aiheuttamia autokaupan markkinahäiriöitä ja varastoarvojen äkillistä alenemista sekä kuluttajien kannalta epäoikeudenmukaisia vaikutuksia.

Hallitusohjelman mukaisesti hallituksen veroperusteisiin tekemien muutosten verotuottovaikutus kompensoidaan kunnille.

Taulukossa esitetään vuonna 2017 voimaan tulevien keskeisten veroperustemuutosten vaikutus valtion verotuloihin. Veronkannon ja verontilitysten ajoituksesta johtuen veroperustemuutosten voimaantulovuonna niiden vaikutus budjettitalouden kassakertymään on usein pienempi kuin pysyvä vuositason vaikutus. Lisäksi vuoden 2017 alkupuolella annetaan hallituksen esitykset veneiden ja kevyiden moottoriajoneuvojen veroista, joiden arvioidaan lisäävän verotuottoa vuositasolla yhteensä n. 50 milj. eurolla. Tästä aiheutuvat tuloarvioiden muutostarpeet käsitellään vuoden 2017 lisätalousarvioesityksen yhteydessä.

Keskeisten veroperustemuutosten vaikutus valtion verotuottoon vuonna 2017 (milj. euroa)

	Vaikutus vuonna 2017	Vaikutus vuositasolla
Ansio- ja pääomatulovero		
— ansiotuloverotuksen indeksitarkistus kuluttajahintaindeksin nousua vastaavasti	-101	-110
— valtion osuus kiky-sopimukseen liittyvästä ansiotuloverokevennyksestä	-244	-266
— yrittäjävähennyksen käyttöönotto	-61	-66
— kotitalousvähennyksen kasvattaminen	-10	-19
— metsälahjavähennyksen käyttöönotto	-	-18
— asuntolainan korkovähennysoikeuden rajoittaminen ¹⁾	16	17
Perintö- ja lahjavero		
— perintö- ja lahjaveroasteikkojen keventäminen	-25	-40
Valmisteverot		
— tupakkaveron korotus ²⁾	17	68
— sähkösavukkeiden veron käyttöönotto	3	5
— lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veron korotus ³⁾	46	52
— liikennepolttoaineiden veron korotus	90	100
— kaivostoiminnan palauttaminen alemmalle sähköverokannalle	-19	-21
— makeisten ja jäätelön veron poisto	-102	-110
Ajoneuvovero		
— ajoneuvoveron korotus	70	100
Autovero		
— autoveron alennus	-36	-36
Yhteensä	-356	-344
— josta verotuottoa lisäävät	242	342
— josta verotuottoa vähentävät	-598	-686

¹⁾ Sisältäen edellisen eduskunnan hyväksymän päätöksen asuntolainakorkojen vähennyskelpoisuuden rajaamisesta.

²⁾ Eduskunta päättänyt 2015. Tupakkaveron korotukset toteutetaan jaksoittain, jolloin peräkkäisten veronkorotusten yhteisvaikutus vuonna 2017 on 68 milj. euroa verrattuna vuoteen 2016. Vuoden 2017 veroperustemuutosten vaikutus vuonna 2017 on 17 milj. euroa.

³⁾ Verotuotto kasvaa 52 milj. euroa ja energiaverojen palautukset kasvavat 7 milj. euroa eli nettomääräisesti valtion tulot kasvavat 45 milj. euroa vuositasolla. Samassa yhteydessä kaivostoiminta lisää energiaveroleikkurin piiriin, mikä kasvattaa valtion menoja 6 milj. eurolla.

Verotulojen kehitys**Valtion verotulot verolajeittain vuosina 2014—2017 (milj. euroa)**

	2014 tilinpäätös	2015 tilinpäätös	2016 TA+ I LTA+ II LTA	2017 esitys
Tuloon ja varallisuuteen perustuvat verot	12 328	12 597	13 044	13 049
Liikevaihtoon perustuvat verot	17 459	17 570	17 815	18 111
Valmisteverot	6 563	6 811	7 059	7 190
Muut verot ja veronluonteiset tulot	2 921	2 963	3 015	3 214
Yhteensä	39 271	39 941	40 933	41 564

Verotuksen kokonaistason vaikuttavat valtion päätösten lisäksi kuntien veropäätökset ja sosiaalivakuutusmaksujen taso. Alla olevassa taulukossa on esitetty kansantaloudessa kertyvät verot

yhteensä suhteessa bruttokansantuotteeseen (kokonaisveroaste) sektoreittain ja verolajeittain ja oteltuna. Kokonaisveroasteen ennakoidaan alenevan noin prosenttiyksikön vuoteen 2016 nähden.

Julkisyhteisöjen saamat verotulot sektoreittain ja verolajeittain, % BKT:sta

	2015	2016	2017
Sektoreittain:			
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä	44,1	44,3	43,3
Valtio	20,7	20,9	20,7
Kunnat	10,5	10,3	10,0
Soturahastot	12,9	13,1	12,5
Verolajeittain:			
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä	44,1	44,3	43,3
Välittömät verot	17,0	16,9	16,5
Tuotannon ja tuonnin verot	14,2	14,3	14,2
Sosiaalivakuutusmaksut	12,9	13,1	12,6

Verotuet

Verotuet ovat verolainsäädännössä määrättyjä poikkeuksia verotuksen perusrakenteesta eli ns. normiverojärjestelmästä. Käytännössä verotuilla tarkoitetaan verovapauksia, verovähennyksiä, alempia verokantoja ja muita niihin rinnastettavia keinoja, joiden avulla tuetaan jotain tiettyä elinkeinoa tai verovelvollisryhmää. Toisin kuin suorat tuet, verotuet eivät pääasiassa näy budjetin menomomenteilla, vaan tuki toteutuu saamatta jääneinä verotuloina. Verotukien tarkkaa määrää ei pystytä useimmissa tapauksissa täsmällisesti laskemaan, joten niiden seuranta perustuu tukien määristä laadittuihin arvioihin. Joidenkin verotukien määrästä ei pystytä laatimaan euromääräistä arviota lainkaan, johtuen saatavilla olevien tietoaineistojen puutteellisuudesta. Verotukien määritelmät, sekä arviot niiden vaikutuksista verotuottoihin ovat riippuvaisia verotukilaskennassa käytetystä normiverojärjestelmästä ja laskentamenetelmistä. Verotuet lasketaan säännöskohtaisesti ja staattisen laskelman avulla. Tässä esitettyjen verotukilaskelmien perustana olevaa normiverojärjestelmää ja laskentamenetelmiä on kuvattu Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen valmisteluraportissa *Verotuet Suomessa 2009* (www.vatt.fi).

Verotukia tarkasteltaessa on huomioitava, että verotuen poistaminen ei välttämättä lisäisi verotuloja vastaavalla määrällä. Osa tuista on päällekkäisiä, joten ne vaikuttavat toistensa suuruuteen. Tuet vaikuttavat myös hintoihin ja käyttäytymiseen, mitä staattisessa verotukilaskennassa ei pystytä ottamaan huomioon. Yksittäisen verotuen poistamisen lopullisia vaikutuksia on näistä syistä johtuen vaikea arvioida. Verotukien seuranta on kuitenkin tärkeää, koska niiden kautta ohjataan merkittävää julkista tukea eri kohteisiin. Verotuet myös kaventavat veropohjaa ja usein monimutkaistavat verojärjestelmää.

Verotukia on tällä hetkellä määritelty vajaat 190 kappaletta. Näistä noin kolmasosalle ei pystytä esittämään euromääräistä arviota ja osalle voidaan esittää vain suuruusluokka-arvio. Vuonna 2017 verotukien kokonaismääräksi arvioidaan n. 25,3 mrd. euroa, josta 16,5 mrd. euroa kohdistuu valtion verotuloihin. Alla olevassa taulukossa esitetään verotukien kappalemäärät sekä arviot niiden euromääräisestä suuruudesta vuosina 2016 ja 2017. Kunkin verotuloarviomomentin selviytösosassa esitetään merkittävimmät momentin tuottoa alentavat verotuet.

Vuonna 2017 verotukien euromäärää kasvattaa kilpailukyky sopimukseen liittyvään tuloverokevennykseen sisältyvä työtulovähennyksen korottaminen. Asuntolainan korkovähennyksen supistaminen pienentää verotukien euromäärää. Yrittäjävähennyksestä sekä metsälahjavähennyksestä muodostuu uusi verotuki. Tuotannollisten investointien korotetuista poistoista aiheutuva verotuki puolestaan poistuu tukiohjelman päättyessä vuoden 2016 lopussa.

Verotuet 2016 ja 2017

	2016, kpl	2016, milj. euroa	2017, kpl	2017, milj. euroa
Henkilöverotus	51	15 504	53	16 107
Elinkeinoverotus	28	913	27	881
Maa- ja metsätalouden verotus	20	136	20	139
Varainsiirtoverotus	12	2 099	12	2 099
Kiinteistöverotus	7	615	7	615
Perintö- ja lahjaverotus	15	240	15	240
Arvonlisäverotus	20	3 003	20	3 057
Valmisteverotus	26	2 113	26	2 165
Sosiaalivakuutusmaksut	6	ei voida laskea	6	ei voida laskea
Yhteensä	185	24 623	186	25 303

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot	12 596 902	12 888 000	13 049 000	161 000	1
01. Ansio- ja pääomatuloverot	9 094 292	9 210 000	8 929 000	-281 000	-3
02. Yhteisövero	2 761 281	2 877 000	3 567 000	690 000	24
03. Korkotulojen lähdevero	110 410	91 000	43 000	-48 000	-53
04. Perintö- ja lahjaverot	630 919	710 000	510 000	-200 000	-28
04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut	17 569 718	17 815 100	18 111 200	296 100	2
01. Arvonlisävero	16 628 488	16 868 000	17 131 000	263 000	2
02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero	776 813	785 000	812 000	27 000	3
03. Apteekkimaksut	164 417	162 100	168 200	6 100	4
08. Valmisteverot	6 810 736	7 059 000	7 190 000	131 000	2
01. Tupakkaverot	880 851	929 000	998 000	69 000	7
04. Alkoholijuomaverot	1 355 744	1 340 000	1 373 000	33 000	2
05. Virvoitusjuomaverot	249 897	257 000	158 000	-99 000	-39
07. Energiaverot	4 309 116	4 518 000	4 647 000	129 000	3
08. Eräiden juomapakkausten valmisteverot	15 128	15 000	14 000	-1 000	-7
10. Muut verot	2 851 190	2 902 000	3 077 000	175 000	6
03. Autovero	884 127	839 000	853 000	14 000	2
05. Varainsiirtoverot	783 536	698 000	817 000	119 000	17

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
06. Arpajaisvero	221 178	225 000	230 000	5 000	2
07. Ajoneuvovero	929 985	1 115 000	1 155 000	40 000	4
08. Jätevero	32 363	25 000	22 000	-3 000	-12
19. Muut veronluonteiset tulot	112 403	112 952	136 984	24 032	21
03. Ratavero	6 170	5 341	5 184	-157	-3
04. Eräät viestinnän maksut	28 665	28 570	40 704	12 134	42
05. Eräät liikenteen maksut	19 202	18 751	28 851	10 100	54
06. Väylämaksut	45 382	44 800	46 200	1 400	3
08. Öljyjättemaksu	3 724	4 000	4 000	—	0
09. Muut verotulot	3 372	6 000	6 000	—	0
10. Sähkö- ja maakaasuverkko- maksut ja Perämeren tuuli- voima-alueella perittävä tuulivoimamaksu	2 889	3 090	3 595	505	16
11. Rahoitusvakausviraston hallintomaksut	2 998	2 400	2 450	50	2
Yhteensä	39 940 948	40 777 052	41 564 184	787 132	2

01. Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot*01. Ansio- ja pääomatuloverot*

Momentille arvioidaan kertyvän 8 929 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu tuloverolakiin (1535/1992). Momentille kertyvät luonnollisten henkilöiden ansiotuloista valtion progressiivisen tuloveroasteikon mukaan maksettava vero ja pääomatulovero, jossa on vuodesta 2012 lähtien ollut kaksiportainen veroasteikko. Lisäksi momentille kertyvät rajoitetusti verovelvollisten maksama lähdevero sekä henkilön yleisradiovero.

Verotuloennusteen pohjana ovat viimeksi valmistuneen verotuksen eli verovuoden 2014 ansio- ja pääomatuloverojen määrät. Ennuste vuoden 2017 verotuotosta perustuu vuosien 2015 ja 2016 verokertymätietoihin sekä ennusteeseen veronalaisten tulojen kehityksestä vuosina 2015—2017. Ennusteessa huomioidaan veroperusteisiin vuosina 2015 ja 2016 tehdyt sekä vuodelle 2017 esitetyt muutokset sekä ennakkotiedot verovuoden 2015 verotuksen valmistumisesta.

Ansiotulojen merkittävin erä on palkkatulot, joiden kehitykseen vaikuttavat työllisyyden ja ansiotason kehitys. Toinen merkittävä ansiotuloerä on eläketulot, joiden arvioidaan kasvavan palkkatuloja nopeammin lähivuosina eläkkeelle siirtyvien määrän kasvaessa ja keskimääräisen eläketulon noustessa. Pääomatuloja ovat mm. luovutusvoitot, osinkotulot, vuokratulot, puun myyntitulot sekä yritystulon pääomatulo-osuus. Merkittävin pääomatuloerä on luovutusvoitot, joita syntyy muun muassa arvopaperi- ja kiinteistökaupasta ja joiden kehitys riippuu varallisuusarvojen kehityksestä.

Veronalaisten ansio- ja pääomatulojen arvioitu kehitys

Veronalaiset tulot, taso ja muutos	2015 ennuste milj. €	%	2016 ennuste milj. €	%	2017 ennuste milj. €	%
Ansiotulot, mistä	124 565	1,5	127 009	2,0	128 651	1,3
— palkkatulot	82 052	0,8	83 447	1,7	84 115	0,8
— eläketulot	29 678	2,8	30 482	2,7	31 483	3,3
Pääomatulot, mistä	11 707	7,8	12 052	2,9	12 423	3,1
— luovutusvoitot	4 525	6,8	4 500	-0,6	4 635	3,0
— osinkotulot	3 920	16,3	4 206	7,3	4 346	3,3

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen vuoden 2017 tuloveroasteikkolaiksi sekä laiksi tuloverolain muuttamisesta. Hallitus antaa eduskunnalle myös talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi metsälahjavähennystä koskevaksi lainsäädännöksi sekä talousarvioesitykseen liittyvän esityksen elinkeinotoiminnan, maa- ja metsätalouden sekä porotalouden lisävähennyksen säätämiseksi. Työn verotus kevenee 515 milj. eurolla kilpailukykyso-
pimuksen sekä hallituksen verokevennyksen johdosta. Eläketulon verotusta kevennetään vastaa-
vasti, mikä vähentää verotuloja n. 136 milj. euroa. Valtion ansio- ja pääomatuloveron tuottoa
alentava osuus näistä verokevennyksistä on n. 266 milj. euroa. Pääministeri Sipilän hallituksen
ohjelman mukaisesti otetaan käyttöön yrittäjävähennys ja metsätilojen sukupolvenvaihdoksia
helpotetaan ottamalla käyttöön ns. metsälahjavähennys. Veronkannon ajoitustekijöistä johtuen
metsälahjavähennyksen käyttöönoton verotuottovaikutukset toteutuvat vasta vuodesta 2018 alka-
en. Kotitalousvähennystä kasvatetaan. Ansiotuloveroperusteisiin tehdään vuonna 2017 kuluttaja-
hintaindeksin muutosta vastaava tarkistus kaikilla tulotasoilla. Asuntolainan korkovähennysoi-
keuden supistamista jatketaan hallitusohjelman mukaisesti. Vähennysoikeus supistuu vuosina
2017—2019 10 prosenttiyksikköä vuodessa niin, että vuonna 2019 asuntolainan koroista vähen-
nyskelpoista on 25 %. Vuonna 2017 asuntolainan koroista vähennyskelpoista osuutta alennetaan
55 prosentista 45 prosenttiin. Muutosten vaikutus valtion ansio- ja pääomatuloverojen tuottoon
on esitetty alla olevassa taulukossa. Lisäksi momentin tuottoarviota alentavat kilpailukykyso-
pimukseen liittyvät vakuutetun maksujen korotukset maksujen verovähennyskelpoisuuden kautta.

**Ansio- ja pääomatuloverotukseen esitettävien veroperustemuutosten vaikutus valtion vero-
tuottoon vuonna 2017 ja vuositasolla (milj. euroa)**

	Vaikutus vuonna 2017	Vaikutus vuo- sitasolla
Ansiotuloverotuksen indeksitarkistus	-101	-110
Kotitalousvähennyksen kasvattaminen	-10	-19
Yrittäjävähennyksen käyttöönotto	-61	-66
Metsälahjavähennyksen käyttöönotto	-	-18
Asuntolainan korkovähennysoikeuden rajaaminen	16	17
Valtion osuus kiky-sopimukseen liittyvästä ansiotuloveronkevennyksestä	-244	-266
Yhteensä	-399	-462
— josta verotuottoa lisäävät	16	17
— josta verotuottoa vähentävät	-415	-479

Kunkin verovuoden ansio- ja pääomatulovero kertyy useamman kalenterivuoden aikana, joten
momentin kertymä koostuu eri verovuosilta maksuunpantujen verojen tilityksistä. Momentin ker-

tymään vaikuttavat myös verontilityksissä sovellettavat veronsaajien jako-osuudet ja niiden mahdolliset oikaisut. Ansio- ja pääomatuloverojen kertymäaikataulua sekä jako-osuuksia ja niiden merkitystä tuloennusteessa on kuvattu tarkemmin valtiovarainministeriön 28.9.2015 päivätyssä muistiossa *Budjettitalouden tuloarvioiden laadintamenettelyt valtiovarainministeriössä* (www.vm.fi).

Verovuosina 2014—2017 maksuunpantujen verojen määrät (milj. euroa)

	2014 toteutuma	2015 ennuste	2016 ennuste	2017 ennuste
Progressiivinen tulovero	5 690	5 838	5 791	5 376
Pääomatulovero	2 482	2 776	2 915	2 963
Yleisradiovero	500	508	487	491

Arvio valtion ansio- ja pääomatuloveron kertymästä vuonna 2017 (milj. euroa)

Ansio- ja pääomatulovero	8 258
Rajoitetusti verovelvollisten maksama lähdevero	150
Yleisradiovero	496
Yhteensä	8 929

Ansio- ja pääomaverotuloennusteeseen liittyvät riskit aiheutuvat suurelta osin pääomatuloennusteen epävarmuudesta sekä mahdollisista jako-osuuksien oikaisuksista. Myös lähdeveron tuotto on vaihdellut arvaamattomasti johtuen aikaisempina vuosina maksettujen lähdeverojen palautuksista. Pääomatulojen kehitys on epätasaisempaa kuin ansiotulojen ja ne reagoivat talouden suhdanteisiin ansiotuloja voimakkaammin. Lisäksi pääomatulojen ennustamista vaikeuttaa se, että niistä saadaan suhteellisen vähän toteutumatietaa ennen verotuksen valmistumista. Vuoden 2017 talousarvioesitystä laadittaessa tuoreimmat tiedot pääomatuloista ovat vuodelta 2014. Talousarviovuoteen ja sitä edeltävään verovuoteen liittyvät jako-osuuksien oikaisut saattavat muuttaa momentin kertymää useilla kymmenillä tai jopa sadoilla miljoonilla euroilla. Etenkin suhdannekäänteiden yhteydessä näitä muutoksia on vaikea ennakoita.

Ansio- ja pääomatuloverotuksessa on määritelty 53 verotukea, joista 42:lle pystytään esittämään arvio tuen määrästä. Vaikutukset on arvioitu kaavamaisesti muiden verotukien vaikutuksista irrallaan, eikä yksittäisen verotuen poistaminen välttämättä kasvattaisi verotuloja tuen määrää vastaavasti. Osa ansio- ja pääomatuloverotuksen verotuista on luonteeltaan enemmän verotuksen yleiseen tasoon vaikuttavia vähennyksiä, kuin suppealle ryhmälle kohdennettuja tukia. Tällaisia vähennyksiä ovat esimerkiksi ansiotulovähennys ja työtulovähennys, joilla säädellään työhön kohdistuvaa verorasitusta, sekä eläketulovähennykset, joilla säädellään eläkkeiden verotuksen tasoa. Erityistapaus on laskennallisen asuntotulon verovapaudesta muodostuva verotuki, joka on ennemminkin teoreettinen verotuki kuin varsinainen verotuksessa myönnettävä huojennus.

Ansio- ja pääomaverotuksen verotukien arvioidaan vähentävän kaikkien veronsaajien verotuottoja yhteensä noin 16,1 mrd. euroa (sisältäen laskennallisen asuntotulon verovapaudesta muodostuvan verotuen, n. 3,4 mrd. euroa) v. 2017. Tästä valtion veroihin kohdistuva vaikutus on n. 8,4 mrd. euroa.

Ansio- ja pääomatuloverotuksen verotukien lukumäärää ja euromäärää kasvattaa vuonna 2017 yrittäjävähennyksen ja metsälahjavähennyksen käyttöönotto sekä työtulovähennyksen kasvattaminen. Asuntolainan korkovähennyksen supistaminen pienentää verotukien euromäärää.

Arvio ansio- ja pääomatuloverotuksen verotuista vuosina 2015—2017 (milj. euroa)

	2015	2016	2017
Lakisääteisten eläke-, työttömyysvakuutus- ja sairausvakuutusmaksujen vähennyskelpoisuus	2 415	2 480	2 655
Työtulovähennys	2 095	2 130	2 422
Kotitalousvähennys	365	370	380
Työmarkkinajärjestöjen jäsenmaksujen vähennyskelpoisuus	195	195	200
Valtionverotuksen eläketulovähennys	315	305	320
Vapaaehtoisen eläkevakuutusmaksun vähennyskelpoisuus	100	105	110
Lapsilisien verovapaus	500	505	510
Eräiden muiden sosiaalietuuksien verovapaus	950	960	970
Asuntolainan korkojen vähennyskelpoisuus	240	210	190
Laskennallisen asuntotulon verovapaus	3 300	3 300	3 400
Oman asunnon myyntivoiton verovapaus (suuruusluokka-arvio)	1 300	1 300	1 300
Muut	3 505	3 644	3 650
Yhteensä	15 280	15 504	16 107
2017 talousarvio		8 929 000 000	
2016 talousarvio		9 210 000 000	
2015 tilinpäätös		9 094 292 379	

02. Yhteisövero

Momentille arvioidaan kertyvän 3 567 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu tuloverolakiin (1535/1992). Vero on 20 % yhteisön verotettavasta tuloksesta. Momentille kertyy valtion osuus vuoden aikana kertyvästä yhteisöjen tuloverosta ja yhteisön yleisradioverosta. Yhteisöveron muita veronsaajia olivat kunnat ja seurakunnat vuoden 2015 loppuun saakka. Vuodesta 2016 alkaen yhteisöveron saajia ovat valtio ja kunnat. Seurakuntien yhteisövero-osuus korvattiin vuoden 2016 alussa indeksiin sidotulla määrärahalta.

Yhteisöveroennusteen perusteena ovat tuoreimmat toteutumätiedot ja arviot kunkin verovuoden lopullisesta verosta. Verovuoden 2017 yhteisöveron määrää ennustetaan arvioidun yritysten tuloskehityksen perusteella vuodesta 2015 vuoteen 2017. Arvio verovuoden 2017 lopullisen yhteisöveron määrästä perustuu verotuksen valmistumisesta saatuihin ennakkotietoihin ja toteutuneisiin kertymiin. Yritysten tuloskehitystä arvioidaan lähinnä kansantalouden tilinpidon toimintaylijäämän muutoksen avulla. Yritysten tuloskehitys ei täysin seuraa toimintaylijäämän muutoksia. Varsinkin voimakkaiden suhdannevaihteluiden oloissa toimintaylijäämän antama kuva yritysten tuloksista saattaa poiketa huomattavasti todellisuudesta. Ennusteen laadinnassa toimintaylijäämä tarjoaa kuitenkin luontevan lähtökohdan tarkasteltaessa yhteisöverokertymän kehitystä suhteessa koko talouden aktiviteettia kuvaavaan kasvuennusteeseen. Yhteisöveroennustetta täydennetään tarvittaessa yritysten tulostietojen ja kertymätietojen pohjalta. Yhteisövero on suhdanneherkempiä veromuotoja, jonka tuotto on vaihdellut muita veromuotoja enemmän. Muutokset talouskas-

vussa ja yritysten tulonäkymissä voivat nopeasti aiheuttaa suuriakin muutoksia yhteisöveron tuottoon.

Toimintaylijäämän, yritysten tuloskehityksen ja yhteisöveron lopullisen veron arvioitu kehitys

	2014	2015 ennuste	2016 ennuste	2017 ennuste
Toimintaylijäämän muutos, %	3,3	6,1	1,1	8,1
Verovuoden lopullinen vero, milj. euroa	4 412	4 526	4 698	5 141
— valtion osuus yhteisöveron tuotosta, %	61,63	60,35	69,08	69,66

Vuonna 2017 ei tule voimaan veroperustemuutoksia, joilla on vaikutusta yhteisöveron tuottoon. Kilpailukykysopimukseen liittyvät työnantajamaksujen alennukset kasvattavat yhteisöveron veropohjaa, mikä on huomioitu toimintaylijäämän kasvuennusteessa.

Valtiolle suoritettavalla vuotuisella verolla on kerätty Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseksi tarvittavat varat vuodesta 2013 alkaen. Yhteisön yleisradioverolla on tarkoitus kerätä n. 20 milj. euroa vuositasaalla.

Verovuoden vero kertyy useamman kalenterivuoden aikana ja näin ollen momentin kertymä koostuu eri verovuosilta tilitetystä yhteisöverosta. Verovuoden lopullisesta yhteisöverosta yleensä runsaat 80 % kertyy saman vuoden aikana ennakoina. Verovuoden päättymisen jälkeen ennen verotuksen valmistumista oma-aloitteisesti maksettavien ennakon täydennysmaksujen määrä vaihtelee vuosittain huomattavasti. Yrityksille myös palautetaan hakemuksesta ennakoita ennen verotuksen valmistumista. Verotuksen valmistumisen jälkeen kertyy jäännösveroja, ja kertymää pienentävät maksettavat ennakonpalautukset. Vuonna 2017 kertyy vielä veroja verovuosilta 2016 ja 2015.

Ennuste yhteisöveron kertymästä vuonna 2017

Yhteisöveron kertymät eri verovuosilta, milj. euroa	
— verovuodelta 2018	406
— verovuodelta 2017	4 297
— verovuodelta 2016	391
— aikaisemmilta verovuosilta	35
Yhteensä	5 129
— josta valtion osuus	3 567

Elinkeinoverotukseen sisältyy useita verotukia. Näistä merkittävimpiä ovat irtaimen käyttöomaisuuden poistojärjestelmään sisältyvä verotuki, n. 565 milj. euroa ja käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaus, n. 350 milj. euroa. Edellä esitetyt verotukien määrät ovat suuruusluokka-arvioita. Lisäksi käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoittojen verovapaudesta aiheutuvan verotuen määrä voi vaihdella suurestikin vuosittain riippuen osakekauppojen määrästä.

2017 talousarvio	3 567 000 000
2016 II lisätalousarvio	206 000 000
2016 talousarvio	2 877 000 000
2015 tilinpäätös	2 761 280 794

03. Korkotulojen lähdevero

Momentille arvioidaan kertyvän 43 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu korkotulojen lähdeverosta annettuun lakiin (1550/1992). Veron määrä on 30 % talletukselle tai joukkovelkakirjalainalle Suomeen maksetusta korosta. Verovelvollisia ovat luonnolliset henkilöt.

Kotitalouksien talletukset muodostavat veropohjasta suurimman osan. Vuoden 2015 lopussa suomalaisten kotitalouksien talletusten kanta Suomen rahalaitoksissa oli n. 78 mrd. euroa ja niiden keskiporko oli n. 0,3 %. Kotitalouksien lähdeverollisten talletusten kannan ja keskiporkon arvioidaan kehittyvän taulukossa esitetyn mukaisesti:

	2015 toteutuma	2016 ennuste	2017 ennuste
Lähdeverollisten talletusten kannan muutos, %	-0,11	2,6	2,3
Kotitalouksien talletusten keskiporko, %	0,33	0,19	0,08

2017 talousarvio	43 000 000
2016 talousarvio	91 000 000
2015 tilinpäätös	110 410 026

04. Perintö- ja lahjavero

Momentille arvioidaan kertyvän 510 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu perintö- ja lahjaveralakiin (378/1940) ja siinä oleviin perintö- ja lahjaveroasteikkoihin. Lahjaveron osuudeksi momentin kertymästä arvioidaan n. 20 %.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen perintö- ja lahjaveralain sekä tuloverolain 47 §:n muuttamisesta. Esityksessä ehdotetaan perintö- ja lahjaveroasteikkojen keventämistä maatalojen ja muiden yritysten sukupolvenvaihdosten edistämiseksi. Samalla veropohjaa laajennettaisiin verovapaiden kuolemanvaravakuutusten korvausten osalta. Ehdotettujen muutosten arvioidaan supistavan valtion verotuloja 40 milj. euroa vuositasona. Vuonna 2017 muutosten kuitenkin arvioidaan supistavan valtion verotuloja 25 milj. euroa perintö- ja lahjaverotuksen toimittamiseen liittyvien viipeiden takia.

Perintö- ja lahjaverotukseen kohdistuu 15 erilaista verotukea, joista merkittävimmän, yritysten sukupolvenvaihdoshuojennuksen määräksi arvioidaan n. 141 milj. euroa vuonna 2017.

2017 talousarvio	510 000 000
2016 II lisätalousarvio	-50 000 000
2016 talousarvio	710 000 000
2015 tilinpäätös	630 918 741

04. Liikevaihdon perusteella kannettavat verot ja maksut

01. Arvonlisävero

Momentille arvioidaan kertyvän 17 131 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu arvonlisäverolakiin (1501/1993). Merkittävimmän osan arvonlisäverotuksen veropohjasta muodostaa kotitalouksien kulutus, josta kertyy lähes 70 % arvonlisäveron tuotosta. Arvonlisäveroa kertyy myös valtiosektorin ja julkisen sektoriin luettavien sosiaaliturvarahastojen välituotekäytöstä ja investoinneista. Kuntien ja kuntayhtymien välituotekäytöstä ja investoinneista kerätään myös arvonlisäveroa, mutta koska kerätyt verot palautetaan paikallishallinnolle, ne eivät lisää valtion arvonlisäverotuottoja. Merkittävä verokertymän erä on myös ns. muun verovapaan toiminnan välituotekäytöstä kerättävä arvonlisävero. Tähän sisältyy mm. rahoitus- ja vakuutustoiminnan, asuntojen omistuksen ja vuokrauksen sekä yksityisen terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen välituotekäytön arvonlisävero. Kotitalouksien kulutuksesta, valtion ja sosiaaliturvarahastojen sekä muun verovapaan toiminnan välituotekäytöstä kertyy yhteensä n. 86 % valtion arvonlisäverokertymästä. Arvonlisäveroa kertyy lisäksi mm. edellä mainittujen sektoreiden investoinneista sekä kotitalouksia palvelevien voittoja tavoittelemattomien yhteisöjen välituotekäytöstä ja investoinneista.

Arvonlisäveron veropohjan keskeisten erien muutos, %

	2015	2016 ennuste	2017 ennuste
Kotitalouksien verollisten kulutusmenojen veropohja	0,3	1,2	1,4
Valtiosektorin ja sosiaaliturvarahastojen toiminnan välituotekäyttö	3,0	5,1	-0,7
Muun verovapaan toiminnan välituotekäyttö	1,8	1,9	2,1

Vuoden 2017 arvonlisäverokertymäennusteeseen vaikuttavat pienyritysten siirtyminen maksuperusteiseen arvonlisäveron tilitykseen ja muutokset pienyritysten arvonlisäveron maksukausiin vuoden 2017 alusta lähtien. Verotuottovaikutus on kertaluonteinen ajoitustekijöistä johtuva verotuoton alenema, joka kohdistuu vuoden 2017 kertymään. Alle 500 000 euron liikevaihdon yritysten on vuoden 2017 alusta lähtien mahdollista siirtyä myyntien ja ostojen osalta maksuperusteiseen arvonlisäveron tilitykseen. Tämän arvioidaan vähentävän vuoden 2017 arvonlisäveron tuottoa 105 milj. euroa ajoitustekijöistä johtuen. Lisäksi neljännesvuositilitykseen oikeuttavaa liikevaihtorajaa nostetaan 50 000 eurosta 100 000 euroon ja kalenterivuositilitykseen oikeuttavaa rajaa 25 000 eurosta 30 000 euroon vuoden 2017 alussa. Tämän arvioidaan pienentävän vuoden 2017 arvonlisäveron tuottoa 13 milj. euroa.

Vuoden 2017 verotuottoennusteeseen vaikuttaa myös arvonlisäveron alarajahuojennukseen oikeuttavien liikevaihtorajojen nostot vuoden 2016 alusta lukien. Tämän arvioidaan alentavan arvonlisäverotuottoa 41 milj. euroa vuodesta 2017 lähtien.

Arvonlisäveron kertymä koostuu Verohallinnon ja Tullin kantamista arvonlisäveroista sekä muiden valtion tilivirastojen suoraan arvonlisäveromomentille kirjaamista määristä. Tulli kantaa arvonlisäveroa Euroopan unionin ulkopuolisesta tuonnista. Kertymästä vähennettävät arvonlisäveronpalautukset koostuvat arvonlisäverovelvollisille ilmoitusten, hakemusten ja muutosten johdosta palautetuista veroista. Varsinaisen veron lisäksi palautuksiin sisältyy kunnille palautettu arvonlisävero, joka on vuosittain noin 2,3 mrd. euroa.

Arvonlisäveron kertymät (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Verohallinnon bruttokertymä	25 754	25 968	26 762
Tullilaitoksen nettokertymä	2 353	2 367	2 445
Arvonlisäverokertymä muista valtion tilivirastoista	62	63	64
Verohallinnon maksamat palautukset	-11 541	-11 530	-12 140
Arvonlisäverokertymä yhteensä	16 628	16 868	17 131

Arvonlisäveroennusteen osuvuus riippuu keskeisesti siitä, miten kulutuksen kokonaisarvon kehitys ja kohdentuminen kyetään ennakoimaan. Muutokset kulutuksessa vaikuttavat nykyisen kulutuksen lisäksi ennustettuun tulevaan kulutukseen ja sitä kautta ennustettuun arvonlisäveropohjaan.

Tuottoennusteessa on otettu huomioon arvonlisäveron verotuet, jotka muodostuvat alennetuista verokannoista. Verotuiksi määritellään myös joitain EU:n arvonlisäverodirektiivistä poikkeavia eräiä sekä arvonlisäveron alarajaan liittyvä huojenus. Arvonlisäverotukseen kohdistuu 20 verotukea vuonna 2017. Niiden kokonaissummaksi arvioidaan n. 3 mrd. euroa.

Arvonlisäveroon kohdistuvat verotuet (milj. euroa)

	2015	2016	2017
Elintarvikkeiden ja rehujen alennettu alv-kanta (14 %)	1 190	1 190	1 206
Lääkkeiden alennettu alv-kanta (10 %)	308	314	319
Henkilökuljetusten alennettu alv-kanta (10 %)	249	255	261
Tilattujen sanoma- ja aikakauslehtien alennettu alv-kanta (10 %)	118	118	119
Ravintola- ja ateriapalvelujen alennettu alv-kanta (14 %)	512	524	536
Muut verotuet	549	602	616
Verotuet yhteensä	2 926	3 003	3 057

2017 talousarvio	17 131 000 000
2016 talousarvio	16 868 000 000
2015 tilinpäätös	16 628 487 549

02. Eräistä vakuutusmaksuista suoritettava vero

Momentille arvioidaan kertyvän 812 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin eräistä vakuutusmaksuista suoritettavasta verosta eli vakuutusmaksuverolakiin (664/1966). Vero on tarkoitettu ensi vaiheessa vakuutuslaitosten kannettavaksi ja siirrettäväksi vakuutuksenottajien rasitukseksi. Vakuutusmaksuvero täydentää arvon-

lisäveroa, koska arvonlisäverotuksessa vakuutuspalvelut on jätetty verotuksen ulkopuolelle. Vakuutusmaksuveron verokanta on seurannut yleisen arvonlisäverokannan kehitystä. Vuonna 2017 vero on 24 % vakuutusmaksun verottomasta arvosta.

2017 talousarvio	812 000 000
2016 talousarvio	785 000 000
2015 tilinpäätös	776 813 223

03. Apteekkimaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 168 200 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat apteekkimaksusta annetun lain (148/1946) mukaisia maksuja.

Apteekkimaksusta annetun lain apteekkimaksutaulukon muutostarpeita arvioidaan vuosittain. Arvioinnissa otetaan huomioon apteekkien liikevaihdossa tapahtuneet muutokset. Apteekkimaksutaulukkoa sovelletaan vuonna 2017 apteekkimaksuun, joka määrätään vuoden 2016 liikevaihdon perusteella.

2017 talousarvio	168 200 000
2016 talousarvio	162 100 000
2015 tilinpäätös	164 417 019

08. Valmisteverot

01. Tupakkaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 998 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin tupakkaverosta (1470/1994). Lain mukaan savukkeista kannetaan yksikköperusteista veroa 41,50 euroa 1 000 kappaletta kohti ja arvoon perustuvaa veroa 52 % vähittäismyyntihinnasta laskettuna, kuitenkin vähintään 200,00 euroa 1 000 kappaletta kohti. Sikareista ja pikkusikareista vero on 32 % vähittäismyyntihinnasta. Piippu- ja savuketupakasta veroa kannetaan 33,00 euroa kilolta ja lisäksi 48 % vähittäismyyntihinnasta. Savukkeiksi käärittävästä hienoksi leikatusta tupakasta kannetaan veroa 28,50 euroa kilolta ja lisäksi 52 % vähittäismyyntihinnasta, kuitenkin vähintään 121,50 euroa kilolta. Muista tupakkaa sisältävistä tuotteista ja savukepaperista kannetaan lisäksi valmisteveroa, joka on 60 % vähittäismyyntihinnasta.

Tupakkaveroa on korotettu vuosina 2009, 2010, 2012, 2014, 2015 ja vuoden 2016 alusta. Lisäksi voimassa olevan lain mukaan veroa korotettiin 1.7.2016 ja korotetaan 1.1.2017 ja 1.7.2017. Veronkorotusten ja muiden tupakan kulutusta vähentävien toimenpiteiden seurauksena savukkeiden veropohja on supistunut n. 10 % vuodesta 2008.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen tupakkaverosta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä sähkösavukkeissa käytettäväksi tarkoitetut nesteet tulevat veron piiriin.

Tupakkaveron kertymän arvioitu kehitys (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Savukkeet	776	820	876
Muut tupakkatuotteet	105	109	122
Yhteensä	881	929	998

Tupakkaveroon ei kohdistu verotukia.

2017 talousarvio	998 000 000
2016 talousarvio	929 000 000
2015 tilinpäätös	880 851 169

04. Alkoholijuomavero

Momentille arvioidaan kertyvän 1 373 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin alkoholi- ja alkoholijuomaverosta (1471/1994). Veron määrä on väkevien alkoholijuomien osalta 45,55 euroa litralta laskettuna sataprosenttisena alkoholina. Välituotteiden vero (21 tilavuusprosenttia) on vastaavasti 31,90 euroa ja viinien vero (11 tilavuusprosenttia) 30,82 euroa litralta laskettuna sataprosenttisena alkoholina. Oluen vero litrasa sataprosenttista alkoholia on 32,05 euroa.

Alkoholiveroa on korotettu vuonna 2008, kahdesti vuonna 2009, vuonna 2012 ja vuonna 2014.

Alkoholijuomien kulutusarviot perustuvat valtiovarainministeriön yhteistyössä eri toimijoiden kanssa laatimiin ennusteisiin alkoholin kulutuksesta.

Alkoholin verollisen kulutuksen arvioitu kehitys

	2015 tilinpäätös	2016 ennuste	2017 ennuste
Alkoholin verollisen kulutuksen muutos, %	-3,6	½	1½

Alkoholijuomaveron verokertymän kehitys (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Etyylialkoholi	415	400	424
Olut	605	600	631
Viinit ja muut käymisteitse valmistetut tuotteet sekä väli- tuotteet	336	340	318
Yhteensä	1 356	1 340	1 373

Alkoholijuomaveron verotuottoa pienentää pienpanimoiden verohuojennus, jota kasvatettiin vuoden 2015 alusta alkaen. Verotuen määrä on n. 7 milj. euroa vuonna 2017.

2017 talousarvio	1 373 000 000
2016 talousarvio	1 340 000 000
2015 tilinpäätös	1 355 743 518

05. Virvoitusjuomavero

Momentille arvioidaan kertyvän 158 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta (1127/2010). Veron määrä on makeisilla ja jäätelöllä 95 senttiä kilogrammaa kohti ja virvoitusjuomilla 11 tai 22 senttiä litralta valmista juomaa. Veroa kannetaan makeisista, makeisten kaltaisista valmisteista, suklaasta, kaakaota sisältävistä tuotteista, jäätelöstä, mehujäästä ja alkoholittomista tai vain vähän alkoholia sisältävistä juomista. Makeisten ja jäätelön osalta vero tuli voimaan vuoden 2011 alusta alkaen. Samassa yhteydessä virvoitusjuomien veroa korotettiin. Makeisten ja jäätelön veroa korotettiin vuonna 2012 ja virvoitusjuomien veroa vuosina 2012 sekä 2014.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteverosta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä makeisten ja jäätelön valmisteverosta luovutaan. Verojen kertymisen ajankohdan takia makeisista ja jäätelöstä kertyy kuitenkin pieni määrä veroa vielä vuonna 2017. Samassa yhteydessä virvoitusjuomaveron veropohjaan tehdään pieniä muutoksia.

Makeisten, jäätelön ja virvoitusjuomien valmisteveron verokertymän kehitys (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Makeiset	76	76	7
Jäätelö	32	33	2
Virvoitusjuomat	142	148	149
Yhteensä	250	257	158

Verotukena momentin kertymää pienentää klinisten ravintovalmisteiden, äidinmaidonkorvikkeiden ja vieroitusvalmisteiden, lastenruokien, laihdutusvalmisteiden ja ravintolisien vapautus verosta. Verotuen määrän arvioidaan olevan verotuottojen kannalta vähäinen.

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	158 000 000
2016 talousarvio	257 000 000
2015 tilinpäätös	249 896 905

07. Energiaverot

Momentille arvioidaan kertyvän 4 647 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta (1472/1994) sekä lakiin sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta (1260/1996).

Energiaverojen tuottoennusteessa hyödynnetään laajasti työ- ja elinkeinoministeriön energiaosastolla laadittavaa energiatasetta. Sen laadinnassa käytetään valtiovarainministeriön ja eri tutkimuslaitosten suhdanne-ennusteita sekä koko kansantalouden tasolla että toimialatasolla.

Energiaverojen veropohjan keskeisten erien arvioitu kehitys (%)

	2015 tilinpäätös	2016 ennuste	2017 ennuste
Moottoribensiinin kulutus	-1,4	0	-2½
Dieselöljyn kulutus	1,6	3	½
Sähkön kulutus	-0,9	3	1

Lähes kaikkia energiaveroja on korotettu viime vuosina merkittävästi. Vuoden 2016 alusta korotettiin lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroja. Kaivostoiminnassa ja louhinnassa kulutettu sähkö siirretään korkeammin verotetusta sähköveroluokasta I takaisin alennettuun teollisuuden sähköveroluokkaan II vuoden 2017 alusta alkaen. Turpeen vero aleni vuonna 2016.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen nestemäisten polttoaineiden valmisteverosta annetun lain sekä sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta annetun lain muuttamisesta. Esityksessä liikenteen polttoaineiden sekä lämmitys-, voimalaitos- ja työkonepolttoaineiden veroa korotetaan vuonna 2017.

	Verotaso vuonna 2016 (sis. huoltovarmuusmaksun)	Verotaso 1.1.2017 alkaen
Moottoribensiini, snt/l	68,13	70,25
Dieselöljy, snt/l	50,61	53,02
Kevyt polttoöljy, snt/l	21,40	22,87
Raskas polttoöljy, snt/kg	25,36	27,11
Sähkö I (kotitaloudet, palveluala jne.), snt/kWh	2,253	2,253
Sähkö II (teollisuus), snt/kWh	0,703	0,703
Kivihiili, €/t	178,54	191,02
Maakaasu, €/MWh	17,424	18,614
Nestekaasu, snt/kg	24,93	26,65
Polttoturve, €/MWh	1,90	1,90

Verokertymän arvioitu kehitys energiatuotteittain (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Moottoribensiini ¹⁾	1 290	1 280	1 294
Diesel	1 248	1 350	1 413
Sähkö	1 117	1 180	1 158
Muut	654	708	782
Yhteensä	4 309	4 518	4 647

¹⁾ Sisältää korvaavat biopolttoaineet.

Energiaverotuloihin on tunnistettu kohdistuvan 11 verotukea, joiden kokonaismääräksi arvioidaan n. 2,1 mrd. euroa vuonna 2017. Verotuet muodostuvat alennetuista verokannoista ja verotuen määräksi on katsottu vertailutason ja alennetun verokannan mukainen erotus. Vertailutasona on yleinen verorakenteen mukainen taso. Alla olevassa taulukossa esitettyjen merkittävimpien energiaverotukien lisäksi muita momentille kohdistuvia verotukia ovat liikenteessä käytetyn sähkön ja maakaasun normia alemmat verokannat, konesalien sähkön alempi verokanta, kiinteiden ja kaasumaisten biopolttoaineiden verottomuudet ja raideliikenteen sähkön verottomuus.

Merkittävimmät verotuet (milj. euroa)

	2015	2016	2017
Dieselpolttoaineen alempi verokanta ¹⁾	737	746	767
Työkoneissa käytetyn kevyen polttoöljyn dieseliä alempi verokanta	465	444	451
Turpeen alempi verokanta ²⁾	103	140	146
Teollisuuden ja kasvihuoneiden sähkön alempi verokanta	564	592	609
CHP-laitosten puolitettu CO ₂ -vero	78	107	102
Muut	45	35	35

¹⁾ Tämän verotuen osalta on otettava huomioon verosanktioksi luettava henkilö- ja pakettiautojen ajoneuvoveron käyttövoimaver.

²⁾ Turpeen vero ei noudata nykyistä energiaveromallia.

Lisäksi energiaverotuksi luetaan maa- ja puutarhatalouden energiaverotuki, jonka määrä on n. 33 milj. euroa, sekä energiaintensiivisten yritysten veronpalautus, jonka suuruus on n. 218 milj. euroa vuonna 2017. Edellä mainitut verotuet kuuluvat menomomentille 28.91.41 eivätkä siten vähennä energiaverojen tulomomentin verokertymää.

2017 talousarvio	4 647 000 000
2016 talousarvio	4 518 000 000
2015 tilinpäätös	4 309 116 490

08. Eräiden juomapakkausten valmistevero

Momentille arvioidaan kertyvän 14 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu lakiin eräiden juomapakkausten valmisteverosta (1037/2004). Alkoholijuomien, virvoitusjuomien, vesien ja eräiden muiden sellaisenaan juotavien juomien eri materiaalista valmistetut juomapakkaukset, lukuun ottamatta nestepakkauskartongista valmistettuja pakkauksia, ovat veronalaisia. Verosta vapaita puolestaan ovat juomapakkaukset, jotka ovat uudelleenkäytettäviä ja kuuluvat panttiin perustuvaan palautusjärjestelmään. Kertakäyttöisten, hyväksytyyn palautusjärjestelmään kuulumattomien juomapakkausten vero on 51 senttiä litralta. Veronalaisten pakkausten määrän oletetaan säilyvän vuonna 2017 likimain vuoden 2016 tasolla.

2017 talousarvio	14 000 000
2016 talousarvio	15 000 000
2015 tilinpäätös	15 127 654

10. Muut verot

03. Autovero

Momentille arvioidaan kertyvän 853 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu autoverolakiin (1482/1994). Vuoden 2008 alusta sekä uusien että käytettyjen henkilöautojen autovero on määräytynyt hiilidioksidipäästön perusteella. Vero määräytyy yleisestä kuluttajahinnasta ja sen osuus vaihtelee 4,4—50 prosentin välillä hiilidioksidipäästöstä riippuen. Pakettiautojen verotus vastaa henkilöautojen verotusta, mutta kookkaiden pakettiautojen veroa alennetaan kokonaismassan perusteella.

Autoverotusta kevennetään hallituskaudella yhteensä n. 182 milj. euroa. Ensimmäinen veronkevennys tuli voimaan vuoden 2016 alusta ja seuraavat kevennykset tulevat voimaan asteittain vuosien 2017, 2018 ja 2019 alussa. Veronkevennyksen asteittaisella voimaantulolla pyritään hillitsemään käyttäytymisvaikutuksia sekä välttämään kertaluonteisen suuren veromuutoksen aiheuttamia autokaupan markkinahäiriöitä ja varastoarvojen äkillistä alenemista sekä kuluttajien kannalta epäoikeudenmukaisia vaikutuksia.

Suomessa määräaikaaisesti käytettävien leasing- ja vuokra-autojen verotusmenettelyä muutetaan vuoden 2017 alusta lähtien siten, että ensirekisteröinnin yhteydessä on mahdollista hakea ennakoon ajoneuvojen viennistä ulkomaille maksettavaa palautusta. Samalla vientipalautuksen saamisen edellytykset lievenevät. Muutoksen vaikutuksen autoveron tuottoon arvioidaan olevan vähäinen.

Autoveron tuoton kehitys riippuu sekä verotettavien ajoneuvojen määrän että keskimääräisen veron kehityksestä. Autoveron tuoton kannalta uusien henkilöautojen myynnin kehityksellä on suurin merkitys. Uusia henkilöautoja ennakoidaan verotettavan n. 112 000 kpl vuonna 2016. Vuonna 2017 uusien autojen hankinnan oletetaan kasvavan muutamalla tuhannella kappaleella vuodesta 2016.

Autoveron veropohjan keskeisten erien arvioitu kehitys

	2015		2016 ennuste		2017 ennuste	
	kpl	keskim. vero, euroa	kpl	keskim. vero, euroa	kpl	keskim. vero, euroa
Uudet henkilöautot	105 700	6 900	112 000	6 400	116 000	5 700
Uudet pakettiautot	11 200	5 500	12 000	5 300	12 000	5 100

Uusien henkilöautojen keskimääräinen hiilidioksidipäästö vuonna 2015 oli 124 g/km. Uusien henkilöautojen hiilidioksidipäästöt ovat laskeneet tasaisesti vuodesta 2008 lähtien. Laskun odotetaan edelleen kiihtyvän autoverotuksessa tehtävien kevennysten johdosta. Keskimääräisten päästöjen lasku pienentää verokertymää veroprosentin määräytyessä päästöjen perusteella. Käytettynä maahantuotujen autojen autoveroon liittyvien palautusten arvioidaan vaikuttavan verotuottoihin lähivuosina.

Autoveron arvioitu kertymä eri ajoneuvoryhmistä (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 ennuste
Henkilöautot	817	766	779
Pakettiautot	66	68	67
Moottoripyörät	11	15	12
Muut ajoneuvot	5	8	5
Autoveron palautukset	-15	-18	-10
Yhteensä	884	839	853

Merkittävin autoveroennusteen riski liittyy verotettaviksi tulevien ajoneuvojen kysyntään. Uusi- en henkilöautojen kysynnän poikkeaminen ennustetusta 10 000 kappaleella vaikuttaisi verotuot- toon n. 60 milj. euroa.

Autoveron verotukien yhteismääräksi arvioidaan n. 87 milj. euroa vuonna 2017.

Autoveron arvioitu verotuki (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 ennuste	2017 ennuste
Muuttoautojen verotuki	12	8	8
Taksien verotuki	12	12	12
Invalidien autoverotuki	4	4	4
Pelastusautojen, sairausautojen, invataksien, matkailu- autojen sekä muiden ajoneuvojen verotuet	63	63	63
Yhteensä	91	87	87

2017 talousarvio	853 000 000
2016 talousarvio	839 000 000
2015 tilinpäätös	884 127 174

05. Varainsiirtovero

Momentille arvioidaan kertyvän 817 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu varainsiirtoverolakiin (931/1996). Vuonna 2017 varainsiirtove- ron määrä on 4 % kiinteistöjen kauppahinnasta. Asunto-osakeyhtiön, keskinäisen kiinteistöosa- keyhtiön ja kiinteistöyhtiön osakkeiden omistusoikeuden luovutuksesta suoritettavan varainsiir- toveron määrä on 2 % kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta. Muiden kuin asunto- tai kiin- teistöyhtiöiden osakkeiden omistusoikeuden luovutuksesta suoritettavan varainsiirtoveron määrä on 1,6 % kauppahinnasta tai muun vastikkeen arvosta.

Varainsiirtoveron tuotosta suurin osa kertyy asunto- ja kiinteistökaupasta. Varainsiirtoveron tuot- to vaihtelee vuosittain huomattavasti johtuen muun muassa veron piiriin kuuluvien yritysjärjes- telyjen määrän vaihtelusta samoin kuin asunto- ja kiinteistömarkkinoiden suhdannevaihteluista. Talousarvioesityksessä on käytetty oletusta, että vuonna 2017 asunto-osakekaupan arvo nousisi 3,2 % sekä kiinteistökaupan arvo nousisi 2,4 %. Varainsiirtovero tulee suorittaa 2—6 kuukauden kuluessa, uusien asunto-osakkeiden tapauksessa tätäkin myöhemmin, minkä johdosta asunto- ja

kiinteistökaupassa tapahtuvat muutokset näkyvät varainsiirtoveron kertymässä jopa vuoden viiveellä.

Varainsiirtoveroon kohdistuu 12 verotukea, joista neljälle pystytään laskemaan arvo. Merkittävimmät varainsiirtoverotuksen verotuet ovat ensiasunnon ostajien vapautus varainsiirtoverosta ja se, että julkisen kaupankäynnin kohteena olevien arvopaperien kauppa ei kuulu varainsiirtoveron piiriin.

Varainsiirtoverotuksen merkittävimmät verotuet (milj. euroa)

	2015	2016	2017
Ensisiasunnon luovutuksen varainsiirtoverovapaus	95	95	95
Julkisesti listatun arvopaperin varainsiirtoverovapaus	2 000	2 000	2 000
Muut	4	4	4
Yhteensä	2 099	2 099	2 099

2017 talousarvio	817 000 000
2016 talousarvio	698 000 000
2015 tilinpäätös	783 535 939

06. Arpajaisvero

Momentille arvioidaan kertyvän 230 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu arpajaisverolakiin (552/1992). Vero on 12 % yksinoikeudella toimeenpantujen arpajaisten ja totopelien tuotosta. Vero kertyy lähes kokonaan yksinoikeudella toimeenpannuista arpajaisista, joista vero kerätään rahapanosten ja maksettujen voittojen erotuksesta.

2017 talousarvio	230 000 000
2016 talousarvio	225 000 000
2015 tilinpäätös	221 178 384

07. Ajoneuvovero

Momentille arvioidaan kertyvän 1 155 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu ajoneuvoverolakiin (1281/2003). Veron päivää kohden kannettava määrä on perusveron osuus lisättynä käyttövoimaveron osuudella.

Perusveroa kannetaan henkilö- ja pakettiautoista. Perusvero on määräytynyt vuoden 2011 maaliskuusta alkaen ajoneuvon hiilidioksidipäästön perusteella. Jos hiilidioksidipäästön määrästä ei ole merkintää ajoneuvorekisterissä, vero perustuu ajoneuvon suurimpaan sallittuun kokonaismassaan. Käyttövoimaveroa määrätään ajoneuville, jota käytetään muulla voimalla tai polttoaineella kuin moottoribensiinillä. Veroa kannetaan vaan niiltä päiviltä, joilta ajoneuvo on ilmoitettu liikennekäyttöön.

Käyttövoimaveron tarkoituksena on tasata eri polttoaineiden tai käyttövoiman toisistaan poikkeavasta verotuksesta johtuvaa vuoden aikana maksettavaksi tulevaa verojen määrää. Tämä koskee

henkilöautoja. Koska käyttövoimavero on kiinteä ja polttoaineverotus taas riippuu ajoneuvokoh-
taisesta polttoainekulutuksesta ja ajosuoritteesta, verorasituksen tasaus toteutuu keskimääräi-
syyksiin perustuvilla oletuksilla. Muiden ajoneuvojen kuin henkilöautojen käyttövoimaverolla
on fiskaalisia ja EU-oikeudellisia perusteita.

Paketti- ja henkilöautojen perusveroa korotetaan 100 milj. euroa vuoden 2017 alusta alkaen. Kos-
ka ajoneuvovero kannetaan etukäteen juoksevalta 12 kuukauden mittaiselta verokaudelta, on ko-
rotuksella vaikutusta jo vuoden 2016 ajoneuvoverokertymään. Veroa korotettiin vuoden 2016
alusta 180 milj. eurolla.

Vuoden 2017 alkupuolella annetaan hallituksen esitykset veneiden ja kevyiden moottoriajoneu-
vojen verosta, joiden arvioidaan lisäävän verotuottoa vuositasolla yhteensä n. 50 milj. eurolla.
Tästä aiheutuvat tuloarvioiden muutostarpeet käsitellään vuoden 2017 lisätalousarvioesityksen
yhteydessä.

Ajoneuvoveron kertymän jakautuminen perusveroon ja käyttövoimaveroon ajoneuvo- lajeittain (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Perusvero			
— henkilöautot	462	610	648
— pakettiautot	96	123	134
— kuorma-autot	-	-	-
Käyttövoimavero			
— henkilöautot	277	278	278
— pakettiautot	29	30	29
— kuorma-autot	53	60	53
Maksutapalisä	13	14	13
Yhteensä	930	1 115	1 155

Ajoneuvoverotuksen merkittävin verotuki on invalidien vapautus ajoneuvoveron perusverosta.
Verotukien yhteismääräksi arvioidaan 17 milj. euroa.

2017 talousarvio	1 155 000 000
2016 talousarvio	1 115 000 000
2015 tilinpäätös	929 984 759

08. Jätevero

Momentille arvioidaan kertyvän 22 000 000 euroa.

Selvitysosa: Vero perustuu jäteverolakiin (1126/2010). Lakia uudistettiin vuoden 2011
alusta alkaen, jolloin jätevero korotettiin 30 eurosta 40 euroon jätetonnilta ja veron veropohjaa
laajennettiin koskemaan yleisten kaatopaikkojen lisäksi myös yksityisiä kaatopaikkoja. Samassa
yhteydessä päätettiin jäteveron korottamisesta 50 euroon jätetonnilta vuonna 2013. Vuonna 2015
jäteveroa korotettiin 50 eurosta 55 euroon ja vuonna 2016 70 euroon jätetonnilta. Jäteveron ve-
ropohja on kutistunut vuoden 2011 veromuutoksen jälkeen alle puoleen ja sen arvioidaan puolit-
tuvan edelleen vuoden 2016 aikana orgaanisen jätteen kaatopaikkasijoittamisen kiellon myötä.

2017 talousarvio	22 000 000
2016 talousarvio	25 000 000
2015 tilinpäätös	32 363 376

19. Muut veronluonteiset tulot

03. Ratavero

Momentille arvioidaan kertyvän 5 184 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Ratavero perustuu rataverosta annettuun lakiin (605/2003).

Rataveroa ei peritä sähkö- eikä dieselvetoisessa tavaraliikenteessä vuosina 2015—2018. Valtion verotulovaikutuksen arvioidaan olevan vuositasolla n. 13,3 milj. euroa. Rataverolain 5 §:n muuttamisesta annetun lain perusteella momentilta 31.10.78 rahoitetun Kerava—Lahti -oikoradan käytöstä peritään investoinnin rataveroa, jonka tuotto on arvioitu 4 155 000 euroksi. Henkilöliikenteeltä perittäväksi rataveroksi arvioidaan 1 029 000 euroa.

Ratamaksujärjestelmään valmistellaan rautatielain edellyttämiä muutoksia. Arvio perustuu nyky-muotoiseen ratamaksujärjestelmään.

2017 talousarvio	5 184 000
2016 talousarvio	5 341 000
2015 tilinpäätös	6 170 008

04. Eräät viestinnän maksut

Momentille arvioidaan kertyvän 40 704 000 euroa.

Selvitysosa: Tietoyhteiskuntamaksu 4 000 000 euroa sekä televisio- ja radiotoiminnan valvontamaksu 950 000 euroa perustuvat tietoyhteiskuntakaareen (917/2014). Postitoiminnan valvontamaksu 1 533 000 euroa perustuu postilakiin (415/2011). Varmennemaksu 200 000 euroa perustuu lakiin vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009). Edellä mainittuja maksuja arvioidaan kertyvän yhteensä 6 683 000 euroa. Näistä toiminnoista aiheutuvat menot on otettu huomioon momentin 31.40.01 määrärahan mitoituksessa.

Toimilupamaksu, yhteensä 33 791 000 euroa, perustuu eräiden radiotaajuuksien huutokaupoista annettuun lakiin (462/2009). Viestintävirasto perii 700 megahertsin taajuusalueella vuonna 2016 toteutettavan huutokaupan tuloksen perusteella sekä 800 megahertsin taajuusalueella vuonna 2013 toteutetun taajuushuutokaupan tuloksen perusteella toimiluvan saaneilta teleyrityksiltä lain edellyttämän toimilupamaksun. Toimilupamaksut tuloutetaan tasaerissä toimilupakauden viiden ensimmäisen vuoden aikana. Samoin Viestintävirasto perii vuonna 2009 toteutetun huutokaupan tuloksen perusteella toimiluvan saaneilta teleyrityksiltä lain edellyttämän toimilupamaksun. Lisäksi momentille arvioidaan kertyvän tietoyhteiskuntakaaren (917/2014) 288 §:n perusteella perittäviä markkinaehtoisia taajuusmaksuja 230 000 euroa.

2017 talousarvio	40 704 000
2016 talousarvio	28 570 000
2015 tilinpäätös	28 665 476

05. Eräät liikenteen maksut

Momentille arvioidaan kertyvän 28 851 000 euroa.

Selvitysosa: Lentoliikenteen valvontamaksu 12 451 000 euroa perustuu lakiin lentoliikenteen valvontamaksusta (1249/2005). Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi lentoliikenteen valvontamaksun tarkistamisesta 1,20 eurosta 1,30 euroon. Katsastustoiminnan valvontamaksu 7 260 000 euroa perustuu lakiin katsastustoiminnan valvontamaksusta (960/2013). Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu, 40 000 euroa, perustuu lakiin kaupunkiraideliikenteestä (1412/2015). Näistä toiminnoista aiheutuvat menot on otettu huomioon momentin 31.20.01 määrärahan mitoituksessa. Tieliikenteen liikenneturvallisuusmaksu 9 100 000 euroa perustuu lakiin liikenneturvallisuusmaksusta (471/2016). Tästä toiminnasta aiheutuvat menot on otettu huomioon momentin 31.20.41 määrärahan mitoituksessa.

2017 talousarvio	28 851 000
2016 talousarvio	18 751 000
2015 tilinpäätös	19 202 229

06. Väylämaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 46 200 000 euroa.

Selvitysosa: Väylämaksu perustuu väylämaksulakiin (1122/2005), jonka perusteella Suomen vesialueella kauppamerenkulkua harjoittavasta aluksesta suoritetaan valtiolle väylämaksua.

Väylämaksu puolitettiin vuosina 2015—2018 osana rikkikompensaatiota ja työmarkkinaratkaisua siten, että väylämaksua alennettiin lastialuksia ja parhaita jääluokkia painottaen. Lisäksi väylämaksua alennettaessa otettiin huomioon valtion tulojen vähentyminen 0,8 milj. eurolla lästimaksumääränsä kumoamisen vuoksi. Lakimuutoksessa otettiin huomioon myös jäänmurtopalveluiden vapauttaminen väylämaksusta. Vuoden 2017 arvio väylämaksukertymästä perustuu vuoden 2016 toteutuma-arvioon 45,7 milj. euroa siten, että vuonna 2017 liikenteen määrän on arvioitu kasvavan 2,2 %, mikä korottaa tulokertymää n. 1,1 %.

2017 talousarvio	46 200 000
2016 talousarvio	44 800 000
2015 tilinpäätös	45 381 999

08. Öljyjättemaksu

Momentille arvioidaan kertyvän 4 000 000 euroa.

Selvitysosa: Maksu perustuu öljyjättemaksusta annettuun lakiin (894/1986). Maksun suuruus on 5,75 senttiä voiteluöljykilolta. Öljyjättemaksulla rahoitettavat vastaavat menot on budjetoitu momenteille 35.10.60 ja 65.

2017 talousarvio	4 000 000
2016 talousarvio	4 000 000
2015 tilinpäätös	3 723 834

09. Muut verotulot

Momentille arvioidaan kertyvän 6 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan kaikki sellaiset verot ja veronluonteiset tulot, joiden osalta ei ole katsottu kertymän vähäisyyden vuoksi tarpeelliseksi pitää omaa tulomomenttia. Momentille kertyy lähinnä ennen vuotta 2014 voimassa olleiden veroperusteiden mukaisia veroja ja maksuja. Momentille tuloutetaan myös lakiin säätöön valvontamaksusta (1048/2013) ja lakiin tilintarkastajan vuosimaksusta ja laadunvalvonnan maksuista (1512/2015) perustuvat tulot. Näillä maksuilla rahoitettavat menot on otettu huomioon momentilla 32.40.03.

2017 talousarvio	6 000 000
2016 talousarvio	6 000 000
2015 tilinpäätös	3 372 232

10. Sähkö- ja maakaasuverkkomaksut ja Perämeren tuulivoima-alueella perittävä tuulivoimamaksu

Momentille arvioidaan kertyvän 3 595 000 euroa.

Selvitysosa: Sähkö- ja maakaasuverkkomaksut perustuvat lakiin sähkö- ja maakaasuverkkomaksusta (950/2012). Verkkomaksuilla rahoitettavat menot on otettu huomioon momentilla 32.60.01.

Perämeren tuulivoima-alueelta perittävä tuulivoimamaksu perustuu lakiin tuulivoiman kompensatioalueista (490/2013).

2017 talousarvio	3 595 000
2016 talousarvio	3 090 000
2015 tilinpäätös	2 888 546

11. Rahoitusvakausturaston hallintomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 2 450 000 euroa.

Selvitysosa: Maksu perustuu Rahoitusvakausturaston hallintomaksusta annettuun lakiin (1197/2014). Momentille tuloutetaan Rahoitusvakausturaston luottolaitoksilta ja sijoituspalveluyrityksiltä perimät hallintomaksut, joilla katetaan turaston toiminnasta aiheutuvat kulut.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.92.03.

2017 talousarvio	2 450 000
2016 talousarvio	2 400 000
2015 tilinpäätös	2 998 447

Osasto 12

SEKALAISET TULOT

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 € %	
24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala	50 443	42 527	30 685	-11 842	-28
20. Tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen vuokratulot	—	—	982	982	0
99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot	50 443	42 527	29 703	-12 824	-30
25. Oikeusministeriön hallinnonala	134 573	143 950	145 250	1 300	1
10. Tuomioistuintulot	32 511	46 400	46 200	-200	0
15. Yleisen edunvalvonnan tulot	23 228	23 300	23 300	—	0
20. Ulosottomaksut	78 565	71 500	73 000	1 500	2
99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot	269	2 750	2 750	—	0
26. Sisäministeriön hallinnonala	11 161	47 824	2 984	-44 840	-94
98. EU:lta saatavat tulot	10 844	47 374	2 534	-44 840	-95
99. Sisäministeriön hallinnonalan muut tulot	317	450	450	—	0
27. Puolustusministeriön hallinnonala	4 755	5 226	3 376	-1 850	-35
01. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot	9	8	8	—	0
20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojalti-maksuista	18	18	18	—	0
99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot	4 729	5 200	3 350	-1 850	-36

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
28. Valtiovarainministeriön hallinnonala	2 723 318	2 245 507	2 288 528	43 021	2
10. Tullin tulot	2 314	2 500	2 320	-180	-7
11. Kuntien osuudet verotus-kustannuksista	138 390	136 621	135 473	-1 148	-1
12. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista	26 510	26 170	25 951	-219	-1
13. Evankelisluterilaisten seura-kuntien osuudet verotus-kustannuksista	21 118	15 081	14 854	-227	-2
20. Valtion tieto- ja viestintä-tekniikkakeskuksen eräät tulot	98	5 200	4 500	-700	-13
25. Metallirahatulot	10 167	15 000	15 000	—	0
50. Siirto valtion eläke-rahastosta	2 263 372	1 784 620	1 827 079	42 459	2
51. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläke-menojen hyvitykset	163 028	186 154	198 471	12 317	7
52. Vakuutusmaksuja vastaavat maksut	17 518	19 796	18 230	-1 566	-8
60. Työturvallisuusmaksu	847	900	850	-50	-6
(87.) Tulot rahoitusmarkkinoiden vakauttamisesta	11 951	—	—	—	0
92. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot	41 729	34 000	31 300	-2 700	-8
93. Euroopan unionilta saatavat tulot matkamenojen korvaamiseen	2 160	1 500	1 500	—	0
99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot	24 115	17 965	13 000	-4 965	-28
29. Opetus- ja kulttuuri-ministeriön hallinnonala	582 836	565 403	573 686	8 283	1
70. Opintotukitoiminnan tulot	17 771	24 000	24 000	—	0
88. Opetus- ja kulttuuri-ministeriön osuus rahapeli-toiminnan voittovaroista	541 868	537 403	545 686	8 283	2
99. Opetus- ja kulttuuri-ministeriön hallinnonalan muut tulot	23 197	4 000	4 000	—	0
30. Maa- ja metsätalous-ministeriön hallinnonala	995 312	969 850	886 031	-83 819	-9
01. EU:n maataloustuki-rahastosta saatavat tulot	537 850	599 903	534 503	-65 400	-11

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
02. Maaseudun kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	401 549	325 000	310 000	-15 000	-5
03. Elinkeinokalatalouden kehittämiseen saatavat tulot EU:lta	5 933	10 000	8 000	-2 000	-20
04. EU:lta saatavat muut tulot	855	477	718	241	51
20. Hevoskasvatuksen ja hevos- urheilun edistämiseen käytettävä osuus rahapeli- toiminnan tuotosta	919	1 040	1 080	40	4
(32.) Kasvinjalostusmaksut	132	—	—	—	0
40. Vesioikeudelliset kala- talousmaksut	2 940	3 000	3 000	—	0
41. Tenojoen kalastuslupa- maksut	440	500	500	—	0
42. Hirvieläinten metsästys- maksut	3 711	3 400	3 400	—	0
44. Kalastonhoitomaksut	8 357	10 400	8 700	-1 700	-16
45. Riistanhoitomaksut	10 174	10 130	10 130	—	0
99. Maa- ja metsätalous- ministeriön hallinnonalan muut tulot	22 453	6 000	6 000	—	0
31. Liikenne- ja viestintä- ministeriön hallinnonala	19 890	136 844	4 995	-131 849	-96
10. Liikenneviraston tulot	17 734	136 194	4 145	-132 049	-97
99. Liikenne- ja viestintä- ministeriön hallinnonalan muut tulot	2 156	650	850	200	31
32. Työ- ja elinkeino- ministeriön hallinnonala	271 315	268 815	357 205	88 390	33
20. Turvallisuus- ja kemikaali- viraston tulot	3 270	2 850	2 840	-10	0
(30.) Siirrot valtion talousarvion ulkopuolisista rahastoista	—	—	—	—	0
31. Palkkaturvamaksujen palautukset	34 600	42 865	31 865	-11 000	-26
50. EU:n rakennerahastoista ja muista koheesiopolitiikan rahastoista saatavat tulot	104 123	120 000	170 000	50 000	42
99. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muut tulot	129 322	103 100	152 500	49 400	48
33. Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonala	551 792	523 393	545 768	22 375	4
02. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulot	1 725	1 600	1 600	—	0

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
03. Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tulot	100	500	500	—	0
90. Rahapelitoiminnan tuotto	426 288	426 788	449 163	22 375	5
98. Valtionapujen palautukset	121 427	93 200	93 200	—	0
99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot	2 252	1 305	1 305	—	0
35. Ympäristöministeriön hallinnonala	87 333	52 650	31 650	-21 000	-40
10. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista	11 263	2 150	1 650	-500	-23
20. Siirto valtion asunto-rahastosta	66 000	47 000	26 500	-20 500	-44
99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot	10 070	3 500	3 500	—	0
39. Muut sekalaiset tulot	714 310	365 500	370 500	5 000	1
01. Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksuseuraamuksista	72 939	188 000	193 000	5 000	3
02. Verotukseen liittyvät korkotulot	86 924	75 000	75 000	—	0
04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset	543 675	100 000	100 000	—	0
10. Muut sekalaiset tulot	10 772	2 500	2 500	—	0
Yhteensä	6 147 038	5 367 489	5 240 658	-126 831	-2

24. Ulkoasiainministeriön hallinnonala

20. Tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen vuokratulot

Momentille arvioidaan kertyvän 982 000 euroa.

Selvitysosa: Ulkomailla sijaitsevat valtion omistamat tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöt siirtyvät ulkoasiainministeriön omistajahallintaan 1.1.2017. Kiinteistöt ovat Villa Lante ja asunto Roomassa, Suomen Ranskan instituutti Pariisissa, Pohjoismaiden paviljonki (kolmasosa) ja Suomen Aalto-paviljonki Venetsian biennaalialueella sekä Suomen Ateenan instituutti asunto-loineen. Kiinteistöt on vuokrattu suomalaisille tiede- ja kulttuurisäätiöille niiden toimintaan ulkomailla.

Instituuttikiinteistöjen ylläpito- ja korjausmenot on budjetoitu momentille 24.01.20.

2017 talousarvio

982 000

99. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 29 703 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät hallinnonalan viisumien käsittelymaksuista, kiinteistöjen myyntituloista, kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien sekä kehitysavun palautuksista, YK:n sotilaallisesta kriisinhallinnasta maksamista palkkausmenokorvauksista sekä muista tuloista, joita ei ole nettoutettu hallinnonalan menomomenteille.

Tuloista 7 000 000 euroa on Iso-Britannian kehityspoliittisen osaston (DFID) osuus ministeriön kanssa tehtävästä yhteistoimintahankkeesta. Yhteistoimintahankkeesta saatavilla tuloilla kate-taan ao. yhteistoimintahankkeen menot, jotka on budjetoitu momentille 24.30.66.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Viisumien käsittelymaksut	16 000 000
Kiinteistöjen myyntitulot	2 750 000
Kehitysyhteistyön yhteistoimintahankkeiden tulot	7 000 000
Sotilaallisen kriisinhallinnan palkkausmenokorvaukset YK:lta	2 453 000
Muut tulot	1 500 000
Yhteensä	29 703 000
2017 talousarvio	29 703 000
2016 talousarvio	42 527 000
2015 tilinpäätös	50 442 915

25. Oikeusministeriön hallinnonala*10. Tuomioistuintulot*

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 46 200 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon myyntisaamisten poistot.

Selvitysosa: Tulot perustuvat tuomioistuinmaksulakiin (1455/2015), oikeusministeriön asetukseen eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista (1744/2015) ja oikeusministeriön asetukseen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016—2018 (1558/2015) sekä lakiin kaupanvahvistajista (573/2009).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	32 406	46 200	46 000
— muut tuotot	105	200	200
Tuotot yhteensä	32 511	46 400	46 200

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	58 591	65 000	65 000
— osuus yhteiskustannuksista	32 947	30 000	30 000
Kustannukset yhteensä	91 538	95 000	95 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-59 027	-48 600	-48 800
Kustannusvastaavuus, %	36	49	49

2017 talousarvio	46 200 000
2016 talousarvio	46 400 000
2015 tilinpäätös	32 511 257

15. Yleisen edunvalvonnan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 23 300 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat lakiin holhoustoimesta (442/1999), lakiin valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä (477/2016) ja asetukseen edunvalvojan palkkion suuruudesta (696/2012).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	23 227	23 000	23 000
— muut tuotot	1	-	-
Tuotot yhteensä	23 228	23 300	23 300
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	19 515	19 100	19 100
— osuus yhteiskustannuksista	10 523	10 900	10 900
Kustannukset yhteensä	30 038	30 000	30 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-6 810	-6 700	-6 700
Kustannusvastaavuus, %	77	78	78

2017 talousarvio	23 300 000
2016 talousarvio	23 300 000
2015 tilinpäätös	23 228 001

20. Ulosottomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 73 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat lakiin ulosottomaksuista (34/1995) ja vastaavaan asetukseen (35/1995).

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	78 475	71 500	73 000
— muut tuotot	90	-	-
Tuotot yhteensä	78 565	71 500	73 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	44 945	45 000	45 000
— osuus yhteiskustannuksista	23 155	23 500	23 500
Kustannukset yhteensä	68 100	68 500	68 500
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	10 465	3 000	4 500
Kustannusvastaavuus, %	115	104	107

2017 talousarvio	73 000 000
2016 talousarvio	71 500 000
2015 tilinpäätös	78 564 833

99. Oikeusministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 750 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat oikeusministeriön asetukseen oikeusministeriön ja eräiden hallinnonalalla toimivien viranomaisten maksullisista suoritteista vuosina 2016—2017 (1745/2015) ja oikeusministeriön asetukseen eräistä tietosuojavaltuutetun toimiston maksullisista suoritteista (1148/2014). Lisäksi momentille kertyvät konkurssilain mukaan valtiolle tilitettävät velkojen menettämät jako-osuudet.

2017 talousarvio	2 750 000
2016 talousarvio	2 750 000
2015 tilinpäätös	268 930

26. Sisäministeriön hallinnonala

98. EU:lta saatavat tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 534 000 euroa.

Selvitysosa: Suomeen vuoden 2017 aikana tuloutuvaksi arvioitu kertymä koostuu sisäisen turvallisuuden rahaston ja turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston ennakkomaksuista sekä uudelleensijoittamisen tuen sekä teknisen avun maksatushakemukseen perustuvista

korvauksista. Uudelleensijoittamistukeen mukaanlaskettavien vastaanotettujen pakolaisten määräksi arvioidaan seurantajaksolla 293 henkilöä.

Sisäisen turvallisuuden rahaston ja turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston tuloista tehtävät maksatukset on budjetoitu momentille 26.01.24. Rahoitusohjelmakauden 2014—2020 alaisten rahastojen tulot ja menot tasapainottuvat ohjelmien loppuun mennessä.

Koko ohjelmakauden 2014—2020 arvioidut rahoitusosuudet (1 000 euroa)

Rahastot ¹⁾	
Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto AMIF, perusosa	23 489
AMIF uudelleensijoittamisen määräraha	42 000
AMIF sisäiset siirrot	18 078
AMIF hätärahoitus	7 600
Sisäisen turvallisuuden rahasto ISF, ulkorajoja ja viisumipolitiikkaa koskeva rahoitusväline, perusosa ISF-B ²⁾	37 295
Sisäisen turvallisuuden rahasto ISF, poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjuntaa sekä kriisinhallintaa koskeva rahoitusväline ISF-P	15 682
Yhteensä	144 144

¹⁾ AMIF-rahoitus (pl. perusosa) on täysin sidoksissa EU-tason päätöksiin ja niiden toimeenpanoon sekä EU- että jäsenvaltiotasolla. Lopullinen rahoitusosuus tulee muotoutumaan käytettävien erityisrahoitusmekanismien mukaisesti.

²⁾ Jäsenvaltio voi käyttää enintään 40 prosenttia perusosasta rahoittaakseen operatiivista tukea. Rahoitusväline sisältää erityistoimiraohoituksen Frontex-välineistöön.

2017 talousarvio	2 534 000
2016 talousarvio	47 374 000
2015 tilinpäätös	10 844 313

99. Sisäministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 450 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Vastaanottokeskuksille myönnettyjen määrärahojen palautukset	350 000
Takavarikoitujen esineiden myyntitulot	50 000
Muut tulot	50 000
Yhteensä	450 000
2017 talousarvio	450 000
2016 talousarvio	450 000
2015 tilinpäätös	316 868

27. Puolustusministeriön hallinnonala

01. Puolustushallinnon rakennuslaitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 8 000 euroa.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää myös peruskorjaus- tai perusparannusmenojen väliaikaiseen rahoittamiseen.

Selvitysosa:

Toiminnalliset tulostavoitteet

Rakennuslaitoksen tuloksellisuus muodostuu useasta tekijästä: toimitilojen ja laitteiden käytettävyyden ja energiatehokkuuden parantumisesta, oman työn tehokkuuden lisäämisestä, hintakehityksestä verrattuna markkinoiden hintakehitykseen, ulkoistettujen toimintojen kilpailutuksen onnistumisesta, asiakastytytyväisyydestä sekä työtyytyväisyydestä.

Toiminnallinen tehokkuus

Varmistetaan puolustushallinnolle järjestettävien palvelujen laatu, kilpailukyky, saatavuus ja toimintavarmuus. Lisätään palvelujen markkinaehtoisuutta turvallisuus ja valmiuskyky huomioiden. Kiinteistöjen ylläpidon, energiapalvelujen ja ympäristönsuojelun tunnusluville asetetaan seuraavat tavoitetasot:

Tunnusluku	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 arvio
Kiinteistöpalvelut			
Kiinteistönhoidon hintakehityksen vertailu, % ¹⁾	-1,0	-0,5	-1,5
Siivouspalvelut			
Siivouspalvelujen hintakehityksen vertailu, % ²⁾	0,3	-1,0	-1,5
Siivouspalvelujen ulkoistamisaste, % ³⁾	43	45	45
Tekniset palvelut			
Teknisten palveluiden ulkoistamisaste, %	71	75	76
Energiapalvelut			
Lämmön ominaiskulutus, kWh/rm ³ /L	38,6	37,5	36,1
Sähkön ominaiskulutus, kWh/rm ³ /S	16,5	15,9	15,9
Veden ominaiskulutus, l/rm ³ /L	79,7	79,0	78,0
Ympäristötavoitteet			
Sekajätteen määrä, %	43	38	35
Lämmöntuotannon CO ₂ -ominaispäästö kg/ MWh	213	212	205
Uusiutuvan energian osuus energiantuotannossa, %			
— lämmöntuotanto yhteensä	37,0	33,0	36,5
— lämpö, osto	40,5	35,0	39,0
— lämpö, oma tuotanto	11,3	17,0	15,0
— sähkö	47,5	40,0	45,0

¹⁾ Kiinteistönhoidon hintakehityksen vertailu markkinahintojen kehitykseen

²⁾ Siivouspalvelujen hintakehityksen vertailu markkinahintojen kehitykseen

³⁾ Rakennuslaitos on ulkoistanut kaikki ne siivouskohteet, joiden ulkoistamiseen on saatu lupa joukko-osastoilta.

Tuotokset ja laadunhallinta

Tunnusluku	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 arvio
Kiinteistöpalvelut			
Huoneistoala (milj. htm ²), puolustushallinto	2,5	2,5	2,5
Huoneistoala (milj. htm ²), muut	0,2	0,15	0,15
Siivouspalvelut			
Siivousala (milj. sm ²), puolustushallinto	1,2	1,2	1,1
Siivousala (milj. sm ²), muut	0,1	0,1	0,1
Tekniset palvelut			
Vuosikorjausprojektit (kpl)	1 150	1 050	1 100
Erillistilausprojektit (kpl)	798	400	500
Pieninvestointiprojektit (kpl)	168	200	200
Energiapalvelut			
Toimitettu lämpö (MWh) ¹⁾	282 943	330 000	310 000
Toimitettu sähkö (MWh)	255 598	246 000	245 000
Toimitettu vesi (1 000 m ³)	877	930	850
Rakennuttamispalvelut			
Valmistuneet hankesuunnitelmat (kpl)	20	25	25
Valmistuneet hankkeet (kpl)	20	25	25
Asiakastytyväisyys (1—5)	3,92	3,9	3,9

¹⁾ Vuoden 2015 arvo on todellinen toimitetun lämmön määrä. Vuoden 2015 toimitetun lämmön arvio oli 340 000 MWh.
Vuoden 2017 ilmoitettu lämmönkulutusarvio on rakennusten sijaintipaikkakunnalle sääkorjattujen kulutusten summa.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Parannetaan työtyytyväisyyden tasoa panostamalla valittuihin henkilöstöpolitiikan painopiste-alueisiin.

Tunnusluku	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 tavoite
Työtyytyväisyys (1—5)	3,6	3,6	3,6
— naiset	3,7	3,6	3,6
— miehet	3,5	3,6	3,6

Rakennuslaitoksen tulot kertyvät valtion maksuperustelain (150/1992) ja Puolustushallinnon rakennuslaitoksen maksullisista suoritteista annetun puolustusministeriön asetuksen mukaan hinnoiteltavista suoritteista, joita puolustushallinnolle tuotetaan omakustannushintaan ja ulkopuolisille liiketaloudellisin perustein.

Toiminnan tulot ja menot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttotulot	164 169	157 253	149 404
Bruttomenot	164 160	157 245	149 396
Nettotulot	9	8	8

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	164 169	157 253	149 404
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	164 160	157 245	149 396
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	9	8	8
Kustannusvastaavuus, %	100	100	100

2017 talousarvio	8 000
2016 talousarvio	8 000
2015 tilinpäätös	8 731

20. Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä ja rojaltimaksuista

Momentille arvioidaan kertyvän nettotuloa 18 000 euroa.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää irtaimen omaisuuden hankinta- ja huoltomenoihin, kotimaisen puolustusteollisuuden kanssa tehtävistä materiaalin vaihtosopimuksista aiheutuviin menoihin sekä irtaimen omaisuuden myynnistä aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat irtaimen omaisuuden myyntituloja, häviämiskorvauksia sekä puolustusvoimien rahoittamasta tuotekehityksestä perittäviä rojaltimaksuja.

Tulot ja menot (euroa)

Bruttotulot	
Tulot irtaimen omaisuuden myynnistä, häviämiskorvauksista ja rojaltimaksuista	3 860 000
Bruttomenot	
Irtaimen omaisuuden myynti-, hankinta- ja huoltomenot	3 842 000
Nettotulot	18 000
2017 talousarvio	18 000
2016 talousarvio	18 000
2015 tilinpäätös	18 000

99. Puolustusministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 3 350 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat YK:n suorittamia kustannusten korvauksia kriisinhallintaoperaatioista ja niissä muille osanottajamaille tuotetuista palveluista perittyjä maksuja, hankintaennakkojen viivästyskorkoja, FMS-maksujärjestelyjen palautuksia ja korkotuottoja sekä hallinnonalan kirjanpitoyksikköjen sellaisia tuloja, joita ei ole budjetoitu muille momenteille.

2017 talousarvio	3 350 000
2016 talousarvio	5 200 000
2015 tilinpäätös	4 728 637

28. Valtiovarainministeriön hallinnonala

10. Tullin tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 320 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat seuraaviin säädöksiin:

1) tullilaki (1466/1994)

2) valtiovarainministeriön asetus Tullin suoritteiden maksullisuudesta (1116/2014).

Momentille tuloutetaan myös muiden viranomaisten puolesta kannettujen maksujen kantopalkkiot.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Julkisoikeudelliset suoritteet	1 585 000
Liiketaloudelliset suoritteet	345 000
Muiden viranomaisten puolesta kannettujen maksujen kantopalkkiot	90 000
Muut sekalaiset tulot	300 000
Yhteensä	2 320 000

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntituotot	2 011	2 033	1 930
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	2 017	2 033	1 900
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-6	-	30
Kustannusvastaavuus, %	100	100	102

Osa Tullin julkisoikeudellisista suoritteista myydään kohtuusyistä omakustannushintaa alhaisemmalla hinnalla. Ko. suoritteet ovat:

- tietyt ennakkoratkaisut
- tietyt rekisteröintiä koskevat päätökset
- pienille tuontierille asetetut valvonta ja tutkimusmaksut.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	113	112	109

2017 talousarvio	2 320 000
2016 talousarvio	2 500 000
2015 tilinpäätös	2 314 008

11. Kuntien osuudet verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 135 473 000 euroa.

2017 talousarvio	135 473 000
2016 talousarvio	136 621 000
2015 tilinpäätös	138 390 426

12. Kansaneläkelaitoksen osuus verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 25 951 000 euroa.

2017 talousarvio	25 951 000
2016 talousarvio	26 170 000
2015 tilinpäätös	26 509 854

13. Evankelisluterilaisten seurakuntien osuudet verotuskustannuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 14 854 000 euroa.

2017 talousarvio	14 854 000
2016 talousarvio	15 081 000
2015 tilinpäätös	21 118 019

20. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen eräät tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 4 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen kehittämis- ja laajennusinvestointeja varten osoitetun määrärahan käyttöä vastaavaan, useammalle vuodelle jaksettuihin tuloutukseen.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.20.10.

2017 talousarvio	4 500 000
2016 talousarvio	5 200 000
2015 tilinpäätös	97 724

25. Metallirahatulot

Momentille arvioidaan kertyvän nettotulota 15 000 000 euroa.

Momentille tuloutetaan metallirahojen liikkeeseenlaskusta ja niiden lyöntioikeuksien luovutuksesta syntyvät tulot ja palautuneiden rahojen metalliseosten myynnistä syntyvät tulot.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää metallirahojen valmistuksesta tehtyjen sopimusten mukaisten valmistus-, rahoitus- ja varastointikustannusten maksamiseen sekä metallirahojen takaisinlunastukseen sekä rahojen varastoinnista ja hävityksestä aiheutuviin menoihin.

Momentille merkitään myös juhla- sekä keräilyrahoista saatavien tulojen ja niistä aiheutuvien menojen erotus.

Selvitysosa:

Tulot ja menot (euroa)

Toiminnan tulot	20 050 000
Toiminnan erillismenot	5 050 000
Nettotulot	15 000 000

2017 talousarvio	15 000 000
2016 talousarvio	15 000 000
2015 tilinpäätös	10 167 335

50. Siirto valtion eläkerahastosta

Momentille arvioidaan kertyvän 1 827 079 000 euroa.

Siirron kuukausittaisen määrän päättää Valtion Eläkerahasto.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Siirrosta säädetään valtion eläkerahastosta annetun lain (1297/2006) 6 § 1 momentissa. Valtion eläkerahastosta siirretään vuosittain valtion talousarvioon määrä, joka on 40 % lain piiriin kuuluvaan palvelukseen perustuvista eläkkeistä aiheutuvasta vuotuisesta menosta.

Tuloarvio on laskettu vuodelle 2017 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2533).

2017 talousarvio	1 827 079 000
2016 talousarvio	1 784 620 000
2015 tilinpäätös	2 263 371 682

51. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen hyvitykset

Momentille arvioidaan kertyvän 198 471 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Momentille kertyy tuloja muiden eläkelaitosten valtiolle suorittamina niiden vastuulla olevien eläkemenojen korvauksena valtion eläkelain (1295/2006) nojalla.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.50.63.

Tuloarvio on laskettu vuodelle 2017 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2533).

2017 talousarvio	198 471 000
2016 talousarvio	186 154 000
2015 tilinpäätös	163 028 358

52. Vakuutusmaksuja vastaavat maksut

Momentille arvioidaan kertyvän 18 230 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät Valtiokonttorista annetun lain (305/1991) perusteella valtion virastoilta ja laitoksilta sekä valtion liikelaitoksilta perittävistä Valtiokonttorin suorittamista tapaturmakorvauksista, ryhmähenkivakuutusta vastaavista eduista, liikennevahinkokorvauksista sekä muita korvauksia vastaavista maksuista.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Tapaturmat (tapaturmamaksut)	15 000 000
Ryhmähenkivakuutusta vastaava etu	1 450 000
Vanhat liikelaitokset	1 200 000
Työvoimapalvelulaki, maahanmuutto, lautamiehet	30 000
Liikennevahingot	550 000
Yhteensä	18 230 000

2017 talousarvio	18 230 000
2016 talousarvio	19 796 000
2015 tilinpäätös	17 517 971

60. Työturvallisuusmaksu

Momentille arvioidaan kertyvän 850 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarvio perustuu lakiin työsuojelurahastosta (407/1979), tapaturmavakuutuslakiin (608/1948) ja lakiin Valtiokonttorista (305/1991). Tuloarvio lasketaan siten, että se on 0,23 promillea valtion henkilöstölle maksetuista palkoista. Tuloarviossa on otettu huomioon val-

tion henkilöstömäärän väheneminen ja toisaalta virka- ja työehtosopimusneuvotteluissa sovittujen palkankorotusten vaikutus palkkasummaan.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.60.10.

2017 talousarvio	850 000
2016 talousarvio	900 000
2015 tilinpäätös	847 477

92. Euroopan unionin perinteisten omien varojen kantopalkkiot

Momentille arvioidaan kertyvän 31 300 000 euroa.

Selvitysosa: Euroopan unionin neuvoston tekemän omien varojen päätöksen (2014/335/EU) mukaan jäsenvaltiot saavat unionin puolesta keräämiään tullituloja, maatalousmaksuja ja so-kerikustannuksia EU:lle tilittäessään vähentää kertyneistä tuloista 20 % jäsenvaltiolle aiheutuvi-en keruukustannusten kattamiseen rahoituskaudella 2014—2020. Uuden omien varojen päätök-sen mukainen kantopalkkioiden taso tulee todennäköisesti takautuvasti voimaan vuoden 2016 ai-kana.

2017 talousarvio	31 300 000
2016 talousarvio	34 000 000
2015 tilinpäätös	41 729 337

93. Euroopan unionilta saatavat tulot matkamenojen korvaamiseen

Momentille arvioidaan kertyvän 1 500 000 euroa.

Selvitysosa: Euroopan unioni maksaa matkamenojen korvauksen ennakoon jäsenmaille. Jäsenvaltio saa vuotuisen kokonaismäärärahan, joka on kullekin jäsenvaltiolle vahvistettu prosentuaalinen osuus EU:n talousarvion yleiset kokouskulut -alamomentin määrärahasta.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.92.20.

2017 talousarvio	1 500 000
2016 talousarvio	1 500 000
2015 tilinpäätös	2 160 072

99. Valtiovarainministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 13 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Tulot perustuvat seuraaviin säädöksiin:

1) vakuutuskorvausten regressit: tapaturmavakuutuslaki (608/1948) ja sotilastapaturmalaki (1211/1990)

2) valtionperinnöt: perintökaari (40/1965)

3) liikelaitosten ottamista lainoista perityt takausmaksut: laki valtion lainanannosta sekä valtiontakauksesta ja valtioneuvoston asetus (449/1988)

4) eläkkeiden palautukset: julkisten alojen eläkelaki (81/2016)

5) maksettujen oikeudenkäynnin viivästysshyvitysten perintätulot: laki oikeudenkäynnin viivästy-
misestä (362/2009).

Momentille kertyy myös Senaatti-kiinteistöjen lainojen valtiontakauksesta perittäviä maksuja.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Vakuutuskorvausten regressit	2 800 000
Valtionperinnöt	3 500 000
Saadut maksut myönnettyistä takauksista	4 300 000
Eläkkeiden palautukset	500 000
Maksettujen oikeudenkäynnin viivästysshyvitysten perintätulot	100 000
Muut tulot	1 800 000
Yhteensä	13 000 000
2017 talousarvio	13 000 000
2016 talousarvio	17 965 000
2015 tilinpäätös	24 115 360

29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonala

70. Opintotukitoiminnan tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 24 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Vuonna 2017 maksettujen takausvastuiden lyhennykset	2 000 000
Takausvastuusaatavien lisäys	17 000 000
Korkotulot	5 000 000
Yhteensä	24 000 000
2017 talousarvio	24 000 000
2016 talousarvio	24 000 000
2015 tilinpäätös	17 770 707

88. Opetus- ja kulttuuriministeriön osuus rahapelitoiminnan voittovaroista

Momentille arvioidaan kertyvän 545 686 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloista 526 286 000 euroa on arpajaislain mukaisia rahapeliyhtiön tuottoja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen ja 19 400 000 euroa on rahastoitujen jakamattomia voittovaroja. Tuloja vastaavasti momenteilta 29.40.53, 29.80.52, 29.90.50 ja 29.91.50 myönnetään määrärahoja urheilun ja liikuntakasvatuksen, tieteen, taiteen ja nuorisotyön edistämiseen.

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	545 686 000
2016 II lisätalousarvio	1 140 000
2016 talousarvio	537 403 000
2015 tilinpäätös	541 867 584

99. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 4 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot ovat hallinnonalan sellaisia tuloja, joita ei ole budjetoitu muille momenteille.

2017 talousarvio	4 000 000
2016 talousarvio	4 000 000
2015 tilinpäätös	23 197 230

30. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala

01. EU:n maataloustukirahastosta saatavat tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 534 503 000 euroa.

Tulojen kohdentamisperusteena ovat EU:n toimielimen varainhoitovuonna tekemät maksupäätökset.

Selvitysosa: EU:n yhteisen maatalouspolitiikan ja kalastuspolitiikan toteuttamiseksi Suomen osuuden Euroopan maatalouden tukirahastosta (maataloustukirahasto) arvioidaan olevan yhteensä 534 903 000 euroa. Kun tästä tuloutetaan talousarvion ulkopuoliseen Maatalouden interventiorahastoon 400 000 euroa, momentille arvioidaan tuloutuvan 534 503 000 euroa. Tuloarviota laskee vuoteen 2016 nähden muun muassa momentilla 30.20.41 olevien EU-tulotukien maksuaikataulujen normalisoituminen ja vientituesta luopuminen WTO:n päätöksen mukaisesti.

Tulokertymässä ei ole otettu huomioon Ahvenanmaan tuloja sen toimivaltaan kuuluvien tehtävien osalta.

Arvio maataloustukirahaston tuloista

	Yhteensä milj. €	Vastaavia menoja momenteilla
Talousarvioon		
EU-tulotuki	525,000	30.20.41
EU-kriisituki	-	30.20.41
EU-markkinatuki	5,000	30.20.41
Tuottajaorganisaatiot	2,200	30.20.46
Hunajantuotanto	0,103	30.20.46
Menekinedistäminen	2,200	30.20.46
Yhteensä	534,503	
Maatalouden interventiorahastoon	0,400	Maatalouden interventiorahastossa
Kaikki yhteensä	534,903	

2017 talousarvio	534 503 000
2016 talousarvio	599 903 000
2015 tilinpäätös	537 849 554

02. Maaseudun kehittämiseen saatavat tulot EU:lta

Momentille arvioidaan kertyvän 310 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Tulokertymä sisältää Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) valtion talousarvioon tuloutuvan Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman välimaksut ohjelmakauden 2014—2020 osalta.

2017 talousarvio	310 000 000
2016 talousarvio	325 000 000
2015 tilinpäätös	401 548 943

03. Elinkeinokalatalouden kehittämiseen saatavat tulot EU:lta

Momentille arvioidaan kertyvän 8 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta (EMKR) arvioidaan tuloutuvan ohjelmakauden 2014—2020 tuloja yhteensä 8 000 000 euroa.

EU:lta saatavien tulojen mitoituksessa on otettu huomioon myös Ahvenanmaan osuus.

2017 talousarvio	8 000 000
2016 talousarvio	10 000 000
2015 tilinpäätös	5 932 570

04. EU:lta saatavat muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 718 000 euroa.

Selvitysosa: Momentin tuloina on otettu huomioon EU:lta maa- ja metsätalousministeriön tehtäväalueelle saatavat muut kuin momenteille 12.30.01 ja 12.30.02 sekä laitosten rahoittamiin hankkeisiin EU:sta tuloutuvat tulot. Tulot kertyvät EU-säädösten mukaisesti.

Arvio tuloista

	Tulot €	Momentti
Eläintaudit ja kasvintuhoojat, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 652/2014, josta	718 000	
— TSE-, AI-, BT-ohjelmat ja mikrobilääkeresistenssiseurantaohjelma	150 000	30.20.02
— Rabies-ohjelma	210 000	30.20.20
Kasvinsuojelutoimien tukeminen		30.20.02 ja
	358 000	30.20.20

Momentille tuloutuvat eläintautien osalta EU:n osarahoittamien TSE-, AI-, BT- ja mikrobilääkeresistenssiseurantaohjelmien sekä rabies-ohjelman tukemisesta EU:lta saatavat tulot. Kasvintuhoojien osalta momentille tuloutuvat EU:n osarahoittamien kartoitusohjelmien ja torjuntatoimenpiteiden tulot.

2017 talousarvio	718 000
2016 talousarvio	477 000
2015 tilinpäätös	854 938

20. Hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen käytettävä osuus rahapelitoiminnan tuotosta

Momentille arvioidaan kertyvän 1 080 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Momentille kertyvät tulot perustuvat arpajaislakiin (1047/2001). Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen arpajaislain muuttamiseksi siten, että jatkossa ainoastaan uudella rahapeliyhtiöllä olisi yksinoikeus toimeenpanna rahapelejä Suomessa. Rahapeliyhtiön tuotoista kertyy osa kohdennettavaksi hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen. Tuloja vastaavasti määrärahaa käytetään hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen (mom. 30.10.54). Tuottojen käyttämisestä hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisten käyttötarkoitusten lisäksi määrärahaa voidaan tuloja vastaavasti käyttää 168 000 euroa hevostalouden tutkimukseen (mom. 30.01.05) sekä 160 000 euroa hevostalouden edistämiseen tarkoitettujen avustusten myöntämisestä aiheutuviin kuluihin (mom. 30.01.01).

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	1 080 000
2016 talousarvio	1 040 000
2015 tilinpäätös	919 179

40. Vesioikeudelliset kalatalousmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 3 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät vesilain (587/2011) 3 luvun 14 ja 22 §:n sekä ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla määrätyistä kalatalousmaksuista sekä muista vastaavista maksuista. Vastaavat menot on merkitty momentille 30.40.20.

2017 talousarvio	3 000 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	2 940 013

41. Tenojoen kalastushupamaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä Norjan kuningaskunnan kanssa tehdyn sopimuksen (Sops 94/1989) 5 artiklan ja kalastussäännön 2 §:n mukaisista kalastushupamaksuista. Vuoden 2016 tulokertymää vastaavista menoista valtiolle kuuluva osuus on merkitty momentille 30.40.22 sekä kalastuskunnille ja muille yksityisille vesialueen omistajille kuuluva osuus momentille 30.40.40.

2017 talousarvio	500 000
2016 talousarvio	500 000
2015 tilinpäätös	440 290

42. Hirvieläinten metsästysmaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 3 400 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 4 §:n mukaisista pyyntilupamaksuista saatavina tuloina. Aikuisen hirven pyyntilupamaksu on 120 euroa ja hirvenvasan 50 euroa riistanhoitomaksuista ja pyyntilupamaksuista annetun valtioneuvoston asetuksen (491/2007) 2 §:n mukaan. Maksujen taso säilyy ennallaan. Vastaavat menot on momentilla 30.40.41.

2017 talousarvio	3 400 000
2016 talousarvio	3 400 000
2015 tilinpäätös	3 710 714

44. Kalastonhoitomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 8 700 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat kalastuslain (379/2015) 79 §:ään.

Kalastonhoitomaksu on 39 euroa kalenterivuodelta, 12 euroa seitsemän vuorokauden kalastusjaksolta ja viisi euroa vuorokaudelta. Kun kalenterivuotta koskevia kalastonhoitomaksuja arvioidaan vuonna 2017 kertyvän 210 000 kpl, seitsemän vuorokauden maksuja 40 000 kpl ja vuorokausimaksuja 10 000 kappaletta, momentille arvioidaan kertyvän yhteensä 8 700 000 euroa.

2017 talousarvio	8 700 000
2016 talousarvio	10 400 000
2015 tilinpäätös	8 357 066

45. Riistanhoitomaksut

Momentille arvioidaan kertyvän 10 130 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 1 §:ään. Jokaisen, joka harjoittaa metsästystä tai toimii metsästyslain (615/1993) 28 §:ssä tarkoitettuna metsästyksen johtajana, on metsästysvuosittain suoritettava valtiolle riistanhoitomaksu. Riistanhoitomaksun suuruus on 33 euroa ja arvioitu metsästäjämäärä vuodelle 2017 on noin 307 000. Arvioitu kertymä on siten 10 130 000 euroa. Riistatalouden edistämiseen käytettävät menot on merkitty momentille 30.40.50.

2017 talousarvio	10 130 000
2016 talousarvio	10 130 000
2015 tilinpäätös	10 174 031

99. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 6 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulokertymässä otetaan huomioon ne hallinnonalan tulot, joita varten ei ole erillistä tulomomenttia tai joita ei oteta huomioon nettoutettavina tuloina. Lisäksi momentille tuloutetaan puutarhakasvien jalostusmaksutulot, joita vastaava meno on momentilla 30.01.05 sekä momentin 30.10.64 takaisinperinnästä aiheutuvat erät.

2017 talousarvio	6 000 000
2016 talousarvio	6 000 000
2015 tilinpäätös	22 453 203

31. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala

10. Liikenneviraston tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 4 145 000 euroa.

EU:n suoran tuen tuloutukset budjetoidaan maksuperusteisena. Momentille budjetoidaan myös tulot, joita elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset saavat liikenteen harjoittajilta käyttöoikeussopimuksella järjestämästään linja-autoliikenteestä.

Selvitysosa: Tulot ovat muiden osapuolten osuuksia yhdessä valtion kanssa rahoitettaviin väylähankkeisiin. Lisäksi tuloissa on mukana lipputuloja, jotka ELY-keskukset saavat bruttomallilla järjestämästään linja-autoliikenteestä sekä Kelan toisen asteen koulumatkatuen ELY-keskusten osuus ja lippu- ja maksujärjestelmään liittyviä muita tuloja.

Tuloarvioon sisältyy Seinäjoen kaupungin rahoitusosuus vt 19 Seinäjoen itäinen ohikulkutie hankkeesta 445 000 euroa. Joukkoliikenteen lipputuloja arvioidaan kertyvän 3 700 000 euroa.

2017 talousarvio	4 145 000
2016 talousarvio	136 194 000
2015 tilinpäätös	17 733 922

99. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 850 000 euroa.

Selvitysosa: Hallinnonalan muiden sekalaisten tulojen arvioidaan olevan noin 50 000 euroa.

Lentoliikenteen päästökauppadirektiivin (2008/101/EY) mukaisia tuloja arvioidaan kertyvän 800 000 euroa.

2017 talousarvio	850 000
2016 talousarvio	650 000
2015 tilinpäätös	2 155 625

32. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonala

20. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 840 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot perustuvat työ- ja elinkeinoministeriön asetukseen Turvallisuus- ja kemikaaliviraston maksullisista suoritteista (1579/2015), sähköturvallisuuslakiin (410/1996), lakiin tuotteiden ekologiselle suunnittelulle ja energiamerkinnälle asetettavista vaatimuksista (1005/2008), lakiin vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa (387/2013), painelaitelakiin (869/1999), lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005), kemikaalilakiin (599/2013), lakiin kasvinsuojeluaineista (1563/2011), kuluttajaturvallisuuslakiin (920/2011), lakiin kosmeettisista valmisteista (492/2013), maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999), lakiin pelastustoimen laitteista (10/2007), mittauslaitelakiin (707/2011), lakiin jalometallituotteista (1029/2000), ympäristönsuojelulakiin (527/2014), kaivoslakiin (621/2011) sekä jätelakiin (646/2011).

2017 talousarvio	2 840 000
2016 talousarvio	2 850 000
2015 tilinpäätös	3 269 709

31. Palkkaturvamaksujen palautukset

Momentille arvioidaan kertyvän 31 865 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat palkkaturvalain (866/1998) 31 §:n ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 29 §:n mukaisia työttömyysvakuutusrahaston suorituksia sekä työnantajilta ja niiden konkurssipesiltä kyseisen vuoden aikana takaisin perittyjen saatavien pääomia. Palkkaturvalain ja merimiesten palkkaturvalain mukaiset menot 32 000 000 euroa on budjetoitu momentille 32.40.52.

2017 talousarvio	31 865 000
2016 talousarvio	42 865 000
2015 tilinpäätös	34 600 013

50. EU:n rakennerahastoista ja muista koheesiopolitiikan rahastoista saatavat tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 170 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Tulokertymä sisältää Euroopan komission maksamat Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) ja Euroopan sosiaalirahaston (ESR) maksut ohjelmakauden 2014—2020 Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 Suomen rakennerahasto-ohjelmaan sekä ohjelmakauden 2007—2013 alueellinen kilpailukyky ja työllisyys -tavoitetta toteuttaviin Itä-Suomen, Pohjois-Suomen, Etelä-Suomen ja Länsi-Suomen -toimenpideohjelmiin sekä Manner-Suomen ESR -ohjelmaan.

Tulokertymä sisältää lisäksi Euroopan komission maksamat vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston (FEAD) maksut Vähävaraisten avun toimenpideohjelmaan 2014—2020 sekä Euroopan globalisaattorahaston (EGR) maksut.

Tulot koostuvat Euroopan komission EU-ohjelmiin maksamista alku-, väli- ja loppumaksuista.

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

EAKR	110 000 000
ESR	55 000 000
Muut	5 000 000
Yhteensä	170 000 000
2017 talousarvio	170 000 000
2016 talousarvio	120 000 000
2015 tilinpäätös	104 123 393

99. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 152 500 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Innovaattorahoituskeskus Tekesin tulot	1 000 000
Royalty-tulot	3 500 000
Palkkaturvapalautusten korot	1 000 000
Korontasaustotoiminnan korkohyvitykset ja suojaustulot	27 900 000
Päästöoikeuksien huutokauppatulot	118 000 000
Muut tulot	1 100 000
Yhteensä	152 500 000

Momentille kertyy tuloja Innovaatiorahoituskeskus Tekesin osallistumisesta eurooppalaisiin yhteistyöhankkeisiin sekä rahoituksen takaisinperinnöistä ja vahingonkorvauksista. Vastaavat menot on merkitty momentille 32.20.40.

Royalty-maksuista saatavat tulot perustuvat lakiin valtioneuvoston oikeudesta luovuttaa toisen omaksi valtion omistamia kivennäislöydöksiä sekä niiden hyväksikäyttöä varten tarvittavia maa-alueita (174/1940).

Palkkaturvapalautusten korot ovat palkkaturvalain (866/1998) 17 §:n ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) 15 §:n mukaan palkkaturvana maksetuille määrille kertyviä korkolain 4 §:n 1 momentin mukaisia korkoja, jotka työnantaja tai tämän konkurssipesä on velvollinen maksamaan.

Korontasaustoiminnan korkohyvitykset ja suojaustulot liittyvät Suomen Vientiluotto Oy:n OECD-ehtoisten vienti- ja alusluottojen korontasaustoimintaan (1543/2011, 1137/1996).

Päästöoikeuksien huutokauppatulot perustuvat päästökauppalakiin (311/2011) sekä komission huutokauppa-asetukseen (EU) N:o 1031/2010.

2017 talousarvio	152 500 000
2016 talousarvio	103 100 000
2015 tilinpäätös	129 321 783

33. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonala

02. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 600 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määrittämien perusteiden mukaisia alkoholilain (1143/1994) tarkoittamia lupa- ja valvontamaksuja, tupakkalain (693/1976) 25 §:n mukaisia käsittelymaksuja, terveydensuojelulain (763/1994) 20 b ja 28 a §:ssä tarkoitettujen suoritteiden maksuja sekä valtioneuvoston määrittämien perusteiden mukaisia geenitekniikkalain (377/1995) tarkoittamia tarkastusmaksuja.

2017 talousarvio	1 600 000
2016 talousarvio	1 600 000
2015 tilinpäätös	1 725 365

03. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 500 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksesta annetun lain (668/2008) 7 §:n mukaisia maksuja ja sekalaisia tuloja.

Tulot kertyvät rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta sekä sekalaisista tuloista. Vastaavat menot on merkitty momenteille 33.03.04 ja 33.70.20.

2017 talousarvio	500 000
2016 talousarvio	500 000
2015 tilinpäätös	99 765

90. Rahapelitoiminnan tuotto

Momentille arvioidaan kertyvän 449 163 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat arpajaislain (1047/2001) 3 §:n 4 momentin mukaisia tuottoja. Tuloja vastaavasti momentilta 33.90.50 myönnetään 317 600 000 euroa avustuksina yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen sekä momenteilta 33.50.52, 55 ja 56 yhteensä 98 188 000 euroa valtion korvauksena sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, eräisiin kuntoutustoiminnan menoihin ja rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menoihin. Edelleen viitaten momentin 33.50.51 perusteluihin tuloarvion mitoituksessa on otettu huomioon 30 000 000 euroa kunnille ja kuntayhtymille korvattavien avohuoltokustannusten kattamiseen. Tuloja vastaavasti momentilta 33.01.01 katetaan 3 375 000 euroa sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettavan sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen hallinnollisia menoja.

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	449 163 000
2016 talousarvio	426 788 000
2015 tilinpäätös	426 288 000

98. Valtionapujen palautukset

Momentille arvioidaan kertyvän 93 200 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot ovat sosiaali- ja terveydenhuollon ja sosiaalivakuutuksen erityislakien nojalla maksettujen valtionapujen ja valtion osuuksien palautuksia.

2017 talousarvio	93 200 000
2016 talousarvio	93 200 000
2015 tilinpäätös	121 426 777

99. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 1 305 000 euroa.

Selvitysosa:

Tulojen arvioitu kertymä (euroa)

Kuntien avopalveluennakoiden palautukset (sotilasvammalaki 404/1948)	800 000
Sotilasvammakorvauksiin liittyvät regressit (sotilasvammalaki 404/1948)	330 000
Muut tulot	175 000
Yhteensä	1 305 000

2017 talousarvio	1 305 000
2016 talousarvio	1 305 000
2015 tilinpäätös	2 251 947

35. Ympäristöministeriön hallinnonala

10. Korvaukset ympäristövahinkojen torjuntatoimista

Momentille arvioidaan kertyvän 1 650 000 euroa.

Selvitysosa: Öljysuojarahastosta annetun lain (1406/2004) 10 ja 18 §:n mukaisina korvauksina arvioidaan saatavan jääolosuhteiden öljyntorjuntalaitteiden ja puuttuvan avomeritorjuntakaluston hankinnasta sekä muun öljyvahinkojen torjuntakaluston hankinnasta ja öljyntorjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuneista menoista 1 500 000 euroa.

Ympäristövahinkojen torjuntakustannuksista arvioidaan vahingonkorvausvelvollisilta saatavan korvauksina 150 000 euroa.

2017 talousarvio	1 650 000
2016 talousarvio	2 150 000
2015 tilinpäätös	11 262 557

20. Siirto valtion asuntorahastosta

Momentille siirretään 26 500 000 euroa.

Selvitysosa: Rahastosta tehdään valtion lainanoton korkokustannuksiin ja rahaston oma-pääomaeriin perustuva tuloutus valtion talousarvioon. Korollisen pääoman pohjana käytetään vuoden 2015 vahvistetun tilinpäätöksen mukaista omaa pääomaa, josta on vähennetty ne summat, yhteensä noin 1,35 mrd. euroa, jotka valtion talousarviosta on vuosina 1990—1993 siirretty rahastoon. Valtion lainanoton korkokustannuksena käytetään vuoden 2015 valtion euromääräisen pitkäaikaisen lainanoton efektiivistä, nimellistä korkokustannusta (0,2 %) siten, että sen muutoksesta on otettu huomioon puolet. Jälleenrahoituskoron lähtötaso on 0,93 %. Näin jälleenrahoituskorko vuodelle 2017 on 0,57 %. Rahastosta tehtävää tuloutusta vähentää rahaston yhdistyksen saldolle samoin perustein laskettu korko, joka on noin 3,0 milj. euroa.

2017 talousarvio	26 500 000
2016 talousarvio	47 000 000
2015 tilinpäätös	66 000 000

99. Ympäristöministeriön hallinnonalan muut tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 3 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille arvioidaan kertyvän 2 500 000 euroa lähinnä EU:n ympäristöra-haston (LIFE) rahoituskauden 2007—2013 ja uuden kauden 2014—2020 tuloja. Vastaavina me-noina on budjetoitu aiemmilta vuosilta siirtyvät määrärahat huomioon ottaen 4 500 000 euroa momentille 35.10.64. Muut tulot perustuvat ympäristöministeriön suoritteista annettuun maksu-asetukseen (29/2016) ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen suoritteista annettuun mak-

suasetukseen (53/2016). Lisäksi momentille tuloutetaan ympäristöministeriön, Suomen ympäristökeskuksen ja Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen sekalaiset tulot.

Momentille tuloutetaan myös Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle kylmälaitteiden sekä sammu- tus- ja torjuntalaitteiden huoltajien ja jätehuollosta vastaavien pätevyysilmoituksista tulevat tulot.

2017 talousarvio	3 500 000
2016 talousarvio	3 500 000
2015 tilinpäätös	10 070 164

39. Muut sekalaiset tulot

01. Sakkotulot ja tulot hallinnollisista maksuseuraamuksista

Momentille arvioidaan kertyvän 193 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan sakkorangaistuksista sekä rangaistusluonteisista hallinnollisista maksuseuraamuksista kertyvät tulot.

Hallitus on antanut eduskunnalle esityksen laeiksi rikoslain sekä pysäköinninvalvonnasta annetun lain muuttamisesta. Esityksen mukaisten muutosten arvioidaan lisäävän momentin tuloarviota noin 53—56 milj. euroa v. 2017.

2017 talousarvio	193 000 000
2016 talousarvio	188 000 000
2015 tilinpäätös	72 938 660

02. Verotukseen liittyvät korkotulot

Momentille arvioidaan kertyvän 75 000 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan verotuksen toimittamiseen liittyvät korkotulot, kertyneet viivekorot ja jäämämaksut, verotilin viivästyskorot sekä verontilityslain mukaiset korkotulot. Momentille kertyvien erien korko on sidottu korkolain mukaiseen viitekorkoon.

2017 talousarvio	75 000 000
2016 talousarvio	75 000 000
2015 tilinpäätös	86 923 960

04. Siirrettyjen määrärahojen peruutukset

Momentille arvioidaan kertyvän 100 000 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan käyttämättä jääneet siirretyt siirtomäärärahat, joita tilinpäätöksessä ei enää voida siirtää seuraavalle vuodelle.

2017 talousarvio	100 000 000
2016 talousarvio	100 000 000
2015 tilinpäätös	543 675 355

10. Muut sekalaiset tulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille tuloutetaan sellaiset sekalaiset tulot, joita ei voida tulouttaa muille momenteille.

2017 talousarvio	2 500 000
2016 talousarvio	2 500 000
2015 tilinpäätös	10 771 934

Osasto 13

KORKOTULOT, OSAKKEIDEN MYYNTITULOT JA VOITON TULOUTUKSET

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
01. Korkotulot	141 331	131 138	95 964	-35 174	-27
04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille	16 249	12 500	9 100	-3 400	-27
05. Korot muista lainoista	88 961	81 238	71 131	-10 107	-12
(07.) Korot talletuksista	3 629	3 300	—	-3 300	-100
09. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen ja valtion muille eläkelaitoksille maksamien ennakoiden korkotulot	32 493	34 100	15 733	-18 367	-54
03. Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot	1 602 960	1 967 000	2 110 000	143 000	7
01. Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden myyntitulot	1 602 960	1 967 000	2 110 000	143 000	7
04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta	137 500	130 000	98 000	-32 000	-25
01. Osuus Suomen Pankin voitosta	137 500	130 000	98 000	-32 000	-25
05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	480 000	220 000	181 000	-39 000	-18
01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset	480 000	220 000	181 000	-39 000	-18
Yhteensä	2 361 791	2 448 138	2 484 964	36 826	2

01. Korkotulot*04. Korot valtion lainoista liikelaitoksille*

Momentille arvioidaan kertyvän 9 100 000 euroa.

Selvitysosa: Korot kertyvät Senaatti-kiinteistöille lainaehdoin annetun vieraan pääoman koroista. Liikelaitosten lainoista tehtävät lyhennykset kirjataan momentille 15.01.02.

2017 talousarvio	9 100 000
2016 talousarvio	12 500 000
2015 tilinpäätös	16 248 965

05. Korot muista lainoista

Momentille arvioidaan kertyvän 71 131 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarviossa on otettu huomioon valtion talousarvion määrärahoista myönnettyjen lainojen korot. Näitä lainoja ovat mm. Kreikan valtioille myönnettyt lainat, peruskuivatus- ja metsänparannuslainat, Vientiluoton alustoimitusten lainat sekä viennin jälleenrahoitus- ja Tekesin lainat. Muista lainoista tehtävät lyhennykset kirjataan momentille 15.01.04.

2017 talousarvio	71 131 000
2016 talousarvio	81 238 000
2015 tilinpäätös	88 960 539

(07.) Korot talletuksista

Selvitysosa: Momentti ja sen tuloarvio ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

	2015	2016 talousarvio	2017 esitys
Keskikassa, milj. euroa	5 100	6 000	6 000
Keskimääräinen korkotaso, %	0,07	0,06	0,00

2016 talousarvio	3 300 000
2015 tilinpäätös	3 628 582

09. Muiden eläkelaitosten puolesta maksettujen eläkemenojen ja valtion muille eläkelaitoksille maksamien ennakoiden korkotulot

Momentille arvioidaan kertyvän 15 733 000 euroa.

Tuloarvio budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Valtio saa korkotuloa VILMA-kustannustenjaosta maksamistaan muiden eläkelaitosten vastuulla olevista eläkemenoista sekä maksamistaan kustannustenjaon ennakoista. Korkokantana käytetään TyEL:n 179 §:n 4 momentissa tarkoitettujen perusteiden mukaista perustekorkoa.

Momentille kirjataan myös mahdollinen valtion eläkkeiden maksamiseen tarvittavien varojen siirrosta ja kustannusten korvaamisesta kunnalliselle eläkelaitokselle annetun valtioneuvoston asetuksen (784/2010) 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu korkotulo.

Vastaavat menot on budjetoitu momentille 28.50.95.

2017 talousarvio	15 733 000
2016 talousarvio	34 100 000
2015 tilinpäätös	32 492 786

03. Osinkotulot ja osakkeiden myyntitulot

01. Osinkotulot, pääomanpalautukset ja osakkeiden myyntitulot

Momentille arvioidaan kertyvän 2 110 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät osinkotuloina valtion osakeomistuksen perusteella sekä pääomanpalautuksina. Osinkopolitiikan yleisenä lähtökohtana on, että valtionyhtiöt ja osakkuusyhtiöt maksavat osinkoa, joka osinkosuhteella mitattuna vastaa pörssiyhtiöiden normaalia tasoa.

2017 talousarvio	2 110 000 000
2016 talousarvio	1 967 000 000
2015 tilinpäätös	1 602 959 645

04. Osuus valtion rahalaitosten voitosta

01. Osuus Suomen Pankin voitosta

Momentille arvioidaan kertyvän 98 000 000 euroa.

Selvitysosa: Suomen Pankista annetun lain (214/1998) mukaan osa pankin voitosta siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin. Lain mukaan voitosta käytetään puolet vararahaston kartuttamiseen ja muu osa siirretään käytettäväksi valtion tarpeisiin. Pankkivaltuusto voi kuitenkin lain mukaan päättää voiton käyttämisestä toisin, jos se on pankin taloudellisen aseman tai vararahaston suuruuden vuoksi perusteltua.

	2013	2014	2015	2016
Suomen Pankin voiton tuloutus, milj. euroa	227	180	138	98
Osuus edellisen vuoden voitosta, %	67	75	92	67

2017 talousarvio	98 000 000
2016 talousarvio	130 000 000
2015 tilinpäätös	137 500 000

05. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset*01. Valtion liikelaitosten voiton tuloutukset*

Momentille arvioidaan kertyvän 181 000 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät valtion liikelaitoksista annetun lain (1185/2002) mukaisesti voitontuloutuksina vuoden 2016 tuloksien perusteella.

Voitontuloutukseksi arvioidaan 181 milj. euroa, josta Metsähallituksen osuus on 86 milj. euroa ja Senaatti-kiinteistöjen osuus on 95 milj. euroa.

2017 talousarvio	181 000 000
2016 I lisätalousarvio	10 000 000
2016 talousarvio	220 000 000
2015 tilinpäätös	480 000 000

Osasto 15

LAINAT

Selvitysosa:

Osaston tuloarviot vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat	521 467	466 800	459 241	-7 559	-2
02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	81 183	68 800	68 300	-500	-1
04. Muiden lainojen lyhennykset	440 284	398 000	390 941	-7 059	-2
03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta	4 405 769	5 331 502	5 487 429	155 927	3
01. Nettolainanotto ja velanhallinta	4 405 769	5 331 502	5 487 429	155 927	3
Yhteensä	4 927 236	5 798 302	5 946 670	148 368	3

01. Valtiolle takaisin maksettavat lainat

Selvitysosa: Valtion lainasaatavaa hoitavalla viranomaisella on oikeus yksityishenkilön velkajärjestelystä annetun lain (57/1993) 78 §:ssä tarkoitetun vapaaehtoisen velkajärjestelyn yhteydessä luopua osasta valtion myöntämän lainan pääomaa ja korkoa.

02. Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille

Momentille arvioidaan kertyvän 68 300 000 euroa.

Selvitysosa: Tulot kertyvät valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaisten liikelaitosten aloittavassa taseessa valtiolta liikelaitoksille myönnettyiksi merkittyjen lainojen takaisinmaksusta. Liikelaitoksista vain Senaatti-kiinteistöillä on valtion lainaa. Liikelaitosten lainojen korkotulot kirjataan momentille 13.01.04.

2017 talousarvio	68 300 000
2016 talousarvio	68 800 000
2015 tilinpäätös	81 182 941

04. Muiden lainojen lyhennykset

Momentille arvioidaan kertyvän 390 941 000 euroa.

Selvitysosa: Tuloarvio koostuu valtion talousarviossa myönnettyjen lainojen lyhennyksistä. Tuloarvio sisältää mm. valtion liikelaitoksista valtion yhtiöiksi muutetuille yhtiöille sekä muille valtion yhtiöille myönnettyjen lainojen lyhennyksiä sekä valtion liikelaitosten eläkemaksulainojen lyhennyksiä. Tuloarvioon sisältyy myös maatila-, maankäyttö- ja maanhankintalain mukaan muodostettujen tilojen kauppa- ja lunastushintojen lyhennykset sekä peruskuivatus- ja metsänparannuslainojen lyhennykset. Tuloarvioon sisältyy myös lyhennykset Vientiluoton lainoista kotimaisille alustoimituksille sekä viennin jälleenrahoituksen ja Tekesin lainojen lyhennykset. Tuloarviossa on huomioitu myös muille valtioille myönnettyjen lainojen lyhennykset. Momentin lainojen korkotulot kirjataan momentille 13.01.05.

2017 talousarvio	390 941 000
2016 talousarvio	398 000 000
2015 tilinpäätös	440 283 811

03. Valtion nettolainanotto ja velanhallinta

Selvitysosa: Valtion velanhoidon strategisena tavoitteena on velasta aiheutuvien kustannusten minimointi siten, että velanhoidollisten toimenpiteiden ja itse velkasalkun riskit pysyvät hyväksyttävällä tasolla ja siten, että valtion maksuvalmius turvataan kaikissa olosuhteissa. Kustannuksia minimoidaan muokkaamalla aktiivisesti velkasalkun korkorakennetta siten, että velasta aiheutuvia korkomenoja voitaisiin hallitusti vähentää. Lisäksi pidetään yllä mahdollisimman likvidit viitelainamarkkinat edullisen rahoituksen turvaamiseksi.

01. Nettolainanotto ja velanhallinta

Momentille merkitään nettotulota 5 487 429 000 euroa.

Tuloina otetaan huomioon uusien valtionlainojen nimellisarvot, emissiovoitot, pääomavoitot sekä velan riskiaseman säätelämiseksi tehdyistä johdannaisopimuksista saatavat tulot.

Momentille kertyviä tuloja saa käyttää:

- 1) valtionvelan kuoletusten ja takaisinostojen maksamiseen
- 2) valtion lainanotossa esiintyvien emissiotappioiden ja velan takaisinostoissa esiintyvien pääomatappioiden sekä valtionlainojen ottamista ja takaisinmaksua suojaavista johdannaisista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Tulot ovat valtion talousarviosta annetun lain (423/1988) mukaisia tuloja.

Budjettitalouden velan nimellisarvon kehitys vuosina 2014—2017 (mrd. euroa)

	2014 tilinpäätös	2015 tilinpäätös	2016 budjetoitu	2017 esitys
Budjettitalouden velka, nimellisarvo	95,1	99,8	105,5	111,0

Momentin nettotuloarvio vastaa muista kuin velanhallinnasta aiheutuvista eristä syntyvää nettolainanottotarvetta. Momentille kertyy nettotuloja uusista valtionlainoista saatavista tuloista vähennettynä velan takaisinmaksuista aiheutuvilla menoilla. Nettotuloon sisällytetään lisäksi valtion lainanotossa esiintyvien emissiotappioiden ja velan takaisinostoissa esiintyvien pääomatappioiden sekä lainan ottamista tai takaisinmaksuhintaa suojaavista johdannaissovimuksista aiheutuvat erät.

Budjettitalouden velan pitkäaikaisten lainojen kuoletuksia arvioidaan maksettavan 13,8 mrd. euroa vuonna 2017. Tämän lisäksi arvioidaan erääntyvän velkasitoumuksia ja lyhytaikaista luottoa 4,5 mrd. euroa. Uusista lainoista saatavan määrän, ml. emissiotappiot, arvioidaan olevan 23 734 429 000 euroa ja lainojen kuoletuksiin ja takaisinmaksuun, ml. pääomatappiot, käytettävän määrän 18 247 000 000 euroa.

Tulot ja menot (milj. euroa)

Tulot	
Nimellisarvoinen nettolainanotto	5 537
Menot	
Emissiotappiot (netto)	-40
Pääomatappiot (netto)	-10
Nettotulot	5 487
2017 talousarvio	5 487 429 000
2016 II lisätalousarvio	233 180 000
2016 I lisätalousarvio	78 870 000
2016 talousarvio	5 331 502 000
2015 tilinpäätös	4 405 769 398

MÄÄRÄRAHAT

Pääluokka 21 EDUSKUNTA

Selvitysosa:

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
01. Kansanedustajat	21 387	21 783	21 639	-144	-1
01. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)	21 387	21 783	21 639	-144	-1
10. Eduskunnan kanslia	123 674	110 873	128 542	17 669	16
01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)	55 785	52 382	54 034	1 652	3
02. Peruskorjaukseen liittyvät toimintamenot (arviomääräraha)	9 133	4 937	6 893	1 956	40
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	12 756	15 000	15 500	500	3
51. Avustajatuki eduskuntaryhmille (arviomääräraha)	—	4 164	2 790	-1 374	-33

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
70. Tietohallinnon laite- hankinnat ja kehittämis- hankkeet (siirtomääräraha 3 v)	4 000	2 390	5 325	2 935	123
74. Eduskunnan rakennusten peruskorjaukset (siirto- määräraha 3 v)	42 000	32 000	44 000	12 000	38
20. Eduskunnan oikeusasiasia- mies	6 051	6 494	6 201	-293	-5
01. Eduskunnan oikeusasiasia- miehen kanslian toiminta- menot (arviomääräraha)	6 051	6 494	6 201	-293	-5
30. Ulkopoliittinen instituutti	3 584	3 608	3 608	—	0
01. Ulkopoliittisen instituutin toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	3 383	3 413	3 398	-15	0
29. Arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	201	195	210	15	8
40. Valtiontalouden tarkastusvirasto	15 939	16 035	15 915	-120	-1
01. Valtiontalouden tarkastus- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	15 307	15 460	15 325	-135	-1
29. Arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	632	575	590	15	3
90. Eduskunnan muut menot	4 001	4 083	4 083	—	0
50. Eduskuntaryhmien ryhmä- kanslioiden tukeminen (kiinteä määräraha)	4 001	4 083	4 083	—	0
Yhteensä	174 637	162 876	179 988	17 112	11

01. Kansanedustajat

01. Kansanedustajien toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 21 639 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kansanedustajien palkkiot	15 908 000
Kansanedustajien kulukorvaukset	3 680 000
Kansanedustajien kotimaan matkat	2 051 000
Yhteensä	21 639 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintameno säästö kotimaan matkakuluissa	-144
Yhteensä	-144

2017 talousarvio	21 639 000
2016 talousarvio	21 783 000
2015 tilinpäätös	21 386 727

10. Eduskunnan kanslia*01. Eduskunnan kanslian toimintamenot (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 54 034 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahaan sisältyy eduskunnan kansliaan palvelussuhteessa olevien kansanedustajien avustajien palkkaus- ja muita henkilöstömenoja, matkakustannuksia ja matkapuhelin kuluja yhteensä 4 801 000 euroa. Lisäksi määrärahaa voidaan käyttää eduskuntaryhmien toiminnan edellyttämien tilojen, kalusteiden ja laitteiden ylläpitoon ja hankintaan sekä henkilökunnan työterveyshuoltoon siten kuin kansliatoimikunta päättää.

Eduskuntaryhmien palveluksessa olevien avustajien tukirahaa varten on momentti 21.10.51.

Peruskorjauksesta johtuvat kiinteistötoimiston ja tietohallintotoimiston käyttömenot maksetaan momentilta 21.10.02.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avustajamenot (siirto momentilta 21.10.51)	1 374
Kertaluonteinen Pohjoismaiden neuvoston syysistunto eduskunnassa	390
Kertaluonteinen Suomi 100 -juhlavuoden eduskunnan järjestämät tapahtumat	575
Toimintameno säästö	-205
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-482
Yhteensä	1 652

2017 talousarvio	54 034 000
2016 talousarvio	52 382 000
2015 tilinpäätös	55 784 798

02. Peruskorjaukseen liittyvät toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 893 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää peruskorjauksesta johtuviin tila- ja aluevuokriin, kalusteiden korjaus- ja kunnossapitokustannuksiin, väistötilojen muutos-, tietojärjestelmä- ja laitekustannuksiin, urakoiden vähäisiin jälkitöihin, kalusteiden täydennys hankintoihin, rakennusaikaisiin vakuutuksiin, peruskorjauksesta johtuvan määräaikaisen henkilökunnan palkkaukseen, asiantuntija- ja suunnittelukustannuksiin sekä muutto- ja kuljetuskustannuksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta osoitetaan ohjeellisesti kiinteistötoimiston käyttöön 5 401 000 euroa, turvallisuusosaston käyttöön 960 000 euroa ja tietohallintotoimiston käyttöön 532 000 euroa. Tarvittaessa määrärahaa voidaan käyttää myös muiden yksiköiden vastuulla oleviin kustannuksiin.

Peruskorjaushankkeeseen sisältyvien kaluste- ja laitteistokustannusten arvioidaan olevan kymmenen vuotta kestävä hankkeen aikana yhteensä noin 20 milj. euroa. Tilapäistilojen ja -järjestelyjen, jälkitöiden sekä muuttojen kustannusten arvioidaan olevan yhteensä noin 25 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Peruskorjaukseen liittyvien toimintamenojen muutos	1 956
Yhteensä	1 956

2017 talousarvio	6 893 000
2016 talousarvio	4 937 000
2015 tilinpäätös	9 132 761

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentille on budjetoitu koko pääluokan arvonlisäveromenot lukuun ottamatta momenteille 21.30.29 ja 21.40.29 budjetoituja arvonlisäveromenoja.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveromenojen muutos	500
Yhteensä	500

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	15 500 000
2016 talousarvio	15 000 000
2015 tilinpäätös	12 756 491

51. Avustajatuki eduskuntaryhmille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 790 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansliatoimikunnan ns. ryhmäkansliamallia koskevan päätöksen (4.3.2015 § 3) mukaisen tuen maksamiseen niille eduskuntaryhmille, joiden kansanedustajien avustajat ovat siirtyneet ryhmäkanslioiden palvelukseen.

Kansliatoimikunta antaa tarvittaessa tarkentavia ohjeita ryhmäkansliamalliin liittyvän tuen suuruudesta, siirtymisen ehdoista ja ajankohdista sekä muista malliin liittyvistä periaatteista.

Selvitysosa: Ryhmäkansliamallin tukisummaa tarkistetaan vuosittain siihen sisältyvien palkkaus- ja henkilöstösivukulujen, ateriaedun verotusarvon, matkakustannusten ja hallintokulujen muutosten mukaisesti. Tarkistukset tehdään virkatyönä hallinto- ja palveluosastolla. 1.4.2016

tarkistuksesta lukien tukisumma on edelleen sama kuin vuoden 2016 eli 3 469,25 euroa edustajaa kohden kuukaudessa, ja se on voimassa vuoden 2017 loppuun asti. Avustajatukea maksetaan 67 kansanedustajan mukaan.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avustajamenot (siirto momentille 21.10.01)	-1 374
Yhteensä	-1 374
2017 talousarvio	2 790 000
2016 talousarvio	4 164 000

70. Tietohallinnon laitehankinnat ja kehittämishankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 325 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tietohallinnon kone- ja laitehankintoihin sekä niiden käyttöön liittyvien uusien tai nykyisiä sovellutuksia korvaavien kehittämishankkeiden maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan kasvu johtuu erityisesti Eduskuntatalon peruskorjauksen jälkeisestä käyttöönotosta. Se edellyttää mm. WLAN- ja LAN-verkkojen rakentamisen, AV-laitteiden hankinnan sekä istuntosalijärjestelmän laitteistot. Näihin on 2 860 000 euron varaus momentin määrärahassa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tietojärjestelmien kehittämishankkeet suunnitelmien mukaisesti	2 935
Yhteensä	2 935
2017 talousarvio	5 325 000
2016 talousarvio	2 390 000
2015 tilinpäätös	4 000 000

74. Eduskunnan rakennusten peruskorjaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 44 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eduskunnan rakennusten peruskorjausten ja muutostöiden suunnittelu- ja rakentamiskustannuksiin.

Selvitysosa: Peruskorjausohjelman mukaan vuoden 2017 määrarahasta käytetään Eduskuntatalon peruskorjaukseen 43,4 milj. euroa. Muiden rakennusten jälkitöihin käytetään arviolta 0,6 milj. euroa. Molempiin summiin sisältyy suunnittelukustannuksia.

Vuonna 2007 alkaneen ja vuonna 2017 valmistuvan peruskorjaushankkeen kokonaiskustannukset ovat arviolta yhteensä 272,5 milj. euroa. Ne jakaantuvat siten, että maanpäällisten tilojen rakentamiskustannukset ovat 195,2 milj. euroa ja maanalaisten tilojen 77,3 milj. euroa. Vuodesta 2007 vuoden 2015 loppuun mennessä peruskorjauksen toteutuneet menot ovat olleet 174,4 milj. euroa.

Lisäksi hankkeeseen sisältyy kaluste- ja laitekustannuksia, tilapäistilojen ja -järjestelyjen sekä muuttojen kustannuksia, jotka maksetaan momentilta 21.10.02.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Peruskorjauksen eteneminen suunnitelmien mukaisesti	12 000
Yhteensä	12 000
2017 talousarvio	44 000 000
2016 talousarvio	32 000 000
2015 tilinpäätös	42 000 000

20. Eduskunnan oikeusasiamies

01. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslian toimintamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 201 000 euroa.

Selvitysosa: Määrärahasta 5 609 000 euroa käytetään oikeusasiamiehen kanslian perustehävien hoidosta aiheutuviin menoihin sekä ulkoisten ja sisäisten verkkosivustojen uudistukseen ja Suomi 100 -juhlavuoden tilaisuuksiin. Pääasiallinen syy määrärahan säästöön on sähköisen asianhallintaa koskevan tietojärjestelmän kehittämishankkeen valmistuminen pääosiltaan kuluvana vuonna. Kanslian yhteydessä toimivan Ihmisoikeuskeskuksen menot ovat 592 000 euroa. Pääasialliset syyt määrärahan 29 000 euron kasvuun ovat uusien lakisääteisten tehtävien hoitamiseksi sekä niitä varten varattavat viestintä- ja tiedotuspalvelun määrärahat. Ihmisoikeuskeskus on toiminnallisesti itsenäinen perus- ja ihmisoikeuksia edistävä valtiollinen toimielin.

Oikeusasiamiehen kanslian tehtävät laajenivat eduskunnan 5.4.2013 hyväksyttyä lakimuutoksen, jolla oikeusasiamies nimettiin YK:n kidutuksen vastaisen yleissopimuksen valinnaisessa pöytäkirjassa tarkoitetuksi kansalliseksi valvontaelimeksi (ns. OPCAT-tehtävä). Suljettujen ja hoitolaitosten valvontatehtävä edellyttää lisäresursseja. Määrärahassa on otettu huomioon asiantuntijapalkkioiden kasvu. Lisäksi eduskunta hyväksyi 3.3.2015 oikeusasiamieslain muutoksen, jolla YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista joulukuussa 2006 tehdyn yleissopimuksen 33 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisen rakenteen tehtävistä huolehtiminen säädettiin Ihmisoikeuskeskuksen ja sen valtuuskunnan sekä oikeusasiamiehen tehtäväksi. Tehtävänä on yleissopimuksen täytäntöpanon edistäminen, suojele ja seuranta. Tehtävien hoitaminen edellyttää henkilöstöresurssien lisäämistä tehtäväalueella ja henkilöstön osaamisen vahvistamista.

Ihmisoikeuskeskus aloitti toimintansa v. 2012 ja ihmisoikeusvaltuuskunta nimitettiin eduskunnan oikeusasiamiehen päätöksellä 29.3.2012 ja siinä on lain mukaan 20—40 jäsentä. Ihmisoikeuskeskuksen johtaja toimii valtuuskunnan puheenjohtajana. Valtuuskunnan ja sen jaostojen sihteeristönä toimii Ihmisoikeuskeskus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ihmisoikeuskeskuksen uudet lakisääteiset tehtävät sekä niiden viestintä- ja tiedotus-tehtävät	29
Sähköisen asianhallinnan tietojärjestelmä -hankkeen valmistuminen	-272
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-50
Yhteensä	-293

2017 talousarvio	6 201 000
2016 talousarvio	6 494 000
2015 tilinpäätös	6 051 397

30. Ulkopoliittinen instituutti*01. Ulkopoliittisen instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 398 000 euroa.

Selvitysosa: Arvioituina toiminnan tuloina on otettu huomioon mm. julkaisutoiminnan tilaustuotot sekä tutkimusten ulkopuolinen hankerahoitus ja kustannusten korvaukset sekä maksullinen toiminta yhteensä 650 000 euroa. Vuosien 2017—2019 tutkimusagenda koostuu kolmesta ohjelmasta, joiden aiheina ovat Euroopan unioni, erityisesti sen ulkosuhteiden, talouden ja poliittisen järjestelmän tutkimus, Euroopan unionin itäinen naapurusto ja Venäjä sekä globaali turvallisuus. Merkittävin tiedossa oleva hanke vuonna 2017 on edelleen vuonna 2013 alkanut Jane ja Aatos Erkon säätiön rahoittama Yhdysvaltojen tutkimukseen keskittyvä monivuotinen projekti. Lisäksi on meneillään pieni määrä tutkimusohjelmat poikkileikkaavia tutkimusprojekteja, joista yksi liittyy erityisesti Suomen ulkopoliittikan tutkimukseen. Instituutilla on myös Jane ja Aatos Erkon säätiön tuella ylläpidettävä Yhdysvaltojen vallan tutkimukseen keskittyvä pienimuotoinen keskus.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	4 153	4 000	4 048
Bruttotulot	694	587	650
Nettomenot	3 459	3 413	3 398
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	460		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	384		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kieku-tietojärjestelmän käytöstä aiheutuva vuosittainen lisäkustannus	13
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-28
Yhteensä	-15

2017 talousarvio	3 398 000
2016 talousarvio	3 413 000
2015 tilinpäätös	3 383 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 210 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveromenojen muutos	15
Yhteensä	15

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	210 000
2016 talousarvio	195 000
2015 tilinpäätös	201 300

40. Valtiontalouden tarkastusvirasto

01. Valtiontalouden tarkastusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 15 325 000 euroa.

Selvitysosa: Tarkastusviraston talousarvioehdotus perustuu siihen, että viraston tehtäviksi perustuslaissa säädetty ulkoiset tarkastustehtävät ja muiksi lakisääteisiksi tehtäviksi säädetty finanssipolitiikan valvonta sekä puolue- ja vaalirahoituksen nykyiset valvontatehtävät sekä rahoitusvakuusviranomaisen toimintaa (laki rahoitusvakuusviranomaisesta (1195/2014)) hoidetaan kansliatoimikunnan vahvistamien talouden ja henkilöstösuunnittelun linjausten ja kehyksen mukaisten määrärahojen tason puitteissa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-135
Yhteensä	-135

2017 talousarvio	15 325 000
2016 talousarvio	15 460 000
2015 tilinpäätös	15 307 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 590 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveromenojen muutos	15
Yhteensä	15

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	590 000
2016 talousarvio	575 000
2015 tilinpäätös	632 002

90. Eduskunnan muut menot*50. Eduskuntaryhmien ryhmäkanslioiden tukeminen (kiinteä määräraha)*

Momentille myönnetään 4 083 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää eduskuntaryhmistä annetun lain (979/2012) mukaisen tuen maksamiseen ryhmien toiminnalle välttämättömän henkilöstön palkkaamiseen ja ryhmien toiminnasta aiheutuviin muihin menoihin.

Kansliatoimikunta antaa tarvittaessa määrärahan käyttöperiaatteita koskevia tarkentavia ohjeita.

Selvitysosa: Määräraha jaetaan ryhmien kesken siten, että jokaista edustajaa kohden suoritetaan 1 575 euroa kuukaudessa, minkä lisäksi kullekin vuoden 2015 eduskuntavaalien tuloksen perusteella muodostetulle eduskuntaryhmälle vaalikauden loppuun asti suoritetaan kahden edustajan kuukausisummaa vastaava määrä kuukaudessa.

2017 talousarvio	4 083 000
2016 talousarvio	4 083 000
2015 tilinpäätös	4 001 095

Pääluokka 22

TASAVALLAN PRESIDENTTI

Selvitysosa:

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
01. Tasavallan presidentti	1 439	2 875	2 875	—	0
01. Tasavallan presidentin palkkio (kiinteä määräraha)	126	126	126	—	0
02. Tasavallan presidentin toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	199	199	199	—	0
20. Vierailuista ja kokous- matkoista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	1 114	2 550	2 550	—	0
02. Tasavallan presidentin kanslia	14 963	10 600	10 854	254	2
01. Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	8 175	7 500	7 754	254	3
02. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (siirto- määräraha 2 v)	600	600	600	—	0
29. Arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	1 188	2 500	2 500	—	0
(75.) Perusparannukset (siirto- määräraha 3 v)	5 000	—	—	—	0
Yhteensä	16 402	13 475	13 729	254	2
Henkilötyövuodet	68,5	70,0	69,0		

01. Tasavallan presidentti

01. Tasavallan presidentin palkkio (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 126 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tasavallan presidentin palkkiosta annetun lain (1152/2011) 1 §:n mukaisen tasavallan presidentin palkkion maksamiseen.

2017 talousarvio	126 000
2016 talousarvio	126 000
2015 tilinpäätös	126 000

02. Tasavallan presidentin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 199 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muista kuin tasavallan presidentin kanslian toimintamenomomentille tai momentille 22.01.20 budjetoiduista tasavallan presidentin järjestämistä tilaisuuksista tai tasavallan presidentin toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen.

2017 talousarvio	199 000
2016 talousarvio	199 000
2015 tilinpäätös	199 000

20. Vierailuista ja kokousmatkoista aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 550 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tasavallan presidentin ulkomaille suuntautuvista vierailuista ja kokousmatkoista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) Suomeen suuntautuvista vierailuista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) näihin vierailuihin ja matkoihin liittyvän tilapäisen työvoiman palkkioiden ja työnantajamaksujen maksamiseen.

2017 talousarvio	2 550 000
2016 talousarvio	2 550 000
2015 tilinpäätös	1 114 168

02. Tasavallan presidentin kanslia

Selvitysosa: Tasavallan presidentin kansliasta annetun lain (100/2012) mukaisesti kanslian tehtävänä on avustaa tasavallan presidenttiä hänen tehtävänsä hoidossa, järjestää tasavallan presidentin ja hänen perheensä tarvitsemat palvelut sekä huolehtia tasavallan presidentin ja hänen käytössään olevien tilojen turvallisuudesta. Lisäksi tasavallan presidentin kanslia järjestää tarvittavat hallintopalvelut.

Tasavallan presidentin kanslia järjestää eläkkeellä oleville presidenteille tasavallan presidentin eläkeoikeudesta annetun lain (40/1994) mukaiset palvelut.

Tasavallan presidentin kanslia on valtion kiinteistönhaltijavirasto, joka huolehtii ja vastaa Presidentinlinnan, Mäntyniemen virka-asunnon ja Kultarannan huvilatilan kiinteistöjen ylläpidosta, tarpeellisista ja välttämättömistä vuosi- ja peruskorjauksista sekä perusparannuksista.

01. Tasavallan presidentin kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 754 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) tasavallan presidentin kanslian hallussa olevien valtion antiikki- ja taide-esineiden kunnossapidosta ja Kultarannan huvilatilan puutarha- ja viljelytoiminnasta aiheutuvien tarpeellisten ja välttämättömien menojen maksamiseen
- 2) vuosittain järjestettävistä valtiollisista edustustilaisuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) Kultarannan yhteisen vesialueen osakaskunnan toiminnasta kanslialle aiheutuviin menoihin.

Momentille nettobudjetoidaan osakaskunnan osakkailleen jakamat tuotot.

Selvitysosa: Momentille kertyy tuloja pääasiassa asuntojen vuokrauksesta ja Kultarannan viljelytoiminnasta.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	7 169	7 550	7 804
Bruttotulot	67	50	50
Nettomenot	7 102	7 500	7 754
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 126		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 200		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-54
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	1
Palkkausten tarkistukset	21
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-28
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-42
Työajan pidentäminen (Kiky)	-39
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-6
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-41
Tasomuutos	442
Yhteensä	254

2017 talousarvio	7 754 000
2016 II lisätalousarvio	-19 000
2016 talousarvio	7 500 000
2015 tilinpäätös	8 175 000

02. Eläkkeellä olevien presidenttien menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tasavallan presidentin eläkeoikeudesta annetun lain (40/1994) 1 §:n 2 momentin mukaisten eläkkeellä olevien presidenttien käytettäväksi osoitetuista palveluista aiheutuvien menojen maksamiseen.

2017 talousarvio	600 000
2016 talousarvio	600 000
2015 tilinpäätös	600 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 500 000 euroa.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan pääluokan kaikki arvonlisäveromenot.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	2 500 000
2016 talousarvio	2 500 000
2015 tilinpäätös	1 187 927

Pääluokka 23

VALTIONEUVOSTON KANSLIA

Selvitysosa: Valtioneuvoston kanslia vastaa toimialaansa kuuluvana pääministerin avustamisesta valtioneuvoston yleisessä johtamisessa sekä hallituksen ja eduskunnan työn yhteensovittamisesta. Valtioneuvoston kanslian tehtäviin kuuluvat Suomen EU-politiikan yhteensovittaminen ja kehittäminen, valtioneuvoston viestintä ja valtionhallinnon viestinnän yhteensovittaminen sekä valtion omistajapolitiikka ja valtioneuvoston kanslian alaisten valtio-omisteisten yhtiöiden omistajaohjaus. Valtioneuvoston kanslian tehtävänä on johtaa, sovittaa yhteen ja kehittää valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteistä hallintoa, sisäistä toiminnan ja talouden suunnittelua ja toimintatapoja sekä tuottaa yhteisiä palveluja ja kehittää valtioneuvoston yhteistä toimintakulttuuria. Lisäksi valtioneuvoston kanslia vastaa valtion sektoritutkimuksen tavoitteiden yhteensovittamisesta sekä taloudellisten ulkosuhteiden valmistelun ja keskeisten taloudellisia ulkosuhteita koskevien horisontaalisten asioiden yhteensovittamisesta. Valtioneuvoston kanslia turvaa kaikissa olosuhteissa pääministerin ja hallituksen toimintaedellytykset.

Valtioneuvoston kanslia hoitaa toimialansa mukaiset tehtävät voimassa olevan hallitusohjelman mukaisesti. Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman tavoitteen mukaan Suomi on vuonna 2025 uudistuva, välittävä ja turvallinen maa, jossa jokainen voi kokea olevansa tärkeä ja yhteiskunnassa vallitsee keskinäinen luottamus. Valtioneuvoston kanslia seuraa hallitusohjelman toteutumista ja huolehtii osaltaan hallitusohjelmassa mainittujen tavoitteiden toteutumisesta erityisesti säädösten sujuvuuden parantamisen, digitalisaation ja toimintatapojen uudistamisen osalta.

Hallitusohjelman kärkihankkeista ”Otetaan käyttöön kokeilukulttuuri” kuuluu valtioneuvoston kanslian vastuulle. Lisäksi hallituksen kivijalkahankkeet kestävä kehitys ja hallituksen tulevaisuustyö ovat valtioneuvoston kanslian toteutettavina.

Toimintaympäristö

Valtioneuvoston työssä korostuu yhteensovittaminen ja kokonaisnäkömyksen muodostaminen sekä keskeisten ongelmien laaja-alaisuus. Toimintakykyinen hallitus edellyttää johtamisessa parempaa kokonaiskuvaa ja vahvempaa yhteensovittamistyötä. Tarvitaan koko yhteiskunnan näkökulmasta tapahtuvaa tarkastelua ja suunnitelmallista viestintää muuttuvassa mediaympäristössä.

Päätöksenteon laadun ja hyvän hallinnon turvaamiseksi on tärkeää pyrkiä siihen, että poliittinen päätöksenteko ja valmistelu valtioneuvostossa perustuvat riittävään ja laadukkaaseen työhön. Tätä tukee oikea-aikainen, hyödynnettävissä oleva ja kokonaisvaltainen tutkimus-, ennakointi ja arviointitieto sekä tilannekuva.

Suomi on osa eurooppalaista ja pohjoismaista arvoyhteisöä. Vaikutamme aktiivisesti eurooppalaiseen ja globaaliin toimintaympäristöön. Valtioneuvoston kanslialla on keskeinen asema EU-asioiden valmistelussa ja yhteensovittamisessa. Kattava valmistelu- ja yhteensovittamisjärjestelmä mahdollistaa koordinoitun kannanmuodostuksen ja varhaisen vaikuttamisen mahdollisuuden Suomen EU-politiikassa.

Kestävän kehityksen päämääränä on turvata nykyisille ja tuleville sukupolville hyvät elämisen mahdollisuudet. Kestävän kehityksen kansallista koordinaatiota ja toimeenpanoa sekä globaalin kestävän kehityksen toimintaohjelman Agenda 2030 toimeenpanoa toteutetaan kansliassa pääministerin johdolla.

Valtion yhtiömuotoinen varallisuus on merkittävä osa kansallisvarallisuutta. Omistajapolitiikalla tavoitellaan yhteiskunnallisesti ja liiketaloudellisesti kestävää tulosta. Valtion yhtiömuotoisen varallisuuden omistajaohjauksessa tavoitellaan nykyistä aktiivisemmin omistaja-arvon kasvua sekä arvonnousun käyttämistä yhteiskunnan kannalta tärkeän yritystoiminnan synnyttämiseen.

Valtioneuvoston yhteisten hallinto- ja palvelutoimintojen kehittämistä jatketaan tiiviissä yhteistyössä muiden ministeriöiden kanssa. Toimintatapoja uudistetaan ja luodaan edellytykset yhteiselle toimintaympäristölle ja -kulttuurille.

Suomen itsenäisyyden satavuotisjuhlavuotta vietetään vuonna 2017. Juhlavuoden ohjelma rakennetaan teemalla Yhdessä eri toimijoiden kanssa. Valmistelussa ovat mukana yhteiskunnan eri osa-alueet eri puolilla Suomea. Tavoitteena on synnyttää mukaansa tempaava ja kiinnostava juhlatilaisuus, joka lisää yhteistä ymmärrystä Suomen valtiollisesta itsenäistymisestä ja kansakunnan kehityksestä. Juhlavuoden ohjelman toimeenpanosta ja toimeenpanon ohjauksesta vastaa valtioneuvoston kanslian hankkeelle asettama hallitus.

Valtioneuvoston kanslian yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Pääministeri johtaa valtioneuvoston toimintaa ja valtioneuvoston ylin hallitus- ja hallintovalta perustuu oikea-aikaiseen, laaja-alaiseen ja perusteltuun tietoon

— Suomen tavoitteita Euroopan unionissa edistetään ennakoivasti ja aktiivisesti

— Valtion yhtiömuotoisen varallisuuden hoitamisessa tavoitellaan aktiivisesti omistaja-arvon kasvua sekä arvonnousun käyttämistä yhteiskunnan kannalta tärkeän yritystoiminnan synnyttämiseen

— Valtioneuvosto toimii yhtenäisesti, avoimesti, taloudellisesti ja laadukkaasti.

Oikeuskanslerinvirasto

Oikeuskanslerinvirasto on itsenäinen virasto, jonka määrärahat ovat valtioneuvoston kanslian pääluokassa omassa luvussaan, jossa todetaan myös viraston yhteiskuntapoliittiset ja toiminnalliset tavoitteet.

Oikeuskanslerinvirasto tukee oikeuskansleria ja apulaisoikeuskansleria valtioneuvoston ja tasavallan presidentin virkatointien lainmukaisuuden valvonnassa, tuomioistuinten, muiden viranomaisten ja muiden julkista tehtävää hoitavien laillisuusvalvonnassa sekä asianajajien toiminnan valvonnassa.

Talousarvioesitykseen liittyvät tasa-arvovaikutukset

Valtioneuvoston kanslian omassa toiminnassa ja johtamisessa korostetaan toimintatapoja, jotka tukevat yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa. Valtion omistajaohjauksessa täysin valtio-omisteisten yhtiöiden hallitusvalinnoissa otetaan huomioon tasa-arvonäkökohdat siten, että kummankin sukupuolen osuus hallituksen jäsenistä on vähintään 40 prosenttia. Pääluokan määrärahoilla ei kuitenkaan arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Hallinto	143 207	163 363	160 789	-2 574	-2
01. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	114 567	125 086	122 501	-2 585	-2
02. Ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkaukset (arviomääräraha)	5 394	5 575	5 575	—	0
03. Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 000	1 000	1 000	—	0
04. Pääministerin, kansliassa toimivien ministereiden ja heidän avustajiensa matkat (siirtomääräraha 2 v)	279	867	867	—	0
22. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirtomääräraha 3 v)	6 400	11 400	11 400	—	0
(23.) Kokeilutoiminnan digitaalinen edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	—	—	—	—	0
29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	15 568	19 435	19 446	11	0
10. Omistajaohjaus	1 700	5 700	5 700	—	0
88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	1 700	5 700	5 700	—	0
20. Poliittisen toiminnan avustaminen	32 000	29 635	29 635	—	0
50. Puolueltoiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	32 000	29 635	29 635	—	0
30. Oikeuskanslerinvirasto	3 699	3 660	3 467	-193	-5
01. Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 699	3 660	3 467	-193	-5

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
90. Muut menot	2 691	5 200	10 800	5 600	108
21. Kunniamerkit (arviomääräraha)	691	700	700	—	0
26. Suomi 100 (siirtomääräraha 3 v)	2 000	4 500	10 100	5 600	124
Yhteensä	183 297	207 558	210 391	2 833	1

Henkilöstön kokonaismäärä 600 620 622¹⁾

¹⁾ Valtioneuvoston kanslian henkilötövuosiarvio on 546 henkilötövuotta, oikeuskanslerinviraston 36 henkilötövuotta sekä 34 erityisavustajaa ja 4 valtiosihteeriä. Valtioneuvoston jäsenet eivät sisälly henkilötövuosiin.

01. Hallinto

Selvitysosa: Valtioneuvoston kanslian toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet:

- Tuetaan pääministeriä hallituspolitiikan johtamisessa ja poikkihallinnollisten tehtävien yhteensovittamisessa
- Valmistellaan hallituksen toimintasuunnitelman väliarviointi
- Viestintää toteutetaan kustannustehokkaasti ja modernisti muuttuneessa mediaympäristössä
- Valtioneuvoston ja eduskunnan työn yhteensovittamiseksi laaditaan hallituksen lainsäädäntösuunnitelma
- Tulevaisuustyö ja ennakointi sekä tutkimustieto on laadukasta ja tukee päätöksentekoa valtioneuvostossa. Valmistellaan hallituksen tulevaisuusselonteko
- Vahvistetaan kokeilukulttuuria Suomessa ja kehitetään toimintaan liittyvää koordinaatiota sekä yhteistyötä
- Kestävän kehityksen kansallisen koordinaation ja toimenpanon kehittäminen sekä laaja-alainen yhteistyö eri kumppaneiden kanssa Agenda 2030 toteuttamiseksi
- Suomen kilpailukykyä, kasvua ja työllisyyttä vahvistava EU-politiikka. Tämän lisäksi tavoitteena on EU-oikeudellisten asioiden koordinoitumpi hoitaminen valtioneuvostossa sekä EU:ssa esille nousevien asioiden vaikutusten systemaattinen ja ennakoiva arviointi
- Parannetaan elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä kansainvälistymispalveluja kehittämällä, kokoamalla yrityspalvelut yhteen ulkomailla ja uudistamalla maakuvatyön, investointien houkuttelun ja matkailuelinkeinon tukemisen toimintamalleja
- Digitalisoidaan valtioneuvoston toimintoja ja palveluita, kehitetään valtioneuvoston yhteisiä työ- ja toimintatapoja, avointa verkostomaista yhteistyötä ja tiedonkulkua sekä hyödynnetään tietoa laajasti.

01. Valtioneuvoston kanslian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 122 501 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös talousneuvostosta, ruotsinkielenlautakunnasta, arvonimilautakunnasta, lainsäädännön arviointineuvostosta tai muista vastaavista lautakunnista aiheutuviin menoihin.

*Selvitysosa:***Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)**

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	111 706	125 536	124 401
Bruttotulot	1 930	450	1 900
Nettomenot	109 776	125 086	122 501
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 580		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 371		

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtioneuvoston johtaminen ja politiikkavalmistelu	8 340 000
Valtioneuvoston ja sen ministeriöiden yhteiset hallinto- ja palvelutehtävät	109 119 000
Toimitilojen peruskorjausinvestoinnit	582 000
Valtioneuvoston yhteinen asianhallintajärjestelmä	3 400 000
Valtioneuvoston yhteinen sähköinen työpöytä	1 060 000
Yhteensä	122 501 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 29.01.01 (1 htv)	94
Siirto momentilta 35.01.01 (1 htv)	114
SM Kirkkokatu 12 muutosta aiheutuvat menot (kertaluonteinen siirto momentilta 26.01.01)	582
SM Kirkkokatu 12 peruskorjaus, kertaluonteisen lisäyksen vähennys (siirto momentille 26.01.01)	-250
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momenteille 24.01.01, 25.01.01, 26.01.01, 27.01.01, 28.01.01, 29.01.01, 30.01.01, 31.01.01, 32.01.01, 33.01.01 ja 35.01.01)	-2 797
TEM Aleksanterinkatu 4-10 peruskorjaus, kertaluonteisen lisäyksen vähennys (siirto momentille 32.01.01)	-350
TEM Bulevardi 6 vuokramenot (siirto momentille 32.01.01)	-200
TEM Ratakadun työpaikkaruokailu (kertaluonteinen siirto momentilta 32.01.01)	75
Valtioneuvoston yhteinen asianhallintajärjestelmä -hanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-400
Valtioneuvoston yhteinen asianhallintajärjestelmä -hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	3 400

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtioneuvoston yhteinen sähköinen työpöytä (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	1 060
VN linna A ja B peruskorjaus, kertaluonteisen lisäyksen vähennys (siirto momentille 28.01.01)	-200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-34
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-17
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-506
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-157
Palkkaliukumasäästö	-223
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-236
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-149
Toimintameno säästö (HO 2015)	-720
Työajan pidentäminen (Kiky)	-330
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-50
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-290
Tasomuutos	-1 001
Yhteensä	-2 585

2017 talousarvio	122 501 000
2016 II lisätalousarvio	-73 000
2016 talousarvio	125 086 000
2015 tilinpäätös	114 567 000

02. Ministereiden, heidän valtiosihteeriensä ja erityisavustajiensa palkkaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 575 000 euroa.

Henkilöstön määrä on enintään 52, josta 14 valtioneuvoston jäsentä, 4 valtiosihteerä ja 34 erityisavustajaa.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan ministereiden palkkio (Palkkiolaki 1096/2006), poliittisten valtiosihteerien ja ministerien erityisavustajien palkat sivukuluineen.

2017 talousarvio	5 575 000
2016 talousarvio	5 575 000
2015 tilinpäätös	5 394 241

03. Euroopan unionin kansallisten asiantuntijoiden palkkamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Euroopan unionin toimielimissä toimivien suomalaisten kansallisten asiantuntijoiden palkkaus- ja sosiaaliturvakustannusten maksamiseen
- 2) eräissä tapauksissa tiettyjen päivärahojen maksamiseen sellaisille kansallisille asiantuntijoille, joille Euroopan unioni ei maksa korvauksia.

Selvitysosa: Tarkoitus on, että hallinnonalat voivat täydentää soveltuvista toimintamäärärahoistaan kansallisten asiantuntijoiden rahoittamista, jos keskitetty rahoitus ei riitä kattamaan kaikkia tarpeellisia pidettyjen asiantuntijoiden kustannuksia.

2017 talousarvio	1 000 000
2016 talousarvio	1 000 000
2015 tilinpäätös	1 000 000

04. (23.01.20) Pääministerin, kansliassa toimivien ministereiden ja heidän avustajiensa matkat (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 867 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) pääministerin ja muiden kansliassa toimivien ministereiden sekä heitä välittömästi avustavien henkilöiden ja turvamiesten matkoista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) pääministerin ja muiden valtioneuvoston kansliassa toimivien ministereiden valtiosihteerien ja erityisavustajien valtioneuvoston kanslian toimialaan kohdistuvista matkoista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) Eurooppa-neuvoston kokouksista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) pääministerin ja muiden valtioneuvoston kansliassa toimivien ministereiden valtioneuvoston kanslian toimialasta johtuvaan vieraanvaraisuuteen.

Selvitysosa: Momentin matkamenoihin kohdistuvat Euroopan unionin neuvoston myöntämät korvaukset tuloutetaan tälle momentille. Tulokertymäksi arvioidaan 350 000 euroa.

Momentin määräraha on muutettu kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2017 talousarvio	867 000
2016 talousarvio	867 000
2015 tilinpäätös	278 534

22. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 11 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtioneuvoston ja sen ministeriöiden selvitys- ja tutkimustoimintaan
- 2) selvitys- ja tutkimustoiminnasta sekä kokeilutoiminnan koordinaatiosta aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen
- 3) valtionavustusten maksamiseen tutkimuslaitoksille, yliopistoille ja muille vastaaville tutkimustoimintaa harjoittaville yhteisöille.

Määrärahaa saa käyttää enintään kahdeksaa henkilötyövuotta vastaavan valtioneuvoston kanslian henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen, josta enintään kolme henkilötyövuotta hallituksen strategisia tavoitteita edistävän kokeilutoiminnan koordinoitiin. Määrärahaa saa käyttää myös

määräaikaisen enintään 80 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen valtion virastoissa ja laitoksissa.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Momentille saa nettobudjetoida virastolle työnantajana maksetut tulot.

Selvitysosa: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan sisällölliset painopisteet sekä hankkeiden valmistelu- ja ohjausvastuut määritellään vuosittain valtioneuvoston selvitys- ja tutkimussuunnitelmassa. Suunnitelmalla ohjataan selvitys- ja tutkimustoimintaa hallituksen valitsemille horisontaalisille painopistealueille, jotka vastaavat hallituksen ja sen ministeriöiden toiminnan tietotarpeisiin. Selvitys- ja tutkimustoiminnalla vahvistetaan hallituksen ja sen ministeriöiden päätöksenteon tietopohjaa, tietoon perustuvaa toimintapolitiikkaa ja strategista kokonaisnäkemyksiä.

Momentin määrärahasta arvioidaan käytettävän kokeilutoiminnan koordinaatioon 200 000 euroa.

2017 talousarvio	11 400 000
2016 talousarvio	11 400 000
2015 tilinpäätös	6 400 000

29. Arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 19 446 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	11
Yhteensä	11

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	19 446 000
2016 talousarvio	19 435 000
2015 tilinpäätös	15 567 574

10. Omistajaohjaus

Selvitysosa: Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet omistajaohjaukselle:

— Vahvistetaan valtion yhtiöomistuksen kokonaisraportointia ja tehostetaan valtion yhteistä omistajaohjausta

— Kasvatetaan omistaja-arvoa pitkäjänteisesti ja käytetään arvonnousua yhteiskunnan kannalta tärkeän yritystoiminnan synnyttämiseksi

— Valtion omistamat yhtiöt ovat edelläkävijöitä yritysvastuuasioissa

- Molempien sukupuolien vähintään 40 prosentin edustus määräysvaltayhtiöiden hallituksissa
- Momentille 13.03.01 tuloutetaan osinko-, pääomanpalautus- ja myyntituloutukset arviolta yhteensä 2,1 mrd. euroa.

88. Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) niiden osakkeiden merkintähinnan maksamiseen, joita valtio merkitsee valtioenemmistöisten yhtiöiden tai valtion osakkuusyhtiöiden osakeannissa taikka uusia valtio-omisteisia yhtiöitä perustettaessa
- 2) muiden omistus- ja yritysjärjestelyistä aiheutuvien menojen sekä valtion osakemyynneihin ja omistajaohjaukseen liittyvien, muiden kuin toimintamenomomentille kuuluvien menojen maksamiseen
- 3) osakeyhtiölain (624/2006) 10 luvussa tarkoitettujen osakkeisiin oikeuttavien erityisten oikeuksien, kuten vaihtovelkakirjalainojen, merkitsemiseen tai johdannaissopimuksista aiheutuvien välittömien menojen maksamiseen. Jos merkintä perustuu lainaan, osakkeiksi muutettavissa oleva laina saa olla vakuudeton.

Selvitysosa: Omistus- ja yritysjärjestelyistä ja osakemyynneistä aiheutuvia tai niihin liittyviä menoja ovat järjestelyistä ja toimenpiteistä sekä niiden valmistelusta aiheutuvien kustannusten lisäksi sellaiset kauppahinnan osittaiset palautukset, jotka perustuvat kauppakirjassa oleviin hinnantarkistusta tai myyjän maksettavaksi tulevia korvauksia koskeviin sopimusehtoihin. Omistajaohjaukseen liittyviä menoja ovat osakkeiden ja arvo-osuuksien hallinnointikustannukset, valtion tarvitsemien neuvonantaja- ja koulutuspalvelujen kustannukset, hallitusjäsenten rekrytointiin ja koulutukseen liittyvät kustannukset, omistajaohjauksen toimiala- ja yritysjärjestelyosaamisen ylläpitämiseen liittyvät kustannukset sekä omistajaohjauksen kansainväliseen yhteistyöhön ja omistajien keskinäiseen yhteistyöhön liittyvät kustannukset.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	5 700 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	5 700 000
2015 tilinpäätös	1 700 000

20. Poliittisen toiminnan avustaminen

Selvitysosa: Valtiovalta kuuluu perustuslain mukaan kansalle, jota edustaa valtiopäiville kokoontunut eduskunta. Puolueilla on Suomen poliittisessa järjestelmässä vakiintunut asema. Johtuen puolueiden merkittävästä asemasta valtiollisessa toiminnassa on niiden asemasta ja puolue toiminnan tukemiseen tarkoitetun määrärahan jakamisesta säädetty puoluelaila. Puoluerahoi- tus sisältää yleisen tuen puolueiden toimintaan sekä tuen puolueiden tiedotustoimintaan ja vies- tintään.

50. Puoluetoiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 29 635 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puoluelain (10/1969) 9 §:n sekä puolueiden toiminnan tukemiseen myönnettävistä avustuksista annetun asetuksen (27/1973) 1 §:n mukaisesti avustuksiin eduskunnassa edustettuina oleville puolueille niiden säännöissä ja yleisohjelmissa määritellyn julkisen toiminnan tukemiseen. Määrärahasta 29 486 825 euroa on tarkoitettu käytettäväksi puolueiden poliittisen toiminnan tukemiseen sekä puolueiden tiedotustoiminnan ja viestinnän tukemiseen. Tästä 5 prosenttia on tarkoitettu puolueille naisten poliittiseen toimintaan sekä samoin 5 prosenttia puolueille niiden piirijärjestöjen toimintaan samojen perusteiden mukaisesti kuin edellä mainitut avustukset. Määrärahasta saa käyttää 148 175 euroa avustuksena Ahvenanmaan maakuntahallitukselle poliittisen toiminnan ja tiedotustoiminnan tukemiseen Ahvenanmaan maakunnassa.

2017 talousarvio	29 635 000
2016 talousarvio	29 635 000
2015 tilinpäätös	32 000 000

30. Oikeuskanslerinvirasto

Selvitysosa: Oikeuskansleri seuraa, että asiat ratkaistaan valtioneuvostossa laillista järjestystä ja voimassa olevia säännöksiä noudattaen. Valvonnassa tarkastetaan yleisistuntojen ja tasavallan presidentin istuntojen esittelylistat ennakolta siten, että havaitut virheet voidaan korjata. Tavoitteena on, että valvonta ei sinänsä hidasta tai hankaloita valtioneuvoston toimintaa. Viikoittain tarkastetaan kaikki lista-asiat. Vuonna 2015 tarkastettiin 1 973 lista-asiaa. Kanteluasioiden osalta tavoitteena on käsitellä asiat mahdollisimman nopeasti ja antaa oikeita, asianmukaisesti perusteltuja ja laadukkaita ratkaisuja. Vuosittain pyritään ratkaisemaan vähintään sama määrä asioita kuin mitä on saapunut.

Kanteluasiat

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
saapuneet	1 819	2 000	2 000
ratkaistut	1 988	2 000	2 000

Saapuneiden kanteluiden määrissä on ollut suurta vuosittaista vaihtelua. Vuonna 2015 kanteluasioiden käsittelyajan mediaani oli 5,4 viikkoa ja keskiarvo 15,2 viikkoa. Vuonna 2015 ns. seuraamusratkaisujen osuus on ollut 16 % selvittämistoimia edellyttäneistä kanteluasioista.

Omat aloitteet ja tarkastukset

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
aloitteet	13	15	15
tarkastukset	8	10	25

Omista aloitteista ja tarkastus- ja tutustumiskäynneistä aiheutui vuonna 2015 yhteensä 10 seuraamusta.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Rangaistustuomioiden tarkastus	3 284	5 000	5 000

Oikeusrekisterikeskus lähettää annettujen ohjeiden mukaisesti muodostuvan otoksen rangaistustuomioista tarkastettavaksi. Rangaistustuomioiden tarkastuksen perusteella pantiin vuonna 2015 vireille 44 asiaa.

Asianajajien, julkisten oikeusavustajien ja luvan saaneiden oikeudenkäyntiavustajien valvonta

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
saapuneet	642	700	700
tutkitut	710	700	700

01. Oikeuskanslerinviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 467 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-47
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-22
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-19
Toimintameno säästö (HO 2015)	-30
Työajan pidentäminen (Kiky)	-31
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-5
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-29
Tasomuutos	-10
Yhteensä	-193

2017 talousarvio	3 467 000
2016 II lisätalousarvio	-29 000
2016 talousarvio	3 660 000
2015 tilinpäätös	3 699 000

90. Muut menot

21. *Kunniamerkit* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion virkamiehille ja muille lunastuksetta annettavien kunniamerkkien kustannusten korvaamiseen.

2017 talousarvio	700 000
2016 II lisätalousarvio	100 000
2016 talousarvio	700 000
2015 tilinpäätös	691 013

26. *Suomi 100* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 10 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden valmistelun edellyttämän enintään yhdentoista henkilötyövuoden palkkaus- ja muihin kuluihin
- 2) hankintoihin tai harkinnanvaraisten valtionavustuksien maksamiseen kuluista, jotka aiheutuvat juhlavuoden suunnittelusta ja toteutuksesta.

Momentin määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden suunnittelu, toteutus ja järjestelyt suhteutetaan juhlavuoden arvoon ja merkitykseen. Tavoitteena on, että juhlavuoden suunnittelun ja valtakunnallisen yhteisen toteutuksen kustannukset katetaan valtion talousarvioon varattavilla määrärahoilla vuosina 2013—2018.

Suomen valtiollisesta itsenäistymisestä tulee vuonna 2017 kuluneeksi 100 vuotta. Juhlavuoden ohjelma rakennetaan teemalla Yhdessä eri toimijoiden kanssa. Valmistelussa ovat mukana yhteiskunnan eri osa-alueet eri puolilla Suomea. Satavuotisjuhlavuoden vietto kattaa koko Suomen ja se huomioidaan myös kansainvälisessä toiminnassa. Juhlavuoden ohjelmasisällön tavoitteena on syventää ymmärrystä koko itsenäisyyden ajasta ja kansakunnan kehityksestä, Suomen ja suomalaisuuden merkityksestä nykypäivänä sekä kansakunnan tulevaisuuden haasteista ja uudesta suunnasta.

Valtioneuvoston kanslian asettaman hankkeen sihteeristö valmistelee juhlavuotta koskevat ehdotukset työtä ohjaavalle juhlavuoden hankkeen hallitukselle. Juhlavuoden tapahtumien toteutuksessa pääsääntönä on hankintamenettely. Määrärahaa voidaan harkinnan mukaan osin käyttää juhlavuoden eri toimijoiden toteuttamasta ohjelmasta aiheutuvien menojen maksamiseen harkinnanvaraisena valtionavustuksena.

**Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot
(1 000 euroa)**

	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	2 600	100	2 700
Menot yhteensä	2 600	100	2 700

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	5 600
Yhteensä	5 600

2017 talousarvio	10 100 000
2016 II lisätalousarvio	1 000 000
2016 talousarvio	4 500 000
2015 tilinpäätös	2 000 000

Pääluokka 24

ULKOASIAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Toimintaympäristö ja hallinnonalan strategiset painopistealueet

Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan tavoitteena on vahvistaa maamme kansainvälistä asemaa, turvata Suomen itsenäisyys ja alueellinen koskemattomuus sekä parantaa suomalaisten turvallisuutta ja hyvinvointia. Suomi edistää keskinäisriippuvuuksien maailmassa kansainvälistä vakautta, rauhaa, demokratiaa, ihmisoikeuksia, oikeusvaltioperiaatetta ja tasa-arvoa.

Suomi toimii aktiivisesti ja vastuullisesti kansainvälisessä yhteisössä saavuttaakseen ulko- ja turvallisuuspoliittiset tavoitteensa. Suomen kansainvälisen yhteistyön tärkeimpinä puitteina ovat Euroopan unioni sekä Pohjoismaat, Nato-kumppanuus, Etyj ja YK. Lisäksi Suomi rakentaa ja ylläpitää hyviä kahdenvälisiä suhteita muihin valtioihin. Kansainvälisen oikeuden sekä sääntöihin ja sopimuksiin perustuvan monenkeskisen järjestelmän merkitys Suomen turvallisuudelle ja hyvinvoinnille on suuri. Polarisoituvassa maailmassa Suomi on rakentava kumppani, joka pyrkii vahvistamaan sopimusperusteista kansainvälistä järjestelmää.

Turvallisuuspoliittinen tilanne Euroopassa on jännittynyt, minkä lisäksi vaikeat konfliktit, laajamittainen pakolaisuus, lisääntynyt terrorismi sekä kansainvälisen talouden merkittävät haasteet edellyttävät hyvin harkittuja ulkopoliittikan toimia. Ulko- ja turvallisuuspolitiikassa on varauduttava myös tuleviin, Suomesta riippumattomiin muutoksiin.

Suomi pyrkii vahvistamaan turvallisuuttaan kaikissa oloissa yhtä lailla lähialueilla, Euroopassa kuin laajemmassa kansainvälisessä yhteistyössä. Turvallisuuden ja hyvinvoinnin lisäämiseen tarvitaan taloudellisia ulkosuhteita, kestävää kehitystä ja ratkaisuja suuriin globaalihaasteisiin. Näihin toisiinsa kiinteästi liittyviin kysymyksiin vastaamisessa moderni, ajassa kiinni oleva ulkoasiainhallinto on avainasemassa. Muuttuva toimintaympäristö korostaa ministeriön ja edustustojen työn merkitystä. Strategisten painopistealueiden lisäksi toimintaa ohjaavat ministeriön arvot: yhteistyö, luovuus ja tuloksellisuus.

Ulkoasiainhallinnon kannalta keskeiset strategiset kysymykset ovat:

— Lähialueiden vakaus ja Suomen kansainvälinen asema

— Pohjoismaainen turvallisuuspoliittinen yhteistyö, Nato-kumppanuus ja EU turvallisuusyhteisöinä

- Taloudelliset ulkosuhteet
- Kestävä kehitys
- Moderni ja tehokas ulkoasiainhallinto.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Edistetään Pohjolan ja Itämeren alueen vakautta ja vahvistetaan pohjoismaista turvallisuuspoliittista yhteistyötä, erityisesti Ruotsin kanssa
- Vahvistetaan EU:n yhteistä ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa ja yhteistä turvallisuus- ja puolustuspolitiikka sekä edistetään unionin ulko- ja turvallisuuspoliittista globaalistrategiaa
- Vahvistetaan laaja-alaista transatlanttista yhteistyötä sekä kahdenvälisesti että EU:n kautta
- Ylläpidetään monipuolisia ja toimivia kahdenvälisiä suhteita Venäjän kanssa EU:n yhteisten Venäjä-linjausten pohjalta
- Vahvistetaan poliittisia suhteita ja painopistealojen yhteistyötä Suomella tärkeiden maiden kanssa
- Jatketaan aktiivista yhteistyötä ja vaikuttamista arktisiin alueisiin liittyvissä kysymyksissä, ml. arktisten asioiden kehittäminen yhdeksi EU:n ulkosuhteiden painopisteeksi. Hyödynnetään Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuuskautta 2017—2019 arktisten maiden yhteistyön vahvistamisessa
- Vaikutetaan muuttoliikkeen juurisyihin osana EU:ta ja kansainvälistä yhteisöä sekä tuetaan kauttakulkumaiden kantokyvyn vahvistamista. Edistetään sekä kansallisten että EU-tason ratkaisujen löytymistä palautus- ja takaisinottojärjestelyiksi keskeisten lähtömaiden kanssa
- Edistetään väkivaltaisten ääriliikkeiden toiminnan ehkäisemistä sekä osallistutaan kansainvälisen terrorismin torjuntaan kansainvälisellä yhteistyöllä
- Jatketaan vahvaa osallistumista kansainväliseen sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan sekä kehitetään rauhanvälitystoimia. Yhteensovitetaan sotilaallinen ja siviilikriisinhallinta sekä kehitysyhteistyö, humanitaarisen apu ja rauhanvälitys
- Edistetään kansainvälisessä yhteistyössä sääntöihin ja avoimuuteen perustuvaa vapaakauppaa ja maailmantaloutta
- Korostetaan taloudellisissa ulkosuhteissa vienninedistämistä, erityisesti pienten ja keskisuurten suomalaisyritysten kansainvälistymistä sekä investointien saamista Suomeen kehittämällä Team Finlandin palveluja
- Tuetaan kestävän kehityksen Agenda 2030:n ja YK:n ilmastopimuksen toimeenpanoa sekä ihmisoikeuksien toteutumista kehitysmaissa. Vaikutetaan niitä tukevien kansainvälisten päätösten syntymiseen ja toimeenpanoon
- Panostetaan erityisesti Suomen kehityspolitiikan perustavoitteiden ja arvojen sekä painopistevavoitteiden toteutumiseen ja vaikuttavuuden vahvistumiseen kansainvälisessä kehityspolitiikassa ja kehitysmaissa, erityisesti hauraissa ja vähiten kehittyneissä maissa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

- Oma edustustoverkko on Suomelle tärkeä. Ulkoasianhallinnon voimavaroja painotetaan niihin maihin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys Suomen kannalta kasvaa. Suomen ulkoisen edustautumisen rakenteen ja toimintatapojen kehittämistä jatketaan

- Digitalisaation tarjoamat mahdollisuudet hyödynnetään laajemmin koko hallinnonalalla
- Ulkoasiainhallinnon viestintäherkkyyttä nostetaan. Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisuista viestitään tehokkaasti ja ajanmukaisin keinoin.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Ulkoasiainministeriön hallinnonalan linjausten mukaisesti periaatteena on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen ministeriön kaikessa toiminnassa. Ministeriö on vahvistanut tätä koskevan toiminnallisen tasa-arvon linjauksen. Tavoitteena on säilyttää naisten osuus johdosta ja asiantuntijatehtävistä saavutetulla hyvällä tasolla.

Kehityspolitiikassa naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman vahvistuminen on yksi Suomen painopistealue ja sukupuolten välistä tasa-arvon toteutumista edistetään läpi kaiken toiminnan. Tavoitteena on vuoden 2017 aikana kasvattaa sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävän kehitysyhteistyön osuutta.

YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 "Naiset, rauha ja turvallisuus" kansallisen toimintaohjelman toimeenpanossa kiinnitetään huomiota naisten aseman vahvistamiseen ja osallistumiseen konfliktien ehkäisyyn, ratkaisemiseen ja rauhanrakentamiseen. Osana rankaisemattomuuden vähentämistä rahoitetaan muun muassa Justice Rapid Response -yhteistyömekanismin toimintaa. Toiminnassa painottuvat seksuaalisen väkivallan torjuntaan liittyvät kysymykset, ml. seksuaalirikosten tutkinta konfliktimaissa.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
24.30.50	<i>Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle</i>		
	— kehitysyhteistyövaltuus	168,19	168,19
	— kehitysyhteistyövaltuus	100,00	100,00
24.30.66	<i>Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)</i>		
	— kehitysyhteistyövaltuus	320,0	365,76

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
01. Ulkoasiainhallinto	255 533	254 523	247 074	-7 449	-3
01. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	234 079	226 439	219 828	-6 611	-3
20. Tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen menot (siirtomääräraha 3 v)	—	—	2 282	2 282	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
21. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 155	1 155	1 155	—	0
29. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonnäköveromenot (arviomääräraha)	16 299	15 529	16 059	530	3
74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)	4 000	9 900	7 750	-2 150	-22
(76.) Kiinteistöjen ja huoneistojen hankkiminen (siirtomääräraha 3 v)	—	1 500	—	-1 500	-100
10. Kriisinhallinta	64 442	64 360	53 218	-11 142	-17
20. Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpito-menot (siirtomääräraha 2 v)	49 206	49 000	37 858	-11 142	-23
21. Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (kiinteä määräraha)	15 236	15 360	15 360	—	0
30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö	812 582	638 093	675 195	37 102	6
50. Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle	0	0	—	—	0
66. Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	802 582	498 093	535 195	37 102	7
80. Kehitysyhteistyölainat (siirtomääräraha 3 v)	—	—	100 000	100 000	0
88. Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääoman korottaminen (siirtomääräraha 3 v)	10 000	—	10 000	10 000	0
89. Kehitysyhteistyön finanssijoitukset (siirtomääräraha 3 v)	—	140 000	30 000	-110 000	-79
90. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot	77 937	91 050	91 452	402	0
50. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	1 643	1 344	1 341	-3	0
51. Hädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)	34	45	45	—	0
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	74 455	86 961	87 166	205	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
67. Kansainvälisen ilmasto- sopimuksen alaisen yhteis- työn menot (siirtomääräraha 3 v)	100	100	100	—	0
68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)	2 100	1 600	1 800	200	13
95. Kurssivaihtelut (arvio- määräraha)	-395	1 000	1 000	—	0
Yhteensä	1 210 494	1 048 026	1 066 939	18 913	2
Henkilöstön kokonais- määrä ¹⁾	1 452	1 417	1 397		

¹⁾ Hallinnonalalla arvioidaan olevan lisäksi sotilaalliseen ja siviilikriisinhallintaan palkattua henkilöstöä vuonna 2017 noin 510 henkilöä ja ulkomaanedustuksen toimipisteisiin asemamaasta palkattua henkilöstöä vuonna 2017 noin 950 henkilöä.

01. Ulkoasiainhallinto

Selvitysosa: Suomen turvallisuuden ja hyvinvoinnin takeena toimiva aktiivinen ulkopoliittikka edellyttää ulkoasiainhallintoa, jolla on kyky vaikuttaa ja jonka asiantuntemukseen koko valtionhallinto voi nojata. Ulkoasiainhallinnon toimintaa ohjaavat strategisten painopistealueiden lisäksi sen arvot: yhteistyö, luovuus ja tuloksellisuus. Ulkoasiainhallinnon henkilöstön suorituskyky ja työn kohdentuminen oikeisiin asioihin muuttuvassa työympäristössä ratkaisevat hallinnonalan työn tuloksen.

Tuotokset ja laadunhallinta

— Oma edustustoverkko on Suomelle tärkeä. Ulkoasiainhallinnon voimavaroja painotetaan niihin maihin, joiden poliittinen ja taloudellinen merkitys Suomen kannalta kasvaa. Suomen ulkoisen edustautumisen rakenteen ja toimintatapojen kehittämistä jatketaan Suomen edustautumisen tavat ja mallit (TAMA) -hankkeen linjausten pohjalta. Kehittämistyössä otetaan huomioon yhteistyömahdollisuudet Pohjoismaiden, Baltian maiden ja EU:n ulkosuhdehallinnon kanssa sekä Team Finland -toimintamalli

— Osana hallituksen kärkihankekokonaisuutta on vahvistettu Team Finland -verkostoa palkkaamalla kertaluonteisesti vuosiksi 2016—2018 kaupallis-taloudellisiin kysymyksiin keskittyviä erityisasiantuntijoita valittuihin Suomen edustustojen toimipisteisiin Suomen vientimahdollisuuksien kasvattamiseksi

— Ulkoasiainhallinnon tarjoamia kansalaispalveluja kehitetään uudistetun konsulipalvelulain perusteella ja ottamalla huomioon hallituksen turvapaikkapoliittinen toimenpideohjelma sekä digitalisaatio. Kriisiviestintää kehitetään antamaan entistä realistisempi kuva ulkoasiainhallinnon palveluista ja vastuista erilaisissa kriisitilanteissa

— Ulkoasiainhallinnon ympäristöstrategian ja -ohjelman toimeenpanoa ja tavoitteiden seuranta-mekanismeja kehitetään osana ministeriön sitoutumista kestävä kehityksen edistämiseen

— Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan perusratkaisista viestitään tehokkaasti ja ajanmukai-sin keinoin tavoitteena vaikuttaa ulko- ja turvallisuuspoliittiseen keskusteluun ja lisätä Suomen ratkaisujen ymmärrystä. Maakuvatyöllä vahvistetaan Suomen kansainvälistä tunnettuutta

— Vuonna 2017 Suomen toimipisteet Bogotassa Kolumbiassa ja Yangonissa Myanmarissa ko-rotetaan suurlähetystöiksi

— Suomi toimii puheenjohtajana Arktisessa neuvostossa vuosina 2017—2019. Vuoden 2017 ai-kana valmistaudutaan myös Suomen Euroopan Neuvoston puheenjohtajuuteen vuonna 2018 ja Suomen EU-puheenjohtajuuteen vuonna 2020

— Hallinnonalan kaikessa toiminnassa otetaan huomioon Suomi 100 -juhlavuosi. Lisäksi valmis-taudutaan ulkoasiainministeriön 100-vuotisjuhlavuoteen.

Toiminnallinen tehokkuus

— Hallinnonalan sisäisiä prosesseja keskitetään ja kevennetään niin kotimaassa kuin edustusto-verkossa ottaen huomioon myös hallitusohjelman linjaukset toimintojen tehostamisesta talous-hallinnon ja hankintatoimen prosesseissa. Erityistä huomiota kiinnitetään hallinnonalan turvalli-suusstrategian mukaisesti organisaation omien turvallisuusriskien hallintaan

— Osana ministeriön suunnittelujärjestelmää jatketaan toiminnan tuloksellisuuden ja tuottavuu-den mittaamisen, ml. toimintolaskenta, kehittämistä hyödyntämällä muun muassa vuonna 2016 ulkoasiainhallinnossa käyttöön otettua valtionhallinnon Kieku-järjestelmän henkilöstöhallinto-osuutta

— Ulkoasiainhallinnon tietoturvatoinnin painopisteenä on tietoturvallisuudesta valtionhallin-nossa annetun valtioneuvoston asetuksen (681/2010) mukaisen korotetun tietoturvallisuustason saavuttaminen. Tietoturvallisuuden hallintajärjestelmän ja riskienhallinnan kehittämistä ja yllä-pittoa jatketaan. Samalla jatketaan toimialasidonnaisen tiedonhallinnan kehittämistä ja kokonais-arkkitehtuurityötä. Viisumitietojärjestelmissä painopisteenä on Schengen-alueen keskusviisumi-tietojärjestelmän viisumisäännösmuutoksien käyttöönotto sekä kansallisen viisumitietojärjestel-män nostaminen korotetun tietoturvan tasolle ja uuden korvaavan järjestelmän valmistelun käynnistäminen

— Hallinnonalan kiinteistöstrategian toimeenpanoa jatketaan panostamalla erityisesti hallin-nonalan omistajaohjauksen kehittämiseen, ml. kiinteistösuunnitelman laatiminen ja hankintatoi-men tehokas hyödyntäminen. Valtion omistamat ulkomailta sijaitsevat kulttuuri- ja tiedeinstituut-tikiinteistöt siirtyvät vuonna 2017 ulkoasiainministeriön omistajahallintaan

— Viisumitoimintojen kehittäminen jatkuu VIISKE-hankkeen linjausten mukaisesti muun mu-assa digitalisaatiota hyödyntäen. Tavoitteena on erityisesti Venäjän toimintoihin liittyvän Kou-volan viisumipalvelukeskuksen toiminnan ja resurssoinnin kehittäminen ottaen huomioon viisu-mikysynnän vaihtelut

— Talousarviossa on otettu huomioon 18 tehtävän lisäys kasvaneesta turvapaikanhakijamäärästä johtuen muun muassa perheen yhdistämisprosesseihin. Osa tehtävistä hoidetaan paikallisesti pal-katulla henkilöstöllä.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

— Ulkoasiainhallinnon henkilöstöstrategian 2015—2020 toimeenpanoa jatketaan. Vähenevät voimavarat ohjataan entistä joustavammin hallinnonalan strategisiin painopistealueisiin hyödyntämällä priorisointia, depriorisointia ja poisvalintaa

— Palkkausjärjestelmää pyritään kehittämään virkaehtosopimusjärjestelmän puitteissa paremmin tehtäväkierron vaatimusten mukaiseksi, painopisteenä suoritusarvioinnin uudistaminen

— Johtajapolitiikassa kiinnitetään erityistä huomiota ministeriön vahvistamien hyvän johtajuuden periaatteiden toteutumiseen entistä paremmin ja tasaisemmin koko organisaatiossa hyödyntämällä muun muassa 360-arviointien tuloksia

— Vahvistetaan työhyvinvoinnin yhteyttä henkilöstön kehittämisen, erityisenä painopisteenä kriisialueiden edustustot. Tavoitteena on henkilöstön työhyvinvoinnin säilyttäminen saavutetulla korkealla tasolla.

Ulkoasiainhallinnolle asetettujen tavoitteiden mukaiset tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 tavoite
<i>Kansalaispalvelut</i>			
Hädänalaisten avustaminen	Tapaus aloitettu 24 h kuluessa tiedoksi saamisesta	Tapaus aloitettu 24 h kuluessa tiedoksi saamisesta	Tapaus aloitettu 24 h kuluessa tiedoksi saamisesta
Kriisipäivystys/tehostettu tilanne- seuranta	Käynnistetty 1 h kuluessa tiedoksi saamisesta	Käynnistetty 1 h kuluessa tiedoksi s aamisesta	Käynnistetty 1 h kuluessa tiedoksi saamisesta
Konsulikomennuskuntien lähtö- valmius/vastaanottaminen	Korkeintaan 6 h kuluessa lähettämisen päättöksestä	Korkeintaan 6 h kuluessa lähettämisen päättöksestä	Korkeintaan 6 h kuluessa lähettämisen päättöksestä
<i>Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen</i>			
Henkilötyövuodet	2 352	2 377	2 347
— Ulkoasiainministeriö	900	860	844
— Ulkomaanedustus	552	556	553
— Paikallisesti palkatut	900	961	950
Naisia, %-osuus	67	65	65
Naisten %-osuus johdosta	43	45	45
Naisten %-osuus asiantuntijatehtä- vistä	67	67	67
Koulutustasoindeksi	6,1	6,1	6,1
Työtyytyväisyysindeksi	3,6	3,6	3,6
Sairauspoissaolot, pv/htv	5,9	5,2	5,2

01. Ulkoasiainhallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 219 828 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) kunniakonsulien menojen maksamiseen

2) valtion virastoille maksettavien tutkimus- ja kehittämistoiminnasta aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen

3) ulkoasiainhallinnon toimialaan liittyvien tutkimusapurahojen maksamiseen

4) Suomeen suuntautuvien ministerivierailujen menojen ja niihin liittyvän tilapäisen työvoiman palkkioiden ja työnantajamaksujen maksamiseen

5) Team Finland -verkoston vahvistamisesta määrääaikaisilla kaupallistaloudellisilla asiantuntijoilla aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Ulkoasiainhallinnon toimintamenot vuonna 2017 (euroa)

Ministeriö, 844 henkilöttyvuotta	69 019 000
Toimintamenot	13 800 000
Henkilöstömenot	55 219 000
Edustustot, 88 toimipistettä, 553 henkilöttyvuotta¹⁾	136 164 000
Toimintamenot	71 907 000
Henkilöstömenot	64 257 000
Hallinnonalan toimialavastaavat menot	14 645 000
Tietohallinto	11 765 000
Kiinteistöhallinto	1 000 000
Turvallisuus	1 880 000
Yhteensä	219 828 000

¹⁾ Toimipisteiden lukumäärä alueittain: Eurooppa 30, Itä 7, Aasia ja Amerikka 26, Afrikka ja Lähi-itä 20 ja pysyvät ja erityisedustustot 5 toimipistettä.

Edustustojen henkilöstömenoissa on esitetty lähetetyn henkilökunnan peruspalkkojen lisäksi seuraavat ulkomaan edustautumisen korvaukset: paikallis-, puoliso- ja lapsikorvaus, olosuhdekorvaus, lasten koulutuskorvaukset, hautajais-, kotiloma- ja tapaamismatkat, lähetetyn henkilöstön terveydenhuoltoon liittyvät korvaukset, varustamiskorvaus, päivähoidonkorvaus sekä muuttokorvaus. Paikalta palkatun henkilöstön henkilöstömenot sisältyvät edustustojen toimintamenoihin.

Hallinnonalan yhteisillä menoilla katetaan vuoden mittaan ko. toimialojen menoja sekä ministeriössä että edustustoissa.

Hallinnonalan julkisoikeudellisista suoritteista saamat tulot kertyvät pääasiassa edustustoista saatavista passi- ja oleskelulupatuloista ja ne esitetään osana edustustojen toimintamenoja.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	238 628	236 256	230 620
Bruttotulot	10 451	9 817	10 792
Nettomenot	228 177	226 439	219 828
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	16 906		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	22 808		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, julkisoikeudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	6 024	5 752	6 687
— suoritteiden myyntituotot mom. 12.24.99 (viisumien käsittelymaksut)	26 894	19 800	16 000
Tuotot yhteensä	32 918	25 552	22 687
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	14 561	11 277	9 682
— osuus yhteiskustannuksista	14 377	14 083	11 594
Kustannukset yhteensä	28 938	25 360	21 276
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	3 980	192	1 411
Kustannusvastaavuus, %	114	101	107

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina tuloina ulkoasiainhallinnon suoritteiden maksuista annetun asetuksen (377/2014) mukaiset tulot sekä edustustojen pankkitilien korkotulot. Vuodesta 2015 lähtien viisumien käsittelymaksut on bruttobudjetoitu momentille 12.24.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

IAEA-erityisasiantuntija Suomen Wienin suurlähetystössä (siirto momentille 32.01.01)	-52
IMO-erityisasiantuntija Suomen Lontoon suurlähetystössä (siirto momentille 31.20.01)	-200
Lisääntyneestä turvapaikanhakijamäärästä aiheutuvat menot (erityisesti perheen-yhdistämiset)	433
Maahanmuuttoon liittyvä tiedotustoiminta	-230
Rajavalvonta-asiantuntija Suomen pysyvässä edustustossa EU:ssa (siirto momentille 26.20.01)	-215
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	841

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Terveysalan asiantuntija Suomen Geneven pysyvässä edustustossa (siirto momentille 33.01.01)	-294
Tiede- ja kulttuuri-instituuttien omistajaohjaus (siirto momentilta 28.01.20)	70
Työllisyys ja kilpailukyky: Team Finland -verkoston määräaikainen vahvistaminen kaupallistaloudellisilla asiantuntijoilla	-191
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-47
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-24
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-1 495
Palkkaliukumasäästö	-371
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-735
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 198
Toimintameno säästö (HO 2015)	-730
Työajan pidentäminen (Kiky)	-1 028
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-156
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-989
Yhteensä	-6 611

2017 talousarvio	219 828 000
2016 II lisätalousarvio	-964 000
2016 talousarvio	226 439 000
2015 tilinpäätös	234 079 000

20. Tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 282 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ulkomailla sijaitsevien tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen ylläpitomeneihin
- 2) ulkomailla sijaitsevien tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöjen rakennus- ja korjaushankkeisiin.

Momentilta voidaan maksaa myös ennakkomaksuja. Niiden osalta määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Ulkomailla sijaitsevat valtion omistamat tiede- ja kulttuuri-instituuttikiinteistöt siirtyvät ulkoasiainministeriön omistajahallintaan 1.1.2017. Kiinteistöt ovat Villa Lante ja asunto Roomassa, Suomen Ranskan instituutti Pariisissa, Pohjoismaiden paviljonki (kolmasosa) ja Suomen Aalto-paviljonki Venetsian biennaalialueella sekä Suomen Ateenan instituutti asunto-loineen. Kiinteistöt on vuokrattu suomalaisille tiede- ja kulttuurisäätiöille niiden toimintaan ulkomailla.

Vuoden 2017 aikana on tarkoitus peruskorjata Suomen Ranskan instituutin tilat Pariisissa. Hankkeen kustannusarvio on 1 300 000 euroa.

Instituuttikiinteistöistä saatavat vuokratulot on budjetoitu momentille 12.24.20.

2017 talousarvio	2 282 000
------------------	-----------

21. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 155 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ministeriön hallinnonalan tuottavuuden edistämiseen tähtäävien investointien, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankkimiseen.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat.

2017 talousarvio	1 155 000
2016 talousarvio	1 155 000
2015 tilinpäätös	1 155 000

29. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 16 059 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kehitysyhteistyöhön käytettyjen ja kotimaasta hankittujen palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäveromenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Arvonlisäverolain mukaan ministeriöiden kehitysyhteistyötä varten kotimaasta ostamat palvelut ovat arvonlisäverollisia. Jotta arvonlisäverolla ei rasiteta Suomen kehitysyhteistyötä, arvonlisäveromenot budjetoidaan erikseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	200
Tasomuutos	330
Yhteensä	530

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	16 059 000
2016 talousarvio	15 529 000
2015 tilinpäätös	16 298 728

74. Talonrakennukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 750 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkoasiainhallinnon toimitilojen rakennus- ja korjaushankkeisiin.

Määrärahaa saa käyttää myös valtiolle vuokrattujen tilojen peruskorjausluonteisten korjaus- ja muutostöiden maksamiseen.

Momentilta voidaan maksaa myös ennakkomaksuja. Niiden osalta määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Suomen New Delhin suurlähetystön kiinteistö peruskorjataan vuosina 2015—2018. Hankkeen kokonaiskustannusarvioksi on tarkentunut 14,2 milj. euroa, josta vuoden 2017 osuus on 5,58 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Buenos Airesin suurlähetystön virka-asunnon muutostyöt	-100
Haagin suurlähetystön kanslian muutostyöt	-500
New Delhin kiinteistöhanke	-1 250
Reykjavikin kanslian muutostyöt	-300
Yhteensä	-2 150

2017 talousarvio	7 750 000
2016 talousarvio	9 900 000
2015 tilinpäätös	4 000 000

(76.) Kiinteistöjen ja huoneistojen hankkiminen (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	1 500 000
------------------	-----------

10. Kriisinhallinta

Selvitysosa: Suomi osallistuu kansainväliseen kriisinhallintaan ulko- ja turvallisuuspoliittisin perustein osana kansainvälistä vastuunkantoa ja yhteisen turvallisuuden rakentamista. Kriisinhallinnassa painotetaan kokonaisvaltaisuutta sekä niin sotilaallisen kuin siviilikriisinhallinnan roolia. Osallistumisella kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan vahvistetaan myös kansallista puolustuskykyä ja valmiuksia. Sotilaallisiin ja siviilikriisinhallintatehtäviin palkattua henkilöstöä arvioidaan vuonna 2017 olevan n. 510 henkilöä.

Sotilaallisessa kriisinhallintaosallistumisen alueelliset painopisteet ovat Libanonissa (UNIFIL), Irakissa (Operation Inherent Resolve, OIR) ja Afganistanissa (Resolute Support, RS), mutta Suomi osallistuu myös muilla alueilla oleviin operaatioihin muun muassa Kosovossa, Välimeren alueella ja Afrikassa. Suomen toiminnassa korostuu kriisialueiden omien turvallisuusrakenteiden ja oikeusvaltiokehityksen tukeminen ja turvallisuustoimijoiden kouluttaminen. Operaatio-osallistumisen ohella pyritään panostamaan lisääntyvästi kriisinhallinnan koulutusosaamisen viemiseen, jonka tavoitteena on vahvistaa kehittyvien maiden omaa kriisinhallintakykyä, ml. Afrikka.

Siviilikriisinhallinnassa osallistumisen alueelliset painopisteet ovat Ukrainassa, Afganistanissa, Kosovossa ja Georgiassa. Suomen osallistuminen keskitetään niihin ulko- ja turvallisuuspoliittisten tavoitteiden kannalta merkittäviin operaatioihin, jossa Suomen panoksella voidaan saavuttaa erityistä lisäarvoa ja vaikuttavuutta. Suurin osa Suomen siviilikriisinhallintaosallistumisesta suuntautuu Euroopan unionin operaatioihin. Etyjin siviilikriisinhallintaosuus on kasvanut Ukrainan konfliktiin liittyvän Etyjin SMM-monitorointioperaation myötä.

20. *Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 37 858 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitetun kriisinhallintahenkilöstön palkkaus-, päiväraha-, muonanparannusraha- ja koulutusmenojen sekä valtion eläkemaksun ja kriisinhallintahenkilöstölle palvelusajaksi otetun henkilövakuutuksen kustannusten maksamiseen sekä sotilaallisen kriisinhallintahenkilöstön ryhmätapaturmavakuutusta vastaavien etuuksien maksamiseen ja niistä aiheutuvien hallintokulujen maksamiseen
- 2) kansainvälisen kriisinhallintayhteistyön puitteissa annettavaan koulutukseen ja sen materiaalikuluihin
- 3) kansainvälisen kriisinhallintatyön puitteissa yksittäisille maille annettavaan tukeen puolustussektorilla ja vakauttamistehtäviin konfliktien jälkeen
- 4) sellaisten kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden taloudelliseen tukemiseen, joihin Suomi ei lähetä henkilöstöä tai muutoin osallistu
- 5) kansallisen kriisinhallinnan veteraanikortista aiheutuviin menoihin.

Käyttösuunnitelma (euroa)

01.	EU:n taisteluosastojen koulutus- ja valmiusajan menot	300 000
04.	Suomen Kosovon kriisinhallintajoukon menot (KFOR-operaatio)	2 012 000
05.	Yhteiset menot	4 654 000
06.	Suomen Bosnia-Hertsegovinan kriisinhallintajoukon menot (EUFOR/ALTHEA-operaatio)	990 000
08.	Resolute Support -operaatio, Afganistan	4 550 000
09.	Varalla käynnissä olevien operaatioiden lisämenoihin ja niiden jatkamiseen, kansallisesta kriisinhallinnan veteraanikortista aiheutuviin menoihin, mahdollisiin uusiin kriisinhallintaoperaatioihin sekä muihin kriisinhallintamenoihin	417 000
10.	Atalanta-operaation menot	715 000
11.	EUTM/Somalian koulutusoperaation menot	1 166 000
14.	Libanonin kriisinhallintaoperaation menot	11 332 000
15.	EUTM/Malin koulutusoperaation menot	300 000
16.	Malin YK-operaation menot (MINUSMA)	2 350 000
18.	Irakin koulutusoperaation menot	7 650 000
19.	EUNAVFOR MED, Välimeren operaation menot	1 422 000
Yhteensä		37 858 000

Selvitysosa: Operaatioiden määrärahat on mitoitettu Suomen kriisinhallintajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti ottaen huomioon ne kriisinhallintaoperaatiot, joihin Suomi todennäköisesti tulee osallistumaan vuonna 2017. Näissä operaatioissa toimivan henkilöstön määrän arvioidaan vuonna 2017 olevan n. 400 sotilasta.

Pääosa momentin määrärahoista siirretään puolustusvoimien käyttöön. Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot budjetoidaan puolustusministeriön pääluokkaan momentille 27.30.20.

YK:n maksamat palkkausmenokorvaukset on budjetoitu momentille 12.24.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-11 142
Yhteensä	-11 142

Momentin määräraha on muutettu kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2017 talousarvio	37 858 000
2016 II lisätalousarvio	7 446 000
2016 talousarvio	49 000 000
2015 tilinpäätös	49 205 991

21. Siviilihenkilöstön osallistuminen kriisinhallintaan (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 15 360 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kriisinhallintatoimintaan ulkomailla osallistuvasta suomalaisesta siviilihenkilöstöstä aiheutuvien erityismenojen ja Suomen siviilikriisinhallintatoiminnasta aiheutuvien muiden menojen maksamiseen
- 2) vaalitarkkailijoiden aiheuttamien menojen maksamiseen
- 3) siviilikriisinhallinnan tehtävissä toimivalle henkilöstölle otetun henkilövakuutuksen kustannusten maksamiseen
- 4) siviilikriisinhallinnan projekteihin ja koulutukseen
- 5) sellaisen rauhanvälittämistoiminnan menoihin ja siihen liittyvän kapasiteetin vahvistamiseen, johon Suomi osallistuu
- 6) siviilikriisinhallintaa ja rauhanvälittämistä tukevien hankkeiden valtionavustuksiin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Käyttösuunnitelma (euroa)

01.	Siviilikriisinhallinta	14 610 000
02.	Vaalitarkkailijat	250 000
03.	Rauhanvälittäminen	500 000
Yhteensä		15 360 000

Selvitysosa: Suomi on osallistunut siviilikriisinhallintaan viime vuosina 100—150 asiantuntijan vuotuisella vahvuudella. Nykyisellä määrärahasolla tavoitteena on vakiinnuttaa Suomen lähettämien siviilikriisinhallinnan asiantuntijoiden lukumäärä keskimäärin 110—120 henkilöön.

Pääosa momentin määrärahoista siirretään sisäministeriön käyttöön. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet budjetoidaan sisäministeriön pääluokkaan momentille 26.01.04.

Momentilta myönnettäviin valtionavustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

Järjestöiltä saatavat tulot on budjetoitu momentille 12.24.99.

2017 talousarvio	15 360 000
2016 talousarvio	15 360 000
2015 tilinpäätös	15 236 225

30. Kansainvälinen kehitysyhteistyö

Selvitysosa: Suomen kansainvälisen kehitysyhteistyön keskeisimpänä päämääränä on äärimmäisen köyhyyden poistaminen, köyhyyden ja eriarvoisuuden vähentäminen sekä ihmisoikeuksien toteutuminen. Turvalliset elinolot, ihmisoikeudet ja ihmisten mahdollisuus vaikuttaa asioihinsa, riittävä toimeentulo ja hyvä elinympäristö vahvistavat myös kansainvälistä turvallisuutta, taloutta ja ympäristöä.

Kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030 ja sen säännöllinen seuranta ja arviointi antavat puitteet kaikkien maiden toiminnalle kestävän kehityksen aikaansaamiseksi seuraavan 15 vuoden aikana. Suomen kehityspolitiikka ja -yhteistyö perustuvat Agenda 2030 toimeenpanoon Suomen ulkopuolella. Tämä tapahtuu tukemalla kehitysmaita kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa sekä edistämällä globaalissa toimintaympäristössä tarvittavia muutoksia.

Kehitysyhteistyössä panostetaan valtioneuvoston selonteossa (VNS 1/2016 vp) valittuihin painopistealueisiin, jotka edistävät useita Agenda 2030:n tavoitteita:

- naisten ja tyttöjen oikeudet ja aseman vahvistuminen
- kehitysmaiden talouksien kehittyminen työpaikkojen, elinkeinojen ja hyvinvoinnin lisäämiseksi
- yhteiskuntien demokraattisuus ja toimintakyvyn vahvistuminen, ml. verotuskyky
- ruokaturvan, veden ja energian saatavuuden parantuminen sekä luonnonvarojen kestävä käyttö.

Vuoden 2017 kehitysyhteistyömäärärahojen tasoksi arvioidaan tässä talousarvioesityksessä noin 0,40 % bruttokansantulosta. Varsinaisen kehitysyhteistyön lisäksi jatketaan kestävän kehityksen mukaisten kehitysmäärainvestointien tukemista finanssisijoitusten ja lainojen avulla. Näitä varoja käytetään myös ilmastotoimien rahoitukseen YK:n ilmastopöytäkirjan mukaisesti. Hallitus pitää pitkän aikavälin tavoitteena kehitysrahoituksen nostamista YK:n tavoitteen mukaiseen 0,7 prosenttiin bruttokansantulosta.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Kehitysyhteistyön ja -politiikan toimeenpano kohdentuu Suomen kehityspolitiikan arvojen ja periaatteiden sekä painopistealueiden edistämiseen. Suomen kehityspolitiikka on ihmisoikeusperustaista. Suomi edistää kehityspolitiikkaansa entistä tavoitteellisemmin sekä kahdensivulisten että monenkeskisten kumppaniensa kanssa. Suomen rahallista panostusta keskitetään erityisesti niiden toimijoiden tueksi, jotka parhaiten edistävät Suomen painopisteitä.

Suomi edistää kehitysmaiden oman taloudellisen perustan vahvistumista ja tukee kehitysmaiden mahdollisuuksia saada rahoitusta investointeihin, jotka luovat edellytyksiä kestäväälle kehitykselle ja erityisesti Suomen painopisteiden toteutumiselle.

Tuotokset ja laadunhallinta

Hallituskauden aikana tehtävät uudet rahoituspäätökset ja kansainvälinen vaikuttamistyö kohdistetaan valtioneuvoston selonteon antamien suuntaviivojen mukaisesti. Suomen maa- ja aluekoh- taisessa toiminnassa otetaan myös huomioon maiden omat kehityspennisteluk- ja -tavoitteet, tuen tarve sekä Suomen vahvuusalueet.

Humanitaarisiin tarpeisiin reagoidaan nopeasti ja rahoitus kohdennetaan sinne, missä tarve on suurin. Humanitaarisen avun kokonaistaso säilyy merkittävänä. Pakolaisten lähtö- ja kauttakul- kumaille osoitetaan myös lisää kehitysyhteistyörahoitusta.

Vahvistetaan yksityisen sektorin kehitysrahoitusinstrumentteja ja kehitysmaihin kohdistuvaa in- vestointirahoitusta. Tuetaan suomalaisten yritysten osallistumismahdollisuuksia tukemalla nii- den kestäväää kehitystä edistävää kaupallista yhteistyötä kehitysmaiden kanssa Team Finland -toi- minnalla. Panostetaan yritysvaluun vahvistamiseen.

Kehitysyhteistyörahoituksella vastataan Suomen kansainvälisiin ilmatorahoitussitoumuksiin. Toiminnassa tähdätään ilmastonmuutoksen hillintään, samoin kuin siihen sopeutumisen ja varau- tumisen tukemiseen.

Toiminnallinen tehokkuus

Vahvistetaan kehitysyhteistyön tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta, tietoon pohjautuvaa päätöksen- tekoa sekä riskien hallintaa, tulosten ja vaikutusten mittaamista, raportointia ja arviointia.

Suomalaisen kansalaisyhteiskunnan toimintaa kehitysmaiden kansalaisyhteiskunnan kehittämi- seksi suunnataan ensisijaisesti monivuotisiin ohjelmiin. Yhteistyötä muiden toimijoiden, kuten korkeakoulujen, tutkimusyhteisöjen tai kuntien kanssa kehitetään ja eri toimijoiden välistä yhe- istyötä tuetaan.

Kehitysyhteistyölle annettujen tavoitteiden mukaiset tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 tavoite
Suomen kehityspolitiikan painopisteiden osuus kehitysyhteistyön rahoituspäätöksistä ja vaikuttamissuunnitelmien tavoitteista (%)	-	80	90
Humanitaarisen avun osuus kehitysyhteistyöstä (%)	10	10	10
Ilmastokestävyyttä edistävän kehitysyhteistyön arvo (milj. euroa)	245	165	170
Sukupuolten välistä tasa-arvoa edistävän kehitysyhteistyön osuus (%)	37	37	40
Kehitysyhteistyön finanssisijoituksiin ja kehitysyhteistyölainoihin kohdennettu osuus kehitysyhteistyöstä (milj. euroa)	-	140	140
Vähiten kehittyneisiin maihin (LDC) kohdennettujen maksatusten osuus BKTL:sta (%)	0,17	0,14	0,15

Julkisen kehitysavun määrärahat ja maksatukset (milj. euroa) sekä maksatusten %-osuus BKTL:sta

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Määrärahat yhteensä	915,6	965,6	1 073,8	1 124,0	1 173,1	1 171,6	1 016,4	817,6
Maksatukset	926,5	1 006,4	1 013,3	1 026,7	1 081,1	1 232,0	1 164,3	
%-osuus BKTL:sta	0,51	0,53	0,51	0,51	0,53	0,59	0,56	

Valtion kehitysyhteistyöhön kohdistettavat määrärahat vuonna 2017 hallinnonaloittain (1 000 euroa)

Ulkoasiainministeriön hallinnonalalla momentilla 24.30.66	528 195
Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muilla momenteilla	197 953
Sisäministeriön hallinnonalalla	11 751
Valtiovarainministeriön hallinnonalalla	109 400
Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla	1 756
Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla	186
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla	1 294
Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalalla	27 018
Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla	2 941
Ympäristöministeriön hallinnonalalla	693
Yhteensä	881 187

50. Valtionapu Teollisen yhteistyön rahasto Oy:lle

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

Valtuus

Valtioneuvosto voi Teollisen yhteistyön rahasto Oy:stä annetun lain (291/1979) 3 §:n 4 momentin ja 3 a ja b §:n nojalla antaa määräämillään ehdoilla yhtiölle sitoumuksia siitä, että valtio korvaa yhtiölle sen luotonanto- ja takaustoiminnassa mahdollisesti syntyneitä tappioita sekä osake- ja osuussijoitusten menetyksiä ja arvonalennuksia ja valtio maksaa yhtiön ottamasta muusta kuin euromääräisestä lainasta mahdollisesti aiheutuvan kurssitappion. Sitoumuksia saa antaa siten, että niiden piiriin kuuluvien maksettujen luottojen, osake- ja osuussijoitusten ja takausten yhteinen pääomamäärä saa olla vasta-arvoltaan enintään 168 187 926 euroa ja nostettujen muiden kuin euromääräisten lainojen yhteinen pääoma enintään 100 000 000 euroa.

2017 talousarvio	—
2016 talousarvio	—
2015 tilinpäätös	—

66. Varsinainen kehitysyhteistyö (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 535 195 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) käyttösuunnitelmassa yksilöidyistä käyttötarkoituksista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) kehitysyhteistyöhallintoon liittyvien valtion kulutusmenojen, ei kuitenkaan palkkausmenojen, maksamiseen

3) humanitaariseen apuun, johon tarkoitettuja määrärahoja voidaan käyttää muiden kuin kehitysmaiden avustamiseen vain poikkeuksellisen laajan humanitaarisen kriisin niin edellyttäessä kyseisen maan avunpyyntöön pohjautuen ja vain mikäli valtioneuvosto niin päättää

4) Finnfundin toteuttamaan erityisriskirahoituksen tappioiden korvaamiseen

5) ministeriön ja Iso-Britannian kehityspoliittisen osaston (DFID) yhteistoimintahankkeen menojen maksamiseen

6) Tekesin hallinnoimaan BEAM-kehitysinnovaatio-ohjelmaan. Ohjelmassa yrityksille myönnettävään valtiontukeen sovelletaan valtioneuvoston asetusta tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoituksesta

7) kansainvälisissä järjestöissä, rahoituslaitoksissa tai näitä vastaavissa organisaatioissa toimivien asiantuntijoiden rahoittamiseen.

Momentin määräraha budjetoidaan maksupäätösperusteisena.

Momentin määrärahoista veloitetaan valtion virastojen ja laitosten osallistumisesta kehitysyhteistyöhön annetussa laissa (382/1989) tarkoitetuista kehitysyhteistyötehtävistä virastolle tai laitokselle aiheutuvat kustannukset.

Momentilta voidaan myöntää valtionavustusta.

Momentilta voidaan maksaa myös ennakkomaksuja. Niiden osalta määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Momentilta maksettaviin kulutus- ja investointimenoihin liittyvät arvonnäköveromenot maksetaan hallinnonalan arvonnäköveromomentilta 24.01.29.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1.	Monenkeskinen kehitysyhteistyö	145 410 000
2.	Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö ¹⁾	154 039 000
3.	Euroopan kehitysrahasto	53 655 000
4.	Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö	33 460 000
5.	Humanitaarinen apu	70 500 000
6.	Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus	4 800 000
7.	Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus	2 100 000
8.	Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, KePa ry:lle ja kehitysyhteistyötiedotukselle sekä kuntasektorin kehitysyhteistyölle	65 000 000
9.	Korkotuki-instrumentti	6 231 000
Yhteensä		535 195 000

¹⁾ Sisältää ministeriön ja Iso-Britannian kehityspoliittisen osaston (DFID) yhteistoimintahankkeen menoja 7 000 000 euroa.

Valtuus

Vuoden 2017 aikana saa tehdä uusia kehitysyhteistyösopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2017 jälkeisille vuosille yhteensä enintään 365 756 000 euroa.

Myöntö- ja sopimusvaltuuksien jakautuminen (euroa)

1.	Monenkeskinen kehitysyhteistyö	115 000 000
2.	Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö	186 203 000
3.	Euroopan kehitysrahasto	-
4.	Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö	39 840 000
5.	Humanitaarinen apu	6 000 000
6.	Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus	-
7.	Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus	-
8.	Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, KePa ry:lle ja kehitysyhteistyötiedotukselle sekä kuntasektorin kehitysyhteistyölle	3 713 000
9.	Korkotuki-instrumentti	15 000 000
Yhteensä		365 756 000

Selvitysosa:

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Kehitysyhteistyövaltuus						
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	419 754	327 632	332 241	337 727	425 081	1 842 435
Vuoden 2017 sitoumukset	-	91 428	118 543	112 070	43 716	365 756
Menot yhteensä	419 754	419 060	450 784	449 797	468 797	2 208 191

Momentilta rahoitettavat erät tilastoidaan ja raportoidaan kokonaisuudessaan Suomen julkisena kehitysapuna (Official Development Assistance, ODA) taloudellisen yhteistyön ja kehityksen järjestölle (OECD).

1. Monenkeskinen kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 145 410 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2017 jälkeisille vuosille yhteensä 115 000 000 euroa.

Merkittävä osa määrärahoista käytetään Suomen maksuosuuksiin Maailmanpankin ja alueellisten kehitysrahoituslaitosten lisärahoituksissa. Toinen kanava ovat yleisavustukset YK:lle. Käyttösuunnitelmakohdasta voidaan rahoittaa myös mainittujen toimijoiden kanssa tehtävää maailmanlaajuisia teemakohtaisia kehitysyhteistyötä sekä niiden jäsenmaksuja ja kumppanuusohjelmia.

Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan mm. Maailmanpankkiryhmää, YK:n väestörahaa (UNFPA), Afrikan kehityspankkiryhmää, YK:n lastenrahastoa (UNICEF) ja YK:n tasa-arvojärjestöä (UN Women).

Suomen kehitysyhteistyö tärkeimpien monenkeskisten toimijoiden kanssa perustuu vaikuttamissuunnitelmiin, joita on laadittu kehitysyhteistyön tulosohtauksen puitteiksi. Tärkeimmillä Suomen tukemilla monenkeskisillä toimijoilla on käytössään tulosperustainen toimintamalli.

2. Maa- ja aluekohtainen kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 154 039 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2017 jälkeisille vuosille yhteensä 186 203 000 euroa.

Määrärahojen kohdentamisen perustana ovat maaohjelmat, jotka määrittävät yhteistyötä kumppanien kanssa. Tärkeimmät kumppanit, joiden kanssa on laadittu maaohjelmat, ovat Tansania, Mosambik, Afganistan, Nepal, Sambia, Etiopia, Kenia, Palestiinalaisalueet, Myanmar ja Vietnam. Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan myös kumppanimaiden sektoriohjelmien yhteisrahoja, sektoribudjettitukea ja yleistä budjettitukea kumppanimaiden hallituksille, kehitysrahoituslaitosten ja YK-toimijoiden kanssa tehtävää maakohtaista tai alueellista temaattista kehitysyhteistyötä sekä valtionavustuksia suomalaisille tai kansainvälisille kansalaisjärjestöille, yrityksille, tutkimuslaitoksille, yliopistoille ja säätiöille.

Määrärahoja käytetään myös edustustoissa paikallisen yhteistyön hankkeisiin.

Yhteistyön tuloksia arvioidaan hankearviointien ja maaohjelmamekanismin kautta.

3. Euroopan kehitysrahasto

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 53 655 000 euroa.

Euroopan kehitysrahastosta (EKR) rahoitetaan Cotonoun sopimukseen perustuvaa EU:n sekä Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maiden (AKT-maat) välistä kehitysyhteistyötä. Tuki kohdennetaan Eurooppalaisen kehityspoliittisen konsensuksen ja Cotonou-kumppanuussopimuksen linjausten mukaisesti Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen neljännessä osassa tarkoitettujen merentakaisien maiden ja alueiden kanssa tehtävään yhteistyöhön.

Osaa varoista hallinnoi Euroopan investointipankki (EIB). Suomi toimii sisäisen rahoitus sopimuksen mukaisesti EIB:n kautta takaajana AKT-maille myönnettävissä lainoissa. EKR-osuuden maksukaton lisäksi varaudutaan mahdollisiin lainatakausmaksuihin.

4. Maittain kohdentamaton kehitysyhteistyö

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 33 460 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2017 jälkeisille vuosille yhteensä 39 840 000 euroa.

Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan kehitysinnovaatio- ja liikekumppanuusohjelmia, humanitaarista miinanraivausta sekä YK:n alaisten järjestöjen, ohjelmien ja rahastojen ja kehitysrahoituslaitosten muita kuin tiettyyn maahan tai alueeseen liittyviä temaattisia hankkeita sekä kansainvälisten järjestöjen asiantuntijaohjelmia ja näihin liittyviä rekrytointikuluja.

Käyttösuunnitelmakohdasta myönnetään tukea myös Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen (CIMO) hallinnoimiin korkeakouluohjelmiin sekä valtionavustuksia kansainvälisille kansalaisjärjestöille (INGOt).

5. Humanitaarinen apu

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 70 500 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2017 jälkeisille vuosille yhteensä 6 000 000 euroa.

Humanitaarinen apu ohjataan YK-järjestöjen, kansainvälisen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikkeen sekä EU komission sertifioimien kotimaisten humanitaaristen avustusjärjestöjen kautta.

Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan yleisavustukset keskeisille kansainvälisille humanitaarisille järjestöille, joita ovat mm. YK:n pakolaisjärjestö (UNHCR), YK:n Palestiinan pakolaisten avustusjärjestö (UNRWA), YK:n humanitaarisen avun koordinaatioyksikkö (OCHA), YK:n keskitetty hätäapurahasto (CERF) ja YK:n kansainvälinen strategia tuhojen vähentämiseksi (UNISDR). Määrärahaa rahoitetaan myös Punaisen Ristin Kansainvälistä Komiteaa (ICRC). Yleisavustusten lisäksi käyttösuunnitelmakohdasta tuetaan maakohtaisia ja alueellisia avustusooperaatioita.

Humanitaarisen avun tuloksellisuutta seurataan avustusjärjestöjen omien tuloksellisuutta arvioivien tunnuslukujen sekä vaikuttamissuunnitelmien avulla.

6. Kehitysyhteistyön suunnittelu ja tukitoiminnot sekä kehityspoliittinen tiedotus

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 4 800 000 euroa.

Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa käytetään muun muassa kehitysyhteistyön tietojärjestelmien ja muun kehitysyhteistyöhallinnon kehittämiseen sekä sitä tukevien asiantuntijapalvelujen hankkimiseen, kehitysyhteistyön henkilöstön koulutukseen, kehitysviestintään ja kehityskasvatukseen, kehityspoliittiseen suunnittelu- ja tutkimustoimintaan sekä asianajokuluihin ja asian selvittämisestä aiheutuviin muihin kuluihin väärinkäyttöepäilytapauksissa.

Käyttösuunnitelmakohdan määrärahoja käytetään myös vapaaehtoisrahoituksena OECD:n kehitysapukomitean ja tilastokomitean alaiseen työhön, kansainvälisen kehitysyhteistyön avoimuutta, korruption vastaista työtä ja kehitystä tukevaa politiikkajohdonmukaisuutta koskevien aloitteiden rahoittamiseen sekä Suomen Akatemian hallinnoimaan kehitystutkimukseen sekä toimialakohtaista kehittämistä tukeviin hankkeisiin.

7. Kehitysyhteistyön evaluointi ja sisäinen tarkastus

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 2 100 000 euroa.

Evaluointitoiminnan tavoitteena on tietoperustainen päätöksenteko. Kehitysyhteistyön evaluointitoimi on järjestelmällistä ja kattaa kaikki kehitysyhteistyömuodot ja rahoituskanavat. Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan kehitysyhteistyötä koskevat keskitetyt evaluoinnit. Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa voidaan käyttää myös evaluointitietokannan kehittämiseen.

Kehitysyhteistyön sisäinen tarkastus vastaa sisäisestä valvonnasta ja riskienhallinnan arvioinnista. Talousarviovuonna käyttösuunnitelmakohdan määrärahoilla suoritetaan maaohjelmataarkastus.

8. Tuki kansalaisjärjestöjen kehitysyhteistyölle, KePa ry:lle ja kehitysyhteistyötiedotukselle sekä kuntasektorin kehitysyhteistyölle

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 65 000 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2017 jälkeisille vuosille yhteensä 3 713 000 euroa.

Kansalaisjärjestöjen kautta kanavoitavalla avulla vahvistetaan kehitysmaiden elinvoimaista, moniarvoisuuteen ja oikeusperustaisuuteen pohjautuvaa ja aktiivista kansalaisuutta edistävää yhteiskuntaa. Tukea myönnetään hankkeisiin, jotka täyttävät asetetut laatukriteerit ja edistävät Suomen kehityspoliittisten tavoitteiden toteutumista.

Merkittävin osa määrärahoista kohdennetaan suomalaisten kumppanuusjärjestöjen kautta ohjelmatukena. Käyttösuunnitelmakohdasta rahoitetaan myös muiden suomalaisten kansalaisjärjestöjen hankkeita. Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa voidaan käyttää myös kansalaisjärjestöjen Suomessa tapahtuvaan kehitysviestintään ja globaalikasvatukseen. Lisäksi tukea myönnetään kansainvälisille kansalaisjärjestöille (INGOT) ja EU-rahoitteisten hankkeiden kansallisiin osuuksiin kuntasektorin kehitysyhteistyöhön.

Käyttösuunnitelmakohdasta myönnettävien valtionavustusten hakijoille asetetaan pääsääntöisesti vaatimus 15 % omarahoitusosuudesta.

9. Korkotuki-instrumentti

Käyttökohteeseen ehdotetaan määrärahoja 6 231 000 euroa sekä uusia myöntö- ja sopimusvaltuuksia vuoden 2017 jälkeisille vuosille yhteensä 15 000 000 euroa.

Määrärahat kohdennetaan tukemaan kehitysmaiden taloudellista ja sosiaalista kehitystä OECD:n vientiluottoja ja korkotukiluottoja koskevan niin sanotun konsensussopimuksen mukaisesti. Kehitysmaihin myönnettävistä korkotukiluotoista on säädetty laissa kehitysmaihin myönnettävistä korkotukiluotoista (1114/2000). Käyttösuunnitelmakohdan määrärahaa voi käyttää myös myönnettujen luottojen käytön seurantaan ja valvontaan, hanke-esitysten valmisteluun ja arviointiin sekä hankkeisiin liittyvän teknisen avun tukemiseen.

Yhteistoimintahankkeista saatavat tulot on merkitty momentille 12.24.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EU:n Turkki-rahaston kansallinen osuus	11 360
Yhteistoimintahankkeiden menot	-6 500
Tasomuutos	32 242
Yhteensä	37 102
2017 talousarvio	535 195 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 I lisätalousarvio	8 250 000
2016 talousarvio	498 093 000
2015 tilinpäätös	802 582 000

80. Kehitysyhteistyölainat (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 100 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kehitysyhteistyölainoihin osana Suomen kehitysyhteistyötä.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään julkisen kehitysyhteistyön (ODA) kriteerien mukaisesti lainoihin esimerkiksi kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten tai YK:n kehitystoimijoiden pehmeäehtoisille rahastoille.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio 100 000 000

88. *Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) pääoman korottaminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Finnfundin (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) uusien osakkeiden merkittämisestä valtiolle aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 24.30.89	10 000
Yhteensä	10 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio 10 000 000
2015 tilinpäätös 10 000 000

89. *Kehitysyhteistyön finanssisijoitukset* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 30 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää finanssisijoituksiin osana Suomen kehitysyhteistyötä.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään julkisen kehitysyhteistyön (ODA) kriteerien mukaisesti. Määrärahaa käytetään sijoituksiin esimerkiksi kansainvälisten kehitysrahoituslaitosten tai muiden kehitystoimijoiden hallinnoimiin yksityistä sektoria tukeviin rahastoihin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 24.30.88	-10 000
Tasomuutos	-100 000
Yhteensä	-110 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio 30 000 000
2016 II lisätalousarvio —
2016 talousarvio 140 000 000

90. Ulkoasiainministeriön hallinnonalan muut menot

Selvitysosa:

Kioton joustomekanismit

Tavoitteena on vahvistaa Suomen toimintaa kansainvälisessä ympäristöpolitiikassa, mihin pyritään mm. toteuttamalla Kioton pöytäkirjan joustomekanismeja kehitys- ja muissa maissa. Ulkoasiainministeriö huolehtii ns. puhtaan kehityksen mekanismin kautta hankittavista päästövähene- mistä hallituksen energia- ja ilmastopoliittisen strategian mukaisesti.

Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö

Alueelliseen yhteistyöhön osallistuminen on Suomelle tärkeä keino edistää vakautta, kestäväää kehitystä ja talouskasvua Itämeren, Barentsin ja arktisella alueella. Keskeisiä yhteistyömekanismeja ovat alueneuvostot (Arktinen neuvosto, Barentsin euroarktinen neuvosto ja Itämeren valtioiden neuvosto) ja pohjoisen ulottuvuuden yhteistyö. Lisäksi rahoituksella tuetaan hallituksen Venäjä-politiikan toimeenpanoa. Suomen osallistumista monenkeskiseen alueelliseen yhteistyöhön ohjaavat Suomen arktisen strategian, Euroopan unionin Itämeren alueen strategian ja pohjoisen ulottuvuuden politiikan tavoitteet.

50. Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 341 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustusten maksamiseen ulkoasiainministeriön toimialaan liittyville järjestöille.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Momentilta myönnettävien valtionavustusten tulee tukea hallitusohjelman ulko- ja turvallisuuspoliittisia linjauksia. Määrärahasta 370 000 euroa varataan kansalaisjärjestöjen Eurooppa-tiedotukseen. Valtionavustuksista järjestetään erilliset hakukierrokset.

Momentilta myönnettäviin valtionavustuksiin sovelletaan valtionavustuslakia (688/2001).

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-3
Yhteensä	-3
2017 talousarvio	1 341 000
2016 talousarvio	1 344 000
2015 tilinpäätös	1 642 880

51. Hädänalaisten avustaminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 45 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) konsulipalvelulain mukaan hädänalaisessa asemassa olevien henkilöiden kotiuttamisesta ja avustamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) edellisistä aiheutuviin tileistä poistoihin
- 3) avustuksien maksamiseen ulkomailla.

2017 talousarvio	45 000
2016 talousarvio	45 000
2015 tilinpäätös	33 680

66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 87 166 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkoasiainministeriön toimialaan liittyvien järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusavustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Maksuosuus Pohjoismaiden ministerineuvoston talousarvioon	22 496 000
Maksuosuus YK:n talousarvioon	9 996 000
Maksuosuus YK:n rauhanturvajoukoille	32 595 000
Maksuosuudet muille YK:n alaisille järjestöille ja rahastoille	2 265 000
Kemiallisen aseiden kieltojärjestön jäsenmaksu (OPCW)	340 000
Euroopan Neuvoston jäsenmaksut	3 380 000
OECD:n jäsenmaksu	2 868 000
WTO:n jäsenmaksu	1 019 000
Maksuosuudet Etyjin talousarvioihin	5 285 000
Ydinkoekieltosopimus; Suomen maksuosuus valmistelukomitean kustannuksista	522 000
Maksuosuus kansainväliselle rikostuomioistuimelle (ICC)	1 150 000
Muut jäsenmaksut ja rahoitusosuudet	5 250 000
Yhteensä	87 166 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	205
Yhteensä	205

2017 talousarvio	87 166 000
2016 talousarvio	86 961 000
2015 tilinpäätös	74 455 000

67. Kansainvälisen ilmastopöytäkirjan alaisen yhteistyön menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Suomen kahdenvälisiin puhtaan kehityksen mekanismin hankkeisiin liittyviin kustannuksiin
- 2) muihin hiilimarkkinainstrumentteihin liittyvien toimien tukemiseen.

Selvitysosa: Ulkoasiainministeriö vastaa puhtaan mekanismin hankkeista ja niiden kautta hankittavista päästöyksiköistä.

2017 talousarvio	100 000
2016 talousarvio	100 000
2015 tilinpäätös	100 000

68. Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyö (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen monenvälisiin hankkeisiin
- 2) pohjoisen ulottuvuuden politiikkaa tukeviin hankkeisiin
- 3) hallituksen Venäjä-politiikan toimeenpanoa tukeviin hankkeisiin
- 4) kansainvälisten rahoituslaitosten yhteydessä toimivien rahastojen tukemiseen
- 5) kansainvälisissä järjestöissä, rahoituslaitoksissa tai näitä vastaavissa organisaatioissa toimivien asiantuntijoiden rahoittamiseen
- 6) Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyöhön sekä Venäjä-politiikan toimeenpanon tukemiseen liittyvien valtion kulutusmenojen maksamiseen
- 7) enintään kuutta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaan tehtäviin Suomen Arktisen neuvoston puheenjohtajuutta tukevien valtion virastojen ja laitosten hankkeita varten.

Selvitysosa: Määrärahalla edistetään Suomen kansallisia tavoitteita Itämeren, Barentsin ja arktisen alueen yhteistyössä. Suomen asemaa arktisena toimijana vahvistetaan. Tavoitteena on myös edistää kansainvälisen rahoituksen ohjautumista Suomelle tärkeisiin hankkeisiin.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Arktisen ja Barentsin alueen yhteistyö	1 100 000
Itämeren alueen ja pohjoisen ulottuvuuden yhteistyö	400 000
Venäjä-politiikan toimeenpano	300 000
Yhteensä	1 800 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Suomen puheenjohtajuutta Arktisessa neuvostossa tukevat hankkeet	200
Yhteensä	200

2017 talousarvio	1 800 000
2016 talousarvio	1 600 000
2015 tilinpäätös	2 100 000

95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtiolla käytössä olevien taloushallinnon tietojärjestelmien valuuttatietojen ja pankkien virallisten päivänkurssien välisten laskennallisten kurssierojen kattamiseen

2) muiden valuuttamääräisten ulkomaisten maksujen laskennallisten kurssierojen kattamiseen.

2017 talousarvio	1 000 000
2016 talousarvio	1 000 000
2015 tilinpäätös	-394 817

Pääluokka 25

OIKEUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Hallinnonalan toimintaympäristö

Oikeusjärjestelmän vakaa ja luotettava toiminta on yhteiskunnan ja kansantalouden suotuisan kehityksen perusedellytys. Oikeudenmukainen yhteiskunta perustuu luottamukseen ja yhteistoimintaan.

Yhteiskunnan monimuotoistuminen ja moniarvoistuminen, syvenevä kahtiajakautuminen sekä toiminnan siirtyminen tietoverkkoihin luovat haasteita myös hyviksi ja tarkoituksenmukaisiksi koetuille lainsäädäntöratkaisuille. Kasvavat erot voivat myös olla haaste kansanvallan ja perusoikeuksien toteutumiselle. Muutoksessa on entistäkin tärkeämpää huolehtia oikeusjärjestelmän selkeydestä, oikeusturvasta, tarvittavien lainsäädäntöratkaisujen johdonmukaisuudesta sekä kansalaisten osallistumismuotojen monipuolisuudesta ja heikommassa asemassa olevien suojasta. Yritystoiminnassa kansainvälistyminen koskee enenevässä määrin myös pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Lainsäädäntöratkaisuilta edellytetäänkin nyt monella sektorilla ennakkoluulotonta ja innovatiivista uutta ajattelua.

Korkealaatuinen ja tehokas oikeuslaitos lisää hyvinvointia sekä yhteiskunnan kilpailukykyä ja hallinnon toimivuutta. Se myös säästää kustannuksia muilla hallinnonaloilla ja edistää yhteiskunnan taloudellista toimivuutta ja voi myös osaltaan estää syrjäytymiskehitystä. Oikeuslaitoksen toimintakyvystä huolehditaan. Luodaan edellytyksiä sille, että oikeudenhoidon resursseja voidaan kohdentaa tarkoituksenmukaisesti muun muassa siten, että tuomioistuinten käsiteltäväksi päätyvät vain ne asiat, joissa on todellista oikeussuojan tarvetta. Voimavarojen käytön kannalta merkitystä on myös sillä, miten joustavasti tuomioistuin voi valita tarkoituksenmukaisimman ratkaisukokoonpanon.

Valtion talous kärsii hitaan kasvun, tuotantorakenteen muutoksen sekä väestön ikääntymisen epäsuotuisista vaikutuksista. Työttömien määrän arvioidaan pysyvän korkealla tasolla. Kotitalouksien velkaantumisaste ja tulottomien kotitalouksien määrä ovat jatkaneet kasvuaan eikä merkittävää muutosta ole nähtävissä. Tämä yleinen heikko taloudellinen tilanne heijastuu koko oikeuslaitoksen toimintaan. Asia- ja velallismäärät kasvavat, mikä vaikuttaa työmääriin ja toiminnan kustannuksiin. Uusien maksuhäiriömerkintöjen ja luottotietorekisteriin merkittyjen henkilöiden määrä on pitkään ollut kasvussa.

Euroopan turvapaikanhakijakriisin vuoksi kansainvälistä suojelua hakevien määrä on myös Suomessa kasvanut merkittävästi. Kansainvälistä suojelua Suomesta saavien perheenjäsenten odotetaan hakevan oleskelulupaa Suomeen, joten oleskelulupahakemukset perheenyhdistämisen perusteella tulevat myös lisääntymään merkittävästi.

Tuomioistuinelaitoksen toimintaympäristön ulkoiset muutokset, kuten kansainvälistyminen ja monikulttuuristuminen, turvapaikka-asiamäärien lisääntyminen, yhä monimutkaistuvampi oikeudellinen sääntely, EU-oikeuden merkityksen lisääntyminen tuomioistuinten toiminnassa ja erityisalojen syvällistä asiantuntemusta vaativien asioiden lisääntyminen asettavat tuomioistuinten toiminnalle suuria haasteita.

Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan toimintaympäristön ulkoiset muutokset, kuten kansainvälistä suojelua hakevien turvapaikanhakijoiden määrän kasvu, väestön ikään-tyminen, heikentyneestä taloustilanteesta aiheutuva syrjäytyminen ja asiakaskunnan kansainvälistyminen lisäävät oikeudellisen palvelun tarvetta ja edellyttävät oikeusavulta ja yleiseltä edunvalvonnalta aiempaa laajempaa asiantuntemusta.

Ulosoton asia- ja velallismäärät ovat edelleen korkealla tasolla. Yhteiskunnan heikon taloudellisen tilanteen arvioidaan heijastuvan ulosottolaitoksen toimintaan kasvattamalla asia- ja velallismääriä sekä toiminnan kustannuksia.

Suomen rikollisuustilanne on pysynyt viime vuosina vakaana ja kaikkien rikosten väkilukuun suhteutettu määrä on kansainvälisesti vertaillen alhainen. Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietoon tulleiden rikosten määrässä ei tapahtunut v. 2015 suuria muutoksia edellisvuoteen verrattuna. Rikosten määrä väheni 1,1 %. Petosten ja erityisesti maksuvälinepetosten määrä on 2000-luvulla kasvanut huomattavasti. Vuosituhannen alkuun verrattuna petosten määrä on kaksinkertaistunut ja maksuvälinepetosten määrä miltei nelinkertaistunut. Suuri osa maksuvälinepetoksista tapahtuu ulkomailla. Vuonna 2015 tietoon tuli kaikkiaan 33 900 pahoinpitelyrikosta, mikä oli 2,9 % enemmän kuin v. 2014. Törkeät pahoinpitelyt vähenivät 5 %. Henkirikollisuus on viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana selvästi vähentynyt, vaikkakin vuotuiset vaihtelut ovat olleet suuria. Raiskausrikoksia tuli tietoon 1 052, mikä on 4,3 % edellistä vuotta enemmän. Lapsen seksuaaliset hyväksikäytöt vähenivät 13,1 %.

Poliisille ilmoitettujen seksuaalisten ahdistelujen määrä on selvästi lisääntynyt. Suurelta osin tämä johtuu v. 2014 voimaan tulleesta lainmuutoksesta, jonka myötä ahdisteluja on voitu tutkia omalla rikosnimikkeellä.

Oikeusministeriön hallinnonalan yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

- Perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Kansalaiset osallistuvat ja vaikuttavat valmisteluun ja päätöksentekoon. Julkinen hallinto on avoin ja herättää luottamusta
- Oikeusjärjestelmä muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden, joka tukee ennakoitavuutta ja yhdenvertaisuutta. Lainsäädäntö on selkeää
- Lainsäädäntö mahdollistaa kansalaisten toiminnan ja valinnan vapauden ja siten lisää toime-
liaisuutta ja hyvinvointia
- Heikomman osapuolen suojasta huolehditaan
- Sähköinen asiointi ja palvelut ovat asiakaslähtöisiä

— Oikeusturva toteutuu käytännössä

— Rikosvastuu toteutuu tehokkaasti. Rikollisuus ja sen haitat vähenevät, turvallisuus ja sen tunne lisääntyvät.

Oikeusministeriön hallinnonalan toiminnalliset tulostavoitteet

— Valtioneuvostossa noudatetaan hyvän lainvalmistelun menettelytapoja

— Organisaatorakenne ja toimitilaverkosto ovat tarkoituksenmukaiset ja samalla tukevat henkilöstön osaamisen vahvistamista

— Käsittelyketjut ja -menettelyt määräytyvät asian laadun ja vaativuuden mukaan

— Tietojärjestelmät ovat käyttäjäystävällisiä ja tukevat toimintaa

— Kokonaisarkkitehtuuria noudatetaan ja yhteisiä alustoja hyödynnetään

— Hallinnonalan sisäinen ja poikkihallinnollinen yhteistyö ja kehittäminen lisäävät toiminnan vaikuttavuutta.

Hallinnonalan vaikuttavuustavoitteita ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteita toteuttavat keskeisimmät toimenpiteet esitetään luvuissa 25.01, 25.10, 25.20, 25.30 ja 25.40.

Vaikutukset sukupuolten väliseen tasa-arvoon

Oikeusministeriö on tehnyt tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman vuosille 2016—2019. Suunnitelma sisältää 30 tavoitetta ja niihin liittyviä toimenpiteitä, joilla edistetään sekä henkilöstön että kansalaisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Osana suunnitelmaa oikeusministeriö laatii mallin hallinnonalalle tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien tekemiseksi. Suunnitelmien tulee olla valmiina vuoden 2017 alussa ja niihin tulee sisällyttää muun muassa arvio tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta, tasa-arvolain mukainen palkkakartoitus sekä toimenpiteitä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi viranomais- ja työnantajatoiminnassa ja koulutuksen järjestämisessä.

Rikosseuraamuslaitoksessa otetaan huomioon naisvankien toiminnalliset tarpeet ja kehitetään nais erityistä toimintaa, kuten naisille suunnattua ohjelmatoimintaa ja perhetyötä. Naisvankien suunnitelmallista vapauttamista avolaitosten ja valvotun koevapauden kautta edistetään. Osana Rikosseuraamuslaitoksen toimitilarakenteen kehittämistä tavoitteena on käynnistää Hämeenlinnan vankilan peruskorjaushanke, jonka myötä Hämeenlinnan vankilasta tulisi jatkossa kokonaan naisvankien tarpeet huomioon ottava suljettu vankila.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Ministeriö ja hallinto	125 074	130 276	126 708	-3 568	-3
01. Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22 675	21 608	20 458	-1 150	-5
03. Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 361	7 457	7 188	-269	-4
05. Oikeusrekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 459	6 941	6 591	-350	-5
20. Erityismenot (arviomääräraha)	10 923	11 032	19 032	8 000	73
21. Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	295	295	245	-50	-17
22. Toimisto- ja viestintäjärjestelmien valtavirtaistaminen (siirtomääräraha 3 v)	—	1 935	2 184	249	13
29. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	57 202	56 494	43 705	-12 789	-23
50. Avustukset (kiinteä määräraha)	4 397	6 444	8 305	1 861	29
51. Eräät valtion maksamat korvaukset (arviomääräraha)	18 762	18 070	19 000	930	5
10. Tuomioistuimet ja oikeusapu	393 080	418 732	416 803	-1 929	0
01. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	9 009	9 017	8 627	-390	-4
02. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 909	15 386	13 109	-2 277	-15
03. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	247 976	262 764	256 702	-6 062	-2
04. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	60 076	60 765	61 165	400	1
50. Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset (arviomääräraha)	65 110	70 800	77 200	6 400	9

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta	103 723	110 922	103 383	-7 539	-7
01. Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	103 723	110 922	103 383	-7 539	-7
30. Syyttäjät	46 223	46 992	44 758	-2 234	-5
01. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	46 223	46 992	44 758	-2 234	-5
40. Rangaistusten täytäntöönpano	234 321	216 826	215 729	-1 097	-1
01. Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	228 921	211 426	210 329	-1 097	-1
74. Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)	5 400	5 400	5 400	—	0
50. Vaalimenot	17 590	2 681	8 453	5 772	215
20. Vaalimenot (arviomääräraha)	17 590	2 681	8 453	5 772	215
Yhteensä	920 011	926 429	915 834	-10 595	-1
Henkilöstön kokonaismäärä	9 027	8 867	8 894		

01. Ministeriö ja hallinto

Selvitysosa: Toiminta-ajatuksensa mukaisesti oikeusministeriö luo oikeuspolitiikan linjoja ja kehittää säädöspolitiikkaa osana valtioneuvostoa sekä ohjaa hallinnonalaansa. Oikeusministeriön tavoitteena on avoin, aktiivinen ja turvallinen yhteiskunta, jossa jokainen voi luottaa oikeuksiensa toteutumiseen. Oikeusministeriö asettaa toiminnalleen seuraavat alustavat tavoitteet vuodelle 2017.

Perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat. Kansalaiset osallistuvat ja vaikuttavat valmisteluun ja päätöksentekoon. Julkinen hallinto on avoin ja herättää luottamusta.

Jatketaan Ahvenanmaan itsehallintolain kokonaisuudistuksen valmistelua siten, että hallituksen esitys voidaan antaa eduskunnalle syksyllä 2017.

Valmistellaan hallituksen esitys EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen edellyttämistä tarkistuksista henkilötietolakiin siten, että esitys voidaan antaa eduskunnalle keväällä 2017, ja koordinoidaan muun kansallisen lainsäädännön tarkistamistyötä.

Jatketaan vaikuttamista EU:n toimielinten asiakirjojen julkisuutta koskevan lainsäädännön avoimuusmyönteiseen soveltamiseen sekä hyvää hallintoa EU:n toimielimissä koskevan lainsäädännön aikaansaamiseksi.

Edistetään perusoikeuksien ja demokratian toteutumista. Vuoden 2017 aikana koordinoidaan valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeuspoliittisen sekä demokatiapoliittisen toimintaohjelman toteutumista.

Edistetään kielellisiä oikeuksia. Valmistellaan valtioneuvoston kielikertomus vuoden 2017 aikana. Toteutetaan yhdenvertaisuutta edistäviä hankkeita. Edistetään hyviä suhteita erityisesti uusien maahanmuuttajien vastaanottopaikkakunnilla.

Parannetaan vapaaehtoistoiminnan ja kansalaisyhteiskunnan toimintaedellytyksiä. Käynnistetään uuden kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnan toiminta.

Kehitetään kansalaisten osallistumismahdollisuuksia. Ylläpidetään ja kehitetään eteenpäin demokrtiaverkkopalveluita.

Edistetään saamen kielen ja kulttuurin asemaa. Tarkoituksena on saattaa loppuun pohjoismaisen saamelais sopimuksen valmistelu vuoden 2017 alussa.

Oikeusjärjestelmä muodostaa johdonmukaisen kokonaisuuden, joka tukee ennakoitavuutta ja yhdenvertaisuutta. Lainsäädäntö on selkeää.

Lainvalmisteluohjeistusta kehitetään jatkamalla työtä hallituksen esitysten laatimisohjeen uudistamiseksi.

Valtioneuvostossa laaditut säädösehdotukset tarkastetaan oikeusministeriössä lakitekniseltä kannalta.

Lainsäädäntö mahdollistaa kansalaisten toiminnan ja valinnan vapauden ja siten lisää toimeliaisuutta ja hyvinvointia.

Jatketaan osakeyhtiölain muutostarpeiden selvittämistä tavoitteena antaa hallituksen esitys v. 2017.

Selvitetään ns. purkavaan lisärakentamiseen liittyvät asunto-osakeyhtiölain muutostarpeet tavoitteena antaa hallituksen esitys v. 2017.

Heikoman osapuolen suojasta huolehditaan.

Jatketaan lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta koskevan lain uudistamista tavoitteena antaa hallituksen esitys syksyllä 2017.

Selvitetään lunastuslain muutostarpeet tavoitteena antaa hallituksen esitys v. 2017.

Sähköinen asiointi ja palvelut ovat asiakaslähtöisiä.

Hallinnonalan kaikki viisi isoa ict-kehittämishanketta ovat käynnissä v. 2017. Myös olemassa oleviin tietojärjestelmiin kohdistuu kehittämis- ja uusimistarpeita.

Valmistaudutaan tietoliikenneverkon uusimiseen ja virastoverkoston muutoksiin sekä siirtymiseen valtion yhteiseen työasemamalliin.

Laaditaan menetelmät ja tekniset edellytykset yhtenäisten sähköisten asiointipalveluiden kehittämiseksi ja huolehditaan yhteisten palvelujen käytön koordinoinnista. Huolehditaan ict-hankkeiden kokonaisarkkitehtuurista, yhteentoimivuudesta ja hankkeiden etenemisestä.

Oikeusturva toteutuu käytännössä.

Oikeusturvaa kehitetään ja sopeutetaan kiristyyiin talouden reunaehtoihin v. 2013 valmistuneen vuosille 2013—2025 laaditun oikeudenhoidon uudistamisohjelman ja siitä tehtyjen linjausten pohjalta. Ministeri Lindströmin ohjelmassa oikeudenhoidon kehittämiseksi (17.8.2016) kerrotaan, millä tavoin oikeudenhoidon uudistamisohjelmaa toimeenpannaan tällä hallituskaudella. Mukaan on otettu myös uusia toimenpiteitä, joilla huolehditaan kansalaisten oikeusturvasta, mahdollistetaan oikeudenhoidon sektoreiden keskittyminen ydintehtäviinsä, vähennetään rikollisuutta ja kehitetään seuraamusjärjestelmää sekä vaikutetaan oikeudelliseen yhteistyöhön EU:ssa.

Jatketaan hallintoasioiden oikeudenkäyntimenettelyä koskevan uudistuksen valmistelua siten, että se voidaan toteuttaa tämän vaalikauden aikana.

Jatketaan rikosprosessin keventämistä koskevan sääntelyn kehittämistä tavoitteena hallituksen esitys v. 2017.

Keskitetään riidattomat velkomusasiat ja eräät muut siviilioikeudelliset asiat (ns. summaariset asiat) muutamaa käräjäoikeuteen tavoitteena antaa hallituksen esitys keväällä 2017.

Kehitetään julkisen oikeusavun oikeudellista neuvontaa, sähköistä asiointia ja vaihtoehtoisia riidanratkaisumenetelmiä v. 2015 valmistuneen oikeusavun kokonaissuunnitelman mukaisesti. Kokonaissuunnitelman toimenpideohjelma laaditaan v. 2016. Tavoitteena on, että tulevaisuudessa palveluja tuotetaan nykyistä asiakaslähtöisemmin, monipuolisemmin eri palvelukanavia ja menetelmiä hyödyntäen niin että palvelut ovat helposti kansalaisen saavutettavissa.

Osallistutaan ulosoton rakenneuudistushankkeen (URA) toteutukseen. Jatketaan tarvittavia lainsäädäntötoimia ja virkaehtosopimusneuvotteluja.

Rikosvastuu toteutuu tehokkaasti. Rikollisuus ja sen haitat vähenevät, turvallisuus ja sen tunne lisääntyvät.

Annetaan v. 2017 hallituksen esitys sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamiseksi tarkoituksena laajentaa sakkomenettelyn soveltamisalaa.

Korruption vastaisia toimenpiteitä toteutetaan v. 2016 laaditun strategian mukaisesti.

Oikeusministeriö toimii korruption vastaisen työn koordinaatioviranomaisena. Tavoitteena on edelleen lisätä keskeisten viranomaisten ja yksityisen sektorin välistä yhteistyötä ja tietoisuutta korruptiosta.

Kriminaalipolitiikan tietopohjaa vahvistetaan edistämällä kriminologista tutkimusta ja sen sovellettavuutta. Tehostetaan kriminaalipolitiikan ja eri rikosentorjuntamenetelmien vaikuttavuutta koskevan tiedon keräämistä ja analysointia sekä edistetään tutkimustiedon hyödyntämistä päätöksenteossa.

Paikallista rikoksantorjuntaa ja asuinalueiden turvallisuutta kehitetään v. 2016 valmistellun rikoksantorjuntaohjelman mukaisesti. Asuinalueiden turvallisuuden ja viihtyisyyden parantamiseksi edistetään asukkaiden osallisuutta ja kansalaisvaikuttamista.

Rikoksen uhreille tarjottavat tukipalvelut järjestetään uhridirektiivin edellyttämällä tavalla yhteistyössä sosiaali- ja terveyshallinnon ja palveluita tuottavien järjestöjen kanssa.

Seurataan palvelutuotannon rahoittamiseksi käyttöön otetun rikosuhrimaksun toteutumista ja kehitetään siihen liittyvää valtionavustusjärjestelmää.

Valmistellaan hallituksen esitys sakon muuntorangaistuksen aloittamistehtävien siirrosta Rikosseuraamuslaitokselle.

Valmistellaan hallituksen esitys ensikertaisuutta koskevien säännösten käyttöalaa koskevan selvityksen pohjalta.

Tehostetaan ehdollista rangaistusta valmistelemalla säännökset, joilla laajennetaan ehdollisen rangaistuksen oheisseuraamusten käyttöalaa.

Uudistetaan henkilötietojen käsittelyä Rikosseuraamuslaitoksessa annettua lakia ROTI-järjestelmän käyttöönoton edellyttämällä tavalla.

Rakenteiden uudistaminen ja henkilömuutosten tuki

Käräjäoikeuksien määrää on tarkoitus vähentää nykyisestä 27:stä. Uudistuksen tavoitteena on lisätä tehokkuutta ja hyödyntää samalla tuomarien osaamista aiempaa monipuolisemmin. Uudistus tulisi voimaan viimeistään vuoden 2019 alussa. Summaaristen riita-asioiden käsittelyn keskittämistä valmistellaan. Oikeusaputoimistojen rakennetta uudistetaan. Tavoitteena on keventää ja selkeyttää hallintoa, jotta voimavaroja voidaan kohdentaa nykyistä enemmän asiakastyöhön. Kuudesta oikeusapupiiristä muodostetaan kuusi virastoa. Piirit jakautuvat rinnakkain toimiviin oikeusapu- ja edunvalvontatoimistoihin. Uudistuksessa ei ole tarkoitus tehdä muutoksia toimipaikkoihin. Ennen uudistusta oikeusaputoimistojen määrä on 27. Oikeusaputoimistojen rakenne uudistuu 1.10.2016. Ulosottotoimen rakenneuudistusta jatketaan. Tarkoituksena on organisoida ulosottolaitos yhdeksi virastoksi. Samalla valmistellaan säännökset täytäntöönpanotehtävien jakamiseksi uudella tavalla eri henkilöstöryhmille asian laadun ja vaativuuden mukaan. Uudistusta tukee myös asiankäsittelyn automatisointi ja sähköisen asioinnin käyttömahdollisuuksien lisääminen. Rakenneuudistus tulisi voimaan vuoden 2018 loppuun mennessä. Rikosseuraamuslaitoksen rakenteellisia ja toiminnallisia tehostamistoimia jatketaan. Hallinnonalan kirjanpitoyksikkö-rakennetta uudistetaan siten, että ministeriön kirjanpitoyksiköstä eriytetään syyttäjälaitos, ulosottolaitos ja Oikeusrekisterikeskus omiksi kirjanpitoyksiköikseen 1.10.2016 alkaen. Vuonna 2017 toteutetaan hallinnonalan uudistetun vuosia 2017—2020 koskevan henkilöstöstrategian ensimmäiset toimenpiteet ja vahvistetaan henkilöstösuunnittelua erityisesti jo päätettyjen ja tulevien rakenneuudistusten toteuttamiseksi. Lisäksi vahvistetaan yhteisöllisyyttä ja keskinäistä arvontantoa erityisesti toimintatapa-, toimitila- ja rakennemuutoksissa.

Tietoja henkilöstöstä

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Oikeusministeriö			
Henkilötyövuodet	247	240	235
Työtyytyväisyysindeksi	3,7	3,7	3,7
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	7,8	8,5	7,0
Muut erillisvirastot			
Henkilötyövuodet	199	200	200
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	8,6	8,0	8,0

01. Oikeusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 20 458 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten yhteisöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien maksamiseen sekä oikeusministeriön hyväksymien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen.

Selvitysosa:

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	21 980	22 008	20 858
Bruttotulot	487	400	400
Nettomenot	21 493	21 608	20 458
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 174		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 356		

Määrärahan arvioitu käyttö

	htv	%
Yhteiskuntapolitiikan strategiat ja seuranta	17	7
Ministeriön toimialan ohjaus ja toiminta- ja taloussuunnittelu sekä seuranta	62	26
Lainsäädännön valmistelu ja seuranta	46	20
EU- ja kansainväliset asiat	22	9
Ministeriön muut erityistehtävät	17	7
Ministeriön sisäinen hallinto	36	15
Palkallinen poissaolo	35	15
Yhteensä	235	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rikosuhripalvelujen valtionavun hallinnointi (0,5 htv)	80
Siirto momentille 25.01.05 (-1 htv)	-30
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	153
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-14
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-82
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-281
Palkkaliukumasäästö	-66
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-132
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-131
Toimintameno säästö (HO 2015)	-260
Työajan pidentäminen (Kiky)	-185
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-28
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-174
Yhteensä	-1 150
2017 talousarvio	20 458 000
2016 II lisätalousarvio	-174 000
2016 talousarvio	21 608 000
2015 tilinpäätös	22 675 000

03. Oikeusministeriön yhteydessä toimivien viranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 188 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) lapsiasiavaltuutetun toimiston, tasa-arvovaltuutetun toimiston, yhdenvertaisuusvaltuutetun toimiston, tietosuojavaltuutetun toimiston, onnettomuustutkintakeskuksen, yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan, tietosuojalautakunnan sekä Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimivan Euroopan Kriminaalipolitiikan instituutin toimintamenojen maksamiseen

2) Euroopan Kriminaalipolitiikan instituutin jakamien apurahojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa ei oteta huomioon tietoyhteiskunta- ja tietosuojalautakunnan (917/2014) 305 §:ssä säädetyistä valvontatehtävistä perittävistä maksuista kertyviä tuloja.

Selvitysosa: Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen edun ja oikeuksien toteutumista yleisellä hallinnon, yhteiskuntapolitiikan ja lainsäädännön tasolla sekä edistää Yhdistyneiden Kansakuntien yleiskokouksen hyväksymän lapsen oikeuksia koskevan yleissopimuksen (SopS 59-60/1991) toteutumista. Lapsiasiavaltuutettu raportoi YK:n lapsen oikeuksien komitealle, valtioneuvostolle ja eduskunnalle. Lapsiasiavaltuutettu tekee aloitteita ja selvityspyynnöjä havaitsemistaan puutteista. Lasten aseman ja oikeuksien sekä niitä koskevan viranomaisten yhteistyön edistämistä varten lapsiasiavaltuutetun apuna toimii *lapsiasianeuvottelukunta*.

Tasa-arvovaltuutettu valvoo naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (609/1986) noudattamista ja edistää aloitteiden, neuvojen ja ohjeiden avulla lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvovaltuutettu antaa tietoja tasa-arvolaista ja sen soveltamisesta sekä seuraa naisten ja miesten tasa-arvon toteutumista yhteiskuntaelämän eri aloilla. Tasa-arvovaltuutettu antaa ohjeita

ja neuvontaa sukupuolen, sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella syrjintää epäilevälle, selvittää syrjintäkieltojen rikkomistapauksia ja pyrkii lisäämään tietoisuutta tasa-arvolakiin liittyvistä oikeuksista ja velvollisuuksista.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävänä on valvoa yhdenvertaisuuslain noudattamista sen mukaan kuin sanotussa laissa säädetään sekä muutoinkin edistää yhdenvertaisuuden toteutumista ja ehkäistä syrjintää. Lisäksi valtuutettu toimii kansallisena ihmiskaupparaportoijana ja valvoo ulkomaalaisten maasta poistamista. *Yhdenvertaisuusasioiden neuvottelukunta* toimii yhdenvertaisuusvaltuutetun johdolla ja edistää viranomaisten, kansalaisjärjestöjen ja muiden toimijoiden yhteistyötä syrjintään puuttumisessa ja yhdenvertaisuuden edistämisessä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvovaltuutettujen vaikuttavuustavoitteina on varmistaa yhtäläinen osallistuminen niin, ettei esimerkiksi henkilön sukupuoli, alkuperä, vammaisuus, ikä, seksuaalinen suuntautuminen tai vakaumus vaikuta hänen mahdollisuuksiaan rajoittavasti.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta käsittelee ja ratkaisee yhdenvertaisuuslain sekä naisten ja miesten tasa-arvosta annetun lain mukaan sille kuuluvat asiat.

Tietosuoja-valtuutetun tehtävänä on käsitellä ja ratkaista henkilötietojen ja luottotietojen käsittelyä koskevat asiat siten kuin henkilötietolaissa (523/1999) ja luottotietolaissa (527/2007) säädetään sekä hoitaa muut mainituista laeista johtuvat tehtävät. Tietosuoja-valtuutetun toimisto ylläpitää ja edistää perusoikeutta yksityisyyteen ja luottamusta yhteiskunnan palveluihin sekä osallistuu tietoyhteiskunnan kehittämiseen Suomessa ja EU:ssa. Vuonna 2017 tietosuoja-valtuutetun toimisto valmistautuu toteuttamaan EU:n yleisen tietosuoja-asetuksen voimaantulon edellyttämät muutokset toiminnassaan. Tätä tarkoitusta varten talousarviossa on osoitettu yhden htv:n lisämääräraha ja lisäksi yhden htv:n lisärahoitus kohdennetaan oikeusministeriön pääluokan sisältä.

Tietosujalautakunta käsittelee ja ratkaisee asiat, jotka henkilötietolain mukaan kuuluvat sen päätettäväksi sekä seuraa henkilötietojen käsittelyä koskevan lainsäädännön kehittämistarvetta ja tekee tarpeelliseksi katsomiaan aloitteita.

Onnettomuustutkintakeskuksen tehtävänä on turvallisuustutkintalain (525/2011) mukaan kehittää ja ylläpitää onnettomuuksien tutkintavalmiutta, selvittää tehokkaasti ja luotettavasti onnettomuuksien syitä ja antaa niiden perusteella turvallisuussuosituksia sekä seurata turvallisuussuosistusten toteutumista.

Yhdistyneiden Kansakuntien yhteydessä toimiva Euroopan Kriminaalipolitiikan instituutti tuottaa kansainvälisiä asiantuntijapalveluja kriminaalipolitiikan alalla. Laitoksen toimintaa ohjaavat keskeisesti YK:n kriminaalipoliittinen ohjelma ja siihen liittyvät linjapäätökset.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	8 336	7 857	7 588
Bruttotulot	180	400	400
Nettomenot	8 156	7 457	7 188

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 121		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 326		

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Lapsiasiavaltuutetun toiminta	607
Tasa-arvovaltuutetun toiminta	976
Yhdenvertaisuusvaltuutetun toiminta	1 368
Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta	196
Lapsiasianeuvottelukunta	20
Tietosuojaaltuutetun toiminta	1 739
Tietosuojalautakunta	15
Onnettomuustutkintakeskus	1 523
Kriminaalipolitiikan instituutti	517
Palvelukeskusten maksut	227
Yhteensä	7 188

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tietosuojaaltuutetun toimisto; EU:n tietosuojauudistuksen toimeenpano	80
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-5
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-91
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	5
Palkkausten tarkistukset	-11
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-45
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-25
Toimintameno säästö (HO 2015)	-50
Työajan pidentäminen (Kiky)	-63
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-10
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-54
Yhteensä	-269

2017 talousarvio	7 188 000
2016 II lisätalousarvio	-49 000
2016 talousarvio	7 457 000
2015 tilinpäätös	7 361 000

05. Oikeusrekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 6 591 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa ei oteta huomioon oikeusministeriön asetuksessa oikeusministeriön ja eräiden hallinnonalalla toimivien viranomaisten maksullisista suoritteista tarkoitettuja Oikeusrekisterikeskuksen tuloja.

Selvitysosa: Oikeusrekisterikeskus toimii oikeusministeriön hallinnonalan tietojärjestelmien ja rekisterien rekisterinpitäjänä sekä välittää hallinnonalan viranomaisten ilmoittamia tietoja muille viranomaisille. Käytetyimpiä rekisterejä ovat rikosrekisteri, sakkorekisteri, konkurssi- ja yrityssaneerausrekisteri sekä velkajärjestelyrekisteri. Oikeusrekisterikeskus huolehtii sakkoihin, menettämisseuraamuksiin, maksuihin ja saataviin liittyvistä täytäntöönpanotehtävistä ja käyttää valtion puhevaltaa näissä tehtävissä. Lisäksi Oikeusrekisterikeskus huolehtii hallinnonalan tietojärjestelmien ylläpidosta ja kehittämisestä yhteistyössä hallinnonalan virastojen kanssa siten kuin palvelusopimuksissa on sovittu. Oikeusrekisterikeskus hoitaa myös hallinnonalan lomakesuunnitteluun liittyviä tehtäviä.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	10 788	11 741	13 561
Bruttotulot	7 376	4 800	6 970
Nettomenot	3 412	6 941	6 591
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	-		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	47		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirjanpitoyksikkörakenteen muutoksesta johtuvat kirjanpito tehtävät	70
Rikosuhripalveluiden valtionavun hallinnointi	50
Sakkomenettelylain soveltamiseen liittyvät muutokset (kertaluonteisen lisäyksen poisto)	-340
Siirto momentilta 25.01.01 (1 htv)	30
Toiminnan turvaaminen (siirto momenteilta 25.01.21, 25.10.03, 25.10.04, 25.20.01 ja 25.30.01)	200
Valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän (Kieku) käyttöönotto (kertaluonteisen lisäyksen poisto)	-135
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-60
Palkkaliukumasäästö	-27
Palkkausten tarkistukset	-1
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-28
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	-4
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-17
Työajan pidentäminen (Kiky)	-40
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-6
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-40
Yhteensä	-350

2017 talousarvio	6 591 000
2016 II lisätalousarvio	-40 000
2016 I lisätalousarvio	139 000
2016 talousarvio	6 941 000
2015 tilinpäätös	3 459 000

20. Erityismenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 19 032 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) turvallisuustutkintalaista (525/2011), Euroopan unionin lainsäädännön ja Suomea velvoittavien kansainvälisten sopimusten mukaan turvallisuustutkintaa varten asetetuista tutkintaryhmistä sekä kansainvälisenä yhteistyönä toimitettavasta tutkinnasta aiheutuvien palkkioiden ja muiden kulutusmenojen maksamiseen

2) konkurssiasiamiehen vähävaraisessa konkurssipesässä ottamaan kuluvastuuseen liittyen ulkomaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa antamasta sitoumuksesta mahdollisesti johtuvan korvausvastuun toteuttamiseen

3) viranomaistoiminnasta lakien ja asetusten nojalla aiheutuvien oikeudenkäyntikulujen ja alaikäiselle asianosaiselle esitutkintaa varten edunvalvojan määräämisestä aiheutuneiden kulujen sekä edunvalvojan palkkioiden ja kulujen maksamiseen

4) valtion maksettavaksi vahingonkorvauslain (412/1974) nojalla määrättyjen korvausten maksamiseen

5) oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (362/2009) nojalla aiheutuvien hyvitysten maksamiseen

6) oikeusapulain (257/2002) mukaisesti hoidettavien asioiden tulkkaus- ja käännöskulujen maksamiseen

7) oikeusgeneettisestä isyystutkimuksesta annetun lain (378/2005) 19 §:n ja 20 §:n mukaisten korvausten maksamiseen

8) siirtomenojen maksamiseen julkisen oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan ostopalvelujen päämiehille arvonnalisäveron määrää vastaavana hyvityksenä

9) oikeudenkäyntikulujen maksamiseen yhdenvertaisuuslain (1325/2014) mukaisissa asioissa, joissa yhdenvertaisuusvaltuutettu toimii avustajana epäillyn syrjinnän uhriksi joutuneen henkilön oikeudenkäynnissä ja on sitoutunut korvaamaan mahdolliset oikeudenkäyntikulut, jos asia häviää

10) rikoslain (356/2016) 10 luvun 11 §:n 2 momentin mukaisten korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rikoslain 10 luvun 11 §:n 2 momentin mukaiset korvaukset	8 000
Yhteensä	8 000

2017 talousarvio	19 032 000
2016 II lisätalousarvio	2 000 000
2016 talousarvio	11 032 000
2015 tilinpäätös	10 923 142

21. Oikeusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 245 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ministeriön hallinnonalalla tuottavuutta edistävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankintaan.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin tuottavuustoimien edistämiseksi.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat. Määräraha on tarkoitettu käyttämään tuottavuutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan turvaaminen (siirto momentille 25.01.05)	-50
Yhteensä	-50

2017 talousarvio	245 000
2016 talousarvio	295 000
2015 tilinpäätös	295 000

22. Toimisto- ja viestintäjärjestelmien valtavirtaistaminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 184 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää toimisto- ja viestintäjärjestelminä valtavirtatuotteiden käyttöönotosta oikeusministeriön hallinnonalalla aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Oikeusministeriön hallinnonalalla on tarkoitettu ottaa käyttöön toimisto- ja viestintäjärjestelminä valtion yhteiset niin sanotut valtavirtatuotteet, kun tällä hetkellä hallinnonalalla on käytössä niistä poikkeavia tuotteita. Hankkeesta on tehty oikeusministeriön ja valtiovarainministeriön välillä tuottavuuden lisäämistä koskeva yhteistoimintasopimus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Yhteisten ICT-palveluiden käyttöönotto (valtavirtaistamishanke) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-1 935
Yhteisten ICT-palveluiden käyttöönotto (valtavirtaistamishanke) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	2 184
Yhteensä	249

2017 talousarvio	2 184 000
2016 talousarvio	1 935 000

29. Oikeusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 43 705 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Budjetointikäytännön muutos (vastaava lisäys momentilla 25.10.50)	-13 000
Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	211
Yhteensä	-12 789

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	43 705 000
2016 II lisätalousarvio	-6 500 000
2016 talousarvio	56 494 000
2015 tilinpäätös	57 201 735

50. Avustukset (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 8 305 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) avustuksiin saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen
- 2) avustuksiin rikollisuutta ehkäisevää työtä tekeville yhteisöille sekä rikollisuutta ehkäisevän työn arviointiin
- 3) avustuksiin rikosten uhrien tukipalveluja tuottaville yhteisöille
- 4) avustuksiin Julkisen Sanan Neuvostolle
- 5) avustuksiin oikeusjärjestyksen ja demokratian kehittämistä ja tunnetuksi tekemistä tukevaan toimintaan
- 6) valtionhallinnon laitosten ja Helsingin yliopiston kanssa rikoksentorjuntaan ja rikoksentorjunnan arviointiin liittyvistä hankkeista aiheutuviin menoihin.

Käyttösuunnitelma (1 000 euroa)

Avustukset rikosten uhrien tukipalveluja tuottaville yhteisöille (enintään)	4 933
Avustukset saamelaisten kulttuuri-itsehallinnon ylläpitämiseen (enintään)	3 182
Muut avustukset (enintään)	190
Yhteensä	8 305

*Selvitysosa:***Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)**

	2017	2018	2019	2020	2021	2022 lukien
Saamelaiskulttuurikeskuksen vuokrasopimus-						
valtuus						
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481/vuosi
Vuoden 2017 sitoumukset	-	-	-	-	-	-
Menot yhteensä	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481	1 481/vuosi

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lähisuhdeväkivallan uhreille suunnattu tukipuhelintoiminta (siirto momentille 33.03.04)	-157
Rikosuhripalveluiden valtionapu	2 000
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	18
Yhteensä	1 861

2017 talousarvio	8 305 000
2016 II lisätalousarvio	18 000
2016 I lisätalousarvio	-284 000
2016 talousarvio	6 444 000
2015 tilinpäätös	4 397 245

51. Eräät valtion maksamat korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 19 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) rikosvahinkolain (1204/2005) nojalla maksettaviin rikosvahinkokorvauksiin
- 2) syyttömästi vangitulle tai tuomitulle valtion varoista vapauden menetyksen johdosta maksettavasta korvauksesta annetun lain (422/1974) nojalla maksettaviin korvauksiin sekä niihin liittyvien vähäisten asiamiespalkkioiden maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)**

Tasomuutos	930
Yhteensä	930
2017 talousarvio	19 000 000
2016 talousarvio	18 070 000
2015 tilinpäätös	18 762 107

10. Tuomioistuimet ja oikeusapu

Selvitysosa: Tuomioistuinten hyvä ja tehokas toiminta on edellytys perus- ja ihmisoikeusvaatimusten mukaisen oikeusturvan toteutumiselle sekä oikeusvarmuudelle, jota vaaditaan niin talouselämässä kuin kansalaisten keskinäisten suhteiden järjestämisessä. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilyttäminen sekä ristiriitojen selvittäminen tasapuolisin menettelyin ennalta asetettujen yleisten sääntöjen pohjalta edellyttävät hyvin toimivaa oikeusjärjestelmää. Riippumattoman tuomioistuinlaitoksen tulee turvata, että jokainen voi yhteiskunnassa luottaa oikeuksiensa toteutumiseen.

Vaikuttavuustavoitteena on, että riita-, rikos- ja hallintolainkäyttöasiat ratkaistaan viivytyksettä, laadukkaasti ja edullisesti. Tuomioistuinten työvälineitä kehitetään käyttäjäystävällisiksi ja toimintaa tukeviksi siten, että oikeudenkäynneissä voidaan mahdollisimman laajasti hyödyntää sähköisiä aineistoja. Työmenetelmät ja toimintatavat voidaan tällöin kehittää sellaisiksi, että ne tukevat asioiden käsittelyn viivytyksettömyyttä ja laatua. Tuomioistuinten osallistuminen järjestelmien ja työmenetelmien kehitystyöhön on ensiarvoisen tärkeää. Uudet työmenetelmät tulee ottaa tehokkaasti käyttöön.

Tuomioistuinten organisaatiota koskevia säännöksiä uudistetaan säätämällä tuomioistuinlaki. Tämä vaikuttaa kokonaisuutena tuomioistuinten toimintaan. Mainittuun lakiin sisältyvän, nykyistä koulutusjärjestelmää täydentävän ja lainkäyttöhenkilöstön koulutusta koskevan uudistuksen tavoitteena on osaltaan turvata lainkäytön laatu. Oikeusasteiden roolien ja tehtävien tulee olla selkeitä. Oikeudenkäynnin painopisteen tulee olla ensimmäisessä asteessa. Laadukkaasti toimiva ensimmäinen oikeusaste lisää luottamusta ja vähentää tarvetta muutoksenhakuun. Ylempien oikeusasteiden toiminnan tulisi painottua ennakkoratkaisuihin.

Vaikuttavuustavoitteena on, että perus- ja ihmisoikeudet toteutuvat asioiden käsittelyssä ja ratkaisemisessa. Käsittelyketjujen ja oikeudenkäyntimenettelyjen tulee määräytyä asioiden laadun ja vaativuuden mukaan. Kansallisen lainsäädännön lisäksi oikeusturvatehtävistä on säädetty kansainvälisin sopimuksin. Euroopan neuvoston ihmisoikeustuomioistuin arvioi oikeuskäytännössään sitä, miten jäsenvaltiot noudattavat kansainvälistä ihmisoikeussopimusta. Tuomioistuinpalveluiden saatavuuden turvaamiseksi toteutetaan tuomioistuinlaitoksen ja -hallinnon uudelleen organisointia. Suurempien yksikkökokojen avulla turvataan osaamisen vahvistamista, erityisosaamista, laatua ja tuottavuutta. Rakenneuudistuksissa pidentyvien etäisyyksien haittoja vähennetään lisäämällä sähköisiä asiointimahdollisuuksia ja paikasta riippumattomia työskentelytapoja.

Vaikuttavuustavoitteena on, että tuomioistuintoiminta on avointa. Tuomioistuinten toiminnasta ja päätöksistä tiedotetaan aktiivisesti.

Yleisissä tuomioistuimissa käsitellään ja ratkaistaan rikosoikeudellista vastuuta koskevat syyteasiat sekä yksityisoikeudellisia oikeussuhteita koskevat riita-asiat ja hakemusasiat. Yleiset tuomioistuimet huolehtivat siten rikosvastuun toteuttamisesta kaikilla yksityisen ja yhteiskunnallisen toiminnan aloilla. Ne vastaavat myös oikeussuojan antamisesta yksityishenkilöille, yrityksille ja muille yhteisöille niiden keskinäisissä suhteissa sekä myös suhteissa julkisyhteisöihin silloin, kun kysymys ei ole hallinto-oikeudellisen lainsäädännön soveltamisesta.

Hallitusohjelmassa linjataan, että rangaistusmääräysten käyttöalaa laajennetaan siirtämällä alioikeuksista summaariseen menettelyyn rikosasiat, joista voi seurata sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Tämä vähentäisi yleisiin tuomioistuimiin saapuvien asioiden määrää.

Hallintotuomioistuimilta haetaan muutosta viranomaisten eri hallinnonaloilla ja -tasoilla tekemiin päätöksiin. Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisut, mutta myös muiden hallintotuomioistuinten ratkaisut ohjaavat koko julkisen vallankäytön lainmukaisuutta ja oikeusturvan toteutumista. Ratkaisuilla on myös vaikutuksia yhteiskunnan toimintaan ja kilpailukykyyn. Niin yksilön kuin yhteiskunnankin kannalta on tärkeää turvata asioiden joutuessa käsittely ja päätösten oikeusvarmuus.

Hallitusohjelmassa kirjattuna tavoitteena on asiamäärien vähentäminen korkeimmassa hallinto-oikeudessa ja hallinto-oikeuksissa mm. oikaisuvaatimusmenettelyn käyttöalan laajentamisella. Oikeusministeriö on tehnyt tiivistä yhteistyötä muiden hallinnonalojen kanssa lainvalmistelun osalta ja tavoitteena on, että kullakin hallinnonalalla muutoksenhakusäännöksissä otetaan huomioon mahdollisuudet oikaista viranomaisten päätöksiä ilman tuomioistuinkäsittelyä.

Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan tavoitteena on, että jokainen saa tarpeellisen avun oikeudellisen ongelmansa ratkaisuun, vaikka hänen taloudellinen asemansa olisi heikko. Oikeusapua ja yleistä edunvalvontaa tarjotaan siten, että se on kokonaistaloudellisesti tarkoituksenmukaista.

Oikeusavun ja yleisen edunvalvonnan vaikuttavuustavoitteet

— Heikkomman osapuolen suojasta huolehditaan. Kansainvälistä suojelua hakevien turvapaikanhakijoiden turvapaikka-asioiden käsittelyä tehostetaan rajaamalla oikeusavun laajuutta, tarkistamalla avustajien kelpoisuusvaatimuksia ja säätämällä kiinteät asiakkohtaiset palkkiot avustajan tehtävän hoitamisesta

— Oikeusturva toteutuu käytännössä. Käsittelyketjut ja -menettelyt määräytyvät asian laadun ja vaativuuden mukaan. Oikeusavun asianajoprosessin toimivuutta kehitetään yhtenäistämällä toimintatapoja. Yleisen edunvalvonnan prosesseja kehitetään parhaiden käytäntöjen mukaiseksi. Kuluttajariitalautakunnan valitusten käsittelyprosessin toiminta- ja menettelytapoja kehitetään. Oikeusaputoimistojen rakennetta uudistetaan ja hallintoa kevennetään keskittämällä talous- ja henkilöstöhallinnon tehtäviä kuuteen virastona toimivaan oikeusapu- ja edunvalvontapiiriin. Rakennemuutos tulee voimaan 1.10.2016

— Oikeudellinen ongelma ratkaistaan mahdollisemman varhaisessa vaiheessa. Oikeusaputoimistojen oikeudellista neuvontaa kehitetään asiakaslähtöisemmäksi

— Neuvontapalvelut ovat helposti saavutettavia. Oikeusaputoimistoihin luodaan monipuolisia oikeudellisen neuvonnan muotoja

— Sähköinen asiointi ja palvelut ovat asiakaslähtöisiä. Oikeusavun ja edunvalvonnan etäpalvelua laajennetaan.

Tietoja henkilöstöstä¹⁾

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Tuomioistuimet			
Henkilöstömäärä, htv	3 139	3 170	3 170
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	7,1	8,0	8,0
Oikeusaputoimistot ja kuluttajariitalautakunta			
Henkilöstömäärä, htv	994	1 019	1 063
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	10,2	10,0	10,0

¹⁾ Turvapaikanhakijamäärän voimakkaan kasvun vuoksi on kansainvälistä suojelua hakevien oikeusturvaan liittyviä resursseja lisätty oikeusministeriön hallinnonalalla. Sekä tuomioistuinten että oikeusaputoimistojen osalta henkilötyövuosimäärän kasvu selittyy tällä. Henkilöstön työttyytyväisyyttä seurataan vuosittain siten, että vuorovuosina kysely kohdistetaan eri virastoryhmiin.

01. Korkeimman oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 8 627 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa ei oteta tuloina huomioon tuomioistuinmaksulain (1455/2015), oikeusministeriön asetuksen eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista (1744/2015) ja oikeusministeriön asetuksen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016—2018 (1558/2015) mukaisesti perittäviä maksuja eikä menoina näistä johduttavia poistoja.

Selvitysosa: Korkein oikeus on ylin tuomioistuin riita- ja rikosasioissa. Sen tehtävänä on valituslupajärjestelmän pohjalta yksittäisiä valitusasioita tutkimalla ja ratkaisemalla antaa oikeuskäytäntöä ohjaavia ja yhtenäistäviä ennakkopäätöksiä lain tulkinnasta ja soveltamisesta. Lisäksi korkein oikeus käsittelee ja ratkaisee ylimääräistä muutoksenhakua koskevia asioita sekä antaa tasavallan presidentille lausuntoja armahdusasioissa ja Ahvenanmaan itsehallintoa koskeissa asioissa. Korkein oikeus valvoo alempien tuomioistuinten lainkäyttöä.

Tietyissä oikeudellisissa asioissa on tarpeen saada nopeasti ennakkoratkaisu, jolla on alemmissa asteissa ratkaisuja yhtenäistävä ja muutoksenhakua vähentävä vaikutus. Tavoitteena on, että vuoden 2017 lopussa vireillä olevista valitusasioista (valituslupan saaneet ja suorat valitukset) enintään 70 % on ollut vireillä yli 12 kuukautta. Pidemmän aikavälin tavoitteena on, että vireillä olevista valitusasioista vähintään 33 % on ollut vireillä alle 9 kuukautta, noin 33 % 9—12 kuukautta ja enintään 33 % yli 12 kuukautta.

Tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite/arvio
Ratkaistut asiat, kpl	2 378	2 450	2 450
— annetut asiaratkaisut valitusasioissa	119	130	130
— julkaistut ratkaisut	106	100	100
Keskimääräinen käsittelyaika (kk)			
— kaikki asiat	6,9	7,5	7,5
— valituslupa-asiat	5,2	6,5	6,5
— asiaratkaisut	23,0	20,0	18,0

Tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite/arvio
Toiminnallinen tehokkuus			
— taloudellisuus (€/asia)	3 757	3 674	3 675
— tuottavuus (asia/htv)	33	33	33

Korkeimman oikeuden suoritteista tuomioistuinmaksulain (1455/2015), oikeusministeriön asetuksen eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista (1744/2015) ja oikeusministeriön asetuksen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016—2018 (1558/2015) perittävinä maksuina arvioidaan kertyvän 320 000 euroa momentille 12.25.10.

Toiminnan menot ja tulot

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	8 940	9 020	8 638
Bruttotulot	6	3	11
Nettomenot	8 934	9 017	8 627
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	757		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	832		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-111
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	19
Palkkaliukumasäästö	-26
Palkkausten tarkistukset	-3
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-53
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoidto (HO 2015)	2
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-44
Toimintameno säästö (HO 2015)	-20
Työajan pidentäminen (Kiky)	-73
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-11
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-68
Yhteensä	-390

2017 talousarvio	8 627 000
2016 II lisätalousarvio	-49 000
2016 talousarvio	9 017 000
2015 tilinpäätös	9 009 000

02. Korkeimman hallinto-oikeuden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 13 109 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa ei oteta tuloina huomioon tuomioistuinmaksulain (1455/2015), oikeusministeriön asetuksen eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista (1744/2015) ja oikeusministeriön asetuksen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016—2018 (1558/2015) mukaisesti perittäviä maksuja eikä menoina näistä johdettavia poistoja.

Selvitysosa: Korkein hallinto-oikeus ratkaisee hallintopäätöksistä tehdyt valitukset ylimpänä oikeusasteena. Korkein hallinto-oikeus myös valvoo hallintolainkäyttöä.

Korkeimman hallinto-oikeuden ratkaisemista asioista lähes 90 % koskee alueellisten hallinto-oikeuksien antamia päätöksiä. Lisäksi korkein hallinto-oikeus ratkaisee muun muassa markkinaoikeuden sekä valtioneuvoston ja ministeriöiden päätöksistä tehtyjä valituksia. Korkeimpaan hallinto-oikeuteen saapuvista asioista suurimpia asiaryhmiä ovat ulkomaalaisasiat, sosiaali- ja terveydenhuolto, rakentaminen ja ympäristö, verotus, valtio-oikeus ja yleishallinto sekä taloudellinen toiminta kuten kilpailuasiat ja julkiset hankinnat. Ulkomaalaisasioista suurin osa koskee hallinto-oikeuden kielteistä ratkaisua turvapaikkaa koskevissa asioissa. Vuonna 2015 kansainvälistä suojelua hakevien määrä kasvoi huomattavasti. Turvapaikkaa koskevien valitusten määrän oletetaan kasvavan merkittävästi v. 2017. Ulkomaalaisasiat, joissa valituslupaa ei myönnetä, pyritään ratkaisemaan alle 3 kuukaudessa. Valituslupan saavien ulkomaalaisasioiden osalta tavoitteena on, että käsittelyaika on enintään 10 kuukautta.

Tavoitteena on, että asioista 30 % ratkaistaan alle 6 kuukaudessa ja 20 % 6—9 kuukaudessa. Yli 24 kuukauden käsittelyaikoja voi olla vain poikkeuksellisesti, lähinnä Euroopan unionin tuomioistuimen ennakkoratkaisua odottavissa asioissa.

Tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite/arvio
Ratkaistut asiat, kpl	4 012	5 500	6 000
— Ulkomaalaisasiat	852	2 400	3 000
— Muut asiat	3 160	3 100	3 000
Keskimääräinen käsittelyaika (kk)	10,8	10,5	7,5
— Ulkomaalaisasiat	7,7	6,0	4,0
— Muut asiat	11,8	11,5	11,0
Toiminnallinen tehokkuus			
— taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	2 631	2 650	2 350
— tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	42	43	49

Korkeimman hallinto-oikeuden suoritteista tuomioistuinmaksulain (1455/2015), oikeusministeriön asetuksen eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista (1744/2015) ja oikeusministeriön asetuksen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016—2018 (1558/2015) perittävänä maksuina arvioidaan kertyvän 600 000 euroa momentille 12.25.10.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	10 552	15 396	13 106
Bruttotulot	-4	10	-3
Nettomenot	10 556	15 386	13 109
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 015		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 368		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Turvapaikanhakijoiden oikeusturva ja perheen yhdistämiset	-1 800
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-152
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	17
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-73
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	-4
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-53
Toimintameno säästö (HO 2015)	-10
Työajan pidentäminen (Kiky)	-100
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-16
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-84
Yhteensä	-2 277
2017 talousarvio	13 109 000
2016 II lisätalousarvio	-67 000
2016 talousarvio	15 386 000
2015 tilinpäätös	10 909 000

03. Muiden tuomioistuinten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 256 702 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös luvan saaneista oikeudenkäyntiavustajista annetusta laista (715/2011) aiheutuviin menoihin ja siirtomenojen maksamiseen asianajajayhdistykselle lain 24 §:n 2 momentin mukaisesti.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta suoriteperustetta vastaavalla perusteella.

Nettobudjetoinnissa ei oteta tuloina huomioon tuomioistuinmaksulain (1455/2015), oikeusministeriön asetuksen eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista (1744/2015) ja oikeusministeriön asetuksen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016—2018 (1558/2015) mukaisesti perittäviä maksuja eikä menoina näistä johtuvia poistoja.

Selvitysosa: Hovioikeuksien keskimääräisen käsittelyajan osalta tavoitteena on, että alueelliset käsittelyaikaerot eivät pitene. Tavoitteena on myös, että yli vuoden vireillä olleiden asioiden osuus vireillä olevista asioista on alle 7 %.

Tavoitteena on estää asioiden kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen. Pitkään esitutkinnassa, syyteharkinnassa ja käräjäoikeusvaiheessa viipyneiden asioiden kokonaiskäsittelyaika tulee ottaa huomioon. Hovioikeudet pyrkivät siihen, että aiemmissa vaiheissa yli kolme vuotta kestäneiden asioiden käsittelyaika hovioikeusvaiheessa on enintään 12 kuukautta.

Käräjäoikeuksien pääkäsittelyssä ratkaistavien laajojen riita-asioiden osalta tavoitteena on, että asioista 35 % ratkaistaan alle 6 kuukaudessa ja enintään 25 prosentissa käsittelyaika on yli vuoden.

Rikosasioiden osalta tavoitteena on, ettei minkään käräjäoikeuden keskimääräinen käsittelyaika ole yli 3 kuukautta koko maan keskiarvoa pidempi. Lisäksi tavoitteena on, että 45 prosentissa rikosasioista käsittelyaika on enintään 2 kuukautta, ja että käsittelyaika ylittää 9 kuukautta enintään 10 prosentissa rikosasioista. Tavoitteena on estää asioiden kokonaiskäsittelyajan pitkittyminen. Pitkään esitutkinnassa ja syyteharkinnassa viipyneiden asioiden kokonaiskäsittelyaika tulee rikosasioissa ottaa huomioon.

Hallinto-oikeuksien osalta tavoitteena on, että alueelliset käsittelyaikaerot eivät pitene.

Ulkomaalaisasiat muodostavat merkittävän osan hallinto-oikeuksiin saapuvista asioista. Turvapaikka-asiat kuuluvat ulkomaalaisasioiden ryhmään. Tavoitteena on, että turvapaikka-asiat käsitellään joutuisasti siten, että keskimääräinen käsittelyaika näissä asioissa on alle 6 kuukautta.

Tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite/arvio
Hovioikeudet			
Ratkaistut asiat, kpl	9 855	9 500	9 500
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	6,1	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/työmäärä)	1 530	1 600	1 600
Tuottavuus (työmäärä/htv)	56	55	55
Käräjäoikeudet			
Ratkaistut asiat yhteensä, kpl	484 813	460 000	460 000
— Rikosasiat	52 917	55 000	55 000
— Laajat riita-asiat	9 885	10 500	10 500
— Summaariset asiat	343 990	300 000	300 000
Keskimääräinen käsittelyaika, kk			
— Rikosasiat	4,0	4,0	4,0
— Laajat riita-asiat	9,3	10,0	9,5
— Summaariset asiat	2,7	2,5	2,5
— Velkajärjestelyasiat	6,1	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/työmäärä)	635	650	650
Tuottavuus (työmäärä/htv)	115	120	120

Tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite/arvio
Hallinto-oikeudet			
Ratkaistut asiat, kpl	20 002	25 000	27 000
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	8,5	7,5	7,5
Taloudellisuus (€/työmäärä)	1 125	1 100	1 100
Tuottavuus (työmäärä/htv)	72	73	73
Vakuutus oikeus			
Ratkaistut asiat, kpl	6 656	7 000	7 000
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	13,3	12,0	12,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	1 206	1 100	1 100
Tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	63	68	68
Markkinaoikeus			
Ratkaistut asiat, kpl	934	900	900
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	6,4	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	3 792	4 500	4 500
Tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	23	20	20
Työtuomioistuim			
Ratkaistut asiat, kpl	144	150	150
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	7,0	6,0	6,0
Taloudellisuus (€/ratkaistu asia)	6 700	6 400	6 400
Tuottavuus (ratkaistut asiat/htv)	16	20	20

Tuomioistuinten suoritteista tuomioistuinmaksulain (1455/2015), oikeusministeriön asetuksen eräistä tuomioistuinten hakemusmaksuista (1744/2015) ja oikeusministeriön asetuksen tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista vuosina 2016—2018 (1558/2015) perittävinä maksuina arvioidaan kertyvän 45,28 milj. euroa momentille 12.25.10.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	251 498	263 264	257 152
Bruttotulot	831	500	450
Nettomenot	250 667	262 764	256 702
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	36 709		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	34 018		

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Yleiset tuomioistuimet	171 433
Hallintotuomioistuimet	53 654
Tietohallinto- ja muut menot	31 615
Yhteensä	256 702

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Aineistopankkihankkeen (AIPA) istuntosali-infra	3 000
Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-1 441
Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	5 680
Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan turvaaminen (siirto momentille 25.01.05)	-80
Ruuhkautuneet tuomioistuimet	-1 500
Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-6 000
Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	3 100
Tulojen budjetointimuutokset (vihkimispalkkioiden nettoutus ja tuomioistuinmaksutulojen poistojen nettobudjetointi tulotilille)	-240
Turvapaikanhakijoiden oikeusturva ja perheen yhdistämiset	870
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-58
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-2 890
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	226
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-1 392
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	1
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 209
Toimintameno säästö (HO 2015)	-180
Työajan pidentäminen (Kiky)	-1 901
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-296
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-1 752
Yhteensä	-6 062

2017 talousarvio	256 702 000
2016 II lisätalousarvio	-1 526 000
2016 talousarvio	262 764 000
2015 tilinpäätös	247 976 000

04. Oikeusapu- ja edunvalvontapiirien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 61 165 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetussa laissa (477/2016) tarkoitettujen oikeusapu- ja edunvalvontapalveluiden ostamisesta valtiolle aiheutuvien menojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa ei oteta huomioon valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain 18 §:ssä tarkoitettuja yleisen edunvalvonnan päämiehen varoista perittäviä palkkioita ja korvauksia.

Momentille nettoutettavista tuloista oikeusavun saajan hävinneen vastapuolen korvaukset oikeudenkäyntikuluista budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Oikeusaputoimistoihin arvioidaan saapuvan 56 000 asiaa v. 2017 (v. 2015 48 600 asiaa ja v. 2016 arvio 50 000 asiaa). Kansainvälistä suojelua hakevien turvapaikanhakijoiden oikeusapupäätöksiä arvioidaan tehtävän 10 000 v. 2017 (v. 2015 8 400 ja v. 2016 arvio 10 000). Oikeusaputoimistojen jonotusajan tavoite on keskimäärin 11 päivää v. 2017 (v. 2015 ja v. 2016 arvio 12 päivää).

Oikeusaputoimistoihin v. 2015 saapuneista asioista 85 % oli siviili- ja hallinto-oikeudellisia asioita ja 15 % rikosasioita. Kansainvälistä suojelua hakevien turvapaikanhakijoiden turvapaikkaasioiden ja perheen yhdistämisasioiden määrä on kasvanut merkittävästi. Tavoitteena on, että oikeusaputoimistojen käsiteltäväksi tulevia turvapaikka-asioita on 6 000 v. 2017 (v. 2015 145 asiaa ja v. 2016 tavoite 2 000 asiaa).

Oikeusaputoimistojen yleisen edunvalvonnan palveluja ostetaan kunnilta ja yksityiseltä palveluntuottajalta silloin, kun se on tarpeen palveluiden alueellisen saatavuuden turvaamiseksi. Ostopalvelun osuus on 12 % v. 2017 (v. 2015 ja v. 2016 arvio 11 %).

Kuluttajariitalautakuntaan arvioidaan saapuvan 6 500 asiaa v. 2017 (v. 2015 5 700 ja v. 2016 arvio 6 500 asiaa). Tavoitteena on, että valitusten kokonaiskäsittelyaika on alle 9 kuukautta v. 2017.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen oikeusministeriö on alustavasti asettanut oikeusaputoimistoille ja kuluttajariitalautakunnalle seuraavat toiminnalliset tavoitteet vuodelle 2017:

Oikeusapu

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Käsitellyt asiat, kpl	48 399	50 038	56 000
Oikeusapuohjaus, kpl	2 457	8 000	8 000
Oikeusapupäätökset yksityisille asiamiehille, kpl	31 526	39 500	43 500
Taloudellisuus (euroa/painotettu työmäärä)	113	125	130
Tuottavuus (painotettu työmäärä/htv)	476	490	505

Yleinen edunvalvonta

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Päämiesten määrä, kpl	37 331	38 100	38 900
— oikeusaputoimisto edunvalvojana	33 496	34 000	34 800
— edunvalvonta ostopalveluna	3 835	4 100	4 100
Taloudellisuus (bruttomeno/päämies)	840	843	845
Tuottavuus (päämiesmäärä/htv)	61	61	61

Kuluttajariitalautakunta

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Käsitellyt valitukset, kpl	5 608	6 400	6 400
Taloudellisuus (€/käsitelty asia)	394	352	354
Tuottavuus (käsitellyt asiat/hyv)	175	202	208
Kokonaiskäsittelyaika, kk	10,4	9,2	8,7

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	65 783	65 965	66 365
Bruttotulot	5 272	5 200	5 200
Nettomenot	60 511	60 765	61 165
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	22 732		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	22 297		

Oikeusavun maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (Julkisoikeudellinen toiminta, 1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	3 759	3 700	3 800
— muut tuotot	73	-	-
Tuotot yhteensä	3 832	3 700	3 800
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	6 609	6 500	6 600
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-2 777	-2 800	-2 800
Kustannusvastaavuus, %	58	57	58

Oikeusavun maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (Liiketaloudellinen toiminta, 1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	1 528	1 530	1 620
— muut tuotot	23	-	-
Tuotot yhteensä	1 551	1 530	1 620
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 825	1 700	1 800

Oikeusavun maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (Liiketaloudellinen toiminta, 1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-274	-170	-180
Kustannusvastaavuus, %	85	90	90

Oikeusavun palkkioista säädetään valtioneuvoston asetuksessa oikeusavun palkkioperusteista (290/2008).

Valtion oikeusapu- ja edunvalvontapiireistä annetun lain (477/2016) mukaisesti perittävänä palkkioina arvioidaan kertyvän noin 23 300 000 euroa momentille 12.25.15. Edunvalvontapalkkioiden määrä vastaa noin 70 % yleisen edunvalvonnan kokonaismenoista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan turvaaminen (siirto momentille 25.01.05)	-20
Turvapaikanhakijoiden oikeusturva (tarvearvion muutos)	3 047
Yleisen edunvalvonnan bruttobudjetointi	312
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-45
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-830
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	13
Palkkaliukumasäästö	-100
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-396
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	-44
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-300
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-90
Työajan pidentäminen (Kiky)	-559
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-84
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-504
Yhteensä	400

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	61 165 000
2016 II lisätalousarvio	1 109 000
2016 talousarvio	60 765 000
2015 tilinpäätös	60 076 000

50. Yksityisille oikeusavustajille maksettavat korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 77 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) oikeusapulaissa (257/2002)
- 2) yksityishenkilön velkajärjestelystä annetussa laissa (57/1993)

3) oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetussa laissa (689/1997) säädettyjen korvausten maksamiseen

4) enintään 1 400 000 euroa konkurssilain (120/2004) mukaisten julkisselvittäjien ja pesänhoitajien palkkioihin sekä julkisselvityksestä aiheutuvien muiden konkurssimenettelyn menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Oikeusapu ja puolustus	70 000 000
Asianomistajan avustaminen	200 000
Yksityishenkilön velkajärjestely	2 100 000
Syytteestä vapautetun oikeudenkäyntikulujen korvaus	3 500 000
Konkurssilain mukaisten julkisselvittäjien ja pesänhoitajien palkkiot sekä julkisselvityksestä aiheutuvat muut konkurssimenettelyn menot (enintään)	1 400 000
Yhteensä	77 200 000

Vuonna 2015 yksityiset oikeusavustajat hoitivat noin 33 719¹⁾ oikeusapuasiaa. Oikeusavun tuomioistuinasioista rikosasiat ovat määrällisesti (64 %) ja kustannuksiltaan suurin asiaryhmä. Kansainvälistä suojelua hakevien turvapaikanhakijoiden oikeudellisena avustajana oli pääasiassa yksityinen avustaja (97 %) v. 2015. Turvapaikanhakijoiden oikeusapupäätöksiä on arvion mukaan 10 000 v. 2016 ja v. 2017. Yksityiset oikeusavustajat hoitivat noin 4 000 turvapaikka-asiaa v. 2017 (v. 2016 8 000 asiaa). Yksityishenkilön velkajärjestelylain mukaiset korvaukset olivat noin 2,1 milj. euroa v. 2015. Syytteestä vapautettujen oikeudenkäyntikulujen korvaukset olivat noin 8,1 milj. euroa v. 2015. Konkurssilain mukaisten julkisselvittäjien palkkiot olivat noin 1,3 milj. euroa v. 2015.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvonlisäveromenojen budjetointikäytännön muutos (vastaava vähennys momentilla 25.01.29)	13 000
Turvapaikanhakijoiden oikeusturva (tarvearvion muutos)	-6 600
Yhteensä	6 400
2017 talousarvio	77 200 000
2016 II lisätalousarvio	4 300 000
2016 talousarvio	70 800 000
2015 tilinpäätös	65 109 777

¹⁾ Tilastoitu yhtenä asiana. Yhden asian käsittely voi sisältää useamman käsittelyn esim. käräjäoikeudessa ja hovioikeudessa.

20. Maksuhäiriöt, ulosotto ja konkurssivalvonta

Selvitysosa: Oikeusministeriö asettaa ulosottolaitokselle seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet sekä niiden toteuttamiseksi keskeisimmät toimenpiteet vuodelle 2017:

— Sähköinen asiointi ja palvelut ovat asiakaslähtöisiä. Vuonna 2017 keskitytään kansalaisille ja sidosryhmille suunnattujen sähköisten palveluiden kehittämiseen ja rakentamiseen osana ulosottoimen rakenneuudistushanketta (URA)

— Taloudellisten väärinkäytösten tekemis- ja hyötymismahdollisuudet vähentyvät. Vuonna 2017 painotetaan viranomaisyhteistyötä. Ulosoton erikoisperinnän toiminta pidetään valtakunnallisena ja harmaan talouden torjuntaa kehitetään osana rakenneuudistusta

— Oikeusturva toteutuu käytännössä, yhteiskunnassa on hyvä maksumoraali ja luottoyhteiskunta on toimiva. Tavoitteiden saavuttamiseksi toimitaan yhdenmukaisesti ja ennustettavasti sekä huolehditaan perinnän tuloksellisuudesta. Ulosottolaitoksen yhdenmukaista työtapaa edistetään muun muassa koulutuksella. Tuloksellisuuden varmistamiseksi erityisesti realisointiprosessien tarkoituksenmukaisuuteen ja riittävään resurssointiin panostetaan.

Oikeusministeriö asettaa ulosottolaitokselle seuraavat toiminnalliset tuloksellisuustavoitteet ja niiden toteuttamiseksi seuraavat keskeisimmät toimenpiteet vuodelle 2017:

Vaativat tapaukset on hoidettu laadukkaasti ja asiakkaiden yhdenvertaisuus on toteutunut. Käsitelyketjut ja -menettelyt määräytyvät asian laadun ja vaativuuden mukaan. Organisaatorakenne ja toimipaikkaverkosto ovat tarkoituksenmukaiset ja tukevat henkilöstön osaamisen vahvistamista. Tietojärjestelmät ovat käyttäjäystävällisiä ja tukevat toimintaa. Näiden tavoitteiden toteuttamiseksi ulosottoimen rakenneuudistuksessa edetään tietojärjestelmien, työnkulkujen, organisaation ja lainsäädännön muutosten suunnittelusta muutosten toteuttamiseen. Hankkeeseen liittyvästä lainsäädäntöuudistuksen toisesta vaiheesta annetaan hallituksen esitys. Oikeusministeriön asettamien tavoitteiden mukaan hankkeen tulee olla valmis v. 2018. Viranomaisyhteistyötä kehitetään tietotekniikkaa hyväksi käyttäen.

Konkurssiasiamiehen toimiston osalta tavoitteina ja keskeisimpinä toimenpiteinä ovat edesauttaa tehokasta konkurssimenettelyä, kehittää hyvää pesäinhoito- ja yrityssaneeraustapaa koulutuksella ja suosituksilla sekä konkurssieihin liittyvän talousrikollisuuden torjuntaa tekemällä riittävässä määrin erityistarkastuksia ja julkisselvityksiä.

Tietoja henkilöstöstä

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Valtakunnanvoudinvirasto			
Henkilötyövuodet	26	32 ¹⁾	33 ¹⁾
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	5,2	5,0	5,0
Työtyytyväisyysindeksi	3,99	3,99	3,99

Tietoja henkilöstöstä

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Ulosottovirastot			
Henkilötyövuodet	1 196	1 150	1 128
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	9,0	9,2	9,2
Työtyytyväisyysindeksi	3,45	3,45	3,45
Konkurssiasiamiehen toimisto			
Henkilötyövuodet	10,8	10,8	10
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	4,3	4	4
Työtyytyväisyysindeksi	3,18	3,4	3,6

¹⁾ Sisältää URA-hanketoimiston henkilökunnan.

01. Ulosottolaitoksen ja konkurssivalvonnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 103 383 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Valtakunnanvoudinviraston, ulosottovirastojen, Ahvenanmaan maakunnanvoudinviraston ja konkurssiasiamiehen toimiston toimintamenojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon EU:lta saatavat tulot, yhteistoiminnasta virastojen, laitosten ja talousarvion ulkopuolisten osapuolten kanssa saatavat tulot sekä konkurssiasiamiehen toimiston erityisilintarkastuksista takaisin perittävät korvaukset.

Selvitysosa: Ulosottoon arvioidaan v. 2017 saapuvan 2,9 milj. asiaa (v. 2015 2,6 milj. asiaa, v. 2016 arviolta 2,9 milj. asiaa). Vuosittain ulosotossa olevien velallisten määrä on viime vuodelt pysynyt melko tasaisena (536 000 eri velallista v. 2014 ja 540 000 eri velallista v. 2015). Uusia velallisia eli velallisia, joilla ei ole ollut asioita vireillä edeltävän vuoden aikana, oli v. 2015 yhteensä 164 174 (160 835 v. 2014).

Konkurssi- ja yrityssaneerausmenettelyjen määrät laskivat v. 2015 edellisvuoden tasosta. Toisaalta valvontatyö useissa poikkeuksellisissa valvonta-asioissa ja julkisselvityksissä vaatii huomattavan määrän panostusta. Vuoden 2016 keväällä konkurssiasiamiehen toimiston valvonnassa oli noin 3 400 vireillä olevaa konkurssimenettelyä, joista 470 oli julkisselvityksessä.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen oikeusministeriö on asettanut ulosottolaitoksen ja konkurssiasiamiehen toimiston toiminnalle vuodelle 2017 alustavasti seuraavat tavoitteet:

Tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite/arvio
Käsitellyt asiat (1 000 kpl)	2 746	2 800	2 800
Peritty (milj. euroa)	1 090	1 000	980
Perityn euron kustannukset (euroa)	0,09	0,1	0,1
Perittyjen ja varattomien rahasaamisten suhde			
Asiamääristä, %	47	45	45
Rahamääristä, %	51	45	45
Keskimääräinen käsittelyaika, kk	6,9	7,3	7,5

Tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite/arvio
Taloudellisuus (euroa/käsitelty asia)	37	37	37
Tuottavuus (käsiteltyt asiat/htv)	2 416	2 300	2 345
Erikoisperinnästä tilitetty suoraan velkojille (milj. euroa)	29	20	20
Erikoisperinnän käsiteltäväksi otettu euomäärä (milj. euroa)	147	100	100
Konkurssipesien erityistarkastuksia	115	110	110
Aloitetaan konkurssipesien julkisselvityksiä	59	60	60
Ulosottokanteluiden määrä	49	70	70
Ulosottokanteluiden käsittelyaika, kk	5	6	6

Ulosottomaksutuloina arvioidaan momentille 12.25.20 kertyvän 73 000 000 euroa. Ulosottomaksutulosten määrä vastaa noin 70 % ulosottovirastojen kokonaismenoista.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	102 731	111 042	103 553
Bruttotulot	302	120	170
Nettomenot	102 429	110 922	103 383
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 276		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	11 570		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirjanpitoyksikkö rakenteen muutoksesta johtuvat kirjanpito tehtävät	70
Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan turvaaminen (siirto momentille 25.01.05)	-35
Ulosottotoimen rakenneuudistuksen tietojärjestelmähanke (URA ICT) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-5 384
Ulosottotoimen rakenneuudistuksen tietojärjestelmähanke (URA ICT) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	2 899
Valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän (Kieku) käyttöönotto (vuoden 2016 talousarvion kertaluonteinen määräraha)	-135
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-24
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-1 150
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	52
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-640
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	-90
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-506
Toimintameno säästö (HO 2015)	-720
Työajan pidentäminen (Kiky)	-911
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-136
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-829
Yhteensä	-7 539

2017 talousarvio	103 383 000
2016 II lisätalousarvio	-777 000
2016 talousarvio	110 922 000
2015 tilinpäätös	103 723 000

30. Syyttäjät

Selvitysosa: Syyttäjälaitoksen yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet ovat seuraavat:

Syyttäjälaitos on arvostettu ja luotettava toimija, joka vaikuttaa rikoksille kielteisen yleisen mielipiteen muodostumiseen. Oikeusturva toteutuu käytännössä, rikosvastuu toteutuu tehokkaasti sekä rikollisuus ja sen haitat vähenevät ja turvallisuus ja sen tunne lisääntyvät.

Asianosaisen kannalta keskeisiä, mitattavissa olevia laatuun ja yhdenvertaisuuteen vaikuttavia tekijöitä ovat käsittelyn nopeus ja erot syyttäjänvirastojen välisissä syyteharkinta-ajoissa.

Rikosprosessin laatua ja nopeutta parannetaan kehittämällä syyttäjän ja esitutkintaviranomaisen yhteistyötä, syyttäjien osaamista ja erikoistumista sekä käyttämällä tarkoituksenmukaisinta prosessimenettelyä. Vuoden 2015 alusta voimaan tullut syyteneuvottelumenettely aiheuttaa lisätyötä syyttäjille, mutta säästää ao. asioiden tuomioistuinkäsittelyssä.

Paikallissyyttäjille saapui v. 2015 yhteensä 83 370 asiaa. Ratkaistuja asioita oli 83 948 kappaletta. Lisäksi ratkaistiin noin 210 000 rangaistus määräysasiaa. Jos summaaristen asioiden uusi lainsäädäntö tulee voimaan v. 2016, syyttäjät käsittelevät jatkossa noin 70 000 summaarista asiaa vuodessa. Sekä saapuvien että ratkaistujen asioiden määrän arvioidaan pysyvän noin 83 000—84 000 asiassa. Asioiden ns. painotetun työmäärän arvioidaan edelleen kasvavan, mikä johtuu vaativien asioiden osuuden kasvusta sekä näiden juttujen koon kasvamisesta.

Vuonna 2017 valmistellaan syyttäjälaitoksen organisaatiouudistusta toiminnallisista lähtökohdista siten, että uusi organisaatio voi aloittaa vuoden 2018 alusta.

Tietoja henkilöstöstä

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Syyttäjälaitos			
Henkilötyövuodet	515	534	534
— joista syyttäjiä ¹⁾	357	375	375
— joista paikallissyyttäjät	337	357	357
Työtyytyväisyysindeksi	3,47	3,5	3,5
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	5,8	6,0	6,0

¹⁾ Syyttäjiin lasketaan myös valtakunnansyyttäjänviraston neuvotteleva virkamies, ylitarkastajat ja lakimies.

01. Syyttäjälaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 44 758 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtakunnansyyttäjänviraston, syyttäjänvirastojen ja Ahvenanmaan maakunnansyyttäjänviraston toimintamenojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon EU:lta saatavat tulot sekä yhteistoiminnasta virastojen, laitosten ja talousarvion ulkopuolisten osapuolten kanssa saatavat tulot.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä oikeusministeriö on asettanut syyttäjälaitoksen toiminnalle vuodelle 2017 alustavasti seuraavat tavoitteet:

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Joutuisuus			
— keskimääräinen syyteharkinta-aika, kk	2,0	2,0	2,0
— yli 6 kk syyteharkinnassa olleita asioita avoimna	2 566	2 200	2 300
— yli vuoden syyteharkinnassa olleita asioita avoimna	264	200	250
Tuottavuus			
— ratkaistut asiat (painotettu työmäärä/htv, koko henkilöstö ¹⁾)	910	910	927
— ratkaistut asiat (painotettu työmäärä/htv, syyttäjät)	1 315	1 324	1 320
Taloudellisuus			
— toimintamenot/ratkaisu (painotettu työmäärä), euroa	94,0	95,0	97,0

¹⁾ Painotetussa työmäärässä huomioidaan se, että tietyt juttutyypit ovat toisia työlämmät ja sitovat enemmän resursseja. Painotettu työmäärä lasketaan ratkaistuista jutuista, joiden aiheuttama työmäärä arvioidaan rikosnimikkeidensä perusteella keskimääräisen työmäärän mukaan. Painotettuun työmäärään vaikuttavat myös vähintään viisi istuntopäivää kestäneet kääntäjäoikeuskäsittelyt.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	44 013	47 032	44 818
Bruttotulot	62	40	60
Nettomenot	43 951	46 992	44 758
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	6 126		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 398		

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Valtakunnansyyttäjänvirasto	4 496
Paikalliset syyttäjäyksiköt	38 087
Yhteiset menot	2 175
Yhteensä	44 758

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirjanpitoyksikkörakenteen muutoksesta johtuvat kirjanpitotehtävät	70
Oikeusrekisterikeskuksen toiminnan turvaaminen (siirto momentille 25.01.05)	-15
Valtion yhteisen talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmän (Kieku) käyttöön- otto (vuoden 2016 talousarvion kertaluonteinen määräraha)	-135
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-13
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-614
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	26
Palkkaliukumasäästö	-144
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-287
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	-37
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-211
Toimintameno säästö (HO 2015)	-40
Työajan pidentäminen (Kiky)	-404
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-61
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-369
Yhteensä	-2 234

2017 talousarvio	44 758 000
2016 II lisätalousarvio	-282 000
2016 talousarvio	46 992 000
2015 tilinpäätös	46 223 000

40. Rangaistusten täytäntöönpano

Selvitysosa: Rikosseuraamuslaitoksen vaikuttavuustavoitteena on vähentää rangaistusta suorittavien riskiä syyllistyä uusiin rikoksiin. Rikosseuraamuslaitoksen tavoitteena on valmentaa rangaistusta suorittavia rikoksettomaan elämään tukeutuen yhteiskunnan yleisiin palvelujärjestelmiin. Tavoitteena on oikeusturvan ja yhdenmukaisten käytäntöjen varmistaminen sekä suunnitelmallisen ja asteittaisen vapauttamisen lisääminen.

Jo pitkään jatkunut vankiluvun lasku näyttää pysähtyneen. Vankiluvun arvioidaan kääntyvän nousuun v. 2017. Tutkintavankien määrän arvioidaan nousevan noin 30:lla, kun tutkintavankien säilyttämistä poliisin tiloissa lyhennetään vuoden alkupuolella voimaan tulevan lakimuutoksen vuoksi pääsääntöisesti enintään seitsemään vuorokauteen. Seuraamuksiin liittyvien asiantuntijalausuntojen ja yhdyskuntaseuraamusten määrän arvioidaan pysyvän vuoden 2016 tasolla.

Toiminnan laajuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Vankeja keskimäärin	3 068	3 070	3 100
Vapaudesta vankilaan tulleet	5 671	5 670	5 740
Yhdyskuntaseuraamuksia täytäntöönpanossa keskimäärin	3 093	3 090	3 090
Täytäntöön pantaviksi tulleet yhdyskuntaseuraamukset	4 112	4 050	4 000
Seuraamuksiin liittyvät pyydetty asiantuntijalausunnot	6 904	6 800	6 800

Vapautumista suoraan suljetuista vankiloista vähennetään ja avolaitosten käyttöä lisätään. Tavoitteena on, että v. 2017 valvotussa koevapaudessa on päivittäin keskimäärin 225 vankia. Vankien toimintoihin osallistumista ja sellin ulkopuolella viettämää aikaa sekä henkilökunnan ja rangaistusta suorittavien välistä vuorovaikutusta lisätään. Yhdyskuntaseuraamusten toimeenpanon sisältöjä kehitetään. Yhteistyötä vankilan ulkopuolisten palveluja tuottavien toimijoiden, erityisesti sosiaali- ja terveydenhuollon, työvoimaviranomaisten ja koulutuksen järjestäjien kanssa lisätään.

Rikosseuraamuslaitoksen toimintaa kehitetään nykyisessä vankilaverkostossa. Organisaatiorakenteiden ja tuottavuutta parantavien toiminta- ja työprosessien kehittämistä jatketaan. Rikosseuraamuslaitoksen toimitilahankkeiden, Hämeenlinnan naisvankilan, Keravan avovankilan ja Jyväskylän uudisrakennuksen (yhdyskuntaseuraamustoimisto ja avovankila) rakentaminen alkaa vuoden 2017 aikana. Hankkeissa pilotoidaan vankilakonseptia. Vuoden 2017 aikana otetaan käyttöön vankien ja yhdyskuntaseuraamusasiakkaiden sähköisen asiainnin palvelut.

Tietoja henkilöstöstä

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Henkilöstömäärä, htv	2 700	2 511	2 521
Työtyytyväisyysindeksi	3,26	-	3,3 ¹⁾
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	13,8	13,5	13,3

¹⁾ Rikosseuraamuslaitoksessa tehdään työtyytyväisyyskysely joka toinen vuosi.

01. Rikosseuraamuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 210 329 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Rikosseuraamuslaitoksen ja Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksen toimintamenojen maksamiseen.

Määrärahasta saa käyttää Rikosseuraamuslaitoksen toiminnallisista tarpeista aiheutuvien henkilökunnan asuntojen vuokraosuuksien alentamiseen enintään 2 000 000 euroa.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmistelun yhteydessä oikeusministeriö on asettanut vuodelle 2017 alustavasti seuraavat tavoitteet:

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Toiminnalliset tavoitteet			
Laitosten säilytysvarmuus, %	99,4	99,2	99,2
Vangeista avolaitoksissa keskimäärin päivässä, %	38	40	42
Vankeusvangeista toiminnoissa keskimäärin päivässä, %	66	66	68
Valvotun koevapauden loppuun suorittaneet, % päättäneistä	84	82	82
Yhdyskuntapalvelun loppuun suorittaneet, % päättäneistä	85	83	83
Tuottavuus			
Vangit, keskimäärin päivässä/htv	1,3	1,4	1,4
Yhdyskuntaseuraamuksia täytäntöönpanossa, keskimäärin päivässä/htv	12,3	12,3	12,3
Seuraamuksiin liittyvät pyydetty asiantuntijalausunnat vuodessa/htv	225	225	225

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Taloudellisuus			
Toimintamenot (netto)/vanki	64 970	61 250	61 280
Toimintamenot (netto)/yhdyskuntaseuraamusta suoritettava	5 455	5 270	5 260

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Rangaistusten täytäntöönpano		184 224
Täytäntöönpanon ohjaus, kehittäminen ja hallinto (keskushallinto)		7 202
Rikosseuraamusalan koulutuskeskus		2 549
Täytäntöönpanoyksikkö		1 734
Ostopalvelut palvelukeskuksilta		14 620
Yhteensä		210 329

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	240 138	225 196	222 773
Bruttotulot	14 012	13 770	12 444
Nettomenot	226 126	211 426	210 329

Siirtyvät erät

— siirtynyt edelliseltä vuodelta	16 154
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	18 949

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)¹⁾

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	9 631	8 622	8 553
— muut tuotot	848	759	753
Tuotot yhteensä	10 479	9 381	9 306
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	9 717	8 699	8 629
— osuus yhteiskustannuksista	10 645	9 142	9 051
Kustannukset yhteensä	20 362	17 841	17 680
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-9 883	-8 460	-8 374
Kustannusvastaavuus, %	51	53	53

¹⁾ Sisältää työtoiminnan ja laitosten myymälöiden kustannusvastaavuuslaskelmat.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asiakastietojärjestelmähanke (ROTI, ex-ATJ) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-3 200
Asiakastietojärjestelmähanke (ROTI, ex-ATJ) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	3 500
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015) (kohdennuksen siirto momentille 33.01.06)	34
Kirjanpidon keskittäminen -säästö (HO 2015) (kohdennuksen siirto momentille 33.01.06)	7
Toimitilahankkeet	1 500
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-99
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-50
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-1 724
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	1 105
Palkkausten tarkistukset	-1
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-931
Sisäinen turvallisuus ja oikeudenhoito (HO 2015)	176
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 137
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-1 130
Työajan pidentäminen (Kiky)	-1 283
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-198
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-1 355
Tasomuutos	3 689
Yhteensä	-1 097

2017 talousarvio	210 329 000
2016 II lisätalousarvio	-250 000
2016 talousarvio	211 426 000
2015 tilinpäätös	228 921 000

74. Avolaitostyöt (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 400 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 1 700 000 euroa avolaitostöihin kunnan, seurakunnan tai yleishyödyllisen yhteisön työkohteissa. Määrärahaa saa käyttää myös maanrakennustöihin ja kansallisomaisuuden kunnan ylläpitämiseen. Työkohteet ovat kulttuurihistoriallisesti arvokkaita tai niihin voidaan liittää kuntouttavaa toimintaa, jonka kustannuksiin asianomainen yhteisö osallistuu. Määrärahaa voi käyttää erityisesti pitkäaikaishankkeissa myös avolaitostyönä toteutettavien rakentamisprojektien edellytysten luomiseksi vaadittavien tarpeellisten tukitoimintojen menoihin, kuten vankien asuintilojen kunnostamiseen.

Selvitysosa: Avolaitosmäärärahalla kyetään työllistämään vankeja ja kunnostamaan kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita. Tavoitteena on työllistää keskimäärin 175 avolaitosvankia. Avolaitosten majoituskapasiteettia käytetään myös ko. laitoksiin sijoitettavien arviolta keskimäärin 40 laitoksen ulkopuolella siviilityössä tai opiskelemissa käyvän vangin majoittamiseen. Työllistämisen ja ylläpitomenot ovat noin 31 000 euroa vankia kohti vuodessa.

2017 talousarvio	5 400 000
2016 talousarvio	5 400 000
2015 tilinpäätös	5 400 000

50. Vaalimenot

20. Vaalimenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 8 453 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) vaalilain (714/1998) mukaisten yleisten vaalien ja menettelystä neuvoa-antavissa kansanäänestyksissä annetussa laissa (571/1987) tarkoitettujen valtiollisten kansanäänestysten toimittamisesta ja niihin liittyvästä tiedottamisesta ja tietopalvelusta, vaalitietojärjestelmän ja vaalivalmiuden ylläpidosta, vaalijärjestelmän ja vaalitietojärjestelmän kehittämisestä sekä äänestysaktiivisuuden vahvistamiseen liittyvistä toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen

2) siirtomenojen maksamiseen kunnille vaalilain 188 §:n 2 momentissa tarkoitettuna kertakorvauksena ja saamelaiskäräjästä annetussa laissa (974/1995) tarkoitetuista saamelaiskäräjävaaleista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Kuntavaalit 2017, valmistelumenot	3 315
Presidentinvaali 2018, valmistelumenot v. 2017	1 200
Maakuntavaalit 2018, valmistelumenot v. 2017	200
Vaalitietojärjestelmän menot	3 165
Muut vaalimenot	573
Yhteensä	8 453

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kuntavaalit 2017, valmistelumenot	3 240
Maakuntavaalit 2018, valmistelumenot v. 2017	200
Muut vaalimenot	164
Presidentinvaali 2018, valmistelumenot v. 2017	1 200
Vaalitietojärjestelmän menot	965
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	3
Yhteensä	5 772

2017 talousarvio	8 453 000
2016 II lisätalousarvio	3 000
2016 talousarvio	2 681 000
2015 tilinpäätös	17 589 801

Pääluokka 26

SISÄMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Sisäministeriö on sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton ministeriö, jonka toimialaan kuuluu vastata

- yleisestä järjestyksestä ja turvallisuudesta
- maahanmuutosta, kansainvälisestä suojelusta ja turvapaikanhakijoiden vastaanotosta
- Suomen kansalaisuudesta
- pelastustoimesta
- hätäkeskustoiminnasta
- rajaturvallisuudesta ja meripelastustoimesta
- siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksista sekä
- aluehallinnon yhteisestä varautumisesta poikkeusoloihin ja häiriötilanteisiin.

Hallitusohjelman mukaisesti Suomi on maailman turvallisin maa asua, yrittää ja tehdä työtä.

Tavoitteen saavuttamiseksi toiminnassa ovat painopistealueina:

- sisäisen turvallisuuden strategisista ydintehtävistä huolehtiminen ja keskeiset kansalaisille tarjottavat palvelut
- kansainvälinen toiminta
- digitalisaatio ja kyber-tulevaisuus.

Lisäksi pyritään toimintaa tehostamalla ja rakenteita uudistamalla varmistamaan toimintakyvyn turvaaminen ydintehtävissä.

Toimintaympäristön kuvaus

Sisäisen turvallisuuden ylläpito ja hallitun maahanmuuton edistäminen ovat valtion perustehtäviä, joihin kohdistuu vaatimuksia niin koko yhteiskunnan kuin hallinnonalan eri toimijoiden taholta. Maamme hyvän turvallisuustason säilyttäminen edellyttää yhtä lailla yhteiskuntapoliittisia toimia kuin muutoksia yksilöiden ja organisaatioiden toimintatavoissa. Julkisten turvallisuuspalveluiden vaikuttavuuden ja laadun kannalta keskeistä on huomion kiinnittäminen eri tahojen yh-

teistyömahdollisuuksiin ja toimintatapojen uudistamiseen. Uudistuminen ja luovuus ovat tulevaisuuden keskeisimpiä muutostekijöitä.

Väestörakenteemme muutoksesta huolimatta Suomen oletetaan pysyvän myös lähitulevaisuudessa rauhallisena kansalaisyhteiskuntana, jossa kunnioitetaan oikeudenmukaisen ja tasa-arvoisen yhteiskunnan perinnettä ja ymmärretään julkisten palvelujen merkitys. Suomeen on saapunut ennätysmäärä turvapaikanhakijoita, mikä on kuormittanut vastaanottojärjestelmää ja aiheuttanut huolta turvallisuustilanteen heikkenemisestä. Sisäisen turvallisuuden viranomaiset ovat varmistaneet, että maahantulo toteutuu hallitusti. Turvapaikanhakijoiden määrän merkittävä kasvu asettaa suuret haasteet turvapaikkaprosessille, kotouttamiselle ja kielteisen päätöksen saaneiden palauttamiselle. Hakijamäärän kasvulla on vaikutusta myös häiriöihin yleisessä järjestyksessä ja turvallisuudessa, laittomaan maahantuloon liittyvän rikollisuuden kasvuun ja järjestäytyneeseen rikollisuuteen.

Maahanmuuton avulla voidaan ehkäistä mahdollista tulevaa työvoiman niukkuutta ja vahvistaa myös osaamispohjaa, jota väestön ikääntyminen maan eri alueilla voisi muuten kaventaa. Monilla toimialoilla maahanmuutolla on jo huomattava merkitys työvoiman saatavuuden kannalta.

Kansainvälistyminen, teknologinen kehitys ja ympäristötietoisuuden sekä toisaalta riskitietoisuuden lisääntyminen saattavat muuttaa sisäisen turvallisuuden tehtäväkenttää jo lähitulevaisuudessa. Keskeisenä haasteena on poliittisen, taloudellisen, teknologisen, sosiaalisen ja ekologisen kehityksen ennakoiminen sekä nopean ja joustavan muutoksiin reagoinnin varmistaminen. Myös kansainvälistyminen on tuonut mukanaan joukon ulkoisia tekijöitä, joiden huomioiminen on välttämätöntä. Globaalit haasteet korostavat yhteistyön merkitystä niin ympäristöuhkien, kansainvälisen rikollisuuden kuin terrorisminkin laajenemisen torjumisessa. Teknisten järjestelmien systemisointi riskit ovat merkittävä uhka yhteiskunnalle ja sisäiselle turvallisuudelle.

Sisäinen ja ulkoinen turvallisuus ovat aikaisempaa kiinteämmin yhteydessä toisiinsa ja kumpaankin vaikuttavat osin samat kehitys- ja uhkatekijät. Euroopan turvallisuustilanne on muuttunut perusteellisesti, eikä näköpiirissä ole nopeaa käännettä parempaan. Euroopan unionin merkitys kaikilla yhteiskunnan sektoreilla on huomattava.

Julkisen talouden sopeuttamistoimet pyritään sisäministeriön hallinnonalalla toteuttamaan siten, että hallinnonalan viranomaisten toimintakyky tärkeimmissä tehtävissä kyetään turvaamaan.

Hallinnonala ovat hyvin työvoimavaltainen. Se on myös kriittisen riippuvainen toimivista ICT- ja valvontajärjestelmistä, asiakaspalvelutiloista ja tietoliikenneyhteyksistä sekä toimintakykyisestä kalustosta. Toimintaympäristön ulkoiset muutokset, kuten kansainvälistyminen ja monikulttuuristuminen, yhä monimutkaistuvampi oikeudellinen sääntely, EU-oikeuden merkityksen lisääntyminen, erityisalojen syvällistä asiantuntemusta vaativien asioiden lisääntyminen, digitalisaatio sekä henkilöstön mittava eläköityminen asettavat kireän taloustilanteen ohella suuria haasteita toiminnalle. Käytettävissä olevan työvoiman supistuminen edellyttää toimintojen tehostamista ja rationalisointia sekä työn tuottavuuden parantamista. Työelämän uudistaminen ja innovatiivisen julkisen hallinnon kehittäminen ovat keskeisiä muutostekijöitä myös sisäministeriön hallinnonalalla.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Valtioneuvosto asettaa sisäministeriön hallinnonalalle seuraavia yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita vuodelle 2017:

- Sisäisen turvallisuuden palvelut sekä viranomaisten toimintakyky turvataan koko maassa
- Sisäisen turvallisuuden palvelutaso ylläpidetään digitalisaation ja uusien teknologioiden avulla. Uudistuksia tehdään asiakaslähtöisesti ja alueellista yhdenvertaisuutta edistään
- Hätätilanteissa avun saaminen nopeasti edellyttää hätäkeskuksen tehokkaan toiminnan lisäksi turvallisuustoiminnan painopisteen siirtämistä edelleen kiinteistä toimipisteistä liikkuviin yksiköihin
- Rajaturvallisuuden ja sisäisen turvallisuuden resursseja tarkistetaan ja uudelleenkohdennetaan huomioiden uudentyyppiset uhkakuvat ja turvallisuuspoliittinen tilanne
- Löydetään yhteisiä keinoja terrorismin, kansainvälisen rikollisuuden ja hybridiuhkien torjumiseksi
- Maahanmuutto on hallittua. Viranomaisprosesseja turvapaikkahakemusten käsittelyssä nopeutetaan, päätökset palauttamisineen tehdään viipymättä ja väärinkäytöksiä torjutaan.

Poliisitoimi

Poliisitoimen osalta painotetaan poliisin toimintavalmiuden, talousrikollisuuden ja harmaan talouden torjuntaa sekä turvapaikanhakijatilanteeseen liittyviä tehtäviä. Resurssien mahdollistamissa puitteissa painotetaan myös rikosten, järjestyshäiriöiden sekä onnettomuuksien ennalta estämistä ja vähentämistä, palvelukyvyn ja näkyvyyden turvaamista. Torjutaan sellaiset hankkeet ja rikokset, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen arpajaislain muuttamisesta 1.1.2017 alkaen siten, että jatkossa rahapeliyhteisöjen rahapelitoimintojen yhdistämisen johdosta ainoastaan yhdellä rahapeliyhtiöllä olisi yksinoikeus toimeenpanna rahapelejä Suomessa. Poliisihallitus valvoo edelleen rahapeliä toimeenpanoa.

Kehityskuvaaja

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Rikoslakirikosten määrä, enintään	467 412	455 000	455 000
Katuturvallisuusindeksin arvo, vähintään (1999=100) ¹⁾	98,4	98,0	95,0
Liikenneturvallisuusindeksin arvo, vähintään (1999=100) ²⁾	181,9	185,0	187,0
Kansalaisten luottamus poliisin toimintaan, keskiarvo, vähintään asteikolla 1—4 ³⁾	-	3,3	-
Kansalaisten kokema turvallisuuden tunne, keskiarvo, vähintään asteikolla 1—4 ⁴⁾	-	2,9	-

Kehityskuvaaja

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Terroritekojen määrä, kpl ⁵⁾	0	0	0
Kansalaisten luottamus Suojelupoliisiin, %	82	85	85
Suojelupoliisin toiminnan onnistuminen, %	68	75	80

¹⁾ Katuturvallisuusindeksissä painotetaan poliisille ilmoitettujen ryöstöjen, pahoinpitelyjen, vahingontekojen sekä ratti- ja liikennejuopumuksien lukumäärät ja lasketaan yhteen. Saatu summaluku suhteutetaan alueen asukaslukuun. Mitä suurempi indeksiluku, sitä parempi tilanne on verrattuna valtakunnalliseen keskiarvoon vuodelta 1999.

²⁾ Liikenneturvallisuusindeksi on rekisteröityjen autojen ja moottoripyörien määrä jaettuna liikenteessä kuolleiden ja loukkaantuneiden painotetulla lukuarvolla.

³⁾ Kansalaisten luottamusta poliisin toimintaan mitataan Poliisibarometri-tutkimuksen kysymyksellä "Missä määrin luotatte seuraavien viranomaisten toimintaan...?", 1 = erittäin vähän, 2 = melko vähän, 3 = melko paljon, 4 = erittäin paljon. Lähde: Poliisibarometri. Joka toinen vuosi tehtävä kansalaishaastattelu.

⁴⁾ Kansalaisten turvallisuuden tunnetta mitataan Poliisibarometri-tutkimuksen kysymyksellä "Kuinka vakavana ongelmana pidätte rikollisuutta lähiympäristössä?", 1 = erittäin vakava, 2 = melko vakava, 3 = ei kovin vakava, 4 = ei lainkaan vakava. Lähde: Poliisibarometri.

⁵⁾ Lähde: TNS Gallup

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitoksen yhteiskunnallisina vaikuttavuustavoitteina on ylläpitää rajaturvallisuutta, varmistaa sujuva rajaliikenne, tuoda viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille, lisätä merellistä turvallisuutta ja osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen. Nämä vaikuttavuustavoitteet tuotetaan kustannustehokkaasti maalla, merellä ja ilmassa vaikeissakin luonoloissa myös yhteiskunnan kaikissa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Tunnusluku/mittari	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus (ind)	104	107	107
Vaikuttavuus (ind)	96	96	96
— Rajaturvallisuuden ylläpitäminen (1—5)	4,0	3,9	3,9
— Sujuvan rajaliikenteen varmistaminen (1—5)	4,7	4,8	4,8
— Merellisen turvallisuuden lisääminen (1—5)	3,9	4,0	4,0
— Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen (1—5)	4,1	4,1	4,1
— Viranomaisavun tuominen rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille (1—5)	3,3	3,3	3,2
Kustannusvaikuttavuus (ind)	111	119	118

Pelastustoimi

Pelastustoimen tehtävänä on parantaa yhteiskunnan turvallisuutta kaikissa oloissa yhdessä muiden toimijoiden kanssa vähentämällä onnettomuuksia, vastaamalla pelastustoiminnasta, rajoittamalla onnettomuuksien seurauksia ja tarjoamalla pelastustoimen jatkuvaa valmiutta hyödynnettäväksi yhteiskunnassa.

Tunnusluku	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Tulipalojen määrä, enintään (pl. metsä- ja maastopalot) (kpl)	9 642	9 500	9 500
— josta rakennuspalojen määrä, enintään (kpl) ¹⁾	5 211	5 200	5 200
Palokuolemien määrä, 5 vuoden keskiarvo, enintään (hlö)	73	69	69
Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien keskimääräinen toiminta- valmiusaika, enintään	9:24	9:20	9:20
Luottamus pelastustoimeen, % väestöstä ²⁾	-	-	98

¹⁾ Sisältää rakennuspalovaarat.

²⁾ Lähde: TNS Gallup-tutkimus, joka toteutetaan joka kolmas vuosi.

Hätäkeskustoiminta

Hätäkeskustoiminnan keskeisenä yhteiskunnallisena vaikuttavuustavoitteena on edistää osaltaan väestön turvallisuutta. Järjestelmää kehitetään käyttöönottamalla viranomaisten yhteinen hätäkeskustietojärjestelmä kaikissa hätäkeskuksissa maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Tunnusluku	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Hätäkeskus vastaa hätäpuheluun nopeasti			
Hätäpuheluun vastataan 10 sekunnissa (x %:ssa hätäpuheluista)	92	90	80
Hätänumeroon soittaneet ovat tyytyväisiä hätäkeskuslaitoksen palveluihin			
Hätänumeroon soittaneiden tyytyväisyys hätäkeskusten tuottamiin palveluihin (asteikolla 1—5), vähintään	-	4,0	-
Hätäkeskustietojärjestelmän toimintavarmuus			
Hätäkeskustietojärjestelmän toimintavarmuus (käyttöaste), (%)	100	100	100

Maahanmuutto

Maahanmuutto on hallittua. Maahanmuuton ydintehtävien yhteiskunnallista vaikuttavuutta arvioidaan sekä päätöksenteon että vastaanottotoiminnan näkökulmasta. Maahanmuuttoviraston tekemien päätösten määrän tulee vastata vireille tulleiden asioiden määrää. Turvapaikanhakijoiden vastaanottojärjestelmän kapasiteetin tulee vastata hakijamääriä ja olla kustannustehokasta. Toiminnan laatua mitataan Maahanmuuttoviraston päätösten pysyvyydellä muutoksenhaussa.

Suomen työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa, huoltosuhdetta kohentavaa sekä talouden kansainvälistymistä edistävää työperusteista maahanmuuttoa edistetään. Kiintiöpakolaisten määrä pidetään ainakin viime vuosien tasolla ja tällä osallistumme kansainväliseen taakanjakoon. Maahanmuuttovirasto ja turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskukset toimivat yhteistyössä ELY-keskusten ja kuntien kanssa kiintiöpakolaisten ja oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntiin siirtymisen tehokkuuden varmistamiseksi. Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden mittarina on kuntaan sijoituksen keskimääräinen odotusaika vastaanottokeskuksissa luvan saamisesta.

Tunnusluku	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Maahanmuuttoviraston asiakastyytyväisyys (1—5)	-	-	4
Maahanmuuttoviraston päätösten pysyvyys muutoksenhaussa (%) ¹⁾	99,45	>95	>95
Kuntaansijoituksen odotusaika vastaanottokeskuksissa, oleskelulupapäätöksen tiedoksisaannista (kk)	3,8 ²⁾	2,0	2,0
Maahanmuuttovirastossa ratkaistut/vireille tulleet (%)	62,7	120	100
Vastaanottokeskusten käyttöaste keskimäärin (%)	106	90	90

¹⁾ Tavoitteena on, että päätöksiä kumotaan valitusasteissa enintään viidessä prosentissa tapauksista sillä perusteella, että viranomainen on tehnyt laintulkinta- tai menettelyvirheen.

²⁾ Tilastointi vuodelta 2015 ei ole täysin kattava johtuen poikkeuksellisesta turvapaikanhakijoiden määrästä.

Sisäministeriön hallinnonalan henkilötyövuodet

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Sisäministeriö	194	185	180
Hallinnon tietotekniikkakeskus ¹⁾	396	140	-
Poliisitoimi ²⁾	10 007	9 850	9 517
Suojelupoliisi	-	276	291
Rajavartiolaitos	2 679	2 664	2 665
Pelastusopisto (ml. CMC)	130	129	127
Hätäkeskuslaitos	597	613	541
Maahanmuuttovirasto	334	830	690
Valtion vastaanottokeskukset	114	120	142
Yhteensä	14 451	14 807	14 153

¹⁾ Virasto lakkaa 31.5.2016. Vuoden 2016 htv-määrä on arvio.

²⁾ Vuoden 2015 luvussa on mukana Suojelupoliisin htv-määrä (n. 240 htv).

Tasa-arvovaikutukset

Henkilöstön yhdenvertainen kohtelu on osa hyvää henkilöstöpolitiikkaa ja liittyy kaikkeen työnantajatoimintaan. Sisäministeriön hallinnonalalla noudatetaan hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa ja sisäasiainhallinnon yleisiä linjauksia yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevien tavoitteiden toteutumista seurataan osana toiminnan ja talouden suunnittelua ja seurantaa. Seurantaa koordinoi sisäministeriön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasioiden koordinaatioryhmä.

Ministeriössä sukupuolinäkökulma otetaan huomioon kaikessa toiminnassa. Naisten ja miesten välistä tasa-arvoa edistetään tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti sekä luodaan ja vakiinnutetaan sellaiset toimintatavat, joilla varmistetaan tasa-arvon edistäminen asioiden valmistelussa ja päätöksenteossa. Ministeriössä päivitetään vuoden 2016 aikana sekä yhdenvertaisuus- että tasa-arvo-suunnitelma. Lisäksi säädösvalmistelijoille tullaan tarjoamaan syksyllä 2016 koulutusta sukupuolivaikutusten arvioinnista.

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteellinen ja suunnitelmallinen edistäminen ja valvominen kuuluvat kaikille poliisiorganisaation jäsenille. Poliisihallinnossa naiset työskentelevät pääosin

toimisto- ja lupahallinnon tehtävissä ja naisten osuus poliisimiehistä on verrattain pieni. Sukupuolten välistä tasa-arvoa pyritään edistämään tulohajautuksen sekä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien avulla. Suunnittelu onkin keskeisin tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämisen väline. Lisäksi poliisin työikäohjelmaa toteutettaessa huomioidaan myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskysymyksiä.

Rajavartiolaitoksen toiminnan lähtökohtana on jokaisen ihmisen tasa-arvoinen ja yhdenvertainen kohtelu, niin viranomaisena kuin työnantajana. Yhdenvertaisuuden toteutuminen liittyy erityisesti rajanylitysliikenteessä kohdattavien ihmisten kohteluun. Rajavartiomiesten koulutuksessa eri etnistä alkuperää olevien ja eri kulttuureista tulevien henkilöiden kohtaamiseen yhdenvertaisina kiinnitetään erityistä huomiota. Rajavartiolaitoksen henkilöstöstä 86 % työskentelee sotilasviroissa ja naisten osuus sotilasviroissa on 4 % (vuonna 2015). Naisten määrää pyritään edelleen lisäämään erityisesti rajavartijarekrytoinnissa positiivisen erityiskohtelun keinoin. Rajavartiolaitoksen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma päivitetään vuosiksi 2017–2018.

Pelastusopistolla on yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelma sekä oppilaitoksen toiminnallinen tasa-arvosuunnitelma, jossa pääpainopistealueena on opiskelijoiden tasa-arvoiseen kohteluun liittyvät asiat. Molempia suunnitelmia päivitetään ja ajantasaistetaan käytettävissä olevien resurssien puitteissa. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus otetaan huomioon kaikessa toiminnassa ja aiheesta järjestetään tiedotus- ja koulutustilaisuuksia sekä henkilöstölle että opiskelijoille. Opiskelijoiden osalta yhteistyötä tehdään oppilasyhdistyksen kanssa.

Hätäkeskuslaitoksessa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sisällytetään jatkossa viraston henkilöstösuunnitelmaan, joka on parhaillaan valmisteilla. Edellinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma oli laadittu vuoden 2015 loppuun asti. Operatiivisessa koulutuksessa sekä rekrytoinnissa toimitaan sukupuolineutraalisti ja henkilöstön sukupuolijakauman kehitystä seurataan. Hätäkeskuslaitoksen sukupuolijakauma on viime vuodet pysynyt lähes samana. Henkilöstöstä noin 40 prosenttia on naisia. Hätäkeskuslaitoksen henkilöstölle tehdään vuosittain henkilöstökysely VMBaro, joka sisältää tasa-arvoon ja syrjimättömyyteen liittyviä kysymyksiä. Kyselyyn saatujen vastausten perusteella ei ole ilmennyt sukupuolten välisen tasa-arvon osalta erityisiä kehittämiskohteita. Mikäli virastossa ilmenee ongelmia tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysymyksissä, asiaan puututaan ja ryhdytään toimenpiteisiin tilanteen parantamiseksi.

Maahanmuuttovirastossa ja valtion vastaanottokeskuksissa on laadittu tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat. Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanottokeskusten uutta, yhteistä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa ollaan juuri laatimassa ja se tullaan jatkossa päivittämään joka toinen vuosi. Turvapaikanhakijat tilastoidaan sukupuolen perusteella. Vuonna 2015 turvapaikanhakijoista miehiä oli noin 81 % (kaikkiaan 32 476 hakijasta 26 430 oli miehiä). Vastaanoton kustannukset hakijoiden sukupuolijakaumasta johtuen kohdentuvat enemmän miehiin kuin naisiin. Vastaanottokeskukset ovat kuitenkin pyrkineet toiminnassaan ottamaan huomioon tasa-arvon myös turvapaikanhakijoiden kohtelussa sekä naisten ja lasten aseman mahdollisena haavoittuvassa asemassa olevana ryhmänä.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Hallinto	127 231	136 746	132 203	-4 543	-3
01. Sisäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 218	14 857	13 781	-1 076	-7
(03.) Hallinnon tietotekniikka-keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	22	22	—	-22	-100
04. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet (siirtomääräraha 2 v)	1 739	1 439	1 439	—	0
20. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)	8 917	8 917	8 517	-400	-4
(22.) EU:n osuus yhteisvastuun ja maahanmuuttovirtojen hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	4 603	—	—	—	0
24. EU:n osuus sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton hallintaan (siirtomääräraha 3 v)	14 288	47 260	32 224	-15 036	-32
29. Sisäministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	80 394	63 019	75 000	11 981	19
50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 2 v)	248	215	225	10	5
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksu-osuudet ulkomaille (arviomääräraha)	802	1 017	1 017	—	0
10. Poliisitoimi	743 787	788 332	735 235	-53 097	-7
01. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	736 316	729 491	687 678	-41 813	-6
02. Suojelupoliisin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	—	23 919	25 891	1 972	8
20. Maasta poistamis- ja noutokuljetuksista aiheutuvat menot (arviomääräraha)	7 471	22 000	17 666	-4 334	-20
21. KEJO-hankkeen yhteiset toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	0	12 922	4 000	-8 922	-69
20. Rajavartiolaitos	262 100	249 370	239 879	-9 491	-4
01. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	231 713	233 410	230 479	-2 931	-1
70. Ilma- ja vartioalusten hankinta (siirtomääräraha 5 v)	30 387	15 960	9 400	-6 560	-41

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
30. Pelastustoimi ja hätä-					
keskustoiminta	80 769	75 434	73 015	-2 419	-3
01. Pelastustoimen toiminta-					
menot (siirtomääräraha 2 v)	13 598	12 133	12 914	781	6
02. Hätäkeskuslaitoksen					
toimintamenot (siirtomäärä-					
raha 2 v)	56 754	52 795	49 595	-3 200	-6
20. Erityismenot (arviomäärä-					
raha)	2 317	2 406	2 406	—	0
43. Turvallisuusviranomaisten					
viestintäverkot (siirtomäärä-					
raha 3 v)	8 100	8 100	8 100	—	0
40. Maahanmuutto	183 386	460 276	327 821	-132 455	-29
01. Maahanmuuttoviraston ja					
valtion vastaanotto-					
keskusten toimintamenot					
(siirtomääräraha 2 v)	29 904	79 155	59 777	-19 378	-24
(20.) Paluumuuttajien muutto-					
valmennus (arviomäärä-					
raha)	548	876	—	-876	-100
21. Pakolaisten ja turvapaikan-					
hakijoiden vastaanotto					
(arviomääräraha)	124 910	290 327	225 244	-65 083	-22
22. Vapaaehtoinen paluu (siirto-					
määräraha 2 v)	—	—	5 800	5 800	0
63. Vastaanottotoiminnan					
asiakkaille maksettavat tuet					
(arviomääräraha)	28 024	89 918	37 000	-52 918	-59
Yhteensä	1 397 273	1 710 158	1 508 153	-202 005	-12
Henkilöstön kokonaismäärä	14 451	14 807	14 153		

01. Hallinto*Selvitysosa:***Sisäministeriö**

Sisäministeriö toteuttaa hallitusohjelman mukaisesti poliisitoimen, Rajavartiolaitoksen, pelastustoimen, Hätäkeskuslaitoksen sekä maahanmuuttohallinnon strategisia tavoitelinjauksia ja toiminnallisia tulostavoitteita, jotka on tarkemmin kerrottu pääluokan eri lukujen perusteluissa.

Tietohallinto

Sisäministeriön tietohallinto vastaa ministeriön ja hallinnonalan yhteisen tietohallinnon kehittämisestä, strategisesta ohjauksesta, valvonnasta ja tietoturvallisuudesta.

EU:n rahastot

EU:n rahoitusohjelmakaudelle 2014—2020 on perustettu kaksi sisäasioiden rahastoa: turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto sekä sisäisen turvallisuuden rahasto, joka jakautuu ulkorajoja ja viisumipolitiikkaa koskevaan rahoitusvälineeseen (B) sekä poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjumista sekä kriisinhallintaa koskevaan rahoitusvälineeseen (P). Rahastojen kautta pyritään kehittämään EU:n vapauden, turvallisuuden ja oikeuden sisärajatonta aluetta. Sisäministeriö vastaa rahastojen kansallisesta hallinnoinnista.

Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastolla tuetaan toimenpiteitä, joilla vahvistetaan ja kehitetään Euroopan yhteistä turvapaikkajärjestelmää, tuetaan kolmansien maiden kansalaisten kotoutumista ja laillista maahanmuuttoa sekä kehitetään paluustrategioita. Rahastoon sisältyy jäsenvaltion perusrahoitusosuuden lisäksi erillinen uudelleensijoittamisohjelman määräraha, joka maksetaan jäsenvaltiolle vastaanotettujen uudelleensijoitettujen kiintiöpakolaisten lukumäärän perusteella.

ISF-B -rahoitusvälineellä tuetaan toimenpiteitä, joiden toteutuksessa noudatetaan maahanpääsyn neliportaista valvontamallia. Malliin sisältyvät toimenpiteet kolmansissa maissa, yhteistyö naapurimaiden kanssa, ulkorajalla tapahtuvat toimet ja valvontatoimenpiteet vapaan liikkuvuuden alueella. Rahoitusvälineellä edistetään Euroopan ulkorajojen yhdenmukaisen valvontajärjestelmän kehittämistä yhdenmukaisen ja korkeatasoisen ulkorajavalvonnan varmistamiseksi sekä laillisen rajanylitysliikenteen helpottamiseksi. Niin ikään rahoitusvälineellä tuetaan kansallisia toimenpiteitä ja jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä, kun kyseessä on viisumipolitiikka ja muut ennen ulkorajoilla tehtäviä tarkastuksia toteutettavat toimet. ISF-P -rahoitusvälineellä tuetaan poliisiyhteistyötä ja rikollisuuden ehkäisemistä ja torjuntaa. Rahoitusvälineen toimialaan kuuluu tietojenvaihdon ja tietojen saatavuuden parantamisen ohella rajat ylittävän sekä vakavan ja järjestäytyneen rikollisuuden, terrorismin, korruption, huumekaupan, ihmiskaupan, laittoman asekaupan, laittoman maahanmuuton hyväksikäytön, lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian, tietoverkkorikollisuuden ja rahanpesun torjunta ja ehkäiseminen. Edelleen rahoitusvälineen toimialaan kuuluu kansalaisten ja elintärkeän infrastruktuurin suojeleminen vaaratilanteilta sekä turvallisuuteen liittyvien riskien ja kriisien tehokkaan hallinnan edistäminen.

Siviilikriisinhallinta

Sisäministeriö vastaa Suomen valmiuksista osallistua kansainväliseen siviilikriisinhallintatoimintaan. Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksia kehitetään ja ylläpidetään, jotta lähetettävien asiantuntijoiden osallistumistaso ja asiantuntemus vastaavat Suomen prioriteetteja. Siviilikriisinhallintatoiminnoissa edistetään kokonaisvaltaisuutta yhteistyöllä sotilaallisten ja siviilivoimavarojen käytössä. Laajalla sidosryhmäyhteistyöllä edistetään hallinnonalojen ja kansalaisjärjestöjen välistä kanssakäymistä ja tietojenvaihtoa siviilikriisinhallinnasta.

01. Sisäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 13 781 000 euroa.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa toiminnalleen seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Tuotokset ja laadunhallinta

— Toteutetaan hallitusohjelmaa ja sisäisen turvallisuuden strategiaa

— Ministeriön toimialan ohjaus edistää yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteiden toteutumista

— Toimitaan hallinnonalan osalta sekä muiden ministeriöiden kanssa yhteistyössä hallitusohjelman tavoitteiden toteuttamiseksi sellaisten toimintasektoreiden osalta, joiden voidaan katsoa kuuluvan ensisijaisesti sisäministeriön vastuualueelle

— Ministeriön ja sen hallinnonalan toiminnan ja talouden suunnittelu sekä seuranta on systemaattista ja kokonaisvaltaista

— Ministeriön lainsäädäntötyö täyttää valtioneuvoston asettamat laatuvaatimukset. Vahvistetaan suunnitelmallisuutta, yhteistyötä ja osaamista lainsäädännön valmistelussa. Lainsäädännön kehittämisessä ja ministeriön lainsäädäntösuunnitelmassa otetaan huomioon hallitusohjelman tavoitteet säädösten sujuvoittamisesta, normien perkaamisesta ja purkamisesta

— Ministeriön KV- ja EU-toimintaan liittyvät resurssit hyödynnetään aiempaa tehokkaammin ja ministeriö tehostaa sisäistä yhteistyötään KV- ja EU-asioissa. Turvataan hallinnonalan edustautuminen EU:n keskeisissä päätöksentekoelementeissä.

Toiminnallinen tehokkuus

— Luodaan edellytyksiä ministeriön vaikuttavuuden ja tuottavuuden paranemiselle. Ministeriö on jatkossa aiempaa enemmän asiantuntijaorganisaatio ja tukitehtävät keskitetään palvelukeskuksiin ja sisäisiin palvelukeskuksiin.

Henkisten voimavarojen kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Henkilötyövuodet	194	185	180
Sairauspoissaolot (pv/htv)	6,6	6,6	6,7
Työtyytyväisyysindeksi (1—5)	3,7	3,8	3,8

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	15 400	15 057	13 981
Bruttotulot	624	200	200
Nettomenot	14 776	14 857	13 781
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 077		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 519		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirkkokatu 12 muutosta aiheutuvat menot (siirto momentille 23.01.01)	-582
Kirkkokatu 12 peruskorjaus (siirto momentilta 23.01.01)	250
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	159
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-5
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-220
Palkkaliukumasäästö	-54
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-106
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-108
Toimintameno säästö (HO 2015)	-100
Työajan pidentäminen (Kiky)	-150
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-23
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-134
Yhteensä	-1 076

2017 talousarvio	13 781 000
2016 II lisätalousarvio	-134 000
2016 talousarvio	14 857 000
2015 tilinpäätös	16 218 000

(03.) Hallinnon tietotekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	22 000
2015 tilinpäätös	22 000

04. (26.01.23) Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 439 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksiin liittyvään toimintaan.

Selvitysosa: Pelastusopiston yhteydessä toimiva Kriisinhallintakeskus vastaa sisäministeriön ohjauksessa kokonaisvaltaisesti siviilikriisinhallinnan operatiivisesta toiminnasta: koulutuksesta, rekrytoinnista, tutkimus- ja kehittämistoiminnasta, materiaali- ja logistiikkavalmiuksista sekä vaadittavasta tilannekuvasta.

Siviilikriisinhallintatoimintaan ulkomailla osallistuvien henkilöiden aiheuttamat menot maksetaan momentilta 24.10.21.

Sisäministeriö asettaa toiminnalle seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

— Kriisinhallintakeskus kouluttaa Suomen osallistumistasoa vastaavan määrän siviiliasiantuntijoita lähetettäväksi siviilikriisinhallintatehtäviin

— Kriisinhallintakeskus lähettää vuositasolla asiantuntijoita siviilikriisinhallintatehtäviin valtioneuvoston linjausten mukaisesti

— Naisten osuus lähetettävistä asiantuntijoista pysyy edelleen Euroopan unionin jäsenvaltioiden keskitasoa korkeammalla

— Siviilikriisinhallinnan kotimaan valmiuksien toiminta on suunnitelmallista ja kustannustehokasta kohdistuen perustehtäviin.

Toiminnan tunnuslukuja

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Siviilikriisinhallintakoulutettavapäivät	1 246	1 400	1 400
Koulutettavapäivän hinta	362	375	375
Hyväksytyt/ehdolle asetetut asiantuntijat	0,4	0,5	0,6
Naisten osuus skh-tehtävissä	0,4	0,4	0,4

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	1 683	1 489	1 499
Bruttotulot	164	50	60
Nettomenot	1 519	1 439	1 439
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	95		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	315		

2017 talousarvio	1 439 000
2016 talousarvio	1 439 000
2015 tilinpäätös	1 739 000

20. Tietohallinnon yhteiset menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 517 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sisäasiainhallinnon turvallisuutta edistäviin toimenpiteisiin
- 2) digitalisaation kehittämiseen
- 3) kokonaisarkkitehtuurityöhön
- 4) yhteiskäytössä olevien tietojärjestelmien ylläpito- ja kehittämismenoihin
- 5) S-TUVE -verkon ylläpitomeneihin.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Verkkomaksut (S-TUVE)	7 100 000
Muut sisäministeriön hallinnonalan yhteiset tietohallintomenot	1 417 000
Yhteensä	8 517 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tietohallintomenojen aleneminen	-400
Yhteensä	-400
2017 talousarvio	8 517 000
2016 talousarvio	8 917 000
2015 tilinpäätös	8 917 000

24. EU:n osuus sisäisen turvallisuuden ja maahanmuuton hallintaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 32 224 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Euroopan unionin rahoitusohjelmakauden 2014—2020 sisäasioiden uusien sisäisen turvallisuuden rahaston ja turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 513—516/2014) toteuttamiseen
- 2) edellä mainittujen rahastojen toteuttamiseen tarvittavan teknisen avun ja näihin tehtäviin kohdennettavan, enintään 16 henkilötyövuotta vastaavan, henkilöstön palkkausmenojen maksamiseen sekä rahastojen toteuttamisen kannalta muiden välttämättömien kulutusmenojen maksamiseen
- 3) hankkeisiin ja toimiin sisältyvien arvonalisäveromeno-osuuksien maksamiseen Euroopan unionin asetusten salliessa
- 4) siirtomenojen maksamiseen hankerahoituksena valtiontalouden ulkopuolisille toimijoille.

Momentille voidaan nettouttaa virastolle työnantajana maksetut tulot.

Selvitysosa: Rahoitusohjelmakaudelle 2014—2020 on EU:ssa sisäasioiden alalla kaksi rahastoa: sisäisen turvallisuuden rahasto sekä turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto. Jäsenvaltion velvollisuudet rahastoihin liittyen määritellään rahastokohtaisissa asetuksissa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 513/2014, 515/2014 ja 516/2014) sekä hallinnointia koskevassa horisontaalasetuksessa (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukset (EU) N:o 514/2014). Sisäministeriö vastaa rahastojen kansallisesta koordinoimisesta ja toimii rahastojen nimettynä vastuu- ja tarkastusviranomaisena.

Komissiosta saatavat tulot on budjetoitu momentille 12.26.98. Rahoitusohjelmakauden 2014—2020 rahastojen tulot ja menot tasapainottuvat ohjelmien loppuun mennessä.

Rahastoista rahoitettavilla hankkeilla ja toimilla tulee pääsääntöisesti olla kansallista rahoitusta niiden toimeenpanoa varten.

Sisäisen turvallisuuden rahasto jakaantuu kahteen rahoitusvälineeseen: ulkorajoja ja viisumipoliittikkaa koskevaan rahoitusvälineeseen sekä poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjuntaa sekä kriisinhallintaa koskevaan rahoitusvälineeseen.

Rahastot, joissa on perusosa, sisältävät myös ns. muuttuvan osan. Tällöin rahastoista on mahdollista saada kansallisiin ohjelmiin perusosan lisäksi rahoituksen muuttuvaa osaa tiettyjen erityis-

toimen toteuttamiseen. Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta erityistoimira hoitusta voi saada esimerkiksi uudelleensijoitettujen pakolaisten vastaanottamiseen, EU:n sisällä siirrettävien turvapaikanhakijoiden vastaanottamiseen ja mahdollisesti EU-Turkki-mekanismin toimeenpanoon. Erityistoimista lopullisesti saatavan rahoitusosuuden suuruus ei ole vielä tiedossa vaan täsmentyy toimeenpanon mukaisesti.

Uudelleensijoitettujen pakolaisten vastaanotosta saatava rahoitus voi kasvattaa merkittävästi Suomen rahastosta saamaa määrärahaa. Rahoitus myönnetään jäsenvaltioille kahden vuoden välein ja sen saamiseksi pakolaisten on tullut saapua Suomeen rahoituksen myöntämistä edeltävällä kahden vuoden ajanjaksolla. Yhdestä uudelleensijoitetusta pakolaisesta maksettava kertakorvaus on 6 000 euroa tai EU:n uudelleensijoittamisohjelman painopisteiden mukaisten ryhmien osalta 10 000 euroa pakolaista kohti. EU:n sisällä siirretyistä turvapaikanhakijoista korvataan vastaanottavalle jäsenvaltiolle kertakorvauksena 6 000 euroa kustakin turvapaikanhakijasta.

Teknisen avun suuruus tulee koostumaan perusosan lisäksi noin 5 prosentin osuudesta jäsenvaltiolle myönnetyn rahaston kokonaissummasta. Teknistä apua käytetään yksinomaan rahastojen hallinnoinnista vastuuviranomaiselle aiheutuviin kustannuksiin.

Koko ohjelmakauden 2014—2020 arvioidut rahoitusosuudet (1 000 euroa)

Rahastot ¹⁾	
Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahasto AMIF, perusosa	23 489
AMIF uudelleensijoittamisen määräraha	42 000
AMIF sisäiset siirrot	18 078
AMIF Hätärahoitus	7 600
Sisäisen turvallisuuden rahasto, ulkorajoja ja viisumipolitiikkaa koskeva rahoitusväline, perusosa ISF-B ²⁾	37 295
Sisäisen turvallisuuden rahasto, poliisiyhteistyötä, rikollisuuden ehkäisemistä ja torjuntaa sekä kriisinhallintaa koskeva rahoitusväline ISF-P	15 682
Yhteensä	144 144

¹⁾ AMIF-rahoitus (pl. perusosa) on täysin sidoksissa EU-tason päätöksiin ja niiden toimeenpanoon sekä EU- että jäsenvaltiotasolla. Lopullinen rahoitusosuus tulee muotoutumaan käytettävien erityisrahoitusmekanismien mukaisesti.

²⁾ Jäsenvaltio voi käyttää enintään 40 prosenttia perusosasta rahoittaakseen operatiivista tukea. Rahoitusväline sisältää erityistoimira hoituksen Frontex-välineistöön.

Rahastojen arvioidut maksatukset vuonna 2017 (1 000 euroa)

AMIF perusosa	4 346
AMIF kiintiö	6 022
AMIF sisäiset siirrot	12 640
ISF-B	6 066
ISF-P	2 082
Tekninen apu	1 068
Yhteensä	32 224

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EU:n lisätoimet (maksatusaikataulujen muutos)	-4 192
EU:n lisätoimet turvapaikkatilanteessa ja rahastojen vuosittaisten maksatusten täsmentyminen	-34 180
Maksatusaikataulujen muutos	1 592
Rahastojen vuosittaisten maksatusten täsmentyminen	21 744
Yhteensä	-15 036

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	32 224 000
2016 talousarvio	47 260 000
2015 tilinpäätös	14 288 000

29. Sisäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 75 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	436
Tasomuutos	11 545
Yhteensä	11 981

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	75 000 000
2016 II lisätalousarvio	11 981 000
2016 talousarvio	63 019 000
2015 tilinpäätös	80 393 632

50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 225 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten myöntämiseen meripelastustoimintaan ja poliisin todistajan-suojeluohjelmaan sisältyvän sopeutumisavustuksen maksamiseen.

Käyttösuunnitelma (euroa)

Suomen meripelastusseura	204 000
Ålands Själsöräddningssällskap	11 000
Todistajansuojeluohjelman mukainen sopeutumisavustus	10 000
Yhteensä	225 000

*Selvitysosa:***Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)**

Todistajansuojeluohjelman sopeutumisavustusten maksaminen	10
Yhteensä	10

Momentin määräraha on muutettu kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2017 talousarvio	225 000
2016 talousarvio	215 000
2015 tilinpäätös	248 000

66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja maksuosuudet ulkomaille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 017 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sisäasiainhallinnon kansainvälisten järjestöjen (Interpol, FATF¹⁾, Policy Planners Network, IGC²⁾, IOM, ICMPD³⁾, COSPAS-SARSAT⁴⁾ ja ICAO PKD⁵⁾) jäsenmaksujen, maksuosuuksien ja vastaavien velvoitteiden suorittamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Poliisin kansainvälisessä yhteistyössä ja sen kehittämisessä erityinen pääpaino on EU:n puitteissa suoritettavalla poliisiyhteistyöllä sekä lainsäädännön että käytännön toiminnan tasolla. Huomiota kiinnitetään myös lähialueyhteistyön, YK:n ja Euroopan neuvoston sekä muiden kansainvälisten organisaatioiden piirissä tapahtuvaan poliisin toimialaan liittyvään kehitykseen.

IGC:ssä käsitellään kaikkia kansainvälisten maahanmuuttovirtojen hallintaan liittyviä merkittäviä kysymyksiä. Kansainvälinen siirtolaisuusjärjestö (IOM) on hallitustenvälinen järjestö, joka harjoittaa laaja-alaista siirtolaisuuteen liittyvää toimintaa. ICMPD on riippumaton hallitustenvälinen tutkimuslaitos. Se pyrkii edistämään kestävästä maahanmuuttopolitiikkaa ja keskittyy Länsi- ja Itä-Euroopan kannalta tärkeisiin maahanmuuttokysymyksiin ja toimii Budapest-prosessin sihteeristönä.

¹⁾ FATF = Financial Action Task Force

²⁾ IGC = Inter-Governmental Consultations on Asylum, Refugee and Migration Policies in Europe, North America and Australia

³⁾ ICMPD = International Centre for Migration Policy Development

⁴⁾ COSPAS-SARSAT = satelliittipaikannusta maalla, merellä ja ilmassa hyödyntävä maailmanlaajuinen etsintä- ja pelastusjärjestelmä

⁵⁾ ICAO PKD = kansainvälisen siviili-ilmailujärjestön sähköinen varmennepankki

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Interpol	516 000
FATF	30 000
Policy Planners Network	10 000
IGC	120 000
IOM	265 000
ICMPD	5 000
COSPAS-SARSAT	45 000
ICAO PKD	26 000
Yhteensä	1 017 000
2017 talousarvio	1 017 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	1 017 000
2015 tilinpäätös	802 484

10. Poliisitoimi

Selvitysosa: Poliisi turvaa oikeus- ja yhteiskuntajärjestystä, ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta, estää ennalta, paljastaa ja selvittää rikoksia sekä saattaa ne syyteharkintaan.

Poliisitoiminnan eri osa-alueiden tuloksellisella toiminnalla pyritään vaikuttamaan osaltaan siihen, että Suomi olisi edelleen yksi Euroopan turvallisimmista maista vaikka poliisitoimen toimintaympäristö on muuttunut merkittävästi ja poliisitoimen rahoitus supistuu. Keskeisimmät poliisin toimintaan vaikuttavat toimintaympäristömuutokset liittyvät kansainvälisen ja kotimaisen turvallisuustilanteen muuttumiseen lyhyessä ajassa, laajamittaiseen maahantuloon ja laittomaan maahantuloon liittyvään rikollisuuteen, digitalisaation ja ICT:n nopeaan kehittymiseen sekä uusiin uhkakuihin, muuan muassa hybridivaikuttamiseen. Digitalisaatio ja ICT:n kehitys tarjoaa paitsi mahdollisuuksia tehostaa toimintaa, mutta myös lisää kyberrikollisuutta. Yksittäisten terrorististen väkivallan tekojen uhka on kohonnut Suomessa. Hybridivaikuttamisen keinot valtiollisen vaikuttamisen välineenä ovat lisääntyneet. Taloudellisten resurssien niukentuessa toimintaa on priorisoitava ja erityisesti HARVA-alueiden palveluiden turvaaminen on yhä haastavampaa.

Suojelupoliisin tehtävänä on torjua sellaisia hankkeita ja rikoksia, jotka voivat vaarantaa valtio- ja yhteiskuntajärjestystä tai valtakunnan sisäistä tai ulkoista turvallisuutta sekä suorittaa tällaisten rikosten tutkintaa. Se myös ylläpitää ja kehittää yleistä valmiutta valtakunnan turvallisuutta vaarantavan toiminnan estämiseksi. Suojelupoliisin ja muun poliisitoiminnan yhteistyöstä huolehditaan.

Poliisin lakisääteiset tehtävät ovat laajoja, mutta poliisitoimintaan kohdistuvat keskeiset odotukset liittyvät ihmisten turvallisuuden ja turvallisuuden tunteen lisäämiseen. Esimerkiksi osa rikos- ja torjuntajärjestelmästä kuormittaa poliisia paljon, vaikka niitä suorittamalla ei merkittävästi lisätä turvallisuutta tai turvallisuuden tunnetta. Eri rikollisuuden lajeihin liittyvät torjuntatoimet, kuten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen, arvioidaan niiden tuottaman turvallisuuden kustannushyötyanalyysin avulla ja toimintaa kohdennetaan arvion mukaisesti.

Poliisin turvallisuuteen liittyvien tehtävien näkyvyyttä ja palvelujen saatavuutta lisätään muun muassa teknisillä ratkaisuilla. Samalla varmistetaan, että poliisi pystyy vastaamaan kiireellisen avun tarpeeseen vähintään nykytasolla. Nykyisen turvallisuustoimintaympäristön nopeat muutokset edellyttävät kykyä varautua vaikeasti ennakoitaviin tilanteisiin. Poliisi reagoi toimintaympäristön muutoksiin ennakoimalla ja kohdistamalla toimenpiteet ja voimavarat turvallisuuden kannalta kriittisiin asioihin yhdessä muiden turvallisuusalan toimijoiden kanssa turvallisuusriskien analysointiin, tietojohtoisuuteen ja oikeaan tilannekuvaan perustuen.

Poliisilain 1 §:n mukaan poliisi huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Poliisi vaikuttaa aktiivisesti tietojenvaihdon ja operatiivisen yhteistyön tehostamiseksi Euroopan unionin jäsenvaltioiden kesken ja lähialueiden maiden kanssa ja hyödyntää kansainvälistä yhteistyötä sisäisen turvallisuuden ylläpitämiseksi ja parantamiseksi. Kansainvälisellä yhteistyöllä torjutaan Suomeen ulottuvaa ja Suomesta käsin toimivaa kansainvälistä rikollisuutta mukaan lukien talousrikollisuus. Kansainvälisen poliisiyhteistyön keinoin torjutaan ulkopuolelta Suomeen kohdistuvaa rikollisuutta jo lähtömaissa.

Poliisin tavoitteena on säilyttää toimintavalmiusaika hyvällä tasolla. Poliisitoimen resurssitilanteen johdosta seurataan ja raportoidaan mahdollisuuksia säilyttää peruspalveluiden saatavuus ja laatu. Poliisin resurssit kohdennetaan enenevissä määrin poliisin ydintehtäviin tai erityisiin painopistealueisiin (esim. talousrikollisuus ja harmaa talous). Lupapalveluiden saatavuutta ja palvelujen laatua pyritään ylläpitämään sähköisinä asiointipalveluina ja niitä täydentävinä käyntiasiointin palveluina julkisoikeudellisen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuudesta huolehtien.

01. Poliisitoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 687 678 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös poliisihallinnosta Ahvenanmaan maakunnassa annetun asetuksen (1177/2009) 2 §:n nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa poliisille seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Valvonta- ja hälytystoiminta sekä liikenneturvallisuus

Kiireellisten hälytyspalvelujen saatavuus pyritään säilyttämään. Poliisi arvioi ja raportoi yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvän valvonnan tasoa. Laittoman maahantulon tilanne pyritään säilyttämään Suomessa hallittuna ja toimenpiteet laittoman maahantulon torjumiseksi ovat uskottavia ja tehokkaita. Kielteisten turvapaikkapäätösten täytäntöönpano on tehokasta.

Liikennevalvonnan vaikuttavuus pyritään säilyttämään huolimatta siitä, että liikennevalvontaan kohdennettua työaikaa joudutaan kohdentamaan myös yleisen järjestyksen ja turvallisuuden hallintaan sekä rikostorjuntaan turvapaikanhakijatilanteesta johtuen. Tätä yritetään kompensoida automaattista liikennevalvontaa lisäämällä. Poliisin paljastamien rattijuopumusten, törkeiden liikenneturvallisuuden vaarantamisen taso sekä raskaan liikenteen valvonnan taso pyritään säilyttämään aikaisempien vuosien tasolla.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Valvonta			
Tuottavuus			
Tuottavuus (ABC-tehtävät/htv)	434	416	429
Liikennevalvonnan tuottavuus, kpl/htv	894	908	927
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	170 801	169 249	162 876
Henkilötyövuodet	2 402	2 402	2 329
Valvonnan kustannukset, 1 000 euroa	218 169	219 089	212 856
Taloudellisuus (kustannukset/ABC-tehtävät), euroa	209	219	213
Palvelukyky ja laatu			
Onnistuminen kotiväkivaltaan puuttumisessa, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4	-	2,9	-
Onnistuminen liikennevalvonnassa, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4	-	2,9	-
Onnistuminen poliisin partioinnissa ja muussa näkyvässä toiminnassa, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4	-	2,8	-
Liikennevalvontaan käytetty työaika, htv	505	490	480
— josta raskaan liikenteen valvontaan käytetty työaika, htv	45,7	46	43
Automaattisen liikennevalvonnan suoritteet, kpl	408 324	440 000	460 000
Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen, tapaukset enintään, kpl	3 900	3 500	3 300
Henkilövahinkoon johtaneet liikenneonnettomuudet enintään, kpl	5 101	5 200	5 100
Rattijuopumusrikosten määrä enintään, kpl	18 479	19 000	17 500
Ulkomaalaisvalvontaan käytetty työaika, htv, pl. rajatarkastustoiminta	20	20	20
Suoritteet			
Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (yjt) tehtävämäärä, kpl	1 041 810	1 000 000	1 000 000
— josta oma-aloitteiset tehtävät, %	35,1	30	30
Oma-aloitteellisuus (%) eräissä taajamavalvontaan liittyvissä tehtävissä (03 Pahoinpitely, tappelu 15 Vahingonteko 34 Päihtynyt henkilö 35 Häiriökäyttäytyminen ja ilkivalta)	9,7	9,0	8,0
	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Hälytystoiminta			
Tuottavuus			
Tuottavuus (A- ja B-hälytystehtävät, määrä/htv)	481	508	474
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	93 240	92 748	89 160
Henkilötyövuodet	1 181	1 181	1 181
Hälytystoiminnan kustannukset, 1 000 euroa	113 653	111 466	108 295
Taloudellisuus (kustannukset/hälytystehtävät A+B), euroa	200	186	193
Palvelukyky ja laatu			
Toimintavalmiusaika A-luokan tehtävissä, min	9,3	9,5	10,0
Toimintavalmiusaika A- ja B-luokan tehtävissä, min	17,8	18,0	18,5
Toimintavalmiusaika alle 20 min (% , A+B -tehtävistä)	70,9	70,0	69,0
Toimintavalmiusaika alle 45 min (% , A+B -tehtävistä)	92,3	89,0	88,0

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Hälytystoiminta			
Onnistuminen kiireellisissä hälytystehtävissä, keskiarvo vähintään, arvosana 1—4	-	3,2	-
Suoritteet			
Perheväkivaltaan liittyvät hälytystehtävät enintään, kpl	26 223	26 000	26 000
A ja B hälytystehtävien määrä enintään, kpl	567 814	600 000	560 000
A, B ja C hälytystehtävien määrä enintään, kpl	1 041 810	1 000 000	1 000 000

Rikostorjunta

Poliisin mahdollisuudet panostaa mm. sarjoittamistyötä edellyttävään ns. pimeänä poliisin tietoon tulleiden rikosten selvittämiseen ovat entistä haasteellisemmat. Tämä osaltaan heikentää omaisuusrikosten selvitysasteita. Piilorikollisuuden paljastamisen edellytysten arvioidaan heikenevän ja tämä voi realisoitua jatkossa etenkin törkeän huumarikollisuuden vähentyneenä paljastamisena. Poliisi seuraa tutkinta-aikojen ja rikosten selvitysasteen kehitystä ja raportoi näistä sekä piilorikollisuuden lisääntymisestä.

Ennalta estävää toimintaa toteutetaan lisäämällä tietojohtoista moniviranomaisyhteistyötä, ihmisten omaa varautumista rikosuhkiin ja vastuuta rikostorjunnasta. Lisäksi sekä kolmannen sektorin että yksityisen sektorin kuten yksityisen turva-alan toimijoiden mukanaoloa lisätään. Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten sekä seksuaalirikosten kokonaismäärää pyritään vähentämään ennalta estävällä toiminnalla ja rikostapausten paremmalla tunnistamisella. Järjestäytynyttä rikollisuutta torjutaan yhteistyöllä Tullin ja Rajavartiolaitoksen kanssa sekä toimivalla kansainvälisellä yhteistyöllä. Törkeiden huumarikosten torjuntatoimia kehitetään ja tehostetaan erityisesti.

Väkivaltaisen radikalisoitumisen ja ekstremismin ehkäisy liitetään osaksi poliisin ennalta estävää toimintaa ja Ankkuritoimintaa, jota laajennetaan. Poliisi puuttuu rasistisia piirteitä omaavaan ja muuhun viharikollisuuteen sekä ihmiskauppaan.

Talousrikostorjunnassa pyritään reaaliaikaiseen rikostutkintaan, avoinna olevien juttujen määrän vähentämiseen, tutkinta-aikojen lyhentämiseen ja takaisin saadun rikoshyödyn määrän kasvuun entistä tiiviimmällä poliisi-syyttäjä -esitutkintayhteistyöllä. Myös keskeisten yhteistyötahojen verohallinnon, ulosoton ja pesähoitajien yhteistyötä tulee kehittää.

Tietoverkkorikollisuuden torjunnassa pannaan täytäntöön vielä toteuttamatta olevat kansallisen kyberstrategian täytäntöönpano-ohjelmassa esitetyt toimenpide-ehdotukset.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Rikostorjunta			
Tuottavuus			
Tuottavuus (selvitetyt rikoslakirikokset/htv)	74	70	71
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	273 473	272 400	261 865
Henkilötyövuodet	3 863	3 795	3 718
Rikostorjunnan kustannukset, 1 000 euroa	352 265	362 842	352 519
Taloudellisuus (kustannukset/selvitetyt rikoslakirikokset), euroa	1 227	1 369	1 330

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Rikostorjunta			
Palvelukyky ja laatu			
Rikoslakirikosten selvitystaso (pl. liikenne rikokset), %, vähintään	48,1	45,0	42,0
Rikoslakirikosten tutkinta-aika (pl. liikenne rikokset), ka, vrk	119	125	125
Omaisuusrikosten selvitystaso, %, vähintään	36,7	35,5	33,5
Henkeen ja terveyteen kohdistuneiden rikosten selvitystaso, %, vähintään	69,9	70,0	70,0
Päätettyjen talousrikosjuttujen sisälläoloaika, ka, vrk, enintään	469	500	500
Talousrikostorjunnan henkilötyövuodet	337	337	337
Järjestäytyneiden rikollisryhmien määrä (EU- ja muut ryhmät), kpl	76	77	75
Järjestäytyneisiin rikollisryhmiin kuuluvien henkilöiden määrä, kpl	665	700	700
Onnistuminen väkivaltarikosten selvittämisessä ja torjunnassa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4 ¹⁾	-	2,9	-
Onnistuminen talousrikosten torjunnassa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	-	2,6	-
Onnistuminen huumorikosten selvittämisessä/paljastamisessa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	-	2,8	-
Onnistuminen asuntomurtojen selvittämisessä, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	-	2,6	-
Onnistuminen autovarkauksien selvittämisessä, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	-	2,6	-
Onnistuminen rasismiin viittaavien rikosten paljastamisessa ja tutkinnassa, keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	-	2,7	-
Verkossa tapahtuva poliisitoiminta (esim. vihjepalvelu, verkko-poliisi), keskiarvo, vähintään, arvosana 1—4	-	3,3	-
IT-tutkintaan käytetyt henkilötyövuodet	32	32	32
Suoritteet			
Kaikki selvitetty rikokset, määrä, sis. liikenne rikkomukset	617 600	600 000	600 000
Selvitetty rikoslakirikokset, määrä	287 047	265 000	265 000
Haltuun saatu rikoshyöty kaikissa rikoksissa (netto), milj. euroa	33,1	45,0	45,0
Haltuun saatu rikoshyöty talousrikoksissa (netto), milj. euroa	29,4	35,0	35,0
Päätettyjen talousrikosten määrä, kpl	1 958	2 000	2 000
Avoimena olevien talousrikosten määrä, kpl	2 209	2 200	2 200
Päätettyjen järjestäytyneen rikollisuuden juttujen määrä, kpl	754	1 000	1 000
Henkeen ja terveyteen kohdistuvien rikosten määrä, kpl	36 323	36 500	36 500
Poliisin tietoon tulleet törkeät huumausainerikokset, määrä	889	850	850

¹⁾ Lähde: Poliisibarometri

Lupahallinto

Poliisin lupahallinto vaikuttaa hallinnollisen päätöksenteon ja valvonnan keinoin rikoksia ennalta estävästi sekä yleistä järjestystä ja turvallisuutta turvaavasti yhteiskunnassa, jonka turvallisuustilanne on muutoksessa. Poliisi turvaa maksullisen lupahallinnon riittävän palvelutason, tehokkaat menettelyt ja näitä vastaavat resurssit kustannusvastaavuudesta huolehtien. Lupahallinnon toiminnot ja prosessit uudistuvat hallinnollisesti kevyemmiksi. Poliisi huolehtii sähköisten lupapalveluiden ja asianhallinnan ylläpitämisestä ja kehittämisestä siten, että palvelut ovat asiakasystävällisiä, teknistä kehitystä tarkoituksenmukaisesti hyödyntäviä ja toiminnallisesti tehokkaita.

Pääasiallisena palvelun tarjoamisen tapana ovat sähköiset palvelut ja sähköisen asioinnin käyttöaste säilyy suunnitelmallisesti korkealla tasolla. Käyntiasiointi täydentää sähköistä palvelua. Lupahallinnon henkilöstön osaaminen ydintehtävissä vahvistuu.

Lupahallinto	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Tuottavuus			
Tuottavuus (poliisin myöntämät luvat/lupa-htv, maksullinen ja maksuton)	1 727	1 540	1 780
Lupahallinnon tuottotavoite, 1 000 euroa	66 048	55 350	49 300
Taloudellisuus			
Henkilötyövuodet	841	756	619
Lupapalvelujen kustannukset, 1 000 euroa	61 990	55 350	49 300
Taloudellisuus (kustannukset/poliisin myöntämät luvat), euroa	43	48	44
Lupahallinnon kustannusvastaavuus, %	106,5	100	100
Palvelukyky ja laatu			
Onnistuminen lupahallinnossa, arvosana 1—4 ¹⁾	-	3,3	-
Sähköisen asioinnin toteuma-aste (%)	20	30	50
Sähköisen asioinnin käyttöaste (%)	29	40	45
Suoritteet			
Poliisin käsittelemät lupa-asiat yhteensä, kpl	1 452 250	1 164 000	1 114 000
— Matkustusasiakirjat (passit ja henkilökortit yhteensä)	915 795	980 000	980 000
— Ajoluvat	350 977	-	-
— Aseluvat	57 939	60 000	60 000
— Turva-alan luvat	60 771	62 000	62 000
— Ulkomaalaisluvut ²⁾	54 900	50 000	-
— Muut luvat	11 868	12 000	12 000

¹⁾ Lähde: Poliisibarometri

²⁾ Toimivalta ulkomaalaislupa-asioissa siirtyy poliisilta Maahanmuuttovirastolle 1.1.2017. Asiaa koskeva esitys on annettu eduskunnalle 21.4.2016.

Lupavalvonta	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Taloudellisuus			
Henkilötyövuodet (maksuton, sisältyvät lupahallinnon kokonaishtv-määrään)	206	205	205
Toimintamenoääräraha, 1 000 euroa	13 779	13 876	13 339
Lupavalvonnan kustannukset (maksuttomat lupapalvelut), 1 000 euroa	17 973	16 912	16 431
Suoritteet			
Valvonnalliset toimenpiteet yhteensä, kpl (sis. ajo-oikeuspäätökset, aselupien peruutus- ja varoituspäätökset sekä järjestyksenvalvoja- ja vartijakorttien peruutukset ja varoitukset)	119 135	72 000	65 000

Poliisikoulutus

Poliisikoulutuksella vastataan poliisin henkilöstö- ja osaamistarpeeseen. Poliisiammattikorkeakoulun uusien opiskelijoiden määräksi esitetään asetettavan vähintään 400 aloittavan opiskelijan tasolle v. 2017. Poliisikoulutusta annetaan edelleen molemmilla kansalliskielillä. Koulutuksessa

kehitetään kansainvälisen poliisiyhteistyön ja monikulttuurisuuden edellyttämää ammattitaitoa. Koulutuksen tuottavuutta parannetaan laajentamalla verkko-opetuksen käyttöä. Poliisiammattikorkeakoulu tuottaa tutkimustietoa poliisitoiminnan, sisäisen turvallisuuden ja oppilaitoksen opetuksen kehittämiseen.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Poliisikoulutus			
Tuottavuus			
Vuoden aikana suoritettut tutkintokoulutuksen opintopisteet/			
opettajien kokonaishtv	297,9	380	413
Julkaisut/tutkimuksen htv:t	2,6	3,0	3,0
Taloudellisuus			
Poliisiammattikorkeakoulun kokonaiskustannukset, 1 000 euroa	27 721	26 000	26 000
Henkilötyövuodet	197,3	193	193
Poliisi (AMK) - koulutuksen koulutuspäivän hinta, enintään, euroa	411	350	330
Poliisi (ylempi AMK) - koulutuspäivän hinta, enintään, euroa	456	380	360
Palvelukyky ja laatu			
Perustutkintokoulutuksesta tavoiteajassa valmistuneet, %	98,8	98,0	98,0
Suoritteet			
Poliisi (AMK) koulutukseen hakijoiden määrä aloituspaikkaa kohden	9,15	13,4	9,0
Poliisi (AMK) koulutuksen aloittaneiden määrä, hlöä	320	320	400
Perustutkintokoulutuksesta valmistuvien määrä, hlöä ¹⁾	174	57	254
Julkaisut, kpl	43	40	40

¹⁾ Vuosi 2017= poliisi (AMK) koulutuksesta valmistuvien määrä, hlöä

Yhteiset palvelut - tukitoiminnot ja muut tehtävät

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Yhteiset palvelut - tukitoiminnot¹⁾			
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	159 998	160 100	150 707
Henkilötyövuodet	1 041	1 025	1 034
Yhteiset palvelut - muut tehtävät²⁾			
Taloudellisuus			
Toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	43 264	43 087	41 421
Henkilötyövuodet	679	692	689
Muiden tehtävien kustannukset, 1 000 euroa	58 828	58 424	56 761

¹⁾ Tukitoiminnot = taloushallinto, henkilöstöhallinto, materiaalitoiminnot, tietotekniikka, tutkimus- ja analyysitoiminto, koulutus, työhyvinvointi, konsernipalvelut

²⁾ Muut tehtävät = vartijat, vankilatoiminnot, vankikuljetukset, virka-avut, löytötavaratoiminto, kantelu- ja valitusasiat, lupa-hallinnon erillistoiminnot

Henkiset voimavarat

Poliisi sopeuttaa toimintansa sille myönnettyyn määrärahaan sopeuttamissuunnitelmansa mukaisesti. Säästötoimenpiteitä kohdennetaan mm. keskitettyyn rahoitukseen sekä kehittämishankkeisiin. Tällä kohdennuksella pyritään hillitsemään poliisin henkilöstön ja aivan erityisesti poliisi-
miesten htv-vähennyksiä. Poliisin henkilöstömäärä sovitetaan taloudellisiin reunaehtoihin.

Henkiset voimavarat	2015 toteutuma ¹⁾	2016 arvio	2017 tavoite
Henkilötyövuodet ²⁾	10 007	9 850	9 571
Naisia, %-osuus	29,6	29,6	29,6
Poliisimiehet, htv	7 359	7 324	7 110
Naisia, %-osuus	16	16	16
Opiskelijat, htv ³⁾	157	156	173
Naisia, %-osuus	20,4	24,8	24,8
Muu henkilöstö, htv	2 491	2 370	2 288
Naisia, %-osuus	70,3	70,7	70,7
Naisten %-osuus alipäälystössä, päälystössä ja päällykötasolla	10,6	10,6	10,6
Sairauspoissaolot, pv/htv	9,3	10,0	10,0
Työtyytyväisyysindeksi	3,28	3,3	3,3

¹⁾ Lähde PolStat, kaikki momentit. Vuoden 2015 toteutuksessa poliisin momentilta 26.10.01 palkattujen osuus yht. 9 914 htv, muilta momenteilta palkattujen osuus yht. 93 htv. Vuoden 2016 arviossa muilta momenteilta palkattujen osuus yht. 80 htv. Vuoden 2017 tavoitteessa muilta momenteilta palkattavien osuus yht. 80 htv (15 htv poliisit + 65 htv muita virkoja).

²⁾ Vuoden 2015 luvussa on mukana Suojelupoliisin htv-määrä (n. 240 htv).

³⁾ Opiskelijoilla tarkoitetaan käytettävissä olevaan työvoimaan luettavat opiskelijat, jotka ovat työssäoppimisjaksolla työ- tai kenttäharjoittelussa.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	815 209	797 986	750 155
Bruttotulot	81 283	68 495	62 477
Nettomenot	733 926	729 491	687 678
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	25 653		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	28 043		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	74 900	60 115	56 984
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	71 775	60 115	56 984
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	3 125	-	-
Kustannusvastaavuus, %	104	100	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Harmaan talouden erillismääräraha	-9 600
Paikallispoliisitoiminta	-300
Poliisihallituksen VITJA-hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	4 000
Poliisikoulutuksen aloituspaikkojen lisääminen	400
Poliisiopiskelijoiden ateriatuen muutos	-45
Poliisiopiskelijoiden korkeakoulutuen muutos	-522
Siirto momentilta 26.10.02	624
Todistajansuojeluohjelman sopeutumisavustusten maksaminen	-10
Toiminnan turvaaminen/tason korotus (mm. harmaan talouden torjunta, liikenne- valvonta)	5 000
Turvapaikkahakijatilanteen vaatimat lisäresurssit	-9 000
Turvapaikkatutkinta (siirto momentille 26.40.01)	-1 660
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-178
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-89
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-7 296
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-235
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-3 917
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-3 580
Toimintameno säästö (HO 2015)	-4 142
Työajan pidentäminen (Kiky)	-5 404
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-833
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-5 026
Yhteensä	-41 813

2017 talousarvio	687 678 000
2016 II lisätalousarvio	-895 000
2016 I lisätalousarvio	1 700 000
2016 talousarvio	729 491 000
2015 tilinpäätös	736 316 000

02. Suojelupoliisin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 25 891 000 euroa.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa Suojelupoliisille seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Suojelupoliisin keskeisenä tavoitteena on kansallista turvallisuutta uhkaavien tekojen ja hankkeiden ennalta estäminen ja oikea-aikaisen tiedon tuottaminen yhteiskunnan turvallisuuden edistämiseksi ja päätöksenteon tueksi. Suojelupoliisin suorituskyvyn ylläpitäminen ja parantaminen on keskeistä, jotta valtion turvallisuus saadaan varmistettua muuttuvassa toimintaympäristössä ja toimintaympäristön asettamiin haasteisiin voidaan vastata myös tulevaisuudessa.

Operatiivinen toiminta

Suomessa ei tehdä eikä valmistella terroritekoja tai terrorismiin tähtääviä hankkeita. Suomea ei käytetä terroritekojen suunnitteluun muualla tehtäväksi eikä Suomea käytetä terrorismin logistisena tai muuna tukialueena. Kansalaiset luottavat poliisin kykyyn torjua terrorismia. Ulkovaltojen Suomeen suuntaama tiedustelutoiminta kartoitetaan ja rikoslain 12 luvussa tarkoitetut rikokset estetään.

Kehitetään kyberuhkien torjuntavalmiuksia kehittämällä suorituskyyä sekä syventämällä yhteistyökumppanuuksia ja selkeyttämällä rooleja.

Joukkotuhoaseiden sekä niiden valmistamiseen tarvittavan asiantuntemuksen, materiaalin ja välineistön kansainvälisten sopimusten vastainen vienti estetään Suomesta ja Suomen kautta toimijoille, joiden tarkoituksena on hankkia tai kehittää joukkotuhoaseita. Valtion sisäiseen turvallisuuteen vaikuttavien hankkeiden seuranta ei heikkene eikä tämän alan rikosten määrä lisäänn.

Turvallisuusselvitykset ja lausunnot

Suojelupoliisin antamat turvallisuusselvitykset ja lausunnot tähtäävät omalla alueellaan siihen, että turvallisuuden taso ja ihmisten kokemus turvallisuuden tunne eivät heikkene.

Tiedonkeruu ja raportointitoiminta

Suojelupoliisiin kohdistuu entistä enemmän odotuksia ennakoivan tiedon hankkijana, tulkitsijana ja raporttijana. Suojelupoliisi sopii sisäministeriön kanssa tiedonhankintaprioriteeteista, joilla määritetään enakkoon vuosittaiset painopisteet kansallista turvallisuutta palvelevalle tiedonhankinnalle. Tiedonhankintaprioriteetit muodostuvat keskeisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisen johdon tietotarpeista ja niiden avulla tuetaan ajantasaista tietoa sekä suojataan yhteiskunnan etuja. Tiedonkeruu ja raportointitoiminta hyödyntävät käytettävissä olevia lähteitä tehokkaasti ja tuottavat valtiojohdolle ja muille asiakkaille/toimijoille päätöksenteon kannalta merkityksellistä tietoa.

Suojelupoliisin kehittäminen

Varmistetaan Suojelupoliisin alueellinen toimintakyky siten, että kaikki tehtävät pystytään jatkossakin hoitamaan eri puolella Suomea yhtä tehokkaasti ja tuloksellisesti. Suojelupoliisi jatkaa toimenpiteitä nykyisen toiminnallisen tietojärjestelmän uusimiseksi ja laajentamiseksi. Kaikissa uusissa tietojärjestelmien käyttöönotoissa otetaan huomioon Suojelupoliisin erityistarpeet ja yhteistoimintavaatimukset muiden poliisin tietojärjestelmien kanssa.

Henkiset voimavarat

Laaditaan pitkän tähtäimen henkilöstösuunnitelma sisältäen henkilöstöresurssien määrää, laatua ja kehittämistä koskevat tavoitteet ja toimenpiteet. Henkilöstön hyvinvoinnista huolehditaan muutosprosessissa.

Suojelupoliisi	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Taloudellisuus			
Operatiivisen toiminnan toimintamenomääräraha, 1 000 euroa	14 560	16 759	16 759
Operatiivisen toiminnan henkilötövuodet	185	213	213
Operatiivisen toiminnan kustannukset, 1 000 euroa	19 800	22 791	22 791
Suoritteet			
Turvallisuusinformaatiotilaisuudet, kpl	312	200	200
Turvallisuusselvitykset, kpl	17 046	50 000	52 500
Kansalaisuusasialausunnot, kpl	92	80	100
Oleskelu- ja työlupahakemuksia koskevat lausunnot, kpl	418	350	400
Viisumihakemuksia koskevat lausunnot, kpl	9 131	9 000	8 500
Tuotetut raportit, kpl	118	120	140
Henkiset voimavarat			
Henkilötövuodet	250	276	291
Poliisimiehet, htv	138	154	158
Muu henkilöstö, htv	112	122	133
Sairauspoissaolot, pv/htv	3,8	7,5	7,5
Työtyytyväisyysindeksi	3,6	3,5	3,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	26 529	28 501
Bruttotulot	2 610	2 610
Nettomenot	23 919	25 891

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eduskunnan lisäys	-500
Siirto momentille 26.10.01	-624
Suojelupoliisin toiminnan turvaaminen	2 000
Supon SSK-hanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-3 275
Supon SSK-hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	5 950
Turvapaikkatilanteen vaatimat lisäresurssit Supolle	-800
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-4
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-259
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	2
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-132
Toimintameno säästö (HO 2015)	-88
Työajan pidentäminen (Kiky)	-183
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-28
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-85
Yhteensä	1 972

2017 talousarvio	25 891 000
2016 II lisätalousarvio	-80 000
2016 talousarvio	23 919 000

20. Maasta poistamis- ja noutokuljetuksista aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 17 666 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) poliisin vastuulla olevien maasta poistettavien henkilöiden maasta poistamiskuljetuksista aiheutuviin menoihin
- 2) turvapaikanhakijoiden tulkkaus- ja käännöspalveluista aiheutuviin menoihin
- 3) Suomeen luovutettavien rikoksenteekijöiden noutokuljetuksista aiheutuviin menoihin
- 4) maasta poistettavien identifioinnista ja tarvittavien matkustusasiakirjojen hankinnoista aiheutuviin menoihin
- 5) turvapaikkatutkinnan valmiusryhmän käytöstä aiheutuneiden matka- ja majoitusmenojen korvaamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Maasta poistamiskuljetukset	13 366 000
Tulkkaus- ja käännöspalvelut	1 750 000
Noutokuljetukset	250 000
Henkilöllisyyden selvittäminen	300 000
Valmiusryhmän käyttö	2 000 000
Yhteensä	17 666 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kielteisen päätöksen saaneiden turvapaikanhakijoiden maastapoistamisen kasvaneet menot	-16 000
Tasokorotus kasvaneen turvapaikkahakijamäärän johdosta	11 666
Yhteensä	-4 334

2017 talousarvio	17 666 000
2016 talousarvio	22 000 000
2015 tilinpäätös	7 470 737

21. KEJO-hankkeen yhteiset toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan projektihenkilöstön, myös virkaan nimitettyjen virkamiesten, palkkausmenoihin.

Momentille nettobudjetoidaan hankkeen saama EU:n sisäisen turvallisuuden rahastosta myönnetty tukiosuus.

Valtuus

Mikäli vuoden 2013 talousarviossa tai vuoden 2014 kolmannessa lisätalousarviossa kenttäjohtojärjestelmän hankintaan tarkoitettua valtuutta on jäänyt käyttämättä vuonna 2016, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä sitoumuksia vuonna 2017.

Selvitysosa: Poliisin, pelastustoimen, sosiaali- ja terveystoimen, Rajavartiolaitoksen, puolustusvoimien sekä Tullin yhteisen kenttäjohtojärjestelmähankkeen (KEJO) tavoitteena on hankkeeseen osallistuvien keskeisten turvallisuusviranomaisten yhteisen kenttäjohtojärjestelmän käyttöönotto ja sovittaminen osaksi viranomaisten yhteistä sähköistä tapahtumankäsittelykokonaisuutta ja verkottunutta hätäkeskusmallia.

Tarve palkkausmenojen maksamiseen johtuu Hallinnon tietotekniikkakeskuksen lakkauttamisesta vuonna 2016 ja tehtävien siirtymisestä poliisin omaksi työksi.

Viranomaisten yhteisen kenttäjohtojärjestelmän keskeisimpiä tavoitteita ovat viranomaisten toiminnan ja viranomaisyhteistyön tehostuminen, viranomaisten yhteisen tilannekuvan mahdollistaminen, uusien työprosessien käyttöönotto kenttäolosuhteissa, kenttäjohtamisen ja viranomaisten välisen reaaliaikaisen tiedonvaihdon ja viestinnän tehostuminen sekä viranomaisten yhteisen kenttäjärjestelmäratkaisun myötä saavutettava kustannustehokkuus. Hanke ajoittuu vuosille 2013—2017 ja sen kokonaiskustannukset ovat n. 21,610 milj. euroa. Valtiovarainministeriö rahoittaa hanketta yhteensä 15 milj. eurolla tuottavuuden edistämiseen tarkoitettulla määrärahalla vuosina 2013—2017 erikseen laaditun KEJO-hankkeeseen osallistuvien ministeriöiden (sisäministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, puolustusministeriö ja valtiovarainministeriö) välisen yhteistyöpöytäkirjan mukaisesti. Hankkeelle myönnettiin vuoden 2014 kolmannessa lisätalousarviossa 5,0 milj. euron lisävaltuus hankkeen investointiosuuden menojen maksamista varten. Lisävaltuudesta aiheutuvista menoista osa katetaan sisäasioiden EU-rahaston määrärahalla.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Turvallisuusviranomaisten yhteinen kenttäjohtojärjestelmä		
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	4 000	4 000
Menot yhteensä	4 000	4 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Viranomaisen kenttäjohtamisjärjestelmä (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-3 000
Tasomuutos	-5 922
Yhteensä	-8 922

2017 talousarvio	4 000 000
2016 talousarvio	12 922 000
2015 tilinpäätös	—

20. Rajavartiolaitos

Selvitysosa: Rajavartiolaitos toimii sekä sisäisen että ulkoisen turvallisuuden alueilla. Rajavartiolaitos on yhteistyökykyinen ja kansainvälisesti arvostettu rajaturvallisuuden ja meripelastuksen asiantuntija. Rajavartiolaitoksen tavoitteina on ylläpitää rajaturvallisuutta, varmistaa sujuva rajaliikenne, lisätä merellistä turvallisuutta, osallistua sotilaalliseen maanpuolustukseen ja tuoda viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille. Rajavartiolaitos toimii maalla, merellä ja ilmassa, turvana kaikissa oloissa.

Rajavartiolaitoksen toimintaan vaikuttavat merkittävimmin tilanne Venäjällä ja Itämeren alueella sekä hallituksen toimenpiteet julkisen talouden vakauttamiseksi.

Rajavartiolaitoksen tavoitteena on vahvistaa sisäistä ja ulkoista turvallisuutta itärajalla. Rajanylitysliikenne pidetään turvallisena. Rajavartiolaitos pitää kriisivalmiuden ja kyvyn sotilaalliseen maanpuolustukseen korkealla tasolla sekä varautuu hybridiuhkiin.

Itämeren pitäminen turvallisena on Suomelle tärkeää. Parannetaan kykyä hallita monialaonnettomuuksia ja turvallisuushuomioita merellä. Rajavartiolaitos varautuu ottamaan vastaan ympäristöönnettomuuksien operatiivisen johtovastuun avomerellä.

EU:n yhdenmetyt rajaturvallisuusjärjestelmän ja meripolitiikan kehitykseen vaikuttaminen on Rajavartiolaitokselle tärkeää. Rajavartiolaitos osallistuu Euroopan rajaturvallisuusviraston koordinoimiin operaatioihin EU:n ulkorajoilla ja muuhun kansainväliseen toimintaan osoittamalla niihin henkilöstöä ja kalustoa (Rajavartiolaitaki 578/2005 15 a—c §).

Muuttuneessa turvallisuustilanteessa itsenäisesti hoidetun ja uskottavan ulkorajavalvonnan merkitys korostuu. Julkishallinnon säästöt yhdessä kustannustason nousun kanssa kaventavat merkittävästi Rajavartiolaitoksen talouden liikkumavaraa. Parhaillaan toimeenpantavan Rajavartiolaitoksen talouden sopeuttamisohjelman lisäksi suunnitellaan kehyskauden loppuun saakka jatkuvat uudet sopeuttamistoimet ja aloitetaan niiden toimeenpano.

01. Rajavartiolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 230 479 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Rajavartiolaitain (578/2005) 81 §:n nojalla työsuhdeasuntojen vuokratkompensatioon
- 2) Merivartiomuseon toiminnan tukemiseen
- 3) viranomaisveneen konseptiveneen hankintamenoihin.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa Rajavartiolaitokselle seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Laatu ja palvelukyky (ind)	96	96	96
Tuottavuus (ind)	120	122	123
Taloudellisuus (ind)	111	119	123
Henkilötyövuodet	2 679	2 664	2 665
Kustannukset (milj. euroa)	257,0	247,6	247,6

Rajaturvallisuuden ylläpitäminen

Suomen rajavalvonta on järjestetty tehokkaasti. Rajavalvonnan tilannetietoisuus mahdollistaa resurssien tehokkaan käytön. Kaikki Schengen-alueen ulkorajan ylittävät henkilöt tarkastetaan. Schengen-alueen sisärajoilla ylläpidetään valmius rajatarkastusten palauttamiseen. Maahantulo ja maastalähtö vastoin säädettyä järjestystä paljastetaan. Luvattomat rajanylitykset ja muu laitton toiminta paljastetaan rajanylityspaikkojen välialueilla. Ulkorajat ylittävään rikollisuuteen puututaan tehokkaasti.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Rajaturvallisuuden ylläpitäminen (1—5)	4,0	3,9	3,9
Yhdyshenkilötoiminta ja kansainväliset operaatiot			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,4	3,8	3,8
Yhdyshenkilötoiminnan perusteella estetyt luvattomat rajanylitykset (kpl)	3 071	4 030	4 037
Yhteistyö naapurimaiden viranomaisten kanssa			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,2	3,5	3,5
Rajavalvonta			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	3,9	4,0	3,9
— Rajatarkastusten kattavuus saapuva (1—5)	5,0	5,0	5,0
— Rajatilannekuvan laatu (1—5)	3,9	3,7	3,7
— Rajatarkastusten laatu (1—5)	1,8	2,4	2,3
— Rajatapahtumien estäminen (1—5)	3,9	3,9	3,8
— Rajatapahtumien paljastaminen (1—5)	4,0	3,1	3,0
— Rajatarkastusten oikeusturva (1—5)	5,0	4,9	4,9
— Laittoman maahantulon järjestämisten ja ihmis-			
kaupparikosten selvitystaso (1—5)	2,8	4,5	4,5
— Rikostorjunnan oikeusturva (1—5)	4,9	4,8	4,8
Partiointi (h)	243 323	236 035	232 612
Tekninen valvonta (h)	1 616 272	1 637 000	1 637 000
Rajatarkastukset (milj. hlöä)	13,8	13,8	14,4
Pääsyn epääminen (kpl)	861	898	913
Käännättämisspätös (kpl)	217	225	232
Rikosilmoitus (kpl)	1 125	1 244	1 298
Valtionrajarikos (kpl)	338	337	396
Laittoman maahantulon järjestäminen ja ihmiskauppa (kpl)	226	173	179
Muu rikos tai rikkomus (kpl)	3 485	3 885	3 940

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Rajaturvallisuuden ylläpitäminen			
Kustannukset (milj. euroa) ko. vuoden hintatasossa	230,8	223,3	223,8
Henkilötyövuodet	2 407	2 403	2 409
Tuottavuus (ind)	123	124	126
Taloudellisuus (ind)	113	121	125

Sujuvan rajaliikenteen varmistaminen

Rajanylitysliikenne pidetään turvallisena. Matkustaja kokee rajanylityksen sujuvaksi. Matkustajan odotusaika rajatarkastukseen on itärajalla ja satamissa enintään 15 minuuttia ja lentoasemilla enintään 10 minuuttia. Rajatarkastuksissa ja rajatarkastuksiin liittyvässä tutkinnassa sekä hallintopäätöksissä huolehditaan henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksista sekä oikeusturvasta.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Sujuvan rajaliikenteen varmistaminen (1—5)			
Itärajan rajanylityspaikat			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,7	4,8	4,8
Rajatarkastusten sujuvuus RVL:n toimenpiteet (min)	6	10	10
Rajatarkastuksen sujuvuus kokonaisuus (min)	7	12	13
Lentoasemien rajanylityspaikat			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,7	4,8	4,8
Rajatarkastusten sujuvuus RVL:n toimenpiteet (min)	6	9	9
Satamien rajanylityspaikat			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,5	4,8	4,8
Rajatarkastusten sujuvuus RVL:n toimenpiteet (min)	12	9	9

Merellisen turvallisuuden lisääminen

Merivartiostoissa on jatkuva johtamis-, viestitys- ja suoritusvalmius meripelastustoimen etsintä- ja pelastustehtäviin. Kaikkiin merellä tapahtuviin hätätilanteisiin kyetään osoittamaan apua. Muiden meripelastusviranomaisten voimavarat hyödynnetään. Meripelastuksen osaaminen varmistetaan koulutuksella, katselmoinneilla ja tarkastuksilla. Merellinen ympäristön valvonta sekä ympäristörikosten selvittäminen ja tutkinta ennalta ehkäisevät tehokkaasti merellisen ympäristön saastumista. Rajavartiolaitos varautuu ottamaan vastaan ympäristöonnettomuuksien operatiivisen johtovastuun avomerellä.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Merellisen turvallisuuden lisääminen (1—5)			
Meripelastus			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,5	4,1	4,1
Meripelastustehtävät (kpl)	1 396	1 473	1 473
Pelastettu henkilö (kpl)	3 065	4 405	4 405
Merellisen ympäristön suojelu			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	1,6	3,5	3,5
Aluspäästötapausten määrä (kpl)	66	30	30

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Merellisen turvallisuuden lisääminen			
Kustannukset (milj. euroa)	12,0	11,4	11,1
Henkilötyövuodet	125	123	120
Tuottavuus (ind)	101	116	115
Taloudellisuus (ind)	93	113	115

Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen

Rajavartiolaitoksella on ajanmukaiset puolustussuunnitelmat, tilanteen edellyttämä johtamis- ja toimintavalmius sekä valmius rajajoukkojen perustamiseen. Rajavartiolaitoksen kriisivalmius sekä kyky alueellisen koskemattomuuden valvontaan ja turvaamiseen rauhan aikana on jatkuvaa. Rajavartiolaitoksen henkilökunta, varusmiehet ja reserviläiset on koulutettu kriisiajan tehtäviin ja sijoitettu rajajoukkoihin.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen (1—5)	4,1	4,1	4,1
Häiriö- ja poikkeusolovalmiuden ylläpito			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,0	4,0	4,0
Rajavartiolaitoksen joukkotuotanto ja sotilaallisen maanpuolustuksen koulutus			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	4,3	4,3	4,3
Koulutusvuorokaudet asevelvolliset (kpl)	100 099	97 890	98 255
Koulutusvuorokaudet henkilöstö (kpl)	4 760	4 502	4 722
Sotilaalliseen maanpuolustukseen osallistuminen			
Kustannukset (milj. euroa) ko. vuoden hintatasossa	14,1	12,9	12,6
Henkilötyövuodet	148	139	136
Tuottavuus (ind)	144	124	128
Taloudellisuus (ind)	134	121	127

Viranomaisavun tuominen rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille

Rajaseudun ja saariston ihmiset ja sidosryhmät kokevat Rajavartiolaitoksen toiminnan lisäävän turvallisuutta. Rajavartiolaitos on tavoitettavissa. Rajavartiolaitos tuottaa ydintehtävien ohessa monialaista viranomaisapua rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille. Ilma-aluksilla tuetaan muita vastuuviranomaisia tarvittaessa koko valtakunnan alueella. Painopiste on kiireellisissä Rajavartiolaitoksen erityisosaamista tai -materiaalia välttämättä vaativissa tehtävissä.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Viranomaisavun tuominen rajaseudun ja rannikon harvaan asutuille alueille (1—5)	3,3	3,3	3,2
Turvallisuuden tunne			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	3,2	3,2	3,1

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Viranomaisavun antaminen			
Toiminnan laatu ja palvelukyky (1—5)	3,8	3,7	3,6
Turvallisuuspalvelut harva-alueilla (poliisi- ja virka- aputehtävät) (kpl)	651	651	650
Etsinnät maa-alue (kpl)	334	325	305
Ensihoitotehtävät (pl. meripelastuksen liittyvät) (kpl)	511	500	470

Henkiset voimavarat

Rajavartiolaitoksen henkilöstörakenne ja henkilöstön osaaminen pidetään tehtävien edellyttämäl-
lä tasolla. Henkilöstömäärä sopeutetaan laskeviin resursseihin.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Henkiset voimavarat			
Henkilötyövuodet	2 679	2 664	2 665
Sairauspoissaolot (pv/htv)	9,2	8,0	8,0
Työilmapiiri (1—5)	3,5	3,5	3,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	242 957	240 910	237 379
Bruttotulot	9 952	7 500	6 900
Nettomenot	233 005	233 410	230 479
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	28 227		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	26 935		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EU:n nopean toiminnan rajavartijareservi	2 000
Helikopterilla suoritettavien sairaankuljetusten korvaukset, lisärahoitus	1 100
Helikopterilla suoritettavien sairaankuljetusten korvaukset (siirto momentilta 33.30.60)	700
Rajavalvonta-asiantuntija Suomen pysyvässä edustustossa EU:ssa (siirto momentilta 24.01.01)	215
Rajavartioiden määrän lisääminen	3 900
Tehostetun ulkomaalaisvalvonnan lisäkustannukset	-3 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-62
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-31
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-2 231
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	867
Palkkaliukumasäästö	-330
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-1 205
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-1 147
Toimintameno säästö (HO 2015)	-1 530

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työajan pidentäminen (Kiky)	-1 739
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-256
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-182
Yhteensä	-2 931

2017 talousarvio	230 479 000
2016 II lisätalousarvio	1 117 000
2016 talousarvio	233 410 000
2015 tilinpäätös	231 713 000

70. Ilma- ja vartioalusten hankinta (siirtomääräraha 5 v)

Momentille myönnetään 9 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) AS 332 Super Puma meripelastushelikopterien modifikaatioon ja G-huoltoon
- 2) kahden AB/B 412 helikopterin ja niiden varaosavaraston yhdenmukaistamiseen
- 3) ulkovartiolaivan varustamiseen liittyviin hankintoihin ja mahdollisiin muihin toiminnallisiin muutostarpeisiin
- 4) Dornier-valvontalentokoneiden valvonta- ja navigointijärjestelmän uusimiseen
- 5) kevyen aluskaluston nopeiden veneiden uusimiseen ja niiden tarvitsemien varusteiden ja varaosien hankintaan
- 6) ilma- ja vartioalusten kertaluonteisiin peruskorjauksiin
- 7) indeksien ja valuuttakurssien muutoksista aiheutuviin hankintasopimusten mukaisiin menoihin.

Tilausvaltuuksista aiheutuvien indeksien ja valuuttakurssien noususta aiheutuvat lisätarpeet sekä indeksien ja valuuttakurssien alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisina.

Momentille voidaan myös tulouttaa oikaisuina sopimuksista aiheutuvia sopimussakkoja tai muita vastaavia korvauksia.

Selvitysosa: Vuoden 2012 toisessa lisätalousarviossa Rajavartiolaitos sai tilausvaltuuden AS 322 Super Puma meripelastushelikopterien modifikaatioon ja G-huoltoon. Valtuuden perusteella tehtiin vuonna 2013 sopimus modifikaatiosta ja huollosta. Hanke ajoittuu vuosille 2013—2019 ja sen kokonaiskustannusarvio on 33 710 000 euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Super Puma modifikaatio ja G-huolto				
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	7 000	6 700	4 500	18 200
Menot yhteensä	7 000	6 700	4 500	18 200

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-6 560
Yhteensä	-6 560

2017 talousarvio	9 400 000
2016 talousarvio	15 960 000
2015 tilinpäätös	30 387 000

30. Pelastustoimi ja hätäkeskustoiminta

Selvitysosa: Pelastustoimen tavoitteena on turvallinen ja kriisinkestävä Suomi, jossa pelastustoimen palvelut on järjestetty laadukkaasti, kustannustehokkaasti ja yhdenmukaisesti. Pelastustoimen tehtävänä on tulipalojen ehkäiseminen ja pelastustoiminta normaali- ja poikkeusoloissa sekä häiriötilanteissa, pelastustoimelle kuuluvat kansainvälisiin sopimuksiin perustuvat väestönsuojelutehtävät sekä varautuminen näihin tehtäviin. Lisäksi pelastustoimi osallistuu yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa onnettomuuksien ehkäisytyöhön. Pelastustoimella on valmius kansainvälisen avun antamiseen ja vastaanottamiseen. Tavoitteena on, että pelastustoimella on jatkuvaan analyysiin perustuva kokonaiskuva yhteiskunnan riskeistä ja valmius vastata niihin omalla toimialallaan. Tavoitteena on myös, että pelastustoimen turvallisuusviestintä on vaikuttavaa.

Vastuun pelastustoimen eri tehtävien hoitamisesta jakavat valtio ja kuntien ylläpitämät pelastuslaitokset. Valtion talousarviosta rahoitetaan Pelastusopiston toiminta sekä sisäministeriön johtama pelastustoimen valtakunnallinen kehittämistoiminta. Pelastuslaitosten rahoituksesta vastaavat kunnat. Hallitusohjelman mukaan pelastustoiminnan ja varautumisen valtakunnallista johtamista, suunnittelua, ohjausta, valvontaa ja koordinaatiota vahvistetaan ja parannetaan. Sisäministeriö jatkaa vuoden 2017 aikana hanketta, jonka tavoitteena on valmistella vuoden 2019 alussa voimaan tuleva pelastustoimen uudistus. Uudistuksessa pelastustoimen tehtävät siirretään kunnilta maakuntatasolle.

Hätäkeskuslaitoksen tehtävänä on hätäkeskuspalvelujen tuottaminen sekä hätäkeskuspalvelujen tuottamiseen liittyvä pelastustoimen, poliisitoimen sekä sosiaali- ja terveystoimen viranomaisten toiminnan tukeminen, kuten tehtävän välittämiseen liittyvät toimenpiteet, viestikeskustehtävät, väestön varoittamistoimenpiteiden käynnistäminen äkillisessä vaaratilanteessa sekä muut viran-

omaisten toiminnan tukemiseen liittyvät tehtävät. Hätäkeskuslaitoksen tehtävänä on myös hätäkeskuspalveluihin liittyvien tehtävien ja toimintatapojen kehittäminen ja valvonta.

Hätäkeskusten ja hätäkeskuspalveluita käyttävien viranomaisten toimintaa yhdenmukaistetaan hälytyspalveluiden osalta valtakunnan tasolla. Tavoitteena on parantaa hätäkeskusten toimintaa ja viranomaisyhteistyötä ja sitä kautta väestön turvallisuuspalveluja. Hätäkeskustoiminta ja tietojärjestelmät uudistetaan maaliskuun 2017 loppuun mennessä siten, että verkottuneet hätäkeskukset voivat tukea toisiaan ruuhka- ja häiriötilanteissa.

01. Pelastustoimen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 12 914 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) pelastuslain (379/2011) 107 §:n mukaisten erityisten palon- tai onnettomuuden syiden tutkimusten aiheuttamien menojen suorittamiseen
- 2) pelastuslain 100 §:n 1 momentin nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen
- 3) pelastuslain 97 §:ssä tarkoitetulla tavalla valmiuden ylläpitämiseen
- 4) pelastustoimeen liittyvään standardisointitoiminnan edistämiseen ja standardisointityöhön osallistumisesta johtuviin menoihin.

Momentille saa nettobudjetoida siirtotalouden tuottoina Palosuojelurahastolta tutkimus- ja kehittämistoimintaan saadut erityisavustukset.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laeiksi Pelastusopistosta annetun lain (607/2006) ja Poliisiammattikorkeakoulusta annetun lain (1164/2013) muuttamisesta. Palopäällystökoulutus siirretään Savonia-ammattikorkeakoululta Poliisiammattikorkeakoululle, mutta Pelastusopisto hoitaa opetuksen.

Sisäministeriö asettaa pelastustoimelle seuraavat alustavat tuloksellisuustavoitteet:

Onnettomuuksien ehkäisy

Pelastustoimen tehtävä on erityisesti tulipalojen ehkäisy. Toimiala osallistuu myös muiden onnettomuuksien ehkäisyyn. Onnettomuuksia ja niiden seurauksia pyritään ehkäisemään parantamalla ihmisten ja yhteisöjen omatoimista varautumista, lisäämällä väestön turvallisuustietoisuutta ja -osaamista sekä toteuttamalla pelastuslaitosten laatimien valvontasuunnitelmien mukaisia toimia.

Onnettomuuksien ehkäisy	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Tuotokset			
Erheellisten paloilmoitusten määrä (kpl), enintään	17 606	16 300	15 500
Neuvontaa ja valistusta saaneiden osuus väestöstä (%), vähintään	16	20	20

Pelastustoiminta ja varautuminen

Pelastustoimi kykenee toimimaan nopeasti ja tehokkaasti onnettomuustilanteissa. Lisäksi pelastustoimella on valmius antaa pelastustoimeen kuuluvaa apua suuronnettomuustilanteissa myös

ulkomailla ja valmius avun vastaanottamiseen. Pelastustoimen toimintavalmiustaso on määritelty alueen pelastustoimen riskien perusteella riskialueittain ja toimintavalmius vastaa alueen palvelutasopäätöksessä määritettyä tasoa.

Pelastustoimella on jatkuvaan analyysiin pohjautuva kokonaiskuva yhteiskunnan riskeistä ja haavoittuvuuksista. Pelastustoimella on yhteiskunnan turvallisuusstrategian mukaisesti uhka-arvio pelastustoimen valtakunnallista koordinaatiota edellyttäviä erityistilanteita varten osana kansallista riskiarviota. Pelastustoimen osuutta yhteiskunnan turvallisuusstrategiasta toteutetaan. Tavoitteena on saada strategian päämäärät ulottumaan nykyistä laajemmin myös alue- ja paikallishallintoon.

Varautumisen johtamista, ohjausta, yhteensovittamista ja valvontaa kehitetään siten, että valmius toimia erilaisissa kriisi- ja häiriötilanteissa paranee.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Pelastustoiminta ja varautuminen			
Tuotokset			
Pelastuslaitosten hälytysluonteisten tehtävien määrä, kpl, arvio, josta ¹⁾	99 673	99 000	98 500
— tulipaloista (pl. maastopalot) aiheutuvat tehtävät	9 642	9 500	9 500
— maastopaloista aiheutuvat tehtävät	1 581	2 000	2 000
— tarkistus- ja varmistustehtävät	28 798	28 000	27 500
— ensivastetehtävät (pl. sairaankuljetustehtävät)	21 094	21 100	21 000
— muut tehtävät	38 558	38 400	38 500
Toiminnan laatu ja palvelukyky			
Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien toimintavalmiusaika 1. riskialueella ensimmäisen yksikön mukaan, % tavoitteesta	59	50	50
Pelastuslaitosten kiireellisten tehtävien toimintavalmiusaika 2. riskialueella ensimmäisen yksikön mukaan, % tavoitteesta	86	50	50

¹⁾ Pelastuslaitoksen eri tehtävätyypeille ei aseteta tavoitteita, vaan niiden kehitystä seurataan.

Koulutus- ja tutkimustoiminta

Pelastusopiston koulutusjärjestelmä luo pohjan pelastustoimen ja hätäkeskusten henkilöstön osaamiselle ja valmiudet pelastusalan kansainvälisiin avunantotehtäviin. Tutkintoon johtavan koulutuksen opetussuunnitelmat rakennetaan työammattien kehitysnäkymien pohjalta niin, että ne muodostavat ammatillisesti etenevän jatkumon, jossa huomioidaan myös täydennyskoulutuksen tarpeet.

Pelastustoimen tutkimus- ja kehittämistoimintaa vahvistetaan verkostoitumalla muiden toimijoiden kanssa. Näin varmistetaan tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan ja tutkimustiedon hyödynnettävyyttä koulutuksen, käytännön työn ja päätöksenteon tukena ja kehittämisessä.

Pelastustoimi	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Tuotokset			
Pelastusopiston ammatillisen peruskoulutuksen koulutettava-päivien määrä, kpl, vähintään	43 560	46 080	42 480
Pelastusopiston tutkintojen määrä, kpl, vähintään	171	172	164
AMK-tutkintojen määrä, kpl	44	30	30
Panokset			
Momentin 26.30.01 henkilötyövuodet, josta	112,7	108	108
— Pelastusopiston henkilötyövuodet	108	108	108
— Sisäministeriön henkilötyövuodet	1	-	-
— Turvallisuus- ja kemikaaliviraston henkilötyövuodet	3,7	-	-
Koulutuksen kokonaiskustannukset (1 000 euroa)	11 983	11 540	11 292
Toiminnan tehokkuus			
Pelastusopiston koulutettavapäivät/henkilötyövuodet	944	980	938
Pelastusopiston koulutettavapäivät/opettaja	1 344	1 417	1 356
Pelastusopiston ammatillisen peruskoulutuksen opiskelija-kohtainen vuosikustannus, euroa, enintään	28 143	25 622	27 195
Pelastusopiston ammatillisen peruskoulutuksen koulutettavapäivän hinta, euroa, enintään	156	142	151
Toiminnan laatu ja palvelukyky			
Pelastusopiston tutkintopalaute (asteikolla 1—4)	3,28	3,0	3,0
Hakeneiden lukumäärä/aloituspaiikat	5,48	5,0	4,9
Henkiset voimavarat			
Pelastusopiston henkilöstön määrä	108	108	108
Työtyytyväisyys, indeksi (asteikko 1—5)	3,2	3,2	3,25
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv, enintään	8,5	6,5	6,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	18 362	16 259	15 852
Pelastustoimen bruttotulot	4 139	4 126	2 938
Nettomenot	14 223	12 133	12 914
— Pelastusopisto	11 437	10 882	10 469
— Pelastustoimen päällystökoulutus	-	-	1 202
— Sisäministeriö	2 189 ¹⁾	801	793
— Kansainvälinen pelastuspalvelu	597	450	450
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 137		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 512		

¹⁾ Vuoden 2015 toteutuma sisältää 0,8 milj. euroa muille kirjanpitoyksiköille siirrettyjä määrärahoja.

Pelastustoimen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntituotot	1 286	1 400	1 435
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	440	444	465
— osuus yhteiskustannuksista	663	831	835
Kustannukset yhteensä	1 103	1 275	1 300
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	183	125	135
Kustannusvastaavuus, %	117	110	110

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Pelastustoimen ammattikorkeakoulututkintoon johtavan päällystökoulutuksen siirto Poliisiammattikorkeakoulun vastuulle (siirto momentilta 29.40.55)	1 202
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-83
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-7
Palkkaliukumasaästö	-20
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-39
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-65
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-80
Työajan pidentäminen (Kiky)	-55
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-8
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-54
Yhteensä	781

2017 talousarvio	12 914 000
2016 II lisätalousarvio	-61 000
2016 talousarvio	12 133 000
2015 tilinpäätös	13 598 000

02. Hätäkeskuslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 49 595 000 euroa.

Selvitysosa: Sisäministeriö asettaa Hätäkeskuslaitokselle seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Hätäkeskuslaitos jatkaa toiminnan yhdenmukaistamista yhdessä hätäkeskuspalveluita käyttävien viranomaisten kanssa. Yhdenmukaistaminen tulee saattaa tasolle, joka mahdollistaa verkottuneen toimintamallin käyttöönoton uudella tietojärjestelmällä. Uuden hätäkeskustietojärjestelmän kehitystyötä ja käyttöönoton valmistelua jatketaan siten, että käyttöönotto voidaan toteuttaa maaliskuun 2017 loppuun mennessä.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Hätäkeskustietojärjestelmän hankinta, valtuus			
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	1 954	-	1 954
Hätäkeskustietojärjestelmän hankinta, lisävaltuus (2015 II LTA)			
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	5 978	1 022	7 000
Menot yhteensä	7 932	1 022	8 954
	2015	2016	2017
Hätäkeskuslaitos	toteutuma	arvio	tavoite
Tuotokset			
Ilmoitusten määrä, kpl, josta	3 688 000	3 750 000	3 750 000
— hätäpuhelukojen määrä, kpl	2 780 000	2 750 000	2 750 000
— välitettävien tehtävien määrä, kpl	1 733 000	1 760 000	1 760 000
Panokset			
Hätäkeskustoiminnan kokonaismenot, brutto, 1 000 euroa	56 699	64 629	59 527
Henkilötyövuodet	597	613	541
Toiminnan tehokkuus			
Hätäilmoitusten määrä/hätäkeskuspäivystäjä (pl. vuoromestarit)	8 000	8 200	8 700
Hätäkeskustoiminnan kustannukset, euroa/asukas, enintään	9,0	10,7	9,4
Hätäkeskustoiminnan kustannukset, euroa/hätäilmoitus, enintään	13,3	15,4	13,6
Toiminnan laatu ja palvelukyky			
Hätäkeskuslaitoksen yhteistyöviranomaisten tyytyväisyys, indeksi, vähintään (asteikko 1—5)	-	3,4	-
Henkiset voimavarat			
Henkilöstön määrä	615	585	541
Työtyytyväisyys, indeksi (asteikko 1—5)	3,25	3,28	3,32
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv, enintään	18,6	18	17
Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)			
	2015	2016	2017
	toteutuma	varsinainen talousarvio	esitys
Bruttomenot	56 654	55 445	52 295
Bruttotulot	2 877	2 650	2 700
Nettomenot	53 777	52 795	49 595
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	13 526		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	16 503		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntituotot	2 767	3 000	2 700
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 089	2 110	1 301
— osuus yhteiskustannuksista	851	820	1 319
Kustannukset yhteensä	1 940	2 930	2 620
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	827	70	80
Kustannusvastaavuus, %	143	102	103

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Erica-tietojärjestelmä (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-3 500
Erica-tietojärjestelmä (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	310
Hätäkeskustoiminnan turvaaminen	2 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-473
Palkkaliukumasäästö	-69
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-271
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-242
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-150
Työajan pidentäminen (Kiky)	-372
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-58
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-365
Yhteensä	-3 200

2017 talousarvio	49 595 000
2016 II lisätalousarvio	-365 000
2016 talousarvio	52 795 000
2015 tilinpäätös	56 754 000

20. Erityismenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 406 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) pelastuslain (379/2011) 97 §:ssä tarkoitetulla tavalla toimintakustannuksiin, jotka aiheutuvat ilma-alusten käytöstä etsintä- ja pelastustehtäviin sekä poliisiviranomaisen johtamiin etsintä- tai muihin vastaaviin virka-aputehtäviin ja niistä aiheutuvan valmiuden ylläpitämiseen sekä ilma-alusten käyttöön liittyvän hälytys- ja johtamisjärjestelmän välittömien kustannusten korvaamisesta Finavialle

2) pelastustoimintaan kuuluvissa tehtävissä avustamiseen sekä asiantuntija-, muodostelma- ja materiaaliavun antamisesta, vastaanottamisesta sekä siihen varautumisesta aiheutuviin kustan-

nuksiin ihmisen tai luonnon aiheuttamissa katastrofitilanteissa, unionin pelastuspalvelumekanismissa (1313/2013/EU) tarkoitetuissa toimissa, Euroopan unionin ja kansainvälisten järjestöjen yhteistyössä sekä Suomen kahden- ja monenvälisten pelastuspalvelun yhteistoimintasopimusten perusteella, mihin luetaan myös Suomen osallistuminen Euroopan unionin, YK:n sekä NATO:n euroatlanttisen kumppanuusneuvoston pelastuspalvelun asiantuntijatehtäviin niistä aiheutuvine palkkaus- ja toimintakustannuksineen. Määrärahaa saa käyttää enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkauksiin

3) pelastuslain 31 §:n mukaisiin metsäpalojen tähytystoiminnasta ja sen valmiuden ylläpidosta aiheutuneisiin kustannuksiin.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi Pelastuslain 38 §:n (379/2011) muuttamisesta.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

1) Ilma-alusten käyttö etsintä- ja pelastustehtäviin	706 000
2) Kansainvälisen hätäavun antaminen ja vastaanottaminen sekä siihen varautuminen	1 100 000
3) Metsäpalojen tähytystoiminta	600 000
Yhteensä	2 406 000
2017 talousarvio	2 406 000
2016 talousarvio	2 406 000
2015 tilinpäätös	2 317 272

43. Turvallisuusviranomaisten viestintäverkot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää viranomaisradioverkon hintatuen ja alijäämätuen maksamiseen Suomen Virveverkko Oy:lle.

Selvitysosa: Momentilta myönnetyn rahoituksen tavoitteena on turvata viranomaisradioverkon toiminta.

2017 talousarvio	8 100 000
2016 talousarvio	8 100 000
2015 tilinpäätös	8 100 000

40. Maahanmuutto

Selvitysosa: Sisäministeriö ohjaa ja kehittää maahanmuuttohallintoa ja vastaa maahanmuuttopolitiikan sekä maahanmuuttoa ja kansalaisuutta koskevan lainsäädännön valmistelusta ja edustaa maahanmuuttoasioissa Suomea Euroopan unionissa ja kansainvälisessä yhteistyössä. Sisäministeriö yhteensovittaa maahanmuuttoasioihin liittyvää toimintaa hallinnonalojen välillä.

Sisäministeriö vastaa turvapaikanhakijoiden vastaanoton ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton yleisestä kehittämisestä, suunnittelusta, ohjauksesta, seurannasta ja yhteensovittamisesta.

Sisäministeriö huolehtii Maahanmuuttoviraston toimintaedellytyksistä. Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee ulkomaalaisten maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen ja kansalaisuuteen liittyviä asioita, vastaa turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta ja suunnittelusta, säilöönottotoyksiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta. Lisäksi Maahanmuuttovirasto ylläpitää ulkomaalaisasioiden sähköistä asiankäsittelyjärjestelmää (UMA) ja tuottaa tietoja viranomaisille ja kansainvälisille järjestöille. Turvapaikanhakijoiden vastaanottopalvelut tuotetaan kahdessa valtion vastaanottokeskuksessa sekä ostopalveluina.

Maahanmuuttoa kuvaavat tunnusluvut	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Suomessa asuvat ulkomaalaiset ¹⁾	229 765	247 000	263 000
Maahanmuutto/ulkomaalaiset ²⁾	19 230	26 000	26 000
Nettomaahanmuutto/ulkomaalaiset ²⁾	14 660	18 000	18 000
Suomen kansalaisuuden saaneet/vuosi ³⁾	8 281	8 500	8 500

¹⁾ Vuosi 2015: Tilastokeskus/Väestörakenne 2015. Vuodet 2016 ja 2017: SM:n arvio, jossa otettu huomioon mm. Tilastokeskuksen vuoden 2016 väestön ennakkotilastot ja turvapaikanhakijoiden määrän kasvun vaikutukset.

²⁾ Vuosi 2015: Tilastokeskus/Muuttoliike, ennakkotilasto 2015. Vuodet 2016 ja 2017: SM:n arvio, jossa otettu huomioon mm. Tilastokeskuksen vuoden 2016 väestön ennakkotilastot ja turvapaikanhakijoiden määrän kasvun vaikutukset.

³⁾ Taulukossa on esitetty Suomen kansalaisuuden hakemuksesta tai ilmoituksesta saaneiden henkilömäärä. Momentin 26.40.01 perusteluissa oleva taulukko kuvaa Maahanmuuttovirastossa vireille tulevien ja ratkaistujen hakemusten määrää. Samassa hakemuksessa voi olla useita henkilöitä.

Maahanmuuttopolitiikka

Suomen maahanmuuttopolitiikka perustuu hallitusohjelman linjauksiin, hallituksen maahanmuuttopoliittisiin toimenpiteisiin ja turvapaikkapolitiittiseen toimenpideohjelmaan.

Vaikutetaan siihen, että EU:n maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikan muutokset tapahtuvat unionin ja jäsenmaiden yhteisen edun mukaisesti perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen. EU:n yhteisessä maahanmuutto- ja turvapaikkapolitiikassa tapahtuvassa lainsäädännön uudistamisessa Suomi huolehtii kansallisten etujen huomioon ottamisesta.

Keskeiset strategiset tavoitelinjaukset ovat:

— Edistämme Suomen työllisyyttä ja julkistaloutta vahvistavaa, huoltosuhdetta kohentavaa sekä talouden kansainvälistymistä edistävää työperusteista maahanmuuttoa. Lievennämme EU-alueen ulkopuolisen työvoiman tarveharkintaa, kun se on työllisyyden ja julkistalouden kannalta perusteltua, mahdollistaen yritysکوhtaisesti erityisosaajien työllistämisen nopeuttamisen, alueellisen ja alakohtaisen työvoiman turvaamisen sekä käytännön prosessien helpottamisen

— Tarkennamme perheen yhdistämisen kriteerejä EU:n perheen yhdistämisdirektiivin mukaisesti

— Osallistumme kansainväliseen taakanjakoon pitämällä kiintiöpakolaisten määrän ainakin viime vuosien tasolla

— Nopeutamme viranomaisprosesseja turvapaikkahakemusten käsittelyssä, teemme päätökset palauttamisneen viipymättä ja torjumme väärinkäytöksiä

— Nopeutamme törkeisiin rikoksiin syylistyneiden, rikoksen uusijoiden ja yleiselle järjestykselle vaarallisten ulkomaalaisten maasta poistamista.

Maahanmuuttopolitiikan toteutusta ohjaavien hallituksen kannanottojen mukaisesti maahanmuuttopolitiikassa tehtävät muutokset tapahtuvat hallitusti ja tavoitteellisesti. Maahanmuuttopolitiikassa otetaan huomioon kansainvälisessä tilanteessa ja EU-lainsäädännössä tapahtuvat muutokset.

Hallituksen turvapaikkapoliittisen toimenpideohjelman mukaisesti Suomi varautuu yhdessä EU- ja Pohjoismaiden kanssa muuttuneeseen turvapaikanhakijatilanteeseen kestävästi. Huolehditaan siitä, että tilanteeseen vastataan ennakoivasti ja hallitusti. Pitkän ajan näkymä edellyttää, että hallittu maahanmuutto on kasvua, innovaatioita, uusia työpaikkoja ja taloudellista vakautta edistävä tekijä.

Tavoitteena on, että maahanmuuttohallinto kykenee vastaamaan lakisääteisiin käsittelyaikatavoitteisiin maahanmuuton lupahakemusten käsittelyssä. Maahanmuuttovirasto on turvapaikkaprosessin päävastuullinen omistaja turvapaikka-asioita koskevien tehtävien keskittyttyä poliisilta Maahanmuuttovirastoon. Muutos yksinkertaistaa turvapaikkaprosessin tehostamisen toteutusta. Tavoitteena on kehittää edelleen turvapaikanhakijoiden vastaanotto toiminnan kustannustehokkuutta. Toiminnan kehittämisessä hyödynnetään täysimääräisesti EU:n turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahaston (AMIF) mahdollisuuksia.

Sisäministeriön hallinnonalan viranomaisten (Maahanmuuttovirasto, poliisi, Rajavartiolaitos) operatiivista yhteistyötä ulkomaalaisten maahantuloon ja maassa oleskeluun liittyen hyödynnetään maahanmuuttoviranomaisten moniviranomaismallin (MPR) tukemana.

Lupahallinnon tuottavuutta parannetaan. Kehitetään edelleen ulkomaalaisasioiden sähköistä asiankäsittelyjärjestelmää (UMA), jotta pystytään tarjoamaan kattavasti lupaprosesseihin liittyvät sähköiset asiointipalvelut hakija-asiakkaille sekä automatisoidaan mahdollisuuksien mukaan lupaprosesseja.

Maahanmuutto

Laillisia maahanmuuttokanavia kehitetään EU:n lainsäädäntöä koskeviin muutoksiin liittyen. Maahantuloon liittyvää viranomaisyhteistyötä vahvistetaan. Oleskelulupajärjestelmän kehittämisessä tavoite on menettelyn selkeyttäminen. Työvoiman maahanmuuton osalta on tärkeää vastata oikea-aikaisesti työmarkkinoiden tarpeisiin, jolloin käsittelyaikoihin kohdistuu erityinen huomio. Työntekijän oleskelulupajärjestelmää kehitetään hallitusohjelmassa linjatulla tavalla. Lupatoiminnalla on erittäin tärkeä merkitys työehtojen ennakkovalvonnassa. Jälkivalvonnassa kyse on käytännössä pitkälti poliisin ja työsuojeluhallinnon tarkastustoiminnan resursseista ja niiden kohdentamisesta.

Yhteistyötä opetushallinnon kanssa jatketaan EU:n ulkopuolelta tulevien ulkomaalaisten opiskelijoiden maahantuloon liittyen. Väärinkäytösten määrä tulee pitää pienenä. Opiskelupaikkojen kohdentamisessa tulisi ottaa huomioon ne alat, joilla mahdollisesti esiintyy ulkomaisen työvoiman tarvetta tulevaisuudessa. Tämä vaatii myös kotimaisten kielten opintojen lisäämistä opiskelun aikana.

EU:n perheen yhdistämisdirektiivin mukaisesti kansainvälistä ja tilapäistä suojelua saavien perheenjäseniltä edellytettäisiin tietyin poikkeuksin turvattua toimeentuloa perheenmuodostamisajankohdasta riippumatta, jotta perheenyhdistämishakemus voitaisiin hyväksyä.

Toteutetaan laittoman maahantulon vastaista toimintaohjelmaa. Ongelmina laittoman maahanmuuton lisääntyessä ovat ihmissalakuljetuksen lisääntymisen ohella laittoman työnteon ja ihmis-kaupan sekä muun eriasteisen hyväksikäytön ja laittoman maassa oleskelun lisääntyminen. Tehostetaan viranomaisyhteistyötä laittoman maahantulon ja maassa oleskelun torjunnassa sekä huolehditaan tarvittavan lainsäädännön kehittamisestä. Keskeisiin maahanmuuttomaihin pyritään sijoittamaan maahanmuuton yhdyshenkilöitä. Laittoman maahanmuuton ongelmat näkyvät osaltaan myös lieveilmiöiden lisääntymisenä pidempiaikaisen maassa oleskelun tilanteissa henkilöiden jäädessä kotouttamistoimien ja yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle. Tehokas laittoman maahanmuuton torjunta ehkäisee näistä ongelmista yhteiskunnalle aiheutuvia kustannuksia. Palauttamispolitiikkaa tehostetaan erityisesti jatkamalla ja kehittämällä laittomasti oleskelevien ja kielteisen päätöksen saaneiden henkilöiden tehokasta palauttamista EU-yhteistyön tukemana, pyrkimällä uusiin palautusta koskeviin yhteistyöpöytäkirjoihin ja EU-takaisinottosopimuksiin sekä nopeuttamalla rikoksiin syyllistyneiden maasta poistamista.

Vuoden 2017 alussa poliisilta siirretään oleskeluoikeutta koskevat lupa-asiat Maahanmuuttovirastolle lukuun ottamatta sellaisten päätösten tiedoksiantoa, joihin liittyy henkilön maasta poistaminen. Aiemmin ulkomaalaislain nojalla poliisin toimivaltaan kuuluneet oleskelulupatehtävät siirtyvät Maahanmuuttovirastolle. Maahanmuuttovirasto vastaanottaa oleskelulupahakemukset. Maahanmuuttovirasto perustaa toimipisteitä yhdeksälle paikkakunnalle, joissa hakemus voidaan laittaa vireille ja joissa sähköisesti vireille saatettua hakemusta voidaan täydentää biometrisillä tiedoilla. Muutos koskee myös kansalaisuushakemuksia ja -ilmoituksia sekä matkustusasiakirjoja, jolloin nekin jätettäisiin poliisin sijasta Maahanmuuttoviraston toimipisteessä.

Kansainvälinen suojelu

Turvapaikanhakijoiden määrää on vaikea ennustaa. Vuonna 2015 turvapaikanhakijoiden määrä lähes kymmenkertaistui aiempiin vuosiin verrattuna. Ennusteen mukaan turvapaikanhakijoiden määrä jäisi pysyvästi korkeammalle tasolle kuin aikaisemmin.

Seurataan turvapaikkamenettelyä ja turvapaikanhakijoiden vastaanottoa koskevien säännösten toimivuutta ja valmistellaan mahdolliset lain muutokset. Kehitetään edelleen eri viranomaisten välistä yhteistyötä turvapaikkaprosessin tehostamiseksi ja nopeuttamiseksi.

Osallistutaan yhteisen eurooppalaisen turvapaikkajärjestelmän uudistamiseen ja EU-jäsenvaltioiden yhteistyöhön sen toimeenpanemiseksi käytännössä. Lainsäädännön kehittämisen ohella tiivistetään jäsenvaltioiden turvapaikkaviranomaisten välistä käytännön yhteistyötä erityisesti tukemalla Euroopan turvapaikka-asioiden tukiviraston (EASO) toimintaa ja osallistumalla yhteistyöhön muiden keskeisten EU:n virastojen kanssa.

Turvapaikkapolitiikan kehittämisessä vahvistetaan johdonmukaisuutta eri maahanmuuton politiikkalohkojen, kuten rajavalvonnan, laittoman maahanmuuton torjunnan ja palautuspolitiikan kanssa.

Kiintiöpakolaispolitiikan toimeenpanoa jatketaan uudelleen sijoittamalla Suomeen kansainvälisen suojelun tarpeessa olevia ulkomaalaisia (ulkomaalaislaki 301/2004 90 §). Uudelleen sijoitta-

misen perusteet (voimavarat kiintiöpakolaisten ottamiselle ja kiintiöpakolaisten määrä) vahvistetaan vuosittain valtion talousarviossa. Vuoden 2017 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä.

Määrärahoissa otetaan huomioon EU:n uudelleensijoittamista koskevat sitoumukset ja EU:ssa päätetyt turvapaikanhakijoiden sisäiset siirrot. Suomi toteuttaa Euroopan unionissa sovittuja turvapaikanhakijoiden sisäisiä siirtoja.

Hallinnonalalla hyödynnetään EUSA-rahastojen kautta saatavissa olevaa osarahoitusta täysimääräisesti.

Turvapaikanhakijoiden vastaanotto

	2015 ¹⁾	2016 arvio	2017 arvio
Vastaanottokeskusten paikkaluku yhteensä	27 393	24 090	14 090
— valtion vastaanottokeskukset	900	1 020	1 020
— yksityisen, kunnan tai järjestön ylläpitämät keskukset	26 423	23 000	13 000
— säilöönottoyksikkö	70	70	70
— käyttöaste keskimäärin %	106 ²⁾	90,0	90,0
Ryhmäkotien ja tukiasuntojen paikkaluku yhteensä	2 400	2 200	700
— ryhmäkodit	600	600	200
— tukiasunnot	1 800	1 600	500
— käyttöaste keskimäärin %	105	90,0	90,0

¹⁾ Vuoden lopun tilanne: ei keskiarvo (luvussa ei ole mukana yksityismajoituksessa olevia)

²⁾ Poikkeuksellisen turvapaikanhakijamäärän vuoksi tilastointi vuodelta 2015 ei ole täysin kattava.

	2015	2016 arvio	2017 arvio
Vastaanottopalvelujen saajat			
Keskimäärin vastaanoton piirissä olevia / henkilöä / vuosi	10 270	23 270	13 000
— Vastaanottokeskuksiin majoitettuja	8 678	19 300	11 100
— Alaikäisiä yksintulleita	932	2 100	1 170
— Säilöön otetut ulkomaalaiset	50	70	70
— Yksityismajoituksessa	610	1 800	650

	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Vastaanoton kustannukset / euroa / vuosi			
Vastaanoton kokonaiskustannukset	168 425 717	392 801 000	260 609 000
Vastaanottokeskusten kokonaiskustannukset	165 633 462	387 365 000	251 509 000
— vastaanottokeskusten yksikkökustannus / hlö	23 053	17 657	17 000
— alaikäisen kustannus ryhmäkodissa / hlö	61 382	84 775	61 000
— alaikäisen kustannus tukiasunnossa / hlö	34 320	33 070	33 000
— säilöön otetun kustannus / hlö	82 687	50 856	51 000
— yksityismajoituksen kustannukset	6 616 399	11 300 400	4 080 700
— yksityismajoituksen kustannus / hlö	6 278	6 300	6 300

Vastaanoton kustannukset / euroa / vuosi	2015 tilinpäätös	2016 talousarvio	2017 esitys
Lasten edustaminen	191 258	286 000	200 000
Vapaaehtoinen paluu	-	-	5 800 000
Pakolaisten maahantuloon liittyvät kustannukset	790 928	900 000	900 000
Muut maahantuloon liittyvät menot ¹⁾	1 810 069	4 250 000	2 200 000

¹⁾ Tulkkaus- ja käännöspalkkiot, Maahanmuuttoviraston ulkopuolella suoritettavat turvapaikkapuhuttelut, DNA-testit, kielianalyysit ja oikeuslääketieteelliset testit sekä sähköiset palvelut (Umarek).

01. Maahanmuuttoviraston ja valtion vastaanottokeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 59 777 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 33 §:n mukaisen ihmiskaupan uhrien auttamispalveluiden ostamiseen

2) maahanmuuttopolitiikan toiminnan kehittämiseen ja vastaanottojärjestelmän kehittämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Maahanmuuttovirasto käsittelee ja ratkaisee maahantuloon, maassa oleskeluun, pakolaisuuteen sekä Suomen kansalaisuuteen liittyviä asioita hyödyntäen ja kehittäen ulkomaalaisasioiden sähköistä asiankäsittelyjärjestelmää viranomaisten ajantasaisena asianhallintajana tietopalvelurekisterinä. Virasto tuottaa ajankohtaista tietoa maahanmuutto- ja kansalaisuusasioista. Virasto vastaa turvapaikanhakijoiden ja tilapäistä suojelua saavien vastaanoton käytännön toiminnan ohjauksesta ja suunnittelusta, säilöönottotoimiköiden käytännön toiminnan ohjauksesta ja valvonnasta sekä ihmiskaupan uhrien auttamisen toimeenpanon ohjauksesta.

Sisäministeriö asettaa Maahanmuuttovirastolle alustavasti seuraavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Maahanmuuttovirasto ja valtion vastaanottokeskukset	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Tuotokset			
Päätökset	55 370	132 250	140 500
Panokset			
Toimintamenot (1 000 €)			
Maahanmuuttovirasto	19 397	66 885	49 237
Valtion vastaanottokeskukset	8 900	12 270	9 073
Henkilötyövuodet	448	950	832
Maahanmuuttovirasto	334	830	690
Valtion vastaanottokeskukset	114	120	142
Tehokkuus			
Toiminnallinen tuloksellisuus			
— tuottavuus (pääöstä/Maahanmuuttoviraston htv)	166	159	203
— taloudellisuus (nettomenot €/pääös)	393	300	300
— maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (%)	68	84	91

Nopea ja oikeusvarma päätöksenteko

Vireille tulleiden hakemusten läpivientiajat lyhenevät. Perheenyhdistämishakemusten käsittely-aika on enintään yhdeksän kuukautta. Asiakkaiden oikeusturva säilyy hyvänä. Henkilö- ja teknisiä resursseja käytetään joustavasti ja tehokkaasti. Päätöksentekoprosessit ovat laadullisesti mi-
tattavia sekä läpinäkyviä, ohjaavia ja rutiinityötä säästäviä. Soveltamiskysymykset linjataan si-
säisellä ohjeistuksella.

Vireille tulleet ja ratkaistut asiat 2015—2017

	2015 toteutuma Vireille tulevat	Ratkaistut	2016 talousarvio Vireille tulevat	Ratkaistut	2017 tavoite Vireille tulevat	Ratkaistut
Maahanmuutto yhteensä	22 876	22 328	39 500	37 500	84 500	87 500
— työntekijän oleskelulupa	6 328	6 346	6 000	6 000	6 000	6 000
— opiskelijan oleskelulupa	6 297	6 376	6 000	6 000	6 000	6 000
— muut oleskeluluvat (sis. kv. suojelu)	10 251	9 606	27 500	25 500	22 500	25 500
Oleskeluluvan uusiminen (jatkoluvat)	-	-	-	-	50 000	50 000
Maasta poistaminen	10 212	6 752	10 500	14 500	10 500	10 500
Kansainvälinen suojelu yhteensä	42 239	15 077	35 000	65 750	30 000	30 000
— turvapaikkahakemukset	32 476	7 480	10 000	45 000	10 000	10 000
— kiintiöpakolaiset	1 050	1 050	750	750	750	750
— matkustusasiakirjat	5 850	5 850	15 000	15 000	10 000	10 000
Kansalaisuus yhteensä	12 946	11 213	12 500	14 500	12 500	12 500
— kansalaisuushakemukset	11 041	9 245	11 000	13 000	11 000	11 000
Yhteensä	88 273	55 370	97 500	132 250	137 500	140 500

Käsittelyaika keskimäärin (vrk)

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Maahanmuutto			
— työntekijän oleskelulupa (sis. TE-toimiston osapäätöksen)	102	65	65
— oleskelulupa, opiskelija	19	30	30
Kansainvälinen suojelu, kokonaiskäsittelyaika ilman muutoksenhakua			
— turvapaikka	117	160	90
Kansalaisuushakemukset, kokonaiskäsittelyaika			
— kansalaisuushakemukset	297	238	238
Ratkaistut/vireille tulleet (%)	62,7	120	100

Maahanmuuttohallinnon prosessien sähköistäminen

Maahanmuuttohallinnon kaikkien viranomaisten sähköistä asianhallintajärjestelmää (UMA) käytetään tehokkaasti ja sen ylläpidosta huolehditaan. Sähköisten palvelujen käyttöä laajennetaan ja samalla nopeutetaan prosessien kulkua automatisoinnin mahdollisuuksia hyödyntäen. Järjes-
telmän toimintoja kehitetään vuosina 2016—2019 nostamalla järjestelmän digitalisaatio-, auto-
maatio- ja itsepalvelutasoa.

*Henkisten voimavarojen hallinta***Henkiset voimavarat, Maahanmuuttovirasto**

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Henkilötyövuodet	334	830	690
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	7,1	8,0	8,0
Työtyytyväisyysindeksi (1—5)	3,5	3,51	3,52

Henkiset voimavarat, Valtion vastaanottokeskukset

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Henkilötyövuodet	114	120	142
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	8,4	8,0	8,0
Työtyytyväisyysindeksi (1—5)	-	3,70	3,70

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	40 530	86 855	74 277
Bruttotulot¹⁾	8 681	7 700	14 500
Nettomenot	31 849	79 155	59 777
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 494		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 549		

¹⁾ Maahanmuuttoviraston maksutulojen lisäys johtuu pääosin poliisilta siirtyvien ulkomaalaislupien käsittelymaksuista. Kansainvälistä suojelua saavien perheen yhdistämishakemusten käsittelymaksuista kertyy noin 1 milj. euron lisäys. Lisääntyneillä maksutuloilla katetaan poliisilta siirtyneiden jatkolupien kustannukset sekä näiden perheen yhdistämishakemusten käsittelyn kustannukset.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	7 485	7 000	14 000
Tuotot yhteensä	7 485	7 000	14 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	4 653	3 969	7 322
— osuus yhteiskustannuksista	6 405	4 379	8 078
Kustannukset yhteensä	11 058	8 348	15 400

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-3 573	-1 348	-1 400
Kustannusvastaavuus, %	68	84	91

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Joutsenon vastaanottokeskuksen lisämääräraha	286
Maahanmuuttoviraston Älykäs digitaalinen virasto -hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	2 000
Metsälän säilöönnottoyksikkö (siirto momentilta 26.40.21)	2 808
Turvapaikkahakijamäärän lisäresurssitarpeen jatkaminen	16 400
Turvapaikkapäätösten sujuvuuden turvaaminen	-37 392
Turvapaikkatutkinta (siirto momentilta 26.10.01)	1 660
Ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) jatkokehityshanke (UMA4) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-1 000
Valtion vastaanottokeskuksen lisäkapasiteetti	-2 608
Vapaaehtoisen paluun matka- ja paluuavustuksen määrärahat	4 000
Vapaaehtoisen paluun matkat ja paluuavustukset (siirto momentille 26.40.22)	-4 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-17
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-9
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-456
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-247
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-116
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-120
Työajan pidentäminen (Kiky)	-345
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-53
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-169
Yhteensä	-19 378
2017 talousarvio	59 777 000
2016 II lisätalousarvio	4 631 000
2016 talousarvio	79 155 000
2015 tilinpäätös	29 904 000

(20.) *Paluumuuttajien muuttovalmennus* (arviomääräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	876 000
2015 tilinpäätös	548 240

Momentille myönnetään 225 244 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) (vastaanottolaki) 7 §:n mukaisesti vastaanotto- ja järjestelykeskusten perustamis- ja ylläpitokustannusten sekä palveluntuottajalle vastaanottopalveluiden järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen, ilman kotikuntalaisia (201/1994) tarkoitettua kotikuntaa Suomessa olevan ihmiskaupan uhrin auttamisesta aiheutuvien kulujen korvaamiseen vastaanottorahaa lukuun ottamatta ja alaikäisen, jolla ei ole oleskelulupaa Suomessa, edustajan palkkion maksamiseen sekä kansainvälistä suojelua hakevien yleisen oikeudellisen neuvonnan kustannuksiin
- 2) säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 3 luvun mukaisen toimeentulon ja huolenpidon järjestämiseen säilöön otetuille ulkomaalaisille käyttörahaa lukuun ottamatta
- 3) vastaanottopalveluna järjestettyyn työ- ja opintotoimintaan osallistuvien henkilöiden vastaanottolain 30 §:n mukaisten tapaturmakorvausten ja ryhmävastuuvakuutusten sekä Valtiokonttorin näistä perimien hoitokulujen maksamiseen
- 4) vastaanoton toteuttamiseksi erityistilanteissa tarpeellisten palvelujen hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen ja vastaanottotoiminnan kehittämistä tukeviin EU:n rahoittamiin hankkeisiin
- 5) turvapaikkatutkinnan ja -puhuttelujen tulkkauk-, käänös- ja kuljetusmenoihin
- 6) Maahanmuuttoviraston toimipisteiden ulkopuolella suoritettavien turvapaikkapuhuttelujen matkakustannusten, perhesiteen selvittämiseksi tehtävien DNA-testien ja oikeuslääketieteellisten testien kustannuksiin sekä kotipaikan tai kansalaisuuden selvittämiseksi tehtävien kielianalyysien kustannuksiin
- 7) kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 86 §:n mukaisesti kiintiöpakolaisten ja heidän perheenjäsentensä maahantulomatkojen järjestämisestä, lähtömaassa suoritettavista terveystarkastuksista ja koulutuksesta (kulttuuriorientaatiosta) sekä vastaanottoa edistävän koulutuksen ja tiedotustoiminnan järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Vuoden 2017 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä.

Selvitysosa: Kansainvälistä suojelua hakevien ja tilapäistä suojelua saavien vastaanottopalvelut järjestää vastaanottokeskus vastaanottolain (746/2011) 13 §:n nojalla. EU:ssa sisäisesti siirrettävien turvapaikanhakijoiden vastaanottopalvelut järjestetään vastaanottolain mukaisesti. Laajamittaisen maahantulon yhteydessä vastaanottopalvelut järjestetään vastaanottolain 12 §:n mukaisesti. Maahanmuuttovirasto sopii kuntien, kuntayhtymien ja muiden yhteisöjen tai säätiöiden kanssa vastaanottopalvelujen järjestämisestä ja siitä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Lakisääteisten vastaanottopalveluiden tuottamisen määrärahan lisätarve on aiheutunut ennakkoimattomasta ja ennätyksellisestä turvapaikanhakijoiden määrän kasvusta, josta on aiheutunut kustannustason nousua. Keskusten lakkauttamis- ja majoituspaikkojen supistamispäätöksiä tehdään sopeuttaen toimintaa turvapaikanhakijamääriin kuitenkin niin, että kapasiteetti vastaa majoitustarvetta. Vastaanottoyksiköiden majoituspaikkojen käytössä pyritään 90 prosentin käyttö-

asteeseen. Vastaanottokeskusten ylläpidon ja palveluiden tuottamisessa pyritään kustannustehokkuuteen mm. majoitusvuorokauden hinnassa. Sopimusten irtisanominen kuitenkin näkyy kustannusten merkittävänä alenemisena vasta vuoden 2017 aikana, kun sopimusten pääsääntöisesti kuuden kuukauden irtisanomisajat päättyvät.

Vastaanottolain 6 §:ssä säädetään erityistarpeiden huomioon ottamisesta hakemuksen käsittelyn ajan ja lisäksi vastaanottolain 19 §:ssä täydentävästä vastaanottorahasta kattamaan erityisistä tarpeista tai olosuhteista johtuvia tarpeelliseksi harkittuja menoja.

Turvapaikkapuhuttelujen tulkkaus- ja käännöskustannukset vaihtelevat turvapaikanhakijoiden määrän ja hakijoiden kielen mukaan. Turvapaikkahakemuslomakkeella selvitetään hakemuksen perusteet ennen turvapaikkapuhuttelua. Hakijan täyttämä lomake sekä hakijan vieraskieliset asiakirjat ja selvitykset käännetään Maahanmuuttovirastossa. Maahanmuuttoviraston turvapaikkatutkinnassa ja turvapaikkapuhuttelussa käytetään hakijan äidinkieltä tai hänen ymmärtämänsä kielen tulkkausta.

Ulkomaalaislain (301/2004) 65 §:n mukaan Maahanmuuttovirasto voi varata hakijalle ja perheenkokoajalle tilaisuuden osoittaa biologinen sukulaisuus toteen valtion varoista kustannettavan DNA-tutkimuksen avulla, jos biologiseen sukulaisuuteen perustuvasta perhesiteestä ei muutoin voida saada riittävää selvitystä ja jos DNA-tutkimuksen avulla on mahdollista saada olennaista näyttöä perhesiteestä. Ulkomaalaislain 6 a §:n mukaan oleskelulupaa hakevan ulkomaalaisen tai perheenkokoajan iän selvittämiseksi voidaan tehdä oikeuslääketieteellinen tutkimus jos on olemassa ilmeisiä perusteita epäillä hänen itsestään antamien tietojen luotettavuutta. Ulkomaalaislain 6 b §:ssä säädetään oikeuslääketieteellisen tutkimuksen tekemisestä. Turvapaikanhakijoille ja perheenkokoajille, joiden henkilöllisyyttä ei ole voitu varmistaa, voi olla tarpeen joissakin tapauksissa osana henkilöllisyyden selvittämistä tehdä kielianalyysi hakijan kielellisen identiteetin ja taustan ja sitä kautta kotiseudun selvittämiseksi. Kielianalyysin avulla selvitetään muun muassa, täytyvätkö perheen yhdistämisen edellytykset perheen yhdistämishakemusten käsittelyn yhteydessä.

Kiintiössä otettavat pakolaiset voidaan valita talousarviovuonna ja he voivat saapua maahan sinä vuonna sekä sitä seuraavien kahden vuoden aikana. Kiintiöstä valittujen pakolaisten maahantulomatkat järjestetään ostopalveluna. Vastaanoton erityistilanteissa korvataan erityispalveluja, kuten matkan aikana tarvittavat lääkäripalvelut tai kauttakulku- tai maasta poistumiseen vaadittavien viisumien kustannukset.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kuntien, kuntayhtymien, järjestöjen ja yhteisöjen vastaanottokustannukset	169 933 000
Vastaanottokeskusten muut menot	52 211 000
— palvelujen ostot	13 920 000
— terveydenhuolto	37 165 000
— muut menot	1 126 000
Vastaanottokustannukset yhteensä	222 144 000
Muut maahantuloon liittyvät menot	2 200 000
Pakolaisten maahantuloon liittyvät kustannukset	900 000
Yhteensä	225 244 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Metsälän säilöönottoyksikkö (siirto momentille 26.40.01)	-2 808
Turvapaikanhakijoiden määrän kasvu	-184 675
Vapaaehtoisen paluun ostopalvelumenot (siirto momentille 26.40.22)	-1 800
Vastaanottokeskuksissa majoitettavat turvapaikanhakijat	124 200
Yhteensä	-65 083

2017 talousarvio	225 244 000
2016 II lisätalousarvio	130 442 000
2016 talousarvio	290 327 000
2015 tilinpäätös	124 910 232

22. Vapaaehtoinen paluu (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) vapaaehtoisesta paluusta aiheutuviin kuluihin
- 2) kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) 31 §:n mukaisten matka- ja muiden avustusten maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Vapaaehtoisesta paluusta säädetään ulkomaalaislain 147 a §:ssä. Lain kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta 31 §:n nojalla vapaaehtoisen paluun tukemiseksi voidaan kansainvälistä suojelua hakeneelle kolmannen maan kansalaiselle, tilapäistä suojelua saaneelle ja ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalain mukaista kotipaikkaa Suomessa sekä oleskeluluvan ulkomaalaislain 51 §:n nojalla saaneelle, korvata kohtuulliset matka- ja muuttokustannukset kotimaahan tai muuhun maahan, johon hänen pääsynsä on taattu. Tilapäistä suojelua saava tai ihmiskaupan uhri voi olla myös unionin kansalainen tai tähän rinnastettava.

Vapaaehtoisen paluun järjestäminen toteutetaan ostopalveluna.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Matka- ja muut avustukset	4 000
Ostopalvelut	1 800
Yhteensä	5 800

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vapaaehtoisen paluun matkat ja paluuavustukset (siirto momentilta 26.40.01)	4 000
Vapaaehtoisen paluun ostopalvelumenot (siirto momentilta 26.40.21)	1 800
Yhteensä	5 800

2017 talousarvio	5 800 000
------------------	-----------

63. Vastaanotto toiminnan asiakkaille maksettavat tuet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 37 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ulkomaalaiselle kansainvälistä suojelua hakevan vastaanotosta sekä ihmiskaupan uhrin tunnistamisesta ja auttamisesta annetun lain (746/2011) (vastaanottolaki) 19 §:n ja säilöönottoyksiköstä annetun lain (116/2002) 12 §:n perusteella myönnettävän vastaanottorahan, täydentävän vastaanottorahan, käyttörahan ja toimeentulotuen maksamiseen.

Selvitysosa: Kansainvälistä suojelua hakevalle ja tilapäistä suojelua saavalle sekä ihmiskaupan uhrille, jolla ei ole kotikuntalaissa tarkoitettua kotikuntaa Suomessa, myönnetään vastaanottoraha välttämättömän toimeentulon turvaamiseksi ja itsenäisen selviytymisen edistämiseksi, jos hän on tuen tarpeessa eikä voi saada toimeentuloa muulla tavalla. Jos vastaanottokeskus järjestää täyden ylläpidon, ilman huoltajaa olevalle lapselle myönnetään vastaanottorahan sijasta käyttöraha.

Säilöön otetulle ulkomaalaiselle annetaan käyttörahaa, jos hänellä ei ole käytettävissään omia varoja eikä hän voi saada käyttövaroja muulla tavalla. Säilöön otetulle ulkomaalaiselle voidaan poikkeuksellisesti myöntää täydentävää vastaanottorahaa siten kuin vastaanottolaissa säädetään tai toimeentulotukea siten kuin toimeentulotuesta annetussa laissa (1412/1997) säädetään.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Vastaanottoraha	
— Täysi vastaanottoraha	24 600 000
— Vastaanottoraha	3 600 000
— Lasten vastaanottoraha	7 200 000
Täydentävä vastaanottoraha	1 229 000
Käyttöraha	337 000
Toimeentulotuki	34 000
Yhteensä	37 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Turvapaikkahakijoiden määrän kasvu	-52 918
Yhteensä	-52 918

2017 talousarvio	37 000 000
2016 talousarvio	89 918 000
2015 tilinpäätös	28 023 690

Pääluokka 27

PUOLUSTUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Toimintaympäristön kuvaus

Puolustuksen toimintaympäristö on muutoksessa. Suomen puolustusta kehitetään toimintaympäristössä, jossa toimijoiden keskinäisriippuvuus lisääntyy ja vaatimukset puolustukselle kasvavat samalla kun puolustukseen käytettävissä olevat voimavarat säilyvät rajallisina. Muutosnopeus, ennakoimattomuus sekä epävarmuus ovat lisääntyneet ja strategiset yllätykset ovat mahdollisia.

Pohjoisten alueiden ja Itämeren alueen geostrateginen merkitys on kasvanut ja sotilaallinen aktiivisuus alueella on lisääntynyt korostaen erityisesti valmiuden sekä ilma- ja merivalvonnan merkitystä. Erityisesti on otettava huomioon Venäjän toiminta Ukrainassa sekä kehitys ja toiminta alueellisena suurvaltana, joka pyrkii monin eri keinoin lisäämään vaikutusvaltaansa. Venäjän sotilaallinen aktiivisuus lähialueellamme (ml. arktiset alueet) on lisääntynyt ja se toteuttaa voimapolitiikkaansa yhdistelemällä eri voimankäytön keinoja. Lisäksi Lähi-idän ja Pohjois-Afrikan kriisien seuraukset heijastuvat Eurooppaan mm. väestön laajamittaisena liikehdintänä sekä Eurooppaan kohdistuvina terroritekoina.

Sodankäynnin keinovalikoima laajentuu. Perinteisen sotilaallisen voiman käytön mahdollisuus säilyy. Informaatiosodankäynti, erikoisjoukkojen käyttö sekä kybervaikuttaminen ovat olennainen osa toimijoiden keinovalikoimaa ja näiden yhdistelmiä eli hybridiuhkia. Sodankäynnin vaikutukset kohdistuvat koko yhteiskuntaan, ei pelkästään asevoimiin. Sodan alkamishetken tunnistaminen ja erityisesti ennakoiminen vaikeutuvat. Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaaminen, kriisinsietokyky ja huoltovarmuus sekä puolustusyhteistyön merkitys korostuvat toimintaympäristön muutoksessa. Turvallisuustilanteen muutokset edellyttävät nopeaa ja joustavaa reaktio- ja päätöksentekokykyä.

Asevoimien kehittämisen painopisteenä on yhteisoperaatiokyky, joka koskee kaikkia ulottuvuuksia (maa, meri, ilma, avaruus, informaatio). Siinä korostuvat kattava taistelutilan hallintakyky, kaukovaikuttamiskyky, ohjuspuolustuskyky ja kyberkyvyt. Suurvallat hyödyntävät ilma-, avaruus- ja informaatioulottuvuutta ja pyrkivät tietoylivoimaan. Rauhan ajan asevoimien ryhmityksen merkitys vähenee. Korkea toimintavalmius, voiman keskittämiskyky, digitalisointi ja tiedonhallinta ovat keskeisiä tekijöitä. Kaukovaikuttamiskyky maalta, mereltä ja ilmasta sekä kyky vaikuttaa tietoverkoissa valtakunnan rajojen ulkopuolella korostuvat.

Suomen puolustuskyvyn ensisijaisena päämääränä on muodostaa ennaltaehkäisevä kynnys sotilaalliselle voimankäytölle ja sillä uhkaamiselle sekä kyky torjua maahamme kohdistuvat hyökkäykset. Ennaltaehkäisykyky säilyy puolustuksen prioriteettina. Puolustusvoimien tulee kyetä vastaamaan sekä perinteisiin sotilaallisiin että laaja-alaisempiin uhkiin. Puolustusvoimien tehtävien toteuttaminen edellyttää nykyistä korkeampaa toimintavalmiutta ja taistelunkestävyyttä. Joukko-
tuhoaseiden käytön mahdollisuus ja muiden CBRN-uhkien merkityksen kasvu on otettava huomioon puolustuskyvyn kehittämisessä ja käytössä.

Toimintaympäristön turvallisuusuhkat ja kasvava keskinäisriippuvuus edellyttävät laaja-alaista puolustusyhteistyötä ja tilannetietoisuutta. Suomi on vahvasti riippuvainen kansainvälisestä yhteistyöstä sotilaallisten suorituskykyjen kehittämisessä ja ylläpitämisessä. Yhteistyön tiivistäminen on välttämätöntä suorituskykyjen turvaamiseksi sekä kriisien ennaltaehkäisemiseksi. Yhteistyötavoitteiden tulee olla eri rakenteissa toisiaan tukevia ja täydentäviä.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Puolustusministeriön hallinnonalalle asetetaan seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet:

Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskky

- Puolustusvoimilla on riittävän ennakkovaroituksen antava sotilasstrateginen tilannekuva
- Puolustusvoimat on valvonut alueellista koskemattomuutta sekä ennalta ehkäissyt ja tarvittaessa torjunut alueloukkaukset
- Puolustusvoimilla on valmius torjua sotilaallisen voiman käyttö ja sillä uhkaaminen koko maan alueella
- Puolustusvoimat kykenee muodostamaan painopisteen kulloisenkin tilanteen vaatimusten mukaisesti torjuessaan sotilaallisen voiman käyttöä.

Turvallinen yhteiskunta

- Puolustusvoimilla on valmius tukea muita viranomaisia.

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

- Puolustusvoimat on toteuttanut sille osoitetut kriisinhallintatehtävät
- Puolustusvoimilla on valmius osallistua uusiin operaatioihin ja koulutus- ja neuvontatehtäviin
- Puolustusvoimilla on valmius kansainvälisen avun antamiseen ja vastaanottamiseen.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Puolustusministeriön hallinnonalalla sitoudutaan edistämään sukupuolten välistä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kaikessa päätöksenteossa huomioiden hallinnonalan erityispiirteet sekä muun muassa varusmieskoulutuksen osalta lisääntyvä maahanmuutto. Hallinnonalalla jatketaan sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista lainsäädäntötyössä ja hankkeissa. Lisäksi sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen huomioidaan myös toiminnan ja talouden ohjauksessa.

Puolustusministeriössä, puolustusvoimissa ja puolustushallinnon rakennuslaitoksessa ylläpidetään tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia, jotka on suunnattu hallinnonalan palkatulle henkilöstölle sekä puolustusvoimissa myös kriisin-

hallintahenkilöstölle ja asevelvollisille. Tavoitteena on edistää tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen työympäristön ja johtamisen kehittymistä mm. korjaamalla tai poistamalla toimintatapoja, jotka voivat johtaa epätasa-arvoon tai syrjintään. Toiminnassa seurattavia kohteita eri työntekijä- ja ikäryhmät huomioiden ovat mm. palkkaus, urasuunnittelu, koulutus, poissaolot, työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen, työpaikkakiusaaminen sekä häirintä ja syrjintä eri muodoissa. Puolustushallinnon palkatun henkilöstön tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan säännönmukaisesti toteutettavilla työilmapiirikyselyillä. Lisäksi varusmiesten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta seurataan varusmiesten loppukyselyllä. Puolustushallinnossa pyritään erilaisin keinoin edistämään naisten hakeutumista sotilastehtäviin ja naisten vapaaehtoiseen asepalvelukseen.

Puolustushallinto toteuttaa YK:n turvallisuusneuvoston päätöslauselman 1325 ”Naiset, rauha ja turvallisuus” -periaatteita kaikissa sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa. Päätöslauselmassa 1325 ja sitä tukevassa kansallisessa toimintaohjelmassa korostetaan sitä, että kriisinhallinnassa ja muussa yhteiskunnan jälleenrakentamisessa tulisi huomioida aikaisempaa paremmin naisten asema ja erityisongelmat, taata heidän turvallisuutensa ja tukea heidän osallisuuttaan erilaisissa poliittisissa prosesseissa. Puolustushallinnon tavoitteena on sulauttaa tasa-arvoisuuden ja yhdenvertaisuuden näkökulmat kokonaisvaltaisesti sotilaalliseen kriisinhallintatoimintaan jo koulutusvaiheessa. Tavoitteena on, että naisten osuus kriisinhallintahenkilöstöstä on vähintään 3,5 %. Gender-neuvonantajien ja -yhdyshenkilöiden määrää pyritään lisäämään sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä. Lisäksi puolustushallinto on mukana NORDEFCO-yhteistyössä kehittämässä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävää kriisinhallintatoimintaa.

Hallinnonalan henkilötyövuosimäärä

Hallinnonalan henkilötyövuosimäärän väheneminen noin 70 henkilötyövuodella johtuu määräraikaisten sopimusotilaiden määrän vaihtelusta ja Puolustushallinnon rakennuslaitoksen henkilöstömäärän vähenemisestä.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
27.10.01	<i>Puolustusvoimien toimintamenot</i> (siirtomääräraha 2 v)		
	— tilausvaltuus	146,8	213,2
27.10.18	<i>Puolustusmateriaalihankinnat</i> (siirtomääräraha 5 v)		
	— tilausvaltuus	182,3	519,0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
01. Puolustuspolitiikka ja hallinto	329 838	385 546	381 689	-3 857	-1
01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 222	15 302	14 716	-586	-4
21. Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	2 875	2 875	2 875	—	0
29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonnä- veromenot (arviomääräraha)	310 741	367 369	364 098	-3 271	-1
10. Sotilaallinen maanpuolustus	2 314 531	2 464 182	2 395 433	-68 749	-3
01. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 838 940	1 917 418	1 914 035	-3 383	0
18. Puolustusmateriaali- hankinnat (siirtomääräraha 5 v)	469 563	542 735	475 173	-67 562	-12
19. Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi (siirtomääräraha 3 v)	4 000	2 000	4 600	2 600	130
50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)	2 028	2 029	1 625	-404	-20
30. Sotilaallinen kriisin- hallinta	47 287	36 567	47 003	10 436	29
20. Sotilaallisen kriisin- hallinnan kalusto- ja hallintomenot (siirtomäärä- raha 2 v)	47 422	36 557	46 993	10 436	29
95. Kurssivaihtelut (arvio- määräraha)	-135	10	10	—	0
Yhteensä	2 691 656	2 886 295	2 824 125	-62 170	-2
Henkilöstön kokonaismäärä	12 920	12 780	12 710		

01. Puolustuspolitiikka ja hallinto

Selvitysosa:

PUOLUSTUSMINISTERIÖ

Puolustusministeriö vastaa valtioneuvoston osana ja hallinnonalansa ohjaajana puolustuspolitiikan, sotilaallisen maanpuolustuksen, kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittamisen sekä sotilaalliseen kriisinhallinnan ja rauhanturvaamistoiminnan suunnittelusta ja valmistelusta sekä toimeenpanosta ja seurannasta.

Toiminnan painopisteenä on 2020-luvun sotilaallisen maanpuolustuksen toimintaedellytysten turvaaminen osana kokonaisturvallisuutta.

Toiminnalliset tulostavoitteet

Puolustusministeriölle asetetaan seuraavat, pääluokkaperusteluissa esitetyt hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita edistävät, alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Suomen etujen mukainen puolustuspolitiikka

— Valtioneuvoston puolustusselonteon linjausten valmistelu sekä osallistuminen ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon laadintaan

— Puolustuskyvyn pitkän aikavälin kehittämisperusteiden valmistelu ja siihen liittyvä ohjaus

— Monikansallisen, alueellisen ja kahdenvälisen puolustusyhteistyön syventäminen ja monipuolistaminen

— Pohjoismaisen puolustusyhteistyön puheenjohtajuuteen vuonna 2017 ja EU-puheenjohtajuuteen vuonna 2020 valmistautuminen sekä puheenjohtajamaan velvoitteiden hoitaminen

— Hallinnonalan toimintaedellytyksiin vaikuttavien keskeisten lainsäädäntöhankkeiden jatkovalmistelu ja toteuttaminen.

Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskyky

— Puolustushallinnon tehtävien edellyttämä ja toimintaympäristön muutoksiin vastaava puolustuskyky

— Strategisten suorituskykyhankkeiden kokonaisuuden hallinta

— Puolustuskyvyn kehittämistä ja huoltovarmuutta turvaava kansainvälinen yhteistoiminta erityisesti EU:n, Naton ja pohjoismaiden kanssa

— Kansainvälisen avun antamista ja vastaanottamista koskevien edellytysten varmistaminen

— Materiaalipoliittisten linjausten toteutuminen keskeisten hankkeiden ja kehittämisohjelman toimeenpanossa

— Toimintaedellytykset hallinnonalan henkilöstöjärjestelmän ja asevelvollisuuden ylläpidolle ja kehittämiselle pitkäjänteisesti

— Tilahallinnan ja ympäristönsuojelun kehittämislinjausten toteutuminen kokonaistarkastelun ja puolustusvoimauudistuksen mukaisesti

— Valtionhallinnon ja erityisesti turvallisuusviranomaisten yhteisten ICT-palveluiden kehittäminen ja käyttöönotto hallinnonalalla.

Turvallinen yhteiskunta

— Kokonaisturvallisuuden yhteensovittaminen ja kehittäminen yhteiskunnan turvallisuusstrategian periaatteiden mukaisesti

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

— Toimintaedellytykset osallistumiselle sotilaalliseen kriisinhallintaan sekä siihen liittyvä toimeenpanon ohjaus.

PUOLUSTUSHALLINNON RAKENNUSLAITOS

Rakennuslaitoksen toiminta-ajatuksena on järjestää maanpuolustukselle laadukkaita ja tarkoituksenmukaiset kiinteistöpalvelut kaikissa oloissa. Rakennuslaitos toimii puolustushallinnon kiinteistöalan osaamiskeskuksena, josta puolustushallinto saa tarvitsemansa kiinteistö- ja ympäristöalan asiantuntemuksen ja niihin liittyvät palvelut.

Toiminnalliset tulostavoitteet

Puolustushallinnon rakennuslaitokselle asetetaan seuraavat, pääluokkaperusteluissa esitettyjä hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita edistävät, alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Ennaltaehkäisevä sotilaallinen puolustuskky

— Rakennuslaitosta kehitetään ottaen huomioon valtiokonsernin linjaukset, puolustushallinnon strategiat, puolustusvoimauudistus ja tilahallinnan kokonaistarkastelusta tehdyt linjaukset

— Rakennuslaitos tehostaa puolustusministerin 5.5.2014 tekemän päätöksen mukaisesti toimintaansa sekä yhteistyötä puolustusvoimien ja Senaatti-kiinteistöjen kanssa tavoitteena yhteensä 7 milj. euron vuositasen kustannussäästöt vuoden 2018 loppuun mennessä

— Rakennuslaitos järjestää puolustusministeriön räjähdevarastoinnin kehittämispäätöksestä aiheutuvat puolustusvoimien ja kumppanien tilaamat rakentamis- yms. toimenpiteet

— Rakennuslaitos on mukana kehittämässä ja käyttöön ottamassa valtionhallinnon ja erityisesti turvallisuusviranomaisten yhteisiä ICT-palveluja.

Turvallinen yhteiskunta

— Rakennuslaitoksen sopimushallinnalla, turvallisuusjärjestelyillä ja koulutuksella varmistetaan rakennuslaitoksen ja alihankkijoiden palvelutuotanto häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

— Rakennuslaitos kehittää kykyään tukea puolustusvoimia sotilaallisissa kriisinhallintaoperaatioissa toimeksiantojen mukaisesti.

01. Puolustusministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 14 716 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) räjähtävän materiaalin turvallisuuteen keskittyvän järjestön (Munitions Safety Information Analysis Center) ja Euroopan puolustusviraston sekä muiden kansainvälisten yhteisöjen jäsenmaksujen ja maksuosuuksien maksamiseen

2) ETY-järjestön luottamusta ja turvallisuutta lisäävien toimien täytäntöönpanosta sekä näistä johtuvista hallinnollisista toimista aiheutuvien menojen maksamiseen

3) Turvallisuukskomitean sihteeristön menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Toiminnalliset tulostavoitteet¹⁾

Toiminnallinen tehokkuus	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 arvio
--------------------------	-------------------	-------------------	---------------

Taloudellisuus

Menot toimintoalueittain (1 000 euroa)

Puolustuspolitiikka	3 122	2 076	2 725
Sotilaallinen maanpuolustus	1 174	393	1 259
Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen	1 053	782	1 731
Sotilaallinen kriisinhallinta	200	126	290
Ohjaustoiminnot	10 064	5 773	4 210
Tukitoiminnot		7 378	4 751
Yhteensä	15 613	16 528	14 966

Tuottavuus

Henkilötyövuodet toimintoalueittain

Puolustuspolitiikka	26	21	25
Sotilaallinen maanpuolustus	16	4	5
Kokonaismaanpuolustuksen yhteensovittaminen	9	8	20
Sotilaallinen kriisinhallinta	2	2	3
Ohjaustoiminnot	81	45	39
Tukitoiminnot		55	41
Yhteensä	134	135	133

¹⁾ Tiedot ovat kassamenopohjaisia ja vuoden 2015 tukitoiminnot on vyörytetty ydin- ja ohjaustoiminnoille.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 tavoite
Työtyytyväisyys (1—5)	3,83	3,7	3,8
— naiset	3,55		
— miehet	4,02		

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	16 273	15 334	14 762
Bruttotulot	-	32	46
Nettomenot	16 273	15 302	14 716

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 116		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 065		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	123
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-5
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-163
Palkkaliukumasäästö	-39
Palkkausten tarkistukset	1
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-76
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-99
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-100
Työajan pidentäminen (Kiky)	-107
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-16
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-102
Yhteensä	-586

2017 talousarvio	14 716 000
2016 II lisätalousarvio	-102 000
2016 talousarvio	15 302 000
2015 tilinpäätös	16 222 000

21. Puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 875 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää puolustusministeriön hallinnonalan tuottavuutta edistävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palveluiden hankkimiseen samoin kuin tuottavuushankkeiden toimeenpanoon.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä kertyneitä säästöjä 75-prosenttisesti vastaavat määrärahat. Määrärahaa on tarkoitus käyttää hankkeisiin, joilla tuetaan hallinnonalan virastojen ja laitosten tuottavuuden paranemista.

2017 talousarvio	2 875 000
2016 talousarvio	2 875 000
2015 tilinpäätös	2 875 000

29. Puolustusministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 364 098 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	338
Tasomuutos	-3 609
Yhteensä	-3 271

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	364 098 000
2016 talousarvio	367 369 000
2015 tilinpäätös	310 740 901

10. Sotilaallinen maanpuolustus

Selvitysosa:

Toiminnalliset tulostavoitteet

Hallinnonalan vaikuttavuuden ja puolustusvoimien toiminnallisen tuloksellisuuden tärkein tekijä on puolustusvoimien kyky toteuttaa lakisääteiset tehtävänsä. Sen perustana on tarkoituksenmukainen rauhan ajan organisaatio ja toimintamalli (toiminnallinen tehokkuus) ja niillä tuotettu sodan ajan suorituskyky (tuotokset ja laadunhallinta).

Toiminnallista tehokkuutta kuvaavia keskeisiä tunnuslukuja:

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 arvio
Toiminnallinen tehokkuus			
Taloudellisuus			
Varusmiespäivän hinta (euroa)	48	49	48
Reserviläispäivän hinta (euroa)	158	171	173
HN-lentotunnin hinta (euroa)	7 469	9 000	9 250
NH90-lentotunnin hinta (euroa)	6 832	13 300	15 900
Tuottavuus			
Pääesikunnan, puolustushaarojen ja sotilasläänien esikuntien henkilötövuosimäärä/puolustusvoimien henkilötövuosimäärä yhteensä (%)	12	12	12
Koulutetut varusmiehet/varusmiespalvelukseen tulleet (%)	86	85	85
Kannattavuus			
Maksuperustelain mukaisen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus-% on vähintään	99	105	105

Tuotosten ja laadunhallinnan oleellisin tekijä on rauhan aikana tuotettu sodan ajan suorituskyky eli suorituskykyvaatimusten mukaisesti koulutetut ja varustetut sodan ajan joukot. Tuotoksille ja laadunhallinnalle asetettavat alustavat tulostavoitteet mittareineen:

Tuotokset ja laadunhallinta	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 arvio
Tulostavoite			
<i>Suorituskykyvaatimukset täyttävä materiaallinen valmius</i>			
Tulostavoite			
<i>Tehtävien ja suorituskykyisten joukkojen tuottamisen edellyttämä toiminnan taso</i>			
Koulutetut varusmiehet (lkm)	21 328	21 200	20 800
Kertausharjoituksissa koulutetut reserviläiset (lkm)	18 526	18 000	18 000
Kertausharjoituskoulutetut reserviläiset/SA-joukkoihin sijoitetut (%)	8,1	7,8	7,8
HN-lentotunnit (lkm)	8 999	8 800	8 800
NH90-lentotunnit (lkm)	1 654	1 650	1 650
Alusvuorokaudet (lkm)	1 196	1 300	1 300
Tulostavoite			
<i>Suorituskykyvaatimukset täyttävä ja laadukas asevelvollisten koulutus</i>			
Koulutuksen laatu ("armeija-aika" 1—5, varusmiesten loppukysely)	4,2	3,8	3,8
Kouluttajien määrä/koulutusjoukkue (lkm)	2,5	2,5	2,5
Varusmiesten sotaharjoitusperusteiset ja muut maastovuorokaudet/ 6 kk palvellut varusmies (lkm)	36	35	35
MPK:lta tilattujen sotilaallisten kurssien määrä (lkm)	261	250	250
MPK:lta tilatuilla sotilaallisilla kursseilla koulutetut (lkm)	11 092	9 000	9 000

Hallinnonalan vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden kannalta keskeiset hankkeet ja toimenpiteet:

- Puolustusvoimat toteuttaa suunnitelmien mukaisen ilma- ja merivoimien poistuvien strategisten suorituskykyjen korvaamisen järjestelyt
- Puolustusvoimat kehittää toimintavalmiutta toimintaympäristön edellyttämällä tavalla
- Puolustusvoimat varmistaa varusmieskoulutuksen laadullisen tason turvaamisen
- Puolustusvoimat varmistaa kertausharjoitusten riittävän määrän
- Materiaalin kunnossapito- ja ampumatarvikevajeet ratkaistaan kestäväällä tavalla. Materiaalin kunnossapito- ja ampumatarvikevajaus ei saa kasvaa
- Puolustusvoimat toteuttaa isäntämaatuen antamisen edellyttämät järjestelyt ja jatkaa avun antamisen ja ulkopuolisen sotilaallisen avun vastaanottamisen edellyttämien järjestelyjen toimeenpanoa osana puolustuskyvyn kehittämistä
- Puolustusvoimat toteuttaa puolustusministeriön materiaali poliittiset linjaukset käynnissä olevissa ja suunniteltuihin tilausvaltuuksiin sisältyvissä keskeisissä hankkeissa
- Puolustusvoimat jatkaa toimia edistääkseen naisten hakeutumista vapaaehtoiseen asepalvelukseen ja sotilaallisiin kriisinhallintatehtäviin

- Puolustusvoimat jatkaa asevelvollisuuden ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämistä yhteistyössä puolustusministeriön ja muiden hallinnonalojen kanssa
- Puolustusvoimat minimoi kiinteistöinvestoinnit pl. räjähdeturvallisuuden parantaminen, terveysperusteiset korjaukset ja ampumaratojen ympäristönsuojelun kehittäminen
- Puolustusvoimat toimeenpanee toimitilastrategian painopisteenä kustannussäästöjen hankkiminen tila- ja energiatehokkuutta parantamalla ja tilojen määrää vähentämällä
- Puolustusvoimat toteuttaa puolustusministeriön räjähdetarastoinnin kehittämis päätöksen mukaiset toimenpiteet vuoden 2022 loppuun mennessä
- Kansainvälistä puolustusyhteistyötä syvennetään ja laajennetaan tukemaan puolustuskyvyn ylläpitämistä ja kehittämistä. Meri- ja ilmatilannekuvayhteistyötä syvennetään ja niiden kehittämistä jatketaan. Puolustusvoimat hyödyntää resurssien puitteissa monikansallisen harjoitusyhteistyön tarjoamat mahdollisuudet ja kehittää osallistumistaan harjoitustoimintaan
- Puolustusvoimat osallistuu kansallisen kyberstrategian toimeenpanoon ja kehittämiseen hallinnonalan toimeenpano-ohjelman mukaisesti.

01. Puolustusvoimien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 914 035 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) ulkomaalaisille oppilaille annettavasta sotilaskoulutuksesta ja puolustusvoimien joukkojen kansainvälisestä harjoitustoiminnasta ja sen valmisteluista sekä muusta puolustusvoimien kansainvälisestä yhteistoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) enintään 3 000 000 euroa palvelussuhdeasuntojen vuokraosuuksien maksamiseen puolustusvoimien toiminnallisiin tarpeisiin perustuen tai puolustusministeriön määräämäksi siirtymäajaksi puolustushallinnon rakennemuutoksen henkilöstöjärjestelyihin liittyvistä syistä tai muihin puolustushallinnon vastaaviin tarpeisiin perustuen
- 3) enintään 155 000 euroa sotainvalideille ja sotaveteraaneille, maanpuolustustyölle, partiolais-toimintaan sekä merkittävälle urheilu- ja muille vastaaville tapahtumille suoritettavan liiketaloudellisin perustein hinnoitellun maksullisen toiminnan hintojen alentamiseen
- 4) puolustusvoimien toimintaan liittyvien kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin ja monikansallisten yhteishankintajärjestelyjen kuluosuuksiin
- 5) Vapaudenristin Ritarikunnan menoihin
- 6) kotimaisen puolustusteollisuuden vientiedellytysten ja kansainvälistymisen tukemiseen liittyvien menojen maksamiseen
- 7) puolustusvoimien tarpeita vastaavaan museotoimintaan liittyvien menojen maksamiseen
- 8) vapaaehtoisen asepalveluksen kutsuntaterveystarkastuksista aiheutuviin menoihin.

Valtuudet

- 1) Vuonna 2017 saa tehdä puolustusvoimien toiminnan edellyttämiä materiaalin ja palvelujen hankintaan liittyviä pitkäaikaisia sopimuksia siten, että niistä saa aiheutua valtion talousarvion voimaantulopäivän valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuosina 2017—2020 enintään 180 803 000 euroa (Vuoden 2017 toimintamenojen tilausvaltuus).

2) Vuonna 2017 saa tehdä ilmavoimien alkeis- ja peruslentokoulutuksen koulutusjärjestelmään liittyvien ylläpitopalvelujen ja lentokoulutuksen hankkimiseksi pitkäaikaisia sopimuksia siten, että niistä saa aiheutua valtion talousarvion voimaantulopäivän valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuosina 2017—2024 enintään 32 400 000 euroa (Alkeis- ja peruslentokoulutuksen koulutusjärjestelmän palveluhankinta -tilausvaltuus).

3) Vuonna 2017 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyjen tilausvaltuuksien käyttämättä olevaa määrää vastaavasti kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

4) Aiemmin hyväksytyistä tilausvaltuuksista saa aiheutua valtiolle menoja valtuuksissa olevista vuosittaisista enimmäismääristä poiketen, mutta pysyen kuitenkin kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Uusiin tilausvaltuuksiin sisältyvien tavaroiden ja palvelujen hintojen tarkistuksista aiheutuvien lisämenojen maksamiseen käytetään puolustusvoimien toimintamenoihin vuosittain myönnettäviä määrärahoja.

Tilausvaltuuksien maksatusmäärärahat sekä niihin liittyvät indeksien ja valuuttakurssien noususta aiheutuvat lisätarpeet tai alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisina.

Selvitysosa: Momentin bruttomenojen 1 949,2 milj. euroa arvioidaan jakautuvan seuraavasti: palkkausmenot 762,8 milj. euroa, materiaallisen valmiuden menot (pl. palkat) 434,6 milj. euroa, kiinteistömenot 255,2 milj. euroa, asevelvollisten koulutuksen ja ylläpitohuollon menot (pl. palkat) 154,7 milj. euroa sekä muut toimintamenot 341,9 milj. euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vanhat tilausvaltuudet						
Peruslentokoulutus VN-kalustolla -tilausvaltuus	3 502	2 424				5 926
Puolustusvoimien logistiikka 2013 (PVLOG 2013) -tilausvaltuus	9 750					9 750
KASI-järjestelmän ylläpito -tilausvaltuus	3 000	3 000	3 000	3 000		12 000
Vuoden 2015 toimintamenojen tilaus- valtuus	31 638	10 207				41 845
Kunnossapidon kumppanuus (Millog) -tilausvaltuus	97 214	95 559	95 131	93 897		381 801
Alkeis- ja peruslentokoulutuksen koulutusjärjestelmän hankinta -tilaus- valtuus	22 000	15 000				37 000
Vuoden 2016 toimintamenojen tilaus- valtuus	89 916	41 392	8 486	6 380	600	146 774
Vanhat tilausvaltuudet yhteensä	257 020	167 582	106 617	103 277	600	635 096

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Uudet tilausvaltuudet						
Vuoden 2017 toimintamenojen tilaus- valtuus	16 000	97 381	45 082	22 340		180 803
Alkeis- ja peruslentokoulutuksen koulutusjärjestelmän palveluhankinta -tilausvaltuus	1 900	3 500	4 500	4 500	18 000	32 400
Uudet tilausvaltuudet yhteensä	17 900	100 881	49 582	26 840	18 000	213 203
Valtuudet yhteensä	274 920	268 463	156 199	130 117	18 600	848 299

Momentilta palkattavan henkilöstön määrä vähenee 50 henkilötyövuotta vuoteen 2016 verrattuna. Vähennys aiheutuu pääosin määräaikaisten sopimussotilaiden määrän vähenemisestä.

Vuoden 2017 toimintamenojen tilausvaltuudella on tarkoitus hankkia ajoneuvoja, varaosia sekä materiaalin huolto- ja ylläpitopalveluja. Alkeis- ja peruslentokoulutuksen koulutusjärjestelmän palveluhankinta -tilausvaltuudella on tarkoitus hankkia ilmavoimien Vinka-koulutuksen korvaavan koulutusjärjestelmän ylläpito- ja lentokoulutuspalveluja.

Uudet tilausvaltuudet kaikkine taloudellisine seurannaisvaikutuksineen toteutetaan puolustusministeriön hallinnonalalle vahvistettujen valtiontalouden kehysten puitteissa.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	1 885 424	1 949 284	1 949 157
Bruttotulot	33 522	31 866	35 122
Nettomenot	1 851 902	1 917 418	1 914 035
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	122 458		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	109 496		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	2 098	1 637	2 113
— muut tuotot	15 813	14 731	17 085
Tuotot yhteensä	17 911	16 368	19 198

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	16 215	13 897	16 461
— osuus yhteiskustannuksista	1 818	1 718	1 821
Kustannukset yhteensä	18 033	15 615	18 282
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-122	753	916
Kustannusvastaavuus, %	99	105	105
Hintatuki	351	155	155
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	229	908	1 071

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ennakollinen kustannustasotarkistus (2017)	17 175
Siirto momentilta 27.10.18	40 400
Toteutunut kustannustasotarkistus (2015)	-18 090
TUVE-lisärahoituksen vähentyminen	-1 500
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-361
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-180
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-11 815
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-219
Palkkaliukumasäästö	-5 923
Palkkausten tarkistukset	-1
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-5 878
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-5 540
Työajan pidentäminen (Kiky)	-7 384
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-1 251
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-2 816
Yhteensä	-3 383

2017 talousarvio	1 914 035 000
2016 II lisätalousarvio	-17 708 000
2016 talousarvio	1 917 418 000
2015 tilinpäätös	1 838 940 000

18. Puolustusmateriaalihankinnat (siirtomääräraha 5 v)

Momentille myönnetään 475 173 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) puolustusmateriaalin hankkimisesta ja puolustusvoimien turvallisuushankinnoista aiheutuvien menojen maksamiseen sekä hankittujen järjestelmien testaukseen ja käyttökoulutukseen
- 2) puolustusmateriaalihankintoihin ja puolustusvoimien turvallisuushankintoihin välittömästi liittyvään tutkimus- ja kehittämistoimintaan

3) puolustusmateriaalin sodan ajan välttämättömän varastotarpeen mukaisten varaosien ja vaihtolaitteiden hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Muihin puolustusmateriaalihankintoihin kuin tilausvaltuuksista aiheutuvien menojen tai niihin liittyvistä indeksi- ja valuuttakurssimuutoksista aiheutuvien menojen maksamiseen määrärahaa saa käyttää enintään 93 254 000 euroa.

Valtuus

1) Vuonna 2017 saa tehdä sotilaallisen maanpuolustuksen suorituskyvyn parantamiseksi puolustusvoimien materiaaliseen kehittämiseen liittyen uusia sopimuksia siten, että niistä saa aiheutua talousarvion voimaantulopäivän valuuttakurssitasolla valtiolle menoja vuosina 2017—2025 enintään 519 000 000 euroa (Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2017) -tilausvaltuus).

PVKEH 2017 -tilausvaltuuden enimmäismäärän mukaiset suoritukset voidaan sitoa alaa kuvaavaan hintakehitykseen vuoden 2017 ensimmäisestä vuosineljänneksestä alkaen.

2) Vuonna 2017 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyjen tilausvaltuuksien käyttämättä olevaa määrää vastaavasti kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

3) Aiemmin hyväksytyistä tilausvaltuuksista saa aiheutua valtiolle menoja valtuuksissa olevista vuosittaisista enimmäismääristä poiketen, mutta pysyen kuitenkin kunkin valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Tilausvaltuuksien maksatusmäärärahat ja niihin liittyvät indeksien noususta aiheutuvat lisätarpeet tai alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisena.

Selvitysosa: Momentin määräraha muutetaan kolmevuotisesta siirtomäärärahasta viisivuotiseksi siirtomäärärahaksi. Muutoksella lisätään monivuotisten puolustusmateriaalihankkeiden rahoituksen joustavuutta ja vähennetään talousarvioon tehtäviä teknisiä muutoksia. Muutoksen vaikutuksia arvioidaan vaalikausien taitteessa, jonka perusteella päätetään jatkossa sovellettavasta siirtomäärärahakaudesta.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vanhat tilausvaltuudet						
Valmiusyhtymien varustaminen (VYV 1) -tilausvaltuus	9 800	19 100				28 900
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2009) -tilausvaltuus	15 000					15 000
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2012) -tilausvaltuus	11 541	6 057	5 000			22 598
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2013) -tilausvaltuus	66 152					66 152
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2014) -tilausvaltuus	81 350	49 950	51 000	22 000		204 300

**Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot
(1 000 euroa)**

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2015) -tilausvaltuus	50 000	16 825	14 700			81 525
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2016) -tilausvaltuus	68 426	56 100	12 000	11 200		147 726
Vanhat tilausvaltuudet yhteensä	302 269	148 032	82 700	33 200		566 201
Uusi tilausvaltuus						
Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen (PVKEH 2017) -tilausvaltuus	71 000	83 000	114 000	118 000	133 000	519 000
Uusi tilausvaltuus yhteensä	71 000	83 000	114 000	118 000	133 000	519 000
Valtuudet yhteensä	373 269	231 032	196 700	151 200	133 000	1 085 201

Puolustusvoimien materiaallinen kehittäminen perustuu seuraaviin puolustusvoimien kehittämisohjelmiin sekä niissä kehitettäviin suorituskyyihin:

Kehittämishjelma / Suorituskyky / Tavoite
Puolustusvoimien johtamisen kehittämisohjelma

Rakennetaan puolustusvoimien yhteinen suorituskykyjen käyttöä tukeva johtamisjärjestelmä sekä tuetaan yhteisoperaatioiden johtamista kehittämällä yhteistä tilannetietoisuutta ja varmennettuja operatiivisia tietoteknisiä palveluita. Hyödynnetään viranomaisten yhteisiä johtamisjärjestelmiä ja arjen ratkaisuja taistelunjohtajärjestelmän tukena.

— korvataan puolustushaarojen itsenäisiä järjestelmiä ja sovelluksia yhteisellä johtamisjärjestelmällä

— luodaan edellytyksiä operaatioiden johtamiselle muuttamalla ja uusimalla teknisiä rakenteita ja palveluita

— kehitetään integroidun tiedustelun, valvonnan ja johtamisen tiedonsiirtoa ja tietoteknisen alustan liityntäkykyä

— uudistetaan tietohallintoa, toteutetaan tietotekninen integraatio, lisätään hallinnollisissa tietopalveluissa valtionhallinnon keskinäistä yhteistoimintaa ja muita kumppanuusratkaisuja sekä siirretään henkilöstövoimavaroja hallinnollisista tietopalveluista operatiiviseen tietojenkäsittelyympäristöön

— laajennetaan toiminnanohjausjärjestelmien hyödyntämistä tavoitteena toimintavarmuuden ja kustannustehokkuuden lisääminen

— jatketaan puolustusvoimien 2020-luvun tarpeita vastaavan puolustushaarojen yhteisen tiedustelu-, valvonta- ja johtamisjärjestelmän arkkitehtuurin luomista, jolla mahdollistetaan sähköinen, kansainvälinen tieto- ja tilannekuvavaihto

— kehitetään kyberpuolustuskykyä.

Puolustusvoimien tiedustelun, valvonnan ja maalittamisen tuen kehittämisohjelma

Ylläpidetään ja kehitetään päätöksenteon ja yhteisoperaatioiden johtamisen tukena tarvittavaa ennakkovaroituskykyä, toimintaympäristötietoisuutta sekä valvonta- ja maalitilannekuvaa.

- ylläpidetään ja kehitetään tiedonhankinta- ja analysointikykyä
- ylläpidetään ilmapuolustuksen kauko- ja keskivalvontaa
- ylläpidetään ja kehitetään ilmasta tapahtuvaa tiedustelu- ja valvontakykyä
- ylläpidetään tiedustelun tietojärjestelmää
- kehitetään puolustusvoimien yhteisen maalitilannekuvan luomista
- kehitetään sotilastiedustelun kykyä tukea tulenkäyttöä ja vaikuttamista.

Puolustusvoimien taistelujärjestelmän yhteisten suorituskykyjen kehittämisohjelma

Rakennetaan ja ylläpidetään suorituskykyjä, joilla vaikutetaan operatiivisesti merkittäviin kohteisiin.

- hankitaan kaukovaikuttamisen ampumatarvikkeita
- jatketaan puolustusvoimien erikoisjoukkojen ja helikopterijärjestelmän rakentamista.

Puolustusvoimien logistiikan kehittämisohjelma

Ylläpidetään puolustusvoimien yhteinen logistinen järjestelmä, jolla varmistetaan joukkojen toimintakyky.

- luodaan puolustusvoimille yhtenäiset logistiikan rakenteet, toimintatavat ja osaaminen sekä integroidaan puolustushaarojen huoltojärjestelmät tiiviimmin kansainvälistyvään elinkeinoelämään yhteensopivaksi
- kehitetään ja ylläpidetään ilmakuljetuskykyä ml. hyödyntämällä kansainvälisen strategisen kuljetuskyvyn hankkeita
- jatketaan alueellisten joukkojen materiaalihankintoja täydennys-, kuljetus- ja kunnossapitotarvikkeiden puutteiden korvaamiseksi
- jatketaan ampumatarvikkeiden hankintoja.

Maapuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelma

Kehitetään alueellisten ja operatiivisten joukkojen tulivoimaa, suojaa ja liikkuvuutta sekä ylläpidetään operatiivisten joukkojen suorituskykyä.

- ylläpidetään ja kehitetään maavoimien taktista ja operatiivista liikkuvuutta
- kehitetään kohtaamistaistelukykyä
- ylläpidetään alueellista ja kehitetään operatiivista tykistöä
- kehitetään taistelijan varustusta
- ylläpidetään pioneeri- ja suojelevälineitä
- kehitetään maastouttamisvälineitä
- ylläpidetään ja kehitetään panssarintorjuntaa.

Meripuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelma

Kehitetään meriyhteyksien turvaamiskykyä, miinantorjuntakykyä ja rannikkojoukkojen liikkuvuutta.

- otetaan käyttöön uudet miinantorjunta-alukset
- ylläpidetään taistelualuskaluston suorituskyky
- ylläpidetään ja kehitetään miinoittamis- ja raivauskykyä
- ylläpidetään rannikkojoukkojen liikkuvuutta ja tulivoimaa
- kehitetään vedenalaista vaikuttamiskykyä.

Ilmapuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelma

Ylläpidetään ilmatorjunnan sekä Hornet-järjestelmän suorituskykyä.

- jatketaan Hornet-torjuntahävittäjien elinjaksopäivitystä (MLU2) sekä hankitaan hävittäjäkalustojen elinkaaren turvaavia kriittisiä koneiden sekä moottoreiden vaihtolaitteita ja osia
- rakennetaan ilmasta maahan -suorituskyky
- kehitetään taistelutukikohtia
- korvataan poistuva alkeislentokoulutuskalusto
- korvataan ilmatorjunnan poistuvia suorituskykyjä.

Puolustusvoimien joukkotuotantojärjestelmän kehittämisohjelma

Rakennetaan ja ylläpidetään joukkorakenteen mukaiset suorituskykyiset joukot sekä luodaan edellytykset joukkojen perustamiselle.

- rakennetaan taistelukoulutusta kehittävä virtuaalikoulutusympäristö
- saatetaan loppuun kaksipuolisen taistelun simulointijärjestelmän laajennuksen ensimmäinen vaihe.

Puolustusvoimien toiminnanohjausjärjestelmän kehittämisohjelma

Kehitetään kattavia ohjausmenettelyjä ja yhtenäisiä periaatteita, joilla edistetään kokonaisuuksien hallintaa, läpileikkaavuutta, tuloksellisuuden varmistamista sekä tuottavuutta ja kustannustehokkuutta päätöksenteossa ja päätösten toimeenpanossa.

- tuotetaan tutkimustietoa ensisijaisesti puolustusvoimien strategisen suunnittelun tarpeisiin
- kehitetään joukkojen harjoitustoimintaa sekä ylläpidetään ja kehitetään yhteisiä oppimisympäristöjä.

Sekä aiemmin hyväksytyt tilausvaltuudet että uusi PVKEH 2017 -tilausvaltuus kaikkine taloudellisine seurannaisvaikutuksineen toteutetaan puolustusministeriön hallinnonalalle vahvistettujen valtiontalouden kehysten puitteissa.

PVKEH 2017 -tilausvaltuuteen sisältyvät kehittämisohjelmien suurimmat hankkeet

Puolustusvoimien tiedustelun, valvonnan ja maalittamisen tuen kehittämisohjelmassa toteutetaan sotilastiedustelun tiedonhankinnan, sotilastiedustelun maalittamistuen sekä täydentävän tutka-valvonnan kehittämishankkeita.

Puolustusvoimien taistelujärjestelmän yhteisten suorituskykyjen kehittämisohjelmassa luodaan elektronisen vaikuttamisen hankkeella kaikkia puolustushaaroja ja puolustusvoimien vaikuttamista tukeva suorituskyky.

Maapuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelmassa jatketaan alueellisten joukkojen suorituskykyjen kehittämistä tulenkäytön, tulivoiman, johtamisen, panssarintorjunnan ja liikkuvuuden osalta.

Ilmapuolustuksen taistelujärjestelmän kehittämisohjelman painopiste on taistelukykyyn kehittämisessä. Hornet- ja Hawk -lentokalustojen jäljellä olevan elinkaaren turvaavilla hankkeilla parannetaan niiden kykyä toimia operatiivisena ja kouluttavana järjestelmänä.

Puolustusvoimien logistiikan kehittämisohjelmassa hankitaan varusmiesten ja reserviläisten joukkotuotannossa tarvittavia ampumatarvikkeita sekä kotimaisia tykistön ja kranaatinheittämistön ampumatarvikkeita.

Momentin määrärahasta arvioidaan käytettävän 373 269 000 euroa tilausvaltuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen, 8 650 000 euroa tilausvaltuuksiin liittyvistä indeksi- ja valuuttakurssimuutoksista aiheutuvien menojen maksamiseen sekä 93 254 000 euroa muihin puolustusmaterilaalihankintoihin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ennakollinen kustannustasotarkistus (2017)	8 285
Menoajoitusmuutokset	-61 447
Pansio-luokan miinalauttojen peruskorjaus (LTA I 2015)	-4 000
Puolustusbudjetin tasomuutos (HO 2015)	30 000
Siirto momentille 27.10.01	-40 400
Yhteensä	-67 562
2017 talousarvio	475 173 000
2016 II lisätalousarvio	16 882 000
2016 talousarvio	542 735 000
2015 tilinpäätös	469 563 000

19. Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 600 000 euroa.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyn Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi-tilausvaltuuden käyttämättä olevaa määrää vastaavasti tämän valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Tilausvaltuuden maksatusmäärärahat sekä niihin liittyvät indeksien ja valuuttakurssien noususta aiheutuvat lisätarpeet tai alenemisesta syntyvät vähennykset budjetoidaan talousarviossa varainhoitovuoteen kuuluviksi maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha perustuu vuoden 2015 talousarviossa hyväksyttyyn Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi -tilausvaltuuteen.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Hawk Mk 51 -koneiden modifiointi -tilausvaltuus	4 600	4 600	9 200
Valtuus yhteensä	4 600	4 600	9 200

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtuuden vuosiosuuden muutos	2 600
Yhteensä	2 600

2017 talousarvio	4 600 000
2016 talousarvio	2 000 000
2015 tilinpäätös	4 000 000

50. Maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukeminen (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 625 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maanpuolustusjärjestöjen toiminnan tukemiseen
- 2) Maanpuolustuskoulutusyhdistykselle (MPK) myönnettävään valtionavustukseen sille laissa vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta (556/2007) säädettyjen julkisten hallintotehtävien hoitamisesta aiheutuviin toimintamenoihin
- 3) kaatuneiden muiston vaalimistyöstä aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa:

Toiminnalliset tulostavoitteet

	2015	2016	2017
	toteutuma	ennakoitu	tavoite

Toiminnallinen tehokkuus

Taloudellisuus

MPK:n julkisten hallintotehtävien vuosikustannukset (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus)/ko. toiminnan koulutusvuorokausimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus) (euroa)

38 53 53

Tuottavuus

MPK:n julkisten hallintotehtävien mukaisen koulutuksen koulutusvuorokausimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus)/ko. toimintaan kohdistettu MPK:n palkatun henkilöstön henkilötöyvuosimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus) (vrk)

1 984 1 410 1 370

	2015	2016	2017
	toteutuma	ennakoitu	tavoite

Tuotokset ja laadunhallinta

MPK:n julkisten hallintotehtävien mukaisen koulutuksen koulutusvuorokausimäärä (pl. puolustusvoimien tilaama sotilaallinen koulutus) (vrk)

60 200 45 100 37 000

MPK:n koulutuksen laadun parantamiseksi annettavan kouluttajakoulutuksen määrä koulutuspäivinä

3 000 3 000 3 000

MPK:n kurssittytyväisyys (oppilastytytyväisyys) asteikolla 1—5

4,32 4,00 4,00

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertalisäyksen poisto	-400
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-4
Yhteensä	-404

2017 talousarvio	1 625 000
2016 talousarvio	2 029 000
2015 tilinpäätös	2 028 000

30. Sotilaallinen kriisinhallinta

Selvitysosa: Määrärahat suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenoihin budjetoidaan ulkoasiainministeriön pääluokassa momentille 24.10.20 (sisältää EU:n taisteluosastojen koulutus- ja valmiusajan menot sekä operaatioihin lähettäessä palkkausmenot). Määrärahat sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenoihin sekä tarkkailijatoiminnan menoihin budjetoidaan puolustusministeriön pääluokassa momentille 27.30.20.

Kriisinhallinta on turvallisuus- ja puolustuspolitiikan keskeinen keino, jolla edistetään Suomen turvallisuutta ja maailman konfliktialueiden vakautta. Puolustusvoimien osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan on osa puolustusvoimien toimintaa ja suorituskyvyn kehittämistä. Puolustusvoimat käyttää kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan samoja suori-

tuskykyjä kuin Suomen puolustamiseen. Suorituskykyjä on kyettävä käyttämään vaativissa ja nopeasti käynnistettävissä eri organisaatioiden operaatioissa. Puolustusvoimat kehittää valmiuksia osallistua myös koulutus-, neuvonta- ja tukitehtäviin kriisialueilla.

Toiminnalliset tulostavoitteet

Sotilaalliselle kriisinhallinnalle asetetaan seuraavat, pääluokkaperusteluissa esitetyt hallinnonalan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita edistävät, alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

Kansainvälisen turvallisuuden vahvistaminen

— Puolustusvoimat käyttää sotilaallisessa kriisinhallinnassa ensisijaisesti joukkoluettelon evaluoituja yksiköitä

— Suorituskykyjä on kyettävä käyttämään vaativissa ja nopeasti käynnistettävissä eri organisaatioiden operaatioissa sekä koulutus- ja neuvonantotehtävissä

— Kriisinhallintatehtävissä palvelevien ja palvelleiden henkilöiden tukea ja tapaturmaetuksia kehitetään poikkihallinnollisessa yhteistoiminnassa asianomaisten viranomastahojen kanssa Kansallisen kriisinhallinnan veteraaniohjelman mukaisesti.

Sotilaallisen kriisinhallinnan menot (milj. euroa)¹⁾

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 arvio
Suomalaisten kriisinhallintajoukkojen ylläpitomenot (UM)	49,2	49,0	37,9
Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja ylläpitomenot (PLM)	55,6	36,6	47,0
Yhteensä	104,7	85,6	84,9

¹⁾ Vuoden 2015 osalta kassaperusteinen toteutuma. Ei sisällä kriisinhallintaan käytetyn kansallisen puolustuksen materiaalin hankkimisesta aiheutuvia menoja eikä arvonalisäveromenoja. Kriisinhallintajoukkojen suorituskyky perustuu pääosin kansallisen puolustuksen materiaaliin, jota täydennetään momentin 27.30.20 määrärahoilla hankitulla, olosuhteiden ja tehtävien kannalta välttämättömällä erikoismateriaalilla.

20. Sotilaallisen kriisinhallinnan kalusto- ja hallintomenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 46 993 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sotilaallisesta kriisinhallinnasta annetussa laissa (211/2006) tarkoitetun kriisinhallintahenkilöstön palkkaus-, päiväraha-, muonanparannusraha- ja koulutusmenojen sekä valtion eläkemaksun ja kriisinhallintahenkilöstölle palvelusajaksi otetun henkilövakuutuksen kustannusten maksamiseen sekä sotilaallisen kriisinhallintahenkilöstön ryhmätapaturmavakuutusta vastaavien etuuksien maksamiseen ja niistä aiheutuvien hallintokulujen maksamiseen
- 2) EU:n taisteluosastojen koulutusajan palkkaus-, muutto- ja asumismenoihin sekä siirtokorvauksiin
- 3) sotilastarkkailijoiden palkkojen ja kansallisen päivärahan maksamiseen
- 4) valmiusjoukon palkkaus-, koulutus-, ylläpito-, varustamis-, hallinto- ja muiden kulutusmenojen sekä kansainvälisten kriisinhallintakurssien menojen maksamiseen

- 5) suomalaisten kriisinhallintajoukkojen henkilöstön matkakustannusten, terveydenhoito-, kuljetus-, varustamis-, huolto-, edustus- ja hallintomenojen maksamiseen
- 6) Suomen kansainväliseen kriisinhallintaan nimeämien joukkojen varustamisesta aiheutuviin menoihin
- 7) kansainvälisen kriisinhallintayhteistyön puitteissa annettavaan koulutukseen ja sen materiaalikuluihin
- 8) kansainvälisen kriisinhallintatyön puitteissa yksittäisille maille annettavaan tukeen puolustussektorilla ja vakauttamistehtäviin konfliktien jälkeen
- 9) sellaisten kansainvälisten kriisinhallintaoperaatioiden materiaaliseen tukemiseen, joihin Suomi ei lähetä henkilöstöä tai muuten osallistu
- 10) SALIS-sopimuksen mukaisen ilmakuljetusjärjestelyn Suomen maksuosuuden hallinnollisten kulujen maksamiseen
- 11) Strategic Airlift Capability (SAC) -sopimuksen hallinto- ja käyttökustannuksista aiheutuviin menoihin
- 12) Suomen osallistumisesta kansainväliseen helikopterirahastoon aiheutuviin menoihin
- 13) Suomen osallistumisesta Pohjoismaiden Base Camp -pooliin aiheutuviin menoihin.

Käyttösuunnitelma (euroa)

01.	Suomen Kosovon kriisinhallintajoukon menot (KFOR-operaatio)	993 000
02.	Suomen Bosnia-Hertsegovinan kriisinhallintajoukon menot (EUFOR/ALTHEA-operaatio)	275 000
03.	Sotilastarkkailijatoiminnan menot	3 355 000
04.	Resolute Support -operaatio, Afganistan	4 000 000
05.	Irakin koulutusoperaation menot	11 000 000
07.	Kriisinhallintaoperaatioiden yhteiset menot	5 274 000
08.	Kriisinhallinnan joukkojen kehittämisohjelma	9 000 000
10.	EUNAVFOR MED, Välimeren operaation menot	480 000
11.	EUTM/Somalian koulutusoperaation menot	320 000
13.	Atalanta-operaation menot	250 000
15.	Libanonin kriisinhallintaoperaation menot	10 460 000
16.	EUTM/Malin koulutusoperaation menot	120 000
17.	Malin YK-operaation menot (MINUSMA)	1 150 000
20.	Varalla käynnissä olevien operaatioiden lisämenoihin ja niiden jatkamiseen, kansainvälisestä helikopterirahastosta aiheutuviin menoihin, Pohjoismaiden Base Camp -pooliin osallistumisesta aiheutuviin menoihin, mahdollisiin uusiin kriisinhallintaoperaatioihin sekä muihin kriisinhallintamenoihin	316 000
Yhteensä		46 993 000

Selvitysosa: Määräraha on mitoitettu Suomen kriisinhallintajoukkojen vahvuuksien ja tehtävävaatimusten mukaisesti ottaen huomioon ne kriisinhallintaoperaatiot, joihin Suomi todennäköisesti tulee osallistumaan vuonna 2017. Näissä operaatioissa toimivan henkilöstön määrän arvioidaan olevan noin 410 henkilötyövuotta.

Sotilaallisen kriisinhallinnan kustannusten korvaukset ja muut tulot tuloutetaan momentille 12.27.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ennakollinen kustannustasotarkistus	532
Irakin OIR-operaatio	11 000
Toteutunut kustannustasomuutos (2015)	-796
Tasomuutos	-300
Yhteensä	10 436

2017 talousarvio	46 993 000
2016 II lisätalousarvio	-796 000
2016 talousarvio	36 557 000
2015 tilinpäätös	47 422 000

95. Kurssivaihtelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 10 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää suomalaisista kriisinhallintajoukoista aiheutuvien puolustusministeriön hallinnonalan menojen laskutuksessa syntyviin kurssieroihin.

2017 talousarvio	10 000
2016 talousarvio	10 000
2015 tilinpäätös	-134 671

Pääluokka 28

VALTIOVARAINMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa:

Hallinnonalan toimintaympäristö

Globalisoituneessa, digitalisoituvassa maailmassa suomalaiseen yhteiskuntaan vaikuttaa kolme keskeistä kehityskulkua, joilla on suoria vaikutuksia valtiovarainministeriön toimialalla:

- Suomi ikääntyy edelleen
- Kansainvälinen taloudellinen toimintaympäristö on epävaka ja vaikeasti ennustettava
- Yhteiskunnan digitalisoituminen etenee ja sen vaikutus näkyy laajasti kaikilla sektoreilla. Samalla globaali kilpailu voimistuu.

Väestön ikääntyminen heikentää yhä voimakkaammin kasvuedellytyksiä ja lisää julkisia menoja. Suomen ikärakenteen vanhenemiskehitys on vasta alussa, ja kehityksen vaikutus palvelutuotannon kustannuksiin ja talouskasvun hidastumiseen tasaantuu vasta 2030-luvulla. Ikääntyminen ei ole yhtenäistä koko Suomessa. Kaupunkiseudut kasvavat, ja haja-asutusalueilla väestö vähenee.

Euroopan ja euroalueen maiden taloudellinen tilanne on rahoitus- ja velkakriisien jäljiltä edelleen häiriöaltis. Kansainvälinen toimintaympäristö ja turvallisuuspoliittinen tilanne on poikkeuksellisen epävaka, ja samaan aikaan monilla Euroopan mailla on erittäin heikko kyky kestää uusia talouden sokkeja.

Kilpailukykyhaasteet eivät poistu. Vaikka perinteinen tavaratuotannon globalisaatio on finanssikriisin jälkeen hidastunut ja ehkä jopa pysähtynyt, digitaalisuuden vaikutukset ulkomaankauppaan ja talouteen yleisemminkin ovat vasta aluillaan. Verkkokauppa kasvaa, ja yhä suurempi osa palveluista välitetään verkossa. Siten rajanveto avoimen ja suljetun sektorin välille käy yhä vaikeammaksi. Kehityksellä on vaikutuksia niin markkinoiden muotoutumiseen kuin veropohjaan ja valtion tuloihin.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Valtiovarainministeriö asettaa toimialalleen seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet. Lukuperusteluissa on kuvattu toiminnallisia tavoitteita, joilla edistetään yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista.

Valtiovarainministeriön valmistelun tavoitteena on

- mahdollistaa puitteet työllisyyden ja tuottavuuden kasvulle
- turvata julkisen talouden kestävyys
- luoda uudet rakenteet ja toimintatavat asiakaslähtöisille ja tuloksellisille julkisille palveluille
- vaikuttaa kansainvälisesti ja rakentaa menestystä Eurooppaa.

Valtiovarainministeriön yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteutumista seurataan alla olevien tavoitteiden toteutumisella.

Valtiontalous

- Valtiontalous vahvistuu, kestävyysvaje pienenee ja velkaantumisaste alenee.

Kuntatalous

- Kuntatalouden rahoitusasema paranee.

Verotus

- Verovaje on alhainen.

Valtion alue- ja paikallishallinto

- Alue- ja paikallishallinto on selkeä ja yksinkertainen sekä tukee julkiselle taloudelle asetettujen tavoitteiden toteutumista.

Julkisen hallinnon yleinen kehittäminen

- Digitalisoinnin avulla toteutetaan tehokkaammat ja tuloksellisemmat toimintatavat
- Valtionhallinnon keskitettyjen palvelujen kustannukset alenevat ja tuottavuus paranee toimilahallinnon, tietotekniikkapalvelujen sekä talous- ja henkilöstöhallintopalvelujen osalta.

Valtiovarainhallinto

Valtiovarainhallinnolla on strateginen vastuu tasapainoisen ja kestävä kasvun talouspolitiikasta, valtiontalouden hyvästä hoidosta, kestävä kuntatalouden toimintaedellytyksistä sekä tuloksellisesta julkisesta hallinnosta.

Valtiovarainhallinto on talouden, julkisen hallinnon ja julkisten palvelujen uudistaja ja ohjaaja. Valtiovarainhallinnon toiminnan tavoitteena on kestävä, kilpailukykyinen ja innovatiivinen kansantalous, jonka julkinen sektori on tehokas ja laadukas. Valtiovarainhallinto turvaa osaltaan tulevien sukupolvien talouden perustan ja valinnanmahdollisuudet.

Valtiovarainhallinnon toiminta perustuu vahvaan tietopohjaan ja näkemykseen tulevaisuuden muutostarpeista ja niitä tukevista ohjausprosesseista, asiakaslähtöisten julkisten palvelujen tehokkaaseen tuottamiseen sekä valtion yhteisten palvelujen tehokkaaseen järjestämiseen.

Valtiovarainministeriö suunnittelee ja johtaa toimintaansa seuraavina kokonaisuuksina:

- talouspolitiikan valmistelu
- hallintopolitiikan valmistelu
- hallinnonalan ohjaus.

Talouspolitiikan valmistelu

Valtiovarainministeriö valmistelee ja toteuttaa hallituksen talouspolitiikkaa. Ministeriö myös valmistelee Suomen osalta EU:n talouspolitiikan koordinoitua ja euroalueen talouspolitiikkaa.

Taloustutkimus ja talouden ennustaminen

Talouspolitiikan valmistelu edellyttää talouden kehityksen seurantaan, analysointia ja ennustamista. Valtiovarainministeriön ennusteet laaditaan riippumattomasti ministeriön kansantalousosastolla. Ministeriö tekee tiiviisti yhteistyötä Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen kanssa ja hyödyntää enenevässä määrin tutkimuskeskuksen asiantuntemusta talouspolitiikan valmistelutyössä. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen tutkimusalueita ovat julkisten palvelujen vaikuttavuus, julkisen talouden rahoitus ja tulonsiirrot sekä työmarkkinat ja kestävä kasvua tukeva politiikka.

Julkinen hallinto ja talous

Valtiovarainministeriö on tiivistänyt talouspolitiikan valmistelun yhteyttä hallintopolitiikan valmisteluun. Tämä näkyy mm. julkisen talouden suunnitelmassa. Ministeriö kohdentaa resurssejaan enenevässä määrin julkisen talouden ja palvelurakenteen analyysiin ja valmistelee jatkosakin toimenpiteitä julkisen talouden tasapainon vahvistamiseksi. Keskeistä on hallitusohjelman menolinjauksen noudattaminen ja sen vaikutusten arviointi. Keskeinen tehtävä on julkisen talouden suunnitelman valmistelu.

Peruspalvelujen turvaaminen edellyttää julkisten menojen rakenteellista alentamista hallitusohjelman mukaisesti väestön ikärakenteen muuttuessa ja kuntien menopaineiden kasvaessa. Julkissa toiminnassa keskeistä on vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden parantaminen mm. lisäämällä sähköisiä toimintaprosesseja, keskittymällä ydintoimintoihin sekä valtion ja kuntien välisen työnjaon ja rahoitussuhteiden tarkistaminen.

EU:n budjetti

Valtiovarainministeriö vaikuttaa EU:n budjetin valmisteluun nettomaksajan näkökulmasta. Ministeriö pyrkii vaikuttamaan siihen, että EU:n toimintaa ja voimavaroja kohdennetaan asioihin, joissa EU:n ja jäsenvaltioiden yhteistyö saa aikaan lisäarvoa unionille.

Rahoitusmarkkinoiden säätely

Rahoitusmarkkinapolitiikalla valtiovarainministeriö vahvistaa ja luo rahoitusmarkkinoille toimintapuitteet ja pelisäännöt, jotka ylläpitävät yleisön luottamusta rahoitusmarkkinoiden toimintaan Suomessa ja kansainvälisesti. Suomen tavoitteena EU:n talouskriisin ajan on ollut euroalueen taloudellisen vakauden, kasvun ja työllisyyden turvaaminen sekä Suomen riskien rajaaminen pienimpään mahdolliseen turvaten suomalaisten veronmaksajien edut.

Verotus ja tulli

Veropolitiikan tavoitteena on Suomen verojärjestelmän kilpailukyvyyn säilyttäminen ja veropohjan turvaaminen eri veromuodoissa. Valtiovarainministeriön tehtävänä on kehittää verojärjestelmiä ja arvioida veropoliittisten toimenpiteiden vaikutuksia.

Verohallinto toimittaa verotusta ja tilittää verot ja veronluonteiset maksut veronsaajille. Tulli turvaa yritysten ulkomaankaupan sujuvuuden, huolehtii EU:n kauppapolitiikan täytäntöönpanosta ja valmisteverotuksen valvonnasta sekä takaa tuloksellisen rikostorjunnan.

Valtion varainhallinta

Valtiovarainministeriö vastaa valtion velanhoidon strategisesta ohjauksesta ja tavoitteenasettelusta ja Valtiokonttori toteuttaa velanhoidossa tarvittavat rahoitusoperaatiot. Valtion velanhallinnan strategisena tavoitteena on tyydyttää valtion rahoitustarve ja minimoida velasta aiheutuva kustannus pitkällä aikavälillä hyväksyttäväksi katsottavalla riskitasolla. Toiminnon merkitys korostuu valtion siirryttyä velkojensa lyhentämisestä uusien velkojen ottajaksi.

Valtion eläkerahaston (VER) avulla valtio varautuu eläkemenojen maksamiseen ja niistä aiheutuvien vuosittaisten menojen tasaamiseen. VER on valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto, josta voidaan siirtää varoja talousarvion katteeksi.

Tilastotoimi

Tilastokeskus huolehtii tilastojen laadinnasta sekä kansallisen tilastotoimen kehittämisestä yhteistyössä muiden tilastoja laativien valtion viranomaisten kanssa.

Hallintopolitiikan valmistelu

Valtiovarainministeriö valmistelee julkisen hallinnon kehittämisen yleiset periaatteet. Valmistelu ulottuu valtionhallinnon lisäksi kuntien toiminnan yleisten edellytysten kehittämiseen. Tavoitteena on hallitusohjelman tavoiteasettelun pohjalta kehittää hallinnon rakenteita ja ohjausjärjestelmiä, parantaa ministeriöiden tulos- ja talousohjausta, kehittää tietohallintoa ja julkishallinnon informaatioteknologian hyödyntämistä sekä syventää konserniohjausta ja -ratkaisuja.

Valtionhallinnon konserniohjaus ja yhteisten palvelujen kehittäminen

Valtion yhteisiä toimintoja ja palveluja ohjataan ja kehitetään tavoitteena yhtenäisesti toimiva, liisäarvoa ja mittakaavaetuja tuottava, osaamista yhdistävä valtiokonserni.

Valtiovarainministeriö luo valtion vastuulla olevan palvelutuotannon konserniperiaatteita ja konsernipalveluja.

Henkilöstövoimavarojen käytön ohjaus ja tietotekniikan tehokkaampi hyödyntäminen korostuvat sekä palvelutuotannossa että valtionhallinnon sisäisissä järjestelmissä.

Valtiovarainministeriö varmistaa valtiolle yhtenäisen ja taloudellisen hankinta-, toimitila- ja matkustuspolitiikan.

Valtiovarainhallinto edistää valtion kilpailukykyä työnantajana. Valtiovarainministeriö valmistelee valtion työnantajapolitiikkaa ja eläketurvaa koskevat säädökset.

Talous- ja henkilöstöhallinnon tehtävien uudistamista jatketaan. Palvelukeskusprosesseja ja toimintakulttuuria yhdenmukaistetaan tehokkuushyötyjen saavuttamiseksi.

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori tuottaa ja kehittää kustannustehokkaasti valtionhallinnolle suunnatut toimialariippumattomat ICT-palvelut valtiovarainministeriön ohjauksessa.

Julkisen hallinnon viranomaisten tietohallinnon yleinen ohjaus

Valtiovarainministeriö vastaa julkisen hallinnon tieto- ja viestintätekniisten toimintojen (ICT) ohjaamisesta ja kehittämisestä. Ohjauksen tavoitteena ovat asiakaslähtöiset, ensisijaisesti digitaali-

set, yhteentoimivat, kustannustehokkaat ja tietoturvalliset julkiset palvelut ja tiedonhallinta valtionhallinnossa, kunnallishallinnossa sekä valmistelussa olevassa maakuntahallinnossa.

Julkisen hallinnon tuottavuutta parannetaan uudistamalla toimintatavat ja palveluprosessit ensi sijassa digitaalisiksi.

Kansallisen palveluarkkitehtuurin toteuttamishojelman tavoitteena on tehostaa julkisen hallinnon sähköisten asiointipalvelujen tuottamista yhteisellä infrastruktuurilla, helpottaa kansalaisten asiointia ja luoda yrityksille uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Vuonna 2017 ohjelma päättyy, ja sen hankkeiden tulokset valmistuvat ja ovat tuotantokäytössä.

Kuntien talous- ja toimintatietojen, tilastoinnin ja tietohuollon kehittämissohjelman tavoitteena on kehittää kuntia ja kuntayhtymiä koskevan julkisen talouden suunnitelman ja kuntatalousohjelman sekä kuntien omassa päätöksenteossa tarvittavan taloutta kuvaavan taloustiedon tuotantoa ja tietojen saatavuutta. Tavoitteena on parantaa julkisen hallinnon toiminnallista ja tiedollista yhteentoimivuutta yhdenmukaistamalla tietoja ja automatisoimalla tietoon liittyviä prosesseja.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Valtiovarainministeriön pääluokan menoista noin 95 % on erilaisia säädös- tai sopimusperusteisia etuuksia, jäsenmaksuja ja tukia, joihin ei liity välittömiä sukupuolivaikutuksia.

Valtiovarainministeriön hallinnonalalla otetaan huomioon sukupuolivaikutukset lainsäädännön valmistelussa, henkilöstö- ja työnantajapolitiikassa, hankkeissa, talousarvion valmistelussa ja viirastojen tulosohejauksessa.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
28.60.02	<i>Erikseen budjetoidut palkkamenot (arviomääräraha)</i>		
	— sopimusvaltuus	4,6	4,6
28.70.21	<i>Kansallisen tulorekisterin toteutus (siirtomääräraha 3 v)</i>		
	— hankesopimusvaltuus	24,2	-
28.92	EU ja kansainväliset järjestöt		
	— sopimusvaltuus	4 586,0	4 586,0
28.92.87	<i>Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta (arviomääräraha)</i>		
	— sopimusvaltuus	54,6	-

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Hallinto	135 107	138 895	135 575	-3 320	-2
01. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	33 491	30 627	29 330	-1 297	-4
(13.) Julkisen hallinnon yhteisten tietojärjestelmien ja -palvelujen käyttöönottojen tuki (siirtomääräraha 3 v)	1 844	—	—	—	0
20. Valtion kiinteistöstrategian toteuttaminen ja hallinnonalan omistaja-ohjaus (siirtomääräraha 2 v)	1 115	315	245	-70	-22
(21.) Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	—	927	—	-927	-100
29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	98 657	107 026	106 000	-1 026	-1
(69.) Suomen Pankin eräiden sijoitustuottojen siirto Kreikan valtiolle (kiinteä määräraha)	—	—	—	—	0
10. Verotus ja tulli	611 579	621 975	608 679	-13 296	-2
01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	413 066	407 776	405 929	-1 847	0
02. Tullin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	170 776	170 599	159 150	-11 449	-7
63. Takaisin maksetut verot (arviomääräraha)	3 399	17 900	15 900	-2 000	-11
95. Verotukseen liittyvät korkomenot (arviomääräraha)	22 287	22 700	22 700	—	0
97. Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)	2 051	3 000	5 000	2 000	67
20. Palvelut valtioyhteisölle	50 188	44 929	38 488	-6 441	-14
01. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	28 089	25 253	22 487	-2 766	-11
02. Keskitettyjen valuuttatilien kurssierot (arviomääräraha)	6	1	1	—	0
06. Sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteiset palvelut (siirtomääräraha 2 v)	3 804	2 733	1 000	-1 733	-63
07. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	1 048	2 000	2 000	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
(08.) Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen kehittämisen (siirtomääräraha 3 v)	4 241	1 942	—	-1 942	-100
09. Valtion tieto- ja viestintä-tekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 000	3 000	3 000	—	0
10. Valtion tieto- ja viestintä-tekniikkakeskuksen investointimenot (siirtomääräraha 2 v)	10 000	10 000	10 000	—	0
88. Senaatti-kiinteistöt	—	0	—	—	0
30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisteri-hallinto	62 484	61 934	59 868	-2 066	-3
01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	50 356	50 546	47 138	-3 408	-7
02. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 144	3 740	3 382	-358	-10
03. Väestörekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	7 984	7 648	9 348	1 700	22
40. Valtion alue- ja paikallis-hallinto	92 773	88 071	81 998	-6 073	-7
01. Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	58 499	56 361	53 300	-3 061	-5
02. Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	32 492	31 088	28 346	-2 742	-9
03. Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet (siirtomääräraha 3 v)	1 782	622	352	-270	-43
50. Eläkkeet ja korvaukset	4 657 603	4 736 106	4 836 002	99 896	2
15. Eläkkeet (arviomääräraha)	4 418 278	4 471 106	4 577 377	106 271	2
16. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)	1 736	2 146	2 096	-50	-2
17. Muut eläkemenot (arviomääräraha)	1 429	2 651	2 625	-26	-1
50. Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)	39 480	39 949	39 700	-249	-1

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
63. Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot (arviomääräraha)	164 343	186 154	198 471	12 317	7
95. Muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen ja valtiolle maksamien ennakoiden korkomenot (arviomääräraha)	32 338	34 100	15 733	-18 367	-54
60. Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot	9 124	12 155	16 105	3 950	32
02. Erikseen budjetoidut palkkamenot (arviomääräraha)	27	25	25	—	0
10. Työturvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	920	900	850	-50	-6
12. Osaamisen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	8 000	11 000	15 000	4 000	36
60. Siirto Koulutusrahastolle (arviomääräraha)	178	230	230	—	0
70. Valtionhallinnon kehittäminen	65 415	108 459	127 880	19 421	18
01. Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	4 600	3 000	7 000	4 000	133
02. Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon tietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)	10 560	12 260	5 300	-6 960	-57
03. Kansallisen tietöalan ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	32 000	27 500	27 500	—	0
(04.) Yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen tietojärjestelmien tietoturvallisuus ja varautuminen (siirtomääräraha 3 v)	8 600	—	—	—	0
20. Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	9 655	35 199	55 580	20 381	58
21. Kansallisen tulorekisterin toteutus (siirtomääräraha 3 v)	—	5 855	10 828	4 973	85

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
22. Hallinnon palveluiden digitalisoinnin tuki (siirtomääräraha 3 v)	—	24 645	21 672	-2 973	-12
80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle	237 759	247 768	251 871	4 103	2
30. Ahvenanmaan tasoitusmaksu (arviomääräraha)	220 776	220 768	223 871	3 103	1
31. Verohyvyys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	6 988	15 000	15 000	—	0
33. Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)	9 996	12 000	13 000	1 000	8
90. Kuntien tukeminen	8 530 198	9 016 697	8 594 339	-422 358	-5
20. Valtion, maakuntien ja kuntien yhteisen tietohallinnon ja tiedon hallinnan kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	9 465	3 000	10 000	7 000	233
22. Maakuntien sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	600	800	14 300	13 500	1688
30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)	8 485 448	8 986 803	8 542 914	-443 889	-5
31. Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki (arviomääräraha)	34 165	25 574	27 125	1 551	6
(34.) Paikallisten kuntakokeilujen rahoitus (siirtomääräraha 3 v)	520	520	—	-520	-100
91. Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen	238 916	255 000	251 000	-4 000	-2
41. Energiaverotuki (arviomääräraha)	238 916	255 000	251 000	-4 000	-2
92. EU ja kansainväliset järjestöt	1 995 364	1 977 640	1 930 050	-47 590	-2
03. Rahoitusvakausturvaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	3 000	2 400	2 450	50	2

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
20. Euroopan unionin osallistuminen matkamenojen korvauksiin (siirtomääräraha 2 v)	2 900	1 500	1 500	—	0
40. Isäntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille (kiinteä määräraha)	9 976	10 770	11 100	330	3
(60.) Siirto rahoitusvakauserahastoon (siirtomääräraha 3 v)	170 500	—	—	—	0
67. Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen (arviomääräraha)	0	170	170	—	0
(68.) Suomen osuus Kansainvälisen jälleenrakennus- ja kehityspankin peruspääoman korottamisesta (arviomääräraha)	3 208	—	—	—	0
69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)	1 805 000	1 951 000	1 903 000	-48 000	-2
87. Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta (arviomääräraha)	—	11 000	11 030	30	0
95. Valtion takaussuoritukset (arviomääräraha)	780	800	800	—	0
99. Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot	15 106	7 450	35 450	28 000	376
(30.) Kehysvaraus maahanmuuttomenoihin	—	—	—	—	0
(40.) Kehysvaraus Suomenlahden alittavan maakaasuputken rahoittamiseen (arviomääräraha)	—	—	—	—	0
(87.) Pankkiveron tuoton käyttö (siirtomääräraha 3 v)	—	—	—	—	0
95. Satunnaiset säädöserusteiset menot (arviomääräraha)	0	300	300	—	0
96. Ennakoimattomat menot (siirtomääräraha 3 v)	5 000	5 000	5 000	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
97. Valtion saatavien turvaaminen (arviomääräraha)	106	150	150	—	0
98. Kassasijoitusten riskienhallinta (siirtomääräraha 3 v)	10 000	2 000	30 000	28 000	1400
Yhteensä	16 701 616	17 317 079	16 967 305	-349 774	-2
Henkilöstön kokonaismäärä	11 944	12 143	12 012		

01. Hallinto

Selvitysosa: **Valtiovarainministeriö** vastaa valtioneuvoston osana

- tasapainoisen ja kestäväen kasvun talouspolitiikasta
- julkisen talouden hyvästä hoidosta
- julkisen hallinnon vaikuttavuudesta ja tuloksellisuudesta.

Hallinnonalan tulosohjaajana valtiovarainministeriö vastaa hallinnonalan toiminnan tuloksellisuudesta sekä siitä, että konserniohjauksen linjaukset toimeenpannaan omalla hallinnonallalla.

Valtiovarainministeriön strategiset tavoitteet

- Työllisyyden ja tuottavuuden kasvun vahvistaminen
- Julkisen talouden kestävyuden turvaaminen
- Asiakaslähtöisien ja tuloksellisten julkisten palvelujen mahdollistavien rakenteiden ja toimintatapojen luominen
- Kansainvälinen vaikuttaminen ja erityisesti Euroopan kasvun vahvistaminen.

Strategisten tavoitteiden kohteena ovat poliittiset päätöksentekijät, valtionhallinto, kunnat, kuntayhtymät ja muu julkishallinto, EU ja muut kansainväliset tahot, työmarkkinaosapuolet sekä välillisesti myös yritykset, yhteisöt ja kansalaiset.

Valtiovarainministeriö toimii siten, että valtiontalouden ja -hallinnon kokonaisuuden edut ja tavoitteet valtion yhteisissä palveluissa ja toiminnoissa tunnistetaan ja edistetään niiden ottamista huomioon eri hallinnonaloilla, niiden virastoissa, laitoksissa ja rahastoissa. Valtiovarainministeriö luo ja toimeenpanee toimialueellaan yhteisiä pelisääntöjä sekä järjestää ja ohjaa hallinnonalan virastoja, Senaatti-kiinteistöjä ja Hansel Oy:tä järjestämään toimialallaan valtioyhteisölle yhteisiä, sisäisiä palveluja sekä työ- ja toimintaprosesseja siten, että niiden avulla hallinnonala voi saavuttaa ja tuottaa taloudellista ja toiminnallista hyötyä ja hyvää toiminnan laatua.

01. Valtiovarainministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 29 330 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) vastikkeettomien menojen maksamiseen kansainvälisille yhteisöille
- 2) EU-yhteistyöhön hallinnon kehittämisessä.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon siirtyvän omaisuuden väliaikaisesta hallinnasta valtiovarainministeriölle saatavat tulot.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö asettaa toiminnalleen seuraavat strategisiin tavoitteisiin liittyvät toiminnalliset tavoitteet:

Strategiset tavoitteet	Toiminnallinen tavoite
Mahdollistamme puitteet työllisyyden ja tuottavuuden kasvulle Turvaamme julkisen talouden kestävyyden	Edistämme Suomen kilpailukykyä ja työmarkkinoiden toimintaa Vaikutamme tehokkaan maakuntaratkaisun syntymiseen Edistämme kuntien, maakuntien ja koko julkisen sektorin kustannusten kunnianhimoista karsimista Varmistamme hallitusohjelman suorien sopeutustoimien toteutumisen
Luomme rakenteet ja toimintatavat asiakaslähtöisille ja tuloksellisille julkisille palveluille	Uudistamme valtion alue- ja keskushallinnon rakenteen Määritämme tulevaisuuden kunnan roolin Digitalisoimme julkisia palveluja Parannamme johtamista ja tuottavuutta sekä tehostamme toimeenpanoa
Vaikutamme kansainvälisesti ja luomme menestyvää Eurooppaa	Työskentelemme vakaan talous- ja rahaliiton puolesta Edistämme sisämarkkinoiden toimivuutta Turvaamme verotuksen edellytyksiä

Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Henkilöstömäärä, htv	336	323	320
Sairauspoissaolot, pv/htv	5,7	6	6
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VM Baro	3,5	3,6	3,6

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	32 328	32 477	29 570
Bruttotulot	1 894	1 850	240
Nettomenot	30 434	30 627	29 330
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 945		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 002		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentille 32.50.43)	-43
Säästöjen VNHY-osuuden palautus momentilta 23.01.01	255
VN linna A ja B peruskorjaus, kertaluonteisen vähennyksen lisäys (siirto momentilta 23.01.01)	200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-8
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-422
Palkkaliukumasäästö	-101
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-201
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-192
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-265
Työajan pidentäminen (Kiky)	-283
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-43
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-264
Tasomuutos	74
Yhteensä	-1 297

2017 talousarvio	29 330 000
2016 II lisätalousarvio	-264 000
2016 talousarvio	30 627 000
2015 tilinpäätös	33 491 000

20. Valtion kiinteistöstrategian toteuttaminen ja hallinnonalan omistajaohjaus (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 245 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kiinteistövarallisuuteen liittyvistä omaisuus- ja omistusjärjestelyistä aiheutuviin menoihin
- 2) kiinteistövarallisuuden hallinnoinnista ja käytön tehostamisesta aiheutuviin menoihin
- 3) omistus- ja yritysjärjestelyistä aiheutuvien menojen sekä omaisuuden hallinnointiin ja omistajaohjaukseen liittyvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään valtion kiinteistöstrategian mukaisiin hallinnansiirtoihin liittyvistä arvioinneista ja lausunnoista aiheutuviin menoihin sekä muihin valtion kiinteistövarallisuuden hoidosta ja käytön tehostamisesta sekä investoinneista aiheutuviin menoihin. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Suomen valtion omistamien ulkomaan kulttuuri- ja tiedeinstituuttikiinteistöjen omistajahallinnan siirrosta johtuva määrärahasiirto ulkoasiainministeriön toimintamenomomentille. Lisäksi mitoituksessa on otettu huomioon omistus- ja yritysjärjestelyjen toimenpiteistä sekä niiden valmistelusta aiheutuvat kulut, kuten osakkeiden hallinnointi- ja valtion tarvitsemien asiantuntijapalvelujen kulut.

Valtiovarainministeriön hallinnonalan omistajaohjauksessa on Fingrid Oyj, Aalto-yliopistokiinteistöt Oy, Hansel Oy, HAUS Kehittämiskeskus Oy, Helsingin yliopistokiinteistöt Oy, Suomen yliopistokiinteistöt Oy sekä Tietokarhu Oy.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kiinteistöstrategian toteuttaminen	145 000
Omistajaohjauksen menot	100 000
Yhteensä	245 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tiede- ja kulttuuri-instituuttien omistajaohjaus (siirto momentille 24.01.01)	-70
Yhteensä	-70

2017 talousarvio	245 000
2016 talousarvio	315 000
2015 tilinpäätös	1 115 000

(21.) Valtiovarainministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Henkilöasiakkaan reaaliaikainen tuloverotus, 1. vaihe (siirto momentille 28.10.01)	-462
Tasomuutos	-465
Yhteensä	-927

2016 II lisätalousarvio	-810 000
2016 talousarvio	927 000
2015 tilinpäätös	—

29. Valtiovarainministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 106 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	1 012
Valtori (siirto momenteille 23.01.29, 24.01.29, 25.01.29, 26.01.29, 27.01.29, 29.01.29, 30.01.29, 31.01.29, 32.01.29, 33.01.29 ja 35.01.29)	-2 038
Yhteensä	-1 026

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	106 000 000
2016 talousarvio	107 026 000
2015 tilinpäätös	98 657 325

10. Verotus ja tulli

Selvitysosa: **Verohallinto** on yhteiskunnan suurin verojen ja maksujen kerääjä ja siten ratkaiseva toimija julkisen talouden rahoitustoiminnan näkökulmasta. Verohallinnon perustehtävä on toimittaa verotus ja tilittää verot ja veronluonteiset maksut veronsaajille siten, että veronsaajat saavat verotulonsa oikean määräisinä, oikea-aikaisesti ja kustannustehokkaasti. Verotus toimitetaan niin, että se aiheuttaa varsinaisten verojen lisäksi mahdollisimman vähän kustannuksia ja haittaa asiakkaan taloudelliselle toiminnalle.

Tulli edistää tavarakaupan sujuvuutta ja varmistaa sen oikeellisuuden, kantaa tehokkaasti tullit ja muut maahantuonnin yhteydessä kerättävät verot, tarjoaa palvelujaan asiakaslähtöisesti ja suojaa yhteiskuntaa, ympäristöä ja kansalaisia.

Toimialan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat tavoitteet

- Verotulojen tehokas kertymä turvataan edistämällä veronmaksuhyönteisyyttä, antamalla ennakoivaa ohjausta ja hoitamalla verovalvonta uskottavasti
- Harmaan talouden torjuntaa tehostetaan ja verovajetta supistetaan kehittämällä verotustoimintoja, tehostamalla valvontaa ja parantamalla yhteistyötä viranomaisten välillä
- Vertouksen ja tullitoimen asiointipalvelut ovat asiakaslähtöisiä, nopeita ja edullisia
- Yhteiskuntaa suojataan varmistamalla tavaraturvallisuus ja torjumalla rajat ylittävää rikollisuutta.

01. Verohallinnon toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 405 929 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin
- 2) kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien maksuosuuksien maksamiseen
- 3) Verohallinnon menettelystä asiakkaille aiheutuneiden vahinkojen sopimusperusteisiin korvauksiin.

Valtuus

Mikäli verotusjärjestelmien kokonaisuudistamiseen liittyvään valmisohjelmistohankintaan myönnettyä valtuutta on jäänyt käyttämättä vuonna 2016, saa vuonna 2017 tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyjen valtuuksien käyttämättä olevaa määrää vastavasti valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Selvitysosa:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Vaikuttavuus			
Asiakkaiden osuus, jotka maksavat mielellään veronsa, %	77	-	78
Asiakkaiden osuus, joiden mielestä valvonta on tehokasta, %	79	-	80
Tuotokset ja laadunhallinta			
Asiakaskohtaisen perinnän kertymä, %	54	48	50
Sähköisten alv-ilmoittajien osuus, %	88	88	90
Sähköisten tuloveroilmoitusten osuus, henkilöasiakkaat, %	49	52	53
Sähköisten verokorttimuutosten osuus, %	51	52	54
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet yhteensä	4 876	4 865	4 983
Htv:t tehtävittäin			
— Rajat ylittävien tilanteiden verovalvonnan tehostaminen (ml. veropaon torjuntatehtävät)	-	-	23
— Apteekkiverotustehtävät (Apteekkimaksun siirto Verohallintoon)	-	-	1,5
— Valmiste- ja autoverotustehtävät (Tullin verotustehtävien siirto Verohallintoon, 1. vaihe)	-	-	205
— Tunnistepalvelujen keskittäminen (Katso-palvelun siirto VRK:lle)	-	-	-1
Sairauspoissaolot, pv/htv	9,8	9,0	8,0
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,52	3,52	3,52

Verohallinto toteuttaa kokonaisarkkitehtuuriuudistusta, joka kattaa kaikki nykyiset verolait ja niiden käsittelyä hoitavat verotusohjelmistot. Uudistus perustuu tuotepohjaiseen toiminnanohjausjärjestelmään. Uudistuksella turvataan verotuksen pidemmän aikavälin häiriötön toiminta.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	28 880	18 550	47 430
Vuoden 2017 sitoumukset	1 000	9 336	10 336
Menot yhteensä	29 880	27 886	57 766

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	410 245	411 576	409 729
Bruttotulot	6 504	3 800	3 800
Nettomenot	403 741	407 776	405 929
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	120 689		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	130 014		

Määrärahan mitoituksessa on huomioitu:

- 1) alle omakustannusarvon hinnoitelluista ennakkopäätöksistä ja julkisoikeudellisista suoritteista aiheutuvien menojen kattaminen
- 2) Ahvenanmaan ajoneuvoverotuksen kustannukset vuonna 2017
- 3) tulot yhteistoiminnasta muiden viranomaisten kanssa
- 4) tietojärjestelmien kokonaisuudistus
- 5) 1.1.2017 alkaen siirtyvät valmiste- ja autoverotus- sekä apteekkiverotehtävät.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Apteekkiveroon liittyvät tehtävät	117
Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentille 32.50.43)	-609
Henkilöasiakkaan reaaliaikainen tuloverotus, 1. vaihe (siirto momentilta 28.01.21)	462
KATSO-palvelu (jatkuva) (siirto momentille 28.30.03)	-563
Senaatti-kiinteistöjen omakustannusperiaatteen käyttöönoton laskentaperiaatteiden tarkistus	408
Tullin verotustehtävät, 1. vaihe (jatkuva) (siirto momentilta 28.10.02)	13 100
Tunnistumaksujen keskittäminen (jatkuva) (siirto momentille 28.30.03)	-300
Verohallinnon valmisohjelmisto ja ohjelmistouudistushanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-18 700

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Verohallinnon valmisohjelmisto ja ohjelmistouudistushanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	24 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-42
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-21
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-4 203
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-112
Palkkaliukumäsäästö	-991
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-1 967
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-2 000
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-4 670
Työajan pidentäminen (Kiky)	-2 771
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-418
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-2 567
Yhteensä	-1 847

2017 talousarvio	405 929 000
2016 II lisätalousarvio	36 881 000
2016 talousarvio	407 776 000
2015 tilinpäätös	413 066 000

02. Tullin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 159 150 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon:

- 1) huumekoiratoimintaan saatavat lahjoitukset
- 2) EU:lta saatavat tulot pois lukien EU:lle kannettavista kolmansien maiden tulleista saatava kantopalkkio
- 3) mahdolliset tulot viranomaisyhteistyöstä
- 4) tullin käsikirjojen ja muiden vastaavien tuotteiden myynnistä saatavat julkaisupalkkiot
- 5) tullialan ammattitutkinnon valmistavasta koulutuksesta saatavat tulot.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyn tullausjärjestelmän valmisohjelmistohankintaan myönnetyn tilausvaltuuden käyttämättä olevaa määrää vastaavasti tämän valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

*Selvitysosa:***Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet**

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Palvelukyky ja laatu			
Asiakastyytyväisyys tulliselvityksessä (asteikko 1—5)	3,7	3,7	4,0
Oikaistujen päätösten osuus tuontiverotuksessa (%)	2,1	2,2	2,2
Tullirikosten selvittämistaso (%)	90	93	93
Takaisin saatu rikoshyöty (milj. euroa)	10,7	22	24
Elintarvike- ja kulutustavaravalvonnan osuvuus (%)	19,5	23	23
Verojäämä (%)	0,09	0,15	0,15
Tuottavuus			
Tuottavuusindeksi	100	102	103
Henkilöstövoimavarat			
Henkilötyövuodet (peruslaskelman mukaiset)	2 216	2 180	1 900 ¹⁾
Sairauspoissaolot (pv/htv)	11,3	10,5	10,0
Työtyytyväisyysindeksi (asteikko 1—20, Työterveyslaitoksen tutkimus)	-	13,3	13,5

¹⁾ Vähennetty 205 htv siirtona Tullista Verohallintoon johtuen auto- ja valmisteverotuksen siirtämisestä Verohallinnon hoidettavaksi vuoden 2017 alusta lukien.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	171 406	171 109	159 660
Bruttotulot	785	510	510
Nettomenot	170 621	170 599	159 150
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	9 230		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	9 385		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentille 32.50.43)	-238
Ilmaistilojen muuttuminen maksullisiksi	2 930
Norjan rajan vastaisten toimipaikkojen perusparannus	457
Tornion tullin tehostettu tullivalvonta 2016	-500
Tullin verotustehtävät, 1. vaihe (jatkuva) (siirto momentille 28.10.01)	-13 100
Tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistus (ICT-hankinnan investointimenot) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-5 400
Tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistus (ICT-hankinnan investointimenot) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	11 650
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-27
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-14
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-1 773

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	140
Palkkaliukumasäästö	-232
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-917
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-792
Toimintameno säästö (HO 2015)	-991
Työajan pidentäminen (Kiky)	-1 264
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-195
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-1 183
Yhteensä	-11 449

2017 talousarvio	159 150 000
2016 II lisätalousarvio	-298 000
2016 talousarvio	170 599 000
2015 tilinpäätös	170 776 000

63. Takaisin maksetut verot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) veron takaisin maksamiseen tapauksissa, joissa maksuvelvollinen on sosiaalisista tai muista veronhuojennussäännöksissä taikka verosopimuksissa tarkoitetuista syistä valtiovarainministeriön, Verohallinnon ja Tullin päätöksen nojalla oikeutettu saamaan takaisin jo maksetun veron
- 2) tuomioistuimen päätöksellä palautettavaksi määrättyjen verojen, korkojen ja oikeudenkäyntikulujen maksamiseen tapauksissa, joissa vastaavaa tulo- tai muuta momenttia ei ole käytettävissä
- 3) EU:lle korvattavien perimättä jääneiden tullien ja niistä aiheutuvien korko- ja muiden kulujen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Arvioon vaikuttaa valtiovarainministeriön vuonna 2012 tekemä arvonlisäveroä koskeva huojennuspäätös, johon liittyvä vuoden 2017 menoarvio on 12 700 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	-2 000
Yhteensä	-2 000

2017 talousarvio	15 900 000
2016 talousarvio	17 900 000
2015 tilinpäätös	3 399 068

95. Verotukseen liittyvät korkomenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 22 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää verotukseen liittyvien korkomenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Korkomenot perustuvat seuraaviin säädöksiin:

- 1) verontilityslaki (532/1998)
- 2) veronkantalain 22 § ja siihen liittyvä voimaantulosäännös (609/2005)
- 3) autoverolain (1482/1994) 65 §
- 4) valmisteverotuslain (182/2010) 49 §:n 1 momentti
- 5) tullilain 39 §:n 2 momentti (1258/2009)
- 6) arvonlisäverolain 101 §:n 2 momentti (1486/1994)
- 7) verotililain 31 § ja siihen liittyvä voimaantulosäännös (604/2009).

2017 talousarvio	22 700 000
2016 talousarvio	22 700 000
2015 tilinpäätös	22 286 863

97. Autoveron vientipalautus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ajoneuvon arvossa jäljellä olevan autoveron palauttamiseen, kun Suomessa käytössä ollut ajoneuvo viedään maasta pysyvästi ulkomaille käytettäväksi. Vientipalautusta voidaan myöntää vain niille ajoneuvoille, jotka on ensiverotettu lain 5/2009 voimaantulon jälkeen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha perustuu autoverolakiin (1482/1994).

Autoveroa palautetaan se määrä, joka ajoneuvon arvossa on jäljellä vientiajankohtana. Vientipalautusta ei voida maksaa enempää kuin ajoneuvosta on maksettu autoveroa. Palautuksen edellytyksenä on myös, että ajoneuvon ensimmäisestä käyttöönotosta on kulunut enintään 10 vuotta ja että ajoneuvo on käyttökelpoinen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	2 000
Yhteensä	2 000
2017 talousarvio	5 000 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	2 051 258

20. Palvelut valtioyhteisölle

Selvitysosa: Valtiovarainministeriön hallinnonalan keskitetysti koko valtioyhteisölle tuottamia palveluja ovat mm. valtion rahoituksen hankinta, valtion myöntämien lainojen hoito, valtion eläkejärjestelmä, valtion yhteiset IT-palvelut, talous- ja henkilöstöhallinnon palvelut sekä toimitilapalvelut. Valtion yhteisiä toimintoja ja palveluja kehitetään tavoitteena yhtenäisesti toimiva, osaamista yhdistävä valtiokonserni, joka tuottaa lisäarvoa ja mittakaavaetuja.

Valtiokonttorin tehtävänä on toimia valtionhallinnon sisäisten palvelujen kehittäjänä ja tuottajana. Valtiokonttori mahdollistaa toiminnallaan toimintamenosäästöjen toteutumista ja tuottavuuden kasvua valtion virastoissa ja laitoksissa sujuvilla ja tehokkailla sisäisillä palveluilla sekä osallistumalla aktiivisesti näiden palvelujen ja prosessien kehittämiseen. Palvelujen ja prosessien kehittäminen tapahtuu yhteistyössä Palkeiden, valtiovarainministeriön ja asiakkaiden kanssa.

Valtiokonttorin hoidossa olevia valtion sisäisiä palveluja ovat mm. valtion rahoitustoiminnot, valtion keskuskirjanpidon hoito sekä laskentatoimen ja maksuliikkeen ohjaus, valtion talous- ja henkilöstötiedon raportointi, valtion sisäinen vahinkovakuutustoiminta, valtionperinnöt ja kansalaisten neuvontapalvelut.

Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskus Palkeet on valtiovarainministeriön hallinnonalaan kuuluva virasto, jonka tehtävä on tuottaa hallinnon tuki- ja asiantuntijapalveluja valtion virastoille, laitoksille ja talousarvion ulkopuolisille rahastoille sekä eduskunnalle ja sen alaisuudessa, valvonnassa ja yhteydessä toimiville yksiköille siten kuin valtion talousarviossa annettussa laissa (423/1988) säädetään tai palvelusopimuksissa on sovittu. Palvelukeskuksen asiakkaita voivat lisäksi olla valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaiset liikelaitokset sekä valtion kokonaan omistamat osakeyhtiöt, jotka tuottavat palveluja pääosin valtion virastoille ja laitoksille.

Palkeiden rahoitus muodostuu pääosin asiakaslaskutuksesta, joka perustuu omakustannushintaiseen palvelujen hinnoitteluun. Omakustannushinta sisältää palvelujen tuottamisesta ja kehittämisestä aiheutuneet kustannukset. Omakustannushintaan ei sisälly varautumista liiketoimintariskeihin, jotka valtion sisäisessä liiketoiminnassa voivat liittyä mm. tietojärjestelmien toimintahäiriöihin tai yleisen kustannustason ennakoimattomaan nousuun, jonka vaikutus voidaan viedä hintoihin vasta viiveellä. Bruttomenoissa, -tuloissa tai htv-määrissä on huomioitu tiedossa olevat muutokset, jotka aiheutuvat kirjanpito- ja tilinpäätöstehtävien keskittämisestä Palkeisiin sekä Kieku- ja Rondo-järjestelmien omistajuuden siirrosta.

Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori tuottaa valtionhallinnon toimialariippumattomat ICT-palvelut, jotka ovat asiakastarpeet täyttäviä ja kilpailukykyisiä. Valtori kehittää palvelujaan ja toimintaansa yhdessä asiakkaidensa kanssa. Valtorin keskeisin tavoite on tuottaa selkeitä hyötyjä asiakkailleen.

Senaatti-kiinteistöt on valtiovarainministeriön hallinnonalalla toimiva liikelaitos, joka huolehtii valtion kiinteistövarallisuuden hallinnasta ja kehittämisestä sekä toimitilojen vuokraamisesta ja toimii työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana pääosin valtioyhteisöön kuuluville yksiköille. Senaatti-kiinteistöt muodostaa liikelaitoskonsernin, johon kuuluu tytäryhtiönä toimivia kiinteistö-osakeyhtiötä. Senaatti-kiinteistöt -liikelaitosta ohjataan siten, että virastojen ja laitosten tilat tu-

kevat toimintaa kustannustehokkaasti. Valtion kokonaisu- ja toiminnan yhteiskuntavastuullisuus varmistetaan, sekä virastojen ja laitosten saatavana on tilakysymyksiin liittyviä asiantuntijapalveluja rakenteellisten ja toiminnallisten muutosten tueksi. Senaatti-kiinteistöt hinnoittelee tilavuokrat omakustannuseriaatteella valtioyhteisön yksiköille.

Työympäristö- ja toimitila-asiantuntijana toimiminen konkretisoituu asiakaskumppanuutena, jossa yhteistyössä kehitetään toiminnalle soveltuvia työympäristöjä sekä asiakkaille toimitilamenosäästöjä. Toimitilojen tehokkaaseen johtamiseen ja kehittämiseen tarvitaan kattavaa ja yhtenäistä tietoa tiloista, niiden määrästä, kustannuksista ja energiankulutuksesta. Tätä tarkoitusta varten Senaatti-kiinteistöt tarjoaa koko valtionhallinnon käyttöön tilahallinnan tietopalvelua.

Valtion kiinteistöhallinnon kokoamista ja tehostamista jatketaan samoin kuin virastojen ja laitosten työympäristöjen parantamista valtion toimitilastrategian mukaisesti. Valtion tilankäyttöä ja toimitiloihin liittyvää energiankulutusta voidaan seurata ja ohjata tehokkaammin, kun yhteisen tietojärjestelmän tietopohja täydentyy. Tavoitteena on toimitila- ja energiatehokkuuden paraneminen.

Valtion yhteishankintayksikkö **Hansel Oy:n** tehtävänä on koota valtionhallinnon hankintavolyymejä, kilpailuttaa tavaroiden ja palvelujen puitesopimuksia, tuottaa virastoille ja laitoksille hankintoihin liittyviä maksullisia asiantuntijapalveluja sekä tukea omalta osaltaan valtion hankintastrategian toimeenpanoa. Hansel Oy on keskeinen toimija hankintatoimen kehittämisessä.

Yhtiön tavoitteena on toiminnallaan edistää avointa kilpailua, laadukkaiden hankintojen tekemistä ja valtion yhteistä etua sekä tukea asiantuntemuksellaan virastojen ja laitosten hankintaprojekteja sekä aikaansaada valtionhallinnolle kustannussäästöjä. Hansel Oy:n toimintaa kehitetään siten, että palvelumaksu alenee edelleen keskimäärin 1 prosenttiin säilyttäen asiakastytyväisyys ja palvelujen laatutaso hyvinä. Tavoitteena on saada Hansel Oy:n puitejärjestelyt mukaan valtion sähköiseen tilaustenhallintajärjestelmään.

Valtionhallinnon hankintatoimen tuottavuutta lisätään nostamalla yhteishankintojen käyttöastetta ja laajentamalla yhteishankintojen käyttöalaa. Valtiovarainministeriö tukee valtion hankintatoimen kehittämistä valtion hankintastrategian mukaisesti.

HAUS kehittämiskeskus Oy:n tehtävänä on tuottaa koulutus- ja kehittämispalveluja julkisen hallinnon organisaatioille ja niiden virkamiehille. HAUSin toimintaa sekä palvelusisältöä ja -valikoimaa kehitetään siten, että virastot ja laitokset voivat jatkossa hyödyntää palveluja laajemmin organisaatioiden kehittämistyössä ja sisäisen koulutuksensa korvaajana.

HAUSin toimintaa uudistetaan keväällä 2016 valmistuneen selvityshankkeen raportin pohjalta tavoitteina yhtiön strategisen suunnan kirkastaminen, yhtiön palveluportfolion uudistaminen, yhtiön strategisten kumppanuuksien rakentaminen, yhtiön osaamisen vahvistaminen sekä yleisten liiketoimintaedellytysten turvaaminen.

HAUS liitetään nykyistä tiiviimmin osaksi valtion johtamisen, henkilöstön ja toiminnan kehittämistä. HAUS uudistaa strategiansa ja palveluportfolionsa, jotta yhtiö pystyy jatkossa paremmin vastaamaan valtionhallinnon uudistamistyön haasteisiin ja toimimaan hallituksen tukena hallinnon reformien toteuttajana.

Toimialan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat tavoitteet

— Valtion rahoituspalvelut toimivat laadukkaasti kaikissa olosuhteissa

— Valtioyhteisön palvelujen digiloikka toteutuu

— Hallinnon palveluja tuotetaan laadukkaasti ja kustannustehokkaasti yhtenäisillä prosesseilla ja digitaalisilla palvelu- ja tuotantoratkaisuilla varmistaen hyvä asiakaskokemus

— Toimialariippumattomat ICT-palvelut ovat kilpailukykyisiä, laadukkaita, ekologisia, tietoturvallisia ja asiakastarpeet täyttäviä

— Sähköisen asioinnin palvelut ovat palveluarkkitehtuurin mukaisia, Suomen kilpailukykyä edistäviä, yhteisiä, kansallisia, yhteentoimivia ja tietoturvallisia.

01. Valtiokonttorin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 487 000 euroa.

*Selvitysosa:***Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet**

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Vaikuttavuus			
Velanhallinnan tulos	> 0	> 0	> 0
Taloudellisuustiedot kirjanpitoyksikköjen tilinpäätöksissä oikeita ja riittäviä, %		> 91	> 92
Talous- ja henkilöhallinnon htv-määrä suhteessa virastojen kokonaishtv:iin		0,026	0,025
Toiminnallinen tehokkuus			
Valtiokonttorin maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus, %	85,4	> 90	> 90
Tuotokset ja laadunhallinta			
Asiakastytytyväisyyden painottamattomien yleisarvosanojen keskiarvo, asteikko 4—10	8,0	7,7	8,0
Tapaturmakorvausten käsittelyaika 80 %:ssa päätöksistä, pv	27	18	18
Vahingonkorvaustoiminnan digitalisaatioaste, %		12	35
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Työtyytyväisyysindeksi (VMBaro kokonaisindeksi, asteikko 1—5)	3,4	3,6	3,6
Sairauspoissaolot (työpäivää/htv)	8,6	9	8
Johtajuusindeksi (VMBaro kokonaisindeksi, asteikko 1—5)	3,5	3,6	3,7

Määrärahan mitoituksessa on vähennyksenä otettu huomioon maksullisesta toiminnasta saatavat tulot.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	46 396	44 925	30 401
Bruttotulot	16 706	19 672	7 914
Nettomenot	29 690	25 253	22 487
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 249		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 648		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	5 154	4 553	5 594
— muut tuotot	11 515	15 119	2 320
Tuotot yhteensä	16 669	19 672	7 914
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	12 408	16 191	4 005
— osuus yhteiskustannuksista	7 101	6 555	3 871
Kustannukset yhteensä	19 509	22 746	7 876
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-2 841	-3 074	38
Kustannusvastaavuus, %	85	86	100

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot, muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	17 070	7 560	6 998
Hankkeiden kokonaiskustannukset	12 649	5 685	7 251
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	4 421	1 875	-253
Omarahoitusosuus, %	35	33	-3

Laskelma sisältää erillisrahoituksella rahoitettavia taseen aktivoitavia eriä vuonna 2015 8,1 milj. euroa, vuonna 2016 3,3 milj. euroa ja vuonna 2017 1,1 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Suomi.fi -palvelu (siirto momentille 28.30.03)	-1 075
Toiminnan sopeuttaminen (kehyspäätos 2014-2017)	-1 000
Verkkomaksamispalvelu (siirto momentilta 28.20.06)	500
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-28
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-14
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-225
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	83
Palkkaliukumasäästö	-55
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-109
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-121
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-427
Työajan pidentäminen (Kiky)	-152
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-23
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-120
Yhteensä	-2 766

2017 talousarvio	22 487 000
2016 II lisätalousarvio	-37 000
2016 talousarvio	25 253 000
2015 tilinpäätös	28 089 000

02. Keskitettyjen valuuttatilien kurssierot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Valtiokonttorin virastojen ja laitosten puolesta keskitetysti hoitamien valuuttatilien käytöstä aiheutuvien kurssierojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtiokonttori hankkii keskitetysti virastojen ja laitosten valuuttamääräisiin hankintoihin tarvittavat valuutat. Toimintamallilla tavoitellaan valuutanvaihdon prosessin tehostumisen sekä osaamisen ja skaalaetujen hyödyntämisen myötä huomattavia kustannussäästöjä valtiolla.

Momentille kirjataan keskitetysti hoidettujen valuuttamääräisten pankkitilien saldojen kurssierot. Kurssiero syntyy esimerkiksi silloin, kun hyödykkeen valuuttamääräinen hankintameno kirjataan kirjanpitoon suoriteperusteella käyttäen Euroopan keskuspankin edellisen päivän keskikurssia ja meno maksetaan valuutalla, joka on viety kirjanpitoon valuuttamääräisen tulon kertymispäivän arvolla tai jonka hankinta on viety kirjanpitoon valuuttaerästä maksetulla euromäärällä. Varainhoitovuoden aikana syntynyt kumulatiivinen kurssiero voi olla tilinpäätöksessä joko positiivinen, jolloin se tuottaa valtiolle tuloa, tai negatiivinen, jolloin se aiheuttaa valtiolle menoa, jota varten talousarviossa on osoitettava määräraha.

2017 talousarvio	1 000
2016 talousarvio	1 000
2015 tilinpäätös	6 499

06. Sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteiset palvelut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yhteisten sähköisen asioinnin ja hallinnon palvelujen keskitettyyn hankintaan.

Selvitysosa: Määrärahalla hankitaan keskitetysti Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtorin tai muiden organisaatioiden tuottamia sähköisen asioinnin ja hallinnon yhteisiä palveluja. Tällaisia palveluja ovat mm. kansalaisen tunnistamis- ja maksamispalvelu (VETUMA), kansalaisen asiointitili ja avoimen datan portaali.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Menosäästö	-1 235
Verkkomaksamispalvelu (siirto momentille 28.20.01)	-500
Tasomuutos	2
Yhteensä	-1 733
2017 talousarvio	1 000 000
2016 talousarvio	2 733 000
2015 tilinpäätös	3 804 000

07. Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 000 000 euroa.

Selvitysosa: Määräraha mahdollistaa palvelukeskuksen hinnoittelukäytännön edellyttämän liikkumavaran. Palvelukeskuksen toiminnan tavoitteena on, että toiminnan kustannusvastaavuus toteutuu siirtomäärärahakauden aikana. Määräraha tulee käytettäväksi vain, jos asiakasmaksutot eivät yksittäisenä varainhoitovuonna riitä kattamaan toiminnasta aiheutuvia menoja.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Ostolaskut, kpl	1 245 498	1 180 000	1 150 000
Myyntilaskut (kaikki), kpl	573 040	565 000	565 000
Palkkalaskelmat, kpl	1 145 326	1 110 000	1 085 000
Asiakastyytyväisyys	3,8	3,9	3,9
Toiminnallinen tehokkuus			
Ostolaskut, kpl/htv	12 471	13 100	14 000
Myyntilaskut (kaikki), kpl/htv	20 332	24 800	25 200
Palkkalaskelmat, kpl/htv, Kieku	6 523	7 000	7 200
Palkkalaskelmat, kpl/htv, Prima, Personec	7 601	8 900	13 000
Kokonaistuottavuusindeksi (perusvuosi 2011=100)	105,56	107	111

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet	707	677	684 ¹⁾
Sairauspoissaolot, pv/htv	11,2	< 10	< 10
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,4	3,4	3,4

¹⁾ Digitalisaation vaikutus -25 htv, kirjanpitoitehtävien siirto virastoista +58 htv, Kiekun ja Rondon omistajuuden siirto
Palkeisiin +15 htv

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	56 233	62 504	56 109
Bruttotulot	55 185	60 504	54 109
Nettomenot	1 048	2 000	2 000
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 000		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 000		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot, suoritteiden myyntituotot	55 168	60 504	54 109
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	54 102	62 504	56 109
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	1 066	-2 000	-2 000
Kustannusvastaavuus, %	102	97	96

2017 talousarvio	2 000 000
2016 talousarvio	2 000 000
2015 tilinpäätös	1 047 905

(08.) Valtion talous- ja henkilöstöhallinnon palvelukeskuksen kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 I lisätalousarvio	920 000
2016 talousarvio	1 942 000
2015 tilinpäätös	4 241 000

09. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 000 000 euroa.

Selvitysosa: Palvelukeskuksen juoksevan palvelutoiminnan tulot ja menot on nettobudjetoitu tälle momentille. Momentille kertyvillä asiakasmaksu- ja muilla tuloilla rahoitetaan palvelujen tuottamisesta aiheutuvat menot. Määrärahaa on tarkoitus käyttää ennalta arvaamattomiin liiketoimintatarpeisiin.

Palvelukeskuksen palveluksessa arvioidaan vuoden 2017 lopussa olevan 1 050 henkilöä. Valtorin toiminnan tuottojen arvioidaan nousevan noin 266 milj. euroon vuonna 2017 kulujen ollessa noin 269 milj. euroa.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Asiakastytytyväisyys, 1—5	2,6	3,5	3,7
Toiminnallinen tehokkuus ja palvelukyky			
Virkamiehen/loppukäyttäjän perustietotekniikkapalvelu	Tuotteistus viimeistelyvaiheessa. Käytössä Valtorissa 483 työasemaa	15 000 työasemaa	35 000 työasemaa
Videoneuvottelupalvelu	Tuotteistus käynnissä	5 asiakasta ottanut käyttöön	10 asiakasta ottanut käyttöön
Kapasiteettipalvelu (Vaka+oma)	Tuotteistus valmis. Käytössä Valtti keskitetyssä infrassa, IdM:ssä ja ITSM:ssä yht. 27 palvelinta	400 palvelinta	800 palvelinta
Toimipisteen tietoliikenne- ja WAN)	Tuotteistus käynnissä	25 % toimipisteistä palvelun piirissä	50 % toimipisteistä palvelun piirissä
Identiteetin ja käyttövaltuuksien hallinta (IdM)	Tuotteistus käynnissä	4 asiakasta ottanut käyttöön	10 asiakasta ottanut käyttöön
Yleinen julkaisualusta	Tuotteistus viimeistelyvaiheessa. 4 asiakasta	20 asiakasta ottanut käyttöön	40 asiakasta ottanut käyttöön
Konesalistrategia, alasajetut konesalit	Määrittelyvaihe lähes valmis	20 alasajettua konesalia	40 alasajettua konesalia
Käytettävyys			
VY-verkko (KYTKY) käytettävyys	100,00	98,98	98,98
VyVi — käytettävyys	99,37	99,90	99,90
Sähköiset palvelut käytettävyys	99,90	99,90	99,90

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Sairauspoissaolot, pv/htv	8,5	8,0	7,5
Työtyytyväisyys, 1—5	3,2	3,6	3,6
Henkilötyövuodet	619	1 000	1 050

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	169 725	173 260	269 246
Bruttotulot	166 063	170 260	266 246
Nettomenot	3 662	3 000	3 000
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 263		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 601		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	166 063	170 260	266 246
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	169 725	173 260	269 246
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-3 662	-3 000	-3 000
Kustannusvastaavuus, %	98	98	99

2017 talousarvio	3 000 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	3 000 000

10. Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen investointimenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää palvelukeskuksen ja sen tuottamien palvelujen korvaus-, kehittämis- ja laajennusinvestoinneista aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään palvelukeskuksen ja sen tuottamien palvelujen kehittämis- ja laajennusinvestoinneista aiheutuviin menoihin sekä palvelutuotannon korvausinvestointeihin kuten laite- ja lisenssihankintoihin. Palvelukeskus sisällyttää momentin määrärahan käyttöä vastaavat kustannukset asiakashintoihin. Palvelukeskus tulouttaa määrärahan käyttöä vastaavan määrän useammalle vuodelle jaksotettuna.

Palvelukeskuksen tuloutuksesta kertyvät tulot on budjetoitu momentille 12.28.20.

2017 talousarvio	10 000 000
2016 talousarvio	10 000 000
2015 tilinpäätös	10 000 000

88. Senaatti-kiinteistöt

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

1. Palvelu- ja muut toimintatavoitteet

Senaatti-kiinteistöt on valtiovarainministeriön hallinnonalalla toimiva valtion liikelaitos. Valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) mukaan Senaatti-kiinteistöjen tehtävänä on tuottaa tila- palveluja ja niihin välittömästi liittyviä muita palveluja valtion virastoille ja laitoksille, valtion talousarvion ulkopuolisille rahastoille ja muille valtion liikelaitoksille samoin kuin eduskunnalle sekä sen alaisuudessa, valvonnassa ja yhteydessä toimiville yksiköille sekä huolehtia hallinnassa olevasta valtion kiinteistövarallisuudesta. Liikelaitos voi tuottaa palveluja myös sellaisille yhteisöille, joiden toiminta rahoitetaan pääosin valtion talousarvioon otetuilla määrärahoilla.

2. Investoinnit

Senaatti-kiinteistöjen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2017 enintään 300 milj. euroa. Lisäksi Senaatti-kiinteistöt saa tehdä sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja seuraavina varainhoitovuosina enintään 230 milj. euroa. Investoinnit painottuvat rakennuskannan arvoa säilyttävään ja sen toimintakelpoisuutta parantaviin peruskorjausinvestointeihin sekä toimitilatehokkuutta kasvattaviin investointeihin. Investointikehys ei sisällä maankäyttömaksuja eikä varainsiirtoveroja.

Senaatti-kiinteistöt saa antaa vastavakuutta vaatimatta omavelkaisia takauksia tytäryhtiöiden lainoista yhteensä enintään 50 milj. euron arvosta.

3. Lainanotto

Senaatti-kiinteistöt oikeutetaan ottamaan vuoden 2017 aikana toimintansa rahoittamiseksi valtion liikelaitoksista annetun lain (1062/2010) 5 §:n 1 momentissa tarkoitettua lainaa nettomääräisesti enintään 50 milj. euroa.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö on huomioon ottaen palvelu- ja muut toimintatavoitteet asettanut alustavasti Senaatti-kiinteistöjen vuokraustoiminnan tulostavoitteeksi 54 milj. euroa vuodelle 2017.

Vuonna 2017 Senaatti-kiinteistöt tulouttaa valtion talousarvioon yhteensä 180,3 milj. euroa takausmaksuina, lainan korkoina ja lyhennyksinä sekä vuoden 2016 voiton tuloutuksena. Vuoden 2017 rahoitussuunnitelmassa valtion lainojen korkojen ja lainanlyhennysten osuudeksi on arvioitu 77,4 milj. euroa ja voiton tuloutukseksi 95 milj. euroa ja takausmaksujen suuruudeksi 7,9 milj. euroa. Lähinnä investointien rahoittamiseen tarvittavan lainanoton määrä on nettomääräisesti enintään 50 milj. euroa.

Senaatti-kiinteistöjen maksuvalmiuteen vaikuttaa merkittävästi kiinteistöjen realisoinneista saatava kassavirta. Kiinteistökaupoista syntyvä kassavirta on epävarmaa ja maksuajat ovat pitkiä.

Tulos- ja rahoitussuunnitelmaan perustuva alustava investointisuunnitelma vuodelle 2017 (milj. euroa)

Rakennuskannan arvoa ja käyttökelpoisuutta parantavat korjausinvestoinnit	210
Uudisrakennusinvestoinnit	90
Yhteensä	300

Tunnuslukutaulukko (sis. myyntivoitot ja -tappiot)

	2015 toteutuma liikelaitos		2016 ennakoitu liikelaitos		2017 arvio liikelaitos	
		konserni		konserni		konserni
Liikevaihto, milj. €	622	631	572	580	583	591
— Vuokraus	606	615	555	563	566	574
— Palvelut	16	16	17	17	17	17
Liiketoiminnan muut tuotot	51	51	50	50	50	50
Vuokraustoiminnan vuokrakate, milj. €	359		296		297	
— % liikevaihdosta	59,2		53,3		52,5	
Poistot (sis. arvonalentumiset)	230		196		196	
Liikevoitto, milj. €	162	162	145	141	141	137
— % liikevaihdosta	26,1	25,6	25,4	24,3	24,2	23,2
Tilikauden tulos, milj. €	199	189	103	110	98	100
— % liikevaihdosta	32,0	30,0	18,0	19,0	16,8	16,9
Taseen loppusumma	4 606	4 660	4 582	4 636	4 639	4 693
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. €	370		100		95	
Investoinnit, milj. €	268		300		300	
Investoinnit % liikevaihdosta	43,1		52,5		51,5	
Sijoitetun pääoman tuotto, % koko toiminnasta	5,4	5,0	3,4	3,2	3,3	3,1
Sijoitetun pääoman tuotto, % vuokraus-toiminta	2,9		2,3		2,3	
Oman pääoman tuotto, %	6,8	6,4	3,6	3,4	3,4	3,2
Oman pääoman tuotto, %, vuokraus-toiminta in-house	2,5		1,5		1,5	
Omavaraisuusaste, %	61,9	61,2	62,3	62,0	61,8	61,6
Henkilöstömäärä	309	311	314	316	320	322

Liikelaitosta koskevat tulomomentit (milj. euroa)

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 arvio
Tuloutus tulomomenteille			
12.28.99 Takausmaksut	6,2	7,8	7,9
13.01.04 Korot valtion lainoista	16,2	12,5	9,1
13.05.01 Voiton tuloutus	370,0	100,0	95,0
15.01.02 Takaisinmaksut valtion lainoista liikelaitoksille	81,2	68,8	68,3
Yhteensä	473,6	189,1	180,3

2017 talousarvio	—
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	—
2015 talousarvio	—

30. Tilastotoimi, taloudellinen tutkimus ja rekisterihallinto

Selvitysosa: **Tilastokeskus** on valtion tilastotoimen yleisviranomainen, joka tilastojen laadinnan lisäksi huolehtii kansallisen tilastotoimen kehittamisestä yhteistyössä muiden tilastoja laativien valtion viranomaisten kanssa. Valtion tilastotoimen tehtävänä on vastata yhteiskuntaoloja ja niiden kehitystä kuvaavien tilastojen laatimisesta yleistä käyttöä varten. Tilastotuotannossa tavoitteena on yhdistää mahdollisimman hyvin kotimaiset tietotarpeet ja kansainväliset velvoitteet. Euroopan tilastojärjestelmään vaikutetaan niin, että tilastoja uudistettaessa vältettäisiin päällekkäistä tilastointia ja tilastosäädösten vaatimuksia yksinkertaistettaisiin ja karsittaisiin. Kansainvälisessä tilastoyhteistyössä edistetään hyvien käytäntöjen leviämistä ja omaksumista.

Valtion taloudellinen tutkimuskeskus (VATT) tekee päätöksentekoa palvelevaa soveltavaa taloustieteellistä tutkimusta ja talouspoliittista analyysiä Suomen kansantalouden ja talouspolitiikan päätösten kannalta tärkeistä aiheista.

Väestörekisterikeskuksen (VRK) tehtävänä on mahdollistaa väestötietojärjestelmän tietojen ja Väestörekisterikeskuksen varmennetun sähköisen asioinnin palvelujen käyttö yhteiskunnan toimintojen ja tietohuollon tukena. VRK edistää toiminnallaan yksityiselämän ja henkilötietojen suojaa ja tietoturvallisuutta sekä hyvän tietojenkäsittely- ja tiedonhallintatavan kehittämistä ja noudattamista. VRK on yhdessä maistraattien kanssa väestötietojärjestelmän rekisterinpitäjä. VRK ylläpitää ja kehittää väestötietojärjestelmää, sen tietoja ja tietojen laatua sekä varmennettua sähköistä asiointia. VRK tarjoaa väestötietojärjestelmän tietopalveluja ja varmennepalveluja.

Toimialan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat tavoitteet

- Tilastot, tietoaaineistot, tutkimukset ja palvelut ovat luotettavia ja relevantteja
- Tutkimustoiminta tukee päätöksentekoa, joka vastaa Suomen kansantalouden tärkeimpiin haasteisiin
- Väestötietojärjestelmän ja varmennepalvelujen luotettavuus säilyy sekä käytettävyys ja hyödyntäminen lisääntyvät
- Kansallisella palveluarkkitehtuurilla mahdollistetaan Suomen digitalisoinnin eteneminen tehostamalla ja tukemalla asiakkaiden toimintaa
- Väestökirjanpidon ja sen tietojärjestelmien kehittämisellä edistetään yhteiskunnan perusrekisteritietojen laatua ja kustannustehokasta saatavuutta ottaen erityisesti huomioon tietosuojaja- ja tietoturvanäkökohdat.

01. Tilastokeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 47 138 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) jäsenmaksujen maksamiseen
- 2) EU-jäsenyyteen liittyvien tilastohankkeiden rahoitukseen.

Nettobudjetoinnissa otetaan tuloina huomioon:

- 1) maksullisen toiminnan tulot
- 2) EU:lta ja yhteishankkeista talousarvion ulkopuolisilta tahoilta saatavat tulot.

Selvitysosa:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Julkistusten lukumäärä, kpl	556	550	545
Toimeksiantopalvelujen määrä, kpl (yli 500 €)	848	800	800
Oikea-aikaisten julkistusten osuus, %	95	99	99,5
Virheettömien julkistusten osuus, %	93	97	97
Tutkijapalvelujen käyttöluhakemusten määrä, kpl	185	235	260
Toiminnallinen tehokkuus			
Tuottavuuden muutos, %	5,0	0,5	0,5
Kiinteiden kustannusten osuus kokonaiskustannuksista, %	76	82	72
Tilastotietojen tuotantomienot tilastojulkistusta kohti, 1 000 €	98	100	100
Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuus, %	115	100	100
Internet-lomakkeilla tai automaattisella raportoinnilla vastanneiden osuus vastanneista yritystiedonkeruissa, %	88	91	92
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet virasto yhteensä	736	754	730
Sairauspoissaolot, pv/htv	11,5	9,7	8,9
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,4	3,5	3,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	56 969	58 446	56 138
Bruttotulot	9 697	7 900	9 000
Nettomenot	47 272	50 546	47 138
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 621		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	6 705		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	7 386	7 000	7 500
— muut tuotot	576	-	-
Tuotot yhteensä	7 962	7 000	7 500
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	6 919	7 000	7 500
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	1 043	-	-
Kustannusvastaavuus, %	115	100	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksutasetilastointi	-1 022
YK:n Osion ryhmän puheenjohtajuus (siirto momentille 32.01.01)	-60
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-6
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-534
Palkkaliukumasäästö	-258
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-274
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-247
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-436
Työajan pidentäminen (Kiky)	-352
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-58
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-367
Tasomuutos	209
Yhteensä	-3 408

2017 talousarvio	47 138 000
2016 II lisätalousarvio	-367 000
2016 talousarvio	50 546 000
2015 tilinpäätös	50 356 000

02. Valtion taloudellisen tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 382 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 310 000 euroa talouspolitiikan arviointineuvoston toimintamenojen sekä selvitys- ja tutkimustoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Tuotokset ja laadunhallinta sekä toiminnallinen tehokkuus

VATT:n toiminta tähtää tutkimuksen korkeaan laatuun ja merkittävyyteen yhteiskunnallisen päätöksenteon kannalta. VATT:n julkaisutuotoksia ovat omien julkaisusarjojen julkaisujen ohella kansainväliset artikkelit ja muut julkaisut. Julkaisujen laatu painotettu määrä henkilötövuosiin

suhteutettuna kasvaa. VATT huolehtii tutkimuksen edellytyksistä lisäämällä kansainvälistä tutkimusyhteistyötä ja osallistumalla suomalaisen taloustieteellisen tutkimuksen kehittämiseen osana tiedeyhteisöä.

Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuodet, htv	50	53	55
Sairauspoissaolot, pv/htv	4,7	4,6	4,0
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,3	3,4	3,7

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	5 275	5 490	5 442
Bruttotulot	1 539	1 750	2 060
Nettomenot	3 736	3 740	3 382
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 511		
— siirtyy seuraavalle vuodelle	1 919		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Talouspolitiikan arviointineuvosto	110
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-1
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-1
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-42
Palkkaliukumäsäästö	-18
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-19
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-277
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-16
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-30
Työajan pidentäminen (Kiky)	-27
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-4
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-26
Tasomuutos	-7
Yhteensä	-358
2017 talousarvio	3 382 000
2016 II lisätalousarvio	-26 000
2016 talousarvio	3 740 000
2015 tilinpäätös	4 144 000

03. Väestörekisterikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 9 348 000 euroa.

*Selvitysosa:***Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet**

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
Kokonaistuottavuuden tuotos/panos -indeksi, muutos edelliseen vuoteen, %	-	1	1
Tuotokset ja laadunhallinta			
Sähköisen identiteetin oikeellisuus, %	100	100	100
Sovelluskyselyssä luovutetut tietoyksiköt, milj. kpl	17,7	14,5	19,2
Väestötietojärjestelmän suora käytön käytettävyys, %	99,90	99,95	99,95
Varmennejärjestelmien käytettävyys, %	99,99	99,95	99,95
Muuttolmoitus internetissä, %	69	72	75
Tunnistamisen ja asiointivaltuuspalvelujen käytettävyys, %			99,90
Palveluväylän, palvelunäkymien ja palvelutietovarannon käytettävyys, %			99,50
Palvelutietovarantoon palvelujaan kuvanneiden kuntien osuus, %			100
Tunnistamisen palveluun liitetyt Vetuma- ja Tunnistus.fi-asiakkaat, %			100
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet, virasto yhteensä ¹⁾	116,6	125	140
Sairauspoissaolot, pv/htv	8,9	9	9
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,5	3,4	3,4

¹⁾ Ei sisällä Kansallinen palveluarkkitehtuuri -ohjelman toimeenpanon määräaikaista henkilöresursseja.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	22 299	24 528	27 273
Bruttotulot	18 379	16 880	17 925
Nettomenot	3 920	7 648	9 348
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 346		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	5 410		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa) (Tietopalvelu)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntituotot	6 759	8 368	7 675
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	6 621	8 368	7 675
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	138	-	-
Kustannusvastaavuus, %	102	100	100
Liiketaloudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntituotot	1 733	1 350	1 200
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 596	1 315	1 200
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	137	35	-
Kustannusvastaavuus, %	109	103	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

KATSO-palvelu (jatkuva) (siirto momentilta 28.10.01)	563
Suomi.fi -palvelu (siirto momentilta 28.20.01)	1 075
Tunnistamismaksujen keskittäminen (siirto momentilta 28.10.01)	300
Tunnistamismaksujen keskittäminen (siirto momentilta 32.30.01)	228
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-5
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-48
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-1
Palkkaliukumasäästö	-11
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-22
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-34
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-179
Työajan pidentäminen (Kiky)	-32
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-5
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-24
Tasomuutos	-103
Yhteensä	1 700

2017 talousarvio	9 348 000
2016 II lisätalousarvio	-25 000
2016 talousarvio	7 648 000
2015 tilinpäätös	7 984 000

40. Valtion alue- ja paikallishallinto

Selvitysosa: **Aluehallintovirasto** toteuttaa alueellista yhdenvertaisuutta edistämällä oikeusturvaa ja turvallisuutta sekä kehittämällä ja tukemalla taloudellisesti, sosiaalisesti ja ekologisesti kestävää hyvinvointia yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

Aluehallintovirastot hoitavat tehtäviä seuraavilla toimi- ja tehtäväaloilla: sosiaali- ja terveydenhuolto, ympäristöterveydenhuolto, opetus- ja kulttuuritoimi, kuluttaja- ja kilpailuhallinto, ympäristönsuojelu- ja vesilainsäädännön alaan kuuluvat lupa- ja muut hakemusasiat, työsuojelun valvonta ja kehittäminen, työssä käytettävien tuotteiden tuotevalvonta sekä työsuojelulainsäädännön noudattamisen valvonta työsuojeluviranomaisena, pelastustoimi, varautumisen yhteensovittaminen alueella, peruspalvelujen alueellisen saatavuuden arviointi ja maistraattien ohjaus, valvonta ja kehittäminen.

Maistraattien tehtävänä on varmistaa yhteiskunnan toimivuutta ja yhteiskäyttöisen tiedon saatavuutta eri asiakkaiden tarpeisiin huolehtimalla maistraattien vastuulla olevista rekistereistä ja niiden tietosisällöstä sekä turvata asiakkaiden perusoikeuksien toteutumista suomalaisessa yhteiskunnassa. Maistraatit vastaavat toimialueensa väestötiedoista ja holhousasioista sekä valtakunnallisesta kuluttajaneuvonnasta. Maistraateissa suoritetaan myös julkisen notaarin tehtäviä ja hoidetaan siviilivihkimisiä ja parisuhteen rekisteröintejä, kaupanvahvistuksia sekä vaaleihin ja kansanäänestyksiin liittyviä tehtäviä. Muita maistraatin tehtäviä ovat muun muassa nimenmuutokset, avioliiton esteiden tutkinta ja perukirjojen osakasluetteloiden vahvistaminen.

Toimialan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat tavoitteet

- Peruspalvelujen saatavuus ja laatu paranevat
- Terveys- ja hyvinvointierot kaventuvat ja ihmisten vastuunotto omasta terveydestä ja elämäntavoista lisääntyy
- Palveluntuottajien toimintavapaus lisääntyy
- Ennakoitavuus liiketoimintaympäristössä vahvistuu ja elinkeinoelämän toimintaympäristön, turvallisuuden ja markkinoiden toimivuus paranee
- Elintarviketurvallisuusketjun laatu ja turvallisuus sekä ympäristöterveydenhuollon valvonnan ohjaus säilyvät hyvällä tasolla
- Asiakkaiden oikeusturva toteutuu.

01. Aluehallintoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 53 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) hankkeisiin, joihin saadaan EU-rahoitusta
- 2) eräiden terveyden- ja sairaanhoidon tehtävien hallinnosta Ahvenanmaan maakunnassa annettussa asetuksessa (1179/2009) määritellyistä tehtävistä aiheutuvien kustannusten korvaamiseen Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle.

Selvitysosa: Aluehallintovirastoille asetetaan tulossopimuksissa toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan ministeriöiden, keskushallintoviranomaisten ja aluehallintovirastojen välisissä tulosneuvotteluissa ja arviointiraporteissa.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Käsittelyajat keskimäärin, kk			
Kantelut	8,3	8	8
Opetus- ja kulttuuritoimen valitukset ja lausunnot	1,5	2,5	2,5
Alkoholiluvat	0,8	1	1
Yksityisen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien luvat	2,1	2	2
Ympäristö- ja vesilupahakemukset, keskiarvo	13,3 ¹⁾	10	10
Ympäristö- ja vesilupahakemukset, mediaani	11,7	10	10
Asiakaskyselyn tulokset, asteikko 0—5			
Asiakastytyväisyys palvelualltiuteen ja yhteistyökykyyn	3,9	4	4
Maanpuolustuskurssien laatu	4,3	4	4
Toiminnallinen tehokkuus			
Valvontakäynnit sekä toteutetut arvioinnit ja tarkastukset, toteutumisaste %			
Sosiaali- ja terveydenhuollon valvontaohjelman painopisteiden mukaiset ohjaus- ja arviointikäynnit sekä alueelliset tilaisuudet (käyntien ja tilaisuuksien toteutumisaste, % tulossopimuksissa tavoitteeksi asetettavasta yhteismäärästä)	-	100	100
Kunnallisen ympäristöterveydenhuollon arviointi- ja ohjauskäynnit, toteutuneet arviointikäynnit, käyntimäärät/ympäristöterveydenhuollon yhteistoiminta-alueet, %	-	20	20
Eläinten hyvinvoinnin ja täydentävien ehtojen otantatarkastusten toteutumisaste	96,7	100	100
Kuluttaja-, kilpailu- ja elinkeino-oikeudellisten tehtävien toimintasuunnitelman toteutumisaste	95,0	100	100
Kustannusvastaavuus, %			
Alkoholiluvat sekä sosiaali- ja terveydenhuollon maksulliset suoritteet	87,0	100	100
Ympäristö- ja vesiluvat, kustannusvastaavuus %	43,0	50	50
Henkilöstövoimavarojen hallinnan ja kehittämisen tavoitteet			
Henkilötyövuodet, yhteensä	1 265	1 216	1 195
josta aluehallintoviraston toimintamenot	772	767	753
Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot, momentti 33.02.07	453	429	422
Muut momentit	40	20	20
Sairauspoissaolot, pv/htv	9,7	9,0	9,0
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,5	3,5	3,5

¹⁾ Ympäristönsuojelu- ja vesilain mukaiset lupa- ja muut asiat

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	67 984	68 741	67 160
Bruttotulot	13 090	12 380	13 860
Nettomenot	54 894	56 361	53 300
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	7 135		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	10 740		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	12 666	12 000	13 405
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	22 618	20 100	22 340
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-9 952	-8 100	-8 935
Kustannusvastaavuus, %	56	60	60
Liiketaloudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	31	30	30
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	30	30	30
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	1	-	-
Kustannusvastaavuus, %	103	100	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Aluehallintovirastouudistuksen ICT-muutokset	200
Kuluttajaturvallisuusvalvonnan siirtoon liittyvä säästö	-8
Kuluttajaturvallisuusvalvonta (siirto momentille 32.40.05)	-42
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-49
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-38
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-682
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	75
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-320
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-285
Toimintameno säästö (HO 2015)	-954
Työajan pidentäminen (Kiky)	-452
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-68
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-418
Tasomuutos	-20
Yhteensä	-3 061

2017 talousarvio	53 300 000
2016 II lisätalousarvio	-339 000
2016 talousarvio	56 361 000
2015 tilinpäätös	58 499 000

02. Maistraattien toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 28 346 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kuluttajaneuvontaa koskevien tehtävien hoitamisesta Ahvenanmaalla annetussa asetuksessa (720/2014) määritellyistä tehtävistä aiheutuvien kulujen korvaamiseen Ahvenanmaan maakunnan hallitukselle.

Selvitysosa: Maistraateille asetetaan strategisissa tulossopimuksissa toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet, joiden toteutumista arvioidaan Itä-Suomen aluehallintoviraston maistraattien ohjaus- ja kehittämissyksikön ja maistraattien välisissä tulosneuvotteluissa ja arviointiraporteissa.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Tuotokset ja laadunhallinta			
Edunvalvontaan määrääminen			
— maistraatin päätöksellä ratkaistut, aika keskimäärin	3,2 kk	4 kk	3 kk
Edunvalvonta-tilintarkastus			
— yksityisten edunvalvojien vuositilit tarkastettu tilin saapumisesta maistraattiin, aika keskimäärin	3,9 kk	-	3,8 kk
Lupa-asiat			
— ratkaisut hakemuksen saapumisesta maistraattiin, aika keskimäärin	1,4 kk	2 kk	1,2 kk
Kuluttajaneuvonta			
— valtakunnallinen puhelinneuvonta, puhelinneuvontaan yrittäneistä asiakkaista on palveltu vähintään	86 %	80 %	90 %
Toiminnallinen tehokkuus			
Maksulliset holhoustoimen palvelut			
— tuottavuus: suoritetta/htv	692	-	730
Maksuttomat henkilö-, perhe- ja perintöoikeudelliset palvelut			
— tuottavuus: suoritetta/htv	7 688	8 375	8 070
Kuluttajaneuvontapalvelut, neuvonta			
— tuottavuus: suoritetta/htv	1 977	2 320	2 080
Maksulliset julkisoikeudelliset todistajapalvelut			
— tuottavuus: suoritetta/htv	10 336	-	10 850
Maksullinen julkisoikeudellinen tietopalvelu			
— tuottavuus: suoritetta/htv	6 758	7 200	7 100
Henkilövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet virasto, maistraattien toimintamomentti	658	624	624
Sairauspoissaolot, pv/htv	9,9	9	9
Työtyytyväisyysindeksi, 1—5 VMBaro	3,3	3,3	3,4

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	46 946	45 738	42 766
Bruttotulot	16 211	14 650	14 420
Nettomenot	30 735	31 088	28 346
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 868		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	6 625		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	15 791	14 400	14 050
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	21 112	18 600	18 010
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-5 321	-4 200	-3 960
Kustannusvastaavuus, %	75	77	78
Liiketaloudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot	325	250	289
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	139	225	260
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	186	25	29
Kustannusvastaavuus, %	234	111	111

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avoimen datan kehitys (investointimeno)	-200
Johdon tietojärjestelmä	-160
Maistraattien rekisterien uusiminen, sähköinen asiointikokonaisuus (MERP) ja VAKAVA-kassajärjestelmä	-450
Tietojärjestelmien teknologiauudistus	-150
Turvapaikanhakijoiden rekisteröinnin lisätehtävät	127
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-28
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-525
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	62
Palkkaliukumasäästö	-124
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-244
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-153
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-128
Työajan pidentäminen (Kiky)	-345
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-52

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-336
Tasomuutos	-36
Yhteensä	-2 742

2017 talousarvio	28 346 000
2016 II lisätalousarvio	23 000
2016 talousarvio	31 088 000
2015 tilinpäätös	32 492 000

03. Alue- ja paikallishallinnon tukitoimet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 352 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion keskushallinnon toimintojen alueellistamisen hallinnointiin
- 2) valtion alueellisten ja paikallisten hallintorakenteiden kehittämiseen
- 3) viranomaisten yhteisten asiakaspalvelumuotojen kehittämiseen ja yhteispalvelun hallinnointiin
- 4) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen
- 5) julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun järjestämisestä kunnille koituvien kulujen korvaamiseen
- 6) julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun käyttöön tarkoitettujen ICT-järjestelmien hankintaan ja ylläpitoon.

Selvitysosa: Julkisen hallinnon yhteisessä asiakaspalveluhankkeessa pilotoitujen Asiointipisteiden toimintaa on jatkettu vuonna 2016. Julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun käyttöön tarkoitettujen ICT-järjestelmien uudistaminen toteutetaan vuosina 2016—2017.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asiakaspalvelu 2014 -hankkeen rahoituksen päättyminen	-328
Julkisen hallinnon yhteisen asiakaspalvelun pilotointi	58
Yhteensä	-270

2017 talousarvio	352 000
2016 talousarvio	622 000
2015 tilinpäätös	1 782 000

50. Eläkkeet ja korvaukset

Selvitysosa: Ikääntymiskehitys aiheuttaa merkittävää kasvupainetta valtion eläkemenoihin seuraavien parin vuosikymmenen ajan. Tavoitteena on parantaa eläkkeiden rahoituksen kestävyyttä ja nostaa pitkällä aikavälillä keskimääräistä eläkkeellesiirtymisikää 2—3 vuodella. Valtio-

konttorin Kaiku-toiminnalla, joka rahoitetaan virastoilta perittävällä työturvallisuusmaksulla, pyritään torjumaan työkyvyn alenemisen riskiä ja siten vaikutetaan valtion eläkemenojen kasvun hidastumiseen.

15. Eläkkeet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 577 377 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää julkisten alojen eläkelain (81/2016) ja siihen liittyvän lainsäädännön mukaisten

- 1) eläkkeiden, perhe-eläkkeiden, kuntoutustukien ja muiden kuntoutusetuuksien (ml. mahdolliset arvonlisäverot) ja niiden lisien
- 2) eri lakien nojalla valtion toimintojen kunnallistamisen yhteydessä suoritettujen eläkejärjestelyjen korvausten
- 3) viivästyskorotusten
- 4) mahdollisten oikeudenkäyntikulujen
- 5) viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien ennakkomenojen
- 6) viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien selvittelyerien maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös eräiden omistajanvaihdostilanteiden johdosta aikaisempaan valtion palvelukseen perustuvien eläkkeen osien korvaamiseen kunnalliselle eläkelaitokselle. Korvaus suoritetaan VILMA-kustannustenjaon yhteydessä.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuodelle 2017 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2533).

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista tai korvaamista varten.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtion, kunnan, seurakunnan, yksityisen palveluksen perusteella myönnetty eläkkeet, kuntoutustuet ja perhe-eläkkeet sekä valtionapulaitosten, liikelaitosten ja liiketoimintaa harjoittavien valtion virastojen ja laitosten vastaavat eläkkeet	4 554 434 000
Kansanedustajien eläkkeet ja perhe-eläkkeet	13 270 000
Valtion eläketurvan piiriin kuuluville henkilöille myönnetty kuntoutusetuudet	2 000 000
Korvaus kunnalliselle eläkelaitokselle	7 673 000
Yhteensä	4 577 377 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläkkeiden volyymikasvusta aiheutuva muutos	81 380
Indeksikorotusten vaikutus	24 891
Yhteensä	106 271

2017 talousarvio	4 577 377 000
2016 talousarvio	4 471 106 000
2015 tilinpäätös	4 418 277 947

16. Ylimääräiset eläkkeet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 096 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen voimassa olevien valtioneuvoston päätösten mukaisesti sekä aiemmin myönnettyjen ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 9 000 euroa eduskunnan kansliatoimikunnan myöntämien ylimääräisten eläkkeiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuodelle 2017 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2533).

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista varten.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Ylimääräiset eläkkeet	2 087 000
Eduskunnan kansliatoimikunnan ylimääräiset eläkkeet (enintään)	9 000
Yhteensä	2 096 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotusten vaikutus	12
Muun kuin indeksikorotuksen mukainen muutos	-62
Yhteensä	-50

2017 talousarvio	2 096 000
2016 talousarvio	2 146 000
2015 tilinpäätös	1 735 738

17. Muut eläkemenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 625 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) korvausten maksamiseen Nokia Oyj:lle, Vapo Oy:lle, Vammas Oy:lle ja Lapua Oy:lle siitä valtion eläkelain tasoisen eläketurvan säilyttämisestä syntyvästä lisärasituksesta, joka näille yhtiöille aiheutuu 31.8.1976 Televan, 31.12.1983 Valtion polttoainekeskuksen, 31.12.1990 Vammaskosken tehtaan ja Lapuan patruunatehtaan palveluksessa olleen henkilöstön siirrosta yhtiöiden palvelukseen

2) korvausten maksamiseen yrityskauppojen tai vastaavien yritysten omistuspohjan uudelleenjärjestelyjen yhteydessä tai konsernin sisällä yhtiöstä toiseen vanhana työntekijänä ennen 1.1.1994

siirretyn henkilön työnantajalle sekä Patria Vammas Oy:n tai Patria Lapua Oy:n palveluksesta yrityskauppojen, liikkeen luovutuksen tai vastaavien uudelleenjärjestelyjen yhteydessä vanhana työntekijänä siirretyn henkilön työnantajalle, jolloin vanhana työntekijänä tarkoitetaan 31.12.1990 Vammaskosken tehtaan tai Lapuan patruunatehtaan palveluksesta Vammas Oy:n tai Patruunatehdas Lapua Oy:n palvelukseen ja myöhemmin Patria-konserniin siirtyneitä henkilöitä

3) eläkeoikeuden siirtämisestä Suomen työeläkejärjestelmän ja Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmän välillä suoritettuihin eläkeoikeuksien pääoma-arvojen siirtoihin valtion eläkejärjestelmäs-tä asiaa koskevan lain (165/1999) mukaisesti.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Korvaukset maksetaan pääasiassa vakuutusmatemaattisin perustein laskettui-na kertasuorituksina, joista Keva voi sopia. Korvauksia voidaan maksaa myös jatkuvina suorituksina.

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista tai korvaamista varten.

Määrärahaa ei tulla käyttämään eläkekorvausten maksamiseen vuoden 1992 jälkeen perustetta-ville yhtiöille.

Määräraha on laskettu vuodelle 2017 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2533).

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Korvaus Nokia Oyj:lle	50 000
Korvaus Vapo Oy:lle	400 000
Korvaus Vammas Oy:lle	250 000
Korvaus Lapua Oy:lle	250 000
Muut korvaukset	20 000
Eläkeoikeuksien pääoma-arvojen siirrot Euroopan yhteisöjen eläkejärjestelmiin	1 655 000
Yhteensä	2 625 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotusten vaikutus	15
Muun kuin indeksikorotuksen mukainen muutos	-41
Yhteensä	-26

2017 talousarvio	2 625 000
2016 talousarvio	2 651 000
2015 tilinpäätös	1 428 845

50. Vahingonkorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 39 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) tapaturmakorvauksiin

- 2) liikennevahinkokorvauksiin
- 3) ryhmähenkivakuutusta vastaavaan etuun
- 4) valtion virkamiesten toistuviin korvauksiin
- 5) valtion henkilöstölle aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvauksiin
- 6) rautatien käytöstä johtuvan vahingon vastuusta annetun lain mukaisiin korvauksiin
- 7) oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (362/2009) nojalla aiheutuvien hyvitysten maksamiseen
- 8) vahingonkorvauksen maksamiseen sovellettaessa valtion vahingonkorvaustoiminnasta annettua lakia
- 9) tapaturma- ja liikennevahinkojen korvauksiin liittyviin asiantuntijapalkkioihin
- 10) valtioneuvoston erikseen päättäessä luonnonkatastrofien johdosta katastrofialueilla tehdyistä pelastus- ja evakuointitoimista, evakuointilennoista ja annetusta sairaanhoidosta sekä surmansa saaneiden kotimaahan kuljettamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha perustuu seuraaviin säädöksiin:

- 1) tapaturmakorvaukset: tapaturmavakuutuslaki (608/1948), ammattitautilaki (1343/1988), valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annettu laki (449/1990), julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) 6 luvun 14 §, sotilastapaturmalaki (1211/1990), valtion eläkelain (1295/2006) 26 §, käräjäoikeuslaki (581/1993) sekä tapaturmakorvausjärjestelmään liittyvä muu lainsäädäntö
- 2) liikennevahinkokorvaukset: liikennevakuutuslaki (279/1959) ja liikennevakuutuslain perusteella korvattavasta kuntoutuksesta annettu laki (626/1991)
- 3) valtion virkamiesten toistuvat korvaukset: valtion virkamieslaki (750/1994) ja eroraha-asetus (1350/1994)
- 4) valtion henkilöstölle aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvaukset: eräistä oikeudenkäynneistä valtion palveluksessa oleville aiheutuvien kustannusten korvaamisesta annettu laki (269/1974) ja valtion virantoimituksesta tai työtehtävästä aiheutuneiden eräiden vahinkojen korvaamisesta annettu laki (794/1980)
- 5) rautatienkäytöstä johtuvan vahingon vastuusta annettu laki (8/1898)
- 6) laki oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä (362/2009)
- 7) laki valtion vahingonkorvaustoiminnasta (978/2014).

Tapaturma- ja liikennevahinkojen korvauksiin liittyvien asiantuntijapalkkioiden menovaikutus on noin 10 000 euroa vuodessa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tapaturmakorvaukset	35 000 000
Liikennevahinkokorvaukset	2 000 000
Ryhmähenkivakuutusta vastaavan edun korvaukset	1 400 000
Valtion virkamiesten toistuvat korvaukset	70 000
Valtion henkilöstölle aiheutuvien eräiden kustannusten ja vahinkojen korvaukset	100 000
Rautatien käytöstä johtuvan vahingon vastuusta annetun lain mukaiset korvaukset	110 000
Lapuan patruunatehtaan onnettomuuden tapaturmakorvaukset	70 000
Oikeudenkäynnin viivästyshyvitykset	250 000
Valtion vahingonkorvaustoiminnan keskittäminen	500 000
Matkavahingot	200 000
Yhteensä	39 700 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Automaattiset tekijät	-35
Keskitetty vahingonkorvaustoiminta	86
Liikennevahingot	-350
Matkavakuutukset	200
Oikeudenkäynnin viivästymishyvitys	-150
Yhteensä	-249

2017 talousarvio	39 700 000
2016 talousarvio	39 949 000
2015 tilinpäätös	39 479 889

63. Muiden eläkelaitosten vastattavaksi kuuluvat eläkemenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 198 471 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) julkisten alojen eläkelain (81/2016) nojalla viimeisen eläkelaitoksen periaatteesta johtuvien, valtion toisten eläkelaitosten puolesta myöntämien eläkkeiden maksamiseen
- 2) niiden valtion eläkkeisiin sisältyvien määrien maksamiseen, joista Keva eräiden omistajan-vaihdostilanteiden johdosta suorittaa korvauksen VILMA-kustannustenjaon yhteydessä.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuodelle 2017 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2533).

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 12.28.51.

Momentin suuruinen määrä siirretään katteeksi Kevalle momentilla rahoitettavien eläkkeiden maksamista varten.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotusten vaikutus	1 044
VILMA-eläkkeiden volyymikasvusta aiheutuva muutos	11 273
Yhteensä	12 317

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	198 471 000
2016 talousarvio	186 154 000
2015 tilinpäätös	164 342 519

95. Muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen ja valtiolle maksamien ennakoiden korkomenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 733 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muiden eläkelaitosten valtion puolesta maksamien eläkemenojen korkoihin sekä muiden eläkelaitosten valtiolle maksamien ennakoiden korkoihin.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Valtio maksaa korkoa VILMA-kustannustenjakoon muiden eläkelaitosten maksamista valtion eläkelain mukaisista eläkkeistä sekä saaduista kustannustenjaon ennakoista. Korkokantana käytetään TyEL:n 179 §:n 4 momentissa tarkoitettujen perusteiden mukaista perustekorkoa.

Momentille kirjataan myös mahdollinen valtion eläkkeiden maksamiseen tarvittavien varojen siirrosta ja kustannusten korvaamisesta kunnalliselle eläkelaitokselle annetun valtioneuvoston asetuksen (784/2010) 1 §:n 3 momentissa tarkoitettu korkomeno.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 13.01.09.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksikorotusten vaikutus	174
Muutos korkoennusteessa	-21 530
VILMA-eläkkeiden volyymikasvusta aiheutuva muutos	2 989
Yhteensä	-18 367

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	15 733 000
2016 talousarvio	34 100 000
2015 tilinpäätös	32 337 785

60. Valtionhallinnon yhteiset henkilöstömenot

Selvitysosa: Luku sisältää keskitetysti koko valtionhallinnon puolesta budjetoituja henkilöstömenoja.

02. Erikseen budjetoidut palkkamenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 25 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) välttämättömän lisähenkilökunnan palkkausten maksamiseen sellaisissa tapauksissa, joissa henkilöstön lisätarve ei ole ollut tiedossa talousarvioesitystä laadittaessa
- 2) valtiovarainministeriön tekemistä virkasuhteen ehtoja koskevista päätöksistä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) lakkautuspalkkalain (182/1931) mukaisten lakkautuspalkkojen maksamiseen.

Valtuus

Vuonna 2017 voidaan rakennemuutoksissa perustettujen valtion virastojen uusia palkkausjärjestelmiä käyttöön otettaessa sitoutua enintään 4 600 000 euron määräisiin vuotuisiin menoihin, jotka aikaisintaan vuonna 2022 aiheutuvat palkkausten harmonisoinnin erityisistä kustannuksista. Sitoutuminen on tehtävä ehdolla, että näitä kustannuksia vähentävät siihen käytettävät virastoerät ja muu virka- ja työehtosopimusrahoitus, kunnes kustannukset on niillä kokonaan katettu.

Selvitysosa: Valtionhallinnon rakennemuutoksissa, joissa uusia virastoja perustetaan, otetaan käyttöön niitä koskevat palkkausjärjestelmät. Ne aiheuttavat lisäkustannuksia, koska siirtyvän henkilöstön palkat on turvattu ja osalle henkilöstöstä kohdistuu palkkausten korotuksia. Tähän asti nämä korotukset ovat tapahtuneet sen mukaan kuin valtion sopimusratkaisuissa on tullut toteutettaviksi virastokohtaisia eriä. Valtionhallinnon maltillisten palkkaratkaisujen kaudella tämä johtaa hyvin pitkiin siirtymäkausiin ja tarve palkkausten harmonisointiin nopeammin korostuu. Valtuus tarvitaan, jotta näiden virastokohtaisten sopimusten neuvottelut voidaan myös harmonisoinnin osalta käydä ja sopimukset tehdä virastotasolla. Tämä on tarkoituksenmukaista sen asemesta, että valtiovarainministeriö tekisi nämä sopimukset keskitetysti ja ne erikseen alistettaisiin valtioneuvoston ja eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hyväksyttäväksi, mitä tavanomainen menettely edellyttäisi.

Virastokohtaisia sopimuksia tehtäessä sopimukseen otetaan asiasta lausekkeet, jotka pysyvät valtuuden puitteissa. Valtiovarainministeriö varmistaa asian kunkin sopimuksen tarkastaessaan ja hyväksyessään. Samalla täsmennetään virastolle talousarvion kautta kunakin vuonna tuleva rahamäärä ja sen väheneminen siten kuin päätösosassa on sanottu. Valtuuden perusteella tehdyistä sopimuksista johtuva edellä mainittu kustannus rahoitetaan kunkin viraston talousarvion kautta, asianomaisina vuosina.

Valtuuden määrä on mitoitettu talousarvioesitystä annettaessa tiedossa olevien neljän tällaisen viraston tilanteen perusteella (Luonnonvarakeskus, Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskus Valtori, Kilpailu- ja kuluttajavirasto sekä Kansallinen koulutuksen arviointikeskus). Valtuuden virastokohtainen määrä ratkaistaan erikseen.

Valtuuden käytöstä arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja 4 600 000 euroa vuodessa vuodesta 2022 lähtien.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Lisähenkilökunnan palkkaus ja virkasuhteen ehtoja koskevista päätöksistä aiheutuvat menot	10 000
Lakkautuspalkat	15 000
Yhteensä	25 000
2017 talousarvio	25 000
2016 talousarvio	25 000
2015 tilinpäätös	26 816

10. Työturvallisuuden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) työsuojelua, työhyvinvointia ja työterveyshuoltoa edistävään tietojen keräämiseen ja tutkimukseen valtionhallinnossa
- 2) valtiotyönantajan ja sen palveluksessa olevan henkilöstön välisiä työelämysuhteita edistävään tutkimukseen ja kehittämiseen
- 3) edellä mainittuja koskevaan koulutukseen ja tiedottamiseen.

Selvitysosa: Määräraha perustuu lakiin työsuojelurahastosta (407/1979), tapaturmavakuutuslakiin (608/1948) ja lakiin Valtiokonttorista (305/1991). Määräraha lasketaan siten, että se on 0,23 promillea valtion henkilöstölle maksetuista palkoista. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon valtion henkilöstömäärän väheneminen ja toisaalta virka- ja työehtosopimusneuvotteluissa sovittujen palkankorotusten vaikutus palkkasummaan. Tavoitteena on turvallisen työn tekemisen edellytysten parantaminen valtion työpaikoilla sekä valtion henkilöstön työhyvinvoinnin tukeminen rahoittamalla aihepiiriin liittyvää tiedotusta, tutkimusta ja kehittämishankkeita. Valtion työelämäneuvottelukunta päättää vuosittain määrärahan kohdistamisen painopistealueista.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 12.28.60.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtion henkilöstön väheneminen	-50
Yhteensä	-50
2017 talousarvio	850 000
2016 talousarvio	900 000
2015 tilinpäätös	920 000

12. Osaamisen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää koulutuksen korvaamisesta annetussa laissa (1140/2013) tarkoitetun korvauksen maksamiseen valtionhallinnon virastoille ja laitoksille sekä työttömyysvakuutusrahastolle.

Selvitysosa: Määrärahasta voidaan maksaa valtionhallinnon virastoille ja laitoksille korvausta niiden järjestämästä koulutuksesta henkilöstölleen. Lisäksi määrärahasta voidaan maksaa korvausta työttömyysvakuutusrahastolle määrä, jonka rahasto on hyvittänyt työnantajille koulutuskorvauksina. Koulutuksen järjestäminen ja siihen liittyvä taloudellinen kannuste liittyvät työmarkkinoiden raamisopimuksen sekä työmarkkinakeskusjärjestöjen kesken sovitun osaamisen kehittämisen toimintamallin toteutukseen.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuosina 2015 ja 2016 maksettujen korvausten toteutunut määrä sekä työttömyysvakuutusrahaston arvio vuonna 2017 maksettavista korvauksista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Raamisopimuksen koulutusratkaisun mukaisten koulutusten korvaukset virastoille ja laitoksille	4 000
Yhteensä	4 000

2017 talousarvio	15 000 000
2016 talousarvio	11 000 000
2015 tilinpäätös	8 000 000

60. Siirto Koulutusrahastolle (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 230 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Koulutusrahastosta annetun lain (1306/2002) 13 §:n mukaisen valtion maksun maksamiseen Koulutusrahastolle.

Selvitysosa: Valtio suorittaa palveluksessaan olevan henkilöstönsä osalta Koulutusrahastolle sen tilinpäätöksessä vahvistetut valtion henkilöstölle myönnettyistä ammattitutkintostipendeistä aiheutuneet kustannukset.

2017 talousarvio	230 000
2016 talousarvio	230 000
2015 tilinpäätös	177 600

70. Valtionhallinnon kehittäminen

Selvitysosa: Keskeisiä hallinnonala- ja virastokohtaisia ICT-hankkeita, joilla kehitetään organisaatioita, prosesseja, palveluja ja tietotekniikkaa, tuetaan tuottavuusmäärärahalla momentilta 28.70.20. Kyseiseltä momentilta siirretään määrärahoja hallinnonalojen ja virastojen käyttöön vuosittain talousarviossa.

Toimialan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat tavoitteet

— Kehitetään asiakaslähtöistä toimintaa, kokeilevaa toimintakulttuuria ja tietojen ja teknologian yhteistä käyttöä digitalisoinnin periaatteiden mukaisesti

— Hyödynnetään digitalisaation mahdollisuuksia niin, että julkisen hallinnon järjestämisvastuulla olevat palvelut tuotetaan asiakaslähtöisesti organisaatorajat ylittävänä prosesseina ja yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa

— Selkiytetään tieto- ja kyberturvallisuuden ohjaukseen liittyviä hallinta- ja johtamisvastuita osana valtionhallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden ohjaus- ja yhteistyöelinten uudelleenasettamista

— Kehitetään tiedonhallinnan lainsäädäntöä ja selkiytetään tieto- ja kyberturvallisuuden normistoa ja sen toimeenpanoa sisältäen tarvittavat muutokset julkisen hallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden vaatimuskokonaisuuksiin

— Edistetään kokonaisarkkitehtuuria ja yhteentoimivuutta

— Kehitetään Kansallista palveluarkkitehtuuria yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa.

01. Valtion ICT:n ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion yhteisten tietojärjestelmä uudistusten sekä yhteisten ICT-palvelujen ja -ratkaisujen toteuttamiseen
- 2) julkisen hallinnon digitalisoinnin toteutuksen ohjaukseen ja kehittämiseen
- 3) julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain (634/2011), valtion yhteisten tieto- ja viestintätekniisten palvelujen järjestämisestä annetun lain (1226/2013), julkisen hallinnon turvallisuusverkkotoiminnasta annetun lain (10/2015) ja hallinnon yhteisistä sähköisen asioinnin tukipalveluista annetun lain (571/2016) edellyttämään ohjaukseen ja kehittämiseen
- 4) julkisen hallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden, varautumisen ja tietoturvapalvelujen ohjaamiseen ja kehittämiseen
- 5) enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen (2 vuotta) lisähenkilöstön palkkaamiseen
- 6) ICT:n sekä tieto- ja kyberturvallisuuden ohjaukseen liittyvään kansainväliseen toimintaan ja yhteistyöhankkeisiin.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu julkisen hallinnon tietohallinnon yhteisten palvelujen ja muiden tietohallintoon liittyvien yhtenäisen toiminnan kannalta tarpeellisten toimenpiteiden sekä tieto- ja kyberturvallisuuden ja varautumisen kehittämisohjelmien ja -hankkeiden toteuttamiseen sekä valtion ICT:n ohjaamista tukevaan ostopalvelujen hankintaan kaupallisilta ja hallinnon sisäisiltä palveluntuottajilta.

Määrärahaa käytetään ”Yhden luukun palvelumalli”, Yhteinen tiedon hallinta (YTI) -hankkeen toteutukseen. Hanke on osa hallituksen julkisten palvelujen digitalisoinnin kärkihanketta ja sillä tavoitellaan käyttäjälähtöisiä digitaalisia julkisia palveluja tukevaa määrätietoisesti ja tavoitteellisesti johdettua tiedon hallintaa, tietoon perustuvan päätöksenteon tukea ja innovatiivista toimin-

taympäristöä. Hankkeen mahdolliset ylläpitomenot tai muut pysyvät menot eivät aiheuta lisämäärärahatarpeita.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet	Toimenpiteet
Julkisen hallinnon tuottaman tiedon hyödyntämistä lisätään. Tavoitteena ovat sujuvat tietovirrat viranomaisten välillä sekä tietojen hyödyntäminen laajasti yhteiskunnassa.	Otetaan käyttöön yhteisiä menetelmiä ja välineitä tietosisältöjen määrittelyyn ja hallintaan. Jatketaan ja tuetaan tietovarantojen avaamista suunnitelmallisesti. Selvitetään mahdollisuuksia purkaa tiedon hyödyntämistä estäviä normeja.
Julkisen hallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden ohjausta ja normistoa selkeytetään.	Selvitetään ennen valtionhallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden johtoryhmän (VAHTI) uudelleenasettamista julkisen hallinnon tieto- ja kyberturvallisuuden ohjauksen ja yhteistyön tarkoituksenmukaiset toteuttamistavat. Laaditaan tietoturvallisuusasetuksen (681/2010) toimeenpanon ja nykytilan selvitys tieto- ja kyberturvallisuuden lainsäädännön kehittämisen tietopohjaksi.
Tietohallinnon ohjauksen kehittäminen.	Ylläpidetään tilannekuvaa valtionhallinnon merkittävistä ICT-sidonnaisista kehityshankkeista uudistamalla yhteistä hankesalkkuratkaisua ja edistämällä sen käyttöä.
Osaava ja rohkea toimintakulttuuri.	Tuetaan julkisen hallinnon organisaatioita digitalisaation hyödyntämisessä toiminta- ja työprosessien kehittämisessä sekä kokeilutoiminnassa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

YTI-hanke (siirto momentilta 28.70.22)	3 000
Toimintamenosäästö (HO 2015)	1 000
Yhteensä	4 000

2017 talousarvio	7 000 000
2016 II lisätalousarvio	800 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	4 600 000

02. Valtion talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon tietojärjestelmät (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionhallintoa palvelevien talous-, henkilöstö- ja toimitilahallinnon prosessien ja tietojärjestelmien kehittämiseen, hankintaan ja toimeenpanoon.

Selvitysosa: Määrärahan mitoitusta alenee alle puoleen vuoden 2016 tasosta, johtuen Kiekujärjestelmän käyttöönottojen päättymisestä. Määrärahaa on tarkoitus käyttää valtion yhteisten talous- ja henkilöstöhallinnon järjestelmien kehittämiseen ja uudistamiseen, ml. sähköiset matkahallinta- ja laskujen käsittelyjärjestelmät, sekä Kieku-tietojärjestelmän tuottavuuden kehittämiseen. Määrärahaa on tarkoitus käyttää vähäisessä määrin myös talousarvion ja valtiontalouden

kehyspäästösten valmistelua tukevan tietojärjestelmän kehittämisestä aiheutuviin menoihin. Järjestelmän vuosittaisia ylläpitomenoja maksetaan momentilta 28.01.01.

Hankkeiden erittely ja määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kieku-tietojärjestelmän tuottavuuden kehittäminen sekä valtioneuvoston budjetointi- ja kehysjärjestelmä	1 800 000
Yhteisten talous- ja henkilöstöhallinnon tietojärjestelmien toimeenpano	3 500 000
Yhteensä	5 300 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-6 960
Yhteensä	-6 960

2017 talousarvio	5 300 000
2016 talousarvio	12 260 000
2015 tilinpäätös	10 560 000

03. Kansallisen tietotalouden ohjaus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 27 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää menojen maksamiseen, jotka aiheutuvat:

- 1) tietotalouden (ICT) kansallisten ratkaisujen, kuten kansallisen palveluarkkitehtuurin sisältäen palveluväylän, sähköisen identiteetin, tietoturvan ja palvelunäkymien kehittämisestä ja ohjauksesta
- 2) tietotalouden (ICT) kansallisten ratkaisujen edellyttämän enintään 35 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamisesta
- 3) tietotalouden (ICT) kansallisten ratkaisujen käyttöönottoa eri hallinnonaloilla tukevista toimenpiteistä
- 4) tietotalouden (ICT) kansallisten ratkaisujen kehittämiseen liittyvästä kansainvälisestä yhteistyöstä
- 5) harkinnanvaraisista valtionavustuksista tietotalouden (ICT) kansallisten ratkaisujen kehittämisestä ja käyttöönottoa tukevista toimenpiteistä
- 6) palkinnoista tietotalouden (ICT) kansallisten ratkaisujen kehittämisessä.

Määrärahasta saa käyttää enintään 100 000 euroa edellä kohdassa 6) mainittujen palkintojen maksamiseen.

Selvitysosa: Valtiovarainministeriö ohjaa kansallisen tietotalouden toimialat ylittävien tietoteknologisten palvelujen kehittämistä ja toimeenpanee kansallista tietopolitiikkaa. Ohjausrakenteiden vahvistamisella varmistetaan kansallisten ratkaisujen tehokas kehittäminen ja laaja käyttöönotto.

Kansallinen palveluarkkitehtuuri on merkittävä kokonaisuus, jonka luominen mahdollistaa tietojärjestelmien ja tietojen yhteentoimivuuden vahvistamisen ja tietoteknologisten ratkaisujen kaut-

ta toiminnan tehostumisen kattaen koko julkisen hallinnon ja soveltuvien osin yritys- ja kolmannen sektorin.

Määrärahalla kehitettävät tietotalouden ratkaisut ovat uusia kansallisia keskeisiä infrastruktuuripalveluja, jotka ovat yhteiskunnan kehittyneen digitalisoinnin edellytyksiä.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet	Toimenpiteet
Hallinnon digitalisointi mahdollistetaan kansallisella palveluarkkitehtuurilla. Tavoitteena on rakentaa digitaalinen palveluinfrastruktuuri, joka mahdollistaa palvelujen tuottamisen siten, että asiointitarve vähenee ja sähköisen asiointi nousee ensisijalle julkisessa hallinnossa.	Kansalaisen, yrityksen ja virkamiehen palvelunäkymät valmistuvat kokonaisuudessaan. Näkymien kautta käyttäjä voi hakea palveluja, koota omia tietojaan näkymäänsä, viestiä viranomaisen kanssa ja saada suosituksia ja muistutuksia palveluistaan. Palvelutietovaranto sisältää julkisen hallinnon tarjoamien palvelujen metatiedot, joita voidaan hyödyntää suomi.fi-palvelun palveluhausta. Viestinvälityspalvelu valmistuu ja sillä korvataan nykyinen asiointitilipalvelu. Viestinvälityspalvelulla edistetään viranomaisten asiakasviestinnän digitalisointia.
Palveluväylä mahdollistaa tiedon välityksen organisaatioiden välillä yhdenmukaisesti sovitulla tavalla. Tavoitteena on, että päällekkäisestä tiedon tallennuksesta ja yksittäisistä integraatoratkaisuista päästään keskitettyyn malliin, joka mahdollistaa tietojärjestelmien kehittämisen kustannus- tehokkaammin ja nopeammin.	Palveluväylä on käytössä julkisen hallinnon tiedonsiirrossa. Palveluväylä mahdollistaa myös yritysten tiedonsiirron ja kansainvälisen tietojen vaihdon. Liityntäkatalogissa on kuvattuna kaikki palveluväylän ja myös muilla tavoin sähköisesti saatavilla olevia tietoja.
Kansallisen palveluarkkitehtuurin toimivuus ja sähköisten palvelujen kehittäminen ja tuottaminen edellyttävät luotettavaa ja helppokäyttöistä sähköistä tunnistamista sisältäen organisaatioiden roolitunnistamisen. Tavoitteena on, että kansalaisen tunnistamisratkaisu sekä roolien ja hallinnan palvelut ovat tuotantokäytössä.	Tunnistamisen palvelu on ainoa käytössä oleva ratkaisu valtion ja kuntien palveluissa, joissa tarvitaan vahvaa sähköistä tunnistamista. Tunnistamisen palvelussa huomioidaan myös EU-sääntelyn vaikutukset asiointiin. Asiointivaltuudet-palvelu mahdollistaa toisen henkilön ja yrityksen puolesta asioinnin rekisteripohjaisessa puolesta asiointissa sekä sähköisellä valtakirjalla. Rakennetaan ja auditoidaan palveluarkkitehtuurin toiminnan kannalta tarkoituksenmukaiset tietoturva-ratkaisut ja luodaan tarvittavat ohjausmallit ja -rakenteet. Kehitetään käytäntöjä ja osaamista jatkuvasti.
Kansallisen palveluarkkitehtuurin palveluissa on otettu tietoturva- ja varautumisvaatimukset huomioon ja harjoiteltu toimintaa poikkeus- tilanteissa.	

2017 talousarvio	27 500 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	27 500 000
2015 tilinpäätös	32 000 000

20. Tuottavuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 55 580 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) julkisen hallinnon tuottavuuden edistämiseen tähtäävien tietohallintohankkeiden, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankkimiseen
- 2) hallinnonalojen keskeisten tietojärjestelmähankkeiden kehittämiseen
- 3) enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaan tehtäviin.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää sellaisten hallinnon tuottavuutta lisäävien hankkeiden rahoittamiseen, joista valtiovarainministeriö on tehnyt asianomaisen ministeriön kanssa tuottavuuden lisäämistä ja tuottavuushyötyjen toteuttamista koskevan yhteistoimintasopimuksen. Ministeriöissä, virastoissa ja laitoksissa käytössä olevien tietojärjestelmien uudistamisella ja toimintojen automatisoinnilla voidaan saavuttaa tuottavuuden lisääntymistä, edistää sähköiseen asiointiin siirtymistä ja korvata vanhentuneita järjestelmiä. Määrärahaa voidaan myös käyttää tuottavuutta lisäävien keskeisten tietojärjestelmähankkeiden kehittämistyöhön ja valtionhallinnon yhteiseen käyttöön tulevien tietojärjestelmien kehittämishankkeisiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asiakastietojärjestelmähanke (ROTI, ex-ATJ) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 25.40.01)	3 200
Asiakastietojärjestelmähanke (ROTI, ex-ATJ) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 25.40.01)	-3 500
Erica-tietojärjestelmä (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 26.30.02)	3 500
Erica-tietojärjestelmä (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 26.30.02)	-310
Eviran Julkishallinnon yhteinen käyttöliittymä ympäristöterveydenhuollolle -hanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 30.20.02)	866
Eviran Julkishallinnon yhteinen käyttöliittymä ympäristöterveydenhuollolle -hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 30.20.02)	-1 194
Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 25.10.03)	1 441
Hallintotuomioistuinten toiminnanohjaus- ja dokumentaationhallintajärjestelmähanke (HAIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 25.10.03)	-5 680
Maahanmuuttoviraston Älykäs digitaalinen virasto -hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 26.40.01)	-2 000
Opetushallituksen Oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköinen käsittelyjärjestelmä (ent. Todennetun osaamisen rekisteri) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 29.01.02)	880
Opetushallituksen Oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköinen käsittelyjärjestelmä (ent. Todennetun osaamisen rekisteri) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 29.01.02)	-1 288
Poliisihallituksen VITJA-hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 26.10.01)	-4 000
Supon SSK-hanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 26.10.02)	3 275
Supon SSK-hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 26.10.02)	-5 950
Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 25.10.03)	6 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Syyttäjälaitoksen ja yleisten tuomioistuinten aineistopankki (AIPA) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 25.10.03)	-3 100
Tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistus (ICT-hankinnan investointimenot) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.10.02)	5 400
Tulliselvitysjärjestelmien kokonaisuudistus (ICT-hankinnan investointimenot) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 28.10.02)	-11 650
Ulkomaalaisasioiden sähköisen asiankäsittelyjärjestelmän (UMA) jatkokehityshanke (UMA4) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 26.40.01)	1 000
Ulosottotoimen rakenneuudistuksen tietojärjestelmähanke (URA ICT) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 25.20.01)	5 384
Ulosottotoimen rakenneuudistuksen tietojärjestelmähanke (URA ICT) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 25.20.01)	-2 899
Valtioneuvoston yhteinen asianhallintajärjestelmä -hanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 23.01.01)	400
Valtioneuvoston yhteinen asianhallintajärjestelmä -hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 23.01.01)	-3 400
Valtioneuvoston yhteinen sähköinen työpöytä (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 23.01.01)	-1 060
Verohallinnon valmisohjelmisto ja ohjelmistouudistushanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 28.10.01)	18 700
Verohallinnon valmisohjelmisto ja ohjelmistouudistushanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 28.10.01)	-24 000
Viranomaisten kenttäjohtamisjärjestelmä (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 26.10.21)	3 000
Yhteisten ICT-palveluiden käyttöönotto (valtavirtaistamishanke) (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 25.01.22)	1 935
Yhteisten ICT-palveluiden käyttöönotto (valtavirtaistamishanke) (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 25.01.22)	-2 184
Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2016 rahoitus) (siirto momentilta 35.01.04)	2 270
Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2017 rahoitus) (siirto momentille 35.01.04)	-1 640
Tasomuutos	36 985
Yhteensä	20 381
2017 talousarvio	55 580 000
2016 II lisätalousarvio	-7 000 000
2016 talousarvio	35 199 000
2015 tilinpäätös	9 655 000

21. Kansallisen tulorekisterin toteutus (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 10 828 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) kansallisen tulorekisterin hankintaan ja kehittämiseen sekä kansallisen tulorekisterin hankinnan ja kehittämisen aiheuttamiin muihin lisämenoihin

2) tulorekisterihankkeen hankehallintaan, rekisterin ja sen hallinnoinnin vaatimusmäärittelyyn, hankintaprosessiin sekä rekisterin määrittelyyn, suunnitteluun, toteutukseen, testaukseen ja käyttöönoton vaatimaan valmisteluun

3) enintään 42 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä sopimuksia aiemmin hyväksytyn tulorekisterin hankintaan myönnetyn tilausvaltuuden käyttämättä olevaa määrää vastaavasti tämän valtuuden kokonaismäärän puitteissa.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään kansallisen tulorekisterin toteuttamiseen osana hallinnon palveluiden digitalisoinnin kärkihanketta. Tulorekisterin perustaminen liittyy laajempaan kansalliseen kokonaisinfrastruktuurin kehittämishankkeeseen. Tulorekisteri on yksi tärkeimmistä kansallisen palveluarkkitehtuurin toiminnoista ja kattaa lähes kaikki kansalaiset. Tulorekisteri mahdollistaa tulotietojen reaaliaikaisen välittämisen, vähentää tulotietojen raportointia ja tehostaa yksityisen ja julkisen sektorin toimintaa. Tulorekisterihankkeen organisoinnista ja asettamisesta vastaa valtiovarainministeriö.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	10 828	7 521	18 349
Menot yhteensä	10 828	7 521	18 349

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	4 973
Yhteensä	4 973

2017 talousarvio	10 828 000
2016 talousarvio	5 855 000

22. Hallinnon palveluiden digitalisoinnin tuki (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 21 672 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) digitalisaation edellytysten ja digitalisaation edistämistä tukevien hankkeiden suunnitteluun, kehittämiseen ja toteuttamiseen
- 2) harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin digitalisaatiota tukevien hankkeiden suunnittelussa, kehittämisessä ja toteuttamisessa
- 3) enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstömäärän palkkaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää hallituksen kärkihankkeisiin kuuluvan julkisten palveluiden digitalisoinnin edistämiseen erityisesti vaikutukseltaan merkittävimpien prosess-

sien kehittämisessä julkisen sektorin organisaatioiden toimittamien hakemusten perusteella. Määrärahaa voidaan käyttää myös digitalisaation edellytysten luomiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

YTI-hanke (siirto momentille 28.70.01)	-3 000
Tasomuutos	27
Yhteensä	-2 973

2017 talousarvio	21 672 000
2016 II lisätalousarvio	-10 850 000
2016 I lisätalousarvio	-9 870 000
2016 talousarvio	24 645 000

80. Siirrot Ahvenanmaan maakunnalle

Selvitysosa: Yleisiä veroja ja maksuja koskeva lainsäädäntövalta sekä oikeus kantaa veroja kuuluvat Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaan valtakunnalle. Tämän vuoksi Ahvenanmaan maakunnalle suoritetaan itsehallinnosta aiheutuvien menojen kattamiseksi vuosittain valtion varoista määrä, joka vahvistetaan itsehallintolain tarkoittamassa tasoituksessa. Ahvenanmaan valtuuskunta toimittaa tasoituksen vuosittain jälkikäteen kultakin kalenterivuodelta. Tasoitusbetona lasketaan siten, että valtion tilinpäätöksen mukaiset asianomaisen vuoden tulot lukuun ottamatta uusia valtion lainoja, kerrotaan itsehallintolain mukaisella tasoituserusteella, joka on 0,45 %.

Tasoitusbetona maksetaan vuosittain ennakkoa, joka on otettava valtion talousarvioesitykseen. Ahvenanmaan valtuuskunta vahvistaa ennakon suuruuden. Myös vuotuisen ennakon arvioitu määrä lasketaan edellä tarkoitettulla tavalla.

Ahvenanmaan maakunnalle voidaan itsehallintolain mukaan myöntää myös ylimääräistä määrärahaa, verohyvitystä ja erityistä avustusta itsehallintolaissa tarkemmin säädetyin perustein. Myös näistä määrärahoista päättää Ahvenanmaan valtuuskunta. Itsehallintolain mukaan tasavallan presidentti vahvistaa tasoitusta koskevan valtuuskunnan päätöksen sekä edellä tarkoitettuja muita määrärahoja koskevat valtuuskunnan päätökset. Ahvenanmaan valtuuskunnan päätökset on vahvistettava niitä muuttamatta tai jätettävä vahvistamatta.

30. Ahvenanmaan tasoitusbetona (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 223 871 000 euroa.

Määrärahaa saa Ahvenanmaan valtuuskunnan päätöksen mukaisesti käyttää Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) mukaista tasoitusta ja tasoitusbetona koskevien ennakkomaksujen suorittamiseen. Kun tasointu lain mukaan suoritetaan jälkikäteen, saattavat tällöin vielä vahvistamattomien tasoitusten määrät nousta ennakkomaksuja suuremmiksi. Tämän johdosta määrärahaa saa käyttää ennen lopullisen tasoituksen vahvistamista myös lisäennakon myöntämiseen varainhoitovuotta edeltävien vuosien menoihin.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tuloarvioiden muutokset	3 103
Yhteensä	3 103
2017 talousarvio	223 871 000
2016 II lisätalousarvio	1 000 000
2016 I lisätalousarvio	45 000
2016 talousarvio	220 768 000
2015 tilinpäätös	220 775 638

31. Verohyvitys Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Ahvenanmaan itsehallintolain 49 §:n mukaisen verohyvityksen maksamiseen Ahvenanmaan maakunnalle.

Selvitysosa: Ahvenanmaan itsehallintolain 49 §:n mukaan Ahvenanmaan maakunnalle on maksettava ylimenevä osa, jos maakunnassa verovuodelta maksuunpantu tulo- ja varallisuusvero ylittää 0,5 % vastaavasta verosta koko maassa (verohyvitys).

2017 talousarvio	15 000 000
2016 II lisätalousarvio	-5 400 000
2016 talousarvio	15 000 000
2015 tilinpäätös	6 987 664

33. Arpajaisveron tuoton palauttaminen Ahvenanmaan maakunnalle (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 13 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaisveron tuoton palauttamiseen Ahvenanmaan maakunnalle.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	1 000
Yhteensä	1 000
2017 talousarvio	13 000 000
2016 talousarvio	12 000 000
2015 tilinpäätös	9 995 531

90. Kuntien tukeminen

Selvitysosa: Kunnan peruspalvelujen valtionosuudella ja verotuloihin perustuvalla valtionosuuden tasauksella pyritään turvaamaan kuntien mahdollisuudet pitää yllä riittävät peruspalvelut eri osissa maata ja tasapainottamaan kuntien lakisääteisiä tehtäviä ja niiden kokonaisrahoitusta alueittain ja kuntaryhmittäin. Valtionosuuden perusteena olevat laskennalliset kustannukset perustuvat keskeisesti ikäryhmittäisiin kustannuksiin ja sairastavuuteen. Sairastavuuskertoimen osatekijöitä ovat terveyden-, vanhusten- ja sosiaalihuolto. Muita laskennallisten kustannusten määräytymistekijöitä ovat työttömyyskerroin, vieraskielisyyskerroin, kaksikielisyys, saaristaisuus, asukastiheyskerroin ja koulutustaustakerroin.

Kriteerien toinen osa muodostuu lisäosista, jotka ovat saamelaisten kotiseutualueen kunnan, syrjäisyyden ja työpaikkaomavaraisuuden lisäosat.

Kuntien yhdistymisavustuksilla edistetään vapaaehtoiselta pohjalta kuntien yhdistymisiä sekä muita sellaisia kunta- ja seuturakenteen muutoksia, jotka edesauttavat laadukkaiden ja tasavertaisten kunnallisten peruspalvelujen tuottamista taloudellisemmin.

Keskeiset uudistukset

Hallitusohjelman mukaisesti omais- ja perhehoidon kehittämiseen osoitetaan lisärahoitusta. Vanhuspalvelujen henkilöstömitoitusta tarkistetaan tavoitteena kuntien kustannusten vähentäminen. Vanhuspalvelulaista poistetaan eräitä osatehtäviä. Iäkkäiden kotihoidon palveluvalikoimaa laajennetaan. Erikoissairaanhoidon järjestämistä tehostetaan muun muassa uudistamalla terveydenhuollon päivystystoimintaa, keskittämällä perustason kiireellistä ilta- ja viikonloppuvastaanottoa, vähentämällä erikoissairaanhoidon vuodeosastohoitoa ja uudistamalla ensihoitoa.

Vuonna 2017 perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus siirretään Kansaneläkelaitokselle.

Maakuntien perustamisen valmistelu käynnistetään.

Vaikuttavuustavoitteet

Ehkäisevän toiminnan tavoitteena on terveyttä, sosiaalista turvallisuutta, elämänhallintaa ja itsestä selviytymistä tukevien olosuhteiden ja ympäristön luominen, ihmisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen, elämänlaadun parantaminen, sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisy, väestöryhmien välisten terveyserojen vähentäminen sekä ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytysten parantaminen. Tavoitteisiin pyritään johtamista ja rakenteita kehittämällä sekä tuottamalla ja levittämällä työvälineitä ja hyvän toiminnan malleja kuntien käyttöön. Vaikuttavuustavoitteita kuvataan tarkemmin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokkaan kuuluvassa luvussa 33.60.

Sosiaali- ja terveystalouden tavoitteena on julkisen vallan järjestämisvastuulla olevien, pääosin verovaroin kustannettavien sosiaali- ja terveystalouden toimivuuden, saatavuuden ja kattavuuden sekä perustoimeentulon turvaaminen koko maassa. Peruspalveluja vahvistetaan ja uudistetaan, ikäihmisille turvataan ihmisarvoinen vanhuus sekä panostetaan mielenterveys- ja päihdepalveluihin.

Kuntien järjestämän esi- ja perusopetuksen sekä yleisten kirjastojen ja kulttuuritoimen lähtökohdana on koulutuksen perusturvan sekä kirjasto- ja kulttuuripalvelujen takaaminen ja vahvistaminen kaikille asuinpaikasta, kielestä ja taloudellisesta asemasta riippumatta koko maan kattavasti. Kunnille myönnettävän rahoituksen keskeisiä tavoitteita ovat sivistyksellisten perusoikeuksien turvaaminen jokaiselle oppilaalle ja opiskelijalle hänen kykyjensä ja erityisten tarpeidensa mukaan sekä osana kansalaisten sivistyksellisiä oikeuksia turvata jokaiselle mahdollisuus kehittää itseään koko maan kattavilla kirjasto-, tieto- ja kulttuuripalveluilla sekä varmistaa väestön tasavertainen tiedon ja kulttuurin saatavuus.

Taiteen perusopetuksen tavoitteena on tarjota kunnan asukkaille mahdollisuus osallistua taiteen perusopetukseen sekä harrastusta tukevaan opetukseen taiteen eri aloilla.

Laskennallisten kustannusten laskennassa käytettäviä tietoja

	2016 arvio	2017 arvio
Laskennalliset kustannukset		
0—5-vuotiaat euroa/asukas	8 675,06	8 346,36
6-vuotiaat euroa/asukas	9 196,48	8 867,40
7—12-vuotiaat euroa/asukas	7 543,09	7 430,66
13—15-vuotiaat euroa/asukas	12 946,42	12 756,32
16—18-vuotiaat euroa/asukas	4 129,97	4 066,31
19—64-vuotiaat euroa/asukas	1 063,97	1 046,62
65—74-vuotiaat euroa/asukas	2 183,79	2 117,97
75—84-vuotiaat euroa/asukas	5 905,02	5 735,98
85-vuotiaat ja vanhemmat euroa/asukas	19 799,69	19 301,29
Sairastavuuden mukaan	1 167,69	1 159,26
Työttömyysasteen mukaan euroa/asukas	90,73	90,09
Kaksikielisyyden mukaan euroa/asukas	279,77	277,75
Vieraskielisyyden mukaan euroa/asukas	1 965,15	1 950,95
Asukastiheyden mukaan euroa/asukas	39,54	39,24
Saaristoisuuden mukaan euroa/asukas	385,06	382,29
Koulutustaustan mukaan euroa/asukas	425,26	422,20
Lisäosat		
Syrjäisyys euroa/asukas	208,16	206,70
Saamelaiden kotiseutualueen kunnat euroa/asukas	2 643,84	2 625,33
Työpaikkaomavaraisuus euroa/asukas	63,17	62,73

20. Valtion, maakuntien ja kuntien yhteisen tietohallinnon ja tiedon hallinnan kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) kuntien informaatioteknologiaan kohdennettuihin, kuntien tietovarantojen hyväksikäytön edellytyksiä parantaviin kehittämishankkeisiin sekä tietoteknisten palvelujen järjestämiseen ja jo toteutettujen ratkaisuiden käyttöönoton tukemiseen

2) harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin sekä EU:n hyväksymien ja rahoittamien hankkeiden maksamiseen

3) muuhun yhteiseen julkisen tietohallinnon kehittämiseen

4) enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen kuntien talous- ja toimintatietojen, tilastoinnin ja tietohuollon kehittämisohjelmaan, kuntien tehtävien digitalisoinnin edistämiseen sekä maakuntahallinnon ja hallinto- ja palvelurakenteiden tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvään kehittämiseen ja kehittämishankkeisiin

5) maakuntahallinnon perustamisen valmistelun aiheuttamiin hallinto- ja palvelurakenteiden tieto- ja viestintätekniikkaan liittyvään kehittämiseen ja kehittämishankkeisiin

6) käyttöönottoihin ja palvelujen kehittämisen aikaiseen ylläpitoon.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan maakuntahallinnon perustamisen valmistelua ja väliaikaishallinnon ICT-muutostuen valmistelua sekä tuetaan ja nopeutetaan kuntien tietohallintokehitystä tavoitteena parantaa tuottavuutta sekä edistää kuntien ja julkishallinnon yhteisiä informaatioteknologian kehittämishankkeita sekä sähköisten toimintatapojen käyttöönottoa. Määrärahaa käytetään Julkisen hallinnon suosittelun ja lakiin julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta (634/2011) perustuvien standardien laadintaan sekä muuhun yhteiseen julkisen hallinnon tietohallinnon kehittämistoimintaan. Määrärahalla voidaan tukea ja edistää julkisen hallinnon tietohallinnon ohjauksesta annetun lain mukaisen julkisen hallinnon kokonaisarkkitehtuurityön käynnistystä, arkkitehtuurikuvausten toteutusta, työvälineiden käyttöönottoa sekä toteutettujen tulosten julkaisua arkkitehtuurityölle asetettujen tavoitteiden ja hyötyjen aikaansaamiseksi.

Hankkeiden erittely ja määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kuntien informaatioteknologian kehittämishankkeet	1 000 000
Maakuntien perustamisen ICT-muutostuki	7 000 000
Muu julkisen hallinnon tietohallintoyhteistyö	2 000 000
Yhteensä	10 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtakunnallinen ICT-muutosohjelma	1 000
Väliaikaishallinnon resurssit ICT-muutoksen valmisteluun	6 000
Yhteensä	7 000

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	10 000 000
2016 II lisätalousarvio	4 000 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	9 465 000

22. Maakuntien sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittäminen ja tukeminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 14 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maakuntauudistuksen valmistelusta ja toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen, harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittämiseen ja niihin liittyviin hankkeisiin

2) enintään yhdeksää henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen maakuntauudistuksen toimeenpanoon ja muiden hallinto- ja palvelurakennemuutosten ohjaus-, asiantuntija- ja hanketehtäviin. Nämä voidaan toteuttaa henkilötyövuositavoitteiden ulkopuolella.

Selvitysosa: Määrärahalla toteutetaan hallitusohjelman perusteella valmisteltavien uusien maakuntien sekä hallinto- ja palvelurakenteiden kehittämistyötä. Määrärahaa voidaan käyttää myös kunnille jäävien tehtävien osalta hallinnon ja talouden uudistamiseen liittyviin hankkeisiin.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Palvelukeskusten perustamisen valmistelu	4 000
Uusien maakuntien perustamisen esivalmistelu	1 800
Väliaikaisten valmisteluelinten määrärahantarve	8 000
Muutostuki- ja kehittämishankkeet	400
Viestintä ja kenttätö alueilla	100
Yhteensä	14 300

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Muutostuki- ja kehittämishankkeet	100
Palvelukeskusten perustamisen valmistelu	4 000
Uusien maakuntien perustamisen esivalmistelu	1 400
Väliaikaisten valmisteluelinten määrärahantarve	8 000
Yhteensä	13 500

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	14 300 000
2016 talousarvio	800 000
2015 tilinpäätös	600 000

30. Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 8 542 914 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) mukaisen valtionosuuden maksamiseen

2) verotuloihin perustuvan valtionosuuksien tasauksen maksamiseen

3) enintään 25 300 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettujen lakien (635/1998 ja 1705/2009) mukaisten ennen vuotta 2017 oppilaitosten perustamishankkeisiin myönnettujen valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen

4) enintään 3 500 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettujen lakien (635/1998 ja 1705/2009) mukaisten ennen vuotta 2017 yleisten kirjastojen perustamishankkeisiin myönnettujen valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Kunnan peruspalvelujen valtionosuus

<i>Laskennalliset kustannukset</i>	26 373 170
— ikärakenne	18 465 595
— sairastavuus	6 314 874
— työttömyys	494 014
— kaksikielisyys	98 953
— vieraskielisyys	613 118
— asukastiheys	194 523
— saaristoisuus	14 620
— koulutustausta	177 473

<i>Kuntien rahoitusosuus</i>	19 719 236
Valtionosuus	6 653 934

Lisäosat	308 010
-----------------	----------------

Verotuloihin perustuva valtionosuuksien tasaus	700 925
---	----------------

V. 2015 järjestelmämuutoksen tasaus	10 970
--	---------------

Valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen liittyvä kotikuntakorvausten siirtymäjärjestely	382
---	------------

Kotikuntaa vailla olevien 6—15 v. kotikuntakorvaukset (valtio korvaa)	5 666
--	--------------

Yksityisten opetuksen järjestäjien ja yliopistojen arvonnalisävero	5 382
---	--------------

Valtionosuuteen tehtävät lisäykset ja vähennykset	857 646
Yhteensä	8 542 914

Kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti on 25,23. Valtionosuuksien määräytymisen perusteena oleva vuodenvaihteen 2015/2016 asukasluku on 5 458 325.

Määrärahan mitoitukseen liittyvät hallituksen esitykset ja muut toimenpiteet

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) muuttamisesta siten, että kuntien peruspalvelujen valtionosuusprosentti muuttuu 25,61 prosentista 25,23 prosenttiin vuonna 2017. Valtionosuusprosentin muutoksessa on otettu huomioon vähennyksenä 0,47 prosenttiyksikköä liittyen valtionosuuden 50 000 000 euron leikkaukseen ja indeksisidonnaisten menojen säästöön liittyvään 74 800 000 euron leikkaukseen sekä 0,06 prosenttiyksikköä liittyen kuntien hallintomenojen vähentämiseen kun perustoimeentulotuen laskenta ja maksatus siirretään Kansaneläkelaitoksen hoitettavaksi. Muutoksessa on otettu huomioon lisäyksenä 0,13 prosenttiyksikköä liittyen hallitus-

ohjelman mukaiseen lisäykseen omais- ja perhehoidon kehittämiseen sekä vanhuspalvelujen ja veteraanien kotiin vietävien palvelujen kehittämiseen siten, että valtionosuusprosentti on 100, sekä 0,02 prosenttiyksikköä liittyen valtion ja kuntien väliseen kustannustenjaon tarkistukseen. Kustannustenjaon tarkistus vuoden 2014 toteutuneiden tietojen perusteella lisää kuntien peruspalvelujen valtionosuutta 34 007 000 eurolla.

Omaishoidon tuesta annettua lakia ja sosiaalihuoltolakia koskevat muutokset ovat tulleet voimaan 1.7.2016 alkaen. Muutoksella turvataan omaishoitajien oikeus kolmeen vapaapäivään kalenterikuukautta kohti ja velvoitetaan kunta järjestämään tarvittaessa omaishoitajille valmennusta sekä hyvinvointi- ja terveystarkastuksia. Kunnan tulisi järjestää omaishoitajan vapaan aikainen sijaishoito. Perhehoitolakia koskevat muutokset ovat tulleet voimaan 1.7.2016 alkaen. Muutoksella toimeksiantosuhteisten perhehoitajien vähimmäispalkkiota korotetaan 775 euroon kuukaudessa ja perhehoitajien oikeutta vapaaseen lisätään. Omais- ja perhehoidon kehittämistä varten valtionosuuksiin lisätään 90 000 000 euroa vuonna 2017. Toisaalta toimenpiteet aiheuttavat kunnille säästöjä kalliimman laitoshoidon tarpeen vähenemisen kautta. Määrärahan mitoituksessa on huomioitu nettolisäyksenä 59 609 000 euroa muutosten johdosta.

Vanhusten kotihoitoon ja sotaveteraanien kotiin vietäviin palveluihin osoitetaan hallitusohjelman mukaisesti yhteensä 10 000 000 euron lisäys, josta tämän määrärahan mitoituksessa on lisäyksenä huomioitu 4 800 000 euroa. Lisäys kohdennetaan kuntien peruspalvelujen valtionosuuteen vanhusten kotihoitoon. Määrärahalla kehitetään iäkkäiden ihmisten kotihoidon palveluvalikoimaa kunnissa sosiaali- ja terveysministeriön tuella.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen ikääntyneen väestön toimintakyvyn tukemisesta sekä iäkkäiden sosiaali- ja terveyspalveluista annetun lain (980/2012) muuttamisesta siten, että laista poistetaan eräitä osatehtäviä. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 6 916 000 euroa lain muutoksen johdosta.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain sekä niihin liittyvien asetusten muuttamisesta siten, että terveyden- ja sosiaalihuollon päivystystä sekä erikoissairaanhoidon keskitetään viiteen yliopistolliseen sairaalaan ja seitsemään muuhun päivystyspalvelun sairaalaan. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 19 153 000 euroa muutoksen johdosta.

Sosiaali- ja terveysministeriön ja Kuntaliiton laatusuosituksista hyvän ikääntymisen turvaamiseksi ja palvelujen parantamiseksi tarkistetaan 1.1.2017 alkaen. Hoitotyöntekijöiden vähimmäismäärä hoidettavaa kohti olisi jatkossa 0,40—0,50 aiemman 0,50:n sijasta vanhainkotihoitossa ja tehostetussa palveluasumisessa. Vanhustenhuollon laatusuositus uudistetaan kokonaisuudessaan syksyn 2016 aikana. Jatkovalmistelussa mm. henkilöstön laskenta- ja mitoituserusteita täsmennetään. Määrärahan mitoituksessa on otettu vähennyksenä huomioon 6 310 000 euroa muutoksen johdosta.

Valtionosuus kunnille peruspalvelujen järjestämiseen, laskentaperusteet (1 000 euroa)

Perushinta	Laskennallinen kustannus
Ikärakenteen mukaan	
— 0—5-vuotiaat (8 364,36 euroa/as)	2 969 323
— 6-vuotiaat (8 867,40 euroa/as)	547 961
— 7—12-vuotiaat (7 430,66 euroa/as)	2 670 980
— 13—15-vuotiaat (12 756,32 euroa/as)	2 213 949
— 16—18-vuotiaat (4 066,31 euroa/as)	726 076
— 19—64-vuotiaat (1 046,62 euroa/as)	3 362 668
— 65—74-vuotiaat (2 117,97 euroa/as)	1 353 232
— 75—84-vuotiaat (5 735,98 euroa/as)	1 948 254
— 85-vuotiaat ja vanhemmat (19 301,29 euroa/as)	2 673 151
Sairastavuuden mukaan (1 159,26 euroa/as)	6 314 874
Työttömyyden mukaan (90,09 euroa/as)	494 014
Kaksikielisyyden mukaan (277,75 euroa/as)	98 953
Vieraskielisyyden mukaan (1 950,95 euroa/as)	613 118
Asukastiheyden mukaan (39,24 euroa/as)	194 523
Saaristoisuuden mukaan (382,29 euroa/as)	14 620
Koulutustaustan mukaan (422,20 euroa/as)	177 473
Yhteensä	26 373 170

Kuntien rahoitusosuus

Asukasluku	5 458 325
Rahoitusosuus, euroa/as	3 612,69
Rahoitusosuus, 1 000 euroa	19 719 236

Syrjäisyyden, työpaikkaomavaraisuuden sekä saamelaisten kotiseutualueen kunnan lisäosat (1 000 euroa)

Perushinta	
Syrjäisyyden mukaan (206,70 euroa/as)	110 138
Työpaikkaomavaraisuuden mukaan (62,73 euroa/as)	194 335
Saamelaisten kotiseutualueen kunnan mukaan (2 625,33 euroa/as)	3 536
Yhteensä	308 010

Verotuloihin perustuva valtionosuuksien taseus (1 000 euroa)

Lisäykset	Vähennykset	Netto
1 303 632	-602 707	700 925

V. 2015 järjestelmämuutoksen tasaus (1 000 euroa)

Lisäykset	Vähennykset	Netto
21 375	-10 405	10 970

Valtionosuusjärjestelmän uudistamiseen liittyvä kotikuntakorvauksen siirtymäjärjestely		382
--	--	-----

Muut valtionosuuteen tehtävät vähennykset ja lisäykset (1 000 euroa)

Valtionosuuden vähennykset		
— vakimuotoisten tietoluovutusten hinnoittelumuutos		-1 301
— verotulotasauksen muutoksen neutralisointi		-17 180
— valtion ja kuntien yhteisten tietojärjestelmähankkeiden rahoitus		-569
— siirto momentille 29.01.02		-1 701
— järjestelmämuutoksen kustannusneutraalisuuteen liittyvä vähennys		-10 971
— indeksikorotuksen jäädytys, vuosi 2016		-34 394
— kuntien rahoitusosuus perustoimeentulotuesta		-330 847
— valtionosuusuudistukseen liittyvä yksityisten opetuksenjärjestäjien kotikuntakorvausten tasausjärjestelmän rahoitus		-382
— kilpailukykysovimukseen liittyvä vähennys		-356 110
— lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan rahoitus		-22 233
— eläketukeen liittyvä vähennys		-33 000
Vähennykset yhteensä		-808 688

Valtionosuuden lisäykset		
— työmarkkinatukeen liittyvä korjauserä		29 549
— v. 2010 järjestelmämuutoksen tasaus		497
— v. 2010 verotulomenetysten kompensatio		375 000
— v. 2011 verotulomenetysten kompensatio		129 000
— v. 2012 verotulomenetysten kompensatio		299 000
— v. 2013 verotulomenetysten kompensatio		11 500
— v. 2014 verotulomenetysten kompensatio		9 500
— v. 2015 verotulomenetysten kompensatio		131 000
— v. 2016 verotulomenetysten kompensatio		262 000
— v. 2017 verotulomenetysten kompensatio		390 000
— maakuntien liittojen tehtäviin liittyvä lisäys		488
— oppilaitosten perustamiskustannusten valtionavustusten siirto		25 300
— kirjastojen perustamiskustannusten valtionavustusten siirto		3 500
Lisäykset yhteensä		1 666 334

Muu rahoitus (1 000 euroa)

Kotikuntaa vailla olevien 6—15 v. kotikuntakorvaukset	5 666
Yksityisen opetuksen järjestäjien ja yliopistojen arvonnalisävero	5 382

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Aikuisten hammashuollon säästö	-1 280
Alueellisen erikoissairaanhoidon järjestämisen tehostaminen	-19 153
Asukasluvun ja laskentatekijöiden muutos	37 653
Edellisellä hallituskaudella päätetty valtionosuuden leikkaus	-50 000
Indeksisidonnaisten menojen säästöön liittyvä leikkaus	-74 800
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen (Kiky)	-356 110
Kuluttajaturvallisuusvalvonta (siirto momentille 32.40.05)	-433
Kuntien maksuosuus perustoimeentulotukimenoista	-330 847
Muut muutokset	-3 440
Omaishoidon kehittäminen	75 000
Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momentilta 29.01.02)	174
Oppilaitosten perustamishankkeet	-4 900
Perhehoidon kehittäminen	15 000
Perustoimeentulotuen laskennan ja maksatuksen Kela-siirtoon liittyvä kuntien hallintomenojen vähennys	-30 700
Pitkäaikaistyöttömien eläketuen vaikutus työmarkkinatukimenoihin	-33 000
Päivystysjärjestelmän uudistaminen	-1 984
SADe-rahoituksen palautus	2 378
Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden muutokseen liittyvä yksityisen hoidon tuen muutos	-147
Subjektiiivisen varhaiskasvatusoikeuden muutos	-9 238
Säästö omais- ja perhehoidon kehittämisen johdosta	-30 391
Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus	34 007
Valtionosuusindeksin aleneminen	-50 134
Vanhuspalvelujen henkilöstömitoituksen tarkistaminen	-6 310
Vanhuspalvelulain eräiden tehtävien poistaminen	-6 916
Vanhusten kotihoito ja veteraanien kotiin vietävät palvelut	4 800
Veroperustemuutosten kompensatio	390 000
Verotulotasauksen muutos	16 271
Yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien määrän suhteen muutos	-9 389
Yhteensä	-443 889

Määräraha on osittain kehityksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	8 542 914 000
2016 II lisätalousarvio	40 848 000
2016 talousarvio	8 986 803 000
2015 tilinpäätös	8 485 448 061

31. Kuntien yhdistymisen taloudellinen tuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 27 125 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kuntarakennelain (1698/2009) 43 §:n mukaisesti laskennallisiin yhdistymisavustuksiin
- 2) lain 44 §:n mukaisten valtionosuuksien vähenemisen korvaamiseen

3) enintään 400 000 euroa kuntarakennelain 16 §:n mukaisten erityisiin selvityksiin sekä kuntien yhdistymisselvityksiin.

Selvitysosa: Kunnille maksetaan kuntarakennelain (1698/2009) 42 §:ssä säädettyä yhdistymisavustusta sekä lain 44 §:ssä säädettyä yhdistymisen aiheuttamaa valtionosuuden vähenemisen kompensatiota. Yhdistymisavustus tulee käyttää välttämättömiin kuntien yhdistymisen kustannuksiin, uuden kunnan palvelujärjestelmän kehittämiseen ja palvelujen tuottavuuden parantamiseen tai uuden kunnan talouden vahvistamiseen. Valtionosuuden vähenemisen korvaamisen avulla pyritään puolestaan kompensoimaan yhdistymishankkeessa mukana olevien erilaisten kuntien valtionosuusmenetyksiä, joten kyse ei ole luonteeltaan ylimääräisestä kuntien avustamisesta, vaan vastaava summa tulee valtion hyväksi pienenevinä valtionosuuksina.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Yhdistymisavustus	
— vuoden 2017 kuntien yhdistymiset, 2 liitosta	2 400
— vuoden 2016 kuntien yhdistymiset, 4 liitosta	3 900
— vuoden 2015 kuntien yhdistymiset, 3 liitosta	3 174
Yhteensä, 9 liitosta	9 474
Valtionosuusmenetysten kompensatio	
— vuoden 2017 yhdistymiset	1 051
— vuoden 2016 yhdistymiset	-
— vuoden 2015 yhdistymiset	839
— vuoden 2014 yhdistymiset	-
— vuoden 2013 yhdistymiset	15 361
Yhteensä	17 251
Kuntarakennelain mukaiset selvityskustannukset ja yhdistymisiin liittyviin esiselvityksiin myönnettävä avustus (enintään)	400
Kaikki yhteensä	27 125

	2015 toteutuma	2016 toteutuma	2017 arvio
Kuntien yhdistymisiä	3	4	2
Kuntien määrän vähennys	3	4	2
Määräraha, milj. €	34,2	25,6	27,1
— josta ko. vuoden yhdistymisten osuus, milj. €	5,7	5,2	3,0

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kuntarakennelain mukaiset selvityskustannukset	-600
Valtionosuusmuutosten kompensatio	1 051
Yhdistymisavustuksen muutos	1 100
Yhteensä	1 551
2017 talousarvio	27 125 000
2016 talousarvio	25 574 000
2015 tilinpäätös	34 164 743

(34.) Paikallisten kuntakokeilujen rahoitus (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	520 000
2015 tilinpäätös	520 000

91. Työllisyyden ja elinkeinoelämän tukeminen

Selvitysosa: Työllisyyttä ja elinkeinoelämää tuetaan energiaverotuella.

Yleisillä energiaverotuilla edistetään ammattimaisen toiminnan ja energiaintensiivisen teollisuuden kilpailukykyä sekä uusiutuvien energialähteiden kilpailukykyä ja käyttöä. Maa- ja puutarhatalouden energiaverotuella tuetaan maatalouden tulonmuodostusta.

41. Energiaverotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 251 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valmisteverojärjestelmän kautta maksettavaan

- 1) maatalouden tukeen
- 2) energiaintensiivisten yritysten veronpalautukseen.

Selvitysosa: Määräraha perustuu seuraaviin säädöksiin:

1) maatalouden tuki: laki maataloudessa käytettyjen eräiden energiatuotteiden valmisteveron palautuksesta (603/2006)

2) energiaintensiivisten yritysten veronpalautus: laki sähkön ja eräiden polttoaineiden valmisteverosta (1168/2002 8 a §).

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

1. Maatalouden tuki	33 000 000
2. Energiaintensiivisten yritysten veronpalautus	218 000 000
Yhteensä	251 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	-4 000
Yhteensä	-4 000

2017 talousarvio	251 000 000
2016 talousarvio	255 000 000
2015 tilinpäätös	238 915 510

92. EU ja kansainväliset järjestöt

Valtuus

Valtiovarainministeriö voi tehdä EU:n yhteisen kriisinratkaisuneuvoston kanssa sopimuksen lainalmiittijärjestelystä, jonka puitteissa myönnettävien lainojen enimmäismäärä voi olla enintään 1 083 500 000 euroa.

Valtioneuvosto voi päättää vakausmaksujen siirrosta yhteiseen kriisinratkaisurahastoon ja rahasto-osuuksien yhdistämisestä tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain 2 § 1 momentissa tarkoitetun toisen sopimuspuolen rahasto-osuuden väliaikaista siirtoa koskevan pyynnön esittämisestä enintään 3 502 500 000 euron määrään saakka.

Selvitysosa: Vuosi 2017 on vuosia 2014—2020 koskevan EU:n monivuotisen rahoituskehyksen neljäs varainhoitovuosi. Vuosia 2014—2020 koskevan rahoituskehyksen odotetaan tulevan voimaan vuoden 2016 aikana sen jälkeen, kun kaikki jäsenvaltiot ovat hyväksyneet ja ratifioineet päätöksen kansallisissa parlamenteissa. Vuoden 2017 talousarvioon sisältyvät uuden omien varojen päätöksen mukaiset maksualennukset kuten arvonnlisäveropohjaan perustuvat alennukset ja kertakorvausalennukset. Yhdistyneen kuningaskunnan maksualennus siihen liittyvine alennuksineen Saksalle, Itävallalle, Alankomaille ja Ruotsille jatkuu keskeytyksettä myös vuoden 2017 aikana. Uuden omien varojen järjestelmän myötä omia varoja koskevat maksupohjat laaditaan kansantalouden tilinpitojärjestelmän (ESA2010) mukaisina.

03. Rahoitusvakausviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 450 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin
- 2) kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien maksuosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: Rahoitusvakausvirasto on luottolaitosten ja sijoituspalveluyritysten elvytystä ja kriisinratkaisua koskevan EU-direktiivin johdosta Suomeen perustettu uusi viranomainen. Virastolle on säädetty direktiivissä ja yhteistä kriisinratkaisumekanismia koskevassa asetuksessa tarkemmin määritellyt kriisinratkaisun ennakointiin liittyvät viranomaistehtävät ja valtuudet ongelmalaitosten toiminnan hallittuun uudelleenjärjestelyyn ja mahdolliseen alasajoon. Rahoitusvakausviraston toimivaltaan kuuluu myös talletussuojajärjestelmän ylläpito, mukaan lukien talletussuojarahaston hallinnointi. Viraston myötä on perustettu uusi talletussuojarahasto, johon sekerää talletussuojamaksuja. Viranomaisen toiminnasta aiheutuvat kulut katetaan täysin toimialalta kerättävin veronluonteisin hallintomaksuin.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 11.19.11.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilöstövoimavarojen hallinta ja kehittäminen			
Henkilötyövuodet virasto yhteensä	5	10	14
Htv:t tehtävittäin			
— Kriisinhallitus suunnittelu	2	6	7
— Kriisitilanteen hoito	-	-	2
— Talletussuojajärjestelmän ylläpito	-	-	1
— Hallinto	2	2	3
— Rahaston hallinnointi	1	2	1
Sairauspoissaolot, pv/htv	9	9	9
Työtyytyväisyysindeksi	3,3	3,3	3,5

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	50
Yhteensä	50
2017 talousarvio	2 450 000
2016 talousarvio	2 400 000
2015 tilinpäätös	3 000 000

20. Euroopan unionin osallistuminen matkamenojen korvauksiin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n jäsenvaltioiden valtuuskuntien matkakulujen korvaamisesta annetun päätöksen mukaisten matkustusmenojen sekä matkustusmenoihin liittyvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Selvitysosa: Euroopan unioni maksaa neuvoston ja sen työryhmien kokouksiin osallistumisesta aiheutuvien matkamenojen korvauksen ennakoon jäsenmaille. Jäsenvaltio saa vuotuisen kokonaismäärärahan, joka on kullekin jäsenvaltiolle vahvistettu prosentuaalinen osuus EU:n talousarvion yleiset kokouskulut -alamomentin määrärahasta. Siltä osin kuin matkustamisesta aiheutuu menoja, joita EU ei hyväksy korvattavaksi, ne maksetaan toimintamenomäärärahoista. Jäsenvaltioiden on toimitettava vuosittain helmikuun loppuun mennessä neuvoston pääsihteerille tilitys jäsenvaltiolle osoitetun määrärahan käytöstä.

Vastaavat tulot on budjetoitu momentille 12.28.93.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	1 500 000
2016 talousarvio	1 500 000
2015 tilinpäätös	2 900 000

40. Isäntämaakorvaus Pohjoismaiden Investointipankille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 11 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sen taloudellisen hyödyn korvaamiseksi, minkä Suomen Pohjoismaiden Investointipankin isäntämaana katsotaan saavan.

Selvitysosa: Suomen katsotaan hyötyvän Pohjoismaiden Investointipankin sijainnista Helsingissä vuosittain noin 11 100 000 euroa, mikä vastaa pankin vuonna 2015 henkilökuntansa palkoista pidättämien verojen määrää. Määrärahan tarkoituksena on vahvistaa pankin asemaa erityisesti kansainvälisillä markkinoilla. Sitä ei ole tarkoitettu käytettäväksi lisätujen antamiseksi pankin henkilökunnalle. Järjestelystä sovittiin aikanaan 10.11.1997 Helsingissä pidetyssä Pohjoismaiden valtiovarainministereiden kokouksessa. Koska Pohjoismaiden ympäristörahoitusyhdistiön ja Pohjoismaiden kehitysrahaston työntekijät ovat muodollisesti Pohjoismaiden investointipankin palkkaamia, sisältyy isäntämaakorvaukseen myös edellä mainittujen instituutioiden työntekijöiden maksamat palkkaverot.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	330
Yhteensä	330
2017 talousarvio	11 100 000
2016 talousarvio	10 770 000
2015 tilinpäätös	9 975 952

67. Kansainvälisille rahoituslaitoksille annettujen sitoumusten lunastaminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 170 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansainvälisille rahoituslaitoksille jäsenyyden perusteella vuosina 1982—1986 annettujen sitoumusten lunastamiseen sekä lunastamisesta aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 2) vuoden 1986 jälkeen annettujen sitoumusten lunastamisen yhteydessä aiheutuvien valuuttakurssitappioiden ja lunastamiskustannusten maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Vuosina 1982—1986 annettuja sitoumuksia oli 31.12.2015 lunastamatta noin 1,0 milj. euroa.

2017 talousarvio	170 000
2016 talousarvio	170 000
2015 tilinpäätös	—

69. Maksut Euroopan unionille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 903 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Euroopan unionille suoritettavien arvonlisäveropohjaan ja bruttokansantuloon perustuvien Suomen maksuosuuksien maksamiseen
- 2) Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitusosuuden maksamiseen.

Selvitysosa: EU:n talousarvion rahoittamiseen annettavista varoista ja jäsenvaltioiden maksuosuuksista säädetään EU:n omia varoja koskevassa neuvoston päätöksissä (2007/436/EY) ja (2014/335/EU).

EU:n omat varat sisältävät:

- 1) sekalaisia tuloja ja perinteisiä omia varoja eli tullevia ja sokerin tuotantomaksuja
- 2) jäsenvaltioiden suoritettavat arvonlisäveropohjaan ja bruttokansantuloon perustuvat maksut (ALV-maksu ja BKTL-maksu).

Suomen EU:n puolesta keräämät perinteiset omat varat eivät kantopalkkioita lukuun ottamatta sisälly Suomen valtion talousarvioon.

ALV-maksun ja BKTL-maksun tarkemmat laskentaperusteet sisältyvät seuraaviin neuvoston asetuksiin (EY):

- 1) N:o 1150/2000: asetus EU:n omista varoista tehdyn päätöksen soveltamisesta
- 2) N:o 1553/1989: asetus arvonlisäverosta kertyvien omien varojen kannon lopullisesta menettelystä
- 3) N:o 2223/1996: asetus markkinahintaisen bruttokansantulon muodostamisesta.

Määrärahataso perustuu vuosia 2014—2020 koskevaan EU:n rahoituskehykseen.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Arvonlisäveropohjaan perustuvat maksut	285 000 000
Bruttokansantuloon perustuvat maksut	1 488 000 000
Yhdistyneelle Kuningaskunnalle myönnettävän maksuhelpotuksen rahoitus	130 000 000
Yhteensä	1 903 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arvion tarkennus	-61 000
Indeksitarkistus EU-BKT 0,9 %	13 000
Yhteensä	-48 000

2017 talousarvio	1 903 000 000
2016 talousarvio	1 951 000 000
2015 tilinpäätös	1 805 000 000

87. Suomen osuus Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääomasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 11 030 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Aasian infrastruktuuri-investointipankin peruspääoman merkinnästä aiheutuvan vuoden 2017 Suomen maksuosuuden, suuruudeltaan 12 420 000 Yhdysvaltain dollaria, vasta-arvoltaan noin 11 030 000 euroa, maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin vasta-arvot on laskettu 22.4.2016 valuuttakurssilla EUR/USD 1,1263.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Peruspääoman merkinnästä aiheutuva kurssiero	30
Yhteensä	30

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	11 030 000
2016 talousarvio	11 000 000

95. Valtion takaussuoritukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Pietari-säätiölle annetusta takauksesta aiheutuvien takaussuoritusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan tarve aiheutuu Pietari-säätiölle 21.8.2008 annetusta 10 milj. euron ja 17.9.2009 annetusta 3,5 milj. euron suuruudesta takauksesta kuluvana vuonna mahdollisesti aiheutuvista takaussuorituksista.

Pietari-säätiö ylläpitää Suomen Pietarin kulttuuri-instituuttia. Säätiö on ajautunut talousvaikeuksiin sen ylläpitämisen Pietarin Suomi-talon peruskorjauksen tultua arvioitua kalliimmaksi.

2017 talousarvio	800 000
2016 II lisätalousarvio	2 400 000
2016 talousarvio	800 000
2015 tilinpäätös	780 428

99. Erikseen budjetoidut valtionhallinnon menot

Selvitysosa: Luku sisältää keskitetysti koko valtionhallinnon puolesta budjetoituja menoja. Osalla lukuun sisältyvistä määrärahoista varaudutaan harkinnanvaraisiin tai säädösperusteisiin ennakkoimattomiin menoihin.

95. Satunnaiset säädöspäätökset menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sellaisten lakiin tai asetukseen perustuvien menojen maksamiseen, joita varten talousarvioon ei ole erikseen myönnetty määrärahaa.

2017 talousarvio	300 000
2016 talousarvio	300 000
2015 tilinpäätös	—

96. Ennakoimattomat menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sellaisten edeltä arvaamattomien välttämättömien menojen maksamiseen, joita varten talousarviossa ei ole erikseen määrärahaa.

2017 talousarvio	5 000 000
2016 talousarvio	5 000 000
2015 tilinpäätös	5 000 000

97. Valtion saatavien turvaaminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 150 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion laina- ja takaussaatavien sekä muiden saatavien perintään
- 2) valtion laina-, takaus- ja muiden saatavien sekä perintöomaisuuden turvaamiseen ja hoitoon
- 3) aiheuttomasti maksettujen etuuksien takaisin perimisestä ja valtion takautumisoikeuden käyttämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) kiinnityksen haltijan vastuuvakuutuksen maksamiseen
- 5) kiinteistön tai muun omaisuuden ostamiseen konkurssi- tai pakkohuutokaupassa tai muussa realisointijärjestelyssä, milloin se on valtion laina-, takaus- tms. saatavien turvaamiseksi tai takausvastuiden minimoimiseksi tarpeen sekä valtiolle näin tulleen omaisuuden hoidosta ja realisoinnista aiheutuvien menojen maksamiseen.

2017 talousarvio	150 000
2016 talousarvio	150 000
2015 tilinpäätös	105 757

98. Kassasijoitusten riskienhallinta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 30 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion kassasijoituksiin liittyvän riskin hallintamenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu valtion kassasijoituksiin liittyvän riskin hallinnasta poikkeuksellisissa rahoitusmarkkinaolosuhteissa aiheutuviin menoihin silloin, kun sijoittaminen on riskiä alentavin ja kustannuksia aiheuttavin ehdoin lain mukaan ollut mahdollista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	28 000
Yhteensä	28 000
2017 talousarvio	30 000 000
2016 I lisätalousarvio	38 000 000
2016 talousarvio	2 000 000
2015 tilinpäätös	10 000 000

Pääluokka 29

OPETUS- JA KULTTUURIMINISTERIÖN HALLINNONALA

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla myönnettävät valtionosuudet budjetoidaan myöntöpäätöksen perusteella poiketen tulojen ja menojen kohdentamista koskevista yleisistä määräyksistä. Valtuusmenettelyn piiriin kuuluvat valtionosuudet ja -avustukset budjetoidaan kuitenkin maksuperusteisesti.

Selvitysosa:

Hallinnonalan toimintaympäristö

Kansainvälisen keskinäisriippuvuuden lisääntyminen ja työnjaossa tapahtuneet muutokset, digitalisaatio ja muu nopeasti kehittyvä teknologia, väestön ikääntyminen, ilmastonmuutos sekä Euroopan pakolaiskriisi ovat tehneet toimintaympäristöstä epävarman ja muutosherkän.

Maailmanlaajuisesti arvoketjuihin kytkeytyvä tuotanto on mennyt yhä enemmän osaamisintensiiviseen suuntaan. Aiempaa merkittävämpi osuus lisäarvosta ja taloudellisesta kasvusta muodostuu aineettomasta pääomasta ja arvonaluonnista. Tämä pätee erityisesti Suomeen. Suomen työmarkkinoilla on kysyntää korkeaa koulutusta ja monipuolista osaamista vaativalle työlle. Talouden kestävä kasvu ja tuottavuuden paraneminen edellyttävät tiedon, osaamisen ja luovuuden tehokkaampaa hyödyntämistä yrityksissä, palvelujärjestelmissä ja julkisessa hallinnossa. Tiedolla johtamisen merkitys kasvaa. Tavoitteena on parantaa päätöksenteon tietopohjaa sekä tutkimus- ja asiantuntijatiedon hyödyntämistä yhteiskunnallisessa päätöksenteossa.

Suomen talouden rakennemuutos, kasvun pysähtyminen, velkaantuminen ja julkisen sektorin sopeuttamistoimet asettavat ministeriön toiminnalle tiukat reunaehdot. Hallinnonalalle kohdistuu merkittävä määrärahavähennys vuoteen 2020 mennessä. Samaan aikaan kotimaiset ja kansainväliset vertailut ovat osoittaneet, että Suomen suhteellinen asema osaamisyhteiskuntana on heikentynyt. Koulutustason nousu on pysähtynyt. Nuorten osaamistaso on laskussa ja Suomen tiede on jäämässä jälkeen kilpailijamaistaan. Turvapaikan hakijamäärän kasvu vaikuttaa tarpeeseen kehittää koulutusta ja tukea heidän kotoutumistaan kulttuuri-, liikunta- ja nuorisotyön keinoin.

Osaamista ja koulutusta koskevilla kärkihankkeilla kehitetään ministeriön toimialojen rakenteita, ohjausta, sisältöjä ja toimintatapoja niin, että suomalaisten koulutus- ja osaamistaso nousevat. Kärkihankkeilla modernisoidaan oppimisympäristöjä, hyödynnetään digitalisaatiota osaamisessa ja oppimisessa, nopeutetaan siirtymistä työelämään, parannetaan taiteen ja kulttuurin saavutettavuutta, vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä, toteutetaan toisen asteen

ammattillisen koulutuksen uudistus sekä vähennetään koulutuksen ja työelämän ulkopuolella olevien nuorten määrää.

Koulutusjärjestelmän laadun ja vaikuttavuuden parantaminen edellyttävät uudenlaisia, avoimia ja kokeilevia toimintatapoja sekä aiempaa aktiivisempaa kotimaisen ja kansainvälisen toimintaympäristön kehityksen seurantaa ja siihen vaikuttamista.

Hallinnonalan yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Koulutus- ja tiedepolitiikka

Korkea sivistystaso, toimivat varhaiskasvatuspalvelut sekä laadukas ja maksuton koulutus ovat suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan perusta. Tasapuoliset mahdollisuudet laadukkaaseen koulutukseen varhaiskasvatuksesta korkeakoulutukseen on turvattava koko maassa. Tavoitteena on väestön koulutus- ja osaamistason kohottaminen siten, että suomalaiset ovat maailman osaavin kansa vuonna 2020. Toisen asteen koulutuksen palvelukykyä edistetään. Suomalaisten koulutustasoa kehitetään siten, että tavoitevuonna 2020 työikäisestä aikuisväestöstä 88 prosenttia on suorittanut perusasteen jälkeisen tutkinnon ja 30 prosenttia korkeakoulututkinnon. Vastaavasti 30-vuotiaista 94 prosenttia olisi suorittanut perusasteen jälkeisen ja 42 prosenttia korkeakoulututkinnon.

Osaavan työvoiman saatavuudesta tulee pulaa tietyillä aloilla jo lähitulevaisuudessa. Erityisen suuria työvoiman saatavuusongelmia tulee olemaan sosiaali- ja terveysalalla sekä tekniikan ja liikenteen aloilla. Koulutusjärjestelmään kohdentuvilla toimenpiteillä pidennetään työuria niiden alkupäästä ja kohdennetaan koulutustarjontaa siten, että se vastaa työvoiman alakohtaiseen tarpeeseen. Tavoitteena on, että nuorten kokonaiskoulutuspolku on aikaisempaa lyhyempi ja että he kouluttautuvat aloille, joilla työllistymisen edellytykset ovat hyvät. Koulutuksen ala- ja aluekohtaista tarjontaa suunnataan uudelleen väestökehityksen ja työvoiman tarpeen mukaisesti.

Koulutus- ja tiedepolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat

- Varhaiskasvatukseen osallistuvien alle 4-vuotiaiden lasten määrä kasvaa nykyisestä
- Kaikki perusasteen päättävät aloittavat perusasteen jälkeiset opinnot
- Puolet uusista ylioppilaista jatkaa opintojaan samana vuonna
- Korkeakouluista valmistuneiden keskimääräinen ikä laskee
- Koulutuksen läpäisyä parannetaan kaikilla koulutusasteilla
- Tieteen taso nousee.

Perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen (%)

	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Ammatilliseen koulutukseen sijoittuneet	44,6	43,2	44,4	44,2	44,0	44,5
— perustutkintoon johtava koulutus ¹⁾	41,5	40,3	42,1	42,0	42,0	42,0
— valmentavat koulutukset ²⁾	3,1	2,9	2,3	2,2	2,0	2,5

Perusopetuksen päättäneiden välitön sijoittuminen koulutukseen (%)

	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Lukiokoulutukseen sijoittuneet	50,0	50,8	51,6	52,0	53,0	53,0
Perusopetuksen lisäopetukseen sijoittuneet ³⁾	3,3	3,1	2,1	2,5	3,0	2,5
<i>Tutkintoon johtavat koulutukset yhteensä</i>	91,5	91,1	93,7	94,0	95,0	95,0
<i>Lisäopetus ja valmentavat koulutukset yhteensä</i>	6,4	6,0	4,4	4,7	5,0	5,0
Yhteensä	97,9	97,1	98,1	98,7	100,0	100,0

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus.

²⁾ Lähde: valtionosuusjärjestelmän tilastot (myös vuoden 2015 luku on toteutumatieta).

³⁾ Peruskoulujen yhteydessä järjestettävän lisäopetuksen luvut ovat Tilastokeskuksen oppilasmäärätilastojen perusteella tehtyjä arvioita. Kansanopistoissa järjestettävän lisäopetuksen luvut ovat valtionosuustilaston oppilasmäärien perusteella tehtyjä arvioita.

Korkeakoulututkinnon suorittaneiden keski-ikä (mediaani)¹⁾

	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Ammattikorkeakoulututkinto	25,9	26,0	26,1	26,0	26,0	25,9
Ylempi korkeakoulututkinto	27,7	27,8	28,0	27,8	27,8	27,8

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Ammattikorkeakoulujen osalta nuorten koulutus.

Tavoiteajan kuluessa valmistuneiden osuus (%) aloittaneista¹⁾

	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Lukiokoulutus (3 vuotta)	79,5	79,6	80,6	83,0	84,0	84,0
Ammatillinen perustutkinto (3 vuotta)	61,2	62,1	63,0	64,0	65,0	66,0
Ammattikorkeakoulututkinto (5 vuotta)	53,3	55,1	57,0	59,0	60,0	60,0
Alempi ja ylempi korkeakoulututkinto (7 vuotta)	47,8	48,2	50,0	50,0	51,0	52,0

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Mukana vain opetushallinnon alainen koulutus. Ei sisällä näyttötutkintona suoritettavaan ammatilliseen perustutkintoon valmistavaa koulutusta eikä oppisopimuskoulutusta. Tarkoittaa alemmissa ja ylemmissä korkeakoulututkinnoissa tavoitetutkinnon suorittaneiden osuutta, ylin tutkinto, johon uusi opiskelija on saanut tutkinnon suorittamisoikeuden. Vuoden 2014 luku on ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen osalta arvio.

Opiskelijat ja tutkinnot¹⁾

	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Varhaiskasvatus						
— lapset	208 300	211 550	211 190	212 550	213 050	213 550
Esiopetus						
— oppilasmäärä	58 800	59 800	60 420	62 500	62 000	62 000
Perusopetus						
— uudet oppilaat	58 820	60 150	59 940	60 500	60 500	60 500
— päättötodistuksen saaneet	60 850	59 580	57 660	61 000	61 000	61 000
— oppilasmäärä	522 000	526 850	529 880	531 000	531 000	534 000

Opiskelijat ja tutkinnot¹⁾

	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Lukiokoulutus						
— uudet opiskelijat	35 780	35 820	34 740	38 000	38 000	35 000
— suoritettut ylioppilastutkinnot ²⁾	31 450	31 540	31 620	33 000	33 000	33 000
— opiskelijamäärä	106 000	105 120	102 840	108 000	107 000	103 000
Ammatillinen peruskoulutus³⁾						
— uudet opiskelijat	69 080	69 390	69 350	68 000	67 500	62 500
— suoritettut tutkinnot	45 860	46 210	48 750	49 300	49 800	50 700
— opiskelijamäärä	178 650	182 410	183 060	183 300	183 000	175 000
Ammatillinen lisäkoulutus⁴⁾						
— uudet opiskelijat	30 190	26 740	30 930	31 200	31 000	30 700
— suoritettut tutkinnot	16 690	15 940	15 910	17 000	18 000	18 000
— opiskelijamäärä	69 420	63 290	64 890	66 500	66 500	66 000
Ammattikorkeakoulun perus- tutkinnot						
— aloittaneet ⁵⁾	30 935	29 917	30 315	30 300	30 000	30 000
— suoritettut tutkinnot	22 123	22 800	22 778	23 716	23 500	23 500
— opiskelijamäärä	131 374	129 636	128 751	128 545	129 300	129 300
Ylemmät ammattikorkeakoulu- tutkinnot						
— aloittaneet ⁶⁾	2 905	3 285	3 453	3 600	4 000	4 300
— suoritettut tutkinnot	1 708	1 948	2 115	2 366	2 400	2 600
— opiskelijamäärä	7 834	8 566	9 218	10 133	10 300	10 600
Yliopiston perustutkinnot⁷⁾						
— uudet opiskelijat	19 853	20 233	20 880	20 755	20 600	20 500
— suoritettut alemmat korkeakoulu- tutkinnot	13 014	13 016	13 500	15 039	15 000	15 000
— suoritettut ylemmät korkeakoulu- tutkinnot	13 829	14 444	14 855	15 316	15 200	15 200
— opiskelijamäärä	143 505	141 756	138 664	136 912	136 800	136 500
Yliopiston tohtorintutkinnot	1 649	1 724	1 860	1 881	1 840	1 750

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Opetushallinnon alainen koulutus. Esiopetuksen, perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opiskelijamäärät ovat valtionosuusjärjestelmän mukaisia opiskelijamääriä. Päivähoidon, esiopetuksen, perusopetuksen ja lukio-koulutuksen luvut eivät sisällä Ahvenanmaata.

²⁾ Ei sisällä IB-lukioiden eikä Reifeprüfung-tutkintoja.

³⁾ Sisältää ammatilliseen perustutkintoon johtavan/valmistavan valtionosuusrahoitteisen oppilaitosmuotoisen ja oppisopimusmuotoisen koulutuksen. Tilastokeskuksen opiskelijamäärät kuvaavat koulutukseen osallistuvien henkilöiden todellisia lukumääriä, jonka vuoksi ne poikkeavat rahoituksessa käytettävistä valtionosuusjärjestelmän mukaisista laskennallisista vuosio opiskelijamääristä.

⁴⁾ Sisältää ammatitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavan valtionosuusrahoitteisen oppilaitosmuotoisen ja oppisopimusmuotoisen koulutuksen. Tilastokeskuksen opiskelijamäärät kuvaavat koulutukseen osallistuvien henkilöiden todellisia lukumääriä, jonka vuoksi ne poikkeavat rahoituksessa käytettävistä valtionosuusjärjestelmän mukaisista laskennallisista vuosio opiskelijamääristä.

⁵⁾ AMK-tutkinnon aloittaneilla tarkoitetaan v. 2010 lähtien opiskelijoita, jotka ovat kyseisenä tilastovuonna ensimmäistä kertaa kirjautuneet amk-tutkintoon johtavan koulutuksen läsnä oleviksi ko. ammattikorkeakouluun.

⁶⁾ Ensimmäistä kertaa ylempään ammattikorkeakoulututkintoon johtavaan koulutukseen läsnä oleviksi ko. ammattikorkeakouluun kirjoittautuneet.

⁷⁾ Sisältää alemman ja ylemmän korkeakoulututkinnon opiskelijat ja tutkinnot.

Taide- ja kulttuuripolitiikka

Kulttuuripolitiikan tehtävät ja tavoitteet liittyvät luovuuden, kulttuurisen moninaisuuden ja osallisuuden edistämiseen. Taiteellinen ja kulttuurinen tuotanto ja sen käyttö, kulttuuriperinnöstä huolehtiminen ja monipuolinen kulttuurielämä lisäävät sosiaalista ja taloudellista hyvinvointia sekä vahvistavat demokratiaa. Kulttuuripolitiikka kytkeytyy myös moniin hallinnonaloja ylittäviin politiikan teemoihin, kuten kestävään kehitykseen, alueelliseen kehitykseen, terveyteen ja hyvinvointiin, elinkeinojen edistämiseen ja talouteen sekä yhdenvertaisuuteen ja monikulttuurisuuteen.

Kulttuuripolitiikan strategiset tavoitteet ovat:

- Taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytykset parantuvat sekä tuotannon ja jakelun muodot monipuolistuvat
- Osallisuus kulttuuriin lisääntyy ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa kaventuvat
- Kulttuurin perusta on vahva ja elinvoimainen.

Kulttuuripolitiikan tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Valtionosuuden piirissä olevien teattereiden				
— laskennalliset henkilötyövuodet	2 474	2 469	2 469	2 469
— esitysten määrä	12 675	12 704	12 800	12 800
— kävijät, 1 000 henk.	2 168	2 223	2 200	2 200
Valtionosuuden piirissä olevien orkestereiden				
— laskennalliset henkilötyövuodet	1 037	1 037	1 033	1 033
— konserttien määrä	2 354	2 480	2 400	2 400
— kuulijat, 1 000 henk.	925	899	900	900
Suomen Kansallisoopperan				
— kuukausipalkkaisen henkilöstön määrä	532	532	533	532
— esitysten määrä	468	562	505	550
— yleisökontaktit, 1 000 henk.	257	298	300	300
Suomen Kansallisteatterin				
— henkilöstön määrä	362	388	315	315
— esitysten määrä	781	760	700	700
— yleisökontaktit, 1 000 henk.	177	251	175	175
Kansallisgallerian				
— henkilöstön määrä	224	237	230	237
— kokoelma- ja erikoisnäyttelyiden määrä	19	20	17	16
— kokonaiskävijämäärä, 1 000 henk.	584	533	480	595
Valtionosuuden piirissä olevien museoiden laskennalliset henkilötyövuodet	1 183	1 183	1 183	1 183
Museoiden kävijät valtionosuuden piirissä olevissa ja muissa päätoimisesti hoidetuissa museoissa, 1 000 henk.	5 385	5 445	5 400	5 400
Kotimaisten elokuvien teatteriensi-illat	32	37	25	25
Kotimaisten elokuvien katsojat elokuvateattereissa, 1 000 henk.	2 051	2 594	1 900	1 900
Pää- ja sivukirjastojen määrä, kpl	756	738	736	736
Yleisten kirjastojen kokonaislainaus, 1 000 kpl	90 870	89 244	90 000	90 000

Kulttuuripolitiikan tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Fyysiset kirjastokäynnit, 1 000 kpl	50 379	49 369	49 000	49 000
Kirjastojen verkkokäynnit, 1 000 kpl	40 389	38 861	40 000	40 000
Kirjastojen järjestämien tapahtumien osallistujat, 1 000 henk.	812	863	870	880
Vuosiapurahan saajien/hakemusten määrä	298/2 416	299/2 414	300/2 400	300/2 400
Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus Taiteen edistämiskeskuksen valtakunnallisten apurahojen hakijoista/saajista (sis. yhteisöt), %	51/56	52/57	52/57	52/57
Pääkaupunkiseudulla asuvien osuus kaikista Taiteen edistämiskeskuksen apurahojen hakijoista/saajista (sis. yhteisöt), %	44/46	45/47	45/47	45/47
Taiteilijaeläkkeiden kokonaismäärä (31.12.)	1 061	1 064	1 064	1 064
— Uusien taiteilijaeläkkeiden saajien määrä suhteessa hakijoiden määrään, %	11,99	11,61	11,61	11,61
Kulttuuriammateissa päätyössään toimivat (työvoimatutkimus)	128 498	131 600	131 000	131 500
Taidealan ammattien työttömät työnhakijat (Kulttuurialan yritysten henkilöstö)	7 150	8 082	8 100	8 150
Musiikin alan talouden arvo (1 000 euroa)	856	875	885	885
Kulttuurialan yritysten toimipaikat	21 678	21 500	22 500	21 000
Kulttuurialan yritysten henkilöstö	59 136	59 000	61 000	59 000
Kulttuurialan yritysten liikevaihto (1 000 euroa)	1 301	1 300	1 300	1 350

Liikuntapolitiikka

Liikunta edistää terveyttä ja hyvinvointia ja liikunnallinen elämäntapa on osa sivistysperustaa. Huippu-urheilu antaa elämyksiä ja lisää kiinnostusta oman liikuntaharrastuksen aloittamiseksi. Liikuntapolitiikan päämääränä on liikunnan edistäminen ja tämän myötä osallisuuden kasvattaminen sekä liikunnan avulla väestön hyvinvoinnin lisääminen. Liikunnalla ja urheilulla on myös taloudellisia sekä työ- ja toimintakykyä lisääviä vaikutuksia.

Huippu-urheilun perusta luodaan liikunta- ja urheiluseuratoiminnassa. Suomalaisen huippu-urheilun toimintamalleja on uudistettu vastaamaan yhä kovenemaan kansainväliseen kilpailuun. Tavoitteena on lisätä suomalaisten urheilijoiden menestystä sekä Suomessa järjestettävien urheilun suur tapahtumien vaikuttavuutta. Aktiivisella kansainvälisellä toiminnalla edesautetaan liikunnan ja huippu-urheilun eettisen perustan ja kilpailukyvyyn vahvistamista.

Liikuntapolitiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat

- Liikunnallinen elämäntapa yleistyy
- Liikunta on yhdenvertaisesti saavutettavissa
- Liikunta ja urheilu lisäävät osallistumista.

Liikuntapolitiikan tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 arvio
Vapaa-ajan liikuntaa harrastavat (vähintään 4 tuntia viikossa siten, että hengästyy tai hikoilee), %¹⁾			
8—9 -luokkalaiset			
— pojat	43	53	56
— tytöt	37	50	53
Lukion 1—2 -luokkalaiset			
— pojat	48	55	56
— tytöt	39	47	50
Ammattiin opiskelevat 1—2 -luokkalaiset			
— pojat	31	40	42
— tytöt	21	33	36
Vakituisesti useita tunteja viikossa kuntoliikuntaa tai urheilua, kuten juoksua, hiihtoa, uintia, tai pallopelejä harrastavien osuus, %²⁾			
20—54 -vuotiaat			
— miehet	32	33	34
— naiset	26	28	30
55—74 -vuotiaat			
— miehet	15	18	19
— naiset	12	14	16
Liikunta- ja urheiluseuroissa (vähintään 1 krt/vko) harrastavien osuus, %³⁾			
7—14 -vuotiaat			
— tytöt	49	49	50
— pojat	61	61	61
15—19 -vuotiaat			
— tytöt	30	30	30
— pojat	30	30	30
Aktiivisesti (vähintään 1 krt/vko) liikunta- ja urheiluseurojen toimintaan osallistuvien osuus, %⁴⁾			
20—54 -vuotiaat			
— miehet	37	34	36
— naiset	34	36	36
55—74 -vuotiaat			
— miehet	18	20	22
— naiset	28	30	32
75+ -vuotiaat			
— miehet	12	13	14
— naiset	16	16	17

Liikuntapolitiikan tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 arvio
Liikuntasuosituksen täyttävien osuus, %⁵⁾			
11-vuotiaat			
— tytöt	26	26	30
— pojat	36	36	38
13-vuotiaat			
— tytöt	15	15	18
— pojat	22	22	25
15-vuotiaat			
— tytöt	9	9	13
— pojat	11	11	15
20—54 -vuotiaat⁶⁾			
— miehet	15	15	18
— naiset	18	20	22
Palvelukseen astuvien miesten juoksutestin keskiarvo (m)⁷⁾	2 433	2 423	2 410
Arvokisamitalit, lkm			
Olympiakisat	5	-	-
MM-kisat			
— olympialajit	1	8	5
— ei-olympialajit	107	157	120
EM-kisat (olympia- ja ei-olympialajit)	119	143	130

¹⁾ Kouluterveyskysely, THL. Tutkimus toteutetaan kahden vuoden välein. Vuoden 2014 luvut perustuvat vuoden 2013 tuloksiin.

²⁾ Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH.

³⁾ Yhteenvetoarvio seuraavien tutkimusten pohjalta: Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa 2014, Nuorten vapaa-aikatutkimus 2013.

⁴⁾ Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH. Luku saattaa sisältää myös vapaaehtoistoimintaa liikunta- ja urheilu-seuroissa.

⁵⁾ Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. Tutkimus toteutetaan kahden vuoden välein. Vuoden 2015 luvut perustuvat vuoden 2014 tuloksiin. Lasten ja nuorten liikuntasuositus: Kaikkien 7—18 -vuotiaiden tulee liikkua vähintään 1—2 tuntia päivässä monipuolisesti ja ikään sopivalla tavalla. Yli kahden tunnin pituisia istumisjaksoja tulee välttää.

⁶⁾ Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus ATH. Suositusten mukaan liikkuvien määrän tulkinnassa on käytetty UKK-instituutin liikuntapiirakan (www.ukkinstituutti.fi/liikuntapiirakka) mukaista liikunnan määrää.

⁷⁾ Puolustusvoimien kuntotestitilastot

Nuorisotyö ja -politiikka

Nuorisotyön ja -politiikan tavoitteena on nuorisolain mukaan tukea nuorten kasvua ja itsenäistymistä, edistää nuorten aktiivista kansalaisuutta ja nuorten sosiaalista vahvistamista sekä parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Lähtökohtina ovat yhteisöllisyys, yhteisvastuu, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo, monikulttuurisuus ja kansainvälisyys, terveet elämäntavat sekä ympäristön ja elämän kunnioittaminen. Edellä mainitut tavoitteet koskevat kaikkia Suomessa asuvia alle 29-vuotiaita.

Nuorten mahdollisuudet osallistua ja vaikuttaa yhteiskunnassa ovat viime vuosien aikana kehittyneet. Osallistumis- ja vaikuttamismuodot sekä harrastustoiminta ovat monipuolistuneet, erityi-

sesti tieto- ja viestintäteknologian kehityksen myötä. Heikko taloustilanne kasvattaa kuilua parempi- ja heikompiosaisten nuorten välillä. Erot elämänhallinnan ja yhteiskunnassa toimimisen kannalta keskeisissä kyvyissä voivat olla merkittäviä. Asuinalue ja -kunta sekä sosioekonominen tausta vaikuttavat nuorten toimintamahdollisuuksiin. Ikä, etninen alkuperä, vammaisuus tai muu henkilöön liittyvä syy voi lisätä syrjintää. Nuoret eivät aina ole tietoisia oikeuksistaan. Heikko taloustilanne varjostaa länsimaissa asuvien nuorten tulevaisuutta. Nuoremman sukupolven tulotaso uhkaa jäädä pysyvästi vanhempien sukupolvien tulotasoa matalammaksi. Toisaalta suomalaisten nuorten tulevaisuususkko on vielä vahva.

Nuorisotyön ja -politiikan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ovat:

- Nuorten osallisuus lisääntyy ja vaikuttamismahdollisuudet monipuolistuvat
- Nuorten elämänhallintataidot ja kokemus yhteisöllisyydestä vahvistuvat
- Nuorten harrastus- ja toimintamahdollisuudet ovat tasavertaisesti saavutettavissa
- Nuorten kokemukset yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja oikeuksiensa toteutumisesta vahvistuvat ja nuorten kasvu- ja elinolot paranevat.

Nuorisotyön ja -politiikan tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 arvio
Vaikuttavuustavoite 1: Nuorten osallisuus lisääntyy ja vaikuttamismahdollisuudet monipuolistuvat			
— 10—29 -vuotiaat, jotka kuuluvat/ovat mukana järjestötoiminnassa tai vastaavassa (Vapaa-aikatutkimus), %	53	57	58
— 15—29 -vuotiaat, jotka kokevat kuuluvansa suomalaiseen yhteiskuntaan (Nuorisobarometri), %	76	56	56
Vaikuttavuustavoite 2: Nuorten elämänhallintataidot ja kokemus yhteisöllisyydestä vahvistuvat			
— 15—29 -vuotiaat, jotka kokevat elämän olevan hyvin hallinnassaan (Nuorisobarometri), %	90	90	92
— Peruskouluikäiset, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää (Kouluterveystutkimus/THL), %	8	9	8
Vaikuttavuustavoite 3: Nuorten harrastus- ja toimintamahdollisuudet ovat tasavertaisesti saavutettavissa			
— 15—29 -vuotiaat, jotka ovat jättäneet harrastuksen aloittamatta rahan puutteen vuoksi (Nuorisobarometri), %	35	35	32
Vaikuttavuustavoite 4: Nuorten kokemukset yhdenvertaisuudesta, tasa-arvosta ja oikeuksiensa toteutumisesta vahvistuvat ja nuorten kasvu- ja elinolot paranevat			
— 15—29 -vuotiaat, jotka ovat kokeneet syrjintää viimeisen 12 kk aikana (Nuorisobarometri), %	13	13	12
— 15—29 -vuotiaat, jotka suhtautuvat omaan tulevaisuuteensa optimistisesti (Nuorisobarometri), %	79	79	80
— Alle 25-vuotiaiden työttömien määrä (TEM)	50 400	52 300	52 000

Kirkollisasiat

Opetus- ja kulttuuriministeriön tavoitteena on turvata toimintaedellytykset evankelis-luterilaiselle ja ortodoksiselle kirkolle sekä muille uskonnollisille yhdyskunnille, edistää mahdollisuuksia uskonnon tunnustamiseen ja harjoittamiseen sekä muilla tavoin edistää uskonnonvapauden toteutumista. Hautaustoimen yleisessä järjestämisessä lähtökohtana on uskonnonvapauden ja yhdenvertaisuuden sekä arvokkuuden ja kunnioittavuuden toteutuminen.

Valtionosuusmäärärahat opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalalla (1 000 euroa)

Mom.	Toimintamuoto	2015	2016	2017	2016/2017 muutos
29.10.30	Yleissivistävä koulutus	701 446	724 220	720 558	-3 662
29.10.31	Vapaa sivistystyö	156 212	157 920	146 325	-11 595
29.20.30	Ammatillinen koulutus	737 192	725 618	725 789	171
29.20.33	Nuorten aikuisten osaamisohjelma	55 652	37 347	25 141	-12 206
29.80.30	Kirjastot	4 750	3 900	3 700	-200
29.80.31 ja 52	Teatterit, orkesterit ja museot	110 515	105 966	103 786	-2 180
29.80.33	Kuntien kulttuuritoiminta	106	0	0	0
29.80.34	Kirjastorakentaminen	4 500	0	0	0
29.90.50 ja 52	Liikunnan koulutuskeskukset	17 963	18 150	18 267	117
29.90.50	Kuntien liikuntatoimi	19 327	19 399	19 454	55
29.91.50	Kuntien nuorisotyö	8 061	8 048	8 030	-18
Yhteensä		1 815 724	1 800 568	1 771 050	-29 518

Arvio valtionosuuksien ja -avustusten jakautumisesta

Kunnat ja kuntayhtymät	889 705	882 278	867 815	-14 464
— Kunnat	-304 279	-301 739	-296 793	4 947
— Kuntayhtymät	1 193 984	1 184 018	1 164 607	-19 410
Yksityiset	926 019	918 290	903 236	-15 054

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukainen kunnan omarahoitussuosus lukiokoulutuksen ja ammatillisen peruskoulutuksen käyttökustannuksiin on 58,11 % lisättynä 290 948 000 eurolla kunnan rahoitusosuuden ammattikorkeakoulujen rahoituksesta poistamisen johdosta.

Rahapelitoiminnan voittovarot

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen arpajaislain muuttamiseksi siten, että jatkossa ainoastaan uudella rahapeliyhtiöllä olisi yksinoikeus toimeenpanna rahapelejä Suomessa.

Edellä mainitun arpajaislain mukaisesti 53 % rahapeliyhtiön tuotosta käytetään urheilun ja liikuntakasvatukseen, tieteeseen, taiteeseen ja nuorisotyön edistämiseen. Rahapelitoiminnan voittovarot muodostavat keskeisen rahoituslähteen tieteeseen, taiteeseen, urheilun ja liikuntakasvatukseen sekä nuorisotyön sektoreilla. Arpajaislain 18 §:n mukaan rahapeliyhtiön asianomaisen tilikauden voittoa vastaavaksi arvioitu määräraha otetaan vuosittain valtion talousarvioon.

Rahapeliyhtiön varsinainen tuottoarvio urheilun ja liikuntakasvatukseen, tieteeseen, taiteeseen ja nuorisotyön edistämisen osalta vuodelle 2017 on 526,286 milj. euroa. Varsinaisen tuottoarvion lisäksi jakamattomien voittovarojen rahastoa puretaan yhteensä 19,4 milj. euroa, jolloin rahapelitoimin-

nan voittovaroja on käytettävissä vuonna 2017 yhteensä 545,686 milj. euroa eli noin 8,3 milj. euroa enemmän vuoden 2016 talousarvioon verrattuna. Tuottoarvio on kohdennettu edunsaajille arpajaislain 17 a §:n mukaisesti.

Voittovaroista ehdotetaan myönnettäväksi momentilta 29.40.53 tieteen tukemiseen 104,4 milj. euroa, momentilta 29.80.52 taiteen tukemiseen 233,6 milj. euroa, momentilta 29.90.50 liikunnan tukemiseen 154,1 milj. euroa ja momentilta 29.91.50 nuorisotyön tukemiseen 53,6 milj. euroa.

Tieteen, taiteen, liikunnan ja nuorisotyön valtionrahoituksen määräksi luvuissa 29.40, 80, 90 ja 91 vuodelle 2017 ehdotetaan 1 103,4 milj. euroa, josta 545,7 milj. euroa eli 49,4 % myönnetään rahapelitoiminnan voittovaroista.

Veikkausvoittovar¹⁾ ja samoihin tarkoituksiin myönnetyt muut määrärahat, milj. euroa

	2010 TP	2011 TP	2012 TP	2013 TP	2014 TP	2015 TP	2016 TA	2017 TAE
Tiede	355,1	388,3	409,9	398,8	308,6	258,3	398,1	411,6
— voittovar	95,8	100,3	101,2	102,2	102,4	102,2	103,4	104,4
— budj.varat ²⁾	259,3	288,0	308,7	296,6	205,4	156,1	294,7	307,3
Taide	400,6	425,1	432,6	451,8	458,3	470,3	458,9	462,8
— voittovar	209,3	220,3	222,4	224,6	237,0	236,9	233,3	233,6
— budj.varat	191,3	204,8	210,2	227,2	221,3	233,4	225,6	229,2
Liikunta	137,6	142,5	153,6	151,7	187,4	188,5	155,4	162,0
— voittovar	135,8	141,9	150,9	151,6	147,3	148,0	147,6	154,1
— budj.varat	1,8	0,6	2,7	0,1	40,1	40,5	7,8	7,9
Nuoriso	69,3	65,2	71,8	73,9	74,3	74,4	73,5	74,6
— voittovar	51,3	51,5	51,9	52,4	52,8	53,0	53,1	53,6
— budj.varat	18,0	13,7	19,9	21,5	21,5	21,4	20,4	21,0
Voittovar	492,2	514,0	526,4	530,8	539,5	540,1	537,4	545,7

¹⁾ Vuodesta 2017 lähtien rahapelitoiminnan voittovar.

²⁾ Määrärahoihin ei sisälly yliopistojen valtionrahoituksen mom. 29.40.50 määrärahat.

Eräisiin käyttötarkoituksiin varatut määrärahat veikkausvoittovaroista ja muilta talousarvion momenteilta (euroa)

	Rahapeli- toiminnan voittovar	Yleiset budjettivar	Yhteensä
Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot	3 627 000	1 145 000	4 772 000
Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat	70 673 000	246 231 000	316 904 000
Valtionosuus ja -avustus teattereille, orkestereille ja museoille	55 125 000	48 661 000	103 786 000

Eräisiin käyttötarkoituksiin varatut määrärahat veikkausvoittovaroista ja muilta talousarvion momenteilta (euroa)

	Rahapeli- toiminnan voittovarot	Yleiset budjettivarat	Yhteensä
Liikunnan koulutuskeskukset	16 914 000	781 000	17 695 000
Nuorten työpajatoiminnan kehittäminen ja etsivä nuorisotyö	7 127 000	19 523 000	26 650 000
Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta	200 000	700 000	900 000

Talousarvioesitykseen liittyvät sukupuolivaikutukset

Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan määrärahoista yli puolet on lakisääteisiä siirtomeinoja, joiden vaikutukset sukupuolten asemaan riippuvat rahoituspäätöksistä.

Naisten ja miesten koulutustaso eroaa nuorissa ikäryhmissä varsin huomattavasti naisten eduksi. Perusopetuksen suorittamatta jättäminen, pelkän perusopetuksen varaan jääminen sekä ammatillisen tai korkeakoulutuksen keskeyttäminen on tyypillistä erityisesti poikaoppilaille ja miesopiskelijoille. Perusopetuksen laadun parantamisen, joustavan perusopetuksen käytäntöjen sekä ammatilliseen koulutukseen valmistavan koulutuksen arvioidaan pienentävän erityisesti ilman ammatillista koulutusta jäävien osuutta väestöstä ja siltä osin sukupuolten koulutustasoeroja.

Tyttöjen ja poikien opiskeluvalinnat pitävät yllä työelämän segregatiota. Jatketaan toimia, joilla vaikutetaan tyttöjen ja poikien opiskeluvalintoihin.

Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan toiminnot suuntautuvat lähtökohtaisesti sukupuolineutraalisti. Liikuntatoimen valtionavustuspolitiikan lähtökohtana on liikuntalain mukainen tasa-arvon edistäminen, ja tämä otetaan huomioon avustuskriteereissä. Tasa-arvo sisältyy myös nuorisolain arvoihin. Nuorisotyössä avustusta suunnataan tarvittaessa eriytetysti tyttöjä ja poikia koskeviin hankkeisiin. Monikulttuurisuuden lisääntyessä eriytetyn toiminnan tarve nuorisotyössä kasvaa. Kulttuuriala on sekä toimijoiden että palvelujen käytön ja harrastamisen osalta naisvaltaista, mutta miesten osuus kulttuuripalveluiden käyttäjinä on noussut 2000-luvulla. Toisaalta naisten toimeentulo taiteen aloilla on keskimäärin miehiä heikompaa, ja asia on tarkoitus huomioida luovan työn tekijöiden toimintaedellytyksiä parannettaessa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö seuraa tilastoinnin ja tutkimusten avulla hallinnonalan toimintojen sukupuolivaikutuksia.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
29.40	Korkeakouluopetus ja tutkimus		
	— Suomen Akatemian tutkimushankevaltuus	338,4	348,3
29.40.54	<i>Strateginen tutkimusrahoitus</i> (arviomääräraha)		
	— tutkimushankevaltuus	55,6	55,6
29.80.75	<i>Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito</i> (siirtomääräraha 3 v)		
	— perusparannus- ja pienhankevaltuus	3,3	2,3

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot	129 781	238 027	242 453	4 426	2
01. Opetus- ja kulttuuri- ministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	20 852	19 203	18 032	-1 171	-6
02. Opetushallituksen toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	48 597	45 650	46 077	427	1
(03.) Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
04. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	3 891	3 863	3 687	-176	-5
21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	3 526	3 543	3 008	-535	-15
22. Eräät käyttöoikeus- korvaukset (siirtomääräraha 3 v)	14 263	14 263	14 203	-60	0
29. Opetus- ja kulttuuri- ministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	32 032	28 489	28 540	51	0
50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)	998	1 279	1 277	-2	0
51. Avustukset kirkolliseen ja uskonnolliseen toimintaan (kiinteä määräraha)	3 389	3 321	3 313	-8	0
52. Valtion rahoitus evankelis- luterilaisen kirkon yhteis- kunnallisiin tehtäviin (arvio- määräraha)	—	114 000	114 000	—	0
53. Eräät turvapaikanhakijoista ja maahanmuuttajista aiheutuvat avustukset (siirtomääräraha 2 v)	—	2 190	8 090	5 900	269
66. Rahoitusosuudet kansain- välisille järjestöille (arvio- määräraha)	2 234	2 226	2 226	—	0
10. Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus	926 592	954 435	951 467	-2 968	0
01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	46 754	43 816	41 990	-1 826	-4

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
02. Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 470	2 534	3 285	751	30
20. Yleissivistävän koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja vapaan sivistystyön yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	11 041	18 106	32 046	13 940	77
30. Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	701 446	724 220	720 558	-3 662	-1
31. Valtionosuus ja -avustus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttö-kustannuksiin (arviomääräraha)	156 212	157 920	146 325	-11 595	-7
51. Valtionavustus yleissivistävän koulutuksen järjestöille (kiinteä määräraha)	1 303	1 478	976	-502	-34
52. Valtionavustus vapaan sivistystyön järjestöille (kiinteä määräraha)	7 366	6 361	6 287	-74	-1
20. Ammatillinen koulutus	812 879	781 134	767 446	-13 688	-2
01. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	6 314	8 289	7 975	-314	-4
21. Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)	13 721	9 880	8 541	-1 339	-14
30. Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)	737 192	725 618	725 789	171	0
33. Nuorten aikuisten osaamisohjelma (arviomääräraha)	55 652	37 347	25 141	-12 206	-33
(30.) Aikuiskoulutus	—	—	—	—	0
40. Korkeakouluopetus ja tutkimus	3 210 967	3 206 985	3 331 063	124 078	4
01. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 423	12 871	12 081	-790	-6
02. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	19 508	18 131	17 850	-281	-2

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
03. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 464	1 249	1 145	-104	-8
04. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	1 863	1 758	1 681	-77	-4
20. Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)	49 837	55 757	91 857	36 100	65
22. Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitus (siirtomääräraha 3 v)	8 500	8 500	8 500	—	0
50. Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 908 560	1 827 520	1 795 674	-31 846	-2
51. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (arviomääräraha)	94 857	232 133	246 231	14 098	6
(52.) Erityinen valtionrahoitus Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston opetus- ja tutkimustoimintaan (kiinteä määräraha)	30 299	31 679	—	-31 679	-100
53. Rahapelitoiminnan voittovararvat tieteen edistämiseen (arviomääräraha)	102 188	103 359	104 383	1 024	1
54. Strateginen tutkimusrahoitus (arviomääräraha)	10 752	34 000	47 000	13 000	38
55. Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	903 256	860 020	834 915	-25 105	-3
66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)	19 461	20 008	19 746	-262	-1
(86.) Valtion rahoitus ammattikorkeakoulujen pääomaan (kiinteä määräraha)	49 999	—	—	—	0
89. Valtion rahoitus yliopistojen pääomasijoituksiin (kiinteä määräraha)	—	—	150 000	150 000	0
70. Opintotuki	871 925	932 865	780 958	-151 907	-16
01. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	700	649	621	-28	-4
52. Opintolainojen valtiontakaus (arviomääräraha)	26 886	31 200	40 200	9 000	29

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
55. Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)	764 374	816 305	655 381	-160 924	-20
57. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki (arviomääräraha)	30 797	31 411	31 456	45	0
(58.) Avustus vuokra- kustannusten korvaamiseen (siirtomääräraha 2 v)	2 100	—	—	—	0
59. Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatka- tuki (arviomääräraha)	47 068	53 300	53 300	—	0
80. Taide ja kulttuuri	470 294	458 856	462 827	3 971	1
01. Taiteen edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	4 542	4 289	4 052	-237	-6
03. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	2 524	2 205	2 121	-84	-4
04. Museoviraston toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	19 522	20 750	22 993	2 243	11
05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	5 649	5 474	4 937	-537	-10
06. Kansallisen audio- visuaalisen instituutin toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	6 935	6 522	6 080	-442	-7
16. Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet (arviomääräraha)	17 899	18 848	18 848	—	0
20. Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyysskohteiden tila- kustannukset (siirtomäärä- raha 2 v)	16 945	15 205	15 400	195	1
30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan (kiinteä määräraha)	4 750	3 900	3 700	-200	-5
31. Valtionosuus ja -avustus teattereiden, orkestereiden ja museoiden käyttö- kustannuksiin (arviomäärä- raha)	54 812	50 891	48 661	-2 230	-4
(32.) Valtionosuudet ja -avustukset museoille (arviomääräraha)	—	—	—	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
(33.) Valtionavustukset kuntien ja alueiden kulttuuritoiminnan kehittämiseen (arviomääräraha)	106	—	—	—	0
(34.) Valtionosuus ja -avustus yleisten kirjastojen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	4 500	—	—	—	0
35. Valtionavustus Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhluvuoden merkkihankkeen perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	5 000	8 000	8 000	—	0
40. Korvaus Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon (arviomääräraha)	99	252	252	—	0
41. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	19 225	20 313	26 648	6 335	31
50. Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)	9 298	9 821	8 143	-1 678	-17
51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)	14 047	14 507	14 508	1	0
52. Rahapelitoiminnan voittovarat taiteen edistämiseen (arviomääräraha)	236 874	233 322	233 589	267	0
53. Valtionavustus tilakustannuksiin (kiinteä määräraha)	29 133	24 669	27 257	2 588	10
(54.) Valtionavustus taide- ja kulttuurilaitosten toimittainvestointeihin (kiinteä määräraha)	—	—	—	—	0
55. Digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuus ja säilyttäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 200	2 200	1 950	-250	-11
(56.) Ylimääräinen valtionavustus Pietari-säätiölle Suomen Pietarin Instituutin ja Pietarin suomalaisen koulun toiminnan turvaamiseen (kiinteä määräraha)	—	—	—	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
59. Eräät avustukset Kansallis- gallerialle (siirtomääräraha 2 v)	11 245	10 000	10 000	—	0
(70.) Kaluston hankinta (siirto- määräraha 3 v)	150	—	—	—	0
72. Kansallisgallerian kokoelman kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)	739	739	739	—	0
75. Toimitilojen ja kiinteistö- varallisuuden perus- parannukset ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)	4 099	6 899	4 899	-2 000	-29
95. Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	0	50	50	—	0
90. Liikuntatoimi	188 549	155 446	161 958	6 512	4
30. Avustus Liikkuva koulu -ohjelmaan (siirtomäärä- raha 3 v)	—	7 000	7 000	—	0
50. Rahapelitoiminnan voitto- varat urheilun ja liikunta- kasvatukseen edistämiseen (arviomääräraha)	147 993	147 622	154 097	6 475	4
52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille ja rahoitus liikuntatieteellisten hankkeiden arviointi- kustannuksiin (kiinteä määräraha)	556	824	861	37	4
(54.) Avustus Helsingin Olympiastadionin perus- parannukseen (siirtomäärä- raha 3 v)	40 000	—	—	—	0
91. Nuorisotyö	74 425	73 473	74 640	1 167	2
50. Rahapelitoiminnan voitto- varat nuorisotyön edistämiseen (arviomäärä- raha)	53 025	53 100	53 617	517	1
51. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö (siirtomääräraha 2 v)	21 000	19 673	19 523	-150	-1
52. Eräät avustukset (siirto- määräraha 2 v)	400	700	1 500	800	114
Yhteensä	6 685 413	6 801 221	6 772 812	-28 409	0
Henkilöstön kokonaismäärä	2 830	2 782	2 733		

01. (29.01 ja 30, osa) Hallinto, kirkollisasiat ja toimialan yhteiset menot*Selvitysosa:**01. Opetus- ja kulttuuriministeriön toimintamenot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 18 032 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös opiskelijoiden oikeusturvalautakunnan menoihin.

Selvitysosa: Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa osana valtioneuvostoa koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittämisestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä. Ministeriö vahvistaa toiminnallaan yhteiskunnan osaamisen ja luovuuden perustaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriön toiminnallista tuloksellisuutta koskevat tavoitteet:

1. Ministeriön strateginen toiminta on toimintaympäristön muutoksia ennakoivaa ja ministeriön toimialaa ohjaavaa. Tiedolla johtaminen tukee ministeriön päätöksentekoa ja strategista toimintaa.
2. Lainsäädäntöprosessi on selkeästi ja suunnitelmallisesti johdettu. Lainsäädännön valmistelu on laadukasta ja asiantuntevaa.
3. Toiminnan ja talouden suunnittelussa varaudutaan talouden ja työllisyyden kehityksestä sekä muusta yhteiskunnallisesta kehityksestä aiheutuviin vaikutuksiin. Jatketaan hallinnonalan rakenteen uudistamista. Toimialan ohjaus edistää yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteiden toteutumista.
4. Ministeriön johtaminen ja toimintatavat tukevat asetettujen tulostavoitteiden saavuttamista ja henkilöstön työhyvinvointia. Kehitetään ministeriön henkilöstöstrategian mukaisesti pitkäjänteistä ja ennakoivaa henkilöstösuunnittelua ja johtamista.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	23 020	19 403	18 232
Bruttotulot	1 156	200	200
Nettomenot	21 864	19 203	18 032
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	8 181		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 169		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 23.01.01 (-1 htv)	-94
Siirto momentille 29.80.01 (-1 htv)	-61
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	214

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-15
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-8
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-290
Palkkaliukumasäästö	-69
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-137
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-131
Toimintameno säästö (HO 2015)	-180
Työajan pidentäminen (Kiky)	-192
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-29
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-186
Tasomuutos	7
Yhteensä	-1 171

2017 talousarvio	18 032 000
2016 II lisätalousarvio	-186 000
2016 talousarvio	19 203 000
2015 tilinpäätös	20 852 000

02. (29.01.02, 03 ja 30.20, osa) Opetushallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 46 077 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) oppimateriaalin kehittämiseen ja tuottamiseen
- 2) enintään 620 000 euroa ruotsinkielisen ja muun vähälevikkisen oppimateriaalimyyntin liike-taloudellisten suoritteiden hintojen alentamiseen
- 3) enintään 80 000 euroa avustuksina jaettavaksi vähälevikkisen ruotsinkielisen oppimateriaalin tuottamiseen
- 4) 500 000 euroa avustuksena saamelaiskäräjille saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseen
- 5) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen mak-samiseen
- 6) 15 006 000 euroa opetustoimen henkilöstökoulutuksesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen
- 7) 524 000 euroa kielitutkintojen kehittämiseen ja toimeenpanoon, auktorisoitujen kääntäjien koulutukseen ja tutkintojen kehittämiseen sekä oikeustulkinkirekisterin kehittämiseen ja toiminnan ylläpitokustannuksiin
- 8) 1 600 000 euroa suomalaisen koulutuksen tunnettuuden ja yhteistyön edistämiseen, erityisesti Suomen kielen ja kulttuurin opetuksen järjestämiseen ja tunnettuuden lisäämiseen mukaan lukien ulkomailla palvelevien yliopisto-opettajien sekä muiden asiantuntijoiden, yhteensä enintään 47 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen
- 9) 2 870 000 euroa opiskelija-, harjoittelija-, opettaja-, nuoriso- ja asiantuntijavaihtoon sekä vir-kamiesvaihtoon myönnettäviin stipendeihin, apurahoihin ja avustuksiin.

Momentille saa nettobudjetoida Euroopan unionin rahoittaman Erasmus + -ohjelman ja Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittaman Nordplus-ohjelman apurahoja koskevat tulot ja menot.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi perustettavasta uudesta virastosta, johon Opetushallitus ja Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskus CIMO yhdistetään. Uusi virasto hoitaisi Opetushallitukselle ja Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskukselle nykyisin säädetyt tehtävät.

Uusi virasto toimii koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja elinikäisen oppimisen kehittämis-, palvelu- ja hallintotehtävien sekä yhteiskunnan kansainvälistymisen edistämisen asiantuntijavirastona.

Uuden viraston tehtävänä on:

- 1) kehittää koulutusta, varhaiskasvatusta ja elinikäistä oppimista sekä ennakoida osaamis- ja koulutustarpeita
- 2) edistää yhteiskunnan kansainvälistymistä ja suomalaisen koulutuksen tunnettuutta ja yhteistyötä ulkomailla
- 3) valmistella ja toteuttaa toimialansa ohjelmia ja sopimuksia
- 4) edistää toimialaansa kuuluvan toiminnan tuloksellisuutta ja vaikuttavuutta sekä seurata toiminnan järjestämistä
- 5) tiedottaa ja antaa toimialaansa koskevaa neuvontaa ja ohjausta
- 6) tulosohtaa sen alaisina toimivia valtion oppilaitoksia
- 7) valmistella ja päättää toimialaansa kuuluvan koulutuksen opetussuunnitelmien ja tutkintojen sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja muista määräyksistä
- 8) ylläpitää sille säädettyjä tai määrättyjä tehtäviä varten tarpeellisia tietovarantoja, -rekistereitä ja -järjestelmiä
- 9) tuottaa palveluja opiskelijavalintojen toteuttamista varten
- 10) huolehtia ulkomailla suoritettujen opintojen ja ammattipätevyyden tunnustamiseen sekä kiel- ja kääntäjätutkintoihin liittyvistä tehtävistä
- 11) hoitaa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämät tehtävät.

Hallitus antaa eduskunnalle esityksen laiksi eräistä opetustoimen rekistereistä ja valtakunnallisista tietojärjestelmistä, jossa säädettäisiin esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja toisen asteen ammatillisen koulutuksen oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköisestä käsittelyjärjestelmästä. Järjestelmää ylläpitää uusi virasto.

Toiminnallinen tehokkuus

— uusi virasto kehittää toimintatapojaan ja -prosessejaan sekä sähköisiä palveluitaan tuottavuuden lisäämiseksi ja asiakaspalvelun parantamiseksi

— uusi virasto vahvistaa kestävä kehityksen mukaista toimintaa

— maksullinen palvelutoiminta tukee koulutuspoliittisten tavoitteiden toteutumista ja edistää toimialan tuloksellisuutta

— maksullinen palvelutoiminta on kannattavaa

— turvataan vähälevikkisen oppimateriaalin saatavuus.

*Tuotokset ja laadunhallinta***Määrälliset tavoitteet (kpl)**

	2017 tavoite
1. Perustoiminnan tuotoksia	
Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet	1
Opetussuunnitelmien perusteet	2
Tutkinnon perusteet/ammattikoulutus	
— Perustutkinnot	5
— Ammatti- ja erikoisammattitutkinnot	25
— Ammatillisen, lukiokoulutuksen, ammattikorkeakoulun ja yliopistojen yhteishaun ja erillishakujen hakijamäärät	300 000
— Opintopolku-palvelun käyttäjämäärät	6 000 000
— Opetustoimen henkilöstön täydennyskoulutuksiin osallistuneiden määrät	20 000
Kansainvälinen toiminta	
EU:n Erasmus+ -ohjelma	
— Sidotut ohjelmavuoden määrärahat (%)	100
— Suomesta lähtevät, lkm (koulutus)	14 800
— Osallistuvat, lkm (nuoriso)	3 290
Pohjoismaiden ministerineuvoston rahoittamat ohjelmat	
— Nordplus korkeakoulutus	3 800
Suomen valtion rahoittamat ohjelmat	
Bi- ja multilateraaliset apurahat	2 020
— Eurooppa	200
— Venäjä	920
— Kiina ja muu Aasia	320
— Pohjois-Amerikka	150
— Muut stipendiohjelmat	200
Kehitysyhteistyöohjelma/UM	avoin
Suomen kielen ja kulttuurin edistäminen	
— Kesäkurssiapurahat ja opetusvierailut	230
2. Maksullisen palvelutoiminnan tuotokset	
Julkisoikeudelliset suoritteet	
— Opetushallinnon tutkinto	300
— Päätös korkeakoulututkinnon tunnustamisesta	850
— Valtionhallinnon kielitutkinnot	1 200
— Aikuiskoulutuksen näyttötutkintojen tutkintomaksut (kpl)	50 000

Määrälliset tavoitteet (kpl)

	2017 tavoite
Liiketaloudelliset suoritteet	
— Koulutettavapäivät	10 000
— Tilatut konsultoinnit ja arvioinnit	2
— Myydyt julkaisut	52 000
— Myydyt hintatuetut oppimateriaalituotteet	8 000
— Tutkintojen vastaavuuslausunnot	50
3. Palvelukyvyn tunnuslukuja	
— Tutkinnon tunnustamista koskevien päätösten käsittelyaika (kk)	3,5
— Maksullisten koulutusten asiakastyytyväisyys (1—5)	4,1
— Hakijapalaute opintopolusta (4—10)	8,4

Henkilöstövoimavarat

- uuden viraston henkilöstön asiantuntijuus ja osaaminen perustuvat tietoperusteisuuteen, verkostoitumiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen
- uusi virasto kehittää johtamista ja esimiestyötä
- uusi virasto edistää työhyvinvointia ottamalla huomioon työntekijöiden ikään ja elämäntilanteeseen liittyvät tekijät
- uusi virasto turvaa riittävät resurssit ydintehtävien hoitamiseen kehittämällä henkilöstörakennetta, henkilöstösuunnittelua, työtä ja osaamista sekä toimimalla verkostoyhteistyössä.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2017 tavoite
Henkilötyövuodet (mom. 29.01.02)	345
— Ulkomaanlehtorit	18
Henkilötyövuodet (muut momentit)	20
Määräaikaiset koko henkilöstömäärästä, %	9,3
Työtyytyväisyysindeksi	3,5
Sairauspoissaolot, työpäivää/htv	6,9
Koulutustasoindeksi	6,3

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	87 603	84 792	85 219
Bruttotulot	41 408	39 142	39 142
Nettomenot	46 195	45 650	46 077
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	5 388		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 790		

Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, liiketaloudelliset suoritteet, vähälevikkinen oppimateriaalituotanto (1 000 euroa)

	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	1 200
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	2 200
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-1 000
Kustannusvastaavuus, %	55
Hintatuki	620
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen, %	83

Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, muut liiketaloudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	2 200
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	1 700
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	500
Kustannusvastaavuus, %	129

Maksullisen palvelutoiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, julkisoikeudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	3 900
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	3 900
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-
Kustannusvastaavuus, %	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Opetushallituksen Oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköinen käsittelyjärjestelmä (ent. Todennetun osaamisen rekisteri) (v. 2016) (siirto momentille 28.70.20)	-880
Opetushallituksen Oppilas-, opiskelija- ja tutkintotietojen sähköinen käsittelyjärjestelmä (ent. Todennetun osaamisen rekisteri) (v. 2017) (siirto momentilta 28.70.20)	1 288

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momenteille 28.90.30, 29.10.01 ja 29.20.30)	-200
Perustoiminnan turvaaminen (määräaikaisen siirron palauttaminen)	-600
Uuden viraston perustaminen ja toiminnan kehittäminen	1 905
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-5
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-12
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-217
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-63
Palkkaliukumasäästö	-28
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-102
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-139
Toimintameno säästö (HO 2015)	-230
Työajan pidentäminen (Kiky)	-143
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-21
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-126
Yhteensä	427

2017 talousarvio	46 077 000
2016 II lisätalousarvio	-189 000
2016 talousarvio	45 650 000
2015 tilinpäätös	48 597 421

(03.) Kansainvälisen liikkuvuuden ja yhteistyön keskuksen CIMOn toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan yhdistettäväksi momenttiin 29.01.02.

04. Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 687 000 euroa.

Selvitysosa: Kansallinen koulutuksen arviointikeskus toimii koulutuksen ja varhaiskasvatuksen ulkopuolista arviointia suorittavana riippumattomana asiantuntijaorganisaationa, joka tuottaa tietoa koulutuspoliittista päätöksentekoa sekä varhaiskasvatuksen ja koulutuksen kehittämistä varten.

Arviointikeskuksen tehtävänä on:

— toteuttaa varhaiskasvatukseen ja koulutukseen sekä opetuksen, koulutuksen ja varhaiskasvatuksen järjestäjien ja korkeakoulujen toimintaan liittyviä arviointeja arviointisuunnitelman mukaisesti

— tehdä arviointisuunnitelman mukaisesti perusopetuksen ja lukiokoulutuksen tuntijaon ja opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja, ammatillisen koulutuksen opetussuunnitelman perusteiden ja ammatillisen aikuiskoulutuksen tutkinnon perusteiden sekä taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden tavoitteiden saavuttamista koskevia oppimistulosten arviointeja

— tukea opetuksen ja koulutuksen järjestäjiä sekä korkeakouluja arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla

- kehittää koulutuksen ja varhaiskasvatuksen arviointia
- huolehtia muista tehtävistä, jotka säädetään tai määrätään sen tehtäviksi.

Arviointikeskuksen yhteydessä toimiva arviointineuvosto osallistuu arviointikeskuksen strategiaan suunnitteluun, päättää laajakantoisista tai periaatteellisesti merkittävistä lausunnoista ja aloitteista, laatii esityksen arviointisuunnitelmasta arvioitavista kohteista aikatauluineen sekä esityksen arviointisuunnitelman muutoksista.

Arviointineuvoston yhteydessä toimiva korkeakoulujen arviointijaosto päättää korkeakouluja koskevien arviointien hankesuunnitelmasta, suunnittelu- ja arviointiryhmien kokoonpanosta sekä korkeakoulujen laatu järjestelmien auditointien lopputulosten hyväksymisestä.

Arviointikeskuksen asettaman arviointiasian neuvottelukunnan tehtävänä on edistää arviointikeskuksen ja sidosryhmien välistä yhteistyötä sekä arviointikeskuksen tuottaman arviointitiedon hyödyntämistä.

Arviointikeskuksen toimintaperiaatteena on:

- noudattaa arvioinnin riippumattomuuden ja kehittävän arvioinnin periaatetta
- julkistaa käyttämänsä arviointiperusteet ja arviointinsa tulokset
- huolehtia tiedonvälityksestä sidosryhmille
- toimittaa arvioinnissa mukana olleille oppilaitoksille, varhaiskasvatuksen, opetuksen ja koulutuksen järjestäjille sekä korkeakouluille niitä koskevat arviointitulokset
- osallistua kansainväliseen arviointitoimintaan ja yhteistyöhön
- osallistua säännöllisesti oman toimintansa ulkopuoliseen arviointiin.

Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen tavoitteena on:

- suorittaa vuosille 2016—2019 vahvistettavaan arviointisuunnitelmaan vuodelle 2017 sisältyvät tehtävät
- käynnistää oppimistulosten arvioinnin sähköisten järjestelmien suunnittelu toimialan kokonaisarkkitehtuurin mukaisesti yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa
- parantaa auditointien vaikuttavuutta.

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, suoritteet

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Arvioinnit ja auditoinnit, kpl	41	54	47
— yleissivistävä	7	10	11
— ammatillinen	19	19	15
— korkeakoulutus	13	19	16
— sektorirajat ylittävät	2	6	5

Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, suoritteet

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Arviointiraportit, kpl	13	25	22
— yleissivistävä	3	5	3
— ammatillinen	3	5	7
— korkeakoulutus	7	12	9
— sektorirajat ylittävät		3	3
Tiedotus- ja julkistamistilaisuudet, kpl	22	26	23
Tilaisuuksien osallistujat	1 307	1 560	1 380

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	3 603	3 963	3 787
Bruttotulot	506	100	100
Nettomenot	3 097	3 863	3 687
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 913		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 707		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-1
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-1
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-40
Palkkaliukumasäästö	-19
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-20
Toimintamenosäästö (HO 2015)	-40
Työajan pidentäminen (Kiky)	-28
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-4
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-23
Yhteensä	-176

2017 talousarvio	3 687 000
2016 II lisätalousarvio	-23 000
2016 talousarvio	3 863 000
2015 tilinpäätös	3 891 000

21. Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 008 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) menoihin, jotka aiheutuvat osallistumisesta kansainvälisten järjestöjen toimintaan ja pohjoismaiseen yhteistyöhön
- 2) kulttuurisopimusten ja vaihto-ohjelmien toimeenpanosta aiheutuviin menoihin
- 3) ulkomaille suuntautuvan kulttuuri- ja sivistystoiminnan edellyttämiin palkkaus- ja ohjelmamenoihin tarkoitettujen avustusten ja apurahojen maksamiseen henkilöille ja yhteisöille, jotka edistävät opetus-, tiede- ja kulttuurivaihtoa sekä Suomen kulttuurin tunnetuksi tekemistä ulkomailla.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Fulbright-stipendivaihtotoiminta	269 000
Suomen ehdokkuus Unescon hallintoneuvostossa	60 000
Muut kansainväliset hankkeet	2 679 000
Yhteensä	3 008 000

Määrärahalla rahoitetaan opetus- ja kulttuuriministeriön toimialan monenkeskiseen ja kahdenväliseen kansainväliseen yhteistyöhön, ulkosuomalaistoimintaan sekä sukukansayhteistyöhön liittyviä hankkeita.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenon poistuminen (Maailman lehdistönvapauden konferenssi)	-160
Kertamenon poistuminen (Suomen puheenjohtajuus Pohjoismaiden ministerineuvostossa)	-500
Suomen ehdokkuus Unescon hallintoneuvostossa	60
Järjestötukien säästö (HO 2015)	65
Yhteensä	-535
2017 talousarvio	3 008 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	3 543 000
2015 tilinpäätös	3 526 000

22. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 14 203 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tekijänoikeuslakiin (404/1961) perustuvien kopiointi- ja muiden käyttöoikeuskorvausten sekä kopiointia, tallennusta ja käyttöoikeuksia koskevan tiedotus- ja selvitystoiminnan menojen maksamiseen

2) enintään 75 000 euroa yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määrääkaiseen tehtävään.

Selvitysosa: Määrärahasta maksetaan tekijänoikeuslakiin perustuvia korvauksia valtionhallinnossa ja oppilaitoksissa tapahtuvasta suojatun aineiston käytöstä tekijänoikeuksien haltijoita edustavien järjestöjen kanssa tehtävien sopimusten mukaisesti sekä sopimusten tekemisestä aiheutuvia kuluja.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tekijänoikeuden yhteishallinnoinnin valvonta (siirto momentille 32.40.03)	-60
Yhteensä	-60
2017 talousarvio	14 203 000
2016 talousarvio	14 263 000
2015 tilinpäätös	14 263 000

29. Opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 28 540 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentille 29.80.41	-15
Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	66
Yhteensä	51

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	28 540 000
2016 talousarvio	28 489 000
2015 tilinpäätös	32 031 811

50. Eräät avustukset (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 1 277 000 euroa.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1. Svenska Finlands folkting -nimisestä järjestöstä annetun lain (1331/2003) mukainen valtionavustus	573 000
2. Paasikivi-Seura	10 000
3. Tammenlehvän perinneliitto	63 000
4. Ruotsinkielisen viittomakielen elvytysohjelma	131 000
5. Vähemmistökielisen sanomalehdistön tuki	500 000
Yhteensä	1 277 000

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-2
Yhteensä	-2
2017 talousarvio	1 277 000
2016 talousarvio	1 279 000
2015 tilinpäätös	998 000

51. *Avustukset kirkolliseen ja uskonnolliseen toimintaan (kiinteä määräraha)*

Momentille myönnetään 3 313 000 euroa.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1.	Avustus ortodoksiselle kirkolle (L 985/2006, 119 §)	2 543 000
2.	Avustukset Suomen Merimieskirkolle	134 000
	— mistä merimieskirkkojen rakennusavustuksiin ja rakennuslainojen hoitoon (enintään)	52 000
3.	Avustukset eräiden siirtoväen sankarihautojen hoitoon ja luovutetun alueen hautausmaiden kunnostamiseen	32 000
4.	Avustus rekisteröidyille uskonnollisille yhdyskunnille	524 000
5.	Avustus uskontojen vuoropuhelun edistämiseen	80 000
Yhteensä		3 313 000

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-8
Yhteensä	-8
2017 talousarvio	3 313 000
2016 talousarvio	3 321 000
2015 tilinpäätös	3 388 500

52. *Valtion rahoitus evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisiin tehtäviin (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 114 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin annetun lain (430/2015) mukaiseen rahoitukseen.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen valtion rahoituksesta evankelis-luterilaiselle kirkolle eräisiin yhteiskunnallisiin tehtäviin annetun lain (430/2015) muuttamisesta.

Evankelis-luterilaisen kirkon yhteiskunnallisten tehtävien rahoituksen perusteena ovat hautaus-toimeen, väestökirjanpitoon ja kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten ja irtaimiston ylläpitoon liittyvät laissa säädettyt tehtävät.

2017 talousarvio	114 000 000
2016 talousarvio	114 000 000

53. *Eräät turvapaikanhakijoista ja maahanmuuttajista aiheutuvat avustukset (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään 8 090 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää turvapaikanhakijoiden ja maahanmuuttajien suomalaiseen yhteiskuntaan sopeutumista edistävistä toimista sekä osaamisen tunnistamisesta ja tunnustamisesta sekä siihen liittyvien menettelyiden kehittämisestä aiheutuvien avustusten ja menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maahanmuuttajaoppilaiden koulutuspolkuja tukevien menettelyjen kehittäminen ja levittäminen	2 000
Osaamisen tunnistamis- ja tunnustamispalvelujen kehittäminen sekä menettelyt, joilla huolehditaan tarvittavien lisäopintojen määrittelystä ja ohjataan henkilöt nopeasti heille soveltuviin koulutuksiin	2 000
Suomalaiseen kulttuuriin ja yhteiskuntaan sopeutumista edistävät toimet kulttuurin ja liikunnan toimialoilla	900
Turvapaikanhakijanuorten toimintakyvyn ja aktiivisen kansalaisuuden tukeminen sekä eri väestöryhmien hyvien etnisten suhteiden edistäminen	1 000
Yhteensä	5 900

2017 talousarvio	8 090 000
2016 talousarvio	2 190 000

66. *Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 2 226 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Unescon ja muiden hallitustenvälisten monenkeskisen sivistyksellisen yhteistyön järjestöjen ja ohjelmien jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Unescon jäsenmaksu	1 470 000
Suomen maksuosuus Euroopan nuorisosäätiöön	37 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvoston nuorisokortin osittaissopimuksesta	5 000
Suomen maksuosuus WIPOlle	120 000
Suomen maksuosuus ICCROMille	21 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Maaailman kulttuuri- ja luonnonperinnön suojelua koskevasta sopimuksesta aiheutuvat menot	15 000
OECD/CERI jäsenmaksu	22 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvoston EURIMAGES-rahastoon	320 000
Suomen maksuosuus Euroopan audiovisuaaliselle observatoriolle	21 000
Suomen maksuosuus Euroopan nykykielten keskukselle	30 000
Suomen maksuosuus WADAlle	63 000
OECD/INES jäsenmaksu	29 000
Suomen maksuosuus kulttuuri-ilmaisujen moninaisuuden suojelemista ja edistämistä koskevasta Unescon yleissopimuksesta	20 000
Suomen maksuosuus urheilun dopinginvastaisesta Unescon yleissopimuksesta	20 000
Suomen maksuosuus aineettoman kulttuuriperinnön suojelua koskevasta Unescon yleissopimuksesta	16 000
Suomen maksuosuus Euroopan neuvoston urheilua koskevasta laajennetusta osittaissopimuksesta	17 000
Yhteensä	2 226 000
2017 talousarvio	2 226 000
2016 talousarvio	2 226 000
2015 tilinpäätös	2 233 538

10. (29.10 ja 30, osa) Yleissivistävä koulutus ja varhaiskasvatus*Selvitysosa:***Yhteiskunnallinen vaikuttavuus**

Varhaiskasvatuksen, yleissivistävän koulutuksen ja vapaan sivistystyön tavoitteena on taata sivistykselliset perusoikeudet jokaiselle sekä edistää hyvinvointia, oppimista ja kasvua. Lähtökohdiana on monitieteiseen tietoon ja tutkimukseen sekä pedagogisten menetelmien hallintaan perustuva kokonaisvaltainen näkemys oppijan kehityksestä, oppimisesta ja kasvusta. Tavoitteena on toimintakyvyn, saavutettavuuden ja toiminnan vaikuttavuuden turvaaminen. Vapaa sivistystyö vahvistaa toiminnallaan yhteiskunnan eheyttä, aktiivista kansalaisuutta sekä elinikäistä oppimista. Varhaiskasvatuksessa, yleissivistävässä koulutuksessa ja vapaassa sivistystyössä huomioidaan julkisen talouden tasapainottamiseen tähtäävät toimet.

Varhaiskasvatus koostuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta. Varhaiskasvatuksella luodaan perustaa lapsen persoonallisuuden, oppimisen, taitojen, kykyjen ja arvopohjan tasapainoiselle kasvulle. Tavoitteena on vahvistaa varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen jatkumoa. Esi- ja perusopetuksen tavoitteena on kehittää koulua lasten ja nuorten oppimista ja hyvinvointia edistävänä yhteisönä. Tämä saavutetaan turvaamalla ammattitaitoinen ja laadukas opetus, ohjaus- ja tukitoimet, oppilas- ja opiskelijahuolto sekä turvallinen oppimisympäristö.

Esi- ja perusopetus sekä lukiokoulutus toteutetaan laadukkaasti ja tuloksellisesti siten, että oppilaat ja opiskelijat saavuttavat jatko-opintojen edellyttämät valmiudet ja koulutuksen keskeyttäminen vähenee. Lukiokoulutuksessa pyritään vastaamaan entistä paremmin tulevaisuuden haastei-

siin ja tarpeisiin. Yhteiskunnallista vaikuttavuutta arvioidaan kansallisilla ja kansainvälisillä arviointi- ja tutkimustuloksilla.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Varhaiskasvatustalouden valmistelua jatketaan. Esiopetuksessa olevien lasten varhaiskasvatusoikeutta muutetaan siten, että kunnille mahdollistetaan esiopetuksessa olevan lapsen hoidon toteuttaminen maksullisena kerhotoimintana. Varhaiskasvatustalouden maksujen korotuksista syntyvä lisätulo vuonna 2017 on arviolta 54 milj. euroa, mikäli kunnat nostavat varhaiskasvatustaloudensa lain enimmäistasolle. Tämä vahvistaa kuntien taloutta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan maksujen korotus 1.8.2016 alkaen vahvistaa kuntien taloutta vuonna 2017 arviolta 25,7 milj. eurolla. Subjektivisen varhaiskasvatusoikeuden muutos sekä yli 3-vuotiaiden lasten ja kasvattajien määrän suhdetulojen muutos 1/7:stä 1/8:aan laskee kuntien kustannuksia ja vahvistaa kuntien taloutta.

Varhaiskasvatustalouden tietotuotantoa kehitetään toteuttamalla valtakunnallinen varhaiskasvatustalouden tietovaranto, joka tukee ministeriön hallinnonalan ja toimialan yleisiä suunnittelu-, ohjaus- ja valvontatehtäviä ja varhaiskasvatustoimijoiden tietojohdantamista.

Luonnontieteiden ja matematiikan osaamista vahvistetaan valtakunnallisella kehittämisohjelmalla. Jatketaan kielitaidon vahvistamista tukemalla kielikylpytoimintaa ja kielikokeiluilla.

Uudistetaan aikuisten perusopetuksen tuntijakoa ja rahoitusta, jonka yhteydessä Opetushallitus laatii uudet opetussuunnitelman perusteet. Valmistavan opetuksen ja aikuisten perusopetuksen järjestämistä tehostetaan kytkemällä rahoitus nykyistä tarkemmin toteutuneen opetuksen määrään ja puretaan rahoitusjärjestelmän esteet opetuksen tehokkaalle käynnistämiseksi vuoden 2017 alusta. Perusopetuksen opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukaista rahoitusta uudistetaan. Selvitetään, siirretäänkö oppivelvollisuusikäisten perusopetukseen valmistava opetus kuntien velvoitteeksi. Perusopetuksen valmistavan opetuksen oppilaskohtaista rahoitusta alennetaan oppilasmäärien kasvettua.

Toteutetaan Uusi lukio — uskalla kokeilla -kehittämisohjelmaa jatkamalla tuntijakokokeilua ja kehittämisverkoston toimintaa. Tavoitteena on uudistaa pedagogiikkaa, opiskeluympäristöjä ja toimintakulttuuria niin, että lukiokoulutus kykenee vastaamaan tulevaisuuden haasteisiin.

Ylioppilastutkintoa kehitetään tukemaan koulutuksen yleissivistäviä tavoitteita ja mahdollistamaan tutkinnon laajempi hyödyntäminen korkeakoulujen opiskelijavalinnoissa. Toteutetaan tieto- ja viestintätekniikan käyttöönotto tutkinnossa asteittain vuoteen 2019 mennessä.

Kevennetään kurinpitoon ja ohjeistamiseen ja oppilas- ja opiskeluhoitolain suunnitteluun ja toiminnan organisointiin liittyviä säännöksiä perusopetuksen ja lukiokoulutuksen osalta, yhdenmukaistetaan alle ja yli 18-vuotiaana aloittaneiden lukiokoulutuksessa aikuisten oppimäärän mukaan opiskelevien oppimäärä, tehostetaan perusopetuksen ja lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmää vähentämällä järjestelmän laskennallisia vaiheita sekä toteutetaan muita hallituksen kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentämistoimenpideohjelman toimenpiteitä.

Vahvistetaan lasten ja nuorten emotionaalisia ja psykososiaalisia taitoja sekä jatketaan toimia koulukiusaamisen vähentämiseksi. Käynnistetään lasten sosio-emotionaalisten taitojen tukiohjelman kehittäminen varhaiskasvatukseen. Käynnistetään monikulttuurisuustaitojen tukiohjelman

kehittäminen perusopetukseen. Vahvistetaan lasten monilukutaitoa jatkamalla valtakunnallista kehittämisohjelmaa.

Laajennetaan oppimistapoja ottamalla käyttöön digitaalisia oppimisympäristöjä sekä uudistetaan pedagogiikkaa. Kehitetään alaikäisten tunnistautumISRatkaisua osana kansallista palveluarkkitehtuuria. Edistetään yleissivistävässä koulutuksessa siirtymistä kohti digitaalisia materiaaleja ja kehitetään tapoja tukea opettajien omaa oppimateriaalien tuotantoa ja levitystä muidenkin käyttöön. Edistetään koulutuspilvipalveluiden standardointia.

Osana hallituksen taiteen ja kulttuurin kärkihanketta parannetaan epätasaisesti jakautunutta taiteen perusopetuksen saavutettavuutta taiteenalakohtaisesti maan eri osissa.

Valtion rahoittaman opetus- ja kasvatustoimen henkilöstökoulutuksen tavoitteena on edistää varhaiskasvatuksessa ja opetustoimessa henkilöstön elinikäistä oppimista ja tasa-arvoisia mahdollisuuksia kehittää ammatissa tarvittavaa osaamista. Henkilöstökoulutuksella tuetaan hallituksen koulutuspoliittisten uudistusten toimeenpanoa ja kehitetään toimintaympäristön muutoksiin sopeutumisissa tarvittavaa osaamista. Painopisteinä ovat pedagogiikan, oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin uudistaminen ja kokeilut, kasvatuksen ja opetuksen tuki sekä kulttuurinen moninaisuus.

OECD:n PISA-tutkimuksen tulokset Suomen osalta 2003—2015

	2003 toteutuma	2006 toteutuma	2009 toteutuma	2012 toteutuma	2015 ¹⁾ tavoite
Lukutaito	543	547	536	524	538—550
Matematiikka	544	548	541	519	538—550
Luonnontiede	548	563	554	546	550—560

¹⁾ Tutkimuksen tekovuodet. Tietojen julkistamisvuodet ovat 2004, 2007, 2010, 2013 ja 2016.

Oppilas- ja opiskelijamäärät vuosina 2014—2017

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Varhaiskasvatus ¹⁾	211 190	212 550	213 050	213 550
Esiopetus ²⁾	60 420	62 500	62 000	62 000
Perusopetus	529 880	531 000	531 000	534 000
Lisäopetus	1 230	2 060	1 750	1 500
Esi- ja perusopetuksen vaikeimmin kehitysvammaiset oppilaat	1 470	1 470	1 470	1 470
Esi- ja perusopetuksen muut vammaisoppilaat	10 050	10 430	10 200	10 200
Maahanmuuttajien valmistava opetus	3 020	3 050	3 100	10 830
Joustavan perusopetuksen oppilaat (enintään)	1 860	2 000	2 000	2 000

Oppilas- ja opiskelijamäärät vuosina 2014—2017

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Lukiokoulutus, alle 18-vuotiaana aloittaneet	96 710	102 000	101 000	96 000
Lukiokoulutus, yli 18-vuotiaana aloittaneet	3 970	5 810	5 800	5 610
Aineopiskelijoiden suorittamien lukion kurssien lukumäärien perusteella lasketut laskennalliset opiskelijat	1 190	1 290	1 200	1 290

¹⁾ Kuntien järjestämä varhaiskasvatus, sisältää koko- ja osa-aikaisen varhaiskasvatuksen lapset päiväkodissa ja perhepäivä-hoidossa.

²⁾ Esi- ja perusopetuksen luvut ovat toteutumavuoden syksyn valtionosuustietoja (kunnat, kuntayhtymät, yksityiset opetuksen järjestäjät).

Ylioppilastutkintoon osallistuu vuonna 2017 noin 77 300 kokeilasta, ja heidän arvioidaan suorittavan yhteensä noin 193 550 koetta.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävien opetus- ja ohjaustuntien sekä opiskelijaviikkojen määrä 2014—2017

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Taiteen perusopetuksen musiikki-oppilaitosten opetustunnit	1 653 000	1 653 000	1 653 000	1 653 000
Taiteen perusopetuksen muut opetustunnit	140 800	140 800	140 800	140 800
Aamu- ja iltapäivätoiminnan ohjaustunnit	3 390 000	3 390 000	3 390 000	3 390 000
Kansalaisopistojen opetustunnit	1 910 985	1 793 625	1 793 046	1 698 839
Kansanopistojen opiskelijaviikot	262 024	250 787	255 658	241 834
Opintokeskusten opetustunnit	168 196	166 358	168 125	158 984
Kesäyliopistojen opetustunnit	57 803	55 747	55 747	52 711

01. Valtion yleissivistävän koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 41 990 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Eurooppa-koulujen opettajien ja hallintohenkilökunnan palkkausmenojen ja muiden menojen maksamiseen
- 2) valtion yleissivistävien oppilaitosten kansainvälistämiseen, maahanmuuttajien täydentävään opetukseen, oppimis- ja ohjauskeskus Valterin palvelu- ja kehittämiskustoimintaan sekä avustuksina oppimisympäristöjen kehittämiseen ja monipuolistamiseen
- 3) Helsingin eurooppalaisen koulun toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Suomalais-venäläinen koulu ja Helsingin ranskalais-suomalainen koulu toimivat esi-, perus- ja lukio-opetuksen kouluina. Koulut kehittävät kulttuuriyhteyksien ja verkottu-

misen kautta koulujen kielten- ja kulttuuriopetusta. Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin toimintaa kehitetään. Helsingin eurooppalaisen koulun tehtävänä on tarjota Eurooppa-koulujen opetus-suunnitelmiin perustuvaa opetusta.

Oppilasmäärät

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	803	806	806	816
Suomalais-venäläinen koulu	696	705	689	694
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri	401	390	375	375
Eurooppa-koulut (suomalaiset oppilaat)	598	573	620	620
Koulukotien perusopetus	130	125	125	125
Helsingin eurooppalainen koulu	276	280	283	283
Yhteensä	2 904	2 879	2 898	2 913

Oppimis- ja ohjauskeskus Valterin ohjaustoiminnan tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Ohjaustoiminta kentällä				
— ohjauskäyntejä	1 505	1 507	1 283	1 569
— oppilaita	842	774	764	802
Tilapäinen opetus ja kuntoutus				
— tukijaksopäivät	3 830	3 860	3 982	4 025
— tukijaksojen oppilaat	443	461	454	456

Henkilötyövuodet

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Helsingin ranskalais-suomalainen koulu	76,2	77,8	76	74
Suomalais-venäläinen koulu	82,7	85	81	79,5
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri	614,9	606	585	585
EU:n Eurooppa-koulut	32	30	32	32
Helsingin eurooppalainen koulu	60,5	60	59,6	60
Yhteensä	866,3	858,8	833,6	830,5

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kielikoulut	3 399 000
Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri	33 039 000
Koulukotien perusopetus	1 549 000
EU:n Eurooppa-koulut	1 639 000
Helsingin eurooppalainen koulu	2 364 000
Yhteensä	41 990 000

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	69 412	64 816	62 990
Bruttotulot	20 676	21 000	21 000
Nettomenot	48 735	43 816	41 990
Siirtyneet erät			
— edelliseltä vuodelta siirtyneet	17 251		
— seuraavalle vuodelle siirtyneet	15 270		

Kuntien rahoitusosuus valtion yleissivistävän lukiokoulutuksen kustannuksiin, 1 138 000 euroa, on otettu huomioon momentin 29.10.30 mitoituksessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momentilta 29.01.02)	8
Perustoiminnan turvaaminen (siirron palautus momentilta 29.01.02)	450
Ylioppilastutkinnon sähköistäminen (siirto momentille 29.10.02)	-100
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-40
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-10
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-465
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-428
Palkkaliukumasäästö	-120
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-236
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-216
Työajan pidentäminen (Kiky)	-328
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-50
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-306
Tasomuutos	15
Yhteensä	-1 826
2017 talousarvio	41 990 000
2016 II lisätalousarvio	-734 000
2016 talousarvio	43 816 000
2015 tilinpäätös	46 754 000

02. (29.10.02 ja 29.30.20, osa) Ylioppilastutkintolautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 285 000 euroa.

Selvitysosa:

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	8 371	9 692	10 443
Bruttotulot	6 735	7 158	7 158
Nettomenot	1 636	2 534	3 285
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 426		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 260		

Nettobudjetoitavat tulot kertyvät ylioppilastutkintolautakunnan suoritteiden maksullisuudesta annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (908/2010) mukaan.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ylioppilastutkinnon sähköistäminen (siirto momentilta 29.10.01)	100
Ylioppilastutkinnon sähköistäminen (siirto momentilta 29.10.30)	700
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-3
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-1
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-5
Palkkaliukumasäästö	-1
Palkkausten tarkistukset	2
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-3
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-9
Toimintameno säästö (HO 2015)	-20
Työajan pidentäminen (Kiky)	-4
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-1
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-4
Yhteensä	751
2017 talousarvio	3 285 000
2016 II lisätalousarvio	-4 000
2016 talousarvio	2 534 000
2015 tilinpäätös	2 470 000

20. (29.10.20 ja 29.30.21, osa) Yleissivistävän koulutuksen, varhaiskasvatuksen ja vapaan sivistystyön yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 32 046 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen sekä niihin liittyvien kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeista aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämisen- ja toimintamenojen sekä avustusten maksamiseen
- 2) vapaan sivistystyön kehittämis-, tutkimus-, arviointi- ja seurantahankkeista sekä elinikäiseen oppimiseen liittyvästä EU- ja kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämisen- ja toimintamenojen sekä avustusten maksamiseen
- 3) EU:n ja OECD:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen
- 4) yleissivistävän koulutuksen ja varhaiskasvatuksen tilastoinnin, tietoteknisten palvelujen sekä toiminnan seurannan ja ohjauksen tietojärjestelmien rahoittamiseen
- 5) enintään yhdeksää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa: Kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeilla tuetaan varhaiskasvatuksen, yleissivistävän ja vapaan sivistystyön koulutuksen uudistamista, seurantaa ja arviointia. Toiminnan seurannan ja ohjauksen tietojärjestelmien tavoitteena on parantaa tiedon saatavuutta ja laatua, edistää sähköistä asiointia ja tuottaa kattavaa tietoa muun muassa päätöksenteon ja lainsäädäntömuutoksien tueksi. Sähköistetään perusopetuksen oppimistulosten arviointi. Varhaiskasvatuksen tietotuotannon kehittämishanketta jatketaan. Hankkeen tavoitteena on toteuttaa valtakunnallinen varhaiskasvatuksen tietovaranto. Hanke tukee ministeriön hallinnonalan ja toimialan yleisiä suunnittelu-, ohjaus- sekä valvontatehtäviä ja varhaiskasvatustoimijoiden tietojohdantamista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentille 32.20.06)	-250
Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentille 32.20.40)	-500
Kotkaniemen museon vuokra (siirto momentille 29.80.20)	-110
Osaaminen ja koulutus: Digitaalisten materiaalien käyttöönoton vauhdittaminen ja digioppimisen kokeilut ja kehittäminen	10 000
Osaaminen ja koulutus: Kielikokeilut	5 000
Osaaminen ja koulutus: Taiteen perusopetuksen saavutettavuuden edistäminen	200
Yrittäjyyskasvatus (siirto momentille 29.91.52)	-400
Yhteensä	13 940

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	32 046 000
2016 talousarvio	18 106 000
2015 tilinpäätös	11 041 000

30. Valtionosuus ja -avustus yleissivistävän koulutuksen käyttökustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 720 558 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen
- 2) enintään 3 800 000 euroa edellä mainitun lain muille kuin oppivelvollisille järjestettävän perusopetuksen aineenopetuksen käyttökustannuksiin
- 3) enintään 2 103 000 euroa avustuksina edellä mainitun lain 44 §:n 2 momentin mukaisesti yksityisten perusopetuksen opetuksen järjestäjien käyttökustannuksiin
- 4) enintään 6 000 000 euroa edellä mainitun lain joustavan perusopetuksen toiminnasta aiheutuviin lisäkustannuksiin
- 5) enintään 1 300 000 euroa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämin perusteiden edellä mainitun lain 44 §:n 1 momentissa tarkoitettujen valtionavustusten maksamiseen opetustuntikohtaista taiteen perusopetuksen valtionosuutta saaville opetuksen järjestäjille
- 6) enintään 150 000 euroa muiden kuin opetustuntikohtaista valtionosuutta saavien taiteen perusopetuksen järjestäjien harkinnanvaraisiin valtionavustuksiin
- 7) enintään 4 875 000 euroa edellä mainitun lain 44 §:n 1 momentin mukaisesti yleissivistävän koulutuksen innovatiivisiin oppimisympäristöihin, digitaalisiin koulutuspilvipalveluihin, tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön edistämiseen sekä sen hyödyntämisen kehittämiseen ylioppilastutkinnon suorittamisessa sekä koulujen ja oppilaitosten kansainvälisen toiminnan valtionavustuksiin
- 8) enintään 15 228 000 euroa edellä mainitun lain 44 §:n 1 momentissa tarkoitettuina valtionavustuksina koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin sekä esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen sekä näihin edellä mainittuihin liittyvään opetusryhmäkoon pienentämiseen ja koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen
- 9) enintään 842 000 euroa edellä mainitun lain 44 §:n 1 momentissa tarkoitettuina valtionavustuksina kielikylpytoimintaan
- 10) enintään 2 865 000 euroa edellä mainitun lain 44 §:ssä tarkoitettuina valtionavustuksina kouluisten kerhotoiminnan tukemiseen
- 11) enintään 120 000 euroa saamelaiskäräjien käytettäväksi valtionavustuksen maksamiseen saamelaiskäräjistä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseksi
- 12) enintään 14 975 000 euroa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämin perusteiden edellä mainitun lain 45 §:n 2 momentissa ja opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (1777/2009) tarkoitettujen valtionavustusten maksamiseen täydentävän vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen sekä heidän muun opetuksensa tukemiseen
- 13) enintään 75 000 euroa opetus- ja kulttuuriministeriön määräämin perusteiden edellä mainitun lain 45 §:n 2 momentissa ja opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa (1777/2009) tarkoitettujen valtionavustusten maksamiseen saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen järjestämiseen

14) rahoituslain 45 §:n 1 momentin ja saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (1769/2009) mukaisten valtionavustusten maksamiseen

15) Suomen ja Ruotsin välillä yhteistyöstä ulkomaanopetuksen alalla tehdyn sopimuksen (VNa 72/2014) mukaisten menojen maksamiseen

16) Suomen hallituksen ja Euroopan kemikaaliviraston välisen toimipaikkasopimuksen (VNa 11/2008) mukaisesti Euroopan kemikaaliviraston henkilöstön lasten varhaiskasvatuksen järjestämiseen Suomessa samoin edellytyksin kuin muilla kunnassa asuvilla

17) enintään 300 000 euroa nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -hankkeen toteutukseen liittyvien koulupudokkuutta ehkäisevien yleissivistävän koulutuksen menojen ja valtionavustusten maksamiseen.

Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisen aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä ohjaustuntien määrä on enintään 3 390 000 tuntia. Ohjaustuntien hinta on 26,00 euroa.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä tuntimäärä on musiikin perusopetuksessa enintään 1 653 000 ja muussa opetustuntiperusteisen valtionosuuden piiriin kuuluvassa taiteen perusopetuksessa enintään 140 800 tuntia.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009), kunnan peruspalveluiden valtionosuudesta annetun lain (1704/2009), lukiolain (629/1998) ja perusopetuslain (628/1998) muuttamisesta.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

VALTIONOSUUEDET JA RAHOITUS

1. Lukiokoulutus ja lukioon valmistava koulutus

Laskennalliset kustannukset (opiskelijamäärä * yksikköhinta)	624 618 000
— kunnallinen lukiokoulutus (86 600 * 6 213,20 €)	538 063 000
— yksityinen lukiokoulutus (9 500 * 6 558,35 €, sis. alv.)	62 304 000
— kunnallinen yli 18-vuotiaana aloittaneiden lukiokoulutus (5 400 * 3 474,68 €)	18 763 000
— yksityinen yli 18-vuotiaana aloittaneiden lukiokoulutus (1 500 * 3 658,37 €, sis. alv.)	5 488 000
Kuntien rahoitusosuus	-450 344 000
Kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-5 400 000
Kustannustason muutoksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-1 207 000
Valtionosuus	166 653 000

2. Esi- ja perusopetus (Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukainen rahoitus)

2.1. Perusopetukseen valmistava opetus	85 491 000
2.2. Muiden kuin oppivelvollisten esi- ja perusopetus	26 133 000
2.3. Muiden kuin oppivelvollisten perusopetuksen aineenopetus (enintään)	3 800 000
2.4. Ulkomailla toimivien koulujen rahoitus perusopetuslain mukaiseen opetukseen	3 524 000
2.5. Yksityisen opetuksen järjestäjän alkavan ja laajenevan toiminnan rahoitus	3 922 000

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

2.6. Lisärahoitus pidennettyyn oppivelvollisuuteen, vaikeimmin kehitysvammaiset	45 027 000
2.7. Lisärahoitus pidennettyyn oppivelvollisuuteen, muut kuin vaikeimmin kehitysvammaiset	194 742 000
2.8. Sisäoppilaitoslisä	1 526 000
2.9. Koulukotikorotus	1 113 000
2.10. Joustavan perusopetuksen lisä (enintään)	6 000 000
2.11. Lisäopetus	12 273 000
Kilpailukykysovimuksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-2 977 000
Kustannustason muutoksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-2 829 000

3. Taiteen perusopetus (Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain mukainen rahoitus)

Opetustuntikohtainen taiteen perusopetuksen valtionosuus	80 172 000
Kilpailukykysovimuksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-434 000
Kustannustason muutoksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-555 000

4. Aamu- ja iltapäivätoiminta

Aamu- ja iltapäivätoiminnan valtionosuus	50 240 000
--	------------

Laskennallinen rahoitus ja valtionosuudet yhteensä 674 833 000

VALTIONAVUSTUKSET JA HALLITUKSEN KÄRKIHANKKEET**5. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 44 §:n mukaiset valtionavustukset**

5.1. Yleissivistävän koulutuksen innovatiivisiin oppimisympäristöihin, digitaalisiin koulutuspalveluihin, tieto- ja viestintätekniikan opetuskäytön edistämiseen sekä sen hyödyntämisen kehittämiseen ylioppilastutkinnon suorittamisessa sekä koulujen ja oppilaitosten kansainväliseen toimintaan (enintään)	4 875 000
5.2. Koulutuksellista tasa-arvoa edistäviin toimenpiteisiin, esi- ja perusopetuksen erityisopetuksen laadun kehittämiseen, siihen liittyvään koulunkäyntiavustajien palkkaamiseen ja opetusryhmäkoon pienentämiseen (enintään)	15 228 000
5.3. Kielikylpytoiminta (enintään)	842 000
5.4. Kerhotoiminnan tukeminen (enintään)	2 865 000
5.5. Avustukset opetustuntikohtaista taiteen perusopetuksen valtionosuutta saaville opetuksen järjestäjille (enintään)	1 300 000
5.6. Avustukset yksityisten opetuksen järjestäjien käyttökustannuksiin (enintään)	2 103 000

6. Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 45 §:n mukaiset valtionavustukset

6.1. Rahoituslain 45 §:n 1 momentin ja saamenkieliseen ja saamen kielen opetukseen perusopetuksessa, lukiossa ja ammatillisessa koulutuksessa myönnettävän valtionavustuksen perusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (1769/2009) mukaisten valtionavustusten maksamiseen	2 200 000
6.2. Rahoituslain 45 §:n 2 momentin mukaiset avustukset saamenkielisten ja romanikielisten oppilaiden äidinkielen opetuksen järjestämiseen (enintään)	75 000
6.3. Rahoituslain 45 §:n 2 momentin mukaiset avustukset vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen sekä heidän muun opetuksensa tukemiseen (enintään)	14 975 000

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)**7. Valtionavustuslain mukaiset valtionavustukset**

7.1. Avustukset muille kuin opetustuntikohtaista valtionosuutta saaville taiteen perusopetuksen järjestäjille (enintään)	150 000
7.2. Saamenkielisten lasten varhaiskasvatuspalveluiden turvaamiseen saamelaisten kotiseutualueen kunnissa (enintään)	120 000

8. Kansainvälisiin sopimuksiin perustuvat valtionavustukset

8.1. Euroopan kemikaaliviraston henkilöstön lasten varhaiskasvatuksen järjestämisen tuki	500 000
8.2. Suomen ja Ruotsin välillä yhteistyöstä ulkomaanopetuksen alalla tehdyn sopimuksen mukaisten menojen maksamiseen	190 000

9. Hallituksen kärkihankkeet (Opetus- ja kulttuuritoimen rahoituslain 44 §:n mukaiset avustukset ja muut menot)

9.1. Osaaminen ja koulutus: Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan (enintään)	300 000
---	---------

Valtionavustukset ja hallituksen kärkihankkeet yhteensä	45 723 000
--	-------------------

Yhteensä	720 557 000
-----------------	--------------------

Varhaiskasvatuspalvelun EU:n kemikaaliviraston henkilöstön lapselle tuottavalla kunnalla on oikeus periä palvelun tuottamisesta aiheutuneiden kokonaiskustannusten ja perheen maksuosuuden välinen erotus Suomen valtiolta.

Määrärahan mitoituksessa käytetyt euromäärät yksikköä kohden (ei sis. alv)

Esi- ja perusopetuksen kotikuntakorvauksen perusosa	6 732,39 euroa/asukas
Lukiokoulutus	6 198,30 euroa/opiskelija
Taiteen perusopetus	77,52 euroa/opetustunti
Aamu- ja iltapäivätoiminta	26,00 euroa/ohjaustunti

Valtionosuuden mitoituksessa huomioon otettu kuntien rahoitusosuus sisältää 9 235 000 euroa kuntien osuutena lukiokoulutuksesta harjoittelukouluissa ja valtion yleissivistävissä oppilaitoksissa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluontoisten erien nettomuutos valtionavustuksista	-7 800
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen; esi- ja perusopetus/OKRL (Kiky)	-2 977
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen; lukiokoulutus (Kiky)	-5 400
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen; taiteen perusopetus (Kiky)	-434
Kustannustason muutos (-0,7 %)	-4 591
Kustannustenjaon tarkistus, lukiokoulutus ja taiteen perusopetus	3 022
Kustannustenjaon tarkistus, perusopetus	-4 311
Opiskelijamääräarvion muuttaminen, lukiokoulutus ja taiteen perusopetus	-4 174
Opiskelijamääräarvion muuttaminen, perusopetus	23 660
Vieraskielisten oppilaiden äidinkielen ja suomi/ruotsi toisena kielenä -opetuksen ja muun opetuksen tukeminen (maahanmuuttajapaketti)	3 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Yleissivistävän koulutuksen avustukset	-2 957
Ylioppilastutkinnon sähköistäminen (siirto momentille 29.10.02)	-700
Yhteensä	-3 662

Määrärahan mitoituksessa käytetyt yksikköhinnat täsmentyvät kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvien vaikutusten johdosta.

2017 talousarvio	720 558 000
2016 talousarvio	724 220 000
2015 tilinpäätös	701 445 833

31. (29.30.30) *Valtionosuus ja -avustus vapaan sivistystyön oppilaitosten käyttökustannuksiin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 146 325 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) mukaisen valtionosuuden maksamiseen kansalaisopistoille, kansanopistoille, opintokeskuksille ja kesäyliopistoille sekä Snellman-korkeakoulu -nimiselle oppilaitokselle

2) enintään 5 834 000 euroa edellä mainitun lain 14 §:n mukaisiin avustuksiin.

Valtionosuuteen oikeuttavat yksiköt

	enimmäismäärä	yksikkö
Valtionosuus kansalaisopistojen käyttökustannuksiin	1 698 839	opetustunti
Valtionosuus kansanopistojen käyttökustannuksiin	241 834	opiskelijaviikko
Valtionosuus opintokeskusten käyttökustannuksiin	158 984	opetustunti
Valtionosuus kesäyliopistojen käyttökustannuksiin	52 711	opetustunti

Kansanopistojen valtionosuuteen oikeuttavista laskennallisista opiskelijaviikoista suunnataan enintään 5 440 opiskelijaviikkoa Lehtimäen opisto -nimiselle kansanopistolle ja enintään 4 160 opiskelijaviikkoa Snellman-korkeakoulu -nimiselle vapaan sivistystyön oppilaitokselle. Tunti- tai opiskelijaviikkokiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Valtionosuuksien ja -avustusten arvioitu jakautuminen (euroa)

	Valtionosuus	Valtionavustus	Yhteensä
Kansalaisopistot	81 273 000	3 012 000	84 285 000
Kansanopistot	43 790 000	2 622 000	46 412 000
Opintokeskukset	12 407 000	150 000	12 557 000

Valtionosuuksien ja -avustusten arvioitu jakautuminen (euroa)

	Valtionosuus	Valtionavustus	Yhteensä
Kesäyliopistot	4 995 000	50 000	5 045 000
Kilpailukyky sopimuksesta ja kustannustason muutoksesta aiheutuvat määräraha-muutokset valtionosuuksiin	-1 974 000	-	-1 974 000
Yhteensä	140 491 000	5 834 000	146 325 000

Määräraha käytetään vapaan sivistystyön oppilaitosten tehtävään järjestää elinikäisen oppimisen periaatteen pohjalta yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta. Valtionavustusten painotuksena on tukea vapaan sivistystyön rakenteellista kehittämistä, laatua ja vaikuttavuutta sekä koulutuspoliittisesti tärkeiden kohderyhmien koulutusmahdollisuuksia. Nuorisotakuun opintoteliavustukset suunnataan nuorten maahanmuuttajien opiskelu- ja kielitaitoa parantavaan koulutukseen. Kansanopistojen valtionavustuksista suunnataan ylimääräisenä opintoteliavustuksena 416 000 euroa Lehtimäen opisto -nimiselle opistolle korvaamaan lainsäädäntömuutoksessa alentunutta valtionosuusprosenttia.

Määrärahan mitoituksessa käytetyt keskimääräiset yksikköhinnat

Kansalaisopistot	83,51 euroa/opetustunti
Kansanopistot	299,51 euroa/opiskelijaviikko
Opintokeskukset	120,06 euroa/opetustunti
Kesäyliopistot	157,96 euroa/opetustunti

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertalisäyksen poistuminen	-100
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen; vapaa sivistystyö (Kiky)	-1 001
Kustannustason muutos (-0,7 %)	-973
Kustannustason tarkistus	-1 088
Muut muutokset	67
Vapaan sivistystyön rakenne- ja rahoitusuudistus (rapo)	-8 500
Yhteensä	-11 595

Määrärahan mitoituksessa käytetyt yksikköhinnat täsmentyvät kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvien vaikutusten johdosta.

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	146 325 000
2016 talousarvio	157 920 000
2015 tilinpäätös	156 212 380

51. Valtionavustus yleissivistävän koulutuksen järjestöille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 976 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten maksamiseen kodin ja koulun yhteistyöstä huolehtiville järjestöille, Kehittämiskeskus Opinkirjo ry:lle, koulun vapaan harrastustoiminnan tukemiseen, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto ry:lle, Ympäristökasvatuksen seura ry:lle, Kesäluokioseura ry:lle, Suomi-koulujen Tuki ry:lle ja Suomi-koulujen toimintaan ja kehittämiseen sekä kotiperuskoulu/hemgrundskola -toimintaan, sekä vaihto-oppilasjärjestöjen ja lukiolaisten tiedeolympiatoiminnan tukemiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenon poistuminen	-500
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-2
Yhteensä	-502

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	976 000
2016 talousarvio	1 478 000
2015 tilinpäätös	1 303 000

52. (29.30.53) Valtionavustus vapaan sivistystyön järjestöille (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 6 287 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) eräiden naisjärjestöjen valtionavusta annetun lain (663/2007) mukaisiin valtionavustuksiin
- 2) avustusten maksamiseen Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry:lle, Marttaliitto ry:lle ja Käsi- ja taideteollisuusliitto TAITO ry:lle ja niiden edelleen jaettavaksi piiri- tai jäsenjärjestöilleen, Finlands svenska Marthaförbund rf:lle, Sami Duodji ry:lle, järjestöille sivistystyöhön, Karjalan Liitto ry:lle, Sofian kannatusyhdistys ry:lle sekä Kriittiselle korkeakoululle.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Eräiden naisjärjestöjen valtionavusta annetun lain (663/2007) mukaisiin valtionavustuksiin	268 000
Kotitalousneuvontajärjestöjen toimintaan	1 916 000
Käsi- ja taideteollisuusjärjestöjen toimintaan	2 195 000
Opintokeskusta ylläpitävien järjestöjen sivistys- ja kulttuuritoimintaan	1 117 000
Karjalan Liitolle	131 000
Vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen toimintaan ja muiden järjestöjen sivistystoimintaan	499 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Sofian kannatusyhdistys ry:n ulkosuomalaisten sivistystoimintaan	83 000
Kriittisen korkeakoulun toimintaan	78 000
Yhteensä	6 287 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenon poistuminen	-60
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-14
Yhteensä	-74

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	6 287 000
2016 talousarvio	6 361 000
2015 tilinpäätös	7 366 000

20. (29.20 ja 30, osa) Ammatillinen koulutus

Selvitysosa:

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Ammatillisen koulutuksen päämääränä on vahvistaa työ- ja elinkeinoelämän kilpailukykyä ja kansalaisten hyvinvointia sekä edistää osallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä kansainvälistyvässä ja nopeasti muuttuvassa toimintaympäristössä vastaamalla työ- ja elinkeinoelämän osaamistarpeisiin, parantamalla väestön ammatillista osaamista sekä tukemalla elinikäistä oppimista ja työelämälähtöistä innovaatiotoimintaa. Työelämä- ja asiakaslähtöisyys sekä toiminnan joustavuus ja ketteryys ovat keskeisiä tekijöitä, joilla vahvistetaan ammatillisen koulutuksen vaikuttavuutta, laatua ja osuvuutta.

Osaavan työvoiman saatavuuden varmistaminen, perusopetuksen päättäneiden ja muiden vailla tutkintoa olevien koulutusmahdollisuuksien turvaaminen sekä työikäisen väestön osaamisperustan vahvistaminen edellyttävät sekä nuorille että aikuisille soveltuvia joustavia hakeutumis- ja koulutusväyliä sekä työelämän ja yksilöiden tarpeiden kannalta riittävää ja oikein kohdentuvaa ammatillisen koulutuksen tarjontaa. Ammatillisen koulutuksen tuottamaan osaamiseen kohdistuvat vaatimukset lisääntyvät samanaikaisesti, kun koulutukseen käytettävät resurssit vähenevät ja opiskelijoiden yksilölliset erot ovat yhä suurempia. Tämä edellyttää opiskelijan ja työelämän tarpeista lähtevien joustavien opintopolkujen mahdollistamista, oppisopimuskoulutuksen ja muiden työvaltaisten opiskelutapojen lisäämistä, ammatillisen koulutuksen ja korkea-asteen koulutuksen välisen yhteistyön lisäämistä sekä tavoitteellista oppimista tukevien monimuotoisten oppimisympäristöjen ja pedagogisten ratkaisujen hyödyntämistä. Samalla myös opinto-ohjauksen ja muiden yksilöllisten ohjaus- ja tukipalvelujen merkitys kasvaa.

Ammatillisen koulutuksen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden lisäämiseksi toteutetaan ammatillisen koulutuksen reformi. Reformissa uudistetaan koulutuksen rahoitusta ja rakenteita jatko-opintokelpoisuus säilyttäen. Huolehditaan alueellisesti kattavasta koulutuksesta sekä tiivistetään kou-

lukuksen ja työelämän välistä yhteistyötä. Poistetaan koulutuksen päällekkäisyyksiä. Poistetaan nuorten ja aikuisten ammatillisen koulutuksen raja-aidat ja kootaan koulutustarjonta, rahoitus ja ohjaus yhtenäiseksi kokonaisuudeksi opetus- ja kulttuuriministeriön alle. Tähän liittyen opetus- ja kulttuuriministeriön alaisuuteen siirretään vuoden 2018 alusta lukien tutkintotavoitteinen ja osa ei-tutkintotavoitteisesta työvoimakoulutuksesta. Reformissa uudistetaan ammatillisen koulutuksen toimintalainsäädäntö, rahoitusjärjestelmä sekä säätely- ja ohjausjärjestelmä uudenlaiseksi kokonaisuudeksi, jonka lähtökohtana ovat osaamisperusteisuus, asiakaslähtöisyys ja elinikäinen oppiminen. Ammatillisessa koulutuksessa siirrytään yhteen näyttöperusteiseen ja osaamisen hankkimistavasta riippumattomaan tapaan suorittaa ammatillinen tutkinto ja otetaan käyttöön yhtenäinen henkilökohtaistamisprosessi, joka soveltuu kaikille ammatillisen koulutuksen asiakkaille. Valmistellaan uutta koulutusopimusmallia erityisesti nuorten työpaikalla tapahtuvan oppimisen lisäämiseksi ja monipuolistamiseksi.

Ammatillisen koulutuksen reformissa tehdään ammatillisen koulutuksen säätely-, rahoitus- ja ohjausjärjestelmästä yhtenäinen kokonaisuus yhdistämällä ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen sekä oppisopimuskoulutuksen erilliset säätely-, ohjaus- ja rahoitusjärjestelmät. Jatkossa ammatillista koulutusta säädellään yhdellä toimintalailla ja yhdellä järjestämisluvalla. Ammatillisen peruskoulutuksen, ammatillisen lisäkoulutuksen, oppisopimuskoulutuksen ja ammatillisten erikoisoppilaitosten rahoitusjärjestelmät uudistetaan yhtenäiseksi kokonaisuudeksi. Rahoitus myönnetään suoraan koulutuksen järjestäjälle. Koulutuksen järjestäjiä kannustetaan toiminnan tehostamiseen lisäämällä koulutuksen vaikuttavuuden (työllistyminen ja jatko-opintoihin sijoittuminen) ja opiskelijoiden osaamisen kertymisen (suoritetut tutkinnot ja tutkinnon osat) painoarvoa rahoituksessa. Rahoitusperusteilla pyritään lisäksi tehostamaan aikaisemmin hankitun osaamisen tunnustamista, parantamaan koulutuksen läpäisyä, lisäämään oppisopimuskoulutusta ja muuta työpaikalla tapahtuvaa oppimista sekä mahdollistamaan koulutuksen eri järjestämismuotojen joustava yhdistely työelämän ja yksilöiden tarpeiden mukaisesti. Uudistuksessa pyritään turvaamaan koulutuksen järjestäjien saaman rahoituksen ennakoitavuus ja riittävä vakaus.

Reformin valmistelu saatetaan päätökseen vuoden 2017 aikana, ja uudistukset tulevat voimaan pääsääntöisesti vuoden 2018 alusta lukien.

Valtionavustuksilla tuetaan ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa, edistetään reformin tavoitteiden toteuttamista, kehitetään ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaa ja tuetaan uusien toimintaprosessien ja oppimisympäristöjen käyttöönottoa. Avustukset myönnetään pääosin verkostohankkeille, joissa on mukana useita koulutuksen järjestäjiä.

Ammatilliseen koulutukseen kohdennetaan 190 milj. euron säästö vuodesta 2017 lukien. Säästö toteutetaan määräämällä oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulutuksen rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä 12,5 prosenttia järjestämislupien mukaista enimmäisopiskelijamäärää alhaisemmalle tasolle. Menettely mahdollistaa säästön toteuttamisen kunkin koulutuksen järjestäjän kannalta tarkoituksenmukaisimmalla tavalla joko toimintaa tehostamalla, opiskelijamäärää vähentämällä tai näiden yhdistelmällä. Säästö kohdennetaan kokonaisuudessaan ammatillisen peruskoulutuksen kuntarahoitusosuuteen valtion ja kuntien välistä rahoitussuhdetta eli valtionosuusprosenttia muuttamalla. Säästö on pysyvä, mutta sen järjestäjäkohtainen kohdentuminen voi muuttua vuoden 2017 jälkeen.

Maahanmuuttajien lisääntyvään koulutustarpeeseen vastaamiseksi ammatillisen koulutuksen määrärahaa lisätään 21 milj. eurolla. Määrärahalla on tarkoitus tarjota ammatillista koulutusta ja

opiskelua tukevia palveluja n. 2 000 maahanmuuttajalle. Määrärahalla lisätään erityisesti ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta sekä näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta ja siihen kytkeytyviä opiskeluvalmiuksia parantavia opintoja. Ammatilliseen koulutukseen valmentavan koulutuksen perusteissa määriteltyjä kielitaitosuosituksia tarkistetaan ja opintojen aikaista kielenopetusta lisätään, jotta opiskelun aloittaminen valmentavassa koulutuksessa ja jatkaminen valmentavan koulutuksen jälkeen tutkintotavoitteisessa koulutuksessa olisi mahdollista nykyistä lyhyemmän kotoutumiskoulutuksen jälkeen.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Kehitetään ammatillisen koulutuksen tutkintojärjestelmää siten, että se muodostuu selkeästä, joustavasta, elinikäistä oppimista tukevasta ja työelämän muuttuviin osaamistarpeisiin nopeasti reagoivasta tutkintorakenteesta ja tutkinnoista. Ammatillisen koulutuksen tutkintorakennetta ja tutkintojen perusteita kehitetään kokonaisuutena yhteistyössä työelämän kanssa päällekkäisyyksien poistamiseksi ja nykyistä laaja-alaisempien tutkintojen muodostamiseksi. Opintopolkujen joustavoittamiseksi ja monipuolistamiseksi yksilöllisiä valinnan mahdollisuuksia lisätään ja tutkintojen muodostuminen määritellään siten, että tutkinnon osien joustava yhdistely työelämän tarpeiden mukaisesti on mahdollista. Tutkinnon osien suorittamismahdollisuutta edistetään, kuitenkin siten että vailla ammatillista tutkintoa oleville ensisijaiseksi tavoitteeksi asetetaan koko tutkinnon suorittaminen.

Toteutetaan vuonna 2016 käynnistettyä ammatillisen koulutuksen järjestäjäjärakenteen kehittämisohjelmaa, jossa koulutuksen järjestäjiä kannustetaan muun muassa taloudellisin kannustein vapaaehtoihin fuusioihin. Tavoitteena on aikaansaada toimintaedellytyksiltään vahvoja monialaisia ammatillisen koulutuksen järjestäjiä, jotka kykenevät vastaamaan omalla toiminta-alueellaan työelämän ja yksilöiden osaamistarpeisiin asiakaslähtöisesti ja tehokkaasti käyttäen hyödyksi koko ammatillisen koulutuksen palveluvalikoimaa. Lisäksi järjestäjäverkkoon kuuluu erikoistuneita, toimintaedellytyksiltään vahvoja koulutuksen järjestäjiä, jotka kykenevät tarjoamaan valtakunnallisesti, toimialakohtaisesti tai muutoin merkittäviä koulutuspalveluja. Järjestäjäjärakenteen kehittämisohjelman avulla varmistetaan yksilöiden ja työelämän tarpeisiin vastaavien koulutuspalveluiden saatavuus maan kaikissa osissa ja molemmissa kieliryhmissä.

Toteutetaan vuonna 2016 käynnistettyä kehittämisohjelmaa, jossa ammatillisen koulutuksen järjestäjien toimintaprosesseja ja oppimisympäristöjä uudistetaan muun muassa hyödyntämällä digitaalisia ratkaisuja, purkamalla toiminnan päällekkäisyyksiä ja virtaviivaistamalla koulutuksen järjestäjien hallintoa.

Kehitetään yhteistyössä koulutuksen järjestäjien kanssa ammatilliseen koulutukseen soveltuvaa tulosohjausmekanismia vuonna 2016 käynnistettyjen tulosohjausmenettelyn kokeiluhankkeiden pohjalta. Ammatillisen koulutuksen säätely- ja ohjausprosesseja tehostetaan ja päätöksenteon läpinäkyvyyttä lisätään ministeriön ja koulutuksen järjestäjien välisellä sähköisellä päätöksentekojärjestelmällä.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijavalintoja ja hakupalveluja kehitetään siten, että perusasteen päättäneiden ja muiden vailla toisen asteen tutkintoa tai koulutuspaikkaa olevien nuorten pääsy ammatilliseen koulutukseen turvataan ja työikäisen väestön koulutukseen hakeutuminen on joustavaa.

Toiminnan laajuus

Seuraavissa taulukoissa kuvataan ammatillisen koulutuksen uusien opiskelijoiden, suoritettujen tutkintojen ja opiskelijamäärien sekä koulutuksen järjestäjien lukumäärien kehitystä.

Ammatilliseen tutkintoon johtavan/valmistavan koulutuksen uudet opiskelijat¹⁾

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Perustutkintoon johtava/valmistava koulutus	69 080	69 393	69 354	68 000	67 500	62 500
Oppilaitosmuotoinen koulutus yhteensä	61 429	61 545	62 391	61 000	60 000	55 000
— perustutkintoon johtava koulutus	49 381	47 956	46 324	42 000	42 000	40 000
— näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon valmistava koulutus	12 048	13 589	16 067	19 000	18 000	15 000
Oppisopimuskoulutus yhteensä	7 651	7 848	6 963	7 000	7 500	7 500
— perustutkintoon johtava koulutus	188	209	260	250	300	300
— näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon valmistava koulutus	7 463	7 639	6 703	6 750	7 200	7 200
Ammatti- tai erikoisammatti-tutkintoon valmistava koulutus	30 191	26 735	30 926	31 200	31 000	30 700
Oppilaitosmuotoinen koulutus	16 977	16 675	18 238	18 700	18 500	18 200
Oppisopimuskoulutus	13 214	10 060	12 688	12 500	12 500	12 500

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Vain opetushallinnon alainen valtionosuusrahoitteinen koulutus.

Ammatillisen tutkinnon suorittaneet¹⁾

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
Perustutkinnot	45 862	46 214	48 754	49 300	49 800	50 700
Oppilaitosmuotoinen koulutus yhteensä	41 774	42 169	43 732	44 300	44 800	46 000
— peruskoulutuksessa suoritettututkinnot	35 734	35 412	36 283	36 000	35 000	34 500
— näyttötutkintona suoritettututkinnot	6 040	6 757	7 449	8 300	9 800	11 500
Oppisopimuskoulutus yhteensä	4 088	4 045	5 022	5 000	5 000	4 700
— peruskoulutuksessa suoritettututkinnot	127	123	139	150	200	200
— näyttötutkintona suoritettututkinnot	3 961	3 922	4 883	4 850	4 800	4 500
Ammatti- ja erikoisammatti-tutkinnot	16 685	15 940	15 908	17 000	18 000	18 000
Oppilaitosmuotoinen koulutus	7 740	7 152	8 505	9 500	10 000	10 000
Oppisopimuskoulutus	8 945	8 788	7 403	7 500	8 000	8 000

¹⁾ Lähde: Tilastokeskus. Vain opetushallinnon alainen valtionosuusrahoitteinen koulutus.

Ammatillisen peruskoulutuksen vuosiopiskelijamäärät (oppilaitosmuotoinen koulutus)¹⁾

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Peruskoulutus yhteensä	150 295	150 470	150 238	148 921	148 200	142 000
— josta erityisopetus	21 904	22 660	23 256	23 673	23 500	23 000
1. Perustutkintoon johtava koulutus ja valmentavat koulutukset yhteensä	131 281	129 830	127 053	122 475	121 700	120 000
1.1. Tutkintoon johtava koulutus	124 881	123 553	120 934	116 826	116 000	114 500
1.2. Valmentavat koulutukset ²⁾	6 400	6 277	6 120	5 649	5 700	5 500
2. Näyttötutkintona suoritettavaan perustutkintoon valmistava koulutus	19 014	20 640	23 185	26 446	26 500	22 000

¹⁾ Lähde: valtionosuusjärjestelmä; vain valtionosuusrahoitteinen koulutus. Vuosiopiskelijamäärä on kevään ja syksyn tilastointipäivien opiskelijamäärien aritmeettinen keskiarvo.

²⁾ Syksyllä 2015 alkavasta koulutuksesta lukien ammatilliseen peruskoulutukseen ohjaava ja valmistava koulutus (ammatti-startti), vammaisten valmentava ja kuntouttava opetus ja ohjaus, maahanmuuttajien ammatilliseen peruskoulutukseen valmistava koulutus, talouskoulutus sekä oppisopimuskoulutuksen ennakkokurssi yhdistettiin yhdeksi ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaksi koulutukseksi (VALMA). Samassa yhteydessä osasta vammaisten valmentavaa ja kuntouttavaa opetusta ja ohjausta muodostettiin erillinen työhön ja itsenäiseen elämään valmentava koulutus (TELMA).

Ammatillisen peruskoulutuksen valtionosuusrahoituksen perusteena olevat opiskelijamäärät (oppilaitosmuotoinen koulutus)¹⁾

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Peruskoulutus yhteensä	148 971	149 640	149 755	147 483	147 700	129 800
1. Kunnallinen ammatillinen koulutus	119 134	119 289	119 022	117 062	117 320	103 090
— josta kuntajärjestäjien	23 843	30 362	30 760	30 766	31 400	27 590
— josta kuntayhtymäjärjestäjien	95 291	88 927	88 262	86 296	85 920	75 500
2. Yksityinen ammatillinen koulutus	29 693	30 199	30 592	30 276	30 240	26 570
3. Valtion järjestämä ammatillinen koulutus	144	152	141	145	140	140

¹⁾ Lähde: valtionosuusjärjestelmä. Oppilaitosmuotoisessa peruskoulutuksessa rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä perustuu kevään ja syksyn tilastointipäivien opiskelijamäärien painotettuun keskiarvoon (kevään opiskelijamäärä kerrotaan 7:llä ja syksyn opiskelijamäärä 5:llä). Koulutuksen järjestämisluvien enimmäisopiskelijamäärän ylittävä opiskelijamäärä-osuus ei sisälly rahoituksen perusteena olevaan opiskelijamäärään. Vuodelle 2017 arvioitu rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä on noin 87,5 % järjestämisluvien mukaisesta enimmäisopiskelijamäärästä.

Ammatillisen perus- ja lisäkoulutuksen järjestäjien lukumäärät ¹⁾

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 toteutuma	2017 arvio
Kaikki ammatillisen koulutuksen järjestäjät yhteensä	189	183	174	168
— sekä perus- että lisäkoulutuksen järjestäjät	118	117	113	107
— pelkän peruskoulutuksen järjestäjät	13	13	13	13
— pelkän lisäkoulutuksen järjestäjät	58	53	48	48

¹⁾ Kalenterivuoden alun tilanne. Vuoden 2016 alun 175 järjestäjästä 126 oli ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjiä ja 162 ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjiä.

Ammatillisen peruskoulutuksen järjestäjien lukumäärät omistajatyypin mukaan¹⁾

	2012 toteutuma	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 toteutuma	2017 arvio
Kaikki järjestäjät yhteensä	137	134	131	130	126	120
— kuntajärjestäjät	11	11	11	10	9	9
— kuntayhtymäjärjestäjät	38	36	35	34	34	34
— yksityiset järjestäjät	87	86	84	85	82	76
— valtio koulutuksen järjestäjänä	1	1	1	1	1	1

¹⁾ Kalenterivuoden alun tilanne. Pelkän ammatillisen lisäkoulutuksen järjestäjät (vuonna 2016 yhteensä 48) ovat yhtä kuntayhtymäjärjestäjää lukuun ottamatta yksityisiä.

01. Valtion ammatillisen koulutuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 7 975 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) Saamelaisalueen koulutuskeskuksen ja Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen kansainvälistämiseen, oppimisympäristöjen kehittämiseen ja tietoverkkojen rakentamiseen sekä tieto- ja viestintätekniikan käyttöön opetuksessa ja opiskelussa, maahanmuuttajien tukiopetukseen, ammatilliseen lisäkoulutukseen, työnantajille maksettaviin koulutuskorvauksiin ja EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen

2) enintään 2 400 000 euroa Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen liiketaloudellisten suoritteiden hintojen alentamiseen.

Selvitysosa: Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus tuottaa merenkulkuelinkeinon, viranomaisten ja vesillä liikkuvien kansalaisten turvallisuustasoa parantavaa ja ylläpitävää sekä ympäristöönnettomuuksia ehkäisevää turvallisuuskoulutusta pelastautumiskoulutusyksikössä Lohjalla ja palokoulutusyksikössä Upinniemiessä. Tavoitteena on, että vuonna 2017 Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus kouluttaa yhteensä 4 100 henkilöä.

Saamelaisalueen koulutuskeskuksen tehtävänä on lisätä saamelaisväestön ammatillista osaamista, järjestää saamelaisalueen elinkeinoelämän tarpeita vastaavaa koulutusta ja edistää alueen työllisyyttä sekä säilyttää ja kehittää saamelaiskulttuuria ja saamen kieltä. Koulutuskeskuksen erityistehtävänä on palvella Euroopan unionin ainutta alkuperäiskansaa. Vuonna 2017 koulutuskeskuksen ammatillisen peruskoulutuksen opiskelijamäärä on n. 140 ja ammatillisessa lisäkoulutuksessa toteutetaan n. 4 800 opiskelijatyöpäivää. Saamen kielen ja kulttuurin lukuvuosisäilytyksessä toteutetaan n. 7 200 opiskelijatyöpäivää ja kurssitoiminnassa 5 250 opiskelijatyöpäivää.

Henkilötyövuodet

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Saamelaisalueen koulutuskeskus	71,2	69,0	69	69
Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskus	23,6	24,3	26	26
Yhteensä	94,8	93,3	95	95

**Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen liiketaloudellisen toiminnan kustannus-
vastaavuuslaskelma (1 000 euroa)**

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	1 002	1 000	1 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	3 095	3 000	3 000
— osuus yhteiskustannuksista	941	950	950
Kustannukset yhteensä	4 036	3 950	3 950
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-3 034	-2 950	-2 950
Kustannusvastaavuus, %	25	25	25
Hintatuki	2 400	1 550	2 400
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen, %	84	65	86

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Saamelaisalueen koulutuskeskus	4 688 000
Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen hintatuki	2 400 000
Merenkulun turvallisuuskoulutuskeskuksen muut menot	887 000
Yhteensä	7 975 000

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	10 657	10 839	10 525
Bruttotulot	1 947	2 550	2 550
Nettomenot	8 710	8 289	7 975
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 126		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	729		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-61
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-78
Palkkaliukumasäästö	-15
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-30
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-41
Työajan pidentäminen (Kiky)	-43
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-6
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-40
Yhteensä	-314

2017 talousarvio	7 975 000
2016 II lisätalousarvio	-118 000
2016 talousarvio	8 289 000
2015 tilinpäätös	6 314 000

21. (29.20.21 ja 30.21, osa) Ammatillisen koulutuksen kehittäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 541 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ammatillisen koulutuksen (ml. ammatillinen aikuiskoulutus) kokeilu-, tutkimus-, kehittämis- ja arviointihankkeista aiheutuvien suunnittelu-, käynnistämisen- ja toimintamenojen sekä avustusten maksamiseen
- 2) työpaikalla tapahtuvan oppimisen sekä työvaltaista oppimista ja koulutuksen eri järjestämis- muotoja joustavasti yhdistävien koulutusmallien kehittämishankkeiden menojen ja avustusten maksamiseen
- 3) elinikäistä oppimista ja aikuisopiskelua, oppisopimuskoulutusta ja näyttötutkintojärjestelmää koskevien hankkeiden sekä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kehittämisestä aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen
- 4) ammatillisen koulutuksen reformin toimeenpanoa tukevien hankkeiden menojen ja avustusten maksamiseen
- 5) EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen
- 6) enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Elinikäistä oppimista ja aikuisopiskelua, oppisopimuskoulutusta ja näyttötutkintojärjestelmää koskevat hankkeet sekä tieto-, neuvonta- ja ohjauspalvelujen kehittäminen	-939
Yrittäjyyskasvatus (siirto momentille 29.91.52)	-400
Yhteensä	-1 339

2017 talousarvio	8 541 000
2016 talousarvio	9 880 000
2015 tilinpäätös	13 721 000

30. (29.20.30, 30.31, 32 ja 51) *Valtionosuus ja -avustus ammatillisen koulutuksen käyttökustannuksiin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 725 789 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten sekä muiden avustusten maksamiseen
- 2) enintään 6 072 000 euroa edellä mainitun lain 44 §:ssä tarkoitettuihin avustuksiin sekä avustuksina ammatillisen koulutuksen yhteisiin tehtäviin ja laatupalkintoihin ja Örebron kuulovammaisten oppilaitoksen suomalaisten ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden kustannusten kattamiseen
- 3) enintään 851 000 euroa avustuksina ammatillisen erityisopetuksen kehittämiseen ja työelämälähtöisyyden vahvistamiseen
- 4) enintään 1 825 000 euroa avustuksina ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen ja koulutuksen järjestäjien toimintaprosessien kehittämiseen digitaalisten ratkaisujen avulla
- 5) enintään 13 350 000 euroa avustuksina nuorten oppisopimuskoulutuksen edistämiseen ja muuhun kehittämiseen, korotettuun koulutuskorvaukseen sekä työpaikkaohjaajien koulutukseen
- 6) enintään 1 550 000 euroa avustuksina ammatillisen lisäkoulutuksen laadun kehittämiseen, näyttötutkintojärjestelmän kehittämiseen ja näyttötutkintojen koe- ja materiaalipalveluihin sekä edellisiin vuosiin kohdistuviin loppusuorituksiin ja oikaisuihin
- 7) enintään 21 000 000 euroa avustuksina ammatilliseen perustutkintoon johtavan koulutuksen, ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavan koulutuksen, näyttötutkintoon valmistavan ammatillisen peruskoulutuksen, ammattitutkintoon valmistavan koulutuksen, erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen ja tutkintotilaisuuksien sekä tuki-, ohjaus- ja neuvontapalvelujen järjestämiseen maahanmuuttajille.

Oppisopimusopiskelijoiden enimmäismäärä ammatillisessa lisäkoulutuksessa on 21 262. Oppisopimuksena järjestettävän ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen yksikköhinta on 3 268,70 euroa ja muun ammatillisen lisäkoulutuksen 2 360,73 euroa opiskelijaa kohden.

Oppilaitosmuotoisessa ammatillisessa lisäkoulutuksessa, pois lukien ammatillisten erikoisoppilaitosten lisäkoulutus, valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opiskelijatyövuosia on enintään 16 200. Opiskelijatyövuosikiintiön estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien valtionosuuksien maksamiseen.

Ammatillisten erikoisoppilaitosten valtionosuuteen oikeuttavia laskennallisia opiskelijatyöpäiviä on yhteensä enintään 221 530, josta Suomen Ilmailuopiston osuus on enintään 11 600 opiskelijatyöpäivää.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)**

Oppilaitosmuotoisen peruskoulutuksen laskennalliset kustannukset (opiskelijat * omistajatyypin mukainen yksikköhinta)	1 360 936 000
— kunnallinen ammatillinen koulutus (103 082 * 9 751,49 €)	1 005 199 000
— yksityinen ammatillinen koulutus (26 568 * 13 389,45 €, sis. alv.)	355 737 000
Oppisopimuskoulutuksena järjestettävän peruskoulutuksen laskennalliset kustannukset (opiskelijat * omistajatyypin mukainen yksikköhinta)	90 362 000
— kunnallinen ammatillinen koulutus (10 167 * 6 537,52 €)	66 467 000
— yksityinen ammatillinen koulutus (3 495 * 6 836,93 €, sis. alv.)	23 895 000
Kuntien rahoitusosuus	-972 285 000
Kilpailukykyoppimuksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-5 337 000
Kustannustason muutoksesta aiheutuvat määrärahamuutokset valtionosuuksiin	-4 259 000
Valtionosuus oppisopimuskoulutuksena järjestettävään lisäkoulutukseen	66 158 000
— ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistava koulutus (17 582 * 3 268,70 €)	57 469 000
— muu lisäkoulutus (3 680 * 2 360,73 €)	8 689 000
Valtionosuus oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen lisäkoulutukseen	128 511 000
Valtionosuus ammatillisten erikoisoppilaitosten käyttökustannuksiin	16 055 000
Arvonlisäverojen takaisin maksamisesta aiheutuvien kulujen kompensointi	1 000 000
Rahoituslain mukaiset avustukset, yhteiset tehtävät, laatupalkinnot sekä Örebron kuulovammaisten oppilaitos (enintään)	6 072 000
Erityisopetuksen kehittäminen ja työelämälähtöisyyden vahvistaminen (enintään)	851 000
Ammatillisen koulutuksen oppimisympäristöjen ja koulutuksen järjestäjien toimintaprosessien kehittäminen digitaalisten ratkaisujen avulla (enintään)	1 825 000
Nuorten oppisopimuskoulutuksen edistäminen ja muu kehittäminen, korotettu koulutuskorvaus sekä työpaikkaohjaajien koulutus (enintään)	13 350 000
Ammatillisen lisäkoulutuksen laadun kehittäminen, näyttötutkintojärjestelmän kehittäminen ja näyttötutkintojen koe- ja materiaalityöpalvelut sekä edellisvuosien loppusuoritus- ja oikaisut (enintään)	1 550 000
Maahanmuuttajille tarkoitettu valtionavustuksina rahoitettava ammatillinen koulutus sekä maahanmuuttajien tuki-, ohjaus- ja neuvontapalvelut (enintään)	21 000 000
Yhteensä	725 789 000

Valtionosuuden määräytymisperusteena käytetty ammatillisen peruskoulutuksen keskimääräinen yksikköhinta on 10 355,64 euroa opiskelijaa kohden.

Ammatillisten erikoisoppilaitosten valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 72,47 euroa opiskelijatyöpäivää kohden.

Valtionosuuden mitoituksessa huomioon otettu arvio kuntien rahoitusosuudesta sisältää kuntien osuutena Saamelaisalueen koulutuskeskuksessa ja Pelastusopistossa annettavan koulutuksen kustannuksiin yhteensä 2 431 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen, jolla toteutetaan ammatilliseen koulutukseen kohdistuva 190 milj. euron säästö muuttamalla opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia (1705/2009) siten, että oppilaitosmuotoisen ammatillisen peruskoulu-

tuksen rahoituksen perusteena oleva opiskelijamäärä määrätään järjestämislupien mukaista enimmäisopiskelijamäärää alhaisemmalle tasolle ja kohdentamalla säästö kokonaisuudessaan ammatillisen peruskoulutuksen kuntien rahoitusosuuteen muuttamalla valtionosuusprosenttia.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen, jolla mahdollistetaan valtionavustuksen maksaminen ammatillisen koulutuksen järjestämiseen maahanmuuttajille muuttamalla opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettua lakia (1705/2009). Tarkoituksena on lisätä valtionavustusrahoituksella erityisesti ammatilliseen peruskoulutukseen valmentavaa koulutusta sekä näyttötutkintoon valmistavaa koulutusta ja siihen kytkeytyviä opiskeluvalmiuksia parantavia opintoja. Tavoitteena on, että valtionavustuksina rahoitettavaan koulutukseen osallistuu n. 2 000 maahanmuuttajaa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poistuminen	-3 000
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen; ammatillinen koulutus (Kiky)	-5 337
Kustannustason muutos (-0,7 %)	-4 259
Maahanmuuttajien lisääntyvään koulutustarpeeseen vastaaminen	21 000
Menosäästön kohdistaminen kuntien rahoitusosuuteen	80 083
Opiskelijavalintapalvelut (siirron palautus momentilta 29.01.02)	18
Valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus	-8 245
Säästö päätös	-80 083
Tasomuutos	-6
Yhteensä	171

Määrärahan mitoituksessa käytetyt yksikköhinnat täsmentyvät kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvien vaikutusten johdosta.

2017 talousarvio	725 789 000
2016 talousarvio	725 618 000
2015 tilinpäätös	737 192 435

33. (29.30.33) Nuorten aikuisten osaamisohjelma (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 25 141 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten oppisopimuksena järjestettävän ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan ammatillisen lisäkoulutuksen valtionosuuksien maksamiseen

2) enintään 24 228 000 euroa valtionavustuksina näyttötutkintoon valmistavaan ammatilliseen peruskoulutukseen, ammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen ja erikoisammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen, tutkintotilaisuuksien järjestämiseen sekä tuki-, ohjaus- ja neuvontapalveluihin. Rahoitusta voidaan käyttää tutkinnon osien suorittamiseen.

Oppisopimusopiskelijoiden enimmäismäärä ammatillisessa lisäkoulutuksessa on enintään 300. Oppisopimuksena järjestettävän ammatti- ja erikoisammattitutkintoon valmistavan koulutuksen yksikköhinta on 3 268,70 euroa.

Suoritekiintiöiden estämättä määrärahaa saa käyttää oikaisupäätöksistä aiheutuvien sekä valtionavustusten enimmäismäärästä myöntämättä jätetyn euromäärän suuruisten valtionosuuksien maksamiseen.

Selvitysosa: Nuorten aikuisten osaamisohjelman mukaisesti määrärahaa käytetään vailla perusasteen jälkeistä koulutusta olevien 20—29 -vuotiaiden nuorten aikuisten oppilaitosmuotoisesti tai oppisopimuskoulutuksena järjestettävään ammattitutkintoon ja erikoisammattitutkintoon valmistavaan koulutukseen, näyttötutkintoon valmistavaan oppilaitosmuotoiseen ammatilliseen peruskoulutukseen sekä tutkinnon osiin ja aikuisille suunnattujen ohjaus- ja neuvontapalvelujen vahvistamiseen.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen, jolla jatketaan nuorten aikuisten osaamisohjelmaan maksettavaa valtionavustusta koskevan säännöksen voimassaoloa.

Määrärahan arviotu käyttö (euroa)

Valtionavustus oppilaitosmuotoisen koulutuksen kustannuksiin sekä ohjaus- ja neuvontapalveluihin (enintään)	24 228 000
Valtionosuus oppisopimuksena järjestettävän koulutuksen käyttö-kustannuksiin	913 000
Yhteensä	25 141 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lisärahoitus ohjelman jatkamiseksi ja hyvien käytäntöjen levittämiseksi	10 000
Määräaikaisen ohjelman asteittainen päätyminen	-22 206
Yhteensä	-12 206

2017 talousarvio	25 141 000
2016 talousarvio	37 347 000
2015 tilinpäätös	55 651 944

(30.) Aikuiskoulutus

Selvitysosa: Luku ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen momentti 29.30.20 siirrettäväksi osaksi momenteja 29.01.02, 29.10.02, 29.20.21 ja 29.40.20, momentti 29.30.21 siirrettäväksi osaksi momenteja 29.10.20, 29.20.21, 29.40.50 ja 29.40.55, momentti 29.30.30 siirrettäväksi momentiksi 29.10.31, momentit 29.30.31, 29.30.32 ja 29.30.51 siirrettäväksi osaksi momenttia 29.20.30, momentti 29.30.33 siirrettäväksi momentiksi 29.20.33 ja momentti 29.30.53 siirrettäväksi momentiksi 29.10.52.

40. (29.40 ja 30, osa) Korkeakouluopetus ja tutkimus

Valtuus

Suomen Akatemian momenteilta 29.40.51 ja 29.40.53 rahoitettaviin tutkimushankkeisiin ja Akademian rahoittamaan tutkimuksen edistämiseen saa vuonna 2017 hyväksyä sitoumuksia 348 338 000 euron arvosta. Valtuudesta vähintään 10 000 000 euroa on tarkoitettu kansallisen, kansainvälisen tason tutkimusinfrastruktuurien vahvistamiseen, vähintään 10 000 000 euroa on tarkoitettu tutkimus-, kehittämis- ja innovaatio-ohjelman (ICT) toteuttamiseen, 50 000 000 euroa yliopistojen profiloitumisen vahvistamiseen ja 30 000 000 euroa nuorten tutkijoiden tieteen tekemisen edistämiseen. Lisäksi mikäli vuoden 2016 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta hyväksyä sitoumuksia vuonna 2017.

Tieteellisten seurain valtuuskunnalle voidaan edelleen luovuttaa tilat vastikkeetta.

Selvitysosa:

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— Yliopistot ja ammattikorkeakoulut edistävät toiminnallaan suomalaisen yhteiskunnan kilpailukykyä, hyvinvointia ja sivistystä sekä kestäväää kehitystä. Toiminta on korkealaatuista, kansainvälistä, vaikuttavaa, eettistä ja tukee yhdenvertaisen ja kulttuurisesti monimuotoisen yhteiskunnan kehitystä.

— Suomen tieteen kansainvälinen taso, tieto- ja osaamis pohja vahvistuvat sekä kansantalouden innovaatiokapasiteetti kasvaa.

— Tuetaan ennakointien pohjalta yhteiskunnan, kulttuurin ja työelämän uudistumista sekä turvataan korkeasti koulutetun työvoiman ja tutkijakunnan saatavuus.

— Korkeakoulutuksen ja korkeakoulututkintojen rakenteita ja sisältöjä kehitetään määrällisesti ja laadullisesti paremmin yhteiskunnan ja työelämän muuttuvia tarpeita vastaavaksi. Opintoprosesseja ja joustavia opiskelumahdollisuuksia kehitetään siten, että työurat pitenevät ja työurien aikainen osaamisen kehittäminen mahdollistuu.

— Edistetään tutkimusaineistojen, tutkimustulosten ja osaamisen laajaa hyödyntämistä ja avoimuutta, mukaan lukien kaupallistaminen.

— Edistetään monitieteistä, ratkaisukeskeistä ja päätöksentekoa tukevaa tutkimusta.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Korkeakoululaitos muodostuu korkeatasoisista, vahvuusalueilleen profiloituneista yliopistoista ja ammattikorkeakouluista. Näiden osaaminen täydentää toisiaan siten, että yhteiskunnan ja työelämän erilaisiin tarpeisiin vastataan.

Korkeakoulut järjestävät toimintansa taloudellisesti, tuottavasti ja tehokkaasti. Korkeakoulut jatkavat alakohtaista ja alojen välistä toiminnallista ja rakenteellista kehittämistä osaamisen kokoaamiseksi ja epätarkoituksenmukaisten päällekkäisyyksien purkamiseksi. Korkeakoulut profiloituvat, selkeyttävät ja tiivistävät yhteistyötä ja työnjakoa niin keskenään kuin tutkimuslaitosten kanssa. Korkeakoulut keskittävät voimavaroja harvempiin, vaikuttavampiin ja taloudelliselta kantokyvyltään vahvempiin toiminnallisiin yksiköihin. Tämä edellyttää myös poisvalintojen toteuttamista. Korkeakoulut vahvistavat osaamisellaan eri toimijoita yhdistäviä alue- ja alakohtaisia innovaatio- ja osaamiskeskittymiä. Korkeakoulut kehittävät tutkimuslaitosten sekä muun työ-

ja elinkeinoelämän kanssa pitkäjänteisesti yhteisiä tutkimusympäristöjä, joilla on edellytykset menestyä kansainvälisessä ja monitieteisessä toimintaympäristössä. Korkeakoulut tukevat uusia lupaavia tutkimusaloja sekä kansainvälisen huipun tuntumassa kehittyviä tutkimussuuntia. Korkeakoulut vahvistavat vaikuttavuuttaan erityisesti lisäämällä osaamisen ja tutkimustulosten laajempaa hyödyntämistä, kaupallistamista, osaamisen vientiä, elinikäisen oppimisen mahdollisuuksia sekä yrittäjyysvalmiuksia ja -edellytyksiä. Korkeakoulut avaavat laajasti tutkimuksen tuloksia ja kehittävät aktiivisesti uusia toimintamalleja osaamisen siirtämiseksi yhteiskuntaan.

Korkeakoulut nostavat koulutuksen laatua uudistamalla koulutussisältöjä, opetusmenetelmiä, oppimisympäristöjä ja opettajien osaamista sekä lisäämällä yhteistyötä. Korkeakoulut hyödyntävät digitalisaation tuomia mahdollisuuksia täysimääräisesti. Korkeakoulut kehittävät opiskelijavalintoja, joustavia opiskelumahdollisuuksia, aiemmin hankitun osaamisen hyväksilukumenettelyjä ja tutkintoja niin, että kansallinen ja kansainvälinen liikkuvuus lisääntyy ja työurat pitenevät. Korkeakoulut tukevat mahdollisuuksien tasa-arvoa ja edistävät tutkintojen suorittamista tavoiteajassa kaikilla tutkintotasoilla. Korkeakoulut monipuolistavat opiskelijoiden ohjausta ja lisäävät yhteistyötä työelämän kanssa.

Korkeakoulut kehittävät toimintaansa siten, että ne ovat tasa-arvoisia, esteettömiä, monikulttuurisia ja vetovoimaisia työ- ja oppimisympäristöjä.

Tiedepoliittisin instrumentein edistetään vahvojen ja verkottuneiden tutkimus- ja osaamiskeskitymien muodostumista, kansainvälistymistä ja kytkeytymistä EU:n ja globaaleihin tutkimus- ja osaamisverkostoihin. Tutkimusrahoituksella vahvistetaan huippututkimuksen edellytyksiä ja tutkimusinfrastruktuureja sekä kansallisia vahvuuksia tukevaa ja synnyttävää tutkimusta ja innovaatiotoimintaa. Tutkimuslaitosten ja -rahoituksen kokonaisuudistuksen puitteissa tehostetaan korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä ja sen vaikuttavuutta sekä suunnataan voimavaroja uudelleen yhteiskunnan muuttuneiden tarpeiden mukaisesti.

Edistetään tutkimuksen media- ja kansalaisnäkyvyyttä, tiedekasvatusta sekä tutkimustulosten hyödyntämistä elinkeinoelämän kehittämisessä ja julkisessa päätöksenteossa.

Tutkimustoiminnan ja tietoyhteiskunnan kehittäminen turvataan korkeatasoisilla tukipalveluilla ja tutkimuksen tietohuollolla. Tutkimusaineistojen avointa saatavuutta parannetaan. Avointa tieteellistä julkaisutoimintaa sekä aineistojen haettavuutta ja pitkäaikaissäilyttämistä edistetään hallinnonalojen välisenä yhteistyönä.

Tutkimuksen vaikuttavuus

	2011	2012	2013	2014	2015 arvio	2016 arvio	2017 arvio
T&K-menojen BKT-osuus (%)	3,64	3,42	3,30	3,17	3,14	3,10	3,10
Tutkimushenkilöstön osuus työllisistä (%)	2,35	2,40	2,33	2,31	2,31	2,31	2,31

**Tutkimushankkeiden myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot
(milj. euroa)**

Vuosi	Myöntämisvaltuus	Menot						
		2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022
2009	258,5	1,0						
2010	369,1	3,9	0,4					
2011	316,1	12,1	2,3	0,1				
2012	282,4	38,3	13,1	3,7				
2013	302,6	70,5	39,1	15,7	3,1			
2014	280,0	76,4	68,9	43,6	15,8	2,4		
2015	318,8	66,7	76,1	85,5	56,3	11,8	2,9	
2016	338,4	28,6	74,0	92,0	79,0	56,4	8,4	
2017	348,3		37,8	87,9	74,9	81,9	57,4	8,4
Yhteensä		297,5	311,7	328,5	229,1	152,5	68,7	8,4

Myöntämisvaltuuden muutoksessa on otettu lisäyksenä huomioon 10 000 000 euroa hallituskauden sopeutustoimen pienenemisestä, kertaluonteinen 30 000 000 euroa nuorten tutkijoiden tieteen tekemisen edistämiseen ja 5 000 euroa työmarkkinaratkaisuksista ja vähennyksenä 30 000 000 euroa kertaluonteisesta osaamisen ja koulutuksen kärkihankkeen Vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä kaupallistamisen edistämiseksi johdosta sekä 6 000 euroa VaEL-maksun väliaikaisesta alentamisesta, 5 000 euroa palkkaliukumasäästönä ja 23 000 euroa kilpailukykysovimuksen johdosta.

01. Suomen Akatemian toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 12 081 000 euroa.

Selvitysosa: Suomen Akatemia on tieteellisen tutkimuksen keskeinen rahoittaja Suomessa ja aktiivinen toimija kansallisessa ja kansainvälisessä tiede- ja innovaatiopolitiikassa. Suomen Akatemian yhteydessä toimii strategisen tutkimuksen neuvosto, jonka hallinnolliset palvelut tuottaa Akatemian hallintovirasto.

Toiminnallinen tuloksellisuus

— Akatemia vahvistaa tutkimusrahoituksellaan tutkimuksen laatua, vaikuttavuutta ja tieteen uudistumista. Akatemia kehittää rahoitusmuotojaan, tarkistaa arviointikriteerejä sekä edistää tasa-arvoa ja vastuullista tutkimusta, ottaen huomioon kansainvälisyyden ja tutkijoiden liikkuvuuden sekä jatkaen rahoitusyhteistyötä suomalaisten ja ulkomaisten yhteistyökumppaneiden kanssa

— Akatemia vahvistaa tiedepoliittista toimintaansa tarjoamalla tiedepoliittisen päätöksenteon käyttöön laadukasta ja monipuolista materiaalia Suomessa tehtävästä tutkimuksesta ja suomalaisista tutkimusorganisaatioista

— Akatemia edellyttää tutkimusaineistojen ja -menetelmien sekä tutkimustulosten saatavuutta avoimen tieteen periaatteiden mukaisesti Akatemian rahoittamissa hankkeissa

— Akatemia toimii laadukkaasti, tehokkaasti ja taloudellisesti ottaen huomioon toimintaympäristön muutokset ja valtiontalouden toiminnalle asettamat reunaehdot.

Henkisten voimavarojen hallinta

— Suomen Akatemia kehittää työyhteisöään tavoitteena henkilöstön hyvä työkyky ja -hyvinvointi sekä oikein kohdentuva Akatemian strategian mukainen osaamisen hyödyntäminen.

Tunnuslukuja	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus				
Akatemian yhteistyökyky (sidosryhmäkysely, max 4)	2,95 (2011)	-	3,06	-
Tieteen tila -katsaus (kahden vuoden välein)	valmistunut	aloitettu valmistunut		aloitettu
Rahoitettujen tutkimushankkeiden tuottaman datan avaaminen (%)	-	-	<25	<25
Toiminnallinen tuloksellisuus				
Rahoitustoiminta, käsitellyt hakemukset (lkm) ¹⁾	4 186	4 268	4 500	4 100
Avoin tiede (OA-julkaisujen) osuus Akatemian rahoittamissa hankkeissa (%)	24	25	28	45
Rahoitustoiminnan kustannusten osuus myönnetystä rahoituksesta (%)	3,2	2,3	<3,5	<3,5
Akatemiahankkeiden käsittelykustannus (euroa/hakemus)	1 503	1 544	1 500	1 500
Henkisten voimavarojen hallinta				
Sairauspäivien lkm/htv	9,5	6,2	<8	<8
Henkilötyövuodet ²⁾	138,4	138,4	141	140

¹⁾ Vuoden 2015 luku ei sisällä syksyllä 2014 toimintansa aloittaneen strategisen tutkimuksen neuvoston käsittelemiä hakemuksia.

²⁾ Vuodesta 2014 uutena toimintona strategisen tutkimuksen neuvoston hallinnointitehtävät.

Suomen Akatemian tulostavoitteiden toteuttamiseen käytetään myös momenttien 29.40.22, 29.40.51, 29.40.53, 29.40.54 ja 29.40.66 määrärahoja.

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen Suomen Akatemian suoritteista perittävistä maksuista (1410/2015).

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	13 057	13 081	12 291
Bruttotulot	500	210	210
Nettomenot	12 557	12 871	12 081
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	7 844		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	5 710		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-32
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-16
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-143
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	34
Palkkaliukumasäästö	-64
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-67
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-59
Toimintameno säästö (HO 2015)	-250
Työajan pidentäminen (Kiky)	-95
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-14
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-84
Yhteensä	-790
2017 talousarvio	12 081 000
2016 II lisätalousarvio	-50 000
2016 talousarvio	12 871 000
2015 tilinpäätös	10 423 000

02. Arkistolaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 17 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) arkistolaitoksen kansainvälisen yhteistyön edellyttämien järjestöjen ja ohjelmien jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen
- 2) EU:n hyväksymien hankkeiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Arkistolaitos on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, jonka toiminnan tavoitteena on, että yhteiskunnan ja yksilön kannalta merkittävä arkistoaines säilyy suppeassa ja käytökelpoisessa muodossa ja on tehokkaasti käytettävissä asiakaslähtöisesti. Arkistolaitoksen tehtävänä on varmistaa kansalliseen kulttuuriperintöön kuuluvien asiakirjojen säilyminen ja niiden käytettävyys, tukea tutkimusta ja kehittää arkistotointa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

— Arkistolaitos digitoi ja edistää digitaalisen asiakirjatiedon uudelleenkäyttöä resurssiensa puitteissa

— Arkistolaitos toimii laadukkaasti, tehokkaasti ja taloudellisesti keskittyen ydintehtäviinsä ja ottaen huomioon valtiontalouden toiminnalle asettamat reunaehdot.

Henkisten voimavarojen hallinta

— Arkistolaitos kehittää työyhteisöään tavoitteena henkilöstön hyvä työkyky ja -hyvinvointi sekä oikein kohdentuva osaaminen.

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen arkistolaitoksen suoritteiden maksuista.

Tunnuslukuja	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus				
Arkistoaineiston kokonaismäärä (hyllymetriä)	208 275	213 424	216 000	219 000
Digitoidun aineiston kokonaismäärä (kuvausyksikköä)	27 169 000	38 500 000	50 000 000	60 000 000
Toiminnallinen tuloksellisuus				
Tutkijasalikäynnit	34 272	33 426	33 000	32 000
Toimitetut tietopyyntötilaukset (kpl)	22 088	22 434	23 000	23 000
Verkkokäyttö (käyntikerrat)	1 064 000	585 225 ¹⁾	1 400 00	1 600 000
Viranomaisarkistot (hm/v)	7 534	4 915	3 500	2 500
Digitoidut aineistot (hm/vuosi)	567	1 300	1 000	1 000
Henkisten voimavarojen hallinta				
Sairauspäivien lkm/htv	9,7	7,5	<8	<8
Henkilötyövuodet ²⁾	241,9	220,5	215	210

¹⁾ Tiedot puolelta vuodelta teknisistä syistä.

²⁾ Sisältää myös määräaikaisten hankkeiden henkilöstön.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	21 548	18 831	18 550
Bruttotulot	2 251	700	700
Nettomenot	19 297	18 131	17 850
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 044		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 255		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Arkistolaitoksen uusi keskusarkisto (vuokralisäys)	250
Uuden keskusarkiston muuton valmistelu, varustaminen ja aineiston hallinta-järjestelmän käyttöönotto	170
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-184
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	21
Palkkaliukumasäästö	-22
Palkkausten tarkistukset	4
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-86
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-94
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-110
Työajan pidentäminen (Kiky)	-121
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-18

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-107
Tasomuutos	27
Yhteensä	-281

2017 talousarvio	17 850 000
2016 II lisätalousarvio	-86 000
2016 talousarvio	18 131 000
2015 tilinpäätös	19 508 000

03. Kotimaisten kielten keskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 145 000 euroa.

Selvitysosa: Kotimaisten kielten keskus on asiantuntija- ja palveluorganisaatio, joka huoltaa suomea ja ruotsia sekä koordinoi saamen kielten, viittomakielten ja romanikielen huoltoa. Kotimaisten kielten keskuksen tehtävänä on lisäksi neuvonta, sanakirjatyö sekä kielenhuoltoon ja sanakirjatyöhön liittyvä tutkimus. Kotimaisten kielten keskus tarjoaa entistä enemmän palveluitaan ja aineistoaan verkossa.

Tunnuslukuja	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Julkaisujen määrä (sivua)	3 843	4 203	3 950	3 000
Kielineuvonta (vastauksia), kpl	9 175	6 698	6 500	5 500
Sähköiset aineistot ¹⁾	56 061	70 500	84 000	92 000
Sairauspäivien lkm/htv	7,2	6,2	<8	<8
Henkilötyövuodet	85,5	76,7	79	77

¹⁾ Aineiston määrän ja jalostusasteen kehittyminen kumulatiivisesti.

Kotimaisten kielten keskuksen tulostavoitteiden toteuttamiseen käytetään myös momentin 29.40.53 määrärahoja.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	2 059	1 749	1 645
Bruttotulot	633	500	500
Nettomenot	1 426	1 249	1 145
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 239		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 277		

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetus- ja kulttuuriministeriön asetukseen Kotimaisten kielten keskuksen suoritteiden maksuista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-1
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-8
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	16
Palkkaliukumäsäästö	-4
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-4
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-66
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-6
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-20
Työajan pidentäminen (Kiky)	-5
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-1
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-5
Yhteensä	-104

2017 talousarvio	1 145 000
2016 II lisätalousarvio	11 000
2016 talousarvio	1 249 000
2015 tilinpäätös	1 464 000

04. Varastokirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 681 000 euroa.

Selvitysosa: Varastokirjasto vähentää yleisten ja tieteellisten kirjastojen kokoelmatarvetta ja varmistaa, että hankittu kirjallisuus säilyy tiedontarvitsijoiden käytössä. Varastokirjasto tukee osaamisen kehittämistä yhteiskunnassa ja osallistuu kirjastojen toimintatapojen ja palvelujärjestelmän kehittämiseen kustannustehokkaalla ja nopealla aineistojen käyttöön saattamisella.

Tunnuslukuja	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Vastaanotetun aineiston määrä (hm)	6 766	4 786	4 500	4 500
Tilausten määrä (kpl)	83 038	90 841	100 000	105 000
Sairauspäivien lkm/htv	15,8	8,3	<8	<8
Henkilötyövuodet ¹⁾	23,7	19	19,5	19

¹⁾ Vuoden 2014 htv luku sisältää 3,7 htv:tä määräaikaista aineistojen rästäiprojektityötä.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	2 066	1 763	1 686
Bruttotulot	4	5	5
Nettomenot	2 062	1 758	1 681

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	250		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	51		

Tulot maksullisesta palvelutoiminnasta perustuvat opetusministeriön asetukseen Varastokirjaston suoritteista perittävistä maksuista (1346/2006).

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-1
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-14
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-16
Palkkaliukumasäästö	-2
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-6
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-9
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-10
Työajan pidentäminen (Kiky)	-9
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-1
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-9
Yhteensä	-77

2017 talousarvio	1 681 000
2016 II lisätalousarvio	-25 000
2016 talousarvio	1 758 000
2015 tilinpäätös	1 863 000

20. (29.40.20 ja 30.20, osa) Korkeakoululaitoksen ja tieteen yhteiset menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 91 857 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ammattikorkeakouluja, yliopistoja ja tiedelaitoksia koskevan tutkimus-, arviointi-, selvitys- ja kehittämistoiminnan menojen ja avustusten maksamiseen sekä CIMOn kanssa erikseen sovittaviin korkeakoulujen kansainvälistymistä edistäviin apurahoihin
- 2) korkeakoulujen ja tieteen yhteisten tietoteknisten palvelujen ja tietoverkon rahoittamiseen, korkeakoulujen ja tieteen toiminnan seurannan ja ohjauksen tietojärjestelmien sekä muiden vastaavien yhteisten menojen keskitettyyn rahoittamiseen
- 3) EU:n hyväksymien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien tutkimus- ja koulutushankkeiden maksamiseen
- 4) enintään 186 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin
- 5) enintään 18 000 000 euroa avustuksina korkeakoulutuksen aloituspaikkojen määräaikaiseen li säykseen

6) enintään 29 900 000 euroa korkeakouluopetuksen digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistamisesta ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen

7) opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen uudistamisesta, digipedagogisen täydennyskoulutusohjelman toteuttamisesta sekä opetushenkilöstön erikoistumiskoulutuksesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Kehittämistoimilla tuetaan erityisesti korkeakoulu- ja tutkimusjärjestelmän rakenteellista kehittämistä ja uudistamista. Tavoitteena on korkeakoulujen ja tieteen yhteisillä tai yhtenäisillä tietoteknisillä palveluilla kohottaa tukitoimintojen palvelutasoa, alentaa kustannuksia ja edistää sähköistä asiointia. Korkeakouluopintoihin sijoittumisen nopeuttamiseksi korkeakoulutuksen aloituspaikkoja on lisätty määräaikaaisesti yhteensä noin 3 000 vuosina 2014–2015. Kehittämistoimilla edistetään myös opettajien perus- ja täydennyskoulutuksen uudistumista sekä opettajien ja opettajankouluttajien ammatillisen osaamisen kehittämistä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tutkimus-, arviointi-, selvitys- ja kehittämistoiminta	7 957 000
Korkeakoulujen ja tieteen yhteiset tietotekniset palvelut ja tietoverkko	16 000 000
Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen määräaikainen lisäys (enintään)	18 000 000
Kärkihankkeen Opettajien osaamisloikka opettajankoulutuksella rahoitukseen	20 000 000
Korkeakouluopetuksen digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistamiseksi ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantamiseksi (enintään)	29 900 000
Yhteensä	91 857 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteiset lisäykset	-5 300
Korkeakouluopetuksen digitaalisten oppimisympäristöjen vahvistaminen ja ympärivuotisen opiskelun edellytysten parantaminen	29 900
Osaaminen ja koulutus: Opettajien osaamisloikka opettajankoulutuksella	11 500
Yhteensä	36 100

2017 talousarvio	91 857 000
2016 talousarvio	55 757 000
2015 tilinpäätös	49 837 000

22. Tutkimusinfrastruktuurihankkeiden rahoitus (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää tutkimusinfrastruktuurihankkeista aiheutuvien palkkaus- ym. menojen ja valtionavustusten maksamiseen sekä tutkimusinfrastruktuurihankkeiden kansainväliseen yhteistyöhön osallistumisesta ja kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös arvioinneista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Rahoituksella vahvistetaan tutkimuksen infrastruktuureja ja edistetään kansallista infrastruktuuripolitiikkaa. Rahoituksen suuntaamisessa otetaan huomioon tutkimusinfra-

struktuurien tiekartta vuosille 2014—2020, jossa on tunnistettu Suomen kansallisesti ja kansainvälisesti keskeisimmät tutkimusinfrastruktuurit.

2017 talousarvio	8 500 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	8 500 000
2015 tilinpäätös	8 500 000

50. (29.40.50 ja 30.21, osa) Valtionrahoitus yliopistojen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 795 674 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yliopistoille yliopistolain (558/2009) mukaisena rahoituksena:

- 1) 1 575 299 000 euroa laskennallisin perustein määräytyvään perusrahoitukseen
- 2) 158 385 000 euroa korvausta yliopistoille aiheutuneisiin arvonlisäverolain (1501/1993) 39 ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä yliopistojen muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen kustannuksiin
- 3) 34 990 000 euroa Aalto-yliopistolle toiminnan lisärahoitukseen
- 4) 27 000 000 euroa muiden kuin Aalto-yliopiston toiminnan lisärahoitukseen.

Selvitysosa: Yliopistojen valtionrahoitus määräytyy yliopistolain (558/2009) 49 §:n, yliopistoista annetun valtioneuvoston asetuksen (770/2009) ja yliopistojen perusrahoituksen laskentakriteereistä annetun opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksen (182/2012) perusteella. Aiemmin toteutetun yliopistolain väliaikaisen muutoksen seurauksena sitä, mitä lain 49 §:n 2 momentissa säädetään ei sovelleta vuosina 2016—2019 yliopistoindeksin vaikutuksen huomioon ottamisen osalta.

Perusrahoitusta kohdennetaan yliopistoille laskennallisin perustein ottaen huomioon toiminnan laajuus, laatu ja vaikuttavuus (72 %) sekä muiden koulutuksen ja tiedepolitiikan tavoitteiden perusteella (28 %). Toiminnan laajuuden, laadun ja vaikuttavuuden perusteella määräytyvä rahoitusosio jakaantuu koulutuksen osuuteen, joka on 39 prosenttia koko perusrahoituksesta ja tutkimuksen osuuteen, joka on 33 prosenttia koko perusrahoituksesta. Valtion rahoituksella kannustetaan yliopistoja profiloitumisen ja jatkuvan laadun parantamisen ohella tuottavaan ja taloudelliseen toimintaan.

Yliopistojen rahoitusmalli korostaa laatua, vaikuttavuutta, tuloksellisuutta ja kansainvälistymistä. Valtion rahoitusta kohdennetaan erityisesti suoritettujen tutkintojen ja opintopisteiden sekä tieteellisten julkaisujen ja kilpaillun tutkimusrahoituksen perusteella. Kansainvälistyminen otetaan huomioon useamman kriteerin kautta. Muut koulutus- ja tiedepolitiikan tavoitteet ottavat huomioon yliopistojen valtakunnalliset tehtävät, alakohtaisuuden, harjoittelukoulut ja Kansalliskirjaston toiminnan. Tähän kokonaisuuteen liittyy myös strategiaperusteinen rahoitus, joka perustuu yliopistojen strategiatyöhön ja sen keskeisiin painopisteisiin sekä yliopistojen profiloitumiseen. Rahoitusosuuden kohdentamisessa otetaan huomioon työelämään siirtymisen nopeuttaminen, tutkimus- ja oppimisympäristöjen kehittäminen, osaamisen hyödyntäminen, yliopiston toiminnan yhteiskunnallinen vaikuttavuus, alueellisten ja alakohtaisten osaamiskeskittymien luominen yliopiston oman profiilin mukaisesti sekä rakenteiden ja toimintatapojen uudistaminen.

Kohdan 2 korvausta tarkistetaan vuosittain viimeksi toteutuneen yliopistokohtaisen euromääräisen arvonnäisäverokertymän perusteella.

Kohdassa 4 tarkoitettu rahoitus kohdennetaan yliopistojen kesken yliopistoista annetun valtioneuvoston asetuksen 5 ja 6 §:n mukaisten rahoitusperusteiden mukaisessa suhteessa.

Helsingin yliopiston yhteydessä toimii Kansalliskirjasto, jonka tehtävistä säädetään yliopistolaisissa (558/2009) ja kulttuuriaineistojen tallentamisesta ja säilyttämisestä annetussa laissa (1433/2007). Tavoitteena on vahvistaa Kansalliskirjaston roolia kirjastoalan kansallisena kehittäjänä ja koko kirjastoverkon peruspalvelujen tarjoajana.

Opettajankoulutusta järjestävissä yliopistoissa on opetusharjoittelua ja opettajankoulutuksen kehittämistä varten harjoittelukouluja, joiden tavoitteena on opettajankoulutusta palvelevan toiminnan korkea taso ja läheinen vuorovaikutus yliopiston muun toiminnan kanssa. Harjoittelukoulujen oppilasmäärä on noin 8 200, josta reilu 2 200 on lukiolaisia.

Korkeakoululaitoksen yhteiset toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet on esitetty luvun 29.40 selvitysosassa.

Yliopistojen määrälliset tavoitteet

	2011 toteutuma	2013 toteutuma	2015 ¹⁾ toteutuma	2017 ²⁾ tavoite
Alemmat korkeakoulututkinnot	13 275	13 016	15 039	14 670
Ylemmät korkeakoulututkinnot	12 515	14 444	15 316	15 375
Tohtorintutkinnot	1 653	1 724	1 881	1 690
Tieteelliset julkaisut (jufo 2 ja 3)/opetus- ja tutkimushenkilökunta ³⁾	0,45	0,57	0,60	0,61
Kansainvälisten yhteisjulkaisujen osuus tieteellistä julkaisuista (jufo 1—3), %	37,4	40,8	46,0	50,0
Tavoiteajan kuluessa (7 v) valmistuneiden osuus aloittaneista, % ⁴⁾	46,5	48,2	50,0	52,0
Lukuvuodessa vähintään 55 opintopistettä suorittaneiden osuus, %	..	34,5	36,9	38,0

¹⁾ Tutkintomäärissä toteutuma, muuten arvio

²⁾ Tutkintotavoitteissa vuoden 2017 arvo on keskimääräinen tavoite vuosille 2017—2020.

³⁾ Julkaisufoorumi on tieteellisen julkaisutoiminnan laadunarviointia tukeva luokitusjärjestelmä. Kolmiportaaisessa luokituksessa keskeiset ulkomaiset ja kotimaiset julkaisukanavat jaotellaan perustasoon (1) ja korkeimman tason (3) väliin.

⁴⁾ Tarkoittaa alemmissa ja ylemmissä korkeakoulututkinnoissa tavoitetutkinnon suorittaneiden osuutta, ylin tutkinto, johon uusi opiskelija on saanut tutkinnon suorittamisoikeuden.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Yliopistojen laskennallinen perusrahoitus	1 575 299 000
— Kansalliskirjasto	16 753 000
— Harjoittelukoulut	48 153 000
— Yliopistojen muu laskennallinen perusrahoitus	1 510 393 000
Aalto-yliopiston toiminnan lisärahoitus	34 990 000

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Muiden yliopistojen kuin Aalto-yliopiston toiminnan lisärahoitus	27 000 000
Arvonlisäverolain (1501/1993) 39 § ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutus- palveluihin sekä yliopistojen muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen osuus yliopistoille aiheutuneista kustannuksista	158 385 000
— Arvio vuoden 2017 ALV-kompensaatioksi	153 665 000
— Vuoden 2015 korvauksiin kohdennetun ALV-kompensaation ja toteutuman välisen eron mukainen tarkistus	4 720 000
Yhteensä	1 795 674 000

Kuntien rahoitusosuus harjoittelukouluissa annettavan lukiokoulutuksen kustannuksiin, 8 097 000 euroa, on otettu huomioon momentin 29.10.30 mitoituksessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

ALV-kompensaation tarkentuminen	1 112
Kasvutoimi (siirto momentille 29.40.51)	-10 000
Kertaluonteisen erän poistuminen (täydennyskoulutusohjelmat)	-450
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus yliopistojen talousarviorahoitteiseen toimintaan (Kiky)	-13 900
Tekninen tarkistus	7
Vuodelle 2015 ennustetun ja toteutuneen yliopistoindeksin (0,3 %) muutoksen mukainen tarkistus	-8 615
Yhteensä	-31 846

2017 talousarvio	1 795 674 000
2016 talousarvio	1 827 520 000
2015 tilinpäätös	1 908 560 000

51. Suomen Akatemian tutkimusmäärärahat (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 246 231 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tutkijanuran eri vaiheiden tehtävistä, tutkimusohjelmista, tutkimuksen huippuyksiköistä, tutkijankoulutuksesta, tutkimuksen infrastruktuureista, muista tutkimushankkeista ml. korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä vahvistavista ja innovaatioiden kaupallistamista edistävästä hankkeista, tutkimuksen erityisrahoituksesta, valtionavustuksista ja apurahoista sekä kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) EU:n hyväksymien tutkimus- ja koulutushankkeiden menojen maksamiseen
- 4) Suomen Akatemian rahoittamiin tutkimushankkeisiin ja ohjelmiin liittyviin palkkaus-, eläke-, maksu- ja muihin kulutusmenoihin, laite- ja ohjelmistohankintojen menoihin ja yleiskustannuksiin yhdessä momentin 29.40.53 kanssa enintään 11 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenoihin.

Kohdassa 1 tarkoitettu tutkimusrahoitus budjetoidaan maksupäätösperusteisena. Tutkimusrahoituksesta saadaan maksaa ennakoita talousarvion ulkopuolisille rahoituksen saajille.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kasvutoimi (siirto momentilta 29.40.50)	10 000
Nuorten tutkijoiden tieteen tekemisen edistämiseen	10 000
Osaaminen ja koulutus: Vahvistetaan korkeakoulujen ja elinkeinoelämän yhteistyötä innovaatioiden kaupallistamisen edistämiseksi	6 000
Valtuuden maksatuksen ajoituksen muutoksen vaikutus määrärahatarpeeseen *(sis. 1-vuotisten hankkeiden määrärahalaskennan)	-8 869
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-10
Palkkaliukumasaastö	-4
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-5
Säästö päätös	-3 000
Työajan pidentäminen (Kiky)	-7
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-1
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-6
Yhteensä	14 098

2017 talousarvio	246 231 000
2016 II lisätalousarvio	-6 000
2016 talousarvio	232 133 000
2015 tilinpäätös	94 856 617

(52.) *Erityinen valtionrahoitus Helsingin yliopiston ja Itä-Suomen yliopiston opetus- ja tutkimustoimintaan* (kiinteä määräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	31 679 000
2015 tilinpäätös	30 299 000

53. Rahapelitoiminnan voittovarot tieteen edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 104 383 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) tutkijanuran eri vaiheiden tehtävistä, tutkimusohjelmista, tutkimuksen huippuyksiköistä, tutkijankoulutuksesta, tutkimuksen infrastruktuureista, muista tutkimushankkeista, tutkimuksen erityisrahoituksesta, valtionavustuksista ja apurahoista sekä kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen

2) arvioinneista, tieteellisestä julkaisutoiminnasta ja tieteen tunnetuksi tekemisestä aiheutuvien menojen maksamiseen

3) Suomen Akatemian käytettäväksi myöntämisvaltuuteen sisältymättömänä enintään 5 207 000 euroa 1-vuotisiin hankkeisiin: kansainvälisten järjestöjen rahoitusosuuksista aiheutuvien meno-

jen maksamiseen, EU:n hyväksymien tutkimus- ja koulutushankkeiden menojen maksamiseen, tutkimusrahoituksen tietojärjestelmien kehittämis- ja ylläpitomaksuihin sekä muihin 1-vuotisiin hankkeisiin

4) Suomen Akatemian rahoittamiin tutkimushankkeisiin ja ohjelmiin liittyviin palkkaus-, eläke-maksu- ja muihin kulutusmenoihin, laite- ja ohjelmistohankintojen menoihin ja yleiskustannuk-siin yhdessä momentin 29.40.51 kanssa enintään 11 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenoihin

5) yksityisen arkistotoiminnan valtionavustuksiin ja kehittämismenoihin

6) Kotimaisten kielten keskukselta annetun lain 8 §:n 1 momentin mukaisesti viraston toiminnas-ta aiheutuviin menoihin. Määrärahaa saa käyttää yhdessä momentin 29.40.03 kanssa enintään 82 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön, myös virkaan nimitettyjen virkamiesten palkkausmeno-ihin

7) päätöksentekoa tukevaa yhteiskunnallista tutkimusta tekeville yhteisöille ja tutkimuslaitoksille myönnettävien valtionavustusten maksamiseen

8) kansainväliseen yhteistyöhön osallistumisesta aiheutuvien menojen maksamiseen

9) tieteen edistämiseksi, tieteen ja yhteiskunnan sekä kansalliskielten ja yhteiskunnan vuorovai-kutuksen edistämiseksi myönnettävien valtionavustusten, -palkintojen ja apurahojen, tieteellisen kirjallisuuden kääntämis- ja painattamismenojen, tiedonjulkistamisen ja tutkimusetiikan edistä-mismenojen sekä tieteen tukemiseen liittyvistä tutkimuksista, selvityksistä ja julkaisuista aiheu-tuvien menojen maksamiseen

10) tutkimusaineistojen käytön saatavuuden parantamiseksi ja tutkimuksen infrastruktuurihank-keisiin myönnettäviin valtionavustuksiin ja valtion laitosten vastaavien hankkeiden menojen maksamiseen sekä enintään 7 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräai-kaisiin tehtäviin

11) tiedeyhteisöjen käytössä olevien valtion toimitilojen vuokriin.

Kohdassa 1 tarkoitettu tutkimusrahoitus budjetoidaan maksupäätösperusteisena. Tutkimusrahoi-tuksesta saadaan maksaa ennakoita talousarvion ulkopuolisille rahoituksen saajille.

Kohdassa 6 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukai-set etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Suomen Akatemian käytettäväksi tutkimushankkeiden rahoittamiseen ja tieteellisen tutkimuksen edistämiseen	70 673 000
Yksityisen arkistotoiminnan valtionavustuksiin ja kehittämismenoihin	5 601 000
Kotimaisten kielten keskuksen toimintaan	3 627 000
Valtiontalouden ulkopuolisten tiedeinstituuttien ja tutkimuslaitosten, Tiedekeskus Heurekan sekä eräiden tieteellisten seurojen ja yhdistysten toiminta-avustuksiin sekä tieteen ja yhteiskunnan vuorovaikutuksen edistämiseen ja muihin tieteen tukemisesta aiheutuviin menoihin	21 122 000
Päätöksentekoa tukevaa yhteiskunnallista tutkimusta tekeville yhteisöille ja tutkimuslaitoksille myönnettäviin avustuksiin	600 000

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Eräisiin kansainvälisen tieteellisen yhteistyön menoihin, jäsenmaksuihin ja rahoitusosuuksiin	2 080 000
Avustusten maksamiseen niiden tiedeinstituuttien tilakustannuksiin, jotka maksavat vuokraa ulkoasianministeriölle	680 000
Yhteensä	104 383 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	1 024
Yhteensä	1 024

Momentin nimike on muutettu.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	104 383 000
2016 talousarvio	103 359 000
2015 tilinpäätös	102 188 124

54. Strateginen tutkimusrahoitus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 47 000 000 euroa.

Valtuus

Vuonna 2017 uusia rahoituspäätöksiä saa tehdä enintään 55 631 000 euron arvosta.

Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää valtioneuvoston päättämien tema-alueiden ja painopisteiden mukaisesti kohdentamalla kilpailun kautta strategiseen tutkimukseen, millä tarkoitetaan pitkäjänteistä, ongelmakeskeistä ja tieteellisesti korkeatasoista yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintojen kehittämistä palvelevaa tutkimusta, jonka tarkoituksena on löytää ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnan haasteisiin ja ongelmiin.

Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää strategisen tutkimuksen neuvoston rahoittamien tutkimushankkeiden ja -ohjelmien, tutkimuksen infrastruktuureista, apurahoista ja kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien palkkaus- ynnä muiden menojen ja valtionavustusten maksamiseen myös ulkomaiselle organisaatiolle.

Valtuutta ja määrärahaa saa käyttää myös arvioinneista aiheutuvien kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kansallisena vastinrahoituksena EU-hankkeiden ja muiden kansainvälisten tutkimusrahoittajien hankkeisiin, jos hankkeet ovat valtioneuvoston päättämien tema-alueiden ja painopisteiden sekä neuvoston ohjelmarakenteen mukaisia.

Määräraha budjetoidaan maksupäätösperusteisesti. Tutkimusrahoituksesta saadaan maksaa ennakkoita talousarvion ulkopuolisille rahoituksen saajille lukuun ottamatta yrityksiä.

Selvitysosa: Rahoituksella on tarkoitus vahvistaa yhteiskuntapolitiikkaa ja yhteiskunnan toimintojen kehittämistä. Rahoitusta kohdennetaan tutkimukseen, jonka tarkoituksena on etsiä ratkaisuja merkittäviin yhteiskunnallisiin haasteisiin. Rahoitusta kohdennetaan laaja-alaisesti erilaisten yhteiskunnan merkittävien ja suurien haasteiden tutkimukseen ja muun muassa tutkimuk-

seen, joka palvelee elinkeinoelämän uudistamista ja kilpailukykyä, työelämän kehittämistä julkisen sektorin kehittämistä palvelevaan tutkimukseen jne. Rahoitus mahdollistaa tutkimuksen suuntaamisen yhteiskunnan muuttuvien tietotarpeiden mukaisesti sekä tutkimuksen katvealueille. Tutkimushankkeita rahoitetaan yhteiskunnallisen merkityksen, vaikuttavuuden ja tutkimuksen laadun perusteella.

Strategisen tutkimuksen neuvoston tutkimushankkeiden myöntämisvaltuuden käytöstä valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa), arvio

Vuosi	Valtuus	2015	2016	2017	2018	2019	2020
2015	55 631	10 752	24 000	17 000	3 879		
2016	55 631		10 000	20 000	20 500	5 131	
2017	55 631			10 000	20 000	20 500	5 131
Yhteensä		10 752	34 000	47 000	44 379	25 131	5 131

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Määrärahan tarpeen ajoituksen muutos	-4 000
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline	20 000
Säästö päätös	-3 000
Yhteensä	13 000

2017 talousarvio	47 000 000
2016 talousarvio	34 000 000
2015 tilinpäätös	10 752 406

55. (29.40.55 ja 30.21, osa) Valtionrahoitus ammattikorkeakoulujen toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 834 915 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ammattikorkeakouluille ammattikorkeakoululain mukaisena rahoituksena:

- 1) 779 917 000 euroa laskennallisin perustein määräytyvään perusrahoitukseen
- 2) 54 998 000 euroa korvaukseen ammattikorkeakouluille aiheutuneisiin arvonlisäverolain (1501/1993) 39 ja 40 §:ssä tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä ammattikorkeakoulujen muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja tilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen kustannuksiin.

Selvitysosa: Ammattikorkeakoulujen valtionrahoitus määräytyy ammattikorkeakoululain (932/2014) 43 §:n, ammattikorkeakouluista annetun valtioneuvoston asetuksen (1129/2014) ja opetus- ja kulttuuriministeriön ammattikorkeakoulujen perusrahoituksen laskentakriteereistä annetun asetuksen (1457/2014) perusteella. Aiemmin toteutetun ammattikorkeakoululain väliaikaisen muutoksen seurauksena sitä, mitä lain 43 §:n 2 momentissa säädetään ei sovelleta vuosina 2016—2019 ammattikorkeakouluideksin vaikutuksen huomioon ottamisen osalta.

Perusrahoitusta kohdennetaan ammattikorkeakouluille laskennallisin perustein ottaen huomioon toiminnan laatu, vaikuttavuus ja laajuus sekä muiden koulutuspolitiikan ja tutkimus- ja kehittä-

mispolitiikan tavoitteiden perusteella. Valtion rahoituksen määräytymisperusteissa huomioidaan koulutuspolitiikan sekä tutkimus- ja kehitystyöpolitiikan tavoitteet. Koulutuksen perusteella määräytyvä rahoitusosuus perustuu suoritettuihin ammattikorkeakoulututkintoihin (46 %) ja suoritettuihin ammatillisiin opettajankoulutusopintoihin (2 %), suoritettuihin opintopisteisiin (24 %), avoimessa ammattikorkeakouluopetuksessa tai muutoin erillisinä opintoina ja maahanmuuttajien valmentavassa koulutuksessa suoritettuihin opintopisteisiin (4 %), opiskelijapalautteeseen (3 %), kansainväliseen opiskelijaliikkuvuuteen (3 %) sekä ammattikorkeakoulusta valmistuneiden työllisten määrään (3 %).

Soveltavan tutkimus- ja kehitystyön perusteella määräytyvä rahoitusosuus perustuu julkaisuihin (2 %), suoritettuihin ylempiin ammattikorkeakoulututkintoihin (4 %), henkilöstön kansainväliseen liikkuvuuteen (1 %) sekä tutkimus- ja kehitystyön ulkopuoliseen rahoitukseen (8 %).

Ammattikorkeakoulujen rahoitusmalli korostaa tuloksellisuutta, laatua, vaikuttavuutta ja kansainvälistymistä. Valtion rahoitusta kohdennetaan erityisesti suoritettujen tutkintojen ja opintopisteiden sekä ulkopuolisen tki-toiminnan rahoituksen perusteella. Rahoitusmalli huomioi ammattikorkeakoulujen aluevaikuttavuuden ja työelämäyhteistyön useamman kriteerin kautta, joita ovat mm. tutkinnot, ulkopuolinen tki-toiminnan rahoitus, valmistuneet työlliset sekä suoritettujen ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot.

Kohdan 2 korvaus perustuu viimeksi toteutuneen vahvistetun tilinpäätöksen tietoihin.

Korkeakoululaitoksen yhteiset toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet on esitetty luvun 29.40 selvitysosassa.

Ammattikorkeakoulujen toiminnallisen tuloksellisuuden tunnuslukuja ja määrälliset tavoitteet

	2011 toteutuma	2013 toteutuma	2015 toteutuma	2017 ¹⁾ tavoite
Ammattikorkeakoulututkinnot	21 312	22 800	23 716	22 269
Ylemmät ammattikorkeakoulututkinnot	1 521	1 948	2 366	2 950
Ammatillinen opettajankoulutus, valmistuneet	1 669	1 877	1 788	1 600
Julkaisut/opettajat ja t&k-henkilöstö	0,48	0,83		1,20
Ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneet viiden vuoden kuluttua aloittamisesta, % aloittaneista	52,3	55,1	..	60
Lukuvuodessa vähintään 55 op suorittaneet opiskelijat, % amk-tutkinnon opiskelijoista	..	50,2	58,2	60

¹⁾ Tutkintotavoitteissa vuoden 2017 arvo on keskimääräinen tavoite vuosille 2017–2020.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Ammattikorkeakoulujen laskennallinen perusrahoitus	779 917 000
Arvonlisäverolain (1501/1993) 39 § ja 40 § tarkoitettuihin koulutuspalveluihin sekä ammattikorkeakoulujen muuhun kuin liiketaloudelliseen toimintaan liittyviin hankintoihin ja toimitilavuokriin sisältyvien arvonlisäverojen osuus ammattikorkeakouluille aiheutuneista kustannuksista	54 998 000
Yhteensä	834 915 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Alv-kompensaation tarkentuminen	-17 003
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus ammattikorkeakoulujen talousarviorahoitteiseen toimintaan (Kiky)	-6 900
Pelastustoimen ammattikorkeakoulututkintoon johtavan päällystökoulutuksen siirto Poliisiammattikorkeakoulun vastuulle (siirto momentille 26.30.01)	-1 202
Yhteensä	-25 105

2017 talousarvio	834 915 000
2016 talousarvio	860 020 000
2015 tilinpäätös	903 256 000

66. Rahoitusosuudet kansainvälisille järjestöille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 19 746 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen maksuosuuksien maksamiseen Euroopan hiukkasfysiikan tutkimuskeskukselle (CERN), Euroopan eteläiselle observatoriolle (ESO), Euroopan molekyylibiologian laboratoriolle (EMBL), Euroopan molekyylibiologian konferenssille (EMBC), Euroopan Yliopistoinstituutille (EUI) ja eurooppalaiselle synkrotonisäteilykeskukselle (ESRF) sekä vastaaville kansainvälisille tieteellisille järjestöille.

Selvitysosa: Jäsenmaksuosuudet määräytyvät pääsääntöisesti jäsenmaiden kansantuoteosuuksien perusteella järjestöjen hallintoelinten tekemien päätösten mukaisesti.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansantuoteosuuksien ja valuuttakurssimuutosten aiheuttama jäsenmaksujen muutos	-262
Yhteensä	-262

2017 talousarvio	19 746 000
2016 talousarvio	20 008 000
2015 tilinpäätös	19 460 778

89. Valtion rahoitus yliopistojen pääomasijoituksiin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 150 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yliopistojen pääomasijoitusten maksamiseen. Määrärahan täysimääräisen käytön edellytyksenä on, että yliopistoihin tehtyjen yksityisten rahoittajatahojen pääomasijoitusten yhteismäärä on vähintään 50 000 000 euroa ja valtioneuvosto on hyväksynyt yksityiset pääomasijoitukset valtion vastinrahoitukseen oikeuttaviksi.

Selvitysosa: Määräraha perustuu oletukseen yliopistoihin vuonna 2017 tehtävistä valtion finanssisijoituksista. Valtio on varautunut pääomittamaan yliopistoja kolminkertaisesti yliopistojen keräämään yksityiseen pääomaan nähden, kuitenkin enintään 150 milj. eurolla. Valtion vastinrahakäsittelyssä huomioon otettava yksityisen pääoman kerääminen tapahtuu 1.11.2014—30.6.2017 välisenä aikana. Valtion vastinrahoituspäätökset tehdään yhdellä kertaa loppuvuodesta

2017. Mikäli yksityisten lahjoitusten määrä alittaa 50 milj. euroa, jää osa valtion vastinrahavarau-
masta käyttämättä.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio

150 000 000

70. Opintotuki

Selvitysosa: Opintotukilain (65/1994) mukainen opintotuki koostuu opintorahasta, opinto-
tuen asumislisästä ja opintolainan valtiontakauksesta. Opintoraha on veronalainen etuus. Lisäksi
opintolainojen erääntyneet korot voidaan maksaa korkoavustuksena valtion varoista ilman takai-
sinmaksuvelvollisuutta. Opintolainan saaneella on oikeus opintolainavähennykseen verotukses-
sa. Opintolainahyvitykseen on oikeus opintolainaa saaneella henkilöllä, joka on ottanut opiskelu-
paikan vastaan ensimmäistä korkeakoulututkintoa varten 1 päivänä elokuuta 2014 tai sen jälkeen.

Koulumatkatuen tarkoituksena on korvata lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten opiskelijoiden
kohtuulliset päivittäiset koulumatkakustannukset. Tukea myönnetään, kun opiskelijan yhden-
suuntainen koulumatka on vähintään kymmenen kilometriä ja koulumatkakustannukset ovat yli
54 euroa kuukaudessa. Opiskelijan omavastuuosuus on 43 euroa kuukaudessa. Koulumatkakus-
tannusten laskentaperusteista säädetään opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksella.

Opintotuen toimeenpanotehtävät hoitaa Kansaneläkelaitos. Korkeakoulujen opintotukilautakun-
nat voivat myöntää opintotuen oman korkeakoulunsa opiskelijoille Kansaneläkelaitoksen kanssa
solmitun sopimuksen perusteella. Kansaneläkelaitos maksaa korvauksen sopimuksen perusteella
korkeakouluissa hoidettavista tehtävistä. Myös muilla oppilaitoksilla on opintotukiasioden hoi-
tamiseen liittyviä tehtäviä. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa opintotukitoiminnan yleisestä
johtamisesta, ohjauksesta ja kehittämisestä.

Opintotukitoiminnan yhteiskunnallisena tavoitteena on opiskeluaikaisen toimeentulon turvaami-
nen ja opintotuen mitoittaminen siten, että tuetaan omaehtoiseen koulutukseen hakeutumista ja
päätoimista opiskelua. Opintotukea kehitetään koulutuspoliittisten tavoitteiden pohjalta.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Tavoitteena on riittävä ja kannustava opintotuki, jolla edistetään suunnitelmallista ja päätoimista
opiskelua ja opintoaikojen lyhenemistä.

Opintotukimäärärahat ja opintotuen saajat

	2013	2015	2017 arvio
Opintotukimenot (milj. euroa)			
Opintoraha			
— korkea-aste	337,9	359,5	350,4
— toinen aste	129,9	138,4	153
Asumislisä	259,2	266,5	152
Koulumatkatuki	50,7	47	53,3

Opintotukimäärärahat ja opintotuen saajat

	2013	2015	2017 arvio
Ateriatuki	29,6	30,7	31,5
Opintotuen saajat			
Opintoraha			
— korkea-aste	184 091	187 697	188 000
— toinen aste	135 411	133 100	144 000
Asumislisä			
— korkea-aste	150 173	154 092	155 000
— toinen aste	66 542	65 531	67 000
Koulumatkatuki	68 220	64 369	65 000
Valtiontakauksen saajat			
Korkea-aste	181 418	185 085	185 000
Toinen aste	42 389	47 829	47 000

Valtion takaamien opintolainojen lainakanta oli vuoden 2015 lopussa 2 008 milj. euroa, josta ns. vanhojen opintolainojen osuus oli 0,38 milj. euroa. Opintolainaa oli vuoden 2015 lopussa 383 771 henkilöllä. Keskimääräinen opintolainan määrä oli ammatillisen perustutkinnon suorittaneella 5 100 euroa, ammattikorkeakoulututkinnon suorittaneella 7 900 euroa ja ylemmän korkeakoulututkinnon suorittaneella 9 500 euroa.

Määrärahan mitoitusperusteet

	2013	2015	2017 arvio
Keskimääräinen opintotuki			
Opintoraha, €/kk			
— korkea-aste	287	298	277
— toinen aste	156	165	166
Asumislisä, €/kk	193	195	196
Koulumatkatuki, €/kk	167	172	178

Vuonna 2017 määrärahan mitoituksessa säännönmukaisesti opintorahaa saavien määräksi arvioitiin 247 300, joista korkeakouluopiskelijoita 143 500 ja muita opiskelijoita 103 800. Asumislisän saajamääräksi arvioidaan 155 200. Koulumatkatuen säännönmukaisen saajamäärän arvioidaan olevan 33 400 opiskelijaa.

Opintorahan perusmäärä 1.8.2017 lukien (euroa/kk)

— vanhempiensa luona asuvat, alle 20-vuotiaat	38,66
— vanhempiensa luona asuvat, 20 vuotta täyttäneet	81,39
— muualla asuvat, alle 18-vuotiaat	101,74
— muualla asuvat, 18 vuotta täyttäneet	250,28

Vanhempiensa luona asuvien sekä alle 18-vuotiaiden muualla asuvien opiskelijoiden opintorahan määrää voidaan korottaa vanhempien pienten tulojen perusteella. Muussa kuin korkeakoulussa opiskelevien vanhempien luona asuvien alle 20-vuotiaiden opiskelijoiden opintorahan määrää voidaan alentaa vanhempien tulojen perusteella.

Opintotuen asumislisän määrä on 80 prosenttia määritellystä asumismenosta. Asumislisää myönnettäessä asumismenoja ei oteta huomioon 252 euron ylittävältä osalta. Ulkomailla opiskelevan asumislisän määrä on enintään 210 euroa kuukaudessa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laeiksi opintotukilain ja tuloverolain 127 §:n muuttamisesta. Korkea-asteen opintorahan tasot yhtenäistetään toisen asteen opintorahan tasojen kanssa siten, että opintorahan enimmäismäärä on 250,28 euroa kuukaudessa. Opintolainan valtiontakaus nousee 650 euroon kuukaudessa kotimaassa opiskelevalla ja 800 euroon kuukaudessa ulkomailla opiskelevalla opiskelijalla. Korkeakouluopintoihin tarkoitettu tukiaika lyhenee 10 kuukaudella 54 tukikuukauteen. Vanhempien tulojen vähentävästä vaikutuksesta opintorahaan luovutaan itsenäisesti asuvien 18- ja 19-vuotiaiden toiseen asteen opiskelijoiden osalta. Opiskelijan omat tulorajat sidotaan ansiotasoindeksiin. Opiskelijan omien tulojen perusteella takaisinperittäväksi määrätyn opintorahan ja asumislisän määrän korotusta kohtuullistetaan 15 prosentista 7,5 prosenttiin.

Opetus- ja kulttuuriministeriön asetuksessa eräiden koulumatkakustannusten laskentaperusteista säädettäviä laskennallisten kustannusten perusteita voidaan tarkistaa kustannuskehityksen perusteella 1.8.2017 lukien.

Opintotuen saajamäärän ja käyttöasteen arvioitu kehitys

	2013	2015	2017 arvio
Lukio	27 786 (25 %)	26 804 (25 %)	25 500 (25 %)
Ammatillinen koulutus	107 172 (65 %)	105 748 (64 %)	110 500 (68 %)
Ammattikorkeakoulu	89 283 (70 %)	90 472 (70 %)	90 500 (69 %)
Yliopisto	88 094 (62 %)	88 953 (62 %)	90 500 (62 %)

01. Opintotuen muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 621 000 euroa.

Selvitysosa: Opintotuen muutoksenhakulautakunta toimii ensimmäisenä muutoksenhakuasteena opintotukiasioissa. Vuonna 2017 arvioidaan valituksia tulevan vireille n. 3 000. Valituksen tavoitteellinen keskimääräinen käsittelyaika on korkeintaan 5,5 kuukautta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-8
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-4
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-3
Työajan pidentäminen (Kiky)	-6
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-1
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-6
Yhteensä	-28

2017 talousarvio	621 000
2016 II lisätalousarvio	-6 000
2016 talousarvio	649 000
2015 tilinpäätös	700 000

52. Opintolainojen valtiontakaus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 40 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opintotukilain (65/1994) mukaisista valtiontakauksista aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Opintolainahyvitys	11 000 000
Takausvastuusuoritukset	17 000 000
Maksuvapautukset	6 000 000
Tileistä poistot	6 000 000
Korkoavustukset	200 000
Yhteensä	40 200 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksuvapautusten määrän kasvu	2 000
Opintotuen rakenteellinen muutos (L1243/2013)	10 000
Takausvastuumenojen pienentyminen	-3 000
Yhteensä	9 000

2017 talousarvio	40 200 000
2016 talousarvio	31 200 000
2015 tilinpäätös	26 885 800

55. Opintoraha ja asumislisä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 655 381 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opintotukilain (65/1994) mukaisten opintorahojen ja opintotuen asumislisän maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Korkeakouluopiskelijoiden opintorahat	350 381 000
Muiden oppilaitosten opiskelijoiden opintorahat	153 000 000
Asumislisä	152 000 000
Yhteensä	655 381 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Korkeakoulutuksen aloituspaikkojen määräaikainen lisäys (2014-2015)	-1 400
Opintotuen rakenteellinen muutos (L1243/2013)	1 354
Opintotukiuudistus (HO 2015)	-46 400
Opiskelijoiden siirtäminen yleiseen asumistukeen	-115 000
Poliisiammattikorkeakouluopiskelijoiden siirtyminen tuen piiriin (L 1164/2013)	522
Yhteensä	-160 924

2017 talousarvio	655 381 000
2016 talousarvio	816 305 000
2015 tilinpäätös	764 374 188

57. Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 31 456 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) avustuksen maksamiseen opiskelijaravintoloille Suomessa suomalaisessa korkeakoulussa alempaa tai ylempää korkeakoulututkintoa, ammattikorkeakoulututkintoa tai ylempää ammattikorkeakoulututkintoa suorittavien opiskelijoiden sekä opintotukeen oikeuttaviin korkeakoulujen ammatillisiin täydennyskoulutusohjelmiin, erikoistumiskoulutusohjelmiin taikka ammatilliseen kelpoisuuteen tai virkakelpoisuuteen tähtääviin lisäopintoihin osallistuvien opiskelijoiden aterioiden hinnan alentamiseksi 1,94 eurolla ateriala kohti

2) ylimääräisen avustuksen maksamiseen muualla kuin korkeakoulun tiloissa sijaitsevan opiskelijaravintolan pitäjälle enintään 1 euroa, kuitenkin enintään opiskelijaruokailusta aiheutuvien tila- ja laitekustannusten määrä, sellaista ateriala kohden, josta maksetaan ateriatukea.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Korkeakouluopiskelijoiden ateriatuki	29 256 000
Opiskelijaravintoloiden ylimääräinen avustus	2 200 000
Yhteensä	31 456 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Määräaikainen aloituspaikkojen lisäys sekä poliisikoulutuksen tuen muutos korkeasteen opintotueksi	45
Yhteensä	45

2017 talousarvio	31 456 000
2016 talousarvio	31 411 000
2015 tilinpäätös	30 796 947

59. *Lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuki* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 53 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden koulumatkatuesta annetun lain (48/1997) mukaisen tuen maksamiseen.

2017 talousarvio	53 300 000
2016 talousarvio	53 300 000
2015 tilinpäätös	47 067 742

80. Taide ja kulttuuri

Selvitysosa: Opetus- ja kulttuuriministeriön strategiset tavoitteet kulttuuripolitiikalle ovat:

- Taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytykset parantuvat sekä tuotannon ja jakelun muodot monipuolistuvat
- Osallisuus kulttuuriin lisääntyy ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa kaventuvat
- Kulttuurin perusta on vahva ja elinvoimainen.

Taiteellisen ja muun luovan työn tekemisen edellytykset parantuvat sekä tuotannon ja jakelun muodot monipuolistuvat

Taiteilijoiden tulotaso on jäänyt jälkeen muun väestön tulotason kehityksestä ja työmarkkinoilla taiteilijoiden asema on epävakaa. Tavoitteena on, että taiteilijat saisivat toimeentulonsa nykyistä paremmin omaa työtään tekemällä. Taiteilijoiden apurahamäärä on pysynyt entisellä tasolla. Jotta taiteilijoiden ja muiden luovan työn tekijöiden asema paranisi, heidän toiminta- ja työskentelyedellytyksiään on tuettava riippumatta siitä, tekevätkö he työtään ammatinharjoittajina, työntekijöinä vai yrittäjinä. Toimenpiteitä suunniteltaessa ja kohdennettaessa on otettava huomioon eri taiteenalojen rakenteet ja toimintamallit.

Taiteen ja kulttuurin toimialan tuotannollista toimintaa ja samalla toimialan työllistävää ja taloudellista vaikutusta voidaan vahvistaa kohdentamalla toimenpiteitä tuotannollisen toiminnan eri osiin, kuten sisältöjen luomiseen, jakeluun, liiketoimintaosaamiseen ja vientiin. Hyödynnettäessä taiteellista ja luovaa osaamista myös muilla toimialoilla luova talous kehittyy. Audiovisuaalisten tuotantojen kansainvälistä kilpailukykyä on tarpeen vahvistaa. Digitalisoituminen muuttaa luovi-alojen markkinoiden rakennetta.

Tekijänoikeudella suojattujen aineistojen käyttöä koskevan sääntelyn tulee olla toimivaa ja uusia liiketoimintamalleja mahdollistavaa myös digitaalisessa ympäristössä.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet:

- Taiteellisen työn edellytyksiä parannetaan määrittelemällä suuntaviivat taiteenalojen rakenteellisen erilaisuuden huomioon ottavalle taide- ja taiteilijapolitiikalle
- Kulttuurin toimialan tuotantoprosesseja vahvistetaan uudistamalla rahoitusjärjestelmiä sekä tukemalla tuote- ja palvelukehitystä, välittäjätoimintaa ja vientiä.

Osallisuus kulttuuriin lisääntyy ja eri väestöryhmien erot osallistumisessa kaventuvat

Taide- ja kulttuuripalveluiden saatavuuden ja saavutettavuuden turvaaminen on kulttuuripolitiikan tärkeä tavoite. Yhteiskunnan monimuotoistuminen ja muuttuminen monikulttuurisemmaksi korostaa tämän tavoitteen merkitystä. Alueiden erilaistuminen puolestaan tekee tavoitteen saavuttamisen aiempaa vaativammaksi.

Osallisuus kulttuuriin edellyttää kulttuuristen oikeuksien toteutumista ja kokemusta kulttuurin kuulumisesta kaikille. Maahanmuuttajien kaksisuuntaista kotoutumista voidaan tukea myös kulttuurin keinoin.

Kulttuuripalvelut keskittyvät suurimpiin kaupunkeihin, ja palveluiden saatavuus vaihtelee maan eri osissa. Palvelujen käytölle on erilaisia taloudellisia ja sosiaalisia esteitä. Kirjastopalvelujen saatavuus on säilynyt hyvällä tasolla, joskin kirjastoautojen ja kiinteiden toimipisteiden määrä on vähentynyt. Lastenkulttuurikeskusten verkosto kattaa noin puolet kunnista. Kunta- ja aluerakenteen muutokset ja siihen liittyvät toimivaltamuutokset vaikuttavat kirjasto- ja kulttuuripalvelujen järjestämiseen.

Kulttuuripalvelujen tuottamiseen ja levittämiseen tarvitaan uusia malleja. Taide- ja kulttuurilaitosten yleisötyön lisääminen ja erilaisten yleisöryhmien huomioon ottaminen toiminnassa sekä yhteistyö toimijoiden välillä parantaa tasa-arvoisuutta palvelujen käytössä.

Taiteen prosenttiperiaatteen laajentamisen avulla voidaan lisätä taide- ja kulttuuripalveluiden käyttöä sosiaali- ja terveydenhuollon hoito- ja asiakastyössä. Lasten ja nuorten taiteen ja kulttuurin harrastamista voidaan tukea viemällä harrastustoimintaa koulupäivän yhteyteen. Näitä tavoitteita edistetään taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden kärkihankkeessa.

Digitaalisuutta hyödyntämällä voidaan parantaa kansalaisten tiedonsaantia sekä kulttuurisisältöjen saatavuutta ja saavutettavuutta kirjastopalveluista saatujen hyvien kokemusten pohjalta. Kirjastojen roolia elinikäisessä oppimisessa ja luotettavan tiedon tarjoajana voidaan edelleen vahvistaa.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet:

— Taide-, kulttuuri- ja kirjastopalveluja on saatavilla monipuolisesti ja eri väestöryhmien tarpeisiin

— Lasten mahdollisuudet harrastaa kulttuuria lisääntyvät taiteen ja kulttuurin saavutettavuuteen liittyvän kärkihankkeen avulla

— Taide- ja kulttuuripalveluiden tarjonta ja käyttö lisääntyvät sosiaali- ja terveydenhuollossa taiteen ja kulttuurin saavutettavuuteen liittyvän kärkihankkeen avulla.

Kulttuurin perusta on vahva ja elinvoimainen

Kulttuurihallinnon virastokentän rakennetta on viime vuosina uudistettu ja tiivistetty.

Puolet toimialan menoista rahoitetaan veikkausvoittovaroista, minkä vuoksi nykyisten tuotto-osuuksien mukaiset osuudet kulttuurin toimialan edunsaajille on turvattava myös rahapeliyhtiöiden yhdistyessä vuoden 2017 alussa.

Toimialan perustan säilyttäminen vahvana edellyttää toimialan ohjauksen kehittämistä strategisesti. Valtionavustus- ja valtionosuusjärjestelmien tulisi pystyä reagoimaan nykyistä joustavammin toimintaympäristön muutoksiin.

Kulttuuriperintöpolitiikassa on toteutettavana tai tekeillä useita strategia- ja lainsäädäntöhankkeita (maailmanperintöstrategia, museopoliittinen ohjelma, muinaismuistolainsäädäntö, kansainvälisten sopimusten toimeenpano). Kulttuuriperinnön hyödyntäminen digitaalisessa muodossa liiketoiminnassa ja julkisella sektorilla edellyttää kulttuuriaineistojen digitoimista sekä digitaalisten aineistojen yhteentoimivuutta ja avaamista laajasti käytettäväksi. Digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen pysyvästä saatavuudesta huolehditaan pitkäaikaissäilytysjärjestelmällä.

Yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet:

— Kulttuurin toimialan valtionavustuspolitiikkaa ja valtionosuusjärjestelmiä kehitetään aiempaa strategisemmiksi

— Kulttuuriperintöpolitiikkaa ohjaavaa lainsäädäntöä ja ohjelmaohjausta kehitetään vastaamaan muuttunutta toimintaympäristöä ja kulttuuriperintöaineistojen digitaalista saatavuutta ja pitkäaikaissäilytystä lisätään.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoite:

Strategista ohjausta vahvistetaan

— ottamalla käyttöön päivitetty opetus- ja kulttuuriministeriön kulttuuripolitiikan strategia vuoteen 2025

— vahvistamalla kulttuurin toimialan arviointitoimintaa

— siirtymällä virastojen tulosohtauksessa aiempaa strategisempiin tulossopimuksiin

— ottamalla käyttöön strategialähtöiset valtionavustushakuilmoitukset.

01. Taiteen edistämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 4 052 000 euroa.

Selvitysosa: Taiteen edistämiskeskus edistää suomalaisen taiteen laatua, monimuotoisuutta, kansainvälistä tasoa ja uusiutumista sekä lisää taiteen ja kulttuurin saatavuutta ja saavutettavuutta. Viraston tehtävänä on taiteen ja kulttuurin edistäminen siltä osin kuin se ei kuulu muun viranomaisen tehtävään.

Taiteen edistämistä varten viraston yhteydessä toimii vertaisarviointia tekeviä luottamuselimiä, joita ovat valtion taidetoimikunnat sekä niiden yhteydessä toimivat jaostot, alueelliset taidetoimikunnat sekä Kirjailijoiden ja kääntäjien kirjastoapurahautakunta ja Kuvataiteen näyttöapurahautakunta. Niiden tehtävänä on myöntää apurahoja, toimia oman toimialansa asiantuntijana ja osallistua viraston strategian laadintaan. Apurahojen jaossa laadullisten kriteerien lisäksi kiinnitetään huomiota hakijakunnan sukupuoli-, ikä-, kieli- ja alueelliseen jakaumaan sekä erityisesti nuorten taiteilijoiden asemaa apurahan hakijoina ja saajina.

Viraston yhteydessä toimivan taideneuvoston tehtävänä on päättää valtion taidetoimikuntien määrästä, niiden tarkemmista nimistä ja toimialoista. Taideneuvosto myös nimeää jäsenet valtion

taidetoimikuntiin ja alueellisiin taidetoimikuntiin ja esittää taiteen akateemikon arvonimeä. Taideneuvosto voi tukea kokeilu- ja kehittämishankkeita.

Opetus- ja kulttuuriministeriö asettaa Taiteen edistämiskeskukselle alustavasti seuraavat tavoitteet vuodelle 2017:

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

- Edistetään taiteilijoiden toimeentuloa ja työllisyyttä
- Lisätään lasten ja nuorten tasavertaisia mahdollisuuksia osallistua taiteeseen ja kulttuuriin
- Lisätään taiteen ja kulttuurin moninaisuuden painoarvoa.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2014 toteutuma	2015 toteuma	2017 tavoite
Valtionavustus- ja apurahahakemukset	13 200	14 000	13 000
Myönteiset valtionavustus- ja apurahapäätökset	3 839	3 000	2 500
Apuraha-/avustushakemuksen käsittelyaika (keskimäärin viikkoa)	18	17	15
Tukimuotojen lukumäärä	25	25	20
Lausunnot valtionavustushakemuksista	750	800	230
Toimielinten lukumäärä	37	37	30
Henkisten voimavarojen hallinta			
Henkilötyövuodet	86	95	90
Työtyytyväisyys (henkilöstöbarometrin työtyytyväisyysindeksi)	-	3,5	3,6

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	4 144	4 309	4 072
Bruttotulot	53	20	20
Nettomenot	4 091	4 289	4 052
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	403		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	854		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Julkisten tietovarantojen avaaminen	-20
Siirto momentilta 29.01.01 (1 htv)	61
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-9
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-42
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	4
Palkkaliukumasäästö	-18

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-20
Säästö päätös	-100
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-21
Toimintameno säästö (HO 2015)	-10
Työajan pidentäminen (Kiky)	-28
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-4
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-27
Tasomuutos	1
Yhteensä	-237

2017 talousarvio	4 052 000
2016 II lisätalousarvio	-23 000
2016 talousarvio	4 289 000
2015 tilinpäätös	4 542 000

03. Suomenlinnan hoitokunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 2 121 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) perusparannushankkeiden rahoittamiseen
- 2) kalusto- ja laitehankintoihin.

Selvitysosa: Suomenlinnan hoitokunta vastaa Unescon maailmanperintöluetteloon otetun Suomenlinnan restauroinnista, ylläpidosta ja käyttämisestä sekä maailmanperintökohteen perustiedon tuottamisesta ja jakamisesta yleisölle.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Tavoitteena on kansallisesti merkittävän Suomenlinnan rakennuskulttuurimuistomerkin ja Unescon maailmanperintökohteen hoito, ylläpito ja esittely siten, että linnoitusalue säilyy elinvoimaisena ja vetovoimaisena. Yhteisön elinvoimaisuuden säilyttämiseksi tavoitteena on tukea monipuolista asukasrakennetta ja säilyttää alueella riittävät palvelut.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Toiminnallisen tehokkuuden tavoitteena on Suomenlinnan kunnostusohjelman (2016—2019) mukaisesti vajaakäytössä olevien tai korjauksen takia tyhjillään olevien huoneistojen käyttökuntoon saattaminen. Tavoitteena on vuokratuottojen 2 % kasvu sekä 97 % käyttöaste vuokra-asunnoissa.

Vuokrien kustannusvastaavuusprosentin tavoitteessa otetaan huomioon maailmanperintökohteen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden tilojen epätyypillisuus, joka vaikuttaa hoito- ja käyttökustannuksiin.

Tuotosten ja laadunhallinnan tavoitteena on, että korjausvelka ei kasva. Tavoitteen toteuttamiseksi toteutetaan Suomenlinnan kunnostusohjelmaa, siten, että vajaakäytössä olevat tai korjausten vuoksi tyhjillään olevat tilat saadaan käyttökuntoon. Suomenlinnakeskusta kehitetään ja jatke-

taan Lonnan saaren asteittaista käyttöönottoa. Kasvatetaan talvikauden matkailijamäärää ja ympäri vuotista palveluntarjontaa.

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 tavoite
Yhteiskunnallinen vaikuttavuus			
Matkailijamäärät sesongin ulkopuolisina kuukausina (loka—huhtikuu)	196 000	223 000	230 000
Linnoitusmuureista parhaassa kuntoluokassa koko linnoitusmäärästä (52 800 m ²), %	25	28	30
Toiminnallinen tehokkuus			
Maksuperustelain mukaisten vuokrien kustannusvastaavuus, %	82	102	85
Vuokra-asuntojen käyttöaste, %	96	97	97
Vuokratuotot, kasvu %	11,2	7,6	2
Henkisten voimavarojen hallinta			
Henkilötyövuodet	90,3	78,8	79
Työtyytyväisyysindeksi (VMbaro)	3,5	3,5	3,6

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	9 353	8 335	8 606
Bruttotulot	6 460	6 130	6 485
Nettomenot	2 893	2 205	2 121
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	461		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	92		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma, liiketaloudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	6 419	6 130	6 485
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	6 275	7 000	7 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	144	-870	-515
Kustannusvastaavuus, %	102	86	92

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Julkisten tietovarantojen avaaminen	-40
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-19
Palkkaliukumäsäästö	-8
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-9
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-10
Työajan pidentäminen (Kiky)	-12
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-2
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-13
Tasomuutos	40
Yhteensä	-84

2017 talousarvio	2 121 000
2016 II lisätalousarvio	-13 000
2016 talousarvio	2 205 000
2015 tilinpäätös	2 524 000

04. Museoviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 993 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kalusto- ja laitehankintoihin.

Selvitysosa: Museovirasto on kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristön asiantuntija, viranomaisen ja tiedontuottaja. Museovirasto vastaa kulttuuriympäristön ja kulttuuriomaisuuden suojelusta sekä toimii aineettoman kulttuuriperinnön asiantuntijana yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa. Museovirastoon kuuluu Kansallismuseo, joka vastaa kulttuurihistoriallisesta kansalliskokoelmasta ja järjestää kohteissaan näyttely- ja yleisöpalveluja.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Kulttuurin perustan elinvoimaisuutta lisätään

— tarjoamalla tietoa ja osaamista kulttuuriperinnön ja -ympäristön kehittämiseksi ja suojelemiseksi

— osallistumalla aktiivisesti kansalliseen ja kansainväliseen yhteistyöhön kulttuuriperinnön merkityksen ja mahdollisuuksien tunnistamiseksi ja hyödyntämiseksi.

Kaikkien väestöryhmien mahdollisuuksia osallistua kulttuuriin turvataan

— korostamalla museotoiminnassa asiakaslähtöisyyttä, palvelukykyä sekä fyysistä, tiedollista ja kulttuurista saavutettavuutta

— kehittämällä arkisto-, kirjasto- ja kokoelmapalveluiden sekä aineistojen sähköistä saatavuutta ja käyttöä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Toimialaa kehitetään kulttuuriympäristöstrategian, maailmanperintöstrategian ja museopoliittisen ohjelman linjausten mukaisesti. Kulttuuriympäristötyössä painotetaan valtakunnallisia ja maakunnallisia kysymyksiä, ennakoivaa ja vuorovaikutteista toimintaa, ohjelmallista suojelupoliittikkaa sekä tiedon avoimuutta ja vuorovaikutteisuutta. Kansainvälisessä yhteistyössä toimitaan aktiivisesti erityisesti Unescon maailmanperintökomitean jäsenenä.

Kansalliskokoelman hoidon ja säilyttämisen olosuhteita parannetaan kokoelma- ja konservointikeskuksen käyttöönotolla. Kansallismuseon perusnäyttely uudistetaan itsenäisyyden juhluvuoden päähankkeena. Arkisto-, kirjasto- ja kokoelmapalveluiden sekä aineistojen sähköistä saatavuutta ja käyttöä edistetään.

Tuloksellisuuden tunnusluvut	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Verkkopalveluiden käyttöaika, tuntia	69 452	70 737	70 000
Sähköisesti luetteloitujen kuvien saatavuus internetissä	81 000	120 447	145 000
Museoiden ja linnojen kokonaiskävijämäärä	517 012	610 806	610 000
Toiminnallinen tehokkuus			
Museo- ja linnassakäynnin keskihinta, euroa	2,44	2,04	2,10
Museo- ja linnassakäynnin keskitulo, euroa	3,05	2,95	2,80
Henkisten voimavarojen hallinta			
Työtyytyväisyysindeksi	3,56	-	3,50
Henkilötyövuodet	292	279	250

Toiminnan tulot ja menot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	26 050	24 050	26 293
Bruttotulot	4 677	3 300	3 300
Nettomenot	21 373	20 750	22 993
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 476		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 625		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Julkisten tietovarantojen avaaminen	-150
Kertamenon poisto	-100
Sopeutustoimi	-250
Toimintamenojen tasomuutos	500
Toimitilamuutokset	3 200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-16
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-8
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-194
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-21
Palkkaliukumasäästö	-91
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-96
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-89
Toimintameno säästö (HO 2015)	-100
Työajan pidentäminen (Kiky)	-134
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-20

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Uudelleenkohdentaminen	-50
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-138
Yhteensä	2 243

2017 talousarvio	22 993 000
2016 II lisätalousarvio	981 000
2016 talousarvio	20 750 000
2015 tilinpäätös	19 522 000

05. Näkövammaisten kirjaston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 4 937 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kalusto- ja laitehankintoihin.

Selvitysosa: Näkövammaisten kirjasto Celia on asiantuntija saavutettavien kirjastopalveluiden tarjoajana ja saavutettavien aineistojen tuottajana (äänikirjat, Daisy Trio -kirjat, pistekirjat, e-kirjat, koskettelukirjat, kohokuvat). Sen toiminnan tavoitteena on syrjäytymisen ehkäiseminen edistämällä näkövammaisten ja muiden lukemisesteisten henkilöiden yhdenvertaisia mahdollisuuksia kirjallisuuden ja tiedon saantiin.

Kirjasto tuottaa lukemisesteisten koululaisten ja toisen asteen opiskelijoiden oppikirjat tuotantopolitiikan mukaisesti sekä tutkintoa suorittavien korkea-asteen opiskelijoiden tutkintovaatimuksissa olevat kirjat. Oppikirjoja myydään maksuperustepäätöksen mukaisesti kaikkien lukemisesteisten käyttöön.

Kirjasto tuottaa uusia nimekkeitä määrän, joka vastaa n. 27 % Suomessa vuosittain julkaistavasta yleisestä kirjallisuudesta. Kirjasto välittää kirjallisuutta asiakkaiden käyttöön n. miljoona kertaa yhteistyössä yleisten kirjastojen kanssa. Postitse välitettävien cd-kirjojen lainaus vähenee ja verkkolainaus kasvaa. Asiantuntija- ja konsultointitoiminnan painopisteenä on yhteistyön vakiinnuttaminen yleisten kirjastojen kanssa.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— Uusia asiakkaita tuodaan Näkövammaisten kirjaston palveluiden piiriin Näkövammaisten kirjaston ja yleisten kirjastojen yhteistyömallin maanlaajuisella käyttönotolla

— Saavutettavan julkaisemisen edistämistoimenpiteiden tuloksena saavutettavassa muodossa olevien julkaisujen saatavuus lukemisesteisten käyttöön kasvaa.

Tuloksellisuuden tunnusluvut	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 tavoite
Vaikuttavuus, tuotokset ja laadunhallinta			
— kirjatuotanto/nimekettä	1 675	1 565	1 500
— lainojen määrä, kauno- ja tietokirjat	1 004 000	934 800	925 000
— oppikirjatoimitukset/kpl	14 300	13 900	15 000
— verkkotoimitusten osuus kokonaislainauksesta, %	17	27	40
— asiakastyytyväisyys (arvosana 1—5)	4,19	4,16	4

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 tavoite
Tuloksellisuuden tunnusluvut			
Toiminnallinen tehokkuus			
— kirjailijan keskihinta, euroa	4,13	4,52	4,60
— oppikirjatoimituksen keskihinta, euroa	140	131	136
Henkisten voimavarojen hallinta			
— Henkilötyövuodet	54,7	53,97	44
— Työtyytyväisyys	3,48	3,33	3,40

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	5 929	5 637	5 100
Bruttotulot	249	163	163
Nettomenot	5 680	5 474	4 937
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 220		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 189		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Käyttökorvausten tasomuutos	-12
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-3
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-45
Palkkaliukumasäästö	-20
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-22
Säästö päätös	-200
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-25
Toimintameno säästö (HO 2015)	-40
Työajan pidentäminen (Kiky)	-30
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-5
Uudelleenkohdentaminen	-100
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-26
Tasomuutos	-7
Yhteensä	-537

2017 talousarvio	4 937 000
2016 II lisätalousarvio	-26 000
2016 talousarvio	5 474 000
2015 tilinpäätös	5 649 000

06. Kansallisen audiovisuaalisen instituutin toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 6 080 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kaluste- ja laitehankintoihin
- 2) avustusten maksamiseen
- 3) enintään 170 000 euroa esitystoiminnan ja muun maksullisen palvelutoiminnan hintatukeen.

Selvitysosa: Kansallinen audiovisuaalinen instituutti (KAVI) tallettaa ja säilyttää elokuvia, televisio- ja radio-ohjelmia, edistää audiovisuaalista kulttuuriperintöä sekä turvaa lasten kehitystä ja hyvinvointia mediaympäristössä.

Hankitaan kokoelmiin lakisääteisen talletusvelvollisuuden alaisen filmi- ja videotuotannon esityskopiot ja oheismateriaalit vuodelta 2013 sekä originaalimateriaali vuonna 2011 tarkastetuista elokuvista.

Tallennetaan digitaalisesti radion ja television ohjelmavirtaa opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän suunnitelman mukaisesti, aineistoa kertyy n. 50 teratavua. Lisäksi otetaan vastaan kotimaisten radio- ja tv-ohjelmien alkuperäislaatuisia tallenteita lakisääteisinä talletuksina. Jatketaan YLE:n jo digitoitujen radio- ja tv-aineistojen käyttöönottoa RTVA:n yleisöpalvelun kautta ja kehitetään tietokantaa haettavuuden parantamiseksi.

KAVI valvoo kuvaohjelmien tarjoamista ja kuvaohjelmaluokittelijoiden työtä julkisen valvontasuunnitelman mukaisesti, ylläpitää rekisteriä kuvaohjelmien tarjoajista ja kuvaohjelmaluokittelijoista sekä julkista kuvaohjelmaluetteloa. Tarjotaan koulutusta, ohjausta ja tukipalveluita kuvaohjelmaluokittelijoille ja kuvaohjelmien tarjoajille sekä ylläpidetään ja kehitetään luokitteluohjelmistoa.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— Kotimaisen kulttuuriperinnön käytettävyyttä ja saavutettavuutta lisätään digitoimalla aineistoja ja kokoelmia sekä tarjoamalla digitoituja kokoelmia yleisön saataville Kansallisen digitaalisen kirjaston asiakasliittymä FINNAn sekä KAVIn radio- ja tv-arkiston katselu- ja kuuntelupisteiden kautta

— Elokvakulttuurin ja -kasvatuksen saavutettavuutta lisätään erityisesti kouluille, lapsille ja nuorille tarjoamalla koulujen käyttöön resurssipankki, jossa on Elokvapolku-verkkopalvelu

— Medialukutaitoja ja lapsille turvallista mediaympäristöä edistetään mm. tuottamalla mediakasvatusmateriaalia.

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 tavoite
Tuloksellisuuden tunnusluvut			
Tuotokset ja laadunhallinta			
— Kokoelmien hoito/arkistoidut elokuvat, lkm ¹⁾	128 095	129 821	131 60
— Kirjasto-, tieto-, laina- ja asiakaspalvelut, lkm	39 070	35 470	36 000
— Maksulliset palvelut/esitystoiminnan katsojamäärät	52 963	56 257	50 000

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 tavoite
Tuloksellisuuden tunnusluvut			
— Digitaalisesti talletettu ohjelmavirta teratavuina (rtva) ²⁾	328	390	502
— Mediakasvatuksen tiedotuskampanjat, lkm	11	8	10
— Luokitellut ja ilmoitetut kuvaohjelmat, lkm	19 147	15 709	16 000
— Tarjoamisen valvontaan liittyvät yhteydenotot, lkm	68	76	60
Toiminnallinen tehokkuus			
— Kokoelma- ja arkistotyö yht., euroa/elokuva	22,68	23,91	23,62
— Maksullinen palvelu: esitystoiminnan subventio, euroa	165 686	107 601	170 000
— Radio- ja tv-arkisto yht. euroa/talletettu ohjelmavirta teratavua	4 683,64	3 824,28	3 084,00
— Kuvaohjelmista saadun yleisöpalautteen käsittely, euroa/palaute	118,10	106,36	120,00
— Kuvaohjelmien luokittelun kustannukset, euroa/ohjelma ³⁾	92,28	69,62	108,00
— Luokittelijoiden valvonnan kustannukset, euroa/ohjelma ⁴⁾	92,15	141,63	97,00
Henkisten voimavarojen hallinta			
— Henkilötyövuodet	88	81	84
— Työtyytyväisyysindeksi	3,4	3,5	>3,5

¹⁾ Arkistoitujen elokuvien laskentatapaa on muutettu vuonna 2014.

²⁾ Kumulatiivinen kertymä. Luvussa huomioitu Ylen vanha digitoitu, omatuotantoinen aineisto, jota toimitetaan KAVIn vuodesta 2014 eteenpäin.

³⁾ Tilauksesta luokitellut

⁴⁾ Uudelleenluokitellut

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	7 611	7 311	6 869
Bruttotulot	880	789	789
Nettomenot	6 731	6 522	6 080
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	937		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 141		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-3
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-59
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	9
Palkkaliukumasäästö	-30
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-32
Säästö päätös	-150
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-33
Toimintameno säästö (HO 2015)	-50
Työajan pidentäminen (Kiky)	-45

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-7
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-40
Yhteensä	-442

2017 talousarvio	6 080 000
2016 II lisätalousarvio	-31 000
2016 talousarvio	6 522 000
2015 tilinpäätös	6 935 000

16. Ylimääräiset taiteilija- ja sanomalehtimieseläkkeet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 848 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ylimääräisistä taiteilijaeläkkeistä (194/2016) annetun lain mukaisten taiteilijaeläkkeiden maksamiseen
- 2) aiemmin myönnettyjen sanomalehtimieseläkkeiden sekä taiteilijaeläkkeisiin liittyvien perhe-eläkkeiden maksamiseen
- 3) enintään 1 015 000 euroa uusiin taiteilijaeläkkeisiin sekä taiteilijaeläkkeisiin liittyviin perhe-eläkkeisiin siten, että enintään saadaan myöntää täyttä eläkettä vastaavina 51 ylimääräistä taiteilijaeläkettä.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Kohdan 3 määrärahaan sisältyy enintään kaksi tädeksi eläkkeeksi korotettavaa osaeläkettä.

Selvitysosa: Määräraha on laskettu vuoden 2017 arvioidussa TyEL-indeksitasossa (2531).

2017 talousarvio	18 848 000
2016 talousarvio	18 848 000
2015 tilinpäätös	17 898 880

20. Museoviraston kulttuuri- ja nähtävyyshoiteiden tilakustannukset (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 15 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Museoviraston käytössä olevien kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kulttuuri- ja nähtävyyshoiteiden tilakustannuksiin.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kotkaniemen museon vuokra (siirto momentilta 29.10.20)	110
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-163
Vuokramenojen indeksikorotus	154
Tasomuutos	94
Yhteensä	195

2017 talousarvio	15 400 000
2016 II lisätalousarvio	-163 000
2016 talousarvio	15 205 000
2015 tilinpäätös	16 945 000

30. Valtionavustukset yleisten kirjastojen toimintaan (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 3 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kirjastolain (904/1998) ja opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten kirjastojen valtionavustusten maksamiseen
- 2) yleisille kirjastoille tuotettujen tietokanta- ja aineistopalvelujen ostoon ja yleisten kirjastojen erityistehtävien valtionavustusten maksamiseen sekä kirjastojen sisältötuotantoon liittyvien valtionavustusten maksamiseen
- 3) viittomakielisen kirjaston toimintaan liittyvien valtionavustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Avustukset keskus- ja maakuntakirjastoille	2 580 000
Kirjastojen sisältötuotantoon	300 000
Yleisten kirjastojen tietokanta ja -aineistopalvelujen tuottaminen ja avustukset muihin erityistehtäviin	600 000
Avustus viittomakielisen kirjaston toimintaan	220 000
Yhteensä	3 700 000

Yleisten kirjastojen tavoitteena on tarjota väestölle yhtäläiset mahdollisuudet sivistyksen, tietojen ja taitojen ja kansalaisvalmiuksien hankkimiseen, kirjallisuuden ja taiteen harrastamiseen, kansainvälistymiseen sekä elinikäiseen oppimiseen. Kirjaston tehtävänä on myös tarjota mahdollisuus virtuaalisten ja vuorovaikutteisten verkkopalvelujen käyttöön ja opastaa käytössä.

Valtionavustuksilla tuetaan kirjasto- ja tietopalvelujen alueellisesti tasavertaista tuottamista ja kehittämistä. Tavoitteena on turvata palveluverkon toimivuus, kirjasto- ja tietopalvelujen laatu sekä koko väestön kattava tiedon ja kulttuurin saatavuus ja saavutettavuus.

Kirjastotoimen vaikuttavuutta arvioidaan kirjastojen käytön, aineistohankintojen, henkilöstövoimavarojen ja saatavuuden indikaattoreilla.

Eräitä kirjastotoimen tunnuslukuja	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 arvio
Kirjahankinta, kpl/1 000 asukasta	288	283	285
Muu aineistohankinta, kpl/1 000 asukasta	50	50	50
Henkilötyövuodet, htv/1 000 asukasta	0,8	0,8	0,8
Aukiolotunnit, 1 000 tuntia	1 363	1 384	1 390
Fyysiset käynnit, kpl/asukas	9,3	9,1	9,0

Eräitä kirjastotoimen tunnuslukuja	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 arvio
Verkkokäynnit, kpl/asukas	7,5	7,1	7,5
Lainaukset, kpl/asukas	16,8	16,4	16,8
Toimintakustannukset, euroa/asukas	58	58	58

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Säästö päätös	-200
Yhteensä	-200

2017 talousarvio	3 700 000
2016 talousarvio	3 900 000
2015 tilinpäätös	4 750 000

31. (29.80.31 ja 32) Valtionosuus ja -avustus teattereiden, orkestereiden ja museoiden käyttö-kustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 48 661 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten teattereiden, orkestereiden ja museoiden valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä henkilötövuosien määrä on teattereilla enintään 2 469, orkestereilla enintään 1 033 ja museoilla enintään 1 183.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) muuttamisesta siten, että teattereiden, orkestereiden ja museoiden yksikköhintoja alennetaan menosäästön toteuttamiseksi vuodesta 2017 lukien.

Valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä keskimääräinen arvonlisäveroton yksikköhinta on teattereilla 52 882 euroa, orkestereilla 50 543 euroa ja museoilla 63 476 euroa henkilötövuotta kohden.

Lakisääteisiin valtionosuuksiin on lisäksi myönnetty yhteensä 55 125 000 euroa momentilla 29.80.52.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

	Valtionosuudet budjettivaroista (mom. 29.80.31)	Valtionosuudet veikkausvoittovaroista (mom. 29.80.52)	Yhteensä
Teattereiden valtionosuus	26 094 000	26 069 000	52 163 000
Orkestereiden valtionosuus	9 337 000	10 137 000	19 474 000
Museoiden valtionosuus	14 532 000	18 919 000	33 451 000
Kilpailukyky sopimuksesta ja kustannus- tason muutoksesta aiheutuvat määräraha- muutokset valtionosuuksiin	-1 302 000	-	-1 302 000
Yhteensä	48 661 000	55 125 000	103 786 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenon poistuminen	-50
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen; teatterit, orkesterit, museot (Kiky)	-583
Kustannustason muutos (-0,7 %)	-719
Menosäästö (museot)	-432
Menosäästö (orkesterit)	-681
Menosäästö (teatterit)	-1 750
Vuoden 2016 yksikköhintoihin tehdyn säästön tarkentuminen (museot)	122
Vuoden 2016 yksikköhintoihin tehdyn säästön tarkentuminen (orkesterit)	69
Vuoden 2016 yksikköhintoihin tehdyn säästön tarkentuminen (teatterit)	176
Vuoden 2017 kustannustason tarkistus (museot)	-228
Vuoden 2017 kustannustason tarkistus (orkesterit)	-47
Vuoden 2017 kustannustason tarkistus (teatterit)	1 895
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-2
Yhteensä	-2 230

Määrärahan mitoituksessa käytetyt yksikköhinnat täsmentyvät kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvien vaikutusten johdosta.

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	48 661 000
2016 talousarvio	50 891 000
2015 tilinpäätös	54 812 000

(32.) *Valtionosuudet ja -avustukset museoille* (arviomääräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan yhdistettäväksi momenttiin 29.80.31.

35. *Valtionavustus Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen perustamiskustannuksiin* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) nojalla Suomen itsenäisyyden 100-vuotiskirjaston rakentamiseen myönnettävän valtionavustuksen maksamiseen Helsingin kaupungille.

2017 talousarvio	8 000 000
2016 talousarvio	8 000 000
2015 tilinpäätös	5 000 000

40. *Korvaus Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 252 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää korvauksen maksamiseen Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappioon.

Selvitysosa: Valtion ja Helsingin kaupungin kesken solmitun Suomenlinnan liikenteen hoitoa koskevan sopimuksen mukaisesti valtio ja kaupunki yhdessä vastaavat Suomenlinnan huoltoliikenteen käyttötappiosta.

2017 talousarvio	252 000
2016 talousarvio	252 000
2015 tilinpäätös	98 550

41. Eräät käyttöoikeuskorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 26 648 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) enintään 11 000 000 euroa tekijänoikeuslain (404/1961) mukaiseen yksityisen kopioinnin hyvitykseen ja sen järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) enintään 15 648 000 euroa suojattujen teosten tekijöille maksettavaan lainauskorvaukseen ja sen järjestämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahasta maksetaan tekijänoikeudella suojattujen teosten tekijöille ja muille oikeudenhaltijoille hyvitystä teoksen kappaleiden valmistamisesta yksityiseen käyttöön sekä tekijänoikeuslakiin perustuvia korvauksia kirjastoissa tapahtuvasta teosten lainaamisesta sekä julkisen rahoituksen piirissä olevissa kulttuuriperintölaitoksissa tapahtuvasta suojatun aineiston käytöstä tekijänoikeuksien haltijoita edustavien järjestöjen kanssa tehtyjen sopimusten mukaisesti.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 29.01.29	15
Tasomuutos	6 320
Yhteensä	6 335

2017 talousarvio	26 648 000
2016 talousarvio	20 313 000
2015 tilinpäätös	19 225 000

50. (29.80.50 ja 54) Eräät avustukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 8 143 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustusten myöntämiseen:

- 1) Svenska Teaternin ja Tampereen Työväen Teatterin peruskorjauksista aiheutuneiden lainojen lyhennyksiin ja korkojen maksuun
- 2) kansalaisjärjestöjen toimintaan
- 3) taiteen ja kulttuurin saavutettavuuden edistämisen ja prosenttitaitteen periaatteen laajentamisen toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)**

Svenska Teaternin ja Tampereen Työväen Teatterin peruskorjaukset	5 300 000
Eräiden kansalaisjärjestöjen toimintaan	43 000
Kärkihankkeen Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus toteuttamiseen	2 000 000
Kärkihankkeen Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen toteuttamiseen	800 000
Yhteensä	8 143 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hanasaaren tilakustannukset (siirto momentille 29.80.53)	-1 727
Kertamenon poistuminen	-150
Menosäästö	-800
Osaaminen ja koulutus: Prosenttitaiteen periaatteen laajentaminen	200
Osaaminen ja koulutus: Taiteen ja kulttuurin saavutettavuus	800
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-1
Yhteensä	-1 678

2017 talousarvio	8 143 000
2016 talousarvio	9 821 000
2015 tilinpäätös	9 298 266

51. Apurahat taiteilijoille, kirjailijoille ja kääntäjille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 14 508 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtion taiteilija-apurahoista annetun lain (734/1969) 3 §:n mukaisten 545 apurahavuotta vastaavien taiteilija-apurahojen sekä 3 §:n 2 momentin mukaisten erittäin ansioituneille taiteenharjoittajille myönnettävien valtion taiteilija-apurahojen maksamiseen

2) eräistä kirjailijoille ja kääntäjille suoritettavista apurahoista ja avustuksista annetun lain (1080/1983) mukaisiin apurahoihin ja avustuksiin.

Yksittäisten apurahakausien keskeyttämiset ja jatkamiset keskeyttämisen jälkeen voivat aiheuttaa muutoksia määrärahan maksuerien kohdentumisessa eri vuosille.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)**

Valtion taiteilija-apurahat (545 kpl)	10 965 000
Kirjailijoiden ja kääntäjien apurahat ja avustukset	3 100 000
Taiteilijaprofessoriapurahat (22 kpl)	443 000
Yhteensä	14 508 000

Taiteilija-apurahan suuruus on 1.1.2016 lukien 1 676,45 euroa/kk. Taiteilija-apurahoja tarkistetaan valtion virkamiesten palkkatarkistuksia vastaavasti Taiteen edistämiskeskuksen päätöksellä. Kirjailijoiden ja kääntäjien apurahojen kokonaismäärä on 10 % edellisenä kalenterivuonna kuntien ylläpitämiin yleisiin kirjastoihin hankittuun kirjallisuuteen käytetystä rahamäärästä.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	1
Yhteensä	1
2017 talousarvio	14 508 000
2016 talousarvio	14 507 000
2015 tilinpäätös	14 047 448

52. Rahapelitoiminnan voittovarot taiteen edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 233 589 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) taiteen ja kulttuurin edistämisen rahoittamiseen valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti
- 2) Taiteen edistämiskeskukselta annetun lain mukaisesti Taiteen edistämiskeskuksen, taideneuvoston ja taidetoimikuntien myöntämiin apurahoihin ja avustuksiin, enintään 960 000 euroa eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain (115/1997) mukaisesti apurahoihin sekä enintään 42 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen ja siitä aiheutuviin menoihin Taiteen edistämiskeskuksen määräaikaisiin taiteen edistämisen tehtäviin
- 3) taideteosten hankkimiseen valtion taideteostoimikunnan kokoelmaan Kansallisgalleriasta annetun lain (889/2013) mukaisesti
- 4) tekijänoikeuslain (404/1961) 55 §:ssä säädetyn tekijänoikeusneuvoston toimintamenoihin sekä tekijänoikeusasioiden neuvottelukunnan ja tekijänoikeusselvitysten kuluihin
- 5) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten sekä teatteri- ja orkesterilain (730/1992) 6 a §:n mukaisen avustusten maksamiseen teattereille ja orkestereille
- 6) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain ja kirjastolain (904/1998) 9 §:n mukaisten valtionavustusten maksamiseen kirjastoille ja yleisten kirjastojen valtion aluehallinnolle kirjastotoimen alueelliseen ja muuhun kehittämiseen
- 7) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisten valtionosuuksien ja -avustusten sekä museolain (729/1992) 4 a §:n mukaisten avustusten maksamiseen museoille sekä muuhun museo- ja kulttuuriperintöalan tukemiseen
- 8) Suomen elokuvasäätiölle elokuvan ja muun kuvaohjelman valmistamiseen, jakeluun ja muuhun elokuvakulttuuriin tukemiseen elokuvataiteen edistämisestä annetun lain (28/2000) nojalla sekä Taiteen edistämiskeskukselle laatutuen myöntämiseen elokuvataiteen edistämisestä annetun asetuksen (843/2007) mukaisesti

9) rakennusperinnön suojelusta annetun lain (498/2010) nojalla suojeltujen kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden rakennusten entistämiseen ja parantamiseen

10) Unescon kulttuuriperintöä koskevien yleissopimusten toimeenpanosta syntyviin kustannuksiin

11) valtionavustuksena käyttökustannuksiin Suomen kansallisoopperalle ja -baletille enintään 37 877 000 euroa, Suomen Kansallisteatterille enintään 11 391 000 euroa ja Kansallisgallerialle enintään 12 573 000 euroa

12) taide- ja kulttuuripolitiikan tutkimus-, selvitys- ja tiedotustoiminnan palkkaus- ja muiden menojen maksamiseen sekä valtion virastojen kulttuuria koskeviin kokeilu- ja tutkimushankkeisiin sekä Luova Eurooppa -ohjelman hallinnointiin ja kansalliseen vastinrahoitukseen.

Kohdasta 2 myönnettävät eräistä kuvataiteen tekijöille suoritettavista apurahoista annetun lain (115/1997) mukaiset apurahat sekä kohdan 3 määräraha budjetoidaan maksuperusteisina. Kohdassa 2 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukaiset etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

1) Luova työ ja tuotanto	97 734 000
Elokuvataide	21 620 000
Esittävä taide	35 675 000
Kirjallisuus	850 000
Musiikki	13 256 000
Rakennustaide ja muotoilu	705 000
Visuaalinen taide	3 969 000
Kulttuurin tuotanto ja levitys	21 659 000
2) Osallisuus ja osallistuminen kulttuuriin	31 556 000
Kirjastot ja tiedon saatavuus	7 295 000
Kulttuuripalvelut ja kulttuuritoiminta	24 261 000
3) Kulttuurin perusta ja jatkuvuus	104 299 000
Museot ja kulttuuriperintö	30 021 000
Kulttuuritilat	5 580 000
Kansalliset kulttuurilaitokset	62 885 000
Kulttuurikasvatus ja kulttuuripoliittinen tutkimus	3 271 000
Taide- ja kulttuuripolitiikan kehittäminen	2 542 000
Yhteensä	233 589 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	267
Yhteensä	267

Momentin nimike on muutettu.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	233 589 000
2016 talousarvio	233 322 000
2015 tilinpäätös	236 874 369

53. *Valtionavustus tilakustannuksiin* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 27 257 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksen myöntämiseen taide- ja kulttuurilaitosten sekä -yhteisöjen tilakustannuksiin.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hanasaaren tilakustannukset (siirto momentilta 29.80.50)	1 727
Hanasaaren vuokralisäys	850
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	11
Yhteensä	2 588

2017 talousarvio	27 257 000
2016 II lisätalousarvio	11 000
2016 talousarvio	24 669 000
2015 tilinpäätös	29 133 407

(54.) *Valtionavustus taide- ja kulttuurilaitosten toimitilainvestointeihin* (kiinteä määräraha)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan yhdistettäväksi momenttiin 29.80.50.

55. *Digitaalisen kulttuuriperinnön saatavuus ja säilyttäminen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 950 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansallinen digitaalinen kirjasto -ohjelman ja toimintasuunnitelman toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin
- 2) keskeisten, priorisoitujen museo- ja kulttuuriperintöaineistojen suunnitelmallisesta digitoinnista aiheutuviin kustannuksiin
- 3) museoiden sisältötuotannon tukemiseen
- 4) digitaalisessa muodossa olevien kulttuuriperintöaineistojen saatavuutta, käyttöä ja säilyttämistä parantavien järjestelmien ja palveluiden kehittämiseen sekä kirjastojen, arkistojen ja museoiden yhteisen hakupalvelun kehittämiseen ja liittämiseen osaksi Euroopan digitaalista kirjastoa
- 5) kulttuuri- ja kulttuuriperintöaineistojen digitointia, digitaalista saatavuutta ja pitkäaikaissäilytystä koskevan osaamisen kehittämisestä ja jakamisesta aiheutuviin kustannuksiin
- 6) valtion virastoille ja laitoksille kulttuuriperintöaineistojen digitoinnista ja digitaalisten kulttuuriperintöaineistojen säilyttämisestä aiheutuviin kustannuksiin

7) enintään kymmentä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

2017 talousarvio	1 950 000
2016 talousarvio	2 200 000
2015 tilinpäätös	2 200 000

59. Eräät avustukset Kansallisgallerialle (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 000 000 euroa.

Vuoden 2015 varsinaisessa talousarviossa budjetoitu 10 000 000 euron kaksivuotinen siirtomääräraha budjetoidaan uudelleen muuttumattomin ehdoin vuodelle 2017. Määrärahan käytön edellytyksenä on, että yksityiset rahoittajatahot osallistuvat pääomittamiseen. Valtion osuus pääomittamiseen on suhteessa (5:2) yksityisiltä rahoittajatahoilta kerättävään pääomaan.

Selvitysosa: Määräraha on alun perin budjetoitu vuodelle 2015 mutta se on jäänyt käyttämättä hankkeen viivästymisestä johtuen. Pääomittukseen kohdennettava määräraha on vuoden 2017 osuus Kansallisgallerian perustamisen rahoituksesta. Julkisoikeudellisen säätiön pääomittaminen on tarkoitus toteuttaa vuosina 2016—2017 siten, että valtion osuus on yhteensä enintään 20 000 000 euroa edellyttäen, että yksityisten rahoittajatahojen osuus on vähintään 8 000 000 euroa.

2017 talousarvio	10 000 000
2016 talousarvio	10 000 000
2015 tilinpäätös	11 245 000

72. Kansallisgallerian kokoelman kartuttaminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 739 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Kansallisgallerian taidehankinnoista aiheutuvien menojen maksamiseen.

2017 talousarvio	739 000
2016 talousarvio	739 000
2015 tilinpäätös	739 000

75. Toimitilojen ja kiinteistövarallisuuden perusparannukset ja kunnossapito (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 899 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kiinteistövarallisuuden perusparannuksista ja kunnossapidosta sekä pienhköistä uudisrakennushankkeista aiheutuvien investointimenojen maksamiseen ja museolaivojen korjaustöistä aiheutuviin kustannuksiin.

Käyttösuunnitelma (euroa)

1.	Museovirasto	799 000
2.	Suomenlinnan hoitokunta	4 100 000
Yhteensä		4 899 000

Määrärahaa saa käyttää käyttösuunnitelman kohdan 2. osalta enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Valtuus

1) Käyttösuunnitelman kohdan 1. hankkeita koskevia sitoumuksia saa tehdä siten, että niistä vuoden 2017 jälkeen aiheutuvat menot ovat yhteensä enintään 300 000 euroa.

2) Käyttösuunnitelman kohdan 2. hankkeita koskevia sitoumuksia saa tehdä siten, että niistä vuoden 2017 jälkeen aiheutuvat menot ovat yhteensä enintään 2 000 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenon poisto	-2 000
Yhteensä	-2 000

2017 talousarvio	4 899 000
2016 talousarvio	6 899 000
2015 tilinpäätös	4 099 000

95. Kulttuuriympäristön suojelusta aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää muinaismuistolain (295/1963) toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja korvausten maksamiseen.

2017 talousarvio	50 000
2016 talousarvio	50 000
2015 tilinpäätös	—

90. Liikuntatoimi

Selvitysosa: Liikuntatoimen tehtävänä on liikunnan edistäminen. Valtio ja kunnat luovat edellytyksiä liikunnalle. Liikunnan järjestämisestä vastaavat pääasiassa liikuntajärjestöt. Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa liikuntapolitiikan yleisestä johdosta, yhteensovittamisesta ja kehittämisestä sekä liikunnan yleisten edellytysten luomisesta valtionhallinnossa. Liikunnan toimialan strateginen johtaminen ja ohjausjärjestelmät perustuvat tiedolla johtamisen periaatteelle sekä liikuntapoliittisten toimenpiteiden vaikutusten jatkuvalla arvioinnilla.

Liikuntaa edistetään ja liikunnan yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita pyritään saavuttamaan toimenpiteillä, joille on yhteistä tietopohjan ja osaamisen kehittäminen sekä yhdenvertaisuuden, eettisyyden ja rehellisyyden toteutuminen.

Liikuntatoimen toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet ovat:

Toiminnalliset tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Valtakunnallisia ja paikallisia liikuntaolosuhteita kehitetään systemaattisesti	— Liikuntapaikkarakentamisen avustamisessa painotetaan ensisijaisesti laadukkaiden ja laajoille käyttäjäryhmille suunnattujen liikuntapaikkojen rakentamista ja peruskorjaamista.
Liikunnan kansalaistoiminta on aktiivista ja osallistavaa	— Tuetaan liikunnan kansalaisjärjestötoimintaa — Tuetaan paikallista seuratoimintaa ja matalan kynnyksen liikuntatoimintaa — Tuetaan liikunnan koulutuskeskusten vapaa- tavoitteista koulutustoimintaa ja sen laadun kehittämistä — Vahvistetaan järjestöjen edellytyksiä hakea ja järjestää kansainvälisiä urheilun suur tapahtumia — Tuetaan liikuntajärjestöjen kansainvälisiä yhteistyö- ja vaikuttamismahdollisuuksia.
Liikunnan harrastaminen eri väestöryhmissä lisääntyy	— Laajennetaan Liikkuva koulu -ohjelman tuki kaikki perusasteen koulut kattavaksi — Tuetaan Kunnossa kaiken Ikää -ohjelmaa — Tuetaan liikunnan valtakunnallisia ja paikallisia edistämishankkeita koko elämänskaarella — Avustetaan liikunnan yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa lisääviä hankkeita — Tuetaan maahanmuuttajien kotouttamista liikunnan avulla — Parannetaan eri väestöryhmien osallistumismahdollisuuksia liikunta-alan vapaatavoitteiseen koulutukseen.
Huippu-urheilua kehitetään tuloksellisesti ja vastuullisesti	— Tuetaan eettistä ja yhteiskuntavastuullista huippu-urheilutoimintaa ja urheilijoiden valmentautumismahdollisuuksia — Vahvistetaan urheilu-uran ja opiskelun tai koulunkäynnin yhdistämisen toimenpiteitä — Tuetaan liikunnan ja urheilun eettisiä toimenpiteitä ja integriteettiä avustamalla Suomen Urheilun Eettisen Keskuksen (SUEK) toimintaa.
Toimialan osaaminen ja tietopohja vahvistuvat ja tietoa hyödynnetään päätöksenteossa tehokkaasti	— Tuetaan ja kehitetään liikunta-alan tutkimus- ja tiedonvälitystoimintaa liikuntapoliittisen päätöksenteon tarpeiden suunnassa — Vahvistetaan tiedonhankintaa ja hyödyntämistä toimialan avustusvalmisteluissa — Tuetaan tiedon tuotantoa liikuntapaikkarakentamisen ja liikuntaa suosivan yhdyskuntasuunnittelun kehittämiseksi — Kehitetään valtion liikuntaneuvoston liikuntapolitiikan vaikutusten arviointijärjestelmää — Tuetaan Suomessa järjestettäviä liikunnan toimialan kansainvälisiä tieteellisiä kongresseja.

Toiminnalliset tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Liikunnan asema eri hallinnonalojen päätöksenteossa vahvistuu	— Varmistetaan informaatio-ohjauksella ja vuorovaikutuksen lisäämisellä, että liikunnan edistäminen huomioidaan paremmin kuntien strategioissa ja liikuntapoliittisissa toimenpiteissä — Toimeenpannaan OKM:n ja STM:n koordinoima valtakunnallinen terveyttä ja hyvinvointia edistävän liikunnan strategia ja lisätään vuorovaikutusta eri hallinnonalojen kanssa — Valtion liikuntaneuvosto arvioi valtionhallinnon eri ministeriöiden toimenpiteitten vaikutuksia liikunnan edistämisessä.

Eräitä liikuntatoimen tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 arvio
Kuntien liikunnan edistämistäktiivisuus, kuvaa toiminnan suunnittelua ja johtamista/Tea-viisari¹⁾			
— koko maan väestöpainotettu keskiarvo,	68	-	70
josta niiden osuus, jotka ovat saaneet koettuun tarpeeseensa nähden riittävästi liikuntapalveluita (%) ²⁾	87,5	87,6	88,0
OKM:n ja aluehallinnon myöntämät valtionavustukset liikuntapaikkarakentamiseen (peruskorjaus- ja uudisrakentamishankkeet)			
— myöntöjä yhteensä (kpl)	172	159	165
— uimahallit (kpl)	8	7	8
— liikuntahallit tai -salit (kpl)	14	16	22
— palloilu- ja urheilukentät (kpl)	31	34	35
— jäähallit (kpl)	14	3	5
— lähiliikuntapaikat (kpl)	52	61	60
— muut liikuntapaikat	53	38	35
Kunnossa Kaiken Ikää -ohjelma			
Hankkeet	221	222	225
Kunnat	100	104	120
Liikkujat			
— naiset (%)	64	63	60
— miehet (%)	36	37	40
Liikkujat	140 000	140 000	140 000
Liikuntajärjestöjen toiminta			
— Valtionavustusta saavien liikuntajärjestöjen lukumäärä	120	122	127
— Urheilun lajiliittoihin kuuluvien jäsenseurojen lukumäärä	10 711	10 966	10 500
— Urheiluseurojen yhteenlaskettujen jäsenten lukumäärä	1 555 566	1 542 827	1 550 000
— Kilpailulisenssiurheilijoiden lukumäärä	556 000	560 000	580 000

Eräitä liikuntatoimen tunnuslukuja

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2017 arvio
Maahanmuuttajien kotouttamishankkeet kunnissa			
— kotouttaminen liikunnan avulla -tukea saavien kuntien lkm	30	35	59
— kotouttamishankkeiden määrä	31	35	60
Kehittämistuki liikunta- ja urheiluseuroille			
Myönnetty	378	409	500
Hakemukset	1 162	981	1 000
Lapsia ja nuoria	92 000	92 000	94 000
— tytöt (%)	40	40	42
— pojat (%)	60	60	58
Liikkuva koulu -ohjelma³⁾			
Koulut	800	1 212	2 100
Oppilaat	163 000	318 037	443 373
Urheiluakatemit			
Avustetut urheiluakatemit, kpl	19	19	15
Akatemioihin kiinnittyneiden urheilijoiden määrä, I ja II-taso	2 104	2 336	2 400
Dopingtestit (ADT ry)			
Kansallisen testausohjelman testit, yht.	2 770	2 466	3 000
— kilpailun ulkopuoliset	1 460	1 418	1 500
— kilpailutestit	1 310	1 048	1 500
— joista veritestejä	81	264	350
Urheilijaprofiilit, verinäytteet	276	264	300
Vapaan sivistystyön toteutuneet suoritteet liikunnan koulutuskeskuksissa			
Valtakunnalliset	397 300	387 847	436 000
Valtionosuudella rahoitetut vuorokaudet/%	279 900/70,5	279 900/72,2	279 900/64,1
Alueelliset	86 915	86 033	85 000
Valtionosuudella rahoitetut päivät/%	53 000/61,0	53 000/61,6	53 000/62,4

¹⁾ Tea-viisarijärjestelmän tunnusluku kertoo kahden vuoden välein kunnan liikunnan edistämisestä 6 eri näkökulmasta (mm. johtaminen, seuranta ja voimavarat). Koko maan luku on kaikkien vastanneiden keskiarvo, joka on painotettu vastanneen yksikön väestöpohjalla. Vuoden 2017 luku on arvio vuoden 2014 tulosten perusteella.

²⁾ Alueellinen terveys- ja hyvinvointitutkimus, ATH (THL)

³⁾ Vuoden 2014 Liikkuvien koulujen määrä perustuu OKM:stä suoraan ja aluehallinnon kautta OKM:n määrärahasta avustusta saaneiden hankekouluihin. Vuodesta 2015 eteenpäin Liikkuvien koulujen määrä perustuu Liikkuvan koulun verkkosivujen kautta rekisteröityneisiin kouluihin.

30. *Avustus Liikkuva koulu -ohjelmaan* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Liikkuva koulu -ohjelman toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitus käyttää Tunti liikuntaa päivässä -hankkeen toteuttamiseen tavoitteena laajentaa ohjelma valtakunnalliseksi koskemaan kaikkia perusopetusikäisiä lapsia ja nuoria.

2017 talousarvio	7 000 000
2016 talousarvio	7 000 000

50. *Rahapelitoiminnan voittovarot urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 154 097 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) liikuntalakiin (390/2015), opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annettuun lakiin (1705/2009) ja vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin (632/1998) perustuvien valtionosuuksien ja -avustusten maksamiseen sekä muiden urheilun ja liikuntakasvatuksen edistämiseen tarkoitettujen avustusten maksamiseen valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti

2) kokeilu-, kehittämis-, selvitys- ja ohjelmatoiminnan menoihin

3) enintään 1 700 000 euroa urheilijoiden valmennus- ja harjoitteluapurahojen maksamiseen

4) yhteisöjen ja valtionhallinnon kansainvälisen liikunta-alan yhteistyön, liikuntatieteellisen toiminnan, liikunnan ja huippu-urheilun eettisen ja dopinginvastaisen toiminnan, testaustoiminnan ja dopingin vastaisen kasvatuksen tehostamisen menoihin sekä korkeakoulujen, tutkimuslaitosten ja tutkijoiden liikuntatieteellisten tutkimushankkeiden ja näiden kanssa yhteistyössä toteutettavien tietojärjestelmä- ja muiden hankkeiden rahoittamiseen

5) enintään 400 000 euroa opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain mukaisen avustuksen maksamiseen Suomen Urheilumuseosäätiölle

6) valtion liikuntaneuvoston ja sen jaostojen menoihin

7) enintään 260 000 euroa ylimääräisistä urheilijaeläkkeistä annetun lain (1419/2014) mukaisiin eläkkeisiin

8) enintään 40 000 euroa Pro Urheilu ja Piikkarit -tunnustusten maksamiseen

9) liikunnan aluehallinnon toiminnan menoihin

10) Olympiastadionin perusparannushankkeeseen

11) enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Kunnan liikuntatoimen valtionosuuden perusteena käytettävä yksikköhinta on 12,00 euroa asukasta kohden.

Valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuden perusteena olevien opiskelijavuorokausien enimmäismäärä on 279 900 ja alueellisten liikunnan koulutuskeskusten opiskelijapäivien enimmäismäärä on 53 000. Mainittujen määrien estämättä määrärahaa saa käyttää valtionosuuksien oikaisupäätöksistä aiheutuviin menoihin.

Alueellisten liikunnan koulutuskeskusten yksikköhinta on 16,60 euroa opiskelijapäivää kohden.

Kohtien 3 ja 7 määrärahat budjetoidaan maksuperusteisina.

Kohdan 7 määrärahaa saa käyttää enintään 16 täyttä eläkettä vastaavan ylimääräisen urheilija-eläkkeen myöntämiseen.

Kohdassa 11 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukaiset etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

<i>Liikunnan yhdenvertaiseen saavutettavuuteen</i>	35 171 000
Liikuntapaikkarakentamisen avustamiseen	33 421 000
Liikunnan yhdenvertaisuuteen	1 750 000
<i>Liikuntaan ja urheiluun osallistuminen</i>	63 030 000
Liikunnan kansalaistoimintaan	44 500 000
Huippu-urheiluun	12 650 000
Liikunnan ja urheilun suurtahtumiin	1 900 000
Liikunnan ja urheilun eettiseen toimintaan	3 500 000
Kansainväliseen yhteistyöhön	480 000
<i>Koko väestön liikunnan edistäminen</i>	28 300 000
Valtionosuudet kuntien liikuntatoimintaan	19 500 000
Liikunnallisen elämäntavan edistämiseen	8 800 000
<i>Liikunnan osaaminen ja tietopohja</i>	27 596 000
Liikunnan koulutuskeskuksille	17 886 000
Liikuntatieteeseen ja tutkimuksiin	3 730 000
Tutkimus- ja kehitysyhteisöille sekä koulutustoimintaan	3 720 000
Liikunnan aluehallinnon toimintaan	350 000
Valtion liikuntaneuvoston toimintaan	480 000
Opetus- ja kulttuuriministeriön käytettäväksi	1 430 000
Yhteensä	154 097 000

Määrärahan mitoituksessa käytetty valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten arvonlisäverollinen keskimääräinen yksikköhinta on 98,47 euroa opiskelijavuorokautta kohden. Liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuksiin myönnetään 781 000 euroa momentilta 29.90.52.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avustus Olympiastadionin perusparannushankkeeseen jakamattomista voittovaroista	5 000
Tasomuutos	1 475
Yhteensä	6 475

Momentin nimike on muutettu.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	154 097 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	147 622 000
2015 tilinpäätös	147 993 082

52. Valtionosuus liikunnan koulutuskeskuksille ja rahoitus liikuntatieteellisten hankkeiden arviointikustannuksiin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 861 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) vapaasta sivistystyöstä annetun lain (632/1998) mukaisten valtionosuuksien maksamiseen valtakunnallisille liikunnan koulutuskeskuksille

2) enintään 80 000 euroa Suomen Akatemialle liikuntatieteellisten tutkimusten arvioinnin hallintokustannuksiin enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuviin menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Momentin 29.90.50 määrärahasta osoitetaan valtakunnallisten liikunnan koulutuskeskusten valtionosuuksiin yhteensä enintään 16 914 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertamenon poisto	-80
Kilpailukyky sopimuksen vaikutus valtionosuuteen; liikunnan koulutuskeskukset (Kiky)	-8
Kustannustason muutos (-0,7 %)	-128
Yksikköhintojen tason tarkistus	253
Yhteensä	37

Määrärahan mitoituksessa käytetyt yksikköhinnat täsmentyvät kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvien vaikutusten johdosta.

2017 talousarvio	861 000
2016 talousarvio	824 000
2015 tilinpäätös	556 343

91. Nuorisotyö

Selvitysosa: Opetus- ja kulttuuriministeriö vastaa nuorisotyön ja -politiikan yleisestä kehittämisestä ja nuorisopolitiikan yhteensovittamisesta valtakunnan tasolla. Tukenaan sillä on periaatepäätöksellä nimetyt nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskukset. Keskeisenä ohjelma-asia- kirjana on valtioneuvoston joka neljäs vuosi hyväksymä nuorisopolitiikan kehittämisohjelma. Aluehallintovirastot toimivat sovittujen tulostavoitteiden mukaisesti nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevista asioista valtion aluehallintoviranomaisena vastaten nuorisopolitiikan yhteensovittamisesta aluetasolla. Kunnat vastaavat paikallistason nuorisotyöstä ja -politiikasta.

Opetus- ja kulttuuriministeriö huolehtii nuorisolain mukaisesta tehtävästään turvaamalla nuorisotoimialan yleiset toimintaedellytykset sekä toimeenpanemalla nuorisopolitiikan kehittämisohjelmaa. Opetus- ja kulttuuriministeriö tukee yleisavustuksin valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisokeskusten toimintaa sekä rahoittaa valtionosuuksin kuntien nuorisotoimea. Nuorisotoimialan strateginen rahoitus muodostuu nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskusten yleisavustuksista sekä erilaisiin kehittämishankkeisiin myönnettävistä erityisavustuksista. Näihin voidaan katsoa sisältyvän myös hallituksen kärkihankkeeseen ”Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan” kytkeytyvät nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön avustukset, joiden kautta vahvistetaan syrjäytymisvaarassa olevien nuorten yhteiskunnallista toimijuutta ja elämänhallintataitoja.

Nuorisotyön tukijärjestelmissä pyritään ensisijaisesti integroimaan sukupuolten tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulma sekä kestävä kehitys.

Toimialan yleistä kehittämistä suuntaavat kansallisen lainsäädännön ja strategian lisäksi myös nuorisotalan eurooppalaisen yhteistyön uudistetut puitteet (2010—2018) sekä Euroopan neuvoston suositukset.

Nuorisotyön tavoitteet ja keskeisimmät toimenpiteet ovat:

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Johdetaan ja kehitetään nuorisotoimialaa	— Huolehditaan uudistetun nuorisolain ja uuden nuorisotyön ja -politiikan ohjelman toimeenpanosta — Kehitetään ja vahvistetaan nuorisotoimialan ohjausta uuden nuorisolain pohjalta — Avustetaan Nuori2017-tapahtumaa osana Suomi 100 -juhlavuotta.
Edistetään nuorten osallisuutta, toimijuutta ja elämänhallintataitoja	— Huolehditaan nuorisotoimialan perusrahoituksesta (valtakunnallisten nuorisotalan järjestöjen ja nuorisokeskusten yleisavustukset, kuntien nuorisotoimen valtionosuudet) — Tuetaan nuorten työpajatoimintaa ja etsivää nuorisotyötä osana hallituksen kärkihanketta ”Nuorisotakuuta yhteisötakuun suuntaan” — Tuetaan nuorisotyön ja -politiikan strategisten painopisteiden mukaisesti nuorisotoimialan kehittämishankkeita.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet	Keskeisimmät toimenpiteet
Seurataan ja tuetaan nuorten kasvu- ja elinoloja	— Kehitetään kansallista ja eurooppalaista nuorisotoimialan tutkimusta ja tiedontuotantoa nuorisopoliittisen päätöksenteon tarpeiden näkökulmasta — Hyödynnetään Nuorten tulevaisuusbarometrin tuloksia — Seurataan lakisääteisten monialaisten yhteistyöverkostojen toimintaa ja luodaan edellytyksiä verkostojen väliselle yhteistyölle.

Eräitä nuorisotoimen tehokkuutta kuvaavia tunnuslukuja

Toiminnot	2014	2015	2017
Nuorten tieto- ja neuvontapalvelut, kattavuus kunnista, %	67	71	75
Työpajojen kattavuus kunnista, %	88	93	93
Nuoria (alle 29 v.) työpajoissa	13 885	14 733	15 000
Etsivä nuorisotyö, kattavuus kunnista, %	95	96	96
Etsivän nuorisotyön tavoittamat nuoret	16 848	17 930	18 000
Aluehallinnon kautta tuetut harrastustoimintaryhmät/leirit (lkm)	5 249	-	5 500
Valtakunnallisten nuorisokeskusten nuorisokäyttöpäivät	346 624	349 765	350 000
Yleisavustusta saavien valtakunnallisten nuorisoalan järjestöjen toimintaan osallistuneiden määrä (ei uniikkikävijöitä: perustuu järjestöjen omaan arvioon)	4 865 011	-	-

50. Rahapelitoiminnan voittovarar nuorisotyön edistämiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 53 617 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) opetus- ja kulttuuritoimen rahoituksesta annetun lain (1705/2009) ja nuorisolain (72/2006) perusteella kuntien nuorisotoimen valtionosuuksiin
- 2) nuorisolakiin (72/2006) perustuviin valtionavustuksiin valtakunnallisille nuorisojärjestöille, nuorisotyön valtakunnallisille palvelujärjestöille ja nuorisotyötä tekeville järjestöille
- 3) nuorisolakiin (72/2006) perustuviin avustuksiin valtakunnallisten nuorisokeskusten toimintaan ja rakentamiseen sekä nuorisotilojen rakentamis-, peruskorjaus- ja varustamisavustuksiin
- 4) nuorisotutkimuksen avustamiseen ja apurahojen maksamiseen, nuorisotyöhön ja -politiikkaan liittyvien selvitysten laatimiseen ja nuorten tieto- ja neuvontapalvelujen, nuorten kuulemis- ja osallistumisjärjestelmien sekä nuorten verkkomedioiden ja niiden kehittämistoiminnan menoihin
- 5) yhteisöjen ja valtionhallinnon kansainvälisen nuorisoalan yhteistyön ja EU:n sekä kansainvälisten toimintaohjelmien tukemiseen
- 6) lasten ja nuorten paikallisen harrastustoiminnan, liikunnallisen, kulttuurisen ja monikulttuurisen nuorisotyön ja -toiminnan sekä nuorten ympäristökasvatuksen tukemiseen
- 7) nuorten työpajatoiminnan valtakunnalliseen tukeen, etsivään nuorisotyöhön, ehkäisevään päihde- ja huumetyöhön, sosiaaliseen nuorisotyöhön sekä muuhun nuorten sosiaaliseen vahvistamiseen

8) valtion nuorisoasiain neuvottelukunnan ja sen jaostojen, valtakunnallisten nuorisojärjestöjen ja nuorisotyön palvelujärjestöjen arviointi- ja avustustoimikunnan, saamelaisten nuorisoneuvoston menoihin ja saamenkielisen nuorisokulttuurin vahvistamiseen

9) nuorisotyön valtakunnallisten palvelu- ja kehittämiskeskusten tukemiseen

10) lapsi- ja nuorisopolitiikan kehittämisohjelman toimeenpanoon, arviointiin ja kehittämiseen sekä alueellisen nuorisotoimen menoihin ja nuorisotyön alueelliseen kehittämiseen

11) toimialan aluehallinnon ja valtion virastojen määräaikaisten nuorisotoimialan hankkeiden toteuttamiseen

12) enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen, josta aluehallinnon nuorisotoimet voivat käyttää enintään kolme henkilötyövuotta henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin informaatio-ohjauksen tehtäviin.

Kuntien nuorisotoimen valtionosuuden laskennallisena perusteena käytettävä yksikköhinta on 15,00 euroa alle 29-vuotiasta asukasta kohden.

Kohdassa 12 tarkoitettujen henkilöiden osalta työnantajalle maksetut sairausvakuutuksen mukaiset etuudet otetaan nettobudjetoitaessa tuloina huomioon.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

<i>Nuorten aktiivinen kansalaisuus</i>	
Valtakunnalliset nuorisoalan järjestöt	15 500 000
Lakisääteiset kansalliset toimikunnat	900 000
<i>Nuorten sosiaalinen vahvistaminen</i>	
Etsivä nuorisotyö ja muu nuorten sosiaalinen vahvistaminen	7 127 000
<i>Nuorten kasvu- ja elinolot, paikallinen ja alueellinen nuorisotyö</i>	
Valtionosuus kuntien nuorisotoimeen	8 037 000
Kasvu- ja elinolot paikallisesti ja alueellisesti	5 670 000
<i>Nuorisotyön ja -politiikan kehittäminen</i>	
Nuorisotyön palvelu- ja kehittämiskeskukset	6 180 000
Lasten ja nuorten kehittämisohjelman toimeenpano, kokeilu, kehittäminen, tutkimus	4 283 000
Kansainvälinen yhteistyö	1 000 000
Valtakunnalliset nuorisokeskukset	4 920 000
Yhteensä	53 617 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	517
Yhteensä	517

Momentin nimike on muutettu.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	53 617 000
2016 talousarvio	53 100 000
2015 tilinpäätös	53 025 013

51. Nuorten työpajatoiminta ja etsivä nuorisotyö (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 19 523 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön tukemiseen
- 2) Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan -hankkeen toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja avustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Etsivän nuorisotyön tukemiseen osoitetaan 7 127 000 euroa momentilta 29.91.50.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Työpajatoiminnan tukemiseen	13 500 000
Etsivän nuorisotyön tukemiseen	4 523 000
Kärkihankkeen Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan toteuttamiseen	1 500 000
Yhteensä	19 523 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Nuorten työpajatoiminnan ja etsivän nuorisotyön kehittäminen	4 500
Osaaminen ja koulutus: Nuorisotakuusta yhteisötakuun suuntaan	-500
Tasomuutos	-4 150
Yhteensä	-150

2017 talousarvio	19 523 000
2016 talousarvio	19 673 000
2015 tilinpäätös	21 000 000

52. Eräät avustukset (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) inarinsaamen, koltansaamen ja pohjoissaamen kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tukemiseen
- 2) nuorten yrittäjyys-, talous- ja työelämätaitojen edistämiseen.

Selvitysosa: Saamelaisalueen ulkopuolella tapahtuvan kulttuuri- ja kielipesätoiminnan tukemiseen osoitetaan 200 000 euroa momentilta 29.91.50.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Saamelaisten kulttuuri- ja kielipesätoiminta	700 000
Nuorten yrittäjyys-, talous- ja työelämätaitojen edistäminen	800 000
Yhteensä	1 500 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Nuorten yrittäjyys-, talous- ja työelämätaitojen edistämisen rahoitus, mistä 400 000 euroa siirtoa momentilta 29.10.20 ja 400 000 euroa siirtoa momentilta 29.20.21	800
Yhteensä	800

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	1 500 000
2016 talousarvio	700 000
2015 tilinpäätös	400 000

Pääluokka 30

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonala turvaa kotimaisen ruoan tuotannon ja uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä sekä luo edellytyksiä niihin perustuville elinkeinoille ja hyvinvoinnille.

Toimintaympäristön kuvaus

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan elinkeinot ovat merkittäviä uusiutuvien luonnonvarojen hyödyntäjiä. Ravinnon, energian, erilaisten tuotteiden ja palveluiden tuottamiseen uusiutuvia luonnonvaroja kestävästi käyttävä biotalous luo merkittäviä liiketoimintamahdollisuuksia. Biotalouskeinoilla pyritään vähentämään riippuvuutta fossiilisista luonnonvaroista, ehkäisemään ekosysteemien köyhtymistä sekä edistämään talouskehitystä ja luomaan uusia työpaikkoja kestävästä kehityksen periaatteiden mukaisesti. Tärkeimpiä uusiutuvia luonnonvaroja ovat metsien, maaperän, peltojen, vesistöjen ja meren biomassa, makea vesi sekä eläimet. Ekosysteemipalveluiden eli luonnon tarjoamien palveluiden merkitys osana biotaloutta on merkittävä ilmastonmuutoksen hidastajana, luonnonvarojen säilyttäjänä ja niiden tilan parantajana sekä virkistysmahdollisuuksien lisääjänä.

Biotalous ja puhtaat ratkaisut on yksi hallituksen strategisista painopisteistä. Biotalouskeinoille on ominaista uusiutuvien luonnonvarojen kestävä ja monipuolinen käyttö sekä uusiutumattomien luonnonvarojen säästeliäs käyttö ja tehokas kierrätys. Tehostamalla alkutuotannosta, elintarviketeollisuuden prosesseista ja yhdyskuntien jätteistä peräisin olevien ravinteiden talteenottoa ja järjestämällä tarkoituksenmukainen kustannustehokas kierrätys sekä edistämällä sektorirajat ylittäviä tuotannollisia prosesseja luodaan uusia taloudellisia mahdollisuuksia, parannetaan ravinnemavaraisuutta sekä vähennetään ravinteiden huuhtoutumista vesistöihin. Ministeriön tehtävänä on varmistaa, että lainsäädäntö ja muut ohjauskeinot tukevat biotalouskeinojen uusien ratkaisujen syntymistä ja edistävät biomassojen kestävästä käytöstä. Suomen runsaat biomassavarannot jalostetaan kotimaassa, ravinteet kierrätetään tehokkaasti ja huolehditaan ruoan huoltovarmuudesta.

Luonnonvarojen määrä, saatavuus ja laatu, ilmastonmuutos, energian tuotantotavat ja puhtaan veden riittävyys sekä maaseudun elinkeino- ja väestörakenteen muutos vaikuttavat olennaisesti ministeriön toimialaan. Ministeriö koordinoi kansallista ilmastonmuutokseen sopeutumista. Haasteisiin vastaaminen edellyttää ratkaisuja, jotka vaikuttavat maataloustuotantoon ja koko ruokaketjun tuotantotekniikoihin ja -tapoihin, maankäyttöön ja energian kulutukseen. Aktiivisilla, toteuttamiskelpoisilla ja kustannustehokkailta toimenpiteillä voidaan luoda uusia mahdollisuuksia kannattavalle liiketoiminnalle ja elinkeinojen kehittymiselle.

Ministeriön toimialan menestyminen perustuu korkeatasoiseen ja laaja-alaiseen osaamiseen sekä innovaatioiden nopeaan hyödyntämiseen uusiutuvien luonnonvarojen kestävässä käytössä. Hallinnonalan tutkimus tuottaa ennakoivasti tietoa, osaamista ja innovaatioita päätöksenteon tueksi, elinkeinojen kilpailukyvyyn kehittämiseksi ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet. Luku- perusteluissa on kuvattu yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevia politiikkasektorin tavoitteita sekä niiden kehitystä kuvaavia tunnuslukuja.

- Maaseutu on elinvoimainen paikka yrittää ja asua
- Edellytykset biotalouteen ja ruokaan perustuvien liiketoimintojen kilpailukykyiselle kasvulle ovat hyvät
- Uusiutuvia luonnonvaroja käytetään kestävästi samalla sovittaen yhteen luonnonvarojen käytön ja suojelun tarpeet
- Ihmisten, eläinten ja kasvien terveys, hyvinvointi ja turvallisuus on varmistettu vastuullisella toiminnalla
- Luonnonvara-, kiinteistö- ja paikkatiedot palvelevat laajasti yhteiskunnan tarpeita tukien kilpailukykyä.

Toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteet ja voimavarojen hallinta

— Toiminta on tuloksellista ja voimavarat suunnataan tehokkaasti yhteiskunnallisen vaikuttavuuden saavuttamiseksi. Huolehditaan siitä, että tehtävät ovat tasapainossa voimavarojen kanssa.

Sukupuolten välinen tasa-arvo

Maa- ja metsätalousministeriö jatkaa hallituksen sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista ja sisällyttämistä lainvalmisteluun, toiminnan ja talouden ohjaukseen sekä muihin tasa-arvon kannalta merkittäviin toimintoihin. Maa- ja metsätalousministeriön pääluokan menoista noin 90 % on siirtomenoja, joilla tuetaan eri politiikkasektoreiden vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista. Pääsääntöisesti tukien myöntämisperusteena ei ole niiden vaikutus sukupuolten väliseen tasa-arvoon.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
30.10.40 <i>Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)</i>		
— myöntämisvaltuus	66,0	67,5 ¹⁾
30.10.41 <i>Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (arviomääräraha)</i>		
— korkotukivaltuus	250,0	250,0
30.10.64 <i>EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (arviomääräraha)</i>		
— myöntämisvaltuus	127,8	154,3
30.20.40 <i>Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)</i>		
— myöntämisvaltuus	30,0	30,0

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
30.20.43 <i>Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit (siirtomääräraha 3 v)</i>		
— myöntämisvaltuudet	20,0	20,0
30.40.44 <i>Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha)</i>		
— myöntämisvaltuus	58,0	59,0

¹⁾ Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvaa myöntämisvaltuutta (ja momentin 30.10.41 korkotukivaltuutta) on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2017.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Hallinto ja tutkimus	148 124	136 033	125 988	-10 045	-7
01. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	23 874	24 557	22 171	-2 386	-10
05. Luonnonvarakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	90 992	79 139	70 311	-8 828	-11
(21.) Kansainvälinen yhteistyö (siirtomääräraha 2 v)	2 269	—	—	—	0
22. Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 593	1 343	1 343	—	0
23. Hallinnolliset järjestelyt (siirtomääräraha 2 v)	—	—	420	420	0
29. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvonnäköveromenot (arviomääräraha)	25 652	27 238	27 390	152	1
66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)	3 744	3 756	4 353	597	16
10. Maaseudun kehittäminen	314 424	308 704	330 962	22 258	7
40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)	22 000	54 800	71 976	17 176	31
41. Maaseutuelinkeino-toiminnan korkotuki (arviomääräraha)	12 673	17 000	14 000	-3 000	-18
42. Luopumistuet ja -eläkkeet (siirtomääräraha 2 v)	76 630	72 630	57 230	-15 400	-21
43. Eläinten hyvinvointikorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	64 933	67 767	67 767	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
(44.) Maatalouden toiminta- edellytysten turvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	20 000	—	—	—	0
50. Valtionapu maaseudun elin- keinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)	6 568	5 873	3 466	-2 407	-41
51. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	1 764	1 696	1 843	147	9
54. Hevostalouden edistäminen hevoskasvatuksen ja hevos- urheilun edistämiseen tarkoitettulla rahapeli- toiminnan tuotolla (siirto- määräraha 2 v)	912	872	912	40	5
55. Valtionapu 4H-toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	4 170	3 913	3 305	-608	-16
(61.) EU:n osallistuminen maa- seudun kehittämiseen (arviomääräraha)	57 108	—	—	—	0
(62.) Valtion rahoitusosuus EU:n osaksi rahoittamasta maa- seudun kehittämisestä (arviomääräraha)	45 577	—	—	—	0
63. Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	1 698	1 523	1 023	-500	-33
64. EU:n ja valtion rahoitus- osuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (arviomäärä- raha)	391	82 630	109 440	26 810	32
20. Maa- ja elintarviketalous	1 762 704	1 865 003	1 840 193	-24 810	-1
02. Elintarviketurvallisuus- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	41 757	42 212	39 941	-2 271	-5
03. Maaseutuviraston toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	25 307	23 961	24 202	241	1
20. Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta (arviomääräraha)	5 066	6 028	6 028	—	0
40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirto- määräraha 2 v)	324 750	321 700	335 400	13 700	4
41. EU-tulotuki ja EU- markkinatuki (arviomäärä- raha)	457 908	597 000	530 000	-67 000	-11

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
(42.) Eräät korvaukset (siirtomääräraha 3 v)	3 630	4 500	—	-4 500	-100
43. Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit (siirtomääräraha 3 v)	338 334	300 043	300 043	—	0
44. Luonnonhaittakorvaukset (siirtomääräraha 3 v)	551 888	546 888	551 888	5 000	1
46. EU:n osarahoittama ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 605	3 405	4 605	1 200	35
47. Kansallinen ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	3 909	2 299	4 169	1 870	81
60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)	400	350	200	-150	-43
61. Siirto Maatilatalouden kehittämisrahastoon (siirtomääräraha 3 v)	250	11 000	38 000	27 000	245
62. Eräät valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	5 900	5 617	5 717	100	2
40. Luonnonvaratalous	217 132	192 983	194 231	1 248	1
20. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 3 v)	2 900	3 000	3 000	—	0
21. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)	12 752	13 519	13 520	1	0
22. Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	9 010	14 780	16 880	2 100	14
31. Vesi- ja kalatalous-hankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	12 679	7 136	7 136	—	0
40. Eräät luonnonvaratalouden korvaukset (arviomääräraha)	652	1 245	1 245	—	0
41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	3 400	3 400	3 400	—	0
42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)	8 000	8 000	7 900	-100	-1
44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha)	57 711	55 230	56 230	1 000	2

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	6 027	3 027	3 027	—	0
46. Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)	42 720	40 800	40 800	—	0
(47.) Pienpuun energiatuki (siirtomääräraha 2 v)	—	—	—	—	0
(48.) Poikkeuksellisten tulvien aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)	100	—	—	—	0
50. Riistatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	10 213	10 130	10 130	—	0
51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	9 734	10 550	8 700	-1 850	-18
53. Eräät luonnonvaratalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)	1 443	1 279	1 332	53	4
62. Elinkeinokalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	38 984	20 837	20 881	44	0
(77.) Kalataloudelliset rakentamis- ja kunnostushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	757	—	—	—	0
83. Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (siirtomääräraha 3 v)	50	50	50	—	0
(63.) Metsähallitus	—	—	—	—	0
64. Metsähallitus	6 250	5 754	5 514	-240	-4
50. Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	6 250	5 754	5 514	-240	-4
70. Maanmittaus ja tietovarannot	52 506	51 130	48 352	-2 778	-5
01. Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	47 506	46 630	45 352	-1 278	-3
40. Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)	5 000	4 500	3 000	-1 500	-33
Yhteensä	2 501 140	2 559 607	2 545 240	-14 367	-1
Henkilöstön kokonaismäärä	4 395	4 455	4 200		

01. Hallinto ja tutkimus

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tehtäviä hoitavat pääluokassa 30 budjetoiduin varoin maa- ja metsätalousministeriö, Luonnonvarakeskus, Elintarviketurvallisuuksivirasto, Maaseutuvirasto ja Maanmittauslaitos. Lisäksi tehtävien hoitamiseksi on kaksi talousarvion ulkopuolista rahastoa (Maatilatalouden kehittämisrahasto ja Maatalouden interventio-rahasto) sekä valtion liikelaitoksena toimiva Metsähallitus. Lisäksi valtionapua saavat organisaatiot Suomen metsäkeskus ja Suomen riistakeskus vastaavat eräistä julkisoikeudellisista tehtävistä.

Tässä luvussa on budjetoitu maa- ja metsätalousministeriön ja hallinnonalan merkittävimmän tutkimuslaitoksen Luonnonvarakeskuksen menot. Hallinnonalan tutkimus- ja asiantuntijatehtäviä on myös Maanmittauslaitoksessa (luku 30.70) ja Elintarviketurvallisuuksivirastossa (luku 30.20).

Maa- ja metsätalousministeriö varmistaa ohjauksellaan, että hallinnonalan virastojen ja laitosten sekä julkisoikeudellisia tehtäviä hoitavien valtionapuorganisaatioiden toiminta tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjä toimialan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden, toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteita.

Toiminnallisen tuloksellisuuden osalta pääluokkaperustelun tavoite tarkoittaa, että

— Tukijärjestelmät ovat yksinkertaiset, hallinnollinen taakka on keveä ja lainsäädännön laatu on hyvä

— Hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminta vastaa ennakoivasti yhteiskunnan tietotarpeisiin ja vahvistaa kansallista innovaatiojärjestelmää

— Hallintomme on avoin, palveleva, tehokas ja verkostoitunut

— Hallinnonala hyödyntää digitaalista teknologiaa, yhteisiä tietolähteitä ja integroituja tietovirtoja oman toiminnan tuottavuuden sekä koko toimialan kilpailukyvyn edistämiseksi

— Valtion ja hallinnonalan konsernipalveluja hyödynnetään täysimääräisesti.

Voimavarojen hallinnan osalta pääluokkaperustelun tavoite tarkoittaa, että

— Tehtävät ja toiminta on sopeutettu määrärahojen puitteisiin

— Toimitilahallinta ja hankintatoimi sekä toimipaikkaverkko ovat tehokkaita

— EU:n ja muu ulkopuolinen rahoitus on tehokkaasti hyödynnetty

— Hallinnon rakenteet tukevat tuottavuuden kasvua, ohjaamista ja johtamista

— Henkilöstö on osaavaa ja voi hyvin.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia toimeenpanotehtäviä hoidetaan valtion aluehallinnossa (elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa ja aluehallintovirastoissa), joiden määrärahoja ei ole budjetoitu tässä pääluokassa. Maaseutuhallinnon tehtäviä hoidetaan valtion aluehallinnon lisäksi myös kunnissa.

Maatalous- ja maaseutupolitiikan, kalastuspolitiikan, kasvinterveyden sekä maa- ja metsätalousministeriön toimialan vesitalouden toimeenpanotehtäviä valtion aluehallinnossa hoitavat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset. Niiden toimintamenot on budjetoitu työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa (32.01.02).

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan kustannukset tehtävittäin ELY-keskusten toimintamenomomentilla (32.01.02) (sisältää tukitoiminnot)

Tehtävä	Toteutuma 2014 milj. euroa	Toteutuma 2015 ¹⁾ milj. euroa	Tarve 2016 milj. euroa	Tarve 2017 milj. euroa
Maaseudun kehittäminen	7,683	11,320	12,400	12,400
Maa- ja elintarviketalous	30,663	25,791	24,100	23,200
Luonnonvaratalous	17,008	17,042	12,500	12,500
Yhteensä	55,354	54,153	49,000	48,100

¹⁾ Muutokset tehtävien välillä vuoteen 2014 verrattuna johtuvat teknisistä muutoksista.

Elinkeino-, liikenne-, ja ympäristökeskukset hoitavat EU:n maatalous-, maaseutu-, kasvinterveys-, ja kalastuspolitiikan toimeenpanotehtäviä, joihin arvioidaan vuonna 2017 käytettävän n. 712 henkilötyövuotta. Maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä elintarviketurvallisuuden valvonnan tehtäviä aluehallinnossa hoitavat aluehallintovirastot. Vuonna 2017 näissä tehtävissä arvioidaan toimivan n. 57 henkilötyövuotta vastaava henkilöstö. Aluehallintovirastojen toimintamenot on budjetoitu valtiovarainministeriön pääluokassa (momentti 28.40.01). Turvallisuus- ja kemikaalivirasto työ- ja elinkeinoministeriön pääluokassa (momentti 32.40.05) vastaa kasvinsuojelulainsäädännön toimeenpanosta (arvio 22 henkilötyövuotta vuonna 2017).

Vesitalouden tehtäviin käytetään edelleen ympäristöministeriön pääluokassa budjetoituja ympäristöhallinnon voimavaroja (momentti 35.01.04) Suomen ympäristökeskuksessa (arvio n. 22 henkilötyövuotta vuonna 2017). Lisäksi Tulli suorittaa EU:n yhteisen maatalouspolitiikan edellyttämiä tarkastustehtäviä sekä elintarvikeketjun valvontaviranomaisen tehtäviä (arvio n. 100 henkilötyövuotta 2017) valtiovarainministeriön pääluokassa (momentti 28.10.02).

01. Maa- ja metsätalousministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 22 171 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös hankelupalautakunnan menojen ja kansainväliseen toimintaan liittyvien valtionapujen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriö tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön toimialan vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa toiminnalleen vuoden 2017 talousarvioesityksen valmiste- luun liittyen alustavasti luvun 30.01 selvitysosassa todetut toiminnallisen tuloksellisuuden ja voi-

mavarojen hallinnan tavoitteet. Taulukossa ovat maa- ja metsätalousministeriön koko toiminnan kustannukset, tuotot ja henkilötövuodet.

Maa- ja metsätalousministeriön päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötövuodet

	2015 toteutuma			2016 arvio			2017 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Lainsäädäntötehtävät	9 135	26	118,8	10 726	8	113,4	10 372	9	111,6
Hallinnonalan ohjaus, toiminta- ja talous-suunnittelu	2 520	5	34,6	3 095	-	33,1	2 996	-	32,6
Yhteiskuntapolitiikan strategiat ja seuranta	3 426	122	45,1	4 063	128	43,0	3 929	134	42,4
EU- ja kansainväliset asiat	4 522	534	42,9	4 156	582	40,9	3 991	612	40,3
MMM:n erityistehtävät	4 946	913	19,1	3 930	1 003	18,3	3 768	1 055	18,0
Yhteensä	24 549	1 600	260,5	25 970	1 721	248,7	25 057	1 810	244,9

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	24 518	27 317	23 981
Bruttotulot	1 571	2 760	1 810
Nettomenot	22 947	24 557	22 171
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	7 645		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	8 572		

Määrärahasta käytetään 1 100 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Suomalainen ruoantuotanto	1 500
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Suomalainen ruoantuotanto (siirto momentille 30.20.47)	-1 500
Eläinten hyvinvointikeskuksen toiminnan järjestäminen (siirto momentille 30.01.05)	-100
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	175
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto (-2 htv) (siirto momentille 30.01.23)	-1 245
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-315
Palkkaliukumasäästö	-139
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-147
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-153
Toimintameno säästö (HO 2015)	-32
Työajan pidentäminen (Kiky)	-207

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-31
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-192
Yhteensä	-2 386

2017 talousarvio	22 171 000
2016 II lisätalousarvio	-192 000
2016 I lisätalousarvio	280 000
2016 talousarvio	24 557 000
2015 tilinpäätös	23 874 000

05. Luonnonvarakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 70 311 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) maksullisen toiminnan hintojen alentamiseen valiotaimituotannon osalta enintään 80 000 euroa
- 2) sijoitusmenoiksi luettaviin talonrakennus-, maa- ja vesirakennustöihin sekä kalanviljelylaitosten ja tutkimusasemien perusparannuksiin
- 3) kasvinsuojeluaineiden tarkastus- ja testaustoiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) Luomuinstituutin toiminnan rahoittamiseen
- 5) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen
- 6) virastojen ja laitosten osallistumisesta kehitysyhteistyöhön annetussa laissa (382/1989) tarkoitettujen hankkeiden toteuttamiseksi määrärahan siirtoon ulkomaille vähäisten rahoitusennakoiden maksamiseen kehitysyhteistyön kohdemaille edellyttäen, että vastaava meno veloitetaan momentin 24.30.66 määrarahasta.

Selvitysosa: Luonnonvarakeskuksen *tehtävänä* on toimialallaan:

- 1) harjoittaa tieteellistä tutkimus- ja kehittämistoimintaa
- 2) tuottaa tietoa ja asiantuntijapalveluita yhteiskunnallisen päätöksenteon sekä viranomaistoiminnan tueksi
- 3) harjoittaa tiedon ja teknologian siirtoa
- 4) tuottaa toimialaansa kuuluvia tilastoja, jollei tehtävä kuulu muulle viranomaiselle
- 5) ylläpitää toiminnassaan tarvittavia rekistereitä
- 6) hoitaa geenivarojen monimuotoisuuden säilyttämiseen liittyviä tehtäviä
- 7) edistää kansainvälistä yhteistyötä

8) hoitaa muut sille laissa tai sen nojalla säädetyt tehtävät

9) hoitaa maa- ja metsätalousministeriön sille erikseen määräämät tehtävät.

Luonnonvarakeskus tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön *toimialan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden* saavuttamista seuraavasti:

- suuntaamalla tutkimus- ja asiantuntijatoimintaa vaikuttavuustavoitteiden mukaisesti
- vahvistamalla vuorovaikutusta tiedon, osaamisen ja teknologian hyödyntäjien kanssa
- tuomalla uusiutuvia luonnonvaroja koskevat tietovarannot mahdollisimman avoimesti ja helposti hyödynnettäväksi.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Luonnonvarakeskukselle vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todettujen toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteiden lisäksi seuraavat alustavat tulostavoitteet:

- Lynet-yhteistyön (Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymä) ja yliopistoyhteistyön mahdollisuudet hyödynnetään toiminnan tehostamisessa ja vaikuttavuuden parantamisessa
- Tiedonantajien vastausvelvollisuutta tilastotuotannossa kevennetään edistämällä tietojärjestelmien ja rekisterien yhteiskäyttöisyyttä.

Luonnonvarakeskuksen päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötövuodet

	2015 toteutuma			2016 arvio			2017 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv ¹⁾	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Tutkimusprosessi	81 919	22 844	952	80 640	27 100	841	80 500	28 950	855
Viranomaisprosessi	33 653	6 222	411	29 640	5 560	321	25 500	5 600	295
Tilastoprosessi	3 972	495	44	6 000	1 000	56	6 000	1 000	56
Asiakkuusprosessi	5 910	4 812	76	7 000	7 000	82	8 000	8 400	94
Yhteensä	125 454	34 373	1 483	123 280	40 660	1 300	120 000	43 950	1 300

¹⁾ Momentin 30.01.05 henkilötövuodet: 1 600 htv TA 2016 ja arvio henkilöstön määrästä 1 300 htv TAE 2017, josta maksullisen toiminnan osuus on 120 htv.

Luonnonvarakeskuksen tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Referoidut tieteelliset julkaisut, kpl	566	600	660
Julkistusten, tiedotteiden ja e-julkaisujen lataukset ja levikki, kpl	17 900	17 000	18 000
Tilastotiedon verkkolatausmäärät, kpl	106 900	110 000	120 000
Annetut lausunnot, kpl	173	175	175
Tunnettuus- ja kiinnostusindeksi	82	90	95
Maineindeksi (1—5), innovaatiot	3,5	3,6	3,7
Maineindeksi (1—5), tuotteet ja palvelut	3,4	3,5	3,7
Maineindeksi (1—5), vuorovaikutus	3,6	3,7	3,9

Luonnonvarakeskuksen tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Referoidut tieteelliset julkaisut/tutkijahtv	0,9	0,9	1,0
Muut tieteelliset julkaisut/tutkijahtv	0,2	0,2	0,3
Muut julkaisut/tutkijahtv	2,0	1,3	1,6
Tilastot/tilastohtv	1,4	1,0	1,05
Tilastot/julkistukset/tilastohtv	4,3	3,3	3,5
Suora tiedonkeruu rekistereistä, %	71	75	72
Väitelleiden osuus (%) henkilöstöstä	24	25	26
Työtyytyväisyysindeksi	3,1	3,2	3,4

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	123 773	122 534	116 806
Bruttotulot	37 213	43 395	46 495
Nettomenot	86 560	79 139	70 311
Siirtyvät erät			
—siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 717		
—siirtynyt seuraavalle vuodelle	15 149		

Bruttotulot ovat yhteensä 46 495 000 euroa, tästä on yhteisrahoitteisen toiminnan tuloja 27 895 000 euroa, maksullisen toiminnan tuloja 13 600 000 euroa, EU-maataloustukia 1 100 000 euroa sekä muita tuloja 3 900 000 euroa.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
<i>Julkisoikeudelliset suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	127	100	100
— muut tuotot	-	-	-
Tuotot yhteensä	127	100	100
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	63	60	60
— osuus yhteiskustannuksista	53	40	40
Kustannukset yhteensä	116	100	100
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	11	-	-
Kustannusvastaavuus, %	109	100	100

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
<i>Muut suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	7 427	9 535	13 500
— muut tuotot	40	20	-
Tuotot yhteensä	7 467	9 555	13 500
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	4 835	5 215	7 500
— osuus yhteiskustannuksista	3 470	4 100	5 000
Kustannukset yhteensä	8 305	9 315	12 500
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-838	240	1 000
Kustannusvastaavuus, %	90	103	108
Hintatuki	80	80	80
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	-758	320	1 080

Kotimaisen marjakasvien tuotannon turvaamiseksi sekä ilmastonmuutoksen ja ulkomaisten kasvintuhoojien riskien hallitsemiseksi tarvitaan puhdasta taimiaineistoa. Varmennetun valiotaimiaineiston tuotannon jatkuminen edellyttää hintatukea, joka on enintään 80 000 euroa.

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	14 646	17 570	15 000
— EU:lta saatava rahoitus	2 904	3 800	5 200
— muu valtiontalouden ulkopuolinen rahoitus	7 717	10 800	7 695
Tuotot yhteensä	25 267	32 170	27 895
Hankkeiden kokonaiskustannukset	49 662	58 000	52 000
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-24 395	-25 830	-24 105
Omarahoitusosuus, %	-49	-44	-46

Tuottavuussäästöjen tilapäiseen käyttöön tarkoitettua määrärahaa 280 000 euroa siirtoma momentilta 30.01.23 käytetään valtion vesiviljelyn uudelleenjärjestelyn menoihin.

Määrärahasta käytetään vähintään 168 000 euroa hevostalouden tutkimukseen, mikä on otettu huomioon määrärahassa totopelien tuotto-osuutena momentille 12.30.20 kertyvistä varoista.

Määrärahasta käytetään 400 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Määrärahasta noin 600 000 euroa käytetään kalakantojen hoitamiseksi arvokalojen sopimuskasvatukseen ja istutuksiin.

Määrärahasta käytetään 200 000 euroa Eläinten hyvinvointikeskuksen toiminnan järjestämiseen Luonnonvarakeskuksen yhteydessä.

Tuloina otetaan huomioon muut kuin momentille 12.30.99 kertyvät Luonnonvarakeskuksen toiminnan tulot.

Puutarhakasvien jalostusmaksuina vuonna 2017 kertyvät tulot 80 000 euroa ja pääomaluonteiset tulot on merkitty momentille 12.30.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläinten hyvinvointikeskuksen toiminnan järjestäminen (siirto momentilta 30.01.01)	100
Eläinten hyvinvointikeskuksen toiminnan järjestäminen (siirto momentilta 30.20.62)	100
Oikeuspoliittisen tutkimuksen vahvistaminen	2
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto (siirto momentille 30.01.23)	-200
Valtion vesiviljelyn uudelleenjärjestelyn menot (siirto momentilta 30.01.23)	280
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-775
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	61
Palkkaliukumasäästö	-401
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-423
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-5 844
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-373
Toimintameno säästö (HO 2015)	-102
Työajan pidentäminen (Kiky)	-593
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-90
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-568
Tasomuutos	-2
Yhteensä	-8 828

2017 talousarvio	70 311 000
2016 II lisätalousarvio	-507 000
2016 talousarvio	79 139 000
2015 tilinpäätös	90 992 000

22. Tutkimus ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 343 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää virastoilta, laitoksilta tai muilta organisaatioilta hankittavista, maa- ja metsätalousministeriön toimialan strategista ohjaamista ja kehittämistä tukevista tutkimuksista, selvityksistä sekä arvioinneista aiheutuviin palkkioihin ja muihin kulutusmenoihin sekä niihin liittyvien valtionapujen myöntämiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 25 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Nettobudjetoinnissa on otettu huomioon tuloina valtion virastojen ja laitosten osuudet yhteistutkimushankkeisiin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla hankitaan tutkimustietoa pääluokkaperusteluissa todettuja vaikuttavuustavoitteita ja toiminnallisen tuloksellisuuden tavoitteita tukevan päätöksenteon tueksi.

Määrärahalla rahoitetaan EU:n ERA-NET -ohjelmiin liittyviä kansallisia tutkimushankkeita ja muiden EU:n strategioiden ja toimintasuunnitelmien toimeenpanoon liittyvien tutkimushankkeiden kansallisia osuuksia. Muiden valtion virastojen ja laitosten rahoitusosuudet tästä määrärahas- ta rahoitettaviin maa- ja metsätalousministeriön kokonaisvastuulla oleviin yhteistutkimushankkeisiin tuloutetaan tälle momentille. Tulokertymäksi arvioidaan 30 000 euroa.

2017 talousarvio	1 343 000
2016 talousarvio	1 343 000
2015 tilinpäätös	1 593 000

23. Hallinnolliset järjestelyt (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 420 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää hallinnonalalla tuottavuuden edistämistä toteuttavien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palveluiden hankkimiseen.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat. Määrärahaa on tarkoitus käyttää hankkeisiin, joilla tuetaan hallinnonalan tuottavuuden paranemista. Hallinnonalan virastot saavat rahoittaa määrärahalla hankkeita, joista maa- ja metsätalousministeriö on erikseen sopinut viraston kanssa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmän kehittäminen (Elvi) ja ympäristöterveydenhuollon Vati-hanke (siirto momentille 30.20.02)	-920
Metsähovin tutkimusaseman laiteinvestoinnit (siirto momentille 30.70.01)	-520
Tukisovelluksen uudistaminen (siirto momentille 30.20.03)	-1 850
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto (siirto momentilta 30.01.01)	1 245
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto (siirto momentilta 30.01.05)	200
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto (siirto momentilta 30.20.02)	1 950
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto (siirto momentilta 30.20.03)	595
Valtion vesiviljelyn uudelleenjärjestelyn menot (siirto momentille 30.01.05)	-280
Yhteensä	420

2017 talousarvio	420 000
------------------	---------

29. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 27 390 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	152
Yhteensä	152

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	27 390 000
2016 talousarvio	27 238 000
2015 tilinpäätös	25 652 485

66. Eräät jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 353 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maa- ja metsätalousministeriön toimialaan liittyvien jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen muissa maissa ja Suomessa toimiville kansainvälisille organisaatioille sekä muihin kansainvälisistä sitoumuksista aiheutuviin maksuihin. Määrärahasta saa käyttää enintään 1 600 000 euroa Euroopan metsäinstituutin perusrahoitukseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-400
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-3
Tasomuutos	1 000
Yhteensä	597

Momentin määräraha on muutettu arviomäärärahaksi.

2017 talousarvio	4 353 000
2016 talousarvio	3 756 000
2015 tilinpäätös	3 744 000

10. Maaseudun kehittäminen

Selvitysosa: Tämä selvitysosa on luvuille 30.10 ja 30.20.

Toimintaympäristö

Suomen pinta-alasta valtaosa on maaseutua. Maaseudulla asuu noin kolmannes väestöstä. Maaseutualueet toimivat sekä yritystoiminnan että pysyvän ja vapaa-ajan asumisen ympäristönä. Maaseutualueiden mahdollisuudet liittyvät yritystoiminnan monipuolistumiseen sekä biotalouden kestäväan ja monipuoliseen hyödyntämiseen. Yrittäjyyden ja asumisen mahdollisuuksien hyödyntäminen edellyttää sitä, että eri hallinnonalojen yhteistyöllä varmistetaan maaseudun hyvä saavutettavuus sekä perusrakenteiden ja palvelujen toimivuus. Tarvitaan myös omaehtoista paikallista kehittämistä, jolla edistetään maaseudun elinvoimaisuutta.

Maaseutualueiden elinkeinorakenne vaihtelee maaseututyypeittäin ja alueittain. Harvaan asutulla maaseudulla elinkeinorakenne on yksipuolinen ja haavoittuva. Ydinmaaseudulla ja kaupunkien läheisellä maaseudulla elinkeinorakenne on monipuolisempi ja työllistymisen mahdollisuudet paremmat. Mikro- ja pienyritysten määrä on kasvanut erityisesti kaupunkien läheisellä maaseudulla, mistä johtuen kaupunkien läheisen maaseudun kehitysero suhteessa harvaan asuttuun ja ydinmaaseutuun on edelleen hieman kasvanut. Kehityssuunnan arvioidaan jatkuvan. Alueellisesti tarkasteltuna maaseutualueiden tilanne on parempi Etelä- ja Länsi-Suomessa kuin Itä- ja Pohjois-Suomessa.

Monet maamme tulevaisuuden haasteista korostuvat maaseudulla. Väestön väheneminen maaseudulla on tasaantunut, mutta väestörakenteen vinoutuminen jatkuu. Vanhusten osuus väestöstä kasvaa erityisesti harvaan asutuilla maaseutualueilla. Vanhushuoltosuhde (yli 64-vuotiaiden määrää yhtä 15—64-vuotiaasta työikäistä kohden) on 0,5 harvaan asutulla maaseudulla, 0,4 ydinmaaseudulla ja 0,29 kaupunkien läheisellä maaseudulla, kun se kaupunkialueilla on 0,28 ja koko maassa keskimäärin 0,31. Maaseudun alhaisempi tulotaso sekä pitkät etäisyydet ja harva asutus vaikeuttavat mm. palvelujen ylläpitoa. Palveluiden turvaamiseksi tarvitaan yhteiskunnan tuen lisäksi innovaatioita ja uusyrittäjyyttä. Maaseudulla työllisyystilanne on kokonaisuudessaan varsin heikko ja pitkäaikaistyöttömien osuus suuri. Samalla monilla maaseutuyrityksillä on kuitenkin puutetta ammattitaitoisesta työvoimasta. Toisaalta työvoimavaltaisilla toimialoilla, kuten puutarhataloudessa ja kasvihuonetuotannossa, on yhä enemmän ulkomaalaisia työntekijöitä.

Kotimainen maataloustuotanto on ruokaketjun perusta. Maataloutta harjoitetaan koko maassa, vaikka tuotanto on viime vuosina keskittynyt tuotanto-oloiltaan suhteellisesti edullisimmille alueille. Maatilojen määrä on vähentynyt ja tilakoko kasvanut jo vuosikymmenien ajan, mutta tuotantomäärät ja peltoala ovat silti säilyneet suhteellisen vakaina. Keskeisten tuotteiden tuotantomäärät vastasivat likimain kotimaista kulutusta lukuun ottamatta naudan- ja lampaanlihan, rukiin ja sokerin tuotantoa sekä valkuais- ja öljykasvien tuotantoa kotieläinsektorin ruokinnan ns. täydennysvalkuaiseksi. Valkuaisomavaraisuus on merkittävä huoltovarmuuskysymys jo nyt, mutta yhä vahvemmin tulevaisuudessa. Valkuaisen kysyntä kasvaa maailmanlaajuisesti. Lisäksi häiriöt tuotannossa esimerkiksi sääolosuhteista johtuen saattavat väliaikaisesti heikentää eläinrehujen tärkeimmän valkuaislähteen soijan riittävää tarjontaa.

Maatalouden rakennekehityksen arvioidaan jatkuvan edelleen nopeana. Tilamäärä vähenee, tuotanto tehostuu ja keskittyy suurempiin tuotantoyksiköihin. Keskimääräinen peltoala on kasvanut

16,2 hehtaarilla vuodesta 2000 ollen nyt n. 44,2 ha (luomutilat 52,8 ha). Vastaavasti myös kotieläintalouden tuotantoyksiköiden koko kasvaa ja tuotannossa otetaan käyttöön uutta teknologiaa. Esimerkiksi maitotilojen keskilehmäluku on n. 33 lehmää, kun se oli 15,2 lehmää vuonna 2000. Maidosta arviolta yli neljäsosa tuotetaan tiloilla, joilla on käytössä lypsyrobotti. Suhteellisen kilpailukyvyn säilyttäminen edellyttää, että maatalouden rakenne- ja tuottavuuskehitys on vähintään yhtä nopeaa kuin keskeisissä kilpailijamaissa. Rakennetuilla on keskeinen merkitys investointien edistäjänä. Osa maataloista valitsee tuotannollisen erikoistumisen sijasta toiminnan monipuolistamisen, mikä näkyy muuta yritystoimintaa harjoittavien maatilojen suhteellisen osuuden kasvuna.

Maatalouden kannattavuuden ja kilpailukyvyn ylläpito on tärkeää, jotta kotimainen raaka-ainetuotanto säilyy, jolloin myös ruoan alkuperä tunnetaan mahdollisimman hyvin. Riittävä kannattavuus on myös edellytys tuotantoa kehittäville investoinneille ja sille, että tiloille saadaan tuotannon jatkajia. Investoinnit ja osaamisen kehittäminen parantavat tuotannon tehokkuutta ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä. Jatkossakin tarvitaan niin tuotannon peruskannattavuuden turvaavia viljelijätukia kuin pidemmän aikavälin kehitystä edistäviä rakennetukia, jotta perheviljelmiin perustuvalla monipuolisella maataloustuotannolla säilyy toimintaedellytykset.

Maatalouden taloudellinen toimintaympäristö on muuttunut vaikeammin ennakoitavaksi tuotteiden ja tuotantopanosten hintojen aikaisempaa suuremman vaihtelun vuoksi. Viime vuosina tuotantopanosten hinnat ovat nousseet tuotteiden hintoja nopeammin, mikä on heikentänyt tuotannon kannattavuutta erityisesti kotieläintaloudessa. Venäjän elintarvikkeiden tuontikiellon kaltaiset ennakoimattomat tapahtumat ovat heikentäneet edelleen kannattavuutta, erityisesti maidontuotannossa. Kilpailutilanteesta johtuen maatilojen mahdollisuudet parantaa kannattavuutta markkinaehtoisesti ovat rajalliset. Maataloustuotteiden myyntitulojen ja tuotantopanosten hintojen kehitykseen valtiovallan toimin ei voida juurikaan vaikuttaa.

Maataloustuotannon kannattavuuteen vaikuttaa myyntitulojen ja kustannusten ohella keskeisesti maatalouden EU:n rahoittamat ja kansalliset tuet. Niiden osuus maa- ja puutarhatalouden kokonaistuotosta on noin kolmannes. Kaikki merkittävät tukijärjestelmät uudistuivat vuonna 2015, joten tukijärjestelmien sisältö on nyt pääosin tiedossa lähivuosiksi, mikä helpottaa tuotannon suunnittelua. Tukikokonaisuus on rakennettu siten, että se on eri tuotantosuuntien ja alueiden kannalta mahdollisimman tasapainoinen.

Maa- ja elintarviketalouden kilpailukyky Suomen olosuhteissa perustuu tulevaisuudessa entistä enemmän kaikkien ruokaketjun toimijoiden vahvaan osaamiseen ja innovaatioiden kehittämiseen ja nopeaan käyttöönottoon. Näitä ovat mm. uudet biotalouden tuotteet, uudet tuotantoteknologiat ja uudet ympäristöystävälliset tuotantotavat. Kilpailukykyä voidaan lisätä kasvattamalla tuotannon jalostusarvoa elintarvikeketjussa, viennin kasvattamisella tai erikoistumalla esimerkiksi luomutuotantoon. Myös luonnontuoteala on kasvava sektori, joka tarjoaa erilaisia hyvinvointihyötyjä ja kaupallisia mahdollisuuksia.

Elintarvikesektori on teollisuuden aloista neljänneksi suurin. Koko ruokaketju maataloudesta elintarviketeollisuuteen ja kauppaan työllistää Suomessa noin 300 000 henkeä eli n. 12 % työllisestä työvoimasta. Elintarvikkeiden jalostus on Suomessa polarisoitunut. Muutamalla suurella yrityksellä on alalla vahva rooli, vaikka henkilöstömäärällä mitattuna alan yrityksistä 99 % luokituu alle 250 henkilöä työllistäviin pieniin ja keskisuuriin yrityksiin. Ruokaketjun kannalta keskeistä on, että alalla on vahvoja, innovatiivisia ja kilpailukykyisiä yrityksiä.

Ruoalla on tärkeä osa ihmisten arjessa ja se on myös osa kansallista kulttuuria ja identiteettiä. Kuluttajien valinnat ja ruokaosaaminen vaikuttavat vahvasti ruokasektoriin ja sen tulevaisuuteen. Entistä useammin kuluttajien ostopäätösten perusteena ovat oman terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen ohella myös tuotantoeläinten hyvinvointi sekä tuotantoketjun aiheuttama ympäristökuormitus ja työllisyysnäkökulmat. Ruokaketju on pidentynyt ja kansainvälistynyt, ja toisaalta kiinnostus mm. lähi- ja luomuruokaan on kasvanut. Ruoan alkuperä, tuotantotavat, turvallisuus ja puhtaus kiinnostavat kuluttajia entistä enemmän. Viestinnän ja ruokakasvatuksen kautta voidaan lisätä tietoa vastuullisesta ja kestävästä ruokajärjestelmästä.

Ruokamarkkinoiden globalisoituminen tuo haasteita hallita ruokasektorin riskejä kuten tauteja, jotka leviävät elintarvikkeiden, elävien eläinten tai eläintuotteiden sekä kasvien välityksellä maista, joiden tauti- ja hygieniatilanne on heikko tai joiden tuotanto-olosuhteet ovat sellaiset, että näitä riskejä ei pystytä hallitsemaan. Valveutuneet kuluttajat edellyttävät vastuullista toimintaa sekä kaupalta, teollisuudelta että alkutuotannolta. Ruokasektorin eri osat kytkeytyvät monin tavoin toisiinsa, ja tällöin yhden osapuolen menestyminen vaikuttaa muidenkin osapuolien menestymiseen. Tätä kokonaisuutta ohjataan ruokapolitiikalla. Uusi ruokapolitiittinen selonteko annetaan eduskunnalle syksyllä 2016.

Maa- ja metsätalousministeriön toimialan elinkeinot ovat merkittäviä luonnonvarojen hyödyntäjiä. Tästä aiheutuvia haittavaikutuksia vähennetään eri toimenpitein. Maatalouden ravinnepäästöt maaperään ja vesistöihin ovat vähentyneet maaseutuohjelman toimenpiteiden, ympäristötietoisuuden ja -osaamisen lisääntymisen, kulutustottumusten muutosten sekä uusien tarkennettujen tuotantomenetelmien ja luomutuotannon lisääntymisen seurauksena. Ilmastonmuutos, luonnonvarojen määrä ja laatu, kaavoitus ja muu yhdyskuntarakenteen ohjaus sekä energian tuotantotavat vaikuttavat olennaisesti myös ruokasektorin ja maaseutualueiden kehitykseen. Tulevaisuudessa tärkeinä haasteina säilyvät ilmastonmuutoksen hillitseminen ja siihen sopeutuminen. Ne edellyttävät ratkaisuja, jotka vaikuttavat maankäyttöön, energian kulutukseen, ravinteiden kierrätykseen, maataloustuotantoon ja tuotantotekniikkaan. Kansallisen energia- ja ilmastostrategian tavoitteiden mukaisesti maatalousperäisten energialähteiden tuotanto ja käyttö lisääntyvät lähivuosina.

Keskeiset toimenpiteet ja keinot yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamiseksi

Päälukokaperusteluissa esitettyjen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamista edistetään maaseudun kehittämisen (luku 30.10) ja maa- ja elintarviketalouden (luku 30.20) politiikkasektoreiden määrärahoihin ja toimenpitein.

Maaseudun kehittämisen ensisijaisena tavoitteena on maaseutualueiden potentiaalin hyödyntäminen sekä elinvoimaisuuden lisääminen kestäväällä tavalla. Maaseudun kehittämisen tavoitteita tuetaan maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla muun muassa maaseudun yritystukien, tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä maaseudun elinkeino- ja 4H-neuvonnan avulla. Keskeisiä välineitä ovat Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän työtä jatkavan Maaseutupolitiikan neuvoston (MANE) työ ja Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelma 2014–2020 (jäljempänä maaseutuohjelma), jonka voimavaroja suunnataan erityisesti harvaan asutulle ja ydinmaaseudulle. Maaseutuohjelman avulla edistetään maaseutualueiden kasvua, työllisyyttä ja kestäväää kehitystä sekä omalta osaltaan maatalouden ja muun ruokaketjuun perustuvan liiketoiminnan kilpailukykyä ja kasvua. Ohjelmalla pyritään maaseudun peruselinkeinojen säilymiseen, monipuolistamiseen ja paikallisen omaehtoisen toiminnan vahvistamiseen. Ohjelman toimenpiteillä pyritään parantamaan ympäristön tilaa. Maaseudulla asumisen ja yrittämisen edellytyksiin vaikutetaan tu-

kemalla palveluita ja saavutettavuutta. Maaseutuohjelman toimenpiteitä rahoitetaan sekä luvun 30.10 määrärahoihin (mom. 30.10.40, 30.10.41, 30.10.43 ja 30.10.64 sis. teknisen avun) että luvun 30.20 määrärahoihin (mom. 30.20.43 ja 30.20.44).

Maaseutuohjelmassa on asetettu tavoitteeksi, että ohjelmakauden 2014—2020 aikana luodaan yhteensä vähintään 5 000 uutta työpaikkaa, tuetaan 6 000 yrityksen aloittamista, kehittämistä ja investointeja sekä koulutetaan vähintään 20 000 henkilöä. Maatalouden rakennetuen tavoitteena on 9 000 tuettua investointia ja 2 700 tuettua sukupolvenvaihdosta. Ohjelman tuloksia seurataan vuosittain. Omaehtoista paikallista kehittämistä seurataan Leader-rahoitteisten kehittämishankkeiden määrän perusteella.

Maatalouden kilpailukyvyyn edellytyksiä tuetaan peruskannattavuutta tukevilla viljelijäetuilla, maatalouden kannattavuuden ja tuottavuuden kehitystä tukevilla rakennetuilla sekä tutkimuksen ja neuvonnan keinoin. Viljelijöiden tulotasoon ja tuotannon kannattavuuteen vaikutetaan erityisesti EU:n suorien tukien (mom. 30.20.41), luonnonhaittakorvausten (mom. 30.20.44) ja maa- ja puutarhatalouden kansallisten tukien (mom. 30.20.40) avulla. Viljelijäetuista noin puolet sisältyy maaseutuohjelmaan. Tukijärjestelmäkohtaiset tavoitteet on esitetty momenttien selvityksissä.

Vuosien 2015—2017 viljelijätuet ja tukien EU-osuudet (milj. euroa)¹⁾

	2015 ²⁾	2016 arvio	2017 arvio
Eläinten hyvinvointikorvaukset	65	68	68
— valtion osuus	38	39	39
— EU:n osuus	27	29	29
Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki	327	322	335
EU-tulotuki ³⁾	523	523	523
Peltoalaperusteiset ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto ja ei-tuotannolliset investoinnit yhteensä	249	278	290
— valtion osuus	144	161	168
— EU:n osuus	105	117	122
Luonnonhaittakorvaukset yhteensä	552	547	552
— valtion osuus	455	450	455
— EU:n osuus	97	97	97
Yhteensä viljelijätuet	1 716	1 738	1 758
— valtion osuus	964	972	987
— EU:n osuus	752	766	771
— EU:n osuus, %	44	44	44

¹⁾ Taulukossa on tarkasteltu vuosiin 2015—2017 kohdistuvaa tukea. Tuen maksatus voi jakautua tukivuodelle ja sitä seuraavalle vuodelle.

²⁾ Vuoden 2015 lisätalousarvioissa budjetoitiin kertaluonteisesti yhteensä 20 milj. euroa momentille 30.10.44 maatalouden toimintaedellytysten turvaamiseen Venäjän asettamista vastapakotteista johtuvien vaikeuksien korvaamiseen.

³⁾ Vuonna 2016 arvioidaan maksettavan lisäksi EU:n kriisitukea 8,9 milj. euroa.

Maataloustuotemarkkinoiden liiallisia häiriötilanteita vakiinnutetaan EU:n markkinajärjestelmään sisältyvien markkina- ja interventiotuimien avulla. Vientitukien käytöstä luovutaan joulukuun 2015 WTO-ministerikokouksessa sovitun mukaisesti. EU-markkinatukien määrän arvioidaan pienentyvän vuoden 2016 tasosta 1 milj. euroa. Markkinatuet ovat EU:n kokonaan ra-

hoittamaa (mom. 30.20.41). Interventiotointia on lähinnä tuotteiden varastointia. Toimien rahoitusta varten on Maatalouden interventiorahasto, jonka menot rahoitetaan pääosin EU:n maatalouden tukirahaston varoista.

Maatalouden toimintaympäristön nopea muutos edellyttää uusinta tietoa ja sen nopeaa välittymistä viljelijöille mm. laajenevien tilojen tuotannon järjestämisestä, johtamisesta ja riskienhallinnasta. Neuvontajärjestöt tukevat maaseutuyritysten toimintaa lisäämällä liiketoiminta- ja markkinaosaamista, edistämällä tuottavuutta ja sukupolvenvaihdoksia ja muita omistajanvaihdoksia. Neuvontajärjestöjen valtionavustukset, joilla turvataan osaltaan neuvonnan alueellinen ja sisällöllinen kattavuus, on budjetoitu momentille 30.10.50. Lisäksi momentin 30.20.43 varoin toteutetaan maaseutuohjelman neuvontajärjestelmää. Neuvontajärjestöt osallistuvat myös tämän neuvonnan toteutukseen.

Maatalouden rakennetuet edistävät rakenne- ja tuottavuuskehitystä ja parantavat siten maatalouden kannattavuutta ja kilpailukykyä. Aloitustukien tavoitteena on parantaa maatalousyrittäjien ikärakennetta ja turvata tuotannon jatkuvuutta. Rakennetuet suunnataan perheviljelmille ja niiden muodostamille yhteenliittymille. Käytettävissä olevat varat kohdennetaan elinkeinon jatkuvuuden ja tuotannon kannattavuuden parantamisen kannalta keskeisiin kohteisiin. Investointien koko on viime vuosina kasvanut, mikä osaltaan lisää tuen tarvetta. Esimerkiksi tuotannon tehostumisen ja laajentumisen myötä tuotosseurantaan kuuluvilla lypsykarjatiloihin tuotettu maitomäärä tilaa kohden on kolminkertaistunut viimeisten viidentoista vuoden aikana ja samaan aikaan keskimääräinen lehmäluku tiloilla on kaksinkertaistunut.

EU-osarahoitteiset investointi- ja aloitusavustukset rahoitetaan talousarviosta (mom. 30.10.40). Kokonaan kansallisesti rahoitettavat investointiavustukset myönnetään ja maksetaan edelleen Maatilatalouden kehittämisrahaston (Makeran) varoista. Makeran taloudellista tilannetta on tarkasteltu seuraavassa taulukossa. Maatalouden investointeja ja tilanpidon aloittamista edistetään myös korkotuen avulla (mom. 30.10.41).

MAKERasta ja talousarviosta myönnettävät maatalouden rakennetuet tukimuodoittain vuosina 2015—2017 (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 arvio	2017 arvio
MAKERA			
Käytettävissä olevat varat yhteensä	84,96	123,30	145,60
— omat tulot (mm. lainojen lyhennykset ja korot)	30,65	26,20	22,00
— lainojen ja avustusten peruutukset	0,15	0,10	0,20
— tulot EU:lta + sekalaiset tulot	7,94	25,00	-
— edelliseltä vuodelta siirtyvä määrä	45,27	60,80	85,20
— muut tulot	0,70	0,20	0,20
— siirto talousarviosta	0,25	11,00	38,00
LAINAT, yhteensä			
MAKERasta (valtionlainat)	0,86	2,20	2,00
Korkotukilainat yhteensä (mom. 30.10.41)	79,61	250,00	250,00

MAKERasta ja talousarviosta myönnettävät maatalouden rakennetuet tukimuodoittain vuosina 2015—2017 (milj. euroa)

	2015 tilinpäätös	2016 arvio	2017 arvio
AVUSTUKSET			
MAKERasta	13,87	24,50	44,50
EU-osarahoitteiset avustukset (mom. 30.10.40)	41,43	88,00	67,50 ¹⁾
KORKOTUKILAINOJEN KORKOTUKI (mom. 30.10.41)	12,67	17,00	14,00

¹⁾ Lisäksi vuodelta 2016 arvioidaan siirtyvän sitomatonta myöntövaltuutta 10,5 milj. euroa.

Hallitusohjelman mukaisesti maatalouden kannattavaan parantamiseen panostetaan Makeran kautta hallituskauden aikana vuosina 2016—2018. Vuodelle 2017 ehdotettujen avustusten, korkotukilainojen myöntövaltuuden ja Makerassa käytettävissä olevien varojen arvioidaan riittävän maatalouden pitkän aikavälin rakennekehitystarpeen mukaiselle investointimäärälle.

Luopumistukijärjestelmän (mom. 30.10.42) avulla edistetään yksikkökoon kasvua sekä maatalouden ja porotalouden sukupolvenvaihdoksia. Tavoitteena on myös alentaa maatalousyrittäjien keski-ikää. Nykyinen luopumistukijärjestelmä on käytössä vuoteen 2018 saakka.

Maa- ja elintarviketalous

	2013	2014	2015 arvio	2016—2017 tavoite
Maaatalouden yrittäjätulo (euroa/FWU) ¹⁾	19 300	18 800	10 000	kasvaa
Kotimaisen tuotannon osuus (%) kulutuksesta				
— liha yht.	81	81	81	ennallaan
— maitotuotteet yht.	68	70	67	kasvaa
Täydennysvalkuaisen omavaraisuusaste (%) ²⁾	14	12	16	kasvaa
Maaataloustuotannon arvo (milj. euroa) ³⁾	4 175	3 906	3 670	kasvaa
Elintarviketuotannon bruttoarvo yhteensä (milj. euroa) ⁴⁾	28 262	27 742	<27 742	kasvaa
Elintarvikeviennin arvo (milj. euroa)	1 626	1 595	1 473	kasvaa

¹⁾ FWU on kokopäiväisesti työskentelevän yhden yrittäjäperheen jäsenen työpanos. Vuosien 2014 ja 2015 luvut ovat arvioita.

²⁾ Sisältää rypsin, rapsin, härkäpavun ja herneen osuuden kotieläinsektorin täydennysvalkuaisesta.

³⁾ Vuosien 2014 ja 2015 luvut ovat arvioita.

⁴⁾ Maatalouden, elintarviketeollisuuden, ravitsemistoiminnan sekä elintarvikkeiden tukku- ja vähittäiskaupan tuotannon bruttoarvo. Vuosien 2014 ja 2015 luvut ovat arvioita.

Maaseutuohjelma sisältää toimenpiteitä *ympäristön tilan parantamiseksi*. Toimenpiteistä merkittävimmät ovat mom. 30.20.43 rahoitettavat maatalouden ympäristökorvaukset ja luonnonmukainen tuotanto. Nämä on sovitettu yhteen suorien tukien järjestelmässä olevan viherryttämistuen kanssa. Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimuksen (1995—2013) tulokset osoittavat, että maatalouden ravinnekuormituspotentiaali ravinnetaseilla mitattuna on vähentynyt.

Maaseutuohjelma sisältää myös muita merkittäviä toimenpiteitä ympäristön tilan parantamiseksi. Ohjelman toimenpiteet mahdollistavat maataloustuotannon ja ruokaketjun kestävä kehittämisen siten, että maatalouden ravinteet saadaan hyötykäyttöön ja kiertoon. Investointituet mahdollistavat lannan kierrätyksen järjestämisen prosessoimalla ja kehittämällä logistiikkaa ja uusia lannoitustuotteita. Hankkeilla edistetään kotieläintuottajien ja kasvinviljelytilojen yhteistyötä sekä kehitetään tuottajajärjestöjen kanssa yhteistyössä koko tuotantoketjun ravinteiden kierrätystä ja ekotehokkuutta.

Maatalouden ilmasto-ohjelman (Askeleita kohti ilmastoystävällistä ruokaa) toimenpiteillä pyritään vähentämään ruoan ilmastokuormitusta sekä lisäämään ruokajärjestelmän sopeutumista ilmastomuutokseen ja samalla ottamaan huomioon kuluttajien tuotannon vastuullisuuteen liittyvät toiveet.

Ympäristökuormituksen vähentäminen

	1995—1999 keskim.	2000—2006 keskim.	2007—2013 keskim. toteutuma	2014	2015—2017 tavoite
Valtakunnallinen typpitase, kg N/ha ¹⁾	70,7	54,5	47,2	48,8	<46,0
Valtakunnallinen fosforitase, kg P/ha	12,9	7,7	4,1	3,9	<5,0
Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO ₂ /ekv ²⁾	6,7	6,4	6,4	6,5	<6,5
Maatalouden maankäyttösektorin kasvihuonekaasupäästöt, milj. tonnia CO ₂ /ekv ³⁾	7,0	7,2	7,3	7,6	<7,6
Maatalouden ammoniakkipäästöt kt/vuosi ⁴⁾	31,6	32,2	32,3	33,5	<33,5

¹⁾ Typpi- ja fosforitase kuvaavat pellohehtaarelle käytetyistä panoksista tulevien ja lopputuotteisiin sitoutuneiden ravinne-määrien erotusta (lukutiedot Luke).

²⁾ Maataloussektorin kasvihuonekaasupäästöiksi luetaan metaanipäästöt kotieläinten ruuansulatuksesta ja lannankäsittelystä, dityppioksidipäästöt lannankäsittelystä ja viljelymaasta sekä kalkituksen hiilidioksidipäästöt, lukutiedot Tilastokeskus ”Greenhouse gas emissions in Finland 1990—2014” 15.1.2016. Päästölaskennassa tapahtuneiden muutosten vuoksi koko aikasarja on muuttunut.

³⁾ Maatalouden maankäyttösektorin (maankäyttö, maankäytön muutos ja metsätaloussektori) kasvihuonepäästöjä ovat viljelysmaasta ja ruohikkoalueilta syntyvät hiilidioksidipäästöt, lukutiedot Tilastokeskus ”Greenhouse gas emissions in Finland 1990—2014” 15.1.2016. Päästölaskennassa tapahtuneiden muutosten vuoksi koko aikasarja on muuttunut.

⁴⁾ Lähde: Kaukokulkeutumissopimukselle toimitettu inventaarioraportti - Informative Inventory Report, IIR 2016.

EU-rahoitteisiin ruokaketjun kehittämistoimenpiteisiin (mom. 30.20.46) kuuluvat esimerkiksi hedelmä- ja vihannesorganisaatioiden toimenpideohjelmat. Kokonaan kansallisesti rahoitettavaa tukea momentilta 30.20.47 myönnetään toimenpiteisiin, joiden tavoitteina ovat muun muassa kuluttajan luottamuksen vahvistaminen, ruoan ja ruokakulttuurin arvostuksen nostaminen, ruokaketjun toimijoiden osaamisen varmistaminen, terveellisten ruokatottumusten edistäminen sekä varmistetun jäljitettävyyden ja vastuullisuusjärjestelmän kehittäminen suomalaiseen ruokaketjuun. Momentin varoin tuetaan myös luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmien mukaisia toimenpiteitä sekä luomu- ja lähiruokasektoreille valtioneuvoston periaatepäätöksenä vuoteen 2020 asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lähiruoka- ja luomuhelmien yhteisenä tavoitteena on kasvattaa lähi- ja luomuruoan osuutta julkisista hankinnoista parantamalla hankintaosaamista ja laa-

dullisia kriteereitä. Luomuhjelmalla pyritään nostamaan luomuviljelty pelloa 20 %:iin viljelyalasta vuoteen 2020 mennessä.

Luomu- ja lähiruoka

	2013	2014	2015	2016–2017 tavoite
Elintarvikealan mikro- ja pienyritysten ¹⁾				
— lukumäärä (kpl)	2 797	2 815	>2 815	kasvaa
— tuotannon jalostusarvo (milj. euroa)	661,7	646,5	>646,5	nousee
Luomuviljelty pelloa (%) ²⁾	9,0	9,4	9,9	kasvaa
Luomukotieläintilojen lukumäärä (kpl) ²⁾	814	825	899	kasvaa
Luomuelintarvikevalmistajien lukumäärä (kpl) ¹⁾	621	651	>680	kasvaa

¹⁾ Yritysten lukumäärätiedot Ruoka-Suomi -tilasto, jalostusarvo Tilastokeskuksen toimipaikkatilasto. Tilastojen valmistumisen aikatauluista johtuen vuoden 2015 toteumaa ei saatavilla.

²⁾ Lähde: Elintarviketurvallisuusvirasto.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu ovat tärkeitä suomalaisen ruoan vahvuuksia. Hyvän tilanteen säilymistä pidetään yllä säädösohjauksen, neuvonnan, omavalvonnan sekä riskiperusteisen viranomaisvalvonnan keinoin. Turvallisuusriskien hallinnassa painottuvat eläinten ja ihmisten välillä tarttuvien tautien (zoonoosit) leviämisen estäminen, uusien vakavien eläintautien ja vaarallisten kasvintuhojen leviämisen estäminen Suomeen sekä kriisinhallinnan kehittäminen. Korkeatasoiset, turvalliset ja Suomeen soveltuvat tuotantopanokset varmistavat omalta osaltaan maatalouden toimintaedellytyksiä.

Tavoitteena on yhteistyössä elintarvikeketjun kanssa varmistaa elintarvikkeiden hyvä ravitsemuksellinen laatu, elintarvikkeiden turvallisuus sekä se, että elintarvikkeista annetut tiedot eivät johda kuluttajaa harhaan. Väärennösten, petosten ja harmaan talouden vastaisia toimia elintarvikeketjussa tehostetaan.

Julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyöllä suomalaiseen elintarvikeketjuun luodaan sellaiset turvallisuus-, laatu- ja jäljitettävyyssjärjestelmät, joilla varmistetaan elintarviketurvallisuusriskien sekä toimijoiden ja kuluttajien taloudellisten riskien hallinta ja jotka luovat hyvät edellytykset myös elintarvikkeiden viennille. Eläinten hyvinvointia edistetään lainsäädäntöä uudistamalla, tukijärjestelmien (mom. 30.10.43) ja valvonnan keinoin.

Koko elintarvikeketjun kattavaa elintarvikkeiden turvallisuuteen ja laatuun liittyvää valvontaa kehitetään EU:n säädösten edellyttämällä tavalla. Valvontaa ja tutkimusta suunnataan siten, että ne tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita.

Elintarvikkeiden turvallisuus ja laatu

	2013	2014	2015	2016—2017 tavoite
Vaarallisia tai helposti leviäviä eläintauteja (kpl)	2	0	0	0
Vaarallisia kasvintuhoojia (uusia pysyvästi) (kpl)	0	1	0	0
Eläinten hyvinvointikorvauksia saaneiden tilojen osuus kotieläintiloista (%)	36	38	42	kasvaa
Raportoidut elintarvikevälitteiset ruokamyrkytys-epidemiat (kpl)	43	36	40	alle 45
— niissä sairastuneiden määrä (kpl)	573	702	655	alle 1 000
Salmonellan esiintyvyys (%)				
— elintarviketuotantoeläimissä ja elintarvikkeissa	alle 1	alle 1	alle 1	alle 1
— elintarviketuotantoeläinten rehuissa	alle 0,5	0	0	0
OIVA-huoneistotarkastuksissa parhaimpien tason saavuttaneet kohteet (%)	82,4	86	88	yli 85
Vaatimukset täyttävien tarkastuskohteiden osuus (%)				
— maatalouden tuotantopanokset (siemenet, lannoitevalmisteet, kasvinsuojeluaineet ja rehut)	yli 95	yli 95	yli 94	yli 95
— luonnonmukainen elintarvikeketju	yli 95	97	98	yli 95
— otantaan perustuva eläinsuojeluvalvonta	71	78	82	yli 85

Viranomaisvalvonnan kehittämisessä tavoitteena on samantasoisten ja yhdenmukaisten palveluiden turvaaminen koko maassa sekä vaikuttavuuden ja kattavuuden parantaminen riskinarvioinnin perusteella ja omavalvonnan avulla. Elintarvikevalvontatietojen julkistamista kehitetään. Elintarviketurvallisuusvirasto Evira (mom. 30.20.02) johtaa, ohjaa ja kehittää valvontaa koko elintarvikeketjussa sekä tekee tieteellistä tutkimusta ja riskinarviointia valvonnan ja riskinhallinnan tueksi.

40. Maatalouden aloittamis- ja investointiavustukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 71 976 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien nuorten viljelijöiden ja nuorten elinkeinonharjoittajien tilanpidon aloitusavustusten sekä maatalouden investointiavustusten Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden sekä valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvia myöntämispäätöksiä 67 500 000 eurolla. Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvaa vuoden 2016 myöntämis-

valtuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2017.

Selvitysosa: Nuoren viljelijän ja nuoren elinkeinonharjoittajan aloittamisavustukset sekä maatalouden investointiavustukset sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2014—2020. Avustuksilla parannetaan maatalouden tuottavuutta ja kilpailukykyä, pienennetään tilanpidon aloittamiseen liittyvää taloudellista riskiä sekä osaltaan turvataan maataloustuotannon jatkumista. Investointeja tuetaan momentilta myönnettävien osarahoitteisten avustusten lisäksi korkotuella (mom. 30.10.41) sekä Maatilatalouden kehittämisrahastosta myönnettävillä kansallisilla avustuksilla ja valtiontakauksilla.

Avustuspäätösten kokonaismääräksi arvioidaan 67 500 000 euroa. Tästä määrästä aloitusavustuksia arvioidaan olevan noin 12 000 000 euroa ja investointiavustuksia 55 500 000 euroa. Avustusten maksatus ajoittuu neljälle vuodelle.

Vuonna 2017 määrärahaa arvioidaan tarvittavan yhteensä 71 976 000 euroa, mistä EU:n rahoitusosuutta on 30 230 000 euroa ja kansallista osuutta 41 746 000 euroa. EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	55,1	33,2	10,9	-	-	99,2
Vuoden 2017 sitoumukset	16,9	25,2	16,9	8,5	-	67,5
Menot yhteensä	72,0	58,4	27,8	8,5	-	166,7

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan arvioitu käyttö momentilla 30.10.40 (milj. euroa)

Toimenpide	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys			Määräraha budjetoitu 2016	esitys 2017
	EU	valtio	Julkinen yhteensä		
Aloitus- ja investointiavustukset	170,9	236,1	407,0	-	72,0

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tukiohjelman toteuttamiseen liittyvä muutos	17 176
Yhteensä	17 176

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	71 976 000
2016 talousarvio	54 800 000
2015 tilinpäätös	22 000 000

41. Maaseutuelinkeinotoiminnan korkotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 14 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalouden rakennetuista annetun lain (1476/2007), maaseutuelinkeinon rahoituslain (329/1999), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rakennetuista annetun lain (986/2011), porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslain (45/2000), maaseutuelinkeinolain (1295/1990) ja maatilalain (188/1977) mukaisista korkotukilainoista luottolaitoksille suoritettavien korkohyvitysten maksamiseen.

Valtuus

Vuonna 2017 korkotukea saa hyväksyä enintään 250 000 000 euron lainapääomalle. Mikäli vuoden 2016 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2017.

Selvitysosa: Maatalouden rakennetukilain nojalla myönnettävissä korkotukilainoissa vuosittainen korkotuki on vuodesta 2013 alkaen myönnettyissä lainoissa enintään kolme prosenttia jäljellä olevasta lainamäärästä ja aiemmin myönnettyissä vastaavasti enintään neljä prosenttia. Aikaisemman rahoituslainsäädännön nojalla vuosina 1996—2012 myönnettyissä lainoissa korkotuen enimmäismäärä on enintään neljä tai viisi prosenttia jäljellä olevasta lainamäärästä lainan myöntämisaikahetkestä riippuen. Ennen vuotta 1996 myönnettyistä maaseutuelinkeinolain mukaisista lainoista maksetaan luottolaitokselle korkotukea 50 % luottolaitoksen perimästä kokonaiskorosta. Maatilalain mukaisille lainoille maksettavan korkohyvityksen määrä vaihtelee lainan myöntämivuodesta ja lainalajista riippuen. Korkotukilainojen takaisin maksamatta oleva pääoma oli vuoden 2015 lopussa yhteensä n. 1,56 mrd. euroa. Määrärahan mitoituksessa on oletettu vuonna 2017 keskimääräiseksi korkotueksi 2,1 % korkotukilainojen pääomasta.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 myönnettyt korkotukilainat	13,5	27,2	25,1	24,5	158,2	248,5
Vuonna 2017 myönnettävät korkotukilainat	0,5	2,8	4,9	5,5	12,6	26,3
Menot yhteensä	14,0	30,0	30,0	30,0	170,8	274,8

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-3 000
Yhteensä	-3 000

2017 talousarvio	14 000 000
2016 talousarvio	17 000 000
2015 tilinpäätös	12 673 232

42. Luopumistuet ja -eläkkeet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 57 230 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) luopumiseläkelain (16/1974) mukaisten korvausten maksamiseen
- 2) maatalousyrittäjien luopumistuesta annetun lain (1293/1994) ja maatalouden harjoittamisesta luopumisen tukemisesta annetun lain (612/2006) mukaisten luopumistukien ja hoitokustannusten maksamiseen
- 3) vuosien 1995—1999 luopumistukijärjestelmän ja maatalouden metsätoimenpideohjelman kokonaan kansallisesti rahoitettavien neuvoston asetuksen (EY 1290/2005) artiklan 31 (sääntöjen mukaisuuden tarkastaminen) ja 33 (maaseuturahastoa koskevat erityiset säännökset), neuvoston asetuksen (EY 1260/1999) artiklan 30 (tukikelpoisuus) ja artiklan 39 (varainhoitoa koskevat oikaisut) ja neuvoston asetuksen (ETY 2082/1993) artiklan 24 (tuen vähentäminen, pidättäminen ja peruuttaminen) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Luopumistuella edistetään yksikkökoon suurentamista ja sukupolvenvaihdoksia maa- ja porotaloudessa. Tavoitteena on myös alentaa maatalousyrittäjien keski-ikää. Uusia luopumistukipäätöksiä voidaan tehdä vielä vuonna 2018, jonka jälkeen maatalouden varhaiseläkkeiden myöntäminen ei ole enää mahdollista Euroopan unionissa.

Vuonna 2017 maksetaan kokonaan kansallisesti rahoitettavista viidestä maatalousyrittäjien luopumistukijärjestelmästä (ajanjaksot 2000—2002, 2003—2006, 2007—2010, 2011—2014 ja 2015—2018) sekä aiempien vuosien luopumiseläke- ja -korvausjärjestelmästä aiheutuvia menoja sekä niihin liittyviä sopimusten hoitokuluja. Luopumistukijärjestelmän tuen piiriin arvioidaan vuonna 2017 tulevan n. 140 luopujaa.

Luopumistukien ja -eläkkeiden toteutuminen vuonna 2017

Tukimuoto	Järjestelmän piiriin tullut sen voimassaoloaikana		Eläkkeitä maksussa v. 2017 lopussa, arvio kpl	Keskimääräinen korvaus v. 2017, arvio euroa/kk
	Tiloja	Luopujia		
Luopumiseläke			9 378	241
Luopumistuki 2000—2002	1 845	2 949	0	0
Luopumistuki 2003—2006	3 389	5 794	119	959
Luopumistuki 2007—2010	2 467	4 298	567	741
Luopumistuki 2011—2014	2 089	3 079	1 965	1 011
Luopumistuki 2015—2018 ¹⁾	288	461	419	1 022
Yhteensä	10 078	16 581	12 448	

¹⁾ Arvio vuoden 2017 lopun tilanteesta.

Vuosina 2016 ja 2017 määrärahan tarpeen arvioidaan jakautuvan seuraavasti (milj. euroa)

	2016 arvio	2017 arvio
Luopumiseläkkeet	31,64	29,01
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2000—2002	0,32	0,08
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2003—2006	3,28	1,96
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2007—2010	8,63	6,15
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2011—2014	26,48	25,09
Maatalousyrittäjien luopumistuki, vuosina 2015—2018	1,36	3,92
Hoitokulu ¹⁾	1,64	1,58
Yhteensä	73,35	67,79²⁾

¹⁾ Hoitokulun perusteet ovat voimassa vuosille 2015—2018.

²⁾ Vuonna 2017 menoista arvioidaan rahoitettavan 10,56 milj. euroa edelliseltä vuodelta siirtyvällä määrärahalla, minkä johdosta vuonna 2017 budjetoidaan 57,23 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Luopumistuen lopettaminen (HO 2015)	-6 000
Tarvearvion muutos	-9 100
Tarvearvion muutosta vastaavan säästön poisto	-300
Yhteensä	-15 400

2017 talousarvio	57 230 000
2016 talousarvio	72 630 000
2015 tilinpäätös	76 630 000

43. Eläinten hyvinvointikorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 67 767 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien eläinten hyvinvointikorvausten Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden sekä valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Eläinten hyvinvointikorvaukset sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2014—2020.

Eläinten hyvinvointikorvausten tavoitteena on eläinten hyvinvoinnin kohentuminen. Tavoitteena on tuotantoeläinten lajinmukaisemman hoidon edistäminen ja viljelijöiden tietoisuuden lisäämi-

nen eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Eläinten hyvinvointisitoumus voidaan tehdä naudoista, sioista, lampaista, vuohista sekä siipikarjasta. Eläinten hyvinvointisitoumuksissa viljelijä sitoutuu noudattamaan toimenpiteen ehtoja valitsemiensa eläinlajien osalta. Sitoumus on 1-vuotinen, mutta se voidaan uusita vuosittain.

Vuonna 2015 eläinten hyvinvointikorvaukseen sitoutui 6 395 tilaa. Tuotantosunnittain tarkasteltuna mukana on 41 % nautatiloista, 80 % sikatiloista, 42 % lammas- ja vuohitiloista sekä 85 % siipikarjatiloista.

Vuonna 2017 määrärahaa arvioidaan tarvittavan yhteensä 67 767 000 euroa, mistä EU:n rahoitusosuutta on 28 462 000 euroa ja kansallista osuutta 39 305 000 euroa. EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan arvioitu käyttö momentilla 30.10.43 (milj. euroa)

Toimenpide	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys			Määräraha		
	EU	valtio	Julkinen yhteensä	maksettu 2014—2015	budjetoitu 2016	esitys 2017
Eläinten hyvinvointikorvaukset	192,360	265,640	458,000	52,411	67,767	67,767

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	67 767 000
2016 talousarvio	67 767 000
2015 tilinpäätös	64 933 000

50. Valtionapu maaseudun elinkeinojen kehittämiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 466 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää maatalouden neuvontapalvelujen valtionavusta annetun valtioneuvoston asetuksen (431/2016) mukaisesti yleisavustuksena neuvontaan myönnettävien valtionapujen maksamiseen valtakunnallista, koko maan kattavaa neuvontaa harjoittaville yrityksille ja muille yhteisöille. Erikseen haettaessa määrärahaa saadaan myöntää myös erityisavustuksena.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Valtionavulla turvataan tasokkaan sekä alueellisesti ja sisällöllisesti kattavan neuvonnan tarjonta, joka omalta osaltaan luo edellytyksiä maataloustuotannon harjoittamiselle koko Suomessa. Valtionapua saavien neuvontajärjestöjen vaikuttavuutta mitataan mm. asiakkaiden määrällä. Järjestöjen palveluja käyttää vuosittain noin 40 % maatiloista.

Valtionavun käytölle on asetettu alustavat tavoitteet maaseudun elinkeinojen edistämiseksi:

1. Luodaan neuvonnan keinoin ja eri yhteistyömuotoja edistämällä edellytyksiä biotalouteen ja ruokaketjuun perustuvan liiketoiminnan kilpailukyvyille ja kasvulle.

2. Edistetään neuvonnalla ja neuvonnan palveluja kehittämällä ympäristöystävällisempiä tuotantomenetelmiä ja uusiutuvien luonnonvarojen käytön kestävyyttä mm. tuotantopanosten optimaalisella ja kestäväällä käytöllä.

3. Edistetään neuvonnallisin ja kotieläinjalostuksellisin keinoin sekä mittareita ja menetelmiä kehittämällä ihmisten, eläinten ja kasvien terveyttä, hyvinvointia ja turvallisuutta sekä ruokaketjun vastuullisuutta.

Määrärahan käyttöön liittyvät vuoden 2017 tavoitteet sovitaan tarkemmin tulossopimuksissa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu kertaluonteisena lisäyksenä huomioon siirto momentilta 30.20.46. Lisäyksellä pyritään turvaamaan neuvontapalvelujen alueellinen kattavuus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-1 300
Kertaluonteisten siirtojen poisto (vastaava lisäys momenteilla 30.20.46 ja 30.20.47)	-1 600
Neuvontapalvelujen alueellisen kattavuuden turvaaminen (siirto momentilta 30.20.46)	500
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-7
Yhteensä	-2 407
2017 talousarvio	3 466 000
2016 talousarvio	5 873 000
2015 tilinpäätös	6 568 000

51. Porotalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 843 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää seuraaviin poronhoitolain (848/1990) mukaisiin Paliskuntain yhdistykselle myönnettäviin avustuksiin:

- 1) valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroesteaitojen rakentamiseen ja kunnossapitoon myönnettävien valtionapujen maksamiseen
- 2) porotalouden edistämiseen tähtäävän neuvonta- ja kehittämistyön tukemiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Valtakunnan rajoilla olevien poroesteaitojen valtion vastuulla olevat velvoitteet perustuvat valtioiden välillä solmittuihin poroaitasopimuksiin ja koskevat Suomen ja Norjan sekä Suomen ja Venäjän rajoilla olevien poroaitojen rakennus- ja kunnossapitotoimenpiteitä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Poroaitasopimusten mukaisten valtakunnan rajoilla sijaitsevien poroaitojen rakentaminen ja kunnossapito	987 000
Neuvontatyön tukeminen	803 000
Porotalouden koetoiminta	53 000
Yhteensä	1 843 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-53
Tasomuutos	200
Yhteensä	147

2017 talousarvio	1 843 000
2016 talousarvio	1 696 000
2015 tilinpäätös	1 764 000

54. *Hevostalouden edistäminen hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen tarkoitettulla rahapeliteoiminnan tuotolla (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään 912 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) sekä rahapeliyhtiön tuottojen käyttämisestä hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen annetussa valtioneuvoston asetuksessa tarkoitettujen avustusten maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen arpajaislain muuttamiseksi siten, että jatkossa ainoastaan uudella rahapeliyhtiöllä olisi yksinoikeus toimeenpanna rahapelejä Suomessa. Rahapeliyhtiön tuotoista kertyy osa kohdennettavaksi hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen, jota vastaava tulo on merkitty momentille 12.30.20. Tuloja vastaavasti käytetään harkinnanvaraisesti myönnettävinä avustuksina osuus hevoskasvatukseen ja hevosurheilun edistämiseen. Lisäksi tuloja vastaavasti voidaan käyttää 168 000 euroa hevostalouden tutkimukseen (mom. 30.01.05) sekä 160 000 euroa hevostalouden edistämiseen tarkoitettujen avustusten myöntämisestä aiheutuviin kuluihin (mom. 30.01.01).

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	40
Yhteensä	40

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	912 000
2016 talousarvio	872 000
2015 tilinpäätös	912 000

55. *Valtionapu 4H-toimintaan (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään 3 305 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää 4H-toiminnan tukemiseen.

Selvitysosa: 4H-toiminta edistää maaseudun elinvoimaisuutta ja vetovoimaisuutta asuin- ympäristönä tarjoamalla monipuolista harrastus- ja palvelutoimintaa, työllistämällä nuoria sekä

tarjoamalla heille mahdollisuuksia yrittäjyyden kokeilemiseen omalla kotiseudulla. Erityisenä painopistealueena on nuorten työmahdollisuuksien lisääminen ja yrittäjyyden edistäminen, jolla osaltaan vastataan nuorten kasvavan työttömyyden haasteeseen.

4H-järjestössä on yhteensä n. 250 valtionavustusta saavaa yhdistystä, joiden toiminta kattaa yli 90 % Suomen kunnista. Jäseniä yhdistyksissä on n. 70 000.

4H-yhdistykset toimivat työnantajina tuhansille nuorille turvaten samalla osaltaan maaseudun palvelutarjontaa. Nuoret perustavat myös omia yrityksiä 4H-toiminnan kautta.

Määrärahan käyttöön liittyvät vuoden 2017 tavoitteet sovitaan tarkemmin tulossopimuksessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-600
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-8
Yhteensä	-608
2017 talousarvio	3 305 000
2016 talousarvio	3 913 000
2015 tilinpäätös	4 170 000

63. Maaseudun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 023 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maa- ja elintarviketalouden sekä maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoituksesta annetun lain (1413/2011) mukaisessa laajuudessa valtakunnallisten maaseudun sekä saariston tutkimus- ja kehittämishankkeiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen mukaan lukien hankkeisiin sisältyvät kulutusmenot

2) maa- ja elintarviketalouden sekä maaseudun tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoituksesta annetun lain (1413/2011) mukaisen maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän toimintaan

3) julkisyhteisöjen hankkeiden toteuttamiseen tarvittavan enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen

4) kylätoiminnan valtakunnalliseen kehittämiseen

5) saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) 14 §:ssä mainitun saaristoasiain neuvottelukunnan toimintaan.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan maaseutu- ja saaristopolitiikan ohjelmien tavoitteiden toteuttamista sekä rahoitetaan ohjelmien mukaisia valtakunnallisia tutkimus- ja kehittämishankkeita. Määrärahaa käytetään maaseutupolitiikan neuvoston ja saaristoasiain neuvottelukunnan toimintaan ja verkostotyöhön. Valtioneuvosto on asettanut vuoden 2016 alussa Maaseutupolitiikan neuvoston, joka jatkaa vuodesta 1995 alkaen toimineen Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän työtä. Määrärahaa käytetään myös kylätoiminnan tukemiseen.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtakunnalliset tutkimus- ja kehittämishankkeet	488 000
Kylätoiminnan valtionapu	400 000
Maaseutupolitiikan neuvosto	67 500
Saaristoasiain neuvottelukunta	67 500
Yhteensä	1 023 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-500
Yhteensä	-500

2017 talousarvio	1 023 000
2016 talousarvio	1 523 000
2015 tilinpäätös	1 698 000

64. EU:n ja valtion rahoitusosuus alueelliseen ja paikalliseen maaseudun kehittämiseen (arvio-määräraha)

Momentille myönnetään 109 440 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien hankkeiden ja sen toteutukseen liittyvän teknisen avun Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden ja valtion rahoitusosuuden sekä perustelluissa tapauksissa ennakon maksamiseen
- 2) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toteuttamiseen tarvittavan yhteensä enintään 223 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen sekä muiden välttämättömien kulutusmenojen maksamiseen
- 3) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvia myöntämispäätöksiä 154 300 000 eurolla, josta osoitetaan 32 600 000 euroa paikalliseen kehittämiseen liittyviä toimia varten, 101 700 000 euroa muita tältä momentilta rahoitettavia toimia varten sekä 20 000 000 euroa teknistä apua varten.

Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvia vuoden 2016 myöntämisvaltuuksia on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2017.

Selvitysosa: Momentin varoin rahoitetaan ohjelmakaudella 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisia maaseudun yritystoiminnan, palvelujen, kylien ja yh-

teistyön kehittämiseen, koulutukseen ja tiedonvälitykseen sekä Leader-toiminnalla toteutettavaan paikalliseen kehittämiseen liittyviä toimia.

Rahoitus toteutetaan yritystukina sekä paikallisina, alueellisina, alueiden välisinä, valtakunnallisina ja kansainvälisinä hankkeina. Tekninen apu tukee koko ohjelman toimeenpanoa. Ohjelman toteuttamiseen tarvittavat henkilötövuodet vastaavat teknisen avun lisäksi nk. valtion hallinnon oman tuotannon hankkeissa vuosittain palkattavan henkilöstön enimmäismäärää. Teknistä apua on vuosina 2014—2023 käytettävissä ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman toimeenpanoa varten 879 henkilötövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen, josta käytettiin 52,77 henkilötövuotta vuoden 2015 loppuun mennessä.

Myöntämisvaltuuden jako elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille perustuu maa- ja metsätalousministeriön päätöksillä jokaiselle valitulle Leader-ryhmälle määritellyn suuntaa antavaan rahoitukseen paikalliseen kehittämiseen liittyviä toimia varten sekä hyväksyttyihin suunnitelmiin alueellisten varojen kohdentamiseksi muita tältä momentilta rahoitettavia toimia varten. Teknisen avun valtuuden jako perustuu Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman 2014—2020 seurantakomitean hyväksymään käyttösuunnitelmaan.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Vuoden 2017 määrärahojen ja myöntämisvaltuuksien arvioitu jakautuminen (euroa)

	Määräraha	Valtuus
Yhteensä, josta	109 440 000	154 300 000
— EU-osuus	49 946 000	69 866 000
— valtion osuus	59 494 000	84 434 000

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	101,740	105,100	68,900	39,700	12,760	328,200
Vuoden 2017 sitoumukset	7,700	23,100	46,300	39,900	37,300	154,300
Yhteensä	109,440	128,200	115,200	79,600	50,060	482,500

Ohjelmakauden rahoituskehys sekä myöntämisvaltuuden ja määrärahan arvioitu käyttö (milj. euroa)

Ohjelma	Ohjelma- kauden rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu valtuutta ohjelma- kautena	Myöntämis- valtuus 2017	Määräraha		
				maksettu 2014—2015	budjetoitu 2016	esitys 2017
Manner-Suomen maa- seudun kehittämisohjelma (ohjelmakausi 2014—2020)						
yhteensä	912,000	410,600	154,300	-	82,530	109,340
— josta tekninen apu	70,000	30,000	20,000	-	6,300	8,400
Ohjelmien korjaukset	-	-	-	0,756	0,100	0,100
Kaikki yhteensä	912,000	410,600	154,300	0,756	82,630	109,440

Momentit 30.10.40, 30.10.43, 30.20.43 ja 30.20.44 ovat myös osa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa 2014—2020, jonka toimeenpanoon tarkoitetun teknisen avun valtuus ja määräraha ovat tällä momentilla.

Takaisinperinnästä aiheutuvat erät merkitään momentille 12.30.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maaseutuohjelman kansallinen rahoitus (HO 2015)	-700
Tukiohjelman toteuttamiseen liittyvä muutos	27 510
Yhteensä	26 810

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	109 440 000
2016 talousarvio	82 630 000
2015 tilinpäätös	391 010

20. Maa- ja elintarviketalous

Selvitysosa: Luvun 30.20 selvitysosa on sisällytetty luvun 30.10 selvitysosaan.

02. Elintarviketurvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 39 941 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) eläinlääkintävahinkojen arviolautakunnan toiminnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) maksullisten eläintutkimusten, joilla pyritään havaitsemaan ja seuraamaan vastustettavia ja uhkaavia eläintauteja, hintojen alentamiseen enintään 576 000 eurolla

3) hukkakauralain (185/2002) mukaisesti hukkakauran torjuntasuunnitelmien laatimisesta aiheuttavia kustannuksia vastaavien korvausten maksamiseen

4) elintarvikeketjuun, eläinten terveyteen ja hyvinvointiin, kasvien terveyteen ja kasvien lisäysaineistoon liittyvien menojen hallinnointia koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 652/2014 tuella maksettaviin menoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Elintarviketurvallisuusviraston (Evira) *tehtävänä* on elintarvikkeiden ja maa- ja metsätalouden tuotantotarvikkeiden turvallisuuden ja laadun, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kasvinterveyden valvonta ja tutkimus. Evira varmistaa elintarvikkeiden ja alkutuotannon tuotteiden sekä niiden tuotantoketjun turvallisuutta ja laatua.

Evira tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön *toimialan vaikuttavuustavoitteiden* saavuttamista seuraavasti:

— johtaa, kehittää ja valvoo elintarviketurvallisuuden, eläinten terveyden ja hyvinvoinnin sekä kasvinterveyden viranomaisten vastuulla olevaa riskinhallintaa alue- ja paikallistasoilla ja suorittaa valvontaa omalla toimialallaan

— rakentaa elintarviketurvallisuutta varmistavia järjestelmiä yhdessä tuottajien ja elintarviketollisuuden ja elintarvikekaupan kanssa

— tekee eläintauteihin ja kasvintuhoojiin sekä elintarviketurvallisuuteen liittyvää diagnostiikkaa ja analytiikkaa tautien osoittamiseksi ja vastustamiseksi sekä elintarviketurvallisuuden lisäämiseksi

— toimii oman alansa vertailulaboratoriona

— suorittaa tieteellistä tutkimusta ja riskinarviointeja sekä tekee seurantatutkimuksia

— vastaa riskiviestinnästä viranomaisten ja kuluttajien sekä elintarvikealan toimijoiden välillä.

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen Eviralle seuraavat alustavat tulostavoitteet:

— edistetään toimijoiden vastuullisuutta sekä valvonnan ja toimijoiden välistä vuorovaikutusta ja viranomaistoiminnan avoimuutta valvonnan vaikuttavuuden lisäämiseksi. Vahvistetaan valvojasta valmentajaksi -toimintatapaa

— jatketaan elintarviketurvallisuusselonteon ja zoonoosistrategian toimeenpanoa ja torjutaan mikrobilääkeresistenssiä

— vaikutetaan aktiivisesti elintarvikeketjun tuotteiden viennin edellytysten varmistamiseen ja uusien viennin kohdemaiden avautumiseen

— edistetään biotaloutta ja huomioidaan uudet tekniikat ja innovaatiot erityisesti ravinteiden ja sivutuotevirtojen hyödyntämisessä

— kehitetään varautumista eläintautien ja kasvintuhoojien varalta

— kohdennetaan tutkimustoimintaa ja riskinarviointia palvelemaan lainsäädäntötyötä, valvontaa ja elinkeinon tarpeita hallinnonalan strategian mukaisesti

— kevennetään hallinnollista taakkaa sekä uudistetaan hallinnon toimintatapoja ja työmenetelmiä

— kehitetään palveluita ja tietojärjestelmiä asiakaslähtöisesti. Jatketaan toimijoiden sähköistä asiointia ja valvontaviranomaisten toiminnan tehokkuutta parantavien tietovarantojen ja -järjestelmien kehittämistä.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Eviralle vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todetut toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteet.

Elintarviketurvallisuusviraston päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötövuodet

	2015 toteutuma			2016 arvio			2017 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Elintarviketurvallisuus	28 892	13 416	321	25 623	11 574	283	25 338	11 964	283
— tieteellinen tutkimus	937	253	10	1 066	341	14	1 068	352	14
— riskiarviointi	1 089	282	12	1 053	227	13	1 055	235	13
— laboratoriopalvelut	7 006	256	81	4 650	176	50	4 526	182	50
— valvonta	19 860	12 625	218	18 854	10 830	206	18 689	11 195	206
Eläinten terveys ja hyvinvointi	19 716	2 967	186	21 647	3 684	198	21 354	3 808	198
— tieteellinen tutkimus	627	119	7	783	183	11	785	189	11
— riskiarviointi	313	3	4	413	34	5	413	35	5
— laboratoriopalvelut	10 431	891	107	10 354	787	110	10 144	813	110
— valvonta	8 345	1 954	68	10 097	2 680	72	10 012	2 771	72
Kasvintuotannon edellytykset ja									
— kasvinterveys	11 823	5 750	125	15 588	6 187	163	15 416	6 395	163
— tieteellinen tutkimus	-	-	-	17	-	-	17	-	-
— riskiarviointi	328	72	4	321	23	5	321	24	5
— laboratoriopalvelut	3 795	797	47	5 659	809	64	5 569	836	64
— valvonta	7 700	4 881	74	9 591	5 355	94	9 509	5 535	94
Yhteensä	60 431	22 133	632	62 858	21 445	644	62 108	22 167	644

Viraston tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 talousarvio	2017 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
— Taloudellisuusindeksi	100	100	100
— Tuottavuusindeksi	105	101	101

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	60 785	64 379	62 108
Bruttotulot	22 132	22 167	22 167
Nettomenot	38 653	42 212	39 941
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 270		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	6 374		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
<i>Julkisoikeudelliset suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	18 709	18 683	18 683
— muut tuotot	5	-	-
Tuotot yhteensä	18 714	18 683	18 683
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	15 103	14 518	14 518
— osuus yhteiskustannuksista	4 134	4 165	4 165
Kustannukset yhteensä	19 237	18 683	18 683
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-523	-	-
Kustannusvastaavuus, %	97	100	100
<i>Muut suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	2 226	2 519	2 184
— muut tuotot	80	-	-
Tuotot yhteensä	2 306	2 519	2 184
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 988	2 236	2 001
— osuus yhteiskustannuksista	747	859	759
Kustannukset yhteensä	2 736	3 095	2 760
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-430	-576	-576
Kustannusvastaavuus, %	84	81	79
Hintatuki	-	576	576
Kustannusvastaavuus hintatuen jälkeen	-430	-	-

Vastustettavien sekä uusien uhkaavien eläintautien havaitsemiseksi ja kotoperäisten eläintautien esiintyvyyden seuraamiseksi tarvitaan näytteitä sairaita eläimistä. Eläintautitutkimuksissa seurannan kannalta riittävän näytemäärän saaminen edellyttää eläinten omistajien tai eläinlääkärien oma-aloitteellisesti lähettämiä näytteitä. Tutkimuskustannusten periminen täysimääräisinä näytteen lähettäjältä vähentäisi näytteiden määrää merkittävästi, minkä vuoksi hintatuen käyttö on perusteltua. Hintatuen määrä on enintään 576 000 euroa.

Vuodesta 2017 lähtien momentilta ei enää ole mahdollista maksaa valtionapua Eläinten hyvinvointikeskukselle.

Elintarvikeketjuun, eläinten terveyteen ja hyvinvointiin, kasvien terveyteen ja kasvien lisäysaineistoon liittyvien menojen hallinnointia koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 652/2014 tuella maksettavat menot on huomioitu tuloina momentilla 12.30.04.

Määrärahasta käytetään 1 480 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Tuottavuussäästöjen tilapäiseen käyttöön tarkoitettua määrärahaa siirtona momentilta 30.01.23 käytetään ympäristöterveydenhuolto (Vati) -hankkeeseen ja eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmän kehittämiseen (Elvi).

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläinlääkintähallinnon tietojärjestelmän kehittäminen (Elvi) ja ympäristöterveydenhuollon Vati-hanke (siirto momentilta 30.01.23)	920
Eviran Julkishallinnon yhteinen käyttöliittymä ympäristöterveydenhuollolle -hanke (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-866
Eviran Julkishallinnon yhteinen käyttöliittymä ympäristöterveydenhuollolle -hanke (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	1 194
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto	-1 950
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-399
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	14
Palkkaliukumasäästö	-94
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-186
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-54
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-197
Toimintamenoosäästö (HO 2015)	-54
Työajan pidentäminen (Kiky)	-260
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-40
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-299
Yhteensä	-2 271
2017 talousarvio	39 941 000
2016 II lisätalousarvio	-285 000
2016 talousarvio	42 212 000
2015 tilinpäätös	41 757 000

03. Maaseutuviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 24 202 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) tarkoitettujen korvausten maksamiseen Ahvenanmaan maakunnan kunnille
- 2) vähävaraisimmille suunnattuun eurooppalaiseen apuun liittyvien siirtomenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Maaseutuviraston (Mavi) tehtävänä on EU:n yhteisen maatalouspolitiikan mukaisten toimenpiteiden, unionin osaksi rahoittamien maaseudun kehittämistoimien ja näitä täydentävien kansallisten toimenpiteiden hallinto- ja toimeenpanotehtävät.

Mavi tukee pääluokkaperusteluissa esitettyjen maa- ja metsätalousministeriön *toimialan vaikuttavuustavoitteiden* saavuttamista seuraavasti:

- edistää toiminnallaan digitalisaation mahdollisuuksien hyödyntämistä tukijärjestelmien toimeenpanossa ja varmistaa, että tietojärjestelmät toimivat
- huomioi omassa toiminnassaan elinkeinotoiminnan monipuolisesti
- maaseutuohjelman toimenpiteet, joilla monipuolistetaan maaseutualueiden elinkeinotoimintaa ja asukkaiden omaehtoista kehittämistä, on asukkaiden haettavissa koko ohjelmakauden niin, että niihin varattu kehys saadaan käytettyä täysimääräisesti
- tukee toiminnallaan Leader-toiminnan erityispiirteiden toteutumista ja varmistaa, että toimialaohjauksessa huomioidaan paikallisen kehittämisen rooli
- edistää toiminnallaan hallitusohjelman ja sen toimeenpanosuunnitelman tavoitteiden toteutumista.

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen Maville seuraavat alustavat tulostavoitteet:

- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan, ohjelmakauden 2014—2020 sekä niitä täydentävien kansallisten toimenpiteiden toimeenpanossa ja kehittämisessä edistetään järjestelmien yksinkertaistamista ja tehostamista koko hallinnonalan yhteistyönä
- Mavin toiminta tukee Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmalle 2014—2020 asetettujen strategisten, määrällisten ja viestinnällisten tavoitteiden saavuttamista
- sähköistetään edelleen hallinnon prosesseja ja palveluja asiakaslähtöisesti
- kehitetään Mavin ja Maanmittauslaitoksen välistä yhteistyötä tietohallinnossa ja paikkatietosektorilla
- varmistetaan viljelijätukiprosessin toimivuutta siten, että tuet voidaan maksaa tavoiteaikataulujen mukaisesti.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Maville vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todetut tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteet.

Maaseutuviraston päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötyövuodet (sisältää myös muut kuin momentti 30.20.03)¹⁾

	2015 toteutuma			2016 arvio ²⁾			2017 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Viljelijätuet	18 877	492	106	18 515	514	105	18 305	510	101
Markkinatuet	3 329	323	26	2 535	190	25	2 505	195	24
Hanke-, yritys- ja rakennetuet	7 816	868	56	8 323	545	55	8 335	535	55
Maaseutuverkostoyhteistyö	2 184	1 601	10	2 148	2 148	11	1 785	1 785	11
Metsätalous	406	10	4	365	10	4	360	10	4
Elinkeinokalatalouden tehtävät	265	7	3	420	8	3	400	9	3
Riistatalous	128	3	1	195	8	1	190	9	1
Porotalous	6	-	-	10	-	-	10	-	-
Feed, vähävaraisten ruoka-apu	368	170	3	180	180	3	190	190	3
Ohjaustoiminnot	520	13	5	447	88	5	440	85	5
Yhteensä³⁾	33 899	3 487	214	33 138	3 691	212	32 520	3 328	207

¹⁾ Toimintojen jaottelu poikkeaa vuoden 2016 talousarvioon nähden. Kiekun käyttöönnoton myötä vuonna 2015 otettiin käyttöön taulukon mukaiset ohjaustoiminnot.

²⁾ Kustannukset ja tuotot sisältävät vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahastosta rahoitettavan toimenpide-ohjelman teknisen avun osuuden, mutta ei varsinaiseen ruoan hankintaan, jakeluun ja varastointiin liittyviä kustannuksia ja tuottoja. Vuoden 2017 tiedot eivät sisällä todentamismääräyksen tehtävää, joka rahoitetaan momentilta 30.01.01.

³⁾ Htv-arviossa on otettu huomioon kertaluonteisena lisäyksenä tuottavuusrahaan liittyen seuraavasti: 11 htv v. 2015, 2 htv v. 2016 ja 5 htv v. 2017 ja momentilta 30.01.01 rahoitettavaan todentamismääräyksen tehtävään liittyen: 5,5 htv v. 2015 ja 6 htv v. 2016, vuoden 2017 htv-määrään niitä ei sisälly.

Viraston tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Vaikuttavuus			
Sähköinen tukihakuprosentti pinta-alaperusteisissa tuissa	86	88	90
Sähköinen tukihakuprosentti yritys-, hanke- ja rakennetuissa	76	83	86
Yritys-, hanke- ja rakennetukien sidontaprosentti	10	30	50
Yritys-, hanke- ja rakennetukien maksuprosentti sidonnoista	-	20	30
Yritys-, hanke- ja rakennetukivarojen maksuprosentti ohjelman rahoitusuunnitelmasta	-	5	15
Toiminnallinen tehokkuus			
Taloudellisuusindeksi (2011=100)	-	100	100
Tuottavuusindeksi (2011=100)	-	110	110
Tuotokset ja laadunhallinta			
Käyttäjätuen asiakastyytyväisyys (asteikko 4—10)	7,7	8,1	8,2
Valvonnan asiakastyytyväisyys (asteikko 4—10)	-	8,4	-

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	31 516	31 952	32 231
Bruttotulot	5 045	7 991	8 029
Nettomenot	26 471	23 961	24 202
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	4 684		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	3 520		

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon sekä menoissa että tuloissa 2 262 000 euroa Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman teknisen avun määränä.

Määrärahasta käytetään 3 600 000 euroa Maanmittauslaitokselta hankittaviin IT-palveluihin.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon Ahvenanmaan maakunnan kunnille suoritettavat korvaukset maatalouden tukien toimeenpanosta annetussa laissa (192/2013) tarkoitettujen tehtävien hoitamisesta. Korvaus määräytyy tukihakemusten lukumäärän perusteella ja sen suuruudesta säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Mavi toimii työ- ja elinkeinoministeriön vastuulla olevan vähävaraisimmille suunnatun eurooppalaisen avun rahaston (vähävaraisten rahasto) hallintoviranomaisena. Rahastosta rahoitettavan vähävaraisten avun toimenpideohjelman toimeenpanoon henkilötöiden osalta käytetään vähävaraisten rahaston teknistä apua ja varsinaiseen ruoan hankintaan, jakeluun ja varastointiin itse ohjelman rahoitusta. Momentin mitoituksessa on otettu huomioon sekä menoissa että tuloissa 5 389 000 euroa avun hallinnoinnista ja toimeenpanosta johtuen.

Tuottavuussäästöjen tilapäiseen käyttöön tarkoitettua määrärahaa siirtona momentilta 30.01.23 käytetään menoihin, jotka aiheutuvat tukisovelluksen uudistamisesta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maaseutuviraston mobiilivalvonta, kertalisäyksen poisto (EK)	-400
Tukisovelluksen uudistaminen (5 htv) (siirto momentilta 30.01.23)	1 850
Tuottavuussäästön tilapäinen käyttö, lisäyksen poisto (-2 htv) (siirto momentille 30.01.23)	-595
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-153
Palkkaliukumäsäästö	-38
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-75
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-114
Toimintamenoasäästö (HO 2015)	-31
Työajan pidentäminen (Kiky)	-106
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-16
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-81
Yhteensä	241

2017 talousarvio	24 202 000
2016 II lisätalousarvio	889 000
2016 talousarvio	23 961 000
2015 tilinpäätös	25 307 000

20. Eläinlääkintähuolto ja kasvintuhoojien torjunta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 028 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) eläinlääkintähuoltolain (765/2009) nojalla kunnille maksettavista korvauksista aiheutuviin menoihin
- 2) eläintautilain (441/2013) nojalla eläintautien vastustamisesta, eläinsuojelulain (247/1996) nojalla eläinsuojelusta, sekä näihin liittyvistä korvauksista, koulutuksista ja selvityksistä aiheutuviin ja muiden eläinlääkintähuollon toteuttamisen kannalta välttämättömien menojen maksamiseen
- 3) kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) mukaisten korvausten maksamiseen
- 4) kasvintuhoojien torjumisen kannalta välttämättömien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös edellä mainittuihin menoihin liittyviin, edellisiin vuosiin kohdistuviin menoihin ja korvauksiin sekä siirtomenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Eläinlääkintähuoltolain 23 §:n nojalla kunnille maksetaan korvauksia kunnan-eläinlääkärien eläintautilain (441/2013), eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain (517/2015), eläinsuojelulain (247/1996), eläinten kuljetuksesta annetun lain (1429/2006), eläinten lääkitsemisestä annetun lain (387/2014) sekä maatalouden tukien toimeenpanosta annetun lain (192/2013) perusteella suorittamista tehtävistä.

Toimijoiden maksut eläintautilain ja eläimistä saatavista sivutuotteista annetun lain nojalla tehdyistä maksullisista kunnaneläinlääkärien suoritteista tuloutuvat momentille 12.30.99.

Kasvintuhoojien hävittämiskustannuksista voidaan kasvinterveyden suojelemisesta annetun lain (702/2003) nojalla maksaa toimijalle korvauksia, jos kasvintuotannolle aiheutuneet vahingot ovat poikkeuksellisen suuret ja korvaaminen on toimijan elinkeinon jatkamisen kannalta tarpeellista. Korvauksia kasvintuhoojan hävittämiskustannuksista voidaan maksaa myös metsässä kasvavien puiden osalta. Määrärahaa saa käyttää myös kasvintuhoojien torjumisen kannalta välttämättömiin kartoitus- ja torjuntatöiden menojen maksamiseen.

Määrärahasta on valtion osuutta 5 818 000 euroa ja EU-osuutta 210 000 euroa. Euroopan unionin rahoitusosuus eläintautien ja kasvintuhoojien torjunnasta tuloutuu momentille 12.30.04.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kunnille maksettavat korvaukset	4 400 000
Eläintautitorjunnan ja eläinsuojelun menot	690 000
Kasvintuhoojien torjunta	938 000
Yhteensä	6 028 000

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	6 028 000
2016 talousarvio	6 028 000
2015 tilinpäätös	5 065 784

40. Maa- ja puutarhatalouden kansallinen tuki (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 335 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maa- ja puutarhatalouden kansallisista tuista annetun lain (1559/2001) mukaiseen kansalliseen tukeen (Etelä-Suomen kansallinen tuki, pohjoinen tuki, muu maa- ja puutarhatalouden tuki)

2) vuonna 2016 ja sitä aikaisempina vuosina myönnettyjen tukien maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 tehdyistä tukipäätöksistä saa aiheutua vuoden 2018 ja sitä seuraavien vuosien määrärahasta maksettavia pohjoisen tuen menoja enintään 30 000 000 euroa.

Selvitysosa: Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen tavoitteena on täydentää EU:n tukijärjestelmiä (EU-tulotuet, luonnonhaittakorvaukset, ympäristökorvaus ja eläinten hyvinvointikorvaukset) sekä osaltaan turvata maa- ja puutarhatalouden toimintaedellytyksiä ja tuotannon kannattavuutta sekä maaseudun elinvoimaisuuden säilymistä.

Etelä-Suomen kansallista tukea maksetaan tukialueiden A ja B sika- ja siipikarjataloudelle sekä puutarhataloudelle komission vuonna 2013 hyväksymän tukiohjelman perusteella.

Pohjoista tukea maksetaan Keski- ja Pohjois-Suomessa (C-tukialueella) kotieläintaloudelle, puutarhataloudelle, kasvinviljelylle ja eräille muille kohteille komission vuonna 2009 hyväksymän pitkäaikaisen pohjoisen tuen tukijärjestelmän perusteella. Lisäksi määrärahasta maksetaan eräitä muita kansallisia tukia.

Määrärahassa on otettu huomioon 10 000 000 euroa käytettäväksi tukeen, joka kohdennetaan erityisesti investointeja tehneille tiloille.

Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen arvioitu jakautuminen eri kohteisiin vuosina 2015—2017 sekä arvio menojen siirtymisestä seuraavien vuosien määrärahasta maksettavaksi (milj. euroa)

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Tuki yhteensä ao. vuoden tuotannolle	332,1	322,3	335,4
Etelä-Suomen kansallinen tuki	28,9	27,0	25,1
Pohjoinen tuki	296,5	285,7	294,7

Maa- ja puutarhatalouden kansallisen tuen arvioitu jakautuminen eri kohteisiin vuosina 2015—2017 sekä arvio menojen siirtymisestä seuraavien vuosien määrärahasta maksettavaksi (milj. euroa)

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Muu kansallinen tuki	6,7	9,6	15,6
Edellisiin vuosiin kohdistuvia tukimenoja maksetaan ao. vuoden määrärahasta	-	-	-
Valtuus budjetissa	30,0	30,0	30,0

Valtuuksien käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (milj. euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vuoden 2017 sitoumukset	4,3	25,7	-	-	-	30,0

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallituksen menosäästö päätöksen muutos	-3 000
Maatalouden kannattavuustilanteen parantaminen	6 700
Maatalouden kriisipakettiin 2016 sisältyvä lisäys	10 000
Yhteensä	13 700

2017 talousarvio	335 400 000
2016 talousarvio	321 700 000
2015 tilinpäätös	324 750 000

41. EU-tulotuki ja EU-markkinatuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 530 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1307/2013 mukaisten tukien maksamiseen
- 2) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 mukaisten yksityisen varastoinnin tuen, eräiden muiden maataloustuotteiden markkinoita ohjaavien toimenpiteiden ja suoraan tuotteisiin kohdennetuista toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös aikaisempina vuosina myönnettyjen tukien maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena kohdan 1) mukaisten EU-tulotukien ja kohtaan 2) sisältyvien suoraan tuotteisiin kohdennetuista toimenpiteistä aiheutuvien menojen osalta sekä maksuspäätösperusteisena muiden kohdan 2) mukaisten tukien osalta.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuonna 2015 uudistuneen yhteisen maatalouspolitiikan perusteella maksettavat EU-tulotuet ja EU-markkinatuet, jotka rahoitetaan kokonaan EU:n varoista.

EU-tulotuet turvaavat omalta osaltaan maataloustuotannon kannattavuutta ja muiden EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden toteutumista. Tukien ehtona on muun muassa ympäristöön sekä eläinten ja kasvien terveyteen liittyvien vaatimusten eli ns. täydentävien ehtojen noudattaminen. Viherryttämistuen osuus on 30 % EU-tulotuesta ja nuorten viljelijöiden tuki enintään 2 % EU-tulotuesta.

Pääosa EU-tulotuista maksetaan tuotannosta irrotettuna perustukena. Lisäksi maksetaan tuotantosidonnaisia tukia 19,2 % EU-tulotuen määrästä (19,6 % vuonna 2016). Osa tuotantosidonnaisesta tuesta maksettiin ennen vuotta 2015 Etelä-Suomen kansallisena tukena.

Momentilta maksettavien EU-markkinatukien määrän arvioidaan supistuvan 1 000 000 eurolla vuoden 2016 tasosta, kun vientitukien käytöstä luovutaan joulukuussa 2015 WTO-ministerikouksessa sovitun mukaisesti.

Määrärahan kohdentamisperusteeksi esitetään maksuperustetta EU-tulotukien (päätosan kohta 1) lisäksi myös suoraan tuotteisiin kohdennetuista toimenpiteistä aiheutuvien menojen osalta (osa päätosan kohtaa 2) sekä maksatuspäätösperustetta muiden kohdan 2) tukien osalta.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.01.

EU-tulotuki ja EU-markkinatuet vuonna 2017 käyttökohteittain (euroa)

EU-tulotuki yhteensä	525 000 000
— Perustuki	256 000 000
— Viherryttämistuki	157 500 000
— Nuorten viljelijöiden tuki	10 500 000
— Tuotantosidonnaiset tuet	101 000 000
EU-markkinatuet (sisämarkkinatuet) yhteensä	5 000 000
— EU-yksityisen varastoinnin tuki	1 200 000
— Koulumaitotuki	3 800 000
Yhteensä	530 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tukien maksuaikataulujen muutoksen aiheuttaman lisäyksen poisto	-57 100
Vientituesta luopuminen	-1 000
Vuonna 2016 maksettu kriisituki	-8 900
Yhteensä	-67 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	530 000 000
2016 talousarvio	597 000 000
2015 tilinpäätös	457 907 950

(42.) *Eräät korvaukset* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

Satovahinkojen korvaamisesta annetun lain perusteella korvauksia voidaan maksaa vielä vuoden 2015 satovahingoille. Momentille lisättiin vuoden 2016 talousarviossa määrärahaa vuoden 2015 keskimääräistä suurempien satovahinkojen korvaamiseksi. Näin varmistettiin, että kaikkiin korvausjärjestelmän aikana aiheutuneiden vahinkojen korvauksiin olisi käytettävissä riittävä määräraha.

2016 talousarvio	4 500 000
2015 tilinpäätös	3 630 000

43. *Ympäristökorvaukset, luonnonmukainen tuotanto, neuvonta ja ei-tuotannolliset investoinnit* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 300 043 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien ympäristökorvausten, luonnonmukaisen tuotannon, neuvonnan ja ei-tuotannollisten investointien Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden sekä valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) EU:n komission vuosille 1995—1999 hyväksymän maatalouden ympäristöohjelman, vuosille 2000—2006 hyväksymän horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman mukaisten maatalouden ympäristötukien ja vuosille 2007—2013 hyväksymän ja vuodelle 2014 yhdellä vuodella jatkettavien Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisten maatalouden ympäristötukien, eläinten hyvinvointia edistävien tukien ja ei-tuotannollisten investointitukien maksamiseen

3) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä EU:n ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvia ympäristökorvauksien sitoumuksia ja sopimuksia sekä luonnonmukaisen tuotannon sitoumuksia siten, että niistä saa aiheutua vuoden 2018 ja sitä seuraavien vuosien määrarahasta maksettavia menoja enintään 20 000 000 euroa.

Mikäli ohjelmakauteen 2014—2020 kohdistuvaa vuosien 2015 tai 2016 kohdan 1 mukaista valtuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä ympäristökorvauksien sitoumuksia ja sopimuksia sekä luonnonmukaisen tuotannon sitoumuksia vuonna 2017.

Selvitysosa: Ympäristökorvaukset, luonnonmukaisen tuotannon tuki ja ei-tuotannollisten investointien tuet sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2014—2020. Tukien tavoitteena on maatalous- ja puutarhatuotannon harjoittaminen kestävästi siten, että tuotanto

kuormittaa ympäristöä nykyistä vähemmän, luonnon monimuotoisuus ja maatalouden kulttuuri- maisemien säilyminen turvataan ja tuotannon harjoittamisen edellytykset säilyvät hyvinä myös pitkällä aikavälillä. Neuvonnan tavoitteena on vastata viljelijöiden kokemaan neuvontatarpeen unionin yhteisen maatalouspolitiikan tavoitteiden edistämiseksi ja maaseudun kehittämisohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi. Neuvonnan avulla voidaan kasvattaa viljelijän osaamista maatalan hoitamisessa muun muassa ympäristökysymyksissä ja eläinten hyvinvointi- ja terveysasioissa, vähentää maatalojen ilmastovaikutuksia, lisätä energiatehokkuutta sekä ehkäistä ilmastomuutoksen aiheuttamia riskejä.

Ympäristökorvaukset koostuvat ympäristösitoumuksesta, ympäristösopimuksista sekä geenipankkisäilytyksestä. Ympäristökorvauksen toimia kohdennetaan alueellisesti sekä tila- ja lohko-kohtaisesti. Kaikille sitoutuneille pakollinen tilakohtainen toimenpide tähtää ravinteiden tasapainoiseen käyttöön ja suunnitelmalliseen viljelyyn. Lohkokohtaisilla toimenpiteillä toteutetaan kohdennetusti vesiensuojelua ja maan rakennetta edistäviä, kasvihuonekaasupäästöjä vähentäviä ja/tai peltoluonnon monimuotoisuutta edistäviä toimenpiteitä. Osassa vesiensuojelullisia toimenpiteitä toteutetaan eri tavalla ns. kohdentamisalueella (Suomenlahteen, Saaristomereen, Selkämereen ja Perämereen laskevien jokivesistöjen valuma-alueet). Ympäristökorvauksia ja ei-tuotannollista investointitukea voidaan myöntää myös yhdistyksille kosteikkojen ja perinnebiotooppien alkuraivaukseen ja hoitoon sekä luonnon ja maiseman monimuotoisuuden edistämiseen.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös vuosina 1995—1999 ja 2000—2006 tehdyt ympäristötuen erityistukisopimukset. Ohjelmakauden 2014—2020 mukaiseen järjestelmään on sitoutunut n. 85 % viljelijöistä ja sitoumusala yhteensä on n. 90 % käytettävissä olevasta maatalousmaasta.

Vuonna 2017 määrärahaa arvioidaan tarvittavan yhteensä 300 043 000 euroa, mistä EU:n rahoitusosuutta on 126 018 000 euroa ja kansallista osuutta 174 025 000 euroa. EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan arvioitu käyttö momentilla 30.20.43 (milj. euroa)

Toimenpide	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys			Määräraha		
	EU	valtio	Julkinen yhteensä	maksettu 2014—2015	budjetoitu 2016	esitys 2017
Ympäristökorvaukset	666,259	920,072	1 586,331	509,548	240,027	238,027
Luonnonmukainen tuotanto	136,920	189,080	326,000	59,687	48,683	48,683
Neuvonta	14,280	19,720	34,000	0,954	10,333	10,333
Ei-tuotannolliset investoinnit	2,520	3,480	6,000	-	1,000	3,000
Yhteensä	819,979	1 132,352	1 952,331	570,189	300,043	300,043

Ympäristökorvausten ja luonnonmukaisen tuotannon valtuudesta aiheutuvat menot, valtion ja EU:n osuudet yhteensä (milj. euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien	Valtuus vuodesta 2018 lähtien
Vuosia 2014—2020 koskevat toimenpiteet, josta	285,710	285,710	285,710	10,000	5,000	872,130	20,000
vuonna 2017 tehtävät sitoumukset ja sopimukset	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	25,000	20,000
— luonnonmukainen tuotanto	5,000	5,000	5,000	5,000	5,000	25,000	20,000
ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset ja sopimukset	280,710	280,710	280,710	5,000	-	847,130	-
— ympäristökorvaukset	237,027	237,027	237,027	-	-	711,081	-
— luonnonmukainen tuotanto	43,683	43,683	43,683	5,000	-	136,049	-
Vuosia 2000—2006 koskevat toimenpiteet	0,500	-	-	-	-	0,500	-
Vuosia 1995—1999 koskevat toimenpiteet	0,500	0,400	0,300	-	-	1,200	-
Menot yhteensä	286,710	286,110	286,010	10,000	5,000	873,830	20,000

Määräraha on osittain kehityksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	300 043 000
2016 talousarvio	300 043 000
2015 tilinpäätös	338 334 000

44. Luonnonhaittakorvaukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 551 888 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ohjelmakauden 2014—2020 Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaa toteuttavien luonnonhaittakorvausten Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahastosta (maaseuturahasto) maksettavan EU:n rahoitusosuuden ja valtion rahoitusosuuden sekä ohjelmaan sisältyvän kokonaan kansallisesti rahoitettavan luonnonhaittakorvauksen maksamiseen

2) EU:n komission vuosille 2007—2013 hyväksymän ja vuonna 2014 yhdellä vuodella jatkuneen Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelman mukaisten luonnonhaittakorvausten maksamiseen

3) EU:n aikaisempien ohjelmakausien ja ohjelmakauden 2014—2020 sitoumuksista aiheutuneiden velvoitteiden maksamiseen sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1306/2013) artiklojen 52 (sääntöjenmukaisuuden tarkastaminen) sekä 54 ja 56 (yhteiset säännökset ja maaseuturahastoa koskevat erityissäännökset sääntöjenvastaisuuksista) sekä aikaisempien ohjelmakausien vastaavien säädösten mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Luonnonhaittakorvaukset sisältyvät Manner-Suomen maaseudun kehittämisohjelmaan 2014—2020. Luonnonhaittakorvauksilla korvataan maatalousyrittäjille pysyvien epäsuotuisten luonnonolojen maataloustuotannolle aiheuttamaa luonnonhaittaa. Luonnonhaittakorvausten tavoitteena on turvata maatalouden toimintaedellytykset ja jatkuvuus sekä säilyttää maatalousmaa maatalouskäytössä. Toimenpide vaikuttaa tilalukumäärän hallittuun kehittymiseen sekä taloudellisesti elinvoimaisten maatilayksiköiden säilyttämiseen ja tätä kautta maaseudun työllisyyden ylläpitämiseen ja maaseutualueiden taloudellisen kehityksen edistämiseen. Luonnonhaittakorvausten saamiseen ei ole ikärajaa ja korvauksen hehtaarikohtainen määrä vähenee maatilankoon ylittäessä tietyt raja-arvot. Luonnonhaittakorvauksia maksetaan myös pysyville nurmille. Korvausta maksetaan korotettuna tiloille, jotka ylittävät asetetun eläintiheysrajan. Luonnonhaittakorvaukset ovat yksivuotisia.

EU:n rahoitusosuus ohjelmakaudella 2014—2020 on 42 %. Lisäksi määrärahasta maksetaan kokonaan valtion rahoittamia luonnonhaittakorvauksia.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.02.

Luonnonhaittakorvausjärjestelmän vuoden 2017 määrärahojen arvioitu jakautuminen (euroa)

Yhteensä, josta	551 888 000
— EU-osuus	97 113 000
— valtion osuus	134 108 000
— kokonaan kansallisesti rahoitettava luonnonhaittakorvaus	320 667 000

Ohjelmakauden rahoituskehys ja määrärahan käyttö momentilla 30.20.44 (milj. euroa)

	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys				Määräraha		
	EU	valtio	kokonaan kansallinen	Julkisen yhteensä	maksettu 2014—2015	budjetoitu 2016	esitys 2017
Toimenpide							
Luonnonhaittakorvaukset	760,200	1 049,800	1 840,000 ¹⁾	3 650,000	919,764	546,888	551,888

¹⁾ Luku on 29.2.2016 hyväksytyn ohjelmamuutoksen mukainen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maaseutuohjelman kansallinen rahoitus (HO 2015, säästöpäätöksen muutos)	-15 300
Maatalouden kannattavuuden parantaminen	20 300
Yhteensä	5 000

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	551 888 000
2016 talousarvio	546 888 000
2015 tilinpäätös	551 888 000

46. EU:n osarahoittama ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 605 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) neuvoston asetuksen (EY 3/2008) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1144/2014 mukaiseen maataloustuotteiden tiedotukseen ja menekinedistämiseen
- 2) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 mukaisesti hunajan tuotannon ja markkinoinnin kehittämiseksi laaditusta ohjelmasta aiheutuviin menoihin
- 3) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1308/2013 mukaisesti hedelmä- ja vihannestuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Momentilta rahoitetaan EU:n maataloustuotteiden tiedotus- ja menekinedistämishjelmien menoja parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU 1144/2014) perusteella. Ohjelmat rahoitetaan kokonaan EU:n maataloustukirahastosta.

Asetuksessa (EU 1308/2013) tarkoitettuun mehiläistuotannon kehittämiseen ja hunajan tuotannon ja markkinoinnin edistämiseen arvioidun määrärahan EU:n rahoitusosuus on 50 %.

Tuottajien muodostamille hedelmä- ja vihannesalan markkinointiyhteenliittymille eli tuottajaorganisaatioille maksetaan tukea toimintaohjelman toteuttamiseen. Tuottajaorganisaatioille maksettavat tuet rahoitetaan kokonaisuudessaan EU:n maataloustukirahastosta.

Momentin menoihin liittyvät tulot on merkitty momentille 12.30.01.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

	Yhteensä,	mistä EU:n osuus
Menekinedistäminen sisämarkkinoilla ja yhteisön ulkopuolella (EY 3/2008) ja (EU 1144/2014)	2 200 000	2 200 000
Hunajan tuotannon ja markkinoinnin edistäminen (EU 1308/2013)	205 000	103 000
Tuottajaorganisaatioiden toimintaohjelmat (EU 1308/2013)	2 200 000	2 200 000
Yhteensä	4 605 000	4 503 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EU-menekkijärjestelmän muuttuminen kokonaan EU-rahoitteiseksi	600
Kertaluonteisen siirron palautus (vastaava vähennys momentilla 30.10.50)	1 100
Neuvontapalvelujen alueellisen kattavuuden turvaaminen (siirto momentille 30.10.50)	-500
Yhteensä	1 200

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	4 605 000
2016 talousarvio	3 405 000
2015 tilinpäätös	3 605 000

47. Kansallinen ruokaketjun kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 169 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ruokaketjun toiminnan edistämisestä annetun valtioneuvoston asetuksen (VNA 680/2014) mukaisesti ruokaketjun kehittämis-, tiedottamis- ja menekinedistämistoimien toteuttamiseen liittyvien hankkeiden avustuksiin
- 2) muihin erityisavustuksiin, jotka edistävät kotimaisen ruuan osuuden kasvattamista, sekä toteuttavat ruokapoliittisen selonteon tavoitteita
- 3) enintään 15 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahasta voidaan myöntää avustusta myös julkisyhteisöille.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan luomualan ja lähiruoan kehittämisohjelmien mukaisia toimenpiteitä sekä luomu- ja lähiruokasektoreille valtioneuvoston periaatepäätöksenä vuoteen 2020 asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Lisäksi määrärahalla tuetaan luonnontuotealan toimintaohjelman 2020 mukaisia toimia.

Momentin määrärahasta on varattu 2 500 000 euroa hallitusohjelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategiseen tavoitteeseen sisältyvän kärkihankkeen 4 (Suomalainen ruoantuotanto kannattavaksi, kauppatase ja sininen biotalous nousuun) toteuttamiseen kotimaisen ruoan kysynnän kasvattamiseksi ja viennin edistämiseksi.

Määrärahaa käytetään myös ruokapoliittisen selonteon tavoitteita tukevien toimenpiteiden rahoittamiseen.

Ruokaketjun kansallisesti rahoitettaviin kehittämistoimenpiteisiin tarkoitetuilla varoilla voidaan tukea myös laajoja valtakunnallisia hankkeita.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Suomalainen ruoantuotanto (vastaava vähennys momentilla 30.01.01)	1 500
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-130
Kertaluonteisen siirron palautus (vastaava vähennys momentilla 30.10.50)	500
Yhteensä	1 870

2017 talousarvio	4 169 000
2016 talousarvio	2 299 000
2015 tilinpäätös	3 909 000

60. Siirto interventiorahastoon (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Maatalouden interventiorahastoon tarkoitettun siirron maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää niiden rahaston menojen maksamiseen, joita ei rahoiteta EU:n maataloustukirahastosta.

Selvitysosa: Budjettisiirrolla katetaan niitä Maatalouden interventiorahaston menoja, jotka jäävät valtion vastattavaksi. Valtion vastattavaksi arvioidaan jäävän lähinnä interventiovarastoinnista aiheutuvia menoja, joiden määrää ei voida tarkkaan arvioida. Valtion vastattaviksi menoiksi arvioidaan 217 000 euroa, joita varten arvioidaan tarvittavan 200 000 euron budjettisiirto. Loppu arvioidaan katettavan rahaston omasta pääomasta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-150
Yhteensä	-150
2017 talousarvio	200 000
2016 talousarvio	350 000
2015 tilinpäätös	400 000

61. Siirto Maatilatalouden kehittämisrahastoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 38 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Maatilatalouden kehittämisrahastosta annetun lain (657/1966) 2 §:ssä tarkoitettun siirron maksamiseen.

Selvitysosa: Budjettisiirrolla on tarkoitus rahoittaa hallitusohjelman Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategiseen tavoitteeseen sisältyvän kärkihankkeen 4 (Suomalainen ruoantuotanto kannattavaksi, kauppatase ja sininen biotalous nousuun) toimenpiteitä.

Määrärahaa käytetään maatalouden kokonaan kansallisesti rahoitettavien investointiavustusten rahoittamiseen. Tämän lisäksi rahoitusta on mahdollista käyttää myös muihin hallitusohjelmaan sisältyvää ruoantuotannon kannattavuuden turvaamista koskevaa tavoitetta edistäviin toimenpiteisiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Suomalainen ruoantuotanto	27 000
Yhteensä	27 000
2017 talousarvio	38 000 000
2016 talousarvio	11 000 000
2015 tilinpäätös	250 000

62. Eräät valtionavut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 717 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tiloilla kuolleiden tuotantoeläinten hävittämisestä aiheutuneiden valtionapujen maksamiseen (VNA 96/2010)
- 2) valtakunnallisille eläinsuojelujärjestöille myönnettäviin valtionapuihin (VNA 166/2005)
- 3) valtionapujen myöntämiseen Helsingin yliopistolle käytettäväksi eläinlääkäreiden erikoistumisharjoitteluun
- 4) valtionapujen myöntämiseen Tampereen yliopistolle käytettäväksi eläinkokeita korvaavien vaihtoehtoisten tutkimusmenetelmien kehittämiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Tavoitteena on varmistaa, että tiloilla kuolleet tuotantoeläimet hävitetään sivutuoteasetuksen (EU:n asetus 1069/2009) vaatimusten mukaisesti.

Valtionapuja on tarkoitus myöntää eläinsuojelujärjestöille ja Helsingin yliopistolle eläinlääkäreiden erikoistumisharjoitteluun. Lisäksi valtionapua myönnetään Tampereen yliopistolle (FICAM, vaihtoehtomenetelmäkeskus eläinkokeille) eläinkokeille vaihtoehtoisten menetelmien edistämiseen ja siihen liittyvään tutkimukseen.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tiloilla kuolleiden tuotantoeläinten hävittäminen	5 130 000
Valtionavut valtakunnallisille eläinsuojelujärjestöille	87 000
Valtionapu Helsingin yliopistolle	400 000
Valtionapu Tampereen yliopistolle, FICAM	100 000
Yhteensä	5 717 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläinten hyvinvointikeskuksen toiminnan järjestäminen (siirto momentille 30.01.05)	-100
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-100
Tasomuutos	300
Yhteensä	100

2017 talousarvio	5 717 000
2016 talousarvio	5 617 000
2015 tilinpäätös	5 900 000

40. Luonnonvaratalous

Selvitysosa:

Toimintaympäristö

Suomen monipuoliset luonnonvarat — tuottavat metsät, elinvoimaiset kala- ja riistakannat sekä puhtaat ja runsaat vesivarat tarjoavat hyvät kasvuedellytykset uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön perustuvalla kilpailukykyisellä liiketoiminnalla ja luonnon virkistyskäytölle.

Maailmanlaajuiset ja kansalliset muutokset taloudessa, väestössä ja sen elintason kasvussa, ilmastossa, ekosysteemeissä, teknologioissa, sosiaalisissa suhteissa ja arvoissa heijastuvat luonnonvarojen käyttöön: luonnonvarojen käyttö lisääntyy, monipuolistuu ja tehostuu. Teknologian kehitys mahdollistaa aikaisemmin käyttämättömien luonnonvarojen hyödyntämisen. Myös luonnon aineettomien hyödykkeiden kuten virkistyspalvelujen merkitys kasvaa.

Luonnonvarojen käytön erilaiset arvostukset sekä ristiriidat korostuvat luonnonvarojen erilaisten käyttötarkoitusten ja suojelun kesken. Uusiutuvien luonnonvarojen käytössä yhteiskunnallisen hyväksyttävyyden ja arvostuksen lisääminen on tärkeää.

Uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvan liiketoiminnan kilpailukyvyyn tulee parantua ja rakenteiden uudistua, jotta syntyy uusia investointeja, tuotantoa ja palveluja. Uudistumisen tueksi panostetaan uusia innovaatioita luovaan tutkimus- ja kehitystyöhön. Näin turvataan myös kotimaisen raaka-aineen kysyntä ja tarjonta sekä luonnonvaroihin perustuvien elinkeinojen kannattavuus. Luonnonvara-alan uudet investointisuunnitelmat ovat positiivinen merkki uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvan talouden kasvusta.

Luonnonvaratalouden toimialaan kuuluvat metsätalous, elinkeinokalatalous, vapaa-ajankalastus ja riistatalous sekä vesitalous ja yleiset luonnonvara-asiat. Pääosa näiden tehtävien hoitamiseen tarvittavista määrärahoista, n. 194 milj. euroa, on budjetoitu tähän lukuun. Lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksissa luonnonvaratalouden tehtävissä ja Suomen ympäristökeskuksessa vesitaloustehtävissä työskentelee vakinaista henkilöstöä n. 200 henkilötyövuoden verran. Näistä aiheutuvat palkkaus- ja yleishallintomenot, yhteensä n. 14 milj. euroa, on otettu huomioon työ- ja elinkeinoministeriön pääluokan momentilla 32.01.02 sekä ympäristöministeriön momentilla 35.01.04. Luonnonvaratalouden tehtäviin kuuluu myös sisäministeriön hallinnonalalla Rajavartiolaitoksen suorittama riista- ja kalatalouden valvonta.

Keskeisten toimenpiteiden tavoitteet

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen alustavasti luonnonvaratalouden politiikkasektorille seuraavat pääluokkaperusteluissa esitetyjä yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita tukevat toimenpiteiden tavoitteet:

- Suomi on kilpailukykyinen toimintaympäristö metsiin perustuville liiketoiminnoille
- Metsäala ja sen rakenteet uudistuvat ja monipuolistuvat
- Metsät ovat aktiivisessa, taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävässä ja monipuolisessa käytössä

- Kalakantojen elinvoimaisuus, monimuotoisuus sekä niiden käytön kestävyys turvataan tietoon perustuvalla kalastuksen säätelyllä ja valvonnalla sekä muilla kalavarojen tilaa parantavilla hoitotoimenpiteillä
- Kalatalouselinkeinot ja kalatalousyrietykset uudistuvat, kasvavat ja niiden kilpailukyky paranee
- Vapaa-ajankalastukselle ja siihen liittyville hyvinvointipalveluille on hyvät edellytykset
- Alueellisella yhteistyöllä edistetään rakennetuissa vesistöissä vaelluskalojen elinkierron, tulva- ja kuivuusriskien hallinnan, virkistyskäytön, elinympäristöjen hyvän tilan ja uusiutuvat energian tuotannon edellytyksiä
- Vesiluonnonvarojen kestävään käyttöön ja suomalaiseen vesiosaamiseen perustuva kansainvälinen yhteistyö ja liiketoiminta lisääntyvät
- Sopeudutaan ilmastossa tapahtuviin muutoksiin ja hallitaan sää- ja vesiolojen ääri-ilmiöihin liittyvät riskit
- Vesitilannepalveluja tuotetaan hyödyntäen uusia toimintatapoja ja teknisiä ratkaisuja
- Riistatalous vahvistuu ja sen hyvinvointivaikutukset lisääntyvät
- Riistatieto on ajantasaista ja yhteiskäyttöistä ja sitä hyödynnetään tehokkaasti riistatalouden ohjauksessa
- Alueellinen ja paikallinen osallistaminen lisääntyy suurpetopoliitiikan suunnittelussa ja valmistelussa
- Suurpetojen aiheuttamat vahingot vähenevät.

Tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio	2017 tavoite
— Metsätalouden arvonlisäys, milj. euroa	2 900	2 930	2 950	nousee
— Yksityismetsien puuntuotannon sijoitustuotto, % (ilman kantohintojen vuotuista muutosta)	4,3	4,3	nousee	nousee
— Runkopuun hakkuukertymä, milj. m ³	65,2	65,3	65,4	nousee
— Metso-toimenpiteet yksityismetsissä, ha	48 177	50 242	52 550	nousee
— Kaupallisen kalastuksen tuotannon arvo, milj. euroa	52,0	50,5	nousee	nousee
— Vesiviljelyn tuotannon arvo, milj. euroa	79,1	83,0	nousee	nousee
— Kalanjalostuksen ja kalakaupan liikevaihto, milj. euroa	851,8	900,0	nousee	nousee
— Vapaa-ajankalastuksen saaliin arvo, milj. euroa	51,0	51,0	ennallaan	nousee
— Vapaa-ajankalastajien kalastuspäivien lukumäärä, milj. kpl	16,0	16,0	ennallaan	ennallaan
— Asukkaiden määrä merkittävillä tulvariskialueilla	5 983	5 943	5 900	laskee
— Vesihuoltolaitokset, joiden varmuusluokka paranee, kpl	6	4	2	2

Tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio	2017 tavoite
— Riistasaaliin arvo, milj. euroa	65,0	65,0	nousee	nousee
— Metsästyspäivien lukumäärä, milj. kpl	5,0	5,0	nousee	nousee
— Suurpetojen aiheuttamat vahingot, milj. euroa	7,7	7,6	nousee	laskee

20. Kalakannan hoitovelvoitteet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) vesilain (587/2011) 3 luvun 14 ja 22 §:n sekä ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annettujen sekä muiden vastaavien lupapäätösten lupaehtojen edellyttämien kalakannan hoitotoimenpiteiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen sekä näihin liittyvien siirtomenojen maksamiseen
- 2) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen, silloin kun ne liittyvät suoraan kohdan 1) mukaisiin kalakannan hoitotoimenpiteisiin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään vesistön rakentamisen, säännöstelyn, perkausten, jäteveden päästöjen ym. luvanvaraisen toiminnan kalakannoille aiheuttamien vahinkojen kompensoimisen ja estämisen sekä kalataloudellisen tarkkailun menoihin. Vuonna 2017 kertyväksi arvioidut vesioikeudelliset kalatalousmaksut on merkitty tuloina momentille 12.30.40.

2017 talousarvio	3 000 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	2 900 000

21. Vesivarojen käytön ja hoidon menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 13 520 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vesivarojen käytön ja hoidon kulutus- ja sijoitusmenoihin, jotka liittyvät tulvariskien hallintaan, patoturvallisuuteen, vesistöjen säännöstelyyn, vesistön käytön ja hoidon, vesihuollon ja muun vesitalouden kehittämiseen, vaikutusten seurantaan sekä valtion velvoitteisiin lain, lupapäätösten ja sopimusten perusteella sekä valtioiden välisiin sopimuksiin perustuvaan rajavesistöyhteistyöhön.

Määrärahaa saa käyttää enintään 167 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen sekä vesialan kansallisten järjestöjen jäsenmaksujen ja vapaaehtoisten rahoitusosuuksien maksamiseen. Määrärahaa saa käyttää myös vesialan liiketoimintaa edistävien valtioiden välisten yhteistyösopimusten toteuttamiseen.

Momentille nettoutetaan yhteistyöosapuolten rahoitusosuudet hankkeista, selvityksistä tai muista toimenpiteistä, joiden toteuttaminen on elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten vastuulla so-

pimusten tai vesilainsäädännön mukaisten päätösten perusteella. Momentille nettoutetaan myös työnantajalle maksettavat sairaus- ja äitiyspäivärahat.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tulvariskien hallinta, patoturvallisuus ja vesistöjen säännöstely ja hydrologinen seuranta	2 800 000
Vesitalouden kehittäminen, rahoitusosuudet ja jäsenmaksut	2 276 000
Valtion vesistörakenteiden peruskorjaukset ja muut vesistötoimenpiteet	5 000 000
Valtion vesitalousluvista aiheutuvat velvoitteet	2 200 000
Valtiosopimuksiin perustuva rajavesistöyhteistyö	260 000
Useiden tilojen yhteisten vesitaloudellisten toimenpiteiden suunnittelu	84 000
Maa- ja metsätalouden kuormituksen ja sen vaikutusten seuranta	900 000
Yhteensä	13 520 000

Palkkauksiin käytettävää määrärahaa on tarkoitus käyttää 151 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen työ- ja elinkeinoministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonaloilla ja 16 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Palkkausten tarkistukset	1
Yhteensä	1

2017 talousarvio	13 520 000
2016 talousarvio	13 519 000
2015 tilinpäätös	12 752 000

22. Luonnonvara- ja biotalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 16 880 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) uusiutuvien luonnonvarojen kestävää käyttöä, biotaloutta, ympäristön hoitoa, luonnon monimuotoisuutta, ilmastonmuutoksen hillintää ja siihen sopeutumista koskeviin kehittämis-, kokeilu-, investointi- ja vienninedistämishankkeisiin ja viestintään sekä näihin liittyvien avustusten maksamiseen
- 2) uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön liittyvien tietojärjestelmien ylläpitoon ja kehittämiseen
- 3) eräiden Suomen tekemien kalastusta koskevien sopimusten valvonnasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

31. Vesi- ja kalataloushankkeiden tukeminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 7 136 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien sekä tulva- tai kuivuusriskiä vähentävien toimenpiteiden avustamisesta ja valtion työnä toteutettavista hankkeista aiheutuvien menojen maksamiseen

2) vesiluonnonvarojen kestäväää käyttöä edistävien kehittämis-, kokeilu-, investointi- ja viennin-edistämishankkeiden avustamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 15 henkilötyövuotta vastaavan hankkeista aiheutuvan henkilöstön palkkausmenojen ja muiden kulutusmenojen sekä sijoitusmenojen maksamiseen. Lisäksi määrärahaa saa käyttää luottolaitosten varoista myönnettävistä eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) mukaisten lainojen korkohyvitysten maksamiseen sekä EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden kansallisen omahoitusosuutena.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavina toimenpiteinä tukea myönnetään vesistötoimenpiteille tulvariskien hallintaan ja muiden erilaisten riskien ja haittojen vähentämiseen, vesistöjen monipuolisen käytön ja hoidon edistämiseen. Kalakantojen elinvoimaisuuden parantamiseksi määrärahaa käytetään kalan kulkua, kalakantojen luontaista lisääntymistä ja monimuotoisuuden ylläpitoa edistävien hankkeiden toteuttamiseen. Avustusten perusteet on määriteltä valtionneuvoston asetuksella vesistön ja vesiympäristön käyttöä ja tilaa parantavien hankkeiden avustamisesta (714/2015).

Momentin määrarahasta on varattu 2 500 000 euroa Biotalous ja puhtaat ratkaisut -strategiseen tavoitteeseen sisältyvän Luontopolitiikkaa luottamuksella ja reiluin keinoin -kärkihankkeen toimenpiteen 3 (Vaeltavien ja uhanalaisten kalakantojen elvyttäminen) toteuttamiseen kalatiestrategian merkittävimmissä kärkikohteissa.

Korkotukilainoista arvioidaan valtiolle aiheutuvan menoja vuoteen 2019 asti yhteensä noin 10 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Vesitaloudelliset riskinhallinta-, kunnostus-, kehittämis- ja kokeilu-hankkeet	3 879 000
Kalataloudelliset kunnostus-, kehittämis- ja kokeiluhankkeet (sis. Biotalous ja puhtaat ratkaisut -kärkihankerahoitusta 2 500 000 euroa)	3 257 000
Yhteensä	7 136 000
2017 talousarvio	7 136 000
2016 talousarvio	7 136 000
2015 tilinpäätös	12 679 000

40. Eräät luonnonvaratalouden korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 245 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Tenojoen kalastuslupatuloista vesialueen omistajille palautettavan osuuden maksamiseen
- 2) saimaannorpan suojeluun liittyvistä vesialueiden omistajille maksettavista sopimuspalkkioista aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) lupaviranomaisten ja tuomioistuinten vesiasioista antamien päätösten ja lain tai valtioiden välisten sopimusten perusteella valtion maksettavaksi määrättyjen tai sovittujen korvausten sekä päätösmaksujen maksamiseen
- 4) metsän hyönteis- ja sienituhojen torjunnasta annetun lain (263/1991) sekä metsätuhojen torjunnasta annetun lain (1087/2013) perusteella aiheutuvien korvausten ja muiden menojen maksamiseen
- 5) laajuudeltaan ja taloudelliselta merkitykseltään huomattavien metsätuhojen kartoituksesta ja tuhoalueita koskevien ilmakuvien tuottamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 6) metsälaissa tarkoitetuista uhkasakkolain (1113/1990) mukaisista ja niihin verrattavista suorituksista aiheutuvien sellaisten menojen maksamiseen, jotka maksetaan etukäteen valtion varoista
- 7) Suomen ja Norjan välisen poroaitasopimuksen mukaisten korvausten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen Suomen ja Norjan välillä 9.12.2014 tehdyn uuden poroaitasopimuksen voimaansaattamisesta. Sopimuksen mukaan Suomi voi joutua korvaamaan Norjan puolelle menneiden porojen luvaton laiduntamista, aiheutuneita vahinkoja sekä muita kustannuksia.

Tenojoen kalastuslupatuloista palautetaan vuonna 2017 vesialueiden omistajille vuonna 2016 kertyneiden kalastuslupatulojen palautettava osuus. Vuoden 2016 talousarviossa kertymäksi on arvioitu 500 000 euroa. Kun yksityisille vesialueen omistajille vesialueomistuksen mukaisessa suhteessa palautettava osuus on noin 73 %, on palautettava määräraha 365 000 euroa. Tenojoen kalastuslupamaksutuloista valtiolle kuuluva osuus on otettu huomioon momentin 30.40.22 määrärahassa. Tenojoen kalastusluvista vuonna 2017 kertyväksi arvioitu tulo on merkitty momentille 12.30.41.

Saimaannorpan suojeluun liittyvillä sopimuspalkkioilla korvataan sopimuksista aiheutuvia haittoja vesialueiden omistajille. Tavoitteena on, että vuonna 2017 kalastuksen rajoitussopimuksia olisi voimassa noin 2 600 km² alueella. Momentille 30.40.62 on varattu varoja saimaannorpan suojelusta aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvaamiseen Saimaan alueen ammattikalastajille.

2017 talousarvio	1 245 000
2016 talousarvio	1 245 000
2015 tilinpäätös	651 981

41. Hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 6 §:n mukaisiin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös edellisiin vuosiin kohdistuvien korvausten ja EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen ja enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain 6 §:n mukaisia menoja ovat riistavahinkolain (105/2009) mukaisten hirvieläinten aiheuttamien vahinkojen ehkäisemisestä ja korvaamisesta aiheutuvat menot sekä riistavahinkokisteristä ja muista hirvieläinten metsästyksen hallinnointiin liittyvistä tietojärjestelmistä aiheutuvat menot. Lisäksi varoja voidaan käyttää hirvieläinkantojen seurannasta, tutkimuksesta ja hoidosta aiheutuviin menoihin sekä muihin vastaaviin menoihin. Vastaavat tulot on merkitty momentille 12.30.42.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Vahinkojen korvaukset	1 200 000
Vahinkojen estämistoimenpiteet	300 000
Hirvieläinkantojen seuranta ja tutkimus	850 000
Riistavahinkokisteri	150 000
Hirvieläinkantojen hoito	900 000
Yhteensä	3 400 000
2017 talousarvio	3 400 000
2016 talousarvio	3 400 000
2015 tilinpäätös	3 400 000

42. Petoeläinten aiheuttamien vahinkojen korvaaminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 7 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) riistavahinkolaissa (105/2009) määriteltyjen suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamisesta, ehkäisemisestä, valvonnasta ja riistavahinkolain toimeenpanosta aiheutuvien menojen maksamiseen

2) enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahan tarpeeksi arvioidaan 10,5 milj. euroa, josta korvattavien petovahinkojen osuus on noin 10,0 milj. euroa ja vahinkojen ehkäisemistoimenpiteiden osuus noin 0,5 milj. euroa. Kun tästä arvioidaan katettavan 2,6 milj. euroa edelliseltä vuodelta siirtyvällä määrärahalla, vuoden 2017 määrärahan tarve on 7,9 milj. euroa.

Petovahinkokorvausten arvioidaan kasvavan vuonna 2016 (vuonna 2015 vahinkojen määrä oli 7,9 milj. euroa), mikä aiheutuu porovahinkojen korvaamisessa käytettävien porolajeittaisten käypien arvojen päivittämisestä 1.1.2016 lukien. Poronlihan tuottajahintojen kohoamisen vuoksi porovahingoista maksettavat korvaukset nousivat noin kolmanneksella.

Suurpetojen aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen tarkoitettun määrärahan budjetointia muutetaan vuodesta 2017 alkaen siten, että talousarvion määräraha käytetään edellisenä vuonna tapahtuneiden vahinkojen korvaamiseen (aikaisemmin määräraha varattu talousarviovuoden vahinkojen korvaamiseen). Vuoden 2017 talousarvion määrärahaa on näin ollen tarkoitus käyttää suurpetojen vuonna 2016 aiheuttamien vahinkojen korvaamiseen.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Suurpetojen aiheuttamien porovahinkojen korvaaminen	6 900 000
Suurpetojen aiheuttamien kotieläin-, viljelys- ja mehiläisvahinkojen korvaaminen	500 000
Vahinkojen ehkäiseminen ja valvonta	500 000
Yhteensä	7 900 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-100
Yhteensä	-100

2017 talousarvio	7 900 000
2016 talousarvio	8 000 000
2015 tilinpäätös	8 000 000

44. Tuki puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 56 230 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) ja kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) nojalla myönnettävien tukien maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) mukaisia tukipäätöksiä enintään 59 000 000 eurolla. Mikäli vuoden 2016 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä tukipäätöksiä vuonna 2017.

Selvitysosa: Määrärahalla edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä myöntämällä tukea yksityismetsissä tehtäviin metsänhoito- ja perusparannustöihin.

Uusi kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain mukainen tukijärjestelmä on astunut voimaan 1.6.2015. Uudessa tukijärjestelmässä on karsittu tuettavia työlajeja, tarkistettu tukiehtoja ja tukitasoja.

Määrärahalla toteutettavien töiden suora työllisyysvaikutus on n. 2 500 henkilötyövuotta.

**Määrärahan jakautuminen ja myöntämisvaltuudesta valtiolle aiheutuvat menot
(milj. euroa)**

	2017	2018	2019	2020	2021	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	30,88	15,15	9,03	4,00		59,06
Vuoden 2017 sitoumukset	25,35	20,00	10,00	2,00	1,65	59,00
Yhteensä	56,23	35,15	19,03	6,00	1,65	118,06

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos (metsänhoito- ja perusparannustöiden edistäminen)	1 000
Yhteensä	1 000

2017 talousarvio	56 230 000
2016 II lisätalousarvio	8 444 000
2016 talousarvio	55 230 000
2015 tilinpäätös	57 710 596

45. Metsäluonnon hoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 027 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävän metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) ja kestävän metsätalouden määräaikaisen rahoituslain (34/2015) nojalla tuen maksamiseen metsien biologisen monimuotoisuuden turvaamiseksi.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen metsäluonnon hoidon edistämiseksi seuraavat alustavat toiminnalliset tulostavoitteet:

— metsäluonnon monimuotoisuuden säilymistä turvataan ympäristötuella ja metsäluonnon hoitohankkeilla 2 300 hehtaarin alueella (vuoden 2016 tavoite 2 000 hehtaaria). Tavoitemäärässä on otettu huomioon Metso-ohjelmaan kohdistettu 3 000 000 euron hallitusohjelmassäästö.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Ympäristötuki	2 027 000
Metsäluonnon hoitohankkeet	1 000 000
Yhteensä	3 027 000

2017 talousarvio	3 027 000
2016 talousarvio	3 027 000
2015 tilinpäätös	6 027 000

46. Valtionapu Suomen metsäkeskukselle (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 40 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Suomen metsäkeskuksesta annetun lain (418/2011) mukaisista tehtävistä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) muuna julkisena rahoitusosuutena Suomen metsäkeskuksen valtionaputoimintaan kuuluvissa EU-hankkeissa
- 3) Suomen metsäkeskuksen julkisen palvelun yksikölle kuuluvien Eläke-Tapio -lisäeläkejärjestelmän vuosimaksuista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Suomen metsäkeskus on metsien kestävää hoitoa ja käyttöä sekä niiden monimuotoisuuden säilyttämistä koskevia tehtäviä hoitava koko maan kattava kehittämis- ja toimeenpano-organisaatio. Suomen metsäkeskuksen tehtävänä on metsiin perustuvien elinkeinojen edistäminen, metsiä koskevan lainsäädännön toimeenpano ja metsätietoihin liittyvien tehtävien hoitaminen. Maa- ja metsätalousministeriö ohjaa ja valvoo Suomen metsäkeskusta.

Suomen metsäkeskuksen toiminnan tärkein kohderyhmä ovat yksityismetsänomistajat, jotka omistavat 440 000 metsälöä, joiden yhteispinta-ala on 12,1 milj. hehtaaria (noin 60 % Suomen metsämaa-alasta). Suomen metsäkeskus valvoo metsätaloutta koskevien lakien noudattamista ja hoitaa muut sille säädetty viranomaistehtävät, esimerkiksi käsittelee vuosittain n. 100 000 metsänkäyttöilmoitusta ja n. 50 000 rahoitushakemusta. Metsäkeskus kerää alueellista metsävaratietoa n. 1,8 milj. hehtaaria sekä neuvoo ja kouluttaa n. 50 000 metsänomistajaa ja metsäalan toimijaa vuosittain.

Metsäkeskuksen toiminnan tuottavuutta parantavia toimenpiteitä ovat toimipaikkaverkoston, sähköisen asioinnin, tietojärjestelmäarkkitehtuurin, metsätiedon hyödyntämisen sekä metsänomistajien ja metsäalan toimijoiden neuvontapalveluiden kehittäminen.

Päälukua- ja lukuperusteluissa asetettujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden toteuttamiseksi maa- ja metsätalousministeriö asettaa vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen alustavasti Suomen metsäkeskuksen toiminnalle seuraavat tavoitteet:

Suomen metsäkeskuksen tulostavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tulostavoite	2017 tulostavoite
1. Taloudellisuustavoitteet			
Metsälain mukaisten ilmoitusten käsittelyn ja päätöksenteon kokonaiskustannukset ilmoitusta kohden, €	alle 15	alle 14	alle 13
Rahoituslain mukaisten hakemusten käsittelyn kokonaiskustannukset hakemusta kohden, €	alle 90	alle 85	alle 83
Maastotarkastusten yksikkökustannukset €/ha	alle 175	alle 170	alle 165
Alueellisen metsävaratiedon keruukustannukset €/ha	alle 9	alle 7	alle 5
2. Suoritetavoitteet			
Alueellisen metsävaratiedon keruutavoite, ha	1 800 000	1 700 000	1 700 000
Metsään.fi-tiedotteiden määrä, kpl	45 000	50 000	55 000

Suomen metsäkeskuksen tulostavoitteet

	2015 toteutuma	2016 tulostavoite	2017 tulostavoite
Mukana olevien yritysten määrä metsään.fi-toimijapalvelussa	300	350	400
3. Laatuavoitteet			
Ajantasaisen metsävaratiedon kattavuus yksityismetsien pinta-alasta, %	75	85	90
Nuoren metsän hoidossa metsänhoidollisesti hyvien hankkeiden osuus pinta-alasta, %	vähintään 90	vähintään 90	vähintään 90
Päätös nuoren metsän hoitohankkeista, viikkoa vireille tulosta	enintään 4	enintään 3	enintään 3
Sähköisten ilmoitusten ja hakemusten osuus saapuneista, %	70	kasvaa edelleen	kasvaa edelleen

Momentin määrärahalla toteutettavan toiminnan kustannusten (milj. euroa) ja henkilötyövuosien (htv) arvioitu jakautuminen tulosalueille

	2016 kustannukset	htv	2017 kustannukset	htv
Rahoitus- ja tarkastustoiminta	12,0	170	12,0	160
Alueellisen metsävaratiedon keruu ja ylläpito	15,9	200	15,9	190
Asiantuntijapalvelut	7,3	125	7,3	125
Muu valtionaputoiminta	5,6	20	5,6	40
Yhteensä	40,8	515	40,8	515

2017 talousarvio	40 800 000
2016 talousarvio	40 800 000
2015 tilinpäätös	42 720 000

50. Riistatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 10 130 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain (616/1993) 3 §:ssä tarkoitettujen menojen maksamiseen
- 2) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Riistanhoitomaksusta ja pyyntilupamaksusta annetun lain 3 §:n nojalla valtion talousarvioon otetaan vuosittain määräraha, joka vastaa vähintään sitä määrää, minkä kolmen edellisen vuoden metsästäjämäärien perusteella (307 000) arvioidaan samana vuonna kertyvän riistanhoitomaksuina. Riistanhoitomaksun suuruus on 33 euroa. Vuonna 2017 kertyväksi arvioituihin riistanhoitomaksutuloihin on merkitty momentille 12.30.45.

Momentin varojen käyttöä suunnataan julkisen riistakonsernin strategian perusteella.

Suomen riistakeskus on itsenäinen julkisoikeudellinen laitos, jonka toimialueena on koko maa lukuun ottamatta Ahvenanmaan maakuntaa. Suomen riistakeskuksen tehtävänä on edistää kestävää riistataloutta, tukea riistanhoitoyhdistysten toimintaa, huolehtia riistapolitiikan toimeenpanosta ja hoitaa sille säädettyt julkiset hallintotehtävät. Suomen riistakeskusta ohjaa ja valvoo maa- ja metsätalousministeriö.

Suomen riistakeskuksen toiminnallinen tuloksellisuus

Suomen riistakeskus tukee pääluokka- ja lukuperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisia vaikuttavuustavoitteita seuraavasti:

— vastaa riistaeläinlajeja ja niiden elinympäristöjä koskevien hoitosuunnitelmien ja niiden päivitysten osallistavasta valmistelusta ja ottaa toiminnassaan, ml. julkiset hallintotehtävät, huomioon vahvistettujen hoitosuunnitelmien linjaukset sekä kansallisen vieraslajistrategian toimenpiteet

— huolehtii kattavasta sidosryhmien kuulemisesta ja osallistamisesta alueellisissa riistaneuvostoissa ja valtakunnallisessa riistaneuvostossa, kehittää ja tukee suurpetoyhdyshenkilöverkoston toimintaa yhteistyössä Luonnonvarakeskuksen ja riistanhoitoyhdistysten kanssa sekä edistää vapaaehtoisuuteen perustuvien muiden riistakantaseurantojen toteuttamista ja havaintojen ja terveystietojen toimittamista tutkimuslaitoksille ja kehittää yhteistyössä julkisen riistakonsernin toimijoiden kanssa saalistilastointia sekä muita riistatietovarantoja riistahallinnon suunnittelutoiminnan perustaksi

— huolehtii, että riistaeläinten aiheuttamien vahinkojen määrä vähenee mm. aktiivisin vahinkojen estämistoimenpitein sekä kohdentamalla metsästystä vahinkoa aiheuttaviin riistaeläinlajeihin

— pyrkii aktiivisin toimenpitein vähentämään riistaeläimiin kohdistuvaa laitonta tappamista

— huolehtii valtionavustusten ohjaamisesta riistanhoitoyhdistysten toimintaan valtionavustuslain 7 §:n 2 momentin mukaisella menettelyllä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Suomen riistakeskus	6 770 000
Riistanhoitoyhdistykset	2 340 000
Metsästysmuseotoiminnan tukeminen	405 000
Riistakonsernin strategian toiminnallistaminen kuten suurpetojen laskenta ja riistakonsernin yhteisten tietojärjestelmien kehittäminen	615 000
Yhteensä	10 130 000
2017 talousarvio	10 130 000
2016 talousarvio	10 130 000
2015 tilinpäätös	10 213 000

51. Kalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 700 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kalastuslain (379/2015) 82 §:n mukaisista käyttötarkoituksista aiheutuviin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen sekä EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Uusi kalastuslaki (379/2015) tuli voimaan 1.1.2016. Lain 133 §:n 3 momentin mukaisesti kahdessa ensimmäisessä lain voimaantulon jälkeen laadittavassa valtion talousarviossa 82 §:ssä mainittuihin tarkoituksiin on otettava määräraha, joka perustuu arvioon siitä, miten paljon varoja kalastonhoitomaksuina kertyy sitä vuotta edeltävänä vuonna, jota varten talousarviota laaditaan.

Vuonna 2016 kalastonhoitomaksuina arvioidaan kertyvän tuloja 8 700 000 euroa. Vastaava summa osoitetaan kalastuslain 82 §:n mukaisen toiminnan rahoitukseen vuodelle 2017.

Kalastuslain (379/2015) 82 §:n mukaisen toiminnan rahoitukseen arvioidaan käytettävän 8 700 000 euroa. Vuonna 2017 kalastonhoitomaksuina kertyvät tulot on merkitty momentille 12.30.44.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kalastuslain 82 §:n 1—3 kohtien mukaiset käyttötarkoitukset	5 400 000
Kalastuslain 82 §:n 5 kohdan mukaisesta kalastonhoitomaksukannosta aiheutuvat menot	700 000
Kalastuslain 82 §:n 4 kohdan mukaiset korvaukset vesialueiden omistajille	2 600 000
Yhteensä	8 700 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kalastonhoitomaksujen tulokertymän lasku	-1 700
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (EK)	-150
Yhteensä	-1 850

2017 talousarvio	8 700 000
2016 talousarvio	10 550 000
2015 tilinpäätös	9 734 000

53. Eräät luonnonvaratalouden valtionavut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 332 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) metsäpuiden siemenviljelysten perustamista varten myönnettävien valtionavustusten maksamiseen

2) avustusten maksamiseen luonnonvara-alan yleishyödyllisille yhteisöille.

Selvitysosa: Metsäpuiden siemenviljelysten perustamiseen myönnettävillä avustuksilla varmistetaan, että metsätalouden käyttöön on saatavissa jatkuvasti ja riittävästi olosuhteisiin sopivaa ja hyvälaatuista metsänviljelyainesta.

Luonnonvara-alan yleishyödyllisille yhdistyksille myönnettävät avustukset kohdennetaan luonnonvaratalouden kasvua ja kilpailukykyä edistävään kehittämistoimintaan ja viestintään.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Avustukset metsäpuiden siemenviljelysten perustamiseen	600 000
Avustukset luonnonvara-alan yleishyödyllisille yhdistyksille	732 000
Yhteensä	1 332 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	53
Yhteensä	53

2017 talousarvio	1 332 000
2016 talousarvio	1 279 000
2015 tilinpäätös	1 443 000

62. Elinkeinokalatalouden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 881 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Euroopan meri- ja kalatalousrahaston (EMKR) varoista osittain rahoitettavien elinkeinokalataloutta ja meripolitiikkaa koskevien toimenpiteiden EU:n rahoitusosuuden ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen

2) kansallisesti rahoitettavista elinkeinokalatalouden edistämistoimenpiteistä ja kaupallisen kalastuksen valvonnasta sekä ammattikalastajille myönnettävistä saimaannorpan suojelusta aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvauksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös enintään 70 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahasta on varattu 8 900 000 euroa EU:n osarahoittamien hankkeiden valtion rahoitusosuutta varten.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksuperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon EU:n yhteisen kalastuspolitiikan ja yhdenmety meripolitiikan mukaisina menoina 19 606 000 euroa, joka on vuosille 2014—2020 Euroopan meri- ja kalatalousrahastosta (EMKR) osaksi rahoitettavan toimintaohjelman rahoitusosuutta. EU:n osuus tästä on 10 591 000 euroa. EU:n ja kansalliset rahoitusosuudet on vahvistettu Euroopan komission hyväksymässä toimintaohjelmassa. Varoja voidaan käyttää kalatalouselinkeinojen investointi- ja kehittämishankkeiden, kalatalouden ympäristöhankkeiden ja me-

ripolitiikan toteuttamiseen liittyvien hankkeiden rahoittamiseen sekä kaupallisen kalastuksen valvonnan ja tiedonkeruun toimenpiteiden rahoittamiseen.

Määrärahan EU-osuudessa on otettu huomioon myös Ahvenanmaan osuus. Ahvenanmaa osoittaa tarvittavan kansallisen julkisen rahoitusosuuden omassa talousarviossaan.

Momentille 12.30.03 on arvioitu kertyvän yhteensä 8 000 000 euroa ohjelmakauden 2014—2020 EMKR:n rahoitusosuutena.

Määrärahassa on otettu huomioon kokonaan kansallisesti rahoitettavina elinkeinokalatalouden edistämistoimenpiteinä kaupallisen kalastuksen vakuutustuesta annetun lain (998/2012) mukaiset avustukset sekä kaupallisen kalastuksen valvonnasta aiheutuvat menot, siltä osin kuin valvontatoimenpiteet eivät sisälly Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toimintaohjelmaan. Määrärahaa voidaan käyttää maa- ja metsätalousministeriön hyväksymillä perusteilla myös muuhun elinkeinokalatalouden edellytysten parantamiseen tai kalatalousalan valtiontuen EU:n säästöjen mukaisesti. Lisäksi määrärahaa on tarkoitus käyttää saimaannorpan suojelusta aiheutuvien taloudellisten vahinkojen korvaamiseen Saimaan alueen ammattikalastajille arviolta 80 000 euroa. Vuonna 2017 kokonaan kansallisesti rahoitettaviin menoihin arvioidaan tarvittavan 1 275 000 euroa.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

	Kansallinen osuus	EU:n osuus (EMKR)	Yhteensä
Euroopan meri- ja kalatalousrahaston toiminta-ohjelma, yhteensä	9 015 000	10 591 000	19 606 000
Kansalliset toimenpiteet	1 275 000	-	1 275 000
Yhteensä	10 290 000	10 591 000	20 881 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EMKR-toimintaohjelman rahoituksen muutos	44
Yhteensä	44

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	20 881 000
2016 talousarvio	20 837 000
2015 tilinpäätös	38 984 000

83. Lainat puuntuotannon kestävyys turvaamiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kestävä metsätalouden rahoituksesta annetun lain (1094/1996) mukaisesti lainojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan tarpeeksi arvioidaan 100 000 euroa. Kun aiemmilta vuosilta siirtyväksi eräksi arvioidaan 50 000 euroa, vuoden 2017 määrärahan tarve on 50 000 euroa.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	50 000
2016 talousarvio	50 000
2015 tilinpäätös	50 000

(63.) Metsähallitus

Selvitysosa: Luku 30.63 ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta ja sen momentti 30.63.50 siirrettäväksi momentiksi 30.64.50.

64. Metsähallitus

Metsähallituksen liiketoiminnalle asetetaan seuraavat tavoitteet ja tehdään muita metsähallituslain (234/2016) edellyttämiä päätöksiä seuraavasti:

1. Liiketoiminnan keskeiset palvelutavoitteet ja muut toimintatavoitteet

Metsähallitus ottaa huomioon liiketoimintaa harjoittaessaan ja ohjatessaan tytäryhtiöitä metsähallituslain mukaiset yleiset yhteiskunnalliset velvoitteet. Yhteiskunnallisten velvoitteiden huomioon ottamisella aikaansaadut hyödyt eivät vähene. Metsähallituksen liiketoimintojen kannattavuus paranee edelleen.

2. Peruspääoman muutokset

Metsähallituksen peruspääomaa voidaan alentaa 4,963 milj. eurolla.

3. Liiketoiminnan lainanoton enimmäismäärä

Metsähallitus oikeutetaan ottamaan liiketoimintaansa varten lainaa enintään 60 milj. euroa.

4. Liiketoiminnan investointien ja investointisitoumusten enimmäismäärä

Metsähallituksen investoinneista saa aiheutua menoja vuonna 2017 enintään 20 milj. euroa. Lisäksi Metsähallitus saa tehdä vuonna 2017 investointeja koskevia sitoumuksia, joista saa aiheutua menoja myöhempinä tilikausina enintään 25 milj. euroa.

5. Liiketoiminnan vakuuksien enimmäismäärä

Metsähallitus saa antaa liiketoimintaansa varten tarvittavia vakuuksia konsernin ulkopuolisille toimijoille enintään 2,5 milj. euron arvosta.

Lisäksi valtion edustajana Metsähallitus oikeutetaan tekemään vastikkeettomat käyttöoikeussopimukset Etelä-Savon Koulutus Oy:n kanssa 2 600 hehtaarin suuruisen opetusmetsän käytöstä ja Länsirannikon Koulutus Oy:n kanssa 700 hehtaarin suuruisen opetusmetsän käytöstä. Käyttöoikeussopimukset ovat voimassa kunnes uusi vastikkeellinen opetusmetsäjärjestelmä otetaan käyttöön kaikkien metsäalan koulutuksen järjestäjien osalta tai enintään 31.12.2018 asti.

Selvitysosa: Metsähallituksesta on muodostettu 15.4.2016 alkaen valtion liikelaitos. Metsähallituksen yleistettävänä on käyttää, hoitaa ja suojella hallinnassaan olevaa valtion maa- ja ve-

siomaisuutta kestävästi ja toimia tuloksellisesti. Metsätaloutta ja muuta markkinaehtoista liiketoimintaa Metsähallitus harjoittaa omistamiensa tytäryhtiöiden kautta.

Liiketoiminnan keskeiset palvelutavoitteet ja muut toimintatavoitteet

Ottaen huomioon eduskunnan hyväksymät vuoden 2017 palvelu- ja muut toimintatavoitteet, maa- ja metsätalousministeriö on alustavasti asettanut Metsähallituksen liiketoiminnan vuoden 2017 tulostavoitteeksi (tilikauden tulos) 107,5 milj. euroa ja liiketoimintakonsernille 115,3 milj. euroa. Tavoite vastaa 4,4 prosentin tuottoa Metsähallituksen liiketoimintaan sijoitetulle pääomalle. Tuloutustavoite vuonna 2018 on 107,5 milj. euroa. Tuloutustavoitteen saavuttamiseksi Metsähallitus jatkaa valtion toiminnan ja talouden kannalta epätarkoituksenmukaisen maan myyntiä ja parantaa liiketoiminnan kannattavuutta. Valtioneuvosto päättää tuloutuksen määrästä vuoden 2017 tilinpäätöksen vahvistamisen yhteydessä.

Alustava liiketoiminnan liikevaihtotavoite on 97,5 milj. euroa ja liiketoimintakonsernin 345,7 milj. euroa. Metsähallituksen tytäryhtiöiden vuoden 2017 arvioitu liikevaihto on konsernin sisäiset erät huomioon ottaen 328,2 milj. euroa ja liikevoitto 23,4 milj. euroa.

Metsähallitus toteuttaa sille asetettuja metsätaloutta koskevia tavoitteita metsätaloutta harjoittavan tytäryhtiön, Metsähallitus Metsätalous Oy:n omistajaohjauksella ja asettamalla sille tulostavoitteet ja tavoitetasot toiminnan vaikutuksia kuvaaville keskeisille tunnuksille. Tämän mukaisesti maa- ja metsätalousministeriö on alustavasti asettanut Metsähallituksen tavoitteeksi ohjata Metsähallitus Metsätalous Oy:n toimintaa siten, että liiketoiminnassa yhteiskunnallisten velvoitteiden huomioon ottamisella aikaansaadut hyödyt eivät vähene.

Monimuotoisuuden huomioon ottamisella saavutettavien hyötyjen kehitystä arvioidaan monikäyttömetsien lahoppuun määrän muutoksella. Virkistyshyödyn kehitystä arvioidaan monikäyttömetsissä liikkuvien virkistyskäyttäjien määrillä ja metsästys- ja kalastuslupan lunastaneiden määrillä. Työllisyydelle, saamelaiskulttuurille ja porotaloudelle aiheutettuja hyötyjä ei tällä hetkellä pystytä mittaamaan. Hyötyjen voidaan kuitenkin arvioida säilyvän nykyisellä tasolla, jos näihin osa-alueisiin käytettyjen panosten määrät eivät merkittävästi laske. Metsähallitus kehittää yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden hyötyjen raportointia nykyistä monipuolisemmaksi.

Metsähallituksen liiketoiminnan metsämaan pinta-ala oli vuoden 2015 lopussa 3 610 000 ha, mistä metsähallituslain mukaisten yleisten yhteiskunnallisten velvoitteiden takia käyttörajoituksen piirissä olevaksi pinta-alaksi arvioitiin 528 000 hehtaaria. Hakkuiden ulkopuolella tai poimintahakkuiden piirissä oli tuolloin 255 000 ha ja rajoitetussa käytössä 263 000 ha. Tämä tarkoittaa sitä, että metsätalouden metsämaan pinta-alasta 14,8 %:lla (millä on 19,4 % metsätalouden puustosta) on eriasteisia käyttörajoitteita. Yhteiskunnallisten velvoitteiden huomioonottamisesta aiheutuva kokonaispanostuksen taso oli vuoden 2015 lopussa n. 55,6 milj. euroa.

Peruspääoman muutokset

Peruspääoman määrä oli 31.12.2015 vuoden 2015 tilinpäätöksen mukaan 2 509,7 milj. euroa. Vuoden 2016 ensimmäisessä lisätalousarviossa eduskunta hyväksyi peruspääoman ehdoin 15.4.2016 Metsähallituksen hallintaan siirrettävän maa- ja vesiomaisuuden arvoksi n. 2 500 milj. euroa. Valtioneuvosto tulee päättämään peruspääoman tarkasta määrästä eduskunnan valtuutuksen perusteella.

Vuonna 2017 peruspääomaa ehdotetaan alennettavaksi 4,963 milj. eurolla. Peruspääoma kasvaa 0,167 milj. eurolla hallinnan siirtojen, valtionperintöjen sekä muiden vastaavien muutosten nettovaikutuksena. Tämän lisäksi esitetään siirrettäväksi 5,130 milj. euron arvosta liiketoiminnan omaisuutta julkisten hallintotehtävien taseeseen Hossan kansallispuiston perustamiseen liittyen sekä muiden maankäytön muutosten nettovaikutuksena.

Investoinnit

Metsähallitus tekee liiketoiminnan investointeja alustavan investointisuunnitelman mukaan 12,1 milj. eurolla. Merkittävimmät investointikohteet ovat puolustusvoimien ja tutkimuksen tarpeisiin tehtävät maa- ja vesialuehankinnat, teiden ja tuulivoimapuistojen rakenteet sekä maa- ja vesirakennushankkeet. Puolustusvoimien tarpeisiin on tarkoitus hankkia alueita n. 3,4 milj. eurolla.

Opetusmetsien vastikkeettomat käyttöoikeussopimukset

Etelä-Savon Koulutus Oy ja Länsirannikon Koulutus Oy ovat vuoden 2012 toisen lisätalousarvion mukaisesti voineet toimia käytössään olevissa opetusmetsissä vastikkeettomien käyttöoikeussopimusten perusteella vuoden 2016 loppuun saakka. Nyt järjestelyä on tarkoitus jatkaa vuoden 2018 loppuun asti, koska uuden vastikkeellisen opetusmetsämallin käyttöönotto on viivästynyt. Useiden opetuksen järjestäjien vastikkeettomat opetusmetsäsopimukset ovat päättymässä samaan aikaan, jolloin uuden sopimusmallin käyttöönotto tulee välttämättömäksi. Vastikkeettomien käyttöoikeussopimusten määräaikainen jatkaminen on tarpeen, jotta Etelä-Savon Koulutus Oy ja Länsirannikon Koulutus Oy olisivat muiden koulutuksen järjestäjien kanssa omistuspohjasta riippumatta tasapuolisessa asemassa. Menettely ei muuta Metsähallituksen suunniteltua tuloutusta.

Tavoitteena on, että uusi opetusmetsämalli otettaisiin käyttöön viimeistään vuoden 2019 alusta lukien kaikissa metsäopetusta antavissa organisaatioissa. Järjestelystä aiheutuvat lisäkustannukset on tarkoitus kompensoida opetuksen antajille niiden saaman valtionavun mitoituksessa tai muulla tavalla. Järjestelyä valmistelemaan asetetaan työryhmä.

Metsähallituksen liiketoiminnan tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma		2016 ennakoitu		2017 esitys	
	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni
Liikevaihto, milj. €	329,8	337,2	142,9	357,3	97,5	345,7
— muutos, %	-4	-5	-57	6	-32	-3
Käyttökate, %	38	36	79	34	110	37
Liikevoitto/tappio, milj. €	123,8	116,2	112,0	118,8	105,8	126,2
Tilikauden tulos, milj. €	107,9	107,9	106,2	106,3	107,5	115,3
— liikevaihdosta, %	33	32	74	30	110	33
— peruspääomasta, %	4,3	4,3	4,2	4,2	4,2	4,6
Tuloutus valtion talousarvioon, milj. €	110,0 ¹⁾		116,5 ²⁾		86,0 ³⁾	
Pääoman palautus, milj. €	15,0					
Sijoitetun pääoman tuotto, % ⁴⁾	4,7	4,4	4,0	4,7	4,4	4,8
Investoinnit liikevaihdosta, %	5	5	10	4	12	4

Metsähallituksen liiketoiminnan tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma		2016 ennakoitu		2017 esitys	
	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni	Liikelaitos	Konserni
Omavaraisuusaste, %	98	98	98	99	98	98
Taseen loppusumma, milj. €	2 684	2 691	2 669	2 702	2 669	2 734
Henkilöstön keskimääräinen lukumäärä (htv)	901	999	330	1 007	149	997

¹⁾ Valtioneuvoston vahvistama tuloutus.

²⁾ Vuonna 2016 tehtävä tuloutus sisältää vuoden 2015 toiminnan perusteella tehtävän 106,5 milj. euron tuloutuksen sekä ajanjakson 1.1.2016—14.4.2016 toiminnan perusteella tehtävän 10 milj. euron tuloutuksen. Tuloutusarvio on siten yhteensä 116,5 milj. euroa.

³⁾ 15.4.2016—31.12.2016 toiminnan perusteella vuoden 2017 talousarvioesityksen tuloutusarvio (mom. 13.05.01).

⁴⁾ Sijoitetun pääoman tuotto prosentissa mukana osingot tytäryhtiöiltä.

Liikelaitoksen tuloutus ja rahoitus momenteittain (milj. euroa)

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 esitys
Liikelaitoksen tuloutus tulomomenteille			
13.05.01 Voiton tuloutus	110,000 ¹⁾	116,500 ²⁾	86,000 ³⁾
Yhteensä	110,000	116,500	86,000
Julkisten hallintotehtävien määräraharahoitus			
30.64.50 (30.63.50) Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät	6,250	5,754	5,514
MMM:n hallinnonala yhteensä	6,250	5,754	5,514
35.10.52 Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät	34,598	39,616	29,406
YM:n hallinnonala yhteensä	34,598	39,616	29,406
Yhteensä (MMM ja YM)	40,848	45,370	34,920

¹⁾ Vuoden 2015 tuloutuksen lisäksi (110 milj. euroa) Metsähallitus maksoi pääoman palautusta 15 milj. euroa.

²⁾ Vuoden 2015 tuloksesta 106,5 milj. euroa ja 1.1.2016—14.4.2016 väliseltä ajalta 10 milj. euroa.

³⁾ 15.4.2016—31.12.2016 väliseltä ajalta.

Julkiset hallintotehtävät

Metsähallituksesta annetun lain mukaisten julkisten hallintotehtävien palvelutavoitteet ja muut toimintatavoitteet sekä niiden rahoitus on maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta momentilla 30.64.50 sekä ympäristöministeriön toimialan osalta momentilla 35.10.52.

Julkisten hallintotehtävien rahoitus ja menorakenne (1 000 euroa, sisältää koko toiminnan myös ympäristöministeriön toimialaan liittyvän osuuden)

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 esitys
Rahoitus¹⁾			
Maa- ja metsätalousministeriö (30.64.50 (30.63.50))	6 428	6 428	5 514
Ympäristöministeriö (35.10.52)	35 292	43 658	29 406

Julkisten hallintotehtävien rahoitus ja menorakenne (1 000 euroa, sisältää koko toiminnan myös ympäristöministeriön toimialaan liittyvän osuuden)

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 esitys
Ympäristöministeriö (35.10.63)	1 189	1 369	-
Ympäristöministeriö (35.10.22)	169	150	180
Muiden ministeriöiden rahoitus	1 999	1 500	1 000
Euroopan unionin rahoitus	1 684	2 000	2 500
Tulorahoituksella maksetut menot	9 692	9 070	9 500
Muu rahoitus	3 150	3 000	3 000
Yhteensä	59 603	67 175	51 100
Menot			
Palkkausmenot	25 978	26 200	26 200
Muut kulutusmenot	31 325	38 775	23 900
Maa-aluehankinnat	1 320	1 200	-
Muut investoinnit	980	1 000	1 000
Yhteensä	59 603	67 175	51 100

¹⁾ Rahoituseriin 2015—2016 sisältyvät myös edellisiltä vuosilta siirtyneet erät.

Julkisten hallintotehtävien kehitystä kuvaava tunnuslukutaulukko

	2015 toteutuma	2016 ennakoitu	2017 esitys
Tuotot (1 000 euroa)			
Maksullinen toiminta	10 722	9 500	10 000
Muut tuotot	2 541	2 500	2 500
Tuotot yhteensä	13 263	12 000	12 500
Kulut (1 000 euroa)			
Henkilöstökulut	25 978	26 200	26 200
Muut kulut	34 568	35 500	25 800
Kulut yhteensä	60 546	61 700	52 000
Valtion talousarviosta saatu rahoitus	45 295	47 800	37 500
Yli-/alijäämä	-1 988	-1 900	-2 000
Siirto muuhun omaan pääomaan		1 900 ¹⁾	2 000 ¹⁾
Tilikauden tulos		-	-
Henkilöstömäärä (htv)	520	524	524
— josta virkamiehiä (htv)	68	68	68

¹⁾ Vuosien 2016 ja 2017 tuloslaskelmat on laadittu 15.4.2016 voimaan tulleen Metsähallituslain edellyttämällä tavalla niin, että julkisten hallintotehtävien tilikauden tulos kirjataan muuhun omaan pääomaan.

50. (30.63.50) *Metsähallituksen eräät julkiset hallintotehtävät* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 514 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Metsähallitusta koskevan lain (234/2016) 5 §:n mukaisten Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä maa- ja metsätalousministeriön toimialalla aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Lisäksi Metsähallitus saa käyttää edellä 1) kohdassa mainittuihin julkisiin hallintotehtäviin Metsähallitukselle kertyvät ne julkisten hallintotehtävien tulot, jotka kuuluvat maa- ja metsätalousministeriön toimialaan.

Toiminnan vaikuttavuustavoitteet maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta ovat:

- riista- ja kalakannat säilyvät elinvoimaisina ja metsästys ja kalastus on eettistä ja vastuullista
- eräpalveluja tarjotaan kattavasti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästi ja sillä luodaan hyvinvointia
- luonnossa virkistäytyminen lisää hyvinvointia ja luonnon arvostusta, jota tuetaan aktiivisella viestinnällä.

Selvitysosa: Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville maa- ja metsätalousministeriön toimialan osalta seuraavat alustavat tulostavoitteet:

- tarjotaan mahdollisimman laajalti kansalaisille metsästys- ja kalastusmahdollisuuksia ekologisesti ja sosiaalisesti kestäväällä tavalla ja seurataan toiminnan vaikuttavuutta
- viestitään tehokkaasti riista- ja kalakantojen hoidosta sekä valtion retkeilyalueiden ja muiden valtion alueiden käyttömahdollisuuksista edistäen luonnossa virkistäytymisestä koituvia myönteisiä vaikutuksia
- varmistetaan, että asiakastyytyväisyys säilyy hyvänä
- kehitetään erävalvonnan viranomaisten yhteistyöverkoston toimintaa sekä uusia yhteistyömahdollisuuksia riistakonsernin ja kalatalouskentän toimijoiden kanssa
- luodaan edellytyksiä luontomatkailulle ja luonnon virkistyskäytölle parantamalla käytön kannalta keskeisten retkeilyalueiden palveluvarustusta, opastusta ja kulutuskestävyyttä sekä seurataan näiden alueiden taloudellista merkitystä ja muita hyötyjä.

Metsähallituksen julkisista hallintotehtävistä arvioidaan Metsähallitukselle kertyvän tuloja arviolta 5 100 000 euroa, joista metsästyksen ja kalastuksen tuloja 4 400 000 euroa ja metsäpuiden siemenen myyntituloja 700 000 euroa.

Määrälliset ja laadulliset tavoitteet Metsähallituksen julkisille hallintotehtäville

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 esitys
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luontokeskukset, historiakohteet	5 297 200	5 280 000	5 300 000
Luontokeskusten, maastopalveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastytyvyisyys (asteikko 1—5)	4,09	4,04	4,04
Metsästysluvat (kpl)	56 489	50 000	50 000
Kalastusluvat (kpl)	68 695	80 000	85 000
Erävalvontatahtumien määrä	10 827	11 000	9 500

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Luonnon virkistyskäyttö	3 506 000
Eräasiat	1 690 000
Muut tehtävät	318 000
Yhteensä	5 514 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hossan kansallispuiston perustaminen (siirto momentille 35.10.52)	-240
Yhteensä	-240

2017 talousarvio	5 514 000
2016 I lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	5 754 000
2015 tilinpäätös	6 250 000

70. Maanmittaus ja tietovarannot

Selvitysosa: Tässä luvussa on budjetoitu Maanmittauslaitoksen toiminnasta aiheutuvat menot sekä kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot.

Toimintaympäristö

Yleiset talouden suhdanteet vaikuttavat erityisesti maanmittaustoimituksiin ja kirjaamisasioihin niin, että niiden kysyntä seuraa suhdannekehitystä pienellä viiveellä. Maanmittauslaitoksen tuottamien IT-palveluiden kysyntään vaikuttavat erityisesti hallinnonalan asiakasvirastojen tarpeet sekä teknologiakehitykseen vastaaminen.

Asiakkaiden ja yhteiskunnan tarpeet ohjaavat yhä selvemmin palvelutuotantoa. Mobiiliteknologian käyttö yleistyy erilaisissa loppukäyttäjien sovelluksissa. Paikannusta, paikkatietoja ja navigointipalveluja käytetään yhä laajemmin elinkeinoelämän tarpeisiin, turvallisuutta lisäämässä, arkipäivän asiointitehtävissä sekä harrastustoiminnassa. Maasto- ja muiden paikkatietojen monipuolistuva käyttö esimerkiksi erilaisten analyysien lähtötietona lisää niihin kohdistuvia vaatimuksia. Vaatimukset liittyvät mm. tietojen kolmiulotteisuuteen, elinkaareen, metatietoihin ja yhtenäisyyteen.

Tietotekniikka ja sen hyödyntämiseen liittyvät prosessit ja yhteistyörakenteet ovat entistä näkyvämmiin kriittinen menestystekijä. Sähköistä asiointia lisätään, siitä tulee vuorovaikutteista ja vahvaan tunnistamiseen perustuvaa ja näin pyritään kohti kansalaisen keskitettyjen palvelujen käyttöä. Tekniikan kehittyminen näkyy käytettävän teknologian jatkuvana uudistamistarpeena.

Aineistojen lisääntyvä kansainvälinen käyttö ja siihen liittyvät tekniset, sisällölliset ja juridiset vaatimukset edellyttävät osallistumista standardointiin, yhteisten tavoitteiden määrittelyyn ja muuhun yhteistyöhön.

Perustietovarantojen rooli hallinnon ja siihen liittyvien palveluiden järjestämisessä sekä tietojen yhteiskäyttö mm. tietojohdamisessa vahvistuu kansallisen palveluarkkitehtuurin (mm. palveluväylän) kehittyessä ja yhtenäistyessä. Kiinteistötietojärjestelmän ylläpidolla ja parantamisella luodaan edellytyksiä mm. toimivalle markkinataloudelle ja luonnonvarojen kestäväälle hyödyntämiselle. Maastotietojärjestelmällä on tärkeä rooli yhtenäisenä koko maan kattavana paikkatiedon pohja-aineistona.

Koko julkisen hallinnon kattava kokonaisarkkitehtuurityö edellyttää toimenpiteitä tietovarantojen sekä niihin liittyvien kuvaustietojen (metatietojen) ja tietopalveluiden kehittämisessä. Yhteistyö tietovarantojen tuottamisessa ja ylläpidossa tarvittavien muutos- ja seurantatietojen keruussa ja käytössä lisääntyy. Kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin rakentaminen ja INSPIRE-direktiivin toimeenpano etenee, mikä edellyttää aineistojen saatavuuden ja yhteiskäyttöisyyden kehittämistä.

Maastotietojärjestelmästä pyritään kehittämään maasto- ja karttatiedon perustietovaranto, jonka ylläpito perustuu viranomaisten yhteistyöhön ja yhteisiin ylläpitoprosesseihin. Tavoitteena on päästä eroon päällekkäisestä työstä, kohottaa työn tuottavuutta ja parantaa maastotietoaineistojen käytettävyyttä lisäämällä niiden yhteentoimivuutta. Tarvitaan yhtenäinen tietomalli kuntien ja Maanmittauslaitoksen tuottamille ja ylläpitämille maastotiedoille.

Maanmittauslaitoksen osaksi siirtyneen hallinnonalan tietotekniikan palvelukeskuksen toiminnan ja teknisen infrastruktuurin kehittämistä jatketaan asiakasvirastojen tarpeet ja toimintaympäristön muutokset huomioiden. Tavoitteena on, että hallinnonalan virastoilla on käytettävissään asiantuntija- ja kehittämispalveluita sähköisten palveluiden ja prosessien kehittämistä ja käyttöä varten.

Paikkatietokeskuksen toiminta muodostuu paikkatietojen yhteiskäytön ja kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin kehittämisen edistämisestä sekä koko maanmittausalaa tukevasta tutkimuksesta. Metsähovin tutkimusaseman teknisen infrastruktuurin ajanmukaistamista jatketaan uudistamalla laitekantaa. Paikantamisjärjestelmien luotettavuuden parantamiseksi Suomen paikannussatelliittien (GNSS) pysyvä tukiasema- ja seurantaverkko FinnRef uusitaan vaiheittain vuoteen 2017 mennessä.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Maanmittaus ja tietovarannot -politiikkasektorilla toimeenpannaan pääluokkaperusteluissa mainittujen yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden lisäksi seuraavia tavoitteita:

— kiinteistötoimituksilla ja kirjaamistehtävillä turvataan selkeä ja luotettava kiinteistöjärjestelmä kansallisen vakuusjärjestelmän toimivuuden varmistamiseksi

— kiinteistöjä ja maastoa koskevat tiedot ovat valtakunnallisesti ajantasaisia ja riittävän laadukkaita ja tietopalvelua tuotetaan standardoiduilla palveluilla

— tietovarannot ovat hyvin hallittuja ja niitä on avattu uudelleenkäytettävässä muodossa tietoverkkojen kautta yhteiskunnassa hyödynnettäväksi

— paikkatietoa keräävillä ja ylläpitävillä on käytössään tutkimuksen tukemia palveluita, jotka edistävät paikkatiedon yhteiskäyttöä sekä kansallisen paikkatietoinfrastruktuurin hyödyntämistä ja kehittymistä.

Vaikuttavuuden tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 talousarvio	2017 tavoite
Vaikuttavuus			
— maastotietojen vaikuttavuuden muutos, %	..	4	4
— KTJ-2020 perusparannusohjelman kannattavuusindeksi	18	27	35
— tietovarastojen hyödyntäminen, kasvu edellisestä vuodesta, %	8	3	3
— tilusjärjestelytuotanto (Mha)	7 978	8 500	6 000

01. Maanmittauslaitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 45 352 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Maanmittauslaitoksen omarahoitussuutena yhteisrahoitteisissa tutkimushankkeissa
- 2) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutaa koskevien menojen maksamiseen
- 3) laitoksen toimintaan liittyvien jäsenmaksujen maksamiseen.

Selvitysosa: Maanmittauslaitoksen *tehtävinä* ovat:

— maanmittaustoimitukset, kiinteistöjä koskevat kirjaamisasiat, kiinteistörekisterin ja lainhuuto- ja kiinnitysrekisterin pitäminen sekä kiinteistötietojärjestelmän hallinnosta ja kehittämisestä huolehtiminen, maastotietoja koskevien tietokantojen ylläpito ja ilmakuvapalvelut sekä maastotietojärjestelmän kehittäminen

— geodeettisten perusedellytyksien luominen maanmittaukselle ja paikkatietojen käytölle koko maassa, paikkatietojen yhteiskäytöstä huolehtiminen, tutkimukseen perustuvan tiedon tuottaminen kiinteistö- ja paikkatietoinfrastruktuurien kehittämiseksi

— huolehtia rekisteri- ja tietohallintotehtävistä, tuottaa tietohallinnon asiantuntija- ja IT-palveluita hallinnonalan virastoille ja laitoksille sen mukaan kuin maa- ja metsätalousministeriö on määrännyt ja sopimuksissa on sovittu.

Maanmittauslaitos tukee pääluokkaperusteluissa sekä luvun 30.70 selvitysosassa esitettyjen *yhteiskunnallisen vaikuttavuuden* tavoitteiden saavuttamista.

Toiminnallinen tuloksellisuus ja voimavarojen hallinta

Maa- ja metsätalousministeriö asettaa Maanmittauslaitokselle vuoden 2017 talousarvioesityksen valmisteluun liittyen luvun 30.01 selvitysosassa todettujen toiminnallisen tuloksellisuuden ja voimavarojen hallinnan tavoitteiden lisäksi seuraavat alustavat tulostavoitteet:

Maanmittauslaitos osallistuu hallinnonalojen yhteisen Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) toimintaan. Laitos ylläpitää ja kehittää Metsähovin ja Virolahden tutkimusasemia, joiden laitteistoilla ylläpidetään valtakunnallisia paikannus- ja referenssijärjestelmiä. Paikantamisen luotettavuuden parantamiseksi Metsähovin tutkimusaseman ja -laitteistojen sekä pysyvän satelliittipaikannusverkon (GNSS) uudistustyötä jatketaan vuosien 2016—2018 aikana.

Maanmittauslaitoksen päätoimintojen kustannukset, tuotot ja henkilötyövuodet

	2015 toteutuma			2016 arvio			2017 arvio		
	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv	Kust. 1 000 €	Tuotot 1 000 €	Htv
Kiinteistötoimitukset	42 761	41 916	589	41 175	40 249	578	39 671	39 671	542
Tilusjärjestelytehtävät	4 508	30	65	4 238	-	50	4 835	-	63
Kirjaamistehtävät	17 875	17 878	261	19 860	18 000	274	18 200	18 200	247
Perustietovarantojen ylläpito	34 704	2 764	522	43 613	1 907	502	34 202	2 191	514
Tietopalvelu	11 395	12 329	42	11 870	11 986	49	11 448	10 316	43
Maanmittaus ja paikkatietosektorin tutkimus, kehittäminen ja asiantuntijapalvelut	11 193	3 915	192	9 977	3 240	195	11 321	3 400	194
IT-palvelutuotanto	13 279	11 814	140	13 533	11 522	140	12 465	11 515	139
Yhteensä	135 715	90 645	1 810	144 266	86 904	1 788	132 142	85 293	1 741

Viraston tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 talousarvio	2017 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus			
— kokonaistuottavuus	106,3	102,0	102,0
— työn tuottavuus	102,8	102,0	102,0
— maastotietokannan ajantasaistus, euroa/km ²	133	140	134
Tuotokset ja laadunhallinta			
— toimitustuotanto, toimituksia, kpl	18 691	17 700	17 700
— tilusjärjestelyt (uusjaot), kpl	5	6	3
— kirjaamisratkaisujen määrä, kpl	218 792	220 000	220 000
— maastotietotuotanto yhteensä, km ²	54 049	54 000	54 000
— peltotietojen perusparannus, km ²	45 000	47 000	54 000
— korkeusmallia 2 metrin ruutukokoon, km ²	40 614	40 000	40 000
— lohkomisen kesto aika, kk	5,4	5,4	5,3
— lainhuutojen käsittelyaika, pv	33	25	23
— maastotietojen täydellisyys, % (jatkuva ajantasaistus)	97	95	95

Viraston tunnusluvut

	2015 toteutuma	2016 talousarvio	2017 tavoite
— asiakkaiden kokonaistyytyväisyys, %	89,5	85	85
— referoidut tieteelliset julkaisut, kpl	137	60	60
— IT-palvelusopimusten ja -suunnitelmien toteutuma, %	99	98	98

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	143 080	129 998	130 645
Bruttotulot	90 645	83 368	85 293 ¹⁾
Nettomenot	52 434	46 630	45 352
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	40 178 ²⁾		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	35 249		

¹⁾ Sisältää tietohallintopalveluihin budjetoituja menoja vastaavia tuloja yhteensä 6 630 000 euroa (sovitaan tarkemmin palvelusopimuksissa: maa- ja metsätalousministeriö 1 100 000 euroa, Maaseutuvirasto 3 600 000 euroa, Elintarviketurvallisuusvirasto 1 480 000 euroa, Luonnonvarakeskus 400 000 euroa ja muut hallinnonalan virastot ja laitokset 50 000 euroa).

²⁾ Sisältää siirtyneen määrärahan momenteilta 30.01.(02) ja 30.70.01.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
<i>Julkisoikeudelliset suoritteet</i>			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	70 001	66 000	66 997
— muut tuotot	287	-	-
Tuotot yhteensä	70 288	66 000	66 997
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	43 249	47 585	41 224
— osuus yhteiskustannuksista	26 319	19 015	25 773
Kustannukset yhteensä	69 568	66 600	66 997
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	720	-	-
Kustannusvastaavuus, %	101	100	100

Muut suoritteet

Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	2 931	2 018	2 400
— muut tuotot	-	50	-
Tuotot yhteensä	2 931	2 068	2 400

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 644	1 310	1 340
— osuus yhteiskustannuksista	1 153	625	940
Kustannukset yhteensä	2 797	1 935	2 280
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	134	133	120
Kustannusvastaavuus, %	105	107	105

Tuottavuussäästöjen tilapäiseen käyttöön tarkoitettua määrärahaa siirtona momentilta 30.01.23 käytetään Metsähovin tutkimusaseman laiteinvestointien toteuttamiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallinto/Maa- ja metsätalous (HO 2015) säästön muutos	1 000
Metsähovin tutkimusaseman laiteinvestoinnit (siirto momentilta 30.01.23)	520
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-105
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-51
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-659
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-35
Palkkaliukumäsäästö	-79
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-321
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-365
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-251
Toimintameno-säästö (HO 2015)	109
Työajan pidentäminen (Kiky)	-437
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-68
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-536
Yhteensä	-1 278

2017 talousarvio	45 352 000
2016 II lisätalousarvio	-571 000
2016 I lisätalousarvio	1 870 000
2016 talousarvio	46 630 000
2015 tilinpäätös	47 506 000

40. Kiinteistötoimitusten tukemisesta aiheutuvat menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) uusjakojen tukemisesta annetun lain (1423/2014), kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain (603/1977) 102 §:n mukaisten lainojen ja korkotuen rahoituksesta ja eräistä vesitilusjärjestelyistä annetun lain (31/1980) 19 §:n mukaisista lunastuksista aiheutuviin menojen maksamiseen

2) vesistöhankeiden johdosta suoritettavista tilusjärjestelyistä annetun lain (451/1988) 21 ja 22 §:n mukaisten menojen maksamiseen

3) kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain (558/1995) 3 §:n 5 momentissa tarkoitettujen toimituksen suorittamisesta aiheutuvien kustannusten ja korvausten maksamiseen uusjakojen ja vesitilusjärjestelyjen osalta.

Määrärahaa saa käyttää enintään 8 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha käytetään pelto-tilusjärjestelyjen tukemiseen ja pilottiluonteisiin metsätilusjärjestelyihin. Määrärahan käytön arvioidaan jakautuvan siten, että asianosaisilta takaisinperittävä osuus määrärahasta on n. 1,6 milj. euroa ja valtion lopulliseksi menoksi jää n. 1,4 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hallinto/Maa- ja metsätalous (HO 2015), säästön lisäys	-1 000
Tilusjärjestelyt, lisäyksen poisto	-500
Yhteensä	-1 500
2017 talousarvio	3 000 000
2016 talousarvio	4 500 000
2015 tilinpäätös	5 000 000

Pääluokka 31

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonala palvelee yhteiskuntaa vastamalla toimivista ja turvallisista liikenne- ja viestintäyhteyksistä sekä -palveluista kestävällä tavalla kasvun tukemiseksi sekä mahdollistaa uusien digitaalisten palvelujen käyttöympäristön.

Hallinnonalan toiminta vastaa rakennemuutoksen ja talouden haasteisiin, huomioi liiketoimintamallien ja kulutustottumusten murroksen sekä luo kasvua ja uusia liiketoimintamahdollisuuksia.

Toimintaympäristö

Hallinnonalan toimintaympäristöä muokkaavat vahvasti nopea teknologinen kehitys, internetin hyödyntämisen uudet muodot sekä automatiikka ja robotiikka. Innovaatio- ja palvelualustoihin perustuva liiketoiminta yleistyy. Globaali kilpailu, muuttuvat käyttötottumukset sekä toiminnan luotettavuus ja turvallisuus haastavat palvelukehityksen edellyttäen uudistumista ja innovaatioita. Sähköisten viestintäverkkojen ja digitaalisten palveluiden merkitys yhteiskunnan toimivuudelle on keskeinen.

Hallinnonala joutuu vastaamaan digitalisaation toimialalle tuomien muutosten ja liikenneverkon huonontuneen kunnon haasteisiin. Liikenneverkon korjausvelka on suuri, ja teiden ja ratojen kunto on heikentynyt viime vuosina nopeasti. Digitaalinen asiointi korvaa ja täydentää fyysisistä liikumisesta. Tiedon hyödyntäminen, edistyselliset tieto- ja viestintätekniikan ratkaisut sekä langattomat teknologiat parantavat liikenteen sujuvuutta, turvallisuutta ja ympäristöystävällisyyttä ja mahdollistavat uusien liiketoimintamallien ja palvelujen syntymisen. Asiakkaat ovat yhä tiiviimmin mukana palvelujen suunnittelussa ja kehittämisessä.

Hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ja niitä toteuttavat painopisteet

Hallinnonalan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet tukevat digitalisaatiota, vastaavat rakennemuutoksen ja kestävä talouden vaatimuksiin ja huomioivat liiketoimintamallien ja kulutustottumusten murroksen sekä viestinnässä että liikenteessä.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa hallinnonalalle seuraavat yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteet ja painopisteet:

— Innovatiiviset viestintä- ja liikennepalvelut ylläpitävät hyvinvointia ja luovat kestävä kasvua sekä kansallista kilpailuetua. Vaikuttavuustavoitetta toteuttavat hallinnonalan painopisteet ovat liikenteen ja viestinnän palvelumarkkinat ja palvelut, liikenteen energiareformi sekä elinvoimainen media-ala

— Tiedon hyödyntämisestä syntyy uutta liiketoimintaa sekä käyttäjälähtöisiä ja luotettavia palveluita. Vaikuttavuustavoitetta toteuttavat hallinnonalan painopisteet ovat tiedon hyödyntäminen ja liiketoimintamahdollisuudet sekä luottamus digitaalisiin palveluihin

— Liikenne- ja viestintäverkot muodostavat edellytykset yhteiskunnan kehittymiselle ja uudistumiselle. Vaikuttavuustavoitetta toteuttavat hallinnonalan painopisteet ovat liikenne- ja viestintäverkot sekä liikennejärjestelmän rahoitus ja taloudellinen ohjaus.

Hallinnonala luo toimivan markkinaympäristön erilaisten liikenne-, viestintä- ja digitaalisten palveluiden kysynnälle ja tarjonnalle siten, että syntyy uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja vientiä sekä palvelujen valikoima kasvaa. Sääntelyä sujuvoitetaan ja hallinnollista taakkaa kevennetään. Vanhentuneita tai markkinatoimijoiden toimintaa haittaavia normeja poistetaan. Uusia toimintatapoja edistetään myös kokeilu- ja innovatiivisin hankinnoin.

Liikenne- ja viestintäpalvelut järjestetään lähtökohtaisesti markkinaehtoisesti. Tilanteissa, joissa riittävät liikennepalvelut eivät ole markkinaehtoisesti toteutettavissa, varmistetaan palvelujen perustasoa. Uudenlaiset yhteiskäyttöiset liikkumis- ja kuljetuspalvelumallit tuovat potentiaalia liikumisen määrän ja liikenteen energiankulutuksen pienentämiseksi. Tavoitteena on, että uudet käyttövoimat vähentävät öljyriippuvuutta kaikissa liikennemuodoissa ja että liikennesektorilla on vahva rooli puhtaan teknologian edelläkävijänä.

Media-alan osalta hallinnonalan toimilla varmistetaan, että suomalainen media-ala säilyttää elinvoimaisuutensa ja kilpailukykynsä internetin kehityksen ja digitalisaation muokkaamassa kansainvälistyvässä toimintaympäristössä.

Hallinnonala pyrkii toimenpiteillään luomaan nykyistä paremmat edellytykset datan hyödyntämiseen ja jakamiseen perustuvalla liiketoiminnalla. Toimenpiteet kohdistuvat esteiden ja pullonkaulojen tunnistamiseen ja poistamiseen, niin sanotun oman tiedon käytön edistämiseen sekä liikenteen tietovarantojen parempaan hyödyntämiseen.

Hallinnonalan tavoitteena on käyttäjien luottamuksen vahvistaminen digitaalisiin palveluihin ja uusiin digitaalisiin liiketoimintamalleihin. Hallinnonalan toimenpiteissä keskitytään varmistamaan lainsäädännön toimivuus sekä luomaan edellytyksiä laadukkaiden ja tietoturvallisten digitaalisten tuotteiden ja -palveluiden markkinoiden kasvulle. Lisäksi tarkoituksena on ylläpitää ja kasvattaa tietoturvaosaamista ja riskienhallintaa.

Liikenteen turvallisuutta edistetään vastuullisella, ennalta ehkäisevällä ja riskianalyysiin perustuvalla liikennejärjestelmän kehittämisellä. Toiminta on pitkäjänteistä ja poikkihallinnollista. Liikenneturvallisuustyössä hyödynnetään myös digitalisaation ja automaation mahdollisuuksia.

Viestintäverkkojen osalta panostetaan siihen, että uusien digitaalisten ja automaatiota hyödyntävien palveluiden tarvitsemien langattomien ja kiinteiden viestintäyhteyksien tarjonta sekä huipunopean laajakaistan kaupallinen saatavuus paranee. Huolehditaan siitä, että yhteysnopeuksien kasvu jatkuu ja laatu paranee energiatehokkuuden vaatimuksia unohtamatta. Infrastruktuurin tulee olla niin kansallisesta kuin kansainvälisestäkin näkökulmasta katsottuna sellainen, että se tarjoaa ajanmukaiset edellytykset palveluiden kilpailtuun ja kohtuuhintaiseen kaupalliseen tarjontaan sekä varmistaa korkealuokkaiset viestintäyhteydet ja -palvelut asiakkaille.

Väylänpidossa panostetaan erityisesti liikenneväylien kuntoon ja laatuun. Tavoitteena on korjausvelan kasvun merkittävä hidastuminen. Maankäyttöä, asumista, liikennettä ja palveluja yhteen sovitetaan siten, että maamme kilpailukyky vahvistuu. Liikenteen hinnoittelulla vaikutetaan rahoitusnäkökulman lisäksi liikenteen ohjaamiseen. Liikenneverkon kehittämistä liiketaloudellisesti selvitetään. Tavoitteena on luoda pitkän aikavälin edellytykset liikenteen infrastruktuurin ja ylläpidon kestäväälle rahoitukselle.

Hallinnonalan muut tavoitteet

Lisäksi liikenne- ja viestintäministeriö asettaa koko hallinnonalalle seuraavat poikkileikkaavat tavoitteet:

- Liikenne- ja viestintäalalla tarvittavaa osaamista ja johtamista on parannettu
- Vaikuttamista ja sidosryhmäyhteistyötä on kehitetty yhteistyössä koko hallinnonalalla
- Sääntelyä on sujuvoitettu ja hallinnollista taakkaa kevennetty
- Innovatiivisia kokeiluja ja hankintoja on edistetty.

Valtion yhtiöt

Liikenne- ja viestintäministeriön omistajaohjauksessa ovat valtion yhtiöt Finavia Oyj ja Finrail Oy, joiden tavoitteena on tukea liikenteen toimialalle asetettujen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteiden toteutumista.

Yhteenvetotarkastelu sukupuolivaikutuksiltaan merkittävästä toiminnasta

Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla otetaan huomioon sukupuolivaikutukset lainsäädännön valmistelussa ja tulosohtauksessa. Tavoitteena on tuottaa suoritteita ja julkisia palveluita, joiden käyttämisessä eri väestöryhmien kuten naisten, miesten, lasten, vanhusten ja vammaisten tarpeet otetaan huomioon. Hallinnonalan henkilöstösuunnittelun tavoitteena on oikein mitoitettu ja osaava henkilöstö, joka työskentelee hyvässä työyhteisössä, ja jonka työilmapiiriä seurataan ja kehitetään hyväksytyjen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmien mukaisesti. Määrärahat kohdennetaan tasa-arvoneutraalisti.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
31.10.77	<i>Väyläverkon kehittäminen</i> (siirtomääräraha 3 v)		
	— maa- ja vesirakennusvaltuus	60,0	619,0
31.30.63	<i>Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen</i> (siirtomääräraha 3 v)		
	— sopimusvaltuus	120,7	-
31.30.64	Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)		
	— avustusten myöntämisvaltuus	-	10,7

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot	399 266	394 681	485 242	90 561	23
01. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	16 500	15 646	15 188	-458	-3
21. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 660	1 660	1 660	—	0
29. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arvion määräraha)	380 128	377 375	468 394	91 019	24
(40.) Eräät valtionavut (kiinteä määräraha)	978	—	—	—	0
10. Liikenneverkko	1 678 405	1 710 174	1 919 510	209 336	12
01. Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	81 080	78 777	74 313	-4 464	-6
20. Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)	940 702	1 061 400	1 279 000	217 600	21
35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v)	88 713	20 850	83 000	62 150	298
41. Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)	2 340	1 150	1 000	-150	-13
50. Valtionavustus yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)	5 000	8 000	13 000	5 000	63
(70.) Jäänmurtajan hankinta (siirtomääräraha 3 v)	55 000	—	—	—	0
76. Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (arviomääräraha)	23 621	34 997	34 997	—	0
77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	358 857	343 030	272 800	-70 230	-20
78. Eräät väylähankkeet (siirtomääräraha 3 v)	22 100	56 000	54 400	-1 600	-3
79. Elinkaarirahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)	100 992	105 970	107 000	1 030	1

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
20. Liikenteen viranomais- palvelut	57 346	47 866	57 709	9 843	21
01. Liikenteen turvallisuus- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	49 346	47 866	48 609	743	2
(40.) Ajoneuvojen romutus- palkkiokokeilu (siirtomäärä- raha 2 v)	8 000	—	—	—	0
41. Tieliikenteen turvallisuus- toiminnan edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	—	—	9 100	9 100	0
30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut	213 032	206 038	209 228	3 190	2
42. Valtionavustus koulutuksesta (siirtomäärä- raha 3 v)	841	841	841	—	0
43. Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantaminen (arviomäärä- raha)	87 304	100 420	101 420	1 000	1
(46.) Alusinvestointien ympäristötuki (siirtomäärä- raha 3 v)	—	—	—	—	0
51. Luotsauksen hintatuki (siirtomääräraha 2 v)	4 200	4 200	4 200	—	0
63. Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	103 159	82 774	84 474	1 700	2
64. Saariston yhteysalus- liikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	12 225	12 500	12 990	490	4
66. Yhteysalusliikenne- palvelujen ostosopimukset (siirtomääräraha 3 v)	5 303	5 303	5 303	—	0
40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen	560 125	529 332	518 997	-10 335	-2
01. Viestintäviraston toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	11 894	11 524	11 049	-475	-4
(20.) Uusien teknologioiden ja liiketoimintamallien edistäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	300	—	—	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
(42.) Sanomalehdistön tuki (kiinteä määräraha)	500	—	—	—	0
(43.) Digitaalisten palveluiden toimintaympäristön kehittäminen (siirtomäärä- raha 2 v)	934	—	—	—	0
(44.) Median innovaatiotuki (siirtomääräraha 3 v)	20 000	9 860	—	-9 860	-100
50. Valtionavustus valta- kunnallisen laajakaista- hankkeen toteuttamiseen (siirtomääräraha 3 v)	18 549	0	—	—	0
60. Siirto valtion televisio- ja radiatorahastoon (siirtomäärä- raha 3 v)	507 948	507 948	507 948	—	0
50. Sää-, meri- ja ilmasto- palvelut	48 928	44 352	45 184	832	2
01. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	48 928	44 352	45 184	832	2
Yhteensä	2 957 103	2 932 443	3 235 870	303 427	10
Henkilöstön kokonaismäärä	2 251	2 187	2 156		

01. Hallinto ja toimialan yhteiset menot

01. Liikenne- ja viestintäministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 15 188 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) lähialueyhteistyöhankkeiden menoihin
- 2) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen
- 3) vastikkeettomien menojen maksamiseen kansainvälisille yhteisöille
- 4) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti toiminnalleen vuodelle 2017 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita sekä hallinnonalalle asetettuja muita tavoitteita.

Tuotokset ja laadunhallinta

Liikenteen ja viestinnän palvelut ja palvelumarkkinat

— Henkilö-, tavara- ja postikuljetusten toimiville markkinoille on luotu edellytykset poistamalla markkinoille tulon esteitä ja mahdollistamalla fyysisen liikkumisen ja digitaaliset ratkaisut yhdistävien ovelta ovelle -palveluiden syntyminen

— Käyttäjien tarpeisiin vastaavien liikenteen ja viestinnän palveluiden saatavuus on varmistettu ja yleispalvelu sekä palveluvelvoitteet on sopeutettu muuttuvaan toimintaympäristöön.

Liikenteen energiareformi

— Uuden teknologian hyödyntämistä, biotaloutta, puhtaita ratkaisuja ja liikenteen energiatehokkuutta on edistetty.

Elinvoimainen media-ala

— Edellytykset media-alan uudistumiselle on luotu.

Tiedon hyödyntäminen ja liiketoimintamahdollisuudet

— Digitalisaatiota, automatisaatiota sekä suuria tietoaaineistoja laajasti hyödyntävien uusien liikkumisen palvelujen ja uuden liiketoiminnan synty on mahdollistettu.

Luottamus digitaalisiin palveluihin

— Liikenteen ja viestinnän palvelumuodot sekä liiketoimintamallit ovat kehittyneet. Käyttäjien turvallisuuteen kohdistuvat riskit ovat hallittavissa.

Liikenne- ja viestintäverkot

— Verkot ovat mahdollistaneet tietoon perustuvien liikenne- ja viestintäpalveluiden kehittämisen

— Liikenne- ja viestintäyhteyksien saatavuus ja toimintavarmuus on turvattu

— Kaupunkiseuduilla on edistetty sopimus pohjaista yhteistyötä.

Liikennejärjestelmän rahoitus ja taloudellinen ohjaus

— Edellytykset liikenteen infrastruktuurin ja ylläpidon kestäväälle rahoitukselle on luotu.

Toiminnallinen tehokkuus

— Kokonaistuottavuus on parantunut 2 % ja työn tuottavuus 1 % suhteessa edelliseen vuoteen.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	14 916	15 686	15 198
Bruttotulot	222	40	10
Nettomenot	14 694	15 646	15 188
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	8 155		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	9 961		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rakennustuotteiden markkinavalvonta (siirto momentille 35.01.01)	-50
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	133
Virkasiirto (siirto momentilta 31.10.01)	112
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-6
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-183
Palkkausten tarkistukset	-23
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-86
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-101
Työajan pidentäminen (Kiky)	-121
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-18
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-112
Yhteensä	-458

2017 talousarvio	15 188 000
2016 II lisätalousarvio	-112 000
2016 talousarvio	15 646 000
2015 tilinpäätös	16 500 000

21. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 660 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää hallinnonalan tuottavuuden edistämiseen tähtäävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankintaan.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat siltä osin kuin niitä ei ole käytetty muiden määrärahojen lisäyksinä.

2017 talousarvio	1 660 000
2016 talousarvio	1 660 000
2015 tilinpäätös	1 660 000

29. Liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 468 394 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	298
Tasomuutos	90 721
Yhteensä	91 019

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	468 394 000
2016 talousarvio	377 375 000
2015 tilinpäätös	380 128 490

10. Liikenneverkko

Selvitysosa: Valtion liikenneverkko muodostuu maantieverkosta, rataverkosta ja vesiväylästä. Maantieverkon pituus oli 78 013 km, rataverkon pituus 5 962 km ja vesiväylien pituus 16 341 km vuoden 2015 lopussa. Vastaava väyläomaisuuden kirjanpitoarvo oli maantieverkon osalta 15 mrd. euroa, rataverkon osalta 4,4 mrd. euroa ja vesiväylien osalta 0,2 mrd. euroa. Väylien jälleenhankinta-arvo on moninkertainen.

Liikenneverkon tasearvio (milj. euroa)

	v. 2015	v. 2016 (arvio)	v. 2017 (arvio)
Tie	14 974	14 842	14 731
Radat	4 440	4 564	4 677
Vesiväylät	189	210	229
Yhteensä	19 603	19 616	19 637

Maanteiden, rautateiden ja vesiväylien korjausvelka oli vuonna 2015 yhteensä noin 2,5 mrd. euroa. Korjausvelalla tarkoitetaan rahasummaa, joka tarvittaisiin väylien saattamiseksi nykytarpeita vastaavaan hyvään kuntoon. Perusväylänpidon määräraha 304 milj. euroa on hallituksen strategisten kärkihankkeiden korjausvelan vähentämiseen kohdennettua rahoitusta. Hyvä kunto tarkoittaa sellaista teknis-taloudellista tasoa, jolla väylän palvelutaso on väylän liikennemäärään ja merkittävyyteen nähden riittävä ja palvelutason ylläpitäminen ei tule kohtuuttoman kalliiksi.

Liikennevirasto vastaa valtion tie-, rata- ja vesiväyläverkosta sekä liikenteen palvelutason ylläpidosta valtion hallinnoimilla liikenneväylillä. Virasto ylläpitää ja kehittää liikennejärjestelmää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Virasto edistää liikenteen palveluja ja niiden markkinoiden toimivuutta.

Liikenneviraston rooli yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja hallinnonalan painopisteiden toteuttamisessa on:

- huolehtia siitä, että liikenneverkot vastaavat elinkeinoelämän ja kilpailukyvyn kannalta keskeisiin kuljetustarpeisiin ja mahdollistavat turvalliset, ympäristövastuulliset ja tarkoituksenmukaiset tavat liikkua
- toteuttaa toimenpiteitä, joilla väyläverkon korjausvelan kasvu pysäytetään hallitusti asiakastarpeet huomioiden
- varmistaa liikenneverkon toimintavarmuutta
- vähentää liikenteen fossiilisten polttoaineiden käyttöä parantamalla biotaloutta tukevaa väyläverkkoa
- parantaa väylänpidon energiatehokkuutta

- luoda edellytyksiä matkustajien liikkumis- ja tietopalvelujen kehittymiselle
- varmistaa edellytyksiä rautatieliikenteen kilpailun avaamiselle
- edistää liikenteen automatisaatiota
- avata ja hyödyntää viraston tuottamaan tietoa uusien liiketoimintamahdollisuuksien aikaansaamiseksi
- varmistaa viraston tietojärjestelmien ja tietoliikenteen tietoturva viraston tietovarantojen hyödyntämisen edistämiseksi.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Liikennevirastolle vuodelle 2017 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita sekä hallinnonalalle asetettuja muita tavoitteita.

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
--------------	-------------------	-----------------	-----------------

TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA

Liikenne- ja viestintäverkot

Liikenneverkot vastaavat elinkeinoelämän ja kilpailukyvyn kannalta keskeisiin kuljetustarpeisiin ja mahdollistavat turvalliset, ympäristövastuulliset ja tarkoituksenmukaiset tavat liikkua.

Tyytyväisyys tieverkon, rataverkon ja kauppamerenkulun väylien palvelutasoon toimivien kuljetusten mahdollistajana (asteikko 1—5)

3,0 - 3,1

Kansalaisten tyytyväisyys matkojen toimivuuteen (asteikko 1—5)

3,4 - 3,4

Radanpidosta johtuvat viivästykset lähijunaliikenteessä, % junista väh. 3 min. myöhässä (enintään)

2,7 1,5 1,5

Radanpidosta johtuvat viivästykset kaukojunaliikenteessä, % junista väh. 5 min. myöhässä (enintään)

5,6 4,0 4,0

Tieliikenteen henkilövahinko-onnettomuuksien vähenemä väylänpidon toimin, kpl

13 15 15

Korjausvelan kasvu pysäytetään hallitusti asiakastarpeet huomioiden.

Huonokuntoiset päällystetyt tiet, km (vilkasliikenteinen tieverkko/ muu tieverkko) (enintään)

1 009/5 207 1 000/5 300 950/5 200

Huonokuntoiset maantie- ja ratasillat, kpl (enintään)

730 870 800

Rataverkon kuntoindeksi

95 97 96

Huonokuntoiset turvalaitteet rannikon ja sisävesien kauppamerenkulun väylillä, % (enintään)

10 10 9

Liikenneverkon toimintavarmuus paranee.

Talvimerenkulun odotusaika, h (enintään)

4,97 3,5 3,5

Liikenteen energiareformi

Vähennetään liikenteen fossiilisten polttoaineiden käyttöä parantamalla biotaloutta tukevaa väyläverkkoa sekä mahdollistamalla vaihtoehtoisten polttoaineiden jakeluverkko.

Biotalous tukevan tieverkon parantaminen, km

- 500 1 600

Soratiet kuntoluokissa huono ja erittäin huono, km (enintään)

2 850 2 900 2 850

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS			
Tuottavuus ja kokonaistaloudellisuus			
Työn tuottavuuden kasvu, %	1,6	1,0	1,0
Kokonaistuottavuuden kasvu, %	-2,9	0,2	0,2
Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuus, %	111	119	120

Liikenneviraston menot ja tulot (milj. euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Toimintamenot (01)	86,0	78,8	74,3
Tulot toiminnasta	1,6	1,0	1,1
Toimintamenot	87,6	79,7	75,4
— Hallinto	83,0	73,7	70,2
— T&K	4,6	6,0	5,2
Perusväylänpito (20)	971,0	1 061,4	1 279,0
Tulot	70,2	50,6	49,8
— Ratamaksu	39,2	41,0	38,8
— Muut tulot	31,0	9,6	11,0
Menot	1 041,2	1 112,0	1 328,8
Päivittäinen kunnossapito	375,4	396,5	406,2
— Hoito	327,8	331,4	339,6
— Käyttö	47,6	65,1	66,6
Ylläpito	385,1	374,2	357,2
— Korjaus	62,3	57,4	52,5
— Elinkaaren hallinta	308,8	300,3	288,2
— Omaisuuden hallinta	14,0	16,5	16,5
Parantaminen	122,9	65,2	79,7
— Liikenneväylien parantamisinvestoinnit	78,5	31,4	35,2
— Liikenteen hallinnan järjestelmät	18,9	21,8	22,5
— Suunnittelu	25,5	12,0	22,0
Liikenteen palvelut	157,8	181,1	181,7
— Liikenteen ohjaus ja informaatio	71,7	74,6	74,7
— Jäänmurto	34,6	51,0	52,1
— Maantielauttaliikenne	46,2	51,0	50,4
— Merikartoitus	5,3	4,5	4,5
Korjausvelan vähentäminen	-	95,0	304,0
Kehittämisinvestoinnit (70, 76, 77, 78, 79)	610,8	540,0	469,2
Jäänmurtajan hankinta (70)	111,9	-	-
Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (76)	23,6	35,0	35,0
Väyläverkon kehittäminen (77)	350,9	343,0	272,8
Eräät väylähankkeet (78)	22,7	56,0	54,4
Elinkaarirahoitushankkeet (79)	101,7	106,0	107,0
Nettomenot yhteensä	1 667,8	1 680,2	1 822,5
Bruttomenot yhteensä	1 739,6	1 731,7	1 873,4

Väylämaksulain mukaisen toiminnan tehtävien kehitys ja väylämaksutulot (11.19.06)

	2015 toteutuma	2016 arvio	muutos	2017 arvio	muutos
Väylämaksuilla katettava toiminta					
Ulkomaan tavaraliikenne rannikolla, milj. tonnia	87 913	89 000	1,2 %	91 000	2,3 %
Matkustajaliikenne, milj. matkustajaa	18,5	18,5	0,0 %	18,5	0,0 %
Väylämaksutuotot, 1 000 euroa	45 382	44 800	-1,3 %	46 200	3,1 %
Muut tuotot, 1 000 euroa	1 291	200	-84,5 %	200	0,0 %
Kustannukset, 1 000 euroa	74 863	90 302	20,6 %	95 720	6,0 %
			-12,5 %-		
Kustannusvastaavuus	62,3 %	49,8 %	yks.	48,5 %	-1,3 %-yks.

01. Liikenneviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 74 313 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) lähialueyhteistyöhankkeiden menoihin
- 2) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen.

Selvitysosa: Liikenneviraston tehtävänä on vastata liikenteen palvelutason ylläpidosta ja kehittämisestä valtion hallinnoimilla liikenneväylillä. Virasto edistää toiminnallaan koko liikennejärjestelmän toimivuutta, liikenteen turvallisuutta, alueiden tasapainoista kehitystä ja kestävää kehitystä.

Liikenneviraston tehtävänä on muun muassa:

- vastata valtion tie- ja rataverkosta sekä hallinnoimistaan vesiväylistä ja niihin kohdistuvien toimien yhteensovittamisesta
- ylläpitää ja kehittää liikennejärjestelmää yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa
- vastata merkittävien tiehankkeiden toteuttamisesta sekä ratojen ja vesiväyliä suunnittelusta, ylläpidosta ja rakentamisesta
- vastata elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toiminnallisesta ohjauksesta toimialallaan ja tienpidon yhteensovittamisesta sanotuissa keskuksissa
- osallistua liikenteen ja maankäytön yhteensovittamiseen
- huolehtia liikenteen hallinnasta ja sen kehittämisestä valtion liikenneväylillä ja meriliikenteessä
- turvata talvimerenkulun edellytykset
- kehittää ja edistää liikenteen palveluja ja niiden markkinoiden toimivuutta
- kehittää julkisen liikenteen toimintaedellytyksiä sekä liikennemuotojen edistämiseen tarkoitettuja avustuksia.

Liikenne- ja viestintäministeriön Liikennevirastolle vuodelle 2017 alustavasti asettamat keskeiset toiminnalliset tavoitteet on esitetty pääluokkaperustelujen yhteydessä.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	87 682	79 737	75 413
Bruttotulot	1 638	960	1 100
Nettomenot	86 044	78 777	74 313
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	24 788		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	19 824		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Virkasiirto (siirto momentille 31.01.01)	-112
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-66
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-33
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-818
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-4
Palkkaliukumasäästö	-210
Palkkausten tarkistukset	-92
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-413
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-400
Toimintameno säästö (HO 2015)	-1 140
Työajan pidentäminen (Kiky)	-579
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-88
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-509
Yhteensä	-4 464
2017 talousarvio	74 313 000
2016 II lisätalousarvio	-512 000
2016 talousarvio	78 777 000
2015 tilinpäätös	81 080 000

20. Perusväylänpito (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 279 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) väylien hoidosta, käytöstä sekä korjauksista, elinkaaren ja omaisuuden hallinnasta, suunnittelusta, liikenneväylien parantamisinvestoinneista, liikenteen hallinnan järjestelmistä sekä liikenteen ohjauksesta ja informaatiosta, tutkimus- ja kehittämistoiminnasta sekä jäänmurrosta, maantielauttaliikenteestä, merikartoituksesta ja muista väylänpitäjän vastuulle kuuluvista tehtävistä aiheutuvien menojen sekä väylänpidosta aiheutuvien vahingonkorvauksien maksamiseen

2) tien- tai radanpitäjän tehtäviin liittyvän muun toimenpiteen kuin maantien tai rautatien rakentamisen ja kunnossapidon kustannuksiin erillisten sopimusten mukaan

3) toimintamenomäärärahan vakiosisältöisen käyttötarkoituksen mukaisesti sellaisten välttämättömien lakisääteisten velvoitteiden tekemiseen, joista voi aiheutua menoja myös tulevana varainhoitovuosina

4) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitussuutta koskevien menojen maksamiseen

5) väliaikaisesti radanpidon materiaalityötoimituksien maksamiseen ennen materiaalin kohdentamista sijoitusmenomomentille budjetoiduille väylien kehittämishankkeille.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon ratamaksu, yhteisrahoitteisen toiminnan tulot, Saimaan kanavan lupamaksutulot, maksullisen palvelutoiminnan tulot ja omaisuuden myyntituotot lukuun ottamatta kiinteän omaisuuden myyntituloja sekä väylänpidon vahingonkorvaustuloja.

Valtuus

Liikennevirasto oikeutetaan solmimaan aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuuksia ei ole käytetty.

Selvitysosa: Olemassa oleva liikenneverkko pidetään kunnossa *perusväylänpidon* toimin. Perusväylänpidon määrärahoilla rahoitetaan tien- ja radanpitoa sekä vesiväylänpitoa. Väyläpidossa priorisoidaan liikenneverkon päivittäisen liikennöitävyyden vaatimat toimet sekä vuosina 2017—2019 korjausvelan kasvun pysäyttäminen ja velan hallittu vähentäminen huomioiden asiakkaiden, erityisesti elinkeinoelämän, tarpeet, liikenneturvallisuus sekä digitalisaation tuomat mahdollisuudet.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoituina tuloina 38,8 milj. euron ratamaksun perusmaksu ja muita väylänpidon tuloja (mm. kiinteistötulot ja kanavamaksut) 11,0 milj. euroa. Liikennevirasto tulouttaa lisäksi rataverolain perusteella momentille 11.19.03 yhteensä 5,2 milj. euroa rataveroa.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon myös hallituksen strategisten tavoitteiden mukainen korjausvelan vähentämisen lisärahoitus 304 milj. euroa, joka sisältää 100 milj. euroa hallitusohjelman mukaista kärkihankerahoituksen lisäystä ja 104 milj. euroa siirtona nimeämättömistä kehittämishankkeista perusväylänpitoon. Lisäksi käynnistetään Helsinki—Turku nopean ratayhteyden jatkosuunnittelu, jonka kokonaiskustannukset ovat 40 milj. euroa.

Väylänpito jaetaan päivittäiseen kunnossapitoon, ylläpitoon, parantamiseen sekä liikenteen palveluihin. Nämä on jaettu edelleen momentin päätösosassa mainittuihin osiin. Perusväylänpidon rahoituksesta noin 60 % on sidottu yli vuoden kestäviin indeksisidonnaisiin sopimuksiin.

Päivittäisellä kunnossapidolla (406 milj. euroa) varmistetaan liikenneverkon päivittäinen liikennöitävyys. Liikenneverkon hoitoon käytetään 340 milj. euroa ja nämä toimet priorisoidaan koko väyläpidossa. Väylien ja niiden laitteiden toiminnan energiakulut sekä sähkö- ja tietojärjestelmien tukipalvelut ovat yhteensä 66 milj. euroa.

Ylläpitoon käytetään 357 milj. euroa. Ylläpidolla korjataan liikenneverkon ja sen erityisrakenteiden kulumisesta ja ikääntymisestä aiheutuvia vaurioita ja uusitaan toimivuudeltaan heikkeneviä rakenteita. Liikenneverkon korjausvelka on pääosin aiheutunut ylläpidon toimenpiteiden riittä-

mättömyydestä perusväylänpidon rahoitustason laskettua ja ostovoiman heiketessä. Suurin osa ylläpidon rahoituksesta käytetään elinkaaren hallintaan (288 milj. euroa). Toimet ovat väyläverkon osien tai suuren yksittäisen kohteen suunnitelmallista korjausta ja uusimista, ml. hankeohjelma pääratojen routa- ja pehmeikkökorjauksille. Näillä toimilla estetään kunnan heikkenemisen haittavaikutuksia liikenteelle ja parannetaan liikenteen turvallisuutta, sujuvuutta ja täsmällisyyttä.

Parantamiseen käytetään 80 milj. euroa ja sillä pidetään väylien palvelutaso lisääntyneen liikenteen ja maankäytön muutosten edellyttämällä tasolla. Liikenneväylien parantamisinvestoinneilla (35 milj. euroa) rahoitetaan pienehköjä rakennuskohteita ja niihin liittyvä hankesuunnittelu. Näihin kuuluvat mm. raakapuutermiinalien hankeohjelma (5 milj. euroa) ja raskaiden ajoneuvojen mitta- ja painokorotusten hankeohjelma (15 milj. euroa). Muu parantamisen rahoitus kohdentuu liikennekeskusten käyttämien järjestelmien pienimuotoiseen uusimiseen ja suunnitteluun (pl. hankesuunnittelu).

Liikennepalveluihin käytetään 182 milj. euroa. Liikennepalvelut muodostuvat liikenteen ohjauksesta ja informaatiosta (75 milj. euroa, pääosin meri-, rautatie- ja tieliikenteen hallinta ja sen kehittäminen), jäänmurrosta (52 milj. euroa), maantielauttaliikenteestä (50 milj. euroa) ja merikaritoituksesta (4,5 milj. euroa). Toimilla edistetään liikenteen, kuljetusten ja liikkumisen turvallisuutta, sujuvuutta ja ympäristöystävällisyyttä. Jäänmurron menot on mitoitettu jäänmurtajien 650 toimintapäivän mukaan ja väylämaksulain mukaisten tehtävien kustannusvastaavuuden arvioidaan olevan 48,5 % vuonna 2017. Väylämaksun tarkoituksena on kattaa kauppamerenkulun väylien rakentamisesta, hoidosta ja ylläpidosta sekä alusliikennepalvelusta ja jäänmurtajien avustustoiminnasta aiheutuvat kustannukset. Väylämaksun tilapäinen puolitus on voimassa vuonna 2017.

Valtio tien- ja radanpitäjänä voi erillisen sopimuksen mukaisesti osallistua myös muun kuin maantien tai rautatien rakentamisen ja kunnossapidon kustannuksiin, kun toimenpide liittyy tien- tai radanpitäjän tehtäviin. Kyse on erityistilanteista, joissa liikennejärjestelmän toimivuus tai turvallisuus edellyttävät tienpitäjän rahoitusta muualla kuin maantien tiealueella taikka radanpitäjän rahoitusta muualla kuin rautatiealueella, ja väylänpitäjä arvioi toimenpiteen tarpeelliseksi. Esimerkiksi aikaisemmin maantiealueelle rakennettujen niin sanottujen kylmien levähdysalueiden toteuttaminen on jatkossa mahdollista myös maantiealueen ulkopuolelle tienkäyttäjille suunnattujen palveluiden yhteyteen. Jatkossa mahdollista olisi myös radanpitäjän osallistuminen esimerkiksi rataverkkoa varten tarvittavan liityntäpysäköinnin järjestämiseen rautatiealueen viereisellä kiinteistöllä.

Perusväylänpidon menot ja tulot liikennemuodoittain vuosina 2015—2017 (milj. euroa)

	2015 toteutuma		2016 varsinainen talousarvio				2017 esitys		
	brutto- menot	brutto- tulot	netto- menot	brutto- menot	brutto- tulot	netto- menot	brutto- menot	brutto- tulot	netto- menot
Tienpito	586	8	578	610	-	610	736	-	736
Radanpito	380	56	324	405	50	355	484	49	435
Vesiväylänpito	75	6	69	97	1	96	109	1	108
Yhteensä	1 041	70	971	1 112	51	1 061	1 329	50	1 279

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Helsinki-Turku nopean ratayhteyden jatkosuunnittelu	10 000
Liikenneverkon korjausvelan vähentäminen	104 000
Liikenneverkon korjausvelan vähentäminen (kärkihanke)	100 000
Siltojen korjaukseen tehdyn kertaluonteisen lisäyksen vähennys	-1 400
Tasomuutos	5 000
Yhteensä	217 600

2017 talousarvio	1 279 000 000
2016 I lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	1 061 400 000
2015 tilinpäätös	940 702 000

35. Valtionavustus länsimetron rakentamiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 83 000 000 euroa.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Länsimetron jatkohankkeessa metron rakentamista jatketaan Espoon Matinkylästä Kivenlahteen asti. Avustus maksetaan Espoon kaupungille jälkikäteen edellisenä vuonna toteutuneiden kustannusten perusteella kuitenkin siten, että ensimmäisen kerran valtionavustus maksetaan vuonna 2017 vuosina 2014—2016 toteutuneista avustuskelpoisista menoista. Länsimetron jatkohankkeen arvioidaan etenevän siten, että valtionavustusta maksetaan 83 milj. euroa vuonna 2017, 80 milj. euroa vuonna 2018, 65 milj. euroa vuonna 2019 ja 14 milj. euroa vuonna 2020. Avustuksen enimmäismäärä vuoden 2013 marraskuun MAKU-indeksiin (136,72 pistettä 2005=100) kustannustasossa on 240 milj. euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Matinkylä—Kivenlahti	83 000	80 000	65 000	14 000	242 000
Yhteensä	83 000	80 000	65 000	14 000	242 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	62 150
Yhteensä	62 150

2017 talousarvio	83 000 000
2016 talousarvio	20 850 000
2015 tilinpäätös	88 713 000

41. Valtionavustus eräiden lentopaikkojen rakentamiseen ja ylläpitoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa voidaan käyttää valtionavustuksen maksamiseen Finavian lentoasemaverkoston ulkopuolisten lentoasemien toiminta- ja investointimenoihin.

Selvitysosa: Avustuksen myöntäminen muuhun kuin lennonvarmistus-, turva- tai vartiointitoimintaan edellyttää lisäksi Euroopan komissiolle tehtävää valtiontuki-ilmoitusta ja komission hyväksyntää lentoasemia ja lentoyhtiöitä koskevien valtiontukisuuntaviivojen (EUVL 2014/C 99/03) nojalla. Tällöin toimintaan myönnettävän avustuksen enimmäismäärä ja kriteerit riippuvat komission hyväksynnästä.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-150
Yhteensä	-150
2017 talousarvio	1 000 000
2016 talousarvio	1 150 000
2015 tilinpäätös	2 340 000

50. Valtionavustus yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 13 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) yksityisistä teistä annetun lain (358/1962) ja asetuksen (1267/2000) mukaisten valtionavustusten maksamiseen yksityisten teiden kunnossapitoon ja parantamiseen
- 2) tiekuntien neuvonnan ja opastamisen tukemiseen ja sitä tukevan materiaalin ja palveluiden tuottamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahaa on tarkoitus käyttää yksityisten teiden kunnossapidon ja parantamisen tukemiseen. Määrärahaa käytetään tasa-arvoisen liikkumisen turvaamiseen sekä pysyvän asutuksen ja elinkeinoelämän tarvitsemien teiden avustamiseen.

Valtionavustus kohdistuu ensisijassa teiden parantamiseen sekä lauttojen käytön ja kunnossapidon tukemiseen. Valtionavustukseen oikeutettuja teitä on noin 55 000 km, ja niiden hoitamista varten on perustettu noin 16 000 tiekuntaa. Avustettavia erityiskohteita on noin 20 kappaletta.

Avustettavia kohteita ovat vain tien liikennöitävyyden kannalta kiireellisimmät siltojen ja suurien rumpujen parantamiset tai tien vaurioitumisen korjaamiset. Tuki voi olla korkeintaan 75 % toteutuneista hyväksytyistä kustannuksista. Tavanomaisissa tien parantamiskohteissa tuen osuus tällä hetkellä on 50 % ja eräissä merkittävimmissä siltakohteissa enintään 75 %. Kuntien tuki kyseisiin kohteisiin on vaihdellut välillä 0—20 %. Avustettaviin erityiskohteisiin käytettävä tuki on noin 2,3 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lisäys yksityisteiden korjausvelkaan (HO 2015)	5 000
Yhteensä	5 000
2017 talousarvio	13 000 000
2016 talousarvio	8 000 000
2015 tilinpäätös	5 000 000

76. Maa- ja vesialueiden hankinnat ja korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 34 997 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maantielain (503/2005) mukaisten maa-alueiden ja korvausten lisäksi myös näihin liittyvien välttämättömien menojen maksamiseen
- 2) kiinteistötoimitusmaksusta annetun lain (558/1995) mukaisten kiinteistötoimitusmaksujen maksamiseen
- 3) maantietä tai rautatietä varten tarvittavien alueiden sekä tilusjärjestelyihin käytettävien vaihtomaiden hankkimiseen ja korvaamiseen ennen tie- tai ratasuunnitelman hyväksymistä
- 4) ratalain (110/2007) mukaista toimintaa varten hankittavien maa-alueiden kauppahintojen ja korvausten maksamiseen sekä lisäksi myös näihin liittyvien välttämättömien menojen maksamiseen
- 5) väylien ja muiden maa- ja vesirakennuskohteiden rakentamista varten tarpeellisten maa- ja vesialueiden hankintamenojen maksamiseen
- 6) vesilain (587/2011) mukaisten korvausten maksamiseen.

Selvitysosa: Tiealueiden hankintoihin, korvauksiin ja lunastuksiin on tarkoitus käyttää 28 440 000 euroa, rata-alueiden hankintoihin, korvauksiin ja lunastuksiin 6 540 000 euroa sekä maa- ja vesialueiden hankintoihin ja korvauksiin 17 000 euroa.

2017 talousarvio	34 997 000
2016 talousarvio	34 997 000
2015 tilinpäätös	23 620 979

77. Väyläverkon kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 272 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) momentille budjetoitujen väyläverkon kehittämisinvestointien toteuttamisesta aiheutuviin menoihin
- 2) sijoitusmenomomenteilta rahoitettavien investointihankkeiden hankesuunnittelusta aiheutuviin menoihin ennen kuin hankkeen aloittamisesta tehdään päätös valtion talousarvion yhteydessä.

Valtuus

Valtuus tehdä sitoumuksia uusiin väylähankkeisiin.

Liikennevirasto oikeutetaan tekemään sopimuksia alla olevassa taulukossa yksilöityihin hankkeisiin siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja enintään taulukossa mainittu määrä:

Uudet väylähankkeet

	Sitoumuksista valtiolle aiheutuvien menojen enimmäismäärä (euroa)
Vt 4 Oulu—Kemi	125 000 000
Vt 5 Mikkeli—Juva	121 000 000
Vt 12 Lahden eteläinen kehätie	198 000 000
Luumäki—Imatra—Venäjän raja, ratayhteyden parantaminen	165 000 000

Valtuus tehdä sitoumuksia aiempina varainhoitovuosina päätettyihin väylähankkeisiin.

Liikennevirasto oikeutetaan tekemään sopimuksia alla olevassa taulukossa yksilöityihin, aiemmissa talousarvioissa päätettyihin hankkeisiin siten, että niistä aiheutuu valtiolle menoja aiemmin tehdyt sitoumukset mukaan lukien enintään taulukossa mainittu määrä:

Aiempina varainhoitovuosina päätetyt väylähankkeet

	Sitoumuksista valtiolle aiheutuvien menojen enimmäismäärä, ml. aiempina varainhoitovuosina tehtyjen sitoumusten aiheuttamat menot (euroa)
Tiehankeet	
Vt 6 Lappeenranta—Imatra	177 000 000
Kt 51 Kirkkonummi—Kivenlahti	80 000 000
Vt 5 Päiväranta—Vuorela	90 000 000
Vt 6 Joensuun kohta	47 100 000
E18 Haminan ohikulkutie	180 000 000
Vt 8 Sepänkylän ohikulkutie	57 500 000
Vt 19 Seinäjoen itäinen ohikulkutie	75 500 000
E18 Koskenkylä—Kotka erillishanke	37 000 000
Vt 8 Turku—Pori	92 500 000
Länsimetron liityntäyhteydet	19 900 000
Vt 4 Rovaniemen kohta	25 000 000
Vt 5 Mikkelin kohta	27 000 000
Mt 101 Kehä I parantaminen	32 000 000
Vt 6 Taavetti—Lappeenranta	76 000 000
Mt 148 parantaminen Keravan kohdalla	13 000 000
Vt 3 Arolammin eritasoliittymä	6 000 000
Kt 77 Viitasaari—Keitele	13 000 000
Vt 3 Tampere—Vaasa, Laihian kohta, 1. vaihe	27 000 000
Vt 22 Oulu—Kajaani—Vartius	15 000 000
Vt 8 Pyhäjoen ydinvoimalan edellyttämät tieinvestoinnit	22 500 000

Aiempina varainhoitovuosina päätetyt väylähankkeet

	Sitoumuksista valtiolle aiheutuvien menojen enimmäis- määrä, ml. aiempina varainhoito- vuosina tehtyjen sitoumusten aiheuttamat menot (euroa)
Ratahankkeet	
Rovaniemi—Kemijärvi, sähköistys	24 000 000
Kehärata	514 000 000
Pohjanmaan rata	674 000 000
Keski—Pasila, länsiraide	40 000 000
Riihimäen kolmioraide	10 000 000
Helsinki—Riihimäki rataosan kapasiteetin lisääminen, 1. vaihe	150 000 000
Pännäinen—Pietarsaari, sähköistys	4 000 000
Helsingin ratapihan toiminnallisuuden parantaminen	60 000 000
Vesiväylähankkeet	
Pietarsaaren meriväylä	11 400 000
Rauman meriväylä	28 000 000
Savonlinnan syväväylän siirtäminen	40 000 000
Yhteiset väylähankkeet	
Äänekosken biotuotetehtaan liikenneyhteydet	168 000 000

Selvitysosa: Momentille budjetoidaan kaikki valtion suoralla talousarviorahoituksella toteutettavien väylähankkeiden määrärahat. Hankkeiden ulkopuoliset rahoitusosuudet otetaan huomioon momentilla 12.31.10 silloin, kun Liikennevirasto maksaa ensin ja laskuttaa ulkopuolista tahoa sen jälkeen. Vastaavasti tämän momentin määrärahatarve jää pienemmäksi. Ulkopuolisella rahoitusosuudella tarkoitetaan muiden tahojen osallistumista valtion vastuulle kuuluvien väylähankkeiden kustannuksiin.

Hanke-erittely

				Ulkopuolisen rahoituksen osuus	Arvioitu käyttö	Määräraha v. 2017 myöhemmin	Rahoitus- tarve
	Hyväksytty	Valmis liikenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	sopimus- valtuudesta milj. €	milj. €	milj. €	milj. €
Keskeneräiset väylä-							
hankkeet							
Tiehankeet							
Vt 8 Turku—Pori		LTA I					
		2013/ LTA					
		II 2014	2018	92,5	2,5	83,1	6,9
Mt 101 Kehä I							
parantaminen		TA 2014	2017	32,0	16,4	9,0	6,6
Vt 6 Taavetti—Lappeen-							
ranta		LTA I 2014	2018	76,0	47,7	24,0	4,3
Vt 3 Tampere—Vaasa,							
Laihian kohta, 1. vaihe		TA 2015	2017	27,0	15,0	12,0	-

Hanke-erittely

			Sopimus- valtuus milj. €	Ulkopuolisen rahoituksen osuus sopimus- valtuudesta milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2017 milj. €	Rahoitus- tarve myöhemmin milj. €
	Hyväksytty	Valmis liikenteelle					
Vt 8 Oulu—Kajaani— Vartius	TA 2015	2017	15,0		10,0	5,0	-
Vt 8 Pyhäjoen ydin- voimalan edellyttämät tieinvestoinnit	LTA I 2015	2017	22,5		17,5	5,0	-
Ratahankkeet							
Pohjanmaan rata	TA 2011/ LTA III 2011/TA 2015	2017	674,0		646,7	27,3	-
Keski-Pasila, länsiraide Helsinki—Riihimäki rataosan kapasiteetin lisääminen, 1. vaihe	TA 2014	2020	40,0		18,0	9,0	13,0
Helsingin ratapihan toiminnallisuuden parantaminen	TA 2015	2020	150,0		32,0	43,0	75,0
	TA 2016	2020	60,0		12,0	12,0	36,0
Vesiväylähankkeet							
Rauman meriväylä	LTA II 2014/ LTA IV 2015	2017	28,0		19,0	9,0	-
Savonlinnan syväväylän siirtäminen	TA 2015	2018	40,0		19,0	12,0	9,0
Yhteiset väylähankkeet							
Äänekosken biotuote- tehtaan liikennejärjestelyt	LTA I 2015/ TAE 2017	2018	168,0		67,7	66,4	33,9
Muu kehittämisen hanke- suunnittelu					-	5,0	-
Keskeneräiset väylä- hankkeet yhteensä			1 425,0	2,5	1 004,1	245,6	177,8
Uudet väylähankkeet							
Vt 4 Oulu—Kemi	TA 2017	2021	125,0			7,0	118,0
Vt 5 Mikkeli—Juva	TA 2017	2021	121,0			5,0	116,0

Hanke-erittely

	Hyväksytty	Valmis liikenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	Ulkopuolisen rahoituksen osuus sopimus- valtuudesta milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2017 myöhemmin milj. €	Rahoitus- tarve milj. €
Vt 12 Lahden eteläinen kehätie	TA 2017	2021	198,0			12,2	185,8
Luumäki—Imatra— Venäjän raja, ratayhteyden parantaminen	TA 2017	2022	165,0			3,0	162,0
Uudet väylähankkeet yhteensä			609,0			27,2	581,8
Keskeneräiset ja uudet väylähankkeet yhteensä			2 034,0	2,5	1 004,1	272,8	759,6

Uusien hankkeiden perusteluina esitetään seuraavaa:

Vt 4 Oulu—Kemi

Hankkeen tavoitteena on parantaa yhteysvälin liikenteen turvallisuutta ja sujuvuutta, parantaa joukkoliikenteen toimintaolosuhteita sekä vähentää Oulun kohdan ruuhkia. Tavoitteena on myös parantaa elinkeinoelämän kuljetusten toimintavarmuutta.

Oulun kohdalla moottoritiele rakennetaan kolmannet kaistat ja kehitetään eritasoliittymiä. Meluntorjuntaa parannetaan. Kempeleeseen rakennetaan uusi eritasoliittymä. Haukiputaan kohdalla moottoriliikennetie rakennetaan moottoritieksi välillä Kello—Haukipudas ja keskikaiteelliseksi ohituskaistatieksi välillä Haukipudas—Räinänpää. Väliä Ii—Simon Maksniemi parannetaan mm. ohituskaistaratkaisuin.

Hankkeen kustannusarvio on 155 milj. euroa, josta valtion rahoitusosuus on 125 milj. euroa ja kuntien rahoitusosuus 30 milj. euroa (MAKU 2010: 130). Oulun kohdan H/K-suhde on 1,9 ja Haukiputaan kohdan H/K-suhde on 2,2.

Vt 5 Mikkeli—Juva

Hankkeen tavoitteena on parantaa tavara- ja henkilöliikenteen turvallisuutta ja toimintavarmuutta sekä kehittää valtatieyhteyden laatua. Hanke mahdollistaa maankäytön kehittämistä Mikkelin seudulla. Hankkeessa Tuppurala—Nuutilanmäki väli rakennetaan keskikaiteelliseksi tieksi uuteen maastokäytävään. Lisäksi Nuutilanmäki—Juva välille tehdään turvallisuutta ja toimintavarmuutta parantavia toimenpiteitä. Kustannusarvio on 121 milj. euroa (MAKU 2010: 130), joka sisältää kuntien osuuden. Hankkeen H/K-suhde on 1,8.

Vt 12 Lahden eteläinen kehätie

Hankkeen tavoitteena on parantaa liikenneturvallisuutta ja liikenteen sujuvuutta, vähentää oleellisesti nykyisen tien varren haittoja sekä edistää maankäytön ja elinkeinoelämän kehittämistä koko Lahden seudulla.

Hanke sisältää vt 12 parantamisen uuteen maastokäytävään Soramäen ja Okeroisten välillä kaksikaistaiseksi 1-ajorataiseksi tieksi sekä Okeroisten ja Kujalan (vt 4) välillä nelikaistaiseksi valtatieksi. Myös Lahden eteläistä sisääntulotietä (mt 167) parannetaan. Lisäksi tehdään tarvittavia

tunneli-, tie-, katu- ja kevyen liikenteen järjestelyjä, meluntorjuntaa ja pohjavedensuojausta. Hankkeen kokonaiskustannusarvio on 275 milj. euroa (MAKU 130, 2010=100). Tehdyn aiesopimuksen mukaan valtion osuus 198 milj. euroa ja kuntien osuus 77 milj. euroa (28 %). H/K suhde on noin 2,0.

Luumäki—Imatra—Venäjän raja, ratayhteyden parantaminen

Hankkeen tavoitteena on parantaa teollisuuden kuljetusten kannalta tärkeän rataosan välityskykyä ja tavaraliikenteen toimintaedellytyksiä sekä parantaa henkilöliikenteen palvelutasoa ja häiriötilanteiden hallintaa.

Hanke sisältää kaksoisraideosuuden rakentamisen välille Joutseno—Imatra. Rataosan Luumäki—Imatra käyttöikänsä päässä olevaa päällysrakennetta uusitaan. Lisäksi tehdään muita ratayhteyden parannustoimia kuten raiteenvaihto- ja liikennepaikkamuutoksia, siltaratkaisuja sekä meluntorjuntaa.

Hankkeen kustannusarvio on 165 milj. euroa (MAKU 2010: 130). Hankkeen H/K-suhde on 0,7. H/K-suhde ei sisällä häiriöherkkyyden ja täsmällisyyden parantamisen hyötyjä.

Aikaisemmin päätetyn hankkeen valtuuden tarkistus:

Äänekosken biotuotetehtaan liikenneyhteydet

Äänekosken biotuotetehtaan liikenneyhteydet -hankkeen sopimusvaltuuden korotustarve aiheutuu Äänekoski—Jyväskylä—Tampere -ratayhteyden vanhojen ratarakenteiden ja laitteiden korjaustarpeista, joita ei ollut tiedossa hankkeesta päätettäessä. Valtuuden korotuksen aiheuttama määrärahatarve vuodelle 2017 on 10 milj. euroa.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Keskeneräiset väylähankkeet	240 600	118 450	49 348	10 000	418 398
Uudet väylähankkeet	27 200	169 200	159 400	253 200	609 000
Menot yhteensä	267 800	287 650	208 748	263 200	1 027 398

Aikaisempien vuosien valtuuksia arvioidaan uusittavan noin 336,5 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Väylähankkeiden määrärahatarpeiden muutos	-80 230
Äänekosken biotuotetehtaan liikenneyhteydet, valtuuden tarkistuksesta aiheutuva lisäys	10 000
Yhteensä	-70 230

2017 talousarvio	272 800 000
2016 II lisätalousarvio	4 699 000
2016 talousarvio	343 030 000
2015 tilinpäätös	358 857 000

78. Eräät väylähankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 54 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää väyläverkon kehittämisinvestointien toteuttamisesta aiheutuviin menoihin. Ulkopuolisten rahoittajien suorittamat ja valtion jälkikäteen maksamat rahoitusosuudet budjetoidaan maksuperusteisina.

Valtuus

Liikennevirasto oikeutetaan tekemään aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuuksia ei ole käytetty.

Selvitysosa: Momentille budjetoidaan ulkopuolisten tahojen rahoitusosuudet väyläverkon kehittämishankkeiden valtion menoista. Ulkopuolisten rahoittajien (esim. kunnat ja yritykset) rahoitusosuudet budjetoidaan momentille sen mukaisesti, milloin valtio maksaa ne rahoittajille takaisin.

Hanke-erittely

	Hyväksytty	Valmis l iikenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2017 milj. €	Rahoitus- tarve myöhemmin milj. €
Keskeneräiset väylähankkeet						
Tiehankeet						
Vt 12 Tampereen rantaväylä	TA 2012/ LTA 2013/ LTA II					
	2016	2017	66,0	33,0	33,0	-
E18 Kehä III, 2. vaihe	TA 2013/ LTA 2013	2016	110,0	69,5	14,0	-
Fennovoiman tieyhteys	TA 2015	2015	7,4	-	7,4	-
Yhteensä			183,4	102,5	54,4	-

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	54 400	54 400

Aikaisempien vuosien valtuuksia arvioidaan uusittavan noin 29,4 milj. euroa. Valtuuksien uusiminen aiheutuu hankkeiden etenemisen mukaan tehtävistä sopimuksista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Väylähankkeiden määrärahatarpeiden muutos	-1 600
Yhteensä	-1 600

2017 talousarvio	54 400 000
2016 II lisätalousarvio	2 000 000
2016 talousarvio	56 000 000
2015 tilinpäätös	22 100 000

79. Elinkaarirahoitushankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 107 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää väyläverkon kehittämisinvestointien toteuttamisesta elinkaarihankkeina aiheutuviin menoihin.

Valtuus

Liikennevirasto oikeutetaan tekemään aikaisempina vuosina myönnettyjen valtuuksien mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuuksia ei ole käytetty.

Selvitysosa: Momentille budjetoidaan kaikkien elinkaarihankkeiden valtion rahoitusosuu- den edellyttämät määrärahat. Vuonna 2017 momentilta rahoitetaan kolmea elinkaarihanketta.

Hanke-erittely

	Hyväksytty	Valmis liikenteelle	Sopimus- valtuus milj. €	Arvioitu käyttö milj. €	Määräraha v. 2017 milj. €	Rahoitus- tarve myöhemmin milj. €
Keskeneräiset elinkaari- hankkeet						
E18 Muurla—Lohja	LTA I 2004	2008	700,0	326,3	43,0	330,7
E18 Koskenkylä—Kotka	TA 2010	2014	650,0	155,3	49,5	445,2
E18 Hamina—Vaalimaa	TA 2014	2018	660,0	14,6	14,5	630,9
Yhteensä			2 010,0	496,2	107,0	1 406,8

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	107 000	123 000	114 000	1 162 800	1 406 800

Aikaisempien vuosien valtuuksia arvioidaan uusittavan noin 293,3 milj. euroa. Valtuuksien uusiminen aiheutuu hankkeiden etenemisen mukaan tehtävistä sopimuksista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Väylähankkeiden määrärahatarpeiden muutos	1 030
Yhteensä	1 030
2017 talousarvio	107 000 000
2016 II lisätalousarvio	3 056 000
2016 talousarvio	105 970 000
2015 tilinpäätös	100 992 000

20. Liikenteen viranomaispalvelut

Selvitysosa: Liikenteen viranomaispalveluilla turvataan liikennejärjestelmän toimivuutta ja turvallisuutta sekä luodaan edellytyksiä liikennejärjestelmän ja siihen liittyvien palvelujen innovatiiviseen kehittämiseen.

01. Liikenteen turvallisuusviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 48 609 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen.

Selvitysosa: Liikenteen turvallisuusvirasto vastaa kaikkien liikennemuotojen viranomaispalveluista. Liikenteen viranomaispalvelut liittyvät liikennejärjestelmän turvallisuuteen, tietovarantoihin, toimintavarmuuteen ja markkinoihin.

Liikenteen turvallisuusviraston tehtävänä on muun muassa:

- liikenteen verotus-, rekisteröinti- ja valvontatehtävät
- liikennejärjestelmän lupa- ja valvontatehtävät
- liikennealan koulutukseen ja tutkintojen järjestämiseen liittyvät tehtävät
- viraston toimialaan kuuluvat liikennemarkkinoihin liittyvät tehtävät
- liikenteen turvallisuuden edistämiseen ja liikenteen ympäristövaikutuksiin kuuluvat tehtävät
- liikenteen viestintä- ja valistustehtävät
- liikennejärjestelmän toimivuuden varmistaminen normaaliolojen häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa.

Liikenteen turvallisuusviraston Trafin rooli yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden ja hallinnonalan painopisteiden toteuttamisessa on:

- edistää liikenteen palvelumarkkinoiden ja asiakaslähtöisten palvelujen syntymistä mahdollistavalla sääntelyllä, suunnitelmallisella vaikuttamisella ja kokeiluilla
- pyrkiä ohjaamaan kuluttajakysyntää liikenteen energiareformia tukevilla palveluilla

— avata ja hyödyntää tietoa uusien liiketoimintamahdollisuuksien ja liikennepalvelujen aikaansaamiseksi

— turvata liikenne- ja viestintäyhteyksiä parantamalla liikenteen toimintavarmuutta ja turvallisuutta.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Liikenteen turvallisuusvirastolle vuodelle 2017 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita sekä hallinnonalalle asetettuja muita tavoitteita.

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
--------------	-------------------	-----------------	-----------------

TUOTOKSET JA LAADUN- HALLINTA

1. Liikenteen ja viestinnän palvelumarkkinat ja palvelut

Liikennejärjestelmän sääntely on tarkoituksenmukaista ja mahdollistaa toimialan kehityksen.

Ajoneuvojen liikennekelpoisuuspalvelujen käyttäjäystävällisyyden lisääminen

Kuljettajien lupa- ja kelpoisuuspalveluiden kehittäminen käyttäjäystävällisemmäksi

Katsastajille on tuotettu sähköinen oppimisympäristö.

Laatumittaristoa on kehitetty monipuolisemmaksi.

Arvio sääntelyn tarpeellisuudesta on tehty.

Suunnitelma kuljettajien tiedon kehittämiseksi on valmis.

Suunnitelma tutkintopainotteiseen malliin siirtymiseksi on valmis.

Rautatieliikenteen kelpoisuussääntelyn uudistamiseksi on tehty ehdotus.

Sähköinen oppimisympäristö on käytössä.

Uusi laatumittaristo on käytössä.

Arvioinnissa tunnistetut kehittämistoimenpiteet on toteutettu.

Sähköistämisen käyttöönotto on toteutunut.

Toimenpiteet tutkintopainotteiseen malliin siirtymiseksi on tehty.

Rautatieliikenteen toimijoiden vaatimusten toimeenpano on aloitettu suunnitellusti.

2. Liikenteen energiareformi

Fossiilisten polttoaineiden käyttö vähentyy (hiiletön liikenne).

Ajoneuvokannan uudistaminen

Tieliikenteen vastuullisten kuljetusten yleistäminen

Selvitys toimenpiteistä ajoneuvokannan uudistamiseksi on valmistunut.

Liikenteen energia- tehokkuussopimukset on korvattu tieliikenteen vastuullisuusmallilla.

Tunnistetut muutostarpeet on toimeenpantu.

Vastuullisuusmallin tunnettavuus ja siihen sitoutuneiden yritysten lukumäärä on mitattu. Vastuullisuus- kulttuuritutkimus on tehty.

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Lentoliikenteen hiilidioksidipäästöjen kehittyminen kestäväällä tavalla	Viranomaistoimien suunnitelma ja lähtötaso- arviointi on tehty.	Tunnistetut kehittämis- toimenpiteet on toteutettu.	
Vaihtoehtoisten ja puhtaampien polttoainei- den käytön lisääntyminen merenkulussa	Suunnitelma viraston toimista tavoitteen edistämiseksi on laadittu.	Tunnistetut kehittämis- toimenpiteet on toteutettu ja arvioitu.	
3. Tiedon hyödyntäminen ja liiketoimintamahdol- lisuudet			
<i>Tieto on lisännyt uutta liiketoimintaa.</i>			
Sähköiset asiointikanavat ja tietojenvaihto	Digitaalinen Trafi -suunnitelma on laadittu. Uusia sähköisiä palveluja on otettu käyttöön.	Suunnitelma on toimeen- pantu. Uusia sähköisiä palveluita on otettu käyttöön.	
Liikenteen tietojen hyödyntäminen uuden liiketoiminnan mahdollistamisessa	Viranomaisten välinen tiedonvaihtosuunnitelma on valmistunut. Trafin tietoon perustuvien palvelujen määrä on kasvanut vähintään 5 %.	Kansalaisten tiedon- luovutuskerrat ovat vähentyneet. Trafin tietoon perustuvien palvelujen määrä on kasvanut vähintään 5 %.	
Automaation mahdollisuuksien hyödyntäminen	Avoimen datan määrää on lisätty. Ajoneuvojen varuste- tietojen rekisteröinti- tarpeet on selvitetty. Automaatiohankkeiden informaatiopalvelu toimii. Sähköistä RPAS- asiointia ja palveluja on kehitetty yhteistyössä.	Avoimen datan määrää on lisätty. Selvityksen mukaiset toimenpiteet on tehty. Informaatiopalvelu on arvioitu. Markkinaehtoista koti- maista RPAS-toimintaa on edistetty.	
4. Luottamus digitaalisiin palveluihin			
<i>Viraston tietojärjestelmät ja tieto ovat laadukkaita ja tietoturvallisia.</i>			
	Liikenteen tieto- järjestelmän ja tieto- varaston jatko- kehittämisestä on tehty suunnitelmat.	Jatkokehittäminen on edennyt suunnitelmien mukaan.	
5. Liikenne- ja viestintäverkot			
<i>Liikennejärjestelmän toimintavarmuus ja turvallisuus ovat parantuneet.</i>			
Liikennejärjestelmän tavoitteiden ja tilan seuranta ja kehittäminen yhteistyössä hallinnonalan kanssa.	Liikennejärjestelmän tavoitteiden ja tilan seuranta on laajennettu.	Seurannan toimivuus on arvioitu ja jatkokehitys- tarpeet on tunnistettu.	
Liikennejärjestelmän varautumis- ja huolto- varmuustyön koordinointi hallinnonallalla	Liikennejärjestelmän varautumis- ja huolto- varmuustoimijoiden roolien mukainen osallis- tuminen on suunniteltu.	Tunnistetut kehittämis- toimenpiteet on toteutettu ja arvioitu.	

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Uusien toimintatapojen käyttöönotto	Aluskatsastusten uudet toimintamallit ovat käytössä. Riski- ja suorituskyy-perusteista toimintatapaa on sovellettu valvonta-suunnitelmassa. Tieliikenteen turvallisuuden sidosryhmäyhteistyön koordinointi on aloitettu.	Aluskatsastusten uudet toimintamallit on arvioitu. Riski- ja suorituskyy-perusteista toimintatapaa on sovellettu myös lupa-toiminnoissa. Sidosryhmäyhteistyön koordinointi on kehitetty palautteen perusteella.	
Palvelutaso			
Asiakastytyväisyys, asiakkaat (asteikko 1—5)	3,5	3,6	3,6
Asiakastytyväisyys, sidosryhmät (asteikko 1—5)	3,6	3,6	3,6
TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS			
Tuottavuus			
Työn tuottavuuden kasvu-% vähintään	6,62	1	1
Kokonaistuottavuuden kasvu-% vähintään	7,94	2	2
Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, % (kolmen vuoden keskiarvo, %)	101	100...106	100...106
Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, % (kolmen vuoden keskiarvo)	107	113...120	120...127

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon momentille 11.19.05 budjetoitua lentoliikenteen valvontamaksua vastaavat menot 12,5 milj. euroa, katsastustoiminnan valvontamaksua vastaavat menot 7,3 milj. euroa ja kaupunkiraideliikenteen valvontamaksua vastaavat menot 40 000 euroa. Ajoneuvoverotustehtävän menot ovat 13,9 milj. euroa. Keskeisimmät julkisoikeudelliset suoritukset tulonmuodostuksen kannalta ovat tieliikenteen ajoneuvojen rekisteröintiin ja liikenteeseen ottoon, ajokokeisiin, tutkintoihin ja ajokortteihin liittyvät suoritukset sekä erilaiset henkilöiden pätevyteen liittyvät suoritukset.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	135 388	138 106	139 604
Bruttotulot	84 442	90 240	90 995
Nettomenot	50 946	47 866	48 609
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	15 685		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	14 085		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
Julkisoikeudelliset suoritteet	74 455	81 023	80 865
— Ajoneuvojen rekisteröinti	37 895	32 433	29 680
— Ajo-oikeudet ja tutkinnot	23 489	35 274	33 792
— Luvat ja valvonta	13 071	13 316	17 393
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	9 590	9 217	10 130
Tuotot yhteensä	84 045	90 240	90 995
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
Julkisoikeudelliset suoritteet	77 626	80 985	83 641
— Ajoneuvojen rekisteröinti	35 516	30 819	27 765
— Ajo-oikeudet ja tutkinnot	25 147	34 144	36 623
— Luvat ja valvonta	16 963	16 022	19 253
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	9 131	9 217	7 215
Kustannukset yhteensä	86 757	90 202	90 856
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)			
Julkisoikeudelliset suoritteet	-3 171	38	-2 776
— Ajoneuvojen rekisteröinti	2 379	1 614	1 915
— Ajo-oikeudet ja tutkinnot	-1 658	1 130	-2 831
— Luvat ja valvonta	-3 892	-2 706	-1 860
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	459	-	2 915
Kustannusvastaavuus yhteensä	-2 712	38	139
Kustannusvastaavuus, %			
Julkisoikeudelliset suoritteet	96	100	97
— Ajoneuvojen rekisteröinti	107	105	107
— Ajo-oikeudet ja tutkinnot	93	103	92
— Luvat ja valvonta	77	83	90
Liiketaloudelliset suoritteet (tietopalvelu)	105	100	140
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	97	100	100

Veroluonteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Tuotot			
Lentoliikenteen valvontamaksu	11 451	11 451	12 451
Katsastustoiminnan valvontamaksu	7 751	7 260	7 260
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	40	40
Tuotot yhteensä	19 202	18 751	19 751

Veroluonteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Kustannukset			
Lentoliikenteen valvontamaksu	11 510	11 870	12 510
Katsastustoiminnan valvontamaksu	6 472	7 260	7 260
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	40	40
Kustannukset yhteensä	17 982	19 170	19 810
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)			
Lentoliikenteen valvontamaksu	-59	-419	-59
Katsastustoiminnan valvontamaksu	1 279	-	-
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	-	-
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) yhteensä	1 220	-419	-59
Kustannusvastaavuus, %			
Lentoliikenteen valvontamaksu	99	96	100
Katsastustoiminnan valvontamaksu	120	100	100
Kaupunkiraideliikenteen valvontamaksu	-	100	100
Kustannusvastaavuus, %	107	98	100

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Ajoneuvoverotuksen laajennus: veneet ja moottoriajoneuvot (HO)	1 000
Lentoliikenteen valvontamaksun tarkistus	1 000
Merenkulun asiantuntija (siirto momentilta 24.01.01)	200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-15
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-8
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-248
Palkkaliukumasäästö	-121
Palkkausten tarkistukset	-23
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-128
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-252
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-350
Työajan pidentäminen (Kiky)	-180
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-27
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-163
Tasomuutos	58
Yhteensä	743

2017 talousarvio	48 609 000
2016 II lisätalousarvio	-163 000
2016 talousarvio	47 866 000
2015 tilinpäätös	49 346 000

41. Tieliikenteen turvallisuustoiminnan edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 9 100 000 euroa.

Määrärahasta saa myöntää avustusta tieliikenteen turvallisuustoiminnan edistämisen valtionavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen mukaisesti:

- 1) yleiseen tieliikenteen turvallisuustoimintaan
- 2) kehittämishankkeisiin, kokeiluihin ja turvallisuustutkimukseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla edistetään tieliikenteen turvallisuutta koskevien liikennepoliittisten tavoitteiden toteutumista. Määräraha perustuu vakuutusyhtiöiltä kerättävään liikenneturvallisuusmaksuun, joka tuloutetaan momentille 11.19.05.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Yleinen tieliikenteen turvallisuustoiminta	8 900
Kehittämishankkeet, kokeilut ja turvallisuustutkimus	200
Yhteensä	9 100

2017 talousarvio

9 100 000

30. Liikenteen tukeminen ja ostopalvelut

Selvitysosa: Merenkulkupolitiikan tavoitteena on turvata Suomen kauppalaivaston myönteinen kehitys, suomalaisten merenkulkijoiden työllisyys ja huoltovarmuus. Oman kauppalaivaston tarvetta korostaa Suomen syrjäinen sijainti ja ulkomaankaupan riippuvuus merikuljetuksista Itämeren yli. Jo pelkästään huoltovarmuuskohdat edellyttävät riittävän suurta kotimaista tonnistoa. Kauppalaivaston määrä on viime vuosina asteittain noussut. Suomalaisten alusten osuus merikuljetuksista on vakiintunut hieman yli 30 prosentin tasolle (tuonnissa runsas 40 %, viennissä hieman yli 20 %).

Kaukoliikenteessä joukkoliikenteen peruspalvelutasoa voidaan turvata ostamalla liikennettä tai myöntämällä yksinoikeuksia julkisen palveluvelvoitteen vastineeksi silloin kun riittävät yhteydet eivät synny markkinaehtoisesti. Peruspalvelutasoa tarkastellaan liikennejärjestelmätasolla, joten riittää, että määränpään päästään yhtäkin liikennemuotoa käyttäen.

Joukkoliikennejärjestelmää kehitetään vahvasti palvelutasojattelun suuntaan. Palvelutaso perustuu asiakastarpeisiin, yhteiskunnallisiin tavoitteisiin sekä käytettävissä oleviin resursseihin. Neljällä suurimmalla kaupunkiseudulla tavoitteena on yksityisautoilun kanssa kilpailukykyinen joukkoliikenne erityisesti työmatkoilla. Keskisuurilla kaupunkiseuduilla pyritään houkuttelevaan joukkoliikenteen tarjontaan. Pienillä kaupunkiseuduilla ja kaupunkiseutujen läheisillä haja-asutusalueilla pyritään joukkoliikenteen peruspalvelutasoon.

Joukkoliikennelain mukaisesti joukkoliikenteen järjestämistavat muuttuivat 1.7.2014 alkaen. Muutos tapahtuu asteittain 2.12.2019 mennessä. Muutos vaikuttaa myös valtionavustuksella tuettaviin lipputyyppeihin.

Joukkoliikenteen matkustajainformaation, tietojärjestelmien sekä yhteiskäyttöisten maksujärjestelmien kehitystä edistetään. Pitkällä aikavälillä valtion rahoituksella tullaan ostamaan tai avustamaan liikennettä vain sellaisilta toimijoilta, jotka sitoutuvat joukkoliikenteen yhteiseen maksu- ja informaatiojärjestelmien kehittämistyöhön.

Saaristoliikenteen lauttojen ja yhteysalusten palvelut turvataan nykytasolla.

42. Valtionavustus koulutuksesta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen maksamiseen rautatieliikenteen ammattikoulutuksen järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu rautatiealan toimijoista riippumattomalle ja laaja-alaista rautatiealan ammatillista koulutusta eri tehtäviin tarjoavalle oppilaitokselle tai osakeyhtiölle.

2017 talousarvio	841 000
2016 talousarvio	841 000
2015 tilinpäätös	841 000

43. Meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantaminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 101 420 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain (1277/2007) mukaisen tuen maksamiseen kauppa-alusluetteloon merkityille aluksille.

Selvitysosa: Aluksille maksettava tuki vastaa yleisesti verovelvollisten merenkulkijoiden osalta merenkulkijan kauppa-alusluetteloon merkityltä alukselta saamasta merityötulosta toimitettujen ennakonpidätysten sekä työnantajan merimieseläkevakuutusmaksun ja tapaturmavakuutusmaksun määrää. Rajoitetusti verovelvollisten osalta tuki vastaa vain toimitetun lähdeveron ja työnantajan maksaman sosiaaliturvamaksun määrää.

Vuonna 2017 tukea maksetaan 1.7.2016—30.6.2017 välisenä aikana syntyneistä kustannuksista. Matkustaja-aluksilla, jotka saavat kuljettaa enemmän kuin 120 matkustajaa, tuki vastaa verohallinnolle toimitettujen ja maksettujen työnantajasuoritusten osalta ennakonpidätysten, työnantajan sosiaaliturvamaksujen sekä lähdeveron määrää ajalta 1.11.2016—31.10.2017.

Vuonna 2015 tukea maksettiin 87,304 milj. euroa. Kauppa-alusluettelossa arvioidaan vuonna 2017 olevan 112 tuen piiriin kuuluvaa alusta, joista 96 on lastialuksia ja 16 matkustaja-aluksia. Luetteloon merkittyjen alusten bruttovetoisuuden arvioidaan olevan yhteensä noin 1 537 000.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain muuttamiseksi. Hallituksen esityksessä tuki

laajennetaan kattamaan myös merenmittausalukset. Tuen laajentamisen kustannusvaikutus arvioidaan olevan noin 1 milj. euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tuen laajentaminen merenmittausaluksiin	1 000
Yhteensä	1 000

2017 talousarvio	101 420 000
2016 talousarvio	100 420 000
2015 tilinpäätös	87 304 118

51. Luotsauksen hintatuki (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 4 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Saimaan alueen luotsaukseen luotsauslain (940/2003) mukaisen luotsauksen hintatuen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Luotsauslain mukaan Saimaan kanavalla ja Saimaan vesistöalueella peritään alennettuun yksikköhintaan perustuvaa luotsausmaksua. Alennettu yksikköhinta on enintään kaksi kolmasosaa varsinaisesta yksikkö hinnasta. Tämän johdosta liiketaloudellisesti kannattamatonta Saimaan alueen lakisääteistä luotsausta varten on tarkoitus maksaa momentin mukaista hintatukea luotsauspalveluja tuottavalle yhtiölle.

Luotsausmatkat ovat Saimaan alueella huomattavasti pidemmät kuin meriliikenteessä. Yleisen luotsausmaksun ja Saimaan luotsausmaksun välistä erotusta korvataan siten, että se on enintään Saimaan alueen (ml. kanava) alijäämän suuruinen.

2017 talousarvio	4 200 000
2016 talousarvio	4 200 000
2015 tilinpäätös	4 200 000

63. Joukkoliikenteen palvelujen osto ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 84 474 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) liikenteenharjoittajille maksettaviin korvauksiin julkisia palveluhankintoja koskevien sopimusten mukaisesti siten kuin palvelusopimusasetuksessa (EY) N:o 1370/2007 säädetään
- 2) junaliikenteen palvelujen ostoihin
- 3) lentoliikenteen palvelujen ostoihin
- 4) Merenkurkun laivaliikenteen palvelujen ostoihin
- 5) alueellisen ja paikallisen liikenteen ostoihin sekä hintavelvoitteiden korvaamiseen ja lippujärjestelmän perustamis- ja käyttökustannuksiin

- 6) suurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen tukemiseen
 7) keski suurten kaupunkiseutujen joukkoliikenteen tukemiseen
 8) joukkoliikenteen kehittämishankkeisiin ja muihin joukkoliikenteen käyttöä edistäviin menoihin sekä liikkumisen ohjaukseen.

Määrärahaa saa myöntää avustusta joukkoliikenteen valtionavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1273/2013) mukaisesti kunnille ja muille yhteisöille.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu joukkoliikennelain (869/2009) mukaisiin menoihin sekä eräisiin muihin joukkoliikenteen palvelujen tuottamiseen ja joukkoliikenteen edistämiseen ja kehittämiseen sekä liikkumisen ohjaukseen osoitettaviin menoihin.

Joukkoliikennelain mukaisesti joukkoliikenteen järjestämistavat muuttuivat 1.7.2014 alkaen. Muutos tapahtuu asteittain 2.12.2019 mennessä. Joukkoliikenteen järjestämistavan muutos tarkoittaa sitä, että valtio korvaa alueellisia ostoja pääsääntöisesti liikenteenharjoittajille suoraan eikä enää avusta kuntia. Kunnat maksavat myös jatkossa osuutensa kustannuksista. Bruttomallilla järjestettävän liikenteen osalta valtio saa lipputulot, jotka budjetoidaan valtion talousarvion tuloihin. Näiden tulojen lisäksi sinne budjetoidaan myös Kelan toisen asteen opiskelijoille myöntämä koulumatkatuki ja valtakunnalliseen lippu- ja maksujärjestelmään liittyviä muita tuloja. Vuoden 2017 osalta momentin mitoituksessa on otettu huomioon 3 700 000 euroa lipputuloina, jotka on budjetoitu tuloarviona momentille 12.31.10.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Junaliikenteen ostot	30 170
Alueellisen ja paikallisen liikenteen ostot, hintavelvoitteet ja kehittäminen	33 529
Suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki	9 750
Keski suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki	8 125
Lentoliikenteen ostot	1 000
Merenkurkun liikenne	250
Kehittämishankkeet	750
Liikkumisen ohjaus	900
Yhteensä	84 474

Junaliikenteen ostot

Valtion ja VR-Yhtymä Oy:n välinen uusi sopimus junaliikenteen ostoista vuosille 2016—2019 kattaa sekä junien kaukoliikenteen että Helsingin seudun liikenne -kuntayhtymän alueen ulkopuolisen lähiliikenteen. Sopimuksen arvo nelivuotisella sopimuskaudella on 120,68 milj. euroa. Sopimuksella ostettavan liikenteen lisäksi VR-Yhtymä Oy on velvollinen hoitamaan henkilöjunaliikenteen yksinoikeutta koskevan käyttöoikeussopimuksen 3.12.2009—31.12.2019 mukaista liikennettä siten kuin liikenne- ja viestintäministeriö määrittelee.

Kaukojunaliikenteen tukemisessa tavoitteena on pitää yllä ja nostaa junaliikenteen palvelutasoa ja joukkoliikenteen kulkutapaosuutta. Junaliikenteen ostoilla tyydytetään tarpeelliseksi arvioituja alueellisia ja valtakunnallisia matkustustarpeita siltä osin kuin näitä palveluja ei pystytä järjestä-

mään markkinaehtoisesti ja siinä laajuudessa kuin vuosittain tarkoitukseen myönnettävä määräraha riittää. Lähiliikenteen ostolla mahdollistetaan korkeampi palvelutaso kuin mihin suorat lipputulot antavat mahdollisuuden. Ostolla mahdollistetaan liikennepoliittisesti tarpeelliseksi katsottava rautateiden lähiliikenne siinä laajuudessa kuin vuosittain tarkoitukseen myönnettävä määräraha riittää.

Alueellisen ja paikallisen liikenteen ostot, hintavelvoitteet ja kehittäminen

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset rahoittavat maaseudun peruspalveluluonteista linja-autoilla ja takseilla harjoitettavaa joukkoliikennettä sekä siirtymäajan mukaisia seutu- ja työmatkalippuja koskevia hintavelvoitteita. Lisäksi ne hankkivat alueensa liikennettä kilpailutetuilla sopimuksilla, joiden rahoitukseen kunnat voivat osallistua. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten myöntämän tuen perusteet määritellään valtioneuvoston asetuksessa joukkoliikenneavustuksista. Joukkoliikenteen tuella kompensoidaan myös seutu-, kaupunki- ja työmatkalippujen hintavelvoitetta liikenteessä, jota liikennöidään siirtymäajan sopimuksilla. Tähän tarkoitukseen käytettävän rahoituksen edellytyksenä on, että kunta osallistuu julkisen palvelun velvoitteen kustannuksiin vähintään yhtä suurella osuudella kuin valtio.

Alueellisen ja paikallisen liikenteen kehittämistoimien painopisteenä ovat liikenteen suunnittelu ja henkilökuljetusten koordinoiminen edistäminen ja kehittäminen. Tämän lisäksi rahoitusta käytetään lippujärjestelmän perustamis- ja käyttökustannuksiin.

Suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki

Valtio avustaa 9,75 milj. euron määrärahalla Helsingin, Tampereen, Turun ja Oulun seutujen joukkoliikennettä edellyttäen, että rahoitus nostaa seutujen joukkoliikenteen palvelutasoa ja siten lisää joukkoliikenteen käyttöä ja markkinaosuutta sekä parantaa sen kilpailukykyä. Lisäksi valtio rahoituksellaan myötävaikuttaa siihen, ettei liittyminen joukkoliikenteen järjestämisestä vastaavaan viranomaiseen aiheuttaisi kunnalle kohtuutonta kustannustaakkaa. Valtionavustuksen edellytyksenä on, että valtion rahoitus on kytketty MAL-aiesopimuksessa sovittuihin kehittämistoimiin, joilla voidaan varmistaa rahoituksen vaikuttavuus ohjelman tavoitteiden mukaisesti. Kehysneuvotteluissa päätettyjen sopeutustoimien kohdistaminen suurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen vaikuttaa myös MAL-aiesopimuksessa sovittuihin kehittämistoimien rahoittamiseen.

Valtio avustaa suuria kaupunkiseutuja enintään 50 prosentilla hyväksyttävistä kustannuksista.

Keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetuki

Valtio avustaa keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennettä yhteensä 8,125 milj. euron määrärahalla edellyttäen, että ne ovat laatineet aiesopimuksen joukkoliikenteen kehittämisohjelman toteuttamisesta ja että ne osallistuvat kehittämistoimien rahoitukseen vähintään 50 prosentilla hyväksyttävistä kustannuksista. Kehysneuvotteluissa päätettyjen sopeutustoimien kohdistaminen keskisuurten kaupunkiseutujen joukkoliikennetukeen vaikuttaa myös kaupunkiseutujen kanssa tehdyissä aiesopimuksissa sovittujen kehittämistoimenpiteiden rahoittamiseen.

Lentoliikenteen ostot

Lentoliikennettä voidaan ostaa paikkakunnille, joille matka-aika Helsingistä junalla on yli 3 tuntia. Säännöllisen lentoliikenteen ostolla turvataan erityisesti elinkeinoelämälle tarpeellisia yhteyksiä. Myös paikalliset ja alueelliset tahot osallistuvat kyseisten liikenteiden rahoittamiseen. Vuonna 2015 Helsingin ja Savonlinnan välisessä ostoliikenteessä matkusti 11 000 matkustajaa.

Uusi Helsinki—Savonlinna -reitin säännöllisen lentoliikenteen sopimus on voimassa 11.1.2016—22.12.2017. Helsinki—Pori -reitille asetettiin julkinen palveluvelvoite edellyttäen, että Porin kaupunki vastaa ostoliikenteen kustannuksista. Porin kaupunki on tehnyt ostoliikennesopimuksen Helsinki—Pori -reitille ajalle 1.2.—16.12.2016 ja vastaa reitistä aiheutuvista kustannuksista.

Merenkurkun liikenne

Merenkurkun laivaliikenteen ostamisen tavoitteena on turvata ympärivuotinen matkustajalauttaliikenne Vaasan ja Uumajan välille. Vuoden 2014 alusta voimaan tullutta kolmevuotista sopimusta on tarkoitus jatkaa sopimuksen mukaisilla 2+2 optiovuosilla. Suomen valtion maksuosuus on enintään 50 % ostokustannuksista. Vuonna 2017 matkustajia arvioidaan olevan noin 175 000 henkilöä.

Kehittämishankkeet

Valtakunnallisella strategisella kehittämistoiminnalla pyritään edistämään joukkoliikenteen toimintaedellytyksiä, kilpailukykyä ja houkuttelevuutta pitkällä aikavälillä. Kehittämishankkeisiin kohdistetaan 0,750 milj. euroa. Kehittämishankkeiden valtion avustuksen edellytyksenä on, että valtionavustuksen saajat osallistuvat vähintään yhtä suurella panostuksella kustannuksiin ja että kehittämishankkeiden tulokset palvelevat myös valtakunnallisia joukkoliikenteen kehittämistavoitteita.

Liikkumisen ohjaus

Määrärahasta kohdistetaan 0,9 milj. euroa liikkumisen ohjaukseen. Liikkumisen ohjauksella myötävaikutetaan joukkoliikenteen ohella myös kävelyn ja pyöräilyn kulkutapaosuuden kasvattamiseen erityisesti kaupunkiseuduilla. Keinoina on muun muassa informaatio-ohjaus, markkinointi ja palvelujen kehittämisen tukeminen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Joukkoliikenteen lipputulosten tarkistus	1 700
Yhteensä	1 700
2017 talousarvio	84 474 000
2016 talousarvio	82 774 000
2015 tilinpäätös	103 159 000

64. Saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostot ja kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 12 990 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) saariston yhteysalusliikennepalveluihin ja niistä aiheutuviin kulutusmenoihin sekä selvityksiin ja tiedottamiseen
- 2) saariston yhteysalusliikenteen käyttämien laitureiden kunnostamiseen
- 3) yhteysalusliikennettä korvaavien yksityisluonteisten jätteiden kunnossapidon avustamiseen

4) aikaisempina vuosina ja varainhoitovuonna myönnettyistä valtuuksista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Lisäksi määrärahasta saa myöntää avustuksia saariston kulkuyhteyksiä hoitaville liikenteenharjoittajille valtioneuvoston asetuksen (371/2001) mukaisin perustein.

Määräraha budjetoidaan avustusten osalta maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus oikeutetaan solmimaan viisivuotisia kokonaispalvelusopimuksia saariston yhteysalusliikennepalvelujen ostamisesta enintään 10 700 000 euron kokonaiskustannusten määrästä.

Selvitysosa: Saariston kehityksen edistämiseksi annetun lain (494/1981) mukaan valtion on pyrittävä huolehtimaan siitä, että saariston vakituisella väestöllä on käytettävissä kuljetuspalvelut.

Yhteysalusliikenne on Liikenneviraston vastuulla olevaa liikennettä ja se kattaa lähes kaikki Saaristomerellä ja Suomenlahden asutut saaret, joihin ei ole tieyhteyttä. Varsinais-Suomen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus hankkii yhteysalusliikennepalvelut kilpailuttamalla. Yhteysalusliikenteen matkustajamäärän vuonna 2017 arvioidaan olevan noin 210 000 henkilöä. Menot matkustajaa kohden ovat noin 62 euroa yhteysalusreittien varrella olevaa vakinaista asukasta kohden, noin 19 300 euroa vuodessa.

Avustuksilla pyritään säilyttämään kulkumahdollisuudet sellaisten saaristoalueiden asukkaille, joilla ei ole käytettävissä yhteysalusliikennettä. Avustus kohdistuu lähinnä Suomenlahden sekä Turunmaan saariston henkilö- ja tavarakuljetusten järjestämiseen.

Uusilla valtuuksilla turvataan Nauvon pohjoisen sekä Rymättylän reittien yhteysalusliikennepalvelujen ostaminen kokonaispalveluina, joissa palveluntuottajat vastaavat näillä reiteillä liikennöivien alusten hankinnasta ja ylläpidosta. Yhteysalusliikennepalvelut on tarkoitettu kilpailuttaa vuoden 2017 aikana. Sopimusten mukainen kokonaispalvelu koskisi vuosia 2019—2023. Yhteysalusliikennöintipalveluista arvioidaan aiheutuvan menoja noin 2 140 000 euroa vuodessa vuosina 2019—2023.

Saariston liikennepalvelujen kokonaisuuden kehittämiseksi on käynnistetty hanke, jonka tavoitteena on edistää monipuolisten, asiakkaiden tarpeiden mukaan joustavien saariston liikenne- ja kuljetuspalvelujen tarjontaa mm. purkamalla markkinoille tulon esteitä. Hanke saattaa vaikuttaa yhteysaluspalvelujen hankintaan tulevaisuudessa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	490
Yhteensä	490
2017 talousarvio	12 990 000
2016 talousarvio	12 500 000
2015 tilinpäätös	12 225 000

66. Yhteysalusliikennepalvelujen ostosopimukset (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 303 000 euroa.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kotka—Pyhtään ja Hiittisten reittien yhteysalusliikennepalvelujen ostaminen kokonaispalveluina kilpailutettiin vuoden 2012 aikana. Palveluntuottajat ovat vastanneet Kotka—Pyhtään ja Hiittisten reiteillä liikennöivien alusten hankinnasta ja ylläpidosta. Sopimuksen mukainen kokonaispalvelu koskee vuosia 2014—2023. Yhteysalusliikennöintipalveluista arvioidaan aiheutuvan menoja noin 5 303 000 euroa vuodessa vuosina 2014—2023. Kotka—Pyhtään ja Hiittisten reiteillä matkustajamäärän vuonna 2017 arvioidaan olevan noin 30 000 henkilöä. Menot matkustajaa kohden ovat noin 175 euroa yhteysalusreittien varrella olevaa vakinaista asukasta kohden, noin 43 100 euroa vuodessa.

2017 talousarvio	5 303 000
2016 talousarvio	5 303 000
2015 tilinpäätös	5 303 000

40. Viestintäpalvelut ja -verkot sekä viestinnän tukeminen

Selvitysosa: Merkittävä osa yhteiskunnan palveluista tuotetaan ja kulutetaan viestintäpalveluja ja -verkkoja hyödyntäen ja niiden merkitys lisääntyy digitalisaatiokehityksen myötä. Toimialan viranomaistoiminnot rahoitetaan pääosin toimialalta kerättävillä varoilla. Verkot ja palvelut tuotetaan pääosin markkinaehtoisesti kysyntään vastaten. Julkisia varoja käytetään varmistamaan peruspalveluiden saatavuus. Lisäksi mediatoimialan sopeutumista murrosvaiheessa edistetään viestintäpoliittisin toimin.

01. Viestintäviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 11 049 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen. Niiden osalta määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Selvitysosa: Viestintävirasto vastaa viestintätoimialan viranomaissääntely-, valvonta-, ohjaus-, hallinto- ja palvelutehtävistä. Viestintäviraston tehtävänä on muun muassa

- valvoa tele-, radio-, televisio- ja postitoimintaa ja myöntää televisio- ja radiotoiminnan toimilupia
- edistää sähköisen viestinnän toimivuutta, häiriöttömyyttä ja turvallisuutta sekä markkinoiden toimivuutta
- edistää tietoturvaa ja yksityisyyden suojaa sähköisessä viestinnässä
- hoitaa radiotaajuuksia ja teletointa sekä viestintäverkkojen ja -palvelujen numerointia ja tunnuksia koskevaa hallintoa
- selvittää radioviestinnän häiriöitä sekä verkko- ja viestintäpalveluihin kohdistuvia tietoturvaloukkauksia ja niiden uhkia

— kerätä tietoa ja tiedottaa verkko- ja viestintäpalvelujen saatavuudesta, laadusta, hinnoista ja toimivuudesta sekä tietoturvaloukkauksista ja niiden uhkista

— ohjata toimialansa teknistä toteutusta antamalla ohjeita, suosituksia ja määräyksiä sekä koor-
dinoida telealan standardointia.

Viestintäviraston rooli hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamisessa ja painopisteiden toteuttamisessa on edistää sähköisten palveluiden kehittymistä ja käyttöä sekä markkinoiden läpinäkyvyyttä, lisätä luottamusta digitaalisiin palveluihin ja toimintatapoihin, varmistaa viestintäverkkojen toimintavarmuutta, peruspalvelujen saatavuutta ja toimivuutta.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Viestintävirastolle vuodelle 2017 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita sekä hallinnonalalle asetettuja muita tavoitteita.

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
--------------	-------------------	-----------------	-----------------

TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA

Liikenteen ja viestinnän palvelut ja palvelumarkkinat

Viestintävirasto edistää sähköisten palvelujen kehittymistä ja käyttöä.

Verkkotunnusten välittäjämalli otetaan käyttöön aikataulussa. Välittäjämallin käyttöönoton pvm, verkko-
tunnusten määrän kasvu %:a vuodessa

- 5.9.2016 4

Fi-juuren nimipalvelun käytettävyys. Osuus ajasta, jonka fi-juuren nimipalvelut ovat käytettävissä, %
Sähköisen tunnistamisen kansallinen luottamusverkosto käynnistyy aikataulussa. Verkoston käynnistymisen pvm 1.5.2017

100 100 100

- Valmisteilla 1.5.2017

Viestintävirasto edistää markkinoiden läpinäkyvyyttä

MONITORi-palvelun käyttö. Palvelun kävijämäärä/kk
MONITORi-palvelun toimivuus ja hyödyllisyys.

- 4 000 6 000

Asiakaskysely palvelun käyttäjille (asteikko 1—5)

- 3,5 3,6

Elinvoimainen media-ala

Televisio- ja radiotoiminnan harjoittamisen hallinnollinen taakka kevenee.

Televisio- ja radiotoimijoiden tyytyväisyys toimilupamenettelyyn on hyvällä tasolla, asiakas- ja sidosryhmäkysely (asteikko 1—5)

- 3,5 3,6

Luottamuksen palauttaminen internetiin

Luottamus internetiin kasvaa.

Kansalaisten, yritysten ja julkisyhteisöjen tietoturva-
tietoisuus, luottamus viestintäpalveluihin sekä tyytyväisyys Viestintävirastoon viestinnän luottamuksellisuuden ja tietoturvan parantamisessa ovat hyvällä tasolla. Asiakas- ja sidosryhmäkysely (asteikko 1—5)

- 3,5 3,6

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Liikenne- ja viestintäverkot			
<i>Viestintäverkkojen toimintavarmuus paranee.</i>			
Viestintäverkkojen ja -palvelujen toimintavarmuus ja käytettävyyden tasolla. Pitkäkestoisten ja vakavien vikojen määrä enintään, kpl/vuosi	4	5	5
Hätäliikenteen radiohäiriöt selvitetään tehokkaasti. Häiriön selvittämiseen enintään kuluva aika, tuntia virka-aikana	16	16	16
<i>Luodaan edellytyksiä uusille innovatiivisille viestintäyhteyksille.</i>			
Taajuusalueen 700 MHz vapauttaminen langattoman laajakaistan käyttöön. Siirtymän ja käyttöönoton aikataulu: Taajuussuunnittelu mahdollistaa kaikkien pää-lähettimien ja täytelähettimien radiolupien myöntämisen 31.12.2016 mennessä.	-	Toteutuu	-
<i>Viestintämarkkinoiden toimivuus kehittyy.</i>			
Huippunopeiden laajakaistaliittymien määrä lisääntyy. 100 Mbit/s laajakaistaliittymien osuus kotitalouksien laajakaistaliittymistä, %	-	25	30
Valokuituliittymien saatavuus kotitalouksilla paranee, saatavuuden kasvu, %-yksikköä edelliseen vuoteen verrattuna	-	5	5
Kilpailijoille vuokrattujen kuitutilaajayhteyksien määrä kasvaa. Vuokrattujen tilaajayhteyksien määrän kasvu, %/vuosi	16,5	5	5
<i>Viestinnän peruspalvelujen saatavuus varmistetaan.</i>			
Kansalaisten tyytyväisyys viestintäpalveluihin paranee. Asiakkaiden tyytyväisyys puhelin- ja laajakaistapalveluiden tarjontaan, asiakaskyselyn tulos (asteikko 1—5)	-	3,5	3,6
Huolehditaan tv-kuvan näkyvyydestä. Aluekohtaisten näkyvyysohjelmien ratkaiseminen, asiakaskyselyn tulos (asteikko 1—5)	-	3,5	3,6
TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS			
Työn tuottavuuden kehittyminen, %	-16,79	1	1
Kokonaistuottavuuden kehittyminen, %	-15,16	1	1
Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	96	94	98
Veronluonteisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	99	98	98

Tulot perustuvat valtion maksuperustelain nojalla annettuun liikenne- ja viestintäministeriön asetukseen taajuusmaksuista ja Viestintäviraston radiohallinnollisista suoritteista perittävistä muista maksuista (1222/2010), liikenne- ja viestintäministeriön asetukseen Viestintäviraston eräistä maksuista (1475/2015) sekä lakiin valtion televisio- ja radiorahastosta (745/1998).

Viestintävirasto perii tietoyhteiskuntamaksua sekä televisio- ja radiotoiminnan valvontamaksua tietoyhteiskuntakaareissa (917/2014) säädetyin perustein, postitoiminnan valvontamaksua postilaissa (415/2011) säädetyin perustein sekä sähköisen tunnistuspalvelun tarjoajilta maksua laissa

vahvasta sähköisestä tunnistamisesta ja sähköisistä allekirjoituksista (617/2009) säädetyin perustein.

Tietoyhteiskuntamaksu 4 000 000 euroa, postitoiminnan valvontamaksu 1 533 000 euroa, televisio- ja radiotoiminnan valvontamaksu 950 000 euroa sekä varmennemaksu 200 000 euroa tuloutetaan momentille 11.19.04. Näistä toiminnoista aiheutuvat menot on otettu huomioon määrärahan mitoituksessa.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	32 151	33 040	31 247
Bruttotulot	24 130	21 516	20 198
Nettomenot	8 021	11 524	11 049
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 286		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	5 159		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suoritteet	10 299	10 788	10 526
Verkkotunnusmaksut	3 984	3 700	3 700
Numerointimaksut	2 744	2 700	2 500
Muu maksullinen toiminta	4 027	3 778	3 432
Tuotot yhteensä	21 054	20 966	20 158
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suoritteet	11 325	11 614	11 658
Verkkotunnusmaksut	3 772	3 992	3 829
Numerointimaksut	2 825	2 971	2 678
Muu maksullinen toiminta	3 991	3 825	3 419
Kustannukset yhteensä	21 913	22 402	21 584
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suoritteet	-1 026	-826	-1 132
Verkkotunnusmaksut	212	-292	-129
Numerointimaksut	-81	-271	-178
Muu maksullinen toiminta	36	-47	13
Kustannusvastaavuus yhteensä	-859	-1 436	-1 426

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Kustannusvastaavuus, %			
Taajuusmaksut ja muut radiohallinnolliset suorit-			
teet	91	93	90
Verkkotunnusmaksut	106	93	97
Numerointimaksut	97	91	93
Muu maksullinen toiminta	101	99	100
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	96	94	93

Veronluonteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Tuotot			
Eräät viestinnän maksut	6 657	6 779	6 683
Tuotot yhteensä	6 657	6 779	6 683
Kustannukset			
Eräät viestinnän maksut	6 701	6 930	7 024
Kustannukset yhteensä	6 701	6 930	7 024
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)			
Eräät viestinnän maksut	-44	-151	-341
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) yhteensä	-44	-151	-341
Kustannusvastaavuus, %			
Eräät viestinnän maksut	99	98	95
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	99	98	95

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Havainnointi- ja varoituspalvelujen resursointi	140
Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-140
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-9
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-105
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	1
Palkkaliukumasäästö	-26
Palkkausten tarkistukset	28
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-52
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-57
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-100
Työajan pidentäminen (Kiky)	-74
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-11
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-66
Yhteensä	-475

2017 talousarvio	11 049 000
2016 II lisätalousarvio	-65 000
2016 talousarvio	11 524 000
2015 tilinpäätös	11 894 000

(44.) *Median innovaatiotuki* (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	9 860 000
2015 tilinpäätös	20 000 000

50. *Valtionavustus valtakunnallisen laajakaistahankkeen toteuttamiseen* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

Vuosina 2015 ja 2016 budjetoituja määrärahoja saa käyttää myös laajakaistahankkeen hallinnollisten tehtävien kustannuksiin enintään neljää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen.

Valtuus

Viestintävirasto oikeutetaan solmimaan aiempien vuosien talousarvioissa myönnetyn valtuuden mukaisia sopimuksia siltä osin kuin valtuutta ei ole käytetty.

Selvitysosa: Valtion tuen edellytyksenä on, että hankekohtaisesti kunnat sitoutuvat rahoittamaan oman osuutensa julkisesta rahoitustuesta. Julkinen rahoitustuki voi olla enintään 2/3 hankkeen kustannuksista, mutta kuitenkin 12.11.2012 jälkeen käynnistyneissä hankkeissa enintään 90 %. Valtion rahoitusosuus on enintään 33 % laajakaistahankkeen tukikelpoisista kustannuksista ja kunnan rahoitusosuus 33 %. Kunnan rahoitusosuus on 8 % tai 21,78 % niissä kunnissa, joille laajakaistahankkeen rahoittaminen muutoin muodostaisi kohtuuttoman taloudellisen rasitteen kunnan taloudellinen kantokyky, laajakaistahankkeen laajuus ja tekninen toteuttamistapa, kunnan asukastiheys sekä hankkeen kunnan väestömäärään suhteutettu rakentamiskustannus huomioon ottaen. Valtion tukea myönnetään näissä tapauksissa vastaavasti korotettuna, kuitenkin enintään 58 % hankkeen tukikelpoisista kustannuksista, jos kunnan maksuosuus on 8 % ja enintään 44,22 %, jos kunnan maksuosuus on 21,78 %.

Valtioneuvosto on asettanut 4.12.2008 tehdyllä periaatepäätöksellä tavoitteeksi, että 31.12.2015 mennessä kaikkialla maassa on kysynnän mukaisesti saatavilla 100 megabitin yhteydet mahdollistava valokuitu- tai kaapeliverkko tai muu ominaisuuksiltaan näihin rinnasteinen verkko, johon liitettävällä enintään kahden kilometrin pituisella kiinteällä tai langattomalla tilaajayhteydellä ainakin 99 % vakinaisista asunnoista sekä yritysten ja julkishallinnon organisaatioiden vakinaisista toimipaikoista voidaan käyttää erittäin suuria yhteysnopeuksia vaativia viestintä- ja muita tietoyhteiskunnan palveluita. Tavoitetta ei toistaiseksi ole saavutettu. Myöntöpäätösten mukaisten verkkojen rakentaminen kuitenkin jatkuu edelleen ja Viestintävirastossa on vireillä merkittävä määrä tukihakemuksia. Tukea voidaan edelleen myöntää aiempina vuosina käyttämättä jääneiden valtuuksien mukaisesti.

Myöntämisvaltuutta arvioidaan uusittavan noin 5 milj. euroa. Valtuuden uusiminen aiheutuu laajakaistatukimyöntöpäätösten tekemisestä useana varainhoitovuonna. Hanketta rahoitetaan aikaisempina vuosina myönnettyistä määrärahoista, joita on jäänyt käyttämättä 25,2 milj. euroa.

**Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot
(1 000 euroa)**

	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	12 300	10 000	-	22 300
Vuoden 2017 sitoumukset	-	2 500	2 500	5 000
Menot yhteensä	12 300	12 500	2 500	27 300

2017 talousarvio	—
2016 II lisätalousarvio	14 296 000
2016 talousarvio	—
2015 tilinpäätös	18 549 000

60. Siirto valtion televisio- ja radiorahastoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 507 948 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 3 §:n nojalla rahastoon tehtävään siirtoon.

Selvitysosa: Valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain (745/1998) 3 §:n mukaan rahastolle suoritetaan korvaus valtion talousarvioon otettavasta määrärahasta Yleisradio Oy:stä annetun lain (1380/1993) 7 §:ssä säädetyn julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi. Määrärahan suuruus tarkistetaan vuosittain kustannustason muutosta vastaavasti, mutta poikkeuksellisesti tarkistuksesta luovutaan vuoden 2017 osalta. Valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain 5 §:n mukaan rahaston varoista käytetään Yleisradio Oy:n toiminnan rahoittamiseen vuosittain 3 §:n 2 momentissa tarkoitettu määrä. Varoja voidaan käyttää myös Yleisradio Oy:stä annetun lain 6 a §:ssä tarkoitetun ennakkoarvioinnin laatimisesta aiheutuvien palkkioiden maksamiseen ja rahaston hallinnoimiseen. Rahaston varoja voidaan käyttää muutoinkin televisio- ja radiotoiminnan edistämiseen.

Rahastoon tehtävä siirto Yleisradio Oy:n julkisen palvelun kustannusten kattamiseksi rahoitetaan yleisradioverolla.

2017 talousarvio	507 948 000
2016 talousarvio	507 948 000
2015 tilinpäätös	507 948 000

50. Sää-, meri- ja ilmastopalvelut

Selvitysosa: Ilmatieteen laitoksen tuottamalla tiedolla ilmakehästä ja meristä sekä sää-, meri- ja ilmastopalveluilla edistetään turvallisuutta, hyvinvointia ja elinkeinoelämän toimintaedellytyksiä liikenne- ja viestintäministeriön hallinnonalalla ja poikkihallinnollisesti. Laitos on myös keskeisessä roolissa yhteiskunnan ilmastomuutoksen sopeutumiseen tarvittavan perustiedon tuottamisessa.

Luvun nimike on muutettu.

01. Ilmatieteen laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 45 184 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Etelämanner-toiminnasta aiheutuviin menoihin
- 2) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen
- 3) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen maksamiseen.

Valtuus

Ilmatieteen laitos oikeutetaan solmimaan Mars-tutkimusta koskevan METNET/MOI-hankkeen edellyttämiä sopimuksia siten, että niistä aiheutuu menoja aiemmat sitoumukset mukaan lukien enintään 3 569 000 euroa.

Valtuutta saa käyttää METNET/MOI-avaruustutkimusohjelman hallinto- ja yleiskuluihin sekä enintään seitsemää henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkausmenoihin.

Selvitysosa: Ilmatieteen laitos tuottaa havainto- ja tutkimustietoa ilmastosta, ilmakehästä ja meristä sekä tarjoaa sää-, meri- ja ilmastopalveluja.

Ilmatieteen laitoksen tehtävänä on muun muassa

— tuottaa sääpalveluita ja fysikaalisia meripalveluita maan yleisen turvallisuuden, liikenteen, elinkeinoelämän ja kansalaisten tarpeisiin

— hankkia ja ylläpitää luotettavaa tietoa ilmakehän ja merien fysikaalisesta tilasta ja kemiallisesta koostumuksesta sekä niiden vaikutuksista suomalaisen yhteiskunnan eri osa-alueilla ja kansainvälisesti

— tehdä ja edistää ilmatieteellistä tutkimusta, ilmastomuutostutkimusta, fysikaalista merentutkimusta, polaarialueiden ja lähiavaruuden tutkimusta sekä muuta alaan läheisesti liittyvää tutkimusta.

Ilmatieteen laitoksen rooli hallinnonalan yhteiskunnallisten vaikuttavuustavoitteiden saavuttamisessa ja painopisteiden toteuttamisessa on edistää sää-, olosuhde- ja varoituspalveluillaan erityisesti liikenteen ja viestinnän sujuvuutta, toimintavarmuutta ja turvallisuutta, tukea avoimen datan tuotannolla innovatiivisten sää- ja ilmastodataan perustuvien palvelumarkkinoiden syntymistä sekä luoda edellytyksiä reaaliaikaisten, laadukkaiden, turvallisten, ennakoitavien ja esteettömien palvelujen tuottamiselle.

Liikenne- ja viestintäministeriö asettaa alustavasti Ilmatieteen laitokselle vuodelle 2017 seuraavat keskeiset toiminnalliset tavoitteet, jotka tukevat pääluokkaperusteluissa asetettuja yhteiskunnallisen vaikuttavuuden tavoitteita sekä hallinnonalalle asetettuja muita tavoitteita.

Tulostavoite	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
TUOTOKSET JA LAADUNHALLINTA			
1. Liikenteen ja viestinnän palvelumarkkinat ja palvelut			
<i>Sää-, olosuhde- ja varoituspalvelut ovat edistäneet liikenteen ja viestinnän sujuvuutta ja toimintavarmuutta.</i>			
Sidosryhmien tyytyväisyys (asteikko 1—5)	4,02	4,0	4,0
Sää- ja meripalveluiden toimitusvarmuus, %	99,76	99	99
<i>Sääennusteiden laatua on parannettu ja ennakointiaikaa kasvatettu.</i>			
Sääennusteiden osuvuus, %	83,1	81,0	81,7
Sateen ennustettavuus etukäteen, tuntia	104,8	104	105
TUTKIMUS			
<i>Tutkimus on ollut kansainvälisesti korkeatasoista ja ulkopuolista tutkimusrahoitusta on hyödynnetty tehokkaasti.</i>			
Ulkopuolinen tutkimusrahoituksen määrä/vuosi, 1 000 euroa (60 %:n mukaan)	15 071	14 400	15 500
Kansainvälisesti ennakkotarkastetut artikkelit, lkm	354	320	330
TOIMINNALLINEN TEHOKKUUS			
<i>Hallinnonalan toiminnan tuottavuutta parannetaan.</i>			
Liiketaloudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	103	102	102
Julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus, %	91	100	100
Ulkopuolisen rahoituksen osuus yhteisrahoitteisen tutkimustoiminnan kustannuksista, %	61	60	60
Työn tuottavuuden kehittyminen, %	4,11	1	1
Kokonaistuottavuuden kehittyminen, %	2,75	2	2

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina tuloina maksullisen palvelun tulot, EU:lta ja muilta yhteistyösapuolilta saatavat yhteisrahoitteisten sopimustutkimusten tulot ja muut tulot. Etelämanner-toimintaan on varattu 849 000 euroa. Suomen Etelämanner-toiminta perustuu kansainväliseen sopimukseen. Säättökaverkoston korvausinvestointeihin on varattu 1 000 000 euroa.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	71 812	69 452	71 414
Bruttotulot	25 675	25 100	26 230
Nettomenot	46 137	44 352	45 184
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	9 494		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	12 285		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Tuotot			
Julkisoikeudelliset suoritteet	1 445	1 500	1 490
Liiketaloudelliset suoritteet	5 104	5 100	5 000
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	4 206	4 100	4 240
Tuotot yhteensä	10 755	10 700	10 730
Kustannukset			
Julkisoikeudelliset suoritteet	1 595	1 500	1 490
Liiketaloudelliset suoritteet	4 943	5 000	4 920
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	4 216	4 100	4 240
Kustannukset yhteensä	10 754	10 600	10 650
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-)			
Julkisoikeudelliset suoritteet	-150	-	-
Liiketaloudelliset suoritteet	161	100	80
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	-10	-	-
Ylijäämä (+)/Alijäämä (-) yhteensä	1	100	80
Kustannusvastaavuus, %			
Julkisoikeudelliset suoritteet	91	100	100
Liiketaloudelliset suoritteet	103	102	102
Siviili-ilmailulle annettavat suoritteet	100	100	100
Kustannusvastaavuus, % yhteensä	100	101	101

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	9 133	8 500	9 300
— EU:lta saatava rahoitus	3 352	3 500	3 700
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	2 587	2 400	2 500
Tuotot yhteensä	15 072	14 400	15 500
Hankkeiden kokonaiskustannukset	24 622	24 000	25 800
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-9 550	-9 600	-10 300
Omarahoitusosuus, %	39	40	40

**Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot
(1 000 euroa)**

	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vuonna 2016 tai sen jälkeen tehtävät sitoumukset	430	430	440	1 505	2 805

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut	534
Suurteholaskimen uusiminen, ajoituksen muutos	2 000
Säättökaverkoston korvausinvestoinnit	1 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-20
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-10
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-384
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	3
Palkkaliukumasäästö	-48
Palkkausten tarkistukset	-61
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-191
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-1 319
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-209
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-190
Työajan pidentäminen (Kiky)	-269
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-41
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-232
Tasomuutos	269
Yhteensä	832

2017 talousarvio	45 184 000
2016 II lisätalousarvio	-229 000
2016 talousarvio	44 352 000
2015 tilinpäätös	48 928 000

Pääluokka 32

TYÖ- JA ELINKEINOMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Työ- ja elinkeinoministeriö toteuttaa yhdessä hallinnonalan yksikköjen ja ministeriöiden kanssa kasvupolitiikkaa, jolla tuetaan hallitusohjelman kasvu- ja työllisyystavoitteiden saavuttamista. Kasvupolitiikan perustana on menestyvä yritystoiminta, joka innovoi, työllistää ja luo hyvinvointia Suomeen.

Kasvupolitiikalla luodaan hallinnonalalla edellytyksiä yritysten uudistumiselle ja toimintaedellytysten parantumiselle, kasvulle ja kansainvälistymiselle, terveelle kilpailulle, työllistämiskynnyksen alentamiselle ja työnteon kannustavuudelle sekä työvoimahallinnon uudistamiselle työllistymistä tukevaksi.

Biotalousella ja puhtailla ratkaisuilla luodaan uutta ja kilpailukykyistä liiketoimintaa ja työllisyyttä sekä edistetään kestävä kehitystä.

Kasvupolitiikka ulotetaan asiakaspalveluun asti yhdistämällä maakuntauudistuksen yhteydessä yritys- ja TE-palvelut liiketoimintalähtöiseksi julkiseksi kasvupalveluksi.

Työ- ja elinkeinohallinto toteuttaa kasvupolitiikkaa eri toimenpiteissään ja palveluissaan kiinnittäen huomiota vaikuttavaan ja tulokselliseen toteuttamistapaan. Aktiivisen markkinavuoropuhelun kautta vahvistetaan yritysten kasvuhaluutta.

Kansainvälisesti kilpailukykyisen toimintaympäristön rakentamisessa tavoitellaan kilpailun esteiden ja rajoitusten purkamista sekä lupa- ja viranomaismenettelyjen keventämistä.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

Kasvupolitiikan tärkeimpänä tavoitteena on kestäväällä pohjalla oleva korkea työllisyys: työllisyysaste nostetaan hallituskauden aikana 72 prosenttiin, samalla työllisten määrä kasvaa 110 000 henkilöllä.

Työ- ja elinkeinoministeriö asettaa toimialalleen alustavasti seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2017:

— Yksityisen sektorin suorituskyky paranee ja liiketoiminta suuntautuu vahvemmin kansainvälisille markkinoille

- Yritykset hyödyntävät aiempaa enemmän uudenlaisia arvonaluontiverkostojen tarjoamia liiketoimintamahdollisuuksia
- Yrityksiä kannustetaan eri keinoin uusien toimintamallien, tuotteiden ja asiakastarpeiden kehittämiseen sekä nopeaan reagointiin markkinoilla
- T&k-panostuksia kohdentuu riittävästi merkittävien uusien avauksien kehittämiseen
- Työelämän rakenteet kehittyvät niin, että jokaisen työpanos ja osaaminen saadaan muuttuvan elinkeinorakenteen oloissa täysimääräisesti hyödynnettyä
- Energia-alan ja muiden alojen infrastruktuuri rakentuu kasvua tukevalla tavalla
- Aluekehityksessä hyödynnetään kasvupolitiikan tarjoamia mahdollisuuksia. Aluehallintouudistuksessa varmistetaan liiketoimintalähtöinen kasvua ja työllisyyttä tukeva toteuttamistapa
- Talouden kilpailullisuutta kasvatetaan ja markkinaehtoisien liiketoiminnan edellytyksiä parannetaan.

Talousarvioesitykseen liittyvät tasa-arvovaikutukset

Työmarkkinoiden jakautumista naisten ja miesten ammatteihin ja aloihin lievennetään muun muassa työllisyyden ja yrittäjyyden edistämistoimenpiteillä. Tehokkailla työvoima- ja yrityspalveluilla rohkaistaan osaamisen uudistamiseen ja ammatilliseen liikkuvuuteen, mikä on olennaisen tärkeää erityisesti rakennemuutostilanteissa.

Työnvälityksen työttömistä työnhakijoista naisia on ollut 43 % vuosina 2013—2015. Naisten osuus eri työvoimapalveluiden aloittaneista on ollut seuraava: ammatillinen työvoimakoulutus 37 % vuonna 2015, 36 % vuonna 2014 ja 43 % vuonna 2013, kotoutumiskoulutus 60 % vuonna 2015 ja 59 % vuosina 2013—2014, palkkatuettu työ 48 % vuonna 2015, 47 % vuonna 2014 ja 48 % vuonna 2013 ja starttiraha 48 % vuonna 2015, 46 % vuonna 2014 ja 47 % vuonna 2013. Omaehtoisen opiskelun aloittaneista naisia oli 60 % vuosina 2013—2015.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016	2017
		varsinainen talousarvio	esitys
32.20.40	<i>Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)</i>		
	— rahoitusvaltuus	241,015	240,515
32.20.41	<i>Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	5,000	-
32.20.82	<i>Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	500,000	500,000
32.20.83	<i>Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	146,823	146,823
32.30.51	<i>Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (siirtomääräraha 2 v)</i>		
	— hankintasopimusvaltuus	140,430	127,800

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
40.	Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä		
	— lainojen hyväksymisvaltuus (turvavarastolainat)	8,400	8,400
	— myöntämisvaltuus	0,034	0,034
32.50.42	<i>Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	5,000	-
32.50.43	<i>Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	1,000	-
32.50.64	<i>EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulko- rajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	326,965	378,684
32.60.40	<i>Energiatuki (arviomääräraha)</i>		
	— myöntämisvaltuus	35,000	35,000

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
01. Hallinto	712 648	284 540	271 373	-13 167	-5
01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	40 588	33 645	33 650	5	0
02. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	214 435	193 120	179 626	-13 494	-7
20. Siviilipalvelus (arviomääräraha)	4 192	4 939	4 939	—	0
21. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 3 v)	538	616	526	-90	-15
(22.) Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssin aiheuttamien ympäristövahinkojen estäminen (siirtomääräraha 2 v)	100 000	—	—	—	0
29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)	92 388	30 622	30 854	232	1
40. Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)	—	13 571	13 251	-320	-2

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
60. Siirrot hallinnonalan rahastoihin (arviomääräraha)	0	20	20	—	0
66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	9 507	8 007	8 507	500	6
(88.) Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n oman pääoman korottaminen (arviomääräraha)	42 000	—	—	—	0
(89.) Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)	209 000	—	—	—	0
20. Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka	1 473 137	925 551	860 042	-65 509	-7
01. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	36 110	32 890	31 557	-1 333	-4
06. Innovaatorahoituskeskus Tekesin toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	40 572	38 448	36 557	-1 891	-5
28. Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	500	500	400	-100	-20
40. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)	367 195	330 370	274 500	-55 870	-17
41. Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (arviomääräraha)	1 102	3 500	2 500	-1 000	-29
42. Innovaatiokeskittymien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)	9 800	7 024	2 300	-4 724	-67
43. Cleantech- ja biotalousratkaisujen sekä innovaatioiden kaupallistamisen tukeminen (siirtomääräraha 3 v)	—	30 000	43 000	13 000	43
(46.) Laivanrakennuksen innovaatiotuki (siirtomääräraha 3 v)	20 000	—	—	—	0
47. Finnvera Oyj:n tappio- korvaukset (arviomääräraha)	90 497	56 735	64 643	7 908	14

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
48. Korko- ja muu tuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)	9 886	20 200	40 300	20 100	100
49. Valtionavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	130 188	91 770	87 303	-4 467	-5
(50.) Avustus kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen (siirtomääräraha 2 v)	—	1 000	—	-1 000	-100
51. Naisille suunnattu innovaatiopalkinto (siirtomääräraha 2 v)	—	—	110	110	0
80. Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jällelrahoitus-toimintaan (arviomääräraha)	505 068	106 404	82 462	-23 942	-23
82. Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan (arviomääräraha)	0	10	10	—	0
83. Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)	132 219	141 700	139 900	-1 800	-1
87. Pääomalaina Finnvera Oyj:lle (siirtomääräraha 3 v)	5 000	5 000	5 000	—	0
88. Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	105 000	30 000	29 500	-500	-2
89. Pääomasijoitus Tekes Pääomasijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)	20 000	30 000	20 000	-10 000	-33
30. Työllisyys- ja yrittäjyys-politiikka	741 785	750 512	595 331	-155 181	-21
01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	153 486	165 117	173 131	8 014	5
51. Julkiset työvoima- ja yritys-palvelut (siirtomääräraha 2 v)	588 299	585 395	422 200	-163 195	-28
40. Yritysten toiminta- ympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä	64 048	85 600	76 331	-9 269	-11
01. Kilpailu- ja kuluttaja- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	10 820	10 058	10 619	561	6

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
03. Patentti- ja rekisteri- hallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)	-2 118	4 541	6 055	1 514	33
05. Turvallisuus- ja kemikaali- viraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	18 677	19 781	19 482	-299	-2
31. Korvaus talous- ja velka- neuvonnan järjestämisestä (siirtomääräraha 2 v)	5 731	4 731	4 731	—	0
50. Valtionavustus kuluttaja- järjestölle (kiinteä määrä- raha)	873	897	822	-75	-8
51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)	2 524	2 572	2 572	—	0
52. Palkkaturva (arviomäärä- raha)	27 501	43 000	32 000	-11 000	-26
95. Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (arviomäärä- raha)	40	20	50	30	150
50. Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka	443 259	342 160	437 451	95 291	28
40. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistämi- nen (siirtomääräraha 3 v)	—	15 000	11 000	-4 000	-27
41. Valtionavustus Finpron toimintaan (siirtomääräraha 3 v)	52 095	35 600	33 600	-2 000	-6
42. Yritysten kehittämis- hankkeiden tukeminen (arviomääräraha)	24 428	30 218	20 078	-10 140	-34
43. Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)	11 051	8 018	5 315	-2 703	-34
44. Alueellinen kuljetustuki (siirtomääräraha 3 v)	5 000	5 000	5 000	—	0
64. EU:n ja valtion rahoitus- osuus EU:n rakenne- rahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesiopolitiikan ohjelmiin (arviomääräraha)	344 970	242 324	357 458	115 134	48
65. Työllisyysperusteiset siirto- menot investointeihin (arviomääräraha)	5 716	6 000	5 000	-1 000	-17

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
60. Energiapolitiikka	212 752	383 379	464 483	81 104	21
01. Energiaviraston toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	8 994	8 857	6 407	-2 450	-28
20. Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	—	—	2 500	2 500	0
40. Energiatuki (arviomäärä- raha)	45 932	76 402	70 076	-6 326	-8
41. LNG-terminaalien investointituki (arviomäärä- raha)	11 721	41 750	28 465	-13 285	-32
42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi (arvio- määräraha)	1 111	1 310	385	-925	-71
43. Kioton mekanismit (arvio- määräraha)	597	460	250	-210	-46
44. Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomäärä- raha)	142 398	234 600	273 400	38 800	17
45. Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki (siirtomäärä- raha 3 v)	—	20 000	40 000	20 000	100
46. Päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatio- tuki (arviomääräraha)	—	—	43 000	43 000	0
(87.) Osakehankinnat (siirto- määräraha 3 v)	2 000	—	—	—	0
70. Kotouttaminen	98 913	164 471	223 049	58 578	36
03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)	2 246	2 246	2 091	-155	-7
30. Valtion korvaukset kotouttamisesta (arvio- määräraha)	96 667	162 225	220 958	58 733	36
Yhteensä	3 746 542	2 936 213	2 928 060	-8 153	0
Henkilöstön kokonaismäärä	8 190	8 000	8 000		

01. (32.01, osa) Hallinto

Selvitysosa: Työ- ja elinkeinoministeriö vastaa Suomen yrittäjyyden ja innovaatiotoiminnan toimintaympäristöstä, työmarkkinoiden toimivuudesta ja työntekijöiden työllistymiskyvystä sekä alueiden kehittymisestä. Ministeriö johtaa ja ohjaa kasvu- sekä elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa, työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikkaa, kuluttaja- ja kilpailupolitiikkaa, alue-, energia- ja ilmastopolitiikkaa sekä työelämän kehittämistä ja maahanmuuttajien kotouttamista. Hallinto palvelee kasvutavoitetta huolehtimalla siitä, että yritysten toimintaympäristö on kunnossa ja kansainvälisesti kilpailukykyinen.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset (ELY-keskukset) edistävät alueellista kehittämistä hoitamalla valtionhallinnon toimeenpano- ja kehittämistehtäviä alueilla. ELY-keskukset edistävät yrittäjyyttä, työmarkkinoiden toimintaa, osaamista ja kulttuuria, maaseudun elinvoimaisuutta, joukkoliikennettä ja sen kehittämistä sekä liikennejärjestelmän toimivuutta ja liikenteen turvallisuutta, hyvää ympäristöä sekä luonnon ja luonnonvarojen kestäväää käyttöä alueilla sekä työvoiman maahanmuuttoa alueilla. ELY-keskukset toimivat kiinteässä yhteistyössä maakunnan liittojen ja kuntien kanssa. Paikallishallinnon viranomaisista ELY-keskusten ohjaukseen kuuluvat työ- ja elinkeinotoimistot (TE-toimistot).

ELY-keskuksia on viisitoista, joista yhdeksässä on kaikki kolme vastuualuetta: 1) elinkeinot, työvoima, osaaminen ja kulttuuri, 2) liikenne ja infrastruktuuri sekä 3) ympäristö ja luonnonvarat.

ELY-keskusten yleishallinnollinen ohjaus kuuluu työ- ja elinkeinoministeriölle. ELY-keskusten toiminnallisesta ohjauksesta vastaavat omilla toimialoillaan sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö, ympäristöministeriö tai se keskushallinnon virasto, jonka tehtäväksi ohjaus on säädetty. Työ- ja elinkeinoministeriö koordinoi ELY-keskusten strategista ohjausta, joka tehdään ao. ministeriöiden yhteistyönä.

01. Työ- ja elinkeinoministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 33 650 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kuluttajatiedon julkistamispalkintoa varten
- 2) julkisten hankintojen neuvontayksikön toimintaan liittyviin avustuksiin
- 3) EU:n sisäasioiden rahastoon kuuluvasta Turvapaikka-, maahanmuutto- ja kotouttamisrahastosta (AMIF) rahoitettavista hankkeista aiheutuvien siirtomenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen ministeriön toiminnalle asetetaan alustavasti seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Työ- ja elinkeinoministeriö			
Hallituksen esitykset (kpl)	14	20	25
— Luvatus istuntokauden aikana eduskunnalle (%)	62	> 80	> 80
— Muutoksia eduskunnassa säädösteknisten tai kielellisten puutteiden johdosta (%)	0,4	0	0
Valtioneuvoston asetukset (kpl)	41	30	35
Sisämarkkinalainsäädännön alaan kuuluvien direktiivien täytäntöönpanovaje (%)	0,3	< 1,0	< 1,0

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	463	443	440
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,50	> 3,50	> 3,50

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	49 189	41 845	41 850
Bruttotulot	8 625	8 200	8 200
Nettomenot	40 564	33 645	33 650
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	7 192		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 216		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Erityisasiantuntijan palkkaaminen (siirto momentilta 24.01.01)	52
ESIR-neuvontapalvelut (siirto momentilta 32.01.21)	400
EU:n horisontti 2020 -ohjelman kansallisen koordinoinnin vahvistaminen (siirto momentilta 32.20.06) (1 htv)	70
Kaivosresurssien palkkausmenot (siirto momentilta 32.20.01)	40
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	352
TEM Aleksanterinkatu 4-10 peruskorjaus (siirto momentilta 23.01.01)	350
VNHY:n siirtojen täsmennys Bulevardi 6:n vuokrat ja ruokalatuki (siirto momentilta 23.01.01)	125
YK:n Osion ryhmän puheenjohtajuus (siirto momentilta 28.30.01)	60
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-15

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-8
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-376
Palkkaliukumasäästö	-88
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-175
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-244
Työajan pidentäminen (Kiky)	-247
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-37
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-254
Yhteensä	5

2017 talousarvio	33 650 000
2016 II lisätalousarvio	-86 000
2016 talousarvio	33 645 000
2015 tilinpäätös	40 588 000

02. Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 179 626 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) euroneuvontakeskuksista sekä Innovaatorahoituskeskus Tekesin projektiluonteisista tehtävistä aiheutuvien menojen maksamiseen mukaan lukien henkilöstön osaamisen kehittäminen
- 2) porotilalain, luontaiselinkeinolain, kolttilain ja maatilalakia edeltävän lainsäädännön mukaisesti valtion hallinnassa olevien kiinteistöjen hoitomenojen maksamiseen
- 3) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen
- 4) Yritys-Suomi -portaalin kehittämiseen ja ylläpitoon
- 5) yritysten kehittämispalvelujen kehittämisestä, edistämisestä ja ylläpidosta aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen ohjaavat ministeriöt (sisäministeriö, opetus- ja kulttuuriministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö, maa- ja metsätalousministeriö, työ- ja elinkeinoministeriö ja ympäristöministeriö) asettavat alustavasti elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Ihmiset ja ympäristö			
Virta yli 3 kk työttömyyteen, %	48	< 35	< 35
Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, %	37	< 25	< 25
Kansalaisten tyytyväisyys maanteiden palvelutasoon (1—5)	2,9	> 3,0	> 3,1

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Yritykset ja elinkeinot			
Uudet yritykset (lkm)	7 301	9 300	10 000
Uudet kansainvälistyvät yritykset (lkm)	-	1 650	1 750
Raskaan liikenteen tyytyväisyys maanteiden palvelutasoon (1—5)	2,6	2,6	2,7
Elintarvikeviennin arvo (milj. euroa)	1 390	> 1 600	> 1 600

Ympäristö ja luonnonvarat

Luonnonsuojelualueiden toteutus (ha)	8 767	5 200	5 020
Palvelujen ja joukkoliikenteen järjestämistä tukeva aluerakenne (%) (väestötiheydeltään vähintään 20 as/ha alueilla asuvan väestön osuus koko kaupunkiseudun väestöstä)	64	64	64
Maatalouden fosforitase (kg/ha)	3,8	5	< 5
Maatalouden typpitase (kg/ha)	47	46	< 46

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Asiakaspalvelutyytyväisyys (1—5)	-	4,0	-
ELY-keskusten sidosryhmien kokonaistyytyväisyys (1—5)	3,6	-	> 3,6
Ympäristösuojelun valvontatarkastukset (kpl)	1 587	1 800	1 850
Maatalouden ja elintarviketurvallisuuden valvonnat (%)	100	100	100

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	3 285	3 279	2 944
— henkilötyövuodet toimintamenomomentilla	2 883	2 679	2 544
— henkilötyövuodet muilla momenteilla	402	600	400
Kokonaistyytyväisyys (1—5)	3,3	> 3,4	> 3,4

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	237 356	223 120	209 626
Bruttotulot	33 888	30 000	30 000
Nettomenot	203 468	193 120	179 626
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	19 010		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	29 977		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	10 319	12 000	10 000
— muut tuotot	-18	-	-
Tuotot yhteensä	10 301	12 000	10 000
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	8 190	9 300	8 200
— osuus yhteiskustannuksista	2 865	4 000	2 800
Kustannukset yhteensä	11 055	13 300	11 000
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-754	-1 300	-1 000
Kustannusvastaavuus, %	93	90	91

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	4 820	25 000	6 000
— EU:lta saatava rahoitus	-	-	-
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	-	-	-
— yhteisrahoitteisen toiminnan muut tuotot	2 838	1 000	1 500
Tuotot yhteensä	7 658	26 000	7 500
Hankkeiden kokonaiskustannukset	9 209	30 000	9 000
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-1 551	-4 000	-1 500
Omarahoitusosuus, %	17	13	17

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kautta ohjautuu rahoitusta seuraavilta talousarvion momenteilta: 30.10.41, 51, 64, 30.20.43, 30.40.20, 31, 51 ja 62, 31.10.20, 50 ja 76, 31.30.63 ja 64, 32.30.51, 32.50.42, 43, 64 ja 65, 32.60.40, 32.70.30, 33.20.31 ja 52, 35.10.21, 22, 61 ja 63 sekä 35.20.64.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Koulutusporttijärjestelmän ja ALPO-rekisterin rahoitus (siirto momentilta 32.70.03)	155
Maatalouden tukivalvonta (17 htv) (kertaluonteinen meno)	1 000
Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kuntasijoituspaikkoihin liittyvät tehtävät (-8 htv)	-600
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-260
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-130
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-2 215

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	67
Palkkaliukumasäästö	-521
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-1 029
Säästöpäätös	-6 000
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-925
Työajan pidentäminen (Kiky)	-1 445
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-219
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-1 372
Yhteensä	-13 494

2017 talousarvio	179 626 000
2016 II lisätalousarvio	-190 000
2016 talousarvio	193 120 000
2015 tilinpäätös	214 435 000

20. Siviilipalvelus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 939 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää siviilipalveluslain (1446/2007) mukaisesti:

- 1) siviilipalveluksen toimeenpanosta aiheutuviin kustannuksiin lukuun ottamatta palkkauskustannuksia
- 2) ilman palveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten kustannuksiin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Ilman palveluspaikkaa jäävien siviilipalvelusvelvollisten määrää pyritään vähentämään edistämällä tarjolla olevien palveluspaikkojen määrän kasvua markkinoimalla aktiivisesti siviilipalvelusta potentiaalisille palveluspaikoille. Tämän lisäksi palveluspaikan hakemisprosessia pyritään tehostamaan yksilötasolla sekä koulutusjakson aikana että koulutusjakson jälkeen. Tavoitteena on, että jokaisesta erästä jää palveluspaikattomaksi alle 10 % velvollisista. Valtaosa velvollisista siirtyi koulutusjakson jälkeen siviilipalveluskeskuksesta suorittamaan työpalvelustaan muihin palveluspaikkoihin.

Täydennyspalvelukseen on velvollinen osallistumaan siviilipalvelusvelvollinen, joka on suorittanut asevelvollisuuslain (1438/2007) tai naisten vapaaehtoisesta asepalveluksesta annetun lain (194/1995) mukaisen palveluksen ja jonka hakemus siviilipalvelukseen on hyväksytty mainitun palveluksen suorittamisen jälkeen. Määräys täydennyspalvelukseen on toimitettava 12 kuukauden kuluessa siviilipalvelushakemuksen hyväksymisestä. Täydennyspalvelukseen hakeutuvien määrän arvioidaan pysyvän korkeana ollen noin 800 täydennyspalvelusvelvollista vuodessa.

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Siviilipalvelukseen hakeneet (hlöä)	2 045	2 200	2 200
Peruskoulutusjaksolla koulutetut (hlöä)	1 601	1 450	1 450
Koulutusjakson jälkeen ilman palveluspaikkaa (hlöä)	300	200	200
— siviilipalveluskeskuksesta täysin palvelleena kotiutuneet (hlöä)	20	25	25
Täydennyskoulutukseen hakeutuneet (hlöä)	985	800	800
— koulutetut (hlöt)	441	780	780

2017 talousarvio	4 939 000
2016 talousarvio	4 939 000
2015 tilinpäätös	4 191 670

21. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 526 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ministeriön hallinnonalan tuottavuuden edistämiseen tähtäävien investointien, tutkimusten, selvitysten sekä koulutus- ja muiden palvelujen hankkimiseen
- 2) enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin tuottavuustoimien edistämiseksi.

Selvitysosa: Momentille on koottu hallinnonalan tuottavuustoimenpiteistä aiheutuneita säästöjä vastaavat määrärahat. Määrärahaa on tarkoitus käyttää tuottavuutta edistävien hankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentille 32.50.43)	-780
Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentille 32.20.06)	-250
ESIR-neuvontapalvelut (siirto momentille 32.01.01)	-400
Tasokorotus	2 500
Tekijänoikeuden yhteishallinnoinnin valvonta (siirto momentille 32.40.03)	-60
Toimintamenosäästö (HO 2015)	-1 100
Yhteensä	-90

Momentin määräraha on muutettu kolmevuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2017 talousarvio	526 000
2016 II lisätalousarvio	1 700 000
2016 talousarvio	616 000
2015 tilinpäätös	538 000

29. Työ- ja elinkeinoministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 30 854 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös momentilta 32.50.65 rahoitettavien valtion investointihankkeisiin liittyvien arvonlisävero-osuuksien maksamiseen sekä momenteilta 32.20.40, 32.20.42 ja 32.20.43 maksettaviin kulutusmenoihin liittyvien arvonlisävero-osuuksien maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	232
Yhteensä	232

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	30 854 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	30 622 000
2015 tilinpäätös	92 388 027

40. Valtionavustus yritysten kansainvälistymiseen ja yrittäjyyden edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 13 251 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) ja sen perusteella annetun avustuksesta elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa sekä yritysten kansainvälistymistä edistävälle yhteisöille vuosina 2016—2020 annetun asetuksen (1530/2015) mukaisesti yleisavustuksena:

1) työ- ja elinkeinoministeriön toimintaan liittyvien elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa edistävien yhteisöjen yleisavustuksiin ja pk-yritysten palvelujen kehittämiseen ja tuottamiseen

2) yritysten uudistumista ja kansainvälistä liiketoimintaa edistävien yhteisöjen tarjoaman perusneuvonnan, asiantuntijapalveluiden ja yritysten kehittämispalveluiden tuottamiseen.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) mukaisesti yleisavustuksena:

1) standardointitoimintaan

2) pohjoismaisen ympäristömerkintäjärjestelmän kansallisen tason tehtävien hoitamiseen.

Määrärahaa saa käyttää yleis- tai erityisavustuksena valtionavustuslain (688/2001) ja ministeriön antamien erillisten valtionavustusehtojen mukaisesti:

1) valtionapuyhteisöjen, julkisten yhteisöjen ja muiden yhteisöjen hankkeiden rahoittamiseen

2) Suomen Enterprise Europe Network -verkoston toiminnan rahoittamiseen

3) yritysten kansainvälistymistä sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja ja matkailua edistävästä Team Finland -kasvuohjelmista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää erityisavustuksena yritysten yhteishankkeisiin myönnettävästä kansainvälistymisavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1734/2015) mukaisten kansainvälisten messuosallistumisten toteuttamiseen ja maksamiseen.

Yritysten uudistumiseen ja aineettoman tuotannon edistämiseen tarkoitettujen pk-yrityspalvelujen kehittämiseen ja pilotointiin voidaan palvelujen julkiseen palveluun verrattavan luonteen vuoksi myöntää yleisavustusta kustannusten täyttä määrää vastaavasti. Myös Team Finland -kasvuohjelmissa voidaan erityisissä tapauksissa niiden yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden perusteella myöntää valtionavustusta kustannusten täyttä määrää vastaavasti.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätosperusteisena.

Selvitysosa: Yleisavustusta voidaan käyttää yritysten uudistumiseen ja kansainvälistymiseen tähtäävien palvelujen kehittämiseen ja tuottamiseen, standardointitoimintaan, pohjoismaisen ympäristömerkkijärjestelmän kansallisen tason tehtävien hoitamiseen sekä suomalaisen muotoilun edistämiseen niin kotimaassa kuin maailmalla. Luovien alojen kansainvälistymistä edistävä yleisavustus kohdennetaan suomalaisen musiikin sekä elokuva- ja audiovisuaalisen alan tunnettuuden ja menekin edistämiseen maailmalla. Kansainvälistymistä edistävien yhteisöjen ensisijaisena tehtävänä on suomalaisten yritysten ja elinkeinoelämän palveleminen niin kotimaassa kuin ulkomailla osana Team Finland -verkostoa.

Erityisavustusta voidaan käyttää valtionapuyhteisöjen, julkisten yhteisöjen ja muiden yhteisöjen hankkeisiin, joilla edistetään elinkeinopolitiikkaa sekä yritysten uudistumista ja kansainvälistymistä. Lisäksi erityisavustusta voidaan käyttää Suomen kansallisena vastinrahoituksena Euroopan komission Enterprise Europe Network -verkoston toimintaan.

Yleis- ja erityisavustusta voidaan käyttää myös hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisten kärkihankkeiden toteutukseen kuuluvien yritysten kansainvälistymistä sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja ja matkailua edistävien Team Finland -kasvuohjelmien rahoittamiseen erityisesti puhtaiden ratkaisujen (cleantech) ja digitalisaation sektoreilla. Lisäksi määrärahaa voidaan käyttää hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisten kärkihankkeiden toteutukseen kuuluvien erityisesti pienten ja keskisuurten yritysten kansainvälisten messuosallistumisten toteuttamiseen.

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Yritykset uudistavat liiketoimintaansa, verkottuvat keskenään ja niiden kansainvälisen liiketoiminnan osaaminen syvenee			
— Pk-yritysten tietoisuus uudistumisen keinoista	-	-	kasvaa
Standardisointi tukee uusien teknologioiden ja markkinoiden kehittymistä ja kaupallistamista			
— Työkohteiden lukumäärä uusilla alueilla	1 186	1 200	1 250
Kulutuksen ohjautuminen ympäristöä säästäviin tuotteisiin ja palveluihin sekä vastuullisuuteen			
sitoutuneiden suomalaisten yritysten määrä	-	-	kasvaa

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Yritysten uudistuminen ja globaalit kansainvälistymispalvelut	3 421 000
Standardisointitoiminta	1 330 000
Työllisyys ja kilpailukyky: Team Finland	8 500 000
Yhteensä	13 251 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisten lisäysten poisto (Finnish Business HuB, Viexpo)	-320
Yhteensä	-320

2017 talousarvio	13 251 000
2016 II lisätalousarvio	-200 000
2016 talousarvio	13 571 000

60. Siirrot hallinnonalan rahastoihin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 20 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtiontakuurahastosta annetun lain (444/1998), vientitakuulain (479/1962) ja valtion vientitakuista annetun lain (422/2001) perusteella myönnettyjen takuiden aiheuttamiin korvausmenoihin
- 2) valtiontakaustoimintaa koskevien lakien (375/1963, 573/1972 ja 609/1973) nojalla valtiontakaustoiminnasta annettujen takaussitoumusten ja perusraaka-ainehuollon turvaamiseksi annetun lain (651/1985), valtion vakauttamistakauksista annetun lain (529/1993) perusteella myönnettyjen takuiden ja takausten sekä valtion pääomatakuista annetun lain (594/1992) nojalla ennen vuotta 1999 myönnettyjen takuiden aiheuttamien korvausmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

2017 talousarvio	20 000
2016 talousarvio	20 000
2015 tilinpäätös	—

66. Kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 8 507 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksujen, rahoitusosuuksien ja velvoitteiden suorittamiseen
- 2) erityisohjelmien tukemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) kansainvälisestä yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Pohjoismainen ydinturvallisuusalan yhteistyö	350 000
Kansainvälisen Atomiennergiajärjestön (IAEA) jäsenmaksu	1 340 000
OECD:n energia-alan järjestöjen toimintaan liittyvät maksut ja rahoitusosuudet	797 000
Suomen osuus Kansainvälisen Atomiennergiajärjestön (IAEA) teknisen avun ja yhteistyön rahastoon	400 000
Euroopan energiaperuskirjan sihteeristökulut	44 000
Euroopan avaruusjärjestön (ESA) jäsenmaksu, osuudet eläkemaksuista ja uudesta pääkonttorista aiheutuvista kustannuksista	2 829 000
Kansainvälisen työjärjestön (ILO) jäsenmaksu	2 000 000
Kansainvälisen uusiutuvan energian järjestön (IRENA) jäsenmaksu	120 000
Ydinvoimalaitosten tarkistukset	226 000
Muut kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksut ja OECD:n maksuosuudet	401 000
Yhteensä	8 507 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen säästön palautus	500
Yhteensä	500

2017 talousarvio	8 507 000
2016 talousarvio	8 007 000
2015 tilinpäätös	9 507 000

20. (32.20, osa ja 01, osa) Elinkeino- ja innovaatiopolitiikka

Selvitysosa: Kasvupolitiikan toteuttamiseksi elinkeino- ja innovaatiopolitiikalla vahvistetaan kilpailukyvyyn ja talouden kasvun edellytyksiä. Olennaista on varmistaa, että Suomi on veto-voimainen toimintaympäristö kasvua hakeville yrityksille, korkeatasoiselle osaamiselle ja ulkomaisille investoinneille. Toimenpiteillä tuetaan myös yritysten jatkuvaa uudistumista ja elinkeinorakenteen monipuolistumista sekä suomalaisten yritysten menestymistä globaaleilla markkinoilla. Nämä yhdessä luovat perustan talouskasvulle, uusien työpaikkojen syntymiselle ja hyvinvoinnille.

Kansainvälisesti kilpailukykyisen toimintaympäristön rakentamista tuetaan pääomamarkkinoita kehittämällä, kasvuhakuisten yritysten rahoituksen saatavuutta parantamalla sekä uusien investointien ja osaamisen houkuttelulla.

Toimenpiteillä edistetään toimialojen uudistumista ja uusien kärkein syntyä. Yrityksiä kannustetaan uudistamiseen hyödyntäen uusia arvonaluonnin lähteitä ja digitalisaatiota. Uudistumista ja elinkeinoelämän monipuolistumista tuetaan vahvistamalla kansainvälisesti kilpailukykyisten osaamiskeskittymien ja ekosysteemien muodostumista Suomeen. Alueiden uudistumista edistetään ennakoivilla rakennemuutoksen toimilla ja kannustamalla niitä erikoistumiseen ja kokeiluihin. Tutkimuksen ja innovaatiotoiminnan laadun ja vaikuttavuuden parantamiseksi vahvistetaan

elinkeinoelämän, korkeakoulujen ja tutkimuslaitosten yhteistyötä sekä parannetaan tutkimuksen ja innovaatioiden kaupallistamisen edellytyksiä.

Suomalaisten yritysten menestymistä globaaleilla markkinoilla tuetaan auttamalla yrityksiä tunnistamaan globaaleja liiketoimintamahdollisuuksia, rakentamalla globaaleja verkostoja sekä kannustamalla yrityksiä tuottamaan suomalaisiin vahvuuksiin perustuvia ratkaisuja globaaleihin asiakastarpeisiin ja kanavoimaan niistä lisäarvoa kotimaahan. Tähän pyritään luomalla kilpailuetua uusista arvонуonnin lähteistä ja edelläkävijämarkkinoista sekä kehittämällä ratkaisuja globaaleihin asiakastarpeisiin strategisesti merkittävillä kasvualoilla, kuten bio-, digi-, cleantech- ja terveysaloilla. Uutta kasvua haetaan myös arktisen liiketoiminnan mahdollisuuksista.

Hallitusohjelman keskeisenä tavoitteena on kasvurahoitus ja yritysten rahoitusaseman ja oman pääoman vahvistaminen. Tehokkaasti toimiva yritysrahoitusmarkkina on edellytys, jotta Suomeen saadaan lisää kasvavia ja kansainvälistyviä yrityksiä. Julkisella yritysrahoituksella on tärkeä tehtävä rahoitusmarkkinoiden toiminnassa olevien puutteiden korjaamisessa. Yleinen periaate on markkinaehtoisuus ja yksityisen rahoituksen täydentäminen ja katalysointi. Julkista yritysrahoitusta ja valtion riskinjakoa tarvitaan erityisesti aloittavissa yrityksissä, innovatiivisissa kasvuyrityksissä sekä vienninrahoituksessa.

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan toimintatapoja ja yhteistyötä uudistetaan hyödyntämällä digitalisaatiota ja kokeiluja.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti elinkeino- ja innovaatiopolitiikan tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa sekä kasvupolitiikan edellytysten vahvistamiseksi seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2017:

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 arvio	2016 arvio	2017 tavoite
Suomi on kansainvälisesti kilpailukykyinen toimintaympäristö elinkeinotoiminnalle					
— Alkaviin yrityksiin tehtyjen yksityisten riskisijoitusten määrä, milj. euroa	135	124	116	> 120	> 120
— Ulkomaisessa omistuksessa olevien tytäryhtiöiden henkilöstön määrän kasvu Suomessa, %	-2,2	4,1	4	> 4	> 4
Yritykset uudistuvat ja elinkeinorakenne monipuolistuu					
— Yritysten t&k-menojen kehitys, %	-2,0	-4,2	-4	> 0	> 2
— Pk-yritysten osuus kaikkien yritysten henkilömäärästä, %	65,9	66,3	> 66	> 67	> 67
Suomalaiset yritykset menestyvät globaaleilla markkinoilla					
— Suomen osuus vientimarkkinoista, vuosimuutos %	0,14	-2,51	> 0	> 0	> 0

Elinkeino- ja innovaatiopolitiikan toteuttamiseen osallistuvat ministeriön lisäksi Geologian tutkimuskeskus, Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy, Innovaatiorahoituskeskus Tekes, Tekes Pääomasijoitus Oy, Finnvera Oyj, Suomen Vientiluotto Oy, Suomen Teollisuussijoitus Oy sekä useat valtionapuyhteisöt.

01. Geologian tutkimuskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 31 557 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) kansainvälisten jäsenmaksujen maksamiseen
- 2) EU-rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Geologian tutkimuskeskuksen (GTK) tehtävänä on tuottaa ja levittää geologista tietoa, joka edistää maankamaran luonnonvarojen kestävää käyttöä. Tutkimuskeskuksen tavoitteena on tiedon, osaamisen ja innovaatioiden avulla tukea elinkeinoelämän ja alueiden kilpailukykyä sekä tukea kustannustehokasta yhteiskuntasuunnittelua. Tutkimuskeskusta kehitetään kansallisena geotietokeskuksena sekä eurooppalaisena huippuosaajana mineraalivarojen kestävä käytön tutkimuksessa.

GTK edistää investointeja ja elinkeinotoimintaa osana kestävä kehityksen taloutta. Uusilla innovaatioilla ja geotiedon hyödynnettävyydellä lisätään kustannustehokkuutta ja vahvistetaan elinkeinopolitiikassa määriteltyjä tavoitteita ja kasvun kärkialueita.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Geologian tutkimuskeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Vaikuttavuus

- Mineraalitalous luo kestävä kasvua: mineraalisten raaka-aineiden hyödyntämisen ja jatkojalostuksen kautta syntyy ratkaisuja kehittyviin materiaalitarpeisiin
- Uusia luonnonvarojen kestävä hyödyntämistä edistäviä cleantech-ratkaisuja syntyy
- Geologia yhdyskuntien kestävä rakentamisen tehostajana: geologisen tiedon hyödyntäminen alueiden käytön suunnittelussa ja rakentamisessa sekä niihin liittyvissä ympäristökysymyksissä parantuvat.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Tulosalueiden osuus kustannuksista, %			
— mineraalivarat ja raaka-ainehuolto	57,2	57	56
— energiahuolto ja ympäristö	22,0	21	22
— maankäyttö ja rakentaminen	20,8	22	22
Yhteisrahoitteinen toiminta			
— kustannusvastaavuus, %	55,5	50	50
— osuus ydintoiminnan htv-kertymästä, %	18,7	18	20
— hankkeiden lukumäärä, kpl	98	95	95

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Maksullinen toiminta			
— tulot, milj. euroa	8,7	6,5	7,8
— ylijäämä, 1 000 euroa	842	455	550
— ylijäämä, % tuotoista	9,7	7	7
— htv-kertymät	46,3	60	60

Tuotokset ja laadunhallinta

— Digitalisaation mahdollisuudet ja systemiset hyödyt sovelletaan viraston kaikkiin prosesseihin, innovatiivisiin tietopääoman kasvattamisen toimintamalleihin ja asiakasratkaisuihin

— Suomen keskeisistä kaivosmineraaleista valmistuu kokonaisarvio ja mineraalivarantojen kartoituksen uudistetut lopputuotteet ovat asiakkaiden käytössä

— Materiaalitutkimuksen infrastruktuuria ja yhteistoimintamalleja kehitetään aktiivisesti kohti laajempia kansainvälisen tason osaamiskeskittymiä ja osaamista tuotteistetaan vastaamaan kiertotalouden haasteisiin

— Innovaatiohakuista yhteistyötä tiivistetään Cleantech-teeman alueella: tutkimusyhteistyötä yritysten kanssa lisätään koskien energiaratkaisuja, materiaalitehokkuutta ja teollisuuden tuotantoympäristöjen hallintaratkaisuja

— Tiedontuotantoprosessien digitalisointi, yhtenäiset karttatietokantaratkaisut, palvelukonseptointi ja niihin perustuvat käyttäjälähtöiset palvelut parantavat tuottavuutta, kartuttavat tietopääomaa ja lisäävät geologisen tutkimustiedon ja aineistojen monipuolista käyttöä

— Yhdyskuntarakentamisen yhteistoiminta- ja tietotuotantomallin (suunnittelua ja rakentamista palvelevat 3D-mallit) määrittely edistyy kohti tavoitetilaksi asetettua yhtenäistä kansallista geomallia. Maankäytön painopistealueilla pohjatutkimustiedon käytettävyys ja kattavuus parantuu merkittävästi.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	530	472	430
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,5	3,60	3,65

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	48 410	41 890	42 557
Bruttotulot	12 579	9 000	11 000
Nettomenot	35 831	32 890	31 557

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 553		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 832		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	8 563	6 500	7 800
— muut tuotot	95	-	-
Tuotot yhteensä	8 658	6 500	7 800
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	5 604	4 600	5 550
— osuus yhteiskustannuksista	2 212	1 445	1 700
Kustannukset yhteensä	7 816	6 045	7 250
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	842	455	550
Kustannusvastaavuus, %	111	108	108

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kaivosresurssien palkkausmenot (siirto momentille 32.01.01)	-40
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-16
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-8
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-392
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	20
Palkkaliukumasäästö	-173
Palkkausten tarkistukset	1
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-182
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-785
Säästöpäätös	1 000
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-168
Toimintameno säästö (HO 2015)	-50
Työajan pidentäminen (Kiky)	-256
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-39
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-245
Yhteensä	-1 333

2017 talousarvio	31 557 000
2016 II lisätalousarvio	-225 000
2016 talousarvio	32 890 000
2015 tilinpäätös	36 110 000

06. Innovaatorahoituskeskus Tekesin toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 36 557 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös hanke- ja ohjelmatoiminnan, aktivoiminnan tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden parantamiseen sekä ennakointitoimintaan ja kansainvälistymisen edistämiseen.

Selvitysosa: Innovaatorahoituskeskus Tekes edistää teollisuuden ja palvelujen kehittämistä teknologian, innovaatioiden ja kasvurahoituksen keinoin. Tämä uudistaa elinkeinoja, kasvattaa jalostusarvoa, tuottavuutta ja työelämän laatua, lisää vientiä sekä luo työllisyyttä ja hyvinvointia. Tulokset saavutetaan asiakkaiden tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnalla, johon Tekes kannustaa rahoituksellaan ja siihen liittyvillä palveluilla. Asiakkaita ovat ilman toimialarajoituksia kaiken kokoiset yritykset sekä tutkimus- ja julkiset organisaatiot.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Tekesille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
--	-------------------	-----------------	-----------------

Toiminnallinen tehokkuus

Rahoitus- ja asiakkuustyön kokonaiskustannus/myönnetty rahoitus, %	4,1	< 7,0	< 6,5
Asiakaspalautteen yleisarvio Tekesin toiminnasta (1—5)	4,3	> 4,3	> 4,3

Tuotokset ja laadunhallinta

Suoritteet

Pk-yritysten osuus yritysrahoituksesta, %	70	> 70	> 70
---	----	------	------

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
--	-------------------	-----------------	-----------------

Henkilötyövuosien kehitys	285,3	285	280
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,7	-	-
Team Finland -kumppanuusorganisaatioiden yhteinen henkilöstökysely (1—5)	-	Otetaan käyttöön	> 3,5

Tulostavoitteiden saavuttamiseen osallistuu Tekesin lisäksi elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten Tekes-tehtäviä hoitava henkilöstö, joiden osalta resurssit on budjetoitu momentille 32.01.02. Tulostavoitteiden saavuttamiseen käytetään toimintamenojen lisäksi Tekesin hallinnointien muiden momenttien (32.20.40, 32.20.43, 32.20.83 ja 32.20.89) sekä momentin 32.20.42 määrärahoja ja valtuuksia. Momenttiensa myöntövaltuuksilla Tekes rahoittaa riskipitoisia tutkimus- ja kehittämis- ja innovaatiotoiminnan projekteja, jotka toteutetaan pääosin vuosina 2017—2020.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Hanke- ja ohjelmatoiminta	5 340 000
Toimintamenot	31 217 000
Yhteensä	36 557 000

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	40 818	38 548	36 657
Bruttotulot	531	100	100
Nettomenot	40 287	38 448	36 557

Siirtyvät erät

— siirtynyt edelliseltä vuodelta	18 383
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	18 668

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentilta 29.10.20)	250
Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentilta 32.01.21)	250
EU:n Horisontti 2020 -ohjelman kansallisen koordinoinnin vahvistaminen (siirto momentille 32.01.01) (-1 htv)	-70
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-8
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-360
Palkkaliukumasäästö	-85
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-168
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-198
Toimintameno säästö (HO 2015)	-1 000
Työajan pidentäminen (Kiky)	-236
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-36
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-226
Yhteensä	-1 891

2017 talousarvio	36 557 000
2016 II lisätalousarvio	-296 000
2016 talousarvio	38 448 000
2015 tilinpäätös	40 572 000

28. Materiaalitehokkuuden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) materiaalitehokkuutta edistävään selvitys-, kokeilu-, menetelmäkehitys- ja informaatiotoimintaan
- 2) EU:n rahoittamien muiden kuin rakennerahastoista rahoitettavien hankkeiden osarahoitukseen
- 3) enintään 130 000 euroa yritysten materiaalikalustuksen kehittämisen yhteydessä suoritettaviin avustusluonteisiin vähämerkityksisiin kustannusosuuksiin, jotka liittyvät yritysten materiaalikalustuskokeiluihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Materiaalitehokkuus on luonnonvarojen säästeliästä käyttöä, tehokasta sivuvirtojen hallintaa, jätteen määrän vähentämistä ja materiaalien kierrätystä sekä haitallisten ympäristövaikutusten vähentämistä. Määrärahaa käytetään kansallisen materiaalitehokkuusohjelman toimeenpanoon liittyviin hankkeisiin, joilla edistetään materiaalitehokkuutta parantavien ratkaisujen kehittämistä siten, että yritysten kilpailukyky paranee ja haitalliset ympäristövaikutukset vähenevät. Määrärahaa käytetään myös yritysten materiaalikalustuskokeiluihin.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Materiaalien tehokkaampi käyttö lisää energiatehokkuutta ja kilpailukykyä sekä edistää kestäviin tuotanto- ja kulutustapoihin siirtymistä.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Määrärahatason alentaminen	-100
Yhteensä	-100
2017 talousarvio	400 000
2016 talousarvio	500 000
2015 tilinpäätös	500 000

40. Tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan tukeminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 274 500 000 euroa.

Valtuus

Vuonna 2017 saa tehdä uusia rahoituspäätöksiä enintään 240 515 000 euron arvosta.

Mikäli vuoden 2016 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2017 enintään 20 000 000 eurolla.

Määrärahaa ja valtuutta saa käyttää:

- 1) valtioneuvoston tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta koskevan asetuksen (1444/2014) ja Euroopan komission vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 1407/2013) mukaisesti yrityksille ja muille yhteisöille tuotteiden, tuotantomenetelmien ja palveluiden

kehittämistä ja hyödyntämistä koskevaan teknologiseen, liiketoiminnalliseen ja muuhun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan

2) kansallisiin ja Euroopan unionin rahoitusosuuksiin eurooppalaisissa yhteistyöhankkeissa

3) valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden sekä kunnallisten ja muiden julkisten organisaatioiden julkisen toiminnan innovatiivisiin kehittämishankkeisiin

4) yritysten, kuntien ja kuntayhtymien, yleishyödyllisten yhteisöjen sekä valtion budjettitalouden organisaatioiden työelämän kehittämishankkeisiin

5) valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden sekä korkeakoulujen ja vastaavien julkista tutkimusta tai tiedon levittämistä tekevien tutkimus- ja tiedonlevittämisorganisaatioiden tutkimus- ja kehittämishankkeisiin, jotka edistävät teknologisen, liiketoiminnallisen sekä muun elinkeinoelämän ja yhteiskunnan kehittymisen kannalta merkittävän osaamisen syntymistä, kehittymistä ja laaja-alaista hyödyntämistä

6) valtion budjettitalouden piirin kuuluvien organisaatioiden sekä korkeakoulujen ja vastaavien julkista tutkimusta tekevien tutkimusorganisaatioiden kansallisiin ja kansainvälisiin ohjelmiin ja hankkeisiin, hankkeiden valmisteluun sekä osaamisen ja strategisten toimintaedellytysten kehittämiseen

7) valtion budjettitalouden piiriin kuuluvien organisaatioiden sekä korkeakoulujen ja vastaavien julkista tutkimusta tekevien tutkimusorganisaatioiden kansainväliselle organisaatiolle maksettaviin jäsen- ja ohjelmamaksuihin sekä laitetoimituksiin ja Tekesin puolesta tehtävistä matkoista muille kuin Tekesin henkilöstölle aiheutuviin matkakustannuksiin

8) julkisista hankinnoista annetun lain (348/2007) 6 §:ssä määriteltyjen hankintayksiköiden julkisen toiminnan laatua ja kustannustehokkuutta kohottaviin innovaatioihin liittyvien julkisten hankintojen valmisteluun ja toteutukseen

9) kansainvälisille organisaatioille innovaatioyhteistyön ja -ohjelmien jäsen- ja osallistumismaksuihin

10) valtionosuuslain (688/2001) ja Euroopan komission asetuksen (EY 651/2014) sekä valtioneuvoston asetuksella tarkemmin säädettävin perustein yrityksille ja muille yhteisöille Suomessa tapahtuvaan audiovisuaalisten teosten käsikirjoittamisen, kehittämisen, tuotannon ja levityksen kustannuksiin sekä myynnin edistämiseen. Avustusta voidaan myöntää myös ulkomaisille toimijoille.

Avustusta voidaan maksaa myös palvelusetelinä.

Momentilta voidaan maksaa ennen vuotta 2010 momentilta 32.20.20 tehtyjen sitoumusten aiheuttamat menot.

Momentilta voidaan maksaa ennakkomaksuja pienille ja keskisuurille yrityksille, kun ennakkomaksulla vähennetään muun julkisen rahoituksen tarvetta Tekes-avustuksen siltarahoitukseen.

Momentille budjetoituihin kulutusmenoihin liittyvät arvonnlisäveromenot maksetaan momentilta 32.01.29.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Rahoitusta kohdistetaan erityisesti elinkeinorakenteiden uudistumista nopeuttaviin riskipitoisiin hankkeisiin. Rahoituksella kannustetaan yrityksiä ja muita yhteisöjä sekä valtion budjettitalouteen kuuluvia organisaatioita tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan sekä yhteisiin ohjelmiin, joiden avulla pyritään nopeuttamaan kehitystä sekä kasvattamaan jalostusarvoa ja tuottavuutta sekä edistämään työelämän kehitystä. Rahoitusta myönnettäessä otetaan huomioon Tekesin rahoituksen vaikutus hankkeen toteutukseen, hankkeen vaikuttavuus, tavoiteltava liiketoiminta sekä kehitettävän innovaation tai osaamisen uutuusarvo, tulosten hyödyntäminen, käytettävät voimavarat, taloudelliset edellytykset ja verkottuminen sekä hankkeiden välilliset vaikutukset elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa.

Audiovisuaalisen tuotannon kannustimella vauhditetaan audiovisuaalisen tuotannon kasvua, alan yritystoimintaa, työllisyyttä, kansainvälistymistä, mukaan lukien ulkomaisten investointien edistäminen, sekä alan ekosysteemien monipuolistumista Suomessa.

Tukea myönnetään erityisesti:

- riskipitoisiin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeisiin ja ohjelmiin, joilla tähdätään uuden teknologian ja osaamisen luomiseen ja hyödyntämiseen sekä energiatalouden, ympäristö- ja hyvinvointiteknologioiden kehittämiseen teollisuudessa ja palveluissa
- nuorten innovatiivisten yritysten liiketoimintojen kehittämiseen
- pienille ja keskisuurille yrityksille uuden teknologian, osaamisen, teollisoikeuksien sekä innovaatiopalvelujen hankkimiseen
- innovatiivisten tuotantotapojen kehittämiseen ja kokeilemiseen pilotti- tai demonstraatiomittakaavassa sekä koetuantoon
- kunnallisten organisaatioiden, valtion budjettitalouteen kuuluvien organisaatioiden, yritysten ja muiden yhteisöjen sellaisten innovatiivisten hankintojen suunnitteluun ja toteuttamiseen, joilla tilaaja tavoittelee toimintansa tai palvelujensa laadun ja kustannustehokkuuden merkittävää parantamista ja jotka edellyttävät tarjoajilta uuden tuotteen, tuotantomenetelmän, palvelun tai muun innovatiivisen ratkaisun kehittämistä
- työelämän kehittämishankkeisiin
- audiovisuaalisen tuotannon tekemiseen Suomessa.

Tekesin tulostavoitteiden saavuttamiseen käytetään myös momenttien 32.20.06, 32.20.42, 32.20.43, 32.20.83 ja 32.20.89 määrärahoja ja valtuuksia.

Eurooppalaisia yhteistyöhankkeita koskevat EU-tulot on merkitty momentille 12.32.99.

Tekesin vaikuttavuustavoitteiden toteutumista seurataan ensisijaisesti riippumattomilla vaikuttavuusarvioinneilla sekä vuosittain suuntaa-antavilla seurantamittareilla.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Tekesille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
1. Globaalisti kilpailukykyinen elinkeinoelämä: Suomeen kehittyy paljon kilpailukykyisiä ja kasvuhakuisia toimijoita kumppaniverkostoineen. Uudet tuotteet ja palvelut pääsevät kansainvälisille markkinoille ja onnistuneet läpimurrot kasvattavat vientiä nopeasti.			
Alkavat ja pk-yritykset			
Tekes tukee alkavien yritysten liiketoimintaosaamisen vahvistumista ja kannustaa suuren määrän yrityksiä merkittävään kansainväliseen kasvuun innovaatioiden avulla sekä kehittymään houkutteleviksi sijoituskohteiksi yksityisille sijoittajille.			
— Pk-yritysten uusi vienti/Tekesin rahoitus (paras neljännes ylittää tavoitearvon), kerroin	19,2	> 20	> 22
— Rahoitettujen hankkeiden synnyttämä vuosittainen vienti/Tekesin rahoitus, kerroin	17,8	> 10	> 10
2. Houkutteleva innovaatioympäristö: Suomalainen huippu-osaaminen, kokeilualustat ja verkostot kutsuvat ja innostavat läpimurtoihin. Maailman tuloksellisin palvelukokonaisuus ja toimiva Team Finland -yhteistyö mahdollistavat innovatiivisten yritysten menestymisen Suomessa.			
Suuret yritykset			
Tekes kannustaa suuret yritykset rohkeaan ja kansantalouden kannalta merkittävään uudistumiseen sekä osaamista ja liiketoimintamahdollisuuksia kumppaneille synnyttävään yhteistyöhön			
— Suurten yritysten tutkimus- ja innovaatiotoiminnan alihankinnat pk-yrityksiltä ja tutkimusorganisaatioilta/Tekesin rahoitus, %	83	> 90	> 90
Julkiset tutkimusorganisaatiot			
Tekes vauhdittaa taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti hyödyllisten osaamisen, verkostojen ja tutkimustulosten synnyttämistä ja siirtymistä elinkeinoelämän hyödynnettäväksi			
— Yritysten arvio tutkimustulosten ja osaamisen kaupallisen hyödyntämisen todennäköisyydestä, %	-	> 65	> 70

Valtuuden ja määrärahan käytön arvioitu jakautuminen (1 000 euroa)

	Määräraha	Valtuus
Avustukset tutkimukseen, kehitykseen ja innovaatio-toimintaan	159 650	161 515
— alkaville yrityksille		53 000
— pk-yrityksille		54 015
— suuryrityksille		53 500
Julkisen tutkimus- ja kehitystoiminnan rahoitus	98 050	63 800
Euroopan avaruusjärjestön (ESA) ohjelmamaksut	16 800	16 200
Yhteensä	274 500	240 515

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	241 640	109 600	37 120	10 750	2 970	402 080
Vuoden 2017 sitoumukset	32 860	107 885	67 950	24 880	7 440	240 515
Menot yhteensä	274 500	217 485	105 070	35 630	10 410	642 595

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentilta 29.10.20)	500
Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentilta 32.20.88)	500
Maksatusten tarkistukset	-11 070
Säästöpäätökset	-45 800
Yhteensä	-55 870

2017 talousarvio	274 500 000
2016 talousarvio	330 370 000
2015 tilinpäätös	367 194 625

41. (32.01.41) Erityisavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n tutkimusinfrastruktuuriin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää biotalouden korkealuokkaisten tutkimus- ja pilot-infrastruktuurien rakentamiseen, kehittämiseen ja ylläpitoon sekä näistä aiheutuvien arvonlisäverojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Strategisesti erityisen tärkeissä pilot- ja tutkimusinfrastruktuuri-investoinneissa valtion tuki on 100 %.

Arviomääräraha sisältää korvauksen yhtiölle hankintojen ja arvonlisäverokustannuksiin muun kuin arvonlisäverolain (1501/1993) 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun liiketoiminnan muodossa harjoitetun liiketaloudellisen toiminnan osalta.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	2 500	1 500	4 000
Menot yhteensä	2 500	1 500	4 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Bioruukki	-1 000
Yhteensä	-1 000
2017 talousarvio	2 500 000
2016 II lisätalousarvio	972 000
2016 talousarvio	3 500 000
2015 tilinpäätös	1 102 000

42. Innovaatiokeskittymien kehittäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtioneuvoston asetuksella tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoituksesta (1444/2014) säädettyin perustein Innovatiiviset kaupungit -ohjelman toteutukseen, sisältäen yritysten, kuntien, kuntayhtymien, yleishyödyllisten yhteisöjen sekä valtion virastojen ja laitosten tähän liittyvät toimenpiteet

2) muihin innovaatiokeskittymiä ja -ekosysteemejä tukeviin kehittämistoimenpiteisiin

3) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Kulutusmenot budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena siltä osin kuin on kyse kilpaillusta hankerahoituksesta. Momentille budjetoituihin kulutusmenoihin liittyvät arvonnalisäveromenot maksetaan momentilta 32.01.29.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahalla lisätään suurimpien kaupunkiseutujen ja valtion välistä yhteistyötä vetovoimaisten innovaatiokeskittymien aikaansaamiseksi Suomeen sekä luodaan vahvoja alueellisia innovaatiokeskittymiä, jotka ovat kansallisesti ja kansainvälisesti verkottuneita. Yhteistyö näkyy kansallisten linjausten ja paikallisten kehittämisstrategioiden yhdensuuntaisuutena sekä voimavarojen suuntaamisessa valituille temaattisille painopistealueille.

Tärkein toimenpide on Innovatiiviset kaupungit -ohjelma (INKA), johon on valittu viisi kansallisesti tärkeää temaattista painopistettä: Biotalous, Kestävät energiaratkaisut, Kyberturvallisuus, Tulevaisuuden terveys sekä Älykäs kaupunki ja uudistuva teollisuus. Ohjelman toteuttajiksi on hyväksytty 12 kaupunkiseutua. Hallitusohjelman tavoitteiden mukaisesti INKA-ohjelma päättyy vuonna 2017. Vähenevien määrärahojen vuoksi ohjelman toimenpiteitä uudelleen suunnataan kaikkein vaikuttavimpiin hankkeisiin.

INKA-ohjelmassa määrärahaa käytetään alueen eri toimijoiden yhteistyöhön lisäämiseen, yritysten aktivointiin, laajojen hankekokonaisuuksien valmisteluun sekä yritysten, korkeakoulujen, kuntien, kuntayhtymien sekä yleishyödyllisten yhteisöjen, valtionvirastojen ja laitosten tutkimus- ja kehittämishankkeisiin. Hankkeilla edistetään kehitys- ja kokeiluympäristöjä, jotka mahdollistavat käyttäjien, yritysten ja julkisten toimijoiden yhteistyön ja ratkaisujen pilotoinnin uuden lii-

Selvitysosa: Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman strategisten tavoitteiden toimeenpanoa tuetaan kärkihankkeilla vuosina 2016—2018. Painopistealueiden kilpailukyky ja työllisyys, osaaminen ja koulutus sekä biotalous ja puhtaat ratkaisut rahoituksesta 43 000 000 euroa kohdennetaan cleantech- ja biotalouden ratkaisujen kehittämiseen, pilotointiin ja demonstrointiin sekä tutkimuksen ja elinkeinoelämän yhteistyön vahvistamiseen innovaatioiden kaupallistamiseksi vuonna 2017. Biotalouden ja cleantechin uusien innovaatioiden käyttöönottoa vauhditetaan kokeiluhankkeilla ja innovatiivisilla julkisilla hankinnoilla.

Tavoitteet

— Uusia työpaikkoja syntyy kestävän luonnonvarojen käytön ja cleantech-yritysten kasvun myötä

— Biotalous- ja cleantech-ratkaisuja kehittävien pk-yritysten vienti kasvaa

— Tekes vauhdittaa taloudellisesti ja yhteiskunnallisesti hyödyllisten osaamisen, verkostojen ja tutkimustulosten synnyttämistä ja siirtymistä elinkeinoelämän hyödynnettäväksi.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tutkimustulosten kaupallistaminen	20 000 000
Kasvuhakuisten pk-yritysten cleantech-ratkaisut	8 000 000
Biotalouden uudet tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit	12 000 000
Cleantech-pilotit	2 000 000
Pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamisen demonstraatiot	1 000 000
Yhteensä	43 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Uudet tuotteet, palvelut ja liiketoimintamallit	5 000
Kilpailukyky ja työllisyys: Kasvuhakuisten pk-yritysten cleantech-ratkaisujen vauhdittaminen	2 000
Osaaminen ja koulutus: Tutkimustulosten kaupallistaminen	6 000
Yhteensä	13 000

2017 talousarvio	43 000 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	30 000 000

47. Finnvera Oyj:n tappiokorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 64 643 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Finnvera Oyj:n luotto- ja takaustoiminnasta syntyneiden tappioiden osittaiseen korvaamiseen valtioneuvoston antaman luotto- ja takaustappiositoumuksen mukaisesti.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Valtioneuvosto on antanut valtion erityisrahoitusyhtiön luotto- ja takaustoiminnasta annetun lain (445/1998) 8 §:n nojalla sitoumuksen siitä, että valtio korvaa Finnvera Oyj:n luottotappioita sitoumuksen ehtojen mukaisesti niistä luotoista ja takauksista, jotka yhtiö on myöntänyt 1.1.1999 alkaen. Tätä ennen Kera Oy:n myöntämistä luotoista ja takauksista kor-

vataan luotto- ja takaustappiot Kera Oyj:stä annetun lain (65/1971) nojalla annettujen valtioneuvoston sitoumusten mukaisesti. Valtion luotto- ja takaustappiositoumuksiin perustuva korvausosuus Finnveran Oyj:n luottotappioista on 35—80 % riippuen tukialueesta, yritystyyppistä ja käytetystä rahoitusinstrumentista.

Finnvera Oyj korjaa yritysrahoituksessa ilmeneviä markkinapuutteita sekä suuntaa rahoitustaan edistämään yritystoiminnan alkua sekä yritysten kasvua ja kansainvälistymistä.

Luottotappiokorvaukset mahdollistavat sen, että Finnvera Oyj voi myöntää lainoja ja takauksia silloinkin, kun yrityksen vakuudet ovat riittämättömiä. Vuonna 2017 Finnvera Oyj:n arvioidaan tekevän noin 9 000 rahoituspäätöstä ja myöntävän luotto- ja takaustappiositoumuksen piirissä olevia lainoja ja takauksia yritystoimintaan noin 1,1 mrd. euroa noin 2,2 mrd. euron kokonaisuutensa hankkeisiin, josta Finnvera Oyj:n osuus on hieman alle 50 % sekä pankkien ja muun rahoituksen osuus hieman yli 50 %. Asiakkaita Finnvera Oyj:llä on noin 29 000, josta alle kymmenen henkilöä työllistävien yritysten osuus on noin 90 %. Finnvera Oyj rahoitti vuonna 2015 yli 2 100 kasvavaa yritystä, minkä määrä arvioidaan vuonna 2017 säilyvän samalla tasolla.

Vaikutavuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Aloittavien yritysten määrä, kpl	3 556	3 500	3 500
Myötävaikutetut uudet työpaikat, kpl	8 624	8 000	8 500

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusten kasvu: Tukialueiden ulkopuolisen tappiokorvausprosentin nostaminen 55 %:iin	306
Maksatusten tarkistus	-452
Rahoitusvaltuuksien lisääminen ja laajentaminen	5 454
Säästö päätös (korkotuet)	-400
Työllisyys ja kilpailukyky: Juniorilainaohjelma	3 000
Yhteensä	7 908
2017 talousarvio	64 643 000
2016 talousarvio	56 735 000
2015 tilinpäätös	90 497 129

48. Korko- ja muu tuki julkisesti tuetuille vienti- ja alusluotoille (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 40 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasauksesta annetun lain (1137/1996) sekä julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) mukaisen korkotuen maksamiseen

2) Valtiokonttorille korontasaussopimuksista aiheutuvien korko- ja valuuttariskien suojaukseen tarvittavien toimenpiteiden ja kustannusten maksamiseen

3) julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korontasausyhtiöstä annetun lain (1136/1996) mukaisesti Suomen Vientiluotto Oy:lle maksettavan hallinnointipalkkion suorittamiseen

4) julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) mukaisesti Suomen Vientiluotto Oy:lle maksettavan alijäämäkorvauksen suorittamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Julkisesti tuettujen vienti- ja alusluottojen korkotuen avulla varmistetaan, että suomalaisilla vientiyrityksillä on käytössään vastaavanlainen viennin ja alustoimitusten rahoitusjärjestelmä kuin tärkeimpien kilpailijamaidemme viejillä. Tämän rahoitusjärjestelmän avulla parannetaan suomalaisten vientiyritysten mahdollisuuksia menestyä pääomatavaraviennin ja alustoimitusten tarjouskilpailuissa ja samalla autetaan viejiä, kotimaisia telakoita ja alihankkijoita työllistämään.

Julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) nojalla Suomen Vientiluotto Oy voi tehdä korontasaussopimuksia ja -päätöksiä enintään 13 000 milj. euron pääomalle sekä myöntää OECD-ehtoisia kiinteäkorkoisia luottoja koskevia rahoituspäätöksiä enintään 13 000 milj. euron pääomalle.

Myöntämisvaltuuden käyttöastetta laskettaessa otetaan huomioon korontasaussopimusten ja -päästösten erääntymätön pääoma täysimääräisenä ja tarjousten pääomasta 50 %.

Toimintaa kuvaavia tunnuslukuja

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Uusia vientiluottoja koskevia korontasaussopimuksia ja -päätöksiä (milj. euroa)	684	700	1 000
Myönnettyjen korontasaussopimusten ja -päästösten kanta vuoden lopussa (milj. euroa)	3 700	4 400	5 400

Korontasaussopimuksista valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vientiluottojen korkotuki	15 800	21 200	20 300	17 800	75 100
Suojausmenot	24 500	21 100	20 000	16 400	82 000
Menot yhteensä	40 300	42 300	40 300	34 200	157 100

Korontasaus-sopimuksista sekä korko- ja valuuttariskien suojaamisesta aiheutuvien menojen lisäksi valtiolle tuloutuu korkohyvityksiä ja suojaustuloja, jotka tuloutuvat momentille 12.32.99. Vuonna 2015 valtio sai korko-hyvi-tyksiä yhteensä 26,3 milj. euroa ja korontasaus-toiminnan ylijäämä oli 16,4 milj. euroa. Korontasautoiminnasta valtiolle tulevien korkohyvitysten ja suojaus-tulojen arvioidaan olevan yhteensä 21,5 milj. euroa vuonna 2016 ja 27,9 milj. euroa vuonna 2017.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valuuttakurssimuutokset, lainakannan kasvu ja muutokset suojauskustannuksissa	20 100
Yhteensä	20 100
2017 talousarvio	40 300 000
2016 talousarvio	20 200 000
2015 tilinpäätös	9 885 589

49. Valtionavustus Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 87 303 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleisavustuksena yhtiölle Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy -nimestä osakeyhtiöstä annetun lain (761/2014) mukaisena rahoituksena:

1) Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n strategiseen, muuhun kuin liiketaloudellisilla perusteilla tapahtuvaan toimintaan käsittäen muun muassa yhtiön oma- ja yhteisrahoitteisen tutkimus- ja kehitystyön, osaamisen kehittämisen, innovaatiotoiminnan, teknologian lisensioinnin, uusien yritysten perustamisen ja yhteisrahoitteisten tutkimushankkeiden omarahoitussuutta koskevat menot ja kansallisen mittanormaalijärjestelmän yleisen toteuttamisen, hallinnoinnin ja kehittämisen, kansallisten mittanormaalilaboratorioiden toiminnan ohjauksen, kansallisen kalibrointipalvelun järjestämisen sekä mittatekniikan edistämisen

2) korvaukseen yhtiölle hankintojen ja toimitilavuokrien arvonnäkövero-osuuteen sekä toimitilavuokrien piileviin arvonnäköverokustannuksiin muun kuin arvonnäköverolain (1501/1993) 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun liiketoiminnan muodossa harjoitetun liiketaloudellisen toiminnan osalta

3) Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom-ohjelma 2014—2018) fuusiotutkimuksen kansallisen koordinaatiotehtävän hoitamiseen

4) Metrijärjestön jäsenmaksuun.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena ja se voidaan maksaa ennakkona.

Selvitysosa: Teknologian tutkimuskeskus VTT Oy:n (VTT) tehtävä on riippumattomana ja puolueettomana tutkimuslaitoksena edistää tutkimuksen ja teknologian laaja-alaista hyödyntämistä sekä kaupallistamista elinkeinoelämässä ja yhteiskunnassa. Yhtiö vastaa tehtävänsä liittyvästä kansainvälisestä toiminnasta. Yhtiöllä voi tehtävänsä toteuttamiseksi olla tytäryhtiöitä. Tehtävänsä toteuttamiseksi yhtiö harjoittaa teknologian soveltavaa tutkimusta ja kehittämistä sekä näihin liittyvää ennakoitintoimintaa (*strateginen tutkimus*), tuottaa teknologiaan ja innovaatioihin perustuvia tutkimus- ja asiantuntijapalveluja (*liiketaloudellisilla perusteilla tapahtuva tutkimus*), toimii kansallisena metrologialaitoksena tieteellisen metrologian osalta, ylläpitää ja kehittää kansallista metrologiajärjestelmää, mittanormaalijärjestelmää ja kalibrointipalvelua sekä harjoittaa metrologian strategista ja liiketaloudellisilla perusteilla tapahtuvaa tutkimusta.

Strategisesti erityisen tärkeässä tutkimuksessa valtion tuki on 100 %.

Alv-kompensatiota tarkistetaan vuosittain yhtiön viimeksi toteutuneen arvonlisäkertymän perusteella. Korvaus on euromääräinen ja perustuu viimeksi toteutuneen vahvistetun tilinpäätöksen tietoihin.

VTT toteuttaa vaikuttavuustavoitteitaan sekä omien ohjelmiensa kautta (kärkiohjelmat ja iBET-ohjelma (innovative Business from Emerging Technologies)) että osallistumalla julkisiin tutkimushankkeisiin (EU, Innovaatorahoituskeskus Tekes, Suomen Akatemia, Strategisen tutkimuksen rahoitus ja valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminta), joissa kehitetään uutta osaamista. Valtionavustuksesta pääosa käytetään omana rahoitusosuutena näissä julkisissa tutkimushankkeissa. VTT:n uudistumisen pääinstrumentti on iBET-ohjelma, jolla luodaan sellaisia uusia ratkaisuja, joilla on huomattavaa teknologista, teollista ja yhteiskunnallista vaikuttavuutta 5—10 vuoden tähtäimellä. VTT:n tutkimustoiminta edesauttaa Suomen teollisuuden elinvoimaisuuden ja kilpailukyvyn tukemista sovelletun teknologiatutkimuksen ja -innovaatioiden luomisen avulla.

Valtionavustusta kohdennetaan vaikuttavuudeltaan suurempiin kokonaisuuksiin (%)

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Kärkiohjelmat	54	50—60	50—60
Osaamisen kehittäminen	41	35—55	35—55
Uudistuminen (Emerging technologies-ohjelma)	5	5	5

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
VTT on visionäärinen toimija ja sen maailmaluokan tutkimuksellisella osaamisella luodaan edellytyksiä elinkeinoelämän ja yhteiskunnan tulevaisuuden kilpailukyvyille ja hyvinvoinnille			
— Yritysten rahoitusosuus VTT:n kärkiohjelmissa, (%)	21	23—28	23—28
VTT on merkittävin suomalainen EU:n tutkimus- ja innovaatorahoituksen kotiuttaja ja suomalaisten yritysten verkottaja EU-hankkeisiin			
— EU:n tutkimusrahoituksen tuotot, (milj. euroa)	28	30—32	30—35
VTT:n asiakasyritykset kasvavat ja kansainvälistyvät hyödyntämällä ja kaupallistamalla VTT:n tutkimustuloksia ja innovaatio-osaamista			
— Kaupallisesti tai tuotannollisesti hyödynnetyt/hyödynnettävät tutkimustulokset kun se on ollut hankkeen tavoitteena, (asiakasvaikuttavuuskysely, % vastaajista)	79	85—95	85—95
VTT tukee uuden tiedon ja osaamisen hyödyntämistä sekä uusien teknologioiden käyttöönottoa elinkeinoelämässä strategisen yliopisto- ja tutkimuslaitosyhteistyön avulla valituilla kärkialueilla			
— VTT:n rooli teknologian kehittäjänä ja käyttöönoton edistäjänä, (asiakasvaikuttavuuskysely, 1—5), keski-arvo	3,8	3,8—4,0	3,8—4,0

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Yleisavustus perusrahoitukseen	70 768
Arvonlisäverokompensaatio	16 300
Yleisavustus Euroopan atomienergiayhteisön (Euratom ohjelma 2014—2018) fuusiotutkimuksen kansallisen koordinaatiotehtävän hoitamiseen	160
Yleisavustukset jäsenmaksuihin	75
Yhteensä	87 303

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen vähennyksen poistuminen	2 000
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-6 467
Yhteensä	-4 467

2017 talousarvio	87 303 000
2016 talousarvio	91 770 000
2015 tilinpäätös	130 188 000

(50.) *Avustus kansainvälisen teknologiapalkinnon maksamiseen* (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	1 000 000
2015 tilinpäätös	—

51. *Naisille suunnattu innovaatiopalkinto* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 110 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksena naisille suunnatun innovaatiopalkinnon maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Naisille suunnattu innovaatiopalkinto on vuosina 2017—2019 myönnettävä 110 000 euron suuruinen tunnustuspalkinto. Palkinto on perustettu yleisen ja yhtäläisen äänioikeuden 110-vuotisen historian kunniaksi.

Palkinto on tarkoitus myöntää naiselle tai naisista koostuvalle ryhmittymälle tieteellisesti merkittävästä innovaatiosta teknologian tai talouden alalla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Uusi naisten innovaatiopalkinto	110
Yhteensä	110

2017 talousarvio	110 000
------------------	---------

80. *Lainat Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoitustoimintaan* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 82 462 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vuosina 2009—2015 myönnettyjen jälleenrahoituslainojen korko- ja valuutariskien suojauksesta Valtiokonttorille aiheutuvien kustannusten maksamiseen.

Selvitysosa: Viennin jälleenrahoitusmalli oli käytössä vuosina 2009—2015, jonka jälkeen valtiolle koituu luottojen kuolettamiseen saakka suojaustuloja/-menoja arviolta vuoteen 2026 saakka.

Vientihankkeiden jälleenrahoitusmallissa Suomen Vientiluotto Oy jälleenrahoitti koti- tai ulkomaisen luotto- tai rahoituslaitoksen suomalaiseen pääomatavaravientiin järjestämiä ostajaluottoja OECD-ehdoin. Jälleenrahoitus toteutettiin Suomen Vientiluotto Oy:lle myönnettyillä lainoilla.

Lainan takaisinmaksu luottolaitokselle tapahtuu samassa aikataulussa Suomen Vientiluotto Oy:n jälleenrahoituksen takaisinmaksun kanssa. Suomen Vientiluotto Oy:n rahoitusosuuden enimmäismäärä on OECD-ehdoisen vientiluoton määrä edellyttäen, että Finnvera Oyj on antanut Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämälle luotolle täyden takuun. Lisäksi edellytetään, että jälleenrahoituksen saava pankki täyttää riittävät vakavaraisuutta ja taloudellista toimintakykyä koskevat vaatimukset.

Tilapäinen viennin jälleenrahoitusjärjestelmä on korvattu luottomuotoisella viennin rahoitusjärjestelmällä.

Toimintaa kuvaavia tunnuslukuja

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Lainojen nostot, milj. euroa	385,3	-	-

Jälleenrahoitustoiminnasta valtiolle aiheutuvat menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	Yhteensä
Suojausmenot	82 462	73 217	67 332	60 094	283 105
Yhteensä	82 462	73 217	67 332	60 094	283 105

Valtio saa jälleenrahoitustoiminnan kautta rahoitetuista ostajaluotoista tuloja takaisinmaksettavien pääomien ja korkojen muodossa. Jälleenrahoitustoiminnasta valtiolle voi kertyä suojaustuloja tai aiheutua suojausmenoja. Talousarviovuoden aikana toteutuneiden suojaustulojen ja suojausmenojen yhteenlaskettu nettomäärä kirjataan vuoden päättyessä joko suojaustulona momentille 12.32.99 tai suojausmenona momentille 32.20.80. Vuonna 2015 suojaustuloja kirjattiin 892 202 euroa momentille 12.32.99.

Jälleenrahoitustoiminnan lainojen lyhennykset ja kurssierot lainoista ja johdannaisista tuloutuvat momentille 15.01.04 ja korkotulot lainoista ja johdannaisista momentille 13.01.05. Vuonna 2015 lainojen lyhennykset olivat 402,2 milj. euroa ja korkotulot 76,3 milj. euroa.

Jälleenrahoituksen arvioidut lainan lyhennykset, korkotulot ja suojaustulot ovat yhteensä 406,7 milj. euroa vuonna 2016 ja 383,9 milj. euroa vuonna 2017.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Muutokset suojauskustannuksissa	-8 188
Valuuttakurssi- ja korkotasomuutokset	-15 754
Yhteensä	-23 942

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	82 462 000
2016 talousarvio	106 404 000
2015 tilinpäätös	505 067 841

82. Lainat Finnvera Oyj:n varainhankintaan (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain (443/1998) 8 b §:ssä tarkoitettujen luottomuotoiseen vienninrahoitukseen liittyvää varainhankintaa turvaavien lainojen maksamiseen.

Valtuus

Työ- ja elinkeinoministeriö voi myöntää valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain (443/1998) 8 b §:ssä tarkoitettuja vienninrahoitukseen liittyviä lainoja Finnvera Oyj:lle enintään 500 000 000 euroa. Lainat saadaan myöntää vakuutta vaatimatta. Lainojen myöntämisen edellytyksenä on se, että rahoitusmarkkinoiden toiminnan häiriötila estää Finnvera Oyj:n valtion erityisrahoitusyhtiöstä annetun lain 8 a §:ssä tarkoitetun varainhankinnan toteuttamisen kohtuullisilla ehdoilla. Myönnettävien lainojen takaisinmaksuaika saa olla enintään 12 kuukautta. Myönnettävistä lainoista peritään käypää korkoa.

Selvitysosa: Julkisesti tuetuista vienti- ja alusluotoista sekä korontasauksesta annetun lain (1543/2011) nojalla Suomen Vientiluotto Oy voi myöntää Finnvera Oyj:n varainhankintaan perustuvia vienti- ja alusluottoja. Lain mukaan valtio voi taata Finnvera Oyj:n luottomuotoiseen vienninrahoitukseen liittyvää varainhankintaa. Jos rahoitusmarkkinoiden toiminta on sellaisessa häiriötilanteessa, että se estää Finnvera Oyj:tä hankkimasta markkinoilta varainhankintaan tarkoitettuja lainoja ja lainaohjelmia, voidaan yhtiölle myöntää valtion talousarviossa olevien määrärahojen puitteissa lyhytaikaista enintään 12 kuukauden pituista lainaa käypää korkoa vastaan. Lainat on tarkoitus myöntää vakuutta vaatimatta.

Suomen Vientiluotto Oy:n myöntämien vienti- ja alusluottojen tavoitteena on varmistaa, että suomalaisilla yhtiöillä on käytössään vastaavanlainen kansainvälisesti kilpailukykyinen viennin ja alustoimitusten rahoitusjärjestelmä kuin tärkeimpien kilpailijamaidemme viejillä. Tämän rahoitusjärjestelmän avulla parannetaan suomalaisten viejien mahdollisuuksia menestyä pääomatavaraviennin- ja alustoimitusten tarjouskilpailuissa ja sitä kautta myös samalla autetaan vientiyrityksiä, kotimaisia telakoita sekä niiden alihankkijoita työllistämään.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	10 000
2016 talousarvio	10 000
2015 tilinpäätös	—

83. Lainat tutkimus- ja innovaatiotoimintaan (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 139 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion lainanannosta sekä valtion takauksesta ja valtion takuusta annetun lain (449/1988), valtioneuvoston tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoiminnan rahoitusta koskevan asetuksen (1444/2014) ja Euroopan unionin vähämerkityksistä tukea koskevan asetuksen (EY 1407/2013) mukaisesti yrityksille ja muille yhteisöille tuotteiden, tuotantomenetelmien ja palveluiden kehittämistä ja hyödyntämistä koskevaan teknologiseen, liiketoiminnalliseen ja muuhun tutkimus-, kehittämis- ja innovaatiotoimintaan sekä pääosin nuoria innovatiivisia yrityksiä palvelevien yrityskiihdyttämöjen ja riskipääomarahastoa kokoavien yritysten toiminnan käynnistämiseen.

Lainoja voidaan myöntää riskiehtoisena. Mikäli hanke tai sen tulosten taloudellinen hyödyntäminen viivästyy tai epäonnistuu, Tekesillä on lainansaaajan hakemuksesta oikeus muuttaa lainan ehtoja valtioneuvoston asetuksella tarkemmin määriteltävällä tavalla.

Lainat myönnetään pääsääntöisesti vakuutta vaatimatta. Osa rahoituksesta voidaan maksaa ennakkona.

Valtiokonttorilla on oikeus sopia lainansaaajan kanssa aiemmin myönnettyjen pääomalainojen ja niille kertyneiden korkojen muuttamisesta vieraan pääoman ehtoisiksi lainoiksi osakeyhtiölain mukaisesti. Valtiokonttori voi myös sopia lainojen erääntymisestä tällaisten muutosten yhteydessä. Muutos voidaan tehdä vain muiden velkojien suostumuksella.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 uusia lainoja saa myöntää enintään 146 823 000 eurolla.

Mikäli vuoden 2016 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vuonna 2017 enintään 50 000 000 eurolla.

Selvitysosa: Lainoilla kannustetaan yrityksiä ja muita yhteisöjä tutkimus-, kehitys- ja innovaatiotoimintaan sekä yhteisiin teknologia-, tutkimus-, kehitys- ja innovaatio-ohjelmiin, joiden avulla pyritään nopeuttamaan kehitystä sekä kasvattamaan jalostusarvoa ja tuottavuutta.

Rahoitusta myönnetään erityisesti:

— yrityksille ja muille yhteisöille tutkimus- ja kehitystyöhön, jonka tavoitteena on edistää kansainvälisesti kilpailukykyisten tuotteiden, tuotantomenetelmien ja palvelujen kehittämistä ja parantamista

— riskipitoisiin tutkimus-, kehitys- ja innovaatiohankkeisiin ja ohjelmiin, joilla tähdätään uuden teknologian ja osaamisen hyödyntämiseen sekä energiatalouden, ympäristö- ja hyvinvointitekniologioiden kehittämiseen teollisuudessa ja palveluissa

— alkavien innovatiivisten yritysten ja olemassa olevien yritysten uusien liiketoimintojen käynnistämiseen sekä tutkimus- ja kehittämistoiminnan ja tulosten liiketaloudellisen hyödyntämisen edistämiseen

— markkinaläheisiin riskipitoisiin kehitys-, pilotointi- ja demonstroidihankkeisiin

— innovatiivisten tuotantotapojen kehittämiseen ja kokeilemiseen pilotti- ja demonstraatiomittakaavassa sekä koetuotantoon

— pienille ja keskisuurille yrityksille teknologiahankintoihin ja teollisoikeuksien sekä innovaatiopalvelujen hankkimiseen tutkimus-, tuotekehitys- ja innovaatiohankkeen osana.

Lainojen takaisinmaksuista saatavat tulot on merkitty momentille 15.01.04 ja korot momentille 13.01.05.

Vaikuttavuustavoitteet on esitetty momentin 32.20.40 yhteydessä.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	2021—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	81 350	24 925	8 020	1 900	475	116 670
Vuoden 2017 sitoumukset	58 550	52 760	19 980	11 133	4 400	146 823
Menot yhteensä	139 900	77 685	28 000	13 033	4 875	263 493

Innovaatorahoituskeskus Tekesin lainojen lainakanta

	2013	2014	2015
Valtiokonttorin hoidossa vuoden lopussa oleva lainakanta, milj. euroa	683,5	721,7	751,5

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusmäärärahojen tarkistukset	-1 800
Yhteensä	-1 800

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	139 900 000
2016 talousarvio	141 700 000
2015 tilinpäätös	132 219 373

87. Pääomalaina Finnvera Oyj:lle (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää osakeyhtiölain (624/2006) 12 luvun 1 §:ssä tarkoitetun korottoman ja vaakuudettoman pääomalainan myöntämiseen Finnvera Oyj:lle käytettäväksi Aloitusrahoista Vera

Oy:n pääomittamiseen. Mikäli pääomitettavan yhtiön rahoitustoiminnasta syntyy tappioita, laina voidaan jättää takaisinperimättä.

Selvitysosa: Tarkoituksena on, että pääomalainan takaisinmaksuaika on enintään 15 vuotta. Aloitusrahasto Vera Oy toimii rahoitusmarkkinoita täydentävänä pääomasijoittajana. Rahaston toiminnalla täydennetään rahoitusmarkkinoita tuotekehitystoiminnan rahoittamisen ja yksityisen pääomasijoitustoiminnan välillä erityisesti yritysten siemen- ja käynnistysvaiheessa. Rahasto tekee jatkosijoituksia aikaisen vaiheen teknologiayrityksiin sekä teknologiaintensiivisiin tai innovatiivisiin palveluyrityksiin. Kohdeyrityksillä tulee olla potentiaalia kehittyä kasvuyrityksiksi ja kansainvälistyä.

Rahaston hallinnoinnista vastaa Finnveran tytäryhtiö Veraventure Oy. Määrärahan tarkoituksena on ehkäistä riskipääomasijoitusmarkkinoiden puutteita, jotka vaikeuttavat erityisesti nopeasti kasvavien, aloittavien ja laajenevien yritysten riskipääoman saamista.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	5 000 000
2016 talousarvio	5 000 000
2015 tilinpäätös	5 000 000

88. Pääomasijoitus Suomen Teollisuussijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 29 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Suomen Teollisuussijoitus Oy:n oman pääoman korottamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitus käyttää suomalaisen pääomasijoitusmarkkinan kehittämiseen ja monipuolistamiseen tekemällä markkinaehtoisia sijoituksia suomalaisiin kasvuyrityksiin sijoittaviin pääomasijoitusrahastoihin.

Suomen Teollisuussijoitus Oy:n sijoitustoimintaa kohdistetaan erityisesti venture-vaiheen rahoitukseen pääpainon ollessa aikaisessa kasvuvaiheessa (myöhempi venture). Keskeisimpinä sijoitustoiminnan painopisteinä ovat Suomeen sijoittavien venture-rahastojen koon kasvattaminen ja uusien hallinnointiyhtiöiden ja -tiimien perustamat venture-rahastot. Lisäksi varoja voidaan kohdistaa kasvurahastoihin (esimerkiksi välirahoitusrahastot ja kooltaan pienet pk-yritysten yritys-järjestelyrahastot) sekä rahastoihin tai sijoitusohjelmiin, joiden tavoitteena on kanavoida Suomeen kasvua edistävää EU:n rahoitusta (erityisesti Euroopan strategisten investointien rahasto, Euroopan investointirahasto). Sijoitustoiminnan tavoitteena on olla taloudellisesti kannattavaa ja siihen kohdistuneet varat ovat sijoituksista palautuessaan käytettävissä uusiin kasvuyrityssijoituksiin.

Määräraha on tarkoitus kohdistaa 3—6 rahastosijoitukseen vuosien 2017—2019 aikana. Sijoitustoiminnan vaikuttavuutta seurataan vuosittain muun muassa kohdeyrityöiden kasvun ja työpaikkakertymän muodossa.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— Määrärahan avulla kohderahastojen arvioidaan keräävän julkisen rahoituksen lisäksi yhteensä vähintään 100—200 milj. euroa yksityistä ja kansainvälistä pääomaa, mikä mahdollistaa uuden riskisijoituspääoman kanavoitumisen suomalaisiin kasvuyrityksiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Audiovisuaalisen kannustinjärjestelmän käyttöönotto (siirto momentille 32.20.40)	-500
Yhteensä	-500

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	29 500 000
2016 talousarvio	30 000 000
2015 tilinpäätös	105 000 000

89. Pääomasijoitus Tekes Pääomasijoitus Oy:lle (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Tekes Pääomasijoitus Oy:n osakkeiden merkintähinnan ja muun pääoman maksamiseen. Yhtiö voi valtiotukea koskevien säännösten ja määräysten puitteissa ottaa rahastosijoituksissaan suurempaa riskiä tai tyytyä pienempään tuottoon kuin yksityiset sijoittajat.

Selvitysosa: Tekes Pääomasijoitus Oy tekee sijoituksia pääomarahastoihin, joiden sijoitustoiminnan painopiste on alkavissa suomalaisissa kasvuhakuisissa ja kansainvälistyvissä yrityksissä. Sijoituksia voidaan tehdä pääomarahastoihin, jotka sijoittavat suoraan tai soveltuvan rahastorakenteen kautta alkaviin yrityksiin.

Sijoitustoiminnan tavoitteena on monipuolinen alkavien yritysten pääomasijoitusmarkkina sekä entistä suurempi yksityisten sijoitusten osuus alkavien yritysten kokonaisrahoituksesta.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

— 2—4 uutta rahastosijoitusta, joissa yksityisen pääoman osuus on pääsääntöisesti vähintään 50 %. Yksityisen pääoman osuus voidaan toteuttaa myös rahaston sijoituskohteen tasolla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työllisyys ja kilpailukyky: Tutkimusten kaupallistaminen	-10 000
Yhteensä	-10 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	20 000 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	30 000 000
2015 tilinpäätös	20 000 000

30. (32.30, osa) Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikka

Selvitysosa: Kasvupolitiikan toteuttamiseksi työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla tuetaan työvoiman osaamisen kehittämistä, yritysten kansainvälistymistä ja kasvua, alkavaa yritystoimintaa sekä torjutaan työttömyyttä ja työmarkkinoiden kohtaanto-ongelmia. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla kehitetään pk-yritysten pitkän aikavälin kilpailukykyä ja vaikutetaan myös toimintaympäristön muutoksiin, joita aiheuttavat digitalisaatio, globalisaatio, väestön ikääntyminen sekä energiapolitiikan ja ilmastomuutoksen tuomat haasteet.

Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikalla on kiinteä yhteys elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaan, jotka ovat kasvupolitiikan keskeisiä elementtejä. Työllisyys- ja yrittäjyyspolitiikkaa toteutetaan julkisilla työvoima- ja yrityspalveluilla. Työllisyys- ja yrityspolitiikassa painotuksena on työttömyyden alentaminen, nopea työllistyminen ja kasvun vauhdittaminen vastaamalla yritysten työvoima- ja osaamistarpeisiin sekä luomalla edellytyksiä uudelle yritystoiminnalle. Yritysten kehittämistä, rakennemuutosten hallintaa ja työurien jatkumista tuetaan toteuttamalla yritysten tarpeiden mukaista työvoimakoulutusta ja yritystoiminnan kehittämispalveluja. Työvoimakoulutusta uudistetaan ja suunnataan entistä enemmän yritysälähtöiseksi. Uusien yritysten syntymistä edistetään starttirahalla ja antamalla alkaville yrityksille kokonaisvaltaista tukea niiden elinkaaren alkuvaiheissa neuvonnan ja koulutuksen keinoin.

Julkisen työvoima- ja yrityspalvelun uudistuksessa resurssien käyttöä kohdennetaan työnhakijoiden aktivointiin. Tämä toteuttaa kasvupolitiikan tavoitteita tukemalla työvoiman saatavuutta yrityksissä. TE-toimiston tehtäväksi määritellään yritys- ja työnantajälähtöinen työnvälitys, joka tukee nopeaa työllistymistä ja avoimien työpaikkojen mahdollisimman tehokasta täyttöä. Yksityisten työvoimapalveluiden roolia palvelujen tuottajana lisätään. Työnvälitys- ja yrityspalvelujen ostopalvelujen kokeiluhankkeet arvioidaan ja tulosten perusteella toimintamallia kehitetään ja laajennetaan palvelujen työllisyysvaikutusten lisäämiseksi. Työnvälityksen vuoropuhelua ja yhteistyötä työnantajayritysten ja elinkeinoelämän järjestöjen kanssa vahvistetaan. Sähköiset TE-palvelut uudistetaan ja toiminta digitalisoidaan kattavasti. Kaikille työmarkkinoiden toimijoille avoin digitaalinen työmarkkinatori otetaan käyttöön ja työnvälityksessä hyödynnetään automaatiota. Palkkatuen käyttöä suunnataan työntekijöiden rekrytoimiseksi yrityksiin. Vuoden 2019 loppuun saakka toteutettavalla määräaikaisella kasvuyritysten työllisyysohjelmalla tuetaan korkeasti koulutettujen pitkään työttömänä olleiden palkkaamista kasvuyrityksiin.

Työnhakijan roolia työnhaussa aktivoidaan. Työttömät ja osa-aikatyössä olevat velvoitetaan hakemaan aikaisempaa tiiviimmän raportointivelvollisuuden velvoittamina omaehtoisesti työtä, minkä lisäksi nykyistä useammalle työttömälle ja osa-aikatyössä olevalle tehdään työtarjouksia. Omatoimisen työnhaun ja työtarjousten seuranta kehitetään siten, että seuranta edistää työllistymistä, avoimien työpaikkojen täyttymistä ja korostaa työttömyysturvan vastikkeellisuutta. Omatoimisen työnhaun merkityksen korostamiseksi ja työnhaun aktivoimiseksi ja tueksi nykyistä useammalle työttömälle työnhakijalle järjestetään työnhakuvalmennusta. Työllistymissuunnitelmiin toimivuus arvioidaan ja työnhakijoiden omatoimisen työnhaun seuranta varten uudistetaan tietojärjestelmiä. TE-toimistot arvioivat työttömien työnhakijoiden työttömyyden pitkittymisen riskin käyttäen profilointityökalua.

Hallitus valmistelee TE-palvelujen järjestämisvastuun siirron maakunnille vuoden 2019 alusta lähtien. Aluehallintouudistuksessa TE-palvelut ja ELY-keskusten yrityspalvelut yhdistetään

asiakaslähtöisyyden ja vaikuttavuuden lisäämiseksi julkiseksi kasvupalveluksi. Kasvupalvelussa yhdistetään osaavan työvoiman, yrittäjyyden ja yritysten kehittämisen tavoitteet ja toimenpiteet asiakaslähtöiseksi palvelukokonaisuudeksi. Kasvupalvelun järjestämisessä hyödynnetään järjestäjä-tuottaja -mallia. Maakunnat pääsääntöisesti sopivat TE-palvelujen tuottamisesta kuntien, yksityisten tai kolmannen sektorin tuottajien kanssa. Vuosina 2017—2018 toteutetaan työvoima- ja yrityspalvelujen alueellisia kokeiluja, joilla luodaan työnhakija- ja työnantaja-asiakaslähtöinen kokonaisvaltainen hallinnonalarajat ylittävä kustannusvaikuttava toimintamalli. Tavoitteena on tukea tulevien itsehallintoalueiden perustamista. Kokeilualueilla julkisten työvoima- ja yrityspalvelujen järjestämisvastuu siirretään maakunnalliselle toimijalle.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi, jonka mukaisesti aktiivitoimenpiteiden määrää lisätään laajentamalla työttömyysetuuksien käyttötarkoitusta siten, että valtion työttömyysetuuksiin osoittamia määrärahoja käytetään liikkuvuusavustuksen, starttirahan ja palkkatuetun työn rahoittamiseen. Palkkatuettua työtä rahoitetaan työttömyysetuuksiin varatuista määrärahoista siten, että niistä rahoitetaan peruspäivärahan määrä ja ylittävä osa rahoitetaan työllisyysmäärärahoista. Yrittäjäksi ryhtyville työttömille maksettava starttiraha rahoitetaan kokonaan työttömyysetuusmäärärahoista. Käyttötarkoituksen laajentamisella vastataan nykyistä paremmin työttömien palvelutarpeisiin. Tavoitteena on lisätä yrittäjäksi ryhtymistä, lyhentää työttömyysjaksoja, alentaa rakenteellista työttömyyttä ja vähentää työttömyysturvameinoja.

Nuorten kiinnittymistä työmarkkinoille tuetaan laajapohjaisessa yhteistyössä toteutettavan nuorisotakuun avulla. Nuorisotakuussa luodaan malli, jossa nuori saa tukea monialaisen palvelupeeriaatteen mukaisesti. Sekä henkilökohtaisen ohjauspalvelun saatavuuden lisäämiseksi että monialaisen työotteen kehittämiseksi ja lisäämiseksi laajennetaan nuorille suunnattujen Ohjaamojen palveluverkostoa. Nuorten työllistymistä tukevaa työnetsijätoimintaa kehitetään lisäämällä piilo-työpaikkojen etsintää yritysyhteistyöllä. Nuorten yrittäjyyden tukemista jatketaan valtakunnalliseksi laajennetulla Nuorten yrittäjyyspaja -toimintamallilla. Yhteistyötä nuorisotakuun toteutuksessa tiivistetään yritysten, muiden työnantajien sekä yrittäjäjärjestöjen, alueellisten yrityspalvelujen, kolmannen sektorin sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kanssa.

Maahanmuuttajien kotoutumista ja työllistymistä tuetaan työvoimakoulutuksena toteutettavalla kotoutumiskoulutuksella. Kotoutumiskoulutusta uudistetaan ja kieli- ja yhteiskuntatietouden opintojen rinnalla lisätään merkittävästi ammatillisesti suuntautuneita opetussisältöjä. Koulutuksen linkittymistä työelämään ja yrittäjyyteen kasvupolitiikan välineenä lisätään, samoin kuin maahanmuuttajien ammatillisiin tutkintoihin tai niiden osiin valmistavia koulutuksia. Koulutuksen hankintaan käytettävä määräraha kasvaa johtuen maahanmuuttajien ja pakolaisten määrän nopeasta kasvusta.

Työvoimapalvelujen piirissä henkilöitä keskimäärin (htv) vuoden aikana (ei sisällä ESR-ohjelmasta rahoitettavia toimenpiteitä)

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Palkkatuettu työ ¹⁾			
— Valtionhallinto	660	750	500
— Kunnat ja kuntayhtymät	6 441	5 600	8 620
— Yksityinen sektori	16 159	12 850	17 250
Starttiraha	4 026	3 070	3 820
Työvoimakoulutuksen hankinta	22 159	18 250	18 990
— Ammatillinen koulutus	16 311	10 710	9 680
— Kotoutumiskoulutus	5 848	7 540	9 310
Valmennukset	2 020	1 650	1 560
Yhteensä	51 465	42 170	50 740
Työkokeilut	11 794	10 500	13 650
Yhteensä	63 259	52 670	64 390

¹⁾ Vuoden 2017 palkkatuetun työn ja starttirahan volyymit sisältävät myös pelkästään työttömyysetuus määrärahoilla (33.20.50, 51 ja 52) rahoitettuja.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti työllisyyden ja yrittäjyyden tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa ja kasvupolitiikan edellytysten vahvistamiseksi seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2017:

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Työvoiman kysynnän ja tarjonnan kohtaanto paranee			
— Rekrytointiongelmia kokeneiden toimipaikkojen osuus, %	26,7	< 23	< 23
Rakenteellinen työttömyys vähenee			
— Vaikeasti työllistyvien määrä, hlöä	208 462	< 186 000	< 190 000
Työttömyysjaksot lyhenevät			
— Virta yli 3 kk työttömyyteen, %	47,8	< 35	< 35
Nuorten osallisuus lisääntyy			
— Virta yli 3 kk työttömyyteen alle 25-vuotiailla, %	37,2	< 25	< 25
Maahanmuuttajien osallisuus lisääntyy			
— Virta yli 3 kk työttömyyteen maahanmuuttajilla (kansalaisuus), %	53	-	< 50
Yrittäjyys lisääntyy			
— Uusien yritysten määrä	7 298	9 300	10 000

01. Työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 173 131 000 euroa.

Työ- ja elinkeinoministeriö päättää, kuinka suuri osa työ- ja elinkeinotoimistojen toimintamenoihin tarkoitetuista määrärahoista käytetään työllistymistä edistävään monialaiseen yhteispalveluun.

Selvitysosa: Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti työ- ja elinkeinotoimistoille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Palvelukyky ja laatu			
— työnantaja-asiakkaiden positiivisten palvelukokemusten osuus (%)	58	> 69	> 67
— työnhakija-asiakkaiden positiivisten palvelukokemusten osuus (%)	62	> 65	> 67

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	2 793	2 748	2 689
— henkilötyövuodet toimintamenomomentilla	2 418	2 348	2 289
— henkilötyövuodet muilla momenteilla	375	400	400
Kokonaistyytyväisyys (1—5)	3,2	> 3,2	> 3,2

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	155 955	165 517	173 531
Bruttotulot	603	400	400
Nettomenot	155 352	165 117	173 131
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	8 694		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	6 828		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Käännös- ja tulkkauspalvelut sekä tehtäviä hoitavan henkilöstön koulutus	-1 330
Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden kotouttaminen (-27 htv)	-1 330
Tunnistautumismaksujen keskittäminen (siirto momentille 28.30.03)	-228
Työvoimapalvelukokonaisuuden tehostaminen (työllisyyspaketti)	17 000
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-1 777
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	47
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-826
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-730
Toimintameno säästö (HO 2015)	-350
Työajan pidentäminen (Kiky)	-1 169
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-176
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-1 117
Yhteensä	8 014

2017 talousarvio	173 131 000
2016 II lisätalousarvio	-1 008 000
2016 talousarvio	165 117 000
2015 tilinpäätös	153 486 000

51. Julkiset työvoima- ja yrityspalvelut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 422 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaisesti:

1) asiantuntija-arviointien, kokeilujen, valmennusten, työvoimakoulutuksen ja yritystoiminnan kehittämispalvelujen hankintaan, työllisyyspoliittisiin avustuksiin sekä työhön ja palveluihin haakeutuville ja palveluihin ja asiantuntija-arviointeihin osallistuville maksettaviin kustannusten korvauksiin ja työolosuhteiden järjestelytuen maksamiseen

2) valtion virastolle tai laitokselle työttömän työnhakijan palkkaamisesta aiheutuviin palkkauskustannuksiin enintään 500 henkilötyövuotta vastaavalta osalta. Tältä momentilta ja momenteilta 33.20.50, 33.20.51 ja 33.20.52 yhdestä henkilöstä korvattavien palkkauskustannusten määrä ilman lomarahaa saa olla yhteensä enintään 3 100 euroa kuukaudessa, minkä lisäksi korvataan enintään sitä vastaava lomarahaa

3) lain 7 luvun 9 §:n 1 momentissa tarkoitetun palkkatuen maksamiseen enintään 3 000 henkilötyövuotta vastaavalta osalta. Tältä momentilta ja momenteilta 33.20.50, 33.20.51 ja 33.20.52 yhdestä henkilöstä korvattavien palkkauskustannusten määrä ilman lomarahaa saa olla yhteensä enintään 1 800 euroa kuukaudessa, minkä lisäksi korvataan enintään sitä vastaava lomarahaa

4) kunnalle myönnettävän lisätuen sekä muun kuin kohdassa 3 tarkoitetun palkkatuen maksamiseen. Tältä momentilta ja momenteilta 33.20.50, 33.20.51 ja 33.20.52 yhdestä henkilöstä palkkatuena maksettava määrä ilman lomarahaa saa olla yhteensä enintään 1 400 euroa kuukaudessa, minkä lisäksi korvataan enintään palkkatukipäätöksen mukainen prosenttiosuus lomarahasta

5) starttirahan maksamiseen muille kuin työttömänä yritystoiminnan aloittaneille

6) vakuutusturvan kustannuksiin.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää:

1) koulutuksen ja majoituksen hankkimiseen Pohjoiskalotin koulutussäätiöltä

2) ennen työllisyyslain (275/1987) voimaantuloa palkattujen ja edelleen samassa työsuhteessa olevien vajaakuntoisten henkilöiden palkkaamisesta aiheutuviin menoihin

3) hallitusohjelman mukaiseen uuteen kasvuyritysten työllisyysohjelman toteutukseen

4) työvoima- ja yrityspalveluiden alueellisiin kokeiluihin. Kokeilualueilla julkisten työvoima- ja yrityspalveluiden järjestämisvastuu siirretään maakunnalliselle toimijalle. Kokeilualueilla voidaan poiketa mm. voimassa olevasta julkisista työvoima- ja yrityspalveluja koskevasta lainsäädännöstä

5) palvelujen kehittämis- ja kokeilumenoista ja työvoimakoulutuksen tiedottamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen

6) yksityisiltä järjestäjiltä ja muilta kumppaneilta hankittavista työnvälityksen ja yrityspalveluiden ostopalveluista sekä niihin liittyviin markkinoinnista aiheutuviin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Siirtomenoista palkkatuki, starttiraha ja työllisyyspoliittinen avustus budjetoidaan maksuperusteisena, Valtiokonttorin tapaturmavakuutusmaksut maksatuspäätösperusteisena ja muut siirtomenot suoriteperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 saa työvoimakoulutuksen hankinnasta aiheutua valtiolle menoja vuoden 2017 jälkeen enintään 127 800 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Asiantuntija-arvioinnit	3 500 000
Kokeilut ja valmennukset	33 879 000
Työvoimakoulutuksen hankinta	
— Ammatillinen koulutus	146 615 000
— Kotoutumiskoulutus	98 106 000
Pohjoiskalotin koulutussäätiöstä hankittava koulutus	1 700 000
Yhteensä	246 421 000
Starttiraha	13 550 000
Palkkatuettu työ	
— Valtionhallinto	12 420 000
— Kunnat ja kuntayhtymät	23 620 000
— Yksityinen sektori	59 060 000
Yhteensä	95 100 000
Työllisyyspoliittinen avustus	10 500 000
Yritystoiminnan kehittämispalvelujen hankinta	10 000 000
Korvaukset	2 000 000
Vakuutusturva	950 000
Palvelujen kehittämis- ja kokeilumenot	1 300 000
Työllisyys ja kilpailukyky: Yksityiset työnvälityspalvelut	5 000 000
Kaikki yhteensä	422 200 000

Työvoimakoulutukseen ja valmennukseen osallistuvien toimeentulo maksetaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan pääluokasta momenteilta 33.20.50, 51 ja 52.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
— 3 kk ammatillisen työvoimakoulutuksen jälkeen työttömäksi jääneiden osuus, %	43,5	37	< 39
— 3 kk palkkatuetun työn jälkeen työttömäksi jääneiden osuus, %	47,4	45	< 46
— 3 kk kotoutumiskoulutuksen jälkeen työttömäksi jääneiden osuus, %	34	-	< 34

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Työvoimakoulutus					
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	114 073	29 003	1 100	-	144 176
Vuoden 2017 sitoumukset	-	102 200	23 000	2 600	127 800
Menot yhteensä	114 073	131 203	24 100	2 600	271 976

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksidonnaisten menojen säästö	-200
Julkisen talouden välittömät sopeutustoimet (HO 2015)	-20 000
Kertaluonteisen EGR-rahoituserän poistuminen	-5 136
Kertaluonteisen lisäyksen poisto (Nord-koulutus)	-30
Kotoutumiskoulutus	14 856
Maahanmuuttajien perusopetukseen ja valmistavaan opetukseen osallistuvien huomioiminen mitoituksessa	-7 385
Työttömyysetuuksien aktiivikäytön laajentaminen (siirto momenteille 33.20.50, 51 ja 52)	-151 100
Työurasopimuksen vaikutukset	5 800
Yhteensä	-163 195
2017 talousarvio	422 200 000
2016 II lisätalousarvio	13 100 000
2016 talousarvio	585 395 000
2015 tilinpäätös	588 299 000

40. Yritysten toimintaympäristö, markkinoiden sääntely ja työelämä**Valtuus**

Luottolaitosten varoista myönnettävien eräistä korkotukilainoista annetun lain (1015/1977) 4 §:n mukainen turvavarastointilainojen korkohyvityksen enimmäismäärä on 5 prosenttia. Uusia turvavarastolainoja saa hyväksyä vuonna 2017 enintään 8 400 000 euroa.

Turvavarastolain (970/1982) 7 §:n mukaisia varastoavustuksia saa myöntää vuonna 2017 enintään 34 000 euroa.

Selvitysosa: Suomen taloudellisen menestyksen ja suomalaisyritysten kasvuedellytysten kannalta on keskeistä huolehtia siitä, että yritysten säädösympäristö on toimiva ja kilpailukykyinen. Laadukas sisämarkkinalainsäädäntö ja sen tehokas kansallinen toimeenpano ovat osa tätä tavoitetta ja keskeinen edellytys sisämarkkinoiden toimivuudelle. Kansainvälistymisen tukemiseksi on tärkeää, että kansalaisten, yritysten ja viranomaisten toimintaa sisämarkkinoilla tukevat informaatio- ja ongelmanratkaisupalvelut kehittyvät siten, että yritykset ja kansalaiset pystyvät entistä paremmin hyötymään EU:n sisämarkkinoista. Korkeatasoinen tekninen turvallisuus ja luotettavuus yhteiskunnassa sekä yrityksissä on tärkeää kansalaisten turvallisuuden kannalta sekä yritysten kilpailukykyyn kulmakivenä. Yritysten yhteiskuntavastuun edistäminen on niin ikään tärkeää yritysten kilpailukykyyn tukemiseksi.

Yritysten kasvuedellytyksiä vahvistetaan purkamalla niitä rajoittavaa tai hidastavaa sääntelyä. Talouden kilpailullisuutta kasvatetaan ja markkinehtoisen liiketoiminnan harjoittamisen edellytyksiä parannetaan. Kilpailulainsäädäntöä tarkistetaan siten, että kilpailurikkomuksesta vahinkoa kärsineiden asema paranee. EU:n direktiiviuudistuksen mukaisesti saatetaan voimaan säännökset, jotka selkeyttävät ja helpottavat korvauksen hakemista kilpailurikkomuksesta aiheutuneesta vahingosta. Vireillä on myös kilpailulain uudistushanke, jossa selvitetään maataloustuotantoon liittyviä säännöksiä sekä arvioidaan kilpailuviranomaisten tiedonsaantioikeuksia koskevaa sääntelyä.

Valtiontukia koskevaa uutta ennakkoarviointimenettelyä sovelletaan täysimääräisesti vuonna 2017. Lisäksi sovelletaan uutta valtiontukien julkaisuvelvoitetta koskevaa lainsäädäntöä.

Rajat ylittävän verkkomarkkinoinnin ja -kaupan kasvun vuoksi kuluttajansuojajärjestelmän Euroopan laajuinen toimivuus nousee yhä tärkeämpään asemaan. Tekninen turvallisuus ja luotettavuus pidetään korkealla tasolla.

Yritysten kattava ja luotettava taloudellinen informaatio antaa eri sidosryhmille riittävät tiedot niiden taloudellisesta tilasta. Tämän varmistamiseksi toteutetaan EU-lainsäädännön edellyttämät muutokset tilintarkastussääntelyyn ja selvitetään mahdollisuudet keventää edelleen yritysten tilintarkastusvelvoitteita.

Kaupparekisteriä ja sitä koskevaa sääntelyä uudistetaan vastaamaan paremmin yritysten, muiden viranomaisten ja tietoyhteiskunnan tarpeisiin.

Innovaatiot ja toimiva aineettoman omaisuuden suojajärjestelmä ovat keskeisiä suomalaisyritysten kasvun ja kansainvälisen kilpailukykyyn kannalta. Toimiva ja kilpailukykyinen aineettomien oikeuksien järjestelmä varmistaa yritysten innovaatioiden ja muun aineettoman omaisuuden suojan ja hyödyntämisen sekä oikeuksien tehokkaan täytäntöönpanon Suomessa ja kansainvälisesti. Patentti- ja rekisterihallituksen teollisoikeuksien myöntämiseen ja hyödyntämiseen liittyvien palvelujen saatavuus Suomessa varmistetaan aikaisempien päätösten mukaisesti budjettirahoituksella. Käynnistetään tavaramerkkilain kokonaisuudistus ja liikesalaisuusdirektiivin kansallinen toimeenpano sekä sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetun lain kokonaisuudistus.

Toimivat työmarkkinat ja ajanmukainen - työnantajien, työntekijöiden ja yritysten tarpeet huomiioon ottava - työlainsäädäntö sekä hyvä työelämän laatu ovat yritysten kilpailuetuja. Yritysten tasapuolisista kilpailuedellytyksistä huolehditaan muun muassa työlainsäädännön keinoin. Paikal-

lisen sopimisen edellytyksiä parantamalla sekä yritysten toimintaedellytyksiä ja kasvuhaluutta edistämällä helpotetaan tavoitetta nostaa työllistämistä. Työnantajien hallinnollista taakkaa pyritään keventämään lupa- ja ilmoitusmenettelyjä karsimalla.

Poikkeusoloihin varautumista linjaa huoltovarmuuden tavoitepäätös (857/2013), jonka toimeenpanossa painotetaan huoltovarmuuden kannalta keskeisten organisaatioiden ja verkostojen toiminnan jatkuvuuden varmistamista. Keskeisiä yhteiskunnan taloudellista toimintakykyä vaarantavia uhkia ovat sähköisten tieto- ja viestintäjärjestelmien häiriintyminen, energiansaannin keskeytyminen, väestön terveyden ja toimintakyvyn vakava häiriintyminen sekä luonnon- ja ympäristöonnettomuudet.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti yritysten toimintaympäristön, markkinoiden sääntelyn ja työelämän tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa sekä kasvupolitiikan edellytysten vahvistamiseksi seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2017:

- Kaikkien toimijoiden toimintaolosuhteet markkinoilla ovat tasavertaiset, kilpailumahdollisuudet parantuvat
- Taloudellinen huoltovarmuus on korkealla tasolla
- Kuluttajien asema on turvallinen ja kuluttajat sekä yrittäjät luottavat markkinoiden toimivuuteen
- Tekninen turvallisuus ja luotettavuus yhteiskunnassa sekä yrityksissä säilyy korkealla tasolla
- Yritysten sääntelytaakan kasvu pysähtyy ja taakkaa pyritään aktiivisesti vähentämään. Teollisuudelle aiheutuvan taloudellisen rasituksen ja sen sääntelytaakan lisäämistä vältetään
- Ajanmukaiset teollisoikeusjärjestelmät edistävät innovaatioita sekä tavaroiden ja palvelujen kaupallistamista.

01. Kilpailu- ja kuluttajaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 10 619 000 euroa.

Selvitysosa: Kilpailu- ja kuluttajavirasto edistää markkinoiden toimivuutta. Tavoitteena on terveen ja toimivan kilpailun turvaaminen ja talouden tehokkuuden lisääminen sekä yksityisessä että julkisessa toiminnassa sekä se, että yritykset toimivat vastuullisesti ja että kuluttajat voivat luottaa markkinoiden toimivuuteen ja häiriötilanteiden nopeaan selvittämiseen. Virasto hoitaa myös kuluttaja-asiamiehelle kuuluvat valvontatehtävät. Lisäksi virasto vaikuttaa yleisesti kilpailun toimivuuteen ja kuluttajien asemaan ja hoitaa sille kuuluvat kansainväliset tehtävät.

Virasto luo edellytyksiä talouskasvulle sekä uudelle ja terveelle yritystoiminnalle. Taloudellinen kilpailu ohjaa talouden uudistumista ja luo kannusteita innovointiin ja investointeihin. Kuluttajien luottamus toimintaympäristöön ja toimijoihin markkinoilla luovat edellytyksiä yksityisen kysynnän kasvulle. Kilpailu- ja kuluttajapolitiikan toimin, yhdessä muiden viranomaisten kanssa, torjutaan harmaata taloutta.

Hallitus on antanut eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen hankintamenettelyä koskevaksi lainsäädännöksi.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Kilpailu- ja kuluttajavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Suomen kotimarkkinoiden kilpailun intensiteetti paranee			
— Kotimarkkinoiden kilpailun intensiteetti / Suomen sijoitus suhteessa muihin maihin	89/140	70/140	60/140
Suomalaisten luottamus EU-sisämarkkinoiden verkkokauppaa kohtaan lisääntyy			
— EU-sisämarkkinoiden verkkokauppaan luottavien suomalaisten osuus	-	55 %	57 %

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Uskottavan "hard core" -kartellien vastaisen politiikan vahvistaminen			
— Sidosryhmien arvio (1—5)	3,8	> 4,0	> 4,0
Yrityskauppavalvonnalla estetään tehokkaasti keskittymisestä aiheutuva kilpailuongelma			
— Sidosryhmien arvio (asteikko 1—5)	3,6	> 3,7	> 3,7
Kuluttaja-asiamiehen toimenpitein elinkeinoharjoittajat muuttavat toimintaansa kuluttajasuojalainsäädännön mukaiseksi			
— Tapaukset, joissa yritys on muuttanut toimintaansa kuluttajasuojalainsäädännön mukaiseksi (kpl)	291	130	130

Henkilötyövuosien arvioitu jakautuminen toimialoittain

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Markkinoiden toimivuuden edistäminen	28,9	25,5	32,5
Kilpailuvalvonta	53,1	52,0	52,0
Kuluttaja-asiamiehen valvonta ja muu kuluttajansuoja	33,9	32,5	32,5
Hallintopalvelut	20,4	17,0	17,0
Yhteensä	136,3	127	134

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	136	127	134
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,3	> 3,4	> 3,5

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	11 564	10 728	11 254
Bruttotulot	648	670	635
Nettomenot	10 916	10 058	10 619
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 260		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 164		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valvonta- ja arviointitehtävät (julkiset hankinnat)	1 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-3
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-1
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-133
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-62
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-51
Työajan pidentäminen (Kiky)	-87
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-13
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-89
Yhteensä	561
2017 talousarvio	10 619 000
2016 II lisätalousarvio	-89 000
2016 talousarvio	10 058 000
2015 tilinpäätös	10 820 000

03. Patentti- ja rekisterihallituksen toimintamenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 6 055 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös kansainvälisten järjestöjen jäsenmaksuihin ja kansainväliseen toimintaan liittyviin projekteihin.

Momentille budjetoidaan hakemus-, ilmoitus- ja käsittelymenettelyistä johtuen tulot pääsääntöisesti maksuperusteella.

Selvitysosa: Teollisoikeuksien ja yritys- ja yhteisötoiminnan asiantuntijaorganisaationa Patentti- ja rekisterihallitus (PRH) edistää ja kehittää yrittäjyyttä, innovatiivisuutta ja yhteisöllistä toimintaa Suomessa ja kansainvälisesti.

Momentilta maksetaan 730 000 euroa säätiövalvonnan ja teollisoikeusasiamiesten valvonnan kustannuksia sekä 2 260 000 euroa tilintarkastusvalvonnan kustannuksia. Vastaavan suuruiset valvontamaksut tuloutuvat momentille 11.19.09.

Talousarvioesityksessä varaudutaan eurooppalaisen yhtenäispatentin voimaantuloon vuonna 2017.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti PRH:lle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Vaikuttavuus

— PRH:n rekisterien tiedot ovat tehokkaasti yhteiskunnan käytössä ja viraston palvelut tukevat innovaatiotoimintaa ja yrittäjyyttä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

		2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Toiminnallinen tehokkuus				
Työn tuottavuus	Tuottavuuden muutos, %	+2,1	+1,0	+1,0
Taloudellisuus	Yksikkökustannusten muutos, %	+6,2	+2,0	+2,0
Tuotokset ja laadunhallinta				
Asiakastytytyväisyys	Asiakasarvio (1—5)	3,9	4,0	4,0
Sähköinen asiointi	Patenttihakemukset, %	92,1	92	92
	Tavaramerkkihakemukset, %	84,1	80	85
	Kaupparekisteri-ilmoitukset, %	62,7	55	65
	Yhdistysrekisteri-ilmoitukset, %	74,2	67	70
Käsittelyaika keskimäärin	Kansalliset patenttihakemukset (v)	2,8	2,4	2,2
	PCT-tutkimukset määräajassa, %	91,5	90	90
	Kansalliset tavaramerkkihakemukset (kk)	4,3	3,8	3,2
	Kaupparekisteri-ilmoitukset (pv)	7,4	6	5
	Yhdistysrekisteri-ilmoitus (pv)	6	10	5

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	384,4	418	411
Kokonaistyötytyväisyys (1—5)	3,8	3,7	3,7

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Omakustannusarvoon hinnoiteltavat julkisoikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	49 225	47 230	44 594
— muut tuotot	171	-	-
Tuotot yhteensä	49 396	47 230	44 594

Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
— erilliskustannukset	42 665	43 306	41 149
— osuus yhteiskustannuksista	9 883	9 500	9 500
Kustannukset yhteensä	52 548	52 806	50 649
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-3 152	-5 576	-6 055
Kustannusvastaavuus, %	94	89	88

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	46 593	51 771	50 649
Bruttotulot	49 396	47 230	44 594
Nettomenot	-2 803	4 541	6 055
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 348		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 033		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eurooppalaisen yhtenäispatentin voimaantulo (PRH:n tulonmenetysten kompensatio)	1 400
Tekijänoikeuden yhteishallinnoinnin valvonta (siirto momentilta 29.01.22)	60
Tekijänoikeuden yhteishallinnoinnin valvonta (siirto momentilta 32.01.21)	60
Teollisoikeusasiamiesten valvonta	25
Hankinnasta maksuun -säätö (HO 2015)	-14
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-7
Toimintamenojen tuottavuussäätö	-10
Yhteensä	1 514

2017 talousarvio	6 055 000
2016 talousarvio	4 541 000
2015 tilinpäätös	-2 118 331

05. Turvallisuus- ja kemikaaliviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 19 482 000 euroa.

Nettobudjetoinnissa otetaan huomioon kemikaalituoterekisterin ja akkreditointipalvelujen maksut, Euroopan kemikaaliviraston komission asetuksen (EY) No 340/2008 perusteella maksamat palkkiot sekä yhteishankkeista muilta osapuolilta saatava rahoitus.

Selvitysosa: Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) valvoo ja edistää tuotteisiin ja palveluihin sekä kaivoksiin ja muihin tuotantolaitoksiin liittyvää teknistä turvallisuutta ja vaatimustenmukaisuutta, kuluttajaturvallisuutta, kemikaalien turvallisuutta ja laatua. Tukes edistää mine-

raalivarojen hallintaa sekä tuottaa pätevyyttä ja luotettavuutta osoittavia akkreditointipalveluja. Tavoitteena on henkilö-, omaisuus- ja ympäristövahinkojen sekä terveys- ja ympäristöhaittojen ehkäisy, varmistaa markkinoilla olevien tuotteiden ja palveluiden vaatimustenmukaisuus sekä poistaa vaaralliset ja muutoin määräysten vastaiset tuotteet ja palvelut. Toiminta kohdistuu teollisuuteen, kauppaan, alkutuotantoon, toiminnanharjoittajiin, palveluntarjoajiin, julkishallintoon ja yksityisiin kansalaisiin.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö, pelastustoimen laitteiden valvonnan osalta sisäministeriö sekä kemikaalien tuotevalvonnan osalta lisäksi muut ohjaavat ministeriöt (maa- ja metsätalousministeriö, ympäristöministeriö ja sosiaali- ja terveysministeriö) asettavat alustavasti Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Yritysten riskienhallinta on hyväksyttävällä tasolla			
— Kemikaali- ja räjähdetuotantolaitosten, joissa riskienhallinta on hyväksyttävällä tasolla, osuus valvontakohteista (%)	61	60	60
Vakavasti puutteelliset tuotteet markkinoilla			
— Markkinavalvonnassa vakavasti puutteellisiksi osoittautuneiden tuotteiden prosenttiosuuden viiden vuoden keskiarvo (%)	18,8	< 19	< 19

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Tuotokset ja laadunhallinta			
Valvonta on riskiperusteista ja tehokasta			
— Luvat, ilmoitukset, tarkastukset, valvonnat	40 286	43 741	42 150
— Yritykset kokevat tuotevalvonnan tehokkaana (%) ¹⁾	90	90	90
— Lupa- ja ilmoitusprosessien digitalisaatioaste (%)	35	45	70

¹⁾ Consumer Conditions Scoreboard (CCS), niiden vähittäismyyjien osuus, joiden mielestä viranomaiset valvovat aktiivisesti tuoteturvallisuuslainsäädännön noudattamista.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	239	268	268
Kokonaistyötyytyväisyys (1—5)	3,4	3,5	3,5

Maksullisen toiminnan tulot on merkitty momentille 12.32.20.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Omakustannusarvoon hinnoiteltavat julkis- oikeudelliset suoritteet			
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	6 696	6 225	6 180
Tuotot yhteensä	6 696	6 225	6 180
— tästä toimintamenomomentille nettouttamattomat tuotot	2 962	2 640	2 600
Tuotot yhteensä	6 696	6 225	6 180
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	4 364	4 355	4 300
— osuus yhteiskustannuksista	1 752	1 870	1 880
Kustannukset yhteensä	6 116	6 225	6 180
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	580	-	-
Kustannusvastaavuus, %	109	100	100

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	21 110	23 586	23 137
Bruttotulot	3 877	3 805	3 655
Nettomenot	17 233	19 781	19 482
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	973		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 417		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kuluttajaturvallisuusvalvonta (siirto momentilta 28.40.01)	42
Kuluttajaturvallisuusvalvonta (siirto momentilta 28.90.30)	433
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-6
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-201
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	-40
Palkkaliukumasäästö	-50
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-98
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-89
Työajan pidentäminen (Kiky)	-139
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-21
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-127
Yhteensä	-299

2017 talousarvio	19 482 000
2016 II lisätalousarvio	-134 000
2016 talousarvio	19 781 000
2015 tilinpäätös	18 677 000

31. Korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisestä (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 4 731 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) talous- ja velkaneuvonnasta annetun lain (713/2000) mukaisen korvauksen maksamiseen talous- ja velkaneuvontapalvelujen tuottajille
- 2) enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan projektihenkilöstön palkkaukseen Kilpailu- ja kuluttajavirastoon
- 3) talous- ja velkaneuvojen kehittämiseen, koulutukseen ja materiaalin tuottamiseen sekä raportointijärjestelmään.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Talous- ja velkaneuvonnan tavoitteena on helpottaa velallisen asemaa luottojen järjestelyssä sekä tukea velallisen elämänhallinnan paranemista ja ehkäistä syrjäytymistä.

Palveluiden järjestämisestä maksettava korvaus määrätään työ- ja elinkeinoministeriön vahvistamien perusteiden mukaan siten, että se vastaa palvelun tuottamisesta aiheutuvia tarkoituksenmukaisia menoja. Korvaus maksetaan aluehallintoviraston kanssa sopimuksen tehneelle kunnalle tai muulle palveluntuottajalle. Jos kunta ei järjestä neuvontaa, aluehallintoviraston tulee järjestää neuvonta muulla tavoin, esim. ostopalveluna. Korvauksen maksatuksesta kunnille huolehtii Kilpailu- ja kuluttajavirasto ja muulle palveluntuottajalle aluehallintovirasto.

Arvio resurssien jakautumisesta

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Talous- ja velkaneuvonnan henkilöstö (htv)	149	143	143
Valtion korvaus talous- ja velkaneuvonnan järjestämisen kuluista, %	67	55	55

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti toiminnalle seuraavan tulostavoitteen vuodelle 2017:

— Uusien asiakkaiden keskimääräinen jonotusaika on korkeintaan 60 päivää (toteutuma 2015: jonotusaikatavoitteen saavutti 81 % yksiköistä).

2017 talousarvio	4 731 000
2016 talousarvio	4 731 000
2015 tilinpäätös	5 731 000

50. Valtionavustus kuluttajajärjestölle (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 822 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää avustuksena Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry:n toiminnan tukemiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kuluttajaliitto - Konsumentförbundet ry on kuluttajien etujärjestö, missä ominaisuudessa se neuvoo kuluttajia sekä jakaa ja välittää kuluttajatietoa.

Vaikuttavuustavoite

— Kotitalouksien toimivuus ja tehokkuus sekä kuluttajien omat toimintaedellytykset paranevat järjestön myötävaikutuksella.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-70
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-5
Yhteensä	-75
2017 talousarvio	822 000
2016 talousarvio	897 000
2015 tilinpäätös	873 000

51. Eräät merimiespalvelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 2 572 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) merimiespalvelulain (447/2007) nojalla merimiesten hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettujen palvelujen valtionosuuden maksamiseen

2) valtion varoista korvattavista merimiesten matkakustannuksista annetun lain (1068/2013) nojalla työnantajille maksettaviin merimiesten matkakustannuksiin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Merimiespalvelutoimiston toimintaa rahoitetaan suomalaisilla aluksilla työskenteleviltä työntekijöiltä ja heidän työnantajiltaan perittävillä merimiesten palvelumaksuilla. Myös valtio osallistuu toimiston toiminnan rahoitukseen.

Merimiespalvelutoimiston tehtävänä on edistää merimiesten opinto- ja aikuiskasvatustoimintaa, järjestää ja ohjata merimiesten liikunta- ja kulttuuritoimintaa sekä muuta virkistys- ja vapaa-ajan toimintaa, edistää merimiespalvelukeskusten perustamista kotimaahan ja ulkomaille, tarjota merimiehille kirjasto- ja tietopalveluja, parantaa merimiesten tiedotustoimintaa, yhteydenpitoa ja viestintäpalveluita sekä kehittää merimiespalvelutoimintaa siten, että merimiesten mahdollisuudet osallistua yhteiskuntaelämään paranevat.

Valtion varoista korvataan suomalaisella aluksella työskentelevän työntekijän kotimatkoista varustamoille syntyneitä kustannuksia. Korvattavat kustannukset käsittävät välittömät matkakustannukset, työntekijän ylläpitokustannukset matkan aikana ja matkan järjestämisestä syntyneet kustannukset.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtion osuus merimiespalvelutoimiston menoista	1 072 000
Valtion osuus työnantajille eräisiin merimiesten matkakustannuksiin	1 500 000
Yhteensä	2 572 000
2017 talousarvio	2 572 000
2016 talousarvio	2 572 000
2015 tilinpäätös	2 524 310

52. Palkkaturva (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 32 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) palkkaturvalain (866/1998) ja merimiesten palkkaturvalain (1108/2000) mukaisten menojen maksamiseen
- 2) takaisinperittyjen saatavien palautusten ja niistä kertyvien korkojen maksamiseen
- 3) palkkaturvamenettelyyn liittyviin viranomaismaksuihin ja oikeudenkäyntikuluihin sekä konkurssikustannusten maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Selvitysosa: Palkkaturvajärjestelmä turvaa työntekijän työsuhteesta johtuvien saatavien maksamisen työnantajan konkurssin ja muiden maksukyvyttömyystilanteiden varalta. Palkkaturvana voidaan maksaa sellaiset työsuhteesta johtuvat saatavat, jotka työnantaja olisi ollut velvolinen työntekijälle maksamaan.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Palkkaturva	31 865 000
Takaisinperittyjen saatavien palautukset ja korot	25 000
Viranomaismaksut, oikeudenkäyntikulut ja konkurssikustannukset	110 000
Yhteensä	32 000 000

Palkkaturvamenoja vastaavat tulot 31 865 000 euroa on merkitty momentille 12.32.31.

Palkkaturvapalautusten arvioidut 1 000 000 euron korot on budjetoitu momentille 12.32.99.

Palkkaturvan tunnuslukuja

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Palkkaturvaa maksettu (1 000 euroa)	27 381	43 000	32 000
Palkkaturvaa peritty takaisin työnantajilta (1 000 euroa)	7 107	6 900	6 900
Palkkaturvaa saaneiden työntekijöiden lukumäärä	6 763	9 600	7 000
Palkkaturvapäättöksen saaneiden työntekijöiden lukumäärä	-	2 600	2 000
Hakemusten keskimääräinen käsittelyaika (pv)	-	65	65
Hakemuksista käsitelty alle 2 kuukaudessa (%)	-	65	65

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Konkurssien määrän väheneminen	-11 000
Yhteensä	-11 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	32 000 000
2016 talousarvio	43 000 000
2015 tilinpäätös	27 501 431

95. Eräät oikeudenkäyntikulut ja korvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) ryhmäkannelain (444/2007) mukaisesta ryhmäkanteesta aiheutuneiden oikeudenkäyntikulujen maksamiseen
- 2) kilpailulaissa (948/2011) tarkoitetuissa oikeusprosesseissa Kilpailu- ja kuluttajaviraston vastapuolelle maksettavaksi määrättyjen oikeudenkäyntikulujen maksamiseen
- 3) sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetussa laissa (590/2013), sähkömarkkina-laissa (588/2013) ja maakaasumarkkina-laissa (508/2000) tarkoitetuissa oikeusprosesseissa Energiaviraston vastapuolelle maksettavaksi määrättyjen oikeudenkäyntikulujen maksamiseen.

Selvitysosa: Ryhmäkanneprosessin hoitaminen voi vaatia huomattaviakin resursseja, joita ei ole mahdollista ennakoida. Ryhmäkanteesta aiheutuu oikeudenkäyntikuluja valtiolle, jos kuluttaja-asiamies häviää ajamansa kanteen.

Kilpailu- ja kuluttajaviraston edellytetään kilpailulain nojalla ryhtyvän toimenpiteisiin kiellettyjen kilpailunrajoitusten rankaisemiseksi esittämällä markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämistä laissa säädettyjen edellytysten vallitessa. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tehtävänä on myös puuttua yrityskauppoihin, jotka estävät kilpailua Suomen markkinoilla tai niiden oleellisella osalla. Kilpailu- ja kuluttajavirasto voi määrätä yrityskaupoille ehtoja tai tehdä markkinaoikeudelle esityksen yrityskaupan kieltämiseksi. Kilpailu- ja kuluttajaviraston tekemien päätösten ja esitysten käsittelyyn markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa liittyy riski velvollisuudesta joutua korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikuluja, jos Kilpailu- ja kuluttajavirasto häviää jutun.

Energiaviraston tehtävänä on valvoa sähkö- ja maakaasumarkkinalakien sekä EU:n sähkön ja maakaasun sisämarkkinalainsäädännön noudattamista. Energiaviraston edellytetään sähkö- ja maakaasumarkkinoiden valvonnasta annetun lain nojalla ryhtyvän toimenpiteisiin sähkö- ja maakaasumarkkinalakien sekä EU:n sähkön ja maakaasun sisämarkkinalainsäädännön vastaisesta toiminnasta rankaisemiseksi esittämällä markkinaoikeudelle seuraamusmaksun määräämistä laissa säädettyjen edellytysten vallitessa. Energiaviraston tekemien päätösten ja esitysten käsitteilyyn markkinaoikeudessa ja korkeimmassa hallinto-oikeudessa liittyy riski velvollisuudesta joutua korvaamaan toisen osapuolen oikeudenkäyntikuluja, jos Energiavirasto häviää jutun.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	30
Yhteensä	30
2017 talousarvio	50 000
2016 II lisätalousarvio	300 000
2016 talousarvio	20 000
2015 tilinpäätös	40 000

50. (32.50, 20, osa ja 30, osa) Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka

Selvitysosa: Alueiden kehittäminen ja rakennerahastopolitiikka tukevat kasvupolitiikan toimeenpanoa. Alueiden kehittämistoimintaa suuntaavat lain alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) lisäksi valtioneuvoston määrittelemät alueiden kehittämisen painopisteet, niitä tarkentavat ministeriöiden hallinnonalaansa varten määrittelemät alueiden kehittämisen tavoitteet ja maakuntien liittojen valmistelemat maakuntasuunnitelmiin perustuvat maakuntaohjelmat sekä niiden toimeenpanosuunnitelmat. Näitä kansallisia tavoitteita tukee EU:n rakennerahastokaudeksi 2014—2020 laadittu Suomen rakennerahasto-ohjelma "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020".

Kansallinen alueiden kehittäminen

Alueiden kehittämisen järjestelmä perustuu vuorovaikutukseen, toimijoiden väliseen selkeään työnjakoon ja yhteisiin tavoitteisiin. Järjestelmän tarkoituksena on luoda edellytykset aluelähtöiselle, kestävään kehitykseen perustuvalle taloudelliselle kasvulle, joka edistää parhaiten työllisyyttä ja ihmisten hyvinvointia.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimii valtioneuvoston asettama alueiden uudistumisen neuvottelukunta, jonka tarkoituksena on yhteen sovittaa ja linjata alueiden kehittämisen strategista kokonaisuutta. Neuvottelukunnan keskeisiä tehtäviä on linjata aluekehittämispäätöksen ja muiden aluekehittämiseen liittyvien merkittävien ohjelmien ja suunnitelmien sisältöä ja valmisteluun ja toimeenpanoon liittyviä keskeisiä menettelyjä. Neuvottelukunnan tehtävänä on lisäksi käsitellä alueiden kehittämiseen liittyviä keskeisiä lainsäädäntöhankkeita ja seurata sekä ennakoida alueiden kehitystä ja toimenpiteiden vaikuttavuutta.

Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueiden kehittämisen painopisteistä ja sen toteuttamiseksi laadittava toimintasuunnitelma sisältävät alueiden kehittämisen strategiset linjaukset ja

konkreettisemmat toimenpiteet hallinnonaloittain, kehittämisen voimavarat, tuloksellisuuden ja vaikuttavuuden mittarit sekä erityisohjelmien tavoitteet ja vastuut. Aluekehittämispäätöksessä vuosille 2016—2019 linjatut alueiden kehittämistoimien painopisteet ovat uudistamisella kasvu, elinvoimaa alueiden verkostoitumisesta ja hyvinvointia kumppanuuksilla.

Maakuntaohjelma ja sen joka toinen vuosi laadittava toimeenpanosuunnitelma ilmaisevat alueen kehittämistavoitteet ja toimenpiteet niiden saavuttamiseksi. Nämä asiakirjat nivovat osaltaan yhteen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ja aluehallintovirastojen eri sektoreiden toiminnan alueen kehittämiseksi. Maakuntaohjelmaprosessia kehitetään aluehallintoviranomaisia ohjaavien ministeriöiden, aluehallintoviranomaisten ja maakuntien liittojen yhteistyönä.

Pääosa alueellisista kehittämistoimista kanavoituu elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten kautta. Kullekin keskukselle sekä aluehallintovirastolle laaditaan hallituskaudeksi tulossopimus, jota tarkistetaan vuosittain. Tulossopimus perustuu aluehallintovirastoille ja elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille laaditussa yhteisessä strategia-asiakirjassa asetettuihin yleisiin tavoitteisiin ja päämääriin sekä alueen maakuntaohjelmiin ja niiden toimeenpanosuunnitelmiin. Maakuntien liitot osallistuvat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten sekä tarvittavin osin aluehallintovirastojen keskushallinnon kanssa käytäviin tulosneuvotteluihin alueen kehittämistavoitteiden huomioon ottamiseksi.

Kansallisina erityispolitiikkoina jatkavat kaupunki-, maaseutu- ja saaristopolitiikat, joiden keskeiset toimenpiteet linjataan valtioneuvoston hyväksymissä valtakunnallisissa alueiden kehittämisen painopisteissä. Metropolipolitiikka jatkuu erityistoimenpiteenä.

Rakennemuutokset ovat osa normaalia aluetalouden kehitystä ja elinkeinorakenteen uusistumista. Rakennemuutoksen vaikutusten hallinnassa korostuu alueiden oma varautuminen ja vastuu elinkeinoelämän kehittämisessä sekä työ- ja elinkeinoministeriön konsernin eri instrumenttien samansuuntainen ja toisiaan tukeva käyttö. Elinkeinorakenteen uudistamisen keskiössä ovat yrityäjyyden ja alueen yritysten toimintaedellytysten parantaminen. Rakennemuutoksen ennakointi ja aktiivinen elinkeinopolitiikka ylläpitävät alueen elinvoimaa, vähentävät muutoksesta aiheutuvia haittoja ja vahvistavat alueiden kilpailukykyä sekä taloudellista kasvua.

Rakennerahastopolitiikka

"Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020" Suomen rakennerahasto-ohjelma sisältää sekä Euroopan aluekehitysrahaston (EAKR) että Euroopan sosiaalirahaston (ESR) toimet. Ohjelmassa on viisi toimintalinjaa. Niillä tuetaan erityisesti pk-yritysten kilpailukykyä, uuden tiedon ja osaamisen tuottamista ja hyödyntämistä, työllisyyttä ja työvoiman liikkuvuutta, koulutusta, ammattitaitoa ja elinikäistä oppimista sekä sosiaalista osallisuutta ja köyhyyden torjuntaa. Läpileikkaavana horisontaalisena erityistavoitteena on muun muassa vähähiilisen talouden edistäminen, johon kohdistuu 25 % EAKR:n rahoituksesta. Rakennerahasto-ohjelma toteuttaa ja edistää Eurooppa 2020 -strategian tavoitteita.

EU:lta saatavat tulot ohjelmakausien 2007—2013 ja 2014—2020 osalta budjetoidaan momentille 12.32.50.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti alueiden kehittämisen ja rakennerahastopolitiikan tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulos-

alueiden kanssa sekä kasvupolitiikan edellytysten vahvistamiseksi seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2017:

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Alueiden elinkeinoelämän kasvun ja kilpailukyvyn vahvistaminen			
— Käynnistyneet kehitysprosessit / innovaatioaloitteet, vähintään (kpl)	-	45	40
— Innovaatioita edistävien julkisten hankintojen osuus kaupunkien hankinnoista, vähintään (%)	-	5	5
Ennakoidun rakennemuutoksen toimintatapa (ERM) vahvistaa alueiden muutosjoustavuutta (resilienssi)			
Rakennerahasto-ohjelman 2014—2020 tehokas hyödyntäminen			
— Myöntämisvaltuuden sidonta-aste, vähintään (%)	54	65	70

40. Alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 11 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää alueiden kehittämisen ja rakennerahastohankkeiden rahoittamisesta annetun lain (8/2014) mukaisesti alueellisten innovaatioiden ja kokeilujen käynnistämiseen sekä alueiden elinkeino- ja innovaatiopolitiikan aktivointiin liittyvien kehittämis- ja investointihankkeiden menojen maksamiseen:

- 1) alueiden rakennemuutosta ennakoiviin ja korjaaviin kehittämishankkeisiin
- 2) valtion ja kaupunkien välisten kasvusopimusten toteuttamiseen
- 3) useampaa kuin yhtä aluetta koskeviin tai valtakunnallisesti tärkeisiin alueiden kehittämistä koskeviin kehittämishankkeisiin
- 4) edellä mainittujen hankkeiden toteuttamiseksi tarvittavan, enintään 10 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen sekä henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien tila- ja muiden kustannusten maksamiseen
- 5) ennakoiden maksamiseen, jos se on hankkeiden toteuttamisen kannalta perusteltua.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Rahoituksen kohteena ovat alueiden rakennemuutoksen ennakoivat ja korjaavat toimenpiteet. Keskeisessä roolissa ovat elinkeinojen ja yritystoiminnan uudistuminen, kasvu ja kansainvälistyminen sekä työllisyyttä ja yritystoimintaa edistävät kokeilut. Määrärahalla tuetaan merkittävien kehittämisavausten nopeaa liikkeelle lähtöä ja käynnistetään mittaluokaltaan huomattavia kehitysprosesseja.

Sopimusmenettelyllä kehitetään metropolialueen, kaupunkien, kasvukäytävien sekä eri alueiden omiin vahvuuksiin perustuvaa kilpailukykyä. Määräraha toimii katalyyttirahana, jolla kaupunkien ja alueiden kannustetaan aktiiviseen kasvu- ja kilpailukyky politiikkaan. Määrärahasta tuettavia keskeisiä toimenpiteitä ovat kaupunkien elinkeinoperustan aktiivinen uudistaminen, elinkeinoelämän kytkeytyminen kansainvälisiin arvoverkkoihin, innovaatiopolitiikan ja alueellisten osamiskeskittymien kehittämishankkeet sekä innovaatioita edistävät julkiset hankinnat.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (Kimolan kanava)	-6 000
Työllisyys ja kilpailukyky: Metropolipolitiikka, alueelliset innovaatiot ja kokeilut	2 000
Yhteensä	-4 000

2017 talousarvio	11 000 000
2016 talousarvio	15 000 000

41. (32.20.41) Valtionavustus Finpron toimintaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 33 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) ja avustuksesta Finpro Oy:n ja Finpro ry:n toimintaan vuosina 2016—2020 annetun valtioneuvoston asetuksen (1531/2015) mukaisesti yleisavustuksena Finpron toiminnan menoihin, joilla edistetään:

- 1) yritysten kansainvälistymistä
- 2) Suomeen suuntautuvaa ulkomaista matkailua
- 3) Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja ja pääomasijoituksia.

Finprolle voidaan sen palvelujen julkiseen palveluun verrattavan luonteen sekä sen toiminnan yhteiskunnallisen vaikuttavuuden ja tuloksellisuuden perusteella myöntää valtionavustusta kustannusten täyttä määrää vastaavasti.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Yleisavustusta voidaan myöntää Finpron tuottamiin toimintoihin, joilla edistetään yritysten kansainvälistymistä, Suomeen suuntautuvaa ulkomaista matkailua sekä Suomeen suuntautuvia ulkomaisia investointeja ja pääomasijoituksia, ja Finpron alaisuudessa toimivan vientikeskusverkoston ylläpitämisestä aiheutuviin kustannuksiin. Yritysten kansainvälistymisen edistämiseksi tarjotaan yrityksille kansainvälistymisneuvontaa, tunnistetaan ja jaetaan tietoa kansainvälisistä liiketoimintamahdollisuuksista sekä verkotetaan yrityksiä niin Suomessa kuin ulkomailla. Matkailun edistämiseksi vahvistetaan ja parannetaan Suomen matkailumaakuvaa, matkailutuotteiden vientiä ja kysyntää yhteismarkkinoinnilla toimijoiden kanssa sekä tuetaan tuotekehitystä. Investointien ja pääomasijoitusten hankinnassa korostetaan osaamisintensiivisiä aloja, korkean lisäarvon tuotantoa, T&K&I-investointeja sekä investointien työllistämisaikavaihteluja.

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
--	-------------------	-----------------	-----------------

Yritykset kansainvälistyvät ja verkottuvat keskenään ja niiden kansainvälisen liiketoiminnan osaaminen syvenee

— Pk-yritysten osuus Finpron kaikista asiakkaista (%)	75	> 75	> 75
— Finpron neuvontapalveluasiakkaiden lukumäärä (kpl)	3 000	> 3 000	> 3 000

Matkailutulo kasvaa

— Kansainväliset matkailutulot (matkailutase, milj. euroa)	2 447	2 600	2 700
— Rekisteröidyt ulkomaiset yöpymiset (1 000 vrk)	5 506	6 000	6 180

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Ulkomailla investoinneilla luodaan talouskasvua, lisätään työpaikkoja ja vahvistetaan osaamispohjaa			
— Ulkomaisten investointien työllistävyys (työpaikkojen lukumäärä)	749	660	700
— Ulkomaisten investointien määrä (milj. euroa)	554	480	490

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
— Asiakastyytyväisyys Finpron Export Finland -toimintoon	3,62	> 4,10	> 4,10
— Sidosryhmätyytyväisyys Finpron Visit Finland -toimintoon	3,38	3,90	4,00
— Asiakastyytyväisyys Finpron Invest in Finland -toimintoon	4,35	> 4,10	> 4,10

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto (Invest in Finland -toiminto)	-2 000
Yhteensä	-2 000

2017 talousarvio	33 600 000
2016 talousarvio	35 600 000
2015 tilinpäätös	52 095 000

42. (32.30.45) Yritysten kehittämishankkeiden tukeminen (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 20 078 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksesta yritystoiminnan kehittämiseksi annetun lain (9/2014) ja sitä edeltäneen lain (1336/2006) mukaisten avustusten maksamiseen pk-yritysten kansainvälistymisvalmiuksia parantaviin ja muihin yritysten kehittämishankkeisiin sekä voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen pk-yritysten toimintaympäristöä parantaviin hankkeisiin.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan ennen vuotta 2017 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja. Momentilla ei ole käytettävissä myöntämisvaltuutta uusien avustusten myöntämiseen.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	20 078	8 171	1 178	678	30 105
Menot yhteensä	20 078	8 171	1 178	678	30 105

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Julkisen talouden sopeutustoimet (HO 2015)	-8 040
Keksintötoiminnan määrärahan kasvu	100
Kertaluonteisten valtuuden lisäysten vaikutukset maksatusmäärärahaan	-200
Maksatusmäärärahan tarkistukset	2 400
Pk-yritysten kansainvälistymisen ja viennin edistämisen maksatukset	1 000
Säästötoimet	-5 400
Yhteensä	-10 140

2017 talousarvio	20 078 000
2016 talousarvio	30 218 000
2015 tilinpäätös	24 427 544

43. (32.20.43) Kansainvälistymisavustus yritysten yhteishankkeisiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 315 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) ennen vuotta 2017 yritysten yhteishankkeisiin myönnettävästä kansainvälistymisavustuksesta annetun valtioneuvoston asetuksen (1300/2010) ja yritysten yhteishankkeisiin myönnettävästä kansainvälistymisavustuksesta vuosina 2016—2020 annetun valtioneuvoston asetuksen (1734/2015) mukaisesti myönnettyjen avustusten maksamiseen

2) Astanan vuoden 2017 maailmannäyttelyn osallistumiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Vuonna 2017 momentilta ei enää myönnetä uusia avustuksia. Yritysten yhteishankkeita toteuttavat ulkomaankauppaa ja elinkeinopolitiikkaa edistävät järjestöt ja Finpro, eri toimialojen toimialaliitot sekä yritykset tai niiden yhteenliittymät.

Määrärahalla toteutetaan yritysten yhteishankkeita, joissa osallistujina on pääasiassa pieniä ja keskisuuria yrityksiä. Yhteishankkeisiin osallistumisen tavoitteena on yrityksen viennin käynnistäminen uusilla markkina-alueilla, uusien tuotteiden markkinoille vieminen, yritysten viennin kasvattaminen ja nykyisten liikesuhteiden säilyttäminen sekä uusien kumppanuuksien etsiminen uusilta vientimarkkinoilta. Yhteishankkeisiin osallistuminen madaltaa yritysten kansainvälistymisen kynnystä ja nopeuttaa pk-yritysten uusille markkinoille pääsyä. Osallistujina yhteishankkeissa on kasvuyrityksiä, tuotekehitysvaiheen jälkeisessä kaupallistamisvaiheessa olevia yrityksiä, yritysten uusia, innovatiivisia verkostoja ja muita yritysryhmiä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Yhteishankkeisiin osallistuvat yritykset (kpl)	1 270	100	45
Pk-yritysten osuus yhteishankkeiden avustuksista (%)	88	87	87
Toteutettujen yksittäisten yhteishankkeiden lukumäärä, (kpl)	214	15	6

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Pk-yrityksille suunnattujen vientiverkostohankkeiden ja kumppanuusohjelmien määrä (kpl)	50	70	30
Osallistumiset kv. näyttelyihin	90	5	2
Käsittelyajat (kk)	1—2	1—2	1—2

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	5 315	100	5 415
Menot yhteensä	5 315	100	5 415

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentilta 28.01.01)	43
Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentilta 28.10.01)	609
Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentilta 28.10.02)	238
Astanan maailmannäyttelyn menot (siirto momentilta 32.01.21)	780
Maksatusten tarkistukset	-500
Säästö päätös (HO 2015)	-3 873
Yhteensä	-2 703

2017 talousarvio	5 315 000
2016 II lisätalousarvio	1 110 000
2016 talousarvio	8 018 000
2015 tilinpäätös	11 051 000

44. (32.30.44) Alueellinen kuljetustuki (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuslain (688/2001) nojalla annetun alueellisesta kuljetustuesta vuosina 2014—2017 annetun valtioneuvoston asetuksen (1248/2014) mukaisen kuljetustuen maksamiseen tukeen oikeutetuilla alueilla toimiville pk-yrityksille niiden valmistamien tuotteiden pitkistä kuljetusmatkoista aiheutuvien kuljetuskustannusten alentamiseksi.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kuljetustukea maksetaan harvaan asutuilla alueilla, eli Itä- ja Pohjois-Suomen NUTS 2 -alueella, sekä Saarijärven—Viitasaaren seutukunnan alueella toimivien pienten ja keskisuurten yritysten pitkän matkan tavarankuljetuksista. Kuljetustukijärjestelmän tavoitteena on alentaa syrjäisten ja harvaan asuttujen alueiden yritystoiminnalle pitkistä kuljetusmatkoista aiheutuvia lisäkustannuksia ja siten ylläpitää ja lisätä yritystoimintaa näillä alueilla.

Kuljetustukea maksetaan noin 200 pienelle ja keskisuurelle yritykselle.

2017 talousarvio	5 000 000
2016 talousarvio	5 000 000
2015 tilinpäätös	5 000 000

64. EU:n ja valtion rahoitusosuus EU:n rakennerahasto-, ulkorajayhteistyö- ja muihin koheesio-politiikan ohjelmiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 357 458 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) EU:n ohjelmakauden 2014—2020 investointi, kasvu ja työpaikka -tavoitetta toteuttavan Suomen rakennerahasto-ohjelman "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020" Euroopan aluekehitysrahastosta osarahoitettavien hankkeiden EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen sekä Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitteen (EAY) ja Eurooppalaisen naapuruuden välineen rajayhteistyöosion (ENI CBC) valtion rahoitusosuuden maksamiseen
 - 2) EU:n ohjelmakauden 2014—2020 investointi, kasvu ja työpaikka -tavoitetta toteuttavan Suomen rakennerahasto-ohjelman "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020" Euroopan sosiaalirahastosta osarahoitettavien hankkeiden EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen
 - 3) EU:n ohjelmakauden 2007—2013 Euroopan alueellinen yhteistyö -tavoitteen (tavoite 3) ja Eurooppalaisen naapuruuden ja kumppanuuden välineen rajayhteistyöosion (ENPI CBC) valtion rahoitusosuuden maksamiseen
 - 4) edellä mainittujen ohjelmien toteutukseen liittyvän teknisen avun sekä ohjelmien toteuttamisen kannalta välttämättömien kulutusmenojen maksamiseen
 - 5) ohjelmakauden 2014—2020 Euroopan aluekehitysrahastosta ja Euroopan sosiaalirahastosta osarahoitettavan ohjelman toteuttamiseen tarvittavan yhteensä enintään 250 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen
 - 6) EU:n ohjelmakauden 2000—2006 neuvoston asetuksen 1260/1999 39 artiklan (varainhoitoa koskevat oikaisut) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen sekä muista hankkeisiin tehdyistä sitoumuksista aiheutuvien velvoitteiden maksamiseen
 - 7) EU:n ohjelmakauden 2007—2013 neuvoston asetuksen 1083/2006 98—102 artiklan (rahoitusoikaisut) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen sekä muista hankkeisiin tehdyistä sitoumuksista aiheutuvien velvoitteiden maksamiseen
 - 8) EU:n ohjelmakauden 2014—2020 neuvoston asetuksen 1303/2013 143—147 artiklan (rahoitusoikaisut) mukaisten Suomen velvoitteiden maksamiseen sekä muista hankkeisiin tehdyistä sitoumuksista aiheutuvien velvoitteiden maksamiseen
 - 9) vähävaraisimmille suunnatun Eurooppalaisen avun rahastosta osarahoitettavan ohjelman EU- ja valtion rahoitusosuuden maksamiseen
 - 10) ennakoiden maksamiseen, jos se on hankkeen toteuttamisen kannalta perusteltua.
- Määräraha budjetoidaan maksuperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 saa uusia myöntämispäätöksiä tehdä yhteensä 378 684 000 eurolla. Mikäli vuoden 2016 myöntämisvaltuutta on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä myöntämispäätöksiä vielä vuonna 2017.

Selvitysosa: Myöntämisvaltuudesta yhteensä 203 570 000 euroa on EU:n rakennerahastojen rahoitusosuutta ja 175 114 000 euroa valtion rahoitusosuutta. Määrärahasta yhteensä 193 631 000 euroa on tarkoitus käyttää EU:n rakennerahastojen rahoitusosuuden maksatuksiin ja 163 827 000 euroa valtion rahoitusosuuden maksatuksiin.

Rakennerahasto-ohjelmien myöntämisvaltuudesta tehdään useampivuotiselle hankkeelle sidonta pääsääntöisesti vuosittain, jotta useita hankkeita voidaan rahoittaa yhtäaikaisesti ja näin varmistaa ohjelmavarojen täysimääräinen käyttö.

Rahoituksen käytössä sovelletaan kunkin hallinnonalan rahoittamassa toiminnassa sovellettavia kansallisia ja EU:n säännöksiä ja rahoitus kohdennetaan kullakin hallinnonalalla mainittujen säännösten ja rakennerahasto-ohjelmien puitteissa asianomaisen ministeriön määrittelemällä tavalla. Maksettavien kustannusten tukikelpoisuuden tulee lisäksi olla kansallisten ja Euroopan unionin säännösten mukaisesti etukäteen tarkastettu, lukuun ottamatta ennakoita ja työvoimapolitiittisten kustannusten maksamista siirtomenojen osalta.

Euroopan sosiaalirahastosta osarahoitettavia julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaisia palkkatukia voidaan maksaa momentin 32.30.51 päätösoosan kohdissa 2—4 määriteltyjen korvattavien palkkakustannusten määrän rajoitteiden mukaisesti.

Teknisen avun toimeenpanemisesta päätetään Euroopan yhteisöjen rakennerahastosäännöksissä ja kansallisissa rakennerahastosäännöksissä säädetyssä menettelyssä.

Euroopan komission hyväksymässä kumppanuussopimuksessa määritellään, miten Euroopan rakenne- ja investointirahastoilla (Euroopan maatalouden ohjaus- ja tukirahasto, Euroopan sosiaalirahasto, Euroopan aluekehitysrahasto ja Euroopan meri- ja kalatalousrahasto) edistetään Eurooppa 2020 -strategian älykkään, kestävän ja osallistavan kasvun päämääriä ja tavoitteita. Euroopan sosiaalirahaston ja aluekehitysrahaston toimet on koottu Suomen rakennerahasto-ohjelmaan "Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020". Ohjelman kokonaisrahoitus on noin 2,6 mrd. euroa, josta EU-rahoitusosuus on noin 1,3 mrd. euroa ja kansallinen julkinen vastinrahoitus noin 2,6 mrd. euroa. Julkisesta rahoituksesta valtion osuus on 75 % ja kuntien ja muun julkisen rahoituksen osuus 25 %.

Ohjelmakauden 2014—2020 rakennerahasto-ohjelman rahoitus kohdentuu työllisyyden edistämiseen, rakenteellisen työttömyyden vähentämiseen ja työelämän laadun parantamiseen, työvoiman saatavuuden varmistamiseen, osaamisen ja uuden tiedon hyödyntämiseen, pk-yritysten kasvumahdollisuuksien parantamiseen, uusiutuvan energian ja tehokkuuden lisäämiseen sekä sosiaalisen osallisuuden edistämiseen. Ohjelmakauden 2014—2020 Euroopan alueellinen yhteistyö-tavoitteen ja Eurooppalaisen naapuruuden välineen rajayhteistyöosion (ENI CBC) toimenpitein tuetaan raja-alueiden ja laajempien yhteistyöalueiden integroitumista, kokemusten vaihtoa, verkostojen syntymistä ja vahvistumista. Ohjelmilla pyritään vaikuttamaan muun muassa raja-alueiden kilpailukykyyn ja taloudelliseen kehitykseen. Pk-yritysaliohjelman tavoitteena on uuden velkarahoituksen myöntäminen pk-yrityksille uusien yritysten perustamiseen, alkuvaiheen pää-

omaan, yritysten yleistöimintojen tehostamiseen tarkoitettuun pääomaan sekä uusien hankkeiden toteuttamiseen tai uuden kehittämiseen olemassa olevien yritysten toimesta tai sellaisten yritysten pääsyyn markkinoille.

Suomen rakennerahasto-ohjelman jakautuminen toimintalinjoittain (pl. Eurooppalaisen alueellisen yhteistyön (EAY), Eurooppalaisen avun rahaton (FEAD) ja Eurooppalaisen naapurisuuden väliseen rajayhteistyöosion (ENI CBC) osuudet)

	Osuus koko ohjelma- kaudella (%)	Valtuus v. 2017 (milj. euroa)
TL 1. Pk-yritysten kilpailukyky (EAKR)	24,9	87,146
TL 2. Uuden tiedon ja osaamisen tuottaminen ja hyödyntäminen (EAKR)	33,2	116,195
TL 3. Työllisyys ja työvoiman liikkuvuus (ESR)	18,3	64,047
TL 4. Koulutus, ammattitaito ja elinikäinen oppiminen (ESR)	12,8	44,798
TL 5. Sosiaalinen osallisuus ja köyhyyden torjunta (ESR)	7,8	27,300
TL 6. Tekninen tuki (EAKR)	1,8	6,738
TL 7. Tekninen tuki (ESR)	1,2	4,392
Yhteensä	100,0	350,616

Ohjelmakauden 2014—2020 myöntämisvaltuuden käytöstä aiheutuvat menot (milj. euroa)

	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vuoden 2014 sitoumukset	184,993	78,355	-	-	263,348
Vuoden 2015 sitoumukset	114,489	130,356	130,356	-	375,201
Vuoden 2016 sitoumukset	57,976	75,737	132,540	132,539	398,792
Yhteensä	357,458	284,448	262,896	132,539	1 037,341

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmaosioihin ja prioriteetteihin, EU:n rahoitusosuudet (milj. euroa)

Ohjelma/osio/prioriteetti	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu valtuutta v. 2016 talousarvio	Myöntämis- valtuus v. 2017	Budjetoitu määrärahaa v. 2016	Määräraha v. 2017
---------------------------	---	---	----------------------------------	-------------------------------------	----------------------

Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)

Tekninen tuki	23,604	3,303	3,369	2,289	3,205
Valtakunnalliset teemat	26,700	6,130	7,216	4,247	6,863
Alueosiot yhteensä	716,473	94,066	110,720	65,176	105,314
— Itä- ja Pohjois-Suomi	526,967	68,061	81,435	47,158	77,459
— Etelä- ja Länsi-Suomi	189,506	26,005	29,285	18,018	27,855
Yhteensä	766,777	103,499	121,305	71,712	115,382

Euroopan sosiaalirahasto (ESR)

Tekninen tuki	15,381	2,152	2,196	1,491	2,089
Valtakunnalliset teemat	124,326	16,321	19,213	11,309	18,275

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmaosioihin ja prioriteetteihin, EU:n rahoitusosuudet (milj. euroa)

Ohjelma/osio/prioriteetti	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu valtuutta v. 2016 talousarvio	Myöntämis- valtuus v. 2017	Budjetoitu määrärahaa v. 2016	Määräraha v. 2017
Alueosiot yhteensä	372,977	48,970	57,638	33,929	54,824
— Itä- ja Pohjois-Suomi	245,771	32,268	37,980	22,357	36,126
— Etelä- ja Länsi-Suomi	127,206	16,702	19,658	11,572	18,698
Yhteensä	512,684	67,443	79,047	46,729	75,188
Eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)	22,541	3,154	3,218	2,185	3,061
Pk-yritysaloiteohjelma	20,000	20,000	-	20,000	-
Kaikki yhteensä	1 322,002	194,096	203,570	140,626	193,631

Myöntämisvaltuuden ja määrärahan käyttö eri ohjelmaosioihin ja prioriteetteihin, valtion rahoitusosuudet (milj. euroa)

Ohjelma/osio/prioriteetti	Ohjelmakauden 2014—2020 rahoituskehys valtuutena	Budjetoitu valtuutta v. 2016 talousarvio	Myöntämis- valtuus v. 2017	Budjetoitu määrärahaa v. 2016	Määräraha v. 2017
Euroopan aluekehitysrahasto (EAKR)					
Tekninen tuki	23,604	3,303	3,369	2,197	3,152
Valtakunnalliset teemat	15,025	4,598	5,417	3,059	5,067
Alueosiot yhteensä	531,454	69,184	82,193	46,026	76,896
— Itä- ja Pohjois-Suomi	390,885	51,046	60,453	33,959	56,557
— Etelä- ja Länsi-Suomi	140,569	18,138	21,740	12,067	20,339
Yhteensä	570,083	77,085	90,979	51,282	85,115
Euroopan sosiaalirahasto (ESR)					
Tekninen tuki	15,381	2,152	2,196	1,432	2,054
Valtakunnalliset teemat	93,245	12,241	14,421	8,143	13,492
Alueosiot yhteensä	275,887	36,728	42,668	24,434	39,918
— Itä- ja Pohjois-Suomi	181,794	24,201	28,116	16,100	26,304
— Etelä- ja Länsi-Suomi	94,093	12,527	14,552	8,334	13,614
Yhteensä	384,513	51,121	59,285	34,009	55,464
Eurooppalainen alueellinen yhteistyö (EAY)	51,000	9,000	7,000	5,987	6,549
Eurooppalaisen naapuruuden välineen rajayhteistyöosio (ENI CBC)	69,975	15,106	17,282	10,050	16,168
Eurooppalaisen avun rahasto (FEAD)	3,978	0,557	0,568	0,370	0,531
Pk-yritysaloiteohjelma	20,000	20,000	-	20,000	-
Kaikki yhteensä	1 099,549	172,869	175,114	121,698	163,827

Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 Suomen rakennerahasto-ohjelman ydinindikaattorit

	Tavoite (2023)
Uudet yritykset	1 170
Uudet työpaikat	12 310
Uudet T&K&I-työpaikat	1 330
Tutkimus- ja kehittämisinstituutioiden vetämiin hankkeisiin osallistuvat yritykset	7 900
Vähähiilisyttä edistävien yritysten lukumäärä	2 065
Työttömät ja työelämän ulkopuolelta tulevat alle 30-vuotiaat osallistujat	26 000
Koulutustoimenpiteissä: perusasteen suorittaneet osallistujat	28 200
Osallisuutta vahvistavissa toimenpiteissä: pitkäaikaistyöttömät	11 250

EU-tuen maksut on merkitty momentille 12.32.50 ja takaisinperinnästä aiheutuvat erät momentille 12.39.10. Maakuntien liittojen korkotuotot ja mahdolliset aikaisempina vuosina maakuntien liitoille maksettujen määrärahojen palautukset on merkitty momentille 12.32.99.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

EAY ja ENI CBC -ohjelmien rahoitusjakauman tarkistus	1 100
Hintamuutos (rahoitus käyvin hinnoin)	10 664
Ohjelmakauden 2007-2013 maksatukset	-20 000
Ohjelmakauden 2014-2020 maksatusten kasvu	101 800
Ohjelmakauden 2014-2020 maksatusten siirtyminen	8 000
Ohjelmakauden 2014-2020 suoritusvarauksen ennakointi	11 835
Ohjelmakauden suoritusvarauksen muutos (7 %:sta 6 %:iin)	1 679
Tekniset muutokset	56
Yhteensä	115 134

Määräraha on osittain kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	357 458 000
2016 II lisätalousarvio	40 000 000
2016 talousarvio	242 324 000
2015 tilinpäätös	344 969 639

65. (32.30.64) Työllisyysperusteiset siirtomenot investointeihin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) perusteella työllisyysperusteisesta investointiavustuksesta ja työllisyystyöohjelmasta annetun valtioneuvoston asetuksen (1075/2012) mukaisten avustusten maksamiseen

2) julkisesta työvoimapalvelusta annetun lain (1295/2002) perusteella eräiden työllisyysmäärärahojen käytöstä annetun valtioneuvoston asetuksen (1345/2002) 1—2 luvun mukaisten avustusten maksamiseen.

Momentilta maksettaviin valtion työllisyystyöohjelman mukaisiin investointimenoihin liittyvät arvonlisäveromenot on budjetoitu hallinnonalan arvonlisäveromomentille 32.01.29.

Momentilta saa maksaa myös sijoitusmenoja.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Momentilta maksetaan ennen vuotta 2017 tehdyistä sitoumuksista aiheutuvia menoja.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	5 000	1 700	1 000	1 000	8 700
Menot yhteensä	5 000	1 700	1 000	1 000	8 700

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtuuden maksatusten pienentyminen	-1 000
Yhteensä	-1 000

2017 talousarvio	5 000 000
2016 talousarvio	6 000 000
2015 tilinpäätös	5 715 826

60. Energiapolitiikka

Selvitysosa: Kasvupolitiikan toteuttamiseksi energiapolitiikka nivoutuu myös ilmasto-, talous-, kuluttaja- ja ympäristöpolitiikkaan. Kansallisessa toimintaympäristössä energiapolitiikalle asettavat reunaehdot finanssipolitiikka, työllisyystavoitteet sekä ilmasto- ja ympäristövaatimukset. Talouskasvun edellytyksiin vaikuttaa merkittävästi tapa, jolla kansallisia ja Euroopan unionin energia- ja ilmastotavoitteita toteutetaan. Kasvihuonekaasupäästöistä 80 % syntyy energian tuotannossa ja käytöstä. Kansainvälisessä toimintaympäristössä korostuvat energian saannin toimitusvarmuus, polttoaineiden maailmanmarkkinahintojen eriytyminen, energia- ja ilmastopoliittiset tavoitelinjaukset ja niistä aiheutuvat toimenpiteet Euroopan unionissa sekä ilmastomuutoksen hillitseminen.

Euroopan unioni on sitoutunut vähentämään kasvihuonekaasujaan 20 prosentilla vuoden 1990 tasosta vuoteen 2020 mennessä. Lisäksi EU on sitoutunut kasvattamaan uusiutuvan energian osuutta 20 prosenttiin koko unionin alueella vuoteen 2020 mennessä. Energiatehokkuudelle on asetettu EU:n yhteinen tavoite tehostaa 20 prosentilla energian käyttöä vuoteen 2020 mennessä verrattuna kehitykseen, joka toteutuisi ilman uusia toimenpiteitä. Osana EU:n yhteisiä tavoitteita Suomen on vähennettävä päästökaupan ulkopuolella olevien toimintojen (muun muassa maaliikenteen, maatalouden ja talokohtaisen lämmityksen) päästöjä 16 % vuoden 2005 tasosta vuoteen 2020

mennessä ja lisättävä vastaavana ajanjaksona uusiutuvan energian käyttöä 28,5 prosentista 38 prosenttiin energian loppukulutuksesta laskettuna. Päästökaupan piiriin tulevien toimintojen päästöjen tulisi vähentyä EU:ssa keskimäärin 21 %. Lisäksi liikenteessä biopolttoaineen osuuden tulee olla kansallisen tavoitteen mukaisesti vähintään 20 % vuonna 2020 kuitenkin siten, että osa biopolttoaineista voidaan laskea tavoitteeseen kaksinkertaisena. Tavoitteet merkitsevät muun muassa sitä, että energiankäytön kasvu täytyy taittaa laskuun jo tällä vuosikymmenellä. Vuonna 2013 valmistuneen energia- ja ilmastostrategian päivityksen mukaan Suomi on pääsemässä vuodelle 2020 asetettuihin tavoitteisiin. Hallitusohjelman mukaan 2020 tavoitteet täytetään hallituskauden aikana. Hallitusohjelman mukaisista kärkihankerahoista 100 milj. euroa kohdistetaan vuosina 2016—2018 innovatiivisiin hankkeisiin, jotka edistävät energia- ja ilmastoteknologian kaupallistamista.

Komissio ehdotti uudessa vuotta 2030 koskevassa ilmasto- ja energiapaketissaan jatkoa nyt vuoteen 2020 yltäville ilmasto- ja energiatavoitteille. Eurooppa-neuvosto asetti vuoden 2030 tavoitteiksi kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen 40 prosentilla vuoden 1990 tasosta sekä EU-tasolla uusiutuvalla energialle 27 prosentin osuuden energian loppukulutuksesta ja energiatehokkuudelle indikaatiivisen 27 prosentin tehostamistavoitteen verrattuna kehitykseen ilman uusia toimenpiteitä. Komissio antaa uuteen ilmasto- ja energiapakettiin liittyviä lainsäädäntöehdotuksia vuosien 2015—2017 aikana. EU-tason tavoitteita uusiutuvan energian lisäämisestä ja energiatehokkuuden parantamisesta ei tulla jyvittämään jatkossakaan jäsenvaltiokohtaisiksi tavoitteiksi vaan jäsenvaltioiden edistymistä seurataan uudella hallinnointimallilla, jonka mukaisesti jäsenvaltiot laativat kansalliset suunnitelmat ja raportoivat niissä edistymisistään komissiolle. Hallitusohjelmassa uusiutuvan energian tavoitteeksi 2020-luvulla asetettiin vähintään 50 % ja omavaraisuus yli 55 prosenttiin sisältäen mm. turpeen. Tavoitteita ja erityisesti toimenpiteitä niiden saavuttamiseksi täsmennetään valmisteilla olevassa, vuoteen 2030 ulottuvassa kansallisessa energia- ja ilmastostrategiassa.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti energiapolitiikan tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa sekä kasvupolitiikan edellytysten vahvistamiseksi seuraavat yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet vuodelle 2017:

	2013 toteutuma	2014 toteutuma	2015 toteutuma/ arvio	2016 arvio	2017 arvio
— Energiaomavaraisuus (%) (Arvioitu kansainvälisen tilastoinnin mukaisesti)	51	52	52	52	52
— Sähkömarkkinoiden toimivuus paranee (EU:n indeksi kuluttajatytyväisyydelle, sähkö-MPI)	77,5	76	76	76	76
— Uusiutuvan energian käytön osuus loppukulutuksesta (%)	37	39	38	38	38
— Energian loppukulutus/bruttokansantulo pienenee (TJ/BKT, milj. euroa)	5,8	5,7	5,6	< 5,7	< 5,7

01. Energiaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 6 407 000 euroa.

Selvitysosa: Energiavirasto hoitaa energia- ja ilmastopolitiikan toimeenpanotehtäviä, joita ovat energiamarkkinoiden ja ilmastotavoitteiden valvontaan ja edistämiseen liittyvät virastolle lainsäädännössä asetetut tehtävät. Energiaviraston vastuulle kuuluvat energiamarkkinoiden eli sähkö- ja maakaasuverkkotoiminnan sekä sähkön ja maakaasun tukku- ja vähittäismarkkinoiden valvonta ja edistäminen. Ilmastotavoitteiden osalta viraston vastuulle kuuluvat päästökaupan, uusiutuvan energian tukijärjestelmien, biopolttoaineiden kestävyyskriteerien sekä energiatehokkuuden valvonta ja edistäminen. Virastolle kuuluu myös muita energia- ja ilmastopolitiikan toimeenpanotehtäviä.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti Energiavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Sähkö- ja kaasumarkkinat toimivat tehokkaasti mahdollistaen korkean toimitusvarmuuden sekä kohtuulliset ja kilpailukykyiset hinnat			
— Sähkön jakeluverkkoinvestointien määrä valvontamenetelmien mukaisesti, milj. €	-	> 700	> 750
— Sähkön myyjän vaihtoaktiivisuus vähittäismarkkinoilla, %	11,4	> 11	> 12
Ilmastotavoitteet toteutuvat kustannustehokkaasti päästökaupan, uusiutuvan energian ja energiatehokkuuden avulla			
— Uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön osuus, %	35,9	> 33	> 35
— Energiatehokkuusdirektiivin art.7 mukaisesti laskettu kumulatiivinen energiansäästö,TWh	-	> 25	> 31

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Viraston asianhallintaprosessin digitalisointi			
— Sähköisesti tuotettujen kirjaustapahtumien osuus kaikista kirjaustapahtumista, %	53	> 65	> 70
Viraston lupaprosessien sujuvoittaminen ja niitä koskeva palvelulupaus			
— Viraston lupaprosessien palvelulupausten määrittely	-	Määritelty	-
Energiamarkkinoiden valvonnan taloudellisuus			
— Sähkö- ja maakaasuvalvonnan toimintakulut per sähkön ja maakaasun kulutus yhteensä, c/kWh	0,0033	< 0,0034	< 0,0033

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Ilmastotavoitteiden edistämisen taloudellisuus			
— Päästökaupan hallinnoinnin toimintakustannukset päästö- kaupan piiriin kuuluvaa laitosta kohden, €/laitos	2 723	< 3 000	< 2 950
— Uusiutuvan energian tuotantotukien hallinnoinnin toiminta- kustannukset järjestelmässä mukana olevilla laitoksilla tuotettua sähköä kohden, €/MWh	0,35	< 0,33	< 0,32
Viraston asiakkaiden tyytyväisyys viraston toimintaan			
— Asiakas- ja sidosryhmäkyselyn kokonaisarvosana, asteikko 1—5	3,52	> 3,65	> 3,65

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilötyövuosien kehitys	70,6	69	72
Kokonaistyytyväisyys (1—5)	3,5	3,8	> 3,9

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	9 372	10 457	7 907
Bruttotulot	1 806	1 600	1 500
Nettomenot	7 566	8 857	6 407
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	322		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 750		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen (siirto momentille 32.60.20)	-2 500
Rahoitus päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatiojärjestelmän toimeen- panotehtäviin	140
Sähköverkonhaltijoiden osuus tietopisteen rahoituksesta	165
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-3
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-1
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-62
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	8
Palkkaliukumasäästö	-18
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-35
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-43
Työajan pidentäminen (Kiky)	-50

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-7
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-44
Yhteensä	-2 450

2017 talousarvio	6 407 000
2016 II lisätalousarvio	-36 000
2016 talousarvio	8 857 000
2015 tilinpäätös	8 994 000

20. Energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) energiatehokkuuteen sekä uusiutuvan energian käyttöön ja tuotantoon liittyvään informaatio- ja neuvontatoimintaan sekä kehittämishankkeisiin ja selvityksiin
- 2) energian tehokkaan käytön ja uusiutuvien energialähteiden edistämiseen
- 3) energiatehokkuutta ja uusiutuvaa energiaa koskevan Euroopan unionin sääntelyn valmistelun ja kansallisen toimeenpanon edellyttämiin toimiin
- 4) edellä kohdissa 1—3 mainittuihin tehtäviin liittyvään kansainväliseen yhteistyöhön.

Selvitysosa: EU:n tavoitteena on parantaa energiatehokkuutta 20 prosentilla vuoteen 2020 mennessä. Myös uusiutuvien energialähteiden käytössä tavoitellaan EU:ssa huomattavaa lisäystä.

Meneillään olevia toimenpidekokonaisuuksia ovat muun muassa energiatehokkuusdirektiivin ja -sopimusten sekä energiakatselmusjärjestelmän toimeenpano, EU-laajuisen tuotteiden energiatehokkuusvaatimuksien aikaansaaminen sekä uusiutuvan energian edistäminen.

Toiminnalla kootaan, jalostetaan ja jaetaan tietoa sekä kehitetään menetelmiä ja vauhditetaan uuden teknologian käyttöönottoa hyödyntäen myös kansainvälisen yhteistyön mahdollisuuksia. Laajoille kuluttajaryhmille suunnatussa energian tehokkaan käytön ja uusiutuviin energialähteisiin liittyvässä opastus-, neuvonta- ja tiedotustoiminnassa tehdään tiivistä yhteistyötä asiantuntijaorganisaatioiden sekä alueellisten ja paikallisten toimijoiden kanssa.

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti energiatehokkuuden ja uusiutuvan energian käytön edistämisen tulostavoitteet vuodelle 2017 osana Energiaviraston tulostavoitteita.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Siirto momentilta 32.60.01	2 500
Yhteensä	2 500

2017 talousarvio	2 500 000
------------------	-----------

40. Energiatuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 70 076 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) investointeihin ja selvityksiin, jotka tukevat uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä, energiansäästöä, energian tuotannon tai käytön tehostamista taikka niihin liittyvää uuden teknologian käyttöönottoa
- 2) liikenteen biopolttoaineiden tuotantoon tai käyttöön liittyvän teknologian pilotointi- ja demonstraatiohankkeisiin sekä selvityksiin, jotka liittyvät liikenteen biopolttoaineiden ympäristö- ja kansantaloudellisiin vaikutuksiin tai biopolttoaineisiin liittyvään uuteen teknologiaan
- 3) energian tuotannon tai käytön ympäristöhaittoja vähentävien investointien ja selvitysten tekemiseen.

Avustukset myönnetään valtionavustuslain (688/2001) ja energiatuen myöntämisen yleisistä ehdoista annetun valtioneuvoston asetuksen (1063/2012) nojalla. Liikenteen biopolttoaineiden hyödyntämiseen liittyvät selvitykset ovat kulutusmenoja, joihin ei sovelleta avustuksia koskevia säännöksiä. Innovaatorahoituskeskus Tekesin myöntämässä biopolttoaineiden tuotannon pilotlaitosten avustuksissa noudatetaan Tekesin rahoitusehtoja.

Määrärahaa saa käyttää lisäksi energiatuen myöntämisen yleisistä ehdoista annettujen valtioneuvoston asetusten (1313/2007 ja 1063/2012) nojalla aiemmin myönnettyjen tukien maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Vuonna 2017 saa sitoumuksia tehdä enintään 35 000 000 eurolla.

Selvitysosa: Energiatuki on osa taloudellista ohjausta, jolla energiajärjestelmää pyritään ohjaamaan tehokkaampiin ja ilmaston sekä ympäristön kannalta parhaisiin ratkaisuihin. Energiatukea tarvitaan erityisesti uuden teknologian käyttöönoton ja kaupallistumisen edistämiseen, uusiutuvaan lämmöntuotantoon, pienimuotoiseen sähköntuotantoon ja liikenteen biopolttoaineiden käytön lisäämiseen sekä energiatehokkuusinvestointien (sis. sähköajoneuvojärjestelmät, ml. veteknologia) tukemiseen. Määrärahaa voidaan käyttää EU:n strategiseen energiateknologia-suunnitelmaan sisältyvien, Suomessa toteutettavien isojen demonstraatiolaitosten tukemiseen. Myös liikenteen biopolttoaineiden ja muiden uusiutuvien energialähteiden tuotannon ja käytön edistäminen tavoitteiden mukaiselle tasolle Suomessa edellyttää energiatukipanosten kohdentamista uuden teknologian pilotointi- ja demonstraatiohankkeisiin sekä polttoaineiden hankinta-, tuotanto- ja käyttöketjujen vaikutusten arviointiin ja vaihtoehtoisten polttoaineiden standardointityöhön. Innovaatorahoituskeskus Tekesillä on työ- ja elinkeinoministeriön rinnalla keskeinen rooli liikenteen biopolttoaineiden kehittämisohjelman toteutuksessa. Tekes vastaa kehitysohjelman puitteissa teknologian pilotointiin liittyvistä hankkeista ja työ- ja elinkeinoministeriö demonstraatiolaitoksille suunnattavista avustuksista.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Uuden teknologian käyttöönotto lisääntyy energian tuotannossa ja käytössä			
Energiahuollon monipuolisuus säilyy hyvänä			
— Energiatuella myötävaikutetut investoinnit (milj. euroa)	260—325	140—175	140—175
— Myönnetty energiatuki (milj. euroa)	65	35	35
— Energiatuen vipuvaikutus (investoinnit/tukimäärä)	4—5	4—5	4—5

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	66 576	30 594	20 150	3 500	120 820
Vuoden 2017 sitoumukset	3 500	14 000	8 750	8 750	35 000
Menot yhteensä	70 076	44 594	28 900	12 250	155 820

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biojalostamohankkeiden maksatusmäärärahan tarkennukset	-9 060
Kertaluonteisesta valtuuden lisäyksestä aiheutuvat maksatusmuutokset	-4 500
Maksatusten tarkentuminen	-10 416
Merituulihankkeen viivästyminen	10 000
Sopeutustoimi	-750
Suurten hankkeiden viivästyminen	8 400
Yhteensä	-6 326

2017 talousarvio	70 076 000
2016 talousarvio	76 402 000
2015 tilinpäätös	45 931 531

41. LNG-terminaalien investointituki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 28 465 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää nesteytetyn maakaasun (LNG) terminaalien investointiavustusten maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään vuonna 2014 neljälle LNG-terminaalihankkeelle myönnettyjen investointitukien maksamiseen. Myönnetyt tuet ovat yhteensä 92 876 100 euroa ja ne on myönnetty nesteytetyn maakaasun terminaalien investointituen myöntämisen yleisistä ehdoista annetun valtioneuvoston asetuksen (707/2013) nojalla.

Vuoden 2015 alussa voimaan tulleen EU:n rikkidirektiivin johdosta meriliikenteessä siirrytään vähäpäästöisempiin polttoaineisiin. Tämä lisää erityisesti energiantensiivisen perusteellisuuden viennin vuotuisia kustannuksia. Nesteytetty maakaasu on kustannustehokas ja ympäristön kannalta hyvä vaihtoehto verrattuna kilpaileviin polttoaineisiin laivaliikenteessä. LNG:n käyttöönotto vaatii Itämeren alueen ja Suomen LNG-terminaalien infrastruktuurin rakentamista, jotta LNG-käyttöisiin aluksiin tehdään investointeja. Lisäksi LNG-terminaalien rakentaminen edistää maakaasun toimitusvarmuutta ja polttoaineen hankinnan monipuolistamista sekä kilpailua maakaasumarkkinoilla tai muutoin polttoainemarkkinoilla.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Nesteytettylle maakaasulle saadaan rakennettua jakeluverkosto, joka palvelee myös meriliikennettä

— Maakaasun toimitusvarmuus paranee, polttoaineiden hankinta monipuolistuu ja kilpailu polttoainemarkkinoilla lisääntyy.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	28 465	14 930	5 532	48 927
Menot yhteensä	28 465	14 930	5 532	48 927

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusten tarkistus	-13 285
Yhteensä	-13 285

2017 talousarvio	28 465 000
2016 talousarvio	41 750 000
2015 tilinpäätös	11 720 737

42. Valtiontuki sähköhuollon varmistamiseksi (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 385 000 euroa.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Pohjois-Lapin sähköhuollon varmistamiseksi tuetaan Enontekiön kunnan alueella toimivan Enontekiön Sähkö Oy:n toimintaa sekä Tunturiverkko Oy:n Utsjoen alueella tehtäviä korvausinvestointeja. Enontekiöllä tuki kohdistetaan Kilpisjärven alueen sähkönsyöttöyhteyden kunnostamiseen. Utsjoella tuella luotiin edellytykset yhdistää Utsjoen sähköosuuskunta ja Inergia Oy suuremmaksi verkkoyhtiöksi (Tunturiverkko Oy). Alueen verkostoihin vaadittavat investoinnit ovat yhtiöiden liikevaihtoon nähden suuria, jolloin tuen avulla alueiden sähkönsiirtohinnan korotukset pystytään pitämään kohtuullisina.

Määrärahaa käytetään aiemmin vuosina 2009 ja 2014 myönnettyjen valtuuksien maksamiseen. Vuonna 2017 määrärahasta on tarkoitus käyttää 200 000 euroa Enontekiön Sähkö Oy:n Kilpis-

järven verkostoinvestointeihin ja 185 000 euroa Utsjoen alueella tehtäviin korvausinvestointeihin.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	Yhteensä
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	385	385
Menot yhteensä	385	385

Avustusta Enontekiön Sähkö Oy:lle myönnettäessä huomioidaan EU:n valtiontukisääntely. Tunturiverkon osalta kyseessä on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 106.2 artiklan mukainen komission päätöksen 2005/842/EY edellytykset täyttävä ja ilmoitusvelvollisuuden ulkopuolelle jäävä valtiontuki.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Varmistetaan sähköjakelun toiminta pohjoisimmassa Suomessa ilman, että siirtohinnat nousevat kohtuuttomiksi

— Syrjäseutujen elinvoimaisuus säilyy.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusmäärärahojen tarkistus	-925
Yhteensä	-925

2017 talousarvio	385 000
2016 talousarvio	1 310 000
2015 tilinpäätös	1 110 699

43. Kioton mekanismit (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 250 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) päästöyksiköiden hankkimiseen Kioton pöytäkirjan joustomekanismien avulla sopimuskaudelle 2013—2020
- 2) joustomekanismien hallinnoinnin kustannuksiin
- 3) päästöyksiköiden hankinnan edellytysten tukemiseen
- 4) valuuttakurssimuutoksista aiheutuviin menoihin.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenoihin.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Suomi on sitoutunut osana Euroopan unionia täyttämään Kioton pöytäkirjan mukaiset velvoitteensa. Kasvihuonekaasupäästöjen korkeat vähentämiskustannukset rasittavat kansantaloutta, minkä vuoksi valtio osallistuu päästöjen vähentämiseen käyttämällä Kioton me-

kanismeja. Näitä ovat yhteistoteutus (JI, Joint Implementation), puhtaan kehityksen mekanismi (CDM, Clean Development Mechanism) ja valtioiden välinen päästökauppa. JI-hankkeet ovat teollisuusmaiden ja CDM-hankkeet teollisuus- ja kehitysmaiden välisiä.

Tarve hyödyntää Kioton mekanismeja ulottuu Kioton toiselle velvoitekaudelle vuosille 2013—2020. Päästöyksiköiden hankinnan edellytysten tukeminen, ts. tietotaidon kehittäminen kohde-maissa, sekä mekanismien hallinnon kansainvälinen kehitystyö, edistävät päästömarkkinoiden toimivuutta ja kustannustehokasta päästöyksiköiden hankintaa.

Päästöyksiköiden hankinnassa otetaan huomioon eri joustomekanismien keskinäinen kustannus-tehokkuus sekä hankintaan liittyvien riskien hallinta. Tämä edellyttää, että määrärahaa voidaan käyttää ja päästöyksiköiden hankintasuorituksia voidaan tehdä etupainotteisesti, vaikka osa han-kittavista päästöyksiköiden kustannuksista realisoituu vasta lähempänä kauden loppua.

Mekanismipolitiikan koordinoituvastuu on työ- ja elinkeinoministeriöllä. Mekanismien käytöstä tehdyn hallinnollisen työnjaon mukaisesti momentilta rahoitetaan ulkoasiainministeriön CDM-projekteista syntyvien päästöyksiköiden hankintaa sekä ympäristöministeriön JI-projekteista ja kansainvälisestä päästökaupasta hankkimia päästöyksiköitä.

Päästöyksiköiden hankinta sisältää vuosittaisia toimia, joista aiheutuvat menot katetaan määrära-hasta.

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Päästöjen vähentämisestä aiheutuvat kansantaloudelliset kustannukset ja päästövähennysta-voitteiden saavuttamiseen liittyvät riskit pienenevät.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	2020—	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Ennen vuotta 2017 tehdyt sitoumukset	250	250	150	150	800
Menot yhteensä	250	250	150	150	800

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maksatusten tarkistus	-210
Yhteensä	-210

2017 talousarvio	250 000
2016 talousarvio	460 000
2015 tilinpäätös	596 944

44. Uusiutuvan energian tuotantotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 273 400 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetussa laissa (1396/2010) säädetyn

- 1) tuulivoimalla tuotetun sähkön tuotantotuen (syöttötariffin) maksamiseen
- 2) biokaasulla tuotetun sähkön tuotantotuen (syöttötariffin ja sen korotuksena maksettavan lämpöpreemion) maksamiseen
- 3) puupolttoaineella tuotetun sähkön tuotantotuen (syöttötariffin ja sen korotuksena maksettavan lämpöpreemion) maksamiseen
- 4) metsähakkeella tuotetun sähkön tuotantotuen (syöttötariffin ja sen korotuksena maksettavan kaasutinpreemion) maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön tuotantotuesta annetun lain nojalla tuetaan syöttötariffijärjestelmään hyväksytyn voimalaitoksen tuulivoimaan, biokaasuun, metsähakkeeseen ja puupolttoaineeseen perustuvaa sähkön tuotantoa. Lain nojalla tuulivoiman, biokaasusähkön ja puupolttoainesähkön tuottajille maksetaan syöttötariffijärjestelmässä tukena laissa asetetun tavoitehinnan ja sähköpörssissä toteutuneen kolmen kuukauden Suomen aluehinnan keskiarvon erotus (syöttötariffijärjestelmä) sekä metsähakesähkön tuottajille päästöoikeuden hinnan ja turpeen veron mukaan muuttuvaa tukea. Biokaasusähkön ja puupolttoainesähkön tuottajille maksetaan lisäksi syöttötariffin korotuksena lämpöpreemiota yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa sekä metsähakesähkön tuottajille syöttötariffin korotuksena kaasutinpreemiota kaasutettaessa metsähaketta kaasuttimessa pölypolttokattilan polttoaineeksi. Tukea maksetaan enintään 12 vuotta kullekin voimalaitokselle.

Euroopan unionin tavoitteena on nostaa uusiutuvan energian osuus 20 prosenttiin energian loppukulutuksesta vuoteen 2020 mennessä. Uusiutuvista lähteistä peräisin olevan energian käytön edistämisestä sekä direktiivien 2001/77/EY ja 2003/30/EY muuttamisesta ja myöhemmästä kumoamisesta annetussa Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2009/28/EY on jäsenvaltiolle asetettu tavoitteet uusiutuvista energialähteistä peräisin olevan energian osuudeksi energian loppukulutuksesta vuonna 2020. Suomalaiselle asetettu tavoite on 38 %.

Tuotantotuki ja tavoitehinnat

Tuulivoiman tavoitehinta, €/MWh	83,50
Biokaasusähkön tavoitehinta, €/MWh	83,50
Biokaasusähkön lämpöpremio sähkön ja lämmön yhteistuotannossa, €/MWh	50,00
Puupolttoainesähkön tavoitehinta, €/MWh	83,50
Puupolttoainesähkön lämpöpremio sähkön ja lämmön yhteistuotannossa, €/MWh	20,00
— enintään vuodessa/puupolttoainesähköä tuottava voimalaitos, €	750 000
Metsähakesähkön tuottajille maksettava, päästöoikeuden hinnan ja turpeen veron mukaan muuttuva tuotantotuki, enintään €/MWh, kun 3 kuukauden päästöoikeuden keskihinta enintään 10 €/t ja turpeen vero 1,90 €/MWh	18,00

Yhteiskunnalliset vaikuttavuustavoitteet

— Tuuli- ja biokaasuvoimaloiden sekä metsäenergiaa käyttävien voimalaitosten kilpailukyky verrattuna muilla energialähteillä tapahtuvaan sähkön tuotantoon parantuu

— Sähkön tuotanto monipuolistuu ja sähkön omavaraisuus parantuu.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Tuulivoimalat (syöttötariffi)	211 400 000
Biokaasuvoimalat (syöttötariffi ja sen korotus)	6 500 000
Metsähakevoimalat (syöttötariffi ja sen korotus)	54 000 000
Puupolttoainevoimalat (syöttötariffi ja sen korotus)	1 500 000
Yhteensä	273 400 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Metsähakkeen tukitason muutokset	-25 400
Muutokset tuotantokapasiteetissa, sähkön ja päästöoikeuden hinnassa sekä kapasiteetin päivitykset	29 100
Tuotantotuen tarvearvion muutokset	33 000
Turpeen verotason muutokset	2 100
Yhteensä	38 800

2017 talousarvio	273 400 000
2016 II lisätalousarvio	-25 000 000
2016 talousarvio	234 600 000
2015 tilinpäätös	142 398 192

45. Uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituki (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 40 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) liikenteen biopolttoaineiden tuotantoon tai käyttöön liittyvän teknologian pilotointi- ja demonstraatiohankkeisiin, jotka liittyvät liikenteen biopolttoaineiden ympäristö- ja kansantaloudellisiin vaikutuksiin tai biopolttoaineisiin liittyvään uuteen teknologiaan
- 2) investointeihin, jotka sisältävät uutta energiateknologiaa sekä tukevat uusiutuvan energian tuotantoa tai käyttöä, energiansäästöä, energian tuotannon tai käytön tehostamista taikka muun energiateknologian kaupallista käyttöönottoa.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Investointituet myönnetään valtionavustuslain (688/2001) ja uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian investointituen myöntämisen yleisistä ehdoista annetun valtioneuvoston asetuksen (145/2016) nojalla.

Selvitysosa: Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman strategisten tavoitteiden toimeenpanoa tuetaan kärkihankkeilla. Painopistealueen biotalous ja puhtaat ratkaisut rahoituksesta 100 milj. euroa on tarkoitettu käytettäväksi uusiutuvan energian ja uuden energiateknologian inves-

tointitukeen vuosina 2016—2018. Tavoitteena on kustannustehokas, hiiletön, puhdas ja uusiutuva energia.

Tarkoituksena on lisätä uusiutuvan energian osuutta kestävästi niin, että se 2020-luvulla ylittää 50 prosentin rajan. Tämä perustuu erityisesti bioenergian ja muun päästöttömän uusiutuvan energian tarjonnan lisäämiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Energia- ja ilmastostrategia 2030	20 000
Yhteensä	20 000
2017 talousarvio	40 000 000
2016 talousarvio	20 000 000

46. Päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatiotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 43 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatiotuesta säädetyn lain mukaisten tukien maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatiotuesta. Lain voimaantulo edellyttää, että Euroopan unionin komissio on hyväksynyt lakiehdotukseen sisältyvän valtiontuen.

Pääministeri Sipilän hallitusohjelman mukaisesti Suomessa otetaan käyttöön päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensatio-ohjelma. Laissa määritellyt hiilivuodon riskille erityisen alttiit toimialat voivat saada tukea päästöoikeuden hinnasta johtuvan korkeamman sähkön hinnan kompensoimiseksi. Maksettavan tuen suuruus riippuu muun muassa päästöoikeuden hinnasta sekä tuen saajan sähkönkulutuksesta tai tuotannon määrästä.

Hallitusohjelman mukaisesti tuki rahoitetaan päästöoikeuksien huutokauppatuloilla. Päästöoikeuksien huutokauppatuloja käsitellään valtiontaloudessa yleiskatteellisina tuloina. Tulot on budjetoitu momentille 12.32.99. Hallitusohjelman kirjaus toteutuu, kun tuen määrä ei ylitä päästöoikeuksien huutokauppatulojen määrää.

Tavoitteena on sähköintensiivisen vientiteollisuuden kilpailukyvyn turvaaminen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Uuden tukimuodon käyttöönotto: Päästökaupan epäsuorien kustannusten kompensoiminen sähköintensiiviselle teollisuudelle	43 000
Yhteensä	43 000
2017 talousarvio	43 000 000

70. Kotouttaminen

Selvitysosa: Vahvistetaan kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) toimeenpanoa tavoitteena tukea ja edistää maahanmuuttajien kotoutumista, työllistymistä ja osallisuutta suomalaisessa yhteiskunnassa. Lain mukaisen valtion kotouttamisohjelman toimeenpano varmistetaan ja seurataan siinä eri hallinnonaloille asetettuja tavoitteita ja toimenpiteitä.

Maahanmuuttajien eheän kotoutumisprosessin ja palvelutarpeen mukaisten palvelujen oikea-aikaisen saatavuuden varmistamiseksi vahvistetaan maahanmuuttajien alkuvaiheen palvelua. Palveluprosessin suunnittelussa keskeisenä lähtökohtana on prosessin sujuvan etenemisen ja tulokellisuuden varmistaminen sekä työelämälähtöisyyden vahvistaminen.

Työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivan Kotouttamisen osaamiskeskuksen ydintehtävänä on kotoutumislain ja valtion kotouttamisohjelman toimeenpanon tukeminen sekä kotouttamisen vaikuttavuuden parantaminen. Osaamiskeskuksen toiminta tukee poikkihallinnollisesti valtion, kuntien ja järjestöjen asiantuntijoiden työtä.

Kansainvälistä suojelua saavien henkilöiden kuntiin ohjautumista edistetään tehostamalla kuntakorvausjärjestelmän toimivuutta sekä tiivistämällä valtionhallinnon eri toimijoiden ja kuntien välistä yhteistyötä.

Oleskeluluvan saaneet kotoutumisen piirissä olevat pakolaiset

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Oleskeluluvan saaneet turvapaikanhakijat	1 879	7 200	4 500
— joista oleskeluluvan saaneita yksintulleita alaikäisiä	112	1 500	800
Perheen yhdistämiset	412	800	800
Kiintiöpakolaiset	1 078	750	750
Pakolaisia yhteensä	3 369	8 750	6 050
Pakolaisia laskennallisten kuntakorvausten piirissä	6 807	13 201	17 685
Perheryhmäkoti- ja tukiasumispaikat yhteensä	137	1 000	600

Talousarvioesityksen valmisteluun liittyen työ- ja elinkeinoministeriö asettaa alustavasti kotouttamisen tulosalueelle yhteistyössä konsernin muiden tulosalueiden kanssa sekä kasvupolitiikan edellytysten vahvistamiseksi yhteiskunnallisen vaikuttavuustavoitteen vuodelle 2017:

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Pakolaisten toteutuneet kuntasijoituspaikat, vähintään (lkm)	1 347	9 882	3 500

03. Maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistäminen (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 091 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kotoutumisen, yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseen, EU:n rahoittamien kotoutumista edistävien hankkeiden kansalliseen vastinrahoitukseen sekä kotoutumista ja kotouttamista koskevaan tiedottamiseen
- 2) enintään 1 430 000 euroa Kotouttamisen osaamiskeskuksen menoihin, kuten kotoutumisen, kotouttamisen ja etnisten suhteiden seurannan kehittämiseen ja toimeenpanoon, toimintatapojen ja -mallien arviointiin, hyvien käytäntöjen mallintamiseen ja juurruttamiseen sekä muihin kotouttamispolitiikan toimeenpanoa ja vaikuttavuutta edistäviin menoihin
- 3) järjestöille ja muille toimijoille myönnettäviin avustuksiin kotoutumisen edistämiseen, rasismien ja etnisen syrjinnän ehkäisemiseen ja seurantaan sekä eri väestöryhmien välisen vuorovaikutuksen edistämiseen sekä ihmiskaupan uhrien tunnistamiseen tähtäävään etsivään työhön ja neuvontatyöhön
- 4) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 22 §:n mukaiseen omaehtoiseen opiskeluun ja muihin yksilöllisesti sovittuihin kotoutumista edistäviin toimenpiteisiin osallistuvien tapaturmakorvausten ja ryhmävastuuvakuutuksen maksamiseen sekä Valtiokonttorin näistä perimien hoitokulujen maksamiseen
- 5) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen määräaikaisiin tehtäviin.

Määrärahaa saa käyttää myös siirtomenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Maahanmuuttajien palveluprosessia, kotoutumiskoulutusta ja muita maahanmuuttajille suunnattuja palveluja kehitetään maahanmuuttajien kotoutumisen ja työllistymisen edistämiseksi. Kotoutumiskoulutuksen vaikuttavuutta parannetaan kehittämällä koulutukseen ohjausta, kielitaidon testausta ja koulutuksen sisältöä, kuten työelämälähtöisiä kotoutumiskoulutuksen malleja.

Kotouttamisen osaamiskeskuksen tehtävänä on vahvistaa kotouttamispolitiikan toimeenpanon vaikuttavuutta. Osaamiskeskuksen toiminnassa keskeisiä tehtäväalueita ovat kotouttamisen tietoperustan vahvistaminen, tuloksellisuuden arvioinnin ja seurannan kehittäminen sekä paikallistason toimijoiden ammattitaidon ja osaamisen kehittäminen toimintatapoja ja -malleja arvioimalla, hyviä käytäntöjä juurruttamalla ja työprosesseja selkeyttämällä.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Kotoutumisen ja yhdenvertaisuuden edistäminen sekä rasismien ja etnisen syrjinnän ehkäiseminen	661 000
Kotouttamisen osaamiskeskus (enintään)	1 430 000
Yhteensä	2 091 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Koulutusporttijärjestelmän ja ALPO-rekisterin rahoitus (siirto momentille 32.01.02)	-155
Yhteensä	-155

2017 talousarvio	2 091 000
2016 II lisätalousarvio	-78 000
2016 talousarvio	2 246 000
2015 tilinpäätös	2 246 000

30. Valtion korvaukset kotouttamisesta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 220 958 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) ja valtioneuvoston asetuksen (1393/2011) mukaisesti:

1) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 2 tai 3 momentissa määriteltyjen henkilöiden kuntaan osoittamisesta, ohjauksesta, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä maksettavien laskennallisten korvausten kustannuksiin

2) kotoutumis- ja toimeentulotuesta, tulkkauksen järjestämisestä, erityiskustannusten korvaamisesta ja paluumuuton tukemisesta kunnalle aiheutuviin kustannuksiin sekä pakolaisten kuntaan muuttamisen odotusajalta kertyvien vuokrien maksamiseen

3) alaikäisten oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden sijoittamisesta perheryhmäkotiin, muuhun asuinyksikköön sekä perhehoidosta, asumisen tukipalveluista ja muista lastensuojelun palveluihin rinnastettavista toimenpiteistä kunnalle aiheutuneiden kustannusten korvaamiseen 21 ikävuoteen saakka ja kärkeäjoikeuden heille osoittaman edustajan palkkioiden maksamiseen

4) entisen Neuvostoliiton alueelta paluumuuttajina tulneiden henkilöiden, joille on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain (301/2004) 48 §:n tai 47 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella, kotoutumis- ja toimeentulotuen sekä heille annetun sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta kunnille sekä Suomen sodissa vapaaehtoisina palvelleiden hoidosta ja huollosta aiheutuviin kustannuksiin

5) kuntaan sijoitettujen tai kunnassa asuvien ihmiskaupan uhrien kunnille sosiaali- ja terveys- sekä muiden palvelujen järjestämisestä aiheutuvista kustannuksista maksettaviin korvauksiin

6) kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 9 ja 10 §:n mukaisen kunnan järjestämän alkukartoituksen kustannuksiin

7) kotoutumisen edistämisestä annetun lain 2 §:n 2 tai 3 momentissa määriteltyjen henkilöiden ja entisen Neuvostoliiton alueelta paluumuuttajina tulneiden henkilöiden, joille on myönnetty oleskelulupa ulkomaalaislain (301/2004) 48 §:n tai 47 §:n 1 momentin 1 kohdan perusteella, perustoimeentulotuen maksamisesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen Kansaneläkelaitokselle.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Selvitysosa: Kotoutumislain 2 §:n 2 tai 3 momentissa määritellyistä henkilöistä maksettavien korvausten piirissä olevien määrä arvioidaan kolmen edellisen vuoden aikana maahan saa-

puneiden oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden ja perheen yhdistämisen kautta maahan tulleiden lukumäärän sekä talousarviovuodelle esitetyn arvion perusteella. Kiintiöpakolaisten osalta maksettavien korvausten piirissä olevien lukumäärä arvioidaan neljän edellisen vuoden aikana maahan saapuneiden lukumäärän sekä talousarviovuodelle esitetyn arvion perusteella. Vuoden 2017 pakolaiskiintiö on 750 henkilöä.

Kotoutumislain 45 §:n mukaisesti kuntaan osoittamisesta, ohjauksesta, neuvonnasta ja muusta kotoutumista tukevan toiminnan järjestämisestä maksettavaa laskennallista korvausta maksetaan kunnalle kolmelta vuodelta alkaen siitä, kun ensimmäinen kotikuntamerkintä on tehty. Kiintiöpakolaisten osalta korvausta maksetaan neljältä vuodelta.

Korvausta voidaan maksaa jatkuvan oleskeluluvan saavien ja kunnan asukkaaksi siirtyvien ihmiskaupan uhrien osalta pakolaisia vastaavalla tavalla. Kunnilla on mahdollisuus hakea ELY-keskusten ja TE-toimistojen kehittämis- ja hallintokeskukselta korvausta kunnassa asuvien ihmiskaupan uhrien osalta uhrin asemasta johtuvien palvelujen järjestämisestä.

Kotoutumislain mukaisen maahanmuuttajalle tehtävän alkukartoituksen tekee kunta tai työ- ja elinkeinotoimisto. Alkukartoituksesta maksetaan kunnalle 700 euron laskennallinen korvaus. Alkukartoitus arvioidaan tehtävän 2 000 henkilölle.

Perustoimeentulotuki siirtyy Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi 1.1.2017 alkaen. Kansaneläkelaitokselle korvataan perustoimeentulotuen maksamisesta aiheutuneet kustannukset. Vuonna 2015 pakolaisten ja paluumuuttajien kotoutumis- ja toimeentulotukea korvattiin kunnille 27 291 542 euroa. Arviolta 89 % toimeentulotuen menoista on perustoimeentulotuen menoja.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Paluumuuttajien kustannukset	4 083 000
— Toimeentulotuki 6 kk	1 184 000
— Toimeentulotuki 5 v	814 000
— Erityiskustannukset	1 510 000
— Heimoveteraanit	575 000
Laskennalliset korvaukset pakolaisista (17 685 henkilöä 0—6 v. 6 845 €, muut 2 300 €)	53 751 000
Muut pakolaisista maksettavat kuntakorvaukset	161 724 000
— Toimeentulotuki (2 708 €/vuosi/hlö)	44 035 000
— Erityiskustannukset (2 054 €/vuosi/hlö)	39 062 000
— Tulkkipalvelut (987 €/vuosi/hlö)	16 070 000
— Korvaukset alaikäisten huollosta (9 812 €/vuosi/hlö)	62 557 000
Alkukartoituksen kustannukset (laskennallinen korvaus 700 €/vuosi/hlö)	1 400 000
Yhteensä	220 958 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Korvausten piiriin kuuluvien henkilöiden arvioidun määrän muutos	58 733
Yhteensä	58 733

Momentin nimike on muutettu.

32.70

689

2017 talousarvio
2016 talousarvio
2015 tilinpäätös

220 958 000
162 225 000
96 667 044

Pääluokka 33

SOSIAALI- JA TERVEYSMINISTERIÖN HALLINNONALA

Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 d §:n mukaisten sosiaaliturvan yleisrahastoon kuuluvien etuuksien tilapäiseen suorittamiseen saa käyttää muun saman rahaston etuuden maksamiseen varattua määrärahaa seuraavilta momenteilta: 33.10.50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 60 ja 33.20.51, 52, 56.

Selvitysosa:

Toimintaympäristö

Suomalaisten hyvinvointi ja elämänlaatu ovat pysyneet hyvinä kuluneen kymmenen vuoden aikana. Sosioekonomiset terveys- ja hyvinvointierot ovat kuitenkin kansainvälisesti verrattuna edelleen suuret. Polarisaation ja sosiaalisen eriarvoisuuden lisääntyminen on haaste sekä sosiaalisen kestävyys- että yhteiskunnan vakauden kannalta. Työllisyys, terveys ja hyvinvointi ja niitä tukevat palvelut vahvistavat kansalaisten osallisuutta ja estävät syrjäytymistä. Väestön ikärakenteen muuttumisen myötä julkisen talouden menot kasvavat. Samaan aikaan työikäisten määrä vähenee ja kansantalouden kasvumahdollisuudet heikkenevät. Ihmisten liikkuvuus rajojen yli kasvaa ja maiden sisällä monikulttuurisuus lisääntyy.

Hyvinvointi ja vauraus luodaan työllä ja kaikkien osallisuudella. Suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan rahoitus nojaa talouden tasapainoiseen kehitykseen, joka edellyttää talouskasvua ja rakenteellisia uudistuksia. Sosiaali- ja terveyspalvelut, eläkkeet ja muu sosiaaliturva on kyettävä tarjoamaan kaikille. Sosiaalisen ja taloudellisen kestävyys- ehtona on korkea työllisyysaste, terveet ja toimintakykyiset kansalaiset sekä vaikuttavat ja tehokkaat sosiaali- ja terveyspalvelut.

Sosiaali- ja terveyspolitiikalla tuetaan työllisyysasteen nousua ja työn tuottavuutta huolehtimalla työhyvinvoinnista ja työnteekijöiden terveydestä ja työ- ja toimintakyvystä. Vuoden 2017 alussa voimaan astuva työeläkeuudistus kannustaa pidempiin työuriin ja vähentää kestävyysvajetta. Kansalaisten terveydentilan ja toimintakyvyn parantuuessa sosiaali- ja terveyspalvelujen tarve vähenee, mikä hillitsee sosiaalimenojen kasvua. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen tavoitteena on julkisen talouden kestävyys- vahvistaminen ja nykyistä asiakaslähtöisemmät, vaikuttavammat ja paremmin yhteen sovitettut palvelut.

Talousarvioesityksen lähtökohdat

Hallituksen tavoitteena on nostaa Suomen talous kestäväksi kasvun ja kohenevan työllisyyden uralle sekä turvata julkisten palvelujen ja sosiaaliturvan rahoitus. Hyvinvointipalvelujen ja tulonsiirtojen rahoituksen turvaamiseksi toteutetaan työn kannustavuutta ja työllistämisen houkuttele-

vuotta parantavat uudistukset. Sosiaali- ja terveydenhuollossa painopiste on ennaltaehkäisyssä, hoitoketjujen sujuvuudessa, henkilöstön hyvinvoinnissa ja toimivissa tietojärjestelmissä. Sosiaali- ja terveysturvan uudistamisen tavoitteena on terveyserojen kaventaminen ja kustannusten hallinta. Uudistus toteutetaan palvelujen täydellisellä horisontaalisella ja vertikaalisella integraatiolla sekä vahvistamalla järjestäjien kantokykyä.

Pääosa, kaksi kolmannesta, sosiaalimenoista rahoitetaan työnantajien ja työntekijöiden sosiaali- turvamaksuin, kuntien verovaroin sekä asiakasmaksuin. Sosiaali- ja terveysministeriön pääluokan osuus sosiaalimenoista on vajaa viidennes. Pääluokan suurimmat menoerät ovat siirtomenot kotitalouksille, kunnille ja kuntayhtymille.

Strategiset tavoitteet hallituskaudelle

Hyvinvointi ja terveys -painopistealueen kymmenen vuoden tavoitteen mukaisesti suomalaiset voivat paremmin ja kokevat pärjäävänsä erilaisissa elämäntilanteissa. Jokainen ihminen kokee voivansa vaikuttaa, tehdä valintoja ja ottaa vastuuta. Sosiaali- ja terveydenhuollossa painopiste on ennaltaehkäisyssä, hoitoketjut ovat sujuvia, henkilöstö voi hyvin ja tietojärjestelmät toimivat. Uudistuksen myötä yhteisillä varoilla saadaan enemmän terveyttä ja hyvinvointia.

Tavoitteet 2016—2019 (suluissa viittaus seurantaindikaattoreihin):

— Terveyden edistäminen ja varhainen tuki ovat vahvistuneet poikkihallinnollisesti päätöksenteossa, palveluissa ja työelämässä lainsäädäntömuutoksilla sekä paremmalla toimeenpanolla. Terveys- ja hyvinvointierot ovat kaventuneet (Elintapojen kehitys)

— Eri-ikäisten ihmisten vastuuta omasta terveydentilasta sekä elämäntavoista on tuettu. Julkinen palvelulupaus on määritelty yhteiskunnan taloudellisen kantokyvyn puitteissa. Ihmisten erilaisissa elämäntilanteissa toimivia valintoja on mahdollistettu enemmän (Elintapojen kehitys)

— Lasten ja perheiden hyvinvointi ja omat voimavarat ovat vahvistuneet (Lapsiperheiden ennaltaehkäisevät palvelut)

— Ikääntyneiden ihmisten kotiin saatavia palveluja on painotettu. Omaishoitoa on vahvistettu (Ikääntyneiden palvelujen rakenne)

— Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on parantanut peruspalveluja ja tietojärjestelmiä (Sosiaali- ja terveysturvan uudistaminen, Sosiaali- ja terveysturvan odotusajat)

— Sosiaaliturvaa on uudistettu osallistavaksi ja työhön kannustavaksi (Osatyökykyisten tukeminen työmarkkinoille)

— Järjestötyö ja vapaaehtoistoiminta ovat helpottuneet ja yhteisöllisyys lisääntynyt normeja purkamalla (Järjestö- ja vapaaehtoistoiminta).

Sosiaali- ja terveysministeriö koordinoi suunnitelmallisesti hallituksen tasa-arvopolitiikkaa, edistää sukupuolten tasa-arvoa ja sukupuolinäkökulman valtavirtaistamista kaikessa valtioneuvoston valmistelussa ja päätöksenteossa. Valtavirtaistamista valtioneuvostossa vahvistetaan ministeriöittäin rätätelöidyn tuen avulla. Sukupuolinäkökulma sisällytetään merkittäviin hankkeisiin kuten sote-uudistukseen. Kolmikantaisen samapalkkaisuusohjelman toteutus työmarkkinaosapuolten kanssa ja eduskunnan edellyttämä valtioneuvoston tasa-arvoselonteon valmistelu jatkuvat.

Sosiaali- ja terveysministeriö toteuttaa soveltuvien osin lakia alueiden kehittämisestä ja rakennerahastotoiminnan hallinnoinnista (7/2014) sekä lakia alueiden kehittämisen ja rakennerahastohankkeiden rahoittamisesta (8/2014). Euroopan unionin rakennerahastovarojen kohdentamisessa neuvotellaan sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan valtakunnallisiin hankkeisiin tulevat voimavarat vastuuministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, kanssa. Voimavarat suunnataan Kestävää kasvua ja työtä 2014—2020 -ohjelman mukaisesti ja niiden tarkoituksenmukainen hyödyntäminen varmistetaan käyttösuunnitelmalla.

Seuraintindikaattori 2012—2017

	2012	2013	2014	2015	2016 arvio	2017 arvio
Elintapojen kehitys						
% ikäryhmästä						
— Aikuisten ylipaino	54	55	54	54	54	53
— Aikuisten humalajuominen	14	12	12	11	11	10
— Liikuntaa harrastamattomat aikuiset	25	25	23	26	25	24
— Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneet aikuiset	14	14	13	13	12	12
— Ylipainoiset nuoret	..	16,4	..	15,5	..	14,4
— Tosi humalaan vähintään kuukausittain juovat nuoret	..	12,1	..	9,9	..	9,0
— Vähän liikuntaa harrastavat nuoret	..	32,1	..	22,4	..	20
Lapsiperheiden ennalta-ehkäisevät palvelut						
Perheitä/käyntejä vuoden aikana						
— Lastensuojelun tehostettu perhetyö (perheitä)	..	..	..	9 000 ¹⁾	9 000	8 000
— SHL:n mukainen perhetyö (perheitä)	..	..	..	10 000	11 000	12 000
— Lastensuojelun kodin- ja lastenhoitopalvelut (perheitä)	..	..	..	3 000	3 000	2 000
— SHL:n mukaiset kodin- ja lastenhoitopalvelut (perheitä)	..	..	..	9 000	10 000	11 000
— Erityisen tuen tarpeen mukaiset käynnit äitiys- tai lastenneuvolassa tai koulu- tai opiskeluterveydenhuollossa	..	..	..	14 069	25 455	35 000
Ikääntyneiden palvelujen rakenne						
% 80 vuotta täyttäneistä						
— Omaishoidon tuen 80 vuotta täyttäneet hoidettavat vuoden aikana	5,4	5,5	5,5	5,6	5,7	5,8
— Säännöllisen kotihoidon piirissä 30.11. olleet 80 vuotta täyttäneet asiakkaat	16,3	16,6	16,5	17,0	18,0	19,0

Seurantaindikaattori 2012—2017

	2012	2013	2014	2015	2016 arvio	2017 arvio
— Ikääntyneiden tehostetun palveluasumisen 80 vuotta täyttäneet asiakkaat 31.12.	8,7	9,3	9,8	10,0	10,2	10,4
— Vanhainkodeissa tai pitkäaikaisessa laitoshoidossa terveyskeskuksissa olevat 80 vuotta täyttäneet 31.12.	5,3	4,5	3,9	3,5	3,0	2,5
Sosiaali- ja terveyspalvelujen kustannukset						
€/asukas						
— Käyttökustannukset (defl.)	3 528	3 579	3 621	3 766	3 916	4 073
Sosiaali- ja terveyspalvelujen odotusajat						
% asiakkaista						
— Lastensuojelun selvitystä yli 3 kk odottaneet	..	..	10,0	5,7	5	4
— Perusterveydenhuollossa lääkärille yli 7 päivää odottaneet	..	53	56	52	48	45
— Perusterveydenhuollossa hoitajalle yli 3 päivää odottaneet	..	44	48	32	30	28
— Erikoissairaanhoidossa yli 90 vuorokautta odottaneet	..	15,2	13,6	14,5	14,0	13,5
Osatyökykyisten tukeminen työmarkkinoille						
Lkm						
— Kelan kuntoutusrahan saajat	53 127	55 521	56 731	57 292	47 100	48 800
— Työeläkekuntoutuksen ajalta kuntoutusrahaa saaneet	6 911	8 440	8 674	8 647	8 907	9 177
— Osatyökyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet	4 149	5 157	4 842	4 837	4 900	5 000
— Kokoaikaiselle työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyneet	18 429	17 803	16 405	16 063	16 300	16 200
Järjestö- ja vapaaehtois-toiminta						
— Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen, milj. euroa	282,2	301,0	308,0	309,3	315,3	317,6

1) Arvio

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Hallinto	79 565	92 683	95 404	2 721	3
01. Sosiaali- ja terveys- ministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	30 569	29 008	31 399	2 391	8
02. Työttömyysturvan muutoksenhakulauta- kunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	2 730	2 592	2 536	-56	-2
03. Sosiaaliturvan muutoksen- hakulautakunnan toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	5 510	5 063	5 102	39	1
04. Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	590	576	563	-13	-2
05. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lasten- suojeluyksiköiden toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	1 031	1 016	1 011	-5	0
06. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen vanki- terveydenhuollon yksikön toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	421	16 659	16 085	-574	-3
25. Sosiaali- ja terveyden- huollon kansalliset sähköiset asiakastieto- järjestelmät (siirtomäärä- raha 3 v)	17 330	15 330	16 330	1 000	7
29. Sosiaali- ja terveys- ministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arvio- määräraha)	17 352	18 609	18 671	62	0
66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksusuudet (siirto- määräraha 2 v)	4 032	3 830	3 707	-123	-3
02. Valvonta	69 832	64 295	59 951	-4 344	-7
03. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	14 441	13 303	12 438	-865	-7
05. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomäärä- raha 2 v)	12 613	11 758	10 762	-996	-8

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
06. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 267	4 088	3 879	-209	-5
07. Työsuojelun aluehallinto- viranomaisten toiminta- menot (siirtomääräraha 2 v)	27 449	25 582	24 308	-1 274	-5
20. Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot (arviomääräraha)	11 062	8 564	8 564	—	0
(87.) Osakehankinnat (siirto- määräraha 3 v)	—	1 000	—	-1 000	-100
03. Tutkimus- ja kehittämis- toiminta	101 261	110 570	137 247	26 677	24
04. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	60 412	56 228	49 153	-7 075	-13
25. Kansallinen genomikeskus ja kansallinen syöpäkeskus (siirtomääräraha 2 v)	—	—	5 800	5 800	0
31. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (siirtomäärä- raha 3 v)	—	23 500	56 000	32 500	138
50. Valtionapu Työterveys- laitoksen menoihin (siirto- määräraha 2 v)	33 287	25 280	23 222	-2 058	-8
63. Eräät erityishankkeet (siirto- määräraha 3 v)	7 562	5 562	3 072	-2 490	-45
10. Perhe- ja asumis- kustannusten tasaus, perustoimeentulotuki ja eräät palvelut	3 054 562	3 367 327	4 098 685	731 358	22
50. Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen adoptioon (arviomääräraha)	10 320	11 300	10 500	-800	-7
51. Lapsilisät (arviomääräraha)	1 377 800	1 383 000	1 360 500	-22 500	-2
52. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomäärä- raha)	2 904	3 300	4 600	1 300	39
53. Sotilasavustus (arviomäärä- raha)	17 100	18 400	16 500	-1 900	-10
54. Asumistuki (arviomäärä- raha)	924 300	1 042 100	1 268 500	226 400	22
55. Elatustuki (arviomääräraha)	202 278	214 100	213 500	-600	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
56. Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut (arviomääräraha)	41 500	44 800	46 900	2 100	5
57. Perustoimeentulotuki (arviomääräraha)	326 061	330 847	830 938	500 091	151
60. Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)	152 300	319 480	346 747	27 267	9
20. Työttömyysturva	2 830 324	2 859 784	2 806 840	-52 944	-2
31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)	22 893	31 784	26 840	-4 944	-16
50. Valtionosuus ansiopäivärahasta (arviomääräraha)	1 083 357	1 087 000	1 086 000	-1 000	0
51. Valtionosuus peruspäivärahasta (arviomääräraha)	234 065	214 000	112 000	-102 000	-48
52. Valtionosuus työmarkkina-tuesta (arviomääräraha)	1 368 000	1 394 000	1 503 000	109 000	8
55. Valtionosuus aikuis-koulutustuesta (arviomääräraha)	73 000	90 000	53 000	-37 000	-41
56. Valtionosuus vuorottelu-korvauksesta (arviomääräraha)	49 009	43 000	26 000	-17 000	-40
30. Sairausvakuutus	1 201 298	1 174 650	1 918 000	743 350	63
(28.) Kansallisen yhteyspisteen ja terveydenhuollon palvelu-valikoimaneuvoston toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)	1 272	—	—	—	0
60. Valtion osuus sairaus-vakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	1 200 026	1 174 650	1 918 000	743 350	63
40. Eläkkeet	4 494 150	4 478 300	4 525 300	47 000	1
50. Valtion osuus merimies-eläkekassan menoista (arviomääräraha)	60 400	59 400	60 100	700	1
51. Valtion osuus maatalous-yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	624 800	644 600	660 000	15 400	2
52. Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)	90 300	122 500	149 000	26 500	22

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
53. Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä (arviomääräraha)	2 418	5 500	12 200	6 700	122
54. Valtion osuus maatalous- yrittäjien tapaturma- vakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)	13 670	15 000	15 000	—	0
60. Valtion osuus kansaneläke- laista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)	3 702 562	3 631 300	3 629 000	-2 300	0
50. Veteraanien tukeminen	236 416	235 865	226 896	-8 969	-4
30. Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arvio- määräraha)	1 085	1 450	1 450	—	0
50. Rintamalisät (arviomäärä- raha)	24 891	20 460	16 000	-4 460	-22
51. Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)	110 688	117 904	104 500	-13 404	-11
52. Valtion korvaus sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten kustannuksiin (siirtomäärä- raha 2 v)	62 500	60 000	57 000	-3 000	-5
53. Valtionapu sotainvalidien puolisoiden kuntoutus- toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	3 100	3 100	3 100	—	0
54. Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaa- ehtoisille rintamasotilaille (siirtomääräraha 2 v)	55	55	50	-5	-9
55. Eräät kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	3 500	3 500	3 500	—	0
56. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)	20 988	17 988	37 688	19 700	110
57. Valtionapu rintama- veteraanien kuntoutus- toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	9 608	11 408	3 608	-7 800	-68

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
60. Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto	200 058	203 790	181 760	-22 030	-11
30. Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	500	500	500	—	0
31. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutosten tuki ja eräät muut menot (siirtomääräraha 3 v)	2 300	2 200	5 600	3 400	155
32. Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen (kiinteä määräraha)	21 700	18 000	15 000	-3 000	-17
33. Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	101 169	92 570	94 140	1 570	2
34. Valtion korvaus terveydenhuollon toimintayksiköille oikeuspsykiatrisista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)	9 588	15 200	15 200	—	0
36. Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi (kiinteä määräraha)	480	480	480	—	0
40. Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteri-toiminnan menoihin (siirtomääräraha 3 v)	29 071	28 990	28 990	—	0
(50.) Valtionavustus valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavan lastensairaalan perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	15 000	25 000	—	-25 000	-100
52. Valtion rahoitus turvakoti-toiminnan menoihin (siirtomääräraha 2 v)	11 550	11 550	13 550	2 000	17

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
63. Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan (kiinteä määräraha)	2 400	3 000	2 000	-1 000	-33
64. Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	6 300	6 300	6 300	—	0
70. Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen	19 202	25 420	34 478	9 058	36
20. Rokotteiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)	11 790	18 790	27 990	9 200	49
21. Terveysvalvonta (siirtomääräraha 2 v)	850	780	750	-30	-4
22. Tartuntatautien valvonta (siirtomääräraha 2 v)	660	590	580	-10	-2
50. Terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	2 930	2 430	2 330	-100	-4
51. Valtion korvaus työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)	1 900	1 900	1 900	—	0
52. Valtionavustus UKK-instituutin toimintaan (siirtomääräraha 2 v)	1 072	930	928	-2	0
80. Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta	185 080	186 640	178 290	-8 350	-4
40. Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)	166 040	168 600	159 300	-9 300	-6
41. Valtion korvaus turkistuottajien lomituspalvelujen kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	2 600	2 600	2 550	-50	-2
42. Valtion korvaus poronhoitajien sijaisavun kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)	300	300	300	—	0
50. Valtion korvaus maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen hallintomenoihin (kiinteä määräraha)	16 140	15 140	16 140	1 000	7

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
90. Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen	309 300	315 300	317 600	2 300	1
50. Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)	309 300	315 300	317 600	2 300	1
Yhteensä	12 781 047	13 114 624	14 580 451	1 465 827	11

Henkilöstön kokonaismäärä
(htv)¹⁾

3 355 3 437 3 285

¹⁾ Htv-määrä ei sisällä Työterveyslaitoksen osuutta. Vuonna 2016 maksullisen toiminnan osuus on 1 128 henkilötyövuotta ja yhteisrahoitteisen toiminnan osuus 174 henkilötyövuotta.

01. Hallinto

Selvitysosa: Luvun menot koostuvat sosiaali- ja terveysministeriön, työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan, sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten valtion mielisairaaloiden, lastensuojeluyksiköiden ja vankiterveydenhuollon yksikön toimintamenoista sekä eräistä muista menoista.

Pääluokkaperusteluissa on esitetty sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan toimintapoliittiset tavoitteet. Lähtökohtana on poliittisen tason ohjaus, joka on linjattu hallitusohjelmassa.

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa ja ohjaa sosiaaliturvan ja sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kehittämistä sekä hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä. Ministeriö määrittelee sosiaali- ja terveystalouden suuntaviivat, valmistelee keskeiset uudistukset ja ohjaa niiden toteuttamista ja yhteensovittamista. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan ja sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan tavoitteena on tuottaa asiakkailleen kohtuullisessa ajassa oikeat, perustellut ja yhdenmukaiset päätökset. Valtion mielisairaalat tuottavat valtakunnallisia oikeuspsykiatrian erikoisalan hoito- ja tutkimuspalveluja. Valtion lastensuojeluyksiköiden tehtävänä on lastensuojelulain mukainen avo-, sijais- ja jälkihuolto. Vankiterveydenhuollon yksikön tehtävänä on vastaavasti vankien terveydenhuollon järjestäminen.

01. Sosiaali- ja terveysministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 31 399 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

1) Kansallisen veteraanipäivän pääjuhlan järjestämiseen

- 2) lääkinnällisen pelastustoimen ja poikkeusolojen valmiudesta sekä näihin liittyvien laitteiden ja kalusteiden hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) sosiaali- ja terveysministeriön hyväksymien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen
- 4) tasa-arvon tietopalvelun ylläpitoon liittyviin kustannuksiin
- 5) yleissitovien työehtosopimusten kääntämiseen ruotsiksi.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö toimeenpanee hallitusohjelman ja ministeriön strategisten linjausten tavoitteet käyttäen apuna virastojen ja laitosten asiantuntemusta tulossopimuksissa sovittujen tavoitteiden mukaisesti.

Sosiaali- ja terveysministeriön talousarvio perustuu maksullisen toiminnan osalta osittain nettobudjetointiin. Toimintamenomomentille tuloutettavat tulot ovat valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määääämien perusteiden mukaisia tuloja lääkkeiden hintalautakunnan maksullisista suoritteista ja tuloja työsuojeluhallinnon maksullisista suoritteista sekä raha-automaattivastuksista annetun lain (1056/2001) 45 §:n mukaisia korvauksia Rahapeliyhtiön toiminnan valvonnasta ja ohjauksesta sekä sosiaali- ja terveysministeriön peliriippuvuuden seurannan ja tutkimuksen kustannusten korvaamisesta antaman asetuksen (381/2002) nojalla rahapeliyhteisöiltä perittäviä korvauksia arpajaisiin osallistumisesta aiheutuvien ongelmien seuraamisesta ja tutkimisesta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut toiminnalleen seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Toiminnallinen tehokkuus

- kehitetään laskentatointia, kustannuslaskentaa ja muuta seurantaa Kieku-tietojärjestelmän puitteissa yhteistyössä muiden hallinnonalojen kanssa
- maksullisen toiminnan, joka on suhteellisen vähäistä, tavoitteena on julkisoikeudellisten suoritteiden kustannusvastaavuus ja liiketaloudellisten suoritteiden osalta kannattavuus.

Tuotokset ja laadunhallinta

- toteutetaan ja seurataan ministeriön vastuulla olevia hallitusohjelman kärkihankkeita ja muita hankkeita, kuten Kansallisten sähköisten tietojärjestelmien kehittämishanke (Kanta ja Tikesos)
- valmistellaan sosiaali- ja terveyspalvelu-uudistuksen järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskevaa lakiuudistusta
- lisätään tutkimus- ja kehittämislaitosten yhteistyötä
- jatketaan tasa-arvon valtavirtaistamista
- vahvistetaan lainsäädännön vaikutusten arviointia.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

— sosiaali- ja terveysministeriön henkilöstön ja henkilöstörakenteen kehittämistä jatketaan ministeriön tuottavuuden kehittämiseksi asetetut tavoitteet ja toimintamenojen supistuminen huomioon ottaen siten, että ministeriön ydintehtävissä tarvittavat voimavarat ja osaaminen varmistetaan

— työtyytyväisyysindeksi on yli 3,6 (asteikolla 1—5) (v. 2016 tavoite 3,6 ja v. 2015 toteutuma 3,6)

— sairauspoissaoloja on enintään 7,5 pv/htv (v. 2016 tavoite 7,5 ja v. 2015 toteutuma 8,6).

EU-projektien tuloja sekä muilta kansainvälisiltä tahoilta saatavia tuloja arvioidaan kertyvän 5 000 euroa ja näitä vastaavien bruttomenojen arvioidaan olevan 5 000 euroa.

Viraston tulosalueittaiset menot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Johto ja erillisyyksiköt	4 907	4 562	4 554
Johdon tuki			
Hallinto- ja suunnitteluosasto	8 289	7 707	10 704
Vakuutusosasto	2 758	2 565	2 473
Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen osasto	5 222	4 855	4 682
Sosiaali- ja terveystalvulosasto	5 915	5 500	5 303
Työsuojeluosasto	4 108	3 819	3 683
Yhteensä	31 199	29 008	31 399

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	36 486	34 208	39 874
Bruttotulot	5 287	5 200	8 475
Nettomenot	31 199	29 008	31 399
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	8 578		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	7 949		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Avustustoiminnan hallinnointi	3 375
Kuntien investointirajoitusten poikkeuslupatehtävät (2 htv)	160
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	255
Terveysalan erityisasiantuntija Suomen Geneven pysyvässä edustustossa (siirto momentilta 24.01.01)	294
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-21
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-10
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-384
Palkkaliukumasäästö	-170

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-180
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-198
Toimintameno säästö (HO 2015)	-150
Työajan pidentäminen (Kiky)	-254
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-38
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-244
Tasomuutos	-44
Yhteensä	2 391

2017 talousarvio	31 399 000
2016 II lisätalousarvio	-244 000
2016 talousarvio	29 008 000
2015 tilinpäätös	30 569 000

02. Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 536 000 euroa.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Vaikuttavuus

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunta toimii toimialansa ensimmäisenä muutoksenhakuasteena edistämällä kansalaisten oikeusturvaa yhdenmukaisilla ja oikeudenmukaisilla päätöksillä. Tavoitteena on käsittelyajan lyhentäminen.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
<i>Toiminnallinen tehokkuus</i>			
Päätösten hinta (euroa/ratkaisu)	261	232	192
Työn tuottavuus (ratkaisut/htv)	310	362	395
<i>Tuotokset ja laadunhallinta</i>			
Vireille tulleet valitusasiat	13 211	14 000	14 000
Ratkaistut asiat	10 091	12 500	15 000
Valitusten käsittelyaika (kk)	7,5	8	7

Työn tuottavuus on laskettu seuraavien arvioiden mukaan: 15 000 päätöstä ja 38 henkilötyövuotta. Päätöksen hinta on laskettu 15 000 päätöksen ja 2 536 000 euron määrärahan mukaan.

Työttömyysturvan muutoksenhakulautakunnan suoritteet, eli valitusten ja poistohakemusten johdosta annetut päätökset, ovat maksuttomia.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Henkilöstön osaamisesta huolehditaan. Lautakunnan johtamisjärjestelmän toimivuutta, esimiesten johtamistaitoa ja työhyvinvointia seurataan määrääjoin työtyytyväisyyskyselyin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Käsittelymäärien kasvu	476
Lisääntyneiden asioiden käsittely ja ruuhkan purku (kertaluonteisen lisäyksen poisto)	-350
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-29
Palkkaliukumasäästö	-8
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-16
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-11
Työajan pidentäminen (Kiky)	-22
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-3
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-17
Tasomuutos	-76
Yhteensä	-56

2017 talousarvio	2 536 000
2016 II lisätalousarvio	93 000
2016 talousarvio	2 592 000
2015 tilinpäätös	2 730 000

03. Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnan toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 102 000 euroa.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Vaikuttavuus

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunta toimii toimialansa ensimmäisenä muutoksenhakuasteena kaikissa Kansaneläkelaitoksen käsittelemissä asioissa, opintotukea ja työttömyysturvaa lukuun ottamatta, edistäen kansalaisten oikeusturvaa toimeentuloa koskevissa asioissa tuottamalla mahdollisimman nopeasti oikeita, yhdenmukaisia ja oikeudenmukaisia päätöksiä. Tavoitteena on käsittelyajan lyhentäminen.

Toiminnallinen tuloksellisuus

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
<i>Tuottavuus ja taloudellisuus</i>			
Päätösten hinta (euroa/ratkaisu)	191	201	190
Työn tuottavuus (ratkaisut/htv)	433	400	419

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
<i>Tuotokset ja laadunhallinta</i>			
Vireille tulleet valitusasiat	22 000	22 000	27 000
Ratkaistut asiat	28 523	28 000	28 000
Valitusten käsittelyaika (kk)	7	9	8,5

Työn tuottavuus on laskettu arvioilla 31 000 ratkaisua ja 74 henkilötyövuotta. Päätöksen hinta on laskettu arvioilla 31 000 ratkaisua ja 5 102 000 euron määrärahalla.

Sosiaaliturvan muutoksenhakulautakunnalle tehdyistä valituksista annetut päätökset ovat maksuttomia.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Lautakunnan toimintaa tehostetaan, työprosesseja kehitetään ja parannetaan edelleen. Lisäksi henkilöstön työtä kehitetään tehtävien vaatimustason sekä työn haasteellisuuden lisäämiseksi sekä uudistetaan lautakunnan henkilöstörakennetta uusien tehtävien mukaisiksi. Henkilöstön työhyvinvointia tukevia toimenpiteitä jatketaan edelleen työpaikkaselvityksen mukaisesti.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Käsittelymäärien kasvu	699
Lisääntyneiden asioiden käsittely ja ruuhkan purku (kertaluonteisen lisäyksen poisto)	-550
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-53
Palkkaliukumusäästö	-27
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-29
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-22
Työajan pidentäminen (Kiky)	-41
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-6
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-33
Tasomuutos	101
Yhteensä	39

2017 talousarvio	5 102 000
2016 II lisätalousarvio	167 000
2016 talousarvio	5 063 000
2015 tilinpäätös	5 510 000

04. Valtion mielisairaaloiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 563 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tieteellisestä tutkimustyöstä ja yliopisto-opetuksesta aiheutuneiden menojen sekä muiden toimintamenojen maksamiseen
- 2) vaarallisten ja vaikeahoitoisten lasten ja nuorten psykiatrisen hoitoyksikön palvelujen kysynnän vaihtelusta aiheutuvien menojen maksamiseen

3) maatalousavustuksia vastaavien menojen maksamiseen

4) sairaaloiden yleishallinnosta ja ohjauksesta Terveyden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Valtion mielisairaaloiden menot katetaan pääasiassa kuntien maksamilla korvauksilla. Kunnilta perittävät korvaukset hinnoitellaan valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määrittämien liikeloudellisten perusteiden mukaisesti. Asiakasmaksut peritään sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain (734/1992) mukaisesti.

Valtion mielisairaaloille asetettavat tulostavoitteet määritellään Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja mielisairaaloiden välisissä tulossopimuksissa vuodelle 2017.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Sairaaloiden toiminnassa painottuu oikeuspsykiatrinen erityisosaaminen, ja hoitotoimintaa tukevaa tieteellistä tutkimustyötä tehdään ja hyödynnetään jatkuvasti. Hoidon laatuun ja hoidon tulosten seurantaan kiinnitetään edelleen huomiota terapeuttisia valmiuksia lisäämällä. Hoitoa kehitetään siten, että pakkotoimia tarvittaisiin mahdollisimman vähän. Lisäksi parannetaan toiminnan mittausmenetelmiä ja seurantajärjestelmiä.

Toiminnan tuottavuutta parannetaan kehittämällä muun muassa erityistason psykiatrisen sairaanhoidon vaatimuksia vastaavaa moniammatillista työskentelyä sekä työnjohtoa. Valtion mielisairaalat toimivat tehokkaasti ja taloudellisesti huolehtien samalla toimintansa laadun kehittämisestä. Maksullisen toiminnan tuotoilla katetaan kustannukset.

Valtion mielisairaaloiden rahoitusrakenne (1 000 euroa) ja henkilötövuodet

	2015 toteutuma	htv	2016 arvio	htv	2017 arvio	htv
Toimintamenoääräraha	650	9	576	6	563	8
Liikeloudelliset suoritteet	55 613	801	57 328	809	56 871	804
Ulkopuolinen rahoitus yhteensä	560	2	-	-	-	-
Yhteensä	56 823	812	57 904	815	57 434	812

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	56 763	57 904	57 434
Bruttotulot	56 113	57 328	56 871
Nettomenot	650	576	563
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	502		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	442		

Mielisairaaloiden tuottavuuden (laskutettujen hoito- ja mielentilatutkimuspäivien määrä/henkilötyövuodet) kehitys

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Niuvanniemen aikuisosastot	196,73	196,14	196,14
Niuvanniemen nuoriso-osasto	95,59	92,32	92,32
Vanhan Vaasan aikuisosastot	194,84	181,94	181,94

Mielisairaaloiden taloudellisuuden (kokonaiskustannukset/laskutetut hoito- ja mielentilatutkimuspäivät) arvioitu kehitys

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Niuvanniemen aikuisosastot	352,20	359,93	359,93
Niuvanniemen nuoriso-osasto	805,33	849,27	849,27
Vanhan Vaasan aikuisosastot	391,18	398,28	398,28

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	55 856	56 983	56 592
— muut tuotot	257	345	279
Tuotot yhteensä	56 113	57 328	56 871
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	55 848	56 917	56 595
— osuus yhteiskustannuksista	915	987	839
Kustannukset yhteensä	56 763	57 904	57 434
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-650	-576	-563
Kustannusvastaavuus, %	99	99	99

Mielisairaaloiden arvioidaan tuottavan asiakkailleen mm. seuraavat suoritteet

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Hoitopotilaiden hoitovuorokausia	140 868	139 943	139 943
Mielentilatutkimushoitovuorokausia	3 751	4 532	4 532
Mielentilatutkimuksia	61	78	78
Alaikäisten hoitoyksikön hoitopäiviä	4 461	4 658	4 682
Alaikäisten hoitoyksikön mielentilatutkimusvuorokausia	269	110	110
Alaikäisten hoitoyksikön mielentilatutkimuksia	5	2	2

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Henkilöstön uudistumista ja työkykyä tuetaan kehittämällä muun muassa erityistason psykiatrisen sairaanhoidon vaatimuksiin entistä paremmin sopivia hoitomenettelyjä sekä tehostamalla työnohjausjärjestelmää ja työhyvinvointiohjelmia. Tavoitteena on vähentää sairauspäiviä ja parantaa työterveysindeksiä. Henkilöstön kehittämisessä voimavaroja suunnataan henkilöstö- ja koulutussuunnitelmaan perustuvaan ammatilliseen täydennyskoulutukseen, jonka keskeisiä teemoja ovat muun muassa psykologisten valmiuksien koulutukset, biologiset ja farmakologiset koulutukset sekä pakkokeinojen vähentämiseen tähtäävä koulutus. Koulutuksen rahoitus tulee pääosin maksullisen toiminnan tuotoista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-3
Toimintameno säästö (HO 2015)	-10
Yhteensä	-13

2017 talousarvio	563 000
2016 talousarvio	576 000
2015 tilinpäätös	590 000

05. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisten lastensuojeluyksiköiden toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 011 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) koulukotien sekä vankilan perheosaston sisällölliseen kehittämiseen, toiminnan tukemiseen ja toimintaympäristön kehittämiseen
- 2) oppilashoitopaikka- ja koulupaikkakysynnän sekä vankilan perheosaston paikkakysynnän vuosittaisen vaihtelun tasaamiseen
- 3) alueellisten ja kansainvälisten yhteistyöverkostojen kehittämiseen
- 4) koulukotien ja vankilan perheosaston yleishallinnosta ja ohjauksesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 5) koulukotioppilaille tarkoitetun kuukausirahan ja heidän vanhemmilleen tarkoitetun ateriakorvauksen maksamiseen
- 6) koulukotien toimitilojen kehittämiseen.

Selvitysosa: Valtion koulukotien menot katetaan pääasiassa kuntien maksamalla korvauksilla. Koulukodeissa annettavan perusopetuksen ja muun opetustoimen piiriin kuuluvan toiminnan rahoitukseen sovelletaan kunnan peruspalvelujen valtionosuudesta annetun lain (1704/2009) säädöksiä. Rahoitusjärjestelmä perustuu laskennallisiin yksikköhintoihin, jotka opetus- ja kulttuuriministeriö määrää ja valtioneuvosto vahvistaa ennalta seuraavaa vuotta varten. Oppilaille ja heidän vanhemmilleen maksettavat korvaukset perustuvat lastensuojelulakiin (417/2007), -asetukseen (1010/1983) ja sosiaalihuoltolakiin (710/1982).

Kunnilta perittävät korvaukset hinnoitellaan valtion maksuperustelain (150/1992) nojalla sosiaali- ja terveysministeriön määräämin liikelatoudellisin perustein.

Valtion koulukodeille asetettavat tavoitteet määritellään Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja koulukotien välisissä tulossopimuksissa vuodelle 2017.

Vaikutavuus

Valtion koulukotitoiminnan vaikutavuutta lisätään hallinnollisen rakenteen konserninomaisuutta kehittämällä sekä uudistamalla palvelujen tuottamisen toiminnallisia ja fyysisiä rakenteita. Päihdeongelmista sekä mielenterveyden häiriöistä kärsivien lasten ja nuorten auttamiseen kiinnitetään entistä enemmän huomiota koulukotitoiminnan kehittämisessä, mm. henkilöstön koulutuksen avulla. Koulukotien tutkimus- ja kehittämistyö ohjaa ja todentaa toiminnan vaikutavuuden arviointia. Tutkimus- ja kehittämishankkeista saaduilla tiedoilla vaikutetaan lastensuojelun kehittämiseen niin kansallisella kuin kansainväliselläkin tasolla. Toiminnan laatua ja laatuajattelua kehitetään hyödyntäen sähköistä laadunhallintajärjestelmää sekä asiakasjärjestelmään sisältyvää vaikutavuusmittaria. Vankilan perheosastolla turvataan sijoitettujen lasten mahdollisuus turvallisiin varhaisen vuorovaikutuksen kokemuksiin sekä hyvään hoitoon ja huolenpitoon. Perheosaston työn vaikutavuutta seurataan ja toimintaa kehitetään palvelujen ostajien eli kuntien muuttuvia tarpeita vastaavaksi.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Koulukodit toimivat tehokkaasti, taloudellisesti ja asiakassuuntautuneesti ja niiden laatu ja kustannusvaikutavuus paranee. Maksullisen toiminnan tuotoilla katetaan kustannukset.

Valtion koulukotien rahoitusrakenne (1 000 euroa) ja henkilötyövuodet

	2015 toteutuma	htv	2016 varsinainen talousarvio	htv	2017 esitys	htv
Toimintamenomääräraha	1 027	5,5	1 016	5,5	1 011	5,5
Liikelatoudelliset suoritteet (sisältää opetushallituksen rahoitusosuuden)	19 430	292,5	20 820	264,5	20 820	264,5
Yhteensä	20 457	298,0	21 836	270,0	21 831	270,0

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	20 457	21 836	21 831
Bruttotulot	19 430	20 820	20 820
Nettomenot	1 027	1 016	1 011
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4		

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon ulkopuolisena rahoituksena saatavat maatalousavustukset.

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (liiketaloudelliset suoritteet, 1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	17 756	18 556	18 556
— muut tuotot	3 091	3 674	3 674
Tuotot yhteensä	20 847	22 230	22 230
— tästä toimintamenomomentille nettouttamattomat tuotot	1 417	1 410	1 410
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	21 073	21 808	21 808
— osuus yhteiskustannuksista	375	422	422
Kustannukset yhteensä	21 448	22 230	22 230
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-601	-	-
Kustannusvastaavuus, %	97	100	100

Koulukotien maksullisen toiminnan tuotoilla katetaan 100 % niiden kustannuksista. Koulukotien arvioidaan tuottavan maksullisina palveluina muun muassa seuraavat palvelut asiakkailleen:

Eräitä koulukotien maksullisen toiminnan asiakassuoritteita

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Hoitovuorokausi	38 326	32 688	32 688
Hoitovuorokausi erityisessä huolenpidossa	5 973	5 645	5 645
Koulupäivä	27 929	21 879	21 879
Jälkihuoltovuorokausi	8 112	8 419	8 419
Vankilan perheosasto	1 933	1 933	1 933

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Henkilöstön jaksamista vahvistetaan säännöllisellä työnohjauksella ja tukemalla koulutukseen hakeutumista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintamenojen tuottavuussäästö	-5
Yhteensä	-5
2017 talousarvio	1 011 000
2016 talousarvio	1 016 000
2015 tilinpäätös	1 031 000

06. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen alaisen vankiterveydenhuollon yksikön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 16 085 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) vankiterveydenhuollon palvelujen kysynnän vaihtelusta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) ostopalveluna hankittavien vankien terveydenhoidon palvelujen maksamiseen
- 3) vankiterveydenhuollon yleishallinnosta ja ohjauksesta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 4) vankiterveydenhuollon ja sen toimintaympäristön kehittämiseen
- 5) tieteellisestä tutkimustyöstä aiheutuneiden menojen maksamiseen
- 6) alueellisten ja kansainvälisten yhteistyöverkostojen kehittämiseen.

Selvitysosa: Vankiterveydenhuollon yksikkö on siirtynyt 1.1.2016 lukien sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle. Rikosseuraamuslaitos vastaa myös jatkossa vankiterveydenhuollon tilojen vuokrista ja niiden kustannuksista.

Vaikuttavuus

Vankiterveydenhuollon kehittämisohjelma on käynnistetty. Ohjelmalla mm. pyritään lisäämään entisestään vankien saamien terveyspalvelujen vaikuttavuutta ja laatua, tiivistämään yhteistyötä vankiloiden psykologien ja sosiaali- ja päihdetyöntekijöiden kanssa sekä varmistamaan hoidon jatkuvuus vangin vapautumisen jälkeen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015) (kohdennuksen siirto momentilta 25.40.01)	-34
Kirjanpidon keskittäminen -säästö (HO 2015) (kohdennuksen siirto momentilta 25.40.01)	-7
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-153
Palkkaliukumasäästö	-40
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-79
Työajan pidentäminen (Kiky)	-107
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-17
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-137
Yhteensä	-574

2017 talousarvio	16 085 000
2016 II lisätalousarvio	-137 000
2016 talousarvio	16 659 000
2015 tilinpäätös	421 000

25. *Sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 16 330 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten tietojärjestelmien (Kanta, sisältäen sosiaali- ja terveydenhuollon kansalliset sähköiset asiakastietojärjestelmät) strategiseen suunnitteluun sekä operatiiviseen suunnitteluun ja ohjaukseen (STM, THL)
- 2) Kantaan liittyvien kansallisten määrittelyjen tekemiseen ja ylläpitoon (THL, Kela)
- 3) korvauksen maksamiseen Kansaneläkelaitokselle sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) mukaisesti Kanta-palvelujen (kansallinen potilastietojen sähköinen arkistointipalvelu, reseptikeskus, kansallinen sosiaalihuollon arkistointipalvelu sekä kansalaisen omien sähköisten resepti- ja asiakastietojen katselu- ja asiointipalvelu, potilaan tiedonhallintapalvelu, lääkemääräysten kirjoituspalvelu ja kansalaisille suunnattujen sähköisten palvelujen ja tietovarannon) kehittämiseen (Kela)
- 4) valtionavustusten myöntämiseen sosiaali- ja terveydenhuollon paikallisen ja alueellisen tietojärjestelmäinfrastruktuurin tehostamiseksi (STM, THL)
- 5) sähköisten palvelujen ja tietojärjestelmien kehittämis yhteistyön, ohjauksen, käyttöönoton ja levittämisen koordinointiin (STM, THL)
- 6) SoteDigi-muutosohjelman strategiseen suunnitteluun ja ohjaukseen sekä operatiiviseen suunnitteluun ja ohjaukseen (STM, THL)
- 7) enintään 35 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen vuodessa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmisteluun, kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien strategista ja operatiivista suunnittelua ja ohjausta, kansallisten määrittelyjen tekemistä ja ylläpitoa ja sähköisten palvelujen ja tietojärjestelmien kehittämistä sekä käyttöönottoa varten (STM, THL).

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelusta ja siihen liittyvästä tietohallinnon ja ICT-palvelujen ml. kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien ja sähköisten palvelujen strategisesta suunnittelusta ja ohjauksesta. Kansaneläkelaitoksen tehtävänä on sähköisen asiakastietoarkiston ja siihen liittyvien sähköisten palvelujen rakentaminen sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä annetun lain (159/2007) ja sähköisestä lääkemääräyksestä annetun lain (61/2007) mukaisesti.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen operatiivinen yksikkö koordinoi sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisten sähköisten asiakastietojärjestelmien kansallisen määrittelytyön, operatiivisen ohjauksen, toimeenpanon ja kehittämisen, vastaavan työn sosiaalihuollon alueella sekä EU-tason yhteistyön. Rahoituksen pääpaino on sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelussa, sosiaalihuollon sähköisen asiakastietojärjestelmän ja sähköisten kansalaispalvelujen rakentamisessa tulevan lainsäädännön mukaisesti. Määrärahaa on tarkoitus käyttää myös valtionavun maksamiseen kunnille ja kuntayhtymille sekä tarvittaessa muille tahoille sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmäkokonaisuuden paikallisen ja alueellisen infrastruktuurin selkiyttämiseen ja tehostamiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtakunnallisen SoteDigi-muutosohjelman rahoitus	3 000
Säästöpäätös	-2 000
Yhteensä	1 000

2017 talousarvio	16 330 000
2016 talousarvio	15 330 000
2015 tilinpäätös	17 330 000

29. Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 18 671 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös lähialueyhteistyöhön käytettyjen ja kotimaasta hankittujen palvelujen ostoihin sisältyvien arvonlisäveromenojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	62
Yhteensä	62

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	18 671 000
2016 talousarvio	18 609 000
2015 tilinpäätös	17 351 886

66. Kansainväliset jäsenmaksut ja maksuosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 707 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kansainvälisten järjestöjen ja laitosten jäsenmaksujen, maksuosuuksien ja erityisohjelmien tukemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kansainvälisten jäsenmaksujen ja maksuosuuksien arvioidun tason tarkentuminen	-123
Yhteensä	-123

2017 talousarvio	3 707 000
2016 talousarvio	3 830 000
2015 tilinpäätös	4 032 000

02. Valvonta

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan lakisääteistä valvontaa harjoittavien laitosten toimintamenoista, työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenoista sekä oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menosta sekä hallitusohjelman strategisen tavoitteen hyvinvointi ja terveys toimeenpanoa tukevien kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanosta. Valvontalaitoksia ovat Säteilyturvakeskus, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto, Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus ja aluehallintovirastojen työsuojelun vastuualueet. Oikeuslääkinnän tehtävät hoitaa Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Kunnat ovat keskeisiä terveysvalvonnasta vastaavia toimijoita.

Valvontalaitosten toiminta kohdistuu hallituskauden strategisista tavoitteista seuraaviin:

— terveyden edistäminen ja varhainen tuki ovat vahvistuneet poikkihallinnollisesti päätöksenteossa, palveluissa ja työelämässä lainsäädäntömuutoksilla sekä paremmalla toimeenpanolla. Terveys- ja hyvinvointierot ovat kaventuneet

— eri-ikäisten ihmisten vastuuta omasta terveydentilasta sekä elämäntavoista on tuettu. Julkinen palvelulupaus on määritelty yhteiskunnan taloudellisen kantokyvyn puitteissa. Ihmisten erilaisissa elämäntilanteissa toimivia valintoja on mahdollistettu enemmän

— lasten ja perheiden hyvinvointi ja omat voimavarat ovat vahvistuneet (Lapsiperheiden ennaltaehkäisevät palvelut)

— ikääntyneiden ihmisten kotiin saatavia palveluja on painotettu. Omaishoitoa on vahvistettu

— sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on parantanut peruspalveluja ja tietojärjestelmiä.

Lisäksi rationaalisen lääkehoidon toimeenpano-ohjelmalla on tarkoituksena parantaa potilaan kokonaisvaltaisen hoidon toteutumista, parantaa ihmisten toimintakykyä sekä luoda edellytykset kustannustehokkaalle lääkehoidolle niin potilaan kuin yhteiskunnan näkökulmasta.

Vaikuttavuus

— oikeusturvan ja lainsäädännön noudattamisen varmistaminen

— lupa-, rekisteri- ja valvonta-asioiden asiantuntevan ja hyvän hallintotavan mukainen käsittely

— ennakkovalvonnan toimivuuden varmistaminen lainsäädännön edellyttämällä palvelutasolla.

03. Säteilyturvakeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 12 438 000 euroa.

Määrärahasta saa käyttää enintään 1 500 000 euroa Suomen ja Venäjän välisen säteily- ja ydinturvallisuuden yhteistyöhön:

1) ensisijaisesti Venäjän Federaation ydinturvallisuusviranomaisen ja toiminnanharjoittajien kanssa toteutettaviin ydin- ja säteilyturvallisuutta edistäviin hankkeisiin

2) ydin- ja säteilyturvallisuusyhteistyöhön liittyvien valtion siirtomenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Säteilyturvakeskukselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Vaikuttavuustavoitteet ja toiminnalliset tavoitteet:

- säteilyn käytössä ei satu onnettomuutta tai vakavaa turvallisuuteen vaikuttavaa tapahtumaa; jokaisen säteilytyöntekijän säteilyannos on suunnitellussa altistustilanteessa henkilökohtaisen annosrajan alapuolella
- suomalaisilla ydinlaitoksilla ei satu onnettomuutta tai vakavaa turvallisuuteen vaikuttavaa tapahtumaa
- radioaktiivisten aineiden normaalikäytön aikaiset päästöt ydinlaitoksista ja kaivoksista ympäristöön ovat erittäin pieniä
- ydinjätteiden käsittely, varastointi ja loppusijoitus suunnitellaan ja toteutetaan siten, että jätteen määrä pysyy mahdollisimman pienenä
- ydinsulkuvalvontaan liittyvä toiminta tapahtuu kansainvälisten sopimusten mukaisesti
- ydinlaitoksille, ydinmateriaaleihin ja säteilyn käyttöön kohdistuva vakava vahingoittava laiton toiminta on tehokkaasti estetty
- suomalaisten keskimääräinen efektiivinen säteilyannos pienenee
- Säteilyturvakeskus on jatkuvasti tietoinen ympäristön säteilytasosta
- valmiustoiminta käynnistyy 15 minuutissa ensitiedon saamisesta poikkeavasta tapahtumasta
- säteily- ja ydinturvallisuuteen liittyvien tapahtumien oma-aloitteinen, objektiivinen, avoin ja viivätyksetön viestintä
- julkisoikeudellisissa suoritteissa toteutuu kustannusvastaavuus. Maksullinen palvelutoiminta on kannattavaa
- henkilöstön osaaminen ja ammattitaito ovat korkealla tasolla ja henkilöstön koulutukseen käyttämä aika on 3—4 % kokonaistyöajasta. Henkilöstön omasta sairaudesta ja työtapaturmista johtuvien poissaolopäivien määrä on alle 7,5 henkilötyövuotta kohden.

Säteilyturvakeskuksen rahoitusrakenne (1 000 euroa) ja henkilötyövuodet

	2015		2016		2017	
	toteutuma	htv	varsinainen talousarvio	htv	esitys	htv
Budjettirahoitus	13 344	82	13 303	76	12 438	76
Maksullinen toiminta	24 814	234	32 638	255	34 762	261
Yhteisrahoitteinen toiminta	1 314	14	300	6	160	4
Yhteensä	39 472	330	46 241	337	47 360	341

Säteilyturvakeskuksen tulosalueittaiset kustannukset (1 000 euroa) ja henkilötyövuodet

	2015 toteutuma	htv	2016 arvio	htv	2017 arvio	htv ¹⁾
Ydinenergia	22 007	126	26 541	145	28 160	151
Säteilytoiminta	5 170	30	6 000	31	5 500	31
Valmiustoiminta	1 607	9	1 700	9	1 700	9
Tutkimus ja kehitys	3 689	17	4 000	9	4 000	7
Asiantuntijapalvelut	3 204	17	4 000	18	4 000	18
Viestintä	837	5	1 000	5	1 000	5
Ympäristö	2 958	12	3 000	12	3 000	12
Yhteiset palvelut ²⁾	-	47	-	44	-	44
Yhteensä	39 472	263	46 241	273	47 360	277

¹⁾ Taulukko ei sisällä lomία ja poissaoloja. Vuonna 2017 niiden osuudeksi arvioidaan 64 htv.

²⁾ Yhteisten palvelujen kustannukset on vyörytetty muille tulosalueille.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	39 472	46 241	47 360
Bruttotulot	26 128	32 938	34 922
Nettomenot	13 344	13 303	12 438
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	9 325		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	10 422		

Julkisoikeudellisen ja muun maksullisen toiminnan tavoitteena on kustannusvastaavuus.

Ydinturvallisuusvalvonnan maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmat (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot, suoritteiden myyntitulot	19 403	25 283	27 407
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	19 471	25 283	27 407
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-68	-	-
Kustannusvastaavuus, %	100	100	100

Erillislakien mukaiset julkisoikeudelliset suoritteet (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot , suoritteiden myyntitulot	3 292	2 855	2 855
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset	3 411	2 855	2 855
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	-119	-	-
Kustannusvastaavuus, %	97	100	100

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	270	50	60
— EU:lta saatava rahoitus	757	200	100
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	122	50	-
Tuotot yhteensä	1 149	300	160
Hankkeiden kokonaiskustannukset	1 918	600	320
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-769	-300	-160
Omarahoitusosuus, %	40	50	50

Ydin- ja säteilyturvallisuuden yhteistyö Venäjän federaation kanssa on kohdistunut kuuteen eri aihepiiriin: Leningradin ydinvoimalaitos, Kuolan ydinvoimalaitos, ydinturvallisuusvalvonta, radioaktiiviset jätteet, ympäristön säteilyvalvonta ja onnettomuusvalmius sekä ydinmateriaalivalvonta. Pääosa resursseista on kohdistettu mainittujen kahden ydinvoimalaitoksen turvallisuuden kohentamiseen siten, että pääkohde on Leningradin ydinvoimalaitos, jonka sijainti ja Tshernobyl-tyyppiset reaktorit korostavat jatkuvan parantamisen tarvetta. Hankkeisiin on sisältynyt mm. koulutustoimintaa, turvallisuusanalyysyjä, teknisiä turvallisuusparannuksia ja laitetoimituksia, laitteistojen tarkastustekniikan kehittämistä ja säännösten kehittämistä. Leningradin ja Kuolan laitoksen ympäristön säteilyvalvontajärjestelmät on toteutettu lähialueyhteistyön puitteissa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sektoritutkimussäästö	-200
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-11
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-5
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-126
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	43
Palkkaliukumasäästö	-56
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-57
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-234
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-67
Toimintameno säästö (HO 2015)	-80

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työajan pidentäminen (Kiky)	-84
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-12
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-75
Tasomuutos	99
Yhteensä	-865

2017 talousarvio	12 438 000
2016 II lisätalousarvio	-32 000
2016 talousarvio	13 303 000
2015 tilinpäätös	14 441 000

05. Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 10 762 000 euroa.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto edistää väestön terveyttä ja toimintakykyä valvonnan edellyttämän ohjauksen sekä ennakoivan ja jälkikäteisen valvonnan keinoin.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Toiminnallinen tuloksellisuus:

- kärkihankkeiden tavoitteiden toteutumisen tukeminen: palvelut asiakaslähtöisiksi sisältäen mm. julkisen palvelulupauksen, terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen ja eriarvoisuuden vähentäminen, lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma, ikäihmisten kotihoidon kehittäminen ja digitalisaatio
- reformien toimeenpanon tukeminen: sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus, kuntien tehtävien ja velvoitteiden vähentäminen, alue- ja keskushallinnon uudistus
- valvonnan painopisteen siirtäminen ennakoivaan ja omavalvontaan sekä toiminnan ohjauksen vahvistaminen tähän suuntaan
- lupa- ja valvontaprosessien sujuvoittaminen
- normien purkuun osallistuminen ja hallinnollisen taakan keventäminen sekä näistä johtuvien lainsäädäntöuudistusten toimeenpano.

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston talousarvio perustuu osittaiseen nettobudjettiin. Bruttobudjetoidut tulot on budjetoitu momentille 12.33.02. Toimintamenomomentille kirjattavat tulot ovat terveydenhuollon ammattihenkilöiden ammattioikeuksia koskevia päätöksiä sekä valtakunnallisten sosiaali- ja terveydenhuollon yksityisten palvelunantajien lupia koskevien suoritteiden maksuja, alkoholielinkeinoon liittyviä maksuja sekä viraston suoritteista liiketaloudellisin perustein määrättäviä maksuja. Lisäksi aluehallintovirastot suorittavat osan yksityisiltä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelunantajilta saamistaan vuosimaksuista Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirastolle yksityisten palvelunantajien rekisteristä aiheutuvia ylläpitokustannuksia vastaavasti.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	16 002	15 258	15 512
Bruttotulot	4 021	3 500	4 750
Nettomenot	11 981	11 758	10 762
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	2 214		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 846		

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	4 347	4 400	5 450
— muut tuotot	717	-	400
Tuotot yhteensä	5 064	4 400	5 850
— tästä toimintamenomomentille nettouttamattomat tuotot	1 178	1 100	-
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset yhteensä	2 055	3 250	4 125
— osuus yhteiskustannuksista yhteensä	1 872	1 150	1 725
Kokonaiskustannukset yhteensä	3 927	4 400	5 850
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	1 137	-	-
Kustannusvastaavuus, %	129	100	100

*Tuotokset ja laadunhallinta***Sosiaali- ja terveystalouden lupa- ja valvontaviraston käsiteltäväksi saapuvien asioiden määriä**

	2015 toteutuma	2016 ennuste	2017 ennuste	2016/2017 muutos-%
Terveystalouden ammatinharjoittamista koskevat päätökset	20 970	18 400	18 000	-2,2
Valvonta-asiat	1 321	1 418	1 360	-4,1
Raskauden keskeyttämistä koskevat luvat	928	970	970	0

Palvelukyky ja laatu	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Käsittelyajat, kk Terveysthuollon valvonta-asiat	käsittelyajan mediaani 5,5 kk ja 90 % asioista käsitelty 20,5 kk:ssa	mediaani 5,5 kk ja 90 % käsitelty 20,5 kk:ssa	mediaani 5,5 kk ja 90 % käsitelty 20,5 kk:ssa
Sosiaalihuollon valvonta-asiat	mediaani 54 pv, tavoite 4 kk, 96,8 % käsitelty alle 14 kk:ssa, tavoite oli 80 % alle 14 kk:ssa	mediaani 54 pv, 97 % käsitelty alle 14 kk:ssa	mediaani 54 pv, 97 % käsitelty alle 14 kk:ssa
Alkoholiluvat (uudet ja lupamuutokset)	Käsittelyajat (uudet+muutokset yhteensä): valmistus 111 pv tukkumyynti 114 pv, käyttö 201 pv	Käsittelyajat (uu- det+muutokset yhteensä): valmistus 90 pv tukkumyynti 90 pv käyttö 20 pv	Käsittelyajat (uudet+muutokset yhteensä): valmistus 90 pv tukkumyynti 90 pv käyttö 20 pv

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Toimintaympäristön muutokset ja valvontatoiminnan suuntaaminen entistä enemmän ennakoivaan ja riskiperustaiseen valvontaan edellyttävät voimavarojen uudelleen kohdentamista. Vuoteen 2018 ulottuvan viraston sopeuttamisohjelman tavoitteena on varmistaa viraston toimintakyky ja parantaa valmiuksia vastata muuttuvan toimintaympäristön vaatimuksiin.

Henkilöstön osaaminen on avainasemassa Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontaviraston toiminnassa. Osaamista kehitetään entistä suunnitelmallisemmin hyödyntämällä tulos- ja kehityskeskusteluja sekä laatimalla toimintaa tukeva koulutussuunnitelma. Eläkkeelle siirtymiset sekä toimintatapojen ja työmenetelmien uudistaminen mm. digitaalisten työkalujen avulla mahdollistavat henkilöstörakenteen muuttamisen, osaamisen kehittämisen ja resurssien uudelleen kohdentamisen.

Työhyvinvoinnista huolehtiminen luo perustaa henkilöstön toimintakyvylle. Suuri työmäärä sekä virkatehtävien suorittamiseen liittyvät vastuut ovat työhyvinvoinnin kannalta haasteellisia. Tähän vastataan panostamalla johtamiseen työntekijän ja lähiesimiehen vuorovaikutuksesta aina viraston johtamiseen saakka. Työhyvinvointia seurataan säännöllisin kyselyin ja tulosten analysointiin sekä kehittämistoimenpiteiden toteuttamiseen ja niiden seurantaan panostetaan. Johto ja esimiehet kiinnittävät kasvavaa huomiota työtehtävien priorisointiin ja henkilöstön tukemiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Alkoholirekisterin uusimisen poisto	-200
SAMPO-järjestelmän tuottavuussäästö	-260
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-4

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-2
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-144
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	99
Palkkaliukumasäästö	-65
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-66
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-56
Toimintameno säästö (HO 2015)	-100
Työajan pidentäminen (Kiky)	-97
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-14
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-87
Yhteensä	-996

2017 talousarvio	10 762 000
2016 II lisätalousarvio	12 000
2016 talousarvio	11 758 000
2015 tilinpäätös	12 613 000

06. Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 3 879 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen hyväksymien, viraston ulkopuolella toteutettavien tutkimus-, koulutus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen
- 2) viraston alueellistamisen aiheuttamien lisämenojen maksamiseen.

Selvitysosa: Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskus aloitti toimintansa 1.11.2009. Keskuksella on tarvittaessa toimitiloja toiminnan kannalta keskeisissä kaupungeissa, kuten Helsingissä ja Lontoossa.

Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuselle seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa.

Toiminnallinen tehokkuus (taloudellisuus, tuottavuus, kannattavuus, kustannusvastaavuus)

Tavoitteena on, että viraston maksullisen toiminnan suoritteet tuotetaan kustannusvastaavasti. Keskus seuraa tuottavuuden kehitystä Tilastokeskuksen määrittelemien tuottavuusindikaattorien avulla.

Toiminnan tehokkuus (indeksi 100 = vuosi 2011)

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Työn tuottavuusindeksi	105,0	> 100	> 100
Kokonaistuottavuusindeksi	104,3	> 100	> 100

Viraston henkilötyövuosien määrät (htv)

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Maksullinen toiminta	186	210	195
Ei-maksullinen toiminta	36	30	36
Yhteensä	222	240	231

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	26 116	26 088	24 729
Bruttotulot	20 945	22 000	20 850
Nettomenot	5 171	4 088	3 879

Siirtyvät erät

— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 630
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	2 726

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen rahoitusrakenne (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Budjettirahoitus	4 267	4 088	3 879
Maksullisen toiminnan tuotot yhteensä	21 849	22 000	20 850
— julkisoikeudelliset suoritteet	19 799	19 900	18 800
— erillislakien mukaiset suoritteet	1 895	1 950	1 950
Muut tuotot	155	150	100
Edelliseltä vuodelta siirtynyt	3 630	-	-
Yhteensä	29 746	26 088	24 729

Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (maksuperustelain mukaiset suoritteet, 1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot	19 799	19 900	18 800
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	12 100	12 852	12 220
— osuus yhteiskustannuksista	7 290	7 048	6 580
Kustannukset yhteensä	19 390	19 900	18 800

**Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (maksuperustelain mukaiset
suoritteet, 1 000 euroa)**

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	409	-	-
Kustannusvastaavuus, %	102	100	100

**Maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (erillislakien mukaiset suoritteet,
1 000 euroa)**

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot, suoritteiden myyntitulot	1 895	1 950	1 950
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	1 036	1 548	1 322
— osuus yhteiskustannuksista	492	402	628
Kustannukset yhteensä	1 528	1 950	1 950
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	367	-	-
Kustannusvastaavuus, %	124	100	100

Tuotokset ja laadunhallinta

- parannetaan tuottavuutta uudistamalla toimintatapoja ja tehostamalla prosesseja
- lisätään lääkitysturvallisuusasioissa yhteistyötä terveydenhuollon toimijoiden kanssa lääke- ja lääkitysturvallisuuden parantamiseksi
- kehitetään viranomaisneuvontaa entistä paremmin uusien alalle pyrkivien yritysten tarpeita vastaavaksi lääkekehityksen edistämiseksi
- lisätään valvontaviranomaisten yhteistyötä ja toimijoiden ennakoivaa ohjaamista valvonnan kattavuuden ja vaikuttavuuden edistämiseksi
- tuotetaan tietoa ja moniammatillisia toimintamalleja järkevän lääkehoidon sekä lääkepoliittisen päätöksenteon tueksi
- kehitetään lääkeinformaatiotoimintaa asiakaskeisiksi lääkeinformaatioverkoston avulla
- toteutetaan lääkehoitojen arviointitoimintaa verkostoyhteistyönä kotimaisten ja valittujen kansainvälisten toimijoiden kanssa.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen henkilöstön osaamista ja työkykyä ylläpidetään, tuetaan ja kehitetään.

Tunnusluvut	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Henkilöstön hyvinvointi — työtyytyväisyysindeksi	3,5	3,5	yli valtion keskitason
— sairauspoissaolot pv/htv vähenevät	7,0	< 9	alle valtion keskitason

Määrärahasta on tarkoitettu 150 000 euroa tutkimushankkeiden rahoittamiseen. Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoitavina maksullisen toiminnan tuloina maksuperustelain mukaisista julkisoikeudellisista suoritteista saadut tulot ja lääkelain (595/2009) 84 b §:ssä tarkoitettut tulot.

Lääkealan turvallisuus- ja kehittämiskeskuksen talousarvio perustuu nettobudjetointiin. Menot katetaan pääasiassa valvonta- ja palvelutoiminnasta perittävillä maksuilla. Maksullisen toiminnan palvelut tuotetaan omakustannushintaan. Suoritteista perittävät maksut ovat maksuperustelain mukaisia. Lääkkeiden laadunvalvonnan kustannukset katetaan lääkelain (595/2009) 84 b §:n mukaisella maksulla.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-6
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-3
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-42
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	1
Palkkaliukumasäästö	-10
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-20
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-20
Toimintameno säästö (HO 2015)	-50
Työajan pidentäminen (Kiky)	-28
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-4
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-27
Yhteensä	-209
2017 talousarvio	3 879 000
2016 II lisätalousarvio	-26 000
2016 talousarvio	4 088 000
2015 tilinpäätös	4 267 000

07. Työsuojelun aluehallintoviranomaisten toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 24 308 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 15 ja 20 §:n mukaisista toimenpiteistä aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut alustavasti työsuojelun aluehallintoviranomaisille seuraavat tulostavoitteet vuodelle 2017. Vastuualuekohtaiset tulostavoitteet määritellään ministeriön ja työsuojelun aluehallintoviranomaisten välisissä tulossopimuksissa.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Vuonna 2011 vahvistettujen Työympäristön ja työhyvinvoinnin linjausten mukaisesti työsuojelun aluehallintoviranomaiset suuntaavat toimintaansa niin, että vuoden 2010 tasoon verrattuna 1) ammattitautien määrä vähenee 10 %, 2) työpaikkatapaturmien taajuus alenee 25 % ja 3) työn aiheuttama haitallinen kuormitus työssä vähenee 20 % vuoteen 2020 mennessä.

Työsuojelun vastuualueiden tavoitteena on vaikuttaa työpaikkojen turvallisuuden johtamiseen ja työolosuhteisiin siten, että työpaikkatapaturmat, ammattitaudit, haitallinen kuormitus ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtyminen vähenevät ja vaikuttaa toiminnallaan myös siihen, että työsuhteen ehtoja noudatetaan paremmin ja harmaan talouden määrä vähenee.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Työsuojeluviranomaiset suuntaavat viranomaisaloitteista toimintaa pääsääntöisesti riskiperusteisesti niille toimialoille, joilla esiintyy merkittävimpiä työturvallisuusriskejä. Tavoitteena on, että työsuojeluvalvonta vaikuttaa mahdollisimman tuloksellisesti työpaikan omaan turvallisuustoimintaan. Valvonnalla varmistetaan, että työnantajat ja muut vastuutahot noudattavat työsuojelulainsäädäntöä. Kattavuuden varmistamiseksi valvontaa kohdistetaan myös muille kuin riskiperusteisesti valituille toimialoille. Asiakasaloitteinen valvonta hoidetaan täysimääräisesti sovittuja palvelujen toimitus- ja saatavuusaikoja noudattaen.

Valtakunnallisia valvontahankkeita on määritelty neljä nelivuotiskaudelle 2016—2019 ja ne ovat: yhteiset työpaikat, vuokratyö, korjausrakentaminen ja sosiaali- ja terveysala. Valtakunnallisilla valvontahankkeilla pyritään vastaamaan havaittuihin ongelmakohtiin ja samalla kehittämään valvontatoimintaa.

Toiminnallinen tehokkuus

Tarkastustoiminnalle asetetaan seuraavat määrätavoitteet:

Vuonna 2015 suoritettiin 28 655, vuonna 2016 arvioidaan suoritettavan vähintään 28 000 ja vuonna 2017 vähintään 28 000 tarkastusta.

Työsuojelun aluehallinnon kokonaiskustannukset (1 000 euroa) ja henkilötyövuodet

Tulosalue	2015			2016			2017		
	toteutuma	%-osuus	htv	tavoite	%-osuus	htv	tavoite	%-osuus	htv
Viranomaisaloitteinen toiminta	21 690	77	350	16 628	65	279	15 783	65	265
Asiakasaloitteinen toiminta	3 380	12	54	4 605	18	77	4 384	18	74
Hallinto- ja tukitoiminnot	3 099	11	50	4 349	17	73	4 141	17	70
Yhteensä	28 169	100	454	25 582	100	429	24 308	100	409

Tuotokset ja laadunhallinta

Työsuojelun vastuualueet käyttävät vaikutuksia aikaansaavia ja yhtenäisiä toimintatapoja sekä valvontaotteita ja -menetelmiä. Vastuualueiden yhteistyöllä, suunnittelulla, tietojen vaihdolla ja hyvien käytäntöjen levittämällä varmistetaan valvonnan tasalaatuisuutta ja kehittämistä.

Sidosryhmäyhteistyö ja viestintä tukevat vaikuttavasti ja tehokkaasti työsuojelun vastuualueiden toimintaa.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Työsuojelun vastuualueilla varmistetaan osaamisen ja henkilöstövoimavarojen tarkoituksenmukainen sijoittuminen. Työsuojelun vastuualueilla on käytössä valvontaa tukeva koulutusjärjestelmä ja verkko-oppimista kehitetään edelleen. Henkilöstön osaamisen kehittämistä ja ammattitaidon ylläpitämistä tuetaan ja työhyvinvoinnista huolehditaan. Erityisosaamista kehitetään ja hyödynnetään tehokkaammin valtakunnallisesti.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen työsuojelun valvonnasta ja työpaikan työsuojeluyhteistoiminnasta annetun lain muuttamisesta sekä harmaan talouden selvityksiköistä annetun lain 6 §:n muuttamisesta.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	28 323	25 712	24 438
Bruttotulot	154	130	130
Nettomenot	28 169	25 582	24 308
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	5 477		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	4 757		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Vera-tietojärjestelmän määräaikaisen lisärahoituksen vähennys	-100
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-415
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-194
Työajan pidentäminen (Kiky)	-275
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-41
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-249
Yhteensä	-1 274

2017 talousarvio	24 308 000
2016 II lisätalousarvio	-249 000
2016 talousarvio	25 582 000
2015 tilinpäätös	27 449 000

20. Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 8 564 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) kuolemansyyn selvittämisestä annetun lain (459/1973) 12 §:n mukaisen oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen menojen maksamiseen

2) oikeuslääkeopillisista tutkimuksista suoritettavista korvauksista annetun asetuksen (862/2004) mukaisten palkkioiden ja korvausten maksamiseen

3) yliopistoilta ostopalveluna tehtävän oikeuslääketieteen erikoislääkärikoulutuksen menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Oikeuslääketieteellisen kuolemansyyn selvittämisen tavoitteena on kansalaisen oikeusturvan ja kuolinsyyn oikeellisuuden varmistaminen. Tavoite on, että oikeuslääketieteellisten ruumiinavausten määrä on enintään 20 % kaikista vainajista. Kuolemansyyn selvittämisen lainsäädännöstä on käynnissä kokonaisuudistuksen valmistelu, ja työn yhteydessä tarkastellaan myös oikeuslääkinnän kustannusrakennetta. Tavoitteena on edelleen yhteistyön lisääminen palvelujärjestelmän, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja poliisitoimen välillä oikeuslääketieteellisessä kuolemansyyn selvittämistoiminnassa.

Toiminnan laajuus 2015—2017

	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Menot, 1 000 euroa	11 062	8 564	8 564
Oikeustieteellisten avausten määrä, kpl	8 835	8 700	8 600
2017 talousarvio			8 564 000
2016 talousarvio			8 564 000
2015 tilinpäätös			11 061 819

(87.) Osakehankinnat (siirtomääräraha 3 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	1 000 000
------------------	-----------

03. Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat pääosin sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimus-, kehittämis-, tilasto-, rekisteri- ja asiantuntijatoiminnasta, Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenoista, valtionavusta Työterveyslaitoksen menoihin sekä hallitusohjelman strategisen tavoitteen hyvinvointi ja terveys toimeenpanoa tukevien kärkihankkeiden ja reformien toimeenpanosta.

Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa hallinnonalan tutkimus- ja kehittämispolitiikasta. Sen tavoitteena on tuottaa sellaista tutkimustietoa, joka on systemaattisesti hyödynnettävissä sosiaali- ja terveyspolitiikan erilaisissa kehittämistoimenpiteissä, kuten lainsäädännön valmistelussa ja toimeenpanossa, erilaisissa ohjelmissa ja projekteissa sekä muussa ministeriön päätöksenteossa.

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminta on johtamisen väline ja edellytys strategisten tavoitteiden saavuttamiseksi. Tutkimus- ja kehittämispolitiikka on strategista päätöksentekoa, lainsäädännön ja budjetin valmistelua ja niiden toimeenpanoa sekä informaatio-ohjausta tukeva investointi. Hallinnonalan tutkimuslaitoksilla on myös tutkimus- ja kehittämistoiminnan tulosten käytäntöön viemiseen liittyvää toimintaa, kuten asiantuntijapalveluja, tiedonvälitystä ja koulutusta. Lisäksi niillä on lakisääteisiä tai ministeriön kanssa sovittuja

erityistehtäviä, esimerkiksi valvontaan, tilastointiin ja erityisiin vaaratilanteisiin varautumiseen liittyviä tehtäviä.

Vaikuttavuus

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminnan pohjana on ministeriön Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020 -asiakirja sekä hallitusohjelman painotukset. Hallinnonalan tutkimus- ja kehittämistoiminta, tietotuotanto sekä tiedonvälitys kohdistuvat hallituskauden strategisista tavoitteista seuraaviin:

- terveyden edistäminen ja varhainen tuki ovat vahvistuneet poikkihallinnollisesti päätöksenteossa, palveluissa ja työelämässä lainsäädäntömuutoksilla sekä paremmalla toimeenpanolla. Terveys- ja hyvinvointierot ovat kaventuneet
- eri-ikäisten ihmisten vastuuta omasta terveydentilasta sekä elämäntavoista on tuettu. Julkinen palvelulupaus on määritelty yhteiskunnan taloudellisen kantokyvyn puitteissa. Ihmisten erilaisissa elämäntilanteissa toimivia valintoja on mahdollistettu enemmän
- lasten ja perheiden hyvinvointi ja omat voimavarat ovat vahvistuneet
- ikääntyneiden ihmisten kotiin saatavia palveluja on painotettu. Omaishoitoa on vahvistettu
- sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus on parantanut peruspalveluja ja tietojärjestelmiä
- sosiaaliturvaa on uudistettu osallistavaksi ja työhön kannustavaksi.

Lisäksi painotetaan terveyden edistämistä, varhaista tukea ja ennaltaehkäisevää työtä.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Terveyden edistämisen osa-alueella kiinnitetään huomiota kansantautien vaaratekijöiden vähentämiseen, tapaturmien ehkäisemiseen ja terveyttä tukevien olosuhteiden luomiseen. Erityisesti tavoitteena on tupakoinnin, alkoholin käytön ja ylipainaisuuden hallinta (momentti 33.03.04 ja momentti 33.03.50).

Varmistaen työelämän hyvinvointia sekä fyysistä ja psyykkistä terveyttä, pyritään lisäämään työn mielekkyyttä. Myös työelämän tasa-arvon varmistaminen ja työ- ja perhe-elämän yhteensovittaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä kohteita (momentti 33.03.50).

Köyhyyden ja syrjäytymisen vähentämiseksi ehkäisevä näkökulma on ensisijainen toimintamalli. Lasten, nuorten ja perheiden ongelmiin puututaan uusilla malleilla, pitkäaikaistyöttömyys torjutaan ja suurimmassa köyhyysriskissä olevien toimeentulo turvataan (momentti 33.03.04 ja momentti 33.03.50).

Toimiva palvelujärjestelmä ja osaava ja riittävä työvoima luovat pohjan laadukkaille palveluille. Erityisenä haasteena on peruspalvelujen ja ikääntyvän väestön palvelujen turvaaminen. Apuna tulee olla uuden teknologian laajamittainen hyväksikäyttö ja kehittäminen (momentti 33.03.04).

Sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tuottavuustoimenpiteitä kohdistetaan Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Työterveyslaitoksen tutkimustoiminnan tehostamiseen.

04. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 49 153 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös:

- 1) toimintaan liittyvien kansainvälisten ja kotimaisten järjestöjen jäsenmaksuista, yhteisrahoitteisten hankkeiden rahoitusosuuksista, ulkomailla toteutettavien projektien, täydennyskoulutuksen avustuksen ja yhteistyöstä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) EU:n hyväksymien hankkeiden rahoitukseen liittyvien menojen maksamiseen
- 3) Alkoholitutkimussäätiöön, Käypä hoito -suositusten laadintaan, syöpärekisterin tekniseen ylläpitoon Suomen Syöpäyhdistys ry:lle, näkövammarekisterin tekniseen ylläpitoon Näkövammaisten Keskusliitto ry:lle sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tietohallinnon kehittämishankkeisiin liittyvien valtionavustusten maksamiseen
- 4) Alkoholitutkimussäätiön toiminnasta Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuvien menojen maksamiseen
- 5) koulutusneuvolatoiminnasta kunnille maksettavien korvausten maksamiseen
- 6) nettobudjetoidun yhteisrahoitteisen toiminnan tuloihin välittömästi liittyvien apurahojen maksamiseen
- 7) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen itse toteuttamiin terveyden edistämisen hankkeisiin
- 8) Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen itse toteuttamiin tartuntatautien ehkäisyyn ja valvontaan liittyviin hankkeisiin
- 9) sosiaali- ja terveydenhuollon uutta palvelujärjestelmää (sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämislaissa annetun tehtävän hoitamiseksi) varten perustettavan uuden palvelujärjestelmän ohjauksen ja arvioinnin tietopohjatoiminnon menoihin.

Selvitysosa: Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen tehtävänä on väestön hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen, sairauksien ja sosiaalisten ongelmien ehkäiseminen sekä sosiaali- ja terveyspalvelujen kehittäminen. Laitos toteuttaa tehtävänsä tutkimuksen, seurannan ja arvioinnin, kehittämistyön, asiantuntijavaikuttamisen ja viranomaistehtävien sekä kansainvälisen yhteistyön avulla. Lisäksi Terveiden ja hyvinvoinnin laitos toimii alansa tilastoviranomaisena sekä huolehtii tehtäväalueensa tietoperustasta ja sen hyödyntämisestä.

Hallinnollisesti itsenäinen Alkoholitutkimussäätiö edistää ja tukee alkoholi- ja muuta päihdetutkimusta jakamalla apurahoja ja tekemällä tai teettämällä tutkimusta sekä harjoittamalla tutkimukseen liittyvää julkaisutoimintaa.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen toiminnan perusta on laki terveyden ja hyvinvoinnin laitoksesta sekä sosiaali- ja terveysministeriön strategia Sosiaalisesti kestävä Suomi 2020. Laitoksen strategisissa päälinjauksissa tavoitteina ovat uudistuminen, tietoaaineiston tehokas käyttöönotto, ennakointi, priorisointi ja työyhteisöön panostaminen.

Laitoksen toiminnassa korostuu asiantuntijalaitoksen rooli tiedon käytön edistämässä päätöksenteon kaikilla tasoilla. Tätä tukee laitoksen tavoite tietovarantojen kehittämisestä ja niiden käytön helpottamisesta.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen voimavarojen supistuminen edellyttää laitokselta strategista uudistumista. Laitoksen budjettirahoitus vähenee 12,6 % vuonna 2017. Vähennys perustuu valtion tutkimuslaitosuudistukseen sekä sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle kohdennettuihin tutkimustoiminnan leikkauksiin. Laitoksen rahoituksen leikkaukset alkoivat jo vuonna 2014 ja edellä mainittujen päätösten mukaisesti tulisivat jatkumaan vuoteen 2019 asti suurina. Yhteensä leikkaukset vähentäisivät rahoitusta n. 29,5 %. Palkka- ja hintatason nousu huomioiden todellinen voimavarojen vähennys tulee olemaan vielä suurempi.

Toiminnallinen tuloksellisuus

Voimavarojen supistuessa Terveyden ja hyvinvoinnin laitos tarkistaa toimintaansa siten, että hallitusohjelman toimeenpanoon ja asiantuntija- ja viranomaistehtävien hoitoon liittyvät riskit minimoidaan. Leikkaukset kohdistetaan strategian mukaisesti. Ydintoiminnot toimivat tehokkaasti, taloudellisesti ja asiakassuuntautuneesti ja niiden laatu ja kustannusvaikuttavuus paranee. Laitoksen tuottavuus kasvaa ja maksullisen toiminnan ylijäämä käytetään tuotekehitykseen ja investointeihin. Laitoksen tieto- ja tilastotuotanto sekä verkkopalvelut ja portaalit ovat yhdessä toimiva kokonaisuus ja palvelevat asiakkaiden tietotarpeita. Laitoksen organisaatio toimii kokonaisuutena ja organisaatorakenne tukee laitoksen strategian linjauksia. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen hallinto- ja toimintatavat edistävät sukupuolten välisen tasa-arvon valtavirtaistumista. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen rahoitusrakenne on tarkoituksenmukainen.

Henkisten voimavarojen hallinta ja kehittäminen

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos kehittää ja uudistaa osaamispääomaansa. Laitoksen henkilöstön toimintavalmiutta ja osaamista kehitetään laitoksen strategian mukaisesti. Johtaminen on korkeatasoista ja kannustavaa. Henkilöstön kokemaa työhyvinvointia kasvaa edelleen ja työnantajakuva paranee. Henkilöstösuunnittelu on pitkäjänteistä.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon nettobudjetoituina tuloina yhteisrahoitteisten sopimustutkimusten ja muiden yhteishankkeiden maksuosuudet, maksullisen palvelutoiminnan ja erillisiin sopimuksiin perustuvien tilaustutkimusten tulot, muut maksullisen toiminnan myyntitulot, kuten rojaltit ja vastaavat sekä tekijänoikeustulot ja saadut lahjoitusvarat ja sponsoritulot.

Määrärahasta on varattu 350 000 euroa Alkoholitutkimussäätiölle suoritettavan valtionavustuksen maksamiseen.

Tulot harvinaisten rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta on merkitty momentille 12.33.03.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	89 906	84 328	77 453
Bruttotulot	26 272	28 100	28 300
Nettomenot	63 634	56 228	49 153
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	10 070		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	6 849		

THL:n maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Maksullisen toiminnan tuotot			
— suoritteiden myyntituotot	6 372	7 600	7 800
Tuotot yhteensä	6 372	7 600	7 800
— tästä toimintamenomomentille nettouttamattomat tuotot	99	100	100
Maksullisen toiminnan kokonaiskustannukset			
— erilliskustannukset	4 587	5 550	5 700
— osuus yhteiskustannuksista	1 423	1 900	1 950
Kustannukset yhteensä	6 010	7 450	7 650
Kustannusvastaavuus (tuotot - kustannukset)	362	150	150
Kustannusvastaavuus, %	106	102	102

THL:n yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	12 342	12 500	12 500
— EU:lta saatava rahoitus	2 900	2 900	2 900
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	603	500	500
— yhteisrahoitteisen toiminnan muut tuotot	4 732	4 600	4 600
Tuotot yhteensä	20 577	20 500	20 500
Hankkeiden kokonaiskustannukset	23 400	23 300	23 300
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-2 823	-2 800	-2 800
Omarahoitusosuus, %	12	12	12

THL:n toiminnan kokonaiskustannukset (1 000 euroa) ja htv:t osastoittain

	2015 toteutuma	htv	2016 arvio	htv	2017 tavoite	htv
Hyvinvointi	15 068	165	14 157	148	13 046	148
Terveys	20 649	208	19 403	186	17 764	186
Infektiotaudit	9 584	99	9 004	88	8 304	88
Terveysturvallisuus	11 502	130	10 807	116	9 885	116
Järjestelmät	11 317	113	10 488	101	9 736	101
Valtionpalvelut	6 596	70	6 197	63	5 667	63
Tietopalvelut	15 190	166	14 272	149	13 051	149
Yhteensä	89 906	951	84 328	851	77 453	851

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lähisuhdeväkivallan uhreille suunnattu tukipuhelintoiminta (siirto momentilta 25.01.50)	157
Sektoritutkimussäästö	-2 000
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-60
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-30
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-680
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	98
Palkkaliukumasäästö	-300
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-317
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-2 348
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-249
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-430
Työajan pidentäminen (Kiky)	-447
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-68
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-401
Yhteensä	-7 075

2017 talousarvio	49 153 000
2016 II lisätalousarvio	-248 000
2016 I lisätalousarvio	145 000
2016 talousarvio	56 228 000
2015 tilinpäätös	60 412 000

25. Kansallinen genomikeskus ja kansallinen syöpäkeskus (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 800 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansallisen genomikeskuksen valmistelusta ja perustamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) julkisten biopankkien toimintojen yhtenäistämisestä ja yhteisen toimijan valmistelusta ja perustamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 3) kansallisen syöpäkeskuksen valmistelusta ja perustamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) hankkeiden valmistelusta ja toimeenpanosta aiheutuvien valtionavustusten maksamiseen kunnille, kuntayhtymille, korkeakouluille ja yleishyödyllisille yhteisöille
- 5) enintään kymmentä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja siitä aiheutuvien muiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman työllisyyttä ja kilpailukykyä koskevaa strategista tavoitetta vuosina 2016—2018 tukevan kärkihankkeen 1 (Kilpailukykyyn vahvistaminen elinkeinoelämän ja yrittäjyyden edellytyksiä parantamalla) yhteydessä on päätetty toteuttaa toimenpide: Tehdään Suomesta genomitiedon hyödyntämisen edelläkävijämaa. Sosiaali- ja terveysministeriö vastaa toimenpiteen valmistelusta ja toimeenpanosta yhteistyössä työ- ja

elinkeinoministeriön, opetus- ja kulttuuriministeriön ja muiden toimijoiden (sairaanhoitopiirit, korkeakoulut, asiantuntijalaitokset) kanssa.

Toimenpiteen tavoitteet ovat seuraavat:

— Suomeen perustetaan genomikeskus, jolla tavoitellaan Suomen kehittymistä edelläkävijämaaksi ja kansainvälisesti halutuksi yhteistyökumppaniksi genomitietoa hyödyntävälle terveydenhuollolle, huippututkimukselle ja globaalille liiketoiminnalle

— tehostetaan julkisten biopankkien toimintoja yhtenäistämällä toimintatavat ja varmistetaan tehokas yhteistyö genomikeskuksen kanssa

— perustetaan kansallinen syöpäkeskus.

Toimenpiteen toteuttamiseen kohdennetaan yhteensä 17 milj. euroa vuosina 2017—2020.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Genomikeskuksen perustamiskustannukset	3 300
Julkisten biopankkien toiminnan yhtenäistäminen	1 000
Kansallisen syöpäkeskuksen perustamiskustannukset	1 500
Yhteensä	5 800

2017 talousarvio 5 800 000

31. Hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 56 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) sosiaali- ja terveydenhuollon toimintaprosessien uudistamiseen hallituksen strategisten tavoitteiden mukaisesti mm. palvelusetelikokeilulla ja perustulokokeilulla sekä asiakkaan osallistumista tukevilla toimenpiteillä

2) selvityksen tekemiseen asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisesta kotimaisissa ja kansainvälisissä tilanteissa sekä tästä aiheutuviin toimenpiteisiin

3) terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen muuttamalla arkiympäristöjä hyvinvointia ja terveyttä tukevia elämäntapoja mahdollistaviksi

4) lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman toteuttamiseen mm. luomalla alueelliset osaamis- ja tukikeskukset erityisen tuen ja avun tarpeessa oleville, vaikeasti oireileville lapsille ja nuorille

5) ikäihmisten hoidon ja kaiken ikäisten omaishoidon uuden toimintamallin kehittämiseen mm. kuntakokeiluilla ja avustuksilla

6) osatyökykyisten henkilöiden työelämään pääsyn tukemiseen

7) hankkeiden toimeenpanosta aiheutuvien toimintamenojen, toimeenpanoa tukevien tutkimus-, kehittämis- ja kokeiluhankkeiden sekä käynnistämisyavustusten maksamiseen sekä toimeenpanoon liittyvien valtionavustusten ja rahoitusavustusten maksamiseen kunnille, kuntayhtymille, kansaneläkelaitokselle, yleishyödyllisille yhteisöille ja yrityksille

8) hankkeiden valvontaan ja tarkastukseen

9) enintään kuutta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen vuodessa valmistelu-, toimeenpano- ja hallinnointitehtäviin.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laeiksi perustulokokeilusta ja tuloverolain 92 §:n väliaikaisesta muuttamisesta. Esityksellä toteutetaan hallituksen päättämä perustulokokeilu vuosina 2017—2018.

Pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelman strategisen tavoitteen hyvinvointi ja terveys toimeenpanoa tuetaan viidellä kärkihankkeella vuosina 2016—2018. Hyvinvointi ja terveys -kärkihankkeiden toteuttamiseen osoitetaan yhteensä 130 milj. euroa, josta 56,0 milj. euroa kohdistuu vuodelle 2017. Kärkihankkeet sisältävät muun muassa palveluseteli- ja perustulokokeilut sekä asumisperusteisen sosiaaliturvan kohdentumisen arvioinnin.

Kärkihankkeiden tavoitteet

— palvelut asiakaslähtöisiksi: asiakaslähtöiset, omatoimisuutta tukevat toimintaprosessit sosiaali- ja terveydenhuollossa ja tarkoituksenmukainen sosiaaliturva

— edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta: lisätään terveitä elämäntapoja, kuten liikuntaa, ja vahvistetaan mielenterveyttä jokaisen suomalaisen arjessa sekä loivennetaan hyvinvointi- ja terveyseroja

— lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma: nykyistä lapsi- ja perhelähtöisemmät, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut

— kehitetään ikäihmisten kotihoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa: iäkkäille sekä omais- ja perhehoitajille nykyistä yhdenvertaisemmat, paremmin koordinoitut ja kustannuksia alentavat palvelut

— osatyökykyisille väyliä työhön: lisätään merkittävästi osatyökykyisten työssä pysymistä ja työllistymistä avoimille työmarkkinoille.

Määrärahan arvioitu käyttö (1 000 euroa)

Palvelut asiakaslähtöisiksi	17 000
Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta	3 500
Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma	17 000
Kehitetään ikäihmisten hoitoa ja vahvistetaan kaiken ikäisten omaishoitoa	11 500
Osatyökykyisille väyliä työhön	7 000
Yhteensä	56 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	32 500
Yhteensä	32 500

2017 talousarvio	56 000 000
2016 II lisätalousarvio	6 000 000
2016 I lisätalousarvio	6 800 000
2016 talousarvio	23 500 000

50. Valtionapu Työterveyslaitoksen menoihin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 23 222 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978) 3 §:n nojalla Työterveyslaitoksen toiminnasta aiheutuviin menoihin suoritettavan valtionavun maksamiseen
- 2) EU:n hyväksymien tutkimushankkeiden rahoittamiseen.

Määrärahasta saa käyttää enintään 350 000 euroa työterveydenhuollon koulutuksesta ja työterveyshenkilöstön kehittämiseen liittyvien hankkeiden toteuttamisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Työterveyslaitokselle suoritetaan sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamiin menoihin valtionapua 80 % kustannuksista kuitenkin siten, että Senaatti-kiinteistöille maksettavan toimitilan vuokraa ja arvonalisäveroa vastaava osuus myönnetään edellä mainitun lain 3 §:n 2 momentin nojalla lisättynä valtionapuna.

Valtionavusta arvioidaan kohdistuvan palkkausmenoihin 14 500 000 euroa ja muihin menoihin 8 372 000 euroa ja työterveydenhuollon koulutuksesta ja työterveyshenkilöstön kehittämiseen liittyvien hankkeiden toteuttamisesta aiheutuviin menoihin 350 000 euroa.

Työterveyslaitos on itsenäinen, sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalla toimiva julkisoikeudellinen yhteisö. Työterveyslaitos on tutkimus- ja asiantuntijalaitos, joka edistää työn terveellisyttä ja turvallisuutta osana hyvää elämää.

Sosiaali- ja terveysministeriön Työterveyslaitokselle osoittamat tavoitteet vuodelle 2017 noudattavat sosiaali- ja terveysministeriön strategiaa sekä hallitusohjelmaa. Tavoitteet määritellään ministeriön ja viraston välisessä tulossopimuksessa, joka laaditaan nelivuotiskaudeksi. Sosiaali- ja terveysministeriön strategian mukaisesti Työterveyslaitos toteuttaa seuraavia sisältöjä:

Toiminnallinen tuloksellisuus

Hyvinvoinnille vahva perusta - pidempiä uria työhyvinvoinnilla -linjauksen toteuttamiseksi Työterveyslaitos kehittää, markkinoi ja tarjoaa ratkaisuja:

- työurien pidentämiseen ja työelämän laadun kehittämiseen, työhön osallisuuden lisäämiseen ja eriarvoisuuden vähentämiseen työelämässä
- työkyvyttömyyden ja sairauspoissaolojen vähentämiseen erityisesti mielenterveyshäiriöt ja tuiki- ja liikuntaelinsairaudet
- työelämän laadun edistämiseen (verkostoituminen ja pientyöpaikkojen tarpeiden huomioiminen)
- työhyvinvoinnin kehittämiseen muuttuvassa työelämässä.

Kaikille mahdollisuus hyvinvointiin - uudet palvelujen rakenteet ja toimintatavat -linjauksen toteuttamiseksi Työterveyslaitos kehittää, markkinoi ja tarjoaa ratkaisuja työterveyshuollon vaikuttavuuden parantamiseen:

- työterveysyhteistyön edistämiseen
- työterveyshuollon henkilöstön osaamisen kehittämiseen
- yksilöllisen työkyvyn tukeen työterveyshuollossa
- työterveyshuollon laatu järjestelmien kehittämiseen
- työterveyshuollon toiminnan kehittämiseen osana sote-uudistusta.

Elinympäristö tukemaan hyvinvointia - varmistetaan yhteiskunnan toimivuus erityistilanteissa -linjauksen toteuttamiseksi Työterveyslaitos kehittää, markkinoi ja tarjoaa ratkaisuja työympäristöjen turvallisuuden varmistamiseen:

- kemiallisten riskien hallintaan kriisitilanteissa
- ympäristöherkkyyss verkoston toimintaan
- hyvinvointia ja tuottavuutta edistävän sisäympäristön varmistamiseen toimitilojen rakentamisessa
- uusien teknologioiden mm. nanoteknologian turvallisuuden edistämiseen työympäristössä.

Hallitusohjelman kärkihankkeiden mukaisesti Työterveyslaitos toteuttaa seuraavia sisältöjä:
Edistetään terveyttä ja hyvinvointia sekä vähennetään eriarvoisuutta:

- tukee työterveyshuoltoja palvelujen räätälöinnissä, kehittää laatuportaalaa, työterveysyhteistyötä ja PK-yritysten työhyvinvoinnin kehittämistä (PIRA ja eSYTY)
- kehittää työterveyshuollon osaamista
- kokoaa työelämän tietovarantoja
- tukee rakennusterveysohjelmaa, työoloja ja työsuojelua.

Osatyökykyisille tie työelämään:

- edistää osapuolten osaamista osatyökykyisten työllistymisen tukemisessa
- kehittää palvelujärjestelmää ja tukitoimia osatyökykyisten ja työttömien työllistymisen tukemiseksi.

Digitalisaatio, kokeilut ja normien purkaminen, otetaan käyttöön kokeilukulttuuri:

- kehittää työterveyshuollon vaikuttavuutta työpaikoilla
- toimeenpanee Työelämä 2020 -hanketta ja tiivistää verkostoyhteistyötä
- kehittää johtamista.

Rakennepoliittiset uudistukset: Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistus

— osallistuu työterveyshuollon rooliin ja tehtävän määrittelyyn

— tukee alueellisia toimijoita yhteistyökäytännöissä

— seuraa sote-henkilöstön hyvinvointia.

Digitalisaatio

— palvelujen digitalisointi

— työterveys- ja turvallisuusasioiden yhden luukun toimintamalli

— Yritys Suomi -yhteistyö

— verkostomaisen yhteistyön arviointi.

Osaaminen ja koulutus, nopeutetaan siirtymistä työelämään ja nuorisotakuuta yhteistakuun suuntaan

— osallistuu nuorten työelämään kiinnittämiseen tarjoamalla vaikuttaviksi osoitettuja malleja.

Henkisten voimavarojen hallinta

Työterveyslaitos sopeuttaa henkilövoimavarojaan ottaen huomioon toiminnan rahoitusmahdollisuudet. Työterveyslaitos toteuttaa tutkimus- ja kehittämishankkeita sosiaali- ja terveysalan asiantuntijalaitosten yhteenliittymän (SOTERKO) kanssa yhteistyössä ja tehostaa kumppanuus- ja asiakasyhteistyötään osaamisen laadun ja hyödyntämisen parantamiseksi.

*Tuotokset ja laadunhallinta***Työterveyslaitoksen määrälliset suoritteet**

	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
Tieteelliset julkaisut	326	300	300
Yleistajuiset julkaisut	225	250	250
Verkkosivuilla kävijöiden lkm/kk	141 000	140 000	150 000
Asiantuntijapalvelutyöpäivät	48 200	56 000	49 000
Työympäristön mittaukset ja analyysit	61 700	60 000	60 000
Ammattitauti- ja työkyvyn arviointitutkimukset	1 903	2 300	2 300
Koulutettavapäivät	24 639	24 000	24 000

Työterveyslaitoksen kokonaismenoihin, joiden arvioidaan olevan 50 002 000 euroa, myönnetään valtionapua 23 222 000 euroa. Toiminnan laajuus tulosalueittain arvioidaan vuonna 2017 seuraavaksi:

Työterveyslaitoksen toiminnan laajuus tulosalueittain vuosina 2015—2017 (1 000 euroa)

	Menot			Oma rahoitus			Valtionapu		
	2015 tot.	2016 arvio	2017 arvio	2015 tot.	2016 arvio	2017 arvio	2015 tot.	2016 arvio	2017 arvio
Osaamiskeskus									
Tiedolla vaikuttaminen	7 547			960			6 587		
Ratkaisujen kehittäminen	18 149			8 239			9 910		
Asiakasratkaisut	20 007			18 453			1 554		
Osaamiskeskukset	16 236			1 350			14 886		

Työterveyslaitoksen toiminnan laajuus tulosalueittain vuosina 2015—2017 (1 000 euroa)

	Menot			Oma rahoitus			Valtionapu		
	2015 tot.	2016 arvio	2017 arvio	2015 tot.	2016 arvio	2017 arvio	2015 tot.	2016 arvio	2017 arvio
Osaamiskeskus									
Tutkimus		17 550	16 820		7 950	7 850		9 600	8 970
Asiantuntijatyö		8 180	7 900		600	600		7 580	7 300
Sisäinen toiminta		6 650	6 300		100	100		6 550	6 200
Koulutus ja palvelu		19 800	19 002		18 250	18 250		1 550	752
Yhteensä	61 939	52 180	50 022	29 002	26 900	26 800	32 937	25 280	23 222
Rahoitusosuus, %				47	52	54	53	48	46

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sektoritutkimussäästö	-900
Palkkausten tarkistukset	150
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-1 308
Yhteensä	-2 058

2017 talousarvio	23 222 000
2016 talousarvio	25 280 000
2015 tilinpäätös	33 287 000

63. Eräät erityishankkeet (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 072 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujärjestelmän kehittämiseen tietoteknologian avulla ja tietoteknologian hyödyntämisen edellyttämän infrastruktuurin rakentamiseen
- 2) hankkeen läpiviemisen edellyttämään koulutus- ja kehittämistoimintaan sosiaali- ja terveysministeriön erikseen määräämin perustein
- 3) valtionavustusten ja rahoitusavustusten maksamiseen
- 4) sosiaali- ja terveysministeriön strategista ja toiminnallista suunnittelua ja päätöksentekoa tukevien tutkimus- ja kehittämishankkeiden rahoittamiseen
- 5) ministeriön toimialaan liittyvien ohjelmien ja kokeilujen toimeenpanosta aiheutuvien toimintamenojen ja rahoitusavustusten maksamiseen
- 6) EU:n hyväksymien puite- ja aihealueittaisten ohjelmien mukaisten hankkeiden rahoittamiseen
- 7) hankkeiden tarkastuksista ja valvonnoista aiheutuviin menoihin
- 8) sosiaali- ja terveydenhuollon nuorten palvelujen toimintaprosessien uudistamiseen nuorisotakuun mukaisesti
- 9) enintään kahta henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja siitä aiheutuvien muiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahalla tuetaan sosiaali- ja terveydenhuollon toimintayksiköiden verkottumista ja yhteentoimivien tietojärjestelmien kehittämistä ennen muuta toteuttamalla kansallisen tason palveluja, jotka tukevat hallinnonalan tietohallintopalvelujen yhdenmukaista kehitystä. Tavoitteena on tietoteknologian hyväksikäyttöä tehostamalla parantaa myös palvelujen tasavertaista saatavuutta ja laatua sekä tukea omatoimisuutta, kotona asumista ja itsenäistä suoriutumista. Tavoitteena on myös varmistaa, että uuden tietoteknologian käyttöönotto toteutuu tasapuolisesti koko maassa, mm. toteuttamalla kansalaisten terveysverkkopalvelu.

Määrärahan käytöstä arvioidaan siirtomenojen osuudeksi noin kolme viidesosaa ja kulutusmenojen osuudeksi kaksi viidesosaa. Vaihtelu osuuksissa aiheutuu käynnissä olevien hankkeiden sisällöstä ja toteutustavasta, sekä niille asetetuista tavoitteista.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-2 300
Matalatuottavuuden työ, osatyökykyisten toimenpideohjelma sekä kannustinloukkujen purkamisen; toimintakonseptin toimeenpanon poisto	-100
Toimintamenosäästö (HO 2015)	-390
Tasomuutos	300
Yhteensä	-2 490
2017 talousarvio	3 072 000
2016 II lisätalousarvio	-55 000
2016 talousarvio	5 562 000
2015 tilinpäätös	7 562 000

10. (33.10 ja 60, osa) Perhe- ja asumiskustannusten tasaus, perustoimeentulotuki ja eräät palvelut

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat lähinnä äitiysavustuksesta, lapsilisistä, sotilasavustuksesta, yleisestä asumistuesta, elatustuesta, tulkkauspalvelujen järjestämisestä ja perustoimeentulotuesta sekä Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista.

Äitiysavustuksen, adoptiotuen ja lapsilisien tarkoituksena on tasata lasten syntymästä ja elämästä sekä kansainvälisestä adoptiosta aiheutuvia kustannuksia lapsiperheiden ja muiden kotitalouksien välillä. Kyseiset etuudet suoritetaan lapsiperheille lapsikohtaisina perheen tuloista tai varallisuudesta riippumatta.

Äitiysavustuksen perhe voi ottaa joko rahana tai äitiyspakkauksena ja se suoritetaan korotettuna perheelle, johon syntyy tai adoptoidaan samanaikaisesti useampi lapsi. Äitiysavustuksen suuruudesta päättää valtioneuvosto.

Lapsilisä maksetaan alle 17-vuotiaista lapsista. Lapsilisän suuruudesta säädetään lapsilisälaisissa. Lapsilisät on porrastettu siten, että niiden määrä lasta kohti suurenee perheen lapsiluvun kasvaessa. Yksinhuoltajalle lapsilisä maksetaan korotettuna.

Lasten kotihoidon tukea maksetaan ulkomaille ETY-asetuksen 883/2004 mukaisissa tilanteissa. Tavoitteena on estää työntekijän ja hänen perheensä jääminen sosiaaliturvan ulkopuolelle liikkumisvapauden käyttämisen seurauksena.

Sotilasavustusta maksetaan asevelvollisuuslain tai siviilipalveluslain nojalla palveluksessa olevan asevelvollisen omaiselle edellyttäen, että palvelus on heikentänyt omaisen toimeentulon mahdollisuuksia ja että hän on avustuksen tarpeessa. Asevelvollisen omaiselle suoritettava avustus koostuu perusavustuksesta, asumisavustuksesta sekä erityisavustuksesta. Asevelvolliselle itselleen sotilasavustuksena maksetaan opintolainojen korot, jotka erääntyvät maksettaviksi palvelusaikana sekä erityisestä syystä asumisavustus hänen käytössään olevasta asunnosta aiheutuviin menoihin.

Yleinen asumistuki perustuu kokonaisvuokraan ja lineaarisen omavastuun määrittelyyn. Asumistuella edistetään kohtuullisen asumistason saavuttamista ja säilyttämistä alentamalla tuen tarpeessa olevien lapsiperheiden ja muiden ruokakuntien asumismenoja.

Elatustuen tavoitteena on turvata lapsen oikeus riittävään elatukseen tilanteissa, joissa lapsen yksityisoikeudellinen elatus ei tule turvatuksi. Elatustuen suuruudesta ja saamisedellytyksistä säädetään elatustukilaissa (580/2008).

Tulkkauspalvelujen järjestämisen tavoitteena on tarjota vaikeasti kuulovammaisille, kuulo- ja näkövammaisille ja puhevammaisille henkilöille heidän tarvitsemansa tulkkauspalvelut. Järjestäminen koskee työssä käymisen, opiskelun, asioimisen, yhteiskunnallisen osallistumisen, virkistyksen tai muun sellaisen syyn vuoksi suoritettavaa tulkkausta.

Perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksatus siirtyy v. 2017 alusta lähtien Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi. Perustoimeentulotuki sisältää perusosan ja muut perusmenot, joihin kuuluu asumistukilain 6 §:ssä tarkoitetut asumismenot, taloussähköstä aiheutuvat menot, kotivakuutusmaksu sekä vähäistä suuremmat terveydenhuoltomenot. Momentilta 33.10.57 suoritetaan Kansaneläkelaitokselle ennakot etuuden maksatusta varten. Kuntien osuus perustoimeentulotuen menoista on 50 % ja se huomioidaan vähennyksenä kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentilta. Täydentävän ja ehkäisevän toimeentulotuen valtionosuus sisältyy momentilta 28.90.30 maksettavaan laskennallisesti määräytyvään kunnan peruspalvelujen valtionosuuteen.

Edellä mainitut etuudet ovat saajalleen verovapaita. Luvun menot maksetaan kokonaisuudessaan valtion varoista.

Toiminnan laajuus 2015—2017

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Äitiysavustus			
Äitiysavustusten (lasten) lukumäärä	55 820	57 400	57 600
Äitiysavustuksen määrä euroa	140	140	140
Kansainvälinen adoptio			
Adoptiokorvausten (lasten) lukumäärä	85	100	130

Toiminnan laajuus 2015—2017

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Lapsilisät			
Lapsia vuoden lopussa	1 012 752	1 011 700	1 012 700
Yksinhuoltajien lapsia keskimäärin	157 740	157 600	157 600
Lapsilisää saavia perheitä	554 760	554 600	555 100
Lapsilisien määrät euroa/kk			
1. lapsi	104,19	95,75	94,88
2. lapsi	115,13	105,80	104,84
3. lapsi	146,91	135,01	133,79
4. lapsi	168,27	154,64	153,24
5. jne. lapsi	189,63	174,27	172,69
Yksinhuoltajille maksettava korotus euroa/kk	48,55	48,55	48,55
Ulkomailla asuville korvattava lasten kotihoidon tuki			
Tukea saavia perheitä keskimäärin kuukausittain	408	450	450
Sotilasavustus			
Avustuksen piirissä olevien henkilöiden lukumäärä	9 296	9 200	9 200
Avustuksen määrä keskimäärin euroa/kk (kotitalous)	310	347	359
Yleinen asumistuki			
Asumistuen saajien lukumäärä (ruokakuntia)	245 904	273 100	272 400
Tukea saavia lapsiperheitä, joista	83 553	88 416	71 000
— yksinhuoltajia	54 848	57 883	59 000
Työttömiä ruokakuntia ¹⁾	151 651	157 512	160 000
Keskimääräinen tuki euroa/kk	330	332	338
Vuokra-asunnossa asuvat asumistuen saajat			
— keskivuokra euroa/m ² /kk	10,8	11,61	11,70
— keskipinta-ala m ²	55,2	53,5	53,5
Vuokra-asunnossa asuvien asumistuensaajien asumismeno-osuus asumistukituloista (%)			
— ilman asumistukea	57,0	57,7	58,0
— asumistuen jälkeen	25,4	26,3	26,8
— asumistuen osuus keskimääräisestä vuokrasta (%)	55,4	54,5	54,5
Elatustuki			
Elatustukea saaneet lapset (tilanne 31.12.), joille elatustuki maksettu	107 407	110 600	113 100
— täysimääräisenä	84 327	88 500	91 600
— elatusapua täydentävänä tai muutoin alennettuna	24 095	23 500	22 600
Täysi elatustuki euroa/kk	151,85	155,17	156,09
Tulkkauspalvelut			
Tulkkauspalveluun oikeutettuja	5 690	5 900	6 000

Toiminnan laajuus 2015—2017

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Perustoimeentulotuki			
Saajia vuoden aikana	350 000	350 000	489 300
Kotitalouksia vuoden aikana	235 000	235 000	317 300

¹⁾ Tuensaaja tai ainakin toinen puolisoista on työtön.

Luvun nimike on muutettu.

50. Äitiysavustus ja valtion tuki kansainväliseen adoptioon (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 10 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) äitiysavustuslain (477/1993) mukaisten äitiysavustusten suorittamiseen, äitiyspakkauksiin liittyvien arvonlisäverojen ja yleiskulujen maksamiseen

2) tuen maksamiseen kansainvälisestä adoptiosta aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Äitiysavustuksen rahamäärä vuonna 2017 on 140 euroa. Äitiysavustus suoritetaan korotettuna perheelle, johon syntyy tai adoptoidaan samanaikaisesti useampi lapsi.

Äitiysavustus suoritetaan vuonna 2017 arviolta 56 000 lapsesta. Äitiysavustuksen ottaa noin 65 % siihen oikeutetuista äideistä äitiyspakkauksena ja osin rahana muiden nostaessa avustuksen rahana.

Kansainvälisestä adoptiosta aiheutuvista kustannuksista osa korvataan adoptiovanhemmalle valtion varoista. Tuen suuruus on 1 900, 3 000, 3 800 tai 4 500 euroa lapsen lähtömaan mukaan. Jos samalla kertaa nimetään tai sijoitetaan useampia lapsia samaan perheeseen, toisesta tai sitä useammasta lapsesta maksetaan kustakin 30 % edellä mainituista tuista. Vuonna 2017 tuen saajia arvioidaan olevan 100.

Määrärahasta arvioidaan käytettävän 9 900 000 euroa äitiysavustusten ja 600 000 euroa kansainvälisestä adoptiosta aiheutuvien kustannusten maksamiseen/korvaamiseen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	-800
Yhteensä	-800
2017 talousarvio	10 500 000
2016 talousarvio	11 300 000
2015 tilinpäätös	10 320 000

51. Lapsilisät (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 360 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lapsilisälain (796/1992) mukaisten lapsilisien maksamiseen.

Selvitysosa: Momentilta arvioidaan maksettavan lapsilisiä vuonna 2017 1 012 700 lapselta. Yksinhuoltajien lapsia näistä on noin 157 600. Lapsilisää saavia perheitä arvioidaan vuonna 2017 olevan noin 555 100. Yksinhuoltajalle lapsilisä maksetaan korotettuna.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laeiksi sairausvakuutuslain ja elatustukilain 8 §:n muuttamisesta sekä eräksi avioliittolain muutoksen edellyttämiksi lainmuutoksiksi. Vaikutus momentille on vähäinen. Avioliittolain muutos koskee momenteja 33.10.51, 33.10.52, 33.10.53, 33.10.54, 33.10.55, 33.10.57, 33.20.50, 33.20.51, 33.20.52, 33.30.60 ja 33.40.60.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen lapsilisälain 7 §:n muuttamisesta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksisidonnaisten menojen säästö	-11 700
Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden aiheuttamat kustannukset	2 400
Tarvearvion muutos	-13 200
Yhteensä	-22 500

2017 talousarvio	1 360 500 000
2016 II lisätalousarvio	1 610 000
2016 talousarvio	1 383 000 000
2015 tilinpäätös	1 377 800 000

52. Eräät valtion korvattavat perhe-etuudet (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 4 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lasten kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) 9 §:n mukaisten korvausten maksamiseen.

Selvitysosa: Lasten kotihoidon tukea arvioidaan maksettavan ulkomaille vuonna 2017 kuukausittain keskimäärin 450 perheelle.

Sukupuolineutraalin avioliittolain vaikutus momentille on vähäinen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

ICT -direktiivi	1 300
Yhteensä	1 300

2017 talousarvio	4 600 000
2016 talousarvio	3 300 000
2015 tilinpäätös	2 903 745

53. Sotilasavustus (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 16 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sotilasavustuslain (781/1993) mukaisten sotilasavustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Sotilasavustuksen piirissä arvioidaan vuonna 2017 olevan 9 200 henkilöä. Avustuksen saajista on varusmiesten ja siviilipalvelusmiesten omaisia noin 5,5 % vuosittain. Perusavustusten määrä omaisille on vuositasolla yhteensä noin 1 400 000 euroa.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen kansaneläkkeen ja muiden etuuksien vuoden 2017 indeksitarkistuksista sekä laeiksi kansaneläkeindeksistä annetun lain 2 §:n ja toimeentulotuesta annetun lain 9 §:n muuttamisesta siten, että kansaneläkeindeksi jäädytetään vuosille 2017—2019 ja lisäksi kansaneläkeindeksin pistelukua alennetaan 0,85 prosenttia. Vaikutus momentille on vähäinen.

Sukupuolineutraalin avioliittolain vaikutus momentille on vähäinen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	-1 900
Yhteensä	-1 900

2017 talousarvio	16 500 000
2016 talousarvio	18 400 000
2015 tilinpäätös	17 100 000

54. Asumistuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 268 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yleisestä asumistuesta annetun lain (938/2014) mukaisten asumistukien maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa perusteena on yleisestä asumistuesta annetun lain mukainen asumistuen tarve. Asumistuen tarpeeseen vaikuttavat tuensaajien lukumäärässä sekä tuensaajien asumismenoissa ja tuloissa tapahtuvat muutokset.

Yleistä asumistukea saavia arvioidaan olevan 273 100 vuoden 2016 lopussa ja 417 400 vuoden 2017 lopussa. Keskimääräisen tuen arvioidaan olevan yleisessä asumistuessa 332 euroa vuonna 2016 ja 338 euroa vuonna 2017.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen yleisestä asumistuesta annetun lain ja opintotukilain muuttamisesta.

Sukupuolineutraalin avioliittolain vaikutus momentille on vähäinen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Asumistuen perusteiden tarkistamisen tarkennettu säästövaikutus	-4 000
Enimmäisasumismenojen jäädyttäminen ja kuntaryhmien 3 ja 4 enimmäisasumismenojen alentaminen 4 %:lla	-24 200
Indeksisidonnaisten menojen säästö	-9 500
Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden aiheuttama kustannus	31 000
Opiskelijoiden siirtäminen yleiseen asumistukeen	138 300
Tarvearvion muutos	94 800
Yhteensä	226 400

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	1 268 500 000
2016 II lisätalousarvio	26 210 000
2016 talousarvio	1 042 100 000
2015 tilinpäätös	924 300 000

55. Elatustuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 213 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää elatustukilain (580/2008) mukaisten elatustukien maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon vuoden aikana yhteensä maksettu elatustuki. Elatustuen takautumissaatavat ja takaisinperintäsaatavat tuloutetaan momentille 12.33.98. Näitä arvioidaan olevan noin 66 300 000 euroa. Elatustuen saajia arvioidaan olevan vuoden 2017 lopussa noin 113 100. Määrärahat eivät koske Ahvenanmaan maakuntaa, jonka kanssa Kansaneläkelaitos tekee erillissopimuksen elatustuen maksamisesta.

Sukupuolineutraalin avioliittolain vaikutus momentille on vähäinen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	-600
Yhteensä	-600

2017 talousarvio	213 500 000
2016 talousarvio	214 100 000
2015 tilinpäätös	202 277 532

56. Vaikeavammaisten tulkkauspalvelut (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 46 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vammaisten henkilöiden tulkkauspalveluista annetun lain (133/2010) mukaiseen tulkkauspalvelujen järjestämiseen.

Selvitysosa: Vaikeavammaisten tulkkauspalvelujen järjestämisestä vastaa Kansaneläkelaitos. Tulkkauspalveluun oikeutettuja henkilöitä arvioidaan vuonna 2017 olevan noin 6 000.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	2 100
Yhteensä	2 100
2017 talousarvio	46 900 000
2016 talousarvio	44 800 000
2015 tilinpäätös	41 499 900

57. (33.60.35) Perustoimeentulotuki (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 830 938 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää toimeentulotuesta annetun lain (1412/1997) mukaisten ennakoiden maksamiseen perustoimeentulotuen kustannuksiin.

Selvitysosa: Perustoimeentulotukea saavia kotitalouksia arvioidaan vuonna 2017 olevan noin 317 300.

Toimeentulotuen perusosan suuruus määritellään toimeentulotukilain (1412/1997) 9 §:ssä, jonka mukaan perusosan määriä tarkistetaan siten kuin kansaneläkeindeksistä annetussa laissa (456/2001) säädetään. Perusosan suuruus vuonna 2016 on yksinasuvan aikuisen osalta 485,50 euroa kuukaudessa. Laki toimeentulotuesta annetun lain muuttamisesta (815/2014) tulee voimaan 1.1.2017. Lain mukaan perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksaminen siirretään Kansaneläkelaitoksen hoidettavaksi. Kuntien osuus perustoimeentulotuesta vähennetään niiden peruspalvelujen valtionosuudesta. Toimeentulotuen täydentävä ja ehkäisevä osa säilyvät edelleen kuntien hoidettavana.

Sukupuolineutraalin avioliittolain vaikutus momentille on vähäinen.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläkeläisten asumistuen ja yleisen asumistuen yhdistämisen peruuntuminen	-7 000
Indeksisidonnaisten menojen säästö	7 000
Indeksitarkistuksen peruuntuminen	1 423
Lapsilisän indeksisidonnaisuuden poisto	1 300
Perustoimeentulotuen maksatuksen siirto Kelan hoidettavaksi	478 617
Tarvearvion muutos	19 851
Toimeentulotukimenojen lisäys enimmäisasumismenojen jäädyttämisestä ja alentamisesta	5 400
Toimeentulotukimenojen säästö opiskelijoiden siirrosta johtuen	-7 500
Ulkomaalaislain perusteella maksettava kotoutumistuki 1.1.2017 lukien	1 000
Yhteensä	500 091

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

Momentin nimike on muutettu.

2017 talousarvio	830 938 000
2016 talousarvio	330 847 000
2015 tilinpäätös	326 060 738

60. Kansaneläkelaitoksen sosiaaliturvarahastojen toimintakulut (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 346 747 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) Kansaneläkelaitoksesta annetun lain (731/2001) 12 d §:n mukaisten sosiaaliturvan yleisrahastosta maksettavien etuuksien toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuviin toimintakuluihin

2) sairausvakuutuslain (1224/2004) 18 luvun 10 §:n mukaisten sairausvakuutusrahastosta maksettavien etuuksien toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuvien toimintakulujen valtion osuuden maksamiseen

3) kansaneläkelain (568/2007) 98 §:n, takuueläkkeestä annetun lain (703/2010) 36 §:n, vammaisetuuksista annetun lain (570/2007) 53 §:n, eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 57 §:n, rintamasotilaseläkelain (119/1977) 15 §:n ja ulkomaille maksettavasta rintamaliästä annetun lain (988/1988) 9 §:n mukaisten kansaneläkerahastosta maksettavien etuuksien toimeenpanosta Kansaneläkelaitokselle aiheutuviin toimintakuluihin

4) rajat ylittävästä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013) 27 §:n mukaisen yhteyspisteen toimintakuluihin.

Selvitysosa: Sosiaaliturvarahastojen osuudet Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista määräytyvät Kansaneläkelaitoksesta annetun lain 12 f §:n mukaisesti etuuksien toimeenpanosta aiheutuvien toimintakulujen suhteessa. Sosiaaliturvan yleisrahaston osuus Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista on arviolta 42,2 %, sairausvakuutusrahaston osuus 42,03 % ja kansaneläkerahaston osuus 15,15 % vuonna 2017. Valtio rahoittaa noin kolmanneksen sairausvakuutusrahaston toimintakuluista.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon sukupuolineutraalista avioliittolaista Kansaneläkelaitokselle aiheutuvat kertaluonteiset kustannukset.

Maksullisen EU-vammaiskortin käyttöönoton valmistelu käynnistetään.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi Kansaneläkelaitoksesta annetun lain muuttamisesta siten, että Kelan toimihenkilöiden eläkkeiden eläkevastuun vähimmäistasoa alennetaan asteittain.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Sosiaaliturvan yleisrahaston toimintakulut	144 261 000
Sairausvakuutusrahaston toimintakulut	145 613 000
Kansaneläkerahaston toimintakulut	55 973 000
Yhteyspisteen toimintakulut	700 000
EU:n sähköinen tiedonvaihto	200 000
Yhteensä	346 747 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kelan eläkevastuun vähimmäistason alentaminen	-6 500
Kelan toimintakulut toimeentulotuen siirrosta	26 450
Pysyvä toimintameno säästö	-5 000
Tarvearvion muutos	12 316
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	1
Yhteensä	27 267
2017 talousarvio	346 747 000
2016 II lisätalousarvio	1 000
2016 talousarvio	319 480 000
2015 tilinpäätös	152 300 000

20. Työttömyysturva

Selvitysosa: Työttömäksi jääneen toimeentulon turvaavat työttömyysturvalain perusteella maksettava työttömyyspäiväraha sekä työmarkkinatuki. Työttömyyspäivärahaa maksetaan joko peruspäivärahana tai ansiopäivärahana. Päivärahan edellytyksenä on työssäoloehdon täyttäminen, joka edellyttää 26 viikon työhistoriaa. Myös Suomesta toiseen EU- tai ETA-maahan työnhakijaksi lähtevä työtön voi saada työttömyyspäivärahaa kolmen kuukauden ajan. Työmarkkinatuki turvaa niiden Suomessa asuvien työttömien toimeentulon, jotka eivät työssäoloehdon puuttumisen vuoksi ole oikeutettuja päivärahaan tai joiden oikeus päivärahaan on päättynyt.

Työttömyysturvan tavoitteena on kohtuullisen taloudellisen toimeentulon takaaminen kaikille työttömille. Kohtuullinen toimeentulo määritellään vähimmäistoimeentulona ja suhteessa aikaisempiin tuloihin.

Työttömyysturvaa on kehitetty siten, että se tukee aktiivivaihtoehtoja ja työurien pidentämistä. Työttömyysetuutta maksetaan paitsi työttömyyden myös työllistymistä edistävien palvelujen ajalta. Tällöin hakijalle maksetaan sitä työttömyysetuutta, johon hänellä työttömänä ollessaan olisi oikeus. Työttömiä, irtisanottuja ja lomautettuja kannustetaan osallistumaan koulutukseen tai muihin työllistymistä tukeviin toimiin, jotta mahdollisuudet nopeaan uudelleen työllistymiseen paranevat. Ansio-osaa maksetaan korotettuna työllistymistä edistävien toimien ajalta. Työllistymistä edistävien toimien ajalta maksetaan lisäksi kulukorvausta. Työllistymisen edistämiseksi työttömyysturvassa on 300 euron suojaosa.

Kuntouttavan työtoiminnan tavoitteena on henkilön työkyvyn säilyttäminen tai palauttaminen. Kunta järjestää pitkään työttömänä olleille työmarkkinatukea ja toimeentulotukea saaville henkilöille kuntouttavaa työtoimintaa työllistymisen edistämiseksi.

Työelämän muutoksiin vastaamiseksi ammattitaitoa on pidettävä yllä ja tarvittaessa on varauduttava sen muokkaamiseksi uusiin tehtäviin sopivaksi. Työssä oleville maksettavan aikuiskoulutustuen tavoitteena on edistää työssä olevien työelämän tarpeista lähtevää osaamista ja elinikäistä oppimista, jolla samalla ennaltaehkäistään työttömyyttä.

Ikääntyvän työvoiman työssä pysymistä on edistetty nostamalla lisäpäiväoikeuden ikäraja 61 vuoteen vuonna 1957 tai sen jälkeen syntyneillä.

Vuorottelukorvausta maksetaan työntekijälle, joka siirtyy vuorotteluvapaalle työnantajan palkatessa työttömän henkilön vastaavaksi ajaksi.

Toiminnan laajuus 2014—2017

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Työttömyysaste (%)	8,7	9,4	9,0	8,8
Kuntouttava työtoiminta				
Toimintaan osallistuvat henkilöt keskimäärin vuodessa	19 000	21 000	35 000	35 000
Toimintapäiviä keskimäärin vuodessa/osallistuja	120	125	90	70
Ansiopäiväraha				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	153 938	169 714	167 000	161 000
Korvauspäiviä yht. milj. kpl	39,8	42,8	43,1	41,6
— työttömyysajalta	35,8	38,9	39,4	38,0
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta yht.	4,0	3,9	3,8	3,7
Keskimääräinen päiväraha (€/pv)	68,1	66,9	66,6	66,6
Peruspäiväraha				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	34 444	39 170	39 000	37 000
Korvauspäiviä yht. milj. kpl	8,8	10,2	10,3	9,3
— työttömyysajalta	7,6	9,0	8,9	8,1
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta	1,2	1,3	1,4	1,2
Keskimääräinen päiväraha (€/pv)	33,8	33,5	33,1	32,9
Työmarkkinatuki				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	175 382	187 821	196 000	188 000
Korvauspäiviä yht. milj. kpl	40,6	49,0	51,1	48,9
— työttömyysajalta	29,7	35,9	36,9	35,8
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta	10,9	13,1	14,2	13,1
Keskimääräinen työmarkkinatuki (€/pv)	35,8	35,7	35,5	35,2
Aikuiskoulutustuki				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	7 860	8 877	10 742	10 800
Keskimäärin maksettu etuus (€/kk)	1 482	1 495	1 495	1 495
Vuorottelukorvaus				
Saajia keskimäärin kuukaudessa	8 203	6 672	6 429	3 788
Korvauspäiviä ansioturvassa, milj. kpl	2,1	1,9	1,7	1,1
Korvauspäiviä perusturvassa, milj. kpl	0,02	0,01	0,01	0,01
Keskimääräinen korvaus ansioturvassa (€/pv)	58,0	58,7	59,8	59,8
Keskimääräinen korvaus perusturvassa (€/pv)	23,5	23,9	24,3	24,1

31. Valtion korvaus kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 26 840 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain (189/2001) mukaisen valtion korvauksen maksamiseen kunnille kuntouttavan työtoiminnan järjestämisestä.

Määräraha budjetoidaan suoriteperusteisena.

Selvitysosa: Kunnalle maksettava korvaus on 10,09 euroa toimintapäivää ja toimintaan osallistujaa kohti. Toiminnan piirissä ovat pitkään työttömänä olleet työmarkkinatukea tai toimeentulotukea saavat henkilöt, joille kunta järjestää työllistymisen edistämiseksi kuntouttavaa työtoimintaa. Kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvia arvioidaan olevan vuonna 2017 noin 35 000 henkilöä ja toimintapäiviä arvioidaan olevan keskimäärin 70 osallistujaa kohti. Valtion korvausta maksetaan jokaisesta kuntouttavaan työtoimintaan osallistuvasta niiltä päiviltä, joina henkilö osallistuu kuntouttavaan työtoimintaan, kuitenkin enintään neljältä päivältä viikossa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	-4 944
Yhteensä	-4 944

2017 talousarvio	26 840 000
2016 talousarvio	31 784 000
2015 tilinpäätös	22 893 407

50. Valtionosuus ansiopäivärahasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 086 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen ansiopäivärahan rahoittamiseen siten kuin työttömyysetuuksien rahoittamisesta annetussa laissa (555/1998) ja työttömyyskassalaissa (603/1984) on säädetty valtion osuudesta
- 2) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetussa laissa (916/2012) tarkoitettujen kulukorvausten rahoittamiseen työttömyysturvalain mukaisesti
- 3) työttömyyskassojen hallintokuluosuuden maksamiseen työttömyyskassalain (603/1984) mukaisesti
- 4) perustulon maksamiseen siten kuin laissa perustulokeilusta säädetään.

Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain perusteella valtiolle työllistämisen, työnantajalle maksettavan palkkatuen ja yrittäjäksi ryhtyvälle maksettavan starttirahan työttömyyspäivärahan valtionosuutta vastaavan osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Ansiopäivärahaa maksetaan sekä työttömyyden että työllistymistä edistävien palvelujen ajalta. Ansiopäivärahan rahoittavat Työttömyysvakuutusrahasto, työttömyyskassat ja valtio. Palkansaajien päivärahoista työttömyyskassojen osuus on pääsääntöisesti 5,5 % kuitenkin siten, että ansioturvan korotusosat ja muutosturvalisät Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa kokonaan. Valtio rahoittaa peruspäivärahaa vastaavan osuuden ja rahasto loppuosan. Valtio ei osal-

listu lomautusajalta eikä ns. lisäpäiviltä maksettavien päivärahojen eikä myöskään lapsikorotusten rahoitukseen. Yrittäjien päivärahoista valtio rahoittaa peruspäivärahaa vastaavan osuuden ja lapsikorotukset, yrittäjäkassat rahoittavat loppuosan. Valtio rahoittaa työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavat kulukorvaukset.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen työttömyysturvalain muuttamisesta 1.1.2017 lukien siten, että työttömyyspäivärahan enimmäisaika lyhenee 400 päivään alle 58 vuotta täyttäneiltä, omavastuuaikaa pidennetään kahdella päivällä 7 päivään, aktiiviajan korotusosia pienennetään ja pitkän työuran johdosta maksettavista korotusosista luovutaan.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Valtionosuus maksetuista päivärahoista	
— työttömyysajalta	864 300 000
— työllistymistä edeltävien palvelujen ajalta	116 000 000
Palkkatuet ja starttirahat (enintään)	56 200 000
Kulukorvaukset	39 500 000
Valtionosuus hallintokuluihin	10 000 000
Yhteensä	1 086 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksisidonnaisten menojen säästö	-9 000
Omaehtoisen koulutuksen ajalta maksettavien kulukorvausten poistuminen	-10 500
Omavastuuaajan pidentäminen kahdella päivällä	-14 000
Palkkatukien ja starttirahojen lisäys	23 000
Sukupuolineutraali avioliittolaki voimaan 1.3.2017	210
Tarvearvion muutos	-810
Työttömyyssetuuskien aktiivikäytön laajentaminen (siirto momentilta 32.30.51)	33 200
Työttömyyspäivärahojen vähennys	-23 100
Yhteensä	-1 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	1 086 000 000
2016 talousarvio	1 087 000 000
2015 tilinpäätös	1 083 356 791

51. Valtionosuus peruspäivärahasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 112 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) työttömyysturvalain (1290/2002) mukaisen peruspäivärahan, siihen liittyvän lapsikorotuksen ja julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaisten lakisääteisten kulukorvausten rahoittamiseen siten kuin työttömyysturvalaissa on säädetty valtion osuudesta

2) valtioiden välisten kustannusten korvaamiseen kolmelta ensimmäiseltä kuukaudelta toiseen EU-jäsenvaltioon tilanteessa, jossa henkilö ei täytä kansallisen lainsäädännön työttömyysetuuk-sien edellytyksiä

3) perustulon maksamiseen siten kuin laissa perustulokokeilusta säädetään.

Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain perusteella valtiolle työllistämisen, työnantajalle maksettavan palkkatuen ja yrittäjäksi ryhtyvälle maksettavan start-tirahan työttömyyspäivärahan valtionosuutta vastaavan osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Peruspäivärahaa maksetaan sekä työttömyyden että työllistymistä edistävien palvelujen ajalta. Peruspäiväraha, siihen liittyvä lapsikorotus, palvelujen ajalta maksettavat koro-tusosat ja muutosturvalisät rahoitetaan valtion varoista ja palkansaajan työttömyysvakuutusmak-sun tuotosta. Valtio rahoittaa työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavat kulukorva-ukset. Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa työttömyysajalta maksetut korotusosat. Työttö-myysvakuutusmaksu, joka peritään työttömyyskassoihin kuulumattomilta henkilöiltä, tilitetään Kansaneläkelaitokselle.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Valtionosuus maksetuista päivärahoista	
— työttömyysajalta	259 300 000
— työllistymistä edeltävien palvelujen ajalta	38 700 000
Palkkatuet ja starttirahat (enintään)	23 100 000
Kulukorvaukset	9 900 000
Palkansaajan työttömyysvakuutusmaksun osuus	-219 000 000
Yhteensä	112 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksisidonnaisten menojen säästö	-2 000
Omaehtoisen koulutuksen ajalta maksettavien kulukorvausten poistuminen	-2 350
Omavastuuajan pidentäminen kahdella päivällä	-2 000
Palkkatukien ja starttirahojen lisäys	9 500
Sukupuolineutraali avioliittolaki voimaan 1.3.2017	50
Tarvearvion muutos	-61 300
Työttömyysetuuskien aktiivikäytön laajentaminen (siirto momentilta 32.30.51)	13 600
Työttömyyspäivärahojen vähennys	-9 500
Työttömyysvakuutusmaksun 0,45 %:n korotuksen vaikutus tilitettävään määrään (Kiky)	-48 000
Yhteensä	-102 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	112 000 000
2016 talousarvio	214 000 000
2015 tilinpäätös	234 065 000

52. Valtionosuus työmarkkinatuesta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 503 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) työttömyysturvalain (1290/2002) sekä kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) perusteella maksettavan työmarkkinatuen, siihen liittyvän lapsikorotuksen ja työllistymistä edistävien palvelujen ajalta maksettavien korotusosien maksamiseen siten kuin työttömyysturvalaisa on säädetty valtion osuudesta

2) julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain (916/2012) mukaisten lakisääteisten kulukorvausten rahoittamiseen työttömyysturvalain mukaisesti

3) perustulon maksamiseen siten kuin laissa perustulokeilusta säädetään.

Määrärahaa saa käyttää julkisesta työvoima- ja yrityspalvelusta annetun lain perusteella valtiolle työllistämisen, työnantajalle maksettavan palkkatuen ja yrittäjäksi ryhtyvälle maksettavan starttirahan työmarkkinatuen valtionosuutta vastaavan osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Kunnat ja valtio rahoittavat puoliksi työttömyyden perusteella vähintään 300 päivää työmarkkinatukea saaneiden henkilöiden työttömyysaikaisen työmarkkinatuen. Kuntien rahoitusosuus on 70 prosenttia työmarkkinatukea yli 1 000 päivää saaneiden työttömyysaikaisen työmarkkinatuen osalta. Muun työmarkkinatuen valtio rahoittaa kokonaan. Lisäksi valtio huolehtii Kansaneläkelaitoksen maksuvalmiudesta työmarkkinatuen osalta (maksuvalmiussuoritus).

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen työttömyysturvalain ja kotoutumisen edistämisestä annetun lain 19 §:n väliaikaisesta muuttamisesta sekä asumiseen perustuvan sosiaaliturvalainsäädännön soveltamisesta annetun lain 3 a §:n 2 momentin 2 kohdan kumoamisesta siten, että ulkomaalaislain perusteella oleskeluluvan Suomesta saaneille työttömille maksettaisiin 1.1.2017 lukien työmarkkinatuen sijasta kotoutumistukea enintään kolmen vuoden ajan. Kotoutumistuen suuruus olisi 90 prosenttia peruspäivärahan määrästä.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen yli 5 vuotta työttömänä olleiden 60 vuotta täyttäneiden siirtämisestä eläkkeelle.

Määrärahan arvioitu käyttö ja siihen vaikuttavat tekijät (euroa)

Työmarkkinatuet	
— työttömyysajalta	1 365 000 000
— kuntien rahoitusosuus	-445 000 000
— työllistymistä edistävien palvelujen ajalta	480 500 000
— kulukorvaukset	73 000 000
— korotusosa	29 500 000
Yhteensä	1 503 000 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläke pitkäaikaistyöttömille	-14 000
Indeksisidonnaisten menojen säästö	-11 800
Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden aiheuttamat kustannukset	71 300
Omaehtoisen koulutuksen ajalta maksettavien kulukorvausten poistuminen	-16 200

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Omavastuuajan pidentäminen kahdella päivällä	-4 000
Palkkatukien ja starttirahan lisäys	73 100
Palkkatukiin ja starttirahaan kohdennettu 30 milj. euron lisäys, joka vähentää päivärahoja	-73 100
Sukupuolineutraali avioliittolaki voimaan 1.3.2017	240
Tarvearvion muutos	-24 440
Työkokeilun ajalta nuorille maksettava kulukorvaus	7 000
Työttömyysetuuksien aktiivikäytön laajentaminen (siirto momentilta 32.30.51)	104 300
Ulkomaalaislain perusteella maksettava kotoutumistuki 1.1.2017 lukien	-3 400
Yhteensä	109 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	1 503 000 000
2016 II lisätalousarvio	61 000 000
2016 talousarvio	1 394 000 000
2015 tilinpäätös	1 368 000 000

55. Valtionosuus aikuiskoulutustuesta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 53 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää aikuiskoulutustuesta annetun lain (1276/2000) mukaisen valtionosuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Palkansaajan aikuiskoulutustuki muodostuu peruspäivärahan suuruudesta perusosasta ja ansio-osasta. Yrittäjän aikuiskoulutustuki maksetaan perusosan suuruisena. Valtio rahoittaa peruspäivärahaa vastaavan osuuden. Jos aikuiskoulutustuki maksetaan soviteltuna valtio rahoittaa määrän, joka vastaa perusosan suhteellista osuutta täydestä aikuiskoulutustuesta. Työttömyysvakuutusrahasto rahoittaa ansio-osan sekä Koulutusrahaston hallintokustannukset.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen aikuiskoulutustuesta annetun lain, Koulutusrahastosta annetun lain ja työttömyysetuuksien rahoituksesta annetun lain 1 §:n muuttamisesta kilpailukykysovimuksen mukaisten muutosten toteuttamiseksi. Aikuiskoulutustuen kesto lyhennetään 19 kuukaudesta 15 kuukauteen ja tuen tasoa lasketaan siten, että perusosaa pienennetään 15 prosentilla. Valtion rahoitusosuus palkansaajan aikuiskoulutustuessa poistuu ja tuki rahoitetaan kokonaisuudessaan työttömyysvakuutusrahaston varoista. Valtio rahoittaa edelleen yrittäjän aikuiskoulutustuen. Muutokset tulevat voimaan 1.8.2017.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksisidonnaisten menojen säästö	-700
Tarvearvion muutos	-6 000
Tarvearvion muutos (Kiky)	13 800
Valtion rahoitusosuuden poistuminen palkansaajan aikuiskoulutustuesta 1.8.2017 lukien (Kiky)	-44 100
Yhteensä	-37 000

2017 talousarvio	53 000 000
2016 talousarvio	90 000 000
2015 tilinpäätös	73 000 000

56. Valtionosuus vuorottelukorvauksesta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 26 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää vuorotteluvapaalain (1305/2002) mukaisen vuorottelukorvauksen valtion osuuden maksamiseen siten, kuin työttömyysetuuksien rahoituksesta annetussa laissa (555/1998) ja työttömyysturvallaissa (1290/2002) säädetään valtionosuudesta.

Selvitysosa: Vuorottelukorvausmenot rahoitetaan samoin kuin vastaavat työttömyysetuudet. Valtionosuus kassan jäsenille maksettavista korvauksista vastaa peruspäivärahan osuutta täydestä ansiopäivärahasta. Kassaan kuulumattomien henkilöiden vuorottelukorvaukset valtio rahoittaa kokonaan.

Vuorotteluvapaan työhistoriaedellytys on 20 vuotta, käyttö on sidottu lakisääteiseen vanhuuseläkeikään siten, että yläikäraja on vanhuuseläkkeen alaikäraja vähennettynä kolmella vuodella ja vuorotteluvapaan kesto on enintään 180 kalenteripäivää ja vuorottelukorvauksen enimmäismäärä on 70 prosenttia ansiopäivärahasta. Vuorottelusijaiseksi palkattavalta työttömältä edellytetään, että hän on ollut työttömänä työnhakijana yhdenjaksoisesti tai osissa vähintään 90 kalenteripäivää vuorotteluvapaan alkamista edeltäneen 14 kuukauden aikana.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksisidonnaisten menojen säästö	-200
Tarvearvion muutos	-16 800
Yhteensä	-17 000

2017 talousarvio	26 000 000
2016 talousarvio	43 000 000
2015 tilinpäätös	49 008 833

30. Sairausvakuutus

Selvitysosa: Sairausvakuutus täydentää julkista terveydenhuoltoa korvaamalla väestölle osan avohoidon lääke- ja matkakustannuksista sekä turvaamalla väestölle mahdollisuuden hankkia terveyspalveluja yksityiseltä sektorilta kohtuullisin kustannuksin. Lisäksi turvataan riittävä toimeentulo tasaamalla lyhytaikaisesta sairaudesta sekä vanhempainvapaasta aiheutuvaa työtulojen menetystä.

Sairausvakuutuksen rahoitus on jaettu sairaanhoitovakuutukseen ja työtulovakuutukseen.

Sairaanhoitovakuutuksesta korvataan osa avohoidon lääkemenoina, matkakuluista, ylioppilaiden perusterveydenhuollon kustannuksista sekä Kansaneläkelaitoksen järjestämän kuntoutuksen

kustannuksia. Sairaanhoidovakuutuksesta korvataan myös osa yksityisen terveydenhuollon lääkärin- ja hammaslääkärin palkkioista sekä lääkärin määräämistä tutkimuksista ja hoidoista.

Työtulovakuutuksesta maksetaan sairauspäivärahaa, kuntoutusrahaa, erityishoitorahaa sekä äitiys-, isyys-, vanhempain- ja erityisäitiysrahaa. Lisäksi työtulovakuutuksesta korvataan osa työntantajien ja yrittäjien järjestämän työterveyshuollon kustannuksista sekä vanhempainloma-ajalta kertyvistä vuosilomakustannuksista.

Toiminnan laajuus 2014—2017

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Päivärahat				
Sairauspäivärahan saajat	304 573	292 706	286 600	291 300
Vanhempainpäivärahan saajat	158 434	162 921	157 600	160 600
Keskimääräinen sairauspäiväraha (€/pv)	57,42	57,50	56,80	57,20
Keskimääräinen vanhempainpäiväraha (€/pv)	63,62	64,45	64,90	65,50
Sairaus- ja vanhempainpäivärahan vähimmäistaso (€/pv)	23,92	24,02	23,93	23,73
Lääkkeet				
Lääkkeiden omavastuukerrat (1 000 kpl)	30 000	31 300	28 000	28 500
Sairausvakuutuksen korvaama osuus peruskorvatuista lääkkeistä (%)	34,7	34,8	40,0	40,0
Lääkkeiden lisäkorvausraja (€)	610,00	616,62	610,37	605,13
Lääkkeiden lisäkorvausta saaneet henkilöt	176 400	197 484	191 000	193 000
Sairaanhoidokorvaukset				
Vuonna 2015 sairausvakuutus korvasi kustannuksista lääkärinpalkkioiden osalta 20,4 %, hammaslääkärinpalkkioista 24,1 %, tutkimuksen ja hoidon osalta 22,6 % sekä matkojen osalta 87,1 %.				

60. Valtion osuus sairausvakuutuslaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 918 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sairausvakuutuslain (1224/2004) sekä Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain (566/2005) mukaisten valtion osuuksien maksamiseen
- 2) maatalousyrittäjien työterveyshuollon eräiden kustannusten korvaamisesta valtion varoista annetun lain (859/1984) mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 3) rajat ylittävistä terveydenhuollosta annetun lain (1201/2013) mukaisten korvausten maksamiseen
- 4) perustulon maksamiseen siten kuin laissa perustulokokeilusta säädetään.

Kansaneläkelaitos saa käyttää Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain mukaiseen harkinnanvaraiseen yksilökohtaiseen kuntoutukseen enintään 52 300 000 euroa ja saman lain mukaisen yksilökohtaisen kuntoutuksen kehittämishankkeisiin,

sairauksien ehkäisemiseen sekä kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin enintään 7 700 000 euroa.

Määrärahan mitoitus perustuu harkinnanvaraisen kuntoutuksen yksilökohtaisen kuntoutuksen osalta suoriteperusteeseen.

Selvitysosa: Sairausvakuutus on jaettu sairaanhoitovakuutukseen ja työtulovakuutukseen. Valtio rahoittaa sairaanhoitovakuutuksen menoista EU-maihin maksettavat sairaanhoitokorvaukset, ulkomailla asuvien sairaanhoidosta kunnille aiheutuvat kustannukset ja osan Kansaneläkelaitoksen toimintakuluista. Muutoin sairaanhoitovakuutuksen menot rahoitetaan vakuutettujen ja valtion yhtä suurella osuudella.

Työtulovakuutus rahoitetaan työnantajien, palkansaajien, yrittäjien ja valtion osuuksilla. Valtio rahoittaa työtulovakuutuksen menoista vähimmäismääräiset sairaus- ja vanhempainpäivärahat sekä vähimmäismääräiset kuntoutusrahat. Lisäksi valtio rahoittaa 0,1 %-osuuden vanhempainpäivärahamenoista sekä osuuden yrittäjien ja maatalousyrittäjien työterveyshuollon menoista. Lisäksi valtio turvaa sairausvakuutusrahaston maksuvalmiuden.

Kansaneläkelaitoksen harkinnanvarainen kuntoutus jakaantuu yksilökohtaiseen kuntoutukseen, yksilökohtaisen kuntoutuksen kehittämishankkeisiin, sairauksien ehkäisemiseen sekä kuntoutusta, sairauksien ehkäisyä ja sairausvakuutusta koskeviin tutkimus- ja kehittämishankkeisiin.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta siten, että työnantajien sairausvakuutusmaksua alennetaan vuodesta 2017 lukien. Lisäksi pientä palkkatuloa saavien sairausvakuutuksen päivärahamaksuun tehdään 30 milj. euron kevennys.

Naispuolisen työntekijän perhevapaista työnantajille aiheutuvia vanhemmuuden kustannuksia tasataan 1.4.2017 lukien 2 500 euron kertakorvauksella. Ehdotus lisää työtulovakuutuksen menoja vuositasolla 75 000 000 euroa ja 45 000 000 euroa vuonna 2017, joka rahoitetaan korottamalla työnantajien sairausvakuutusmaksua.

Vuonna 2017 sairaanhoitovakuutuksen rahoittamiseksi sairaanhoitomaksuina kaikilta vakuutetuilta peritään 0,06 % tuloista paitsi eläke- ja etuustulojen osalta kuitenkin 1,45 %. Työtulovakuutuksen rahoittamiseksi palkansaajilta peritään sairausvakuutuksen päivärahamaksua 1,54 %, yrittäjiltä sairausvakuutuksen päivärahamaksua 1,61 % ja työnantajilta sairausvakuutusmaksua 1,06 %. Lisäksi kilpailukyky sopimuksesta aiheutuvien maksukorotusten kompensoimiseksi alennetaan pienituloisten rahoitusta sairausvakuutuksesta.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laeiksi sairausvakuutuslain muuttamisesta, sairausvakuutuslain 2 luvun 3 §:n väliaikaisesta muuttamisesta ja Kansaneläkelaitoksen kuntoutusetuuksista ja kuntoutusrahaetuksista annetun lain muuttamisesta siten, että sairauspäivärahan määräytymisen tuloarvoja ja korvausprosenttia muutetaan, sairausvakuutuskorvauksen maksamista julkisissa tiloissa annettuun yksityiseen hoitoon jatketaan vuoden 2018 loppuun sekä nuorten kuntoutusrahan sekä ammatillisessa kuntoutuksessa olevan kuntoutusrahan vähimmäismääräiset kuntoutusrahat korotetaan takuueläkkeen tasolle.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen sairausvakuutuslain muuttamisesta 1.1.2017 lukien siten, että lääkekorvauksia alennetaan 134 000 000 eurolla.

Erityiskorvattavien lääkkeiden luetteloon tehtävistä muutoksista aiheutuva kustannusten lisäys on vuositasolla enintään 8 400 000 euroa.

Sukupuolineutraalin avioliittolain vaikutus momentille on vähäinen.

Hallituksen esitykset huomioon ottaen sairausvakuutuksen menot ja valtionosuudet vuonna 2017 ovat arviolta seuraavat (milj. euroa)

Menot	
<i>Työtulovakuutus</i>	
Sairauspäivärahat	810
Vanhempainpäivärahat	1 097
Kertakorvaus	45
Mata-päivärahat	6
Kuntoutusrahat	117
Työterveyshuolto	346
Yrittäjien lisäpäivät	6
Rahaston 8 % osuus	-
Yhteensä	2 427
<i>Sairaanhoitovakuutus</i>	
Lääkekorvaukset	1 282
Matkat	288
Sairaanhoitokorvaukset EU-maihin	63
Lääkäripalkkiot	59
Hammaslääkäripalkkiot	64
Muut sairaanhoitokorvaukset	76
Kuntoutuspalvelut	376
Rahaston 8 % osuus	-3
Yhteensä	2 205
Menot yhteensä	4 632
Tulot	
<i>Työtulovakuutuksen tuotot</i>	
Vakuutettujen maksut	1 203
Työnantajamaksut	910
Yrittäjien lisäpäivät	4
Valtion rahoitusosuus	182
Vuoden 2015 yli-/alijäämä	120
Yhteensä	2 419
<i>Sairaanhoitovakuutuksen tuotot</i>	
Palkansaajien ja yrittäjien maksut	89
Etuudensaajien maksut	351
Valtion rahoitusosuus	1 736
Ulkomailta maksetut EU-korvaukset	9
Vuoden 2015 yli-/alijäämä	0
Yhteensä	2 185
Tulot yhteensä	4 604

Hallituksen esitykset huomioon ottaen sairausvakuutuksen menot ja valtionosuudet vuonna 2017 ovat arviolta seuraavat (milj. euroa)

Valtion osuudet yhteensä	1 918
<i>Työtulovakuutus</i>	
Vanhempainpäivärahat	31
Vähimmäispäivärahat	148
Osuus yrittäjien ja maatalousyrittäjien työterveyshuollosta	3
<i>Sairaanhoitovakuutus</i>	
Osuus sairaanhoidosta	1 682
Sairaanhoitokorvaukset EU-maihin	54

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Helikopteritaksan yhtenäistäminen (siirto momentille 26.20.01)	-700
ICT-direktiivi	3 300
Indeksisidonnaisten menojen säästö (lääkekorvauksen kattoraja)	1 000
Indeksisidonnaisten menojen säästö (vähimmäispäivärahat)	-1 200
Kausityöntekijädirektiivi	4 200
Kiky-sopimuksen mukainen kompensatio (Kiky)	30 000
Nuorten kuntoutusrahan korottaminen	14 200
Oleskeluluvan saaneiden turvapaikanhakijoiden aiheuttamat kustannukset	750
Säästö lääkekorvauksista	-60 000
Tarvearvion muutos	41 500
Työnantajan sairausvakuutusmaksun alennus (Kiky)	706 000
Vaikeavammaisten lääkinnällisen kuntoutuksen vammaisetuuskytkennän poistaminen	6 300
Vuoden 2015 säästöpäätökset	-2 000
Yhteensä	743 350

2017 talousarvio	1 918 000 000
2016 II lisätalousarvio	442 000
2016 talousarvio	1 174 650 000
2015 tilinpäätös	1 200 026 347

40. Eläkkeet

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat valtion osuuksista eläkejärjestelmien sekä osuudesta maatalousyrittäjien ja apurahansaajien tapaturmavakuutuksen ja sairauspäivärahan omavastuun rahoittamiseen sekä vammaisetuksien rahoittamisesta.

Eläketurva muodostuu työeläkkeestä sekä sitä täydentävästä kansaneläkkeestä. Työeläkkeen tehtävänä on turvata kohtuullinen toimeentulo ja kansaneläkkeen tehtävänä on turvata vähimmäistoimeentulo vanhuuden, työkyvyttömyyden, työttömyyden ja perheenhuoltajan kuoleman varalta. Eläkkeensaajia oli 31.12.2015 yhteensä 1 540 972, joista vanhuuseläkkeellä 1 270 408, perhe-eläkkeellä 275 213, työkyvyttömyyseläkkeellä 221 952, osa-aika-eläkkeellä 12 066 sekä muilla eläkkeillä 15 322. Henkilön on mahdollista saada samanaikaisesti usean lajin mukaista eläkettä.

Vuosina 2013—2015 maksetut eläkkeet (milj. euroa)

	2013	2014	2015
Yksityinen sektori	14 715	15 410	15 944
Kunnalliset eläkkeet	4 142	4 375	4 569
Valtion eläkkeet	4 194	4 327	4 412
Muut julkiset yhteensä	312	329	340
<i>Työeläkkeet yhteensä</i>	<i>23 363</i>	<i>24 441</i>	<i>25 265</i>
Solita-eläkkeet	528	513	515
Kelan eläkkeet	2 615	2 560	2 503
<i>Lakisääteiset eläkkeet yhteensä</i>	<i>26 506</i>	<i>27 514</i>	<i>28 283</i>
Keskimääräinen kokonaiseläke (oma eläke) euroa/kk	1 394	1 436	1 464

Työeläkkeet rahoitetaan työnantajien ja vakuutettujen vakuutusmaksuilla. Työeläkkeet ovat talousarvion ulkopuolella lukuun ottamatta valtion eläkkeitä, joiden rahoitus kuuluu valtiovarainministeriön pääluokkaan. Valtio osallistuu merimieseläkkeiden, yrittäjäeläkkeiden, maatalousyrittäjäeläkkeiden ja lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvän eläkkeen rahoitukseen. Kansaneläkkeet, yleiset perhe-eläkkeet ja takuueläkkeet rahoitetaan valtion varoista.

Toiminnan laajuus 2014—2017

Eläkkeen saajia	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Merimieseläkkeen saajia	8 834	8 480	8 547	8 638
Maatalousyrittäjäeläkkeen saajia	159 396	154 571	148 644	142 425
Yrittäjäeläkkeen saajia	229 904	229 998	237 866	244 784
Tapaturmavakuutustapahtumia, maatalousyrittäjät	4 539	3 677	4 213	4 068
Sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan päivärahatapauksia, maatalousyrittäjät ja apurahansaajat	11 251	10 662	10 205	9 816
Lapseneläkkeen saajia	18 304	17 630	17 400	17 200
Leskeneläkkeen saajia	5 650	5 505	5 400	5 400
Kansaneläkkeen saajia	629 208	620 458	615 400	611 400
Takuueläkkeen saajia	101 521	100 947	102 600	102 600

Toiminnan laajuus 2014—2017

Vakuutettujen lukumäärä	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
MEL-vakuutettuja	8 645	8 553	8 630	8 630
MYEL-vakuutettuja	67 859	64 474	62 012	59 535
YEL-vakuutettuja	237 295	235 200	234 500	235 700
MYEL-vakuutettuja apurahansaajia	2 876	2 876	2 876	2 872
Tapaturmavakuutettuja maatalousyrittäjiä	88 443	85 836	83 355	80 839

Toiminnan laajuus 2014—2017

Keskimääräisiä eläkkeitä	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Keskimääräinen merimieseläke (€/kk)	1 341	1 380	1 410	1 440
Keskimääräinen maatalousyrittäjäeläke (€/kk)	398	423	445	472
Keskimääräinen yrittäjäeläke (€/kk)	433	453	456	456
Keskimääräinen tapaturmaeläke (€/kk), maatalousyrittäjät	621	630	636	650
Keskimääräinen leskeneläke (€/kk)	178	176	175	175
Keskimääräinen kansaneläke (€/kk)	303	301	296	293
Keskimääräinen takuueläke (€/kk)	122	133	145	146

Toiminnan laajuus 2014—2017, eläkkeen saajan asumistuki ja vammaisetuudet

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Eläkkeensaajan asumistuki, saajat	194 401	197 870	212 200	207 600
Maksetut eläkkeensaajan asumistuet, milj.	497,9	530,6	561,0	586,1
Eläkettä saavan hoitotuki, saajat	232 919	233 082	226 900	226 600
Vammaistuki, saajat	46 214	49 911	52 500	55 100
Ruokavaliokorvaukset, saajat	33 514	34 520	-	-
Maksetut vammaisetuudet (milj.)	612,8	619,5	591,6	588,3

Yksityisen työnantajan työsuhteessa olevat merimiehet on vakuutettu merimiesten eläkelain (MEL) mukaisesti. Itsenäisten liikkeen- ja ammatinharjoittajien sekä osan yrityksen omistajista on vakuutettava ansiotoimintansa yrittäjän eläkelain (YEL) mukaisesti ja maanviljelijöiden, kalastajien, apurahansaajien ja poronhoitajien maatalousyrittäjän eläkelain (MYEL) mukaisesti. Valtio osallistuu näiden rahoitukseen. Valtio korvaa alle kolmevuotiaan lapsen hoidon ja opiskelun ajalta karttavat eläkkeet.

Työtapaturmasta ja ammattitaudista suoritetaan korvauksia tapaturmavakuutuslainsäädännön mukaisesti työntekijöille ja maatalousyrittäjille. Korvauksia maksetaan muun muassa sairaanhoidosta ja ansionmenetyksestä. Maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslaki koskee niitä henkilöitä, joille MYEL-vakuutus on pakollinen. Tapaturmavakuutus rahoitetaan työnantajien tapaturmavakuutusmaksuin, mutta valtio osallistuu maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen rahoitukseen.

Omaeläkkeen lisäksi eläkettä voidaan maksaa perhehuoltajan kuoltua. Yleisen perhe-eläkkeen tavoitteena on turvata vähimmäistoimeentulo perhehuoltajan kuoltua. Perhe-eläkettä maksetaan leskelle ja alaikäiselle lapselle. Leskeneläkettä yhteen sovitetaan laskennallisen omaeläkkeen kanssa.

Kansaneläkkeen tavoitteena on turvata vähimmäistoimeentulo niille eläkkeensaajille, jotka eivät saa muuta eläkettä tai joiden muu eläketurva on vähäinen. Kansaneläkkeen määrä pienenee työeläketulojen kasvaessa, eikä kansaneläkettä jää maksettavaksi työeläkkeiden ylitettyä tietyn määrän. Eläkkeeseen voi kuulua myös eläkettä saavan hoitotuki, asumistuki ja lapsikorotus. Kansaneläkejärjestelmästä maksetaan myös työkyvyttömyyseläkettä, kuntoutustukea ja yksilöllistä varhaiseläkettä, jos henkilö ei saa muuta eläkettä tai eläke on pieni.

Valtio rahoittaa vammaisetuudet kokonaisuudessaan. Vammaiseturuksien tarkoituksena on tukea vammaisten ja pitkäaikaisesti sairaiden henkilöiden itsenäistä selviytymistä ja elämänlaatua. Vammaiseturuksia ovat eläkettä saavan hoitotuki, alle 16-vuotiaan vammaistuki ja 16 vuotta täytäneen vammaistuki.

50. Valtion osuus merimieseläkekassan menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 60 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää merimieseläkelain (1290/2006) 152 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion osuus merimieseläkemenosta on 31 %.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläkemenoarvion tarkentuminen	700
Yhteensä	700
2017 talousarvio	60 100 000
2016 talousarvio	59 400 000
2015 tilinpäätös	60 400 000

51. Valtion osuus maatalousyrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 660 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maatalousyrittäjän eläkelain (1280/2006) 135 §:n ja 135 a §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 2) sukupolvenvaihdoseläkkeestä annetun lain (1317/1990) 41 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtio korvaa maatalousyrittäjien eläkkeiden aiheuttamat kustannukset siltä osin kuin vakuutusmaksut ja sijoitusten tuotto eivät niihin riitä, ryhmähenkivakuutuksen korvausmenoista valtion osuus on kuitenkin 1/3. Valtion osuuden etuus- ja hoitokulumenoista arvioidaan vuonna 2017 olevan 79 %.

Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon yksityisten alojen työeläkelainsäädännön sekä luopumistukijärjestelmän muutokset.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	15 400
Yhteensä	15 400
2017 talousarvio	660 000 000
2016 talousarvio	644 600 000
2015 tilinpäätös	624 800 000

52. Valtion osuus yrittäjän eläkelaista johtuvista menoista (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 149 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää yrittäjän eläkelain (1272/2006) 140 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtio korvaa yrittäjäeläkkeiden aiheuttamat kustannukset siltä osin kuin vakuutusmaksurahasto ei niihin riitä.

Yrittäjien maksuprosentin on vuonna 2017 oletettu olevan 24,1 % alle 53-vuotiaiden osalta ja 25,6 % 53-vuotiaiden ja sitä vanhempien osalta, jolloin vakuutusmaksutulo olisi 1 113 600 000 euroa. Kokonaiseläkemenoksi arvioidaan 1 186 000 000 euroa. Valtion osuuteen vaikuttavat lisäksi YEL 10 §:n 2 momentissa tarkoitetut avoimet maksut, joiden määräksi on arvioitu 88 000 000 euroa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	26 500
Yhteensä	26 500
2017 talousarvio	149 000 000
2016 talousarvio	122 500 000
2015 tilinpäätös	90 300 000

53. Valtion korvaus lapsen hoidon ja opiskelun ajalta kertyvästä eläkkeestä (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 12 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmevuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain (644/2003) 8 §:n mukaiseen valtion korvaukseen.

Selvitysosa: Alle kolmevuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta myönnetyn eläkkeen aiheuttamat kustannukset korvataan kokonaan valtion varoista.

Valtion korvaus on maksettu vuoden viiveellä. Vuonna 2017 siirrytään menettelyyn, jossa valtio maksaa osuutensa ennakkona kuluvaan vuoden aikana. Tämän johdosta vuoden 2017 talousarvioon varattava määräraha koskee sekä vuoden 2016 että vuoden 2017 korvauksia.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	2 500
Valtion osuuden maksamisen muutos ennakkomennettelyksi	4 200
Yhteensä	6 700
2017 talousarvio	12 200 000
2016 talousarvio	5 500 000
2015 tilinpäätös	2 417 514

54. *Valtion osuus maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuksen kustannuksista (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 15 §:n ja 16 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 2) sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille annetun lain (118/1991) 10 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen.

Selvitysosa: Valtion välitön osuus kokonaiskustannuksista on 29,5 % ja maatalousyrittäjien osuus on 33,5 %. Perusturvaosuus rahoitetaan Kansaneläkelaitoksen ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen kautta. Kansaneläkelaitoksen osuus kokonaiskustannuksista on 27,6 % ja Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen 9,4 %.

Sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta maatalousyrittäjille aiheutuvat kustannukset maksetaan kokonaan valtion varoista. Momentilta maksetaan myös apurahansaajille maksettavat tapaturmavakuutuksen mukaiset korvaukset ja sairausvakuutuslain mukaisen omavastuuajan korvaamisesta aiheutuvat kustannukset.

2017 talousarvio	15 000 000
2016 talousarvio	15 000 000
2015 tilinpäätös	13 670 000

60. *Valtion osuus kansaneläkelaista ja eräistä muista laeista johtuvista menoista (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään 3 629 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) kansaneläkelain (568/2007) 101—103 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 2) vammaisetuksista annetun lain (570/2007) 53 §:n mukaisten etuuksien maksamiseen
- 3) eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain (571/2007) 57 §:n mukaisten etuuksien maksamiseen
- 4) maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/1981) 16 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 5) eräiden pitkäaikaisesti työttömien henkilöiden eläketuesta annetun lain (39/2005) mukaisten vuosien 2005—2009 etuuksien maksatuksen oikaisuun
- 6) takuueläkelain (703/2010) 36 §:n mukaisen valtion osuuden maksamiseen
- 7) maahanmuuttajien erityistuesta annetun lain (1192/2002) mukaisten etuuksien maksatuksen oikaisuun.

Selvitysosa: Valtio rahoittaa kansaneläkkeet, takuueläkkeet, perhe-eläkkeet, eläkkeensaajan asumistuet ja vammaisetuudet kokonaisuudessaan. Lisäksi valtio turvaa kansaneläkerahaston rahoitusomaisuuden vähimmäismäärän sekä maksuvalmiuden.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen eläkkeensaajan asumistuesta annetun lain muuttamisesta siten, että eläkkeensaajan asumistukiin sovelletaan edelleen samoja asumismenojen enimmäismääriä kuin vuonna 2015 indeksisidonnaisten menojen säästön saavuttamiseksi eläkkeensaajan asumistuessa.

Sukupuolineutraalin avioliittolain vaikutus momentille on vähäinen.

Kun hallituksen esitykset on otettu huomioon kansaneläkevakuutuksen valtion osuudet, muut menot ja tulot vuonna 2017 ovat arviolta seuraavat (milj. euroa)

Menot	
Kansaneläkemenot	2 210
Takuueläke	194
Vammaisetuudet	588
Eläkkeensaajan asumistuki	586
Eläketuki	52
Yhteensä	3 630

Tulot	
Omaisuuksien tuotot	1
Valtion osuudet etuuksista	3 629
Rahoitusomaisuuden vähimmäismäärän turvaaminen (valtio)	-
Yhteensä	3 630

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Eläke pitkäaikaistyöttömille	52 000
Enimmäisasumismenojen alennus 3,3 %	-9 000
Indeksisidonnaisten menojen säästö	-25 500
Indeksisidonnaisten menojen säästönä vuoden 2017 enimmäisasumismenojen jäädytys	-3 500
Tarvearvion muutos	-16 300
Yhteensä	-2 300

2017 talousarvio	3 629 000 000
2016 II lisätalousarvio	-4 600 000
2016 talousarvio	3 631 300 000
2015 tilinpäätös	3 702 561 991

50. Veteraanien tukeminen

Selvitysosa: Luvun menot muodostuvat lähinnä sotainvalideille, sotilasinvalidille ja heidän puolisoilleen sekä rintamaveteraaneille maksettavista etuuksista ja kuntoutuksesta. Lisäksi sairaskodeissa toteutettavaan kuntoutukseen ja laitoshuoltoon käytetään Rahapelitoiminnan tuototavaroja. Määrärahaa saa käyttää myös kuntoutushoitokustannusten ja sairaanhoitokulujen asian-
tuntijapalkkioiden maksamiseen.

Sotilasvammakorvausten tavoitteena on korvata sodassa tai asepalveluksessa saatujen vammojen ja sairauksien aiheuttama haitta sekä turvata mahdollisuus itsenäiseen selviytymiseen. Tavoitteena on myös turvata toimeentulo niille sotainvalideille, jotka eivät muutoin saa riittävää toimeentuloa. Kuntoutustoiminnan tavoitteena on tukea itsenäistä selviytymistä ja siten lisätä sotainvalidi-
dien ja heidän puolisoitensa mahdollisuuksia asua kotona mahdollisimman pitkään.

Edunsaajien määrät vuosina 2015—2017

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Sotainvalidien määrä vuoden lopussa	2 595	2 110	1 680
Sotilasinvalidien määrä vuoden lopussa	2 217	1 980	1 780
Rintamaveteraanien määrä	18 906	14 680	11 600
Sotainvalidien omaisten määrä (= huoltoeläkkeensaajat)	5 866	5 400	5 000
Eräissä sotiin liittyvissä tehtävissä palvelleiden määrä	4 086	3 900	3 700
Kuntoutukseen oikeutettujen puolisoitten ja leskien määrä	3 600	3 200	2 800

Sotilasvammalaki koskee sekä Suomen sodissa vuosina 1939—1945 vammautuneita (sotainvalideja) että varusmiespalveluksessa ennen vuotta 1991 loukkaantuneita tai vammautuneita henkilöitä (sotilasinvalidit). Teksteissä käytetään useimmiten ilmaisua ”sotainvalidi”. Ilmaisu pitää sisällään myös sotilasinvalidit, jotka ovat sotilasvammalain mukaan oikeutettuja samoihin etuuksiin ja palveluihin kuin sotainvalidit heille määritellyn työkyvyttömyysasteen (haitta-
asteen) mukaisesti.

30. Valtion korvaus sodista kärsineiden huoltoon (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 1 450 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää siirtoväen huollon järjestämisestä annetun lain (864/1949) 2 §:n nojalla kunnille suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksiin sijoitettujen sotasiirtolaisten määrän arvioidaan vuonna 2017 olevan 18. Määräraha jakautuu sekä korvausennakoiden että loppuerien maksamiseen.

2017 talousarvio	1 450 000
2016 talousarvio	1 450 000
2015 tilinpäätös	1 084 627

50. Rintamalisät (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 16 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) rintamasotilaseläkelain (119/1977) mukaisen rintamalisän maksamiseen
- 2) ulkomaille maksettavasta rintamalisästä annetun lain (988/1988) mukaisen rintamalisän maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Indeksisidonnaisten menojen säästö	-200
Tarvearvion muutos	-4 260
Yhteensä	-4 460

2017 talousarvio	16 000 000
2016 talousarvio	20 460 000
2015 tilinpäätös	24 891 455

51. Sotilasvammakorvaukset (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 104 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sotilasvammalain (404/1948) ja muiden siihen liittyvien lakien sekä arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin nojalla suoritettavien korvausten maksamiseen
- 2) sotainvalidien kuntoutukseen ja laitoshoitoon
- 3) kuntoutus- ja sairaanhoitokulujen asiantuntijapalkkioiden maksamiseen
- 4) kunnallisten avopalvelujen kustannusten korvaamiseen Ruotsissa asuville vähintään 15 prosentin, 1.1.2017 lähtien vähintään 10 prosentin sotainvalideille myös muiden kuin ateriapalvelujen osalta.

Selvitysosa: Pääosa sotilasvammakorvauksista muodostuu elinkoroista ja täydennyskoroista, sotainvalidien leskille ja lapsille maksettavista huoltoeläkkeistä sekä sairaanhoito- ja kuntoutuskustannuksista.

Elinkoron ja huoltoeläkkeiden saajia arvioidaan vuoden 2017 lopussa olevan noin 8 400, joista elinkoron saajia on 3 400.

Ruotsissa asuvat sotainvalidit ovat tasa-arvoisessa asemassa Suomessa asuvien sotainvalidien kanssa, myös muiden kuin ateriapalvelujen osalta.

Valtiokonttorin kustantamia ateriapalveluja käytti Ruotsissa 34 henkilöä vuonna 2015.

Sotilasvammalain 6 d § mahdollistaa sen, että kunnille ja kuntayhtymille korvattavia avohuolto-kustannuksia voidaan rahoittaa raha-automaattitoiminnan tuottovaroista. Rahapelitoiminta tilitää tähän liittyen 30 000 000 euroa momentille 12.33.90.

Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen sotilasvammalaista annetun lain muuttamisesta sotilasinvalidien haitta-asterajan laskemisesta 15 prosentista 10 prosenttiin 1.1.2017 lähtien. Määrärahassa on huomioitu sotilasvammalain nojalla korvattavia kunnallisia avopalveluja sotien johdosta vahingoittuneelle tai sairastuneelle sotainvalidille.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kunnallisten avopalvelujen lisämenot haitta-asteen laskemisesta 15 prosentista 10 prosenttiin (HO 2015)	4 700
Tarvearvion muutos	-18 104
Yhteensä	-13 404
2017 talousarvio	104 500 000
2016 talousarvio	117 904 000
2015 tilinpäätös	110 688 454

52. *Valtion korvaus sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)*

Momentille myönnetään 57 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja sotilasvammalain (404/1948) 6 d §:n nojalla sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitosten laitoshuollon kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen

2) neuvontapalvelutoimintaan suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Sota- ja sotilasinvalidien kuntoutus- ja hoitolaitoksina toimii vuonna 2017 arviolta 22 laitosta eri puolilla Suomea. Sotainvalidien ohella laitoksissa kuntoutetaan ja/tai hoidetaan myös muita asiakasryhmiä. Sotainvalidien ja heidän aviopuolisoidensa kesken jaettuja kuntoutuspäiviä sekä sotainvalidien hoitopäiviä arvioidaan vuonna 2017 olevan näissä laitoksissa vielä yhteensä n. 158 800. Kuntoutus- ja hoitolaitoksille maksetaan korvaus toteutuneiden hoitopäivien/käyntikertojen perusteella. Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hillitään hoitopäivä- ja käyntikertahintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutus- ja hoitopalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista. Hankintasopimuksessa on sovittu kuntoutus- ja hoitolaitosten hoitopäivähinnat. Korvausta käytetään myös sotainvalidien neuvontapalvelutoimintaan.

Sotainvalidien hoitopäivät/-kerrat sotainvalidien laitoksissa 2015—2017

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Hoitopäivät yhteensä (ei sisällä avokuntoutuskertoja)	222 230	184 700	158 800
— laitoshoido	155 000	132 300	115 200
— intervallihoito	36 400	28 600	25 000
— päiväsaaraala	6 840	5 000	3 800
— laitoskuntoutus	23 400	18 400	14 500
— päivä kuntoutus	590	400	300
— avokuntoutuskerrat	3 180	2 400	2 200

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sota- ja sotilasinvalidien määrän väheneminen	-3 000
Yhteensä	-3 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	57 000 000
2016 talousarvio	60 000 000
2015 tilinpäätös	62 500 000

53. Valtionapu sotainvalidien puolisojen kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 100 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) sotainvalidien puolisojen ja vaikeavammaista sotainvalidia hoitaneiden leskien sekä sotalleskien kuntoutustoimintamenojen maksamiseen valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan

2) kuntoutuskustannuksiin liittyvien asiantuntijapalkkioiden maksamiseen.

Selvitysosa: Puolisokuntoutukseen oikeutettujen sotainvalidien puolisojen ja leskien määrän arvioidaan vuonna 2017 olevan 2 800. Kuntoutusjakson pituus on kaksi viikkoa kuntoutettavaa kohti.

Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hillitään kuntoutuslaitosten hoitopäivähintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutuspalvelujen laatuun liittyvistä tavoitteista.

2017 talousarvio	3 100 000
2016 talousarvio	3 100 000
2015 tilinpäätös	3 100 000

54. *Rintama-avustus eräille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 50 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtioneuvoston vahvistamien perusteiden mukaan rintama-avustuksen maksamiseen eräille vaikeissa olosuhteissa Virossa ja muualla entisen Neuvostoliiton alueella eläville, Suomen puolustusvoimissa vuosien 1939—1945 sotiin osallistuneille ulkomaalaisille vapaaehtoisille rintamasotilaille

2) rintama-avustuksen myöntämiseen myös Suomessa pysyvästi asuville vapaaehtoisille rintamasotilaille.

Selvitysosa: Tavoitteena on tukea vaatimattomissa taloudellisissa oloissa elävien veteraanien toimeentuloa.

Toiminnan laajuus 2015—2017

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Avustusta saavien lukumäärä	100	80	70
Avustus euroa/henkilö	540	540	540

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tasomuutos	-5
Yhteensä	-5

2017 talousarvio	50 000
2016 talousarvio	55 000
2015 tilinpäätös	55 000

55. *Eräät kuntoutustoiminnan menot* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta annetun lain (1039/1997) nojalla kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen

2) kuntoutuskustannuksiin liittyvien asiantuntijapalkkioiden maksamiseen.

Selvitysosa: Kuntoutusta järjestetään laitos- ja avokuntoutuksena pääsääntöisesti samoissa kuntoutuslaitoksissa kuin veteraanikuntoutustakin. Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hilitään hoitopäivähintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutuksen laatuun liittyvistä tavoitteista. Eräissä Suomen sotiin liittyvissä tehtävissä palvelleiden henkilöiden lukumäärän arvioidaan olevan 3 700 vuonna 2017, joista kuntoutettavien määrän arvioidaan olevan 1 500 henkilöä.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	3 500 000
2016 talousarvio	3 500 000
2015 tilinpäätös	3 500 000

56. Rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 37 688 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) arpajaislain (1047/2001) 22 §:n 2 momentin ja rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/1988) nojalla rintamaveteraanien kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) rintamaveteraanikuntoutuksen tutkimus- ja kehittämishankkeiden sekä matkakulujen maksamiseen
- 3) kuntoutuskustannusten asiantuntijapalkkioiden maksamiseen
- 4) kotiin vietävien avopalvelujen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rintamaveteraanien avopalvelujen laajennus	20 000
Saajamäärän väheneminen	-300
Yhteensä	19 700

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	37 688 000
2016 talousarvio	17 988 000
2015 tilinpäätös	20 988 000

57. Valtionapu rintamaveteraanien kuntoutustoimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 3 608 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetun lain (1184/1988) nojalla rintamaveteraanien kuntoutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 2) rintamaveteraanikuntoutuksen tutkimus- ja kehittämismenojen maksamiseen
- 3) kuntoutushoitokustannusten asiantuntijapalkkioiden maksamiseen
- 4) kotona asumista tukevien avopalvelujen maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon ennakoitu palvelutarve sekä Rahapeliteoiminnan tuotto momentille 33.50.56.

Kilpailutuksella sekä laitosauditoinneilla hillitään kuntoutuslaitosten hoitopäivähintojen nousua sekä huolehditaan kuntoutuspalvelujen laadusta.

Rintamaveteraanien lukumäärän arvioidaan olevan 11 600 vuoden 2017 lopussa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Veteraanien kuntoutus (kertaluonteisen lisäyksen poisto)	-4 000
Veteraanikuntoutuksen tason turvaaminen	-3 800
Yhteensä	-7 800
2017 talousarvio	3 608 000
2016 talousarvio	11 408 000
2015 tilinpäätös	9 608 000

60. (33.60, osa) Kuntien järjestämä sosiaali- ja terveydenhuolto

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat pääosin valtion rahoituksesta yliopistotasoiseen terveyden tutkimukseen, valtion korvauksesta terveydenhuoltolain mukaisiin lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin, valtion rahoituksesta turvakotitoiminnan menoihin ja valtion korvauksesta rikosasioiden sovitteluun.

Sosiaali- ja terveydenhuollon valtionosuudet sisältyvät valtiovarainministeriön pääluokassa kuntien peruspalvelujen valtionosuusmomentille 28.90.30.

Keskeiset uudistukset

Ehkäisevän toiminnan tavoitteena on terveyttä, sosiaalista turvallisuutta, elämänhallintaa ja itsestä selviytymistä tukevien olosuhteiden ja ympäristön luominen, ihmisten työ- ja toimintakyvyn edistäminen, elämänlaadun parantaminen, sosiaalisten ja terveydellisten ongelmien ennaltaehkäisy, väestöryhmien välisten terveyserojen vähentäminen sekä ympäristöterveydenhuollon toimintaedellytysten parantaminen. Tavoitteisiin pyritään muun ohella laatimalla kuntien paikallisiin olosuhteisiin ja tarpeisiin perustuvat hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen tavoitteet, laatimalla määräajoin hyvinvointikertomus, kehittämällä hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen toiminnan tietopohjaa, rakenteita ja johtamista, parantamalla ehkäiseviä palveluja ja varhaista tukea sekä vakiinnuttamalla hyvinvoinnin ja terveyden edistäminen osaksi hallintokuntien yhteistyötä ja kaikkea päätöksentekoa. Suunnittelussa ja päätöksenteossa hyödynnetään sosiaalisten ja terveydellisten vaikutusten arviointia.

Sosiaali- ja terveystalouden tavoitteena on julkisen vallan järjestämisvastuulla olevien, pääosin verovaroin kustannettavien sosiaali- ja terveystalouden toimivuuden, saatavuuden ja kattavuuden sekä perustoimeentulon turvaaminen koko maassa. Palvelujen yhdenvertaisen saatavuuden varmistamiseksi uudistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennetta.

Sosiaali- ja terveysministeriö on käynnistänyt seuraavat kehittämis- ja lainsäädäntöhankkeet, jotka tukevat osaltaan kuntia tuottamaan asetettujen tavoitteiden mukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon ehkäisevän toiminnan toimenpiteet ja sosiaali- ja terveystalvet asukkailleen:

- sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämistä, rahoitusta, kehittämistä ja valvontaa koskeva lakiuudistus
- sosiaali- ja terveydenhuollon perustalvetujen kehittäminen terveydenhuoltolain ja sosiaalihuoltolain pohjalta. Uudistuksella vahvistetaan sosiaali- ja terveydenhuollon yleislakien asemaa, siirretään painopistettä erityistalvetuista yleistalvetuihin, vahvistetaan asiakkaiden yhdenvertaisuutta ja varhaisen tuen saamista sekä tiivistetään viranomaisten yhteistyötä
- sosiaalihuollon lainsäädännön kokonaisuudistuksessa tarkennetaan vaiheittain yleislain uudistamisen jälkeen myös erityislainsäädäntöä. Uudistuksella kehitetään talvetujärjestelmää siten, että se edistää ja ylläpitää väestön hyvinvointia ja turvaa riittävien, laadukkaiden ja tarpeenmukaisten sosiaalitalvelujen saamisen koko maassa
- sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallinen potilas- ja asiakastietojen sähköinen tietojärjestelmähanke, joka tukee talvetujen laadukasta ja kustannustehokasta tuottamista sekä kansalaisen toimintamahdollisuuksia
- kotihoidon tuen ja lasten hoitotjärjestelmän joustavuuden edistäminen
- vanhuspalvelujen uudistaminen omaishoitoa koskevan lain ja perhehoitolain muutoksella sekä hallituksen kärkihankkeella. Tavoitteena on kehittää iäkkäille sekä omais- ja perhehoitajille nykyistä yhdenvertaisemmat, paremmin koordinoitut ja kustannusten kasvua hillitsevät talvetut
- terveydenhuoltolain toimeenpanon jatkaminen ja arvioinnin toteuttaminen
- alkoholiohjelman jatkaminen.

Järjestelmäkuvaukset

Toimeentulotuki muodostuu perustoimeentulotuesta, täydentävästä toimeentulotuesta, ehkäisevästä toimeentulotuesta sekä kuntouttavan työtoiminnan toimintarahasta ja matkakorvauksista. Perustoimeentulotuen myöntäminen ja maksatus siirretään 1.1.2017 alkaen Kansaneläkelaitoksen tehtäväksi. Momentti 33.60.35 ehdotetaan siirrettäväksi momentiksi 33.10.57, jonka menot valtio korvaa täysimääräisesti. Kuntien osuus perustoimeentulotuen menoista on 50 % ja se huomioidaan vähentämällä osuus valtionosuudesta. Muun toimeentulotuen valtionosuus sisältyy momentilta 28.90.30 maksettavaan laskennallisesti määräytyvään kunnan perustalvetujen valtionosuuteen.

Terveydenhuollon toimintayksiköille maksetaan terveydenhuoltolain perusteella valtion korvausta niihin kustannuksiin, jotka aiheutuvat yliopistotasoisesta terveyden tutkimuksesta (momentti 33.60.32) ja lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta (momentti 33.60.33). Terveyden tutkimuksen rahoitus perustuu sosiaali- ja terveysministeriön määrittelemien tutkimustoiminnan painoalueiden ja tavoitteiden toteutumiseen, tutkimuksen laatuun, määrään ja tuloksellisuuteen. Koulutustoiminnan korvaus perustuu yliopistosairaaloiden osalta tutkintojen ja aloittaneiden uusien opiskelijoiden lukumääriin ja tutkinnolle määrättyyn korvaukseen ja muiden terveydenhuollon toimintayksiköiden osalta kuukausikorvaukseen. Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen suoritettavan korvauksen suuruudesta säädetään vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella. Terveyden tutkimuksen painoalueet ja tavoitteet vahvistetaan nelivuotiskausittain sosiaali- ja ter-

veysministeriön asetuksella. Voimassa olevat painoalueet ja tavoitteet on vahvistettu joulukuussa 2015 annetulla asetuksella (1434/2015).

Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen tuen ja eräiden muiden menojen määräraha (momentti 33.60.31) tuetaan sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakennemuutoksen valmistelua ja toteuttamista sekä sosiaali- ja terveydenhuollon kansallisen kehittämisohjelman hankkeiden loppuunsaattamista.

Kuntien järjestämän sosiaali- ja terveydenhuollon eräitä laajuustietoja

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Kunnallinen toimeentuloturva				
Täydentävä toimeentulotuki, kotitalouksia vuoden aikana	99 000	99 000	99 000	114 000
Täydentävä toimeentulotuki, saajia vuoden aikana	176 000	176 000	176 000	180 000
Ehkäisevä toimeentulotuki, kotitalouksia vuoden aikana	27 000	27 000	27 000	30 000
Sosiaalipalvelut				
Kodinhoitoapu, kotitalouksia vuoden aikana	140 641	147 000	153 000	159 000
Tukipalvelut, saajia vuoden aikana	127 862	133 000	138 000	143 000
Vanhainkodit, asukkaiden määrä 31.12. ¹⁾	11 159	10 500	9 800	9 000
Omaishoidontuki, saajia vuoden aikana	43 235	44 000	45 000	46 000
Vanhusten palveluasuminen, asukkaiden määrä 31.12.	42 413	45 000	48 000	50 000
Vammaisten palveluasuminen, asiakkaita keskimäärin ²⁾	14 000	14 500	15 000	15 500
Kehitysvammaisten laitoshuolto, asukkaiden määrä 31.12.	1 350	1 100	900	700
Vaikeavammaisten kuljetuspalvelut, saajia vuoden aikana	101 900	102 000	103 000	104 000
Kansanterveystyö				
Hoitopäivät (milj.)	4,80	4,60	4,50	4,80
Avohoitokäynnit (milj.)				
— Lääkärin luona	6,50	6,80	6,80	6,90
— Muun ammattihenkilön luona	16,80	19,40	20,00	22,00
— Hammashuollon käynnit	5,00	5,20	5,30	5,40
— Kotisairaanhoidon käynnit	5,80	2,80	3,10	3,50
Somaattinen erikoissairaanhoito				
Hoitopäiviä (milj.)	3,15	3,05	2,95	2,95
Päättäneet hoitojaksot (milj.)	0,96	0,95	0,94	0,94
Keskimääräinen hoitoaika (päiviä)	3,29	3,22	3,14	3,09
Avohoitokäynnit (milj.)	6,81	7,01	7,20	7,30
Psykiatrinen erikoissairaanhoito				
Hoitopäiviä (milj.)	1,26	1,26	1,26	1,26
Päättäneet hoitojaksot	0,04	0,03	0,03	0,03
Keskimääräinen hoitoaika (päiviä)	36,00	36,00	36,00	36,00
Avohoitokäynnit (milj.)	1,90	1,90	2,00	2,00

¹⁾ Mukana myös alle 65-vuotiaat asiakkaat

²⁾ Lukuun on laskettu mukaan vammaisten ryhmämuotoiset asumispalvelut sekä vammaisten palvelu- ja tukiasunnot.

Lääkäri- ja hammaslääkärikoulutus ja terveystieteellinen tutkimustoiminta

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Lääkäri- ja hammaslääkäritutkinnot ja uudet opiskelijat (3 v. keskiarvo)	1 196,2	1 283,5	1 346,9	1 422,3
Tutkintokorvaus, euroa	62 700	51 200	46 400	44 000
Koulutuksen kuukausikorvaus, euroa	1 380	1 070	810	900

Mielentilatutkimustoiminta

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Mielentilatutkimusten lukumäärät yhteensä	110	100	120	120
— valtion yksiköt	85	69	90	90
— kunnalliset sairaalat	21	21	20	20
— vankeinhoitolaitoksen sairaalat	4	10	10	10

30. Valtion korvaus terveydenhuollon valtakunnallisen valmiuden kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sosiaali- ja terveysministeriön nimeämän ja valtuuttaman valtakunnallisen toimijan valtakunnallisen valmiuden ylläpidosta ja koulutuksesta aiheutuvien kustannusten maksamiseen
- 2) valtakunnalliselle toimijalle, järjestöille, säätiöille tai yhdistyksille vakavien onnettomuustilanteiden hoitamisesta Suomessa tai ulkomailla aiheutuvien ylimääräisten kustannusten korvaamiseen
- 3) sosiaali- ja terveysministeriön nimeämälle ja valtuuttamalle valtakunnalliselle toimijalle vakavien myrkytystilanteiden hoitamisesta ja niihin varautumisesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen.

Selvitysosa: Suuremmissa onnettomuus- ja erityistilanteissa yksittäisen kunnan tai alueen voimavarat sekä osaaminen eivät riitä tilanteen hallintaan eikä johtamiseen. Viime vuosina vakavissa onnettomuuksissa ja tapahtumissa Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiiri ja Vantaan kaupungin sosiaali- ja kriisipäivystys ovat osallistuneet merkittäväillä resursseilla toimintaan, jotka ylittävät niiden omien toiminta-alueiden rajat. Määrärahasta on tarkoitus korvata erityisesti sellaisia kustannuksia, joita ei ole otettu toimijoiden perusrahoituksen mitoituksessa huomioon.

2017 talousarvio	500 000
2016 talousarvio	500 000
2015 tilinpäätös	500 000

31. *Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistuksen tuki ja eräät muut menot* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistuksen valmistelusta ja toteuttamisesta aiheutuvien toimintamenojen maksamiseen
- 2) sosiaali- ja terveydenhuollon palvelurakenneuudistuksen valmistelua ja toteuttamista tukevien tutkimusten ja selvitysten rahoittamiseen
- 3) enintään 400 000 euroa eräiden sosiaali- ja terveydenhuollon lakien sekä sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtionavustuksesta annetun lain (733/1992) ja sen nojalla annettujen asetusten mukaisten sosiaali- ja terveydenhuollon perustamis- ja kehittämishankkeisiin suoritettujen valtionavustusten viimeisten suoritusten maksamiseen
- 4) kehittämishankkeiden valvontaan ja tarkastukseen
- 5) kehittämishankkeiden valtionavustusten hallinnointiin liittyvistä valtakunnallisista tehtävistä suoritettavien korvausten maksamiseen
- 6) enintään viittä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja siitä aiheutuvien muiden menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Hallitusohjelman mukaisesti sosiaali- ja terveydenhuolto uudistetaan siirtämällä sosiaali- ja terveysten palvelujen järjestäminen 18 maakunnan vastuulle. Hallituksen esitys sosiaali- ja terveydenhuollon järjestämisestä koskevaksi laiksi annetaan eduskunnalle loppuvuodesta 2016. Samassa aikataulussa toteutetaan aluehallinnon uudistus, jossa alueellisia tehtäviä siirretään maakunnille.

Kyseessä on erittäin merkittävä uudistus, jonka yhteydessä toteutetaan laajoja tehtäviä ja toimintoja, henkilöstöä, kiinteistöjä ja muuta omaisuutta koskevia uudelleenjärjestelyjä. Uudistus toteutetaan noin kahden vuoden mittaisen siirtymäajan kuluessa. Uudistuksen toimeenpanoa varten tarvitaan siirtymäajaksi resurssit valtakunnallista ohjausta ja muutostukea sekä maakuntien väli-aikaishallintoa varten.

Valtakunnallinen muutostuki toteutetaan yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön, valtiovarainministeriön, Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Kuntaliiton kesken.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sosiaali- ja terveydenhuollon julkisoikeudellisen laitoksen perustaminen maakuntatasolla	500
Sote- ja maakuntauudistuksen muutosakatemia ja muutosjohtamisen tuki	1 000
Sote- ja maakuntauudistuksen valtakunnallinen ohjaus, koordinointi ja tietopohjan vahvistaminen	1 000
Sote-uudistuksen maakunnalliset koordinaattorit	500
Vanhoiden Kaste-hankkeiden loppuunsaattaminen	400
Yhteensä	3 400

2017 talousarvio	5 600 000
2016 talousarvio	2 200 000
2015 tilinpäätös	2 300 000

32. *Valtion rahoitus terveydenhuollon yksiköille yliopistotasoiseen tutkimukseen* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 15 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää terveydenhuoltolain (1326/2010) 61—63 §:n mukaisen tutkimustoiminnan valtion rahoituksen maksamiseen.

Selvitysosa: Määräraha on tarkoitettu käyttämään yliopistotason terveyden tutkimuksen rahoitukseen. Sosiaali- ja terveysministeriö määrittelee tutkimuksen painoalueet ja tavoitteet nelivuotiskausittain ja myöntää tutkimusrahoitusta erityisvastuualueiden tutkimustoimikunnille, jotka päättävät rahoituksen osoittamisesta tutkimushankkeille erityisvastuualueellaan hakemusten perusteella.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-3 000
Yhteensä	-3 000

2017 talousarvio	15 000 000
2016 talousarvio	18 000 000
2015 tilinpäätös	21 700 000

33. *Valtion korvaus terveydenhuollon yksiköille lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin* (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 94 140 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) terveydenhuoltolain (1326/2010) 59 ja 60 §:n mukaisen valtion korvauksen maksamiseen lääkäri- ja hammaslääkärikoulutukseen

2) enintään 700 000 euron lisäkorvauksen maksamiseen Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille hammaslääkäriin peruskoulutuksesta aiheutuviin menoihin.

Selvitysosa: Määrärahasta on tarkoitettu käyttämään 63 940 000 euroa lääkäri- ja hammaslääkärikoulutuksen korvausten maksamiseen yliopistollista sairaalaa ylläpitäville kuntayhtymille, 29 350 000 euroa muille terveydenhuollon toimintayksiköille, enintään 75 000 euroa Pirkanmaan sairaanhoitopiirille ja enintään 775 000 euroa Pohjois-Savon sairaanhoitopiirille.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Koulutusmäärien lisäys	1 570
Yhteensä	1 570

2017 talousarvio	94 140 000
2016 talousarvio	92 570 000
2015 tilinpäätös	101 168 677

34. Valtion korvaus terveydenhuollon toimintayksiköille oikeuspsykiatrisista tutkimuksista sekä potilassiirroista aiheutuviin kustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 15 200 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) mielenterveyslain (1116/1990) 32 §:n mukaisten valtion korvausten maksamiseen
- 2) mielenterveyslain 22 t §:n mukaisten hoitoseuraamukseen tuomittujen henkilöiden tahdosta riippumattoman hoidon edellytysten selvittämisen kustannusten korvaamiseen
- 3) lapseen kohdistuneen seksuaalirikoksen ja pahoinpitelyrikoksen selvittämisen järjestämisestä annetun lain (1009/2008) mukaisten valtion korvausten maksamiseen
- 4) kohdissa 1—3 tarkoitettuihin korvauksiin sisältyvien kulutusmenojen maksamiseen
- 5) Suomen ja Ruotsin välillä solmitun sopimuksen mukaisista potilassiirroista kunnille ja kuntayhtymille sekä Ruotsin valtiolle aiheutuviin kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen
- 6) pohjoismaisen sosiaalipalvelusopimuksen mukaisten potilassiirtojen tukemiseen 25 000 euroa siirrettyä potilasta kohden maksettavana kertaluonteisena korvauksena kunnille ja kuntayhtymille.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on mielentilatutkimuksista aiheutuviin kustannuksiin maksettavina korvauksina ja hoitoseuraamukseen tuomittujen tahdosta riippumattoman hoidon edellytysten selvittämisen kustannuksina otettu huomioon 5 560 000 euroa, lasten ja nuorten oikeuspsykiatrisista tutkimuksista maksettavina korvauksina 9 500 000 euroa ja potilassiirroista aiheutuvien kustannusten korvauksina 140 000 euroa, josta 25 000 euroa on kertaluonteisia korvauksia potilassiirtojen tukemiseksi.

2017 talousarvio	15 200 000
2016 talousarvio	15 200 000
2015 tilinpäätös	9 587 934

36. Valtionavustus saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 480 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen maksamiseksi saamelaiskäräjien kautta saamelaiskäräjästä annetun lain (974/1995) 4 §:ssä tarkoitetuille saamelaisten kotiseutualueen kunnille saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen turvaamiseksi.

Selvitysosa: Toiminnan tavoitteena on turvata saamenkielisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saatavuus.

2017 talousarvio	480 000
2016 talousarvio	480 000
2015 tilinpäätös	480 000

40. Valtion rahoitus lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan menoihin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 28 990 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan hallinnointiyksikön FinnHEMS Oy:n hallinnointi- ja lentotoiminnan menojen maksamiseen. FinnHEMS Oy:n lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan hallinnointi- ja lentotoiminnan kustannukset voivat sisältää kustannuksia, jotka aiheutuvat lentotoiminnan hankinnasta ja hankintasopimuksen voimassaoloajan kestävästä lentotoiminnan valvonnasta, helikopterin ohjaamomiehistöstä mukaan luettuna lentoavustaja, helikopteritoiminnan tukikohdista ja niiden ylläpidosta mukaan luettuna lentotoimintaan kiinteästi liittyvät maayksiköt, sekä muista helikopteritoiminnan edellyttämistä asioista, jotka eivät kuulu yliopistollisten sairaanhoitopiirien vastuulle.

Selvitysosa: Lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan hallinnoinnista vastaa yliopistollisten sairaaloiden yhdessä perustama FinnHEMS Oy. FinnHEMS Oy on verotusasemaltaan yleishyödyllinen, voittoa tavoittelematon, yliopistosairaaloiden taustalla olevien kuntayhtymien omistama osakeyhtiö, joka vastaa suomalaisen lääkäri- ja lääkintähelikopteritoiminnan tuottamisesta. Yliopistolliset sairaanhoitopiirit vastaavat alueellaan tarvittavan lääkäri- tai lääkintähelikopterin lääkinnällisestä toiminnasta.

Suurin menoerä toiminnassa on varsinainen lentotoiminta, joka tapahtuu kilpailutetun lentotoiminnan ostopalvelun ja siitä solmittujen sopimusten perusteella. Lentotoiminta sisältää helikopterin ja ohjaamomiehistön. Lisäksi ylläpidettävään palveluun kuuluvat lähialue tehtävissä käytettävät ja lentotoiminnan tilapäisesti sääolosuhteista tai teknisistä syistä korvaavat maayksiköt eli ambulanssit, helikoptereiden tarvitsemat tukikohdat ja niiden ylläpito sekä toiminnan hallinnointiin kuuluvat kulut.

2017 talousarvio	28 990 000
2016 talousarvio	28 990 000
2015 tilinpäätös	29 071 000

(50.) Valtionavustus valtakunnallista julkista terveydenhoitoa antavan lastensairaalan perustamiskustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)

Selvitysosa: Momentti ja sen määräraha ehdotetaan poistettavaksi talousarviosta.

2016 talousarvio	25 000 000
2015 tilinpäätös	15 000 000

52. *Valtion rahoitus turvakotitoiminnan menoihin* (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 13 550 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) valtion varoista maksettavasta korvauksesta turvakotipalvelun tuottajalle annetun lain (1354/2014) mukaisen korvauksen maksamiseen turvakotipalvelua tuottaville toimijoille
- 2) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen vuodessa Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle turvakotitoiminnan ohjaus-, ylläpitämis-, laadunvalvonta-, kehittämis- ja hallinnointitehtäviin sekä muihin kulutusmenoihin.

Selvitysosa: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos huolehtii turvakotipalvelujen valtakunnallisesta saatavuudesta siten, että eri puolilla Suomea on tarjolla ja saatavilla palveluja tarpeeseen nähden riittävästi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa turvakotipalvelujen kokonaisuuden koordinoinnista valtakunnallisesti yhteistyössä sopimuksen tehneiden turvakotien kanssa. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos valitsee turvakotipalvelun tuottajiksi toimijat, joilla on yksityisistä sosiaalipalveluista annetussa laissa (922/2011) tarkoitettu voimassa oleva toimilupa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarvearvion muutos	2 000
Yhteensä	2 000
2017 talousarvio	13 550 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	11 550 000
2015 tilinpäätös	11 550 000

63. *Valtionavustus sosiaalialan osaamiskeskusten toimintaan* (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 2 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta annetun lain (1230/2001) mukaisen valtionavustuksen maksamiseen sosiaalialan osaamiskeskuksille.

Selvitysosa: Koko maan kattavat alueelliset osaamiskeskukset ovat Etelä-Suomen, Häme-Satakunnan, Itä-Suomen, Kaakkois-Suomen, Keski-Suomen, Pohjanmaan maakuntien, Pohjois-Suomen ja Varsinais-Suomen sosiaalialan osaamiskeskukset. Lisäksi erityisesti ruotsinkielisten kuntien tarpeista lähtien on muodostettu Det finlandssvenska kompetenscentret inom det sociala området, jonka toimialue käsittää koko maan. Kullekin osaamiskeskukselle kohdentuvan valtionavustuksen perusteet on määritetty valtioneuvoston asetuksessa sosiaalialan osaamiskeskustoiminnasta (1411/2001).

Toiminnan tavoitteena on laadukkaiden sosiaalipalvelujen turvaaminen alueellisesti yhteistyössä kuntien sekä järjestetyn tutkimus-, kehittämis- ja koulutustoiminnan kanssa.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen lisäyksen poisto	-1 000
Yhteensä	-1 000
2017 talousarvio	2 000 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	2 400 000

64. Valtion korvaus rikosasioiden sovittelun järjestämisen kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta annetun lain (1015/2005) mukaisen valtion korvauksen maksamiseen sovittelun järjestämisestä aiheutuvien kustannusten korvaamiseksi
- 2) enintään 63 000 euroa sovittelutoiminnan kehittämisestä ja järjestämisestä Terveiden ja hyvinvoinnin laitokselle aiheutuviin toimintamenoihin.

Selvitysosa: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos vastaa sovittelutoiminnan järjestämisestä. Valtion korvauksen arvioidaan kattavan sovittelutoimintaan osallistuvan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvat sekä muut toiminnan kannalta tarpeelliset menot. Korvaus maksetaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen kanssa sopimuksen tehneelle kunnalle tai muulle palvelun tuottajalle ja sen maksatuksesta sekä käytön valvonnasta huolehtii Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Korvauksen perusteet määritellään valtioneuvoston asetuksella rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta.

Toiminnan tavoitteena on erityisesti nuorten rikosketjun varhainen katkaiseminen.

2017 talousarvio	6 300 000
2016 talousarvio	6 300 000
2015 tilinpäätös	6 300 000

70. Terveiden ja toimintakyvyn edistäminen

Selvitysosa: Luvun menot aiheutuvat terveysvalvonnan, tartuntatautien valvonnan, rokotteiden hankinnan ja pandemiavarautumisen erityismenoista, terveyden edistämisen menoista, työterveyshuollon erikoislääkäriskoulutuksen menoista sekä UKK-instituutin valtionavustuksesta. Terveiden ja toimintakyvyn edistämistä ja terveysvalvontaa toteutetaan osin myös momenttien 33.02.03, 33.02.05, 33.03.04 ja 33.03.50 määrärahoilla. Kunnat ovat keskeisiä terveysvalvonnasta vastaavia toimijoita.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämisen toimenpiteet

Terveyttä edistetään ja kansantauteja vähennetään yhteiskuntapolitiikan eri keinoin. Ihmisten omatoimisuutta terveytensä ja hyvinvointinsa ylläpitäjinä ja edistäjinä tuetaan huolehtimalla, että ympäristö ja olosuhteet tukevat terveellisiä valintoja. Kansainvälinen toiminta vaikuttaa yhä enemmän ihmisten terveyteen ja hyvinvointiin sekä elämäntapoihin ja terveystottumuksiin.

Terveysvalvonta (momentti 33.70.21) keskittyy erityisesti talousveden laadun valvonnan tehostamiseen, ympäristöterveydenhuollon tietojärjestelmien kehittämiseen sekä EU:n kemikaali-, kosmetiikka- ja säteilylainsäädännön toimeenpanoon ja rakennusten kosteus- ja homevaurioiden selvittämisen kehittämiseen.

Tavoitteet:

- elinympäristöstä ihmisille aiheutuvien terveyshaittojen ehkäisy ja poistaminen
- turvata säädösten edellyttämien ympäristön terveydellisten laatuvaatimusten toteutuminen, valvontamenettelyjen toimivuus, ajanmukaisuus, tuloksellisuus sekä valvonnan johdon tehokkuus
- vähentää talousvesistä aiheutuvia epidemioita
- ehkäistä geeni-, bio- ja nanoteknologiaan liittyviä terveyshaittoja.

Rokotteiden hankinnan ja tartuntatautien valvonnan (momentit 33.70.20 ja 33.70.22) painopisteinä ovat rokotusohjelman kehittäminen sekä sen toteutumisen ja vaikuttavuuden seuranta, hoitoon liittyvien infektioiden ja mikrobilääkeresistanssin torjunta, HIV-infektioiden ja muiden veritai sukupuoliteitse leviävien tartuntojen ehkäiseminen, varautuminen vakaviin epidemioihin ja kansainvälisenä yhteistyönä toteutettavan torjuntatyön vahvistaminen.

Tavoitteet:

- rokotuksiin ehkäistävien tautien matala esiintyvyys, influenssarokotusten kattavuuden parantaminen yli 65-vuotiailla ja yleisen rokotuskattavuuden ylläpito (esimerkkinä hinkuyskän ilmaantuvuus, yli 65-vuotiaiden influenssarokotuskattavuus)
- tartuntatautien leviämisen ehkäisy ja epidemioiden selvittäminen (esimerkkinä kampylobakteerilöydösten ilmaantuvuus, epidemioiden epäilyilmoitusten lukumäärä)
- Suomen kansainvälisesti verrattuna hyvän tartuntatautilanteen säilyttäminen (esimerkkinä tuberkuloosin ja MRSA-löydösten ilmaantuvuus sekä hoitoon liittyvien infektioiden ilmaantuvuus)
- HIV-infektion ja muiden veri- tai sukupuoliteitse leviävien tartuntojen leviämisen ehkäisy (esimerkkinä HIV-tapausten ilmaantuvuus, klamydiatapausten ilmaantuvuus, kansallisten strategioiden päivitykset)
- pandemiavalmiuden ja alueellisen epidemiologisen toiminnan kehittäminen (esimerkkinä kansallinen pandemiavarautumisen suunnitelman päivitys)
- Suomen aktiivinen osallistuminen lähialueilla, Euroopassa ja globaaleilla foorumeilla tartuntatautiuhkien torjuntaan, seurantajärjestelmien kehittämiseen sekä terveysturvallisuuden edistämiseen.

Terveyden edistämisen (momentti 33.70.50) teemapainopisteet vuonna 2017 ovat:

- ehkäistä ja vähentää tupakan, alkoholin, huumeiden ja muiden päihteiden käyttöä ja niistä aiheutuvia haittoja
- ehkäistä ja vähentää väestön ylipainoa ruokavalion ja fyysisen aktiivisuuden avulla
- vahvistaa positiivista mielenterveyttä edistävien menetelmien käyttöä sekä tukea itsemurhien ehkäisyä.

Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen (momentti 33.70.51) määrärahaa käytetään työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen. Työterveyslaitos käyttää varoja oman ja yliopistojen koulutuksen kehittämiseen sekä maksaa korvausta työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain tarkoittamille palvelujen tuottajille sekä työnantajan ylläpitämille työterveyshuoltoasemille.

Tavoitteet:

- varmistaa, että työterveyshuollossa päätoimisesti työskentelevät lääkärit ovat työterveyshuollon erikoislääkäreitä kuten asetuksessa (1484/2001) säädetään
- turvata työterveyslääkärien eläkkeelle siirtymisestä johtuva koulutuksen määrällinen tarve
- nostaa työterveyslääkärien koulutustaso vastaamaan työelämän tarpeita siten, että työterveyshuollon toimenpitein tuetaan työntekijöiden työssä jaksamista ja jatkamista sekä turvataan työterveyshuoltolain toimeenpano.

Terveyden ja toimintakyvyn edistämisen tunnusluvut 2014—2017

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Terveysvalvonta				
Vesivälitteiset epidemiat				
— epidemioiden lukumäärä	6	3	4	4
— sairastuneet henkilöt	288	763	100	100
Tartuntatautien torjunta ja rokotteiden hankinta				
Influenssarokotusten kattavuus yli 65-vuotiailla, %	40	40	45	48
Hinkuyskätapaukset, lkm	300	165	250	225
Kampylobakteerilöydökset, lkm	4 200	4 589	4 500	4 500
Epidemioiden epäilyilmoitukset	80	80	80	80
Tuberkuloositapaukset, lkm	270	272	280	275
MRSA/resistentit stafylokokkilöydökset, lkm	1 300	1 275	1 300	1 300
HIV ilmoitetut tapaukset, lkm	160	173	170	170
Hepatiitti C-virustartunnat, lkm	1 200	1 165	1 200	1 200
Hepatiitti B-virustartunnat, lkm	20	6	20	20
Tippuritartunnat, lkm	280	281	280	280
Kuppatartunnat, lkm	160	249	220	220
Klamydiatartunnat, lkm	13 200	13 571	13 500	13 500

Terveyden ja toimintakyvyn edistämisen tunnusluvut 2014—2017

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutus				
Työterveyshuollon erikoislääkäritutkintojen lukumäärä	46	45	45	29

Terveyden edistämisen määrärahan jakautuminen painopistealueisiin, euroa/vuosi

	2014 toteutunut	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Painopistealueet				
Tupakan, alkoholin ja huumeiden käytön ehkäisy ja vähentäminen	360 000	250 000	140 000	
Toimintakyvyn edistäminen ja liikunnan lisääminen	300 000	457 000	292 000	
Terveellisen ravitsemuksen edistäminen	340 000	270 000	400 000	
Mielenterveyden edistäminen ja väkivallan ehkäiseminen	400 000	379 000	941 000	
Seksuaaliterveyden edistäminen		502 000	338 400	
Ympäristön turvallisuuden ja esteettömyyden tukeminen sekä koti- ja vapaa-ajan tapaturmien ehkäiseminen	420 000	465 000	44 400	
Terveyden edistämisen rakenteiden, laadun, menetelmien ja yhteistyön kehittäminen	1 310 000	588 000	208 200	
Rahoitettujen hankkeiden hallinnointi		19 000	66 000	
Uudet painopistealueet vuodelle 2017				
Tupakan, alkoholin, huumeiden ja muiden päihteiden käytön ja niistä aiheutuvia haittojen ehkäisy ja väheneminen				560 000
Väestön ylipainon ehkäisy ja vähentäminen ruokavalion ja fyysisen aktiivisuuden avulla				1 170 000
Positiivisen mielenterveyden edistämisen menetelmien käytön vahvistaminen sekä itsemurhien ehkäisyn tuki				580 000
Rahoitettujen hankkeiden hallinnointi				20 000
Yhteensä	3 130 000	2 930 000	2 430 000	2 330 000

20. Rokotteiden hankinta (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 27 990 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) tartuntatautilain (583/1986) 25 §:n perusteella maksutta toimitettavien rokotustilaisuuksissa tarvittavien rokotteiden hankkimisesta ja edelleen toimittamisesta ja käytön ohjeistamisesta molemmilla kotimaisilla kielillä, kansallisen rokotusohjelman rokotusten epidemiologisten ja immunologisten vaikutusten, kattavuuden ja turvallisuuden selvittämisestä sekä niiden seurantajärjestelmien kehittämisestä, velvoitevarastoinnista, rokotejakelujärjestelmästä sekä muiden yleisen rokotusohjelman toteuttamisesta aiheutuvien menojen ja korvausten maksamiseen

2) Suomen lääkevahinkokorvausosuuskunnan jäsenmaksuun

3) rokotteiden hankkimisesta ja edelleen toimittamisesta välitystoimintaan aiheutuvien menojen maksamiseen

4) rokotteiden hankintapäätösprosessiin liittyviin kustannuksiin

5) enintään kolmea henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen kansallisen rokotusohjelman rokotusten epidemiologisten ja immunologisten vaikutusten, kattavuuden ja turvallisuuden selvittämiseksi sekä niiden seurantajärjestelmien kehittämiseksi.

Selvitysosa: Rokotusohjelman toteuttamisesta arvioidaan aiheutuvan menoja yhteensä 27 990 000 euroa. Summa on arvioitu tulevien tilausten mukaan. Määrärahaan sisältyy pandemi-
arokotteen vuosivarausmaksu 2 500 000 euroa. Rokotteiden välitystoimintaan ja muuhun rokot-
teiden hankintaan, huoltoon ja välitykseen on arvioitu käytettävän 211 000 euroa.

Rokotteiden välitystoiminnan aiheuttamat muut menot on merkitty momentille 33.03.04. Tulot rokotteiden myynnistä ja välitystoiminnasta on merkitty momentille 12.33.03.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Kertaluonteisen säästön palautus	5 000
Tarvearvion muutos	-120
TbE-ohjelman laajennus	120
Vesirokkorokotuksen sisällyttäminen kansalliseen rokotusohjelmaan	4 200
Yhteensä	9 200

2017 talousarvio	27 990 000
2016 talousarvio	18 790 000
2015 tilinpäätös	11 790 000

21. Terveysvalvonta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 750 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) terveydensuojelulain (763/1994), geenitekniikkalain (377/1995), kemikaalilain (599/2013), säteilylain (592/1991) ja kosmeettisista valmisteista annetun lain (492/2013) edellyttämästä terveysvalvonnasta, terveysvalvontatutkimuksesta ja henkilöstön jatko- ja täydennyskoulutuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen

2) bio- ja nanoteknologian riskinhallintaan liittyvästä koulutuksesta ja tutkimuksesta aiheutuvien menojen maksamiseen

3) edellä mainittuihin tarkoituksiin myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintameno säästö (HO 2015)	-30
Yhteensä	-30

2017 talousarvio	750 000
2016 talousarvio	780 000
2015 tilinpäätös	850 000

22. Tartuntatautien valvonta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 580 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) tartuntatautilain (583/1986) edellyttämän ehkäisyn ja valistustoiminnan, yllättävien epidemioiden selvittämisen ja seurannan sekä näiden edellyttämän kansainvälisen yhteistyön aiheuttamien menojen maksamiseen
- 2) edellä mainittuihin tarkoituksiin myönnettävien harkinnanvaraisten valtionavustusten maksamiseen
- 3) enintään yhtä henkilötyövuotta vastaavan henkilöstömäärän palkkaamiseen ja sosiaali- ja terveysministeriölle aiheutuvien muiden toimintamenojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintameno säästö (HO 2015)	-10
Yhteensä	-10
2017 talousarvio	580 000
2016 talousarvio	590 000
2015 tilinpäätös	660 000

50. Terveysten edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 330 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää terveyden edistämisen määrärahasta annetun lain (333/2009) 1 §:n mukaisten menojen maksamiseen.

Määrärahasta voidaan myöntää valtionavustuksia järjestöille, säätiöille, kunnille ja muille toimijoille. Määrärahasta voidaan myös tehdä sopimuksia valtionhallinnon laitosten kanssa terveyden edistämisen hankkeista. Määrärahaa saa käyttää myös määrärahan hallinnointiin liittyvien menojen maksamiseen.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Toimintameno säästö (HO 2015)	-100
Yhteensä	-100

2017 talousarvio	2 330 000
2016 talousarvio	2 430 000
2015 tilinpäätös	2 930 000

51. Valtion korvaus työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksesta aiheutuviin kustannuksiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää Työterveyslaitoksen toiminnasta ja rahoituksesta annetun lain (159/1978) 3 a §:n mukaiseen työterveyshuollon erikoislääkärin koulutuksesta aiheutuvien kustannusten korvaamiseen.

Selvitysosa: Työterveyslaitokselle maksetaan valtion varoista korvausta työterveyshuoltoon erikoistuvien lääkärin koulutuksesta aiheutuneisiin kustannuksiin. Työterveyslaitos voi maksaa korvausta yliopistoille, yksityisestä terveydenhuollosta annetun lain (152/1990) tarkoittamille palvelujen tuottajille sekä työterveyshuoltolain tarkoittamille palvelujen tuottajille (työnantajan ylläpitämät terveysasemat). Lisäksi Työterveyslaitos voi käyttää määrärahaa itse antamansa työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen kustannuksiin.

Tavoitteena on turvata työterveyslääkärin eläkkeelle siirtymisestä johtuva koulutuksen määrällinen tarve ja nostaa työterveyslääkärin koulutustaso vastaamaan työelämän tarpeita siten, että työterveyshuollon toimenpitein tuetaan työntekijöiden työssä jaksamista ja jatkamista sekä turvataan työterveyshuoltolain toimeenpano. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen aiheuttamiin kustannuksiin kohdennetut voimavarat ovat lisänneet tutkintojen lukumäärää selvästi jo vuodesta 2005 lähtien. Työterveyshuollon erikoislääkärikoulutuksen sisältöä on kyetty kehittämään.

Määrärahan mitoitus perustuu siihen, että tutkintokohtaisen korvauksen suuruus on 64 700 euroa ja että vuonna 2017 suoritetaan arviolta 45 tutkintoa. Vuonna 2015 tutkintoja suoritettiin 40 ja vuonna 2016 arvioidaan suoritettavan 44 tutkintoa.

2017 talousarvio	1 900 000
2016 talousarvio	1 900 000
2015 tilinpäätös	1 900 000

52. Valtionavustus UKK-instituutin toimintaan (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 928 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionavustuksen myöntämiseen Urho Kekkosen kuntoinstituuttisäätiön ylläpitämälle UKK-instituutille (laki valtionavusta Urho Kekkosen kuntoinstituuttisäätiölle (1284/2010, 2 §)).

Selvitysosa: Avustus on tarkoitettu UKK-instituutin toimintaan, jonka tarkoituksena on yksilön ja väestön terveyden, toimintakyvyn ja omatoimisen terveydenhoidon sekä terveyttä edistävän liikunnan edistäminen, kehittäminen ja tutkimus.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Järjestötukien säästö (HO 2015)	-2
Yhteensä	-2
2017 talousarvio	928 000
2016 talousarvio	930 000
2015 tilinpäätös	1 072 000

80. Maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomitustoiminta

Selvitysosa: Lomitustoiminnan tarkoituksena on edistää maatalousyrittäjien ja poronhoitajien sekä turkistuottajien työssä jaksamista, terveyttä ja toimintakykyä. Maatalousyrittäjien lomituspäivien järjestämisestä aiheutuneet kustannukset korvataan valtion varoista kustannusperusteisesti. Turkistuottajien lomituspäivien järjestämisestä aiheutuvat kustannukset korvataan valtion talousarviossa tarkoitukseen osoitetun siirtomäärärahan rajoissa.

Maatalousyrittäjillä on oikeus 26 päivän vuosilomaan. Vuosiloma kuuluu vain kotieläintaloutta harjoittaville maatalousyrittäjille. Sijaisapua annetaan maatalousyrittäjälle, joka on sairauden tai muun tilapäisen syyn vuoksi estynyt hoitamasta maatalousyrityksen päivittäin välttämättömiä kotieläinten hoitotöitä. Vuosiloma on maksuton, mutta sijaisavusta peritään maksu. Maatalousyrittäjä voi lisäksi tietyin edellytyksin ostaa lomittaja-apua tuettuun hintaan enintään 120 tuntia vuodessa.

Turkistuottajalle voidaan järjestää tarkoitukseen varatun määrärahan rajoissa vuosilomalomitusta enintään 18 päivää ja maksullista lisävapaata enintään 120 tuntia vuonna 2017.

Laissa poronhoitajien sijaisavusta säädetään poronhoitajien mahdollisuudesta saada sijaisapua työkyvyttömyyden perusteella enintään 170 tuntia vuodessa.

Lomituspäivien yleinen johto, ohjaus ja valvonta kuuluvat sosiaali- ja terveysministeriölle. Vastuu lomituspäivien toimeenpanosta on Maatalousyrittäjien eläkelaitoksella (Mela). Lomituspäivien järjestämisestä vastaavina paikallisyksikköinä toimivat kunnat Melan kanssa tekemiensä toimeksiantosopimusten perusteella. Melalle ja paikallisyksiköille suoritetaan valtion varoista laskennallinen korvaus lomituspäivien hallintokustannuksiin.

Toiminnan laajuus

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Maatalousyrittäjät			
1. Vuosilomatoiminta			
Palvelujen käyttäjien lukumäärä	19 800	18 200	16 900
Lomituspäivien lukumäärä	506 664	464 100	430 950
Lomituspäiviä/käyttäjä	25,59	25,50	25,50

Toiminnan laajuus

	2015 toteutunut	2016 arvio	2017 arvio
Lomitustuntien lukumäärä	3 289 709	3 013 300	2 798 100
Lomituspäivien keskim. kesto tunteina	6,49	6,49	6,49

2. Sijaisaputoiminta

Palvelujen käyttäjien lukumäärä	7 833	7 100	6 700
Lomituspäivien lukumäärä	330 580	297 760	281 000
Lomituspäiviä/käyttäjä	42,20	41,94	41,94
Lomitustuntien lukumäärä	2 268 759	2 000 000	1 887 300
Lomituspäivän keskim. kesto tunteina	6,86	6,72	6,72

3. Tuettu maksullinen lomittaja-apu

Palvelujen käyttäjät	10 291	9 450	8 980
Lomituspäivät	95 313	71 240	67 340
Lomituspäiviä/käyttäjä	9,26	7,54	7,50
Lomitustunnit	628 094	471 000	445 080
Lomituspäivien keskim. kesto tunteina	6,59	6,61	6,61

Turkistuottajat**1. Vuosiloma**

Palvelujen käyttäjien lukumäärä	640	640	640
Lomituspäivät	11 700	11 200	11 200
Lomituspäiviä/käyttäjä	17,45	17,50	17,50
Lomitustunnit	77 645	77 700	77 700
Lomituspäivien keskim. kesto tunteina	6,95	6,94	6,94

2. Lisävapaa

Palvelujen käyttäjät	425	425	425
Lomitustunnit	46 489	46 500	46 500
Lomitustunteja/käyttäjä	109	109	109

Poronhoitajien sijaisapu

Sijaisavun myöntämispäätöksiä	122	150	150
Lomitustunnit	10 124	13 750	13 750
Lomitustunteja/päätös	83	92	92
Käyttäjiä	92	110	110
Lomitustunteja/käyttäjä	110	170	170

40. Valtion korvaus maatalousyrittäjien lomituspalvelujen kustannuksiin (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 159 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maatalousyrittäjien lomituspalvelulain (1231/1996) 35 §:ssä tarkoitettuihin lomituspalvelujen käyttökustannuksiin lain 37 §:n nojalla kunnille suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen
- 2) enintään 182 000 euroa maatalouslomittajien oppisopimuskoulutuksesta paikallisyksiköille ai-heutuneiden nettokustannusten korvaamiseen.

Selvitysosa: Määrärahan mitoitus perustuu vuoden 2015 kustannuksia kuvaaviin alustaviin toteutumatietoihin ja niiden perusteella tehtyihin arvioihin toiminnan laajuuden ja kustannusten kehityksestä vuosina 2016 ja 2017.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Lomituspalvelujen palvelumaksujen alentaminen	10 000
Sopeutustoimi (HO 2015) (uudelleenkehittäminen momentille 33.80.41)	50
Tarvearvion muutos	-19 350
Yhteensä	-9 300

2017 talousarvio	159 300 000
2016 talousarvio	168 600 000
2015 tilinpäätös	166 040 341

41. Valtion korvaus turkistuottajien lomituspalvelujen kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 2 550 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää turkistuottajien lomituspalvelulain (1264/2009) 25 §:n mukaiseen turkistuottajien lomituspalvelujen käyttökustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen lomituksen paikallisyksiköille.

Selvitysosa: Turkistuottajille järjestetään maksutonta vuosilomaa ja maksullista lisävapaa-ta tarkoitukseen varatun määrärahan rajoissa. Lomituspalvelujen enimmäismäärät vahvistetaan vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Sopeutustoimi (HO 2015) (uudelleenkehittäminen momentilta 33.80.40)	-50
Yhteensä	-50

2017 talousarvio	2 550 000
2016 talousarvio	2 600 000
2015 tilinpäätös	2 600 000

42. Valtion korvaus poronhoitajien sijaisavun kustannuksiin (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 300 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää poronhoitajien sijaisavusta annetun lain (1238/2014) 16 §:n mukaiseen sijaisavun kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen.

Selvitysosa: Poronhoitajille järjestetään maksullista sijaisapua työkyvyttömyyden aikana enintään 170 tuntia ja 90 päivää kalenterivuoden aikana. Lomituspalvelujen enimmäismäärä vahvistetaan vuosittain sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella.

2017 talousarvio	300 000
2016 talousarvio	300 000
2015 tilinpäätös	300 000

50. Valtion korvaus maatalousyrittäjien ja turkistuottajien lomituspalvelujen hallintomenoihin (kiinteä määräraha)

Momentille myönnetään 16 140 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) maatalousyrittäjien lomituspalvelulain 31 ja 32 §:n nojalla Maatalousyrittäjien eläkelaitokselle ja kunnille lomituspalvelujen hallinnon järjestämisestä aiheutuviin kustannuksiin suoritettavan valtion korvauksen maksamiseen

2) enintään 94 000 euroa lain 12 §:n 3 momentin mukaisen harkinnanvaraisen lisäkorvauksen maksamiseen paikallisyksiköille

3) turkistuottajien lomituspalveluista annetun lain 24 §:n ja poronhoitajien sijaisavusta annettavan lain nojalla palvelujen hallinnosta aiheutuviin kustannuksiin.

Selvitysosa: Määrärahasta arvioidaan käytettävän kuntien lomituspalvelujen kustannuksiin 13 521 000 euroa, mihin sisältyvät turkistuottajien lomituspalveluista kunnille aiheutuvat kustannukset sekä erälle kunnille maksettava harkinnanvarainen lisäkorvaus. Maataloustuottajien eläkelaitokselle lomituspalvelujen hallinnosta aiheutuviin kustannuksiin arvioidaan käytettävän 1 619 000 euroa, mihin sisältyvät turkistuottajien ja poronhoitajien lomituspalvelujen hallinnosta eläkelaitokselle aiheutuvat kustannukset.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Maatalousyrittäjien eläkelaitoksen toteuttama varhaisen välittämisen toiminta	1 000
Yhteensä	1 000
2017 talousarvio	16 140 000
2016 talousarvio	15 140 000
2015 tilinpäätös	16 139 973

90. Avustukset terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen arpajaislain muuttamisesta rahapeliyhteisöjen yhdistämiseksi 1.1.2017 lukien. Jatkossa ainoastaan uudella rahapeliyhtiöllä olisi yksinoikeus toimeenpanna rahapelejä Suomessa. Rahapelitoiminnasta saatavista varoista käytetään 43 % terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Terveiden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen tarkoitettu tuotto käytetään avustusten myöntämiseen oikeuskelpoisille yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille, rintamaveteraanien kuntoutuksesta annetussa laissa (1184/1988), eräissä Suomen sotiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutuksesta annetussa laissa (1039/1997) ja sotilasvammalain (404/1948) 6 d §:ssä säädettyihin menoihin sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskusten toiminnasta aiheutuneisiin henkilöstö- ja muihin kustannuksiin. Avustuksia myönnetään harkinnanvaraisina avustuksina hakemusten perusteella.

Sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettava sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskus käsittelee avustushakemukset, laatii avustusehdotuksen ja hallinnoi avustusten maksatusta,

valvoo niiden käyttöä ja tekee avustetun toiminnan tuloksellisuusseurantaa. Avustuksista päättää sosiaali- ja terveysministeriö pääsääntöisesti kerran vuodessa.

Raha-automaattiyhdistyksen tuotosta myönnettiin vuonna 2016 avustuksia 315,3 milj. euroa yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen. Kun lisäksi arpajaislain 22 §:n 2 momentin nojalla osoitettiin Valtiokonttorin käytettäväksi 30,0 milj. euroa sotilasvammakorvauksiin, 60,0 milj. euroa sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, 18,0 milj. euroa rintamaveteraanien kuntoutukseen sekä 3,5 milj. euroa eräissä Suomen soitiin liittyneissä tehtävissä palvelleiden kuntoutukseen, Raha-automaattiyhdistyksen tuoton käyttö oli yhteensä 426,8 milj. euroa. Vuoden 2015 tuotosta jätettiin jakamatta 28,2 milj. euroa.

Rahapelitoiminnasta saatavaa tuottoa on tarkoitus käyttää vuonna 2017 yhteensä 429,2 milj. euroa. Tästä määrästä jaettaisiin avustuksina 317,6 milj. euroa momentilta 33.90.50. Lisäksi osoitetaan Valtiokonttorin käyttöön yhteensä 108,2 milj. euroa sotilasvammakorvauksiin, korvauksia sotainvalidien laitosten käyttökustannuksiin, eräisiin kuntoutustoiminnan menoihin sekä rintamaveteraanien kuntoutustoiminnan menoihin sekä 3,4 milj. euroa momentille 33.01.01 sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskuskuksen toimintamenoihin. Vastaava tulo 429 163 000 euroa on merkitty momentille 12.33.90.

Luvun nimike on muutettu.

50. Avustukset yhteisöille ja säätiöille terveyden ja sosiaalisen hyvinvoinnin edistämiseen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 317 600 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää arpajaislain (1047/2001) 17 §:n 2 momentissa ja 22 §:n 1 ja 3 momentissa mainittuihin tarkoituksiin.

Selvitysosa: Sosiaali- ja terveysministeriö on alustavasti asettanut seuraavat tavoitteet avustustoiminnalle vuodelle 2017:

1) Järjestöjen toimintaedellytysten ja perusrahoituksen turvaaminen: Avustuksilla tuetaan järjestöjen toimintoja ja hankkeita kansalaistoiminnan, vaikuttamistoiminnan, oikeuksien- ja edunvalvonnan, asiantuntijuuden ja kehittämistoiminnan sekä vapaaehtois- ja vertaistoiminnan jatkuvuuden ja kehittymisen varmistamiseksi.

2) Terveyden ja toimintakyvyn edistäminen: Avustuksia myönnetään toimintoihin ja kehittämishankkeisiin, joiden tavoitteena on terveyden edistäminen sekä ihmisten ja heidän lähiyhteisöjensä omaehtoisen suoriutumisen ja jaksamisen tukeminen.

3) Yhteisöllisyyden ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen: Avustuksia myönnetään toimintoihin ja kehittämishankkeisiin, joilla pyritään edistämään ihmisten mahdollisuuksia sosiaaliseseen kanssakäymiseen sekä osallistumismahdollisuuksia monipuolisesti kansalaisyhteiskunnan eri toimintoihin.

4) Erityisryhmien asumisen tukeminen: Avustamisen tavoitteena on edistää erityisryhmien asumismahdollisuuksia ja -valmiuksia sekä vähentää asunnottomuutta. Asumisen edistämiseen kes-

kittyvien toiminnallisten avustusten painoarvoa lisätään linjauksen aikana suhteessa investointiavustuksiin.

5) Kriisiauttaminen ja arjen turvallisuuden edistäminen: Avustuksilla tuetaan toimintoja ja kehittämishankkeita, joiden tavoitteena on auttaa ja tukea ihmisiä elämän erilaisissa kriisitilanteissa sekä ehkäistä arjen turvallisuutta uhkaavien ongelmien ja tapaturmien syntyä.

6) Työelämäosallisuuden vahvistaminen: Avustuksia myönnetään toimintoihin ja kehittämishankkeisiin, joiden tavoitteena on edistää ihmisten työelämävalmiuksia sekä mahdollisuuksia osallistua työelämään.

Avustustoiminnan linjausten mukaisesti vuosille 2016—2019 käynnistyy viisi teemaa, joihin avustuksia suunnataan erillisellä teemarahoituksella. Teemat ovat edellä esitelyihin tavoitealueisiin nähden osittain läpileikkaavia ja yhdistävät useampien tavoitealueiden toimintoja. Vuonna 2017 teemarahoitusta kohdennetaan hankkeisiin, joilla pyritään vähentämään yksinäisyyden kokemuksia.

Elinkeinotoimintaan verrattavaan, korvausta vastaan tapahtuvaan palvelutoimintaan ei avustuksia myönnetä kilpailun vääristymisen ehkäisemiseksi. Avustukset kohdennetaan raha-automaattivastuksista annetun lain mukaisesti järjestötoimintaan, joka toteutetaan ostopalvelu- ja kilpailuttamisjärjestelmien ulkopuolella.

Palveluihin liittyvässä kehittämistoiminnassa edistetään soveltuvilta osin järjestöjen ja kuntien välistä yhteistoimintaa. Avustusten suuntaamisessa huomioidaan myös hallitusohjelman toteuttamiseen sisältyvät kehittämisohjelmat siltä osin kuin ne soveltuvat avustustoiminnan linjausten raamittamaan avustusjärjestelmään ja kansalaisjärjestöjen toimintaan.

Avustusmäärärahan käyttö vuosina 2016—2017

Vuodesta 2016 alkaen avustusmäärärahan käyttösuunnitelma tehdään avustustoiminnan linjauksen (2016—2019) kuuden tavoitealueen mukaisella jaottelulla.

Avustustoiminnan linjausten tavoitealueiden mukainen esitys 2016—2017 (milj. euroa)

	2016	2017
Järjestöjen toimintaedellytysten ja perusrahoituksen turvaaminen	116	118
Terveysten ja toimintakyvyn edistäminen	72	75
Yhteisöllisyyden ja osallistumismahdollisuuksien edistäminen	55	60
Erityisryhmien asumisen tukeminen	30	20
Kriisiauttaminen ja arjen turvallisuuden edistäminen	24	25
Työelämäosallisuuden vahvistaminen	18	20
Yhteensä	315	318

Avustusmäärärahan käyttö avustustlajeittain vuosina 2015—2017 (milj. euroa)

	2015	2016	2017
Yleisavustukset	61	64	65
Kohdennetut toiminta-avustukset	147	156	159
Investointiavustukset	31	26	18
Projektiavustukset	70	69	76
Yhteensä	309	315	318

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rahapelitoiminnan tarkentunut tuottoarvio momentilla 12.33.90	2 300
Yhteensä	2 300

Momentin määräraha on muutettu kolmevuotiseksi siirtomäärärahaksi.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	317 600 000
2016 talousarvio	315 300 000
2015 tilinpäätös	309 300 000

Pääluokka 35

YMPÄRISTÖMINISTERIÖN HALLINNONALA

Selvitysosa: Ympäristöministeriö rakentaa kestävää elinympäristöä ja vihreää kasvua. Toiminnan strategiset painopisteet ovat vähähiilinen ja energiatehokas Suomi, luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous, hyvä ympäristön tila, monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut sekä hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot. Hallinnonala tekee läheistä yhteistyötä muiden hallinnonalojen ja sidosryhmien kanssa.

Ilmastomuutoksen hillintä ja muutokseen sopeutuminen EU:n vuosiin 2020—2050 ulottuvien ilmasto- ja energiatarvoitteiden saavuttamiseksi edellyttävät tehokkaita toimia. Suomi vaikuttaa siihen, että Pariisin ilmastokokouksen tulosten toimeenpano, jatkotyö sekä sopimuksen voimaansaataminen etenevät sovitulla tavalla sekä EU:ssa että YK:n ilmastosopimuksen puitteissa. Suomi osallistuu EU:n vuoteen 2030 ulottuvan ilmasto- ja energiapaketin jatkovalmisteluun ja toimeenpanoon. Tavoitteena on saavuttaa Suomen vuodelle 2020 asetetut ilmastotavoitteet etupainotteisesti. Ilmastolain toimeenpanolla ja keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelmalla edistetään ilmastopolitiikan ennakoitavuutta ja päästövähennystoimien toteuttamista kustannustehokkaasti. Kunnianhimoisilla ilmastotavoitteilla luodaan uudenlaista kasvua ja markkinoita vähähiilisille teknologioille ja ratkaisuille.

Kansallisella ilmasto- ja energiapolitiikalla on tavoitteena muun muassa eheyttää yhdyskuntarakennetta, vähentää rakennuksista ja asumisesta aiheutuvaa energian käyttöä ja päästöjä sekä lisätä uusiutuvan energian tuotantoa ja käyttöä. Kaupunkiseutujen rakenteen eheytymistä edistetään yhteen sovittamalla maankäyttöä, asumista, palveluja ja liikennettä huomioiden samalla elinympäristön laatu, sosiaaliset vaikutukset ja kustannustehokkuus.

Toimeenpannaan lähes nollaenergiarakentamiseen siirtymistä uudisrakentamisessa. Luodaan mahdollisuuksia ja kannustetaan nykyisiä vähimmäisvaatimuksia energiatehokkaampaan rakentamiseen uudis- ja korjausrakentamisessa.

Ilmastomuutoksen torjuminen ja luonnonvarojen rajallisuus muuttavat tuotanto- ja kulutusraenteita. Lähtökohtana on luonnonvarojen hyödyntäminen materiaali- ja energiatehokkaasti ja pyrkimys materiaalien suljettuun kiertoon, joka vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja jätettä eikä vaaranna luonnon ekosysteemipalveluja. Tarvitaan rakenteellisia muutoksia, ohjauskeinoja sekä kokeiluja, joilla edistetään vihreää taloutta, erityisesti kierto- ja biotaloutta sekä puhtaita ratkaisuja. Kansallisen tason ratkaisut palvelevat myös vienninedistämistä.

Luonnon monimuotoisuuden, vesiensuojelun-, luonnonvarojen kestävä käytön ja luonnon virkistyskäyttämömahdollisuuksien huomioonottamista päätöksenteossa edistetään laaja-alaisella yhteistyöllä. Pinta- ja pohjavesien sekä Itämeren hyvää tilaa vuoteen 2021 mennessä tavoitellaan toteuttamalla vesien- ja merenhoidon suunnitelmia. Tämä edellyttää erityisesti rehevöitymisen ja haitallisista aineista johtuvien riskien vähentämistä sekä vesi- ja meriluonnon monimuotoisuuden suojelua. Ravinteiden kierrätysohjelman hankkeilla etsitään ja viedään käytäntöön parhaita ratkaisuja vesien rehevöitymisen vähentämiseksi ja ravinneomavaraisuuden lisäämiseksi. Vaarallisten kemikaalien kulkeutumisen ja ympäristökuormituksen vähentäminen edellyttää valtioiden rajat ylittävää yhteistyötä. Toiminta valuma-alueilla ja merillä vaikuttaa Itämeren sekä sisä- ja pohjavesien tilaan. Meriliikenteen ja erityisesti öljykuljetusten määrän kasvu Suomenlahdella lisää alusöljy- ja kemikaalionnettomuuksien riskiä ja torjuntavalmiuden tarvetta.

Luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen pyritään pysäyttämään vuoteen 2020 mennessä muun muassa turvaamalla ekosysteemejä, lajeja ja perinnöllistä monimuotoisuutta, vähentämällä luonnon monimuotoisuuteen kohdistuvia paineita ja tukemalla luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä monimuotoisuuden huomioon ottavaa biotaloutta.

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamisella vastataan alueidenkäytön tulevaisuuden haasteisiin kuten kaupungistumiseen ja ilmastomuutokseen. Hyvän elinympäristön turvaamiseksi kehitetään keinoja sekä kasvavien kaupunkiseutujen että väestöltään vähenevien alueiden suunnittelun parantamiseen.

Suurissa kasvukeskuksissa, erityisesti pääkaupunkiseudulla, asuntojen riittämätön tarjonta nostaa vuokra- ja hintatason korkeaksi. Keskusten asuntojen kysyntä kasvaa edelleen nopeasti myös jatkossa työpaikkojen keskittyessä voimakkaasti näille seuduille. Kohtuullisilla asumiskustannuksilla on keskeinen merkitys elinkeinoelämän toimintaedellytysten sekä alueiden ja kansalaisten hyvinvoinnin turvaamisessa. Valtion sekä kasvukeskusten kaupunkien ja kuntien sopimusyhteistyöllä (MAL) lisätään asuntotonttien ja asuntojen tarjontaa. Valtion tukea suunnataan asunnottomuuden vähentämiseen ja heikoimpien ryhmien asuntotilanteen parantamiseen. Ikääntyneiden asumisolaja parannetaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelman toimenpiteillä.

Ympäristölupa- ja arviointimenettelyiden kokonaisuuden tehostamista jatketaan tavoitteena ympäristöllisten menettelyjen yhden luukun palvelut. Samalla edesautetaan hankkeiden ympäristöä koskevien lupa- ja arviointimenettelyjen sujuvaa etenemistä ja turvataan ympäristönsuojelun korkea taso sekä kansalaisten osallistumismahdollisuudet ympäristöä koskevaan päätöksentekoon.

Kansallinen kestävä kehityksen yhteiskuntasitoumus asettaa pitkän aikavälin (2050) kestävä kehityksen tavoitteet. Ympäristöministeriö toteuttaa yhteiskuntasitoumusta omassa toiminnassaan ja kannustaa myös eri toimijoita sitoutumaan toimeenpanoon.

Ympäristöministeriön hallinnonalalla sukupuolten tasa-arvoa edistetään toimialalla säädös- ja informaatio-ohjauksen keinoin muun muassa rakennettua ympäristöä koskevassa ohjauksessa ja päätöksenteossa. Talousarvion määrärahoilla ei arvioida olevan merkittäviä vaikutuksia sukupuolten väliseen tasa-arvoon. Hallinnonalan omassa toiminnassa ja johtamisessa korostetaan toimintatapoja, jotka tukevat yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa.

Ympäristöministeriö asettaa seuraavat tavoitteet toimialan yhteiskunnalliselle vaikuttavuudelle:

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

— Suomen kasvihuonekaasupäästöt vähenevät

— Rakentamisen, alueidenkäytön ja liikkumisen ratkaisut tukevat vähähiilisyyttä ja energiatehokkuutta.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous

— Vihreä kasvu etenee

— Kierrätys, ml. ravinteiden kierrätys, lisääntyy.

Hyvä ympäristön tila

— Vesien tila ja ilman laatu paranee

— Rakennetun ympäristön kehitys parantaa elinympäristön terveellisuutta, turvallisuutta ja viihtyisyyttä.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

— Luonnon monimuotoisuus ja ekosysteemipalveluiden toimivuus turvataan.

Hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot

— Asuntorakentaminen lisääntyy alueilla, joilla kohtuuhintaisten asuntojen tarve on suurin

— Erityistä tukea tarvitsevien ryhmien asuminen paranee

— Kaupunkiseutujen, etenkin metropolialueen maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevat ratkaisut tukevat ihmisten arjen sujuvuutta ja vahvistavat seutujen kilpailukykyä.

Tuottavuuden parantaminen

Julkisen sektorin tuottavuuden lisääminen on osa hallituksen talouspoliittista strategiaa. Toiminnan vaikuttavuus ja palvelukyky pyritään säilyttämään voimavarojen vähenemisestä huolimatta.

Pääluokan valtuudet momenteittain (milj. euroa)

		2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
35.10.61	<i>Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)</i>		
	— sopimusvaltuus	5	-
35.10.63	<i>Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)</i>		
	— myöntämisvaltuus	10	10

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Ympäristöhallinnon toimintamenot	73 053	67 298	62 295	-5 003	-7
01. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	31 180	28 580	27 782	-798	-3
04. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	32 061	30 014	25 878	-4 136	-14
(21.) Ympäristöministeriön hallinnonalan tuottavuusmääräraha (siirtomääräraha 2 v)	1 197	—	—	—	0
29. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonnalisäveromenot (arviomääräraha)	6 515	6 970	6 405	-565	-8
65. Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon (siirtomääräraha 3 v)	2 100	1 734	2 230	496	29
10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu	124 523	108 773	92 083	-16 690	-15
20. Ympäristövahinkojen torjunta (siirtomääräraha 2 v)	4 768	5 900	5 900	—	0
21. Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)	2 440	2 440	2 440	—	0
22. Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)	13 760	15 825	14 725	-1 100	-7
52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)	34 598	37 616	29 406	-8 210	-22
60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)	3 000	3 000	3 000	—	0
61. Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)	10 242	11 072	6 042	-5 030	-45
63. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)	48 826	18 480	18 630	150	1
64. EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)	3 000	4 500	4 500	—	0
65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)	1 000	1 000	1 000	—	0

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017 1000 €	%
66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)	1 440	1 440	1 440	—	0
70. Alusinvestoinnit (siirtomääräraha 3 v)	1 450	7 500	5 000	-2 500	-33
20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen	5 793	25 806	25 691	-115	0
01. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)	4 943	4 956	4 841	-115	-2
(02.) Rakennetun ympäristön ja rakentamisen digitalisaatio (siirtomääräraha 3 v)	—	—	—	—	0
55. Avustukset korjaustoimintaan (siirtomääräraha 3 v)	—	20 000	20 000	—	0
60. Siirto valtion asunto-rahastoon	0	0	—	—	0
64. Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)	850	850	850	—	0
Yhteensä	203 369	201 877	180 069	-21 808	-11
Henkilöstön kokonaismäärä	899	846	838		

01. Ympäristöhallinnon toimintamenot

Selvitysosa: Ympäristöhallinto rakentaa kestävästä elinympäristöstä ja tukee vihreää kasvua sekä puhtaita ratkaisuja. Tavoitteena on parempi ympäristö tuleville sukupolville. Ympäristöstä, ympäristön tilan kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä tuotetaan tietoa, arvioidaan vaihtoehtoisia kehityssuuntia ja kehitetään ratkaisuja kestävästä kehityksestä ja kansalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Toimintaa ja voimavaroja suunnataan strategisten linjausten mukaisesti. Säädösten ja toimenpiteiden vaikutusten arviointia kehitetään sekä lupa- ja viranomaismenettelyjä sujuvoitetaan.

Ympäristöhallinnon henkilöstövoimavaroja johdetaan ja osaamista kehitetään suunnitelmallisesti tavoitteena säilyttää ympäristöhallinnon palvelukyky ja turvata henkilöstön motivaatio.

Ympäristöministeriö osallistuu valtion aluehallinnon strategiseen ohjaukseen yhteistyössä sitä ohjaavien muiden ministeriöiden kanssa sekä huolehtii virastojen ympäristötehtävien toiminnallisesta ohjauksesta.

Aluehallintovirastojen ympäristölupatehtävien tulostavoitteet ja toimintamenot on budjetoitu valtiovarainministeriön pääluokkaan momentille 28.40.01.

Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten toimintamenot on budjetoitu työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan momentille 32.01.02. Ympäristöministeriö asettaa elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskuksille seuraavat alustavat tulostavoitteet tukemaan pääluokkaperusteluissa esitettyjä toimialan vaikuttavuustavoitteita:

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

— Osallistutaan energia- ja ilmastostrategian ja ilmastolain toteuttamiseen

— Tuulivoimarakentamista ohjataan ympäristön, kansalaisten ja kokonaistaloudellisuuden kannalta optimaalisille paikoille.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimivat kierrätysmarkkinat

— Kehitetään alueen jätehuoltoa ja sitä ohjaavaa alueellista jätesuunnitelmaa. Tehostetaan toimia jätealan uudistuneen lainsäädännön toimeenpanossa ja sen tavoitteiden toteuttamisessa

— Edistetään luonnonvarojen ekologisesti kestävää käyttöä.

Hyvä ympäristön tila

— Huolehditaan uuden ympäristönsuojelulain toimeenpanosta, mm. sähköisten lupa- ja valvontajärjestelmien avulla, ja tehostetaan vesilain, jätelain, kemikaalilain ja nitraattiasetuksen toimeenpanon valvontaa ja raportointia. Tuetaan aluehallintovirastoja lupa-asioiden käsittelyssä sekä osallistutaan ympäristölupamääräysten perustana olevien parhaan käyttökelpoisen tekniikan velvoitteiden valmisteluun. Huolehditaan riskinarvioinnin perusteella laadittujen valvontasuunnitelmien ja ohjelmien toteutumisesta

— Edistetään valtakunnallisen pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostusohjelman toteutumista

— Toteutetaan vuoteen 2021 ulottuvia vesien- ja merenhoidon suunnitelmia ja toimenpideohjelmia sekä edistetään valtion avustuksilla vesien tilaa parantavia hankkeita ja ravinteiden kierrätystä

— Lisätään tietoa pohjavesiin kohdistuvista riskeistä ja toteutetaan pohjavesialueiden määrittystä ja luokittelua

— Kaupunkiseutujen vaikutuksiltaan merkittävien yleis- ja asemakaavojen laatimista tuetaan yhdyskuntarakenteen eheyttämiseksi, liikennetarpeen vähentämiseksi sekä palvelurakenteen kehittämiseksi. Parannetaan kaupunkiseutukokonaisuuksien suunnittelun edellytyksiä ja kehitetään yhteistyössä kuntien kanssa maaseuturakentamisen käytäntöjä alueiden erilaisuus huomioon ottaen

— Alueidenkäytön ja rakentamisen ohjauksessa huomioidaan elinympäristön turvallisuus, terveellisyys ja viihtyisyys sekä kulttuuri- ja viherympäristön arvot. Tällä parannetaan ihmisten hyvinvointia ja alueiden vetovoimaa. Ohjataan alueidenkäyttöä siten, että viherrakenteen ja -ympäristön laatu sekä elinympäristön viihtyisyys paranevat

- Toteutetaan ympäristöhallinnon ilmastonmuutokseen sopeutumisen toimintaohjelmaa
- Toteutetaan kulttuuriympäristöstrategiaa ja edistetään kulttuuriympäristön hyvää hoitoa.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

— Vaikutetaan luonnon monimuotoisuuden kadon pysäyttämiseen erityisesti luontotyyppien ja uhanalaisten lajien suojelun monipuolisella keinovalikoimalla sekä edistämällä Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa (METSO) ja soidensuojelua

— Yhdenmukaistetaan ja tehostetaan toimintatapoja Natura 2000 -verkoston suojelun toimeenpanon ja turvaamistoimien osalta.

Tunnuslukuja

Indikaattori	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 tavoite	2017 tavoite
METSO-alueiden suojelu, ha	7 913	5 953	3 600	3 000
Ympäristönsuojelun valvontatarkastukset, kpl	2 145	1 587	1 800	2 100
Valtion jätehuoltotyönä toteutetut pilaantuneiden alueiden kunnostukset, kpl	9	10	8	14
Palvelujen ja joukkoliikenteen järjestämistä tukeva taajamarakenne kaupunkiseuduilla (vähintään 20 as/ha alueella asuvan väestön osuus koko kaupunkiseudun väestöstä), %	64,0	63,8 ¹⁾	63,9	63,9

¹⁾ Ennuste

01. Ympäristöministeriön toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 27 782 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös korvauksiin, joita suoritetaan Turvallisuus- ja kemikaalivirastolle seuraavista EU-asetuksiin ja EU-direktiiveihin perustuvista markkinavalvontatehtävistä:

- 1) sähkö- ja elektroniikkalaitteissa, pakkauksissa sekä paristoissa ja akuissa käytettävien vaarallisten aineiden käytön rajoittaminen ja pakkausten perusvaatimukset, raskasmetallipitoisuudet ja merkinnät
- 2) otsonikerrosta heikentäviä aineita sekä fluorattuja kasvihuonekaasuja koskevien Euroopan yhteisöjen asetusten edellyttämä laitteiden huoltajien pätevyyden toteaminen ja rekisteröiminen
- 3) rakennustuotteet
- 4) rakennustuotteiden ekosuunnittelu ja energiamerkintä.

Lisäksi määrärahaa saa käyttää korvauksiin Motiva Services Oy:lle Euroopan unionin ympäristömerkin myöntämisjärjestelmän mukaisten tehtävien hoidosta, Tukesille korvauksiin CE-merkittämättömien tuotteiden markkinavalvonnasta sekä valtionavustusten maksamiseen yliopistoille, korkeakouluille ja muille vastaaville tutkimustoimintaa harjoittaville yhteisöille tutkimustoimintaan.

Selvitysosa: Ympäristöministeriön keskeiset tavoitteet vuodelle 2017:

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

— Vaikutetaan Pariisin ilmastokokouksen tulosten toimeenpanoon ja jatkotyöhön sekä sopimuksen voimaansaattamiseen. Vaikutetaan EU:ssa vuodelle 2030 asetetun vähintään 40 prosentin päästövähennystavoitteen toimeenpanoon. Valmistellaan vuoteen 2030 ulottuva keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelma annettavaksi selontekona eduskunnalle

— Parannetaan uudisrakentamisen sekä olemassa olevan rakennuskannan energiatehokkuutta samalla huolehtien rakentamisen laadusta, rakennusten kosteusturvallisuudesta ja sisäilmastosta

— Edistetään uusiutuvan energian hyödyntämistä sekä rakennetun ympäristön vähähiilisyyttä ja energiatehokkuutta alueidenkäytössä, rakentamisessa ja liikkumisessa uuden energia- ja ilmastostrategian sekä ilmastolain mukaisesti.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimivat kierrätysmarkkinat

— Toteutetaan aloitteita ja osallistutaan aloitteisiin, joilla edistetään vihreää taloutta

— Vaikutetaan EU:n kiertotalous- ja jätelainsäädäntöehdotusten valmisteluun

— Edistetään haitallisten aineiden ja kemikaalien hallintaa kestävän kierrätystalouden turvaamiseksi

— Valmistellaan kierrätystä edistävää sääntelyä ja ratkaisuja

— Edistetään ravinteiden kierrätyksen uusia menetelmiä vesien hyvän tilan saavuttamiseksi ja ravinneomavaraisuuden lisäämiseksi

— Vaikutetaan ympäristönäkökohtien huomioon ottamiseen maatalous-, metsä- ja energiasektorilla sekä muussa biotaloudessa

— Vahvistetaan arktisten alueiden ympäristökysymysten näkyvyyttä ja edistetään suojelutoimien vaikuttavuutta.

Hyvä ympäristön tila

— Ohjataan uuden ympäristönsuojelulain toimeenpanoa. Valmistellaan uusia ehdotuksia ympäristölupamenettelyn sujuvoittamiseksi laadittujen selvitysten perusteella

— Sujuvoitetaan ympäristönsuojelun lupamenettelyä sähköisellä asioinnilla

— Toteutetaan ja edistetään valtakunnallisen pilaantuneiden maa-alueiden riskienhallintastrategiaa sekä sen sisältämää valtakunnallista tutkimus- ja kunnostusohjelmaa sekä pilaantuneiden maa-alueiden kunnostuksen kokeiluhanketta

— Valmistellaan valtakunnallista öljyntorjuntaohjelmaa

— Valmistellaan kansallista ilmansuojeluohjelmaa

— Päivitetään kansallinen vaarallisia kemikaaleja koskeva ohjelma

— Tehostetaan haitallisten ja vaarallisten aineiden seurantaan lisääntyneiden vaatimusten vuoksi

— Ohjataan vesien ja merenhoidon suunnittelua ja toteutusta sekä jatketaan kansainvälistä yhteistyötä Itämeren ja vesien hyvän tilan saavuttamiseksi

— Uudistetaan valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja edistetään sitä koskevan valtioneuvoston päätöksen toimeenpanoa

- Edistetään merialuesuunnittelun käynnistymistä Suomen rannikkoalueella
- Sujuvoitetaan kaavoitusta ja rakentamisen lupamenettelyä tinkimättä rakennetun ympäristön laadusta
- Uudistetaan maankäytön ja rakentamisen ohjausta
- Tehostetaan keinoja kulttuuriympäristöstrategian tavoitteiden toteuttamiseksi laaja-alaisesti koko yhteiskunnassa
- Valmistellaan kuntien rakennusvalvontayksiköiden tehtäviä, määrää ja kokoa koskevaa uudistusta viranomaisohjauksen tehostamiseksi. Sähköinen asiointi sujuvoittaa rakentamisen lupamenettelyitä
- Uudistetaan rakentamismääräyskokoelmaa. Sääntelyä puretaan kustannusten ja byrokratian keventämiseksi
- Tehostetaan ja sujuvoitetaan ympäristöön kohdistuvia lupa- ja arviointimenettelyitä. YVA-lain toimeenpanoa edistetään erityisesti YVA-menettelyn ja hankekaavoituksen yhdistämisen osalta
- Edistetään digitalisaatiota koko ympäristöhallinnon toimialueella.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

- Huolehditaan luonnon monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen ja EU:n biodiversiteettistrategian kansallisesta toimeenpanosta toteuttamalla kansallista strategiaa ja toimintaohjelmaa vuonna 2016 tehtävän päivityksen mukaisesti
- Perustetaan itsenäisyyden 100-vuotissjuhlavuoden kansallispuisto ja jatketaan luonnonsuojelualueiden perustamissäädösten valmistelua
- Edistetään lajien ja luontotyyppien uhanalaisuusarviointeja ja parannetaan suojelun tasoa
- Edistetään vapaaehtoista luonnonsuojelua. Edistetään ekosysteemipalvelujen kestävää käyttöä kehittäen erityisesti luonnon virkistyskäyttöä, luontomatkailua ja maisemanhoitoa.

Hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot

- Kaupunkiseutujen MAL-sopimuksilla sekä suunnitteluyhteistyöllä lisätään asunto- ja tonttitarjontaa ja asuntorakentamista, parannetaan kaupunkiseutujen yhdyskuntarakenteen toimivuutta ja taloudellisuutta sekä vähennetään liikennetarpeita. Samalla parannetaan elinympäristön laatua
- Kytetään asuntotarjonnan lisääminen aiempaa tiiviimmin työllisyyden ja kilpailukyvyn parantamiseen sekä asumisolojen parantaminen hyvän ympäristön tuottamiin hyvinvointivaikutuksiin
- Alueiden käytön suunnittelun ja rakentamisen kehittämisessä kiinnitetään enemmän huomiota alueiden erilaisuuteen, erilaisten asuinympäristöjen vahvuuksiin ja maaseudun tarpeisiin
- Huolehditaan asuntotuotantoon liittyvien valtion tukijärjestelmien ajantasaisuudesta ja toimivuudesta riittävän kohtuuvuokraisen asuntotarjonnan turvaamiseksi
- Suunnataan asuntokantaan kohdentuvat tukitoimet siten, että ne mahdollisimman tehokkaasti edistävät ikääntyneiden ja vammaisten mahdollisuuksia asua kotonaan

— Edistetään turvapaikan saaneiden asumista kotoutumisen tukemiseksi

— Selvitetään ajantasaisia keinoja asuinympäristöjen viihtyisyyden, monipuolisuuden ja luonnonläheisyyden edistämiseksi.

Tutkimus-, ennakointi-, arviointi- ja selvitystoiminta (TEAS)

Tuotetaan hallinnolle tietoa, joka palvelee toiminnan ennakointia, ympäristöpolitiikan ja -lainsäädännön valmistelua, kehittämistä ja toimeenpanoa, kansainvälistä yhteistyötä sekä päätöksentekoa ja päätösten vaikutusten arviointia.

Vuoden 2017 kohteita ovat uudistetun ympäristönsuojelulain toimeenpano, kustannustehokas ja kestävä ilmastopolitiikka, kiertotalous, luonnonvarojen kestävä käytön ja materiaalitehokkuuden edistäminen, vesien- ja merenhoitosuunnitelmien, luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön toimintaohjelman ja METSO-ohjelman toimeenpano, maankäyttö- ja rakennuslain toimivuusarvioinnin jatkotoimenpiteet, rakennetun ympäristön laatu ja kestävyys (mm. ikääntyneiden asumisen kehittämisohjelma, rakennusten energiatehokkuus ja puukerrostalojen rakentamisen edistäminen), kaupunkiseutujen yhdyskunta- ja palvelurakenne, maankäytön, asumisen ja liikenteen yhteensovittaminen kaupunkiseuduilla ml. metropolipolitiikka, asuntopolitiikka, kulttuuriympäristö, suunnitelmallinen kiinteistönpito ja korjausrakentaminen sekä kokonais- ja kohdealuearkkitehtuurityö.

Markkinavalvontatehtävät

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto (Tukes) hoitaa ympäristöministeriön toimeksiannosta vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain (387/2013) ja akuista ja paristoista annetun valtioneuvoston asetuksen (520/2014) markkinavalvontaa sekä ja pakkausten perusvaatimuksia, raskasmetallipitoisuuksia ja merkintöjä koskevien tuotevaatimusten valvontaa pakkauksista ja pakkausjätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (518/2014) mukaisesti.

Tukes hoitaa myös otsonikerrosta heikentävistä aineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1005/2009 ja fluoratuista kasvihuonekaasuista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 517/2014 edellyttämät pätevyystodistukset ja niiden rekisteröinnin valtioneuvoston asetuksen (452/2009) mukaisesti. Pätevyystodistusten käsittelytuotot tuloutetaan momentille 12.35.99.

EU:n rakennustuoteasetukseen (EU) N:o 305/2011 perustuvaa rakennustuotteiden markkinavalvontaa hoitaa Tukes maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 181 §:n nojalla. CE-merkittyjen rakennustuotteiden markkinavalvontaa koskevat velvoitteet on säädetty rakennustuoteasetuksessa. Tukes hoitaa maankäyttö- ja rakennuslain 181 §:n nojalla myös eräiden rakennustuotteiden tuotehyväksynnästä annetun lain (954/2012) mukaisen markkinavalvonnan. Energiamerkintädirektiivin (2010/30/EU) ja ecodesign-direktiivin (2009/125/EY) täytäntöönpanosäädösten asianmukaisen soveltamisen markkinavalvonta perustuu lakiin tuotteiden ekologiselle suunnittelulle ja energiamerkinnälle asetettavista vaatimuksista (1005/2008), jonka mukaisesti Tukes vastaa markkinavalvonnasta.

EU-ympäristömerkistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (66/2010/EY) 4 artiklan toimeenpanon kansalliseksi toimivaltaiseksi elimeksi on laissa EU-ympäristömerkin myöntämisyjärjestelmästä (86/2011) nimetty Motiva Services Oy, jolle korvataan ympäristömerkkiin liittyvistä tehtävistä aiheutuvia menoja.

Työajan jakautuminen tehtäväalueille (htv)

Tehtäväalue	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Ympäristönsuojelu	54	51	51
Luontoympäristö	52	51	48
Rakennettu ympäristö	83	77	78
Tieto ja viestintä	12	13	13
Hallinto ja kansainväliset asiat	53	49	46
Kansliapäällikkö ja alaiset	5	5	5
Yhteensä	259	246	241

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	31 771	29 380	28 582
Bruttotulot	900	800	800
Nettomenot	30 871	28 580	27 782
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	11 660		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	11 968		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rakennustuotteiden markkinavalvonta (siirto momentilta 31.01.01)	50
Siirto momentille 23.01.01 (-1 htv)	-114
Säästöjen VNHY-osuuden palautus (siirto momentilta 23.01.01)	137
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-7
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-285
Palkkaliukumasäästö	-33
Palkkausten tarkistukset	85
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-133
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-168
Toimintameno-säästö (HO 2015)	21
Työajan pidentäminen (Kiky)	-187
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-28
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-183
Tasomuutos	51
Yhteensä	-798

2017 talousarvio	27 782 000
2016 II lisätalousarvio	-183 000
2016 talousarvio	28 580 000
2015 tilinpäätös	31 179 999

04. Suomen ympäristökeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 25 878 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Suomen ympäristökeskus (SYKE) kehittää ratkaisuja kestävän kehityksen edistämiseksi erityisesti valtioneuvoston, muun julkisen hallinnon ja elinkeinoelämän käyttöön. Ratkaisujen pohjaksi SYKE tuottaa tietoa ympäristöstä, sen tilan kehityksestä ja siihen vaikuttavista tekijöistä sekä arvioi vaihtoehtoisia kehityssuuntia. SYKE huolehtii myös useista EU-lainsäädännön ja kansainvälisten sopimusten edellyttämistä raportoinneista sekä hoitaa eräitä ympäristövalvonnan ja muita viranomaistehtäviä.

SYKE hoitaa myös maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvia vesivarojen käytön ja hoidon tehtäviä. SYKEN toimintamenoista näihin tehtäviin kohdennetaan noin 1 700 000 euroa. SYKEN toimintamäärärahaa arvioidaan käytettävän näihin tehtäviin noin 22 henkilötyövuoden ja erillisrahoitusta noin 16 henkilötyövuoden kustannusten kattamiseen. Tutkimuslaitos-uudistukseen sopeutuminen vaikuttaa tehtävien hoitamiseen käytettäviin voimavaroihin vuosina 2015—2018. Muutokset tarkennetaan yhteisen suunnittelun kautta.

Yhteiskunnallinen vaikuttavuus

Suomen ympäristökeskuksen toiminta vaikuttaa yhteiskunnan kehityksen kestävyyyteen tuottamalla ja välittämällä uutta tietoa ja uusia ratkaisumalleja. Tiedon keskeisiä käyttäjiä ovat valtioneuvosto, aluehallinto, kunnat, maakuntien liitot, liike-elämä, tiedotusvälineet, kansalaisjärjestöt sekä yksityiset kansalaiset.

Vaikuttavuustavoitteet ovat:

— Biotalouden ja kiertotalouden kasvu ja uudet ratkaisut ovat kestäviä ilmastonmuutoksen hillinnän, vesi- ja muiden luonnonvarojen käytön, vesistöjen ja Itämeren kuormittumisen sekä ekosysteemien turvaamisen kannalta. Elinympäristöt ovat monimuotoisia, terveellisiä sekä hyvinvointia edistäviä ja niiden vaikutukset terveyteen tiedostetaan. Ympäristöä koskevaa tietoa tuotetaan, jaetaan ja käytetään tehokkaasti, digitalisaation myötä kansalaisten osallistumisen edellytykset elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon paranevat ja ympäristötiedon tuottamiseen, jalostamiseen ja jakeluun kehittyy uutta yritystoimintaa

— Ympäristösääntelyn ongelmakohdat on tunnistettu ja ne on ratkaistu kokeilemalla uusia toimintamalleja ja käyttämällä hyväksi osallistavaa sääntelyn kehittämistä sekä sääntelyn ja kokeilujen johdonmukaista arviointia. Eri toimijoiden yhteistyöhön perustuvat kokeilut tuottavat innovaatioita ja ratkaisumalleja, joiden avulla suomalaisen yhteiskunnan ekologista, taloudellista ja sosiaalista kestävyyttä voidaan vahvistaa ja joita voidaan hyödyntää myös kansainvälisesti.

Toiminnallinen tuloksellisuus*Tuotokset ja laadunhallinta*

Ympäristöministeriö asettaa Suomen ympäristökeskuksen toiminnalliselle tuloksellisuudelle seuraavat tulostavoitteet:

- SYKE lisää edelleen ammatillisten ja tieteellisten julkaisujen määrää suhteutettuna työpanoksen määrään
- SYKE lisää sähköisten tiedonvälityskanavien käyttöä ympäristöä koskevan tiedon jakamisessa
- SYKE huolehtii sekä julkisoikeudellisen että liiketaloudellisen toimintansa kustannusvastavuudesta
- SYKE huolehtii palvelukyvystään erityisesti tulosohjaavien ministeriöiden sekä aluehallinnon kannalta tarkasteltuna
- SYKE huolehtii toimintaansa koskevan viestinnän laadusta median kannalta tarkasteltuna.

SYKE keskittyy toiminnassaan:

- ilmastomuutoksen hillintään ja siihen sopeutumiseen, erityisesti näihin liittyviin ohjausjärjestelmiin ja -keinoihin sekä toimenpiteiden vaikuttavuuden arviointiin ja seurantaan
- vesistöjen, pohjavesien ja Itämeren suojelun, hoidon ja kestävä käytön edistämiseen sekä Itämereen ja vesiin kohdistuvien paineiden vaikutuksiin ja tilan seurantaan
- Itämereen ja vesistöihin liittyvien ohjausjärjestelmien ja -keinojen kehittämiseen sekä öljy- ja kemikaalivahinkojen torjuntaan
- kiertotalouden ja biotalouden edistämiseen ja materiaalien ja energian käytön tehokkuuden lisäämiseen
- luonnonvarojen kestävä käytön ja vaikutusten arvioinnin edistämiseen sekä uudentyyppisten riskien tunnistamiseen ja ratkaisujen löytämiseen
- luonnon monimuotoisuuden tilan seurantaan ja turvaamiseen, luonnon kestävä käytön ja ekosysteemien toimintaan perustuvien palvelujen ylläpidon edistämiseen ja ratkaisuihin sekä luonnonvarapalveluihin perustuvan liiketoiminnan edistämiseen
- maankäyttöä, rakennettua ympäristöä ja liikennejärjestelmiä koskevan tiedon tuottamiseen ja jakamiseen sekä käyttötärpeiden yhteensovittamista tukevien ohjauskeinojen kehittämiseen.

SYKE ottaa tutkimus- ja kehittämistoiminnassaan huomioon myös merkitykseltään kasvavat ympäristökysymykset, kuten:

- globaalien ympäristömuutosten voimakkaampi heijastuminen Suomeen
- ympäristöä koskevan hallinnan muutokset
- ikääntymisen ja väestörakenteen muutoksen vaikutukset palvelurakenteisiin, asumiseen ja liikkumiseen.

Taloudellisuus

Maksuperustelain mukaisen maksullisen toiminnan tuloja arvioidaan kertyvän 4,9 milj. euroa, josta vientitoiminnan osuudeksi arvioidaan lähes puolet. Muulta valtionhallinnolta arvioidaan saatavan rahoitusta 14,5 milj. euroa, josta yhteisrahoitteista 11,0 milj. euroa. Talousarvion ulkopuolinen rahoitus arvioidaan 7,6 milj. euroksi, josta EU:n osuus on noin 4 milj. euroa. Entistä voimakkaampi kansainvälinen verkostoituminen vahvistaa SYKEN kilpailukykyä kansainvälisillä markkinoilla.

Tuottavuus

Tuottavuutta parannetaan kehittämällä verkostoyhteistyötä, toimintaprosesseja ja tietojärjestelmiä sekä laajentamalla sähköisiä verkkopalveluja kansallisesti ja kansainvälisesti. Tuottavuutta nostetaan myös tukitoiminnoissa. Merentutkimuksen kansallista koordinaatiota ja tutkimusinfrastruktuuria edistetään kansallisten tutkimusinfrastruktuurilinjausten mukaisesti.

Koko ympäristöhallinnon tuottavuutta parannetaan muun muassa kehittämällä ympäristön seuranta- ja tietojärjestelmiä sekä lisäämällä seurantaan perustuvan raportoinnin automatisointia ja tietovarantoihin liittyvää yhteistyötä.

Tuottavuutta parannetaan monipuolistamalla tutkimusyhteistyön toimintamalleja yhdessä valtion tutkimuslaitosten, yliopistojen ja yritysten kanssa sekä kehittämällä yhdessä seurantamenetelmiä ja hyödyntämällä seurannassa uusia yhteistyömalleja sekä lisäämällä edelleen toimitila-, laboratorio- ja tutkimusinfra-yhteistyötä. Tuottavuusparannuksia tehdään erityisesti Luonnonvara- ja ympäristötutkimuksen yhteenliittymän (LYNET) kautta.

Suomen ympäristökeskuksen henkilötöyvuosien ja kustannusten arvioitu jakautuminen tehtäväalueittain vuosina 2015—2017¹⁾

Tehtäväalue	2015 toteutuma kustannukset milj. €		2016 arvio kustannukset milj. €		2017 tavoite kustannukset milj. €	
	htv		htv		htv	
Tutkimus ja kehittäminen	27,1	298	25,1	281	25,2	275
Asiantuntijatuki	20,5	204	20,0	195	19,5	188
Viranomaistoiminta	2,1	22	2,1	21	2,0	21
Ympäristötiedon tuottaminen	7,8	62	7,2	58	6,2	55
Yhteensä	57,5	586	54,4	555	52,9	539
Toimintamenorahoitukseen perustuvan henkilötöy määrää		299		278		270

¹⁾ Kustannuksissa on huomiotu toimintamomentin käyttö sekä muiden momenttien käyttöoikeutena myönnetty rahoitus; ei kuitenkaan momenttien 35.10.20 ja 35.10.70 käyttö.

SYKEN kokonaishenkilötöyvuosien arvioidaan olevan noin 540. Toimintamomentin suoraan budjettirahoituksella palkatun henkilöstön määrä vastaa 310 henkilötöyvuotta. Henkilöstön määrässä on otettu huomioon TULA-vähennykset. Henkilöstövoimavaroja kohdennetaan strategisten tavoitteiden mukaisesti ottaen huomioon tuottavuushankkeiden vaikutukset. Tutkimus- ja asiantuntijatehtävien alueellistamista SYKEN alueellisiin toimipaikkoihin jatketaan.

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	55 571	54 014	52 878
Bruttotulot	26 266	24 000	27 000
Nettomenot	29 305	30 014	25 878
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	3 111		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	5 867		

Yhteisrahoitteisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelma (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Yhteisrahoitteisen toiminnan tuotot			
— muilta valtion virastoilta saatava rahoitus	9 305	11 500	11 000
— EU:lta saatava rahoitus	2 122	4 500	3 000
— muu valtionhallinnon ulkopuolinen rahoitus	1 808	2 500	2 000
Tuotot yhteensä	13 235	18 500	16 000
Hankkeiden kokonaiskustannukset	23 773	35 000	28 070
Omarahoitusosuus (tuotot - kustannukset)	-10 538	-16 500	-12 070
Omarahoitusosuus, %	44	47	43

Yhteisrahoitteisten hankkeiden kustannusvastaavuus vaihtelee hanketyypeittäin ja määräytyy eri rahoittajatahojen rahoitusehtojen mukaan.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Rakenteelliset muutokset (HO 2015)	-800
Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2016 rahoitus) (siirto momentille 28.70.20)	-2 270
Ympäristötiedon hankinnan, varastoinnin ja jakelun kehittämishanke Envibase (v. 2017 rahoitus) (siirto momentilta 28.70.20)	1 640
Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-12
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-6
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-321
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	2
Palkkaliukumasäästö	-142
Palkkausten tarkistukset	92
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-150
Strategisen tutkimuksen rahoitusväline (siirto momentille 29.40.54)	-933
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-134
Toimintameno-säästö (HO 2015)	-335
Työajan pidentäminen (Kiky)	-211

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-32
VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-201
Tasomuutos	-323
Yhteensä	-4 136

2017 talousarvio	25 878 000
2016 II lisätalousarvio	-199 000
2016 talousarvio	30 014 000
2015 tilinpäätös	32 061 000

29. Ympäristöministeriön hallinnonalan arvonlisäveromenot (arviomääräraha)

Momentille myönnetään 6 405 000 euroa.

Selvitysosa:

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Valtori (siirto momentilta 28.01.29)	32
Tasomuutos	-597
Yhteensä	-565

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	6 405 000
2016 talousarvio	6 970 000
2015 tilinpäätös	6 514 932

65. Avustukset järjestöille ja ympäristönhoitoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 230 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) avustuksiin valtakunnallisille luonnonsuojelu- ja ympäristöjärjestöille
- 2) valistus- ja neuvontatoiminnan tukemiseen valtakunnallisille asunto- ja rakennusalan järjestöille
- 3) saariston kehityksen edistämisestä annetun lain (494/1981) 12 §:n mukaisiin avustuksiin saariston ympäristönhoitoa edistäviin hankkeisiin
- 4) saaristoalueiden ja tunturialueiden jätehuoltoa edistävän toiminnan tukemiseen
- 5) kestävästä kehityksestä, kulttuuriympäristön vaalimisesta sekä muuta ympäristökasvatusta ja -valistusta edistävien valtakunnallisesti ja alueellisesti merkittävien projektiluonteisten hankkeiden tukemiseen.

Selvitysosa: Määräraha on osittain alueiden kehittämislaissa tarkoitettua alueiden kehittämisen rahoitusta.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Pidä Saaristo Siistinä ry:n alushankinta	500
Järjestötukien säästö (HO 2015)	-4
Yhteensä	496
2017 talousarvio	2 230 000
2016 talousarvio	1 734 000
2015 tilinpäätös	2 100 000

10. Ympäristön- ja luonnonsuojelu

Selvitysosa: Lukuun on budjetoitu ympäristön- ja luonnonsuojelua edistävään toimintaan hallinnonalalla ja ympäristötehtäviä aluehallinnossa hoitavissa virastoissa pääosin käytettävät määrärahat.

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

Ilmastomuutoksen hillintä ja muutokseen sopeutuminen EU:n vuosiin 2020—2050 ulottuvien ilmasto- ja energiatavoitteiden saavuttamiseksi edellyttävät tehokkaita toimia. Vaikutetaan aktiivisesti Pariisin ilmastokokouksen tulosten toimeenpanoon ja jatkotyöhön sekä sopimuksen voimaansaatamiseen. Osallistutaan EU:n vuoteen 2030 ulottuvan ilmasto- ja energiapaketin jatkovalmisteluun ja toimeenpanoon tavoitteena mm. EU:n päästökauppajärjestelmän toimivuus sekä riittävä kustannustehokkuus ja joustavuus päästökaupan ulkopuolisen sektorin taakanjaossa. Tavoitteena on saavuttaa etupainotteisesti Suomen vuoden 2020 ilmastotavoitteet.

Lisätään ilmastopolitiikan pitkäjänteisyyttä, suunnitelmallisuutta sekä toimien kustannustehokkuutta saattamalla päätökseen vuoteen 2030 ulottuvan keskipitkän aikavälin ilmastopolitiikan suunnitelman valmistelu.

Ilmastotoimien kustannustehokkuus sekä EU- ja kansainvälinen vaikuttaminen edellyttävät tuekseen tutkittua tietoa. Tuetaan ilmastopolitiikan suunnittelua ja päätöksentekoa kansallisen ilmastopaneelin avulla.

Kehitetään yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa tapoja edesauttaa vähähiilisiä ja energiatehokkaita ratkaisuja sekä innovaatioita julkisella sektorilla, mukaan lukien kunnissa ja alueilla, sekä kuluttajavalinnoissa.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous

Tavoitteena on luonnonvarojen hyödyntäminen materiaali- ja energiatehokkaasti ja pyrkimys materiaalien suljettuun kiertoon, joka vähentää kasvihuonekaasupäästöjä ja jätettä eikä vaaranna luonnon ekosysteemipalveluja.

Ohjauskeinoilla ja kokeiluilla edistetään vihreää kierto- ja biotaloutta ja siihen liittyvää luonnonvarojen kestäväää käyttöä mm. toiminnan sijoittumisen ohjauksella. Innovatiivisten ja kestävien julkisten hankintojen avulla parannetaan ympäristöä, julkisen sektorin resurssitehokkuutta sekä kehitetään suomalaista cleantech-liiketoimintaa. Kehitetään tapoja vähentää jätteiden syntyä

koko tuotanto- ja kulutusketjun aikana. Uudistetaan valtakunnallinen jätesuunnitelma. Vaikutetaan ja osallistutaan aktiivisesti EU:n kiertotalouspaketin valmisteluun.

Kierrätetään ravinteita tehokkaasti ravinnepäästöjen vähentämiseksi, fosforivarojen säästämiseksi sekä vesien hyvän tilan edistämiseksi. Tehostetaan lannan ja muiden biomassojen ravinteiden hyödyntämistä sekä edistetään ravinteiden talteenottoa. Ehkäistään ruokahävikkiä ja ruokajätteen määrää.

Hyvä ympäristön tila

Tavoitteena on erityisesti parantaa Itämeren, sisävesien ja pohjavesien tilaa, vähentää vesiin kohdistuvia paineita, ravinteiden ja haitallisten aineiden kuormitusta, pilaantuneesta maaperästä aiheutuvia ympäristöriskejä ja ehkäistä öljy- ja kemikaalivahingoista aiheutuvia ympäristövaurioita.

Itämeren ja vesien suojelua ohjaavat vesien- ja merenhoidon suunnitelmat sekä kansainväliset sitoumukset. Yhteistyötä jatketaan muiden Itämeren valtioiden kanssa Itämeren suojelukomission (HELCOM) toimenpideohjelman ja EU:n Itämeren alueen strategian toimeenpanemiseksi. Vedenalaisen luonnon monimuotoisuuden inventointien tiedot tukevat Itämeren suojelutoimia sekä sen luonnonvarojen kestäväää käyttöä.

Öljy- ja kemikaalivahinkoja ehkäistään ja rajoitetaan turvaamalla riittävä torjuntavalmius. Öljyjättemaksuilla tuetaan valtakunnallisesti kattavan öljyjätehuoltojärjestelmän ylläpitoa ja öljyn pilaamien alueiden kunnostusta.

Pilaantuneiden maa-alueiden riskikohteiden tutkimista ja kunnostamista edistetään valtakunnallisen tutkimus- ja kunnostusohjelman mukaisesti. Kiireellisiä isännättömiä kohteita kunnostetaan uudistuvan valtion jätehuoltojärjestelmän sekä öljysuojarahaston JASKA-hankkeen kautta. Hallituksen kärkihankkeiden toimenpiteisiin kuuluvan pilaantuneiden maa-alueiden kunnostuksen kokeiluhankkeen avulla vauhditetaan kunnostusteknologiaosaamista ja -vientiä.

Jatketaan merkittäviä ympäristö- ja kemikaaliturvallisuusriskejä aiheuttavaan yritystoimintaan liittyvien toissijaisten ympäristövastuujärjestelmien kehittämistä.

Ilman epäpuhtauksista aiheutuvia ympäristö- ja terveyshaittoja vähennetään. Kansallisen ilman suojeluohjelman valmistelua jatketaan ja pannaan toimeen EU:n päästökattodirektiivi ja sen Suomalaiselle asettamat päästövähennysvelvoitteet. Valmistellaan pieniä ja keskisuuria energiantuotantolaitoksia koskevan direktiivin täytäntöönpanon vaatimat säädökset.

Ympäristölupa- ja arviointimenettelyiden kokonaisuutta tehostetaan. Tavoitteena on, että investointihankkeiden ympäristöä koskevat lupa- ja arviointimenettelyt etenevät sujuvasti.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

Suomen luonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävään käytön strategian mukaisen toimintaohjelman toteutusta jatketaan. Luonnonsuojelualueverkostoa täydennetään jatkamalla yksityisomistuksessa olevien luonnonsuojeluun varattujen alueiden hankintaa ja korvausmenettelyjä. Soidensuojelussa edetään vapaaehtoiselta pohjalta. Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelman (METSO) toteutusta jatketaan yhteistyössä metsäviranomaisten ja muiden yhteistyötahojen kanssa. Luonnonsuojelualueilla jatketaan metsien ja soiden ennallistamista, perinnebiotoop-

pien, lehtojen ja lintuvesien kunnostusta ja hoitoa sekä luontotyyppien inventointia ja lajistokartoituksia. Suojelualueverkoston toimivuuden ja edustavuuden kokonaistarkastelu aloitetaan esiselvityksen perusteella. Luontotyyppien ja lajien uhanalaisuusarviointia jatketaan. Luonnonsuojelulain maisemanhoitoalueiden valmistelua ja kansallisten kaupunkipuistojen verkoston kehittämistä jatketaan.

Uhanalaisten lajien suojelun toimintaohjelmaa toteutetaan. Kiireellisesti suojeltavien lajien esiintymistä turvataan ja eliötyöryhmyötä jatketaan.

Metsähallituksen julkisten hallintotehtävien toiminnalliset tavoitteet on asetettu momentin 35.10.52 perusteluissa.

20. Ympäristövahinkojen torjunta (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 5 900 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) öljy- ja muiden ympäristövahinkojen torjunnan järjestämisestä, alusten torjuntavalmiuden ylläpidosta, torjuntakaluston hankinnoista ja torjuntatoimenpiteistä sekä ympäristövahingon torjuntaan välittömästi liittyvistä tutkimuksista aiheutuviin menoihin
- 2) ympäristövahinkojen torjunnan kansainvälisestä yhteistyöstä, koulutus- ja kehittämistoiminnasta ja oikeudenkäynneistä aiheutuviin menoihin, öljyntorjuntavarastojen vuokriin ja sivutoimisten varastonhoitajien ja torjuntatöihin osallistuvien palkkioihin
- 3) menoihin, jotka aiheutuvat toimivaltaiselle viranomaiselle siitä, että laittomasti tehtyjen kansainvälisten jätesierrojen jätteet palautetaan tai käsitellään asianmukaisesti, eikä kaikkia kustannuksia aina saada heti perityksi aiheuttajalta.

Torjuntakaluston hankintamenot budjetoidaan sitoumusperusteisina.

Selvitysosa: Menot, jotka aiheutuvat laittomien kansainvälisten jätesierrojen palauttamisesta toimivaltaiselle viranomaiselle, peritään takaisin jätteen viejältä ja tuloutetaan momentille 12.35.99.

Korvaukset öljysuojarahastosta ja vahinkojen aiheuttajilta tuloutetaan momentille 12.35.10.

Momentin määräraha on muutettu kaksivuotiseksi siirtomäärärahaksi.

2017 talousarvio	5 900 000
2016 II lisätalousarvio	520 000
2016 talousarvio	5 900 000
2015 tilinpäätös	4 767 595

21. Eräät luonnonsuojelun menot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 2 440 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) yksityisten luonnonsuojelualueiden ja muiden luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueiden sekä maisema-alueiden inventointiin, merkintään ja hoitoon
- 2) Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaa (METSO) tukeviin toimenpiteisiin, jotka koskevat erityisesti viestintää, inventointeja, yhteistyötä, kohdentamista ja seuranta
- 3) uhanalaisten eliölajien seurantaan, suojeluun ja hoitoon, sekä niihin liittyvien työryhmien toimintaan, rauhoitettujen lajien aiheuttamien vahinkojen ehkäisemiseen sekä vahingoittuneiden luonnonvaraisten eläinten ja EU:n CITES-asetuksen edellyttämän eläinten hoidon järjestämiseen
- 4) luonnonsuojelusuunnitteluun, maa-aineslain soveltamiseen sekä pohjavesien suojeluun liittyvään suunnitteluun ja kunnostamiseen
- 5) enintään 20 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen määräaikaisiin, edellä olevien perustelujen mukaisesti tehtäviin
- 6) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää kohdassa 3) myös avustusten maksamiseen.

Selvitysosa: Määrärahalla inventoidaan ja hoidetaan yksityisiä luonnonsuojelualueita erityisesti siltä osin kuin hoito ei kuulu Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden toimintaohjelmaan (METSO). Luonnonsuojelulain mukaisten luontotyyppien inventointeja jatketaan. Valmistellaan ja toteutetaan luonnonsuojelulain mukaisia uhanalaisten lajien suojeluohjelmia, hoidetaan uhanalaisten lajien esiintymispaikkoja ja seurataan uhanalaisuuden muutoksia. Luonnon monimuotoisuutta edistäviä hoitosuunnitelmia ja -toimenpiteitä tehdään arvokkailla perinnebiotoopeilla. Näiden suunnitelmien ja toimenpiteiden kohdentamisen tueksi käynnistetään valtakunnallinen perinnebiotooppien inventointi. Luonnonsuojelulain mukaisten maisemanhoitoalueiden valmistelua edistetään. Maa-ainesten kestäväään käyttöön ja pohjavesien suojeluun liittyviä hankkeita jatketaan. Maa-ainesten ottoalueiden kunnostusta ennen maa-aineslain voimaantuloa syntyneillä alueilla tehdään mahdollisuuksien mukaan.

2017 talousarvio	2 440 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	2 440 000
2015 tilinpäätös	2 440 000

22. Eräät ympäristömenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 14 725 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) Itämeren ja vesiensuojelua ohjaavien vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toimeenpanon edistämiseen sekä ympäristön tilanarvioinnin kehittämiseen

2) vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden suojelun ja kestävä käytön suunnittelun edistämiseen

3) ravinteiden kierrätyksen edistämiseen vesien rehevöitymisen vähentämiseksi

4) pilaantuneeksi epäiltyjen maa-alueiden kartoittamiseen sekä niihin liittyvän tiedon kokoamiseen ja tallentamiseen, ympäristön kunnostustoimintaan liittyvän tutkimus-, riskinarviointi- ja -hallintatoiminnan kehittämiseen sekä seurantaan

5) ympäristötehtävien näytteenoton, laboratoriopalveluiden ja muiden ostopalvelujen hankintaan

6) ympäristötehtäviin liittyviin yhteisiin kehittämishankkeisiin ja koulutuksen järjestämiseen

7) päästövähennystavoitteisiin ja kansainvälisiin ilmastoneuvotteluihin liittyviin selvityksiin sekä ilmastopolitiikan kehittämiseen

8) bio- ja kiertotaloutta edistäviin kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin

9) enintään 76 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen, josta enintään 15 henkilötyövuotta määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen kohdan 6) ja 23 henkilötyövuotta vastaavan määräaikaisen henkilöstön palkkaamiseen kohtien 1), 2), 3), 7) ja 8) tehtäviin

10) avustuksiin kehittämis- ja kokeiluhankkeisiin edellä tarkoitettujen käyttötarkoitusten edistämiseksi

11) kierrätystä edistävän sääntelyn ja ratkaisujen valmistelusta, ravinteiden kierrätyksen lisäämisestä sekä Itämeren ja vesien suojelemisesta aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Momentille nettoutetaan työnantajalle maksettavat sairaus- ja äitiyspäivärahat.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Itämeren ja vesien suojelun edistäminen	6 490 000
Ympäristötehtävien ostopalveluiden hankinta	4 225 000
Ympäristön kunnostamisen ja maaperänsuojelun kehittäminen	1 350 000
Materiaalin ja jätteiden kierrätyksen edistäminen	200 000
Ympäristötehtävien ohjaus ja kehittäminen	2 000 000
Ilmastopaneeli ja ilmastohankkeet	460 000
Yhteensä	14 725 000

Määrärahasta käytetään 6 490 000 euroa Itämeren suojelun edistämiseen ja sen vedenalaisen meriluonnon monimuotoisuuden ja ekosysteemipalveluiden kannalta tärkeiden alueiden kartoitukseen (VELMU-ohjelma). Määrärahaa käytetään hallituksen kärkihankkeen toimenpiteisiin kuuluvaa ravinteiden kierrätysohjelman toteuttamiseen Itämeren ja vesistöjen ravinnekuormituksen vähentämiseksi, jota kohdennetaan erityisesti Saaristomerellä ja Selkämeren valuma-alueille suunnattaviin kehittämishankkeisiin. Määrärahaa käytetään myös hallituksen kärkihankkeen toimenpiteisiin kuuluvaa vesien- ja merenhoidon edistämiseen sekä pohjavesien suojelun suunnittelun ja ympäristön tilanarvioinnin kehittämiseen.

Määrärahasta käytetään edelleen elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten laboratorio- ja muiden ympäristötehtävien ostopalveluiden hankintaan 4 225 000 euroa.

Määrärahasta käytetään 1 350 000 euroa maaperänsuojeluun ja pilaantuneisiin alueisiin liittyvän tutkimus- ja kunnostamistoiminnan ja seurannan kehittämiseen sekä pilaantuneiksi epäiltyjen maa-alueiden kartoittamiseen ja niihin liittyvän tiedon kokoamiseen maaperän tilan tietojärjestelmään.

Määrärahaa käytetään myös hallituksen kärkihankkeen toimenpiteisiin kuuluvan materiaalien ja jätteiden kierrätystä edistävän sääntelyn ja ratkaisujen valmisteluun. Määrärahaa käytetään erityisesti selvitykseen orgaanisen jätteen kaatopaikkakiellon vaikutuksista ja lisäsääntelyn tarpeesta sekä kierto- ja jakamistaloutta edistävien ratkaisujen kokeilemiseen ja kehittämiseen.

Määrärahaa käytetään myös, kansainvälisten ilmastoneuvottelujen ja päästövähennysten sekä ilmastopolitiikan kehittämisen edellyttämiin selvityksiin sekä ilmastopaneelin toimintaan. Määrärahaa on tarkoitus käyttää myös ympäristötehtävien ohjauksen ja hoidon vahvistamiseen sekä ympäristöhallinnon yhteisiin kehittämishankkeisiin.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Kierrätystä edistävä sääntely ja ratkaisut	-600
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Ravinteiden kierrätys ja Itämeren ja vesien suojeleminen	-500
Yhteensä	-1 100
2017 talousarvio	14 725 000
2016 talousarvio	15 825 000
2015 tilinpäätös	13 760 000

52. Metsähallituksen julkiset hallintotehtävät (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 29 406 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristöministeriön ohjauksessa toteutettaviin Metsähallituksen julkisiin hallintotehtäviin seuraavasti:

- 1) Metsähallituksen hallinnassa olevien kansallispuistojen, muiden luonnonsuojelualueiden ja -kohteiden, erämaa-alueiden sekä julkisten hallintotehtävien hallinnassa olevien arvokkaiden kulttuurikohteiden hoidon ja opastustoiminnan menoihin sekä yksityisten suojelualueiden hoito-menoihin
- 2) luonnonsuojelualueilla ja -kohteilla niiden suojelutarkoitusta palvelevaan rakentamiseen sekä olemassa olevien rakennusten, rakennelmien, teiden ja tieosuuksien perusparantamis-, korjaus-, kunnossapito- ja purkumenojen maksamiseen samoin kuin luonnonsuojelualueilla sijaitsevien tai niitä varten tarvittavien rakennusten ostamiseen
- 3) sellaisten koneiden, laitteiden ja kaluston hankkimiseen, joiden hankintahinta on yli 10 000 euroa ja taloudellinen käyttöaika yli kolme vuotta.

Lisäksi Metsähallitus saa käyttää näihin julkisiin hallintotehtäviin Metsähallitukselle kertyvät sellaiset julkisten hallintotehtävien tulot, jotka kuuluvat ympäristöministeriön toimialaan.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitus-osuutta koskevien menojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kansallispuiston perustamisesta Suomen 100-vuotisjuhlavuonna 2017 aiheutuvien menojen maksamiseen.

Toiminnan tavoitteet ympäristöministeriön toimialan osalta ovat:

- Lajien ja luontotyyppien suojelutaso paranee
- Natura 2000- ja luonnonsuojelualueverkoston tila paranee
- Kulttuurihistoriallisen kiinteistövarallisuuden arvot säilyvät ja tila paranee
- Luonnossa virkistäytyminen lisää hyvinvointia ja luonnon arvostusta, jota tuetaan aktiivisella viestinnällä.

Selvitysosa: Ympäristöministeriö asettaa Metsähallituksen toiminnalliselle tuloksellisuudelle seuraavat alustavat tulostavoitteet:

Määrälliset tavoitteet

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 tavoite
Natura-alueiden NATA-arviointien kattavuus (% MH:n vastuulla olevista)	-	18	45	73
Ennallistaminen ja hoito (ha)	6 250	5 670	5 620	5 530
Lajiesiintymätarkistukset (kpl)	3 569	2 755	3 300	3 450
Käyntimäärät: kansallispuistot, valtion retkeilyalueet, luontokeskukset, historiakohteet	-	5 297 000	5 280 000	5 300 000
Luontokeskusten, maastopalveluiden ja lupa-asiakkaiden asiakastytyväisyys (1—5 arviointi-asteikko)	4,04	4,09	4,04	4,04

Metsähallitus

— toteuttaa Natura 2000- ja muilla suojelualueilla hoito-, ennallistamis- ja muita suojelutoimia tavoitteena alueiden tilan ja kytkeytyneisyyden sekä ekosysteemipalveluiden toiminnan parantaminen. Metsähallitus myös seuraa tehtyjen toimenpiteiden vaikuttavuutta sekä vastaa koko suojelualueverkon tilan seurannasta

— parantaa uhanalaisten ja luontodirektiivin lajien ja luontotyyppien sekä lintudirektiivin lajien suojelutasoa täydentämällä niitä koskevaa tietopohjaa ja kohdentamalla sen perusteella suojelutoimet mahdollisimman tehokkaasti

— luo edellytyksiä luontomatkailulle ja luonnon virkistyskäytölle parantamalla käytön kannalta keskeisten luonnonsuojelualueiden palveluvarustusta, opastusta ja kulutuskestävyyttä sekä seuraa näiden alueiden taloudellista merkitystä ja muita hyötyjä

— viestii luonnon monimuotoisuuden suojelusta ja käyttömahdollisuuksista edistäen luonnossa virkistäytymisestä koituvia myönteisiä vaikutuksia

— osallistuu merenhoidon suunnitteluun ja toimeenpanoon ja kehittää sisävesien monimuotoisuuden suojelua

— vastaa luonnonsuojelualueiden tietojärjestelmien kehittämisestä ja teknisestä ylläpidosta

— ylläpitää ja hoitaa julkisten hallintotehtävien hallinnassa olevien kulttuurihistoriallista kiinteistövarallisuutta valtion kiinteistöstrategian periaatteiden mukaisesti

— jatkaa luonnonsuojelualueiden kiinteistönmuodostamista ja hoidon ja käytön suunnittelua koskevaa kolmevuotista projektia.

Metsähallituksen ympäristöministeriön toimialaan kuuluvista julkisista hallintotehtävistä arvioidaan Metsähallitukselle kertyvän tuloja arviolta 4 900 000 euroa, josta noin 200 000 euroa on tarpeettomien kiinteistöjen myyntituottoja.

Muut tunnusluvut

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 esitys
Kansallispuistojen hoito (kpl)	37	39	39	40
Muiden luonnonsuojelualueiden hoito (kpl)	665	662	730	1 100
Kansallispuistojen hoito (ha)	984 000	989 000	989 000	1 000 000
Muiden luonnonsuojelualueiden hoito (ha)	763 000	764 000	990 000	1 150 000
Muiden luonnonsuojelukohdeiden hoito (ha)	1 002 000	1 016 000	800 000	650 000
Erämaa-alueiden (12 kpl) hoito (ha)	1 489 000	1 489 000	1 489 000	1 489 000
Erityisesti suojeltavien lajien esiintymien suojelu (kpl)	4 211	5 154	5 154	5 154
Muiden uhanalaisten ja luontodirektiivilajien esiintymien suojelu (kpl)	18 160	22 567	22 567	22 567/ 30 000
Muinaisjäännösten lkm (kpl, Museoviraston rekisteri)	2 273	2 178	2 178	2 178
Suojeltujen rakennusten lukumäärä (kpl)	334	343	343	343
Luontokeskusten ja muiden asiakaspisteiden määrä (kpl)	30	28	28	28

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hossan kansallispuiston perustaminen (siirto momentilta 30.64.50)	240
Kertaluonteisen siirron poisto	-8 000
Paikkatietojärjestelmien ylläpito ja jatkokehittäminen	-150
Tasomuutos	-300
Yhteensä	-8 210

2017 talousarvio	29 406 000
2016 I lisätalousarvio	2 000 000
2016 talousarvio	37 616 000
2015 tilinpäätös	34 598 000

60. Siirto öljysuojarahastoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 3 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää öljyjättemaksusta annetun lain (894/1986) 7 §:n nojalla öljysuojarahastoon tehtävän siirron maksamiseen.

Selvitysosa: Öljyjättemaksuina kertyvistä varoista voidaan valtion talousarviossa siirtää osa öljysuojarahastoon käytettäväksi öljyn pilaamien maa-alueiden puhdistuskustannusten korvaamiseen. Korvausperusteista on säädetty tarkemmin öljysuojarahastosta annetun lain (1406/2004) 15 §:ssä.

Määräraha yhdessä momentin 35.10.65 määrärahan kanssa vastaa öljyjättemaksujen kertymää momentille 11.19.08.

2017 talousarvio	3 000 000
2016 talousarvio	3 000 000
2015 tilinpäätös	3 000 000

61. Vesien- ja ympäristönhoidon edistäminen (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 6 042 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) vesien- ja merenhoidon järjestämisestä annetun lain (1299/2004) nojalla vesien- ja merenhoidosuunnitelmien toimenpiteiden toteuttamisen avustamiseen
- 2) haja-asutuksen jätevesineuvontaan viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla valtioneuvoston asetuksen (209/2011) toimeenpanemiseksi
- 3) jätelain (1072/1993) 35 §:ssä ja jäteasetuksen (1390/1993) 4 luvussa tarkoitettujen valtion jätehuoltotöiden koordinoinnista ja pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamishankkeiden valmistelusta, toteuttamisesta ja seurannasta sekä pilaantuneiden maa-alueiden kunnostusavustusten myöntämisestä aiheutuvien menojen maksamiseen
- 4) hankkeista aiheutuvien enintään 13 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamisesta aiheutuvien menojen ja muiden kulutusmenojen maksamiseen
- 5) ympäristövahinkojen ehkäisyn kannalta välttämättömiin toimiin
- 6) pilaantuneiden maa-alueiden kunnostuksen ja maa-aineskierrätyksen kokeiluohjelmasta aiheutuvien menojen maksamiseen
- 7) Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä -kärkihankkeen toimenpiteestä Lisätään puun tarjontaa ja monipuolista käyttöä aiheutuvien menojen maksamiseen.
- 8) EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitusosuutta koskevien menojen maksamiseen.

Momentin määrärahasta rahoitettu, valtion työnä toteutettu ja valmistunut työ saadaan sopia luovutettavaksi kunnalle tai muulle yhteistyökumppanille. Samalla on sovittava niistä ehdoista, joita työn vastaanottajan on luovutuksen jälkeen noudatettava.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

*Selvitysosa:***Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)**

Vesien- ja merenhoitosuunnitelmien toteuttaminen sekä haja-asutuksen jätevesi-neuvonta	3 521 000
Pilaantuneiden alueiden kunnostus	2 521 000
Yhteensä	6 042 000

Määrärahasta käytetään 1 521 000 euroa vesien- ja merenhoidon käytännön toimenpiteiden toteuttamiseen, pohjavesien tilan parantamiseen sekä haja-asutuksen jätevesineuvontaan vesien hyvän tilan turvaamiseksi sekä 2 000 000 euroa hallituksen kärkihankkeen toimenpiteisiin kuuluiin laaja-alaisiin vesien- ja merenhoidon hankkeisiin. Erityisesti heikentyneiden rannikkovesien ja jokien tilaa parannetaan. Julkisen sektorin kumppanuuksia vahvistetaan yksityisen sektorin ja vapaaehtoisjärjestöjen kesken. Samalla tuetaan vesiteknologian vientimahdollisuuksia ja yritysten kilpailukykyä lisäämällä suomalaista vesiosaamista, uusien teknologioiden käyttöönottoa ja hyviä käytäntöjä.

Määrärahasta käytetään 1 521 000 euroa valtion jätehuoltotöiden koordinoinnista sekä valtion jätehuoltotöinä toteutettavien pilaantuneiden maa-alueiden tutkimus- ja kunnostushankkeiden teettämistä tai avustamisesta aiheutuviin menoihin ympäristö- tai terveysriskien kannalta merkittävisissä kohteissa, jotka ELY-keskukset ovat priorisoineet ja joiden toteuttamisesta vastaa Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus. Määrärahaa voidaan käyttää myös ympäristövahinkojen ehkäisyn kannalta välttämättömien toimien rahoittamiseen tilanteissa, joissa valtio joutuu toiminnanharjoittajan maksukyvyttömyyden tai muun vastaavan syyn takia toisijaisesti osallistumaan esim. vaarallisten jätteiden tai kemikaalien poistamiseen kiinteistöltä.

Määrärahasta käytetään 1 000 000 euroa hallituksen kärkihankkeen toimenpiteenä toteutettavan kansallisen pilaantuneiden maa-alueiden kunnostuksen ja maa-aineskierrätyksen kokeiluohjelman toteuttamiseen kriittisimpien riskialueiden tutkimiseksi, vedenoton kannalta tärkeiden pohjavesialueiden suojelemiseksi, maa-ainesten hyötykäytön lisäämiseksi ja kotimaisten puhtaiden teknologioiden kehityksen (kestävät kunnostusmenetelmät) vauhdittamiseksi.

Määrärahalla edistettäviä hankkeita rahoitetaan vähäisessä määrin lisäksi työ- ja elinkeinoministeriön pääluokkaan budjetoidusta momentin 32.01.02 määrärahoista lähinnä työmaiden työnjohdon palkkaus- ja muina kulutusmenoina.

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Pilaantuneiden maa-alueiden kunnostusohjelma	-300
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Puhdistamolietteen prosessointi	-2 100
Biotalous ja puhtaat ratkaisut: Ravinteiden kierrätys ja Itämeren ja vesien suojeleminen	500
Tasomuutos	-3 130
Yhteensä	-5 030

2017 talousarvio	6 042 000
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	11 072 000
2015 tilinpäätös	10 242 000

63. Luonnonsuojelualueiden hankinta- ja korvausmenot (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 18 630 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

- 1) maa- ja vesialueiden sekä rakennusten ostamiseen ja lunastamiseen luonnonsuojelutarkoituk-
sia varten sekä erämaa-alueisiin liitettävien alueiden ostamiseen
- 2) korvausten maksamiseen maanomistajille tai erityisen oikeuden haltijoille luonnonsuojelulain
24, 25, 29 ja 47 §:n mukaisten päätösten tai sopimusten aiheuttamista taloudellisista menetyksistä
- 3) Natura 2000 -verkoston toteuttamisesta aiheutuviin luonnonsuojelulain 53 §:n, maankäyttö- ja
rakennuslain 197 §:n sekä yksityistielain 7 a §:n mukaan valtiolle määrättyihin korvauksiin
- 4) maa-aineslain 8 ja 26 §:n mukaisesti suojelusta aiheutuviin korvauksiin
- 5) luonnonsuojelulain 55 §:n 2 momentin mukaisiin haitankorvauksiin
- 6) valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin hankittavien alueiden tai yksityisiksi suojelualueiksi pe-
rustettavien alueiden arvioinnista, maanmittaustoimituksista ja hankintatehtävistä sekä yksityis-
ten suojelualueiden merkinnästä aiheutuviin menoihin ja lisäksi ympäristöministeriön hallinnas-
sa olevien alueiden kiinteistönhoidon menoihin ja mahdollisiin korvaustoimitusten kuluihin
- 7) enintään 120 000 euroa erikseen tehtävien yhteistoimintasopimusten perusteella maksettaviin
palkkioihin, joilla edistetään maanomistajien tekemien Etelä-Suomen metsien monimuotoisuus-
ohjelman (METSO) mukaisten tarjousten käsittelyä
- 8) koron maksamiseen jaksoitetuille kauppahinnan ja korvausten maksuerille, jolloin koron suu-
ruus on kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain 95 §:n 1 momen-
tin mukainen
- 9) elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten maksamiin korvauksiin rauhoitettujen harvinaisten
eläinten aiheuttamista vahingoista
- 10) kunnille ja kuntien virkistysalueiden hankintaa varten perustamille yhteisöille seudullisesti ja
valtakunnallisesti merkittävien virkistysaluehankintojen tukemiseen valtionavustuslain nojalla.
Hankintojen tulee edistää luonnon monimuotoisuuden suojelua
- 11) metsätuhojen torjunnasta annetun lain perusteella luonnonsuojelualueelta tai luonnonsuoje-
lutarkoitukseen hankitulta valtion alueelta levinneiden metsätuhojen aiheuttamien vahinkojen
korvaamisesta ja vahinkojen arvioinnista aiheutuvien menojen maksamiseen.

Määräraha budjetoidaan siirtomenojen osalta maksatuspäätösperusteisena.

Valtuus

Valtioneuvoston vahvistamien luonnonsuojeluohjelmien, Natura 2000 -verkoston ja Etelä-Suo-
men metsien monimuotoisuuden toimintaohjelman (METSO) toteuttamiseksi saa tehdä vuonna
2017 sopimuksia ja antaa sitoumuksia, joista aiheutuu menoja vuoden 2017 jälkeisille vuosille
yhteensä enintään 10 000 000 euroa.

Selvitysosa: Hankkimalla maata valtiolle luonnonsuojelutarkoituksiin sekä korvausmenetelyllä toimeenpannaan pääasiassa valtioneuvoston vahvistamia luonnonsuojeluohjelmia, Natura 2000 -verkostoa, erityisesti suojeltavien lajien suojelua ja kaavojen suojelualuevarauksia. Lisäksi toteutetaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa (METSO). Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten ohella Metsähallitus jatkaa suojelualuehankintoja. Vuosina 1971—2015 on valtion omistukseen hankittu alueita luonnonsuojelutarkoituksiin yhteensä noin 407 000 hehtaaria ja perustettu yksityisiä suojelualueita korvausta vastaan kaikkiaan 182 000 hehtaaria.

METSO-ohjelman mukaisten metsäalueiden hankintaan ja korvauksiin varataan alustavasti 8 000 000 euroa. Virkistysalueiden hankinnan tukemiseen varataan 100 000 euroa. Määrärahasta 1 000 000 euroa voidaan tarvittaessa osoittaa Metsähallituksen käyttöön.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	2019	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vuoden 2017 sitoumukset	5 000	3 000	2 000	10 000
Menot yhteensä	5 000	3 000	2 000	10 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Paikkatietojärjestelmien ylläpito ja jatkokehittäminen	150
Yhteensä	150

2017 talousarvio	18 630 000
2016 talousarvio	18 480 000
2015 tilinpäätös	48 825 808

64. EU:n ympäristörahaston osallistuminen ympäristö- ja luonnonsuojeluhankkeisiin (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 4 500 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää EU:n komission hyväksymien LIFE-ympäristörahastosta rahoituskauden 2007—2013 ja uuden kauden 2014—2020 osarahoitettavien hankkeiden sekä muiden pilotti-hankkeiden EU-rahoitusosuuksien maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää myös kulutusmenojen maksamiseen.

Määrärahaa saa käyttää 60 henkilötyövuotta vastaavan henkilöstön palkkaamiseen projektitehtäviin.

Momentille nettoutetaan työnantajalle maksettavat sairaus- ja äitiyspäivärahat.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään valtionhallinnon organisaatioiden toteuttamiin LIFE+-ohjelman 2007—2013 ja 2014—2020 ohjelmakauden hankkeiden EU-osarahoitukseen.

EU:n suorittama valtion rahoitusosuus LIFE-hankkeisiin ja pilottihankkeisiin tuloutetaan momentille 12.35.99.

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	4 500 000
2016 talousarvio	4 500 000
2015 tilinpäätös	3 000 000

65. Öljyjättemaksulla rahoitettava öljyjätehuolto (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 1 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää öljyjättemaksusta annetun lain 7 §:n nojalla öljyjätteistä ja niiden keräilystä, kuljetuksesta, varastoinnista ja käsittelystä aiheutuvien korvausten maksamiseen öljyjättemaksuina kertyvien varojen käytöstä öljyjätehuoltoon annetussa valtioneuvoston päätöksessä (1191/1997) tarkemmin säädetyin perustein.

Selvitysosa: Määräraha yhdessä momentin 35.10.60 määrärahan kanssa vastaa öljyjättemaksujen kertymää momentille 11.19.08.

2017 talousarvio	1 000 000
2016 talousarvio	1 000 000
2015 tilinpäätös	1 000 000

66. Kansainvälisen yhteistyön jäsenmaksut ja rahoitusosuudet (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään 1 440 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää ympäristöministeriön toimialaan liittyvien kansainvälisten järjestöjen ja sopimusten jäsenmaksujen ja rahoitusosuuksien maksamiseen sekä muihin kansainvälisten sitoumusten aiheuttamiin maksuihin ulkomaille.

Selvitysosa:

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Ilmasto ja ilmakehä	370 000
Ekosysteemipalvelut ja luonnon monimuotoisuus	445 000
Itämeri, vesistöt ja vesivarat	410 000
Materiaalitehokkuus ja kemikaalit	150 000
Asuminen ja rakennettu ympäristö	2 000
Muut maksut ulkomaille	63 000
Yhteensä	1 440 000

2017 talousarvio	1 440 000
2016 talousarvio	1 440 000
2015 tilinpäätös	1 440 000

70. *Alusinvestoinnit* (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 5 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää merentutkimusalue Arandan peruskorjaukseen sekä jääolosuhteissa toimivan öljyntorjuntalaitteiston ja muun avomeriöljyntorjuntakaluston hankinnoista aiheutuviin menoihin.

Valtuus

Mikäli vuodelle 2015 myönnettyä merentutkimusalue Arandan peruskorjaukseen liittyvää valtuutta solmia sopimuksia ja antaa sitoumuksia on jäänyt käyttämättä, saa käyttämättä jääneestä osasta tehdä päätöksiä vuonna 2017.

Selvitysosa: Merentutkimusalue Arandan peruskorjauksen suunnittelu tehtiin 2015—2016, ja peruskorjaus toteutetaan vuosina 2016—2018. Peruskorjauksen kokonaiskustannusarvio on 11 600 000 euroa. Korjaus- ja muutostöissä pyritään käyttökustannuksien pienentämiseen. Peruskorjauksessa huomioidaan myös aluksella työskentelevien tutkijoiden työturvallisuuden sekä itse tutkimustyön laadun varmistaminen. Määrärahaa voi käyttää myös korvaavan aluksen vuokraukseen, mikäli se mahdollistaa peruskorjauksen kokonaistaloudellisesti edullisemmän toteutuksen.

Korvauksia jääolosuhteiden öljyntorjuntalaitteiden ja puuttuvan avomeritorjuntakaluston hankinnasta sekä muun öljyvahinkojen torjuntakaluston hankinnasta ja öljyntorjuntavalmiuden ylläpidosta aiheutuneista menoista arvioidaan saatavan öljysuojarahastosta 1 500 000 euroa. Korvaukset tuloutetaan momentille 12.35.10.

Valtuuden käyttöön liittyvistä sitoumuksista ja sopimuksista aiheutuvat valtion menot (1 000 euroa)

	2017	2018	Yhteensä vuodesta 2017 lähtien
Vuoden 2017 sitoumukset	4 000	3 000	7 000
Yhteensä	4 000	3 000	7 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Öljyntorjuntalaitteiston ja avomeriöljyntorjuntakaluston hankinta	-2 500
Yhteensä	-2 500
2017 talousarvio	5 000 000
2016 talousarvio	7 500 000
2015 tilinpäätös	1 450 000

20. Yhdyskunnat, rakentaminen ja asuminen

Selvitysosa:

Vähähiilinen ja energiatehokas Suomi

Edistetään kaupunkiseutujen eheää ja vähähiiliseen liikkumiseen kannustavaa yhdyskuntarakennetta sekä luodaan edellytyksiä elinympäristön laatua parantavalle täydennysrakentamiselle. Asuin- ja työpaikka-alueiden elinympäristön laatua edistävällä täydennysrakentamisella hyödynnetään olemassa olevaa infrastruktuuria, vähennetään liikennetarvetta ja tuetaan joukkoliikenteen ja muiden palvelujen järjestämistä. Kirkonkylien, kylien ja maaseudun maankäytön ohjausta kehitetään huomioiden niiden ominaispiirteet, luonnonvaratalouden uudet kehityssuunnat ja pyrkimys paikalliseen energiantuotantoon.

Tuulivoimarakentamisen laadukasta kaavoitusta kehitetään edelleen ilmasto- ja energiastrategian tavoitteiden saavuttamiseksi.

Kulttuuriympäristön suunnitelmallisen hoidon ja käytön mahdollisuudet ilmastonmuutoksen hillitsemisessä ja siihen sopeutumisessa tunnistetaan ja tuetaan tähän liittyviä toimenpiteitä.

Toimeenpannaan lähes nollaenergiarakentamiseen siirtymistä uudisrakentamisessa. Luodaan mahdollisuuksia ja kannustetaan nykyisiä vähimmäisvaatimuksia energiatehokkaampaan rakentamiseen uudis- ja korjausrakentamisessa. Rakennusten energiatehokkuusdirektiivin (EPBD) ja energiatehokkuusdirektiivin (EED) uudistamistyö on käynnissä. Uusien rakennustuoteryhmien energiamerkintää ja energiaa käyttävien tuotteiden ekologisen suunnittelun vaatimuksien toimeenpanosta ja ohjauksesta huolehditaan.

Edistetään puurakentamista osana hallituksen Puu liikkeelle ja uusia tuotteita metsästä -kärkihanke. Rakentamista koskevien teknisten vaatimusten uudistustyön yhteydessä puretaan rakentamista koskevia rakentamismääräyksiä, jotka estävät puun käyttöä.

Edistetään suunnitelmallista kiinteistönpitoa ja korjausrakentamisen hyviä käytäntöjä tehostamalla kiinteistönpidon välineistön käyttöä, hyödyntämällä verkkoviestintää sekä vahvistamalla korjausneuvontaverkkoa. Jatketaan rakentamismääräysten uusimista ottaen huomioon myös EU-säädökset. Energiatehokkuutta parantavissa korjausrakentamistoimissa huomioidaan rakennuksen ominaispiirteitä säilyttäviä ja turvaavia ratkaisuja, jotka samalla tukevat elinympäristön laadun parantamista ja myös kulttuuriympäristön ja perinteisen rakennuskannan erityisvaatimuksien huomioon ottamista.

Luonnonvarojen kestävä käyttö ja toimiva kiertotalous

Valmistellaan toimia ympäristökuormituksen vähentämiseksi sekä materiaali- ja resurssitehokkuuden parantamiseksi uudisrakentamisessa ja korjaamisessa. Laaditaan tiekartta rakennusmateriaalien ja -tuotteiden ympäristövaikutusten huomioimiseksi rakentamisen ohjauksessa. Jatketaan toimia rakennus- ja purkujätteen hyödyntämistason nostamiseksi sekä siihen liittyvän liiketoiminnan lisäämiseksi.

Hyvä ympäristön tila

Valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden uudistamisella vastataan alueidenkäytön tulevaisuuden haasteisiin kuten kaupungistumiseen ja ilmastonmuutokseen. Hyvän elinympäristön turvaamiseksi kehitetään keinoja sekä kasvavien kaupunkiseutujen että väestöltään vähenevien alueiden suunnittelun parantamiseen.

Maakuntakaavoituksessa painotetaan uudistettujen valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden edistämistä ja sitä tukevaa maakuntien liittojen ja eri viranomaistahojen vuorovaikutteista yhteistyötä kaavaprosesseissa. Valmistaudutaan kehittämään alueiden käytön suunnittelujärjestelmää kytkemällä siihen liittyvä työ aluehallintouudistuksen etenemiseen ja prosessien digitalisointiin.

Kulttuuriympäristöjen arvot ja myönteiset vaikutukset ihmisten hyvinvoinnissa sekä yhdyskuntien ja elinkeinoelämän kehittämisessä tunnistetaan ja niitä osataan hyödyntää hyvän elinympäristön luomisessa ja vahvistamisessa. Alueiden käytössä ja rakentamisessa huomioidaan tunnus-
tett kulttuuriympäristöt ja turvataan niiden arvojen säilyminen. Tuetaan taantuvien alueiden elinvoimaisuutta muun muassa edistämällä vajaakäytössä olevien tilojen ja kulttuuriympäristöjen käyttöä.

Melulle altistuneiden määrää arvioidaan ympäristömeludirektiivin melukartoitusten ja valtioneuvoston meluntorjunnasta tekemän periaatepäätöksen perusteella ja kehitetään mahdollisimman kustannustehokkaita meluntorjuntaratkaisuja.

Merialuesuunnittelulla vaikutetaan merialueen taloudellisen kasvun kestävyYTEEN ja meriympäristön suojeluun. EU:n merialuedirektiivin edellyttämä merialuesuunnittelu on pantu täytäntöön maankäyttö- ja rakennuslain muutoksella, jonka mukaan maakuntien liitot huolehtivat merialuesuunnittelun käynnistämisestä.

Toteutetaan eduskunnan kirjelmän ”Rakennusten kosteus- ja homeongelmat, EK 5/2013 vp” edellyttämiä toimenpiteitä rakennusten kosteus- ja homeongelmien poistamiseksi.

Monimuotoinen luonto ja toimivat ekosysteemipalvelut

Alueiden käytön suunnittelu tukee vihreän infrastruktuurin ylläpitämistä ja vahvistamista. Viher-
rakennetta tarkastellaan kokonaisuutena. Luonnossa liikkumismahdollisuuksia ja lähivirkistys-
mahdollisuuksia parannetaan niin, että luonto on kaikenikäisten saavutettavissa.

Hyvinvointia ja kilpailukykyä tukevat asumisolot

Talouden yleinen epävarmuus ja heikko talouskehitys ovat jatkuneet jo pitkään. Tuoreimpien ennusteen mukaan talouskasvu olisi käynnistymässä, mutta olisi tasoltaan vain noin yhden prosentin suuruusluokkaa. Rakentamisen osalta tilanne ja näkymät ovat yleistä taloustilannetta selvästi paremmat. Vuonna 2015 uusia asuntoaloituksia arvioidaan olleen noin 32 000 ja vuonna 2016 asuntorakentamisen arvioidaan edelleen lisääntyvän, samoin kuin rakentamisen ylipäättään. Korkeaa asuntorakentamisen tasoa on ylläpitänyt etenkin vuokra-asuntojen rakentaminen. Myös valtion tukemalla asuntotuotannolla on aloitettu noin 8 000 asuntoa vuonna 2015. Sen sijaan omakotitalojen rakentaminen on laskenut voimakkaasti. Omistusasuntojen kysynnän elpymisestä on olemassa merkkejä ja matala korkotason jatkuminen sekä talouskasvun piristymisen vahvistaisivat edelleen omistusasuntojen kysyntää. Asuntorakentaminen on keskittynyt aiempaa voimakkaammin kasvukeskuksiin, etenkin pääkaupunkiseudulle.

Asuntopoliittisten toimenpiteiden tavoitteena on vahvistaa talouden kasvua ja työllisyyttä, uudistaa asuntokantaa, vastata asuntojen kysyntään, edistää rakennusalan kilpailua, lisätä valinnanvapautta sekä vastata asuntotarpeen rakenteen muutokseen.

Toimivat asuntomarkkinat edistävät kasvuseutujen hallitun yhdyskuntarakenteen syntymistä ja luovat edellytyksiä seutujen yleiselle taloudelliselle toimintakyvylle ja erilaisten palvelujen tehokkaalle järjestämiselle. Kysyntään nähden riittävä asuntotarjonta on avainasemassa kasvavien kasvukeskusten asumisen kohtuuhintaisuuden toteutumisessa ja seudun kilpailukyvyn parantumisessa. Väestöltään vähenevillä alueilla etsitään ratkaisuja väestön vähenemisestä aiheutuvien tyhjien asuntojen ongelmaan.

Kaupunkiseutujen eheytyminen vähentää autoilun tarvetta, lisää arjen sujuvuutta ja parantaa palvelujen edellytyksiä ja saavutettavuutta. Alueita kehitetään kokonaisvaltaisesti siten, että maankäytön, asumisen, liikenteen, palvelujen ja elinkeinojen suunnitelmat sekä toteutus sovitetaan yhteen yli kuntarajojen. Kuntien välinen yhteistyö edistää selviytymistä kiristyvän kuntatalouden haasteista.

Kaupungistumisen jatkuessa uusia asuntoja tarvitaan erityisesti isoilla kasvuseuduilla, erityisesti Helsingin seudulla. Varsinkin kohtuuhintaisia asumisratkaisuja tarvitaan pääkaupunkiseudulla, jossa asuntomarkkinatilanne on koko maassa selvästi haastavin. Kaupungistumisen lisäksi väestön ikääntyminen, palvelusektorin kasvava työvoimatarve ja lisääntynyt maahanmuutto nostavat asuntojen kysyntää kasvukeskuksissa myös jatkossa.

Asuntomarkkinoiden toimivuuden ja kohtuuhintaisen asumisen ensisijainen edellytys on riittävä, nopeasti käyttöön saatavissa oleva tonttivaranto. Kaavoitettua tonttivarantoa on tarve lisätä tukeutuen jo olemassa olevaan yhdyskuntarakenteeseen, jolloin joukkoliikenteen ja palveluiden tehokkaan järjestämisen edellytykset voivat toteutua.

Suurimpien kaupunkiseutujen (Helsinki, Tampere, Turku, Oulu) maankäyttöä, asumista ja liikennettä koskevalla sopimusmenettelyllä (MAL) tiivistetään sekä kuntien keskinäistä että kuntien ja valtion eri hallinnonalojen välistä yhteistyötä seudullisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Ympäristöministeriö koordinoi metropolipoliittikkaa, jolla kehitetään metropolialuetta kokonaisuutena painottamalla eri toimijoiden yhteistyömuotoja ja kansallisten politiikkatoimenpiteiden aluelähtöistä räätälöintiä. Tuetaan MAL- ja kasvusopimusten toteuttamista ja tehdään valmistelutyötä erityisesti segregatio- ja maahanmuuttokysymyksiin liittyen, ottaen huomioon sote- ja aluehallintouudistuksen linjaukset.

Ikääntyneen väestön asuinoloja edistetään edelleen käynnissä olevan kehittämisohjelman puitteissa. Erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien väestöryhmien asuntojen määrää kasvatetaan mm. muistisairaiden vanhusten määrän nousun ja laitospaikkojen vähentämistavoitteen vuoksi. Erityisryhmien avustukset kohdennetaan ensisijaisesti heikoimpien ryhmien asuinolojen parantamiseen. Asunnottomuustyötä jatketaan. Sen keskiössä ovat hajautettuihin asumisratkaisuihin sekä asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen panostaminen. Asunnottomuus-ohjelman (AUNE 2016—2019) päämääränä on liittää asumissosiaalinen työ tiiviimmin osaksi syrjäytymisen torjuntaa ja sosiaalisen vahvistamisen politiikkaa. Asumisneuvontaa kehitetään. Asumisen tukitoimissa korostuu monialainen liikkuva, kotiin vietävä tuki. Kehitysvammaisten asumistilannetta

parannetaan tavoitteena vähentää kehitysvammaisten laitospaikkojen määrää. Myös mielenterveyskuntoutujien asumista kehitetään.

Valtion tuotantotuen perusteena ovat asuntojen pitkäaikainen käyttötarve sekä hankkeiden taloudellinen kestävyys. Tuettu asuntotuotanto kohdistetaan pääasiallisesti suurille kaupunkiseuduille, etenkin Helsingin seudulle, joilla tarve kohtuuhintaisista asumisratkaisuihin on suurin. Helsingin seudun asuntotuotannossa valtion tukemaa normaalia vuokra-asuntotuotantoa tuetaan käynnistysavustuksin. Asumisoikeusjärjestelmää uudistetaan itsenäisenä hallintamuotona rahoituksen, asukasvalinnan ja hakuprosessin osalta.

Asuntotuotannon alue- ja tyyppijakauma

	2014	2015	2016 arvio	2017 arvio
ARA-tuotanto (osapäätökset)				
Kasvukeskukset	5 000	6 400	6 500	7 800
Muu maa	1 500	1 300	1 000	1 200
Erityisryhmille tarkoitettut asunnot ARA-tuotannossa	2 900	2 900	3 000	3 500
Pienten asuntojen osuus ARA-tuotannossa (normaalit vuokra- ja asumisoikeustalot), %	54	65	60	60
Asuntojen hintojen muutos, %	0,6	-0,8	1	2
Vaparaahoitteisten vuokrien muutos, %	3,2	3,6	3	3
Aravavuokrien muutos, %	4,1	2,8	3	3

Helsingin seudun MAL-sopimuksen toteutuminen sopimuskunnissa

Tavoite	Pitkän aikavälin tavoite/v	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
Uudet kaavat (asuntoa)	13 000	11 900	14 300	14 500	16 000
Koko asuntotuotanto (alkava)	15 000	10 900	15 300	13 500	14 500
Valtion tukema asuntotuotanto (alkava)	4 150	3 430	3 820	3 750	4 000

Asunnottomien määrä

	2014	2015	2016 arvio	2017 arvio
Yhden hengen taloudet yhteensä	7 100	6 790	6 800	6 800
Perheet yhteensä	430	425	430	430
Pitkäaikaisesti asunnottomat yhteensä	2 440	2 250	2 200	2 200

Valtion tukema asuntojen uustuotanto, perusparantaminen ja asuntojen hankinta sekä muu asuntotuotanto vuonna 2015 ja arvio vuosista 2016—2017

	2015 toteutuma asuntoa	2016 arvio asuntoa	2017 arvio ja valtuudet asuntoa
Aloitettut uudet asunnot yhteensä	32 000	32 000	31 000
— asuntolainojen korkotuki	8 600	7 500	9 000
— täytetakauksellinen välimalli	900	2 000	2 000
— vapaarahoitteiset ym. asunnot	22 500	22 500	20 000
Korjaustoiminnan korkotukilainoitus	2 200	4 500	4 500
Perusparannuksen takauslainoitus	-	8 000	8 000
Asuntojen hankinta			
— asuntosäästöpalkkiojärjestelmä	5 400	5 500	5 500
— korkotukilainoitus, sosiaaliset vuokra-asunnot	90	500	500
Kotitalouksien asuntolainojen valtiontakaus ¹⁾	16 250	15 000	15 000

¹⁾ Kohdistuu pääosin hankintoihin, mutta myös korjauksiin ja rakentamiseen.

Valtion asuntorahaston riskien hallinta

Valtion tukema asuntotuotanto lisää valtion takausvastuiden määrää. Uuden tuetun tuotannon kohdentaminen pääosin suurille kaupunkiseuduille pienentää kuitenkin uusiin lainoihin liittyviä takausriskejä. Aravalainojen ylimääräiset lyhennykset ovat edelleen varsin korkealla tasolla ja aravalainakanta on supistunut vauhdilla, johtuen pääosin hyvässä taloudellisessa tilanteessa olevien yhtiöiden aravalainojen konvertoinneista pankkilainoiksi.

Vanhoiden aravalainojen maksuviiveiden määrä on korkealla tasolla, vaikka viimeisten tietojen mukaan niiden kasvu onkin taittunut. Maksuviiveet ovat pienentyneet osaltaan erilaisten rahoitusjärjestelyiden, esim. erääntyneiden lyhennysten pääomittamisen johdosta. Ongelmissa olevilla kohteilla ja yhtiöillä ongelmat ovat pitkäkestoisempia ja syvempiä, mikä saattaa johtaa aiempaa suurempiin luottotappioihin. Valtiokonttorin riskimallin mukaan aravalainapääomista noin 79 % on pieniriskisissä tai lähes riskittömissä kunnissa. Maksuongelmat keskittyvät pääosin väestöltään väheneville alueille ja johtuvat lähinnä tyhjilleen jääneiden asuntojen aiheuttamista taloudellisista rasitteista yhteisöille.

Ongelmiin ajautuneiden yhteisöjen taloudellista tilannetta helpotetaan lainoihin liittyvien erilaisten tervehdyttämistoimenpiteiden ja rahoitusjärjestelyiden avulla sekä yksittäisten kohteiden vapauttamisella niihin kohdistuvista rajoituksista. Toimenpiteissä painotetaan kustannustehokkuutta. Asuinrakennusten perusparantamisen tukemisessa tuki kohdennetaan kohteisiin, joiden käyttö on jatkossakin pitkäaikaista.

Valtion takaamien omistusasuntolainojen maksuviiveet ovat suhteessa lainakantaan vähäisiä. Takaukskorvausten määrä on ollut vuodesta 2009 lähtien tyypillisesti 500 000—800 000 euroa vuodessa.

	2014	2015	2016 arvio	2017 arvio
Aravalainakanta (milj. euroa, tilanne 31.3.)	6 700	6 200	5 600	5 200
Vuokra- ja asumisoikeustalojen korkotukilainojen takaukset (milj. euroa, tilanne 31.12.)	9 430	9 830	11 000	12 000
Omistusasuntolainojen valtiontakausten vastuu (milj. euroa, tilanne 31.12.)	2 020	2 050	2 060	2 100
Maksuviiveellisten (270 päivää) aravalainojen osuus aravalainakannasta (tilanne 31.3.), %	0,5	0,9	0,9	0,9
Arava-rajoituksista vapauttamispäätökset (asuntoja)	2 500	3 700	3 500	3 500

Asumisen tuen kehitys vuosina 2015—2017 (milj. euroa)

	2015 toteutunut	2016 talousarvio	2017 esitys
Talousarviosta maksettavat tuet			
— Asuntojen korjaus- ja energia-avustukset 35.20.55	-	20	20
Asuntolainojen korkojen verovähennysoikeudesta saatava tuki (arvio)	240	210	190
Yleinen asumistuki	924	1 042	1 269
Eläkkeensaajan asumistuki	532	560	586
Opiskelijoiden asumislisä	266	273	152
Valtion asuntorahastosta maksettavat tuet			
Korkotuet			
— asuntolainojen korkotuki	5,2	9,7	11,2
Avustusten myöntämisvaltuudet			
— korkotukilainoituksen käynnistysavustus	10,0	10,0	20,0
— takauslainojen käynnistysavustus	1,2	-	-
— avustukset erityisryhmille	119,9	120,0	130,0
— tervehdyttämisavustukset vuokra- ja asumisoikeustaloille	0,1	2,6	2,6
— purkuavustukset	1,1	2,0	2,0
— avustus kunnallistekniikan rakentamiseen	13,5	15,0	15,0
— asuinaluekohtainen avustus kasvukeskusten kunnille	8,0	4,0	-
— aravatalojen purkuakordit	0,4	3,0 ¹⁾	3,0
— aravatalojen rajoitusakordit	0,1	2,0	2,0
— asumisneuvontatoiminta	0,9	0,9	0,9
— perusparantamisen käynnistysavustus	-	-	-
— korjausavustukset	39,5	5,0	15,0
— käyttötarkoituksen muutosavustus	2,0	-	-
Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen tutkimus- ja kehittämisrahoitus	0,7	0,7	0,7

Asumisen tuen kehitys vuosina 2015—2017 (milj. euroa)

	2015 toteutunut	2016 talousarvio	2017 esitys
Asuntotuotannon korkotukilainojen hyväksymisvaltuus	1 167	1 170	1 410
Valtion takausvaltuus täytetäkauskellisen välimallin vuokra- talojen rakentamislainoille	114	285	285
Valtion takausvaltuus asunto-osakeyhtiöiden peruskorjauslai- noille	-	100	100
Kokonaistakausvaltuuden muutos omistusasuntolainoille	100	200	100

¹⁾ Purku- ja rajoitusakordit on yhdistetty vuodesta 2016 alkaen siten että yhteisvaltuus on enintään 5 milj. euroa.

01. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toimintamenot (siirtomääräraha 2 v)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 4 841 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää myös EU:n rahastojen tuella toteutettavien hankkeiden omarahoitus-
osuutta koskevien menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus edistää kestävä ja kohtuuhintaista
asumista tukien toimeenpanolla, ohjauksella ja valvonnalla sekä niihin kytkeytyvällä kehittämis-
toiminnalla. Virasto hoitaa valtion asuntorahastosta ja valtion talousarviosta rahoitettavia asunto-
jen korkotukilainoitukseen sekä valtion takauksiin ja avustuksiin liittyviä tehtäviä sekä rahoittaa
asumisen tutkimus- ja kehittämishankkeita. Lisäksi se ohjaa ja valvoo yleishyödyllisten asunto-
yhteisöjen toimintaa ja valvoo ARA-vuokra-asuntojen vuokrien määrittämistä, hoitaa lainoihin ja ta-
kauksiin liittyvää riskienhallintaa sekä vastaa asumisen ja asuntomarkkinoiden asiantuntijapalve-
luista.

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toiminnassa korostuvat kohtuuhintaista vuokra-asun-
totuotantoa, erityisryhmien asumista ja asuntokannan kehittämistä koskevat tehtävät. Erityisesti
se ottaa huomioon vanhenevan väestön asumistarpeet, energiatehokkuuden parantamisen, ja
asuinalueiden kehittämisen. Virasto vastaa energiatodistusmenettelyn valvonnasta ja huolehtii
energiatodistustietojärjestelmän ylläpidosta. Uutena tehtävänä Asumisen rahoitus- ja kehittämis-
keskukselle siirretään korjausavustusten käsittely kunnista.

Ympäristöministeriö asettaa Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskuksen toiminnalliselle tulok-
sellisuudelle seuraavat alustavat tulostavoitteet vuodelle 2017:

Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus

— painottaa toiminnassaan kohtuuhintaisen normaalin vuokra-asuntotuotannon edistämistä eri-
tyisesti Helsingin seudun ja muiden MAL-sopimusseutujen osalta ja kehittää tukien toimeenpa-
noa

— painottaa hankkeiden toteutumista kilpailumenettelyin siten, ettei hankkeiden kustannusten
nousu ylitä kohtuullista tasoa

— kohdentaa erityisryhmien investointiavustukset kaikkein heikoimmille ryhmille kohteiden pit-
käaikaisen tarpeen perusteella. Tukee toiminnallaan ikääntyneiden asumisen kehittämisohjel-
man, asunnottomuuden ennaltaehkäisemiseen keskittyvän ohjelman ja kehitysvammaisten asu-

mista koskevien linjausten toteuttamista. Vastaa ARA-asuntokannan ohjauksesta ja valvonnasta sekä varmistaa ohjaus- ja valvontatoiminnalla asuntotuotannon tukien kohdentumisen asukkaille

— etsii keinoja asuntomarkkinoiden jakautumisen seurauksena syntyvien vuokratyöyhtiöiden taloudellisten ongelmien ratkaisemiseksi ja edistää asuntokannan sopeuttamista kysyntää vastaavaksi yhdessä kiinteistönomistajien ja kuntien kanssa kehittämällä kokonaisvaltaista ja ennakkoivaa asuntokannan suunnittelua

— edistää eheää yhdyskuntarakennetta ja rakennusten energiatehokkuuden parantamista ja painottaa kehittämistoiminnassa erityisesti tulosten vaikuttavuutta käytännössä. Etsii tutkimus- ja kehittämistoiminnassa vaikuttavia keinoja ja menetelmiä kohtuuhintaisen asumisen ja elinkaari-
tehokkaan rakentamisen, peruskorjaamisen ja täydennysrakentamisen kehittämiseen.

Keskeisten suoritteiden kehitys

	2014 toteutuma	2015 toteutuma	2016 arvio	2017 arvio
ARAn tekemiä päätöksiä ja muita suoritteita (kpl)				
Korkotukilainaksi hyväksyminen	450	227	220	220
Myönnetty korjausavustukset	226	416	390	4 000
Avustusten maksatukset	4 744	4 656	4 200	4 000
Luovutuksensaajan nimeämiset	29	73	150	60
Rajoituksista vapauttamiset	178	210	180	180
Kehittämisrahalla tehdyt hankintapäätökset	30	32	30	30
Ohjaus- tai valvontakäynnit	30	32	32	32

Toiminnan menot ja tulot (1 000 euroa)

	2015 toteutuma	2016 varsinainen talousarvio	2017 esitys
Bruttomenot	5 190	5 148	5 118
Bruttotulot	180	192	277
Nettomenot	5 010	4 956	4 841
Siirtyvät erät			
— siirtynyt edelliseltä vuodelta	1 661		
— siirtynyt seuraavalle vuodelle	1 594		

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Hankinnasta maksuun -säästö (HO 2015)	-8
Kirjanpidon keskittäminen (HO 2015)	-4
Lomarahojen alentaminen (Kiky)	-61
Omakustannusperiaatteen toteuttaminen Senaatti-kiinteistöjen vuokrissa	11
Palkkaliukumasäästö	-7
Palkkausten tarkistukset	17
Sairausvakuutusmaksun alentaminen (Kiky)	-29
Toimintamenojen tuottavuussäästö	-25
Toimintamenojen säästö (HO 2015)	-6
Työajan pidentäminen (Kiky)	-40
Työnantajan eläkemaksun alentaminen (Kiky)	-6

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

VaEL-maksun väliaikainen alentaminen	-36
Tasomuutos	79
Yhteensä	-115

2017 talousarvio	4 841 000
2016 II lisätalousarvio	-25 000
2016 talousarvio	4 956 000
2015 tilinpäätös	4 943 000

55. Avustukset korjaustoimintaan (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 20 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista annetun lain mukaisiin avustuksiin.

Selvitysosa: Hallitus antaa eduskunnalle talousarvioesitykseen liittyvän esityksen laiksi asuinrakennusten ja asuntojen korjausavustuksista. Lailla parannetaan iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden mahdollisuuksia kotona asumiseen sekä edistetään asuntokannan esteettömyyttä. Valtionapuviranomaisen tehtävät keskitetään Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskukseksi. Lain mukaisiin avustuksiin kohdennetaan varoja myös Valtion asuntorahaston varoista.

2017 talousarvio	20 000 000
2016 talousarvio	20 000 000

60. Siirto valtion asuntorahastoon

Momentille ei myönnetä määrärahaa.

Korkotukilainat ja valtiontakaukset

Vuonna 2017 saa valtion asuntorahaston varoista tuettaviksi korkotukilainoiksi hyväksyä vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) ja vuokratilojen rakentamislainojen lyhytaikaisesta korkotuesta annetun lain (574/2016) mukaisia lainoja yhteensä enintään 1 410 000 000 euroa.

Vuonna 2017 saa vuokra-asuntojen rakentamislainojen valtiontakauksesta annetun lain (856/2008) mukaisia lainoja hyväksyä takauslainoiksi siten, että niistä valtiolle aiheutuvien takausvastuiden määrä on yhteensä enintään 285 000 000 euroa.

Vuonna 2017 saa asunto-osakeyhtiötilojen perusparannuslainojen valtiontakauksesta annetun lain mukaisia lainoja hyväksyä takauslainoiksi siten, että niistä valtiolle aiheutuvien takausvastuiden määrä on yhteensä enintään 100 000 000 euroa.

Vuonna 2017 saa valtiontakauksesta aravalainan takaisinmaksamiseksi annetun lain (868/2008) mukaisia lainoja hyväksyä takauslainoiksi siten, että niistä valtiolle aiheutuvien takausvastuiden määrä on yhteensä enintään 1 000 000 000 euroa.

Omistusasuntolainojen valtiontakauksista annetun lain (204/1996) mukaisten valtionvastuiden kokonaismäärä saa vapaarahoitteisissa ja asp-lainoissa olla yhteensä enintään 2 600 000 000 eu-

nissa niille, jotka rakennuttavat vuokra-asuntolainojen ja asumisoikeustalolainojen korkotuesta annetun lain (604/2001) mukaisia vuokra-asuntoja muille kuin erityisryhmille. Käynnistysavustuksen suuruus on 10 000 euroa edellä tarkoitettua asuntoa kohden. Avustuksen myöntää Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Vuonna 2017 saa valtion asuntorahaston varoista myöntää vuokra- ja asumisoikeustaloyhteisöjen talouden tervehdyttämistä avustuksista annetun lain (1030/2008) mukaisia avustuksia yhteensä enintään 2 600 000 euroa, josta Valtiokonttori saa käyttää enintään 200 000 euroa taloudellisissa vaikeuksissa olevien asuntoyhteisöjen talouden tervehdyttämistä ja kunnossapidon suunnittelua edistävistä selvityksistä ja toimenpiteistä aiheutuviin kustannuksiin.

Vuonna 2017 saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää asuntojen purkuavustuksia yhteensä enintään 2 000 000 euroa siten kuin aravavuokratalojen purkamiskustannuksiin myönnettävästä avustuksesta annetulla valtioneuvoston asetuksella (79/2006) on tarkemmin säädetty.

Vuonna 2017 saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää määräaikaista hankekohtaisia avustuksia yhteensä enintään 15 000 000 euroa siten kuin asuntoalueiden kunnallistekniikan rakentamiseen vuosina 2016—2019 myönnettävistä valtionavustuksista annetulla valtioneuvoston asetuksella (267/2016) tarkemmin on säädetty. Lisäksi saa tehdä ehdollisia ennakkopäätöksiä mainittuun tarkoitukseen vuosina 2018—2019 myönnettävistä avustuksista siten, että vuodesta 2016 lukien avustusten ja ehdollisten ennakkopäätösten yhteismäärä on enintään 60 000 000 euroa.

Vuonna 2017 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain nojalla myöntää yhteensä enintään 900 000 euroa asumisneuvojatoimintaan. Avustuksen määrä on enintään 35 % kustannuksista. Avustusta ei voida myöntää, jos avustuksen saajalle on myönnetty muuta avustusta samoihin kustannuksiin.

Vuonna 2017 saa valtion asuntorahaston varoista valtionavustuslain (688/2001) nojalla myöntää vuonna 2014 käytössä olleita määräaikaista perusparannuksen käynnistysavustuksia niihin avustushakemuksiin, joihin on haettu muutosta ja jotka saavat lainvoimaisen myönteisen päätöksen. Avustuksen määrä voi olla enintään 10 % hyväksytyistä perusparannuskustannuksista. Avustuksen myöntää Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus.

Tutkimus- ja kehittämistoiminta

Vuonna 2017 Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus saa käyttää valtion asuntorahaston varoista enintään 700 000 euroa asumisen tutkimus- ja kehittämistoiminnan rahoittamiseen ympäristöministeriön vahvistaman käyttösuunnitelman mukaisesti.

Selvitysosa: Pitkiä korkotukilainoja koskeva omavastuukorko lasketaan vuokra-asuntojen osalta 1,7 prosenttiin vuoden 2019 loppuun asti ja aloitetaan lainanlyhennysohjelman muuttaminen nykyistä etupainotteisemmaksi. Korkotukilainan saajia koskeva yleishyödyllisyysvaatimus muutetaan kohdekohtaiseksi ympäristöministeriön laatiman hallituksen esitysluonnoksen mukaisesti. ARA-asuntojen tulorajaksi asetetaan 3 000 euroa ympäristöministeriön laatiman valtioneuvoston asetusesityksen mukaisesti.

Työvoiman saatavuuden ja elinkeinoelämän kilpailukyvyn turvaamiseksi korkotuettua normaalia vuokra-asuntotarjontaa edistetään korkotukimallin vuokra-asuntojen käynnistysavustuksella. Avustus kohdennetaan Helsingin seudulle ottaen huomioon seudun muusta maasta poikkeava kustannus- ja kysyntätilanne. Helsingin seudun asuntomarkkinat eivät tarjoa tyydyttävässä mää-

rin pieni- ja keskituloisille kotitalouksille kohtuuhintaisia asuntoja, mikä uhkaa seudun talouden kasvua sekä yhteiskunnan yleistä etua. Käynnistysavustuksella voidaan parantaa pienten ja keskisuurten toimijoiden edellytyksiä rakentaa kohtuuhintaisia vuokra-asuntoja vähentämällä kohteen oman pääoman tarvetta. Tuki on osa Helsingin seudun maankäytön, asumisen ja liikenteen uutta sopimusta.

Uusien valtion ja suurten kaupunkiseutujen maankäytön, asumisen ja liikenteen sopimuksien kaavoitustavoitteiden saavuttamista tuetaan 30 prosentin suuruisilla kunnallistekniikka-avustuksilla, joihin varataan vuosittain 15 milj. euroa. Avustukset sidotaan kohtuuhintaisen asuntotutannon toteutumiseen, kuntien välisen yhteistyön edistämiseen ja yhdyskuntarakenteen eheyttämiseen. Painopiste on täydennysrakentamisessa. Avustuksen painopisteenä on erityisesti Helsingin seutu.

Korjausavustuksilla tuetaan erityisesti hissien jälkiasennuksia vanhoihin asuinkerrostaloihin. Korjausavustuksia myönnetään sekä asuntorahastosta että talousarvion puolelta.

Asumisneuvojatoiminnan avustamista jatketaan erityistä tukea asumisessaan tarvitsevien tukemiseksi. Toiminnalla voidaan vähentää vuokraveloista ja hädöistä aiheutuvia kustannuksia. Asumisneuvonta on yhä enemmän vaikeiden sosiaalisten ongelmien parissa työskentelemistä. Toimintaa on tarpeellista kehittää yhtäältä ympäristöministeriön hallinnonalalla liittyen kiinteistötalouden ylläpitoon ja toisaalta kokonaisvaltaisesti, laajempaan asuinaluekohtaisesti vaikuttavampaan sosiaalipalveluna, joka kuuluu sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalalle. Avustuksen määrä on enintään 35 %.

Valtion asuntorahasto on velaton eikä asuntorahastolla ole tarvetta uuteen varainhankintaan asuntorahastosta maksettavien velvoitteiden kattamiseksi.

Asuntorahaston rahoitusrakenteen arvioidaan muodostuvan vuonna 2017 seuraavaksi:

Asuntorahaston rahoitusrakenne vuonna 2017 (milj. euroa)

Arvioitu saldo 1.1.2017	1 000
Tulot	
— Tulot asuntolainoista	500
— Tulot takausmaksuista	10
Menot	
— Korkotuki- ja avustusmenot	180
— Siirto talousarvioon	26,5
Arvioitu saldo 31.12.2017	1 303,5
2017 talousarvio	—
2016 II lisätalousarvio	—
2016 talousarvio	—
2015 tilinpäätös	—

64. Avustukset rakennusperinnön hoitoon (siirtomääräraha 3 v)

Momentille myönnetään 850 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) avustuksiin yksityisille omistajille ja rakennusperinnön hoitoa edistäville yhteisöille kulttuuri-historiallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen

2) rakennusperinnön suojelusta annetun lain (498/2010) 13 §:n nojalla suoritettaviin korvauksiin ja suojelun toteuttamisesta valtiolle aiheutuviin menoihin

3) maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 57 §:n 3 momentin mukaisiin avustuksiin kunnille.

Avustusta rakennusperinnön hoitoon saa myöntää enintään 50 % toimenpiteiden kustannuksista.

Selvitysosa: Määrärahaa käytetään pääasiassa yksityisten omistajien avustamiseen arvokkaan rakennusperinnön säilymisen turvaamiseksi suojeluarvojen mukaisella tavalla.

2017 talousarvio	850 000
2016 talousarvio	850 000
2015 tilinpäätös	850 000

Pääluokka 36

VALTIONVELAN KOROT

Selvitysosa: Valtion velanhoidossa tavoitteena on velasta aiheutuvien kustannusten minimointi kuitenkin niin, että siitä aiheutuvat riskit kuten luottoriski, korkoriski, valuuttakurssiriski ja jälleenrahoitusriski pidetään hyväksyttävällä tasolla.

Lainanotto toteutetaan pääasiassa pitkäaikaisia euromääräisiä kiinteäkorkoisia sarjaobligatioita hyväksi käyttäen. Tämä turvaa vallitsevissa rahoitusmarkkinaolosuhteissa rahoituksen saatavuuden ja valtion maksuvalmiuden mahdollisimman edullisin kustannuksin.

Markkinoilla tyypillisesti vallitsevasta korkorakenteesta seuraa, että pitkäaikainen kiinteäkorkoinen varainhankinta on lyhytaikaisiin korkoihin sidottua velanottoa kalliimpaa. Korkoriskin hallinnan tarkoituksena on muuttaa velan korkokustannusten herkkyyttä yleisen korkotason muutoksille siten, että korkokustannukset olisivat pitkällä aikavälillä mahdollisimman matalat mutta kuitenkin niin, että korkotason mahdollinen odottamaton nousu ei lisää korkomenoja kestämatomalla tavalla. Euroalueen yleisen korkotason nousu yhdellä prosenttiyksiköllä lisäisi velan korkokustannuksia noin 320 milj. eurolla vuonna 2017.

Valtiovarainministeriö on määritellyt budjettivelan tavoitteellisen korkoriskiaseman ns. vertailusalkun avulla. Vertailusalkku määrittää tilastolliseen analyysiin perustuvan velan optimaalisen korkorakenteen, joka valitulla riskitasolla minimoi kustannukset pitkällä aikavälillä. Budjettivelan korkoriskiasemaa suhteessa valittuun vertailusalkkuun säädellään valtiovarainministeriön asettamien riskirajojen puitteissa pääsääntöisesti johdannaissopimuksilla.

Velanhoidon toimenpiteet toteutetaan pääosin markkinaolosuhteiden mukaisesti ja siten toteutuma saattaa poiketa käytetyistä laskentaolettamuksista markkinaolosuhteiden niin edellyttäessä.

Hallinnonalan määrärahat vuosina 2015—2017

	v. 2015 tilinpäätös 1000 €	v. 2016 varsinainen talousarvio 1000 €	v. 2017 esitys 1000 €	Muutos 2016—2017	
				1000 €	%
01. Valtionvelan korko	1 523 592	1 536 000	1 296 000	-240 000	-16
90. Valtionvelan korko (arviomääräraha)	1 523 592	1 536 000	1 296 000	-240 000	-16
09. Muut menot valtionvelasta	6 497	37 100	11 510	-25 590	-69
20. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arviomääräraha)	6 497	37 100	11 510	-25 590	-69
Yhteensä	1 530 089	1 573 100	1 307 510	-265 590	-17

01. Valtionvelan korko*90. Valtionvelan korko (arviomääräraha)*

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 1 296 000 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää valtionvelan korkojen, vanhentuneiden korkojen ja myös lyhytaikaisesta tilapäisrahoituksesta aiheutuvien korkojen sekä velkasalkun riskiaseman säätelyä varten tehtyjen johdannaissopimusten menojen maksamiseen.

Selvitysosa: Euromääräinen velka oli vuoden 2015 lopussa 99 472 milj. euroa ja sen keskimääräinen nimelliskorko 1,53 %. Vuonna 2017 otettaville lainoille on käytetty laskentaoletuksena -0,20 % korkoa 3 kuukauden korkojaksolle ja 0,80 % korkoa 10 vuoden korkojaksolle.

Bruttomääräisistä menoista vähennettäviä tuloja ovat valtionlainoista saatavat korkotulot sekä valtionlainojen koronmaksua suojaavista johdannaisista kertyvät tulot.

Määrärahan arvioitu käyttö (milj. euroa)

Sarjaobligatiolainat	1 325
Muut obligatiolainat	-16
Muut joukkovelkakirjalainat	-6
Velkasitoumuslainat	-6
Velkakirjalainat ja muut lainat	-1
Yhteensä	1 296

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	-200 000
Uudet korko-oletukset	-40 000
Yhteensä	-240 000

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	1 296 000 000
2016 II lisätalousarvio	-56 000 000
2016 talousarvio	1 536 000 000
2015 tilinpäätös	1 523 591 805

09. Muut menot valtionvelasta

20. Palkkiot ja muut menot valtionvelasta (arviomääräraha)

Momentille myönnetään nettomäärärahaa 11 510 000 euroa.

Määrärahaa saa käyttää:

1) valtion lainanoton ja velanhallinnan valmistelusta, lainojen ottamisesta ja liikkeeseenlaskusta, lainojen takaisinmaksusta ja johdannaissopimuksista aiheutuvien menojen, asiantuntija- ym. palkkioiden sekä muiden lainanoton ja velanhallinnan toteuttamiseen liittyvien menojen maksamiseen

2) selvitys- ja maksujärjestelmien käyttökustannuksiin sekä lyhytaikaisen tilapäisrahoituksen hankkimisesta aiheutuvien menojen maksamiseen sekä tuotto-obligaatioiden liikkeeseenlaskuista aiheutuviin mainonta- ja markkinointikuluihin.

Selvitysosa: Määrärahan mitoituksessa on otettu huomioon olemassa olevasta velkakanasta sekä vuosien 2016—2017 lainanotosta ja velanhoidollisista toimenpiteistä aiheutuvat kustannukset.

Bruttomääräisistä menoista vähennettäviä tuloja ovat saaduista käteisvakuuksista kertyvät tulot.

Määrärahan arvioitu käyttö (euroa)

Liikkeeseenlasku-, myynti- ja markkinointikustannukset	18 000 000
Lunastus- ja asiamiespalkkiot	10 000
Saatujen käteisvakuuksien nettokorkomenot	-8 000 000
Muut menot	1 500 000
Yhteensä	11 510 000

Määrärahan mitoituksessa huomioon otetut muutokset (1 000 euroa)

Tarkentunut arvio	-25 590
Yhteensä	-25 590

Määräraha on kehyksen ulkopuolinen.

2017 talousarvio	11 510 000
2016 talousarvio	37 100 000
2015 tilinpäätös	6 496 768

Liite hallituksen esitykseen Eduskunnalle
valtion talousarvioksi vuodelle 2017¹

Taloudellinen katsaus

¹ Hallitus ei ole käsitellyt liitettä. Se on tarkoitettu talouarvioesityksen tausta-aineistoksi.

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Taloudellinen katsaus

Syksy 2016

Valtiovarainministeriön julkaisu – 31a/2016

Talousnäkymät

VALTIOVARAINMINISTERIÖ
PL 28 (Snellmaninkatu 1 A) 00023 VALTIONEUVOSTO
Puhelin 0295 16001 (vaihde)
Internet: www.vm.fi

Taitto: Valtioneuvoston hallintoyksikkö/
Tietotuki- ja julkaisuyksikkö/Anitta Tärkkan

Helsinki 2016

Kuvailulehti

Julkaisija ja julkaisu aika	Valtiovarainministeriö, syyskuu 2016	
Tekijät	Valtiovarainministeriö	
Julkaisun nimi	Taloudellinen katsaus, syksy 2016	
Julkaisun osat/ muut tuotetut versiot	Julkaisun kieliversiot: ruotsi: Ekonomisk översikt, hösten 2016 (31b/2016) englanti: Economic Survey, Autumn 2016 (31c/2016)	
Asiasanat	Julkinen talous, taloudellinen kehitys, talousarvioehdotus	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Valtiovarainministeriön julkaisu 31a/2016	
Julkaisun myynti/jakaja	Julkaisu on saatavissa pdf-tiedostona osoitteesta www.vm.fi/julkaisut .	
ISBN 978-952-251-793-7 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sivuja 100	Kieli Suomi
Tiivistelmä Ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna 1,1 % edelliseen vuoteen verrattuna. Seuraavien kahden vuoden aikana kasvu jää yhden prosentin tuntumaan ja koko ennusteperiodilla kumulatiivinen kasvu jää vain noin kolmeen prosenttiin. Huolimatta hienoisesta talouden piristymisestä Suomen taloustilanne pysyy lähivuosien ajan heikkona. Ennusteen mukaan BKT tulee olemaan vielä 2018 noin 3 % pienempi kuin vuonna 2008 ja teollisuustuotannon taso jäisi samana vuonna 2018 hieman yli viidenneksen alemmalle tasolla kuin kymmenen vuotta sitten. Viennin kehitys jää edelleen maailmankauppaa vaisummaksi ja siten markkinaosuuksien menettäminen kansainvälisessä kaupassa jatkuu. Lähivuosien taloudellista aktiviteettia kannattelee etupäässä yksityinen kulutus ja investoinnit. Keskipitkällä aikavälillä talouden tuotantomahdollisuuksia kuvaavan potentiaalisen tuotannon kasvu jää selvästi alle yhden prosentin. Maaialmantalouden ja -kaupan kasvunäkymät ovat heikentyneet viimeaikoina. Maailmankaupan kasvu jää tänä vuonna vain 2 prosenttiin ollen prosenttiyksikön alhaisempaa kuin maailmantalouden kasvu. Iso-Britannian eroaminen EU:sta on ensisijaisesti maata itseään koskettava negatiivinen shokki. Iso-Britannian talouskasvu tulee selvästi hidastumaan lähitulevaisuudessa. Suomen julkinen talous pysyy alijäämäisenä vuosikymmenen loppuun saakka. Julkiseen talouteen on eri hallitusten toimesta kohdentunut mittavia sopeutustoimia, mutta niistä huolimatta alijäämä ei ole supistunut merkittävästi. Talouden hidas kasvu ei tuota tarpeeksi verotuloja rahoittamaan julkisia menoja ikääntymisen aiheuttaessa automaattista menojen kasvupainetta.		

Presentationensblad

Utgivare och datum	Finansministeriet, september 2016	
Författare	Finansministeriet	
Publikationens titel	Taloudellinen katsaus, syksy 2016	
Publikationens andra versioner	Publikationens språkversioner: svenska: Ekonomisk översikt, hösten 2016 (31b/2016) engelska: Economic Survey, Autumn 2016 (31c/2016)	
Publikationsserie och nummer	Finansministeriets publikationer 31a/2016	
Beställningar/distribution	Publikationen finns i PDF-format på www.vm.fi/julkaisut .	
ISBN 978-952-251-793-7 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	Sidor 100	Språk Finska
Sammandrag Enligt prognosen växer Finlands ekonomi i år med 1,1 % jämfört med föregående år. De följande två åren håller sig tillväxten kring 1 % och under hela prognosperioden stannar den kumulativa tillväxten på endast cirka 3 %. Trots den försiktiga ekonomiska återhämtningen förblir Finlands ekonomiska läge svagt de närmaste åren. Enligt prognosen kommer BNP 2018 fortfarande att vara cirka 3 % mindre än 2008 och industriproduktionen ligger samma år 2018 på en nivå som är något mer än en femtedel sämre än för tio år sedan. Exporten utvecklas fortfarande stillsammare än världshandeln och Finland fortsätter således att förlora marknadsandelar inom den internationella handeln. De närmaste åren bärs den ekonomiska aktiviteten fortfarande främst av den privata konsumtionen och investeringarna. På medellång sikt stannar produktionspotentialens tillväxt, som beskriver ekonomins produktionsmöjligheter, klart under 1 %. Världsekonomin och världshandeln tillväxtutsikter har försämrats på senare tid. Världshandeln ökar med endast 2 % i år, så tillväxten är 1 procentenhet lägre än världsekonomin tillväxt. Storbritanniens utträde ur EU innebär en negativ chock som i första hand berör landet självt. Den ekonomiska tillväxten i Storbritannien kommer att avta klart inom den närmaste framtiden. Finlands offentliga finanser fortsätter att uppvisa ett underskott till utgången av årtiondet. Olika regeringar har riktat omfattande anpassningsåtgärder mot de offentliga finanserna, men ändå har underskottet inte krympt märkbart. Den långsamma ekonomiska tillväxten ger inte tillräckligt med skatteinkomster för att finansiera de offentliga utgifterna.		

Description page

Publisher and date	Ministry of Finance, September 2016	
Author(s)	Ministry of Finance	
Title of publication	Taloudellinen katsaus, syksy 2016	
Parts of publication/ other versions released	The publication's language versions: Swedish: Ekonomisk översikt, hösten 2016 (31b/2016) English: Economic Survey, Autumn 2016 (31c/2016)	
Publication series and number	Ministry of Finance publications 31a/2016	
Distribution and sale	The publication can be accessed in pdf-format at www.vm.fi/julkaisut .	
ISBN 978-952-251-793-7 (PDF) ISSN 1797-9714 (PDF)	No. of pages 100	Language Finnish
Abstract The Finnish economy is predicted to post year-on-year growth of 1.1% in 2016. Over the next two years growth will hover around 1%, and cumulative growth for the whole outlook period will reach no more than some 3%. Despite the slight rebound, the outlook for Finland's immediate future is one of continued economic weakness. The 2018 forecast is that GDP will still be some 3% lower than in 2008, and that industrial output will be around one-fifth lower than 10 years ago. The performance of exports will remain weaker than global trade, and therefore Finland will continue to lose market shares in world trade. In the next few years ahead private consumption and investment will be the main drivers of economic activity. In the medium term potential output growth, which reflects the level of output possible given the resources on hand, will be less than 1%. The growth outlook for the global economy and trade has deteriorated recently. World trade growth will reach just 2% this year, one percentage point slower than global trade growth. The UK's exit from the EU is primarily a negative shock for the British economy itself. UK economic growth will slow appreciably in the immediate future. In Finland, public finances will remain in deficit until the end of the decade. Successive governments have undertaken substantial fiscal adjustment efforts, but nonetheless failed to significantly reduce the deficit. Slow economic growth is not generating enough tax revenue to finance public expenditure.		

Esipuhe

Katsauksessa esitetään vuosien 2016–2018 taloudellista kehitystä koskeva ennuste. Lyhyen ajan talousennusteen ohella se sisältää myös vuoteen 2020 ulottuvan talouden keskipitkän ajan kehitysarvion.

Katsauksessa esitetyt ennuste ja kehitysarvio on laadittu kansantalousosastolla riippumattomasti perustuen lakiin talous- ja rahaliiton vakaudesta, yhteensovittamisesta sekä ohjauksesta ja hallinnasta tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja sopimuksen soveltamisesta sekä julkisen talouden monivuotisia kehyksiä koskevista vaatimuksista (869/2012).

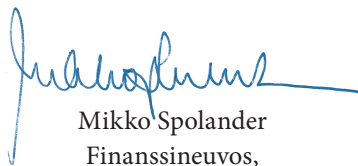
Katsauksen tarkastelujen pohjana ovat Tilastokeskuksen heinäkuussa 2016 julkaisemat, vuotta 2015 koskevat kansantalouden tilinpidon tiedot sekä muut julkiset tilastot, jotka on saatu käyttöön 2.9.2016 mennessä.

Helsingissä syyskuussa 2016

Valtiovarainministeriön kansantalousosasto

Markus Sovala
Osastopäällikkö, yliohtaja

Mikko Spolander
Finanssineuvos,
vakaussyksikön päällikkö
(julkisen talouden osalta)

Toteutunutta kehitystä koskevien tietojen lähde: Tilastokeskus ellei muuta mainittu.

TAULUKOISSA KÄYTETYT SYMBOLIT JA LYHENTEET

-	Ei mitään ilmoitettavana
0	Suure pienempi kuin puolet käytetystä yksiköstä
..	Tietoa ei ole saatu
.	Loogisesti mahdoton esitettäväksi
**	Ennuste
CPB	CPB Netherlands Bureau for Economic Policy Analysis
HWWI	Hamburgisches WeltWirtschafts Institut
IMF	Kansainvälinen valuuttarahasto
STM	Sosiaali- ja terveysministeriö
VM	Valtiovarainministeriö

Kukin taulukoiden luvuista on pyöristetty erikseen.

Sisältö

Yhteenveto	13
1 Talousnäkymät	27
1.1 Kansainvälinen talous	27
1.2 Ulkomaankauppa	39
1.3 Kotimainen kysyntä	42
1.3.1 Yksityinen kulutus	42
1.3.2 Julkinen kulutus	45
1.3.3 Yksityiset investoinnit	47
1.3.4 Julkiset investoinnit	51
1.4 Kotimainen tuotanto	52
1.4.1 BKT	52
1.4.2 Jalostus	54
1.4.3 Palvelut	56
1.5 Työvoima	60
1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat	62
1.6.1 Kansantulo	62
1.6.2 Palkat	63
1.6.3 Kuluttajahinnat	64
2 Talouspolitiikka ja julkinen talous	67
2.1 Julkisyhteisöt yhteensä	67
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista	71
2.1.2 Julkisyhteisöjen velka	73
2.2 Valtiontalous	75
2.2.1 Valtiontalouden menot	77
2.2.2 Valtiontalouden tulot	80
2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito	83

2.3	Paikallishallinto	84
2.4	Sosiaaliturvarahastot.....	89
2.4.1	Työeläkerahastot.....	89
2.4.2	Muut sosiaaliturvarahastot.....	91
2.5	Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä.....	93

Liitetaulukot	95
----------------------------	----

Kehikot:

Laskelmia julkisen talouden sopeuttamisesta finanssipolitiikan sääntöjen avulla Kooma-mallissa	18
Miten kilpailukykykysöimus otetaan huomioon ennusteessa?	23
Brexit	33
Teollisuusyritysten kilpailukyky kyselytulosten valossa	58
Kuin harakka tervatulla katolla – Suomi ja EU:n finanssipolitiikan säännöt.....	72
Vuoden 2017 budjetti ja valtiontalouden kehukset	78

Yhteenveto

Talouden suhdannenäkymät 2016-2018

Tilastokeskuksen viimeisen tilastojulkistuksen mukaan Suomen kansantalous kasvoi viime vuonna 0,2 % kolmen taantumavuoden jälkeen. Erittäin vaimean kasvun lähtenä oli pääasiassa kotimainen kysyntä.

Ennusteen mukaan Suomen talous kasvaa kuluvana vuonna 1,1 % edelliseen vuoteen verrattuna. Seuraavien kahden vuoden aikana kasvu jää yhden prosentin tuntumaan ja koko ennusteperiodilla kumulatiivinen kasvu jää vain noin kolmeen prosenttiin.

Huolimatta hienoisesta talouden piristymisestä Suomen taloustilanne pysyy lähivuosien ajan heikkona. Ennusteen mukaan BKT tulee olemaan vielä 2018 noin 3 % pienempi kuin vuonna 2008 ja teollisuustuotannon taso jäisi samana vuonna 2018 hieman yli viidenneksen alemmalle tasolla kuin kymmenen vuotta sitten. Viennin kehitys jää edelleen maailmankauppaa vaisummaksi ja siten markkinaosuuksien menettäminen kansainvälisessä kaupassa jatkuu.

Lähivuosien taloudellista aktiviteettia kannattelee etupäässä yksityinen kulutus ja investoinnit. Keskipitkällä aikavälillä talouden tuotantomahdollisuuksia kuvaavan potentiaalisen tuotannon kasvu jää selvästi alle yhden prosentin.

Maailmantalouden ja -kaupan kasvunäkymät ovat heikentyneet viimeaikoina. Maailmankaupan kasvu jää tänä vuonna vain 2 prosenttiin ollen prosenttiyksikön alhaisempaa kuin maailmantalouden kasvu. Maailmankaupan ennustetaan hieman piristyvän, mutta ennusteperiodin lopussakin kasvu jää 4 prosenttiin. Kiinan talouden kasvunäkymät ovat edelleen heikentyneet ja kasvuvauhti taantuu 6 prosenttiin vuonna 2018. Kiinan talouskasvun hidastuminen heijastuu muiden kehittyvien maiden talousnäkyymiin erityisesti aiempaa hitaamman raaka-aineiden kysynnän johdosta. Kiinan osakemarkkinoiden kehitys on viime aikoina herättänyt epävarmuutta, mutta paikallisen markkinan rakenne ja toiminta eroavat huomattavasti länsimaisesta, eikä se samalla tavalla kuvaa reaalitalouden kehitystä. Venäjän talouskehityksessä ei ole nähtävissä nopeaa toipumista. Tuonti alenee edelleen ja talouden tervehdyttämisen kannalta välttämättömät rakenneuudistukset antavat odottaa itseään.

Useiden Suomelle tärkeiden kauppakumppaneiden talouksien ennustetaan kehittyvän varsin suotuisasti. Ruotsin talouskasvu jatkuu nopeana. Täksi vuodeksi ennustetaan yli kolmen prosentin kasvua ja seuraavina kahtena vuotena kasvu jatkuu selvästi EU-alueen keskimääräistä kasvua nopeampana. Euroalueella maltillinen talouskasvu on käynnistynyt ja kasvua kertyy kumulatiivisesti noin neljä prosenttia ennusteperiodin aikana. Yhdysval-

tojen talouskasvu hieman hidastuu kuluvana vuonna ja jää 1,7 prosenttiin. Vuosina 2017 ja 2018 talouskasvun ennustetaan kuitenkin nousevan yli kahden prosentin. Iso-Britannian eroaminen EU:sta on ensisijaisesti maata itseään koskettava negatiivinen shokki. Iso-Britannian talouskasvu tulee selvästi hidastumaan lähitulevaisuudessa ja siten sillä on myös jossain määrin vaikutusta kauppakumppanien taloudelliseen kehitykseen. Reaalitaloudellisten vaikutusten arvioiminen on kuitenkin vielä hyvin vaikeaa, koska neuvottelut eroamisesta alkavat vasta myöhemmin.

Keskuspankkien harjoittama rahapolitiikka on kasvua tukevaa. Euroopan Keskuspankki on edelleen laajentanut poikkeuksellisia rahapoliittisia operaatioita ja tulee myös pitää-mään ohjauskorot historiallisen alhaisina koko ennustejakson ajan. Lyhyet korot pysyvät negatiivisina koko ennustejakson ajan ja kymmenen vuoden keskimääräinen korko vuonna 2018 jää yhteen prosenttiin.

Euron dollarikurssin arvioidaan pysyvän melko lailla nykyisellä 1,1:n tasollaan koko ennustejakson ajan. Suomen viennissä sopimusvaluuttana käytetään noin 80 prosenttisesti euroja ja dollareita. Energian, erityisesti öljyn, hinnan alhaisuus edesauttaa energiaintensiivisen talouden, kuten Suomen, kasvunäkymiä. Voimakkain vaihe energian ja raaka-aineiden hintojen alenemisessa on ohitettu ja öljyn kohdalla hinta kääntyy hyvin maltilliseseen nousuun. Teollisuuden käyttämien raaka-aineiden hinnoissa ei ole näköpiirissä nousupainetta.

Ansiotason kehityksellä on merkityksensä kilpailukyvyn kannalta ja se vaikuttaa myös kotimaiseen kustannuskehitykseen. Nimellisansiot nousevat kuluvana vuonna hiukan yli prosentin vauhtia, mutta ensi vuonna kilpailukykysovimuksen myötä ansiotasoindeksiin nousu jää alle prosenttiin ja työnantajien sosiaaliturvamaksut alenevat noin 7 %. Ennustetulla kehityksellä kustannuskilpailukykyimme paranee esimerkiksi Ruotsiin ja Saksaan verrattuna.

Tänä vuonna Suomen BKT:n ennustetaan kasvavan 1,1 %. Maltillisen kasvun taustalla on etupäässä yksityisen kulutuksen ja investointien suotuista kehitys. Yksityinen kulutus lisääntyy 1,2 prosentilla viimevuotisesta johtuen lähinnä kotitalouksien suotuisasta reaalitulojen kehityksestä ja työmarkkinoilla tapahtuneesta käänteestä parempaan. Kotitalouksien velkaantumisessa ei tapahdu suurta muutosta ja säästämisaste hiukan alenee. Yksityisten investointien ennustetaan kasvavan 4,3 % ja kasvu on laajapohjaista, sillä vain T&K-investoinnit vähenevät. Asuinrakennusinvestoinnit lisääntyvät 9 % edellisvuodesta ja muut talonrakennusinvestoinnit hieman yli 7 %.

Nettoviennin vaikutus kasvuun on selvästi negatiivinen johtuen tuonnin vientiä suuremmasta kasvusta. Tuonti lisääntyy kuluvana vuonna 2 %, ja sitä vauhdittavat investointien ja kulutuskysynnän kasvu. Viennin ennustetaan nousevan vain 1,0 % ja siten markkinaosuutta edelleen menetetään maailmankaupassa. Vaihtotaseen ennustetaan tänä vuonna muodostuvan lievästi ylijäämäiseksi.

Teollisuustuotannon lasku jatkuu edelleen. Teollisuustuotannon ennustetaan laskevan 2,2 % edellisvuodesta. Palvelutuotannon kasvu jää alle prosentin, joten kokonaisuudessaan kuluvan vuoden kuva tuotannosta on hyvin vaisu. Työllisyysasteen ennustetaan nousevan 68,5 prosenttiin. Työttömyysasteen trendi on kääntynyt hienoiseen laskuun ja siten työttömyysasteen vuosikeskiarvoksi muodostuu 9 %. Pitkäaikaistyöttömien määrä on edelleen nousussa. Kuluttajahinnat nousevat edelleen maltillisesti, vain 0,4 %.

Vuoden 2017 kasvuksi ennustetaan 0,9 %. Kasvun taustalla on edelleen investointien suotuisa kehitys ja yksityinen kulutus. Vienti piristyy maailmankaupan elpymisen vanavedessä, mutta kasvu on edelleen historiaansa verrattuna vaisua. Vienti kasvaa hiukan tuontia nopeammin, joten nettoviennin kontribuutio muodostuu lievästi positiiviseksi. Yksityiset investoinnit kehittyvät edelleen suotuisasti vaikka rakennusinvestointien kovin nousu on jo takana. Toisaalta kone- ja laiteinvestoinnit lisääntyvät ja T&K-investoinnit kääntyvät myös nousuun.

Yksityisen kulutuksen määrän kasvu hidastuu hieman, ollen 0,7 %, mutta säilyy kohtuullisen vahvana verrattuna käytettävissä olevien tulojen kehitykseen. Kilpailukykysojimuksen seurauksena nimellisansioiden ennustetaan nousevan vain 0,8 %. Paraneva työllisyystilanne omalta osaltaan tukee yksityistä kulutusta. Teollisuustuotannon ennustetaan vihdoinkin kääntyvän noin 2 prosentin nousuun etupäässä metalliteollisuuden ansiosta. Palvelutuotannossa ei ole merkittävää piristymistä näköpiirissä. Työllisten määrä lisääntyy 0,3 % ja työttömyysasteen arvioidaan laskevan 8,8 prosenttiin. Kuluttajahintojen nousu kiihtyy 1,1 prosenttiin.

Ennustejakson viimeisenä vuotena talouskasvuksi muodostuu 1,1 %. Kokonaiskuva vuosista 2016 – 2018 on talouskasvun kannalta erittäin vaisu. Syynä alhaiseen kasvuun on se, että viennin kehitys jää koko periodin ajan heikoksi. Lyhyellä aikavälillä kotimaisen kysynnän kehitys ylläpitää talouskasvua, mutta pienen avoimen talouden kohdalla se ei kuitenkaan riitä luomaan edellytyksiä ennakoitua nopeammalle kasvulle. Taloudellisen hyvinvoinnin ja sen taustalla olevan kansainvälisen työnjaon kannalta tarvitaan myös kilpailukykyistä vientisektoria.

Ennustekuvan mukaan vuosien 2016 – 2018 kumulatiivinen kasvu jää vain noin 3 prosenttiin ja BKT:n määrä jää edelleen pienemmäksi kuin vuonna 2008. Suomen taloudellinen tilanne on siis heikko ja vielä suurempien haasteiden edessä kuin aikaisemmin on arvioitu. Ennustehorisontin aikana Suomen talous kasvaa hiukan potentiaalista tuotantoa nopeammin, joten negatiivinen tuotantokuilu supistuu.

Suomen julkinen talous pysyy edelleen alijäämäisenä ennustejaksolla eri hallitusten sopeutustoimista huolimatta. Alijäämä kuitenkin pienenee vähitellen. Hidas kasvu ei tuota tarpeeksi verotuloja rahoittamaan julkisia menoja ja lisäksi julkisia menoja kasvattaa väestön ikääntyminen. Valtio on julkisen talouden sektoreista eniten alijäämäinen. Veroaste eli verojen suhde BKT:hen alenee lähivuosina. Kilpailukykysojimus laskee veroastetta merkittävästi. Myös menoaste alenee ennusteperiodilla.

Julkinen velka suhteessa BKT:hen on kasvanut yhtäjaksoisesti jo pitkään. Velkasuhde taittuu tilapäisesti vuosikymmenen lopussa. Julkisyhteisöjen velka ylitti viime vuonna EU:n perussopimuksen mukaisen 60 prosentin rajan ja velkasuhde pysyy tämän rajan yläpuolella vuosikymmenen loppuun saakka.

Ennusteen riskit kansainvälisen talouden puolelta ovat edelleen negatiiviset. Kiinassa erityisesti yksityisen sektorin nopea velkaantuminen on jatkunut. Kiinan kasvun hidastuminen ja rakennemuutos voivat myös aiheuttaa ennustettua suurempia vaikeuksia erityisesti kehittyville talouksille. Myös euroalueella vallitsevat edelleen alasuuntaan painottuvat riskit ja Brexitin talousvaikutusten arvioiminen on hyvin hankalaa. Venäjän taloustilanne pysyy heikkona. Poliittiset jännitteet ovat taas nostamassa päätään ja saattavat edelleen syventää Venäjän taantumaa.

Myös rahoitusmarkkinoilla epävarmuus tulee jatkumaan. Pankkisektorin tilanne esimerkiksi Italiassa ja osittain myös Saksassa aiheuttaa huolta ja tartuntariskin mahdollisuus on ilmeinen. Tehdyt pankkien stressitestit eivät tule kokonaan häivyttämään epävarmuutta pankkisektorin osalta. Epätavallisen rahapolitiikan seurauksien arvioiminen kokonaisuudessaan on mahdotonta. Joka tapauksessa kevyen rahapolitiikan johdosta halukkuus riskinottoon lisääntyy ja sijoitusvirtoja on ohjautunut asunto- ja osakemarkkinoille osittain alhaisen luoton kysynnän johdosta.

Kotimaiset riskit liittyvät reaalityalouden kehitykseen ja työmarkkinoihin. Suomen talouskasvu on viimeisten vuosien aikana ollut surkeaa ja se jää myös seuraavien parin vuoden aikana kilpailijamaita alhaisemmaksi. Ennustetun kaltaisella talouskasvu-uralla Suomen talous tulee olemaan herkkä negatiivisille shokeille ja lisäksi kasvu ei riitä olennaisesti parantamaan työmarkkinoiden tilannetta. Hallituksen asettama työllisyystavoite ei ennusteen valossa tule toteutumaan ja pitkäaikais- ja rakennetyöttömyyden nousu tulee jättämään pitkäkestoisen ongelman kansantalouteen. Ennustetun kaltainen talouskehitys ei tule olennaisesti parantamaan julkisen talouden tilaa Suomessa.

Talouspolitiikassa uudistukset joilla aidosti vaikutetaan kotitalouksien ja yritysten käyttäytymiseen olisivat ensisijaisia. Ei-aktiivisen väestön määrä on liian korkealla tasolla ja työmarkkinoiden kohtaannossa olisi parannettavaa. Yritysten sijoittumiseen ja tuotannolliseen toimintaan vaikuttavat panosten hintataso ja -kehitys. Kilpailullisilla markkinoilla näiden tekijöiden vaikutus tulee entisestään korostumaan ja tämä tulisi talouspolitiikan valmistelussa ottaa huomioon.

Johtuen heikoista talousnäkymistä, Suomen talouden kehitystä ja talouspolitiikan linjaa tullaan myös jatkossa seuraamaan erittäin tarkasti myös rajojemme ulkopuolella. Ulkopuolisten tarkkailijoiden arvioilla on omalta osaltaan vaikutusta siihen, minkälaiseksi taloudellinen toimintaympäristö tulee muodostumaan.

Taulukko 1. Keskeiset ennusteluvut

	2015 mrd. euroa	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
		määrän muutos, prosenttia					
Bruttokansantuote markkinahintaan	209	-0,8	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	78	0,5	-0,2	1,9	2,0	2,9	3,6
Kokonaistarjonta	287	-0,4	-0,6	0,7	1,3	1,4	1,8
Tavaroiden ja palvelujen vienti	77	1,1	-1,7	-0,2	1,0	3,0	3,8
Kulutus	167	0,0	0,3	1,1	0,8	0,1	0,4
Yksityinen	116	-0,5	0,6	1,5	1,2	0,7	0,6
Julkinen	51	1,1	-0,5	0,4	-0,1	-1,3	0,0
Investoinnit	43	-4,9	-2,5	0,7	4,3	3,3	2,9
Yksityiset	35	-6,6	-3,4	2,2	4,3	3,9	3,8
Julkiset	8	2,6	0,9	-5,1	4,3	0,6	-0,8
Kokonaiskysyntä	288	-0,4	-0,6	1,0	1,3	1,4	1,8
Kotimainen kysyntä	211	-1,1	-0,1	1,4	1,5	0,9	1,1
		2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
Bruttokansantuote, mrd. euroa		203	205	209	213	218	223
Palvelut, määrän muutos, %		-1,4	-0,5	0,8	0,8	0,8	0,9
Koko teollisuus, määrän muutos, %		0,0	-0,5	-2,5	-2,2	1,9	2,6
Työn tuottavuus, muutos, %		0,5	-0,1	0,2	0,0	-0,3	1,0
Työlliset, muutos, %		-1,0	-0,4	-0,4	0,4	0,3	0,5
Työllisyysaste, %		68,5	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3
Työttömyysaste, %		8,2	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %		1,5	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3
Ansiotasoindeksi, muutos, %		2,1	1,4	1,3	1,2	0,8	1,2
Vaihtotase, mrd. euroa		-3,3	-1,9	0,3	0,6	0,7	0,7
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %		-1,6	-0,9	0,1	0,3	0,3	0,3
Lyhyet korot (euribor 3 kk), %		0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,1
Pitkät korot (valtion obligaatiot, 10 v), %		1,9	1,4	0,7	0,3	0,4	1,0
Julkisyhteisöjen menot, suhteessa BKT:een, %		57,5	58,1	57,7	57,4	56,6	55,9
Veroaste, suhteessa BKT:een, %		43,7	43,9	44,1	44,3	43,3	42,9
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %		-2,6	-3,2	-2,8	-2,4	-2,6	-2,0
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %		-3,7	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8	-2,3
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:een, %		55,4	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %		44,1	46,3	47,7	49,7	51,2	52,1

Laskelmia julkisen talouden sopeuttamisesta finanssipolitiikan sääntöjen avulla Kooma-mallissa

VM:n kansantalousosaston makromallilla (Kooma-malli) on tarkasteltu julkisen talouden sopeuttamista finanssipolitiikan sääntöjen avulla. Tarkasteluajanjakso alkaa vuodesta 2017 ja on 10 vuoden pituinen. Tulokset on raportoitu suhteessa talouden tasapainouraan, joka voi olla tässä julkaisussa esitetty VM:n kansantalousosaston arvio talouskehityksestä.

Peruslaskelmassa on tarkasteltu julkisten menojen lisäämisen vaikutuksia, kun lisäys rahoitetaan valtionvelalla. Julkista kulutusta lisätään 1 % suhteessa BKT:een ajanjakson alussa, mikä nostaa BKT:tä välittömästi. Julkinen kulutus syrjäyttää jonkin verran yksityistä kulutusta, joten julkisten menojen noustessa yksityinen kulutus laskee. Julkisen kulutuksen lisäämisellä on kokonaiskysyntää kasvattava vaikutus, joten tuottajahinnat nousevat. Siten viennin hintakilpailukyky alenee ja vienti laskee. Yksityisen kotimaisen kysynnän ja viennin kasvun hidastumisen myötä tuotannon kasvukin kääntyy laskuun. Työllisyys paranee tilapäisesti. Julkisen sektorin velka nousee, sillä lisääntynyttä kulutusta ei pystytä kompensoimaan veropohjien muutoksilla vaan tarvittaisiin myös veroasteiden korotuksia.

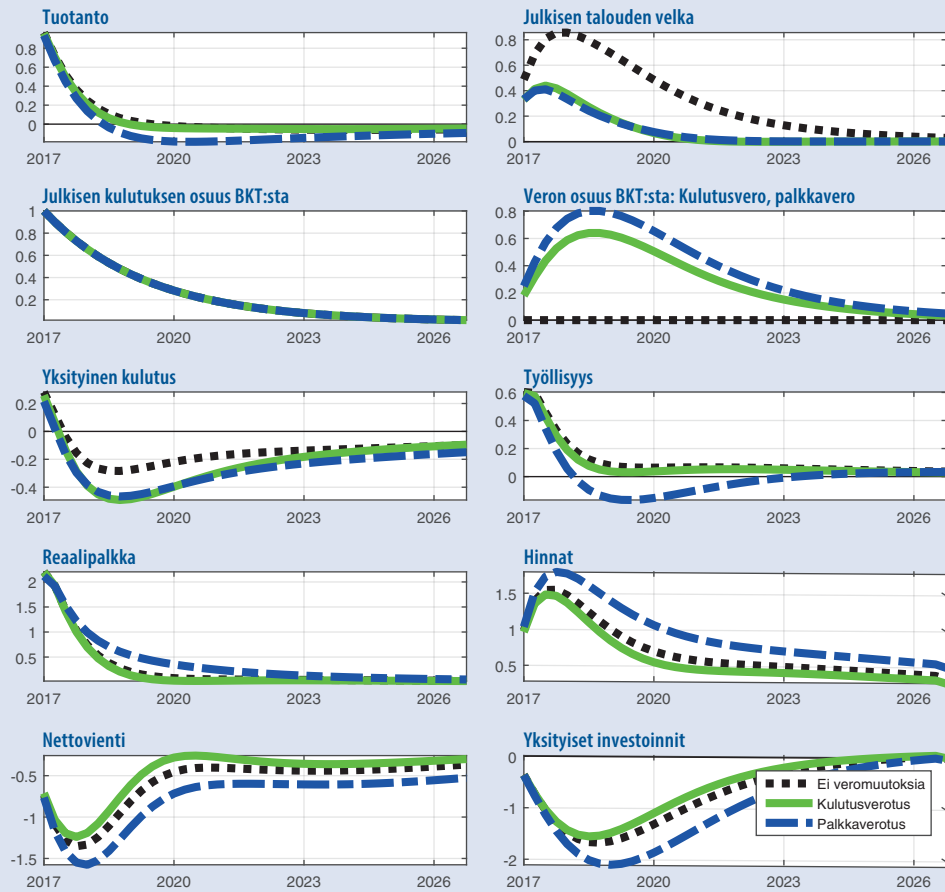
Laskelmassa on myös vertailtu julkisen kulutuksen lisäämisen rahoittamista erikseen palkkaverotusta sekä kulutusverotusta kiristämällä. Tätä varten malliin on lisätty finanssipolitiikan sääntöjä, jotka pyrkivät tasaamaan velan vaihteluita ja palauttavat velan nopeammin takaisin perusuralleen. Molemmat säännöt reagoivat samalla tavalla velan muutoksiin ja tasoon, ja muuttavat näin joko ansiotuloveroastetta tai kulutusveroastetta. Säännöissä velan muutos ja taso vaikuttavat veroasteeseen siten, että velan muutoksen painoarvoksi on annettu noin 63 % ja velan tason painoarvoksi noin 37 %.

Finanssipolitiikan sääntöjä käyttämällä julkisen velan nousu jää peruslaskelmaa pienemmäksi. Kun julkisen kulutuksen aiheuttama velan muutos sopeutetaan finanssipolitiikan säännöillä, kulutusvero ja ansiotuloverotus muuttuvat suhteessa lähes yhtä paljon. Oheiset kuvat osoittavat, miten erilaiset reaktiot monissa talouden keskeisissä muuttujissa voivat olla eri veroilla. Finanssipolitiikan säännön tarkoitus on vakauttaa julkinen velka, mutta lyhyellä aikavälillä julkinen velka pääsee nousemaan, sillä sääntöjen mukaan verojen muutos on asteittaista.

Kulutusverolla sopeuttaminen leikkaa yksityistä kulutusta enemmän kuin peruslaskelmassa. BKT:n muutos on kuitenkin samansuuruinen kuin peruslaskelmassa, sillä sekä vienti että investoinnit laskevat vähemmän ja tuottajahintojen nousu on maltillisempaa. Työmarkkinoihin kulutusverolla ei ole suurta vaikutusta. Veronkorotus alentaa työnteosta saatavaa ylijäämää alentaen näin työn tarjontaa, joten työllisyys jää hiven perusuraa alhaisemmaksi.

Sopeuttaminen ansiotuloverotusta kiristämällä johtaa korkeampiin palkankorotuksiin kuin edellisissä laskelmissa. Palkkojen vähittellen kohotessa työn kysyntä vähenee ja työttömyys kasvaa. Palkkojen nousu nostaa myös tuottajahintoja, joten vienti ja investoinnit supistuvat enemmän kuin aikaisemmissa laskelmissa. Kulutuksen reaktion muutos peruslaskelmaan verrattuna on samankaltainen molemmilla säännöillä, sillä palkkojen nousu kompensoi alhaisempaa työllisyyttä ansiotuloverolla sopeutettaessa. BKT jopa laskee suhteessa perusuraan.

Julkisen talouden sopeuttaminen finanssipolitiikan sääntöjä käyttäen

Keskipitkän aikavälin näkymät

Suomen bruttokansantuote kääntyi viime vuonna hienoiseen kasvuun supistuttuaan sitä ennen kolme vuotta peräkkäin. Suhdannetekijöiden ohella heikon taloudellisen kehityksen taustalla on teollisuuden ja koko talouden rakennemuutos, mikä on heikentänyt myös talouden pidemmän ajan kasvunäkymiä. Talouskasvun odotetaan tänä ja kahtena seuraavana vuonna olevan noin prosentin tuntumassa ja kiihtyvän siitä kilpailukykysovimuksen ansiosta hieman yli prosenttiin keskipitkällä aikavälillä. Historiaan nähden keskipitkälle aikavälille odotettu kasvu on kuitenkin hidasta.

Keskipitkän aikavälin talousnäkymiä voidaan arvioida potentiaalisen tuotannon avulla, sillä sen ajatellaan määrittävän talouden kasvuedellytykset keskipitkällä aikavälillä. Valtiovarainministeriön kansantalousosasto käyttää potentiaalisen tuotannon arvioinnissa EU:n komission ja jäsenmaiden yhdessä kehittämää tuotantofunktiomenetelmää, jossa potentiaalisen tuotannon kasvu jaetaan arvioihin potentiaalisen työpanoksen, pääoman ja kokonaistuottavuuden kehityksestä. Potentiaalinen tuotanto on havaitsematon muuttuja ja sen arviointi on haasteellista etenkin voimakkaan suhdannesyklin sekä tuotantorakenteen nopean muutoksen aikana.

Työpanoksen kasvu lisää potentiaalisen tuotannon kasvua hieman keskipitkällä aikavälillä. Työikäisen väestön supistuminen vähentää työpanosta lähivuosina, mutta työvoimaosuuksien arvioidaan hieman kohoavan etenkin vanhemmissa ikäryhmissä. Toinen työpanoksen kasvua määrittävä tekijä on rakenteellinen työttömyysaste. Se on työttömyyden taso, jonka alapuolella työmarkkinoille alkaa muodostua palkkapaineita. Käytännössä tämä tarkoittaa sitä, että työttömyys on rakenteellisen tasonsa yläpuolella silloin, kun reaaliset yksikkötyökustannukset laskevat eli palkat nousevat hitaammin kuin tuottavuus ja inflaatio yhteensä. EU:n yhteistä menetelmää käyttäen Suomen rakenteellisen työttömyysasteen arvioidaan laskevan kilpailukykysovimuksen ansiosta runsaaseen seitsemään prosenttiin. Keskipitkän aikavälin ennusteessa työttömyyden arvioidaan lähenevän tätä tasoa tuotantokuilun sulkeutuessa.

Kokonaistuottavuuden kasvu on ollut keskeinen talouskasvun lähde viimeiset vuosikymmenet. Viime vuosina kokonaistuottavuus on kehittynyt vaatimattomasti. Heikon kehityksen taustalla ovat olleet suhdannetekijät, mutta myös rakenteelliset tekijät. Korkean tuottavuuden toimialojen tuotanto on supistunut merkittävästi ja koko talouden rakenne palveluvaltaistunut. Kokonaistuottavuuden trendikasvu on viime vuosina ollut lievästi negatiivinen ja kasvun arvioidaan keskipitkällä aikavälillä olevan juuri ja juuri positiivista, kun 2000-luvun alkupuolella totuttiin yli kahden prosentin kasvuun.

Työpanoksen ja kokonaistuottavuuden lisäksi talouden tuotantoedellytyksiin vaikuttaa pääomakanta. Useita vuosia jatkunut matala investointiaste on hidastanut pääomakannan kasvua ja siten heikentänyt tulevaa talouden kasvupotentiaalia. Investointiasteen kohoaminen ennustejaksolla lisää kuitenkin pääomakannan kasvun kautta potentiaalista tuotantoa hieman alle puolella prosentilla vuodessa.

Kokonaisuutena talouden kasvupotentiaalin arvioidaan kohoavan keskipitkällä aikavälillä runsaaseen puoleen prosenttiin vuodessa.

Havaitun ja potentiaalisen tuotannon ero eli tuotantokuilu on negatiivinen, kun havaittu tuotanto on potentiaalisen tuotannon alapuolella. Tällöin taloudessa on vapaata kapasiteettia ja tuotanto voi kasvaa potentiaalista tuotantoa nopeammin ilman hintapaineita. Tuotantokuilun arvioidaan olevan noin kaksi prosenttia suhteessa potentiaaliseen tuotantoon v. 2016. Talouden arvioidaan kasvavan vuosina 2016–2020 keskimäärin hieman yli prosentin vuosivauhtia. EU:n yhteisen menetelmän mukaisesti arvioidun potentiaalisen tuotannon kasvu Suomessa on tätä hitaampaa, keskimäärin hieman yli puoli prosenttia vuodessa. Bruttokansantuotteen kasvaessa potentiaaliaan nopeammin tuotantokuilu pienenee ja kehitysarviossa se sulkeutuu v. 2020. Tuotantokuilun sulkeutuessa työttömyys lähenee rakenteellista tasoaan, työvoimaosuus on trenditasollaan ja kokonaistuottavuuden kasvu vastaa trendikasvua, kun vapaa tuotantokapasiteetti on saatu käyttöön.

Suomen julkinen talous on ollut vuodesta 2009 lähtien syvästi alijäämäinen. Vaikka talouden kasvu elpyy ja tuotantokuilu umpeutuu, kasvu ei riitä kuroma julkisen talouden alijäämää umpeen. Samaan aikaan väestön ikääntyminen heikentää julkista taloutta. Siten julkisen talouden tulot eivät enää riitä ylläpitämään kaikkia nopeamman talouskasvun varaan rakennettuja julkisen sektorin rakenteita ja tehtäviä. Lisäksi kilpailukykyso-
pimuksen arvioidaan lyhyellä aikavälillä heikentävän julkisen talouden rahoitusasemaa (katso tarkemmin kehikko sivuilla 23–24).

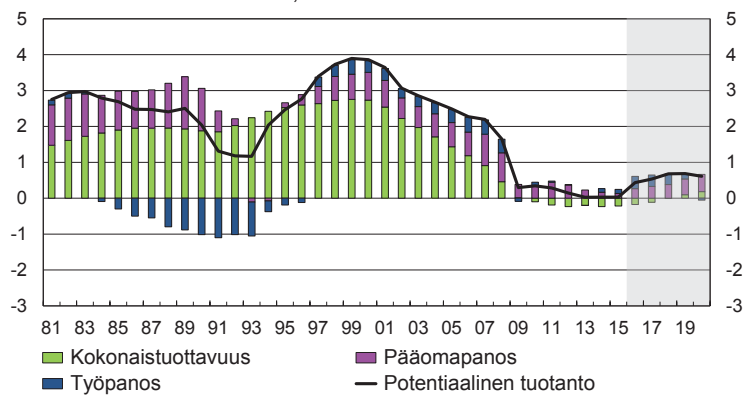
Potentiaalisen tuotannon hidas kasvu ei riitä vakauttamaan julkista taloutta, koska talouskasvun ja sitä kautta verokertymien kasvun arvioidaan olevan tulevinakin vuosina vaihtelevaa. Julkinen talous pysyy sopeutustoimista huolimatta rakenteellisesti alijäämäisenä. Julkinen velka suhteessa BKT:hen ylitti 60 prosentin rajan viime vuonna. Velkasuhteen kasvun suhteessa BKT:hen ennakoituaan kuitenkin pysähtyvän vuosikymmenen loppuun mennessä.

Taulukko 2. Keskeisiä lukuja keskipitkällä aikavälillä

	2014	2015	2016**	2017**	2018**	2019**	2020**
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1	1,3	1,3
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3	1,6	1,8
Työttömyysaste, %	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5	8,1	7,7
Työllisyysaste, %	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3	69,7	70,1
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-3,2	-2,8	-2,4	-2,6	-2,0	-1,5	-1,2
Valtio	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8	-2,3	-2,0	-1,6
Kunnat	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4	-0,4	-0,4
Sosiaaliturvarahastot	1,3	0,9	0,9	0,7	0,7	0,8	0,7
Rakenteellinen jäämä, suhteessa BKT:een, %	-1,6	-1,2	-1,2	-1,6	-1,3	-1,1	-1,2
Julkisyhteisöjen bruttovelka, suhteessa BKT:een, %	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,2	65,6
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %	46,3	47,7	49,7	51,2	52,1	52,4	52,2
Tuotantokuilu, % potentiaalisesta tuotannosta ¹	-2,8	-2,6	-2,0	-1,7	-1,3	-0,7	0,0

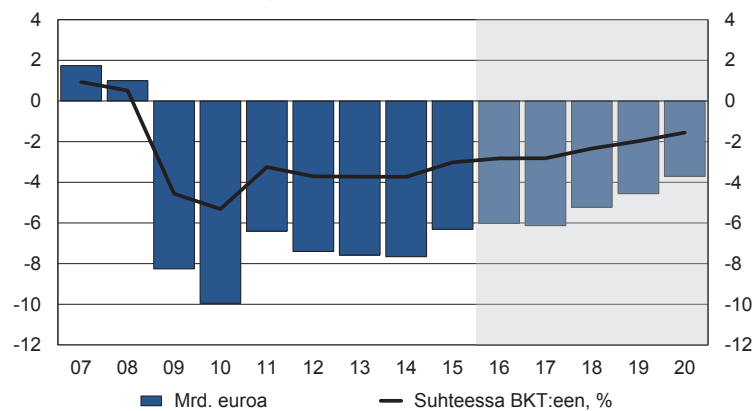
¹ Arvioitu EU:n yhteisellä menetelmällä

Potentiaalisen tuotannon kasvu ja sen osatekijät EU menetelmän mukaan, %

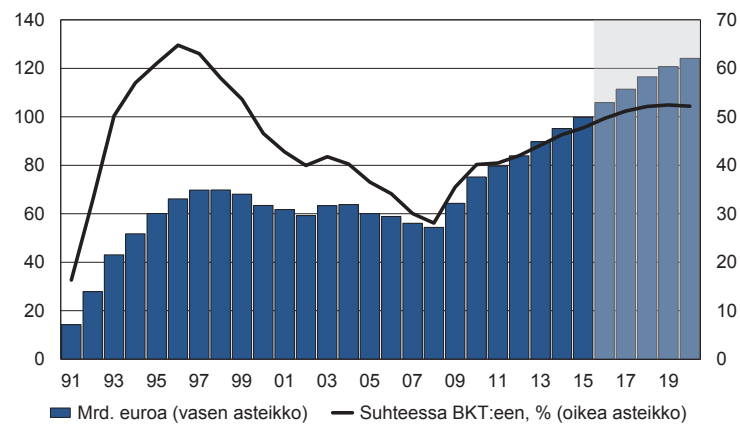
Lähde: Tilastokeskus, VM

Valtion rahoitusjäämä

Lähde: Tilastokeskus, VM

Valtionvelka

Lähde: Tilastokeskus, VM

Miten kilpailukyky sopimus otetaan huomioon ennusteessa?

Työmarkkinajärjestöt allekirjoittivat kilpailukyky sopimuksen 14.6.2016. Sopimuksen tavoitteena on parantaa suomalaisten yritysten hintakilpailukykyä ja lisätä tätä kautta vientiä ja työllisyyttä.

Sopimus pidentää vuosityöaikaa 24 tunnilla, leikkaa julkisen sektorin lomarahoja sekä alentaa työntekijän sosiaaliturvamaksuja ja siirtää niitä osittain palkansaajien maksettavaksi. Osana sopimusta voimassa olevia työ- ja virkaehtosopimuksia jatketaan vuodella ilman palkankorotuksia. Sopimus alentaa tuotannon yksikkötyökustannuksia noin neljä prosenttia. Lisäksi hallitus tukee sopimusta veronkevennyksin.

Vaikutukset työllisyyteen

Kilpailukyky sopimuskokonaisuuden arvioidaan, veronalennukset huomioiden, voivan lisätä työllisyyttä n. 40 000 hengellä pidemmällä aikavälillä. Sopimuksen työllisyysvaikutuksiin liittyy kuitenkin suurta epävarmuutta. Vaikutukset riippuvat paljolti siitä, kuinka Suomen työvoimakustannukset kehittyvät suhteessa kilpailijamaihin vuoden 2017 jälkeen, ja toisaalta yleisemmin kansainvälisestä talouskehityksestä. Kansainvälisen talouden vaisut näkymät ja erityisesti investointitavaroiden heikko kysyntä hidastavat lyhyellä aikavälillä myönteisten vaikutusten toteutumista. Siten on epätodennäköistä, että kaikki myönteiset vaikutukset toteutuisivat yhtä nopeasti kuin työvoimakustannukset alenevat.

Käsillä olevassa VM:n kansantalousosaston ennusteessa oletetaan, että työvoimakustannusten aleneminen ei lisää työllisyyttä vielä v. 2017. Vuonna 2018 sopimuksen suotuisat vaikutukset työvoiman kysyntään alkavat näkyä, työllisyyden kasvu nopeutuu ja jatkuu myös vuosina 2019–2020. Ennusteessa työllisyys lisääntyy yhteensä 46 000 hengellä vuosina 2017–2020. Kilpailukyky sopimus myötävaikuttaa osaltaan työllisyyden myönteiseen kehitykseen. Ennustettua myönteisempi työllisyyskehitys on kuitenkin mahdollinen sopimuksen ansiosta.

Vaikutukset julkiseen talouteen

Kilpailukyky sopimukseen sisältyy sekä julkista taloutta vahvistavia että sitä heikentäviä elementtejä. Jos sopimus lisää työllisyyttä odotetusti ja jos valtio ja kunnat pystyvät hyödyntämään työajan pidentymisen luoman säästöpotentiaalin täysimääräisesti, sopimuskokonaisuuden vaikutus julkiseen talouteen voi olla neutraali pidemmällä aikavälillä.

Kilpailukyky sopimus ja siihen liittyvät veronalennukset heikentävät julkisen talouden rahoitusasemaa vuosina 2017–2019 hieman yli miljardilla eurolla ja vuodesta 2020 eteenpäin runsaalla 800 milj. eurolla ilman työllisyyden kohenemisen tuomia positiivisia vaikutuksia. Työllisyyden lisääntyminen 40 000 hengellä vahvistaisi julkisen talouden rahoitusasemaa n. 850 milj. euroa pidemmällä aikavälillä.

Kilpailukyky sopimus vähentää julkisen talouden tuloja lyhyellä aikavälillä. Sopimus leikkaa työnantajien ja palkansaajien maksamia yhteenlaskettuja sosiaalivakuutusmaksuja ja kevenittää välitöntä verotusta. Lisäksi sopimus hidastaa palkkasumman ja siitä perittävien verojen ja maksujen kasvua lyhyellä aikavälillä. Tulonjaon muutos yritysten hyväksi kasvattaa yritysten voitoistaan maksamia veroja.

Toisaalta sopimus vähentää myös julkisen talouden toimintamenoja, kun julkisen työnantajan sivukulut alenevat ja julkisen sektorin lomarahoja leikataan eikä palkkoja koroteta. Sopimus pienentää myös julkisen sektorin työvoimatarvetta pidemmällä aikavälillä.

Arvio kilpailukyky sopimuksen vaikutuksista julkisen talouden rahoitusasemaan on koottu oheiseen taulukkoon.

Kilpailukyky sopimuksen vuotuinen vaikutus julkiseen talouteen nettona toimenpiteittäin, milj. euroa.

Toimenpide	2017	2018	2019	2020	Pidempi aikaväli
Vuosityöajan pidennys 24 tunnilla	50	100	120	140	140
Julkisen sektorin lomarahojen leikkaus 30 prosentilla	150	150	150	0	0
Kaikkien työnantajien sairausvakuutusmaksun alennus	-470	-500	-530	-300	-300
Työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksujen osittainen siirto työnantajilta palkansaajille	10	20	30	40	40
Palkansaajien sairausvakuutusmaksujen sisäisen siirron vaikutus verotuksen kautta	-400	-320	-290	-150	-150
Aktiiviset veronalennukset vuonna 2017	-540	-550	-560	-570	-570
Vaikutus yhteensä	-1 200	-1 100	-1 080	-840	-840
Vaikutukset taloudellisen aktiviteetin kasvun kautta*					850
Vaikutus yhteensä pidemmällä aikavälillä					10

* Vaikutusten tarkka ajoitus ei ole luotettavasti arvioitavissa

Vuosityöajan pidennys 24 tunnilla ei vaikuta julkiseen talouteen suoraan. Työajan pidennys pienentää kuitenkin työvoimatarvetta ja luo mahdollisuuden n. 140 milj. euron nettosäästöön julkisessa taloudessa. Säästön toteutuminen edellyttää, että valtiolla ja kunnissa päätetään erikseen hyödyntää tätä mahdollisuutta. Valtion ja paikallishallinnon ennusteissa työajan pidentämisestä syntyvän laskennallisen säästön on oletettu toteutuvan vähitellen vuoteen 2020 mennessä ottaen kuitenkin huomioon, ettei vuosityöajan pidennys tuota säästöä opetussektorilla.

Sopimus alentaa työnantajien sairausvakuutusmaksua noin prosenttiyksiköllä vuosina 2017–2019. Alennus heikentää julkista taloutta n. 500 milj. eurolla vuosittain. Vuodesta 2020 alkaen maksun alennus on n. 0,6 prosenttiyksiköä ja julkista taloutta heikentävä vaikutus pienenee n. 300 milj. euroon. Vuosina 2017–2019 osa toimenpiteestä rahoitetaan leikkaamalla väliaikaisesti julkisen sektorin lomarahoja 30 prosentilla.

Työeläke- ja työttömyysvakuutusmaksujen osittainen siirto työnantajilta palkansaajien maksettavaksi keventää yritysten ja kiristää palkansaajien verotusta runsaat 300 milj. v. 2017 ja vaikutus kasvaa n. 1,1 mrd. euroon vuoteen 2020 mennessä. Toimenpiteellä ei kuitenkaan ole olennaista vaikutusta julkisen talouden rahoitusasemaan.

Sopimuksessa sovitut palkansaajien sairausvakuutusmaksuihin teknisistä syistä tehtävät sisäiset siirrot keventävät palkansaajien verotusta keskimäärin runsaat 300 milj. euroa vuosina 2017–2019, mutta vaikutus puolittuu vuodesta 2020 alkaen. Lisäksi hallitus tukee sopimusta keventämällä palkansaajien ja eläkeläisten verotusta yhteensä runsaat 500 milj. euroa v. 2017.

Finanssipolitiikan linja

Pääministeri Sipilän hallitus on asettanut tavoitteeksi, että julkisen talouden velkaantuminen suhteessa BKT:hen taittuu vaalikauden loppuun mennessä ja velaksi eläminen loppuu v. 2021.

Velkatavoitteen rinnalle ja konkretisoimiseksi hallitus on asettanut julkisen talouden rahoitusasemalle tavoitteet, jotka koskevat yhtäältä valtion, paikallishallinnon ja sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa hallituskaudella ja toisaalta julkisyhteisöjen yhteenlaskettua rakenteellista rahoitusasemaa keskipitkällä aikavälillä. Jos tavoitteet saavutetaan, julkisyhteisöjen rahoitusaseman pitäisi lähes tasapainottua hallituskaudella.

Finanssipoliittiset tavoitteet ovat välietappeja matkalla kohti julkisen talouden kestävä rahoitusta. Keinoja tavoitteiden saavuttamiseksi ovat välittömät säästöt, julkisen hallinnon ja palvelutuotannon tehostaminen sekä toimet talouden kasvun edellytysten vahvistamiseksi.

Finanssipoliittisten tavoitteiden lisäksi hallitus on asettanut tavoitteeksi, että työllisyysaste nousee 72 prosenttiin ja työllisten määrä kasvaa 110 000 hengellä hallituskaudella. Työllisyyden lisäämiseen ja työttömyyden vähentämiseen tähtäävät toimet edistävät kasvua ja vahvistavat julkista taloutta.

Ennusteen mukaan talouden orastava elpyminen perustuu kotimaiseen kysyntään. Viennin näkymät eivät ole vahvistumassa. Kilpailukyky sopimus tukee vientiä, mutta se ei yksin riitä viennin kääntämiseksi nousuun. Lisäksi teollisuuden rakennemuutos, pitkittyessään rakenteelliseksi muodostunut työttömyys ja väestön ikärakenteen muutos ovat heikentäneet talouden kasvun edellytyksiä. On varauduttava siihen, että Suomen talouskasvu ei palaudu finanssikriisiä edeltävien vuosien ja vuosikymmenten tasolle.

Talouden matalasuhdanteen väistyessä julkisen talouden rahoitusasema kohenee vähitellen. Myös hallituksen toimet julkisen talouden vakauttamiseksi kohentavat rahoitusasemaa. Silti julkisen talouden rahoitusasema uhkaa lukkiutua rakenteelliseen epätasapainoon. Nähtävissä oleva talouskasvu ei riitä rahoittamaan julkisen talouden nykyisiä rakenteita ja lainsäädännön kansalaisille takaamia etuuksia ja julkisia palveluja pitkällä aikavälillä.

Talouden iso kuva on pysynyt ennallaan. Siksi ei ole syytä tinkiä hallitusohjelmassa päätetyn julkista taloutta vahvistavan toimenpidekokonaisuuden mittaluokasta, sisällöstä eikä toimeenpanosta.

Hallitusohjelman mukaiset välittömät säästöt on kirjattu valtiontalouden kehyksiin ja ne ovat mukana valtion talousarviossa. Säästöjen myötä 10 mrd. euron toimenpidekokonaisuudesta on koossa noin 4 mrd. Loput 6 mrd. lepää julkisen taloutta vahvistavien ja työllisyyttä lisäävien rakenneuudistusten varassa.

Sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen valmistelu etenee suunnitellusti. Se sekä muut toimet julkisen hallinnon uudistamiseksi voivat onnistuessaan vahvistaa julkista taloutta 4 mrd., mutta vasta pitkällä aikavälillä.

Maltilliset palkkaratkaisut, kilpailukyky sopimus ja siihen kytkeytyvä verotuksen keveneminen tukevat työllisyyttä ja talouden kasvua. Valtio tukee kasvua myös investoinnein ja takauksin. Julkiset investoinnit ovat korkealla tasolla ja julkisen sektorin takaukset ovat kasvaneet erittäin nopeasti viime vuosina. Näyttää kuitenkin siltä, että ilman lisätoimia työllisyysasteelle ja työllisten määrälle asetettuja tavoitteita ei olla saavuttamassa eikä julkisen talouden rahoitusasema kohene tavoitellusti.

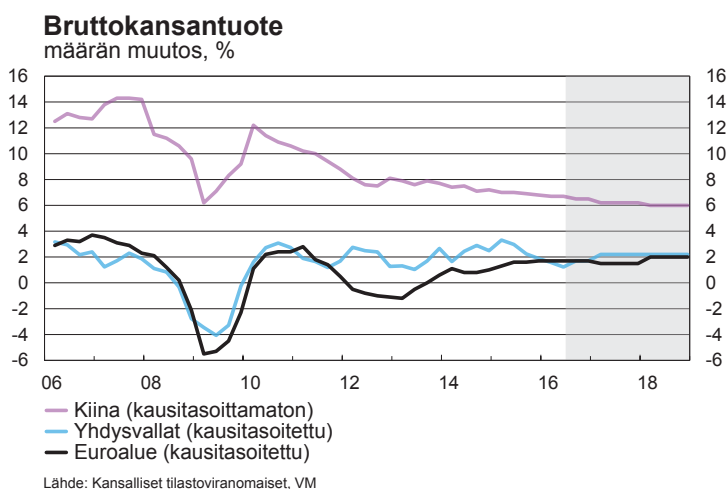
Korkea työllisyys ja tuottavuus ovat oleellisia talouden kasvun ja julkisen talouden vakauden kannalta. Monet kansainväliset järjestöt (mm. IMF ja OECD) korostavat talouden rakenteiden uudistamisen merkitystä uuden kasvun käynnistäjänä. Hallitus päätti vuoden 2017 talousarviota koskevissa neuvotteluissaan uusista työllisyyttä ja kasvua tukevista toimista. Päätettyjen uudistusten jälkeenkin työllisyyden ja tuottavuuden kasvun tielle jää esteitä ja kitkatekijöitä, jotka täytyy poistaa. Vain tällä tavalla näkymä tulevaisuuteen voi kohentua ja julkiseen talouteen syntyä pelivaraa myös lyhyellä aikavälillä.

1 Talousnäkymät

1.1 Kansainvälinen talous

Globaali elpyminen pysyy heikkona

Maaailman ostovoimakorjatun BKT:n kasvu jää 3,1 prosenttiin v. 2016 ja kiihtyy vain vähän vuosina 2017 ja 2018. Kasvu on hitainta sitten finanssikriisin ja alle pitkän aikavälin keskiarvon. Kasvu on hidastunut selvästi monissa kehittyvissä talouksissa ja elpyminen teollisuusmaissa on edelleen vaatimatonta hitaan palkkakehityksen ja siksi heikon kulutuskysynnän sekä vähäisten investointien vuoksi.

Heikko kysynnän kasvu näkyy hitaana maailmankaupan kasvuna, alhaisina hyödykkeiden hintoina ja tavoitteen alle jäävänä inflaationa useimmissa suurissa talouksissa. Yksityiset investoinnit teollisuusmaissa ovat laajalti alle pitkän aikavälin trendin, mikä viittaa siihen, että yrityksissä uskotaan kysynnän kasvun myös pysyvän vaisuna. Myös vientihintojen lasku osaltaan heijastaa heikkoa kysyntää. Työttömyys alenee vain hitaasti useissa teollisuusmaissa.

Tuottavuuden kasvu on ollut hidasta jo pitkään. OECD:n mukaan tuottavuuskasvu kuitenkin jatkaa aiempaa vauhtia tehokkaimmissa yrityksissä, mutta muissa yrityksissä se on hidastunut merkittävästi. Varsinkin Euroopan ikääntyvillä työmarkkinoilla tuottavuuden kasvumerkitys tulee korostumaan.

Iso-Britannian talouden näkymää varjostaa tulevan EU-eron synnyttämä epävarmuus, jonka vuoksi yritykset lykkäävät investointejaan ja kotitaloudet vähentävät kulutustaan. Iso-Britannian kasvu hidastuu merkittävästi vuosina 2016 – 2018 ja talous saattaa myös käväistä taantumassa. Kasvu jää aiemmin ennakoitua hitaammaksi myös pidemmällä aikavälillä, mikä osaltaan edelleen leikkaa investointeja.

Euroalue on pysynyt hitaalla kasvu-uralla, osaltaan alentuneiden tuontihintojen ja euron kurssin heikentymisen vuoksi. Näiden suotuisten tekijöiden vaikutus poistuu vähitellen. Luoton tarjonta ja rahoitusolot ylipäättään ovat kohentuneet, ja myös finanssi- ja rahapolitiikka ovat elvyttäviä. Edellä mainitut tekijät kohentavat erityisesti yksityistä kulutuskäyttäytymistä, ja investoinnitkin elpyvät hitaasti.

Iso-Britannian tuleva EU-ero synnyttää epävarmuutta myös euroalueella, mikä voi hieman heikentää investointeja ja kasvua. Muun muassa Espanjassa ja Irlannissa suhteellisen vahvan kasvun palautumista ovat edistäneet aiemmin tehdyt rakenneuudistukset. Euroalueen kasvua jarruttaa edelleen korkeana pysyttelevä työttömyys. Ruotsin kasvu hidastuu, mutta kasvu ja työllisyys pysyvät edelleen vahvana.

Laajapohjainen mutta suhteellisen hidas elpyminen jatkuu Yhdysvalloissa. Kasvua tukevat kotitalouksien taseiden vahvistuminen, suotuisasti kehittyneet työmarkkinat ja kevennytyn finanssipolitiikka. Sekä nimellisten että reaalisten palkkojen nousuvauhti on säilynyt suhteellisen vahvana. Kuluttajien luottamus on palautunut, mutta odotukset ovat hieman heikentyneet. Investoinnit tulevat kasvamaan kohtuullista vauhtia.

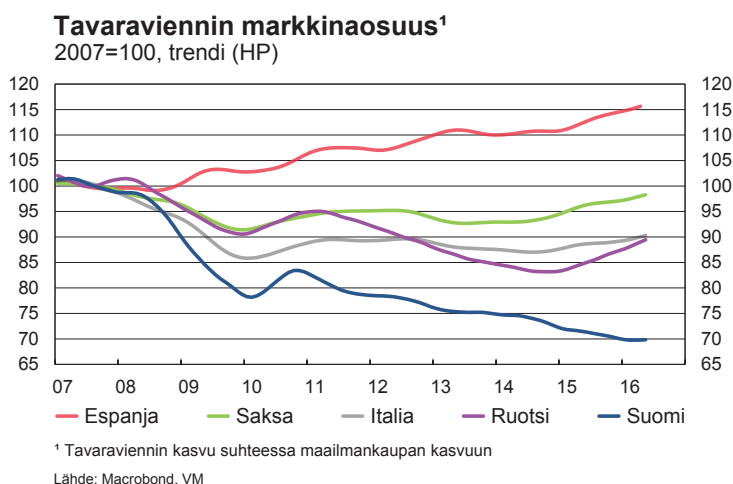
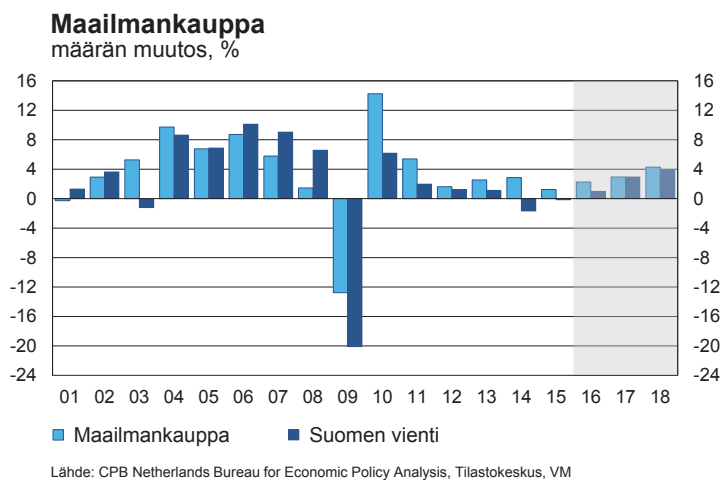
Venäjän talous tukeutuu edelleen öljyn ja kaasun vientiin. Maa ei ole kyennyt uudistumaan eikä käyttämään raaka-aineista saatuja tuloja tuotannon monipuolistumiseen ja arvonlisän kasvattamiseen. Kasvupotentiaalia vaimentavat tekemättömät investoinnit ja talouden kehnnot rakenteet, kuten julkisen vallan puuttuminen yksityisen sektorin investointi- ja tuotantopäätöksiin ja edelleen epävarmat omistussuhteet. Nykyisen taantumankin jälkeen Venäjän kasvu tulee pysymään erittäin alhaisena.

Kiinassa teollisuuden, rakentamisen ja ulkomaankaupan kasvuvauhdit ovat jo hidastuneet merkittävästi ja nämä trendit tulevat jatkumaan. Talous on siirtymässä vienti- ja investointivetoisesta mallista kotimaiseen kulutukseen ja palveluihin tukeutuvaan malliin. Vastavaa muutos on aiemmin merkinnyt erittäin selkeää kasvun hidastumista. Jos maan politiikka onnistuu, kasvu hidastuu hallitusti. Toisaalta Kiina tukee edelleen vanhoja rakenteita, mikä hidastaa muutosta.

Maailmankaupan kasvu erittäin vaatimatonta

Kaupan heikko kasvu heijastaa Kiinan teollisuustuotannon kasvun hidastumista ja teollisuusmaiden vähäisiä investointeja. Tuonnin kasvu tulee säilymään vaatimattomana, erityisesti kehittyvissä talouksissa.

1990-luvulla ja 2000-luvun alkuvuosina tavarakauppa kasvoi yli kaksinkertaista vauhtia suhteessa teollisuustuotantoon, mutta nyt se kasvaa jopa hitaammin kuin tuotanto. Näin hidas kaupan kasvu on aiemmin liittynyt vain taantumiin. Teollisuusmaiden tuonnin jousto tuotannon suhteen notkahti jo ennen finanssikriisiä, mutta on sittemmin osin palautunut. Sen sijaan kehittyvien talouksien tuonti-intensiteetti näyttää taittuneen pysyvästi, mikä pitää kaupan kasvun vaatimattomana.

Suomen markkinaosuus maailmankaupassa on edelleen supistunut, mutta lasku on hidastumassa. Maailmankaupasta ei synny Suomeen vahvaa kysyntää.

Inflaatio pysyy heikkona

Raakaöljyn hinta on pysynyt suhteellisen alhaisena, ennen kaikkea kehittyvien talouksien heikentyneiden näkymien sekä Yhdysvaltain ja OPEC:n sitkeästi korkeana pysyneen tarjonnan vuoksi. Kaikissa tuotteissa ja palveluissa on välituotteena energiaa, joten öljyn hintashokki välittyy hintoihin läpi talouden.

Raaka-aineiden hinnat EUR

Lähde: Hamburgisches WeltWirtschafts Institut, Macrobond, VM

Myös teollisuuden muiden raaka-aineiden hinnat ovat laskeneet nopeasti, kun kysynnän kasvu on ollut odotuksia hitaampaa ja tarjonta on pysynyt runsaana. Raaka-aineiden hinnat ovat ilmeisesti nyt saavuttaneet pohjansa. Lisäksi Kiinassa ylikapasiteetista koitunut tuottajahintojen aleneminen on jatkunut. Yhdessä nämä tekijät ovat kääntäneet maailman vientihinnat laskuun.

Inflaatio-odotukset ovat erittäin alhaiset ja ne ovat edelleen laskeneet. Keskuspankkien epätavallisenkaan rahapolitiikan avulla ei inflaatiotavoitteita tulla saavuttamaan. Varsinaisen deflaatiokierteen uhkaa ei kuitenkaan ole näköpiirissä.

Korot pysyvät erittäin alhaisina

Alhaisten korkojen taustalla ovat vähäiset investoinnit ja turvallisten sijoituskohteiden hakeminen, mikä on johtanut pitkien korkojen riskilisän laskuun. Korkojen hidas normalisoituminen on alkanut Yhdysvalloissa, mutta korot pysyvät matalina koko ennusteperiodin. Myös Euroalueen korot jäävät pitkäksi ajaksi selvästi alemmalle tasolle, kuin mihin kriisiä edeltävällä ajalla totuttiin.

Riskit painottuvat edelleen alasuuntaan

Kiinassa erityisesti yksityisen sektorin nopea velkaantuminen on jatkunut. Ei ole selvää miten hyvin Kiina onnistuu uudistamaan talousmallinsa ilman kasvun merkittävää hidastumista. Vanhojen rakenteiden tukeminen saattaa kuitenkin altistaa talouden odotettua jyrkempään hidastumiseen.

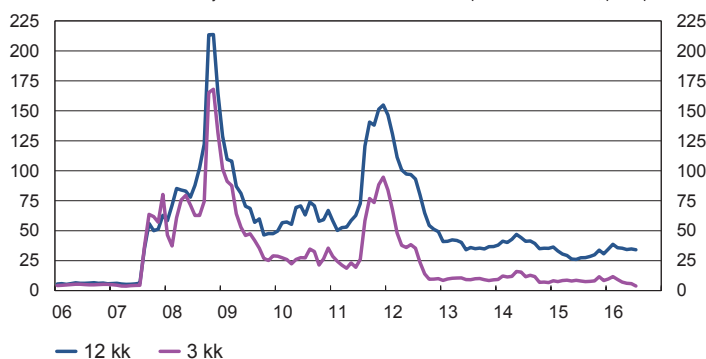
Iso-Britannian kansanäänestyksen tulos EU:sta eroamisen puolesta on jo vaikuttanut markkinoilla, mutta eroprosessi saattaa aiheuttaa ennakoitua suurempia negatiivisia vaikutuksia paitsi Iso-Britanniassa, myös globaalisti. Euroalueellakin vallitsevat edelleen alasuuntaan painottuvat riskit. Talouksien toipuminen saattaa olla ennustettuaakin hankalampaa, kun suotuisten olosuhteiden vaikutus hiipuu. Euroalueen kyky vastustaa negatiivisia shokkeja pysyy heikkona.

Venäjän taloustilanne pysyy tukalana, ja sopeutuminen tulevaan hitaan kasvun aika-kauteen saattaa aiheuttaa poliittisia ja taloudellisia hankaluuksia.

Erittäin alhaiset korot teollisuusmaissa sekä lisääntynyt tuottojen etsintä ovat ohjanneet sijoitusvirtoja mm. asunto- ja osakemarkkinoille, mikä on voinut johtaa yliarvostuksiin hinnoittelussa. Esimerkiksi Ruotsissa asuntojen hinnat ovat kohonneet erittäin nopeasti. Epätavallisen rahapolitiikan vähittäinen loppuminen, korkojen alkava nousu sekä Yhdysvaltain dollarin vahvistuminen voivat aiheuttaa vahvoja reaktioita rahoitusmarkkinoilla. Etenkin monissa kehittyvissä talouksissa saatetaan nähdä lisää voimakkaita pääomaliikkeitä.

Riskit pankkijärjestelmässä

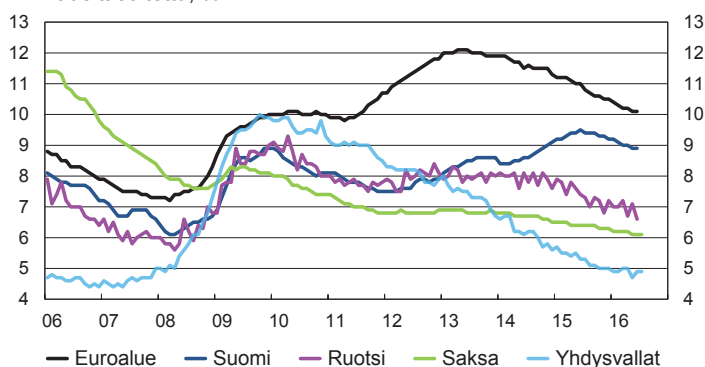
vakuudellisen Euriborin ja vakuudettoman Eonia-koronvaihtosopimuksen tuottoero, peruspistettä

Lähde: Macrobond

Työttömyysaste

kausitasoitettu, %

Lähde: Macrobond, kansalliset tilastoviranomaiset

Taulukko 3. Bruttokansantuote

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	määrän muutos, prosenttia					
Maaailma (PPP)	3,2	3,2	3,0	3,1	3,4	3,9
Euroalue	-0,5	1,0	1,8	1,7	1,5	2,0
EU	1,0	1,4	1,6	1,7	1,5	2,0
Saksa	0,4	1,6	1,5	1,7	1,5	1,5
Ranska	0,7	0,2	1,2	1,2	1,2	1,5
Ruotsi	1,6	2,0	3,9	3,2	2,7	2,5
Iso-Britannia	1,7	3,0	2,3	1,7	1,0	1,5
Yhdysvallat	1,5	2,4	2,4	1,7	2,2	2,2
Japani	1,6	-0,1	0,6	0,5	0,5	0,7
Kiina	7,8	7,3	6,9	6,5	6,2	6,0
Venäjä	1,2	0,6	-3,7	-2,0	0,0	1,0

Lähde: Eurostat, kansalliset tilastoviranomaiset, IMF, VM

Taulukko 4. Taustaoletukset

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
Maaillankaupan kasvu, %	2,6	3,3	2,4	2,0	3,2	4,0
EUR/USD	1,33	1,33	1,11	1,11	1,05	1,02
Teollisuuden raaka-ainehinnat, EA, € (2015=100)	91,0	90,0	100,0	95,0	95,0	95,0
Raakaöljy (Brent), €/barreli	82,0	74,5	47,8	39,6	46,7	50,0
3 kk euribor, %	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,3	-0,1
Valtion obligaatiot (10 v), %	1,9	1,4	0,7	0,3	0,4	1,0
Viennin markkinaosuus (2000=100) ¹⁾	84,5	80,8	79,4	78,6	78,5	78,3
Tuontihinnat, %	-1,7	-1,6	-4,0	-2,0	1,3	1,4

¹⁾ Viennin kasvun suhde maailmankaupan kasvuun

Lähde: Kansalliset tilastoviranomaiset, CPB, HWWI, Reuters, VM

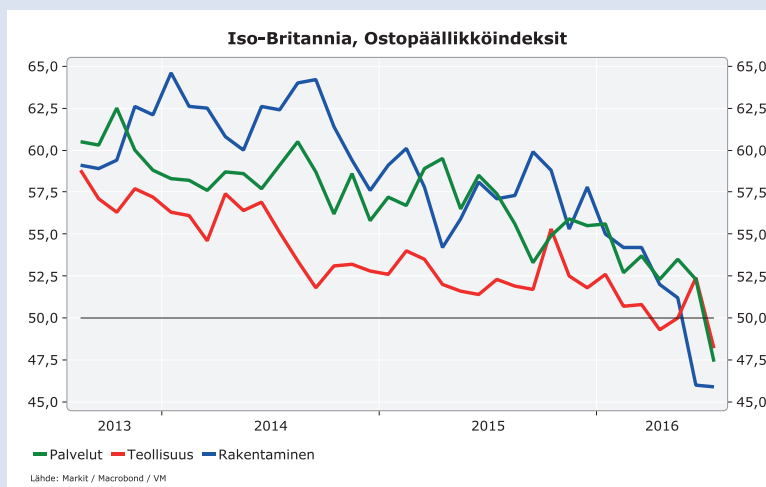
Brexit

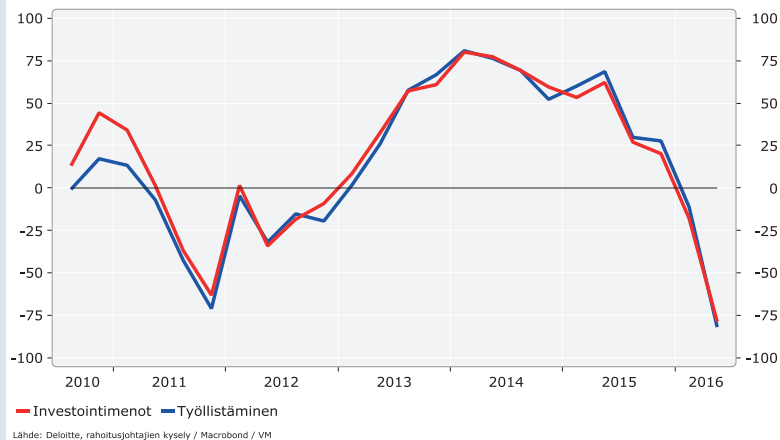
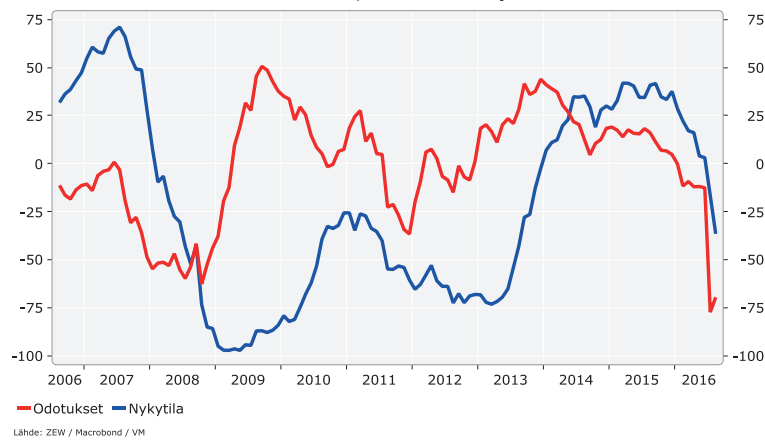
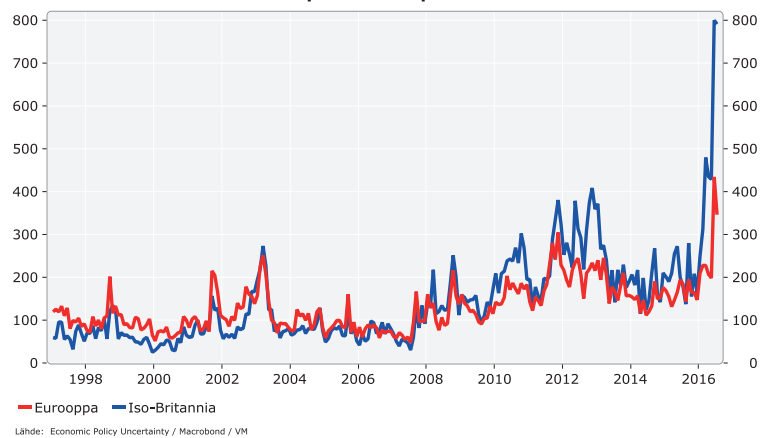
Iso-Britannian neuvoo-antavassa kansanäänestyksessä EU:sta eroamista kannattanut puoli voitti luvuin 51,9 % – 48,1 %. Iso-Britannian odotetaan tekevän vuonna 2017 Eurooppa-neuvostolle perussopimuksen 50 artiklan mukaisen ilmoituksen aikomuksestaan erota Euroopan unionista. Tästä käynnistyy eroneuvotteluille varattu kahden vuoden määräaika, jonka jälkeen perussopimuksia ja EU-oikeutta ei enää sovelleta Britanniaan, jollei neuvotteluissa muuta sovita tai määräaika yksimielisesti pidennetä.

Eroneuvotteluiden tärkein taloudellinen kysymys liittyy siihen, millä ehdoilla Iso-Britannia voisi myös eronsa jälkeen päästä EU:n sisämarkkinoille. Eroneuvottelut käydään Eurooppa-neuvoston yksimielisesti hyväksymien suuntaviivojen pohjalta. Jäsenvaltiot eivät voi toimia oma-aloitteisesti; esimerkiksi kauppasuhteiden itsenäinen järjesteleminen Iso-Britannian kanssa ei ole mahdollista. Erosopimus on unionin ja eroavan jäsenvaltion välinen sopimus, jonka tekee neuvosto vahvistetulla määräenemmistöllä, Euroopan parlamentin hyväksynnän saatuaan.

Iso-Britannian ero EU:sta tulee aiheuttamaan lukuisia taloudellisia vaikutuksia, joista osa on jo näkyvillä esimerkiksi valuuttakursseissa, ostopäällikköindekseissä ja muissa luottamusta ja epävarmuutta mittaavissa indikaattoreissa (kuviot 1-4). Punta heikkeni heti äänestyksen jälkeen noin 10 %, ja muutos vaikuttaa pysyvältä. Tämä laskee brittien elintasoja nyt. Myös pitkät korot laskivat, mikä viittaa odotuksiin matalammasta tulevasta aktiviteetista. Pitkän aikavälin vaikutuksia syntyy ainakin EU-jäsenmaksun, tullien ja muiden kaupan esteiden, sääntelyn, kansainvälisten pääomaliikkeiden ja siirtolaisuuden muutosten kautta, sekä sopeutumiskustannusten ja luottamuksen heikentymisen kautta.

Useimmat analyysit päätyvät siihen, että Brexitin taloudellinen vaikutus on negatiivinen. Arviot pitkän aikavälin vaikutuksesta BKT:n tasoon vaihtelevat 1,8 – 7,9 % BKT:sta (Ebell ja Warren, 2016). Vaikutuksen suuruuteen vaikuttaa keskeisesti miten Iso-Britannia tulee järjestämään kauppasuhteet. Arvioihin sisältyy suurta epävarmuutta koska vielä ei ole selvää miten tuotteiden, palveluiden, ihmisten ja pääoman liikkuvuus tulee rajoittumaan, ja koska dynaamisten vaikutusten suuruuden arvioiminen on hankalaa.

Iso-Britannia, Yrityksen näkemys seuraavasta 12 kk**Iso-Britannia, Talouden näkymät****Talouspoliittinen epävarmuus**

Vaikutukset muihin maihin olisivat myös pääasiassa negatiivisia, mutta Irlantia lukuun ottamatta vähäisiä (Dhingra ym., 2016b).

Iso-Britannian kasvu riippuu jatkossa tehtävistä poliittisista valinnoista. Vaikka Brexit vaikuttaa lähinnä BKT:n tasoon, voi se myös vaikuttaa kasvuun, jos muutosten seurauksena tuottavuuden kehitys hidastuu esimerkiksi innovaatioiden, teknologioiden ja parempien johtamismenetelmien vähäisempänä leviämisenä.

Miten tulevan eron vaikutuksia voidaan tutkia

Brexitin mahdollisia vaikutuksia voidaan tutkia useammalla erilaisella mallinnustavalla, joista tärkeimmät perustuvat joko rakenteellisen tai supistetun muodon kokonaistaloudellisen malliin. Rakenteellisessa menetelmässä Iso-Britannian talouden toimintaa tarkastellaan monen yhtiön mallilla, jossa voidaan tarkastella kunkin mallinnetun lohkon toimintaa yksityiskohtaisesti, mutta samalla kokonaistalouden kannalta johdonmukaisella tavalla. Näin kunkin yksittäisen vaikutuskanavan merkitystä voidaan tarkastella suhteellisen luotettavasti.

Supistetun muodon menetelmässä taas käytetään mallia, joka selittää esimerkiksi BKT:tta ja työllisyyttä EU-jäsenyydellä ja lukuisilla muilla tekijöillä. Tapa täydentää rakenteellista mallia, sillä malli ottaa implisiittisesti huomioon (melkein) kaikki EU-jäsenyyden vaikutukset. Lähestymistavan heikkous on, että mallit eivät kerro vaikutuskanavista eivätkä pysty selkeästi erittelemään, kuinka suuria vaikutuksia eri tekijät tuottavat. Monet EU-eron vaikutukset saattavat voimistua tai kumota toistensa taikka luoda ns. dynaamisia vaikutuksia. Silloin rakenteellinen malli saattaa yli- tai aliarvioida kokonaisvaikutusta, kun taas supistetun muodon malli saattaa pystyä mittaamaan sitä paremmin.

Kolmannessa mahdollisessa tarkastelutavassa estimoidaan erikseen kunkin yksittäisen EU-jäsenyyteen liittyvän tekijän vaikutuksia osittaisessa tasapainossa. Tarkastelutapa ei takaa kokonaistaloudellisen arvion johdonmukaisuutta, kun analyyseistä lähtökohtaisesti puuttuu eri sektoreiden tai tekijöiden väliset vuoro- yms. vaikutukset.

Oleellinen osa vaikutusten arviota on ns. kontrafaktuaalin kehitysuran laatiminen. Kontrafaktuaalissa kuvataan se hypoteettinen maailmantila, jossa Iso-Britannia ei olisi EU:n jäsen. Analyyseissä verrataan toteutunutta ja kontrafaktuaalia, ja skenaarioiden ero kertoo EU-jäsenyyden nettovaikutuksen. Haasteena analyyseissa on luonnollisesti synnyttää uskottava kuvaus Iso-Britannian uudesta kansainvälisestä asemasta.

Esimerkiksi Campos ym. (2014) käyttää ns. synteettisen kontrafaktuaalin menetelmää tarkastelemaan EU-jäsenyyden kokonaisvaikutusta supistetun muodon mallilla. Menetelmässä estimoidaan EU-jäsenyyden vaikutusta vertaamalla maan henkeä kohti lasketun BKT:n kehitystä suhteessa synteettisesti luotuun vertailumaahan. Vertailumaa on laadittu niin, että vertailuryhmän maiden painotettu keskiarvo kehittyy mahdollisimman samalla tavalla kuin ko. maa ennen EU-jäsenyyttä. Edellä viitatussa tutkimuksessa saatiin tulokseksi, että EU:n integraation vaikutus on pitkällä aikavälillä ollut keskimäärin 12 % BKT:sta henkeä kohti.

Staattiset vaikutukset

Selkeä osa vaikutusta liittyy Iso-Britannian EU:n jäsenmaksuun joka on nettomääräisesti noin 8,5 mrd. punttaa vuodessa. EU-eron jälkeen maksu on pienempi tai nolla, ja maa säästäisi eron vuoksi vuosittain jopa noin 0,45 % BKT:taan. Jos Iso-Britannian ja EU:n väliset suhteet järjestelään niin sanotulla Norjan mallilla, säästö olisi vähäisempi.

Toinen selkeä osa vaikutusta on tullit ja tariffit, joita EU:n sisämarkkinoilla ei ole. Iso-Britannia käyttää EU:n neuvottelemia tulleja kolmansien maiden kanssa käytävään kauppaan. EU-eron jälkeen se joutuu järjestämään kauppasuhteet uudelleen. Ne eivät välttämättä tule olemaan yhtä suotuisia kuin osana EU:a. Kauppaneuvottelut eivät myöskään valmistu nopeasti. Vaikka

Iso-Britannia ennen pitkää pystyisi järjestämään yhtä hyvät tai jopa paremmat kauppaehdot kolmansiin maihin, siirtymäaika, jolloin ehdot ovat heikommat, tulee olemaan pitkä.

Kolmas selkeä osa on ns. muut kaupan esteet, jotka rajoittavat kauppaa tai luovat sille kustannuksia. Näitä syntyy mm. tulliselvityksistä ja polkumyynnistä sekä ylipäättään eroista sääntelyssä ja kansallisissa standardeissa. Sisämarkkinoiden ehkä tärkein tehtävä on poistaa näitä muita kaupan esteitä ja luoda suuremmat ”kotimarkkinat”, joten tätä kautta syntyy eroon liittyviä kustannuksia.

Kontrafaktuaalissa täytyy tehdä oletuksia siitä, millaiseen neuvottelutulokseen kauppasuhteiden osalta päädytään. Esimerkiksi Dhinga ym. (2016a) havaitsi, että tullien vaikutus on pieni, mutta muiden kaupan esteiden vaikutuksesta BKT alenee 1,3 %, jos kontrafaktuaalina on jäsenyys Euroopan talousalueessa (ETA). Jos päädytään Maailman kauppajärjestön (WTO) sääntöjen vaihtoehtoon, vaikutus on 2,6 %. Ottaviano ym. (2014) estimoi, että optimisessa skenaariossa kaupan vähentyminen laskee BKT:tä 1,13 % ja pessimistisessä 3,09 %. Open Europe (2015a) päättyy vastaavasti 0,1 ja 2,2 % BKT-vaikutuksiin. Nämä kustannukset ovat suuremmat kuin alempien jäsenmaksujen tuoma etu.

Dynaamiset vaikutukset

Kansainvälinen kauppa aiheuttaa myös epäsuoria dynaamisia vaikutuksia. Kun tuonti vähenee, tuotteiden ja palveluiden kirjo maassa supistuu, mahdollisuudet erikoistumiseen vähenevät, skaalaedut ovat pienemmät, kilpailun paine on heikompi ja tehottomien yritysten kyky pysyä markkinoilla paranee. EU:n ja Ison-Britannian talouksien eriytyminen johtaisi myös kasvavaan eroon säännöstöissä, mikä edelleen aikaa myöden kasvattaisi muita kaupan esteitä. Iso-Britannia ei myöskään jatkossa olisi yhtä hyvin mukana sisämarkkinoiden syventämisessä. Esimerkiksi Sampson (2016) estimoi dynaamisten vaikutusten kolminkertaistavan edellä mainitut kaupan vähenemisen staattiset kustannukset. Dhinga ym. (2016a) estimoi, että EU-ero ja EFTA-jäsenyys alentaisi BKT:tä yhteensä 6,3 – 9,5 %.

Tärkeä, mutta vähemmän ilmeinen osa kontrafaktuaalia on suorien ulkomaisten investointien määrä (Foreign Direct Investments, FDI). FDI kohentaa tuottavuutta ja kasvua, pääasiassa koska niitä tekevät ovat keskimääräistä tehokkaammat yritykset, jotka tuovat mukanaan uutta teknologiaa, innovaatioita ja parempaa johtamista (Bloom ym., 2012). Haskel ym. (2007) havaitsi, että FDI:n vaikutukset läikkyvät myös kotimaisesti omistettuihin yrityksiin. Iso-Britannia on EU:n suurin FDI:n vastaanottaja, ja osa tästä suuntautuu Iso-Britanniaan ilmeisesti juuri EU-jäsenyyden vuoksi. Eron jälkeen osa FDI:stä suuntautuu muualle, ja tällä on ainakin tilapäisiä negatiivisia tuottavuus- ja kasvuvaikutuksia.

Pain ja Young (2004) estimoi, että EU-jäsenyys on kasvattanut FDI:tä 10 %, ja että niiden vaikutus tuottavuuteen on suurempi kuin kotimaisten investointien. Open Europe (2015a) katsoo, että vaikutus on paljon pienempi. Tämä johtuu osaltaan siitä, ettei analyysissä tarkastella EU:n sisämarkkinoille pääsyä eräänä FDI:n vetovoimatekijänä. Bruno ym. (2016) estimoi, että Ison-Britannian EU-jäsenyyden vaikutus suoriin investointeihin on keskimäärin 22 %.

Muita vaikutuskanavia

Open Europe (2015b) arvioi, että hankalimmat 100 EU-sääntöä aiheuttavat Iso-Britannian yrityksille yli 33 mrd punnan lisäkustannukset. Eron jälkeen Iso-Britannia voi periaatteessa keventää sääntelyn taakkaa. Toisaalta eräiden indikaattoreiden mukaan sääntelyn taakka on Ison-Britanniassa jo eräs EU:n kevyimmistä. Sääntelyn keventäminen on poliittinen päätös, eikä ole selvää, että Brexit johtaa sellaiseen poliittiseen ilmapiiriin, jossa yritysten sääntelyä kevennettään. Lisäksi EU:n markkinoille pääsy saattaa joka tapauksessa vaatia, että tuotteet ja palvelut vastaavat EU:n sääntöjä.

Sääntelytaakan vaikutukset ymmärretään mikrotasolla melko hyvin, mutta sääntelyn kokonaistaloudellisia vaikutuksia on hankalampi arvioida. Kokonaistaloudellista arviota ei voida tehdä laskemalla yhteen yksittäisten säädösten vaikutuksia, sillä näin saadaan vain arvio niiden bruttokustannuksista yrityksille.

Eron jälkeen Iso-Britannia voi myös rajoittaa siirtolaisuutta EU-maista enemmän kuin aiemmin. Kuitenkin EU:sta saapuvat siirtolaiset ovat brittiläistä kantaväestöä todennäköisemmin työllisiä ja veronmaksajia sekä paremmin koulutettuja, joten on selvää, että EU-siirtolaisuus on maalle hyödyksi. Useimmat tutkimukset päätyvät siihen, että nettosiirtolaisuus on hyödyllistä, erityisesti hyvin koulutettujen osalta (mm. Ottaviano ym, 2016; Ortega ja Peri, 2014). Esimerkiksi Felbermayr (2010) havaitsi, että 10 %:n kasvu siirtolaisten määrässä nosti henkeä kohti laskettua BKT:tta 2,2 %. Boultane ym. (2015) estimoivat, että 50 % vähennys nettosiirtolaisuudessa vähentäisi Iso-Britannian tuottavuuden kasvua 0,32 %.

Suurempi ”kotimarkkina” EU:n sisämarkkinoiden myötä lisää tarjonnan skaala- ja laajuusetuja, kohentaa erikoistumisen mahdollisuuksia ja lisää kilpailun painetta. Nämä hyödyt menetetään, jos eron myötä pääsy sisämarkkinoille vaikeutuu. Hyödyt syntyvät pääasiassa dynaamisten vaikutusten kautta. Niiden analyysi ja mittaaminen on mutkikasta, joten vaikutusten suuruuttaakin on vaikea estimoida. Ilzkovitz ym. (2007) päätyy tulokseen, jonka mukaan sisämarkkinoiden kehitys oli vuoteen 2006 mennessä kohottanut EU:n BKT:tta 2,2 prosentilla ja kohentanut työllisyyttä 1,4 prosentilla.

Myös globaalien arvoketjujen kautta voi syntyä merkittäviä vaikutuksia. Iso-Britannian kauppa EU:n kanssa on enemmän keskittynyt väli tuotteisiin ja rajat ylittäviin arvoketjuihin kuin kauppa muun maailman kanssa. OECD arvioi, että 8 % Ison-Britannian viennin arvonnalisästä syntyi kaupasta muun EU:n kanssa, kun esimerkiksi kauppa USA:n kanssa tuottaa 3 % arvonnalisästä (OECD, 2015). Arvoketjuilla voi kuitenkin olla suuria epäsuoria vaikutuksia. Vaikka EU-erosta aiheutuisi vain suhteellisen pieniä vaikutuksia kauppaan tai kykyyn tuottaa arvonnalisää Ison-Britanniassa, saattaa silti suuri määrä globaaliin arvoketjuun liittyntä tuotantoa siirtyä kokonaan pois suhteellisesti tehokkaammaksi muuttuneille alueille. Perinteiset kauppamallit voivat siis aliarvioida eron vaikutuksia.

Lyhyen aikavälin vaikutukset

Edellä mainittujen seikkojen seurauksena Ison-Britannian talouden rakenteet muuttuvat. Osaan aloista Brexit vaikuttaa suuresti, osaan vähemmän tai jopa suotuisasti. Esimerkiksi Minford (2006) – joka lähes ainoana arvioi, että Brexit olisi taloudellisesti kannattava – päätyy siihen, että teollisuus käytännössä poistuu Iso-Britanniasta. Pääoman, osaamisen, työvoiman ja muiden voimavarojen siirtyminen aloilta tai toimista toisiin ei tule sujumaan jouhevasti.

Lisäksi neuvoa-antavan kansanäänestyksen tulokseen liittyy suuria epävarmuuksia. Esimerkiksi vielä ei tiedetä millaiseen erosopimukseen päädytään ja kuinka voimakkaasti yritysten investoinnit ja kotitalouksien kulutus päätökset tulevat reagoimaan eroon. Epävarmuus ja heikentynyt luottamus lisäävät joka tapauksessa kotitalouksien varautumismotiivia ja säästämistä ja korottavat investointien kynnystä. Näin sekä kulutus että investoinnit notkahtavat, mistä syntyy selkeä negatiivinen lyhyen aikavälin vaikutus. Myös pitkän aikavälin heikommat näkymät tulevat vähentämään investointeja jo lyhyellä aikavälillä.

Yhteenveto

Useimmat analyysit päätyvät siihen, että Brexit tekee Iso-Britanniasta pitkällä aikavälillä köyhemmän kuin mitä se olisi EU:n jäsenenä. Arvioiden suuruuteen sisältyy merkittäviä epävarmuuksia, mutta suunta on selvä.

Brexitin seuraus on lähinnä BKT:n tason pysyvä lasku. Yksittäisen maan kasvu riippuu ennen kaikkea maan omista ominaisuuksista ja poliittisista valinnoista. Mutta Brexit voi myös vaikuttaa BKT:n tason ohella myös kasvun vauhtiin, jos muutosten seurauksena tuottavuuden kehitys hidastuu esimerkiksi innovaatioiden, teknologioiden ja parempien johtamismenetelmien hitaampana leviämisenä.

Äänestyksen jälkeen ennustelaitokset ovat merkittävästi alentaneet Ison-Britannian kasvun ennusteita myös lyhyelle aikavälille. Myös VM on alentanut Iso-Britannian kasvua ennusteperiodilla yhteensä 2,5 prosenttiyksiköllä suhteessa kesäkuun ennusteeseen.

Lähteet

- Bloom, N., R. Sadun and J. Van Reenen (2012), "Americans Do IT Better: US Multinationals and the Productivity Miracle", *American Economic Review* 102(1), 167-201.
- Boubtane, E., J.-C. Dumont and C. Rault (2015), "Immigration and Economic Growth in the OECD Countries 1986-2006", CESIFO Working Paper 5392.
- Bruno, R., N. Campos, S. Estrin and M. Tian (2016), "Gravitating towards Europe: An Econometric Analysis of the FDI Effects of EU Membership", Centre for Economic Performance Technical Report.
- Campos, N.F., F. Coricelli and L. Moretti (2014), "Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method", IZA Discussion Paper 8162.
- Dhingra, S., H. Huang, G. Ottaviano, J.P. Pessoa, T. Sampson and J. Van Reenen (2016a), "The Costs and Benefits of Leaving the EU: Trade Effects", Centre for Economic Performance Technical Report.
- Dhingra, S., G. Ottaviano, T. Sampson and J. Van Reenen (2016b), "The Consequences of Brexit for UK Trade and Living Standards", Centre for Economic Performance Brexit Analysis 02.
- Ebell, M. and J. Warren (2016), "The Long-Term Economic Impact of Leaving the EU", *National Institute Economic Review* 236: 121-138.
- Felbermayr, G., S. Hiller and D. Sala (2010), "Does Immigration Boost per Capita Income?", *Economic Letters* 107(2): 177-79.
- Haskel, J., S. Pereira and M. Slaughter (2007), "Does Inward Foreign Direct Investment Boost the Productivity of Domestic Firms?", *Review of Economics and Statistics* 89(3): 482-96.
- Ilzkovitz, F., A. Dierx, V. Kovacs, and N. Sousa (2007), "Steps Towards a Deeper Economic Integration: The Internal Market in the 21st Century", European Economy – Economic Papers No. 271, European Commission.
- Minford, A. (2006), "Measuring the Economic Costs and Benefits of the EU", *Open Economies Review* 17, pp. 509-524.
- OECD (2015), "Trade in Value Added (TiVA) – October 2015", <https://stats.oecd.org/index.aspx?queryid=66237>.
- Open Europe (2015a), "What if...? The Consequences, Challenges & Opportunities Facing Britain outside the EU".
- Open Europe (2015b), "Top 100 EU rules cost Britain £33.3bn".
- Ortega F. and G. Peri (2014), "Migration, Trade and Income", *Journal of International Economics* 92: 231-51.
- Ottaviano, G., J.P. Pessoa, T. Sampson, and J. Van Reenen (2014), "The Costs and Benefits of Leaving the EU", CFS Working Paper No. 472.
- Ottaviano, G., G. Peri and G. Wright (2016), "Immigration, Trade and Productivity in Services", CEP Discussion Paper 1353.
- Pain, N. and G. Young (2004), "The Macroeconomic Impact of UK Withdrawal from the EU", *Economic Modelling* 21, pp. 387-408.
- Sampson, T. (2016), "Dynamic Selection: An Idea Flows Theory of Entry, Trade and Growth", *The Quarterly Journal of Economics*, forthcoming.

1.2 Ulkomaankauppa

Viennin kasvun käynnistyminen hidasta

Tilastokeskuksen heinäkuussa 2016 julkaiseman kansantalouden tilipidon mukaan vienti supistui 0,2 % v. 2015. Tavaroiden ja palvelusten vienti supistui edelleen vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä, mutta toiselle neljännekselle ajoittunut laivatoimitus nostaa viennin kasvua. Viennin hitaan kasvun taustalla on useita seikkoja, joista merkittävimmät liittyvät vientiteollisuuden rakenteeseen, Suomen huonoon kustannuskilpailukykyyn sekä heikkoon vientikysyntään. Viennin ennustetaan kääntyvän maltilliseen kasvuun kuluvana vuonna. Kehityksen taustalla on Suomen tärkeimpien vientimaiden kohtuullinen talouskasvu sekä hintakilpailuvyyn koheneminen.

Viennin ennustetaan kasvavan 1,0 % v. 2016, mikä on edelleen vientimarkkinoiden kasvua hitaampaa. Tänä vuonna viennin kasvua tukee laivatoimituksen lisäksi öljyjalosteiden viennin palautuminen normaalille tasolle poikkeuksellisen heikon viime vuoden jälkeen. Öljyn hinnan pysyminen alhaisella tasolla ylläpitää kysyntää maailmalla.

Reaalisella kauppapainoisella valuuttakurssilla mitattuna Suomen kilpailukyky parani vuoden 2015 aikana ja on pysyt sillä tasolla alkuvuonna 2016. Yksikkötyökustannuksilla mitattuna Suomen kilpailukyky parani v. 2015 euroalueen keskiarvoon verrattuna hivenen. Ennustejaksolla yksikkötyökustannuksilla mitattu kilpailukyky paranee edelleen kilpailukykysovimuksen vaikutuksesta alenevista yritysten palkkakustannuksista sekä työn tuottavuuden kasvun piristymisen ansiosta.

Vuonna 2017 viennin kasvu yltää kolmeen prosenttiin ja v. 2018 viennin kasvu kiihtyy lähes neljään prosenttiin kehittyneiden maiden kasvun vetämänä. Suomen vientiosuukien menetys jatkuu yhä ennustejaksolla. Kustannuskilpailuvyyn parantuminen lisää viennin kasvua ennustejakson loppua kohden. Talouskasvu euroalueella on kohtuullista, mutta nopein vaihe on jo takana. Investointien pieni elpyminen parantaa kuitenkin suomalaisien vientiyritysten mahdollisuuksia pitää kiinni markkinaosuuksistaan.

Taulukko 5. Ulkomaankauppa

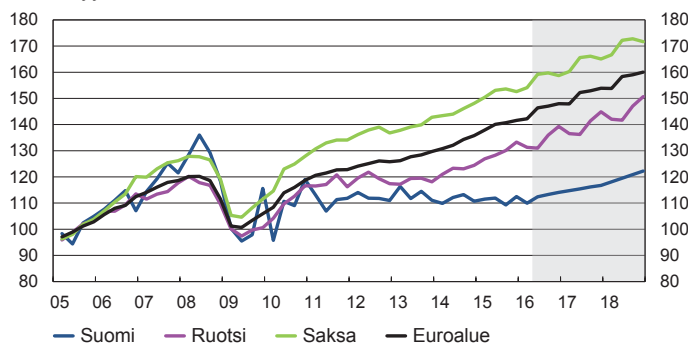
	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	määrän muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	1,1	-1,7	-0,2	1,0	3,0	3,8
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	0,5	-0,2	1,9	2,0	2,9	3,6
	hinnan muutos, prosenttia					
Tavaroiden ja palvelujen vienti	-1,1	-0,3	-0,9	-2,0	1,3	1,4
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	-1,7	-1,6	-4,0	-2,0	1,3	1,4

On vielä epäselvää, mitä Ison-Britannian kansanäänestyksen tulos EU:sta eroamisen puolesta merkitsee Suomen viennille. Suurin osa Suomen viennistä Isoon-Britanniaan on metsäteollisuuden tuotteita. Suomesta on viety Isoon-Britanniaan myös koneita ja laitteita, joiden vienti on riippuvaisempi luottamuksen heikentymisestä seuraavaan investointien lykkääntymiseen. Ison-Britannian kansanäänestystuloksen vaikutusten on vientiennusteissa oletettu jäävän hyvin vähäisiksi, joten riski heikommasta vientikehityksestä on merkittävä, sillä luottamuksen heikkenemisen vaikutukset saattavat myös levitä muuhun Eurooppaan.

Kansantalouden tilipidon mukaan tuonnin määrä nousi 1,9 % v. 2015. Tuonnissa alkuvuoden kehitys on ollut vaisua. Neljännesvuositilipidon mukaan tuonnin määrä supistui vuoden 2016 ensimmäisellä neljänneksellä yli neljä prosenttia edellisestä neljänneksestä. Vuonna 2016 tuonti kuitenkin kasvaa kaksi prosenttia kotimaisen kysynnän vetämänä. Viennin kasvun nopeutuminen lisää tuontipanosten käyttöä vuosina 2017 ja 2018, mikä lisää tuonnin kasvun yli kolmeen prosenttiin v. 2018. Nettoviennin vaikutus BKT:n kasvuun säilyy negatiivisena v. 2016, mutta kääntyy ennustejaksolla positiiviseksi viennin kasvun nopeutuessa.

Tavaroiden ja palvelujen vienti

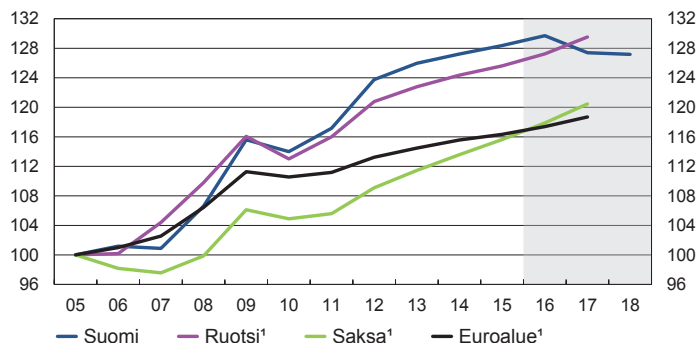
volyymi 2005=100, kausitasoitettu

Lähde: Eurostat, VM

Yksikkötyökustannukset

2005=100, nimelliset

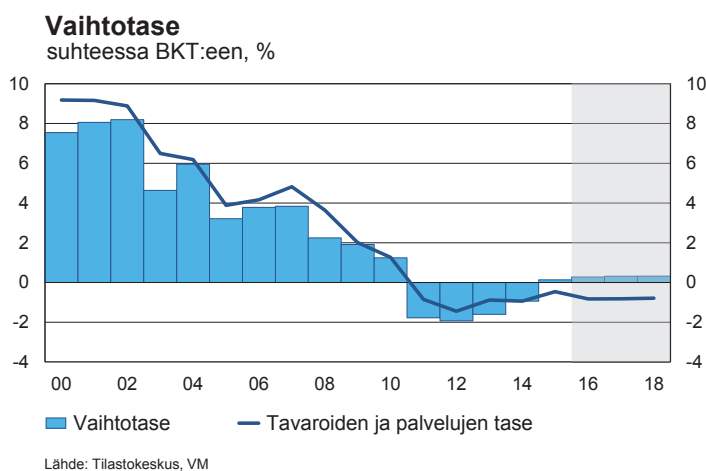
¹ Euroopan komission ennuste

Lähde: Euroopan komissio, Tilastokeskus, VM

Vaihtotase edelleen tasapainossa

Vaihtotaseen ylijäämä v. 2015 oli 0,3 mrd. euroa. Alijäämä pieneni vuoden 2015 alkupuoliskolla hyvinkin nopeasti ja vaihtotase päättyi niukasti ylijäämäiseksi. Vuonna 2016 kauppataseen ylijäämä pienenee voimakkaasti, mutta kauppataase paranee ennustejakson loppua kohden viennin piristytessä. Vaihtotase paranee tänä vuonna tuotannon tekijäkorvausten vetämänä. Ulkomailta saatu ensitulo on pysynyt alkuvuodesta viime vuoden tasolla, mutta ulkomaille maksettu ensitulo on laskenut selvästi heijastaen yritysten pienempää voitonmaksua tai mahdollisia muutoksia ajoituksessa. Tästä huolimatta vaihtotaseen ennustetaan nousevan 0,7 mrd. euroon v. 2018 eli 0,3 % ylijäämäiseksi suhteessa BKT:hen.

Vaihtosuhteen paraneminen on ollut seurausta öljyn hinnan voimakkaasta laskusta, mutta nyt ilmiön vaikutus on hiipunut. Vienti- ja tuontihinnat ovat laskeneet vielä alkuvuonna heijastellen maailmankaupan heikkoa kehitystä. Vuosina 2017 ja 2018 ulkomaankaupan hintojen ennustetaan kääntyvät lievään nousuun. Tuontihintojen nousu jää kuitenkin hitaaksi, sillä maailmankaupan hidas kasvu pitää kilpailijamaiden vientihintojen kehityksen maltillisena ja öljyn hinnan oletetaan nousevan hyvin maltillisesti ennustejaksolla.

Taulukko 6. Vaihtotase

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	miljardia euroa					
Tavaroiden ja palvelujen tase	-1,8	-1,9	-1,0	-1,8	-1,8	-1,7
Tuotannon tekijäkorvaukset ja tulonsiirrot, netto	-1,5	0,0	1,3	2,4	2,5	2,5
Vaihtotase	-3,3	-1,9	0,3	0,6	0,7	0,7
Vaihtotase, suhteessa BKT:een, %	-1,6	-0,9	0,1	0,3	0,3	0,3

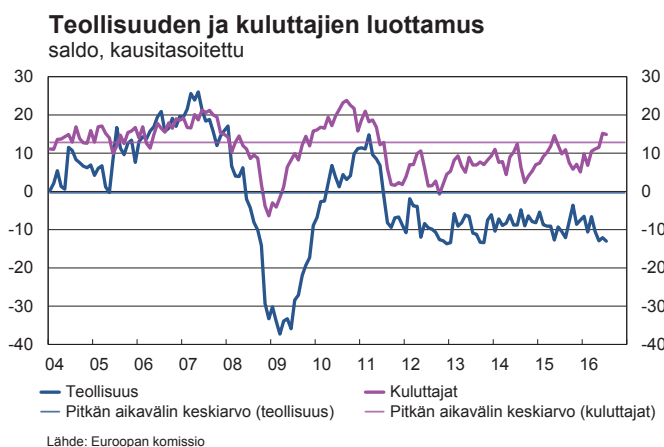
1.3 Kotimainen kysyntä

1.3.1 Yksityinen kulutus

Yksityisen kulutuksen kasvu hidastumassa

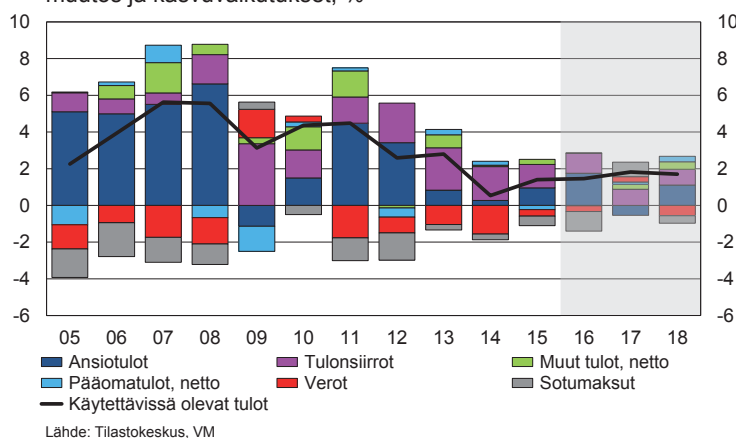
Tänä vuonna kotitalouksien käytettävissä olevat reaalitytulot lisääntyvät hieman yli prosentin. Viimevuoden tapaan ostovoimaa vahvistaa öljyn hinnan alenemisen myötä tavanomaista vaimeammaksi jäävä inflaatio. Kuluttajahintojen nousu jää 0,4 prosenttiin v. 2016. Yksityisen kulutuksen kasvua tukee myös työllisyyden hienoinen koheneminen ja työttömyyden kääntyminen laskuun. Kuluttajabarometrin mukaan työttömyyden riskin koetaan pienentyneen alkuvuoden aikana.

Viime kuukausina luottamus oman taloudellisen tilanteen suhteen on kuitenkin osoittanut lieviä heikkenemisen merkkejä. Tästä huolimatta kuluttajabarometrin mukaan ajankohta koetaan keskimääräistä suotuisammaksi kestokulutushyödykkeiden hankintaan. Yksityisen kulutuksen kasvu onkin nopeinta kestokulutushyödykkeiden kohdalla. Kestokulutushyödykkeiden kysynnän arvioidaan lisääntyvän lähes 4 % tänä vuonna. Tätä selittää autokaupan viriäminen, joka alkoi näkyä jo viime vuoden lopulla. Autokannan keski-ikä on viime vuosina noussut, kun kuluttajien rekisteröimien uusien henkilöautojen määrä on jäänyt selvästi pidemmän aikavälin tasoa heikommaksi. Autojen kysyntää vauhdittaa osaltaan myös autoverotuksen alentaminen kuluvan vuoden alusta lukien. Tammi-heinäkuussa kuluttajien rekisteröimien uusien henkilöautojen määrä lisääntyi peräti 14,5 %. Loppuvuonna kuluttajien ostamien uusien autojen määrän arvioidaan jäävän viimevuotista vähäisemmäksi, mihin vaikuttaa osaltaan myös tieto siitä, että seuraava autoveron kevennys tulee voimaan ensi vuoden alusta. Yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu kuluvan vuoden loppua kohden ja yltää tänä vuonna 1,2 prosenttiin.

Ensi vuonna yksityisen kulutuksen kasvu hidastuu 0,7 prosenttiin. Tähän vaikuttaa kotitalouksien reaalityulojen kasvun jääminen vain noin ½ prosenttiin. Inflaation nopeutuminen, sosiaaliin tulonsiirtoihin kohdistuvat menoleikkaukset ja maltilliset sopimuskorotukset hidastavat kotitalouksien käytettävissä olevien tulojen kasvua. Palkkasumman nousu jää kohenevasta työllisyydestä huolimatta ensi vuonna vain 0,8 prosenttiin. Huolimatta kansaneläkeindeksiin 0,85 prosentin leikkauksesta v. 2017 ja jäädytyksestä v. 2018 kotitalouksien saamat tulonsiirrot lisääntyvät nimellisesti keskimäärin 2,3 % vuodessa ennustejakson ajan. Kehityksen taustalla on mm. demografinen muutos, johon liittyy eläkeläisten lukumäärän lisääntyminen. Osana kilpailukyky sopimusta osa työnantajan sosiaaliturvamaksuista siirretään asteittain palkansaajien vastuulle. Työntekijöiden sotumaksujen nousua kompensoidaan ensi vuoden osalta keventämällä tuloverotusta. Veronkevennysten seurauksena keskimääräisen palkansaajan veroaste laskee hieman v. 2017, mutta kääntyy uudelleen nousuun seuraavana vuonna. Yksityisen kulutuksen kasvu jatkuu edelleen vaihteena v. 2018. Työllisyyden kasvun hienoisesta nopeutumisesta huolimatta kotitalouksien ostovoima ei juuri lisäännä inflaation nopeutumisen ja veroasteen nousun myötä. Yksityisen kulutuksen kasvu yltää 0,6 prosenttiin v. 2018.

Kotitalouksien käytettävissä olevat nimellistulot
muutos ja kasvuvaikutukset, %

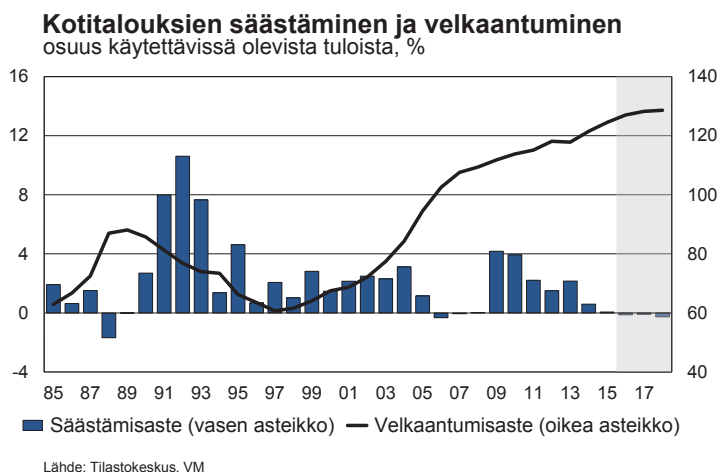
Kotitalouksien velkataakan kasvu jatkuu edelleen nopeana

Yksityinen kulutus on kasvanut viime vuosina käytettävissä olevien tulojen kehitystä nopeammin. Tämän seurauksena kotitalouksien säästämisaste on laskenut lähes yhtäjaksoisesti vuodesta 2010 alkaen. Säästämisasteen lasku heijastelee osittain myös kotitalouksien velkaantumista. Alhainen korkotaso ja lainarahan hyvä saatavuus ovat lisänneet velanottoa. Edes työttömyyden lisääntyminen ei ole pysäyttänyt velkasuhteen nousua. Pankkien viime vuonna markkinoimat 6-12 kuukauden mittaiset lyhennysvapaat ovat edelleen ruokkineet velan kasvua. Alkuvuoden kehityksen perusteella vanhojen asuntolainojen osalta kotitalouksien kiinnostus lyhennysvapaiden käyttöön on jatkunut. Kotitalouksien velkarasitusta lisää myös asunto-osakeyhtiöiden velkaantuminen. Asuntokannan vanheneminen on lisännyt tarvetta korjauksiin, joita on rahoitettu asunto-osakeyhtiöiden ottamalla lainoilla. Asuntokannasta 1960- ja 1970-luvuilla rakennettujen asuntojen osuus on noin 45 %, joten korjaustarve ylläpitää osaltaan velkaantumista myös lähivuosina.

Velkaantumista pyritään hillitsemään heinäkuussa 2016 voimaan astuneella lainsäädännöllä, jonka mukaan uudet asuntolainat voivat olla enintään 90 % asunnon hankintahinnasta. Ensiasuntojen ostajien kohdalla osuus on 95 %. Lisäksi asuntolainojen verovähennysoikeutta on viime vuosina asteittain alennettu. Alhaisen korkotason oloissa toimenpiteen merkitys on kuitenkin jäänyt vähäiseksi.

Yksityisen kulutuksen ennusteeseen liittyy sekä ylä- että alasuuntaisia riskejä. Yksityinen kulutus voi kehittyä ennakoitua myönteisemmin, jos kotitalouksien velkaantuminen jatkuu viime vuosina nähdyllä tavalla. Kansantalouden mittakaavassa kotitalouksien nykyisen velkaantumisen taso ei vielä muodosta ongelmaa, mutta kehityksen suunta on huolestuttava ja jatkuessaan se johtaisi makrovakauden vaarantumiseen. Suomen tapauksessa kotitalouksien velkojen suhde käytettävissä oleviin tuloihin on hieman EU:n keskimääräistä tasoa korkeampi. Pitkään jatkunut matala korkotaso yhdistettynä lainanlyhennysten lykkäämiseen on omiaan hämärtämään kotitalouksien käsitystä velkaantumiseen liittyvistä riskeistä. Alhainen korkotaso ja velkarahan saatavuus voivat siten yhdessä kotitalouksien luottamuksen kanssa vauhdittaa velkaantumista arvioitua enemmän. Tämä näkyisi paitsi asuntomarkkinoilla myös yksityisessä kulutuksessa.

Yksityisen kulutukseen liittyvät alasuuntaiset riskit voivat realisoitua odotettua heikomman työllisyyskehityksen myötä. Vaikutukset kulutukseen näkyisivät sekä tulonmuodostuksen että kuluttajien odotusten kautta, mikä voisi johtaa säästämisasteen nousuun kuluttajien varovaisuuden lisääntyessä.

1.3.2 Julkinen kulutus

Julkinen kulutus on vajaa neljännes BKT:sta ja se koostuu valtion, kuntien ja sosiaaliturvarahastojen kulutusmenoista. Julkisen kulutuksen määrä on kasvanut viimeisen 10 vuoden aikana keskimäärin 0,7 % vuodessa. Julkisen kulutuksen hinta on noussut keskimäärin kolme prosenttia vuodessa, mikä on noin prosenttiyksikön nopeampaa kuin yksityisen kulutuksen hintakehitys. Parin viime vuoden aikana julkinen kulutuksen määrä on pysynyt suunnilleen ennallaan ja ennustejaksolla sen arvioidaan jopa hieman supistuvan sopeutustoimien vuoksi.

Valtion kulutusta kasvattaa tänä vuonna turvapaikanhakijoiden vastaanottokeskusten rahoittaminen, vaikka hakijamäärä onkin laskemaan päin viime vuodesta. Kulutusta alentavat edellisen ja nykyisen hallituksen päättämät toimintamenoileikkaukset. Kilpailukyky sopimukseen sisältyvät sosiaaliturvamaksujen alentaminen ja lomarahojen leikkaus pienentävät työvoimakustannuksia ja siten valtion menoja ensi vuodesta lähtien. Lisäksi työajan pidentämisen oletetaan vähentävän valtion maksamia palkansaajakorvauksia.

Paikallishallinnon kulutusmenot kasvavat lähivuosina poikkeuksellisen hitaasti. Kulutusmenojen arvon arvioidaan jopa supistuvan v. 2017. Kulutuksen kasvua hidastavat mm. kilpailukyky sopimuksen mukaiset työnantajamaksualennukset ja lomarahaleikkaus vuosina 2017-2019, maltilliset palkkaratkaisut, hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet sekä kuntien ja kuntayhtymien kuluvalle vuodelle suunnittelemaat sopeutustoimet. Lisäksi vuoden 2017 alussa voimaan astuva eläkeuudistus alentaa kuntatyönantajan eläkemaksuja. Kulutusmenojen kasvu kuitenkin kiihtyy jälleen vuosikymmenen vaihteessa määräaikaisten lomarahaleikkausten päättyessä. Lisäksi väestön ikärakenteen muutos sekä kasvanut maahanmuutto lisäävät kuntien järjestämien palvelujen tarvetta.

Sosiaaliturvarahastojen kulutusmenot koostuvat lähinnä Kelan maksamista luontaismuotoisista sosiaaliavustuksista, joita ovat lääkekorvaukset sekä matka- ja kuntoutustuet, sekä palkkamenoista. Hallituksen päättämät säästöt supistavat luontoismuotoisia sosiaaliavustusmenoja vuosina 2016–2017.

Taulukko 7. Kulutus

	2015 osuus, %	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
		määrän muutos, prosenttia					
Yksityinen kulutus	100,0	-0,5	0,6	1,5	1,2	0,7	0,6
Kotitaloudet	95,2	-0,6	0,4	1,5	1,3	0,7	0,6
Kestokulutustavarat	8,0	-0,8	1,7	3,2	3,8	1,7	1,3
Puolikestävät kulutustavarat	8,0	0,3	0,4	0,0	0,2	0,5	0,6
Lyhytikäiset tavarat	26,5	-0,5	-0,5	-0,1	1,1	0,2	0,0
Palvelut	52,0	-0,8	0,2	1,2	1,1	0,8	0,8
Voittoa tavoittelemattomien yhteisöjen kulutus	4,8	-1,6	4,0	0,0	0,0	0,5	0,5
Julkinen kulutus	100,0	1,1	-0,5	0,4	-0,1	-1,3	0,0
Valtionhallinto	26,8	4,3	-1,5	-0,9	1,4	-1,4	-1,0
Paikallishallinto	66,0	0,0	0,0	0,5	-0,1	-1,0	0,3
Sosiaaliturvarahastot	7,2	0,0	-1,0	3,8	-4,7	-3,4	0,8
Kulutus yhteensä		0,0	0,3	1,1	0,8	0,1	0,4
Julkisyyhteisöjen yksilölliset kulutusmenot		0,1	-0,5	0,8	-0,6	-1,5	0,3
Yksilölliset kulutusmenot yhteensä		-0,4	0,3	1,3	-0,4	0,2	0,6
Kotitalouksien käytettävissä oleva tulo		2,8	0,5	1,4	1,5	1,8	1,7
Yksityisen kulutuksen hinta		2,5	1,5	0,4	0,4	1,1	1,3
Kotitalouksien käytettävissä oleva reaalitytulo		0,3	-0,9	1,0	1,1	0,7	0,4
		prosenttia					
Kulutuksen osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)		79,5	80,0	79,7	79,4	78,5	77,8
Kotitalouksien säästämistä		2,2	0,6	0,1	-0,1	-0,1	-0,3
Kotitalouksien velkaantumista ¹⁾		117,8	121,5	124,5	127,0	128,2	128,6

¹⁾ Kotitalouksien velat vuoden lopussa suhteessa käytettävissä oleviin tuloihin.

1.3.3 Yksityiset investoinnit

Yksityiset investoinnit talouden voimanlähteenä

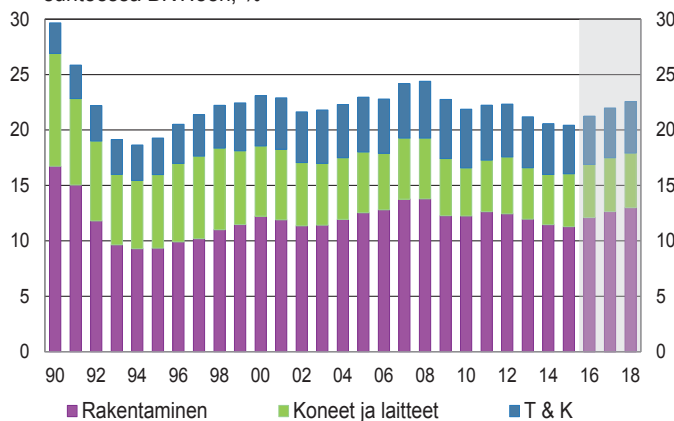
Yksityiset investoinnit kasvavat vuositasolla koko ennustejakson ajan. Vahvinta kasvu on kuluvana vuonna. Kansainvälisen talouden näkymien heikentyminen vaikuttaa vain hie-
man investointeihin, joiden kasvu tulee pääosin rakentamisesta. Sekä asunto- että muut
talonrakennusinvestoinnit nousevat voimakkaasti. Myös rakennusten korjaaminen on
vilkasta. Kone- ja laiteinvestointeja on niin ikään tulossa merkittävästi lisää. Sen sijaan
tutkimus- ja kehittämistoiminta kärsii lyhyellä aikavälillä sekä julkisen rahoituksen vähe-
nemisestä että yksityisen tutkimushenkilöstön irtisanomisista. Negatiivinen reaalikorko
tukee investointeja, mutta kokonaiskysynnän matala kasvu ei vielä itsessään investointeja
kiihdytä. Yksityiset investoinnit suhteessa BKT:hen nousevat, mutta eivät saavuta vielä
ennen finanssikriisiä vallinnutta tasoa. Myös koko kansantalouden investoinnit suhteessa
BKT:hen nousevat ennustejaksolla.

Vuoden 2018 investointiennusteeseen liittyy epävarmuutta ylöspäin, koska mm. metsä-
teollisuudessa on suunnitteilla uusia suurhankkeita. Myös Pyhäjoen ydinvoimalahankkeen
maanrakennustyöt ovat käynnistyneet ja monenlaisia tukirakennuksia on tarkoitus tehdä
jo vuosina 2017 ja 2018. Lisäksi hallitus päätti vuoden 2017 budjettineuvottelujen yhtey-
dessä valtion tukemaan asuntotuotantoon vaikuttavista lisätoimenpiteistä.

Tuoreimpien tilinpidon tietojen mukaan yksityiset investoinnit kasvoivat 2,2 % v. 2015,
kun vielä maaliskuun ennakkotietojen mukaan ne supistuivat prosentin verran. Kuluvan
vuoden yksityisten investointien ennuste osoittaa yli neljän prosentin kasvua, joka vähi-
tellen alenee seuraavina vuosina. Viime vuonna erityisesti kone- ja laiteinvestoinnit kas-
voivat nopeaa 7 prosentin vauhtia. Sen sijaan tutkimus- ja kehitystoiminta supistui edel-
leen voimakkaasti.

Investoinnit

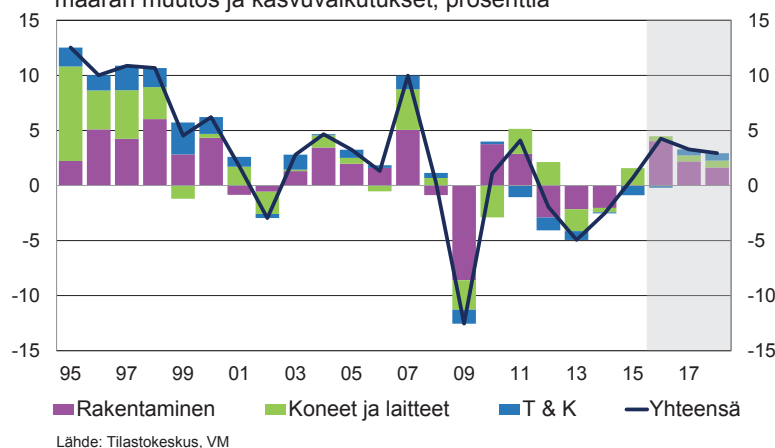
suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

Investoinnit

määrän muutos ja kasvuvaikutukset, prosenttia

Rakennusinvestoinnit vetävät työllisyyden kasvuun

Rakennusinvestointeihin ennustetaan kovaa, yli kahdeksan prosentin kasvua kuluvalle vuodelle. Uudistuotannon lisäys on näkynyt jo työtuntien voimakkaana nousuna rakentamisessa. On odotettavissa, että kasvu jatkuu vahvana myös ensi vuonna, koska tammi-toukokuussa rakennuslupakuutiot nousivat yli 20 % edellisen vuoden vastaavaan aikaan verrattuna.

Asuntoinvestointeja nostavat ennen muuta matala korkotaso sekä kasvukeskusten asuntopula, joka näkyy hyvinä tuottoina sekä vuokrissa että myyntihinnoissa. Asuntotuotanto keskittyy kerrostaloihin ja alueellisesti lähinnä maan suurimpiin kaupunkeihin sekä yliopistopaikkakunnille. Asuntoja on aloitettu rakentamaan alkuvuoden aikana selvästi viime vuotta enemmän, mutta vauhti hidastuu loppuvuotta kohti, koska viime vuoden kesän jälkeen aloitukset lähtivät kovaan kasvuun ja vertailutaso muuttuu korkeammaksi. Asuntojen uudistuotannon volyymin arvioidaan nousevan noin 15 % kuluvana vuonna.

Asuntojen korjaamisen arvioidaan kasvavan edelleen noin kahden prosentin vuosivauhtia ennustejaksolla, mikä johtuu asuntokannan iästä ja päivitystarpeesta. Erityisesti asunto-osakeyhtiöiden korjausinvestoinnit ovat jatkaneet kasvuaan, mikä on näkynyt niiden lainakannan kasvussa alkuvuoden aikana. Kuukausittain muutokset edellisen vuoden vastaavaan ajankohtaan verrattuna ovat olleet yli kymmenen prosenttia. Asuntoinvestoinnit yhteensä, sisältäen sekä uudistuotannon että korjaamisen, kasvavat myös vuosina 2017 ja 2018.

Rakennusinvestointien kasvu on laajapohjaista. Myös muun talonrakentamisen puolella lähes kaikki rakennustyyppit ovat olleet selvässä kasvussa alkuvuoden ajan. Liike- ja toimistorakennusten rakennuslupakuutiot ovat nousseet voimakkaasti. Julkiset palvelurakennusinvestoinnit ovat korkeimmalla tasollaan kymmenen vuoteen. Muun talonrakentamisen hankkeiden rakentamisaajat ovat asuntorakentamista pidempiä ja siksi myös osa ensi ja seuraavankin vuoden investoinneista on jo toteutusvaiheessa. Vuonna 2018 kansainvälisen talouden kasvun kiihtymisen oletetaan lisäävän myös rakennusinvestointeja.

Julkkiset hankkeet sekä aluerakentaminen tukevat maa- ja vesirakennusinvestointeja

Maa- ja vesirakentamisessa liikevaihto sekä myynti ovat kasvaneet erittäin hyvin alkuvuoden aikana. Maarakennusosalalla tilauskanta on hyvää keskitasoa, vaikkakin kapasiteetin käyttöaste oli keväällä vain 74 %. Yritykset arvioivat kysynnän vielä suurimmaksi esteeksi kasvulle.

Raakaöljyn hinnan kääntyminen kesällä uudelleen laskuun ja hintapaineiden madaltuminen ovat myönteisiä uutisia maa- ja vesirakennusinvestoinneille, joissa öljyn paino kustannuksissa on suuri. Ensi vuodelle ennustetaan nopeutuvaa kasvua mm. hallituksen käynnistämän korjausvelkaohjelman takia. Ennusteessa v. 2018 maa- ja vesirakennusinvestoinnit eivät enää juuri kasva.

Paljon maa- ja vesirakennushankkeita on sekä vireillä että jo käynnistynyt. Vuonna 2017 lähtee liikkeelle useampia uusia hankkeita. Myös isot aluerakentamiskohteet ovat käynnissä tai käynnistymässä. Energiasektorilla on tulossa maa- ja vesirakennusinvestointeja liittyen mm. sähkönsiirtoverkkoon, nesteytetyn maakaasun terminaaleihin sekä tuulivoimaan.

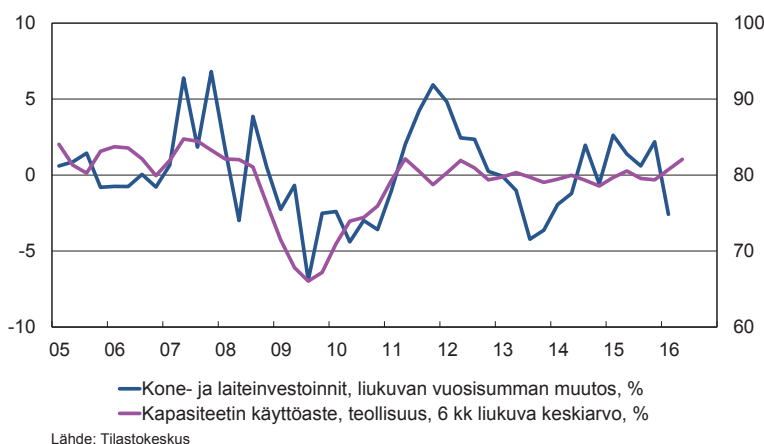
Kone- ja laiteinvestointeissa kasvua laajapohjaisesti

Kone-, laite- ja kuljetusväline- sekä asejärjestelmäinvestointien arvioidaan kiihtyvän hyvään kasvuun lähivuosina. Metsäteollisuuden investoinnit nostavat ensimmäisellä neljänneksellä syvälle painuneet kone- ja laiteinvestoinnit kasvuun myös vuositasolla. Merkittävin yksittäinen tekijä on Äänekoskelle rakennettava uusi biotuotetehdas, jonka laitteiden arvo on 750 milj. euroa, lähes 10 % koko investointierän vuosisummasta. Myös erilaiset työkone- ja kuorma-autohankinnat ovat kehittyneet hyvin, sen sijaan puoliperävaunujen ja linja-autojen kysyntä on ollut viime vuotta heikompa.

Teollisuuden investointisuunnitelmat ovat tuoreimman Elinkeinoelämän keskusliiton investointikyselyn (kesäkuu 2016) mukaan runsaan 10 prosentin kasvussa kuluvana vuonna. Tiedustelun mukaan teollisuuden kiinteät investoinnit Suomeen kääntyivät viime vuonna selvään kasvuun. Tämä näkyy ennen muuta kone- ja laiteinvestointien viime vuoden vahvasta seitsemän prosentin kasvusta. Tiedustelun mukaan teollisuudessa kapasiteetin käyttöasteet ovat nousseet parilla prosenttiyksiköllä viime vuoden kesäkuuhun verrattuna, erityisen korkeita käyttöasteita on perinteisessä metalliteollisuudessa kuten koneteollisuudessa.

Ennusteessa kone-, laite- ja kuljetusväline- sekä asejärjestelmäinvestointien voimakas neljännesvuosikasvu päättyy v. 2017. Kasvun ennustetaan alkavan uudelleen selvästi keskiarvokasvuun nopeampana v. 2018, kun kansainvälinen talouskehitys tukee Suomen vientikysyntää.

Kone- ja laiteinvestoinnit ja kapasiteetin käyttöaste

Investointikasvua tutkimus- ja kehitystoiminnassa vasta vuonna 2017

Tutkimus- ja kehitystoiminnan investoinnit laskevat edelleen kuluvana vuonna sekä yksityisen tutkimushenkilöstöön kohdistuvien irtisanomisten että valtion T&K-rahoituksen vähenemisen takia. Investointitiedustelun mukaan kuluvana vuonna kemianteollisuus lisäisi tutkimus- ja kehitystoimintaa, mutta teknologiateollisuus vähentäisi sitä yli viidellä prosentilla. Ennusteessa T&K-investoinnit kääntyvät kuitenkin kasvuun v. 2017 ja kasvu vahvistuu edelleen v. 2018 johtuen yleisestä kansainvälisen taloustilanteen kohenemisestä.

Tilastokeskuksen mukaan vuosina 2012–2014 innovaatiotoimintaa harjoittaneiden yritysten osuus tutkittujen toimialojen yrityksistä oli 55 %. Innovointitoiminta on yleisempää teollisuusyrityksissä kuin palveluissa. Teollisuudessa T&K-investoinnit ovat yleisimpiä sähkö- ja elektroniikkateollisuudessa sekä kemian- ja tekstiiliteollisuudessa. Tutkimuksen mukaan taas palvelualoilla innovaatiotoiminta oli yleisintä ohjelmistojen tuotannossa, rahoitusta ja vakuuttamista palvelevassa toiminnassa, tietopalvelutoiminnassa, televiestinnässä sekä tutkimuksen ja kehittämisen alalla. Enemmistö innovoivista yrityksistä investoi ympäristöhyötyjä tuottaviin T&K-hankkeisiin. Suurimpana syynä investointeihin yritykset näkivät korkeat energia-, vesi- ja materiaalikustannukset, ympäristösäännökset sekä yrityksen maineen parantamisen.

Taulukko 8. Kiinteät investoinnit pääomatavaratyypeittäin

	2015 osuus, %	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
		määrän muutos, prosenttia					
Talorakennukset	44,9	-5,0	-5,2	-0,4	8,3	4,1	3,2
Asuinrakennukset	26,7	-5,3	-6,9	0,0	9,0	4,0	2,5
Muut talorakennukset	18,2	-4,6	-2,7	-1,1	7,3	4,3	4,3
Maa- ja vesirakennukset	10,3	2,2	4,1	2,4	2,9	2,6	1,1
Koneet ja laitteet	23,4	-8,7	-1,8	7,0	1,9	2,4	2,8
T & K-investoinnit*	21,4	-3,7	-0,4	-4,0	-1,0	2,7	3,3
Yhteensä	100,0	-4,9	-2,5	0,7	4,3	3,3	2,9
Yksityiset	80,9	-6,6	-3,4	2,2	4,3	3,9	3,8
Julkiset	19,1	2,6	0,9	-5,1	4,3	0,6	-0,8
		prosenttia					
Investointien osuus bruttokansantuotteesta (käypiin hintoihin)							
Kiinteät investoinnit		21,2	20,6	20,4	21,2	22,0	22,6
Yksityiset		17,0	16,4	16,5	17,2	17,9	18,6
Julkiset		4,2	4,2	3,9	4,0	4,1	4,0

* Sisältää henkiset omaisuustuotteet ja kasvatettavat varat

1.3.4 Julkiset investoinnit

Julkiset investoinnit vähenivät viime vuonna 5 %. Alenema johtui työeläkelaitosten kiinteistömyynneistä, mikä kirjautuu negatiivisina investointeina, sekä valtion investointien tuntuvasta supistumisesta. Tänä vuonna julkiset investoinnit palautuvat aiemmalle tasolle. Kuluvan vuoden jälkeen julkisten investointien kokonaisvolyymin ei arvioida juurikaan kasvavan. Julkisten investointien BKT-osuus on n. 4 %.

Valtion investointeja pitää yllä hallituksen n. 600 milj. euron panostus perusväylänpitoon vuosina 2016-2018. Kokonaisuudessa investoinnit eivät kuitenkaan lisäänty, sillä uusia väylähankkeita aloitetaan vähän ja valtion tutkimus- ja kehittämisrahoitus on vähennemässä. Investoinnit asejärjestelmiin voivat jonkin verran lisääntyä.

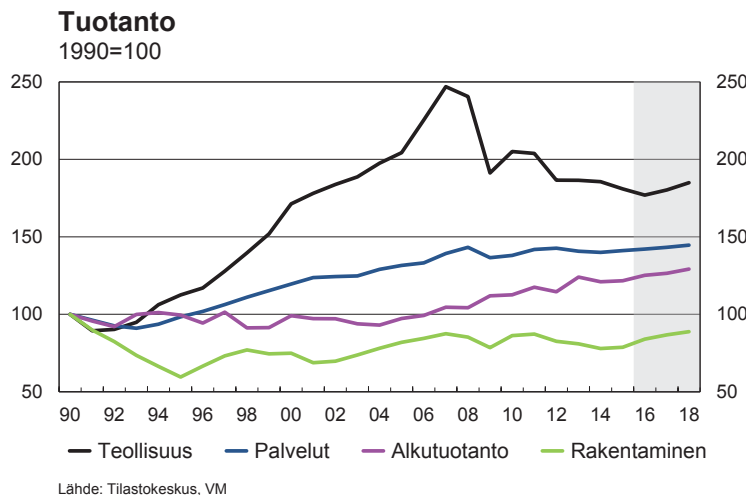
Paikallishallinnon investointimenot ovat kasvaneet pitkään erittäin voimakkaasti. Viime vuonna investointimenojen kasvu kuitenkin taittui, ja kasvun arvioidaan jatkuvan selvästi aiempaa maltillisempaan myös lähivuosina. Kuntatalouden sopeutustoimista huolimatta investoinnit pysyvät edelleen korkealla tasolla. Paikallishallinnon nykyisen rakennuskaan kunnossapito edellyttää mittavia korjausinvestointeja. Kasvukeskuksissa myös uudisrakentaminen ja infrastruktuuri-investoinnit jatkuvat lähivuosina mittavina.

1.4 Kotimainen tuotanto

1.4.1 BKT

Taloukasvu kotimaista kysyntää palvelevan tuotannon varassa

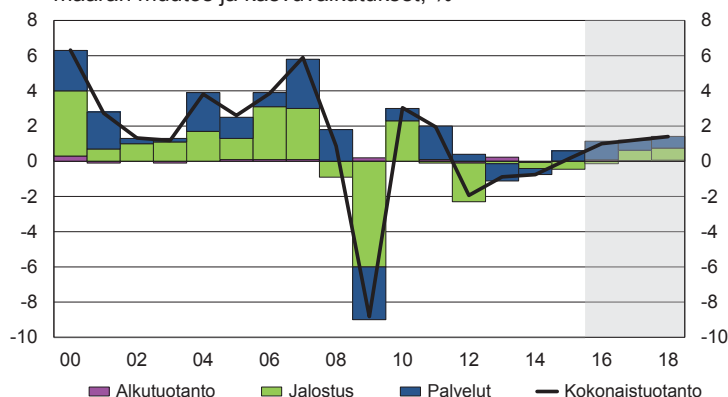
Suomen talous irtautui taantumasta viime vuoden lopulla. Taloukasvu on kuitenkin ollut vaisua. Alustavien tietojen mukaan koko talouden tuotanto lisääntyi jalostuksen ja palveluiden vetämänä huhti-kesäkuussa 1,3 % vuodentakaisesta. Jalostustoimialoista varsinkin rakentamisen tuotanto on lisääntynyt nopeasti, ensimmäisellä vuosineljänneksellä lähes kuusi prosenttia. Rakentamisen kasvu on ollut laaja-alaista, sillä sekä asunto- että tuotannollinen rakentaminen ovat lisääntyneet. Palvelutuotanto lisääntyi liike-elämän palveluiden vetämänä. Sen sijaan teollisuustuotanto on edelleen supistunut, koska kaikkien päätoimialojen tuotanto on kehittynyt heikosti. Kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla koko talouden arvonlisäys kasvoi runsaat ½ % vuodentakaisesta.

Kesällä suhdannekuva kotimarkkinakysyntää palvelevasta tuotannosta kasvun taustalla on vahvistunut. Rakentamisen suhdannenäkymät ja palvelualojen myyntitodotukset ovat kohentuneet samalla kun teollisuuden uusien tilausten arvo jatkaa supistumistaan. Suhdanne tiedustelujen mukaan kysynnän puute on selvästi aikaisempaa pienempi kasvun este. Päätoimialoista kysynnän puute vaivaa yleisimmin yllättäen palveluyrityksiä, joista noin joka kolmas kokee kysynnän puutteen kasvun esteeksi. Rakennustoiminnassa puolestaan ammattitaitoisen työvoiman puute vaivaa joka kolmatta kyselyyn vastannutta yri-tystä. Teollisuudessa pikaista elpymistä ei voi odottaa, sillä tilauskanta on edelleen alle tavanomaisen tason ja valmistusvarastot ovat lisäksi pysyneet lähellä tavanomaista tasoaan. Edellä mainittujen suhdanneluontoisten kasvun esteiden lisäksi Suomen taloutta vai-vaava rakennemuutoksesta johtuva kapasiteetin vähentyminen, erityisesti paperi- ja elektro-niikkateollisuudessa.

Kokonaistuotanto toimialoittain

määrän muutos ja kasvuvaikutukset, %

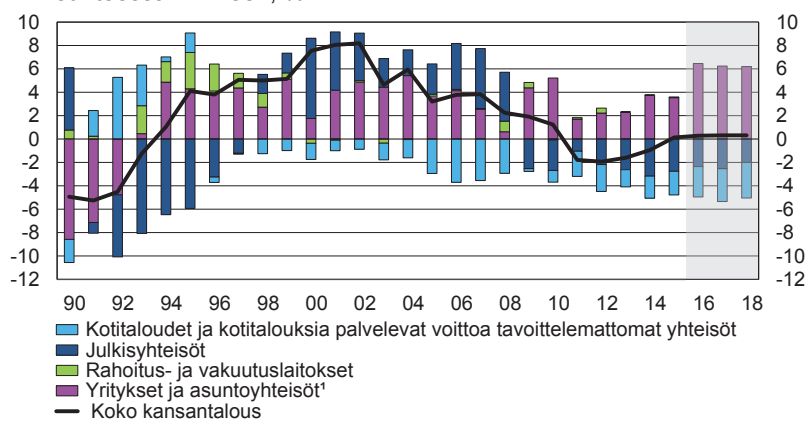

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kuluvan vuoden ensimmäisellä puoliskolla tuotannon kasvu edellisestä neljänneksestä jäi tammi-maaliskuussa nolnaan, mutta nopeutui huhti-kesäkuussa 0,3 prosenttiin. Kasvu nopeutuu vuoden toisella puoliskolla rakentamisen sekä liike-elämän palvelujen vetämänä. Tänä vuonna kasvu perustuu erityisen selvästi kotimaista kysyntää tyydyttävälle rakennus- ja palvelutuotannolle. Kokonaistuotanto lisääntyy tänä vuonna prosentin. Ensi ja seuraavana vuonna teollisuustuotanto tukee kokonaistuotannon kasvua, joka ylittää prosentin. Tuotantotasoa jää vielä neljä prosenttia vuoden 2008 huipputasoa pienemmäksi. Kilpailukykysojimus on oikea askel kustannuskilpailukyyn parantamisen suuntaan, mutta sopimuksen vaikutukset näkyvät selkeämmin vasta pitemmällä aikavälillä, koska tässä suhdannetilanteessa kysynnän puute rajoittaa tuotannon kasvua.

Nettoluotonanto sektoreittain

suhteessa BKT:een, %

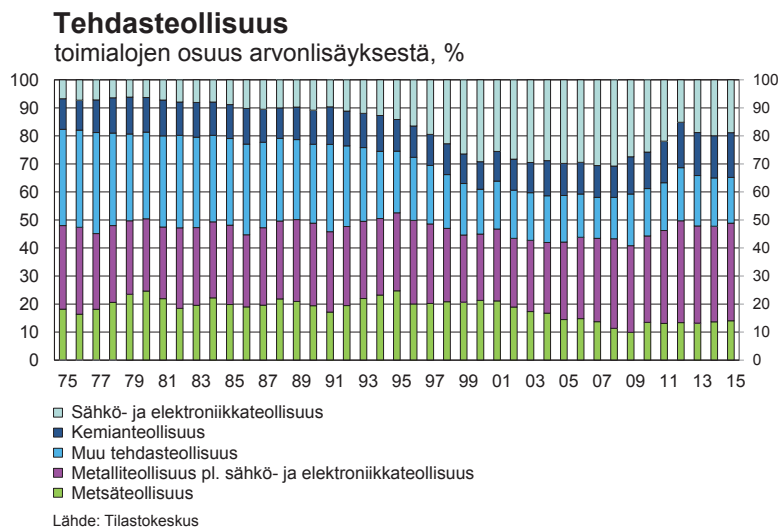
1) Sisältää rahoitussektorin vuosina 2016-2018

Lähde: Tilastokeskus, VM

1.4.2 Jalostus

Teollisuuden uudet tilaukset antavat odottaa itseään

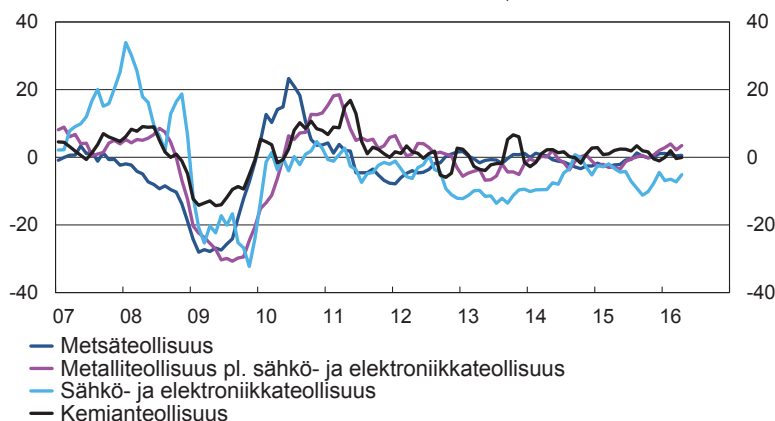
Teollisuuden tuotanto supistuu kuudetta vuotta peräkkäin. Tilanteeseen on johtanut sekä heikko kansainvälinen suhdannetilanne että teollisuuden tuotantorakenne. Valtaosa tuotannosta on vientiin meneviä raaka-aineita ja investointitavaroita, joiden kysyntä ei tällä hetkellä ole nopeassa kasvussa. Lisäksi kilpailutilanne on monen tuotteen osalta maailmanlaajuisesti tiukka.

Teollisuuden tuotantonäkymät kuluvalle vuodelle ovat vaimeat. Vientikysyntä on normaalia heikompaa, kilpailu markkinaosuuksista on kovaa ja kilpailukyvyssä on monessa yrityksessä parantamisen varaa. Teollisuuden suhdannenäkymät eivät olekaan alkuvuotta paremmat. Teollisuusyritykset odottavat tuotantonsa supistuvan loppukesällä ja kääntyvän vaimeaan nousuun vuoden lopulla. Tuotanto-odotukset ovat myönteisimmät kemianteollisuudessa, mutta sielläkin vasta loppuvuodelle. Negatiivisimmat tuotanto-odotukset ovat metalliteollisuudessa, joka ei odota tuotantonsa lisääntyvän tänä vuonna. Kokonaisuudessaan teollisuustuotanto tulee supistumaan tänä vuonna kaksi prosenttia.

Teollisuustuotannon volyymi-indeksi toimialoittain

3 kk:n liukuvan ka:n muutos vuodentakaiseen, %

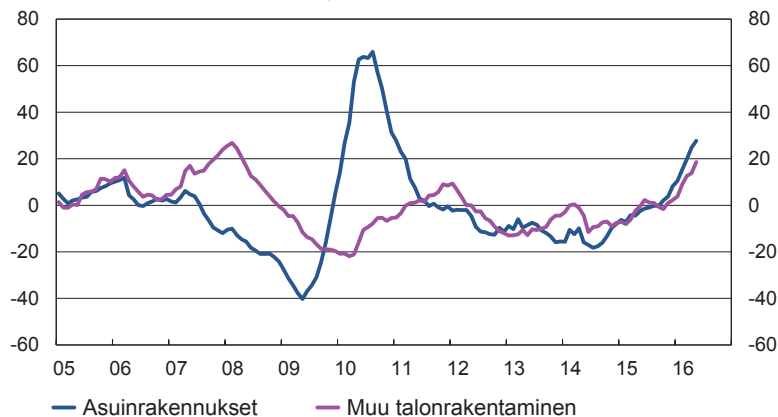
Lähde: Tilastokeskus

Ensi vuonna vientikysyntä on piristymässä kovimpaan kasvuunsa sitten vuoden 2011, kun kehittyvien talouksien tuonti elpyy tämän vuoden notkahduksesta. Kilpailukykyhaasteista ja kysynnän rakennemuutoksesta johtuen vientiyritysten tuotanto ei edelleenkään saavuta maailmankaupan kasvuvauhtia, joten teollisuustuotannon elpyminen jää vaimeaksi ja asteittaiseksi. Lisäksi aiemmin merkittävät päätoimialat ovat supistaneet tuotantokapasiteettiaan Suomessa. Siten teollisuustuotanto lisääntyy ensi vuonna noin 2 % ja seuraavana vuonna kolme prosenttia. Parhaimmat tuotantonäkymät ovat selluteollisuudessa, jonka kapasiteetti on lisääntymässä sekä kemianteollisuudessa. Kasvusta huolimatta teollisuustuotannon taso jää v. 2018 neljänneksen pienemmäksi kuin huippuvuonna 2007.

Rakentaminen vauhdissa

Rakentamisen tuotanto kääntyi viime vuonna kasvuun ja kasvu on nopeutunut huomattavasti tänä vuonna. Tähän vaikuttavat paitsi asuntojen ja muiden rakennusten vilkas uudisrakentaminen myös korjausrakennustarve erityisesti asunto- ja toimistorakennuksissa. Lisäksi valtion investoinnit infrastruktuuriin lisäävät maa- ja vesirakentamista. Kysynnän vähäisyys kasvun esteenä vaivaa enää noin joka neljättä rakennusyritystä ja ammattitaitoisen työvoiman saanti on ongelma jo noin kolmasosalla yrityksistä. Uudisrakentaminen on kuitenkin vilkkaampaa kasvukeskuksissa kuin niiden ulkopuolella eli kasvu jakautuu epätasaisesti.

Uudisrakentamisen volyymi-indeksi
muutos vuodentakaiseen, %

Lähde: Tilastokeskus

Rakentamisen tuotanto-odotukset ovat selvästi positiiviset, vaikka tuotannon kasvun ei vuoden toisella puoliskolla enää uskota nopeutuvan. Myönnettyjen rakennuslupien määrä on kasvanut kaksinumeroisesti ja erityisesti asuin- sekä liikerakentaminen tulevat lisääntymään. Vahvan suhdannevaiheen seurauksena rakentamisen tuotanto nousee tänä vuonna 6½ prosenttia.

Rakentaminen jatkuu vilkkaana myös ensi ja seuraavana vuonna, mutta uusien aloitusten määrä ei enää lisäännä tämän vuoden vauhtia, joten tuotannon kasvu hidastuu hieman. Ensi vuonna rakentaminen lisääntyy kolme ja seuraavana vuonna kaksi prosenttia. Kasvun seurauksena rakentamisen arvonlisäys ylittää v. 2018 prosentilla vuoden 2007 tason.

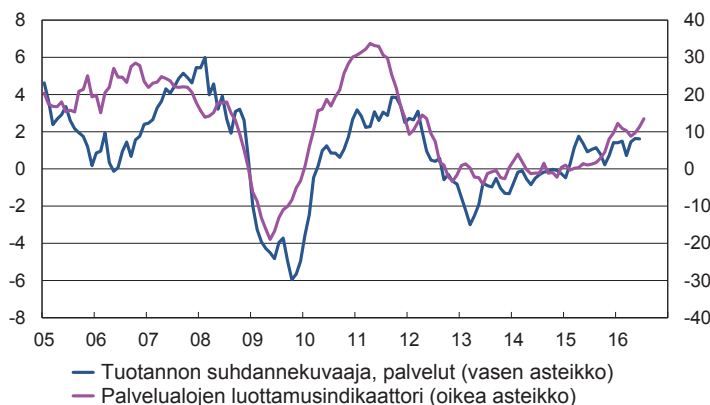
1.4.3 Palvelut

Yksityiset palvelut lisääntyvät

Yksityinen palvelutuotanto lisääntyy samalla kun julkinen supistuu. Palvelujen osuus koko talouden arvonlisäyksestä jatkoi viime vuonna nousuaan ja se on kohonnut jo yli 70 prosenttiin eli lähelle euroalueen keskimääräistä 74 prosenttia. Viime vuonna palvelutuotanto lisääntyi 0,8 %. Tuotanto kasvoi etenkin informaatio- sekä liike-elämän palveluissa. Laskua taas oli liikenteen palveluissa sekä julkisilla aloilla. Tämän vuoden tammi-kesäkuussa palvelutuotanto lisääntyi 1,2 %.

Palvelutuotanto

muutos vuodentakaiseen, prosenttia ja saldoluku, 3 kk

Lähde: Tilastokeskus, Euroopan komissio

Palveluiden suhdannenäkymät ovat kohentuneet selvästi. Myynnin kasvua odottavia yrityksiä on varsinkin loppuvuodelle selvästi enemmän kuin viime vuonna. Kysyntä on kuitenkin suurin kasvun este palvelualoilla ja kannattavuuden odotetaan kohenevan niukasti. Palveluiden kehitys riippuu jalostustoiminnasta ja kulutuskysynnästä. Suurin osa palvelutuotannosta käytetään yritystoiminnassa, joten sen täytyy elpyä ennen kuin palvelutuotannon kasvuedellytykset kohentuvat.

Parhaimmat myynnin kasvuedellytykset ovat liike-elämää palvelevilla tieto- ja viestintäpalvelualoilla sekä rahoituksessa ja vakuutuksessa. Myös majoitus- ja ravintola-ala odottaa kasvua. Kaupan näkymät ovat edelleen vaimeat johtuen tukkukaupan supistumisesta sekä kuluttajien ostovoiman heikosta kehityksestä.

Palvelutuotannon kasvu jää teollisuustuotannon heikkouden vuoksi vaimeaksi, joten tänä vuonna koko palvelutuotanto lisääntyy vajaan prosentin. Ensi vuonna yritystoiminnan vilkastuminen vauhdittaa hiukan palvelutuotantoa, joka kasvaa vakaata noin prosentin vauhtia myös v. 2018. Tuotannon taso ylittää rakentamisen tavoin finanssikriisiä edeltäneen tasonsa.

Taulukko 9. Tuotanto toimialoittain

	2015 osuus, % ¹⁾	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	Keski- määrin 2015/ 2005
		määrän muutos, prosenttia						
Teollisuus	20,6	0,0	-0,5	-2,5	-2,2	1,9	2,6	-1,2
Rakentaminen	6,3	-2,0	-3,7	1,0	6,6	3,2	2,4	-0,4
Maa- ja metsätalous	2,5	8,3	-2,5	0,6	3,0	1,1	2,1	2,3
Teollisuus ja rakentaminen	26,8	-0,5	-1,3	-1,7	-0,5	2,2	2,5	-1,0
Palvelut	70,6	-1,4	-0,5	0,8	0,8	0,8	0,9	0,7
Tuotanto yhteensä perushintaan	100,0	-0,9	-0,8	0,1	1,0	1,2	1,4	0,3
Bruttokansantuote markkinahintaan		-0,8	-0,7	0,2	1,1	0,9	1,1	0,4
Kansantalouden työn tuottavuus		0,5	-0,1	0,2	0,0	-0,3	1,0	0,2

¹⁾ Osuus käypähintaisesta tuotannosta perushintaan.

Teollisuusyritysten kilpailukyky kyselytulosten valossa

Yritysten välistä kilpailukykyä voidaan mitata monella tavalla. Makronäkökulmasta yksi käytetyimmistä on tarkastella yksikkötyökustannusten kehitystä eri tavalla laskettuna. Yksikkötyökustannukset kuvaavat yleensä keskimääräistä toimialan suhteellista kustannuskehitystä. VM:n tuoreimman ennusteen mukaan Suomen koko talouden nimelliset yksikkötyökustannukset laskevat 0,7 % vuodesta 2015 vuoteen 2017, kun EU komission kevätennusteen mukaan ne nousevat esimerkiksi Ruotsissa 3,1 %, Saksassa 4,2 % ja euroalueella keskimäärin 2,0 %.

Toimialoittaisten yksikkötyökustannusten muutos ei anna kuvaa muiden kilpailukykyyn vaikuttavien tekijöiden kehityksestä. Näitä ovat mm. tuotteiden haluttavuus eli laatu, markkinointi, tuotemerkki, saatavuus, kauppapolitiikka jne. Myös yritysten organisatorinen kilpailukyky vaikuttaa tuottavuuden kautta vientimenestykseen. Tähän kilpailukykyyn vaikuttavat sisäisen tuotantoprosessin lisäksi mm. vakavaraisuus ja lainsäädäntö. Tutkimusten mukaan suurin vaikutus kilpailukykyyn on yritystason toimilla.

Seuraavassa tarkastellaan teollisuusyritysten itsensä kokeman kilpailukyvyn tämän hetkistä tilannetta suhteessa niiden pitkällä aikavälillä kokemaan keskimääräiseen kilpailukykyyn. Tähän tarkoitukseen käytetään EU komission neljännesvuosittain julkaisemien yrityksille suunnattujen suhdannetiedustelujen tuloksia. Kyselyssä yhtenä tuloksena on teollisuusyritysten itsensä kokema suhteellisen kilpailukykyasetelma tavaroiden käyttötarkoitukseluokittain (MIG). Kyselyssä yrityksiä pyydetään erottelemaan kokemansa kilpailukykytilanne erikseen kotimarkkinoilla, EU:n sisämarkkinoilla ja EU:n ulkopuolisilla markkinoilla. Tässä keskitytään tarkastelemaan vain teollisuusyritysten kilpailukykyä kotimarkkinoiden ulkopuolella. Suomesta kyselyyn vastaa n. 700 teollisuusyritystä. Muiden toimialojen yrityksille vastaavia kysymyksiä ei esitetä.

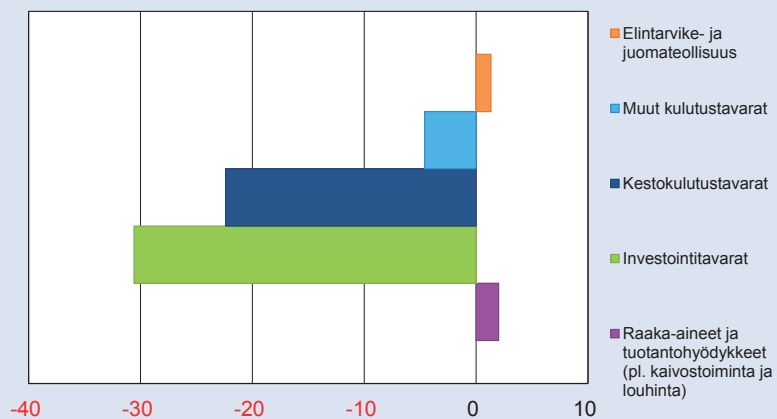
Tuoreimpien heinäkuun tulosten mukaan EU:n sisämarkkinoilla elintarvikkeita ja välituotteita tuottavat suomalaiset teollisuusyritykset kokivat kilpailukykynsä keskimääräiseksi suhteessa muihin sisämarkkinoilla toimiviin yrityksiin (ks. ensimmäinen kuvio viereisellä sivulla). Sen sijaan kulutushyödykkeitä ja varsinkin investointihyödykkeitä tuottavat yritykset kokivat kilpailukykynsä keskimääräistä selvästi heikommaksi sisämarkkinoilla.

EU:n ulkopuolisilla markkinoilla sitä vastoin välituotteita valmistavat yritykset kokivat kilpailukykynsä keskimääräistä paremmaksi (ks. toinen kuvio). Investointihyödykkeitä valmistavat yritykset kokivat kilpailukykynsä EU:n ulkopuolisilla markkinoilla samalla tavoin suhteellisen heikoksi kuin sisämarkkinoillakin. Tämä on Suomen tavaraviennin kannalta olennaista, sillä vientiyrityksemme tuottavat pääosin raaka-aineita sekä investointitavaroita (nämä kattoivat 88,1 % koko viime vuoden tavaraviennin arvosta). Kulutustavaroiden osuus on vain reilu 10 %.

Tarkasteltaessa tilannetta toimialoittain kemian- ja rakennustuoteteollisuuden yritykset kokivat kilpailukykynsä keskimääräistä paremmaksi EU:n sisämarkkinoilla. Sen sijaan tekstiili-, metsä- ja perusmetalliteollisuusyritykset kokivat kilpailukykynsä keskimääräistä heikommaksi. EU:n ulkopuolisilla markkinoilla metsä-, kemian-, huonekalu- sekä eräät perusmetalliteollisuuden yritykset kokivat kilpailukykynsä keskimääräistä paremmaksi. Sen sijaan tekstiili-, paino- ja moottoriajoneuvoteollisuus kokivat kilpailutilanteensa keskimääräistä heikommaksi.

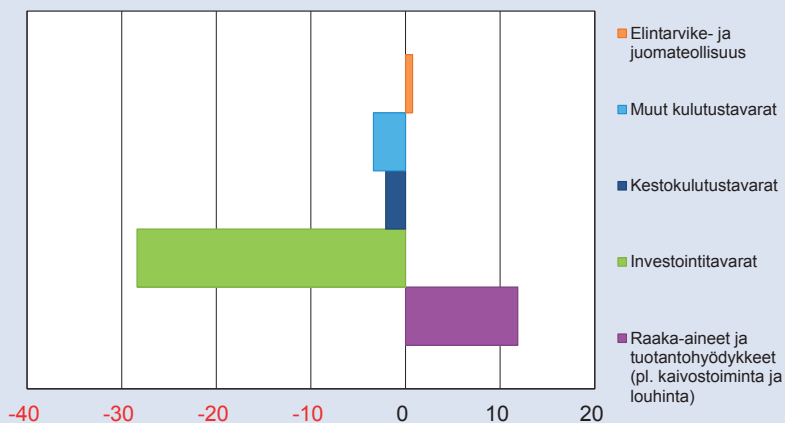
Erilaiset kilpailukykyymittarit muodostavat toisistaan hieman poikkeavan kuvan suomalaisen teollisuusyritysten kilpailukyvystä. Suomen koko talouden yksikkötyökustannusten kasvu jää vuosien 2015–2017 aikana euroalueen keskimääräistä kehitystä hitaammaksi. Kesäkuussa 2016 allekirjoitetusta kilpailukyky sopimuksesta johtuen suomalaisten yritysten kustannuskilpailukyky vahvistuu suhteessa muuhun euroalueeseen. Suhdannekyselyjen perusteella tällä hetkellä suomalaiset teollisuusyritykset kokevat kilpailukykynsä heikoksi erityisesti investointitavaroissa niin EU:n sisä- kuin ulkomarkkinoillakin.

Kilpailukyky EU:n sisämarkkinoilla poikkeama pitkän aikavälin keskiarvosta, saldo

Lähde: Euroopan komissio

Kilpailukyky EU:n ulkomarkkinoilla poikkeama pitkän aikavälin keskiarvosta, saldo

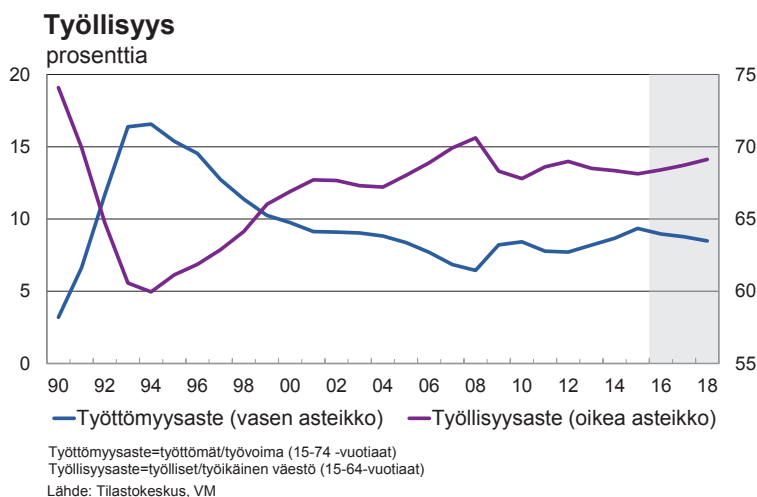
Lähde: Euroopan komissio

1.5 Työvoima

Avoimet työpaikat ja tehdyt työtunnit kasvussa

Työllisyysnäkymät ovat parantuneet alkuvuonna lukuun ottamatta pitkäaikaistyöttömyyttä, joka kasvaa edelleen. Suomen talouden pitkän taantumajakson päättymisen ja taloudellisen aktiviteetin lisääntyminen etenkin rakentamisessa näkyvät jo työtuntien kasvuna: tehtyjen työtuntien määrä on noussut tammi-kesäkuussa 3,4 % vuoden takaiseen verrattuna. Myös avoimet työpaikat ovat lisääntyneet tammi-kesäkuussa vuoden takaiseen nähden. Työvoiman kysynnän lisääntyminen kääntää työllisyyden tänä vuonna lievään 0,4 prosentin kasvuun.

Työttömyyden kasvu on alkuvuonna pysähtynyt sekä Tilastokeskuksen otospohjaisen työvoimatutkimuksen että työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) työnvälitystilaston mukaan. Viime vuonna työttömyysaste nousi 9,4 prosenttiin, mutta kuluvan vuoden kesäkuussa työttömyysasteen trendi on laskenut 8,9 prosenttiin. Työttömyyden ennustetaan laskevan hitaasti loppuvuonna, sillä osa piilotyöttömistä aktivoitunee työnhakuun avointen työpaikkojen lisääntymisen myötä. Ennuste koko kuluvan vuoden työttömyysasteeksi on 9,0 %.

Bruttokansantuotteen maltillinen kasvu vuosina 2017 ja 2018 riittää ylläpitämään työllisyyden paranemista ja samalla työttömien määrä laskee hitaasti. Vauhdikkaamman talouskasvun puuttuessa työttömyys pysyy kuitenkin korkeana koko ennustejaksolla. Työllisyyden ennustetaan paranevan 0,3 % v. 2017 ja 0,5 % v. 2018. Työttömyysaste laskee 8,8 prosenttiin v. 2017 ja edelleen 8,5 prosenttiin v. 2018.

Pitkäaikais- ja rakennetyöttömien määrä on kasvanut edelleen. Yli vuoden yhtäjaksoisesti työttömänä olleita oli kesäkuussa 127 000, eli 17 000 enemmän kuin vuotta aiemmin. Rakennetyöttömien määrä oli TEM:n työnvälitystilaston mukaan kesäkuussa 217 000, eli 4 000 henkilöä enemmän kuin vuotta aiemmin. Pitkäaikaistyöttömyys on kasvanut viime vuosina kaikissa ikäryhmissä, mutta kaikkein eniten 25–54-vuotiaissa. Suuri rakennetyöttömyys tulee hidastamaan työttömyyden laskua parantuneesta suhdannetilanteesta huolimatta.

Parantuneista työllisyysnäkymistä huolimatta ns. laaja työttömyys, eli työttömien työnhakijoiden ja aktivointipalveluissa olevien henkilöiden kokonaismäärä on pysynyt hyvin suurena, yli 450 000 tasolla. Työllisyystilanteen kohentumisen esteenä ovat heikon suhdannekehityksen lisäksi erilaiset alueelliset ja ammatilliset yhteensopivuusongelmat työttömien työnhakijoiden ja avointen työpaikkojen välillä. Avointen työpaikkojen määrä on jatkanut kasvuaan huhti-kesäkuussa TEM:n tietojen perusteella, mutta tämä ei ole vielä juurikaan vähentänyt työttömien määrää työnvälitystilastossa. Rakennusallalla on samaan aikaan 20 000 työtöntä työnhakijaa ja paikoin jo pulaa ammattitaitoisesta työvoimasta.

Kilpailukyky sopimukseen sisältyvä työajan pidentäminen nostaa tehtyjen työtuntien määrää vuodesta 2017 alkaen, mikä voi vähentää yritysten ja julkisyhteisöjen rekryointitarvetta lyhyellä aikavälillä. Pidemmällä aikavälillä työajan pidentäminen ei vaikuttane työllisyyteen negatiivisesti, mikäli työllistä kohti laskettu työn tuottavuus paranee. Työllisyyden kasvua puolestaan tukevat kilpailukyky sopimukseen sisältyvät 0 prosentin sopimuskorotukset sekä työnantajan sosiaalivakuutusmaksujen alennukset, jotka laskevat työn hintaa vuodesta 2017 alkaen. Kilpailukyky sopimuksen toimien arvioidaan kokonaisuudessaan vaikuttavan vähän työllisyyteen ennusteperiodilla, sillä matalampien työvoimakustannusten siirtyminen vientiä vahvistavaksi kilpailukykytekijäksi ottaa aikansa ja positiiviset vaikutukset työllisyyteen näkyvät pääosin vasta vuodesta 2018 alkaen.

Työnvälitystilaston tilastoima rekisteröityneiden työttömien työnhakijoiden lukumäärä ja Tilastokeskuksen otospohjainen työttömyys antavat osin erilaisen kuvan työttömyyden tasosta ja kehityksestä.

Tällä hetkellä eroa Tilastokeskuksen ja TEM:n ilmoittamien työttömyyslukujen välillä lisää erityisesti se, että osa työttömistä on luopunut aktiivisesta työhausta heikon suhdannetilanteen takia. Tilastokeskuksen työttömyyskäsite edellyttää aktiivista työhausta viimeisten 4 viikon aikana ja ei-aktiiviset työttömät luokitellaan työvoimatutkimuksessa ”piilotyöttömiksi”. Eroja työttömien lukumäärissä selittävät myös tilastointimenetelmien ja lainsäädännön muutokset.

Taulukko 10. Työvoimatase

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	1000 henkeä keskimäärin vuodessa					
Työikäinen väestö 15-74-vuotiaat	4 087	4 096	4 102	4 110	4 119	4 131
muutos	12	9	6	8	9	12
Työikäinen väestö 15-64-vuotiaat	3 508	3 491	3 476	3 465	3 453	3 443
muutos	-16	-17	-15	-11	-11	-10
Työlliset (15-74-vuotiaat)	2 457	2 447	2 437	2 446	2 454	2 466
siitä 15-64-vuotiaat	2 403	2 386	2 368	2 373	2 377	2 385
Työttömät (15-74-vuotiaat)	219	232	252	241	236	228
	prosenttia					
Työllisyysaste (15-64-vuotiaat)	68,5	68,3	68,1	68,5	68,8	69,3
Työttömyysaste (15-74-vuotiaat)	8,2	8,7	9,4	9,0	8,8	8,5
	1000 henkeä vuoden aikana					
Maahanmuutto, netto	17	18	12	15	17	17

1.6 Tulot, kustannukset ja hinnat

1.6.1 Kansantulo

Kansantulolla tarkoitetaan kotimaan ensituloa eli palkansaajakorvauksia, tuotannon ja tuonnin veroja vähennettynä tukipalkkioilla, toimintaylijäämää sekä omaisuustuloa. Vuonna 2015 nimellinen nettokansantulo kasvoi 2,0 %, kun vastaavasti v. 2014 kasvua kertyi 1,7 %. Nettokansantulon eristä voimakkainta kasvua on ollut omaisuus- ja yrittäjätuloissa, jotka nousivat viime vuonna 5,7 % ja 6,1 % v. 2014.

Kansantulon muista osatekijöistä palkansaajakorvaukset kasvoivat v. 2015 edellisestä vuodesta noin prosentin. Palkkasumma kasvoi 1,0 % ja palkansaajien hyväksi maksettujen sosiaaliturvamaksujen summa nousi 1,4 %. Tuotannosta ja tuonnista kerätyt verot vähennettynä tukipalkkioilla pysyivät lähes viime vuoden tasolla.

Palkansaajakorvausten osuus kansantulosta oli noin 60 % v. 2015. Vastaavasti nettomääräisten omaisuus- ja yrittäjätulojen osuus oli noin 24 %. Palkansaajakorvausten osuus on kasvanut selvästi 2000-luvun alkuvuosista, jolloin se oli noin 56–57 prosentissa. Nykyinen taso on kuitenkin vielä kaukana 1990-luvun alun laman aikaisista luvuista, jolloin niiden osuus oli korkeimmillaan v. 1991 noin 74 % kansantulosta.

Omaisuus- ja yrittäjätulojen ennakoidaan jatkavan kasvuaan ennustejaksolla, mikä vauhdittaa osaltaan kansantulon kasvua. Myös tuotannon ja tuonnin verot vähennettynä tukipalkkioilla jatkavat kasvuaan välillisen verotuksen kiristytessä.

Kuluvana vuonna palkansaajakorvausten kasvun ennustetaan nopeutuvan edellisestä vuodesta, mutta v. 2017 niiden oletetaan kääntyvän laskuun työnantajien sosiaaliturvamaksujen laskun ja maltillisen palkkakehityksen myötä. Palkansaajakorvausten osuuden kansantulosta ennakoidaan laskevan ennustejakson loppua kohden, kun omaisuus- ja yrittäjätulon osuus nousee kasvun jatkuessa voimakkaana.

Taulukko 11. Käytettävissä oleva tulo

	2015 osuus, %	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	Keskimäärin 2015/2005
		muutos, prosenttia						
Palkansaajakorvaukset	60,0	0,9	0,3	1,0	1,9	-0,6	1,2	2,8
Palkat ja palkkiot	48,6	0,9	0,4	1,0	1,7	0,8	1,7	2,9
Työnantajan sosiaaliturvamaksut	11,3	1,0	-0,2	1,4	2,7	-6,5	-1,0	2,3
Omaisuus- ja yrittäjätulot, netto	24,3	0,8	6,1	5,7	4,2	7,7	5,0	0,8
Tuotannon ja tuonnin verot miinus tukipalkkiot	15,7	4,8	1,0	0,1	3,0	1,2	1,2	3,1
Kansantulo	100,0	1,5	1,7	2,0	2,6	1,7	2,2	2,3
Käytettävissä oleva tulo		1,0	1,8	2,1	2,7	1,8	2,2	2,3
Bruttokansantulo, mrd. euroa		204,0	207,2	210,9	216,0	220,6	226,4	

Taulukko 12. Palkansaajien ansiotasoindeksi ja työkustannukset tuoteyksikköä kohti

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	Keskimäärin 2015/2005
	muutos, prosenttia						
Sopimuspalkkaindeksi	1,4	0,7	0,6	0,6	0,1	0,5	2,1
Palkkojen liukuminen yms. tekijät	0,7	0,7	0,7	0,6	0,7	0,7	0,8
Ansiotasoindeksi	2,1	1,4	1,3	1,2	0,8	1,2	2,9
Reaalinen ansiotaso ¹⁾	0,6	0,4	1,5	0,8	-0,3	-0,1	1,3
Keskiansiot ²⁾	1,6	1,2	1,3	0,7	-0,7	1,3	2,1
Työkustannukset tuoteyksikköä kohti³⁾							
koko kansantaloudessa	1,8	1,0	0,9	0,9	-1,8	-0,2	2,6

¹⁾ Ansiotasoindeksi jaettuna kuluttajahintaindeksillä.

²⁾ Laskettu jakamalla koko kansantalouden palkkasumma palkansaajien tehdyillä työtunneilla. Lukuihin vaikuttavat kansantalouden rakennemuutokset.

³⁾ Palkansaajakorvaukset jaettuna bruttoarvonlisäyksen volyymilla perushintaan.

1.6.2 Palkat

Nimelliset ansiot nousivat ansiotasoindeksillä mitattuna 1,3 % viime vuonna. Sopimuspalkkojen nousu oli 0,6 % ja muut tekijät nostivat ansiotasoindeksiä 0,7 %.

Vuonna 2016 ansiotaso kehittyi työmarkkinaosapuolten vuoden 2015 kesäkuussa neuvotteleman työmarkkinaratkaisun mukaisesti; työllisyys- ja kasvusopimus nostaa sopimuspalkkoja keskimäärin 0,6 %. Ansiokehityssennusteessa oletetaan muiden tekijöiden kuin sopimuspalkkojen kohottavan ansioita 0,6 % vuodessa. Nimellisten ansioiden arvioidaan näin ollen kasvavan 1,2 % v. 2016.

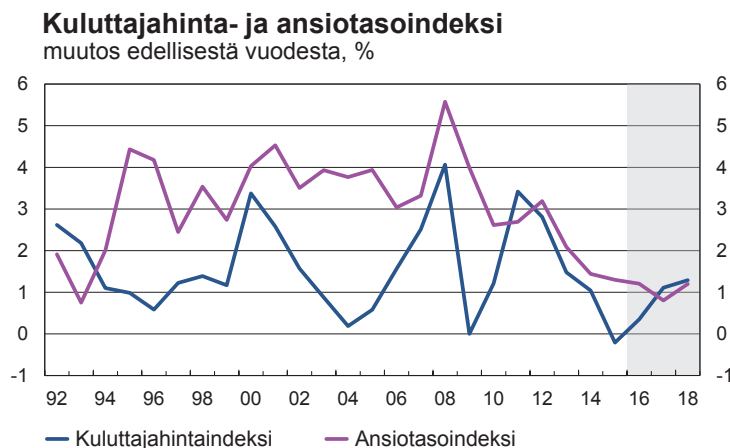
Ansioiden nousun ennustetaan edelleen hidastuvan ansiotason kasvaessa 0,8 % v. 2017 ja 1,2 % v. 2018. Tämä ansiotason nousu on huomattavasti 2000-luvun keskimääräistä vauhtia hitaampaa, mikä on sopusoinnussa hitaan talouskasvun ja vaisun työllisyyskehityksen kanssa.

1.6.3 Kuluttajahinnat

Vuoden 2016 ensimmäisellä vuosipuoliskolla kuluttajahinnat nousivat keskimäärin 0,1 % vuoden 2015 vastaavaan ajankohtaan verrattuna kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna. Useat tekijät selittävät hitaana jatkunutta inflaatiokehitystä, mutta etenkin öljyn maailmanmarkkinahinnan epätasainen kehitys vaikutti inflaatioon merkittävästi. Energian hinnat laskivat vuoden 2016 alkupuoliskolla keskimäärin 5,7 %. Myös tavaroiden sekä elintarvikkeiden hinnat laskivat. Edellisvuosien tapaan inflaatiota vauhditti eniten palveluiden kallistuminen, sillä niiden hinnat nousivat lähes 2,5 %. Myös yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi, jossa ei kansalliseen indeksiin verrattuna ole mukana mm. omistusasumista tai korkoja, nousi 0,1 % vuoden 2016 alkupuoliskolla.

Ennuste kuluvan vuoden inflaatioksi on 0,4 % kansallisella kuluttajahintaindeksillä mitattuna, eli kuluttajahintojen odotetaan nousevan hitaasti mutta alkuvuotta nopeammin. Inflaatiokehitykseen vaikuttaa etenkin raakaöljyn hinta, joka on noussut alkuvuoden pohjalukemistaan. Ennusteessa öljyn keskimääräiseksi tynnyrihinnaksi oletetaan v. 2016 noin 44 euroa, kun vuoden 2015 toteutunut keskihinta oli hieman alle 48 euroa. Vuoden viimeisellä neljänneksellä öljyn hinnan vaikutuksen odotetaan kääntyvän inflaatiota kiihdyttäväksi, jonka jälkeen vaikutus pysyy positiivisena ennusteperiodin loppuun.

Energian hinta ei ole ainoa inflaatiota hillitsevä tekijä. Päivittäistavarakaupan kilpailutilanne on pitänyt elintarvikkeiden hinnat laskussa. Tavaroiden hintoihin vaikuttavat heikko kysyntä sekä tuontihintojen pitkään jatkunut lasku. Myös alhaisen öljyn hinnan vaikutusten kertautuminen hidastaa muiden hyödykkeiden hintakehitystä. Palveluiden hintojen odotetaan nousevan kuluvana vuonna noin 2,3 prosentin vauhtia, eli edellisvuotta nopeammin. Tähän vaikuttavat muun muassa korotukset sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuissa.

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kuluvana vuonna veronkorotusten inflaatiota kiihdyttävä vaikutus on arviolta 0,6–0,7 prosenttiyksikköä. Välillisten verojen osalta tähän vaikuttavat korotukset ajoneuvo-, tupakka- ja polttoöljyverossa, mutta toisaalta autoveron lasku vaikuttaa vastakkaiseen suuntaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksujen ylärajojen korotus nostaa inflaatiota noin 0,2 prosenttiyksikköä. Ilman veronkorotusten vaikutuksia kuluttajahinnat lasisivat tänä vuonna.

Inflaatiopaineet ovat tavanomaista matalampia myös ennustejakson seuraavina vuosina, sillä kansantalouden käytössä on vapaita resursseja ja tuotantokuilu on edelleen selvästi negatiivinen. Vuonna 2017 kansallisen kuluttajahintaindeksin odotetaan nousevan 1,1 % ja vastaavasti ennusteen viimeisenä vuonna 2018 kasvuksi ennustetaan 1,3 %. Ennustejaksolla asteittain nouseva öljyn hinta kiihdyttää inflaatiota. Tämän lisäksi ennusteeseen vaikuttavat oletukset maltillisista palkankorotuksista, heikkenevästä eurosta ja alhaisesta, mutta vähitellen nousevasta korkotasosta.

Vuoden 2016 ensimmäisellä vuosipuoliskolla euroalueen inflaatio yhdenmukaistetulla kuluttajahintaindeksillä mitattuna oli 0,0 % ja hintakehityksen odotetaan jatkuvan hitaana myös loppuvuoden ajan. Energian hintojen lasku on hidastanut inflaatiota myös euroalueella, mutta Suomesta poiketen muut kuluttajahintakorin pääerät ovat kiihdyttäneet inflaatiota. Euroopan keskuspankin viimeisimmän ennustekyselyn perusteella euroalueen inflaation odotetaan nousevan 0,3 % kuluvana vuonna, 1,2 % v. 2017 ja 1,5 % v. 2018. Vertailukelpoiset yhdenmukaistetun kuluttajahintaindeksin kasvuluvut valtiovarainministeriön ennusteessa ovat Suomen osalta 0,4 % v. 2016, 1,1 % v. 2017 ja 1,2 % v. 2018, joten hintakehityksen odotetaan jatkuvan kotimaassa kuluvan vuoden jälkeen hieman euroalueen keskiarvoa hitaampana.

Taulukko 13. Hintaindeksejä

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**	Keskimäärin 2015/2005
	muutos, prosenttia						
Vientihinnat ¹⁾	-1,1	-0,3	-0,9	-2,0	1,3	1,4	0,4
Tuontihinnat ¹⁾	-1,7	-1,6	-4,0	-2,0	1,3	1,4	0,7
Kuluttajahintaindeksi	1,5	1,0	-0,2	0,4	1,1	1,3	1,7
Yhdenmukaistettu kuluttajahintaindeksi	2,2	1,2	-0,2	0,4	1,1	1,2	1,9
Kotimarkkinoiden perushintaindeksi	0,2	-1,3	-3,2	-1,9	1,1	1,7	2,0
Rakennuskustannusindeksi	1,0	1,0	0,5	0,5	1,6	1,7	2,3

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan

2 Talouspolitiikka ja julkinen talous

2.1 Julkisyhteisöt yhteensä

Suomen julkinen talous pysyy alijäämäisenä vuosikymmenen loppuun saakka. Vaikka julkiseen talouteen on eri hallitusten toimesta kohdentunut mittavia sopeutustoimia ei alijäämä ole supistunut merkittävästi. Talouden hidas kasvu ei tuota tarpeeksi verotuloja rahoittamaan julkisia menoja. Lisäksi julkisia menoja kasvattaa väestön ikääntyminen. Näistä syistä julkinen sektori on velkaantunut nopealla tahdilla jo usean vuoden ajan, ja velkaantumisen jatkuu lähivuosina. Jotta julkinen talous selviäisi ikääntymisen aiheuttamista menopaineista tulevina vuosikymmeninä ilman lisätoimia, tulisi julkisyhteisöjen rahoitusjäämän olla n. 2 % ylijäämäinen suhteessa BKT:hen ensi vuosikymmenen alussa.

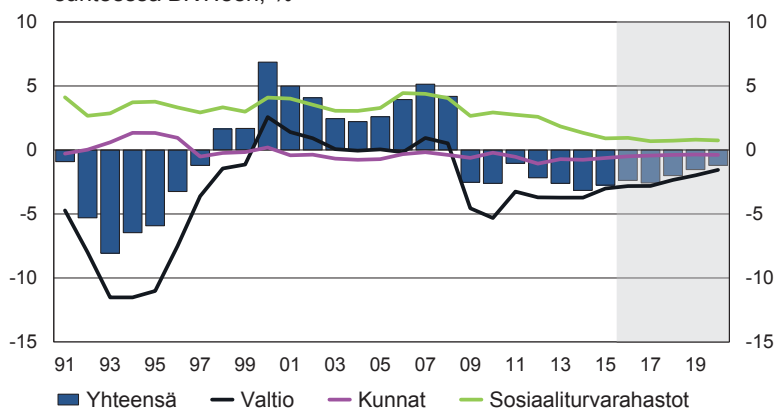
Suomen julkinen talous koostuu valtiosta, paikallishallinnosta ja sosiaaliturvarahastoista, jotka jakautuvat vielä työeläkerahastoihin sekä muihin sosiaaliturvarahastoihin.

Valtio on julkisen talouden sektoreista voimakkaimmin alijäämäinen. Alijäämä oli viime vuonna yli 6 mrd. euroa. Alijäämän arvioidaan supistuvan vajaaseen puoleen vuosikymmenen loppuun mennessä. Paikallishallinnon alijäämä supistuu myös ennustejaksolla. Väestön ikääntymisestä aiheutuva sosiaali- ja terveystalouden kysynnän kasvu luo kuitenkin paineita kuntatalouteen pidemmällä aikavälillä. Valtion ja paikallishallinnon yhteenlaskettu alijäämä pysyy suurena ennusteperiodilla.

Työeläkerahastojen ylijäämä on supistunut viime vuosina, kun eläkemenot ovat kasvaneet ripeästi ja alhainen korkotaso on leikannut omaisuustuloja. Työeläkerahastojen rahoitusaseman heikkenemisen arvioidaan jatkuvan ennustejaksolla. Muut sosiaaliturvarahastot ovat olleet alijäämäisiä jo kahden vuoden ajan kasvaneen työttömyyden vuoksi. Muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaa ennusteperiodilla parantaa työttömyysvakuutusmaksujen nosto sekä hiljalleen paraneva työllisyystilanne.

Veroaste eli verojen ja veronluonteisten maksujen suhde BKT:hen alenee lähivuosina. Kilpailukyky sopimus alentaa veroastetta merkittävästi, sillä työantajien sairausvakuutusmaksua alennetaan ja palkansaajien ansiotuloverotusta kevennetään v. 2017. Menoaste, eli menojen suhde BKT:hen, alenee myös, sillä kilpailukyky sopimus pienentää julkisen sektorin toimintamenoja. Lisäksi sopeutustoimet sekä työttömyyteen liittyvien menojen supistuminen laskee menoastetta.

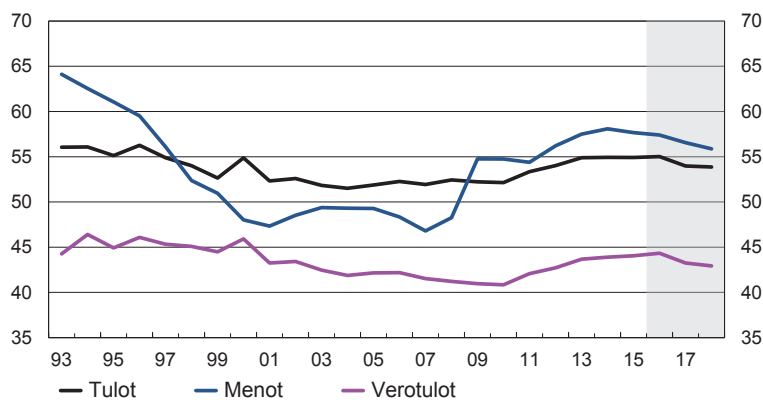
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

Suomen julkisyhteisöjen alijäämä ylitti v. 2014 EU:n perussopimuksen mukaisen kolmen prosentin viitearvon, mutta alijäämä painui viitearvon alle viime vuonna. Alijäämä pysyy ennustejaksolla alle kolmen prosentin viitearvon. Julkinen velka on kasvanut yli 60 prosenttiin suhteessa BKT:hen. Rakenteellinen jäämä uhkaa poiketa merkittävästi keskipitkän aikavälin tavoitteeseen johtavalta sopeutumisuralta ensi vuonna. EU-menettelyjen käytäntöjä on kuvattu tarkemmin kehikossa sivulla 72.

Julkisyhteisöjen tulot, verotulot ja menot suhteessa BKT:een, %

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 14. Julkisyhteisöt ¹⁾

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	32,9	33,8	34,8	35,5	35,5	36,3
Tuotannon ja tuonnin verot	29,3	29,6	29,7	30,5	30,8	31,1
Sosiaalivakuutusmaksut	25,9	26,3	26,9	28,0	27,3	28,0
Verot ja sosiaalivakuutusmaksut yhteensä ²⁾	88,8	90,1	92,1	94,5	94,1	95,9
Muut tulot ³⁾	23,5	23,2	23,4	23,3	23,8	24,9
siitä korkotulot	2,5	2,1	2,0	1,9	2,0	2,2
Tulot yhteensä	111,6	112,8	114,9	117,3	117,4	120,4
Kulutusmenot	50,3	50,7	51,0	51,6	51,1	51,8
Tukipalkkiot	2,7	2,7	2,8	2,7	2,7	2,7
Sosiaalietuudet ja -avustukset	38,4	40,3	41,6	42,6	43,7	44,6
Muut tulonsiirrot	6,0	6,1	5,8	5,6	5,3	5,3
Tukipalkkiot ja tulonsiirrot yhteensä	47,2	49,0	50,3	50,8	51,7	52,7
Pääomamenot ⁴⁾	9,1	9,2	9,0	9,4	9,7	9,7
Muut menot	10,4	10,4	10,3	10,6	10,5	10,7
siitä korkomenot	2,6	2,5	2,4	2,4	2,3	2,3
Menot	117,0	119,3	120,7	122,4	123,1	124,8
Nettoluotonanto (+)/nettoluotonotto (-)	-5,3	-6,5	-5,7	-5,1	-5,6	-4,5
Valtionhallinto	-7,6	-7,7	-6,3	-6,0	-6,1	-5,2
Paikallishallinto	-1,5	-1,6	-1,3	-1,1	-1,0	-0,9
Työeläkelaitokset	3,7	3,4	2,7	2,3	1,8	1,5
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,7	-0,8	-0,3	-0,3	0,1
Perusjäämä ⁵⁾	-5,1	-6,1	-5,3	-4,4	-5,2	-4,3

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.²⁾ Sisältää pääomaverot³⁾ Ml. pääomansiirrot ja pääoman kuluminen⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja pääomansiirrot.⁵⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Taulukko 15. Julkisen talouden keskeisiä tunnuslukuja

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	43,7	43,9	44,1	44,3	43,3	42,9
Julkisyhteisöjen menot ¹⁾	57,5	58,1	57,7	57,4	56,6	55,9
Nettoluotonanto	-2,6	-3,2	-2,8	-2,4	-2,6	-2,0
Valtionhallinto	-3,7	-3,7	-3,0	-2,8	-2,8	-2,3
Paikallishallinto	-0,7	-0,8	-0,6	-0,5	-0,4	-0,4
Työeläkelaitokset	1,8	1,7	1,3	1,1	0,8	0,7
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,3	-0,4	-0,1	-0,1	0,0
Perusjäämä ²⁾	-2,5	-2,9	-2,5	-2,1	-2,4	-1,9
Julkisyhteisöjen velka	55,4	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4
Valtionvelka	44,1	46,3	47,7	49,7	51,2	52,1
Julkisyhteisöjen työllisyys, 1000 henkeä	633	625	621	617	616	614
Valtio	142	138	136	134	133	131,2
Paikallishallinto	480	477	474	472	472	472
Sosiaaliturvarahastot	11	11	11	11	11	11

¹⁾ EU-harmonisoitu.

²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Taulukko 16. Eräiden EU-maiden julkisen talouden rahoitusjäämät ja velkasuhteet

	2015	2016**	2017**	2015	2016**	2017**
	Rahoitusjäämä			Velka		
	suhteessa bruttokansantuotteeseen, prosenttia					
*Suomi	-2,8	-2,4	-2,6	62,6	64,3	65,8
Suomi	-2,7	-2,5	-2,3	63,1	65,2	66,9
Iso-Britannia	-4,4	-3,4	-2,4	89,2	89,7	89,1
Ruotsi	0,0	-0,4	-0,7	43,4	41,3	40,1
Tanska	-2,1	-2,5	-1,9	40,2	38,7	39,1
Irlanti	-2,3	-1,2	-0,7	93,8	89,1	86,6
Espanja	-5,1	-3,9	-3,1	99,2	100,3	99,6
Alankomaat	-1,8	-1,7	-1,2	65,1	64,9	63,9
Luxemburg	1,2	1,0	0,1	21,4	22,5	22,8
Portugali	-4,4	-2,7	-2,3	129,0	126,0	124,5
Itävalta	-1,2	-1,5	-1,4	86,2	84,9	83,0
Saksa	0,7	0,2	0,1	71,2	68,6	66,3
Ranska	-3,5	-3,4	-3,2	95,8	96,4	97,0
Belgia	-2,6	-2,8	-2,3	106,0	106,4	105,6
Italia	-2,6	-2,4	-1,9	132,7	132,7	131,8
Kreikka	-7,2	-3,1	-1,8	176,9	182,8	178,8

Lähde: EU-komission kevät 2016, *Suomi: VM syyskuu 2016.

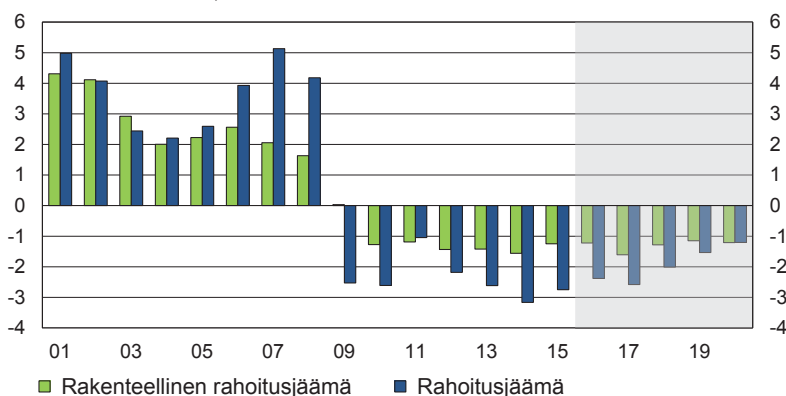
2.1.1 Arvioita finanssipolitiikan vaikutuksista

Koko julkisen talouden tasolla finanssipolitiikka on kiristävää v. 2016. Hallituksen päättämistä sopeutustoimista n. 700 milj. euroa kohdistuu valtiontalouteen. Lisäksi kuntien sopeutustoimet sekä työttömyysvakuutusmaksun korotus kiristävät finanssipolitiikkaa. Vuonna 2016 veroasteen arvioidaan olevan viime vuoden tapaan hieman yli 44 % suhteessa BKT:hen. Veroaste alenee vuosina 2017–2020, sillä kilpailukyky sopimuksen myötä veroihin ja sosiaaliturvamaksuihin tehtävät muutokset alentavat veroastetta. Lisäksi keskeisimmät veropohjat, kuten palkkasumma ja yksityinen kulutus, kasvavat BKT:tä hitaammin. Menoaste kääntyi viime vuonna loivaan laskuun ja sama kehitys jatkuu vuosina 2016–2020 säästötoimenpiteiden sekä suhdanneluontoisten menojen alentumisen ansiosta.

Finanssipolitiikan viritystä voidaan tarkastella myös EU:n yhteisellä menetelmällä arvioidun rakenteellisen jäämän muutoksen avulla. Rakenteellinen jäämä lasketaan poistamalla julkisen sektorin jäämästä suhdannetilanteen vaikutus. Jäljelle jäävä osa kuvaa harjoitetun politiikan ja muiden kuin suhdanneluonteisten tekijöiden vaikutusta jäämään. Muutokset rakenteellisessa jäämässä kuvaavat siten muutoksia finanssipolitiikan kokonaisvirityksessä. Kun rakenteellinen jäämä vahvistuu, finanssipolitiikka on kiristävää. Rakenteellisen jäämän heikkeneminen puolestaan merkitsee sitä, että finanssipolitiikka on elvyttävää.

Finanssipolitiikan virityksen tarkastelu rakenteellisen jäämän muutosten avulla ei anna täysin yhteneväistä kuvaa yksittäisistä tulo- ja menotoimista johdetun tarkastelun kanssa. Rakenteellinen jäämä ei muutu tänä vuonna eli finanssipolitiikan voi katsoa olevan neutraalia, toisin kuin yksittäisten toimien perusteella näyttäisi. Rakenteellisen jäämän arvioidaan heikkenevän ensi vuonna selvästi suhteessa BKT:hen mm. verojen ja työnantajamaksujen alentamisen vuoksi. Ensi vuoden jälkeen sopeutustoimet kohentavat rakenteellista jäämää. Ikäsidonnaisten menojen kasvu heikentää osaltaan rakenteellista jäämää ennustejaksolla, vaikka uusia menoja lisääviä päätöksiä ei tehtäisikään.

Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä ja rakenteellinen rahoitusjäämä¹
suhteessa BKT:een, %

1) Laskelmat perustuvat EU-komission tuotantofunktiolähestymistapaan

Lähde: Tilastokeskus, VM

Kuin harakka tervatulla katolla – Suomi ja EU:n finanssipolitiikan säännöt

Suomi on syksystä 2013 alkaen ollut ongelmissa EU:n finanssipoliittisten sääntöjen kanssa. Komissio on arvioinut sääntöjen toteutuneita, suunniteltuja ja ennustettuja rikkomuksia sekä varoitellut vakaus- ja kasvusopimuksen noudattamatta jättämisestä vakaus- ja kasvusopimuksen molempien osien – korjaavan ja ennaltaehkäisevän – osalta. Suomi on kuitenkin toistaiseksi pysynyt finanssipoliittisten sääntöjen rikkomuksista käynnistettävien menettelyjen – liiallisen alijäämän menettely (EDP) sekä merkittävän poikkeaman menettely (SDP) – ulkopuolella.

Komissio on viimeisen kolmen vuoden aikana arvioinut jo seitsemästi vakaus- ja kasvusopimuksen korjaavan osan, ts. perussopimuksessa artiklassa 126 määriteltyjen 3 prosentin alijäämä- ja 60 prosentin velkaviitearvojen ylityksiä.¹ Vain yhden kerran komissio on päätenyt arvioon kriteerien rikkoutumisesta. Keväällä 2015 havaittiin julkisyhteisöjen alijäämän v. 2014 nousseen yllättäen 3,2 prosenttiin BKT:sta. Samalla keväällä 2015 ennen eduskuntavaaleja tehdyn ns. muuttumattoman politiikan ennusteen mukaan alijäämän ei ennustettu laskevan alle viitearvon vuosina 2015–2019 ja velkasuhteen ennustettiin jatkavan kasvuaan. Hallitusohjelman valmistuttua komissio teki uuden arvion Suomen tilanteesta ottaen nyt huomioon hallitusohjelmassa esitetyt suunnitelmat julkisen talouden sopeuttamisesta. Komissio totesi kriteerien täytyvän. Komissio on päätenyt samaan arvioon myös myöhemmissä raporteissaan.

Viimeisimmän raportin kirjoittamisen aikaan keväällä 2016 alijäämän oli todettu alittaneen 3 prosentin viitearvon v. 2015. Näin ollen pystyttiin toteamaan viitearvon ylityksen v. 2014 olleen vähäinen, poikkeuksellinen ja väliaikainen. Tämä tarkoittaa alijäämäkriteerin täytyvän.

Alijäämäkriteerin täytyessä vain velkakriteerin rikkoutuminen menneenä vuonna (ts. toteutuneiden lukujen perusteella) voi johtaa EDP:n käynnistymiseen.² Komissio ottaa aina huomioon velkakriteerin täyttymistä arvioidessaan ns. muita merkityksellisiä tekijöitä, joiden osalta Suomi on tarjonnut myös omia näkemyksiään. Suomen kannalta velkaviitearvon ylitystä selittäviä merkityksellisiä tekijöitä ovat olleet:

- Solidaarisuustoimet
- Suhdanteiden vaihtelusta puhdistettu velka-aste
- Ennaltaehkäisevän osan noudattaminen

Viimeisimmän arvion kirjoittamisen hetkellä toukokuussa 2016 vuoden 2015 velka-asteeksi arvioitiin 63,1 % BKT:sta. Lisäksi Suomen vakausohjelma ennakoii velka-asteen kasvavan 67,4 prosenttiin BKT:sta vuosina 2018–2019 ja alenevan siitä hivenen vasta v. 2020. Arviossaan komissio toteaa, että vuoden 2015 viitearvon ylitys ei enää selity solidaarisuustoimilla. Toisaalta heikko suhdannetilanne selitti vielä vuoden 2015 viitearvon ylityksen. Lisäksi komission arvion mukaan Suomi laajasti ottaen noudatti vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevää osaa. Näiden syiden perusteella komissio totesi Suomen noudattavan velkakriteeriä tällä hetkellä.

Suomi on siis pysynyt – komission huolista riippumatta – vakaus- ja kasvusopimuksen ennaltaehkäisevässä osassa. Ennaltaehkäisevää osaa arvioidaan kahden pilarin perusteella: rakenteellisen jäämän muutos ja menosääntö. Komissio on syksystä 2013 varoitellut merkittävän poikkeaman syntymisestä rakenteellisen jäämän vaadittuun muutokseen. Toisaalta menosääntö on toistaiseksi aina täyttenyt. Komissio on toteutuneiden lukujen perusteella päätenyt arvioon, että Suomi on noudattanut ennaltaehkäisevän osan vaatimuksia, vähintään laajasti ottaen.

¹ Komission artiklan 126 kohdan 3 mukaiset arviot alijäämä- ja velkakriteerin täyttymisestä löytyvät osoitteesta: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sfp/deficit/countries/finland_en.htm sekä kesäkuussa 2015 tehty ylimääräinen arvio osoitteesta: http://ec.europa.eu/economy_finance/economic_governance/sfp/pdf/20_scps/2015/26_fi_scp_addendum_en.pdf.

² Komissio voi kuitenkin raporteissaan arvioida myös riskejä kriteerien rikkoutumiseen, ts. suunniteltuja tai ennustettuja velkakriteerin rikkoutumisia. Lisäksi alijäämäkriteerin rikkoutuessa myös suunnitellut tai ennustetut velkakriteerin rikkoutumiset voivat johtaa EDP:n käynnistämiseen molempien kriteerien rikkoutumisen perusteella.

2.1.2 Julkisyhteisöjen velka

Julkisyhteisöjen velka kohosi viime vuonna 131 mrd. euroon, mikä on yli kaksinkertainen luku verrattuna vuoden 2008 lopun velkatasoon. Samalla julkisen velan suhde BKT:hen ylitti EU:n perussopimuksen mukaisen 60 prosentin viitearvon. Tilastokeskuksen velkati-laston mukaan julkinen velka kasvoi edelleen tämän vuoden ensimmäisellä neljänneksellä vajaa 3 mrd. euroa viime vuoden lopusta. Julkisyhteisöjen arvioidaan olevan sen verran alijäämäisiä myös lähivuosina, että julkinen velka on kasvamassa jatkossakin, joskin vel-kasuhde on tasaantumassa keskipitkällä aikavälillä.

Pääosa julkisesta velasta, runsas 100 mrd. euroa, on valtion budjettitalouden velkaa ja niinpä valtionvelan ennuste muodostaa pohjan julkisen velan ennusteelle. Myös kunnilla on velkaa, yhteensä vajaa 20 mrd. euroa. Sosiaaliturvarahastoilla ei tähän saakka ole ollut velkaa, mutta vuosina 2014 ja 2015 Työttömyysvakuutusrahasto joutui ottamaan lainaa kasvaneiden työttömyysetuuksien vuoksi. Rahaston lainanotto oli kuitenkin tilapäistä ja niinpä sosiaaliturvarahastojen velka on jo pienemässä. Lisäksi julkiseen velkaan lue-taan kuuluvaksi myös eräitä muita eriä. Julkisesta velasta sulautetaan pois eri julkisyhteisöjen alasektoreiden väliset velat. Suurin sisäinen velkaerä on työeläkelaitosten sijoitukset valtion velkapapereihin. Tämä sulautuserä on pienentynyt huomattavasti viime aikoina.

Julkisyhteisöjen velka suhteessa BKT:hen kasvoi 3,3 prosenttiyksikköä v. 2015. Oheis-sessa taulukossa eritellään julkisyhteisöjen velkasuhteen muutokseen vaikuttaneet teki-jät. Taulukon avulla yritetään selvittää julkisyhteisöjen rahoitusaseman ja velkasuhteen muutoksen välistä yhteyttä kansantalouden tilinpidossa. Taulukossa plus-merkki tarkoittaa, että tekijä vaikuttaa velkasuhdetta kasvattavasti ja miinus-merkki, että tekijä vaikut-taa velkasuhdetta vähentävästi.

Taulukko 17. Julkisyhteisöjen velkasuhteen muutos ja siihen vaikuttavat tekijät

	2014	2015	2016**	2017**	2018**	2019**	2020**
Velkasuhde, % BKT:sta	59,3	62,6	64,3	65,8	66,4	66,2	65,6
Velkasuhteen muutos	3,8	3,3	1,7	1,5	0,6	-0,2	-0,6
Velkasuhteen muutokseen vaikuttavat tekijät							
Perusrahoitusasema	1,9	1,6	1,2	1,5	1,0	0,5	0,1
Korkomenot	1,2	1,2	1,1	1,0	1,0	1,0	1,1
BKT:n määrän muutos	0,4	-0,1	-0,7	-0,6	-0,7	-0,8	-0,8
BKT:n hinnan muutos	-1,0	-1,0	-0,5	-0,8	-1,0	-1,1	-1,3
Rahoitusvarojen hankinta (netto)	1,7	1,3	1,1	0,8	0,7	0,7	0,6
Muut tekijät ¹⁾	-0,4	0,5	-0,5	-0,6	-0,3	-0,5	-0,3

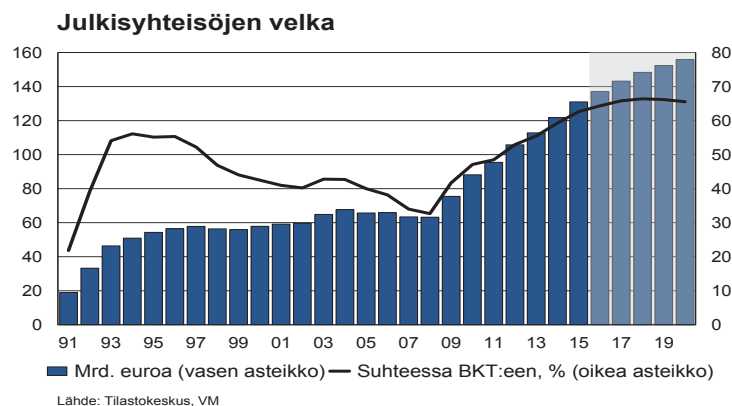
¹⁾ Muut tekijät sisältävät valtion yksityistämistulojen, lainanannon sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittamiseen liittyvien tekijöiden vaikutuksen.

Plus-merkinen vaikutus korottaa ja miinus-merkinen vaikutus alentaa velkasuhdetta.

Julkisyhteisöjen perusrahoitusasema (tulot miinus menot pl. korkomenot) oli alijäämäinen viime vuonna, mikä lisäsi velan kasvua 1,6 prosenttiyksikköä. Korkomenot nostivat velkasuhdetta 1,2 prosenttiyksikköä. Kun velka suhteutetaan BKT:hen, BKT:n arvon kasvu alentaa velkasuhdetta. Vuonna 2015 BKT:n arvon kasvu pienensi velkasuhdetta runsaan prosenttiyksikön.

Julkisyhteisöihin kuuluvien työeläkelaitosten rahoitusasema on ylijäämäinen. Vuonna 2015 ylijäämä oli 1,3 % suhteessa BKT:hen (taulukossa 17 rivi Rahoitusvarojen nettohankinta). Koska työeläkelaitosten ylijäämä luetaan mukaan julkisyhteisöjen rahoitusasemaan, mutta sillä ei lyhennetä julkisyhteisöjen velkaa, työeläkelaitosten ylijäämä täytyy poistaa velkasuhteen muutokseen vaikuttavien tekijöiden joukosta.

Näiden tekijöiden lisäksi valtion lainananto sekä tulojen ja menojen arvostukseen ja ajoittumiseen liittyvät tekijät kasvattivat julkisyhteisöjen velkasuhdetta 0,5 prosenttiyksikköä v. 2015.

2.2 Valtiontalous

Kansantalouden tilinpidon mukainen valtion alijäämä pieneni viime vuonna huomattavasti. Alijäämää pienensivät erityisesti edellisen hallituksen päättämät sopeutustoimet sekä kertaluonteinen ylimääräinen tuloutus Valtion Eläkerahastosta. Valtion menot eivät kasvaneet lainkaan ja tulojen kehitys oli kohtuullista.

Kuluvana vuonna talouskasvu nopeutuu edellisestä vuodesta. Samalla verotulojen kasvu kiihtyy. Pääministeri Sipilän hallitusohjelman mukaiset sopeutustoimet hidastavat menojen kasvua. Valtiontalouden alijäämä pienenee.

Ensi vuoden alusta kilpailukyky sopimus ja siihen liitetyt verokevennykset vaikuttavat heikentävästi valtiontalouden rahoitusasemaan. Rahoitusasema pysyy kuitenkin suunnitteen ennallaan verrattuna edelliseen vuoteen.

Keskipitkällä aikavälillä, kun talouskasvu nopeutuu, valtiontalouden alijäämä alkaa supistua nopeammin. Osa hallituksen päättämistä sopeutustoimista tulee voimaan vasta ensi vuoden jälkeen, joten niiden supistava vaikutus alijäämään nähdään keskipitkällä aikavälillä. Vuosikymmenen lopussa alijäämä on kuitenkin edelleen huomattavan suuri.

Valtionvelka on noussut yli 100 mrd. euroon ja ensi vuonna velka kohoaa jo n. 111 mrd. euroon. Valtionvelan määrä on kymmenessä vuodessa kaksinkertaistunut. Koska budjetit ovat alijäämäisiä vuosikymmenen loppuun asti, valtion velkaantuminen jatkuu. Velkaantumisen vauhti kuitenkin hidastuu keskipitkällä aikavälillä. Valtio lisävelkaantuu 24 mrd. euroa vuoden 2020 loppuun mennessä.

Valtiontakauksiin sisältyvät kaikki valtion, valtion liikelaitosten, valtion osakeyhtiöiden ja erityisluottolaitosten myöntämät takaukset, joista valtionhallinto viimekädessä vastaa. Takaukset eivät ole menoja eivätkä ne näy valtion budjetissa, elleivät takaukset laukea maksettavaksi. Valtion myöntämien takausten määrä on kasvanut vauhdilla viime vuosina. Kanta oli vuoden 2015 lopussa lähes 45 mrd. euroa eli liki 80 % valtion budjetin menoista.

Valtion tulot ja menot

miljardia euroa

Taulukko 18. Valtionhallinto ¹⁾

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	miljardia euroa					
Välittömät verot	12,2	12,6	13,0	13,6	13,7	13,9
Tuotannon ja tuonnin verot	29,3	29,6	29,7	30,5	30,8	31,1
Verot yhteensä ²⁾	42,2	42,7	43,3	44,6	45,0	45,6
Muut tulot ³⁾	8,8	8,8	9,2	8,8	8,9	9,2
siitä korkotulot	0,4	0,3	0,3	0,3	0,3	0,4
Tulot yhteensä	51,0	51,5	52,6	53,3	53,9	54,7
Kulutusmenot	13,7	13,7	13,7	14,0	13,8	13,8
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	37,7	38,2	38,2	38,1	38,8	39,0
Siitä muille julkisyhteisöille	25,8	26,2	26,2	26,6	27,4	27,5
Korkomenot	2,4	2,4	2,3	2,3	2,2	2,1
Pääomamenot ⁴⁾	4,7	4,8	4,8	4,9	5,2	5,0
Menot yhteensä	58,6	59,1	58,9	59,4	60,0	60,0
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-7,6	-7,7	-6,3	-6,0	-6,1	-5,2
Perusjäämä ⁵⁾	-5,6	-5,6	-4,4	-4,0	-4,3	-3,5

¹⁾ Kansantalouden tilipidon mukaan²⁾ Sisältää pääomaverot³⁾ ML-pääomansiirrot ilman pääomaveroja ja kiinteän pääoman kuluminen.⁴⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.⁵⁾ Nettoluotonanto ilman korkomenoja.

2.2.1 Valtiontalouden menot

Ensimmäisen kerran 15 vuoteen valtion kansantalouden tilinpidon mukaiset kokonaismenot eivät kasvaneet lainkaan viime vuonna. Suurimmat erät eli siirtomenot ja kulutusmenot supistuivat. Edellisen hallituksen menopuolen sopeutustoimia kohdistui huomattavassa määrin juuri vuoteen 2015.

Valtion kaikista menoista yli puolet, runsas 31 mrd. euroa, on siirtomenoja, erityisesti kunnille ja sosiaaliturvarahastoille, mutta myös voittoa tavoittelemattomille yhteisöille sekä EU-maksuja ja kehitysapua ulkomaille. Lähes neljännes menoista, vajaa 14 mrd. euroa suuntautuu kulutukseen eli työvoimakustannuksiin ja tuotantopanosten hankintoihin. Muita suurimpia menokohteita ovat maksetut tukipalkkiot sekä omaisuus- ja investointimenot.

Menojen kasvun ennustetaan pysyvän vähäisenä myös ennustejaksolla nykyisen hallituksen sopeutustoimien ja maltillisen kustannuskehityksen ansiosta ja valtion menot suhteessa BKT:hen alenevat.

Kuluvana vuonna menoja lisäävät mm. turvapaikanhakijat ja kärkihankkeiden rahoitus. Maahanmuuton aiheuttamiin kustannuksiin on tälle vuodelle budjetoitu vajaa 800 milj. euroa enemmän verrattuna aiempiin vuosiin, jolloin turvapaikanhakijoita oli huomattavasti vähemmän. Kärkihankkeisiin, ml. perusväylänpidon lisärahoitus, panostetaan vuosina 2016–2018 yhteensä 1,6 mrd. euroa.

Ensi vuonna valtion menoja lisäävät mm. kärkihankkeiden rahoitus, kilpailukykysovimuksen vaikutukset, verokompensatioista aiheutuvat tulonsiirrot kunnille ja eläkemenojen kasvu. Kilpailukykysovimus lisää valtion menoja, koska työnantajien sairausvakuutusmaksun alentaminen paikataan lisäämällä valtion siirtoja Kelalle. Sopimus toisaalta vähentää menoja, kun valtion työnantajamaksuja alennetaan ja lomarahoja leikataan kolmeksi vuodeksi. Lisäksi työajan pidentämisen oletetaan asteittain vähentävän henkilöstön määrää ja sitä kautta valtion maksamia palkansaajakorvauksia. Lisäksi hallitusohjelman mukaiset säästötoimet vähentävät valtion menoja.

Korkomenot ovat pysyneet pitkään varsin maltillisina alhaisen korkotason ja hyvän luottoluokituksen ansiosta, vaikka valtionvelka on kohonnut tuntuvasti jo kahdeksan vuotta peräkkäin. Tilinpidon mukaisten korkomenojen osuus kokonaismenoista oli viime vuonna vajaa 4 %, kun vastaava luku oli v. 1997 korkeimmillaan yli 16 %. Korkomenot pysyvät lähivuosinakin pieninä alhaisen korkotason vuoksi, vaikka velka lisääntyy joka vuosi.

Vuoden 2017 budjetti ja valtiontalouden kehitykset

Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelmaan sisältyy budjettitalouden menojen kehitystä ohjaava koko vaalikauden kattava menosääntö. Se asettaa enimmäismäärän pääosalle, noin neljälle viidennekselle, talousarviomenoista. Menosäännöllä varmistetaan valtiontalouden vastuullinen, pitkäjänteinen ja taloudellista vakautta edistävä menopolitiikka.

Vuoden 2017 talousarvioesitys pohjautuu huhtikuun 2016 julkisen talouden suunnitelmaan vuosille 2017–2020. Valtiontalouden menokehitys on asetettu ottaen huomioon hallitusohjelmassa ja vuosien 2017–2020 julkisen talouden suunnitelmassa sovitut menosäästöt.

Vuoden 2017 kehystaso on 44 805 milj. euroa, josta n. 153 milj. euroa jää vuoden 2017 talousarvioesityksen jälkeen ns. jakamattomaksi varaukseksi. Lisätalousarvioita varten on varattu lisäksi 300 milj. euroa. Kehyksen ulkopuolelle jäävät suhdanteiden ja rahoitusautomaatiikan mukaisesti muuttuvat menot, kuten työttömyysturvamenot, palkkaturva, asumistuki sekä perustoimeentulotuki. Mainitut menot luetaan kuitenkin kehyksen piiriin niiden perusteisiin tehtyjen muutosten menovaikutusten osalta. Lisäksi kehyksen ulkopuolelle jäävät mm. valtionvelan korkomenot, arvonnalisäveromenot, finanssisijoitukset sekä menot, joissa valtio toimii teknisenä ulkopuoliselta saatavan rahoitusosuuden välittäjänä. Kehyksen ulkopuoliset menot ovat kaikkiaan n. 10,9 mrd. euroa v. 2017.

Valtion vuoden 2017 talousarvioesityksen mukaiset menot ovat yhteensä n. 55,2 mrd. euroa. Menot nousevat n. 0,8 mrd. eurolla verrattuna vuoden 2016 varsinaiseen talousarvioon. Hallituksen päättämät hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset valtiontalouden määrärahoihin vaikuttavat säästöt kasvavat nettomääräisesti n. 0,5 mrd. eurolla vuoden 2016 säästöihin verrattuna. Menotasoa nostavat mm. kärkihankkeisiin käytettävien määrärahojen kasvu runsaalla 200 milj. eurolla vuodesta 2016 sekä kilpailukyypaketista aiheutuvat muutokset, jotka nettomääräisesti lisäävät budjetin menoja yli 400 milj. eurolla. Samoin kasvavat menot uusiutuvan energian tuotantotukeen, valtion eläkkeisiin ja asumistukeen sekä arvonnalisäveromenot. Maahanmuuttomenot ovat suunnilleen samalla tasolla kuin vuoden 2016 varsinaisessa budjetissa. Valtionvelan korkomenot ovat vajaa 1,3 mrd. euroa, mikä on noin 0,2 mrd. euroa vähemmän kuin kuluvana vuonna.

Vuonna 2017 budjettitalouden tulojen (pl. lainanotto) arvioidaan olevan n. 49,7 mrd. euroa ja verotulojen n. 41,6 mrd. euroa. Budjettitalouden verotulojen arvioidaan kasvavan 0,6 mrd. eurolla verrattuna vuodelle 2016 budjetoituun (ml. lisätalousarviot). Useat veronkevennykset vähentävät verotulojen kertymää ja vaimeana jatkuva talouskasvu hidastaa veropohjien kasvua. Vuonna 2017 toteutetaan useita hallitusohjelman mukaisia verotusta keventäviä muutoksia. Muun muassa kotitalousvähennystä korotetaan ja otetaan käyttöön ns. yrittäjävähennys. Autoveron ja useiden valmisteverojen korotuksia jatketaan. Toisaalta makeisverosta luovutaan. Ansiotuloverotuksen perusteisiin tehdään myös kuluttajahintaindeksin nousua vastaava tarkistus. Lisäksi ansiotuloverotusta kevennetään ns. kilpailukykysovimuksen tukemiseksi.

Valtion talousarvioesitys on n. 5,5 mrd. euroa alijäämäinen, mikä katetaan ottamalla lisää velkaa. Vuoden 2017 lopussa valtionvelan arvioidaan olevan n. 111 mrd. euroa.

Budjettitalouden alijäämä on pienentynyt n. 0,4 mrd. eurolla verrattuna kevään 2016 julkisen talouden suunnitelmaan. Kilpailukykysovimus heikentää budjettitalouden tasapainoa sekä siitä aiheutuvan määrärahojen nousun että siihen liitetyn veronkevennyksen seurauksena. Verotuloarviota ovat toisaalta kevääseen verrattuna nostaneet ennakoitua paremmat kertymätiedot. Myös arvio osinkotuloista ja osakkeiden myyntituloista on noussut kevääseen verrattuna.

Valtion budjettitalouden tasapainon muutokseen vaikuttaneita tekijöitä verrattuna kevään 2016 julkisen talouden suunnitelmaan / kehyspäätökseen, mrd. euroa

	2017
Tasapainoarvio, JTS 14.4.2016	-5,8
Menoarvion tarkentuminen	-0,1
Kilpailukyypaketin vaikutukset valtionhallinnon toimintamenoihin, valtionosuuksiin, yliopistojen ja ammattikorkeakoulujen rahoitukseen ja STM:n hallinnonalan menoihin	-0,2
Verokompensaatiot kunnille kikyyn liittyvästä ansiotuloverojen keventämisestä ja eläketulon veronkevennyksestä	-0,3
Maahanmuuttomenoista aiheutuva muutos, huomioiden vuosien 2017-2020 julkisen talouden suunnitelmaan sisältynyt 150 milj. euron varauksen purkautuminen	0,2
Valtionvelan korkomenoarvion muutos	0,1
Muu muutos (netto)	0,1
Tuloarvion tarkentuminen	0,5
Uudet veroperustemuutokset (kikyyn liittyvä ansiotulojen veronkevennys ja sitä vastaava eläketulon veronkevennys sekä ajoneuvoveron laajentamisen myöhentyminen)	-0,3
Sekalaisten tulojen ja korko-, osinko- ja osakemyyntitulojen arvioiden muutos)	0,5
Muut tuloarvioon vaikuttaneet tekijät (ml. kertymätiedot ja uusi suhdanne-ennuste)	0,3
MUUTOS YHTEENSÄ	0,4
Tasapainoarvio, TAE 2017, 15.9.2016	-5,5

2.2.2 Valtiontalouden tulot

Suurin osa valtion menoista rahoitetaan verotuloilla. Merkittävimmät verotuloerät ovat ansio- ja pääomatuloverot, arvonlisävero sekä yhteisövero. Verotulojen kehitys määräytyy pitkälti yleisen talouskehityksen mukaan, mutta myös hallituksen päätökset vaikuttavat sekä verokertymiin että verotuksen rakenteeseen. Verotuksen painopistettä on viime vuosina siirretty enemmän välittömistä veroista välillisiin veroihin.

Verotulot kasvoivat viime vuonna kohtuullisesti yleiseen talouskehitykseen nähden. Verotulojen kasvua paransivat veronkorotukset välillisessä verotuksessa sekä hyvä yhteisöveron tuotto. Kuluvana vuonna verotulojen kasvu kiihtyy, kun talouskasvu nopeutuu. Merkittävin veroperustemuutos on työtulovähennyksen enimmäismäärän korottaminen, mikä vähentää ansiotuloverotuksen tuottoa. Välillisiin veroihin kohdistuu sekä veronkorotuksia että veronkevennyksiä.

Ensi vuonna verotulojen kasvu hidastuu selvästi. Merkittävin syy verotulojen kasvun hidastumiseen on kilpailukyky sopimus sekä siihen kytketyt veronkevennykset. Keskipitkällä aikavälillä verotulot kasvavat keskimäärin 2,3 % vuodessa. Ennustejakson tuloarvioissa on huomioitu edellisten ja nykyisen hallituksen päättämät veroperustemuutokset niiden toimien osalta, jotka astuvat voimaan vuosina 2016–2020.

Valtion muissa tuloissa merkittäviä eriä ovat omaisuustulot sekä Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot. Valtion Eläkerahastolta saadut siirrot määräytyvät siten, että ne kattavat vuosittain 40 % valtion eläkemenoista. Valtion saamien omaisuustulojen arvioidaan supistuvan kuluvana vuonna hieman, mutta pysyvän suhteellisen vakaana lähivuodet.

Taulukko 19. Eräiden veronalaisiin tuloihin ja veropohjaan vaikuttavien tulo- ja kysyntäerien kehitysarviot 2014-2020

	2014	2015	2016**	2017**	2020/2017**
	muutos, prosenttia vuodessa				
Veronlaiset ansio- ja pääomatulot	3,1	2,0	2,1	1,5	2 1/2
Palkkatulot	0,3	1,0	1,7	0,8	2
Eläkkeet ja muut sosiaalietuudet	6,6	3,2	2,5	2,3	2 1/2
Pääomatulot	12,6	7,8	2,9	3,1	3
Ansiotasoindeksi	1,4	1,3	1,2	0,8	1 1/2
Toimintaylijäämä	3,3	6,1	1,1	8,1	5 1/2
Kotitalouksien kulutusmenojen arvo	0,6	-0,3	1,2	1,4	2
Arvonlisäveron pohja	0,4	0,1	2,0	1,6	2
Bensiinin kulutus	-2 2/4	-1 2/4	- 1/4	-2 2/4	-2
Dieselöljyn kulutus	-1 1/4	1 2/4	3 1/4	3/4	1/2
Sähkön kulutus	-1,3	-1	2 3/4	1	2/3
Verollisen alkoholin kulutus	0	-3 2/4	2/4	1 2/4	5/9
Verotettavat uudet henkilöautot	0,8	4,5	6,0	3,6	3
Kuluttajahintaindeksi	1,0	-0,2	0,4	1,1	1 1/2

Välittömät verot

Ansio- ja pääomatuloverokertymä kasvaa kuluvana vuonna hitaasti. Verotuottoa alentaa etenkin vuoden alusta voimaan astunut työtulovähennyksen enimmäismäärän korotus. Ensi vuonna ansio- ja pääomatuloveron tuotto supistuu. Syynä ovat kilpailukykyso-
pimukseen liittyvät suorat veronkevennykset ja maksumuutokset. Lisäksi palkkasumman kasvu hidastuu, mikä pienentää verotuottoa. Ensi vuoden alusta astuu voimaan muitakin hallitusohjelman veroperustemuutoksia. Kokonaisuutena muutokset keventävät ansio- ja pääomatuloverotusta.

Keskipitkällä aikavälillä ansio- ja pääomatuloveron tuotto kasvaa keskimäärin 2½ % vuodessa. Ansio- ja pääomatuloveroennusteessa on oletettu, että vuosina 2018–2020 tehdään indeksitarkistukset, joilla varmistetaan, että työn verotus ei kiristy yleisen ansiotason nousun seurauksena.

Yritysten tuloksestaan maksaman yhteisöveron tuotto jaetaan valtion ja kuntien kesken. Kuluvan vuoden alusta seurakuntien yhteisövero-osuus on korvattu indeksiin sidotulla määrärahalla.

Yhteisöveron tuotto kasvoi viime vuona nopeasti ja kasvu jatkuu nopeana myös kuluvana vuonna. Valtion yhteisöveron tuottoa lisäävät määräaikaisten veronkorotusten päätymiset, joista merkittävin on kuntien yhteisövero-osuuden korotuksen päättyminen. Kilpailukykyso-
pimuksen maksualennusten myötä yritysten voitot kasvavat. Tämä kasvattaa toimintaylijäämää, ja sen myötä yhteisöveron tuottoa.

Korkotulojen lähdeveron tuotto on pudonnut alhaisen korkotason vuoksi viime vuosina erittäin paljon. Verotuoton arvioidaan nousevan vasta ennustejakson loppupuolella korkotason nousun myötä.

Taulukko 20. Eräiden veropohjaerien muutoksen vaikutus verotuottoon

Verolaji	Veropohja / kysyntäerä	Muutos	Verotuoton muutos, milj. euroa
Ansiotuloverot	Palkkatulot	1%-yks.	386, josta valtio 119 ja kunnat 179
	Eläketulot	1%-yks.	125, josta valtio 30 ja kunnat 83
Pääomatulovero	Pääomatulot	1%-yks.	36
Yhteisövero	Toimintaylijäämä	1%-yks.	47, josta valtio 33, kunnat 14
ALV	Yksityisen kulutuksen arvo	1%-yks.	121
Autovero	Uusien henkilöautojen myynti, kpl	1000 kpl	6
Energiävero	Sähkön kulutus *	1 %	9
	Bensiinin kulutus	1 %	13
	Dieselin kulutus	1 %	14
Alkoholijuomavero	Alkoholin kulutus	1 %	14
Tupakkavero	Savukkeiden kulutus	1 %	9

* muut kuin teollisuus, konesalit ja kasvihuoneet

Välilliset verot

Yksityisen kulutuksen nopeahko kasvu näkyy myös arvonlisäveron tuotossa kuluvana vuonna. Toisaalta hidas inflaatio alentaa arvonlisäveron tuottoa lähivuosina. Ensi vuonna arvonlisäveron tuoton kasvu hiipuu. Arvonlisäveron kantoon tehdään ennustejaksolla kaksi muutosta, joista aiheutuu kertaluontoiset verontilitysten siirtymät vuodenvaihteen yli. Vuonna 2017 pienyrityksillä on mahdollisuus siirtyä maksuperusteiseen arvonlisäverojen tilitykseen. Lisäksi maahantuonnin arvonlisäverotus siirtyy Tullista Verohallintoon v. 2018.

Energiaverotukseen on viime vuosina tehty paljon muutoksia. Lämmityspolttoaineiden veroja korotettiin kuluvan vuoden alusta ja turpeen verotusta alennettiin maaliskuun alusta. Ensi vuoden alusta korotetaan polttoaineiden verotusta.

Auto- ja ajoneuvoveroon toteutetaan lähivuosina muutoksia. Autoveroa alennetaan kuluvan vuoden alusta asteittain aina vuoteen 2019 saakka. Ajoneuvoveroa korotetaan ensi vuoden alusta. Muiden valmisteverojen tuotto on tavallisesti hyvin tasaista, jollei niihin tehdä perustemuutoksia. Tupakkaveroa korotetaan asteittain kuluvan vuoden alusta aina vuoteen 2019 saakka.

Taulukko 21. Valtion budjettitalouden tulojen arviot

	2015 tilin- päättös	2016 ml. LTAE:t	2017**	2018**	2019**	2020**	2020/2016** keskim. vuosi- muutos, %
	miljardia euroa						
Verotuloarviot yhteensä	39,9	40,9	41,6	42,1	43,4	44,6	2
Tulon ja varallisuuden perusteella kannettavat verot ¹⁾	12,6	13,0	13,0	13,4	13,9	14,6	3
Liikevaihtoon perustuvat verot	17,6	17,8	18,1	18,4	19,1	19,6	2
Valmisteverot	6,8	7,1	7,2	7,2	7,2	7,2	1
Muut verotulot	3,0	3,0	3,2	3,2	3,2	3,2	1 1/2
Sekalaiset tulot	6,1	5,4	5,2	5,4	5,5	5,6	-2
Korkotulot ja voitontuloutukset	2,4	2,5	2,5	2,8	1,9	1,9	-3 1/2
Tuloarviot yhteensä	49,0	49,3	49,7	50,7	51,1	52,5	1

¹⁾ MI Yle-vero vuodesta 2013 lähtien (keskimäärin 500 milj, euroa vuosittain).

Taulukko 22. Keskeisten perustemuutosten verotuottovaikutuksia julkisyhteisöjen verotuloihin

	2015	2016	2017**	2018**	2019**	2020**
	miljoonaa euroa					
Ansiotuloverot	-184	-515	-805	-150	-194	-308
Keskimääräinen kunnallisveroprosentin nousu	101	36	0	0	0	0
Pääomatulovero	100	51	2	-9	0	0
Yhteisövero	-85	122	155	0	0	0
Muut välittömät verot	-122	25	49	-34	-40	0
Arvonlisävero	21	0	-156	-200	0	0
Energiavero	267	103	116	0	47	-2
Muut välilliset verot	156	94	140	70	68	34
Sosiaaliturvamaksut	375	687	-922	185	-119	392

2.2.3 Budjettitalous ja kansantalouden tilinpito

Viime vuonna valtion budjettitalouden alijäämä oli 4,7 mrd. euroa ja vastaavasti kansantalouden tilinpidon mukainen alijäämä 6,3 mrd. euroa. Ero on verraten suuri. Vuosina 2010-2013 kansantalouden tilinpidon alijäämä oli pienempi kuin budjettitalouden, vuosina 2014-2015 tilinpidon alijäämä oli suurempi. Budjetin rahoitusjäämästä ei voida suoraan riviivaisesti päätellä tilinpidon vastaavaa.

Kansantalouden tilinpidon valtio-käsite on paljon laajempi kuin budjettitalouden. Tilinpitovaltioon kuuluvat budjettitalouden lisäksi mm. valtion rahastot (pl. Valtion Eläkerahasto), yliopistot, kiinteistöyhtiöitä, Yle Oy, VTT Oy ja Solidium Oy. Eri julkisten yksiköiden luokituspäätöksiä voidaan joutua aika ajoin arvioimaan uudelleen erityisesti tilinpitouudistuksen myötä tiukentuneiden tulkintojen vuoksi. Tänä vuonna valtion pääomasijoitusyhtiö Suomen Teollisuussijoitus Oy on luokiteltu kuuluvaksi valtiosektoriin eikä enää rahoituslaitossektoriin. Sen sijaan julkinen kehitysrahoitusyhtiö Finnfund Oy päätettiin luokitella kuuluvaksi edelleen rahoituslaitossektoriin. Viime vuonna budjettitaloudessa työskenteli n. 75 000 henkilöä. Tilinpitovaltiossa oli vastaavasti töissä n. 135 000 henkilöä.

Eräs merkittävä ero budjetin nettorahoitustarpeen ja tilinpidon nettoluotonannon välille syntyy finanssisijoituksista. Valtion budjettiin kirjataan menoina erilaiset finanssisijoitukset, kuten valtion myöntämät lainat ja osakehankinnat. Vastaavasti tulopuolelle kirjataan takaisinmaksetut lainat, osakemyynnit jne. Tilinpidossa nämä käsitellään yleensä rahoitustaloustoimina, jotka eivät vaikuta nettoluotonotolla mitattuun valtiontalouden rahoitusasemaan.

Tilinpidon korkomenot olivat viime vuonna n. 0,76 mrd. euroa suuremmat kuin budjetin korkomenot, mikä johtuu lähinnä siitä, että tilinpidon maksetut korot eivät sisällä korkoihin liittyvien johdannaissopimusten (swapit ja futuurit) korkomenoja pienentävää vaikutusta toisin kuin valtion budjetissa. Johdannaisten käytöllä Valtiokonttori on onnistunut pienentämään budjetista maksettavia todellisia korkomenoja suurestikin. Tilinpidossa johdannaissopimukset käsitellään rahoitustaloustoimina, joilla ei ole vaikutusta rahoitusasemaan.

Yksi huomattava ero muodostuu budjetin siirtomäärärahojen käytöstä. Siirtomäärärahat ovat kaksi- tai kolmevuotisia määrärahoja, jotka budjetoidaan yhden vuoden talousarvioon. Kansantalouden tilinpitoon siirtomäärärahat kirjautuvat suoriteperusteisesti niiden käytön mukaan. Siirrettyjen määrärahojen nettovaikutus voi vaihdella suuresti vuosittain.

EU-maat raportoivat kaksi kertaa vuodessa Eurostatille budjetin ja tilinpidon välisten lukujen eroavuuksia alijäämä- ja velkaraportoinnin yhteydessä. Menneiden vuosien osalta valtion tilinpäätöksen osoittaman rahoitusaseman ja tilinpidon nettoluotonannon välinen ero tulisi pystyä selittämään hyvin ja sama koskee julkisen talouden muita alasektoreita. Raportoinnissa selvitetään myös ns. velkadynamiikkaa eli miten hyvin julkisen talouden nettoluotonanto käy yksiin julkisen velan muutoksen kanssa. Seuraava raportointikierrös on syyskuun lopussa.

Taulukko 23. Budjettitalouden rahoitusasema ja valtionhallinnon nettoluotonanto¹⁾

	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	miljardia euroa				
Budjettitalouden ylijäämä (+) / alijäämä (-)²⁾	-6,6	-4,7	-6,0	-5,5	-5,1
Yksityistämistulot (nettotulot osakemyynnistä)	-0,1	0,3	-0,4	-0,4	-0,4
Finanssisijoitukset, netto	-0,7	-0,6	-0,8	-0,6	-0,7
Budjetin ulkopuolisten yksiköiden tuloylijäämä	-1,2	-0,9	-0,3	-0,3	-0,3
Kassa-/suoriteperusteen korjaus	0,5	0,1	0,0	0,0	0,0
Muut erät ³⁾	0,4	-0,5	1,4	0,7	1,2
Valtionhallinnon nettoluotonanto (+) / -otto (-)	-7,7	-6,3	-6,0	-6,1	-5,2

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Sisältää velanhallintamenot.

³⁾ Sisältää mm. velkojen peruutukset, suorien ulkomaisten sijoitusten uudelleensijoitetut voitot, budjetin siirtomäärärahojen ajoittumisen vaikutus.

2.3 Paikallishallinto

Paikallishallinnon rahoitusasema oli viime vuonna 0,6 % alijäämäinen suhteessa bruttokansantuotteeseen. Alijäämä pieneni hieman edellisvuodesta. Kulutusmenot kasvoivat kuntien toteuttamien sopeutustoimien vuoksi vain vähän. Myös hyvin maltillinen kustannustason nousu hidasti kulutusmenojen kasvua. Investointimenot supistuivat lähes 10 vuotta jatkuneen voimakkaan kasvun jälkeen. Verotulojen ja valtionosuuksien kasvu oli heikon talouskehityksen ja valtionosuusleikkauksien vuoksi vaikeaa.

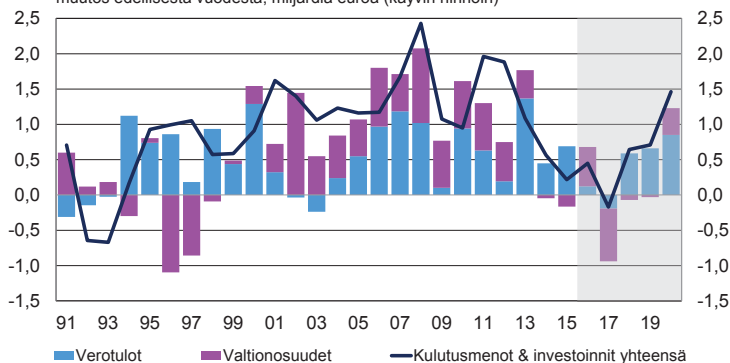
Paikallishallinnon alijäämä supistuu edelleen hieman kuluvana vuonna. Kulutusmenojen kasvu jatkuu viime vuosien tapaan maltillisena. Kunnat jatkavat toimintansa tehostamista ja taloutensa sopeuttamista menojen kasvua hillitsevin toimin. Myös valtion toimenpiteiden yhteisvaikutus on kuntataloutta vahvistava. Valtionosuuksia kasvattaa lakisääteinen valtion ja kuntien välinen kustannustenjaon tarkistus, jossa perushinnat sekä rahoitus tarkistetaan vastaamaan toteutuneita kustannuksia. Verotulojen kasvu jää sen sijaan heikoksi, sillä kuntien yhteisövero-osuuden määräaikainen korotus poistui kuluvana vuonna. Lisäksi keskimääräinen kunnallisveroprosentti nousi vuoden alussa vain vähän.

Hallitusohjelman toimet vahvistavat kuntataloutta

Paikallishallinnon rahoitusasema pysyy lähivuosina likimain kuluvan vuoden tasolla. Vuosien 2017-2020 kehitysarviossa on huomioitu vain jo täsmennetyt ja kevään 2016 julkisen talouden suunnitelmaan tai vuoden 2017 talousarviesitykseen sisällytetyt kuntatalouteen vaikuttavat toimenpiteet. Arvio ei sisällä kuntien ja kuntayhtymien omia toimia vuosille 2017-2020. Ne huomioidaan kehitysarviossa talousarvioiden valmistumisen jälkeen. Kunnallisveroprosentit on pidetty vuoden 2016 tasolla. Kehitysarviossa ei ole ennakoitu sote- ja maakuntauudistusta.

Paikallishallinnon verot, valtionosuudet, kulutusmenot ja investoinnit

muutos edellisestä vuodesta, miljardia euroa (käyvin hinnoin)

Lähde: Tilastokeskus, VM

Hallitusohjelman liitteen 6 mukaiset suorat sopeutustoimet vahvistavat paikallishallinnon nettoluotonantoa etenkin lähivuosina. Sen sijaan yhden miljardin euron säästöä tehtäviä ja velvoitteita vähentämällä tavoittelevan toimenpideohjelman vaikutus on toistaiseksi hyvin vähäinen, koska toimien valmistelu on pääosin kesken.

Hallitusohjelman suorien sopeutustoimien vaikutusarviot ovat jonkin verran tarkentuneet. Arvio alueellisen erikoissairaanhoidon tehostamisen säästövaikutuksesta on valmistelun edetessä osoittautunut selvästi oletettua suuremmaksi.

Hallitusohjelman sopeutustoimet hidastavat kulutusmenojen kasvua, ja arvioitu menosäästö huomioidaan myös valtionosuuksissa. Paikallishallinnon ennusteeseen sisältyvien kuntataloutta vahvistavien toimien lopullinen vaikutus riippuu kuitenkin mm. siitä, miten autonomiset kunnat ja kuntayhtymät toimeenpanevat niitä. Kunnat voivat itsenäisesti päättää jatkaa palvelun tarjontaa entiseen tapaan, vaikka velvoite sen tuottamiseen päättyisi tai valtion rahoitus poistuisi. Tämä muodostaa selvän menoriskin kehitysarvioon.

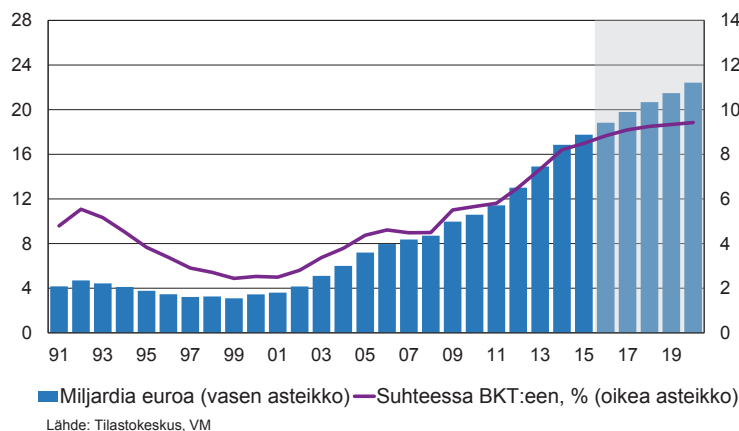
Paikallishallinnon rahoitusasemaa vahvistaa osaltaan myös vuoden alussa voimaan tuleva eläkeuudistus. Uudistus mm. nostaa asteittain eläkkeiden alaikäraja vuoden 1954 jälkeen syntyneiden osalta. Uudistuksen myötä kuntatyönantajan eläkevakuutusmaksut alenevat v. 2017.

Kuntataloutta vahvistaa lisäksi KuEl-maksun aleneminen vuonna 2019. Maksutason laskennassa käytettäviä oletuksia on harmonisoitu vastaamaan Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin ennusteessa käytettyjä oletuksia. Muutos vahvistaa paikallishallinnon rahoitusasemaa ja vastaavasti heikentää työeläkelaitosten rahoitusasemaa.

Kilpailukyky sopimuksen keskeisenä tavoitteena on lisätä talouskasvua ja työllisyyttä. Myös kuntatalous hyöttyy yleisestä talouskasvusta ja työllisyyden paranemisesta. Kilpailukyky sopimuksen kokonaisvaikutus on siten kuntataloutta vahvistava. Keskipitkällä aikavälillä kilpailukyky sopimukseen sisältyy sekä kuntataloutta vahvistavia että heikentäviä elementtejä: sopimus supistaa kuntatalouden kulutusmenoja selvästi, mutta samalla myös verotulot ja valtionosuudet supistuvat.

Väestön ikärakenteen muutos lisää edelleen hoito- ja hoivapalvelujen tarvetta ja siten kuntatalouden menopaineita. Myös kasvanut maahanmuutto lisää kuntien tuottamien palvelujen tarvetta. Lisäksi investointitarpeet, korjausvelka ja kasvukeskusten palvelujen ja infrastruktuurin laajentaminen pysyvät mittavina. Jotta kuntatalous ei heikkenisi, kuntien ja kuntayhtymien on jatkuvasti tehostettava palvelutuotantoaan tai siirrettävä resursseja muusta toiminnasta sosiaali- ja terveydenhuoltopalvelujen tuotantoon. Ilman rakenteellisia uudistuksia ja menopaineita hillitseviä toimia kunnallisveroprosentteihin kohdistuu pitkällä aikavälillä edelleen huomattava nostopaine.

Paikallishallinnon velka

Taulukko 24. Paikallishallinto¹⁾

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	miljardia euroa					
Verot ja sosiaaliturvamaksut	20,7	21,2	21,9	22,0	21,8	22,4
Siitä kunnallisvero	17,9	18,2	18,6	18,8	18,5	18,9
Yhteisövero	1,5	1,4	1,7	1,5	1,6	1,6
Kiinteistövero	1,4	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8
Muut tulot ²⁾	18,4	18,5	18,4	19,0	18,4	18,6
Siitä korkotulot	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,2
Siitä tulonsiirrot valtiolta	13,9	13,8	13,7	14,2	13,5	13,4
Tulot yhteensä	39,1	39,6	40,3	41,0	40,2	41,0
Kulutusmenot	33,1	33,4	33,7	34,1	33,8	34,4
Siitä palkansaajakorvaukset	21,7	21,7	21,7	21,6	20,8	20,7
Tulonsiirrot	3,1	3,1	3,3	3,3	2,6	2,6
Siitä sosiaalietuudet ja -avustukset	1,3	1,3	1,3	1,3	0,7	0,7
Tukipalkkiot ja muut tulonsiirrot	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8
Korkomenot	0,2	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2
Pääomamenot ³⁾	4,5	4,7	4,6	4,7	4,8	4,9
Menot yhteensä	40,6	41,2	41,6	42,0	41,2	41,8
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	-1,5	-1,6	-1,3	-1,1	-1,0	-0,9
Perusjäämä ⁴⁾	-1,5	-1,7	-1,5	-1,2	-1,1	-1,0

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

²⁾ Ml. saadut pääomansiirrot ja kiinteän pääoman kuluminen.

³⁾ Pääoman bruttomuodostus ja maksetut pääomansiirrot.

⁴⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

Kuntien kirjanpidon ja kansantalouden tilinpidon välisistä eroista

Kansantalouden tilinpidon nettoluotonantoa läheisimmin vastaava erä kuntien kirjanpidossa on toiminnan ja investointien rahavirta (rahoitusasema). Kansantalouden tilinpidon ja kuntien kirjanpidon välillä on eroja mm. sektorirajauksessa sekä käsitteiden ja kirjausten ajoituksessa. Kuntien kirjanpidon toiminnan ja investointien rahavirran ja kansantalouden tilinpidon nettoluotonannon erojen syitä tarkastellaan oheisessa taulukossa.

Tärkein käsitteiden välinen ero johtuu erilaisesta sektorirajauksesta. Kuntien kirjanpito tarkastelee kuntien talous- ja toimintatilaston mukaista kuntataloutta eli kuntia ja kuntayhtymiä sekä niiden liikelaitoksia. Kuntien talous- ja toimintatilaston kuvaamaan kuntatalouteen ei kuulu kuntien toiminta, joka toteutetaan itsenäisen oikeushenkilön avulla kuten osakeyhtiömuotoisesti. Kansantalouden tilinpidon paikallishallintosektoriin sen sijaan kuuluu sellaisia kuntien omistamia yhtiöitä, jotka katsotaan pääasiallisesti emoyhteisöään palveleviksi yksiköiksi.

Kansantalouden tilinpidossa paikallishallintosektori käsittää kuntien ja kuntayhtymien markkinattoman toiminnan, joka rahoitetaan pääosin verovaroin ja pakollisin maksuin. Toimintonsa pääosin muilta sektoreilta saaduilla myyntituotoillaan rahoittavat liikelaitokset kuten vesi-, energia-, jäte- ja energiahuolto sekä satamatoiminta luokitellaan siksi kansantalouden tilinpidossa paikallishallintosektorin ulkopuolelle yrityssektoriin.

Investointimenojen käsite poikkeaa kuntataloustilastossa ja kansantalouden tilinpidossa. Kansantalouden tilinpidossa osakkeiden ja osuuksien hankinnat ja myynnit katsotaan rahoitustapahtumiksi eikä niitä kirjata paikallishallinnon investointimenoihin. Kuntataloustilastossa puolestaan osakehankinnat katsotaan käyttöomaisuusinvestoinneiksi.

Myös omaisuusmenoissa ja -tuloissa on käsite-eroja. Varojen ja velkojen arvomuutokset eivät ole kansantalouden tilinpidossa tuloa tai menoa. Siksi kuntien ja kuntayhtymien tuloslaskelman muut rahoitustuotot ja -kulut eivät (osinkoja ja korkoja lukuun ottamatta) sisälly kansantalouden tilinpidon nettoluotonantoon.

Kuntien kirjanpidon ja kansantalouden tilinpidon välillä on lisäksi eroja kirjausten ajoituksessa. Kuntien kirjanpidon verotulot kuvaavat kalenterivuoden aikana kertyneitä verotuloja. Kansantalouden tilinpidossa vuoden verotuloiksi luetaan verottajan tilitystietojen mukainen kertymä helmikuusta seuraavan vuoden tammikuun loppuun. Näin pyritään huomioimaan ajoitusero maksetun ennakonperinnän ja tilityksen välillä.

Taulukko 25. Kuntien kirjanpidon rahoitusasema ja paikallishallinnon nettoluotonanto

	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	miljardia euroa				
Kuntien ja kuntayhtymien toiminnan ja investointien rahavirta	-0,1	-0,8	-0,6	-0,4	-0,4
Muiden kuin kuntien ja kuntayhtymien nettoluotonantovaikutus ¹⁾	-0,3	-0,5	-0,3	-0,4	-0,3
Kuntien ja kuntayhtymien paikallishallintosektorin ulkopuolelle luokiteltavan toiminnan vaikutus	-0,6	0,2	0,0	0,0	0,0
Osakkeiden hankinnat ja myynnit	-0,3	0,3	0,2	0,2	0,2
Omaisuusmenojen ja -tulojen käsite-erot	-0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Ajoituserot	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1	0,0
Muut erot ²⁾	-0,1	-0,4	-0,3	-0,2	-0,2
Paikallishallinnon nettoluotonanto (+)/-otto (-)	-1,6	-1,3	-1,1	-1,0	-0,9

¹⁾ Paikallishallintoon luokitellut, kuntataloustilaston ulkopuoliset yhtiöt sekä Ahvenanmaan maakuntahallinto, Kuntaliitto, Kuntatyönantajat ja Kuntien takauskeskus.

²⁾ Sisältää mm. eroja pääomansiirroissa ja investointiavustuksissa.

Lähde: Tilastokeskus, VM

2.4 Sosiaaliturvarahastot

2.4.1 Työeläkerahastot

Työeläkerahastojen ylijäämä supistui viime vuonna 1,3 prosenttiin suhteessa BKT:hen, kun ylijäämä on 2000-luvulla ollut keskimäärin noin kolme prosenttia. Työeläkemenot ovat kasvaneet nopeasti viime vuosina, kun eläkeläisten määrä on kasvanut. Eläkeläisten määrän ohella eläkemenoja kasvattaa eläkkeiden keskimääräisen tason nousu, sillä alkavat eläkkeet ovat maksussa olevia eläkkeitä suurempia. Heikko työllisyystilanne ja hidastunut ansiotason nousu ovat puolestaan vaimentaneet maksutulojen kasvua, vaikka eläkemaksuja on nostettu nopeaan tahtiin viime vuosina. Alhainen korkotaso on puolestaan vähentänyt eläkerahastojen omaisuustuloja. Tästä huolimatta varallisuushintojen kohominen etenkin osakkeiden hintojen nousun vetämänä on kasvattanut eläkevarallisuuden arvon jo 180 mrd. euroon vuoden 2015 lopussa.

Eläkeläisten määrän kasvu sekä alkavien eläkkeiden keskimääräisen tason nousu pitävät yllä työeläkemenojen keskimäärin noin neljän prosentin kasvua koko ennustejakson. Hidastunut inflaatio ja maltilliseksi oletettu ansiotason nousu pitävät eläkkeiden vuositaiset indeksikorotukset keskimäärin kuitenkin vain noin prosentissa vuosina 2016–2020.

Vuoden 2017 eläkeuudistus sopimuksen yhteydessä työmarkkinajärjestöt sopivat, että yksityisen sektorin työeläkemaksua nostetaan 0,4 prosenttiyksikköä v. 2017, minkä jälkeen maksu jäädytetään 24,4 prosentin tasolle vuosiksi 2017–2019. Eläketurvakeskuksen viimeisimpien pitkän aikavälin laskelmien mukaan tämä maksutaso olisi riittävä eläkkeiden rahoitukseen myös vuoden 2019 jälkeen. Eläkemaksutason jäädyttäminen vuoden 2017 tasolle supistaa eläkerahastojen ylijäämää keskipitkällä aikavälillä, sillä eläkeuudistuksen eläkemenojen kasvua hidastava vaikutus alkaa näkyä vasta 2020-luvulla.

Maltilliset palkankorotukset pitävät palkkasumman kasvun vaimeana työllisyyden kasvusta huolimatta, mikä näkyy suoraan eläkemaksutulojen kehityksessä. Eläkerahastojen saamien omaisuustulojen odotetaan kääntyvän ennustejaksolla maltilliseen kasvuun korkojen nousun myötä. Vuosina 2016–2020 työeläkerahastojen ylijäämä suhteessa BKT:hen heikkenee vähitellen prosentin tuntumasta runsaaseen puoleen prosenttiin. Kilpailukyky sopimuksessa sovittu työnantajien maksurasituksen osittainen siirto palkansaajille ei vaikuta työeläkelaitosten rahoitusasemaan.

Taulukko 26. Sosiaaliturvarahastot ¹⁾

	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
	miljardia euroa					
Sijoitustulot	3,7	3,5	3,4	3,2	3,5	3,9
Sosiaaliturvamaksut	25,9	26,3	26,9	28,0	27,3	28,0
Siitä työnantajien maksut	17,9	17,9	18,3	18,7	17,4	17,3
Vakuutettujen maksut	8,0	8,4	8,7	9,2	9,9	10,7
Tulon- ja pääomansiirrot julkisyhteisöiltä	13,2	13,9	14,3	14,1	15,6	15,6
Muut tulot	0,5	0,6	0,5	0,6	0,6	0,6
Tulot yhteensä	43,3	44,2	45,2	45,8	46,9	48,1
Kulutusmenot	3,5	3,6	3,7	3,5	3,5	3,6
Sosiaalietuudet ja -avustukset	33,0	34,7	35,9	36,9	38,5	39,4
Muut menot	3,0	3,2	3,7	3,4	3,4	3,5
Menot yhteensä	39,6	41,5	43,3	43,8	45,4	46,5
Nettoluotonanto (+) / nettoluotonotto (-)	3,7	2,7	1,9	2,0	1,5	1,6
Työeläkelaitokset	3,7	3,4	2,7	2,3	1,8	1,5
Muut sosiaaliturvarahastot	0,0	-0,7	-0,8	-0,3	-0,3	0,1
Perusjäämä ²⁾	2,0	1,2	0,5	0,7	0,1	0,1

¹⁾ Kansantalouden tilinpidon mukaan.

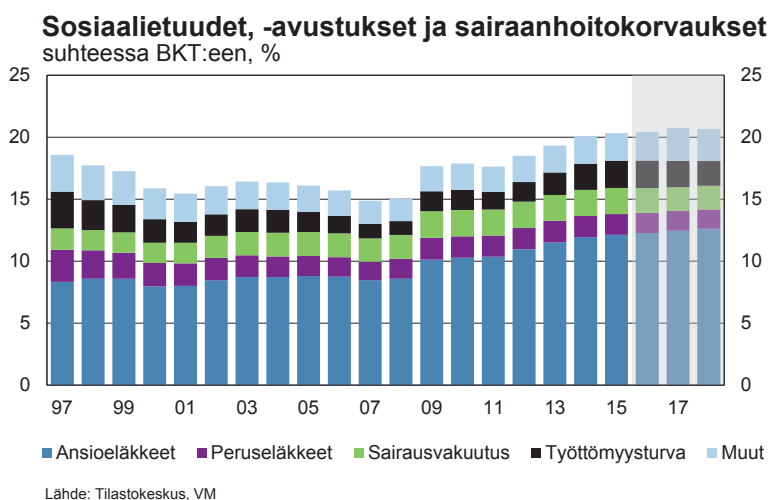
²⁾ Nettoluotonanto ilman nettokorkomenoja.

2.4.2 Muut sosiaaliturvarahastot

Muut sosiaaliturvarahastot muodostuvat pääasiassa perusturvaa hoitavasta Kansaneläkelaitoksesta sekä Työttömyysvakuutusrahastosta, joka vastaa ansiosidonnaisesta työttömyysturvasta. Työttömyysmenojen kasvun vuoksi muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasema painui viime vuonna 0,4 % alijäämäiseksi suhteessa BKT:hen, vaikka tulonsiirrot valtiolta ja kunnilta kasvoivat.

Muiden sosiaaliturvarahastojen alijäämä supistuu kuluvana vuonna selvästi, sillä työttömyysvakuutusmaksua korotettiin yhdellä prosenttiyksiköllä kuluvan vuoden alussa. Korotuksen ansiosta muiden sosiaaliturvarahastojen talous päättyi lähelle tasapainoa ennustejaksolla. Lisäksi työttömyysturvamenojen kasvu hidastuu kuluvana vuonna ja työllisyyslanteen vähittäisen paranemisen odotetaan kääntävän menot laskuun ensi vuodesta alkaen. Työttömyysturvamenoja pienentävät myös ansiosidonnaiseen työttömyysturvaan ja vuorotteluvapaaseen kohdistuvat säästöt. Säästöjä kohdistetaan myös lääke- ja sairaanhoitokorvauksiin, sairaus- ja vanhempainpäivärahoihin sekä asumis- ja opintotukiin. Lisäksi lapsilisien ja opintotuen indeksisidonnaisuus poistetaan. Ainoana menoja lisäävänä toimenä takuueläkkeitä korotetaan.

Kuluvan vuoden alusta kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia tarkistettiin 0,4 % alaspäin kuluttajahintojen laskun vuoksi. Hallituksen huhtikuun alussa tekemän kehyspäätöksen mukaisesti kansaneläkeindeksiin sidottuja etuuksia leikataan 0,85 prosentilla v. 2017 eikä niitä aiemman päätöksen mukaisesti koroteta vuosina 2018–2019. Päätökset eivät kuitenkaan koske vuoden 2017 alussa kunnilta Kelan maksettavaksi siirtyvää perustoimeentulotukea. Kaiken kaikkiaan hallituksen linjaamat toimet pienentävät muiden sosiaaliturvarahastojen menoja vuoteen 2019 mennessä huomattavasti. Syntyneet säästöt näkyvät suurelta osin valtion tulonsiirtojen vähenemisenä muille sosiaaliturvarahastoille.

Kilpailukyky sopimuksessa sovittu työnantajien sairausvakuutusmaksun alentaminen tekee Kelan rahoitukseen vuosina 2017–2019 keskimäärin runsaan 800 milj. euron ja vuodesta 2020 alkaen vuosittain n. 500 milj. euron loven, joka paikataan valtion lisärahoituksella. Sen sijaan sopimuksessa sovittu työnantajien työttömyysvakuutusmaksun osittainen siirto palkansaajille ei vaikuta muiden sosiaaliturvarahastojen rahoitusasemaan.

Taulukko 27. Sosiaalivakuutusmaksut ja eläkeindeksit

	2013	2014	2015	2016	2017**	2018**
Sosiaalivakuutusmaksut ¹⁾						
Työnantajat						
Sairausvakuutus	2,04	2,14	2,08	2,12	1,06	1,13
Työttömyysvakuutus	2,32	2,20	2,33	2,85	2,40	2,00
Työeläkevakuutus (TyEL)	17,35	17,75	18,00	18,00	17,95	17,75
Kuntien eläkevakuutus	24,00	23,79	23,65	23,21	21,95	21,75
Työntekijät						
Sairausvakuutus	2,04	2,16	2,10	2,12	1,60	1,72
Työttömyysvakuutus	0,60	0,50	0,65	1,15	1,60	2,00
Työeläkevakuutus	5,45	5,85	6,00	6,00	6,45	6,65
Eläkeläiset						
Sairausvakuutus	1,47	1,49	1,49	1,47	1,45	1,52
Eläkeindeksit						
Työeläkeindeksi	2475	2509	2519	2519	2533	2555
Kansaneläkeindeksi	1609	1630	1637	1631	1617	1617

¹⁾ Vuosikeskiarvoina. Työnantajien maksut sekä vakuutettujen työttömyys- ja työeläkemaksut prosentteina palkoista.

Luvut ovat painotettuja keskiarvoja.

2.5 Julkisen talouden kestävyys pitkällä aikavälillä

Vaikka julkisen talouden velan kasvun suhteessa BKT:hen ennakoidaan pysähtyvän vuosikymmenen loppuun mennessä, julkisen talouden rahoitusaseman ei ennakoida tasapainottuvan. Pysyvän lisähaasteen julkisen talouden tasapainottamiselle aiheuttaa väestön ikääntyminen, mikä johtaa eläke-, terveydenhuollon ja pitkäaikaishoivan menojen kasvuun. Tuottavuuden kasvun hidastuminen ja työpanoksen kasvun pysähtyminen puolestaan rajoittavat talouskasvua ja sitä kautta verotulojen kasvua.

Vanhushuoltosuhde eli ikääntyneiden (yli 65-vuotiaiden) suhde työikäiseen väestöön (15–64-vuotiaisiin) havainnollistaa väestön ikärakenteen muutoksen mukanaan tuomaa haastetta julkiselle taloudelle. Tilastokeskuksen vuoden 2015 väestöennusteen mukaan ikääntyneitä on kuluvana vuonna 33 jokaista 100 työikäistä kohden. Jo vuoteen 2030 mennessä ikääntyneiden määrän ennakoidaan kasvavan 43 ja vuoteen 2060 mennessä 51 ikääntyneeseen jokaista 100 työikäistä kohden.

Julkisen talouden tulojen ja menojen erotusta pitkällä aikavälillä mitataan kestävyysvajeella. Kestävyysvaje kertoo, kuinka paljon julkista taloutta olisi vahvistettava keskipitkällä aikavälillä, jotta julkisen talouden velka ei lähtisi pitkällä aikavälillä kasvamaan hallitsemattomasti, kun otetaan huomioon ikäsidonnaisten menojen kehitys. Toisin sanottuna kestävyysvaje on laskelman lähtövuoden (tällä hetkellä vuosi 2020) julkisen talouden alijäämän ja julkisen talouden kestävyiden turvaavan ylijäämän erotus.

Kestävyiden turvaava ylijäämä tarkoittaa sitä, että julkisyhteisöjen rahoitusjäämän tulisi olla noin kaksi prosenttia ylijäämäinen suhteessa BKT:hen ensi vuosikymmenen alussa, jotta julkinen talous selviäisi ikääntymisen aiheuttamista menopaineista tulevana vuosikymmeninä ilman lisätoimia. Kahden prosentin ylijäämän sijaan julkisen talouden ennakoidaan olevan runsaan prosentin alijäämäinen v. 2020.

Valtiovarainministeriön kansantalousosaston arvio julkisen talouden pitkän aikavälin kestävydestä tehdään EU:n yhteisesti sovittujen menetelmien ja laskentaperiaatteiden mukaisesti. Ikäsidonnaisten menojen arvioinnissa käytetään sosiaali- ja terveystieteiden kehitettyä sosiaalimenojen analyysimallia (SOME-malli). Ikäsidonnaisten menojen arvioidaan kasvavan nykytasosta 1,6 % suhteessa BKT:hen vuoteen 2030 ja 1,8 % vuoteen 2060 mennessä.

Laskelman pitkän aikavälin taustaoletukset (mm. työllisyys, tuottavuus, korko ja inflaatio) perustuvat EU:n talouspoliittisen komitean ikääntymistyöryhmän vuoden 2015 ikääntymisraportin oletuksiin¹. Ikääntymisraportin oletuksista poiketaan kahdessa kohdassa: väestökehityksen arvioinnissa, jossa käytetään Tilastokeskuksen vuoden 2015 väestöennustetta sekä vuosien 2016–2020 talouskehityksen arvioinnissa, joka perustuu tässä julkaisussa esiteltävään valtiovarainministeriön kansantalousosaston suhdanne-ennusteeseen ja keskipitkän aikavälin kehitysarvioon. Laskelman oletusten perusteella BKT:n kasvu on keskimäärin 1,5 % vuosina 2020–2060.

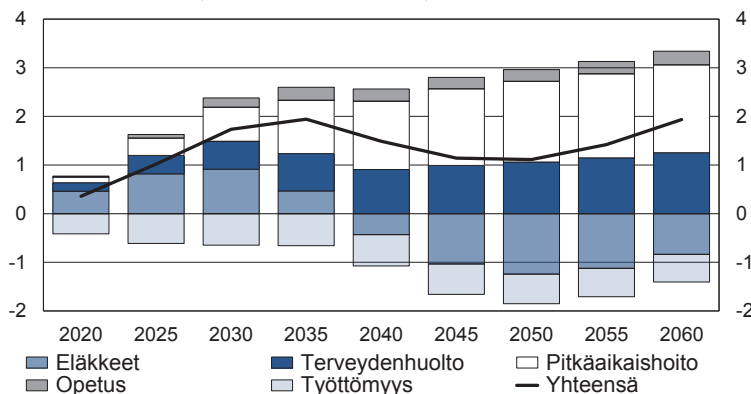
Kestävyysvajeen arvioidaan olevan runsaat kolme prosenttia suhteessa BKT:hen vuoden 2020 tasolla. Viime kevään arvioon verrattuna arvio on pysynyt ennallaan. Sekä kevään arviossa että käsillä olevassa kestävyysvaje-arviossa on huomioitu vuoden 2017 alusta voimaan astuvan eläkeuudistuksen kestävyysvajetta pienentävä vaikutus, joka on suuruudel-

¹ The 2015 Ageing Report: Underlying Assumptions and Projection Methodologies, European Economy 8/2014.

taan noin prosenttiyksikön. Uudistuksen arvioidaan sekä nostavan työllisyysastetta että pienentävän eläkemenoja. Laskelmassa ei ole huomioitu julkisen talouden kohentamiseksi hallitusohjelmassa linjattuja pitkän aikavälin toimia, kuten sosiaali- ja terveydenhuolto-palvelujen uudistusta.

Kestävyyslaskelma on luonteeltaan painelaskelma, jossa projisoidaan nykyisen lainsäädännön ja käytäntöjen mukaista kehitystä tulevaisuuteen väestöennusteen, ikäryhmäkohtaisten meno-osuuksien ja talouskehityksen pitkän aikavälin arvioiden avulla. Mitä pidemmälle ajassa mennään, sitä suuremmaksi laskelmaan liittyvä epävarmuus kasvaa, minkä vuoksi laskelma on herkkä käytetyille oletuksille. Kestävyysvajelaskelmat ovat tästä huolimatta hyödyllisiä, sillä ne tarjoavat johdonmukaisen tavan analysoida julkisen talouden tulevia haasteita ja ratkaisuja niiden voittamiseksi.

Ikäsidonnaisten menojen muutos
vuodesta 2015, suhteessa BKT:een, %

Kuvio on laadittu STM:n kehittämällä SOME-mallilla

Lähde: VM

Liitetaulukot

1. Ennusteiden tarkentuminen
2. Vuosien 2011-2015 budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita ja toteutumia
3. Kysynnän ja tarjonnan tase
4. Kansantalouden rahoitustasapaino

Taulukko 1. Ennusteiden tarkentuminen¹⁾

	2015				2016**				2017**				2018**			
	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3	tk4	tk1	tk2	tk3
BKT markkinahintaan, määrän muutos, %	0,2	0,5	0,7	0,2	1,2	0,9	1,4	1,1	1,2	1,2	1,0	0,9	-	1,2	1,3	1,1
Kulutus, määrän muutos, %	1,0	0,7	0,7	1,1	0,6	0,7	1,0	0,8	0,6	0,6	0,2	0,1	-	0,6	0,4	0,4
Vienti, määrän muutos, %	-1,1	0,6	0,6	-0,2	1,8	1,3	0,8	1,0	2,9	2,9	2,9	3,0	-	3,6	3,8	3,8
Työttömyysaste, %	9,4	9,4	9,4	9,4	9,4	9,3	9,2	9,0	9,0	9,0	9,1	8,8	-	8,7	8,7	8,5
Kuluttajahintaindeksi, muutos, %	-0,1	-0,2	-0,2	-0,2	0,9	0,3	0,5	0,4	1,4	1,3	1,2	1,1	-	1,5	1,3	1,3
Valtion rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-3,1	-3,1	-3,1	-3,0	-2,9	-2,9	-2,9	-2,8	-2,7	-2,6	-2,7	-2,8	-	-2,2	-2,3	-2,3
Julkisyhteisöjen rahoitusjäämä, suhteessa BKT:een, %	-3,3	-2,7	-2,7	-2,8	-2,9	-2,5	-2,4	-2,4	-2,6	-2,1	-2,4	-2,6	-	-1,8	-2,0	-2,0
Valtionvelka, suhteessa BKT:een, %	48,5	48,2	48,1	47,7	49,9	50,0	49,8	49,7	51,3	51,6	51,5	51,2	-	52,4	52,4	52,1

¹⁾ Taloudellinen katsaus / julkaisuajankohdat: 18.12.2015 (tk4), 14.4.2016 (tk1), 22.6.2016 (tk2) sekä 15.9.2016 (tk3)

Lähde: Tilastokeskus, VM

Taulukko 2. Vuosien 2011-2015 budjettiprosessissa käytettyjä ennusteita ja toteutumia

	Vuosien 2011-2015		Keskimääräiset ennustevirheet	
	Ennusteiden keskiarvo, %	Toteutumien keskiarvo, %	Ennusteen ali- tai yliarviointi ¹ %-yks.	Ennustevirheen suuruus ² %-yks.
BKT (määrä)	1,7	0,1	1,6	1,8
BKT (arvo)	3,9	2,4	1,5	2,0
Yksityinen kulutus (arvo)	3,6	3,0	0,6	1,2
Vaihtotase, % BKT:sta	0,1	-1,0	1,1	1,7
Inflaatio	2,4	1,7	0,7	1,1
Palkkasumma	3,0	1,9	1,1	1,3
Työttömyysaste	8,2	8,4	-0,2	0,6
Valtionvelka, % BKT:sta	46,7	44,9	1,8	1,8
Valtion nettoluotonanto, % BKT:sta	-3,2	-3,5	0,3	0,8
Julkisen talouden nettoluotonanto, % BKT:sta	-1,6	-2,3	0,7	1,1

Ennusteiden vertailu tehdään kansantalouden tilipidon ennakkotietoon heinäkuussa (tai maaliskuussa).

Viiden viimeisen vuoden keskiarvot on laskettu keväällä ja syksyllä tehdyistä budjettivuotta koskevista ennusteista.

¹⁾ Ali- tai yliarvioinnin indikaattori on keskimääräinen ennustevirhe.

²⁾ Virheiden itseisarvojen keskiarvo kertoo ennustevirheiden keskimääräisestä suuruudesta, virheen suunnasta riippumatta.

Taulukko 3. Kysynnän ja tarjonnan tase, miljoonaa euroa

	Käypiin hintoihin					
	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
Bruttokansantuote markkinahintaan	203 338	205 364	209 149	213 167	217 601	223 454
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	80 724	79 306	77 548	77 554	80 817	84 914
Kokonaistarjonta	284 062	284 670	286 697	290 721	298 418	308 367
Tavaroiden ja palvelujen vienti	78 924	77 380	76 579	75 796	79 051	83 173
Kulutus	161 588	164 333	166 733	169 165	170 831	173 837
yksityinen	111 277	113 622	115 711	117 578	119 651	121 926
julkinen	50 311	50 711	51 022	51 588	51 180	51 912
Investoinnit	43 083	42 247	42 718	45 294	47 842	50 403
yksityiset	34 643	33 655	34 562	36 672	39 008	41 469
julkiset	8 440	8 592	8 156	8 622	8 834	8 934
Kysyntäerät yhteensä	284 062	284 764	287 531	291 555	299 252	309 201
	Viitevuoden 2010 hintoihin; ei summautuvia					
	2013	2014	2015	2016**	2017**	2018**
Bruttokansantuote markkinahintaan	187 738	186 409	186 801	188 779	190 416	192 553
Tavaroiden ja palvelujen tuonti	75 779	75 655	77 095	78 636	80 916	83 855
Kokonaistarjonta	263 517	262 064	263 896	267 415	271 332	276 408
Tavaroiden ja palvelujen vienti	75 554	74 275	74 157	74 892	77 124	80 062
Kulutus	147 723	148 135	149 796	151 049	151 168	151 827
yksityinen	102 348	102 978	104 474	105 761	106 479	107 140
julkinen	45 364	45 153	45 324	45 296	44 713	44 714
Investoinnit	39 718	38 714	38 983	40 644	41 982	43 214
yksityiset	31 985	30 912	31 588	32 934	34 225	35 516
julkiset	7 728	7 794	7 393	7 708	7 756	7 697
Kysyntäerät yhteensä	263 383	261 865	264 385	267 901	271 719	276 655

Taulukko 4. Kansantalouden rahoitustasapaino

	2011	2012	2013	2014	2015
	suhteessa BKT:een, %				
Bruttoinvestoinnit	22,2	22,3	21,2	20,6	20,4
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	6,6	6,5	6,2	5,9	5,6
yritykset ja rahoituslaitokset	11,9	11,8	10,8	10,5	10,9
julkisyhteisöt	3,8	4,0	4,2	4,2	3,9
Bruttosäästäminen¹	22,1	20,7	19,7	19,7	20,0
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	4,7	4,5	5,0	4,2	3,8
yritykset ja rahoituslaitokset	14,7	14,3	13,2	14,5	15,0
julkisyhteisöt	2,8	1,9	1,5	1,0	1,1
Rahoitusylijäämä	-1,3	-1,8	-1,7	-1,2	-1,1
kotitaloudet ja voittoa tavoittelemattomat yhteisöt	-2,1	-2,3	-1,5	-1,9	-2,0
yritykset ja rahoituslaitokset	1,8	2,6	2,3	3,7	3,5
julkisyhteisöt	-1,0	-2,1	-2,6	-3,1	-2,7
Tilastollinen ero	0,0	-0,1	0,0	0,0	-0,4

¹ Ml. pääomansiirrot, netto

VALTIOVARAINMINISTERIÖ

Snellmaninkatu 1 A

PL 28, 00023 VALTIONEUVOSTO

Puhelin 0295 160 01

Telefaksi 09 160 33123

www.vm.fi

ISSN 1797-9714 (pdf)

ISBN 978-952-251-793-7 (pdf)

Syyskuu 2016